АКТЫ

ИЗДАВАЕМЫЕ

ВИЛЕНСКОЮ АРХЕОГРАФИЧЕСКОЮ КОММИССІЕЮ.

Томъ X.

АКТЫ ВИЛЕНСКАГО МАГИСТРАТА И МАГДЕБУРГІИ.

ВИЛЬНА.
Типографія А. Г. Сыркина, Большая улица, домъ № 73.
1879.

АКТЫ

ИЗДАВАЕМЫЕ

ВИЛЕНСКОЮ АРХЕОГРАФИЧЕСКОЮ КОММИССІЕЮ.

Томъ X.

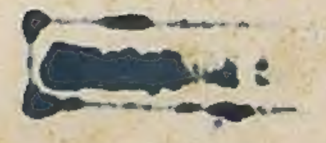
АКТЫ ВИЛЕНСКАГО МАГИСТРАТА И МАГДЕБУРГІИ.

ВИЛЬНА.

Типографія А. Г. Сыркина, Большая улица, домъ № 73.

1879.

ЛИЧНЫЙ СОСТАВЪ КОММИССІИ:

Предсѣдатель: *Яковъ Ѳедоровичъ Головацкій.*

Члены:
- *Никита Ивановичъ Горбачевскій.*
- *Семенъ Вуколовичъ Шолковичъ.*
- *Иванъ Яковлевичъ Спрогисъ.*

ПРЕДИСЛОВІЕ.

Изъ 200 актовыхъ книгъ Виленскихъ судовъ — земскаго, магистрата и магдебургіи, разсмотрѣнныхъ Коммиссіею въ 1877—78 годахъ, ею было открыто 349 документовъ, имѣющихъ научно-историческое значеніе. Первая серія этихъ документовъ, по преимуществу церковнаго содержанія, напечатана Коммиссіею въ IX томѣ ея трудовъ. Содержаніемъ же настоящаго X-го тома служитъ вторая и послѣдняя серія этихъ документовъ.

Документы этой послѣдней серіи, числомъ 157, рисуютъ предъ нами общественную жизнь древнихъ Виленскихъ обывателей, начиная съ половины XVI столѣтія и восходя до послѣдней четверти XVIII вѣка, изображая ее главнымъ образомъ въ цеховомъ устройствѣ ея гражданъ. Въ частности сюда входятъ 37 документовъ, въ которыхъ излагаются цеховые уставы и относящіяся къ нимъ королевскія привилегіи, и 120 документовъ, по большей части также имѣющихъ отношеніе къ различнымъ сторонамъ цеховой жизни.

I.

Цеховые уставы и относящіяся къ нимъ королевскія привилегіи.

Цеховое устройство жизни городскихъ обывателей первоначально появилось въ государствахъ Западной Европы и при томъ въ весьма раннюю эпоху, а именно съ X-го вѣка по Рождествѣ Христовѣ. Въ древней Коронѣ Польской, какъ ближайшей сосѣдкѣ этихъ государствъ, оно явилось учрежденіемъ чисто подражательнымъ и въ то время, когда на Западѣ оно было уже распространено во всѣхъ

большихъ городахъ и достигло значительной степени процвѣтанія, т. е. начиная съ половины XIV столѣтія. Съ тѣмъ же подражательнымъ характеромъ это учрежденіе позднѣе изъ Короны Польской перешло въ Великое Княжество Литовское, а именно послѣ присоединенія послѣдняго къ первой. Появленіе его въ древней Литовской столицѣ Вильнѣ надо отнести лишь къ половинѣ XVI столѣтія; по крайней мѣрѣ выводъ такого заключенія опирается на несомнѣнно ясномъ офиціальномъ свидѣтельствѣ, на привилегіи короля Сигизмунда Августа, данной имъ въ 1552 году Виленскому магистрату на основаніе и развитіе въ этомъ городѣ цеховыхъ братствъ.

Что же служило цѣлью учрежденія цеховыхъ обществъ или братствъ? На Западѣ Европы эти общества были вызваны особенными временными потребностями; тамъ, съ усиленіемъ королями городскаго элемента, какъ противовѣса феодальному самоуправству, ремесленныя общества, подъ именемъ цеховыхъ братствъ, какъ плотно сгруппированныя единицы, строго подчиняющіяся ими же самими составленнымъ правиламъ или уставамъ, являлись силою, которая должна была поднять и дѣйствительно съ разу подняла городское устройство; благодаря развитію этихъ обществъ, многіе древніе города западныхъ государствъ достигли того могущества и процвѣтанія, которыя дѣлали ихъ неуязвимыми для рыцарскихъ нападеній, грабежей и насилій.

Расширеніе городской жизни и умноженіе благосостоянія городскихъ обывателей, безъ сомнѣнія, было главною, а можетъ быть и единственною причиною перенесенія цеховаго устройства въ предѣлы древней Рѣчи-посполитой. Такой взглядъ на дѣло мы, по крайней мѣрѣ, встрѣчаемъ въ привилегіяхъ короля Стефана Баторія. Такъ, подтверждая особою привилегіею въ 1582 году уставъ Виленскаго (Росскаго) русскаго цеховаго братства, подъ именемъ шапочниковъ, сермяжниковъ и ногавичниковъ, онъ говоритъ слѣдующее: „А такъ мы господарь съ повинности нашое, межи иншими справами не послѣдней постерегаючи того, якобы въ мѣстѣхъ панства нашого, звлаща въ тутошнемъ столечномъ мѣстѣ Виленскомъ панства великого князства Литовского, *не только што доброго порадку уняти мѣло, але и овшемъ всякій добрый порадокъ ку славѣ нашое господарской и ку доброму Рѣчи-посполитое, безъ шкоды и нарушенья правъ и вольностей мѣстскихъ, ку оздобѣ ихъ становити и примножити могли,* за чоломбитьемъ“ *) и проч. Давая подобную же

*) Вилен. Археографич. Сборн. т. I, стр. 158.

подтвердительную грамоту другому Виленскому цеху сапожниковъ, этотъ же король о цѣли его учрежденія повторяетъ ту же самую мысль, а именно, что чрезъ цеховыя братства онъ имѣетъ въ виду *умножить въ городахъ и мѣстечкахъ для своихъ подданныхъ порядокъ и благосостояніе* (208). Въ позднѣйшее же время, когда Виленскій магистратъ, послѣ Московскаго погрома въ 1655 году, возстановлялъ разстроенныя цеховыя общества и возобновлялъ погибшіе ихъ уставы, конечно, подъ сильнымъ вліяніемъ римско-католическаго духовенства, особенно ярко выступаетъ религіозная цѣль ихъ учрежденія, т. е. *умноженіе хвалы Божіей по римско-католическому обряду*

Какія же именно, на основаніи напечатанныхъ нами документовъ, намъ извѣстны въ Вильнѣ цеховыя братства?.. Въ концѣ XVIII столѣтія мы встрѣчаемъ здѣсь слѣдующія 25 учрежденій этого рода, а именно цехи: *скорняжескій* (3,79), *оружейниковъ* (16), *шапочниковъ и валильщиковъ* (24), *мѣховщиковъ* (30), *игольщиковъ и жестянниковъ* (32), *стекольщиковъ* (96), *бондарскій или бочарный* (48), *рыбачій* (54), *золотыхъ дѣлъ мастеровъ* (60, 95), *переплетчиковъ и чахольщиковъ* (66, 83), *сафьянниковъ и замшанниковъ* (73, 430), *шапочниковъ, чулочниковъ, суконниковъ и войлочниковъ* (87), *каменщиковъ* (97, 191), *сапожниковъ* (106, 207), *кожевниковъ* (116, 171), *портныхъ* (123), *котельщиковъ* (126), *столяровъ, ложевниковъ и рѣщиковъ* (131, 149, 213), *каретниковъ, игольщиковъ и горшечниковъ* (140, 531), *кузнецкій, слесарный и оружейный* (180, 304), *каменщиковъ и плотниковъ* (191, 213), *медико-хирургоеъ, цирульниковъ и лазенниковъ* (банщиковъ—222), *крупенниковъ* (226), *пекарей* (486), *сѣдельниковъ, шорниковъ и позументщиковъ* (571).

Но прежде, чѣмъ мы будемъ говорить о томъ, въ чемъ именно выразилось устройство настоящихъ цеховыхъ обществъ и какой порядокъ былъ положенъ въ ихъ основаніе, мы считаемъ необходимымъ остановиться здѣсь на одномъ весьма важномъ фактѣ, а именно на фактѣ существованія въ Вильнѣ гораздо ранѣе появленія этихъ обществъ, устроенныхъ по чужеземному образцу, особой *ремесленной общины*, подъ названіемъ русскаго *скорняжскаго братства*. Начало ея возникновенія восходитъ къ 1458 году (5); слѣдовательно она существовала почти за сто лѣтъ до выдачи королемъ Сигизмундомъ Августомъ въ 1552 году привилегіи Виленскому магистрату на основаніе въ Вильнѣ *цеховыхъ обществъ или братствъ*, которыя онъ и заводилъ, въ главнѣйшихъ чертахъ, по чужеземному обычаю. Русскіе ученые смотрятъ на это ремесленное братство вообще, какъ на *церковное*; мы же, на основаніи документовъ, напечатанныхъ въ трудахъ Виленской Коммиссіи для разбора древнихъ актовъ, а именно въ томахъ VIII (стр. 242—245), IX (156—157, 169—172)

и настоящемъ X (3—9, 12—15, 79—83), и другихъ археографическихъ изданіяхъ держимся по этому предмету противоположнаго мнѣнія (*). Вотъ наши основанія.

Въ правилахъ разсматриваемаго братства, въ первый разъ формально признанныхъ и утвержденныхъ привилегіею короля Сигизмунда перваго или стараго, данною ему въ 1538 году, прямо и положительно ничего не говорится о цѣли его учрежденія и утвержденія; о цѣли этой мы можемъ составить точное понятіе только путемъ наведенія, т. е. во-первыхъ изъ тѣхъ поясненій, которыми послѣдующіе короли, Сигизмундъ Августъ, Стефанъ Баторій и Сигизмундъ III-й, въ подтвердительныхъ своихъ привилегіяхъ, оправдывали предъ государственными сборщиками питейныхъ пошлинъ увольненіе братства отъ этого сбора, требуемаго съ него за медосыченіе на три годовые праздника. Короли говорили, что братство уволено ими отъ этого сбора потому, что члены его вообще преслѣдуютъ благотворительныя цѣли, что во время годичныхъ своихъ праздниковъ, на собраніяхъ своихъ, за медопитіемъ

---

*) Съ мнѣніемъ, выраженнымъ членомъ коммиссіи Ив. Як. Спрогисомъ, что *скорняжеское братство* было по преимуществу *ремесленное*, нельзя согласиться по слѣдующимъ соображеніямъ:

1) Братствъ, однородныхъ по своей цѣли съ братствомъ скорняжескимъ, было нѣсколько; таковы были между прочимъ братства: бурмистровско-радецкое или панское, россков, купеческое и кожемятское. Всѣ они преслѣдовали цѣли по преимуществу общественно-благотворительныя, или религіозно-нравственныя. (См. Т. X. 3—9, 12—15; Арх. сбор. Т. I, 158, Собраніе Др. Грам. Ч. II, № 1).

2) Эта именно цѣль, а не ремесленная, выражена и въ древнѣйшемъ уставѣ братства скорняжескаго.

Бесѣду братчики вели исключительно о дѣлахъ общихъ, т. е. о благолѣпіи домовъ божіихъ, о призрѣніи больныхъ и неимущихъ, о погребеніи умершихъ.

Источниками доходовъ были медосыченіе и безпошлинная продажа меду въ опредѣленные праздничные дни.

Члены были постоянные, вписные на извѣстный срокъ и приходячіе (гости); какъ дворяне, такъ и *иншіе обчіе чоловики*, какъ духовные, такъ и свѣтскіе безъ различія вѣроисповѣданій.

Очевидно, что братство, состоявшее изъ такихъ разнообразныхъ единицъ общества, могло только вести и бесѣду общую объ извѣстныхъ общественныхъ вопросахъ, что ясно указано и въ братскомъ уставѣ, но не спеціальную о какомъ либо ремеслѣ.

То обстоятельство, что скорняки взяли на себя починъ въ учрежденіи этого братства, нисколько не отнимало у нихъ права оставаться скорняками и заниматься своимъ ремесломъ, какъ это и было въ дѣйствительности; но изъ этого еще вовсе не слѣдуетъ, чтобы то благотворительное братство, которое было открыто между ними, по цѣлямъ и характеру своей дѣятельности было ремесленное. Напротивъ того, одновременное возникновеніе такихъ братствъ въ разныхъ частяхъ города Вильны и при извѣстныхъ церквахъ ясно указываетъ, что такія братства основывались по преимуществу прихожанами извѣстной церкви, считавшими себя извѣстной религіозно-нравственной единицей на основаніи общиннаго начала, присущаго всему русскому люду.

они *радятъ* (ведутъ разсужденія) *о потребахъ церквей Божіихъ и шпиталяхъ*, что доходъ, получаемый ими отъ медопитія и продажи остатковъ отъ недопитаго меду, они обращаютъ не на свои частныя нужды, а на дѣла богоугодныя и благотворительныя, что согласно древнему своему обыкновенію, они приняли на себя заботу *церкви Божіи и шпитали будовати и опатровати, также на выхованье и выживенье убогихъ людей и змерлыхъ до проваженья до гробовъ оборочати*, и что, наконецъ, воскъ отъ розсыченного ими меду они отдаютъ на свѣчи на свой алтарь въ церкви Св. Троицы (13, 15). Такимъ образомъ, отсюда становится яснымъ, что братство, съ одной стороны, преслѣдовало цѣли *религіозныя и благотворительныя.* Но цѣлей этихъ, по нашему убѣжденію, нельзя считать главными мотивами какъ возникновенія, такъ и утвержденія братства королевскою привилегіею. Цѣль благотворительности и религіозности одинаково была присуща не только всѣмъ древнимъ русскимъ братствамъ, но и всѣмъ позднѣйшимъ цеховымъ учрежденіямъ,

---

Но мы не можемъ считать этихъ братствъ и церковными въ томъ смыслѣ, въ какомъ выработались такія братства впослѣдствіи не задолго до уніи. Мы придерживаемся такого мнѣнія на томъ основаніи, что въ *первоначальныя братства* допускались горожане безъ различія вѣроисповѣданій, въ то время, когда въ церковныя братства чуждый православію элементъ не могъ быть допущенъ.

Изученіе цеховыхъ уставовъ и позднѣйшихъ церковныхъ братствъ ясно указываетъ, что эти позднѣйшіе приняли въ себя весьма много руководящихъ правилъ изъ уставовъ этихъ древнѣйшихъ братствъ, въ жизненной практикѣ которыхъ заключались здоровыя семена религіозно нравственнаго прогресса.

3) Мы не можемъ считать скорняжескаго братства *ремесленнымъ* еще и по слѣдующему соображенію: въ 1670-хъ годахъ скорняки обратились къ магистрату съ бросьбой выдать ему, по примѣру другихъ цеховъ, цеховой уставъ; но въ это-же время скорняки просятъ признать юридическое значеніе и древнѣйшаго ихъ медоварнаго братскаго устава; хотя магистратъ называетъ скорняковъ contubernium pellionum, но названіе это пріобрѣтало юридическое значеніе только послѣ выдачи магистратомъ цеховаго устава. Но здѣсь важно то обстоятельство, что скорняки, получивши цеховой уставъ, отстаивали въ тоже время и юридическое значеніе своего древнѣйшаго устава, на основаніи котораго они могли преслѣдовать цѣли вовсе не ремесленныя, а религіозно-нравственныя, по старинѣ.

4) Наконецъ въ пользу этого мнѣнія говоритъ и то, что въ цеховыхъ или ремесленныхъ братствахъ всегда читались уставъ и королевскія привилегіи, обсуждались ремесленныя дѣла, чего въ древнихъ братскихъ собраніяхъ не было; цеховые братчики, въ случаѣ несогласія съ рѣшеніемъ старшинъ должны были переносить свое дѣло въ магистратъ, тогда какъ рѣшенія братскія должны были исполняться безапелляціонно.

Членъ Коммиссіи *С. Шолковичъ.*

заимствованнымъ изъ Запада. Въ старину она ни для какихъ обществъ не была выдающимся изъ ряда или исключительнымъ явленіемъ. И на этомъ основаніи мы смотримъ на нее и по отношенію къ древнему русскому скорняжскому братству не болѣе, какъ на цѣль второстепенную, цѣль побочную и отдаленную, вызывавшую дѣятельность братства по преимуществу во время отправленія имъ трехъ годичныхъ торжественныхъ братскихъ праздниковъ и собраній. Главнѣйшею же и существенною цѣлью учрежденія и утвержденія разсматриваемаго нами братства, по нашему твердому убѣжденію, должно считать признаніе *существованія его въ качествѣ ремесленнаго оффиціальнаго учрежденія*, или, какъ оно само себя именуетъ, *скорняжскаго братства*. Цѣль эта ясно и прямо не оговорена въ правилахъ, утвержденныхъ королемъ Сигизмундомъ I-мъ; но она сама собою становится ясною и неоспоримою изъ того: какъ смотрѣло на себя само братство и государственныя власти. Во-первыхъ мы видимъ, что правила этого братства представляются на утвержденіе — въ первый разъ королю Сигизмунду I-му, а затѣмъ послѣдовательно королямъ—Сигизмунду Августу, Генриху, Стефану Баторію, Сигизмунду III-му, Владиславу IV-му и Яну Казиміру, не кѣмъ либо другимъ (не лицами духовными и представителями дворянства, хотя въ дѣлѣ общей—религіозной и благотворительной его дѣятельности и они могли быть его членами), а самими *ремесленниками скорняками*; что они сами свое учрежденіе вездѣ трактуютъ не иначе, какъ *братствомъ скорняжскимъ*, нигдѣ не называя его иначе, *ни братствомъ церковнымъ, ни благотворительнымъ*, и въ этомъ смыслѣ, т. е. въ смыслѣ *ремесленнаго учрежденія*, просятъ высшія власти государства утвердить и подтвердить его уставъ. Во-вторыхъ, что самое важное и замѣчательное, мы видимъ, что точно такой же взглядъ на разсматриваемое братство всегда имѣлъ и Виленскій магистратъ: онъ нигдѣ не называетъ его иначе, какъ *contubernium pellionum* (ремесленное общество скорняковъ), т. е. такимъ именемъ, которое, какъ спеціальный терминъ, прилагается имъ ко всѣмъ позднѣйшимъ цеховымъ, т. е. ремесленнымъ учрежденіямъ (3). Когда Виленскіе скорняки настоящаго братства въ 1669 г. обратились съ просьбой къ магистрату дать имъ новыя, дополнительныя и опредѣленныя правила для ихъ ремесленной дѣятельности, тогда послѣдній, указавъ на то, что ихъ *скорняжское братство* возникло въ весьма древнія времена, еще до политическаго сліянія Литвы съ Польшею, что оно было признано и подтверждено послѣдовательно всѣми польскими королями, начиная съ Сигизмунда I-го, и принимая въ соображеніе еще то обстоятельство, что разные непризнанные мастера и пришлые люди наносятъ ихъ скорняжскому ремеслу и торговлѣ цѣлаго города большой вредъ, далъ имъ, въ дополненіе къ ихъ древнимъ правиламъ, еще новыя. Спрашивается за симъ: если бы это братство, по сущности своей, не было

ремесленнымъ учрежденіемъ, то могъ ли бы магистратъ (которому, безъ сомнѣнія, это дѣло было лучше всего извѣстно), называть его *contubernium pellionum*, т. е. *ремесленнымъ обществомъ скорняковъ*? Рѣшился ли бы онъ поставить это древнее русское скорняжское братство первымъ краеугольнымъ камнемъ того *скорняжскаго цеховаго учрежденія*, которому въ настоящее время онъ даетъ новый, дополнительный и опредѣленный уставъ? И можно ли допустить одну мысль, чтобы въ противномъ случаѣ, т. е., если бы разсматриваемое нами братство съ первоначалу не имѣло характера *официальнаго ремесленнаго учрежденія*, мѣсто его не было занято другимъ, *официально признаннымъ и утвержденнымъ цеховымъ обществомъ скорняковъ*, въ теченіи 117 лѣтъ, т. е. съ 1552 г., когда Виленскій магистратъ получилъ привилегію на введеніе въ Вильнѣ цеховаго устройства, до 1669 г., въ который магистратъ выдалъ древнему русскому скорняжскому братству новый подробный уставъ?

Что согласно съ магистратомъ смотрѣли на это дѣло и древніе польскіе короли, это логически вытекаетъ изъ того, что они, подобно самимъ ремесленникамъ скорнякамъ, нигдѣ не называютъ ихъ братства иначе, какъ только *кушнерскимъ* (скорняжскимъ), и нигдѣ не говорятъ объ немъ иначе, какъ только въ этомъ смыслѣ. Такъ, Сигизмундъ старый въ своей привилегіи 1538 г. говоритъ, что мѣщане, «на име Климъ а Якубъ, зъ иншихъ людей помощью, зволили и встановили собѣ *братство свое кушнерское* въ томъ мѣстѣ Виленскомъ мѣти и за свой властный накладъ меды куповати и сычивати на врочистые свята» (5), что онъ, король, призналъ и утвердилъ это братство: «нехай они того *братства кушнерскаго* свободне и добровольне уживаютъ» (7). Сигизмундъ Августъ въ 1565 году говоритъ, что ему «били чоломъ мѣщане мѣста Виленскаго всего *братства кушнерскаго*» и положили передъ нимъ привилегію отца его, наданную «имъ *на братство кушнерское, на склады братскіе*», и что онъ подтверждаетъ имъ эту привилегію (7). Стефанъ Баторій въ своей подтвердительной привилегіи, данной этому братству въ 1582 г., буквально повторяетъ тоже самое, лишь съ тѣмъ дополненіемъ, что дозволяетъ братству медосыченье уже *на шесть годовыхъ празниковъ съ трехдневнымъ медопитіемъ*, освобождаетъ это медосыченіе *отъ казенныхъ питейныхъ пошлинъ* (4, 8). Сигизмундъ третій въ 1590 г. выражается такъ: «били намъ чоломъ мѣщане мѣста нашого Виленского, люди закону греческаго, и покладали передъ нами привилей продка нашого, славное памети короля его милости Стефана, на *братство ихъ кушнерское зъ сыченьемъ вольнымъ медовъ и на певные артикулы, для порядку доброго въ томъ братствѣ ихъ постановленные*» (3—4); вмѣстѣ съ подтвержденіемъ

этого *братства кушнерскаго*, король освобождаетъ его отъ питейной пошлины за тотъ медъ, который оно, за недопитіемъ въ теченіи трехдневнаго братскаго праздника, продавало за деньги (9). Но обстоятельнѣе всего, по нашему мнѣнію разъясняется дѣло въ послѣдней подтвердительной привилегіи короля Яна Казиміра, данной имъ разсматриваемому нами русскому скорняжскому братству въ 1669 году. Въ этой привилегіи король, обращаясь къ первому началу его возникновенія, сопоставляетъ древнее *русское скорняжское братство*, какъ однородное учрежденіе съ этимъ позднѣйшимъ *скорняжскимъ цехомъ*; считаетъ его естественною, переходною ступенью къ этому возобновленному цеховому обществу; даетъ тому и другому вмѣстѣ, какъ одному цѣлому и нераздѣльному, настоящее свое королевское утвержденіе и подтвержденіе. Могъ ли бы, спрашиваемъ, все это сдѣлать король, не рискуя соединить въ своей грамотѣ въ одно вещи разнородныя, если бы Сигизмундомъ I-мъ въ 1538 году было утверждено не *ремесленное* скорняжское братство, а какое нибудь другое, *церковное или благотворительное*, не имѣющее ничего общаго съ скорняжскимъ *ремесломъ*?

Представляемъ еще одинъ доводъ въ пользу нашего мнѣнія. Въ 1582 году Виленскіе мѣщане предмѣстья Россы*), „учтивые люди ремесла шапочницкаго, што шапки аксамитные робятъ, и тежъ сермяжники и ноговичники“, явились къ Виленскому магистрату и убѣдительно просили его, чтобы онъ „имъ тыхъ трехъ ремествъ, для учтивости и порадку мѣстского, у въ одномъ мѣстцу и спольныхъ схацкахъ *братство и цехъ прикладомъ инишихъ цеховъ мѣстскихъ, привилѣеваныхъ, мѣти допустилъ и позволилъ*“, для чего они и „артыкулы, тому своему цеху потребные, сами собѣ, за намовою всее братьи своее, спольне списавши“, представили на его утвержденіе. Магистратъ далъ свое согласіе какъ на открытіе этого новаго цеховаго братства, такъ равно утвердилъ для него и вышепомянутые артыкулы или уставъ, который, заключая въ себѣ 31 пунктъ, въ существѣ своемъ отличается отъ всѣхъ позднѣйшихъ цеховыхъ уставовъ только тѣмъ, что братчики настоящаго цеха имѣли свой алтарь въ Россской Пречистенской церкви. Въ этомъ же году разсматриваемые шапочники, сермяжники и ноговичники представили свой уставъ на утвержденіе королю Стефану Баторію. Король въ концѣ своей подтвердительной грамоты, которую онъ далъ этому новому ремесленному учрежденію, замѣчаетъ слѣдующее: „ку тому тежъ просили насъ, господара, вышей описанные поданные наши, мѣща-

---

*) Вилен. Археографич. Сборн. т. I, стр. 158—165.

не цеху того, сами и отъ всее иншое братьи своее, абыхмо имъ *тую вольность*, которая въ постановеню (въ уставѣ) ихъ описана не была, *прикладомъ* (по примѣру) *иншихъ цеховъ, отъ насъ упривилїеваныхъ*, надали: ижъ бы имъ въ каждый рокъ чотыри разы праздники свои, то есть первый на день светого Юрья вешнего, другїй на день светого Яна, третїй на день нароженья Пречистое светое, а четвертый на Громницы вольно мѣти и медъ розсытивши, водлугъ потребы братское, на каждое таковое свято по три дни тотъ медъ сытивши межи собою выпить, а воскъ зъ розсыченья того меду *оборочати на свѣчи до церкви светое Пречистое на Росѣ*, и абы есьмо ихъ отъ плаченья *капщизны, чопового и отъ медницъ вызволили*, а тотъ домъ братства ихъ отъ *стоянья всякого гостя вольнымъ учинили, ижъ бы они тымъ снаднѣй всякїе справы свои, братству ихъ належачїе, безъ переказы справовати могли*". За симъ король продолжаетъ: «въ чомъ мы, господарь, прозбу ихъ видечи быть слушную, позволили есмо и симъ листомъ нашимъ *вольность имъ даемъ*, ижъ они маютъ въ кождый годъ по чотыры разы на праздники вышейпомененные ку *потребѣ братству медъ сытити* и на каждое таковое свято медъ розсытивши по три дни межи собою пити и воскъ зъ розсыченья таковоґо меду маютъ оборочать *на свѣчи до церкви светое Пречистое на Росѣ* и тежъ *на покованье умерлыхъ*. Отъ которого розсыченья меду на праздники менованые не маютъ они капщизны, чопового и отъ медницы давати и платити вѣчными часы». Подобно сему король освобождаетъ «отъ станья всякихъ гостей» братскїй домъ, „до которого се они (новые ремесленники) *въ потребахъ братскихъ сходятъ и праздники мѣваютъ*". Что же мы видимъ изъ настоящаго текста, который мы дословно выписали изъ вышепомянутой подтвердительной грамоты короля Стефана Баторія? То несомнѣнно, что ремесленники этого новаго цеховаго учрежденія, уже послѣ признанія ихъ братства и утвержденія его правилъ магистратомъ, просятъ короля предоставить имъ въ дополненіе, *по примѣру другихъ цеховъ, уже утвержденныхъ королевскими привилегіями, вольность на медосыченье и отправленіе четырехъ годовыхъ праздниковъ съ трехдневнымъ медопитіемъ, на освобожденіе этого медосыченія отъ казенной питейной пошлины, на изъятіе ихъ братскаго дома отъ постоя гостей*. Далѣе въ текстѣ объясняется, куда шли деньги отъ медопитія: *на свѣчи въ Роскую братскую церковь святэй Пречистой, на погребеніе умершихъ*. Чѣмъ, спрашивается, это медосыченіе, по существу своему, отличается отъ того, о которомъ говорится въ уставѣ обсуждаемаго нами скорняжскаго братства? Кто скажетъ, что медосыченіе и добываемыя отъ него деньги на благотворительныя дѣла, были *цѣлью учрежденія братства шапочниковъ*? Точно также мы позволяемъ себѣ думать, что имѣемъ полное право вывести отсюда со-

вершенно правильное умозаключеніе, то есть, что медосыченье было такою же *вольносьтю, прибавочною доходною статьею*, и для древнѣйшаго русскаго скорняжскаго братства, утвержденнаго королевскою привилегіею въ 1538 году, потому что въ противномъ случаѣ братство шапочниковъ не могло бы просить ея себѣ „*прикладомъ* (по примѣру) *иншихъ цеховъ*", въ то время уже существовавшихъ и утвержденныхъ королевскими привилегіями. Кто же были эти *иншіе цехи*? Не думаемъ, чтобы кто нибудь рѣшился изъ этого числа исключить первое, древнѣйшее, „королями упривиліеванное", въ Вильнѣ русское *скорняжское братство,* тѣмъ болѣе, что изъ древнихъ русскихъ ремесленныхъ братствъ *съ вольностью медосыченія* намъ пока извѣстны, кромѣ новообразованнаго русскаго братства или цеха шапочниковъ, только два—*скорняжское и кожемяцкое.*

Исходя только изъ этой точки воззрѣнія на разсматриваемое нами скорняжское братство, *именно какъ на братство ремесленное*, мы, само собой, усвояемъ себѣ ясное и отчетливое представленіе о многихъ подробностяхъ, заключающихся въ первоначальныхъ, древнихъ его правилахъ, которыя при другомъ толкованіи остаются если не совсѣмъ темными, то и далеко неясными и неразгаданными; только при такомъ взглядѣ на дѣло для насъ вполнѣ становится понятнымъ и яснымъ, для чего братству необходимо было заботиться о пріобрѣтеніи своего собственнаго дома и ходатайствовать объ освобожденіи его отъ городскихъ повинностей; для чего ему нужны были особые, постоянные склады; для чего требовалось братствомъ строгое повиновеніе отъ его членовъ, и проч. и проч. Все это, выразимъ нашу мысль яснѣе, нужно было братству для того, чтобы оно могло дѣлать свои собранія не въ одни только три торжественные годовые праздника, но и во всякое другое время, столь часто, какъ того требовалъ ходъ и развитіе его скорняжскаго ремесла. А установивъ такой прочный и правильный взглядъ на назначеніе разсматриваемаго нами братства, мы должны будемъ согласиться, что правила его, хотя хранившіяся въ немъ уже въ письменномъ видѣ, но не заключавшія въ себѣ никакихъ подробностей относительно его ремесленнаго производства, тѣмъ самымъ давали дѣятельности его широкое и свободное направленіе; внѣ предѣловъ узкой позднѣйшей цеховой регламентаціи, братство всегда въ состояніи было дѣлать въ своемъ скорняжскомъ мастерствѣ своевременныя, цѣлесообразныя и быстрыя измѣненія. А въ этомъ видѣ оно является предъ нами не только *весьма древнимъ и самобытнымъ учрежденіемъ мѣстныхъ русскихъ ремесленныхъ людей, но и учрежденіемъ вполнѣ свободнымъ, допускающимъ начало конкуренціи въ ремесленномъ производствѣ*, т. е. мы видимъ въ немъ зародышъ тѣхъ свободныхъ ремес-

ленныхъ учрежденій, которымъ въ настоящее время суждено двигать экономическими судьбами міра. Только спустя слишкомъ двѣстѣ лѣтъ послѣ своего основанія, древнее русское, свободное скорняжское братство *) принуждено было просить у магистрата новыхъ, дополнительныхъ, ясно регламентированныхъ правилъ, для дальнѣйшей своей ремесленной дѣятельности, конечено по той причинѣ, что оно было стѣснено неблагопріятными обстоятельствами, не могло далѣе свободно и широко дѣйствовать въ ряду другихъ подобнаго же рода учрежденій, устроенныхъ на началахъ *принужденія и монополіи*.

Въ чемъ же выразились порядокъ и устройство позднѣйшихъ ремесленныхъ учрежденій, называемыхъ *цехами*? Свѣдѣнія относительно этого предмета весьма подробно изложены въ цеховыхъ уставахъ, напечатанныхъ въ настоящемъ X томѣ трудовъ Коммиссіи. Сущность ихъ заключается въ слѣдующемъ. Виленскій магистратъ, на основаніи привилегіи короля Сигизмунда Августа, данной ему въ 1552 году, будучи облеченъ неограниченнымъ полномочіемъ и властію допускать въ Вильнѣ образованіе цеховыхъ обществъ по своему усмотрѣнію, взялъ готовый образецъ съ Запада, къ которому уже безъ труда приспособлялъ всякое вновь возникающее въ Вильнѣ братство. Существенными чертами этого образца, примѣненнаго къ Виленскимъ ремесленнымъ учрежденіямъ, служило то, что каждое новое братство, прежде всего, строго обязывалось исполнять всѣ магистратскія распоряженія и приказанія, клонящіяся къ благу цѣлаго города; далѣе, оно обязано было обзавестись своею хоругвью или знаменемъ, съ которымъ ему слѣдовало выходить на городскіе смотры, религіозныя, торжественныя (при встрѣчахъ королей, епископа и воеводы) и погребальныя процессіи; затѣмъ ему вмѣнялось въ обязанность имѣть надлежащее вооруженіе, состоящее изъ ружей, панцырей и др. предметовъ, для защиты города во время непріятельскаго нашествія; оно должно было избрать свой алтарь въ какомъ нибудь мѣст-

---

*) Трактуя о настоящемъ братствѣ, мы не привели всѣхъ подробностей, изложенныхъ въ его правилахъ, которыя были подтверждены привилегіею Сигизмунда I-го, по той причинѣ, что онѣ предполагаются извѣстными читателямъ. Привилегія эта съ вышепомянутыми правилами впервые напечатана *въ русскомъ оригиналѣ* въ трудахъ Петербургской Археографической Коммиссіи (см. Акты южной и западной Россіи, т. I., стр. 103). Во-вторыхъ она напечатана *въ древнемъ польскомъ переводѣ* Виленскою Археографическою Коммиссіею (см. т. VIII, стр. 238); и, наконецъ, въ третій разъ она напечатана *въ древнемъ русскомъ текстѣ* въ настоящемъ X томѣ актовъ (см. стр. 5) по той причинѣ, что она *сопоставлена здѣсь съ другими оригинальными русскими подтвердительными привилегіями* и заключаетъ въ себѣ нѣкоторые *варіанты, даже пополненія* противъ текста, напечатаннаго въ трудахъ Петербургской Археографической Коммиссіи.

номъ костелѣ *) для исполненія религіозныхъ обязанностей его членовъ; для своего же внутренняго устройства, оно тотчасъ, по дарованіи ему устава, должно было позаботиться объ отысканіи или пріобрѣтеніи покупкою въ свою собственность *особаго дома* непремѣнно въ стѣнахъ города и подъ магистратскою юрисдикціею, въ которомъ должны были производиться всѣ цеховыя собранія и засѣданія; дома эти не рѣдко освобождались отъ всѣхъ городскихъ повинностей; затѣмъ слѣдовало пріобрѣтеніе особаго *братскаго сундука*, называемаго въ уставахъ *скрынкою*, для храненія въ немъ братскаго устава, королевскихъ привилегій, цеховыхъ постановленій, вписныхъ реестровъ и др. документовъ, и цеховой казны, которая имѣла составляться изъ обязательныхъ братскихъ срочныхъ вносовъ, а, главнымъ образомъ, изъ цеховыхъ штрафныхъ денегъ. Наличный цеховой составъ обнималъ, начиная снизу: *учениковъ*, называемыхъ *хлопцами*, *товарищей*, *младшихъ или молодяниковъ*, *мастеровъ*, *старшинъ*, *расходчиковъ* (шафаровъ) и *писаря*.

Изложимъ здѣсь болѣе подробныя свѣдѣнія обо всѣхъ этихъ личностяхъ.

Ученики-хлопцы. Въ наученіе тому или другому цеховому мастерству принимались ученики только *христіанскаго вѣроисповѣданія* (22). Относительно *національности* принимаемыхъ учениковъ нѣтъ прямыхъ указаній, хотя напр. цехъ мѣховщиковъ дозволяетъ принимать и *рижанъ* (31). Главнѣйшій же ихъ контингентъ составлялся изъ *мѣстныхъ мѣщанъ или мѣщанскихъ дѣтей другихъ городовъ* и *мѣстечекъ великаго княжества Литовскаго*, при чемъ при ихъ поступленіи въ цехъ непремѣнно требовалось свидѣтельство *о вольномъ ихъ рожденіи*, т. е. о законномъ рожденіи и непринадлежности къ подданству или крѣпостному праву (46, 92, 101, 119, 138, 145); *крестьянскія дѣти* чьихъ бы то ни было крестьянъ—монастырскихъ или панскихъ, принимались въ ученіе лишь по представленіи ими *увольнительныхъ свидѣтельствъ* (46, 53, 92, 101, 138, 145). При пріемѣ ученика не всегда дѣлалось различіе относительно его *вѣроисповѣданія*, по крайней мѣрѣ это можно усмотрѣть въ правилахъ кожевеннаго цеха (119). *Возрастъ* ученика при поступленіи въ науку, по видимому, не былъ опредѣленъ, такъ напр.

---

*) До введенія религіозной уніи, когда русская ремесленная жизнь преобладала въ Вильнѣ, алтари эти цеховыя братства имѣли по преимуществу въ русскихъ церквахъ. Такъ напримѣръ *древнѣйшее* скорняжское братство имѣло свой алтарь въ церкви св.-Троицкаго монастыря; впрочемъ, въ видѣ единственнаго исключенія этотъ алтарь до позднѣйшаго времени не былъ вполнѣ замѣненъ католическимъ. Другое древнее цеховое братство, подъ именемъ *Росскаго*, состоявшее изъ *шапочниковъ*, *сермяжниковъ* и *ноговичниковъ*, имѣло свой алтарь въ Росской *церкви*, подъ именемъ *святой Пречистой* (см. привилегію короля Стефана Баторія, которою онъ въ 1582 г. подтверждаетъ уставъ этого братства, писанный на русскомъ языкѣ. *Вилен. Археографич. Сборникъ*, т. I, стр. 158).

мы видимъ, что въ цехѣ каменщиковъ принимали учениковъ даже 18—20 лѣтъ (101). Мастеръ, принявши ученика, держалъ его у себя *на испытаніи* отъ 2 до 6 недѣль (25, 27, 145, 229); затѣмъ, убѣдившись въ его способности, онъ долженъ былъ представить его въ общее собраніе братчиковъ и записать въ *реестръ,* при чемъ за него вносилось въ братскій сундукъ отъ 12 грошей до 15 злотыхъ (23, 28, 35, 46, 53, 145), даже въ одномъ случаѣ (цехъ крупенниковъ) 80 злотыхъ (229). *Число лѣтъ,* которое ученикъ долженъ былъ пробыть у своего мастера, не было строго опредѣлено; оно, по видимому, сообразовалось съ возрастомъ самого поступающаго въ науку; вообще оно полагалось отъ 3-хъ до 6-ти лѣтъ (46, 56, 92, 101, 145, 229). Во время своего обученія ученикъ долженъ былъ безпрекословно повиноваться своему мастеру и сполна выслужить свои лѣта; въ противномъ случаѣ онъ терялъ ученическіе свои года. Во время своего ученія ученикъ не могъ имѣть никакой *своей частной работы,* или какъ это называется въ цеховыхъ уставахъ, *бонды* (122). При выступленіи изъ учениковъ, т. е. по окончаніи своихъ лѣтъ, въ однихъ случаяхъ ученики сами должны были уплачивать *выписное* (28); въ другихъ же сами мастера платили имъ единовременно извѣстную сумму (229).

Товарищи. Когда ученикъ, окончившій свои года ученія, желалъ перейдти на вторую ступень цеховой іерархіи, т. е. сдѣлаться товарищемъ, тогда онъ долженъ былъ заявить объ этомъ своему мастеру и почтительно просить его сдѣлать объ немъ хорошую рекомендацію предъ цеховымъ собраніемъ, въ которомъ онъ, въ случаѣ согласія своего мастера и принятія собраніемъ, дѣлалъ извѣстный *денежный вносъ за вписаніе въ товарищескій реестръ* и маленькое угощеніе товарищамъ (101). Будучи такимъ образомъ утвержденъ въ новомъ званіи, онъ долженъ былъ прослужить у своего стараго мастера еще четверть года, а въ это время получалъ названіе *млодяняшка* или *младшаго товарища* (101). Послѣ принятія новаго члена въ товарищи, собраніе назначало ему мастера (111), отъ котораго онъ не могъ отходить своею волею, не рискуя подвергнуться или денежному штрафу или, что еще хуже, потерять свои товарищескіе года службы. Въ нѣкоторыхъ цехахъ существовало правило, что въ званіи товарища возбранялось *жениться* до предсталенія пробной работы (64). *Время товарищеской службы* продолжалось отъ 2 хъ до 4 хъ лѣтъ (56, 101). *Плата за работу* производилась товарищу годично или понедѣльно, въ первомъ случаѣ не свыше 50 злотыхъ, а во второмъ— отъ 15 грошей до 1 злота (46, 93); сверхъ сего вознагражденіе производилось ему и поштучно (130). *Время ежедневныхъ занятій* товарища продолжалось отъ 3 и 4 часовъ утра до 7-ми и 9-ти часовъ вечера (47 и 130); на обѣдъ и от-

дыхъ ему давалось два часа. Во все время своей службы, товарищъ былъ *лишенъ самостоятельности*: онъ все долженъ былъ дѣлать съ спроса, совѣта и приказанія своего мастера. Послушаніе и почтительность его къ послѣднему доходили до того, что напр. въ правилахъ цеха котельщиковъ рекомендуется товарищу, въ случаѣ неимѣнія у мастера прислуги, отложить въ сторону свою гордость и взять на себя исполненіе ея обязанностей, т. е.. наколоть дровъ, принести воды, отправиться по порученію хозяйки за покупками на рынокъ и т. под. (130). Въ однихъ случаяхъ товарищамъ допускалась *частная работа* (бонда,—57), а въ другихъ нѣтъ (71).— Но товарищи, рядомъ со всѣмъ вышеприсаннымъ, что составляло сторону ихъ безотвѣтственности и полнаго послушанія своему мастеру, имѣли и свои *важныя преимущества*, которыя приближали ихъ къ полноправнымъ и свободнымъ мастерамъ. Такъ, во-первыхъ, мастеръ не могъ своею властію наказывать товарища за болѣе выдающіеся его проступки или порчу мастерской работы; онъ долженъ былъ объ этомъ донести старшимъ и собранію, которые уже судили и наказывали его по своему усмотрѣнію. Далѣе, товарищъ былъ всегда безотлучнымъ участникомъ всѣхъ полныхъ цеховыхъ собраній; участвовалъ въ общемъ богослуженіи, въ торжественныхъ и погребальныхъ процессіяхъ. На него же была возложена обязанность принимать прибывшихъ путешественниковъ-товарищей, указывать имъ мѣстожительство мастера, вести съ ними бесѣду, съ согласія мастера отыскивать имъ временную работу. Товарищамъ, подъ наблюденіемъ старшихъ братчиковъ, носящихъ въ данномъ случаѣ названіе *господнихъ отцовъ* (домохозяевъ), были разрѣшены особыя *товарищескія собранія*, для обсужденія своихъ дѣлъ; у нихъ былъ особый свой *денежный сундучокъ*, подъ именемъ *скарбнички*, который они хранили въ общемъ цеховомъ сундукѣ (70, 109, 110, 125, 127).—По истеченіи полныхъ лѣтъ своей службы или же въ срединѣ ея (какъ допускалось въ иныхъ цехахъ,—101), товарищъ, предполагающій достигнуть самой высшей и послѣдней ступени въ цеховомъ устройствѣ, т. е. званія мастера, долженъ былъ предпринять *путешествіе*, или такъ называемую въ цеховыхъ уставахъ *вендровку*, въ чужіе города, которые имъ рекомендовались цехами, т. е. въ Львовъ, Ярославль, Перемышль, Краковъ, Люблинъ, Варшаву и др. города (91). Время путешествія опредѣлялось отъ 1 года 6 мѣсяцевъ до 3 лѣтъ (69, 91, 92). Если кто изъ подобнаго путешествія, опредѣленнаго цехомъ, вернулся 12 недѣлями ранѣе, тотъ терялъ все путешествіе (71). Для кого, однакожъ, путешествіе почему либо оказалось неудобно выполнимымъ, тотъ могъ откупиться отъ него значительнымъ денежнымъ взносомъ въ общій цеховой сундукъ, простиравшимся до 6 копъ грошей литовскихъ (35).

Младшій. Возвратившійся изъ путешествія товарищъ долженъ былъ прослу-

жить въ своемъ товарищескомъ званiи еще одинъ годъ и 6 недѣль, и въ это время онъ получалъ названіе *младшаго* (38, 41, 58, 92, 114, 119). Обязанностями его въ этомъ новомъ званiи, кромѣ другихъ, обыкновенныхъ товарищескихъ, служило то, что онъ долженъ былъ являться къ старшинамъ для принятія отъ нихъ разныхъ приказаній и распоряженій по цеху, оповѣщать братчиковъ на цеховыя собранія, привозить туда цеховой сундукъ, во время самыхъ собраній наблюдать за порядкомъ; во время цеховыхъ богослуженій онъ же убиралъ цеховой алтарь, смотрѣлъ за цѣлостью и сохранностью его золотой и серебряной утвари, слѣдилъ вообще за порядкомъ (104, 109). Для облегченія своего труда ему позволялось выбирать себѣ помощника изъ ближайшихъ къ товариществу учениковъ, т. е. такъ называемыхъ *млоденячковъ* (101, 104). За отказъ младшаго выполнять обязанности костела, если то былъ православнаго или протестантскаго исповѣданія, взималось въ видѣ откупнаго 5 копъ грошей, а съ римско-католика всего 5 злотыхъ (39, 53, 58).

Мастеръ. Когда товарищъ въ званiи младшаго порѣшилъ, наконецъ, перейти въ мастера, тогда онъ за 12 недѣль до окончанія настоящей своей службы долженъ былъ прійти къ своему старшинѣ и, объявивъ ему о своемъ намѣренiи, почтительно просить о созванiи по этому случаю общаго цеховаго собранія (104, 134, 229). Старшина, выслушавъ его просьбу, вѣроятно въ виду важнаго и высокаго его будущаго поста, давалъ ему четыре недѣли на размышленіе (77). Когда наконецъ по минованiи этого срока, общее цеховое собраніе утверждало за новымъ кандидатомъ право на исканіе званія мастера, тогда назначалась для него *пробная работа*, или, какъ она трактуется въ цеховыхъ уставахъ, *мастерская штука* (maystersztyk) или просто *штука*. Для выполненія этой пробной работы, которая, смотря по техническимъ особенностямъ того или другаго ремесла (какъ напр. въ цехахъ оружейниковъ, столяровъ, каменщиковъ, переплетчиковъ и др.) была весьма многосложна и трудна, назначалось время отъ одной четверти года до 1 года и 6 недѣль (19, 69). Въ немногихъ только случаяхъ время на выполненіе этой работы отдавалось на волю тѣхъ, кто ее долженъ былъ выполнить (134). Отъ сыновей мастеровъ и тѣхъ изъ младшихъ, которые женились на дочеряхъ или вдовахъ мастеровъ, требовалось выполненіе только *половины* пробной работы. Иногда, по какимъ нибудь уважительнымъ причинамъ, или въ тѣхъ случаяхъ, когда извѣстный цехъ по простотѣ и несложности своего ремесла (какъ напр. рыбачій, солодовничій, хирурговъ и др.) того не требовалъ, пробная работа замѣнялась денежнымъ вносомъ отъ 4 до 7 копъ (56, 209). Когда предложенная пробная работа младшимъ была выполнена и признана цеховымъ собраніемъ удовлетворительною, тогда

независимо отъ этого, онъ долженъ былъ сдѣлать въ цеховой сундукъ еще извѣстный *денежный вносъ*, который, вообще говоря, былъ весьма крупенъ; минимумъ его былъ 10 злотыхъ, а максимумъ восходилъ до 40 копъ (19, 26, 27, 43, 53, 73, 79, 91, 146, 229). Въ это же время вновь принимаемому мастеру вмѣнялось въ непремѣнную обязанность принятіе *городскаго права*, или записаніе себя въ городскіе обыватели. Но послѣдній актъ, которымъ сопровождалось вступленіе новаго члена въ полное званіе мастера, это было *угощеніе* или, какъ она называется въ цеховыхъ уставахъ—*колляція*, которую онъ, сообразно своимъ средствамъ, непремѣнно долженъ былъ устроить для цѣлаго цеховаго собранія.—Съ званіемъ мастера были соединены *большія права*. Сдѣлавшись мастеромъ, всякій цеховой братчикъ становился самостоятельною и самою крупною единицею того или другаго цеховаго учрежденія, зависѣвшею только отъ общаго цеховаго начальника—старшины и цеховаго собранія. Всякому мастеру дозволялось устраивать свою самостоятельную мастерскую и держать, вообще, трехъ работниковъ—двухъ товарищей и одного ученика или хлопца, или же наоборотъ (43, 68, 136, 138). Затѣмъ мастеръ уже всюду являлся въ качествѣ полнаго хозяина по своему ремеслу, будетъ ли идти дѣло о подачѣ его голоса и мнѣнія въ цеховыхъ собраніяхъ, или о совершеніи какихъ нибудь важныхъ предпріятій отъ имени его цеха. Мастера имѣли свои *самостоятельныя собранія* (85). Въ заключеніе всего всякій мастеръ, выдающійся своими способностями и знаніемъ своего мастерства, своимъ благонравіемъ, былъ прямой кандидатъ на выборы не только въ цеховые старшины, но и въ члены магистрата, что по тогдашнему времени дѣйствительно было важнымъ и высокимъ общественнымъ постомъ.—Но рядомъ съ этими правами и преимуществами, отъ всякаго мастера требовалось строгое подчиненіе закону общей цеховой субординаціи. Такъ, онъ не смѣлъ платить работнику—товарищу больше, чѣмъ платили другіе мастера, и что полагалось по уставу (34, 93); ему воспрещалось хулить работу другаго мастера (64, 145), переманивать къ себѣ чужихъ работниковъ (93, 119), подкапываться подъ своего товарища—мастера (145), и т. д.—*Общее число мастеровъ* въ томъ или другомъ цехѣ было точно опредѣлено только въ единственномъ случаѣ, а именно: привилегіею короля Августа II-го отъ 1713 года такое число опредѣляется для сапожничьяго цеха; по этой привилегіи полный комплектъ ихъ въ настоящемъ цехѣ полагался слѣдующій: 80 римско-католическаго, 40 греко-русскаго и 20 протестантскаго вѣроисповѣданій. Сверхъ этого количества въ видѣ исключенія, могли быть принимаемы въ число братчиковъ этого цеха только сыновья мастеровъ, которые выполнили путешествіе, и нѣкоторые заслуженные товарищи по особому изволенію цеховаго собранія (211).—Въ мастера Виленскихъ цеховъ могли поступать не только

всѣ мѣщане и уволенные своими панами крестьяне, живущіе въ предѣлахъ Рѣчи-посполитой, но и *чужеземцы;* отъ послѣднихъ требовалось только свидѣтельство о томъ, что ими пройдены всѣ ступени цеховаго служенія и исполнены всѣ обязанности, необходимыя для вступленія въ званіе мастеровъ, вмѣстѣ съ симъ они должны были принять Виленское городское право.

Старшина. Для избранія въ цеховые старшины лично отъ мастера не требовалось никакихъ жертвъ, въ родѣ денежнаго вноса и т. под., кромѣ тѣхъ умственныхъ и нравственныхъ качествъ и извѣстности по своему цеховому мастерству, о которыхъ мы упомянули выше. Выбираемый старшина не могъ отказаться отъ предлагаемой ему чести, если такой выборъ происходилъ въ первый разъ, подъ опасеніемъ уплатить штрафъ въ 5 злотыхъ столько разъ, сколько разъ произойдетъ отказъ (18). Когда выборъ состоялся и новоизбранный принесъ присягу въ магистратѣ на вѣрность городскимъ правамъ, тогда цехомъ дѣлалось ему *угощеніе* (коляція) изъ общихъ сборныхъ суммъ, хранившихся въ цеховомъ сундукѣ. *Число старшинъ* во всѣхъ цехахъ не было одинаково; оно сообразовалось съ шириной развитія ремесла того или другаго цеха и колебалось между двумя и шестью (81, 89, 108, 122, 133, 209). Половина изъ нихъ, по обыкновенію, назначалась изъ римско-католиковъ, а другая изъ уніатовъ, православныхъ и протестантовъ (108, 122, 209). *На обязанности старшинъ* лежало созывать цеховыя собранія, наблюдать за строгимъ примѣненіемъ братчиками устава къ жизни и вообще заботиться о преуспѣяніи и развитіи своего цеховаго ремесла. Безъ его воли и вѣдома не только какія либо радикальныя, но и незначительныя измѣненія въ общемъ ходѣ цеховой жизни были не мыслимы.

Расходчикъ (шафаръ). Онъ выбирался цеховымъ собраніемъ тоже изъ заслуженыхъ мастеровъ. Его единственною обязанностію было хранить одинъ изъ трехъ ключей (два изъ нихъ находились у цеховыхъ старшинъ), которыми, обыкновенно, снабжался цеховой сундукъ (109), и сообразно распоряженію цеховаго собранія и старшинъ, производить правильный расходъ хранившихся въ немъ денежныхъ суммъ.

Писаръ. Судя по тому, что ни въ одномъ цеховомъ уставѣ ни разу не упоминается о томъ, что цеховой писарь принадлежалъ къ числу членовъ цеховаго ремесла, надо полагать, что это было для цеха лице *постороннее, приватное,* нанимаемое за особое денежное вознагражденіе (291, 279). Его обязанностію было заносить въ книги *цеховыя постановленія* и въ *особые реестры* цеховыхъ учениковъ, товарищей, мастеровъ и старшинъ (111, 112).

Покончивъ на этомъ съ отдѣльными единицами наличнаго цеховаго состава, взглянемъ теперь на ихъ обстановку и дѣятельность въ то время, когда онѣ, потерявъ свою единичность, сплачивались въ одну, такъ сказать, собирательную единицу, а именно на *цеховыя собранія*, какъ на одно изъ важнѣйшихъ и существеннѣйшихъ постановленій въ цеховомъ институтѣ. На цеховыхъ собраніяхъ рѣшались не только всѣ важнѣйшіе, но и второстепенные вопросы, какъ по внутреннему быту цеховой жизни, такъ и по внѣшнимъ столкновеніямъ цеховыхъ интересовъ съ другими подобными же, или совсѣмъ имъ чуждыми учрежденіями. Главныхъ цеховыхъ собраній полагалось четыре въ году; они всегда слѣдовали послѣ торжественныхъ цеховыхъ богослуженій въ такъ называемые сухіе или постные дни и назывались *четвертными или квартальными* (100, 128, 134, 145). За этими, главными собраніями, слѣдовали другія, второстепенныя, которыя именовались *мѣсячными и двунедѣльными*, потому что происходили чрезъ каждый мѣсяцъ или каждыя двѣ недѣли (40, 46, 81, 86, 134). Сверхъ того, цеховые уставы не возбраняли и *экстренныхъ или чрезвычайныхъ собраній*, которыя могли быть назначены по требованію цеховаго старѣйшины, даже по просьбѣ товарища цеха, который въ такомъ случаѣ долженъ былъ дать въ цеховой сундукъ извѣстный денежный вносъ. Когда наступало время того или другого изъ вышепомянутыхъ собраній, старшина цеха оповѣщалъ о томъ всѣхъ братчиковъ чрезъ *младшаго*. Если кто изъ оповѣщенныхъ братчиковъ, безъ объясненія причины, и причины уважительной, не являлся на назначенное собраніе, особенно квартальное, тотъ долженъ былъ платить извѣстный денежный штрафъ или извѣстное количество фунтовъ воску. Если кто опоздалъ и пришелъ въ собраніе въ то время, когда цеховой сундукъ уже стоялъ открытымъ, тотъ подвергался такому же взысканію. Въ собраніе строго воспрещалось приходить съ оружіемъ; если же кому не нарокомъ или по забывчивости приходилось имѣть при себѣ оружіе, напр. ножъ, тотъ долженъ былъ оставить его за дверью, у хозяина дома. Когда всѣ оповѣщенные братчики, мастера и товарищи, прибыли въ собраніе, тогда, на основаніи цеховаго устава, они разсаживались въ строгомъ, нижеслѣдующемъ порядкѣ: правую сторону помѣщенія занимали, конечно, въ качествѣ старѣйшихъ въ цехѣ, католики, а лѣвую, безъ сомнѣнія, въ смыслѣ младшихъ и второстепенныхъ его лицъ, русскіе—уніаты, дизуниты и нѣмцы—протестанты. На первомъ мѣстѣ, само собою разумѣется, садились старшины, потомъ старшіе мастера, возлѣ нихъ расходчикъ—шафарь, затѣмъ мастера младшіе, возлѣ нихъ отбывающіе костеленство или младшіе, въ заключеніе товарищи, не отбывшіе никакихъ цеховыхъ повинностей, въ порядкѣ поступленія и записыванія ихъ въ цехъ (51, 134, 230); самыми послѣдними должны были за-

сѣдать пришлые товарищи, въ качествѣ путешествующихъ. Братчикъ, нарушившій этотъ порядокъ засѣданія, т. е. занявшій несоотвѣтственное своему положенію мѣсто, подвергался денежному взысканію. Отъ размѣстившихся такимъ образомъ братчиковъ требовались—крайняя тишина, строгость въ поведеніи и воздержность въ словахъ; всѣ должны были проникнуться сознаніемъ особенной важности предстоящаго имъ дѣла и благоговѣйно, такъ сказать, взирать на отворенный цеховой сундукъ, въ которомъ находились цеховой уставъ, королевскія привилегіи и цеховая денежная казна; никто не могъ подать своего голоса, не испросивъ на то предварительно позволенія у старшинъ; возвышеніе голоса во время бесѣды, а тѣмъ болѣе допущенная кѣмъ либо брань, неблагопристойныя слова, считались за преступленіе. Все это подвергалось соразмѣрному штрафу. Въ иныхъ случаяхъ виновный просто былъ удаляемъ изъ собранія. Провинившіеся члены цеха, равно какъ и женщины вовсе не допускались въ собраніе (53). Что же дѣлалось на этихъ собраніяхъ? Если это были собранія четвертныя, тогда на нихъ прежде всего производился обычный денежный сборъ съ братчиковъ въ цеховой сундукъ, затѣмъ читались уставъ цеха и королевскія привилегіи. На мѣсячныхъ и двунедѣльныхъ собраніяхъ разсматривались, какъ мы упомянули выше, разныя болѣе или менѣе важныя цеховыя дѣла, напр. касательно обезпеченія семействъ умершихъ мастеровъ, разбирались жалобы братчиковъ другъ на друга, словомъ все, что въ какомъ нибудь отношеніи имѣло соприкосновеніе съ цеховою жизнью и ея интересами. Всѣ цеховыя постановленія, производившіяся исключительно на *польскомъ языкѣ,* (40, 51, 76) записывались писаремъ въ особую цеховую книгу; братчики обязаны были хранить ихъ *въ тайнѣ* отъ постороннихъ (20, 28). Цеховыя постановленія, если они касались разбора жалобъ, могли быть обжалованы недовольными въ магистратъ.

Покончивъ на этомъ съ внѣшнею обстановкою цеховой жизни, которая намъ показалась интересною для читателя и которую мы на этомъ основаніи изложили весьма подробно, намъ слѣдовало бы коснуться самыхъ цеховыхъ ремеслъ по ихъ существу: т. е. на сколько разсматриваемые нами цеховые уставы даютъ данныя для заключенія о процвѣтаніи того или другаго ремесла, о постепенномъ его движеніи впередъ и т. д. и т. д.? Но мы коснемся этихъ вопросовъ во второй части нашего предисловія, когда намъ придется говорить о взаимной борьбѣ цеховъ и особенно съ такъ называемыми непризнанными мастерами или партачами.

Теперь же мы скажемъ еще нѣсколько объ одномъ интересномъ обществѣ въ Вильнѣ, основанномъ на цеховомъ началѣ, мы говоримъ *о братствѣ милосердія,*

основанномъ въ 1636 г. для Виленскихъ нищихъ. Виленскіе нищіе, видя большой безпорядокъ, происходящій въ городѣ отъ своихъ братьевъ, обратились къ магистрату съ просьбой дать имъ особый уставъ, который и получили; въ томъ же 1636 г. онъ былъ подтвержденъ королемъ Владиславомъ IV-мъ. На основаніи этого устава, нищіе должны были, по примѣру другихъ цеховыхъ обществъ, имѣть свой католическій алтарь, свой домъ для собраній, самыя собранія—четвертьгодичныя и другія, свой денежный сундукъ, своего старшину. Всѣ Виленскіе и пришлые нищіе должны были записаться въ это братство и исполнять его обязанности. Цѣль учрежденія братства заключалась въ томъ, чтобы нищими считались только тѣ, которые дѣйствительно таковыми были, т. е. лишены какихъ нибудь физическихъ качествъ для добыванія себѣ средствъ существованія. Для достиженія этой цѣли и для соблюденія порядка между самыми цеховыми нищими при испрошеніи ими милостыни у костеловъ, церквей, лавокъ, дверей обывательскихъ домовъ, на улицѣ у проходящихъ, братствомъ были учреждены особые *бичевники,* которые, расхаживая по городу съ бичами, строго слѣдили за тѣмъ, чтобы въ городъ не приходили за сборомъ милостыни подъ видомъ нищихъ совершенно здоровые мущины, женщины и дѣти разныхъ возрастовъ. Бичевники, убѣдившись въ ихъ обманѣ или поддѣлкѣ, особенно въ суботніе дни, когда ихъ много набиралось изъ деревень, безъ церемоній подвергали ихъ ударамъ бича и выгоняли изъ города. Эти же лица слѣдили, чтобы настоящіе Виленскіе нищіе не выставляли публично на показъ проходящимъ своихъ окалѣченныхъ частей тѣла и не раскрывали своихъ язвъ, чтобы нищенки не лежали на улицахъ съ своими дѣтьми. На ихъ же обязанности лежало подбирать ослабѣвшихъ или заболѣвшихъ нищихъ на улицахъ, подъ городскими стѣнами и доставлять ихъ въ нищенскій госпиталь.

II.

Акты, относящіеся къ жизни Виленскихъ горожанъ.

Въ началѣ нашего предисловія, при обсужденіи вопроса о томъ: какимъ образомъ и въ какое время стали возникать и распространяться въ предѣлахъ бывшей Рѣчи-посполитой, въ частности въ древней Литовской столицѣ Вильнѣ, ремесленныя общины съ *офиціальнымъ характеромъ,* носящія названіе *цеховъ,* мы имѣли случай указать на существованіе именно въ городѣ Вильнѣ одной изъ древнѣйшихъ такого рода общинъ, которая подъ именемъ *русскаго скорняжскаго братства,* была въ первый разъ *офиціално* признана и утверждена привилегіею польскаго короля Сигиз-

мунда I-го въ 1538 году и которой мы придали особенное значенiе, какъ *туземному, самобытному русскому и свободному промышленному учрежденiю,* вслѣдствiе того именно обстоятельства, что дѣятельность ея не была стѣснена *никакими точно-опредѣленными и регламентированными правилами.* Позднѣйшiя же *цеховыя учрежденiя,* появившiяся въ Вильнѣ въ силу привилегiи, данной королемъ Сигизмундомъ Августомъ Виленскому магистрату въ 1552 году, и воспрiявшiя, въ главнѣйшихъ чертахъ, свое *устройство съ Запада,* уже являются передъ нами *съ опредѣленными уставами и правилами,* въ которыхъ *со всею подробностью очерчивается весь кругъ ихъ дѣятельности.* Если бы въ основанiи этихъ уставовъ и правилъ была положена мысль *о свободномъ трудѣ человѣка,* если бы ими имѣлось въ виду чрезъ *постоянное усовершенствованiе* того или другаго ремесла, чрезъ *сравнительное удешевленiе* тѣхъ или другихъ ремесленныхъ произведенiй достигнуть личнаго благосостоянiя человѣка, тогда, нѣтъ сомнѣнiя, разсматриваемыя нами цеховыя общества имѣли бы подъ собою самую твердую почву и прiобрѣли бы себѣ, быть можетъ, великую будущность. Но къ сожалѣнiю, основанiемъ для развитiя ремесленной дѣятельности этимъ цеховымъ регламентацiямъ послужила другая мысль, внесшая въ ремесленный трудъ начало *принужденiя и монополiи.* Это то именно начало, помимо всякихъ другихъ, случайныхъ, временныхъ или постоянныхъ, неблагопрiятныхъ влiянiй (къ каковымъ особенно должно отнести *религiозную борьбу,* постоянно возбуждаемую и съ упорствомъ, достойнымъ лучшей участи, поддерживаемую усердными слугами римской курiи), по нашему твердому убѣжденiю, было *главною причиною постояннаго ослабленiя, а затѣмъ и совершеннаго паденiя,* такъ быстро съ первоначалу размножившихся и по видимому достигшихъ нѣкоторой степени процвѣтанiя, разсматриваемыхъ нами *цеховыхъ братствъ или обществъ.* Чего именно касаются уставы или правила этихъ ремесленныхъ учрежденiй, мы, въ главнѣйшихъ чертахъ, уже видѣли въ первой части нашего предисловiя.

Въ настоящемъ второмъ отдѣлѣ намъ остается разсмотрѣть, *какъ развитыя въ цеховыхъ уставахъ правила прилагались къ жизни и какiя они произвели послѣдствiя.*

По точному смыслу этихъ правилъ никто въ Вильнѣ не смѣлъ заниматься извѣстнымъ ремесломъ, если онъ не былъ записанъ въ члены того или другаго цеховаго братства; никто не смѣлъ ни покупать сырыхъ матерiаловъ извѣстнаго ремесла, ни продавать готовыхъ его произведенiй, если не принадлежалъ къ цеховому устройству. Мастера, не принадлежащiе къ цеховому институту, носили у представителей его весьма нелестное названiе: они назывались *партачами,* т. е.

непризнанными мастерами, пачкунами, кропателями и т. под. Всѣ цеховыя братства весьма сильно преслѣдовали этихъ партачей; имъ нигдѣ нельзя было укрыться отъ зоркаго вниманія цеховыхъ ремесленниковъ, которые имѣли законное право во всякое время проникать даже въ ихъ собственныя жилища, гдѣ все подозрительное тотчасъ подвергалось конфискаціи, а сами они привлекались къ судебной отвѣтственности. Съ особеннымъ усердіемъ и, можно сказать, съ ожесточеніемъ цехи преслѣдовали партачей евреевъ, которые, по тонкости и хитрости своего ума, по особой способности ускользать отъ преслѣдованій, дѣйствительно, больше всѣхъ наносили имъ вреда. Преслѣдованія эти иногда заходили такъ далеко, что уже касались не нарушенія партачами дѣйствительныхъ цеховыхъ интересовъ, а были направлены къ совершенно стороннимъ цѣлямъ. Что, напр., общаго у цеха переплетчиковъ съ продажею и обращеніемъ тѣхъ или другихъ книгъ въ обществѣ? или какого онѣ содержанія? А между тѣмъ представители этого цеха просили короля Яна Казиміра и онъ имъ далъ въ 1664 году особую привилегію (83—86), по силѣ которой строжайшимъ образомъ воспрещалось привозить въ г. Вильну *диссидентскія* и *другія еретическія печатныя произведенія; воспрещалось диссидентамъ и другимъ такимъ же еретикамъ открывать въ городѣ библіотеки или книжныя лавки и продавать въ нихъ не только свои воспрещенныя и еретическія книги, но даже и католическія.* По донесенію переплетчиковъ *всѣ подобныя сочиненія немедленно должны были подвергаться конфискаціи, а библіотеки и лавки закрытію.* Но борьба цеховыхъ институтовъ направлялась не только противъ непризванныхъ ремесленниковъ, она скоро обратилась противъ своихъ собственныхъ братьевъ, т. е. противъ цеховыхъ же представителей, и такимъ образомъ сдѣлалась внутреннею, ихъ разъѣдающею и неисцѣлимою, язвою. Цехъ вооружался противъ цеха по самому неизбѣжному закону, потому что, чѣмъ болѣе расширялось и развѣтвлялось ремесло того или другаго, тѣмъ быстрѣе его отрасли приходили во взаимное соприкосновеніе, а слѣдовательно и столкновеніе; одному цеху казалось, что въ данномъ случаѣ другой цехъ захватываетъ на рынкѣ его сырые матеріалы, производитъ и продаетъ его издѣлія, и такимъ образомъ обогощается на его счетъ. Эта крайне опасная борьба пошла еще дальше: она закипѣла между ремесленниками одного и того же цеха, если въ избранномъ ими ремеслѣ совмѣщалось нѣсколько однородныхъ отраслей. Но рядомъ съ этою, внѣ и внутри дѣйствующею, борьбою, во многихъ цехахъ шла другая, столько же опасная и ослабляющая борьба, а именно религіозная, выразившаяся въ стремленіи римско-католиковъ ослабить вѣроисповѣдныя начала своихъ православныхъ и протестантскихъ товарищей, именуемыхъ въ цеховыхъ уставахъ вообще *диссидентами,*

и отнюдь не допустить ихъ до занятія высшихъ цеховыхъ должностей. Если къ этой внѣшней и внутренней борьбѣ древнихъ цеховыхъ учрежденій присоединить еще ту придавленность человѣческой личности и ту нравственную и юридическую опеку, подъ которую отъ перваго своего шага, отъ перваго дня своего вступленія въ эти учрежденія, до послѣдняго часа своей жизни, находился ремесленникъ, то вполнѣ станетъ для насъ яснымъ, что древній цеховой институтъ не только въ Вильнѣ, но и повсюду не могъ быть долговѣчнымъ, что рано или поздно онъ долженъ былъ пасть (какъ и дѣйствительно палъ) и уступить свое мѣсто новымъ, свободнымъ и могучимъ силамъ, положившимъ въ основаніе развитія ремесленнаго мастерства и искусства только одно начало, начало *свободной конкуренціи или состязанія человѣческаго труда.*

Нагляднымъ доказательствомъ всего выше нами сказаннаго могутъ отчасти служить документы, напечатанные во второмъ отдѣлѣ настоящаго X-го тома актовъ.

Такъ въ документахъ, подъ №№ 69, 79, 122, 149, *указывающихъ на столкновенія цеховыхъ учрежденій съ частными или непринадлежащими къ ихъ составу лицами*, излагаются жалобы—въ первомъ солодовничьяго цеха на мѣщанъ, которые будто закупаютъ у крестьянъ хлѣбъ и тайно выдѣлываютъ солодъ; а въ послѣднихъ двухъ взаимная жалоба еврея купца на кожевниковъ, которые арестовали у него нѣсколько возовъ съ сырыми кожами, и на оборотъ кожевниковъ на еврея, что послѣдній незаконно закупаетъ и торгуетъ несоотвѣтственнымъ ему коженнымъ товаромъ, почему этотъ товаръ и былъ ими арестованъ. Магистратъ въ своемъ рѣшеніи по этой жалобѣ принялъ сторону кожевниковъ. До какой степени цеховыми институтами преслѣдовалось малѣйшее отступленіе отъ усвоенныхъ ими воззрѣній на свои права и до какой степени преслѣдовалась малѣйшая доля самостоятельности даже того, кто желалъ войти въ ихъ составъ, лучше всего свидѣтельствуетъ послѣдній изъ вышеприведенныхъ нами документовъ (№ 149). Прибывшій изъ Пруссіи въ г. Вильну каретныхъ дѣлъ мастеръ, по имени Янъ Гинтеръ, по принятіи имъ въ 1782 году городскаго права, открылъ здѣсь свою мастерскую. Хотя объ этомъ Гинтеромъ было сдѣлано надлежащее заявленіе цеху Виленскихъ каретниковъ, но послѣдніе почему-то усмотрѣли въ поступкѣ его недостаточное подчиненіе своей цеховой субординаціи и подали на него жалобу въ магистратъ. Рѣшеніе магистрата оказалось благопріятнымъ для Гинтера въ томъ смыслѣ, что съ него для званія Виленскаго каретнаго мастера потребовалось только представленіе пробной работы и обычные цеховые вносы. Этого обстоятельства было достаточно, чтобы всѣ Виленскіе каретники вооружились противъ пришлаго масте-

ра всею своею ненавистью. Они подали въ магистратъ же апелляцію на вышепомянутое его рѣшеніе, требуя его отмѣны и доказывая, что оно совсѣмъ можетъ поколебать начала цеховаго послушанія и цѣлаго его строя; они настаивали, чтобы Гинтеръ былъ присужденъ проработать въ ихъ цехѣ, въ качествѣ товарища, у мастера еще годъ и шесть недѣль, чтобы онъ исполнилъ трехгодичное путешествіе, уплатилъ цеху разные убытки, за тѣмъ исполнилъ пробную работу по указанію самаго цеха (представленную же самимъ Гинтеромъ подобную работу они отвергли), а до этого времени чтобы мастерская его была закрыта и работники отняты, и вообще чтобы онъ явилъ цеху во всемъ безусловное повиновеніе. Магистратъ однакожъ остался твердъ въ своемъ рѣшеніи: отвергнувъ всѣ прочія требованія цеха, онъ наказалъ только, чтобы Гинтеръ изготовилъ новую пробную работу (карету по послѣдней модѣ), которую Виленскіе каретники должны оцѣнить по совѣсти, отложивъ въ сторону свою ненависть къ нему, и внесть въ цеховую казну 200 злотыхъ. На этотъ разъ каретники настоящимъ рѣшеніемъ магистрата, волею-неволею, должны были удовлетвориться.

Документы подъ №№ 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 88, 89, 90, 101, 109, 95, 96, 106, 111 *изображаютъ борьбу одного цеха съ другимъ въ виду нарушенія взаимныхъ ихъ интерессовъ.* Борьба эта не рѣдко начиналась съ самаго малаго. Такъ въ данномъ случаѣ столкновеніе сапожничьяго цеха съ купеческимъ обществомъ произошло оттого, что одинъ купецъ, по имени Качановскій, продалъ другому купцу 20 паръ сапоговъ. Сапожники возмутились такимъ самоволіемъ купца, нарушающимъ ихъ привилегіи, и подали въ магистратъ жалобу, требуя, чтобы незаконно проданные сапоги были конфискованы и обращены на пользу ихъ алтаря, или какъ они образно выразились, были поставлены на ихъ алтарь. За купца Качановскаго вступилось все купеческое общество и задѣло сапожниковъ за живое, заявляя предъ магистратомъ, что ихъ королевская привилегія добыта ими незаконнымъ образомъ, безъ предварительнаго согласія на то магистрата, въ ущербъ купеческимъ интерессамъ. И пошли возраженія на возраженія, отъ которыхъ только польза была адвокатамъ, потому что для той стороны, которая имъ дороже платила, они, безъ сомнѣнія, больше изощряли свое краснорѣчіе и остроуміе, въ родѣ того, что купцы подцѣпили вышепомянутую образную фразу сапожниковъ и не безъ юмора выставили ее въ своемъ возраженіи, замѣчая, что сапожники странные люди, что они ставятъ на свой алтарь не свѣчи, а сапоги. Подобный же характеръ имѣетъ и столкновеніе купцовъ съ цехомъ солодовниковъ. Солодовники вдругъ возъимѣли претензію къ купцамъ за то, что тѣ покупаютъ на Виленскихъ рынкахъ готовый солодъ и продаютъ его; такое право, доказывали солодовники, принадле-

житъ исключительно однимъ имъ—солодовникамъ. Купцы опять указали на незаконность добытой солодовниками королевской привилегіи. И пошли опять длинные споры и препирательства, истощавшіе только карманъ тѣхъ и другихъ и ослаблявшіе ихъ взаимно.

Къ документамъ, указывающимъ *на внутренніе раздоры цеховъ*, вызванные столкновеніемъ интерессовъ двухъ и трехъ ремесленныхъ отраслей одного и того же цеха, относятся акты подъ слѣд. №№ 102, 103, 126, 140, 141, 144 и 150. Здѣсь во-первыхъ три отрасли кожевеннаго цеха: *красно-кожевники*, *бѣло-кожевники и велико-кожевники* ссорятся между собою и препираются о томъ, кто какія кожи имѣетъ право выдѣлывать. Но далѣе, въ данномъ случаѣ, замѣчательнѣе всего борьба, возникшая между двумя отраслями цеха цирульниковъ, а именно *медико-хирургами и цирульниками-банщиками* (лазевниками). Въ 1721 году римско-католическое духовенство (222) обратилось къ королю Августу II-му съ жалобою, что *люди разныхъ Виленскихъ юрисдикъ, подъ именемъ лѣкарей, цирульниковъ, банщиковъ, не имѣя никакого братства, занимаются леченіемъ людей, прибѣгая къ шептанію, дуновенію, окуриванію, вѣроломнымъ словамъ и другимъ искусничествамъ, воспрещеннымъ религіею, чѣмъ, вмѣсто пользы страждущимъ людямъ, приносятъ имъ только вѣрный и опасный вредъ, искажая тѣмъ образъ Божій* и проч. Вслѣдствіе этой жалобы король и далъ въ томъ же 1721 году Виленскимъ медикамъ (225) и цирульникамъ привилегію на образованіе особаго братства, въ которое должны вписаться какъ цирульники, такъ и всѣ банщики; что помимо этого братства никто не смѣетъ заниматься ни кровопусканіемъ, ни бритьемъ, ни другими родами леченія. Новое братство стало развиваться; цирульники по части кровопусканія и брадобритія скоро пріобрѣли обширную и выгодную для себя практику; они принимали паціентовъ не только у себя на-дому, но и заключали годовыя условія съ монастырями и домами господскими, и расхаживая по улицамъ, всѣмъ желающимъ предлагали свои услуги. Такой успѣхъ и соединенные съ нимъ доходы простыхъ цирульниковъ или фельдшеровъ вмѣстѣ съ банщиками, по всему вѣроятію, не пришлись по вкусу болѣе образованнымъ ихъ старшимъ братьямъ—медикамъ и хирургамъ, которые сами возъимѣли намѣреніе заняться выгоднымъ ихъ ремесломъ. И вотъ они воздвигли противъ своихъ низшихъ братьевъ—цирульниковъ и банщиковъ жестокое и безпощадное гоненіе, направленное къ тому, чтобы рѣшительно воспретить имъ заниматься своимъ ремесломъ внѣ стѣнъ своего дома. Сторону медико-хирурговъ принялъ и магистратъ и чрезъ это эти бѣдные люди, не рѣдко подвергаемые отъ старшихъ своихъ товарищей побоямъ и ругательству, а магистратомъ заключаемые въ тюрьму, доведены были до послѣдняго отчаянія и обѣдненія. Подобную же печальную картину столкнове-

нія представителей одного и того же цеха представляетъ намъ и братство *оружейниковъ* и *слесарей*. Вопросъ о томъ: кто какую работу долженъ дѣлать и имѣетъ право? довелъ сначала обѣ стороны до ожесточенныхъ домашнихъ споровъ, затѣмъ дѣло пошло въ судъ; судебные процессы, принявъ въ концѣ благопріятный исходъ для оружейниковъ, довели несчастныхъ слесарей до совершеннаго разоренія и униженія.

Къ выясненію мотивовъ борьбы, возникшей въ цеховомъ институтѣ *между римско-католиками и диссидентами* касательно допущенія послѣднихъ къ занятію высшихъ цеховыхъ должностей и принужденія ихъ къ отправленію обязанностей римско-католическаго богослуженія, относятся документы подъ №№ 121, 124, 125, 151, 155, 61, 81, 84, 85, 87, 92, 94, 159, 67, 127, 136, 137, 142, 143. Сущность этой борьбы выражается въ томъ, что цеховые братчики диссиденты съ одной стороны употребляютъ всѣ усилія, чтобы пріобрѣсти себѣ въ цеховомъ институтѣ равноправность съ римско-католиками, избавиться отъ унизительной и тяжелой для религіознаго чувства обязанности посѣщать наравнѣ съ римско-католиками католическія богослуженія, участвовать въ ихъ духовныхъ процессіяхъ и проч., а римско-католики, считая себя единственными и настоящими хозяевами во всемъ цеховомъ институтѣ и чувствуя за собою правительственную силу, стараются, съ другой стороны, всѣми мѣрами подавить подобную попытку своихъ противниковъ. Такъ мы видимъ, что именно подобная борьба происходитъ въ цехѣ позументщиковъ въ промежуткѣ времени отъ 1665 по 1670 г. Поводомъ къ ея возникновенію послужило то обстоятельство, что позументщикъ римско-католикъ, по имени Томашевичъ, будучи отправленъ въ 1665 году въ Варшаву (294) по дѣламъ цеха, вѣроятно по внушенію своихъ сотоварищей, тайно, безъ вѣдома братчиковъ диссидентовъ, даже безъ консенса магистрата, внесъ въ общую братскую привилегію нѣкоторые новые, для диссидентовъ весьма непріятные, пункты и выпросилъ на оные подтвержденіе короля Владислава IV-го. По возвращеніи Томашевича въ Вильну, такой его подлогъ, конечно, тотчасъ обнаружился. Магистратъ отказался внести новую подтвердительную привилегію въ свои книги. Томашевичъ однако не унывалъ, онъ явилъ ее въ книгахъ католической консисторіи. Когда же она скоро, послѣ Московской войны, погибла, Томашевичъ возобновилъ ее по памяти, приклеилъ къ ней двѣ фальшивыя печати—епископскую и вел. кн. Литовскаго, подвелъ королевскую руку и сталъ выдавать ее за подлинную. Не смотря на этотъ вторичный и уже очень грубый подлогъ, позументщики римско-католики все таки не стѣснились взять Томашевича подъ свою защиту (360—362); они стали доказывать, что во первыхъ новоприбавленные Томашевичемъ пункты въ цеховой привилегіи новаго въ себѣ ничего не за-

ключаютъ, такъ какъ въ нихъ идетъ дѣло только объ увеличеніи штрафа для диссидентовъ за непосѣщеніе ими костела въ томъ видѣ, въ какомъ онъ уже опредѣленъ для нихъ ранѣе королевскимъ декретомъ 1667 года, и что во вторыхъ подложность печатей и подведеніе королевской руки въ спорной цеховой привилегіи, якобы Томашевичемъ вторично возстановленной съ памяти, дѣло недоказанное. Католики утверждали, что диссиденты не имѣютъ права обижаться на новыя правила, потому что и послѣ нихъ все таки не только сами не посѣщаютъ костела, но и другихъ отговариваютъ отъ этой обязанности. Диссиденты же позументщики продолжали стоять на своемъ, что дѣло Томашевича незаконно, что новая его привилегія поддѣльна (363—367). Особенное же усердіе къ посѣщенію костела они не могутъ ставить въ исключительную и суровую для себя обязанность послѣ того, какъ сами римско-католики весьма плохо его посѣщаютъ, даже отговариваютъ отъ этого посѣщенія своихъ товарищей и что, наконецъ, въ костелъ ихъ нерѣдко позываютъ въ такое время, когда тамъ нѣтъ богослуженія. Католики однакожъ неудовлетворились этимъ объясненіемъ своихъ товарищей диссидентовъ (382—384); они обратились къ королю Михаилу съ жалобою, доказывая въ ней, что диссиденты не посѣщаютъ костела; что же касается спора, возникшаго относительно поддѣланной Томашевичемъ привилегіи, то католики въ данномъ случаѣ благоразумно о немъ умолчали. Король, разобравъ дѣло, хотя и нашелъ эту жалобу неосновательною, но все-таки, для успокоенія католиковъ и для проформы, наложилъ на диссидентовъ штрафъ въ полъ камня (16 фунтовъ) воску. Диссиденты, однакожъ, не смотря на этотъ видимый успѣхъ и вѣроятно предчувствуя новые подкопы со стороны католиковъ, пошли съ ними на мировую (388), давъ имъ обѣщаніе внести въ цеховой сундукъ 150 злотыхъ и посѣщать костелъ.—Подобное же столкновеніе произошло между католиками и диссидентами въ сапожничьемъ цехѣ. Католики въ 1721 году (443—446) подали на диссидентовъ сапожниковъ жалобу, что они не подчиняются цеховому уставу, отказываются отъ участія въ костельныхъ расходахъ и домогаются въ цехѣ старѣйшинства. Магистратъ, разсмотрѣвъ эту жалобу и уступая доводамъ диссидентовъ, что костеленство, т. е. исполненіе цеховыхъ обязанностей по отношенію къ римско-католическому костелу, представляется для нихъ не требованіемъ закона, а лишь обычая, постановилъ: взыскать съ диссидентовъ за прежнія опущенія по 6 злотыхъ въ годъ, а на будущее время отъ костельныхъ обязанностей освободить. Не смотря на то, что настоящимъ рѣшеніемъ католики остались довольны, они, однакожъ, спустя восемь лѣтъ, подали на диссидентовъ одну за другою двѣ новыя жалобы, (450, 452, 453, 456), опять обвиняя ихъ въ непосѣщеніи костела, въ нежеланіи ихъ подчиняться цеховому уставу, въ грубости и дер-

зости по отношенію къ братчикамъ католикамъ. На этотъ разъ магистратъ поступилъ съ диссидентами строго: онъ приговорилъ ихъ къ уплатѣ штрафа въ 140 злотыхъ и наказалъ посѣщать костелъ и строго повиноваться цеховому уставу. Диссиденты въ защиту свою вздумали было обратиться къ магистратскому рѣшенію 1721 года, освободившему ихъ на будущее время отъ исполненія костельныхъ обязанностей, но, къ ихъ изумленію, этого рѣшенія не оказалось болѣе въ актовыхъ книгахъ магистрата. Въ 1754 году братчики диссиденты попробовали просить магистратъ уменьшить для нихъ костельный штрафъ, но получили отказъ.

Какъ на доказательство присущей цеховымъ нравамъ *грубости* и происходящей отсюда *униженности человѣческой личности* можемъ указать на слѣдующіе документы подъ №№ 64, 80, 101, 102, 106, 108, 109 и 111. Не разсматривая въ подробности содержанія тѣхъ изъ приведенныхъ здѣсь актовъ, гдѣ старшины при выборѣ ихъ вступаютъ въ драку другъ съ другомъ (306), гдѣ отдѣльныя личности и цѣлыя цеховыя корпораціи во время костельныхъ процессій и городскихъ смотровъ нарушаютъ благочиніе, вступаютъ въ публичныя бранныя препирательства и даже съ оружіемъ въ рукахъ нападаютъ другъ па друга (406, 407, 408—409, 415 416, 419—420, 420—424), и гдѣ, наконецъ, мастера плюютъ въ бороду собственнымъ цеховымъ старшинамъ, остановимся на документѣ подъ № 80, въ которомъ особенно яркими красками изображается вся неприглядность цеховыхъ нравовъ. Въ 1667 году пріѣхалъ изъ Риги въ Вильну товарищъ - портной, по имени Янъ Вернике. Онъ привезъ съ собой на продажу 19 лососей. Узнавъ объ этомъ Виленскій портной-мастеръ Кристіанъ Вейнрейхъ, сталъ уговаривать Вернике поступить къ нему на работу, обѣщая въ тоже время дороже другихъ заплатить за его лососей, по талеру безъ пяти грошей за штуку, и пять талеровъ за лошадь. Вернике принялъ предложеніе съ условіемъ не стѣснять его въ переходѣ къ другому мастеру. Когда, спустя нѣкоторое время, пришелъ срокъ Вернике уплатить Бавскому купцу за лососей, которые были взяты имъ на вѣру, онъ обратился къ своему мастеру съ просьбой уплатить ему за лососей и лошадь. Вейнрейхъ вмѣсто уплаты только изругалъ его самыми оскорбительными и неприличными словами. Вернике перешолъ къ другому мастеру, и затѣмъ еще разъ обратился къ Вейнрейху съ просьбой: даетъ ли онъ честное слово заплатить ему все, что съ него слѣдуетъ? Отвѣтъ послѣдовалъ въ томъ родѣ: «убирайся ты, пройдоха, къ самому дьяволу, отъ котораго пришелъ; а если не уберешься, велю гайдукамъ бить тебя обухами и вытолкать съ позоромъ!» Услышавъ такія слова и о такомъ рѣшеніи своего мастера, и другой его работникъ-товарищъ, по имени Адамъ Рейтеръ, изъ опасенія, чтобы и съ нимъ не повторилась исторія Вернике

оставилъ его и перешелъ къ другому мастеру. Этого обстоятельства для Вейнрейха было достаточно, чтобы обратиться съ жалобой на своихъ бывшихъ товарищей, Вернике и Рейтера, къ цеховымъ старшинамъ и всѣмъ мастерамъ, что они подымаютъ въ цехѣ бунтъ и производятъ возмущеніе. Отъ старшинъ скоро послѣдовало распоряженіе, чтобы, подъ строгою отвѣтственностію, всѣ товарищи въ ближайшее воскресенье собрались въ цеховое зданіе. Полдня товарищи прождали въ своей избѣ, пока подъ самый вечеръ мастера потребовали въ свою избу на судъ Вернике и Рейтера. Здѣсь, заперевъ за ними дверь на крючокъ, они объявили чрезъ переводчика Вернике, что онъ долженъ быть разложенъ на скамьѣ и 12 мастерами наказанъ нагайками. Услыхавши такой грозный и ничѣмъ незаслуженный приговоръ, Вернике бросился чрезъ окошко, ища спасенія въ бѣгствѣ; но одни изъ мастеровъ успѣли схватить его за волоса, а другіе, въ свою очередь выскочивъ чрезъ окошко на дворъ, около четверти часа бѣднаго Вернике, въ висячемъ положеніи, били палками и нагайками, сколько хотѣли. Во время этой суматохи другому обвиненному Рейтеру удалось выскочить изъ мастерской избы на дворъ; но здѣсь его настигли преслѣдовавшіе мастера; они захватили его за два конца платка, которымъ была повязана его шея, и стали тянуть ихъ въ разныя стороны съ такою силою, что едва не задавили его. Его спасли только другіе товарищи, которые, увидавъ эту сцену, бросились къ нему на помощь. Хотя при этомъ освирѣпѣвшіе мастера напали и на другихъ товарищей и били ихъ, чѣмъ ни попало, однако эти послѣдніе не только не подняли рукъ противъ своихъ мастеровъ, хотя при нихъ было и оружіе, но и во всемъ прочемъ сохранили возможное спокойствіе и почтительность. По настоящему дѣлу они только подали на своихъ мастеровъ жалобу въ Виленскую магдебургію.

Въ заключеніе нашего разсужденія о несостоятельности и непримѣнимости всего цеховаго строя къ практической жизни людей, настойчиво и съ упорствомъ ищущей свободы и простора для своей дѣятельности, можемъ указать на документъ подъ № 146, гдѣ въ 1776 году уцѣлѣвшіе Виленскіе цехи приносятъ свою безсильную жалобу на Виленскій магистратъ, христіянъ - купцовъ и кагалъ, обвиняя ихъ въ стачкѣ и чрезмѣрныхъ злоупотребленіяхъ, направленныхъ къ разоренію христіанскаго городскаго населенія. Такъ помянутые цехи заявляютъ, что вопреки королевскимъ привилегіямъ евреи распространились по всему городу и занимаются торговлей и ремеслами, вслѣдствіе чего *тринадцать цеховъ прекратили уже свое существованіе*, а уцѣлѣвшіе доведены до послѣдняго убожества; что купцы христіане насильственнымъ образомъ взимаютъ съ пріѣзжихъ очень высокіе и незаконные поборы и употребляютъ ихъ на роскошную жизнь вмѣсто того, чтобы

сдавать ихъ въ общественную кассу. Уцѣлѣвшіе цехи настаиваютъ, чтобы всѣ евреи были выселены изъ города не менѣе, какъ за 5 или за 6 миль.

За симъ обращаемся къ документамъ, касающимся *городскаго благоустройства вообще*. Сюда относятся: освобожденіе королемъ Александромъ въ 1500 г. мѣщанъ отъ мощенія моста подъ королевскимъ замкомъ (239); привилегія Сигизмунда Августа 1536 г., данная Ульриху Гозію на постройку постояннаго моста чрезъ рѣку Вилію и госпиталя (239); два распоряженія Виленскихъ воеводъ Радивила и Ходкевича 1604 и 1617 г. о порядкѣ взиманія торговыхъ пошлинъ (247—249); отдача въ 1622 г. въ аренду городскихъ доходовъ Бильдюкевичу (251); распоряженіе Сапѣги 1623 г. относительно городскихъ повинностей (252); постановленіе 1634 г. горожанъ, живущихъ на предмѣстьяхъ города, объ учрежденіи собственной денежной кассы (264); магистратское постановленіе 1655 г. о выдачѣ 1500 злотыхъ городскимъ депутатамъ, отправляющимся на сеймъ (271); подтвердительная привилегія Яна III-го 1679 г. на освобожденіе мѣщанъ Виленскаго городничества отъ квартирной повинности (276); рескриптъ короля Яна Казиміра 1664 г. ко всѣмъ жителямъ города о томъ, чтобы въ виду приближенія Московскаго непріятеля никто изъ нихъ не смѣлъ оставлять города (292); актъ миролюбовой сдѣлки 1665 г. между магистратомъ и купечествомъ касательно городскаго устройства (295); три декрета 1666 г. о недопущеніи диссидентовъ къ должности бургомистровъ и радцовъ (299); привилегія Яна Казиміра 1666 г. объ оставленіи диссидента Монеса членомъ магистрата (307); привилегія того же короля 1666 г. православному мѣщанину Дорофеевичу на отправленіе должности бургомистра (309); жалоба 1667 г. о незаконномъ завладѣніи мѣщаниномъ Андровичомъ плацомъ б. церкви св. Екатерины (357); двѣ инструкціи магистрата 1669 г., (367) и 1738 г. (474), данныя депутатамъ, отправляемымъ на сеймъ въ Варшаву, (въ первой изъ нихъ самое замѣчательное то, что городъ предлагаетъ погасить 100,000 государственнаго долга за предоставленіе ему права голоса въ общихъ дѣлахъ государства, о которыхъ трактуется на сеймахъ); магистратское опредѣленіе 1678 г. объ увольненіи трехъ мѣщанъ отъ уплаты стараго мыта (413); универсалъ подскарбія Сапѣги 1676 г., воспрещающій обывателямъ торговлю прѣснымъ медомъ и водкою безъ предварительной уплаты казенной питейной пошлины (416); освобожденіе магистратомъ въ 1677 г. мѣщанина Опанкевича отъ городскихъ повинностей вслѣдствіе внесенія имъ извѣстной денежной суммы (420); письмо магистрата въ 1726 г. къ папѣ Венедикту XIII-му съ просьбой предупреждать столкновенія студентовъ іезуитской академіи съ учениками піарской школы (449); универсалъ Виленскаго воеводы Вишневецкаго 1738 г. о соблюденіи порядка и благочинія въ

въ городѣ (474); привилегія Августа III-го 1748 г. Кельху на открытіе аптеки въ городѣ (484); перечень статей 1755 г., подлежащихъ суду бурмистровско-радецкому и войтовско-лавничьему (493); магистратское заявленіе 1761 г. объ истребленіи магистратскихъ документовъ Московскими войсками въ 1655 г. (496); увольненіе скарбовою коммиссіею въ 1770 г. Виленскихъ купцовъ отъ взноса торговой пошлины на Юрборгской таможнѣ (522); магистратское разрѣшеніе 1784 г. миссіонерскому монастырю на проложеніе новой улицы (530); магистратское разрѣшеніе 1792 г. Ясинскому и Вроблевскому на открытіе въ городѣ типографіи (551); сеймовая ординація 1794 г. для введенія лучшаго устройства въ Виленскомъ городскомъ управленіи (557).

Не находя удобнымъ входить въ подробное разсмотрѣніе приведенныхъ здѣсь документовъ по причинѣ отрывочности ихъ содержанія, мы считаемъ однакожъ необходимымъ обратить вниманіе читателя на одинъ весьма интересный, сюда относящійся, актъ подъ № 97. Дѣло идетъ о постройкѣ въ г. Вильнѣ чрезъ рѣку Вилію моста.

Мостъ, который былъ построенъ въ этомъ городѣ чрезъ помянутую рѣку Виленскимъ городничимъ Ульрихомъ и сыномъ его Иваномъ Гозіями на основаніи привилегіи, данной имъ королемъ Сигизмундомъ Августомъ въ 1536 году, былъ разрушенъ Московскими войсками въ 1655 году. Прошло съ тѣхъ поръ 15 лѣтъ, пока не состоялось въ 1670 г. сеймовое постановленіе, повелѣвающее Виленскому магистрату построить новый мостъ изъ доходовъ свято-Троицкаго (католическаго) госпиталя. Магистратъ вознамѣрился воспроизвести эту постойку на томъ же мѣстѣ, гдѣ стоялъ старый мостъ, по старому образцу, на избицахъ. Такая постройка магистрату обходилась по расчетамъ всего въ 7000 злотыхъ и имѣла быть выполнена собственными городскими мастерами-плотниками. Но въ это самое время, когда магистратомъ для этой цѣли уже было куплено 450 бревенъ лѣсу и почти совсѣмъ уже заключено условіе съ плотниками, явился полковникъ королевской службы, итальянецъ, по фамиліи *Фердіани*, съ своею моделью для новаго моста. Модель эта, сдѣланная изъ небольшихъ деревяшекъ, скрѣпленныхъ гвоздями, представляла видъ перекинутой съ одного берега рѣки на другой арки или полукруга. Фердіани представилъ ее прежде всего Виленскимъ епископу и воеводѣ, королевскимъ коммиссарамъ, за тѣмъ уже магистрату. Модель отличалась видимою прочностью, потому что на нее могъ становиться самый тяжелый человѣкъ, безъ опасенія сломать ее. При этомъ Фердіани доказывалъ, что постройка его моста чрезъ Вилію обойдется городу всего въ 6000 злотыхъ.

Хотя такой мостъ, по замѣчанію магистратскихъ властей, былъ вещью

совершенно новою, невиданною не только на Литвѣ, но и на цѣломъ свѣтѣ, и на практикѣ совершенно неиспытанною, однако же магистратъ, подчиняясь влiянiю епископа и воеводы и увлекшись неотразимыми доводами итальянца о крѣпости и дешевизнѣ будущаго моста, принялъ его предложенiе. Тотчасъ ему даны были всѣ матерiалы — дерево, желѣзо на болты и потребное количество плотниковъ. Работы начались съ весны 1671 г. и продолжались все лѣто; онѣ состояли въ приготовленiи дерева и складыванiи моста первоначально на берегу рѣки, для укрытiя которыхъ отъ непогоды и будущей зимы былъ устроенъ особаго рода большой навѣсъ. Только позднею осенью, когда уже наступила ненастная погода, Фердiани вспомнилъ о постройкѣ на обѣихъ сторонахъ р. Вилiи отпорныхъ для моста каменныхъ кладокъ. Магистратъ безъ прекословiя, по его требованiю, тотчасъ приступилъ къ этой работѣ, послѣдствiемъ которой скоро явились два устоя, каждый въ 15 локтей длины, 20 ширины и 18 вышины. Къ этому времени магистратъ уже успѣлъ израсходовать 5403 злота. Весною 1672 года Фердiани, измѣряя чрезъ рѣку шнуромъ возведенные минувшею осенью два каменные устоя, вдругъ замѣтилъ, что тотъ изъ нихъ, который стоялъ къ городу, несоотвѣтствуетъ стоявшему на другой правой сторонѣ рѣки. По требованiю его началось разрушенiе неровнаго устоя, рытiе новаго фундамента, расширенiе, возвышенiе и особенно удлиненiе его, для чего пришлось снести нѣсколько цѣнныхъ построекъ—пивницу, погреба и избы. Покончивъ съ этою работою, Фердiани заявилъ магистрату, что онъ не можетъ считать себя спокойнымъ и на счетъ другого каменнаго устоя, стоящаго на правой сторонѣ рѣки, что онъ кажется ему слишкомъ слабымъ, что по его мнѣнiю не только онъ, но пожалуй и самая гора, которая оттуда поднимается вверхъ (и которая, по замѣчанiю магистрата, простирается въ даль на нѣсколько миль) не выдержатъ тяжести моста; на этомъ основанiи по его настоянiю опять начались усиленныя работы по исправленiю и увеличенiю этого устоя, для чего потребовалось срыть даже часть самой горы. Только теперь, когда каменные устои съ той и другой стороны рѣки представляли сплошную массу, въ совокупности 60 саженей длины, 6 саженей высоты и 2½ сажени ширины, Фердiани, уже въ Августѣ мѣсяцѣ, приступилъ къ забивкѣ въ рѣкѣ свай и устройствѣ на нихъ лѣсовъ для постановки моста. Но когда лѣса эти уже совсѣмъ были изготовлены, строитель вдругъ сообразилъ, что они сдѣланы на цѣлую сажень выше; пришлось спиливать сваи и перекладывать лѣса. Когда эта работа была окончена, Фердiани показалось, что устройство этихъ лѣсовъ не представляетъ достаточной прочности для противодѣйствiя тяжести моста и потому, по его требованiю, было приступлено къ устройству вторыхъ, низшихъ, лѣсовъ для подпоры

верхнихъ. Въ это время Фердіани, однако, не оставляла мысль и о его каменныхъ устояхъ; всѣмъ высокопоставленнымъ лицамъ, бывавшимъ въ городѣ и пріѣзжавшимъ посмотрѣть на необыкновенную постройку, или какъ его назвалъ магистратъ, *волошскую инвенцію* (итальянское изобрѣтеніе), онъ все еще продолжалъ высказывать свое единственное опасеніе на счетъ непрочности этихъ устоевъ.

Собрали, наконецъ, и самый мостъ, который представилъ теперь изъ себя нѣчто гигантское, потому, что, по замѣчанію магистрата, равнялся высотѣ городскихъ костеловъ. Фердіани потребовалъ, чтобы на самой выси его еще былъ водруженъ крестъ; и это было исполнено магистратомъ. Наступилъ Декабрь мѣсяцъ, а Фердіани, не смотря на все убѣжденіе магистрата, все не торопился вынимать лѣсовъ изъ подъ новаго моста. Наступилъ и новый 1673 годъ, съ первыхъ чиселъ Января мѣсяца вдругъ настала большая оттепель; вода въ Виліи стала подниматься, явилась опасность, что ледъ скоро можетъ тронуться и тогда новому мосту будетъ конецъ. Этого опасенія, по видимому, вовсе не раздѣлялъ Фердіани; онъ не думалъ торопиться и спокойно сидѣлъ въ городѣ. Наконецъ, 10 Января, когда ему донесли, что мосту угрожаетъ неминуемая опасность, что вода поднимается чрезмѣрно и сильный вѣтеръ сверху напираетъ на ледъ, онъ, весь встревоженный, примчался на берегъ рѣки и велѣлъ плотникамъ вынимать лѣса. Но лишь тѣ, взобравшись на верхніе лѣса, стали выбивать изъ подъ моста подпорные клинья, какъ мостъ вдругъ «*съ страшнымъ трескомъ и шумомъ сталъ осѣдать*», такъ что работники со страху попадали съ верхнихъ лѣсовъ на нижніе и наотрѣзъ отказались производить дальнѣйшія работы. Въ такомъ положеніи осталось дѣло до восьми часовъ вечера, когда, еще прибывшая вода вмѣстѣ съ тронувшимся льдомъ свернули съ мѣста «*всю махину вышепомянутаго моста, повѣшенную на воздухъ* (*in aëre*) *между горами и скрѣпленную лишь желѣзными болтами*», и вмѣстѣ со всѣми лѣсами и сваями унесла по теченію, такъ что и слѣда отъ нихъ не осталось, кромѣ каменныхъ устоевъ, которые не оправдали опасеній строителя и остались на мѣстѣ и совершенно неповрежденными. Упавшій съ страшнымъ трескомъ и шумомъ въ воду мостъ имѣлъ видъ громаднаго струга, который, двигаясь внизъ, производилъ страшныя опустошенія, потому что зацѣплялъ, уничтожалъ и уносилъ съ собой все, что стояло на берегу на предмѣстьѣ Лукишкахъ, какъ-то: перевозъ, витины, барки, сложенный на берегу шляхетскій и купеческій дровяной лѣсъ. На слѣдующее утро магистратомъ были посланы возные съ городскими служителями догонять мостъ на лодкѣ; но они, доѣхавъ до Ковны и до Нѣмана нигдѣ не нашли и слѣдовъ отъ него. Такъ плачевно кончился знаменитый проектъ Фердіани, намѣревавшагося построить въ Вильнѣ необыкновенный мостъ съ

одною аркою черезъ всю рѣку, проектъ, стоившій городу вмѣсто первоначальныхъ 7000 слишкомъ 20,000 злотыхъ и введшій его въ большіе долги!

За симъ, въ заключеніе нашего предисловія, намъ остается остановиться еще на двухъ документахъ подъ №№ 130 и 154. Въ первомъ (468) весьма подробно разсказывается цѣлая повѣсть о томъ, какія трудности, лишенія, униженія и страданія пришлось вынести одному Виленскому купцу и мѣщанину, по имени Мейеру, который въ 1730 годахъ отправился въ Москву и Петербургъ съ цѣлью добиться удовлетворенія у тогдашняго русскаго подканцлера Андрея Остермана и другихъ вельможъ по своему торговому контракту, заключенному имъ съ русскимъ купцомъ Поповымъ, который ранѣе его выполненія по неизвѣстной причинѣ былъ арестованъ и отправленъ въ Москву. При этомъ нельзя не упомянуть о стереотипной фразѣ, которою графъ Остерманъ каждый разъ встрѣчалъ своего надоѣдливаго просителя Мейера: *завтра*—«*zafftra*»! Купецъ этотъ, въ концѣ концовъ, ни съ чѣмъ долженъ былъ вернуться въ свой родной городъ, понесшій убытковъ на 7965 червоныхъ злотыхъ.

Другой документъ подъ № 154—(553—556) даетъ намъ отвѣтъ на часто поднимаемый въ обществѣ и литературѣ вопросъ: куда дѣлась масса древнихъ русскихъ книгъ, брошюръ, вышедшихъ изъ многихъ русскихъ типографій, нѣкогда дѣйствовавшихъ и процвѣтавшихъ въ предѣлахъ нынѣшняго Сѣверо-западнаго и Юго-западнаго краевъ? Куда дѣлись древнія печатныя произведенія кальвинизма, пріобрѣвшаго въ свое время такую сильную осѣдлость въ великомъ княжествѣ Литовскомъ? Гдѣ остатки печатныхъ памятниковъ не безъизвѣстной также секты аріанской? Отвѣтъ этотъ весьма неотрадный: онъ говоритъ намъ, если не прямо объ *ауто-дафе* всѣхъ этихъ древнихъ произведеній, то по крайней мѣрѣ о систематическомъ преслѣдованіи ихъ самимъ правительствомъ. Выше мы же имѣли случай говорить, (84—86) какое опасное оружіе далъ король Янъ Казиміръ въ 1664 г. въ руки цеху Виленскихъ переплетчиковъ для истребленія въ самомъ сердцѣ великаго княжества Литовскаго, въ его древней столицѣ Вильнѣ, всѣхъ печатныхъ изданій, въ которыхъ проводилась мысль, несогласная съ римско-католическимъ вѣроученіемъ. Въ настоящемъ случаѣ (553—556) дѣло берется гораздо шире; изданный въ 1794 году Литовскою полицейскою коммиссіею универсалъ касается уже не одного города Вильны, а всего великаго княжества Литовскаго. Коммиссія прежде всего указываетъ на то, что настоящій ея универсалъ вызванъ и основанъ на точномъ смыслѣ недавняго Гродненскаго сеймоваго постановленія, гдѣ въ отдѣлѣ обязанностей *полицейской коммиссіи* предписывается ей наблюденіе „за всеобщимъ благонравіемъ какъ по отношенію къ уваженію господствую-

щей святой римско-католической религіи, такъ и къ законной терпимости другихъ вѣроисповѣданій, что она обязана слѣдить за тѣмъ, чтобы свобода писанія и печатанія относительно основныхъ законовъ была удержана въ надлежащихъ границахъ". Замѣтивъ затѣмъ, что само собой слѣдовало бы, чтобы каждый понималъ и исполнялъ законы страны, коммиссія, уже отъ своего собственнаго лица, говоритъ буквально слѣдующее: „При всемъ томъ коммиссія полиціи вел. кн. Литовскаго не должна опускать изъ-подъ своего заботливаго наблюденія и тотъ путь, способъ, которымъ можетъ быть внесено въ общество растлѣніе нравовъ и посѣяно въ умахъ людей охлажденіе къ истинамъ и правиламъ религіи, что легко могло бы случиться и ввести въ сѣти заблужденія слабѣйшіе и незрѣлые умы, еслибы *въ обществѣ свободно обращались сочиненія и книги, заключающія въ себѣ явный или прикрытый благовидною внѣшностью ядъ,* порождающій растлѣніе нравовъ и отрицаніе святыхъ истинъ религіи. Такъ какъ для наблюденія за этимъ ядомъ нужны люди зрѣлаго ума, извѣстные ученостью и добродѣтельностью, то коммиссія полиціи вел. кн. Лит. не замедлила обратиться къ почтеннымъ и заботливымъ пастырямъ, управляющимъ епархіями въ вел. кн. Литов., прося ихъ предъявить коммиссіи изъ своихъ епархій особъ, обладающихъ вышеозначенными качествами, съ тѣмъ, чтобы на особъ этихъ съ полнымъ довѣріемъ можно было возложить просмотръ, цензуру книгъ и сочиненій». Конечно, еслибы въ этихъ строкахъ шло дѣло объ искорененіи какихъ нибудь тлѣтворныхъ идей, опасныхъ для религіи и нравственности вообще, и если бы для искорененія этого зла были призваны всѣ лучшія силы государства, безъ различія ихъ вѣроисповѣданій, тогда, нѣтъ сомнѣнія, что разсматриваемое распоряженіе Литовской полицейской коммиссіи заслужило бы только одно уваженіе потомства. Но страшно подумать о томъ, что подъ проводимымъ въ печатныхъ сочиненіяхъ ядомъ коммиссія разумѣетъ не общія какія-либо тлѣтворныя безбожныя идеи, а, безъ сомнѣнія, мысли и идеи, вообще не подходящія ко взглядамъ «господствующей святой римско-католической религіи»; страшно становится при мысли о томъ, что коммиссіею для искорененія указываемаго ею опаснаго зла, этого книжнаго яда, широко разливающагося въ государствѣ путемъ печати, были призваны одни только римско-католическія духовныя лица. Могли ли, спрашиваемъ, благополучно пройти чрезъ руки этихъ охранителей религіозныхъ чувствъ и общественной нравственности русскія древнія, особенно полемическаго содержанія печатныя произведенія,—сочиненія кальвинизма, оправдывающія и отстаивающія свои религіозныя основы предъ римскимъ католицизмомъ, и, наконецъ, особенно книги извѣстной аріанской ереси? Какъ-бы то ни было, но коммиссіею въ настоящемъ универсалѣ предписывается, чтобы всѣ мѣстные содержатели библіотекъ, книжныхъ складовъ и типо-

графій представили вышепомянутымъ цензорамъ всѣ имѣющіяся у нихъ печатныя произведенія. Цензоры эти, разсмотрѣвъ ихъ, на тѣхъ, которыя покажутся имъ опасными, должны наложить свою печать и подвергнуть ихъ запрещенію; другія же, незаключающія въ себѣ никакого тлѣтворнаго яда, должны быть возвращены ихъ хозяевамъ. Только эти просмотрѣнныя книги позволялось имъ держать у себя, продавать и покупать. Если же кто-либо, вопреки настоящему универсалу, рѣшился бы имѣть у себя, или торговать книгами, воспрещенными настоящею цензурою, тотъ въ первый разъ долженъ былъ подвергнуться денежному взысканію въ 100 злотыхъ, а во второй тюремному заключенію. Для выполненія настоящей цензурной задачи коммиссіею было избрано и назначено 35 ксендзовъ цензоровъ, а именно: четыре въ Вильнѣ, по одному въ городахъ—Трокахъ, Меречѣ, Гроднѣ, Бѣлостокѣ, Щучинѣ, Лидѣ, Ковнѣ, Слонимѣ, Браславѣ, Зельвѣ, Свислочи, Вилькомирѣ, Поневѣжѣ, Волковыйскѣ, Ошмянахъ, Пренахъ, Эйшишкахъ, Ворняхъ, Россіенахъ, Тельшахъ, Шавляхъ, Шкудахъ, Каменцѣ Литовскомъ, Высокомъ Литовскомъ, по три въ Яновѣ, по два въ Брестѣ и Шерешовѣ.

И. Спрогисъ.

I.

Цеховые уставы и относящіяся къ нимъ королевскія привилегіи.

1538 г. Декабря 31 дня.

Изъ книги № 5142, за 1746—1749 г., л. 1561.

1. Уставъ цеховаго скорняжскаго братства въ г. Вильнѣ.

Sabbato ante dominicam Palmarum, die vigesima nona mensis Martii, anno Domini millesimo septingentesimo quadragesimo nono. Coram actis nobilis officii consularis Vilnensis comparens personaliter admodum reverendus in Christo pater Joannes Lukianowicz, superior conventus Vilnensis o. d. B. M, ritus graeco-uniti, ad aedes S-ae Trinitatis existens, praesentes literas privilegiorum, ex actis nobilis officii magistratus Vilnensis extractorum, in rem et partem contubernii pellionum Vilnensis servientes, cum introfusius contentis ad acta obtulit, quarum literarum praemisso modo oblatarum, de verbo ad verbum rescribendo contenta, tenor est talis.

Лѣта Божого нароженья тысеча шестьсотъ осьмого, въ пятницу, мѣсеца Іюня шостого дня.

Предъ шляхетными паны бурмистры и радцы мѣста Виленского, того року на ратушу на справахъ будучими, постановившисе обличне учтивые Денисъ Констентиновичъ а Ѳедоръ Алексѣевичъ, мѣщане и купцы мѣста Виленского, старшіе того року братства названого кушнерского Виленского, сами зъ особъ своихъ и именемъ всее братьи того братства помененого оказали привилею своего братского потверженье привилеемъ отъ теперь намъ щасливе пануючого пана короля его милости Жикгимонта третего, жодаючи, абы до книгъ мѣсткихъ радецкихъ актыкованъ былъ. Што на прозьбу ихъ позволено есть, и такъ се въ собѣ слово отъ слова маетъ.

Жикгимонтъ третій, Божою милостью король Польскій и проч. и проч.—Чинимъ знаменито симъ листомъ нашимъ всимъ вобецъ и каждому зособна, кому бы вѣдать належало. Били намъ чоломъ мѣщане мѣста нашого Виленского, люди закону греческого, и покладали передъ нами привилей продка нашого, славное памети короля его милости Стефана, на братство

ихъ кушнерское, зъ сыченьемъ вольнымъ медовъ и на певные артыкулы, для порадку доброго въ томъ братствѣ ихъ постановленные, водлугъ давныхъ звычаевъ, утвержаючи имъ, даный, и просили насъ помененые мѣщане Виленскіе, абыхмо имъ тотъ привилей продка нашого листомъ нашимъ потвердили; што мы, чинечи на чоломъбитье ихъ, того привилея продка нашого огледавши, велѣли есьмо въ сесь нашъ листъ вписати, и слово отъ слова такъ се въ собѣ маетъ:

Стефанъ, Божою милостью король Польскій, великій князь Литовскій и проч. и проч. Чинимъ знаменито симъ листомъ нашимъ, хто на его посмотритъ, або чтучи его услышитъ, нинѣшнимъ и на потомъ будучимъ, кому будетъ потреба того вѣдати. Били намъ чоломъ подданные наши, мѣщане мѣста Виленского, всего братства кушнерского, и покладали передъ нами привилея светое и славное памети королей ихъ милости и великихъ князей Литовскихъ, продковъ нашихъ, Зикгмонта старого и Зикгмонта Аугуста, даные имъ на братство кушнерское, на склады братскіе, подъ которымъ обычаемъ и съ которыми артыкулы и якъ тежъ то имъ меновите и достаточне тыми привилейми утвержоно, што все ширей въ тыхъ привилеяхъ есть описано, чого дей всего они уживали подле тыхъ привилеевъ отъ оныхъ мѣстъ, якъ имъ поданы, ажъ до сихъ часовъ; и били намъ чоломъ, абыхмо ласку господарскую нашу учинили, на то дали имъ нашъ листъ и тые привилея королей ихъ милости потвердили нашимъ листомъ. Мы, ижъ звыкли завжды, яко всихъ посполите, такъ каждого зособна, подданыхъ нашихъ, при привилеяхъ и листехъ продковъ нашихъ заховати и тымъ подданымъ нашимъ братству кушнерскому въ томъ ласки нашое не отмовяючи, казали есьмо оные привилья королей ихъ милости, перво помененые, въ сесь нашъ листъ уписати, докладаючи въ немъ меновите вольности и свободы, водле артыкуловъ, въ томъ листѣ нашомъ нижей описаныхъ, зъ ласки нашое господарское на чоломъ битье ихъ, тому братству кушнерскому наданое, которые то привилья слово отъ слова такъ се въ собѣ маютъ:

Жикгимонтъ Аугустъ, Божою милостью король польскій и проч. и проч. Чинимъ знаменито симъ листомъ нашимъ, хто на его посмотритъ, альбо читаючи его услышитъ, нинѣшнимъ и на потомъ будучимъ, кому будетъ потреба того вѣдати. Били намъ чоломъ подданые наши мѣщане мѣста Виленского, всего братства кушнерского, и покладали передъ нами привилей светое и славное памети короля его милости и великого князя Жикгимонта, пана отца нашого, наданые имъ на братство кушнерское, на склады братскіе, подъ которымъ обычаемъ, и съ которыми артыкулы и якъ тежъ то имъ меновите и досыть достаточне тымъ привилеемъ утвержоно, то въ немъ широкими словы доложоно и описано; чого дей они всего уживали, подле того привилею отъ оныхъ мѣстъ, яко имъ наданый, ажъ до сихъ часовъ; и били намъ чоломъ, абыхмо ласку нашу господарскую учинили, на то дали имъ нашъ листъ, и тотъ привилей короля его милости потвердили есьмо нашимъ листомъ. —Мы, ижъ звыкли завжды, яко всихъ посполите, такъ и каждого зособна подданыхъ нашихъ при привилеяхъ и листехъ продковъ нашихъ заховывати, и тымъ подданымъ нашимъ братству кушнерскому въ томъ ласки нашое не отмовяючи, казали есьмо оный при-

вилей короля его милости помененый въ сесь нашъ листъ вписати, который привилей слово отъ слова такъ се въ собѣ маетъ:

Жикгимонтъ, Божою милостью король польскій и проч. и проч. Чинимъ знаменито тымъ листомъ нашимъ, хто на него посмотритъ, альбо чтучи его услышитъ, нинѣшнимъ и на потомъ будучимъ, кому будетъ потреба того вѣдати, били намъ чоломъ подданые наши, мѣщане мѣста Виленского, всего братства кушнерского о томъ, ижъ передъ тымъ нѣкоторые кушнеры Виленскіе, на име Климъ а Якубъ, зъ иншихъ людей помочью зволили и встановили собѣ братство свое кушнерское въ томъ мѣстѣ Виленскомъ мѣти и за свой власный накладъ меды куповали и сычивали на врочистые свята, то есть ку дню светого Духа, и Миколѣ светому, ку Божому нарожeнью, и свѣчи восковые до церквей Божихъ завжды на тые святы давали, а оный медъ разсычоный братствомъ своимъ пивали; а потомъ яко се оное братство ихъ розмножало, тогды они особный домъ братскій въ тымъ мѣстѣ Виленскомъ справили и хотечи его добре а слушне вести и розмножити, нѣкоторые артыкулы тому братству ихъ потребные зложили и написали, которымъ се обычаемъ маетъ каждый, хто кольвекъ бы до оного братства ихъ пришолъ, радити и справовати, и чимъ тежъ винный за выступы свое маетъ каранъ быти; которые артыкулы вписаные у дому братскомъ они ховаютъ, и подле нихъ се справуютъ, и того братства своего отъ осмидесяти лѣтъ свободне и добровольне ажъ до того часу уживаючи. А врады духовные и свецкіе, и войтъ, бурмистры и радцы мѣста Виленского того имъ николи не заборонили, и теперь не боронятъ. Якожъ они выпись тыхъ артыкуловъ, подъ печатью братства ихъ кушнерского передъ нами покладали и били намъ чоломъ, абы есьмо тое братство ихъ при моцы заховали и оные артыкулы имъ, што они собѣ зложили и выписали, листомъ нашимъ имъ потвердили. А такъ мы, выпису тыхъ артыкуловъ братства ихъ кушнерского огледавши, казали ихъ въ семъ нашомъ листѣ вписати, которые такъ се въ собѣ маютъ.

Напервей, которого году братья старшая и молодшая оного братства кушнерского собѣ старостами межи собою оберутъ, тымъ маютъ пѣнези братскіе и весь статокъ и справы братскіе у моцъ подати и поручити имъ зъ порадою братскою тымъ всимъ справовати и шафовати. А такъ тымъ старостомъ рочнымъ маютъ ключники уставованы быти, къ послузѣ братской. А старосты годовые маютъ всего добра оного братства съ пильностью досмотрѣти, жебы ни въ чемъ ему шкоды не было, але лѣпѣй бы се во всемъ множило. А додержавши року справы своее зо всего того рахунокъ передъ братьею старшою и молодшою маютъ учинити и личбу выдати. Къ тому старосты рочные при бесѣдахъ ихъ братскихъ маютъ, якъ сами, такъ и презъ ключники свои пильне того смотрѣти, жебы вся братья въ оное братство вписаные и гости приходячіе въ подчтивости у дому братскомъ седѣли, словъ збытнихъ межи собою не мовили, и на столъ не взлегали, и меду ихъ братского не розливали, одно бы слушне а подлугъ мѣры пили, ани которыхъ шкодъ не чинили. А пакъ ли бы се хто упивши, и якіе збытки починалъ, слова непочтивые мовилъ, або на столъ

узлегалъ, и питье розлевалъ, тогды старосты таковогo маютъ первей словы карати, а если хто упорный будетъ и отъ того се не повстягнетъ, таковогo яко упорчивого виною братскою маютъ карати, чимъ братья положатъ. При томъ, если бы хто въ дому ихъ братскомъ ростыркъ, або зваду съ кимъ учинилъ и кому на кого жаль будетъ, таковый маетъ тогожъ часу речъ жаль свой старостомъ тамошнимъ обжаловать, а старосты жалобы его выслухавши, маютъ на завтрешнiй день одложить. А потомъ вся братья оного братства на завтре до дому братского зышедши, того дѣла судовнымъ обычаемъ межи ними маютъ досмотрѣти, и правого передъ судомъ братскимъ обложити, а винного виною братскою карати. А жадному въ таковыхъ се речахъ до иншихъ правъ, такъ духовныхъ, яко и свѣтскихъ, земского и мѣстского, римское вѣры и грецкое, отъ суда ихъ не отзывати, але каждый маетъ право достояти передъ старостами и братьею въ томъ дому ихъ братскомъ, гдѣ се оная звада або ростыркъ кому станетъ; бо таковыхъ речей передъ тымъ жадные уряды духовные и свѣтскiе николи не суживали, кромя завжды въ дому ихъ братскомъ справовано и сужоно то бываетъ. Тежъ если бы хто въ дому ихъ братскомъ старосту зганилъ або зсоромотилъ, тогды того маютъ виною братерскою карати; а хто бы тежъ ключника тамошнего зсоромотилъ, або вдарилъ, и таковый маетъ за то виною братскою каранъ быти; такъ тежъ, если будетъ ключникъ которого коли братства старосты непослушонъ въ сыченью и зливанью и спущанью, медовъ на братство часовъ урочистыхъ сычоныхъ, и на каждый часъ коли братство ихъ бываетъ, тогды первей за тое словы каранъ быти маетъ, а если въ томъ недбалый будетъ, маетъ потомъ виною братскою быти каранъ. Затымъ, если бы староста въ томъ братствѣ передъ братьею который выступокъ учинилъ, тогды братья старшая и молодшая словы маютъ его карати; а пакъ ли вины годенъ былъ, маютъ его виною братскою карати. Лечъ которые бы люди духовные якого кольвекъ стану римское вѣры и грецкое, будучи вписаные въ тое ихъ братство, хотябы тежъ невписаные, до оного братства ихъ приходили, прошоные, а кого на свою учту, або се хто на день вкупить хотечи меду ихъ братского напити и бесѣду зъ братьею мѣти, и придало бы се ему съ кимъ въ томъ ихъ братствѣ ростыркъ, або зваду почати, тогды о тыхъ дѣлехъ таковые духовные люди, яко римское вѣры до князя бискупа, а грецкое до митрополита и до врадниковъ ихъ, якъ вписаные, такъ и невписаные въ братство, не маютъ се отъ судовъ ихъ отзывати, ани жадное помочи зъ урядовъ своихъ на то собѣ брати, одно мусить въ томъ братствѣ кождому права достояти, и розсудку ихъ братского послушенъ быти. Далей, естли бы который шляхтичъ, або дворанинъ и иншiй обчiй чоловикъ, невписаный, до того братства ихъ пришолъ, хотечи братскую бесѣду межи ними мѣти, и на день ку трунку ихъ братскому се вкупить, альбо отъ кого на честь будетъ прошонъ, таковый не маетъ мѣстцемъ узгоржати, але гдѣ се придасть, тамъ маетъ седѣти. А старосты, знаючи кождого по стану мѣстце имъ давати маютъ. А зъ бронями жадными до свѣтлицы братское нихто не маетъ ходити, ани слуги за паномъ своимъ, одно тые маютъ у свѣтлицы братской безъ брони седѣти, которые ся у

медъ ихъ братскій укупуютъ. Тежъ если бы который братъ ихъ вписный хотѣлъ зъ того братства ихъ у иншое братство пойсти, тогды се маетъ старостомъ и братіи оповѣдати и выписъ зъ реестру ихъ взяти. А пакъ ли будетъ у реестрѣ братства ихъ именемъ описанъ стояти, ани дей братство будетъ полнити, таковаго они собѣ за брата мѣти не маютъ, и по смерти его тыхъ потребъ, што на погребъ тѣла прислухаютъ, зъ братства своего не маютъ давати. При тымъ, естли бы который чоловѣкъ, у братство ихъ уписный, змеръ, тогды маютъ они на погребы его оксамитъ и свѣчи братскіе давати, сами тѣло его провадити.—Затымъ они установили: Ижъ которые кольвекъ гости до дому ихъ братского придутъ, хотечи межи братьею бесѣду мѣти, тогды жаденъ зъ нихъ не маетъ ніякихъ збытнихъ а непотребныхъ речей тамъ мовити, ани въ которыхъ своихъ потребахъ розмовляти, одно учтиве маетъ седѣти и старостамъ послушеньство мѣти. А бурмистры и радцы мѣста Виленского, римское и грецкое стороны, не маютъ никоторыхъ людей, у братство ихъ уписаныхъ, до своихъ братствъ на послугу собѣ брати и братству ихъ ущипку и переказы тымъ чинити, бо кожное братство особныхъ слугъ зъ своего братства обираетъ и для послугъ своихъ ховаетъ. Прото, гдыжъ се тое братство ихъ кушнерское отъ давныхъ часовъ въ мѣстѣ Виленскомъ уфундовало и розмножило, и теперь они его добровольне уживаютъ и водле тыхъ артыкуловъ вышей мененыхъ завжды се радятъ и справуютъ, а врадъ мѣстскій и того имъ при бытности нашой въ тамошнемъ паньствѣ великомъ князствѣ Литовскомъ николи неборонилъ, ани се въ то уступовалъ, мы, зъ ласки нашое, на чоломъ битье ихъ то учинили, на то дали имъ сесь нашъ листъ, нехай они того братства кушнерского свободне и добровольне уживаютъ, подле давного обычаю, нижли безъ шкоды нашое и безъ нарушенья правъ и вольности враду нашого мѣста Виленского. А на твердость того и печать нашу казали есьмо привѣсити къ сему нашому листу. Писанъ у Краковѣ, подъ лѣта Божого нароженья тысеча пятьсотъ тридцать осьмого року, мѣсеца Декабра тридцат первого дня, индыкта второгонадцать.

Подписъ руки господарской короля его милости Жикгмонта. Михайло писарь, державца Кормяловскій и Штоклискій. Зъ ласки нашое господарское и на чоломъ битье оныхъ подданныхъ нашихъ мѣщанъ Виленскихъ братства кушнерского то есьмо учинили, тотъ привилей короля его милости, пана отца нашого, въ семъ листѣ выображоный, во всихъ речахъ и артикулехъ въ немъ описаныхъ, въ моцы зоставуючи, потвержаемъ имъ симъ нашимъ листомъ; нехай они на вси потомные часы того братства своего кушнерского свободне и добровольне уживаютъ подле давного обычаю во всемъ по тому, яко въ томъ привилею короля его милости поменено и описано, нижли безъ шкоды нашое и безъ нарушенья правъ и вольностей враду мѣста нашого Виленского; а на твердость того и печать нашу казали есьмо привѣсити къ сему нашому листу. Писанъ у Вильни, лѣта Божого нароженья тысеча пятьсотъ шестьдесятъ первого, мѣсяца Аугуста пятого дня.

А такъ мы господаръ, зъ ласки нашое господарское, казали есьмо въ томъ листѣ нашомъ свободы и вольности нашое братству кушнерскому, отъ насъ господара наданые, меновите описати и доложити

тыми словы. Напервей, ижъ въ томъ братствѣ кушнерскомъ подлугъ звыклости застановенья ихъ всея братьи запасы за власный накладъ купуючи, мають они сытыти на врочистые свята шесть кроть до року, то есть: ку дню светого Духа, ку паннѣ Маріи и Покрову, и Миколѣ светому, ку Божому нароженью и Великодню, и тотъ медъ сходитисе у кождое свято, въ верху помененое, по три дни братствомъ пити, по чому старосты роковые на тотъ часъ установятъ. И если бы за тые три дни оного меду ку которомужъ кольвекъ святу розсычоного не выпили, тогды остатокъ того меду и по тыхъ трехъ днехъ вольно имъ зъ дому братского за пѣнези выдати, а за то капщизны, што одъ корчомъ посполитыхъ въ рокъ по копѣ грошей бываетъ давано. И помѣрного отъ медницъ никоторого чопового не повинни давати николи, кгдыжъ они съ того дому братского свѣчи до церквей Божихъ въ кождый рокъ вставичне даютъ, такъ тежъ шпитали тепломъ и людей въ нихъ мѣшкаючихъ убогихъ вшелякого стану выживеньемъ опатруютъ. Ку тому тежъ въ томъ дому ихъ братскомъ вшелякій гость господою, такъ при бытности нашой господарской, яко и въ небытности нашой, стояти не маетъ, ани зъ уряду въ томъ дому ихъ братскомъ никому господа не маетъ быти давана, ани записована. Якожъ на чоломбитье оныхъ подданыхъ нашихъ мѣщанъ Виленскихъ братства кушнерского то есьмо учинили: тые привилея королей ихъ милости, продковъ нашихъ, въ семъ листѣ выображоные, во всихъ речахъ и артыкулехъ въ немъ описаныхъ, и то, што есьмо особливе въ семъ привилею нашомъ зъ ласки нашое, бачечи ихъ быти не малые наклады, придали, яко се звышъ въ томъ потверженью нашомъ меновите описано, въ моцы зоставуючи, потвержаемъ симъ нашимъ листомъ; нехай они во всемъ по тому, яко въ томъ листѣ нашомъ поменено и описано, на вси потомные часы того братства своего кушнерского свободне и добровольне уживають. На што дали есьмо сесь нашъ листъ зъ подписомъ руки нашое господарское, а на твердость до того печать нашу казали есьмо привѣсити къ сему нашому листу. Писанъ у Вильни, лѣта Божого нароженья тысеча пятьсотъ осьмдесятъ второго, мѣсеца Февраля двадцать четвертого дня. У того листу печать в. к. Л. привѣсиста и подпись руки его королевской милости тыми словы: Stephanus rex, и подпись руки писарское: Левъ Сапѣга, писаръ. Который привилей продка нашого, въ сесь нашъ листъ вписаный, видечи мы слушный и ни въ чомъ ненарушоный, во всихъ пунктехъ и артыкулехъ при моцы оставуемъ, и симъ листомъ нашимъ на вѣчность стверждаемъ. А ижъ тежъ доносили до насъ прозьбы свои звышъ менованые подданые наши братства кушнерского въ тыхъ речахъ нижей описаныхъ, то есть: ижъ штожъ въ привилею продка нашого короля его милости Стефана описано есть около выданья меду, чого бы по которомъ святѣ не выпили за три дни, а зостало бы се што кольвекъ, тогды вольно то имъ есть выдати за пѣнези кромъ вшелякое переказы; а вѣдь же въ томъ артыкулѣ зъ стороны чопового ніякое зменки не было, тогды показали намъ декретъ продка нашого короля его милости Стефана, которымъ ихъ водлугъ давного звычаю заховуючи отъ даванья чопового, такъ яко иншіе братства мѣста Виленского вольнымъ ихъ учинити рачилъ. Прото мы господаръ за чо-

ломбитьемъ ихъ, водлугъ давного звычаю и декрету продка нашого, заховуючи одъ даванья того чопового вольными чинимъ. А ижъ тежъ суть межи ними нѣкоторые непослушные въ братствѣ, тогды они на таковыхъ вси спольне межи собою зостановили: Если бы хто зъ братьи уписное, для якое кольвекъ потребы будучи обосланымъ очевисто одъ старостъ рочныхъ, до братства не прибылъ, повиненъ будетъ таковый вины дать въ братствѣ фунтъ воску за кождый разъ выступу своего, который воскъ оборочанъ будетъ до церкви на свѣчи. И на то есьмо помененымъ подданымъ нашимъ, мѣщаномъ Виленскимъ, братства кушнерского, людемъ закону греческого, дали сесь нашъ листъ зъ подписомъ руки нашое господарское, до которого на твердость и печать нашу привѣсити есьмо казали. Писанъ у Варшавѣ, на соймѣ вальномъ, лѣта Божого нароженья тысеча пятьсотъ деветьдесятого, мѣсеца Апрѣля четырнадцатого дня. У того привилею печать привѣсистая великого князства Литовского и подписъ руки его королевское милости тыми словы: Sigismundus rex, и подписъ руки писара его королев. милости тыми словы: Ярошъ Воловичъ, писаръ. А по вписанью до книгъ мѣстских радецкихъ Виленскихъ тотъ привилей самъ оригиналъ братству пререченому кушнерскому есть отданъ.

Apud quas literas privilegiorum, praemisso modo oblatas, subscriptio manus notarii circa sigillum est talis: Выписъ зъ книгъ шляхетныхъ пановъ бурмистровъ и радецъ мѣста Виленского mp. Quae praesentes literae privilegiorum, praemisso modo oblatae, sunt actis nobilis officii consularis Vilnensis inscriptae.

1584 г. Мая 30 дня.

Изъ книги № 5109, за 1511—1654 г., л. 30.

2. Декретъ короля Стефана и листъ Сигизмунда III о невзиманіи чопового съ Виленскаго кожемяцаго братства.

Feria quarta die decima septima Julii, anno Domini 1619. Coram actis officii nobilis consularis Vilnensis personaliter comparentes honesti Matys Iurgiewicz, Paweł Mieszkoduris — seniores contubernii cerdonum, obtulerunt decretum piae memoriae serenissimi olim Stephani et literas serenissimi Sigismundi tertii, ad praesens nobis feliciter dominantis, regum Poloniae et magnorum ducum Lithuaniae, in omnibus salva et illaesa, actis iisdem inscribi, quarum series, et primo quidem decreti, talis est, uti sequitur de verbo ad verbum.

Стефанъ третій (sic), Божью милостью король Польскій, великій князь Литовскій, и проч. и проч. Смотрѣли есьмо тое справы

зъ ихъ милостью паны радами нашими, на тотъ часъ при насъ господарѣ будучими, ижъ што за отосланьемъ отъ враду мѣского Виленьского въ року теперешнемъ тысеча пятьсотъ осьмдесятъ четвертомъ, въ пятницу третее недѣли по Великодню, до насъ господара жалобою дворенина нашого Войтеха Хибицкого для дойзренья податковъ чоповыхъ, на сеймѣ вальномъ Варшавскомъ въ року тысеча пятьсотъ осьмдесятомъ уфаленый арендару нашому Лукашу Мамоничу, отъ насъ господара приданого, на старостъ братства въ мѣстѣ нашомъ Виленскомъ кожемяцкого закону (sic) закону римского о неплаченье податку чоповего за три года припалыхъ, менечи быть ку шкодѣ аренды Лукаша Мамонича, до скарбу нашого, съ того брацства вышей помененого, чого себѣ шацовалъ шкодъ яко на триста золотыхъ польскихъ. Ино ставши очевисто передъ нами господаремъ съ того вышей помененого братства умоцованые Мартинъ Ляховичъ а Петръ Янковичъ, при бытности очевисто передъ нами стороны поводовое арендара чопового, Лукаша Мамонича, покладали передъ нами господаремъ привилья продковъ нашихъ славное памети ихъ милостей королей польскихъ и великихъ князей Литовскихъ, также и потверженья нашіе господарскіе на тые вольности, имъ одъ продковъ нашихъ наданые, въ которыхъ описано есть: ижъ имъ въ томъ брацствѣ, верху помененомъ, въ кождомъ году на певные и урочистые свята и празники вольно мѣти, сытити и по три дни на кождое свято збираючися и радечи о опатренью костела Божого и кляштору панны Маріи заложенья светого Франтишка, пити; а штобы по трехъ дняхъ меду разсычоного въ брацствѣ оставало, то имъ вольно зъ дому брацкого за пѣнези выдать; а къ тому водлугъ повинности стародавное костелъ Божій и кляшторъ опатровати, также на выхованье и выживенье убогихъ людей и змерлыхъ до проваженья до гробовъ оборочати маютъ, а отъ того намъ господару и до скарбу нашого ничого давати, также капчизны побору чопового платити не повинни, и просили насъ господара звышъ менованые подданые наши, абыхмо ихъ при тыхъ вольностяхъ и привиліяхъ, одъ продковъ нашихъ и одъ насъ господара имъ наданыхъ, зоставили и отъ того плаченья чопового вольныхъ учинили. А такъ мы господаръ, намовившися въ томъ достатечне зъ ихъ милостью паны радами нашими, также всихъ привиліевъ королей ихъ милостей Польскихъ и великихъ князей Литовскихъ, продковъ нашихъ, и потверженія наши одъ помененыхъ умоцованыхъ брацства кожемяцкого закону римского, передъ нами господаремъ покладаныхъ, огледавши, а бачечи то, ижъ одъ давныхъ лѣтъ за наданьемъ имъ такое вольности въ брацствѣ своимъ на свята урочистые и праздники меды сытечи, воскъ на свѣчи до костеловъ Божихъ отдаютъ, также што по трохъ дняхъ меду за пѣнези выдаютъ не ку пожитку своему, але на побожные и милосердные вышей помененые учинки обращаютъ; тогды ни въ чемъ не нарушаючи вольности и привилеевъ ихъ, одъ продковъ нашихъ и отъ насъ господара имъ наданыхъ, звлаща ижъ прошлыхъ лѣтъ поборцы наши и тежъ арендари и инные того чопового не брали, а теперешній арендаръ Лукашъ Мамоничъ, подъ тымъ же способомъ, а не инакшимъ ани большимъ тую аренду одержалъ, тогды мы симъ выкокомъ сказуемъ, ижъ не можетъ теперешній арендаръ болѣй выте-

гати надъ то, что первшіе поборцы и арендари брали; про то мы тое все брацство въ мѣстѣ нашомъ Виленскомъ, вышей помененое, отъ плаченья того чоповопо вольнымъ чинимъ. На што и сесь декретъ съ подписомъ руки нашое господарское и зъ нашою печатью тому всему звышъ помененому братству выдати есьмо велѣли. Писанъ у Городнѣ, лѣта Божого нароженья тысеча пятьсотъ осьмдесятъ четвертого, мѣсеца Мая тридцатого дня. Sequitur subscriptio manus huiusmodi: Stephanus rex. Deinde sigilli maiestatis illius appressio sub sigillo subscriptio talis: Венцлавъ Акгрыпа — писаръ. Literarum autem sacrae regiae maiestatis domini nostri clementissimi talis est, uti sequitur tenor de verbo ad verbum:

Жикгимонтъ третій, Божью милостью король Польскій и проч. Поборцы повѣту Виленского, секретару нашему урожоному, Яну Чижу и арендару отъ него на тотъ часъ въ мѣстѣ нашомъ Виленьскомъ податковъ чоповыхъ Яну Ваврецкому. Билъ намъ чоломъ подданный нашъ мѣста Виленьского зъ брацства кожемяцского закону римского Янъ Петровичъ Сапутъ и повѣдилъ передъ нами, ижъ дей вы податковъ чоповыхъ отъ сыченья меду пресного, водлугъ универсалу, на сеймѣ вальномъ Варшавскомъ въ року прошломъ осьмдесятъ девятомъ уфаленого, съ того брацства кожемяцкого домагаетеся и тотъ податокъ мѣти хочете, а о привилія, одъ продковъ нашихъ королей ихъ милости польскихъ и великихъ князей Литовскихъ и отъ насъ самыхъ на вызволенье отъ плаченья податковъ чоповыхъ на тое брацство наданыхъ, у себѣ быти мѣнитъ, якожъ въ року прошломъ осьмдесять четвертомъ, мѣсеца Мая тридцать первого дня, у Городнѣ, за приточеньемъ передъ судъ продка нашого короля его милости Стефана за поперанемъ правнымъ на ончасъ дворенина его королевской милости Лукаша Мамонича приданого, противъ умоцованому того помененого брацства черезъ декретъ его милости одъ плаченья податковъ чоповыхъ тое брацство вызволено есть. Про то и теперь никоторые ихъ милость рада, врадники и послове земскіе великого князства Литовского, на тотъ часъ при насъ господару на сеймѣ вальномъ въ Варшавѣ будучіе, о причинѣ о то намъ жодали, а ижъ водлугъ повинности нашое мы господаръ кождого при вольностяхъ одъ продковъ нашихъ ховать есьмо звыкли, про то и тое брацство кожемяцкое при ихъ вольностяхъ заховали есьмо; а такъ хочемъ мѣти и приказуемъ вамъ, абы есте тыхъ податковъ чоповыхъ зъ стороны того помененого брацства не вытегали и трудности въ тымъ никоторое не задавали, але ве вшемъ водлугъ вольностей и привилеевъ тому брацству наданыхъ и сего листу нашого спокойне заховали; вѣдь же, штобы надъ чотыри кроти до року, яко въ привилею ихъ тежъ списано, меду сытити, одъ того тотъ податокъ чоповый съ того брацства платить маютъ конечно. Писанъ у Варшавѣ, лѣта Божого нароженья тысеча пятьсотъ деветьдесятого, мѣсеца Апрѣля семого дня. Sequitur subscriptio manus huiusmodi: Sigismundus rex. Deinde sigilli appressio, sub sigillo subscriptio talis: Потей Война — писарь. Quae quidem literae sacrae regiae maiestatis actis officii sunt consignatae.

1584 г. Мая 31 дня.

Изъ книги № 5142, за 1746—1749 г., л. 1808.

3. Декретъ короля Стефана Баторія о невзиманіи чоповаго съ Виленскихъ русскихъ братствъ: Бурмистровскаго и радецкаго, купеческаго, кожемятнаго, шапочничьяго и Роскаго за продажу меду.

Sabbatho ante dominicam Palmarum, die vigesima nona mensis Martii, anno Domini millesimo septingentesimo quadragesimo nono. Coram actis nobilis officii consularis Vilnensis, comparens personaliter admodum rndus in Christo pater Joannes Łukianowicz, superior conventus Vilnensis ordinis divi Basilii magni ritus graeco-uniti, ad aedes sanctissimae Trinitatis existens, praesentes literas decreti serenissimi Stephani, regis Poloniae et magni ducis Lithvaniae inter confraternitates ritus graeco-unitorum inferius expraessas, et inter g. dominum Lucam Mamonicz, administratorem thesauri m. d. L. lati cum introfusius contentis ad acta obtulit, quarum literarum, praemisso modo oblatarum, de verbo ad verbum rescribendo contenta, tenor est talis.

Стефанъ, Божою милостью король Польскій, великій князь Литовскій и проч. и проч. Смотрѣли есьмо тое справы зъ ихъ милостью паны радами нашими, на тотъ часъ при насъ господару будучими: ижъ што за отосланьемъ отъ враду мѣстского Виленского въ року теперешнемъ тысеча пятьсотъ осьмьдесятъ четвертомъ, въ пятницу третее недѣли по Великодню до насъ господара за жалобою дворенина нашого Войтеха Хибицкого для дойзренья податковъ чоповыхъ, на соймѣ вальномъ Варшавскомъ въ року тысеча пятьсотъ осьмдесятомъ ухваленыхъ, арендару нашому Лукашу Мамоничу одъ насъ господара приданого, на старостъ братствъ въ мѣстѣ нашомъ Виленскомъ бурмистровского и радецкого, купецкого, кожемяцкого, кушнерского и Роского русскихъ, о неплаченье податку чопового за три годы прошлыхъ, менечи быти ку шкодѣ аренды Лукаша Мамонича и скарбу нашому зъ тыхъ всихъ братствъ выжей помененыхъ, чого собѣ шацовалъ шкодъ яко на шесть сотъ золотыхъ польскихъ. Ино ставши очевисто передъ нами господаремъ зъ тыхъ вышей помененыхъ братствъ старостове и умоцованные, то есть: зъ брацтва бурмистровского и радецкого Иванъ Андреевичъ Куріанъ, писарь мѣсткій русскій, купецкого, кожемяцкого Иванъ Григоровичъ Бѣлоустъ, зъ брацтва кушнерского Иванъ Андреевичъ, а зъ Роского брацтва Григорей Федоровичъ, при бытности очевисто передъ нами стороны поводовое арендара чопового Лукаша Мамонича, покладали передъ нами господаремъ привилея продковъ нашихъ славное памяти ихъ милости королей польскихъ и великихъ князей

Литовскихъ—Жикгмонта первого, и Жикгмонта Августа, также и потверженья наши господарскіе на тые вольности имъ одъ продковъ нашихъ поданые, въ которыхъ описано есть, ижъ имъ всимъ брацтвомъ верху мененымъ въ каждымъ году на певные и урочистые свята и праздники вольно въ тыхъ брацтвахъ меды сытити и по три дни на каждое свято збираючисе и радечи о потребахъ церквей Божихъ и шпиталевъ тотъ медъ пити, а што бы по трехъ дняхъ меду розсычоного въ брацтвахъ оставало, то имъ вольно изъ домовъ братскихъ за пѣнези выдати, зъ которого меду розсычоного воскъ на свѣчи до церквей Божихъ отдавати, а къ тому водлугъ повинности стародавное церкви Божіи и шпитали будовати и опатровати, также на выхованье и выживенье убогихъ людей и змерлыхъ до проваженья до гробовъ оборочати маютъ, а одъ того намъ господару до скарбу нашого ничого давати, также побору чопового платити не повинни. И просили насъ господара звышъ менованые подданые наши, абыхмо ихъ при тыхъ вольностяхъ и привилеяхъ, одъ продковъ нашихъ и отъ насъ господара имъ наданыхъ, зоставили, и одъ того плаченья чопового вольныхъ учинили. А такъ мы господаръ, намовившися въ томъ достатечне зъ ихъ милостію паны радами нашими, также всихъ привилеевъ королей ихъ милости польскихъ и великихъ князей Литовскихъ, продковъ нашихъ, и потверженья и наданья нашого одъ помененыхъ старостъ и умоцованыхъ брацтвъ мѣста нашого Виленского передъ нами господаремъ покладаныхъ, огледавши, а бачечи то, ижъ отъ давныхъ лѣтъ за наданьемъ имъ таковое вольности въ братствахъ своихъ на свята урочистые и праздники меды сытечи, и воскъ на свѣчи до церквей Божихъ отдаютъ, также што по трехъ дняхъ меду за пѣнези выдаютъ, не ку пожитку своему, але на побожные и милосердные вышей помененые учинки оборочаютъ, тогды ни въ чимъ ненарушаючи вольности и привилеевъ ихъ, одъ насъ господара имъ наданыхъ, звлаща, ижъ прошлыхъ лѣтъ поборцы наши и тежъ арендаръ и иншіе того чопового не брали, а теперешній арендаръ Лукашъ Мамоничъ подъ тымъ же способомъ, а не инакшимъ, ани большимъ тую аренду одержалъ, тогды мы симъ врокомъ нашимъ сказуемъ, ижъ не можетъ и теперешній арендаръ болѣй вытегати надъ то, чого першіе поборцы и арендары не брали, ани вытегивали. Про то мы всіе тые братства въ мѣстѣ нашомъ Виленскомъ вышъ помененые одъ плаченья того чопового вольныхъ чинимъ. На што и весь декретъ зъ подписомъ руки нашое господарское зъ нашою печатью тымъ всимъ звышъ мянованымъ братствомъ выдать есьмо велѣли. Писанъ у Городнѣ, лѣта Божого нароженья тысеча пятьсотъ осьмьдесятъ четвертого, мѣсеца Мая тридцать первого дня.

Apud quas literas decreti, praemisso modo oblatas, subscriptiones manuum tam ipsius serenissimi regis, quam et illustrissimi domini notarii circa sigillum m. d. Lit. sunt tales: Stephanus rex; Węcław Agrypa, pisar, mp. Quae praesentes Literae oblatae.

1597 г. Ноября 6 дня.

Изъ книги № 5142, за 1746—1749 г., л. 1810.

4. Декретъ короля Сигизмунда III о невзиманіи чоповаго съ Виленскихъ русскихъ братствъ: Бурмистровскаго, радецкаго, купеческаго, кожемятнаго, сапожничьяго и Роскаго за продажу меду.

По жалобѣ сборщиковъ чоповаго шеляжнаго на Виленскія братства, что они отказываются вносить установленныя сеймомъ пошлины съ медоваренья, въ королевскомъ судѣ разсматривались подробности этого дѣла. Оказалось, что братства получивши привилегію на свободное медовареніе еще отъ Сигизмунда стараго, не платили пошлинъ въ теченіи послѣдующихъ царствованій, такъ какъ воскъ отъ медоваренъ отдается церквамъ, а сами братства въ торжественные дни, когда пьютъ медъ, то разсуждаютъ о состояніи церквей, госпиталей и своихъ братскихъ дѣлахъ, что имѣетъ весьма важное значеніе для общественной жизни. Вслѣдствіе чего и король Сигизмундъ III освобождаетъ братства отъ чоповыхъ пошлинъ.

Sabbatho ante dominicam Palmarum, die vigesima nona mensis Martii, anno Domini millesimo septingentesimo quadragesimo nono. Coram actis nobilis officii consularis Vilnensis, comparens personaliter admodum reverendus in Christo pater Ioannes Łukianowicz, superior conventus Vilnensis o. d. B. M. ritus graeco-uniti ad aedes sanctissimae Trinitatis, praesentes literas decreti serenissimi Sigismundi tertii, regis Poloniae et M. D. L., in rem et partem confraternitatum ritus graeco-unitorum intus expressarum servientes, cum introfusius contentis ad acta obtulit, quarum literarum, praemisso modo oblatarum, de verbo ad verbum rescribendo contenta, tenor est talis.

Жикгимонтъ третій, Божою милостью король польскій, великій князь Литовскій и проч. и проч. Ознаймуемъ симъ листомъ нашимъ, ижъ што припозвани были передъ насъ мандаты нашими братства мѣста нашого въ вел. кн. Литовскомъ столечного Виленского бурмистровское, радецкое, купецкое, кожемяцкое, кушнерское и Роское руские на попиранье инстыгатора нашого о то: Ижъ дей они, щитечисе якимись вольностями своими, чопового, въ году тысеча пятьсотъ деветьдесятъ пятомъ на соймѣ Краковскимъ ухваленого, зъ тыхъ брацтвъ вышей помененыхъ до поборцы отдавати не хочутъ; ино на року, за выстьемъ лимитацiи въ той справѣ, у суду нашого припаломъ, умоцованый мѣста Виленского шляхетный Адріанъ Вирбицкій, именемъ всихъ чотырохъ помененыхъ брацтвъ, за моцою зуполною водлугъ права, до тое справы собѣ даною справуючисе, на жалобу и речь въ мандатехъ описаную, повѣдилъ, же дей тые вси позваные брацтва въ мѣстѣ нашомъ Виленскомъ ніякого чопового, ани побору до скарбу нашого одъ сыченья ме-

ду зъ брацтвъ своихъ николи не платили и теперь платити не повинни,—а то для того, же дей привилея продковъ нашихъ, королей ихъ милости польскихъ, Жикгимонта першшаго, Жикгимонта Аугуста, и Стефана, также и потверженья наши на то у себе маютъ, которыми позволено и даровано имъ есть на певные урочистые свята и праздники въ кождомъ году меды сытити и зберают исе о потребахъ церквей Божихъ, шпиталевъ и инныхъ потребъ брацкихъ радити и тотъ медъ пити, а штобы по трехъ дняхъ того меду розсычоного зостало, зъ домовъ братскихъ за пѣнези выдати, а зъ того зась они воскъ до церквей Божихъ, а пѣнези за медъ на будованье церквей, шпиталевъ, выживенье и опатрованье людей убогихъ оборочають, про то тежъ взглядомъ того одъ поборовъ и чопового вызволени суть; якожъ, гды дей они также о неплаченье чопового за короля его милости Стефана зъ скарбу нашого позвани были, и на онъ часъ тымижъ се правы, привилеями продковъ нашихъ вольностями своими защитили, зачимъ при нихъ захованы, а одъ плаченья чоповыхъ поборовъ вызволени суть, чого декретомъ продка нашого короля его милости Стефана, подъ датою у Городнѣ году осьмдесятъ четвертого, зъ подписомъ руки и зъ печатью его королевской милости в. к. Л. доводилъ, а затымъ одъ мандатовъ и жалобы скарбу нашого въ нихъ описаное вольности просилъ. Мы господарь, черезъ паны рады и врадники наши, на справы судовые одъ насъ высажоные, тое справы прослухавши, а въ декретъ продка нашого короля его милости Стефана, которымъ права, привилея и вольности тымъ братствомъ на вызволенье зъ плаченья чопового побору одъ продковъ нашихъ наданые ствердити и при нихъ заховати рачилъ, вгленувши, право и вольности тыхъ брацтвъ одъ плаченья чопового побору, доброе, слушное быти узнаваемъ, и ни въ чомъ его не нарушаючи, симъ вырокомъ нашимъ стверждаемъ, отъ мандатовъ и речи въ нихъ описаное вѣчне вольныхъ чинимъ, што про паметь до книгъ канцелляріи нашое есть записано. Писанъ въ Варшавѣ, лѣта Божого нароженья тысеча пятьсотъ деветьдесятъ семого, мѣсеца Ноямбра шостого дня, зъ которыхъ и сесь вырокъ зъ печатью нашою помененымъ всимъ брацтвомъ есть выданъ.

Apud quas literas decreti subscriptiones manuum circa sigillum m. d. L. sequuntur tales: (Gabryel Woyna) Габріель Война, подканцлерый великого князства Литовского; Ярошъ Воловичъ, писарь. Скориговалъ Верлецкій. Quae praesentes literae decreti oblatae.

1603 г. Марта 7 дня.

Изъ книги № 5157, за 1774—1779 г., л. 935.

5. Краковскій уставъ цеха оружейниковъ, принятый въ руководство Виленскими оружейниками.

Мастера оружейницкаго цеха должны собираться у главнаго старшины для выбора старшинъ новыхъ и выслушанія отчета; сроки могутъ быть годичные или двухгодичные, смотря по назначенію; при выборахъ долженъ сохраняться слѣдующій порядокъ: всѣ цеховые должны раздѣлиться на двѣ части, каждая часть должна избирать своего кандидата, затѣмъ назвать его по имени; главнымъ старшиной признается тотъ, который считается старшимъ въ цехѣ; кандидаты, отказавшіеся отъ старшинства безъ особыхъ причинъ, должны заплатить 5 злотыхъ штрафу; отказаться имѣютъ право только исполнявшіе эту должность; лица, желающіе получить званіе мастера, должны увѣдомить объ этомъ чрезъ 2-хъ цеховыхъ старшину и работать у цеховыхъ мастеровъ въ теченіи года на своемъ иждивеніи и представить слѣдующія пробныя работы: приготовить двѣ ложи, украшенныя разными узорами изъ перламута и разноцвѣтныхъ костей, двѣ пары замковъ и два ствола и собрать два ружья — охотничье и для прицѣльной стрѣльбы; когда работы будутъ признаны удовлетворительными, то претендентъ долженъ еще устроить приличное угощеніе цехмистрамъ и затѣмъ принимается въ члены оружейнаго цеха; дѣти мастеровъ, жены и дочери, а равно и товарищи женящіеся на нихъ, пользуются льготами по отношенію къ пробнымъ работамъ, но по отношенію къ угощенію оставляются на общихъ основаніяхъ; товарищи и ученики, оскорбившіе своихъ мастеровъ, подвергаются взысканію въ 1 камень воску; точно также подвергаются этому штрафу и мастера, мѣшающіе другъ другу въ работѣ и торговлѣ, ходящіе по дворамъ и навязывающіе свои издѣлія покупателямъ; работы для оружейниковъ вычислены слѣдующія: приготовленіе стволовъ, ложъ, замковъ, оправъ въ золото, серебро и кость, покраска стволовъ и ложъ, передѣлка ружей, смотря по модѣ; купцамъ строго воспрещается торговать ружьями мѣстнаго издѣлія и прикладомъ, кромѣ оружія иностраннаго; также точно воспрещается и лицамъ постороннимъ заниматься оружейницкой работой, подъ страхомъ штрафа и конфискаціи работы; обѣднѣвшіе мастера и товарищи въ случаѣ смерти получаютъ вспомоществованіе отъ цеха; на похоронахъ должны всѣ принимать участіе, подъ страхомъ взысканія штрафа; вообще цеховое братство должно молиться 4 раза въ годъ за своихъ умершихъ членовъ.

Sabatho, die decima mensis Octobris, anno Domini millesimo septingentesimo septuagesimo octavo.

Coram nobili officio consulari Vilnensi comparendo personaliter g. d. Felix Abramowski—patronus causarum, praesentes literas articulorum sive ordinationis contubernio bombardariorum Cracoviensium, parato scripto praeconceptas, cum introfusius contentis ad acta obtulit, quarum literarum, praemisso modo ad acta oblatarum, de verbo ad verbum rescribendo, contenta thenor sequitur talis:

Nos consules civitatis Cracoviae uni-

versis et singulis, quorum interest, praesentes inspecturis et lecturis, notum facimus, famatos Joannem Orłowski et Melchiorem Lother — seniores bombardariorum, cives Cracovienses, animadvertentes sibi viatus aquirendi rationem per invasionem serrificum, in exercitium artis suae bombardariae, praeripi, jam ab aliquot annis, in animum induxisse, se a contubernio serifabrorum et horrologicae artis magistrorum, sejungere, atque contubernium seorsivum (unius enim conturbernii legibus et regulis hactenus dirigebantur), ut constituatur curam adhibere, illudque propositum suum ad effectum deducere volentes, ad officium nostrum consulare serifices citasse, atque se ab illis separari petiisse. Nos inhaerendo consuetudini antiquae, tum et privilegio praefatorum serificum considerato, adinveneramus, ut eaedem partes, juxta antiquas consuetudines privilegiaque sese conservando, aequanimiter et fraterne rationes suas agant, sacra demum regia majestas, dominus noster clementissimus, (illuc enim per viam appellationis, hoc in negotio sese memorati bombardarii contulerant, eosdem separandos esse duxit, et contubernium illis bombardariis, videlicet seorsivum concedere illudque ex usu et utilitate civilitatis instituere, ac denique articulos artis eorum, bonum ordinem concernentes, adinstar aliorum contuberniorum, eis praescribere, decreto suo nobis demandare, dignata est. Qua propter nos, et decreto sacrae regiae maiestatis non illibenter morem gerentes, et petitos dictorum bombardariorum, ab aequitate non alienis, annuentes, contubernium seorsivum ipsis concessimus, ordinationes, infra scriptas, et articulos, per ipsos coram nobis reproductos, ad beneplacitum tamen nostrum et succesorum nostrorum, consulum Cracoviensium, pro usu et commodo majori, tum contubernii illorum, tum reipublicae civilitatis hujus immutandos, corrigendos et conficiendos eis dedimus, contulimus et praescripsimus; iuxta quorum tenorem et praescriptum, iidem bombardarii, successores eorum omnes, sese gerere, artemque suam debite exercere tenebuntur, eruntque omnino adscripti.

Dla rozmnożenia mistrzów w rzemieśle ruśnikarskim, aby tym dokładniey służyć mogli, tym rzemiosłem tak ludziom rycerskim, iako y pospolitemu człowieku, wolno będzie każdemu z towarzyszów tego rzemiosła ruśnikarskiego, (który tego będzie potrzebował), do powolania mistrzowskiego wstępować, wszakże porządnie, a to dla ucściwości y poważenia tego powołania mistrzowskiego, by snadź lada kto, sam się nie udawał za mistrza y nie stanowił ku szkodzie, y zelżiwości, tak mistrzom doskonałym tegoż rzemiosła, iako też y ku oszukaniu ludzi wszelakiego stanu robotą niewarowną; przetoż każdy taki ma bydź przez mistrze, sztucznie w tym rzemieśle w nauce doświadczony, aby wiedział y umiał w tym mieście koronnym rzemiosło to ruśnikarskie rządzić, robić y przystoynie odprawować, zachowuiąc do tego wszelaką powinność y porządek w tym rzemieśle, mistrzowi należący. *Nayprzód* mistrzowie, do rzemiosła ruśnikarskiego należący, wszyscy powinni będą, cech y iedność społeczną, w tym rzemieśle trzymać, y posłuszeństwo wszelakie zwykłe, także y porządek wiernie zachować, zawsze y zupełnie odprawować, każdy według powołania swego, tak w rzeczach mieyskich cechowych, kościelnych, iako y rzemiosłu temu ruśnikarskiemu należących, a to według praw cechowi temu nadanych y wilkierzów

dawno postanowionych, a z tego się żaden nigdy niema wyłamywać, ani bronić, wszelaką obroną, ani wolnością, y wszytkim tym, co iedno dowścip, albo rozum ludzki wymyślić może. Dla wspólney zgody y miłości, także y dla dobrego rządu w rzeczach wszytkich, cechowi temu należących, powinni będą mistrzowie wszyscy za rozkazaniem imci pana burmistrza y rady Krakowskiey, iako y za obesłaniem starszych zeyść się na mieysce zwykłe cechowe do starszego, a tam za spólną namową maią dobrać dwu mężów godnych z mistrzów między sobą za starsze, do rządzenia cechu swego, których urząd trwać będzie do roku, albo także do drugiey elekcyi, gdy urząd nakaże, którey wybor tym sposobem, zawsze ma bydź: Nayprzód, za wskazaniem starszych, powinni będą mistrzowie rozdwoić się po połowicy cechu, na różne mieysca, iedni od drugich, także y starsi cechowi od nich maią też bydź osobno, potym iedna strona mistrzów będzie wybierała, z iedney połowicy iednego starszego, także y druga strona mistrzów z drugiey półowicy drugiego starszego. Jednak wolno też będzie, tymże mistrzom y z dawnych starszych na tymże urzędzie zostawić iednego, albo y obudwu, gdy się im w tym urzędzie upodobaią, będą li chcieć oni zostać. A gdy mistrzowie zgodnie wybiorą starze, maią wspólnie wszyscy wstąpić przed starsze dawne, y tym każda strona mianować ma, których starszemi obrali; wszakże między temi starszemi nowo obranemi, ten pierwsze mieysce, w cechu zasiadać będzie, który dawnieyszy w cechu iest, do którego y mieysce, do zeyścia cechu y skrzynka mistrzowska należeć będzie, dokąd ten urząd trzymać będzie. A gdzieby się mistrzowie w tym wyborze nie mogli zgodzić, albo takiego starszym obrali, który by cechowi nie mógł być pożyteczny, y albo starsi dawni iaką słuszną przyczynę pokazali do niego, tedy za rozkazaniem starszych maią na to mieysce obrać inszego starszym, gdzie by się ten pierwiey obrany z tego słusznie nie wywiodł. Powinni też będą starsze te nowo obrane przed urząd radziecki, na potwierdzenie y do przysięgi stanowić; także y liczbę im y wszytkiemu cechowi ze wszytkiego uczynić y wszytko oddać, to co iest cechowego, według regestru zupełnie y cało, a gdzie by co utracili cechowi, albo szkodę iaką uczynili, w rzeczach sobie powierzonych, to wszytko powinni będą wrócić, oddać y nadgrodzić cechowi doskonale y zupełnie swym groszem. A ieśliby też który z mistrzów, nie będąc natenczas starszym cechowym, a potym za wyborem zgodnym obrany za starszego przyiąć tego urzędu, okrom słuszney y wielkiey przyczyny, nie chciał, takowy powinien będzie za to cechowi odłożyć złotych polskich pięć, tyle razów, ile się z tego będzie wyłamował, na każdy rok; ten iednak, któryby pierwiey bywszy starszym, znowu zaś był obrany za starszego, pod tę winę nie podpada, bo ta na iego dobrey woli zostać, albo nie zostać, tak iako się wyższey powiedziało. Każdy, który będzie w tym rzemieśle ruśnikarskim chciał mistrzem zostać, powinien będzie u mistrzów tegoż cechu rok robić, a to dla przećwiczenia większego tego rzemiosła, aby mistrzowie, u których robił, mieli wiadomość o iego nauce, ieśli sztukom ruśnikarskim dosyć uczynić może, albo nie. A gdy sztuk takich potrzebować będzie, powinien ich u mistrzów wszytkiego cechu przez dwie osoby, uczciwe cechowe żądać y potrzebę swą powiedzieć, prosząc, aby mu sztuk takich robić pozwolili, według praw cechowych, a takowy

każdy powinien będzie nayprzód pokazać y dowieść dołożnie, ucściwe urodzenie swe świadectwem urzędowym, przez przysięgę ludzi ucściwych uczynionym, iako iest porządnie z małżeństwa świętego chrześciańskiego urodzony, z rodziców obu ucściwych y wiary dobrey, powinien też dowieść uczenia swego listem cechowym, ieśli się dołożnie rzemiosła tego ruśnikarskiego u magistra porządnego cechowego wyuczył, co gdy wszytko pokaże dołożnie, powinni mistrzowie będą takiemu każdemu sztuk pozwolić, które sztuki powinien będzie ręką swą własną zrobić, także y nakładem swym ktemu y u starszego cechowego w domu, przy bytności u tych mistrzów, przed któremi tenże sztucznik powinien będzie okazać niektóre kunszty z nakazania starszych y cechu, które zrobić ma takowe sztuki dostatecznie, tak w mierze, iako y w warunku y ozdobie, okrom wszelakiey nagany y zgotować ią będzie powinien za pół roka poczowszy od kowania, iednak starsi cechowi powinni będą opowiedzieć sztucznikowi, z przywileiu dołożnie, iako y co powinien będzie robić. A gdy zgotuie sobie do robienia materyą tychże sztuk, powinien będzie sztucznik żądać starszych cechowych o dwu mistrzów do kowania, którzy maią tego doyrzeć, y cechowi sprawę dać, ieśli sztuki takie sztucznik ręką swą własną odprawował y zrobił, a sztuki, którę będzie robić powinien, tę są: *Nayprzód* ma urobić dwie ruśnicy, iednę tarczową, a drugą ptaszą; tarczowa ma bydź tak od drzewa, iako y od żelaza zrobiona dostatecznie, u którey ma być rura, na zdłuż na pięć piędzi gwintowana, zamek z krzosem, y z hubką do tego y z peremi a ma bydź ta ruśnica osadzona w drzewo śliwowe y z filetkami y macicą perłową, także y kością różnych farb, subtelnie ozdobioną, u którey ma bydź przystrzelenie do tarcze prawie dobre y mierne, y ma bydź ta ruśnica we wszytkim dołożna, okrom wszelakiey przygany. Druga ruśnica ma bydź ptasza, u którey ma bydź zamek tymże kształtem, iako y u tarczowey prawie dobrze zrobiony, na wierzchu tego zamku ma bydź rura na pięć piędzi wdłuż, także w śliwowe drzewo osadzona, z filetkami y macicą perłową, także y kością różnych farb ozdobiona, u którey przystrzelenie y uderzenie do celu ma być prawie dobre y mierne, y we wszytkim także ma bydź dołożona, okrom wszelakiey nagany. A gdy sztucznik zgotuie takowe sztuki, powinien będzie dać cech obesłać y dać sztuki takowe na uznanie mistrzom doświadczonym tegoż rzemiosła cechu Krakowskiego, którzy gdy uznaią doskonałość nauki iego, zatym ma być za mistrza w tym rzemieśle ruśnikarskim uznany y do społeczności mistrzowskiey przyięty. A gdzie by też w czym pochybił, powinien tego wszytkiego dołożnie poprawić, aż uczyni dosić sztukom wyżey mianowanym. Po odprawieniu sztuk takowych powinien będzie sztucznik cech z mistrzami przyiąć, a to dla społeczności wszelakiey w rzemieśle; albowiem nie wolno będzie żadnemu czeladzi chować, ucznia uczyć, rzemiosła robić, kramu otwierać, dokąd nie będzie przypuszczon do społeczności praw y wolności, cechowi temu ruśnikarskiemu nadanych, do którego powinien będzie wkupić się, y dać na potrzeby cechowe złotych polskich dziesięć, do tego y rusnicę tarczową na potrzebę rzeczy-pospolitey zostawić wiecznie ma. A takiego każdego powinni będą starsi cechowi przed urząd radziecki Krakowski stawić, dla przyięcia prawa mieyskiego,

które także powinien będzie przyiąć, iako każdy z mistrzów. A gdy to wszytko skończy zupełnie, zatym będzie mistrzem doskonałym w rzemieśle ruśnikarskim cechu Krakowskiego, powinien też będzie mistrz nowotny kołacyą sprawić skromną, y według przemożenia swego na mistrze wszytkie rzemiosła rusnikarskiego, natenczas iako z mistrzami postanowi, wszakże starsi powinni będą obwieścić go przedtym cztery niedziele dla większey wiadomości iego, na którey każdy powinien się uczciwie zachować, pod przepadkiem winy cechowe półkamienia wosku. Mistrzowiczowie albo synowie własni mistrzów cechu ruśnikarskiego Krakowskiego, iż następuią na mieysce przodków swych, maią bydź wolni od sztuk robienia, wszakże powinność wszelaką cechową będą odprawować powinni, iako każdy inszy z mistrzów czynił do cechu wstępuiąc. A ieślibyktóry towarzysz córkę mistrzowską albo wdowę, po mistrzu którym rzemiosła tego pozostałą, w stan święty małżeński poioł, tedy będzie powinien pół sztuki mistrzowskiey zrobić, to iest tylko ruśnicę tarczową, sztuczną, w czwierć roku, która przy cechu zostanie, a inszą powinność wszelką, iako y mistrzowie powinien będzie odprawić. Wolno też będzie wdowie po zmarłym mistrze cechu tego rzemiosła ruśnikarskiego Krakowskiego, rzemiośło ruśnikarskie robić, dokąd się podobać będzie; wszakże porządek iey w rzemieśle y posłuszeństwo, cechowi iey przystoyne powinna będzie spólnie z mistrzami trzymać, y iednako odprawować, dla czego starsi cechowi każdey wdowie dla uciążenia y niewiadomości iey w rzemieśle powinni będą mistrza przydać z cechu swego, którego ona sama sobie obierze, a to dla rady y pomocy, w potrzebach rzemiosłu należących, która gdzie co wystąpi nad wolą y radą mistrza tego ku szkodzie cechowey, powinna będzie winę opisaną cechowi odłożyć, według występku swego. A gdzieby się bawiła nierządem, za opowiedzeniem starszych, urzędowi rzemiosło traci. Powinien też będzie zawsze mistrz wszelki pod sprawą cechową y rządem starszych bydź, porządek wszelaki w rzemieśle y posłuszeństwo wszelakie zwykłe cechowe spólnie z mistrzami trzymać y zupełnie odprawować, przy cechu zawsze wiernie stać y nigdy go nie odstępować, praw cechowych y wilkierzów cechowych pilnie przestrzegać, według nich się rządzić, w niczym ich nie opuszczać, spólnie z mistrzami potężnie ich bronić, nie litując do tego prace y zakładu swego własnego, zawsze gdy tego potrzeba będzie. A gdzieby temu nie uczynił dosić, ma być przez starsze cechowe z mieysca swego ruszon, do tego póki nie uczyni dosić cechowi za występek swóy, według uznania słusznego wszytkich mistrzów. Powinien też zgodę mistrz każdy spólnie z mistrzami we wszytkim zachować, sporów przeciwko cechowi w rzeczach niesłusznych nigdy nie podnosić, żadnemu przeciwko cechowi nie radzić, ani dopomogać, ani na cech podwodzić; a któryby się w tym pokazał winnym, ma być przez starsze cechowe z mieysca swego ruszon dotąd, póki nie uczyni cechowi dosyć za występek swóy, według uznania słusznego wszytkich mistrzów. Powinien też będzie mistrz każdy krzywdę y ubliżenie wszelakie swe w rzemieśle pierwey okrom cechu, nigdzie nie wynosić, taiemnic cechowych żadnemu nie wyiawiać, ani o rzeczach cechowych z nikim na mieyscu nieprzystoynym nigdy nie mówić, a który by się tego dopuścił,

powinien winę cechu z razu odłożyć kamień ieden wosku. Mistrz każdy powinien będzie za obesłaniem starszych w cechu bywać, o dobro spólne cechowe z mistrzami się starać, szkodom spólnym y roztérkom cechowym zabiegać, y z starszemi ich tłumić, a to co by słyszał, albo baczył ku szkodzie y niesławie cechowey, ma tu zrazu starszym opowiedzić; a który by więc tego zaniedbał, powinien będzie winę cechowi odłożyć pół kamienia wosku. Powinien też mistrz każdy w stanie świętym małżeńskim mieszkać, nierządu y wszelakiego wszeteczeństwa w domu swym pilnie przestrzegać, a gdzieby się gdziekolwiek co pokazało, żadnemu w tym nie folgować, ale starszym to ma zrazu opowiedzieć, a starsi do rady Krakowskiey odnieść, a gdzieby to który zataił, taki powinien winę odłożyć cechowi zrazu kamień wosku. Mistrz każdy powinien będzie rzemiosło swe własne warownie robić, robot z inąd ruśnikarskich na mistrze swe nie nawozić, ani nawiezionych u żadnego (okrom pozwolenia cechowego) nie kupować, robotę też własną rzemiosła swego zbytnią drogością ludzi nie uciskać, y tak rzemiesło swe porządnie robić, iakoby y iemu samemu y wszytkim mistrzom przezeń nagana y zelżywość nie była. A gdzieby więc w tym wystąpił, przepada winę cechowi odłożyć, z razu kamień wosku. Co aby się tym snadniey wykonało, powinni będą starsi cechowi sami, albo przez dwu mistrzów, do tego należących, robot warownie doglądać, na każde cztyry niedzieli u mistrzów rzemiosła swego ruśnikarskiego; a gdyby tego zaniedbali, powinien będzie każdy z nich winy odłożyć pół kamienia wosku z nakazania urzędowego, za odniesieniem mistrzów cechu swego, którzy gdy znaydą iaki w robocie niewarunek, takowa robota ma bydź przez też mistrze do cechu wzięta, od którey tenże mistrz powinien będzie winy odłożyć cechowi od każdego niewarunku po groszy cztyry, y naprawić też robotę warownie, pod utraceniem iey napotym do cechu. A gdzieby który z mistrzów nie dopuścił tymże mistrzom oglądywać roboty swey, albo się targnął słowy na nie uszczypliwemi, taki powinien winy odłożyć cechowi kamień wosku, ile się razów będzie ważył. Gdzieby też który z mistrzów chciał gdziekolwiek odiachać z robotą swą na przedaży, takowy powinien będzie każdy robotę swą ukazać starszym dla warunku doyrzenia, pod winą pół kamienia wosku, ile w tym wystąpi. Nie ma też mistrz ieden drugiemu materyą do robienia rzemiosła swego wykupować, ani w targu ieden drugiemu teyże materyi nie przeszkadzać, ani też ią nad zwykłą cenę w drogość wbiiać, ani w niedostatku, (gdy się trafi) którey materyi sam iey nie zakupować, ale z nakazania starszego wszytkiemu cechowi na dział powinien ią puścić, ani nad pozwolenie cechowe żadney do inszych miast nie wysyłać. A gdzieby się tego który ważył, powinien winę cechowi odłożyć, zrazu kamień wosku. Mistrz każdy przy tym mieście, okrom iarmarku, na iednymże mieyscu robotę rzemiosła swego własnego, tylko ma przedawać w mieszkaniu, ieden drugiego nie podnaymować, kupców ieden drugiemu nie odmawiać, ani ich sam po dworzech sobie szukać, ale na tym, co szczęście w dom przyniesie, przestać, robot wszelakich rzemiosła swego, szkodnikom cechowym nie robić ani przedawać, robot też mistrzów cechu swego, przed nikim nie ganić, ani na zmowie ro-

bot ieden drugiemu spólnie nie taić; a któryby się tego dopuścił, takowy powinien winę odłożyć cechowi kamień wosku. Powinien też będzie mistrz każdy do pomocy robot swych czeladzi tylko rzemiosła swego porządnie przyimować, w iednym rządzie spólnie z mistrzami y ćwiczeniu iednako się sprawować, swywoli żadnemu z nich nie dopuszczać, swywolne y występne starszym cechowym zrazu się opowiedzieć, sam sobie z nich wniczym sprawiedliwości nie czynić, k temu wychowaniem zwykłym, także y w płacy myta zosobna y wdatku nad uchwalę słuszną cechową, ku szkodzie mistrzom wszytkim nie podnosić, dla poważenia powołania mistrzowskiego, z nim się nie towarzyszyć; a któryby się tego ważył, taki powinien winę odłożyć cechowi zrazu kamień wosku. Powinien też będzie mistrz każdy ucznie na naukę rzemiosła swego, ludzie ucściwe chrześciańskie tylko same przyimować, iednako z mistrzami do trzech lat rzemiosła ich uczyć, w nauce uczniów rzemiosła szczyrym y dołożnym być, czasu zwykłego od wysługi za rzemiosło wolnemi uczynić, do tego zbiegów od mistrzów rzemiosła tego żadnego nie przyimować; a któryby to przestąpił, powinien winę cechowi odłożyć, według słusznego uznania mistrzów wszytkich. Wolno też będzie każdemu mistrzowi cechu ruśnikarskiego w rzemieśle swym ruśnikarskim nowe rzeczy robić, starszych poprawiać, przedawać y wszelaki pożytek ztąd sobie przystoynie czynić, y rozmnożać, tak w mieście samym Krakowie, iako y wszędzie po iarmarkach w mieściech wszytkich koronnych, a w tym rzemieśle żaden niema im przeszkadzać, ani w przedawaniu bronić, pod winą urzędowi sta grzywien. A rzeczy, które się w tym rzemieśle znayduią, te są rzeczy wszelakie, do strzelby należące, tak od drzewa, żelaza y kości, iako ze wszelakich innych materyi, które rzemiosło teraz potrzebuie, albo za czasem potrzebować będzie. Y wolno im będzie wszelakie ruśnice, hakownice, rury, zamki, klucze, do ruśnic prochownice y formy, y wszytko to co do strzelby należy, bądź od twarzy, albo z przykładu, które teraz są, krótkie albo długie, albo iakie za czasem przez odmienność kształtu y przezwiska nastąpić mogą, którym wolno im będzie, każdemu z mistrzów cechu ruśnikarskiego Krakowskiego, zdobić, warownie roboty swe, dla prędszego zbycia, tak złoceniem, sztychowaniem wszelakim, hecowaniem, brunatno napuszczaniem, sarzeniem, polerowaniem, farbowaniem, pobielaniem, szmelcowaniem kością rozlicznych farb, y perłową macicą sadzeniem, y wszelaką inszą materyą, do tego rzemiosła należącą y ochędóstwem, które teraz iest, albo za czasem, przez dowcip ludzki wymyślone być może, tak ludziom rycerskim, iako y wszytkim inszym. Niema też żaden z rzemieślników wtargać się ku szkodzie tym ruśnikarzom cechu Krakowskiego, w rzemieślo ich własne, ani czeladzi ruśnikarskiey u siebie chować, także y uczniów zapisanych tymże mistrzom od nauki rzemiosła ich nie odmawiać, a któryby się tego ważył, slosarz, pogracarz, albo kto inszy z rzemieślników tutecznych, także y obcych, czeladź ruśnikarską albo y ucznie chować, ruśnice nowe robić, starych poprawiać, albo też gotowe z inąd nawozić, y przedawać, tak w mieście samym Krakowie, iako y na którym inszym mieyscu przy tym mieście będącym, takowy przepada winę odłożyć urzędowi radzieckiemu grzywień czternaście, której połowica urzędowi temu, a druga połowica stronie instyguiącey należeć będzie.

Szyftarze, (których od drzewa ruśnice osadzać własne rzemiesło iest) żaden z nich niema się wtrącać ruśnikarzom Krakowskim w rzemiesło ich, a zwłaszcza od żelaza rzeczy wszelakich, które do ruśnic należą; dla tegoż żaden z nich niema czeladzi ruśnikarskiey chować k temu, ani ruśnic nowych od żelaza ze wszytkim robić, zamków nowych y starych chędożyć, napuszczać, rury rychtować, y gwintować, do tego ani form, ani kluczów do ruśnic nowych nie przedawać; a któryby się z nich tego ważył (rzeczy iakież kolwiek od żelaza robić), przepada winę urzędowi odłoży, czternaście grzywień, którey połowica takoż urzędowi tutecznemu, radzieckiemu, a połowica stronie instyguiącey tyle razów, ile się tego dopuści. Kupcy tameczni Krakowscy, którzy ruśnicami handluią, żaden z nich niema ruśnic wszelakich z miast tutecznych koronnych przekupować, iedno te same, które wożą z cudzey ziemi, także zamki, rury cudzoziemskie, których żadnemu inszemu nie maią dawać, osadzać, iedno tym samym mistrzom, cechu Krakowskiego, tak ruśnikarzom, iako szyftarzom. Nie wolno też będzie żadnemu z nich starych ruśnic do poprawy przyimować y inszym rzemieślnikom, albo partaczom do robienia gdzieżkolwiek wydawać, ku szkodzie przerzeczonym mistrzom tegoż rzemiosła; a któryby się z nich tego ważył, przepada winę urzędowi odłożyć takoż grzywień czternaście tyle razów, ile się tego dopuści, którey winy połowica urzędowi radzieckiemu należeć będzie, a druga stronie instyguiącey. Nie ma też żaden w kramiech żelaznych ruśnicami przekupować, także rury, zamki z miast y miasteczek tutecznych koronnych; a któryby się tego ważył, y znaydzie się taka robota w kramiech, która ruśnikarzom Krakowskim właśnie należy, takowa ma być urzędownie na ratusz wzięta, którey połowica należeć będzie urzędowi radzieckiemu, a druga — stronie instyguiącey oddana bydź ma, y na potrzebę cechową obrócona. Powinien też będzie mistrz każdy zrazu po odprawieniu sztuk, bractwo z mistrzami przyiąć, y spólnie zawsze odprawować, a to w rzeczach kościelnych, do którego każdy powinien się wkupić, y dać do skrzynki cechowey groszy dwanaście. Towarzysz także y robieniec nowotny gdy zostanie, od rachunku po groszu iednemu, a uczniowie gdy się zapiszą na naukę do rzemiosła, po groszy dwanaście. A to dla uczciwości pogrzebów chrześciańskich, tak iż gdy którego z tych przerzeczonych z tego świata przez śmierć Pan Bóg wziąć będzie raczył, bądź też małżonkę albo y dziatki którego mistrza, albo też y sługę własnego iego domowego, do takiego pogrzebu powinni będą starsi cechowi obesłać wszytkie towarzysze robiące, iako y małżonki mistrzowskie y wszyscy spólnie do grobu ciała takich zmarłych ucściwie doprowadzić powinni; a któryby do takiego pogrzebu nie przyszedł, albo wolności u starszych nie wzioł, powinien winę cechowi odłożyć zrazu grosz. Gdzieby też którego mistrza cechu tego ruśnikarskiego wzioł Pan Bóg z tego świata, przez śmierć w znacznym niedostatku, albo ubóstwie, takowemu cech, z braterskiey miłości, powinien ucściwy pogrzeb sprawić, nakładem spólnym cechowym. Powinni też będą starsi z miłości chrześciańskiey za dusze wszytkich zmarłych rzemiosła tego ruśnikarskiego na żałomszą obsyłać cztery razy w rok, to iest, na każde suchedni, do kościoła katolickiego, który sobie do tego naznaczą. A obsyłać do tego będą wszyt-

kie mistrze, towarzysze, robieńce, także y małżonki ich; a ktoryby z nich do takowey żałomszy nie przyszedł, albo u starszych wolności nie wzioł, takowy przepada winę odłożyć cechowi zrazu groszy trzy do skrzynki. Powinni nakoniec mistrzowie także y towarzysze na potrzebę tego bractwa y na świece do kościoła, na kożde suchedni mistrzowie po dwu groszy, a towarzysze y robieńcy po groszu, z tego starsi cechowi powinni będą obmyślewać takie potrzeby do kościoła tak na żałomszą, iako y do pogrzebu każdego.

In quorum omnium fidem et evidentius testimonium, praesentibus sigillum officii nostri consularis Cracoviensis est subappensum. Actum et datum in praetorio nostro Cracoviensi feria quinta ante festum sancti Thomae proxima, anno salutis humanae reparatae millesimo sexcentesimo tertio. Locus sigili civitatis Cracoviensis pensilis in pixide ligneo abducta cera rubra hispanica expraessi.

Apud quas literas articulorum, praemisso modo ad acta oblatas, subscriptio manus circa sigillum sequitur talis: Praesentem ordinationem, contubernio famatorum bombardiorum Cracoviensium, a nobillissimo magistratu Cracoviensi, uti civibus Cracoviensibus, prout supra de anno millesimo sexcentesimo tertio datam, ex originali ordinatione depromptam, et de verbo ad verbum descriptam, ac sigillo urbis metropolitanae Cracoviensis munitam esse attestor, ac in maiorem praemissorum fidem, eandem manu mea propria subscribo: Valentinus Zieliński — sacrae regiae majestatis, secretarius cancellariae officii consularis regens mp. Quae praesentes literae articulorum praemisso modo ad acta oblatae etc.

1636 г. Декабря 3 дня.

Изъ книги № 5115, за 1663—1665 г., стр. 939—947.

6. Уставъ Виленскаго цеха шапочниковъ и валильщиковъ.

Уставъ шапочниковъ и валильщиковъ подтвержденъ былъ королемъ Владиславомъ IV; заключаетъ въ себѣ 20 пунктовъ, сущность которыхъ заключается въ слѣдующемъ: цеховыя братья должны собираться въ день св. Іоанна Крестителя для избранія 4 цеховыхъ старшинъ; у одного изъ нихъ долженъ находиться цеховый сундукъ; старшина этотъ долженъ созывать чрезъ двѣ недѣли засѣданія и отвѣчать за сохранность цеховой казны; домъ его, долженствующій находиться въ городѣ, освобождается отъ квартирной повинности; вмѣстѣ съ другими старшинами онъ долженъ производить судъ и расправу между членами; братья, не исполняющіе приговоровъ цеховыхъ старшинъ подвергаются тюремному заключенію, но только съ вѣдома магистрата; новички; желающіе поступить въ цехъ, должны представить документы о своемъ происхожденіи; лица посторонніи, а равно не записавшіяся въ цехъ, лишаются права приготовлять и продавать какія бы то ни было

шапки, подъ страхомъ взысканія, грабежа имущества и тюремнаго заключенія; мастера не имѣютъ права держать у себя болѣе 3-хъ работниковъ, равнымъ образомъ должны продавать свои товары лично сами; въ засѣданія цеховыя всѣ должны являться безъ оружія, въ торговлѣ не мѣшать другъ другу; товарищи, женящіеся на вдовахъ мастеровъ или же дочеряхъ, должны вкупнаго вносить только 6 литовскихъ копъ, а сыновья мастеровъ должны вносить только два червонныхъ золотыхъ; вдовы имѣютъ право не только держать у себя товарищей въ теченіи года и шести недѣль, но и продолжать заниматься мастерствомъ, но только при хорошемъ поведеніи; мастеръ, принявшій къ себѣ ученика, долженъ сообщить объ этомъ цеху и внести въ цеховую казну 32 гроша; ученикъ не имѣетъ права свободно переходить отъ одного мастера къ другому и если бы какой мастеръ принялъ такого ученика, то долженъ заплатить 4 копы Литовскихъ; товарищи и ученики, осмѣлившіеся оскорблять своего мастера или его семейство, подвергаются наказанію по усмотрѣнію старшихъ; товарищи не имѣютъ права оставлять своихъ мастеровъ предъ большими торговыми днями, или праздниками, за исключеніемъ развѣ опеки и женитьбы; мастеръ, передающій постороннимъ цеховыя дѣла, въ особенности дурные неуважительные отзывы о старшинахъ, долженъ подвергаться наказанію за безчестіе—магистратскому суду; старшина, удаляющійся на время изъ города, долженъ передать цеховой сундукъ другому, въ случаѣ несоблюденія этого правила первый платитъ 8 грошей, второй—6, третій—4, а четвертый—2; старшины должны быть 2 римской, а 2 греч. вѣры; въ день Божьяго Тѣла всѣ цеховые должны принимать участіе въ костельной церемоніи, не явившіеся на церемонію подвергаются тюремному заключенію отъ магистрата; на похоронахъ мастеровъ всѣ вообще цеховые должны принимать участіе, не явившіеся подвергаются штрафу до 16 грошей и тюремному заключенію по усмотрѣнію магистрата.

Vladislaus IV, Dei gratia rex Poloniae etc. Significamus praesentibus literis nostris quorum interest universis et singulis: exhibitas fuisse coram nobis literas infrascriptas pargameneas, ex actis consularibus Vilnensibus authentice emanatas, certos articulos ad bonum ordinem et regimen contubernii pileatorum, nec non pexatorum alias kutnerskiego spectans, vigore privilegiorum a serenissimis piae memoriae olim praedecessoribus nostris conscriptos, in se continentes, sanas, salvas et illtesas omnique suspiaionis nota carentes, supplicatumque nobis est, ut easdem authoritate nostra regia approbare, confirmare et ratificare dignaremur. Quarum quidem literarum tenor de verbo ad verbum sequitur eius modi: Proconsules et consules civitatis regiae Vilnensis in magno ducatu Lithuaniae metropolis! Notum testatumque facimus coram nobis officioque nostro consulari Vilnensis famato, atque honoratos Thomam Jurgiewicz et Stephanum Klepacz, ex parte romana, Iwanum Bazar et Iwanum Hrehorowicz ex parte graeca, contubernii pileatorum, nec non pexatorum, alias kutnerskiego, seniores, comparuisse personaliter ibidemque suo ac aliorum magistrorum et iuniorum contubernalium nomine articulos certos, privilegio serenissimorum regum contubernio suo collatos, non repugnantes, ad acticandum obtullisse. Quos, in quantum iuri publico non derogare videntur, nos approbare et confirmare consentaneum esse duximus, series vero eorum haec est, quae sequitur:

Artykuł pierwszy. Aby na każdy rok w dzień świętego Jana Krzciciela, według nowego kalendarza, mistrzowie cechu czapeczniczego y kutnerskiego z pośrzodka siebie obrali czterech starszych, którzy by

rządzili, sprawowali y dobry miedzy sobą czynili porządek: to iest, dwóch z rzymskiey, a drugich dwóch z graeckiey religiey. *Artykuł wtóry.* Skrzynka bracka ma bydź chowana u starszego, na ten czas rocznego mistrza osiadłego, który osiadłość swą ma w mieście, a nie na przedmieściu, pod iurisdiką mieyską; do którey skrzynki maią bydź dwa klucze, ieden u starszego mistrza, który będzie obrany z rzymskiey strony, a drugi u drugiego starszego religiey graeckiey bydź ma. *Artykuł trzeci.* Schadzkę powinni będą mieć w cechu swym na każde dwie niedziele u starszego, gdzieby nie była gwałtowna potrzeba, ale gdzieby tego pilna potrzeba pokazywała, nie maią czekać dwóch niedziel, lecz według potrzeby maią się schadzać u którego starszego, gdzie na ten czas będzie skrzynka cechowa, dla spraw brackich cechowych. A ten dom, gdzie skrzynka cechowa będzie, od gości stanowienia ma bydź wolny, a to dla tego, aby ten starszy z inszemi towarzyszami swemi około rządzenia y sprawowania potrzeb cechowych byli sposobnieysi, kożdy z nich, gdy będzie do cechu na schadzkę zakazan, lubo inszego czasu, ieśli by była potrzeba, ma przychodzić y powinien będzie dać dwa grosze litewskich; a który-by nie przyszedł, pierwszy raz ma dać winy do brackiey skrzynki groszy trzy, a gdyby nie przyszedł wtóry raz, ma dać groszy sześć, trzeci,—groszy dziewięć, a czwarty raz,—groszy dwadzieścia. A gdzieby nie był piąty raz, ma bydź karan według zdania braci starszey, a gdy, by na brackie karanie nie dbał, przez urząd ma bydź posadzon do więzienia y ma bydź zatrzymany, aby się ukaiał y cechowi pokorę z winami wyżey opisanemi uczynił. *Artykuł czwarty.* Starsi cechu czapnickiego y kutnerskiego maią mieć tę moc y władzę inszą bracią występną y nieposłuszną strony spraw cechowych rzemiosłu ich należących karać, wszakże winami znośnemi y według występku przystoynemi. A który by się taki uporny znalazł, żeby się w słuszne karanie dać nie chciał, y porządkowi temu abo statutom zgodnie postanowionym posłusznym nie był, na takowego nieposłusznego maią żądać od urzędu naszego przydanie sług y onego więzieniem karać. Wszakże ieśliby do urzędu naszego, rozumieiąc sobie bydź z wynalazku braci krzywdą, apelacią założył, nie ma mu bydź broniona. *Artykuł piąty.* Gdzieby który do miasta przychodzień chciał bydź, abo zostać mistrzem rzemiosła czapniczego y kutnerskiego, będzie naypierwiey powinien ukazać list od wyuczenia y urodzenia, który potym powinien dać będzie wkupnego do brackiey skrzynki kop litewskich dwanaście, ucztę dla braci wszytkiey sprawić y prawo mieyskie, nie zasiadaiąc na robocie mistrzowskiey, przyiąć. Wszakże ci wszyscy kutnerze y czapnicy, którzy tu są dawno obywatelami w Wilnie y dobre ich wiadomo ludziom urodzenie, maią bydź wolni od ukazowania takowych listów od urodzenia. *Artykuł szósty.* Przychylaiąc się do dekretu naszego waruiemy to, że żaden niema czapek kutnerować, ani czapki mężkiey z sukna maści różney robić, ani żadnym futrem podszywać, ani na rynek, ani do kupców nosić, y tak publicznie, iako y privatnie z domu y okna przedawać, który-by się rzemiosła kutnerskiego y czapecznickiego u mistrza ich rzemiosła cechowego nie uczył, abo do bractwa cechu ich rzemiosła przyięty nie był, tylko im samym w bractwie y cechu kutnerskim y czapnickim będą-

cym, miastu przysięgłym y w rzemieśle tym przystoynie wyuczonym, magierki kutnierować, czapki męzkie, kołpaki, misiurki y iakimkolwiek przezwiskiem nazwane, z sukna różney maści według stroiu robić, futrem wszelakim podszywać y wszędzie przedawać wolno, a tego pilno postrzegać starsi maią, aby czapek z sukna niestępowanego nie robiono, pod karaniem na występnego półkamieniem wosku y straceniem tey roboty, a drugi raz całym kamieniem wosku nieodstępnie y nieodpustnie. A ktoby, nie będąc w tym cechu czapnickim y kutnerskim opisany, ważył się wzwysz mianowane czapki męzkie z iakiego kolwiek sukna robić y różnym futrem podszywać, magierki kutnierowane przedawać y w to się rzemiosło wtrącać, a byłoby to nam dowiedziono, abo przeświadczono, tedy takowy kożdy ma bydź urzędownie grabiony, a ten grabież na ratuszu ma bydź zadzierżany y w karaniu na urząd ma przepadać. *Artykuł siódmy.* Postrzegać tego maią, aby się żaden mistrz rzemiosła czapnickiego y kutnierskiego nie ważył z więcey pomocników rzemiosła swego robić, tylko samoczwart, nawięcey dwa towarzysze, a trzeci uczeń, byle nie płci białogłowskiey, małżonek y córek. A który by nad tą ustawę śmiał samopiąt, abo samoszóst, abo samosiódm robić, takowy ma być karany według uznania y wynalazku starszych cechowych. Także też nie ma bydź wolno żadnego z nich, ani żenie, ani czeladnikowi, ani chłopcowi na mieyscu kramnym abo łokciu siedzieć, ani przedawać, tylko samemu mistrzowi, czego starsi bracia postrzegać maią, a nieposłusznych karać, grabić urzędownie. *Artykuł ósmy.* Do cechu aby żaden z bronią y orężem chodzić nie śmiał, pod srogim karaniem brackim; ieden drugiemu w przedawaniu roboty u kupców, tak y na łokciu niema przeszkadzać, a ktoby się takowy pokazał być winien, ma być karany winą groszy dwudziestu, tylekroć, ilekroć byłby w tym słusznym dowodem przeświadczony, wolno będzie starszym takowych wszytkich grabić, a winy do skrzynki pospolitey odkładać. *Artykuł dziewiąty.* Jeśli by też przytrafiło się komu z tych rzemieśników, rzemiosła czapnickiego y kutnerskiego, tegosz rzemiosła wdowę albo córkę mistrzowską poiąć za małżonkę, takowy nie ma więcey do cechu dawać wkupnego, tylko kop sześć Litewskich y ucztę dla braci uczynić, a syn mistrzowski rzemiosła czapnickiego y kutnerskiego, dobrze w rzemieśle wyuczony, powinien będzie dać we złocie czerwonych złotych dwa. *Artykuł dziesiąty.* Wdowa pozostała po śmierci męża swego rzemiosła czapnickiego y kutnerskiego rok y sześć niedziel może rzemiosło robić, przedawać y chować, towarzysza, iako który mistrz tego rzemiosła, gdy się będzie uczciwie sprawować, a ieżeli by w czym uczciwości życia swego chybiła y dowiedziono to było, tedy wolno będzie starszym natenczas rocznym, y przed czasem chłopca odiąć y rzemiosło robić zabronić, dokladaiąc tego, że po roku niedziel sześciu wdowa pozostała od tego rzemiosła odpadać ma, że ani robić tego rzemiosła, ani przedawać po czasie opisanym nie będzie mogła, chyba by za czapnika tegoż rzemiosła poszła zamąż y to za mistrza. *Artykuł iedynasty.* Kożdy mistrz, wziąwszy chłopca na naukę, nie powinien u siebie niewpisanego do cechu trzymać więcey nad niedziel cztyry, potym go starszym do cechu przed stoł stawić y w regestr wpisać, a wpisnego od tego chłop-

ca groszy trzydzieści y dwa litewskich dać będzie powinien, a który by tego nie uczynił, według tey ustawy, ma bydź karan winą kop dwie litewskich. Któryby też wysłużywszy się z chłopca chciał za czeladnika albo za towarzysza rzemiosła czapnickiego y kutnierskiego robić, będąc dobrego łoża synem, a to by listem abo świadectwem ludzi wiary godnych wywiodł, ma od wyzwolenia z chłopca dać do skrzynki brackiey cztyry funty wosku y talar starszym rocznym. *Artykuł dwunasty.* Chłopiec, który by się począł uczyć u mistrza iednego, a gdzieby mu się nie podobało, niema do drugiego mistrza przystawać y mistrz drugi onego do siebie przymować nie może, chyba by on pierwszy mistrz onego odprawił y starszym mistrzom opowiedział. Gdzieby się który z mistrzów tego ważył, przemówiwszy od drugiego mistrza przyiąć, takowy ma być karany czterma kopami Litewskich. Jeżeliby nie chciał odłożyć winy, takowy ma bydź posadzon w więzienie od urzędu, na prożbę starszych cechu tego y nie wypuszczać go ażby odłożył winę, a iednak tego chłopca u siebie mieć nie będzie mógł, ażby starsi pozwolili. Także też ieśli-by który mistrz czeladnika abo towarzysza tego rzemiosła od drugiego odmawiał, albo odmawiać miał, a byłby o to przeświadczony, takowąż winą ma bydź karany. *Artykuł trzynasty.* Czeladnik rzemiosła czapnickiepo y kutnerskiego kożdy ma się u mistrza swego przystoynie zachować, gdzieby się inaczey zachował, niżby mu przystało, to iest żeby mistrza, mistrzową, abo dziatki mistrzowskie łżył, łaiał, sromocił, tak trzeżwo, iako y popiianu, ma bydź karan iako naydą starsi mianowicie chłostą w cechu. *Artykuł cztyrnasty.* Czeladnik kożdy przed iarmarkiem, abo przed wielkim targiem, zacząwszy u mistrza robotę, nie ma od niego odchodzić, oprócz dwu przyczyn, to iest, dla opieki, abo ieśli by się ożenić chciał. A gdzieby krom przyczyn mianowanych ważył się to uczynić, ma być posadzon od urzędu na prożbę starszych, y ma bydź chowany według uznania urzędowego, oprócz iesliby na tym że mieyscu zaś chciał robić. *Artykuł piętnasty.* Mistrz gdyby był przeświadczon, żeby cechowe sprawy roznosił miedzy obce ludzie, aboliby ieden drugiego na którymkolwiek mieyscu rocznych starszych znieważył, także czeladnik iżby o swoim mistrzu abo o którym inszym tego rzemiosła mówił uymuiąc mu dobrey sławy, ma bydź karany, od urzędu prawa maydeburskiego. *Artykuł szesnasty.* Gdyby też zszedszy się do cechu nie uczcił ieden drugiego, iżeby ieden drugiego łaiał, abo fukał, upiwszy się zbytkował na zniewagę brata swego, ma być karan więzieniem, a gdyby starszego ze czterech którego nie uczcił według przystoyności, także ma bydź karany y do urzędu doniesiony. *Artykuł siedmnasty.* Starszy mistrz, który wyszsze mieysce trzyma, gdyby miał gdzie odeyść, mieysce swe ma drugiemu zlecić, który takoweyże ma bydź wagi, iako sam starszy, a to dla porządku miedzy bracią, a gdzieby nie, opowiednie odszedł nie zasadziwszy mieysca swego, ma być karan winą ośmiu groszy, a ten który wedle niego drugi starszy brat, kiedyby także odszedł, nie zostawiwszy kogo na mieyscu swym, ma bydź karan winą sześcią groszy, a trzeci brat czterma groszy, a czwarty dwiema groszami. *Artykuł ośmnasty.* Miedzy wszytką bracią młódszych ma bydź czterech, dwa z rzymskiey, a z drugiey dwa z graeckiey strony, którzy się napośledziey do rzemiosła wku-

pili y ci maią roskazaniu starszych dosyć czynić y posługi cechowe odprawować. A gdzie by w czym omieszkali, albo gdzieby roskazania starszych czynić nie chcieli, takowy każdy ma bydź karany pół kamieniem wosku. *Artykuł dziewiętnasty.* Bracia cechu czapnickiego y kutnierskiego, religiey rzymskiey, w dzień Bożego Ciała processią ze wszelaką uczciwością, iako w inszych cechach zwyczay iest, mąią odprawować, a po processii ma się każdy od starszego do młódszego zgromadziwszy przy uczcie, która z spólney cechowey skrzynki sprawiona bydź ma, przystoynie zachować, pod winą według uznania starszych, a gdyby niechciał być posłusznym, ma być karany więzieniem od urzędu. *Artykuł dwudziesty.* Kiedy umrze który z mistrzów czapnickiego y kutnierskiego rzemiosla, młodzi bracia powinni będą doł wykopać y w doł włożyć ciało y na marach przynieść, a insi maią ciała prowadzić z uczciwością, wszyscy spólnie tak graekowie rzymianina do kościoła, iako z rzymskiey strony do cerkwię y pogrześć przystoynie; a gdzie by nie był drugi raz, ma dać groszy ośm, a za trzecim razem ma dać groszy szesnaście, a gdzieby czwarty raz nie przybył, ma bydź karany więzieniem urzędownie, za proźbą starszych, póki dosyć nie uczyni. Co się dotycze ołtarza, który iest u oyców Bernardynów, tego spólnie pilnować maią, a który by nie przybył na mszą zaduszną, ma w takowąż winę popadać, iako się wyżey pomieniło. Dat w Wilnie we śrzodę przed świętem świętego Mikołaia biskupa, dnia III miesiąca Decembra, anno MDCXXXVI. Nos itaque Vladislaus quartus rex, supplicationi praedictae dictorum magistrorum seu fraternitatis contubernii pileatorum alias pexatorum Vilnensium, uti iustae, benigne annuens, praeinsertas literas, in omnibus eorum punctis, clausulis, articulis, et conditionibus authoritate nostra regia approbandas, ratificandas et confirmandas esse duximus; uti quidem approbamus, ratificamus et confirmamus praesentibus literis nostris easdemque, quantum juris ratio permittit, vim et robur perpetuae firmitatis obtinere debere volumus. In cuius rei fidem praesentes manu nostra subscriptas sigillo M. D. Lit. communiri mandavimus. Datum Varsaviae die XXVII mensis Martii, anno domini MDCXXXVII, regnorum nostrorum Poloniae et Sueciae a 4. Vladislaus rex, Marcyan Tryzna referendarz pisarz radz. Białozor Darowski—sacrae regiae maiestatis secretarius. Confirmatio cechu czapnickiego y kutnerskiego Wileńskigo. Quae copiae articulorum contubernio pileatorum inservientes, sunt actis praesentibus connotatae.

1650 г. Сентября 26 дня.

Изъ книги № 5109, за 1511 г., л. 498 на оборотѣ.

7. Изложеніе правилъ цеха Виленскихъ мѣховщиковъ.

Цеховой уставъ мѣховщиковъ. 1) Всякій товарищъ долженъ явиться къ цеховому старшинѣ и объявить—кто онъ и откуда; братчики должны розыскать для него работу; 2) товарищъ, не желающій служить у мастера, можетъ уйти отъ него только спустя двѣ недѣли и затѣмъ опять просить работы чрезъ цеховыхъ же; 3) младшій мастеръ во время собраній долженъ собирать контрибуціи на погребеніе умершихъ братчиковъ; 4) младшій мастеръ долженъ являться къ старшему въ *сухіе дни* въ субботу; 5) младшій мастеръ долженъ приглашать въ цеховыя собранія товарищей и заботиться, чтобы таковыя бывали какъ можно почаще; 6) товарищи должны представлять мастеру новаго члена не позже 8 часовъ во избѣжаніе пьянства; 7) цеховые должны соблюдать между собою взаимную учтивость; 8) уважать королевскія и магистратскія распоряженія и подчиняться имъ; 9) удостоивать права пользоваться званіемъ мастеровъ учениковъ изъ Рижанъ; хранить общественный ящикъ у мастера осѣдлаго или же у мѣщанина, и не выламываться изъ-подъ вѣдѣнія цеха тѣмъ мастерамъ, которые переходятъ подъ другую юрисдикцію.

Feria secunda post festum s. Matthaei Apostoli die vigesima sexta mensis Septembris, anni Domini 1650.

In termino hodierno ad producenda privilegia, ordinationes et statuta contubernii marsupiariorum collatlo parti actoreae, quam etiam citatae, per sententiam officii consularis praeterita juridica praelatorum concesso, utraeque partes satisfaciendo sententiae officii, meliorandoque suam reciprocam qaerelam in supplementum assertionum suarum puncta ex articulis et ordinationibus contubernii sui deprompta, et propter bonum regimen à magnis contubernalibus et junioribus fratribus de mutuo consęnsu observanda eidem officio exhibuerunt. Quorum articulorum est sensus verborum:

Porządki cechu Miechowniczego.

1) Aby każdy towarzysz cechu miechowniczego, lub tuteyszy rodem, lub przychodzień, przywędrowawszy tu do miasta Wileńskiego, cechowemu mistrzowi starszemu o przyściu swoim z wędrówki oznaymił, któremu towarzysze rzemiosła miechowniczego, na mieyscu robiący, powinni będą o robotę się postarać od starszego do młódszego mistrza.

2) Towarzysz robiący u mistrza przez dwie niedzieli, ieżeli mu się nie upodoba robić, wolno się onemu będzie odprawić, a znowu od starszego do młódszego o robotę obesłać.

3) Aby młódszy magister każdey schadzki cechowey od towarzyszów na potrzebnych chorych y umarłych braci cechowych contributią wybierał.

4) Aby młódszy magister, kiedy suchedni przypadną, w sobotę po południu stanowił się u starszego cechowego.

5) Aby młódszy magister inszych mi-

strzów y towarzyszów obchodził, żeby się o godzinie dwónastey do cechu zgromadzili, także żeby często schadzki w cechu bywały.

6) Aby towarzysze, w mieście Wileńskim robiące, towarzyszowi, który przywędruie uczciwość uczynili, y onego o godzinie ósmey społudnia do gospody do mistrza, gdzie on robić ma, nie bawiąc się piiatyką, stanowili, gdysz dla zbyteczney towarzyszów nocney piiatyki wielką szkodę y omieszkanie mistrzowie w robocie ponosić zwykli.

7) Aby starszego cechowego rocznego przysięgłego młodszi y starszi bracia cechowi szanowali y żeby ieden drugiego przy skrzynce słowy uszczipliwemi nie tykał, ale aby wszelaka modestia y uczciwość zachowana była. Wzaiemnym także sposobem y starszy uczciwość ku młodszym zachować powinni.

8) Aby w cechu zgromadzeni przywileia od króla imci cechowi nadane, także ordynacie przez ichmościów panów burmistrzów y radziec podane czcili, szanowali, y podług nich się we wszytkim sprawowali, pod srogim karaniem według artykułów opisanego.

9) Na ostatek do tych artykułów spisanych y co strony miedzy sobą ab utrinque uchwalili, aby Ryżanie chłopięta do rzemiosła przymowani y zrzemiosła wyzwolani bywali; do tego aby skrzynka cechowa przy osiadłym magistrze położona była y lubo by pod inszą iurydyką który mistrz osiadły mieszkał, iednak nie ma się z posłuszeństwa wybiiać y skrzynki cechowey mimo wolą starszego cechowego przy sobie zatrzymywać. Aże się nie nayduie podtenczas magister cechowy osiadły, przy którym by skrzynka cechowa położona była, tedy wolno będzie mistrzom cechowym obrać mieszczanina dobrze osiadłego, pod iuryzdyką mieyską mieszkaiącego, przy którym skrzynka ma bydź położona.

Post quam eiusmodi praefatam articulorum exhibitionem et praelectionem utraque pars citata et actorea eosdem articulos descriptos, quatenus per sententiam officii praesentis approbentur in usu continuo et viridi observantia habeantur expetiit. Prout officium consulare Vilnense praefatos articulos in omnibus et singulis eorundem punctis, clausulis, atque paragraphis approbavit, roburquae perpetuae firmitatis habituros pronuntiavit, quatenusque in usu perpetuo habeantur, neve interillos discordiae et dissensiones excitentur, quinimo omnis modestia servetur debitusque senioribus annuis honor exhibeatur, sub paenis irrogandis serio inhibuit, quod ab utraque parte prorato et grato est susceptum.

1663 г. Сентября 8 дня.

Изъ книги № 5115, за 1663—1665 г., стр. 478.

8. Правила цеха Виленскихъ игольщиковъ и жестянниковъ.

Вслѣдствіе пропажи цеховаго устава игольщиковъ и жестянниковъ въ 1663 году, цеховые старшины съ согласія всего цеха и бурмистровъ составили для себя новый уставъ слѣдующаго содержанія:

1) Ни одинъ братчикъ не имѣетъ права уклоняться отъ послушанія цеховому уставу; 2) въ день св. Николая должны собираться всѣ цеховые для выслушанія отчета и выбора новыхъ старшинъ; 3) собранія должны созываться чрезъ 4 недѣли; на эти собранія должны являться всѣ безъ исключенія, и вести себя трезво и прилично; въ случаѣ неисполненія этихъ правилъ, виновный долженъ подвергаться тюремному заключенію; 4) всякій товарищъ или подмастерье для полученія званія мастера долженъ путешествовать съ цѣлью своего усовершенствованія; въ противномъ же случаѣ они должны давать въ братскую кружку по 6 копъ Литовскихъ; 5) всякій братчикъ долженъ ходить въ католическую церковь; за непосѣщеніе долженъ платить штрафа по 2 гроша; 6) всякій товарищъ, утаившій 24 пары иголъ, и повторившій это до 3-хъ разъ исключается изъ цеха; 7) всякій товарищъ, не работающій по понедѣльникамъ, долженъ платить штрафъ по 2 гроша, а въ сухіедни всѣ вообще должны платить по 3 гроша; 8) товарищъ, не ночующій дома, долженъ платить штрафу 6 грошей; мастеръ, обидѣвшій товарища, подвергается наказанію, положенному всѣмъ цехомъ, а непокорный — тюремному заключенію по назначенію магистрата; 9) мастера не должны платить своимъ подмастерьямъ жалованья больше, чѣмъ сколько слѣдуетъ по уставу; 10) товарищъ, поступающій въ цехъ, долженъ платить 12 копъ Литовскихъ въ братскую кружку; 11) представить метрику о своемъ происхожденіи, а если учился своему мастерству въ какомъ нибудь мѣстѣ, то показать обращикъ своей работы и платить только 6¹/₆ копъ и дѣлать *колящію* (угощеніе); 12) въ праздникъ Божьяго Тѣла, во время пріѣзда короля, всѣ цеховые должны находиться у своей хоругви; 13) вдовѣ, имѣющей сына, разрѣшается пользоваться ремесломъ до конца жизни, не имѣющей же—только полтора года; содержаніе долженъ выдавать ей цехъ; если она вторично выйдетъ замужъ за какого-нибудь товарища изъ этого же цеха, то таковой долженъ вносить только половину; 14) мастеръ, принимающій къ себѣ ученика, долженъ внести его въ цеховой реестръ по истеченіи двухъ недѣль и заплатить 20 грошей; ученикъ, отошедшій отъ своего мастера раньше срока, теряетъ свои года, но если вернется къ нему, то года опять должны быть зачтены; 15) въ случаѣ неповиновенія какого нибудь товарища цеху и бургомистрамъ и неисправнаго исполненія работъ, виновный исключается изъ цеха; 16) работникъ, не принадлежащій къ цеху, строго преслѣдуется цеховыми братчиками; 17) издѣлія цеховыя могутъ продаваться только самимъ мастеромъ и его женой; 18) мастеръ, утаившій отъ цеха работника или работницу, подвергается штрафу ¹/₄ камня воску на алтарь; 19) товарищъ, отошедшій отъ мастера безъ разсчета, не долженъ быть принимаемъ другимъ мастеромъ; 20) на похоронахъ должны присутствовать всѣ братчики подъ опасеніемъ штрафа 4-хъ грошей, погребеніе должно совершаться на общественный счетъ; 21) во время судебнаго разбирательства истецъ долженъ разсказывать свое дѣло стоя, а затѣмъ выйдти изъ судебной избы; въ случаѣ несогласія съ судебнымъ постановленіемъ — имѣетъ право жаловаться магистрату; 22) цеховые должны заботиться объ исправномъ состояніи городскаго вооруженія.

Proconsules et consules civitatis s. r. ms. Vilnensis in magno ducatu Lithuaniae metropolis. Significamus praesentibus literis nostris universis et singulis, praesentes

visuris, lecturis, aut audituris; oblatas fuisse nobis prius in publica sessione, tandem in frequenti consessu iudiciorum nostrorum per famatos Casimirum Kroykiewicz, Casimirum Samochwałowicz, Adamum Kubinski, Adamum Hancewicz, Georgium Dawidowicz et Andream Daniewicz—acularios et bractearios, vulgo iglarzów, blacharów dictos, cives Vilnenses, suo ac aliorum complurimorum seniorum ac iuniorum fratrum et magistrorum praedicti contubernii nominibus agentium, articulos inferius conscriptos, quibus tam ad altare suum in templo s-tae Trinitatis, ritus romani, cultum divinum et christianam pietatem cessante, per Dei gratiam in his partibus belli calamitate, iuxta antiquum morem, excitare, amplificare satagunt, tum et bonum inter se intuitu opificii sui ordinem conservare intendunt, supplicatumque, ut eosdem articulos sententia officii nostri confirmare ac approbare dignaremur. Quorum supplicationi ac desideriis nos deesse nolentes, re bene intellecta atque trutinata, eosdem articulos, uti ad bonum ordinem congruos, in toto approbandos, et confirmandos esse sententia nostra adinvenimus, uti quidem praesentibus confirmamus et approbamus roburque perpetuae firmitatis habituros declaramus. — Quorum quidem articulorum is est tenor verborum de verbo ad verbum.

W imie Pańskie amen. *Statut albo artykuł cechu iglarskiego y blachownickiego*, podług którego wszyscy bracia pomienionych rzemiosł maią się rządzić y sprawować.

Po zginieniu dawnych przez nieprzyiaciela porządków, teraz świeżo w roku ninieyszym 1663, takowym że sposobem, za staraniem y pracą sławetnych Kazimierza Kroykiewicza, Kazimierza Samochwałowicza, Adama Kubińskiego, Adama Hancewicza, Ierzego Dawidowicza y Andrzeia Daniewicza, za iednostaynym consensem wszytkiey inney braci sprawiony y postanowiony y na stwierdzienie ich mościom panom burmistrzom y raycom miasta iego królewskiey mości Wilna podany, takowy: — *Artykuł 1.* Ichmościom panom burmistrzom y radzie miasta Wileńskiego we dnie y w nocy, nie zasłaniaiąc się żadną inną iurisdikcią, servitio, ratami, exemptami, ani żadnemi listami posłuszni być mamy. *2.* Bracia cechu iglarskiego y blachownickiego powinni co rok wszyscy w dzień ś. Mikołaia na mieysce zwyczayne zgromadzić się y tam starszych przeszłych lidźby spokoynie słuchać, a potym na przyszły rok consequenter idący drugich dwóch starszych z pośrzoda siebie, ludzi dobrych, pobożnych y przykład dobry daiących, dobro braterskie pomnażaiących y onego strzegących, cechem y bracią, radą y dobremi postępkami rządzących, obierać, którzy obrani będąc y zasadzeni powinni na ratuszu podług zwyczaiu, iako insi cechowi przysięgę wykonać, a iako starsi od inney braci wszelkie poszanowanie y posłuszeństwo w cechowych potrzebach mieć maią. Którym, gdy rok wynidzie, lidźbę przed wszytką bracią przy zdaniu starszeństwa czynić y dostatecznie wyrachować maią, a to przy bytności ichmościów panów radziec, którym na ten czas gdy się będzie zdało do cechu przybyć, albo też nam samym, ichmości na takowe porachunki upraszać wolno będzie. *3.* Schadzka w pomienionym cechu iglarskim ma się odprawować we cztyry niedziele, na którą maią się wszyscy zgromadzić, przez młódszego obesłani, na mieysce słuszne pod mieyską iurisdikcią będące, gdzie żaden nie powi-

nien piiany przychodzić, drugiemu słowy uszczypliwemi przymawiać, hałasów stroić, o stół ręką bić, przy sobie broni y żadnego oręża niema mieć. A ieżeli by który miał iaką kolwiek broń, powinien oną przy zasiadaniu do młodszego oddać, inaczey nieostróżny ma popadać w karanie podług wynalazku braterskiego. Na którey schadzce kożdy brat ma dać do skrzynki cechowey po groszy dwa litewskich; który by zaś brat zostaiąc winnym, a będąc raz y drugi napomnionym, przy uporze swym stoiąc, nie dał się w karanie, za trzecim razem ma bydź więzieniem karany, za wiadomością magistratu y czwierć kamienia wosku na ołtarz dać. *4.* Towarzysz kożdy, który by chciał magistrem zostać, powinien lat trzy wędrować, a nazad powróciwszy powinien u tegosz magistra, od którego wyszedł, rok y sześć niedziel robić y ma dobrze być w tym rzemiośle wyuczony. Także kożdy maystrowczyk obóyga rzemiosła iglarskiego y blachownickiego powinien wędrować rok y sześć niedziel; a który by lubo maystrowczyk lub też uczeń tego obóyga rzemiosła nie wędrował, tedy za wędrowkę ma dać do skrzynki braterskiey kop sześć litewskich. *5.* Wszyscy bracia pomienionych rzemiosł iglarskiego y blachownickiego, przez młodszego obesłani, maią się schadzać na mszą świętą do świętey Tróyce rzymskiey, gdzie ołtarz swóy maią; a który by nie był, ma dać od każdey iak wiele niebył po groszy dwa litewskich. Także na żałobney mszy co kwartał, ieżeli by nie był, ma zapłacić winy groszy dwa. *6.* Towarzysz rzemiosła iglarskiego, ieżeli by w magistra robiąc zataił albo nieopowiednie wziął dwadzieścia igieł y cztyry, to iest aftek dwadzieścia cztyry pary, tedy ma bydź napomniony aby się tego nie ważył; a nie usłuchał by raz y drugi y tego nie poprzestał, tedy takowy każdy powinien od rzemiosła odpadać. *7.* Który by towarzysz w poniedziałek (ieżeli by święta nie było) nie robił, powinien do skrzynki cechowey dać groszy dwa litewskich, także kożdy z nich na każde suchedni do tey że skrzynki groszy trzy. *8.* Kożdy towarzysz, który by robiąc na warstacie u którego magistra, nie nocował doma u tegosz magistrata, ma być karany sześcią groszy litewskich do skrzynki. Ieżeli by też magister towarzysza znieważył, a towarzysz by nań w cechu przed bracią żałował, tedy magister według uznania braciey ma bydź karany, a gdyby się nie dał w karanie, do ichmość panów burmistrzów odesłać go powinno. Także, ieżeliby towarzysz, będąc piiany, lubo y trzeźwy magistra zniewazył, tedy takowy ma bydź więzieniem karany. *9.* Aby żaden magister towarzyszowi większego myta nie dawał nad postanowienie cechowe y ieden pod drugim nie odmawiał, pod winą trzech złotych. *10.* Kożdy brat cechu iglarskiego y blachownickiego nie ma bydź przyięty do cechu ażby wprzódy mieyską przeprawił. A który by wstępował do cechu, tedy przy dostatecznym zgromadzeniu wszytkiey braci, za obesłaniem przez młódszego, takowy każdy ma dać do skrzynki cechowey braterskiey kop dwanaście litewskich, z którey skrzynki starsi powinni świece y inne potrzeby do ołtarza należące sprawować. *11.* Do tego, który by wstępował do cechu, aby łoża poczciwego był, powinien list od uczciwego urodzenia swego y iako wolny y nikomu nie poddany, a ieżeli by nie tuteyszy był, tedy y od rzemiosła przed wszytką bracią pokazać; maystrzowczyk zaś, wstępuiąc do

cechu, powinien dać połowicę y dla braci wszytkich kolacią podług przemożenia sprawić. *12.* Na święto Bożego ciała bracia cechu iglarskiego y blachownickiego, także na przyiazd króla iegomości y gdy od ichmość panów burmistrzów w podobnych okaziach zaydzie roskazanie, wszyscy pięknie się przybrawszy z rynsztunkiem wychędożonym, powinni bydź pod chorągwią. *13.* Każda pozostała wdowa tegosz rzemiosła, ieżeli ma syna, tedy wolno oney będzie aż do śmierci to rzemiosło robić; która zaś bez potomka, tylko rok y sześć niedziel będzie robiła. Bracia zaś powinni ią opatrować towarzyszem; a gdy póydzie zamąż tego rzemiosła, tedy ten, który ią bierze, tylko połowicę cechu zapłaci. Także, gdy córka tego rzemiosła póydzie zamąż za człowieka tegosz cechu y rzemiosla, tedy na wolne półcechu. *14.* Z rzemiosła iglarskiego y blachownickeigo kożdy brat, podług dawnego zwyczaiu, przyiąwszy chłopca na rzemiosło do nauki, ma u siebie trzymać dwie niedziele, po wyściu dwuch niedziel powinien go zmówić y do regestru cechowego wpisać, a do skrzynki ma dać groszy dwadzieście litewskich, a ieżeli by ten chłopiec nie dosłużywszy lat zmówionych odszedł, tedy mu lata giną, a gdyby się powrócił, tedy znowu spełna na lata takowe, na które y przedtym był zmówiony, ma być zapisany, u tegosz pierwszego magistra swego ma zostawać. A który brat zmówionego y zapisanego chłopca odmówił, takowy czwiercią wosku ma bydź karany, a chłopiec pierwszemu magistrowi przywrócony. *15.* Który by się brat z rzemiosła iglarskiego y blachownickiego znaydował swawolny, cechowi sprzeciwny y nieposłuszny, a przeniosszy się pod inszą iurisdikę y tam mieszkaiąc od cechu y od chwały Bożey y posłuszeństwa ichmość panów burmistrzów zbraniał, stronił, a rzemiosło swawolnie y po partacku robił, tedy takowe aby się partactwo nie mnożyło, za dozwoleniem ichmościów panów burmistrzów wszędy, tak w gospodzie, w rynku, na ulicy, iako się przed tym zachowywało, ma być grabiony, y warstat do cechu oddany. *16.* A ieżeli by kto kolwiek tegosz rzemiosla zkąd kolwiek przybywszy chciał sobie swowolnie gdzie kolwiek mieszkaiąc te rzemiosło, nie opowiedziawszy się cechowi robić, mianowicie od blachi białey, drótu, klatki, kraty, wędy y insze rzeczy, które się z drótu zwykły robić, tedy także za przydaniem sług z urzędu ichmościów panów burmistrzów każdego takowego wszędy y na kożdym mieyscu, aby się pomienionemu cechowi iglarskiemu y blachownickiemu przeszkoda nie działa, bracia tegosz cechu maią grabić, przestrzegaiąc porządków swych dawnych. *17.* To też za nienapodleyszą rzecz ten cech chce mieć, aby żaden towarzysz y chłopiec którego kolwiek rzemiosła w rynku y po ulicach różnych nie przedawał, oprócz samego magistra albo małżonkę iego, aby się przez częste próżnowanie rospusta y zgorszenie nie mnożyło. *18.* Gdyby zaś u którego brata z pomienionych rzemiosł znalazł falsz w rzemieśle, który by zachował potaiemnie, mimo wiadomość braciey, y nie wpisuiąc do regestru cechowego, chłopca albo dziewkę też rzemioslo robiąc, tedy takowy za przeświadczeniem braterskim ma popadać winę tak urzędową, iako y cechową y ma bydź karany czwiercią kamienia wosku na ołtarz. *19.* Towarzysz, który by robiąc u magistra przez niedziel cztyry, nie porachowawszy się z magistrem, nie opowiednie odszedł, nie

ma bydź przymowany od drugiego magistra, y owszem takowy ma bydź karany w cechu czterma funtami wosku na ołtarz bracki. *20.* Gdy umrze brat cechowy, lubo żona, dziécię, albo towarzysz, maią być wszyscy bracia na pogzebie, a który by nie przybył ma winy groszy cztyry do skrzynki brackiey zapłacić; a podupadłemu bratu albo iego żonie y towarzyszowi z skrzynki brackiey ma bydź pogrzeb sprawiony. *21.* A gdzieby się sprawa iaka cechowa przytrafiła y ieden na drugiego skarżyć miał, tedy uprosiwszy sobie u pp. starszych głos, ma stoiąc swoią żałobę przekładać, a potym za drzwi ustąpić y póty czekać, poki ich nie zawołaią. A gdzieby się rozsądek cechowy nie podobał, tedy magistrat takowe rzeczy miarkować będzie. *22.* Armatę mieyską, a mianowicie zbroie chędożyć y opatrować, podług dawnych zwyczaiów, powinni bedą.

Post quorum articulorum in eo, uti praemissum est, tenore relectionem praedicti contubernales eosdem articulos in omnibus punctis et clausulis observare et ea omnia, quae praemissa sunt, adimplere submisserunt, prouti et nobile officium consulare Vilnense eandem ordinationem manu tenere et in omnibus iuxta praescriptum illius iisdem contubernalibus obedire serio demandavit. In maioremque horum omnium fidem et evidentius testimonium, praesentes publico officii nostri consularis Vilnensis eoque maiori sigillo communiri et manu notarii officii nostri ordinarii subscribi curavimus. Actum Vilnae feria secunda post festum sancti Francisci proxima die octava mensis Octobris, anno Domini millesimo sexcentesimo sexagesimo tertio.

1663 г. Декабря 3 дня.

Изъ книги № 5115, за 1663—1665 г., стр. 594—618.

9. Уставъ цеха стекольщиковъ въ городѣ Вильнѣ.

Уставъ стекольщиковъ заключаетъ въ себѣ 48 §§, въ которыхъ опредѣлены главнѣйшія права и обязанности этого цеха. Сущность ихъ заключается въ слѣдующемъ: въ 1-мъ § изложены правила, какъ и когда слѣдуетъ избирать цеховыхъ старшинъ и въ чемъ заключаются ихъ обязанности; во 2-мъ §—какъ наблюдать за цеховыми сходками; въ 3 §—обязанности цеха по отношенію къ костелу Бернардиновъ и наказанія за уклоненіе отъ оныхъ; обязанности эти были распространены даже на диссидентовъ; въ § 4—правила какимъ образомъ долженъ сохраняться цеховой ящикъ; въ § 5—время цеховыхъ собраній и наказаніе за уклоненіе отъ участія въ оныхъ; въ § 6—мѣсто, гдѣ должны сидѣть на сходкахъ католики и иновѣрцы и порядокъ, въ которомъ должны разбираться дѣла; при этомъ польскій языкъ назначенъ языкомъ дѣловымъ; въ § 7-мъ—взысканія съ ремесленниковъ неисправныхъ и непокорныхъ; въ § 8-мъ — правила для домашней и общественной

жизни цеха и наказаніе за неисполненіе оныхъ; въ § 9-мъ—правила для веденія цеховой кассы и расходованія общественныхъ денегъ; эти послѣднія предназначаются на содержаніе костеловъ и вспомоществованіе вдовамъ и сиротамъ; въ § 10—порядокъ возведенія простыхъ стекольщиковъ въ мастера; онъ заключался въ томъ, что простой стекольщикъ, сдѣлавшись мастеромъ, обязанъ былъ въ теченіи года нести извѣстную службу въ костелѣ и въ цехѣ; въ § 11—обязанности подмастерьевъ по отношенію къ цеху и костелу; въ § 12—правила для судебныхъ разбирательствъ и взаимныхъ отношеній членовъ другъ къ другу; §§ 13 и 14 заключають въ себѣ правила о томъ, что долженъ дѣлать цехъ въ случаѣ болѣзни или смерти членовъ; въ 15 § заключаются правила для вновь поступающихъ въ цехъ изъ другихъ городовъ; въ § 16 изложены требованія относительно вновь поступающихъ въ цехъ и взысканія за неисправное исполненіе работъ; въ 17 § изложены правила стекольнической работы, за которую слѣдуетъ принимать въ цехъ и выдавать званіе мастеровъ; въ §§ 18, 19, 20, 21 и 22 изложены постановленія относительно того, каковы должны быть обязанности товарищей и учениковъ къ мастерамъ, какъ нужно помогать вдовамъ и больнымъ мастерамъ; въ § 23 изложены мѣры противъ неисправныхъ и невѣжественныхъ мастеровъ; въ § 24—наказаніе тѣмъ мастерамъ, которые войдутъ въ сношеніе съ мастерами-самозванцами (partaczami); въ § 25—воспрещеніе цеховымъ поступать на службу къ мастерамъ-самозванцамъ; въ § 26—наказаніе для лицъ переманивающихъ къ себѣ подмастерьевъ; въ §§ 27 и 28 изложены правила какъ нужно поступать во время раздоровъ между подмастерьемъ и мастеромъ; въ § 29 изложены мѣры противъ подмастерьевъ, оскорбившихъ своихъ мастеровъ дѣйствіемъ; въ §§ 30, 31 изложены руководящія правила для товарищей; въ §§ 32, 33 и 34 изложены правила относительно учениковъ (хлопцевъ); въ остальныхъ §§ заключаются подробныя постановленія относительно товарищей,—какъ они должны вести себя по отношенію къ своимъ мастерамъ, ученикамъ и другъ къ другу. При этомъ стекольщики даютъ взаимное обѣщаніе слѣдить за жидами, чтобы они не имѣли подмастерьевъ изъ христіанъ и вообще, чтобы не занимались этимъ ремесломъ.

Proconsules et consules civitatis sacrae regiae maiestatis Vilnensis in magno ducatu Lithuaniae metropolis. Significamus praesentibus literis, universis et singulis praesentes visuris, lecturis aut auditturis: oblatos fuisse nobis prius in publica sessione, tandem in frequenti consessu iudiciorum nostrorum per famatos Bartholomeum Miehowicz et Albertum Skupio, in annum labentem electos seniores contubernii vitriariorum suo caeterorumque complurimorum seniorum ac iuniorum fratrum et magistrorum praedicti contubernii nominibus agentium, articulos, inferus conscriptos, quibus tam ad altare suum in templo venerabilium patrum bernardinorum Vilnensium, cultum divinum et christianam pietatem cessante hostilitate, ac per Dei gratiam in his partibus belli calamitate, iuxta antiquum morem excitare et amplificare conantur, tum et bonum inter se intuitu opificii sui ordinem, conservare intendunt, supplicatumque, ut eosdem articulos sententia officii nostri confirmare ac approbare dignaremur. Quorum supplicationi ac affectationi nos deesse nolentes, serie re bene intellecta atque trutinata eosdem articulos, uti ad bonum ordinem congruos, in toto approbandos et confirmandos esse sententia nostra adinvenimus, uti quidem praesentibus confirmamus et approbamus, roburque et vim perpetuae firmitatis habituros declaramus. Quorum quidem articulorum is est tenor de verbo ad verbum:

Na cześć y na chwałę panu Bogu wszechmogącemu, w Tróycy świętey iedynemu, naświętszey Pannie Mariey y wszystkim Świętym, amen. *Porządek cechowy rzemio-*

sła szklarskiego, podług którego pomienieni rzemieślnicy maią się sprawować y rządzić, podany przez bracią tegosz rzemiosła, wyżey imiony y przezwiski mianowaną, do szlachetnego magistratu Wileńskiego, dla uchwalenia y stwierdzenia onego, za iednostaynym consensem wszytkiey braci pomienionego rzemiosła postanowiony, a oboiom narodom katolickiemu y ruskiemu nadany, od szlachetnego magistratu Wileńskiego, które się tak zaczynaią w nim artykuły:

Artykuł pierwszy. Bracia cechu szklarskiego maią miedzy sobą na kożdy rok obierać starszych na przyszły rok, drugich starszych, immediate przed świętym Mikołaiem święta rzymskiego, a na święty Mikołay idąc porządkiem ichmościów panów magistratowych, odmieniwszy się zasiadać, y lidźby przeszłorocznych starszych z przychodów braterskich y rozchodów słuchać, tak iakoby naylepiey chwała Boża pomnażała, a nie na privatę dobro braterskie obracało. Przy którey lidźbie ichmościom panom raycom bywać y starszych lidźby słuchać wolno będzie, gdzie maią się wszyscy spokoynie y statecznie zachować, a ieżeli by który przerwał nienależnie wtrącaiąc, głosu sobie nie uprosiwszy, ma zapłacić winę według uwagi cechową. Ciż starsi nowo obrani, stosuiąc się do zwyczaiu inszych cechów, maią przysięgać na ratuszu według zwyczaiu innych cechów y sprawiedliwie się miedzy bracią rządzić y sprawować ze wszelką uczciwością, nie następuiąc bez przyczyny, tak starszy na młódszego, iako też y młódszy na starszego, czego przywiley y artykuł zakazuie. A który by temu sprzeciwnym bydź okazał, ma zapłacić winy dwa funty wosku do kościoła, lub też podług wynalazku braterskiego ma bydź karany. Kożdy też brat starszy roczny tylko te sprawy potoczne cechowe, w przywileiu y porządku opisane, iako to o złą robotę, albo ieśli by towarzysz o zasłużone na magistra, magister też o nieprzystoyne zachowanie na towarzysza się skarzył, powinien sądzić, nie wtrącaiąc się do criminału y innych urzędowi należących spraw, gdzie ieżeliby w cechu pomiarkowana sprawa bydź nie mogła, y sąd się braterski nie upodobał którey kolwiek stronie, tedy ukrzywdzonemu wolno będzie dla dochodzenia sprawiedliwości do szlachetnego urzędu burmistrzowskiego y radzieckiego Wileńskiego, a wcriminalney sprawie do wóytowskiego podług dawnych zwyczaiów udać się.

Artykuł wtóry. Starsi roczni tegosz zaraz dnia maią przydać dwuch mistrzów, którzy będą bywać przy wszelakich sprawach y schadzkach towarzyskich. Artykuły zaś z przywileiów cechowych, towarzyszom służące, podane przez mistrzów z wiadomością y pozwoleniem szlachetnego magistratu Wileńskiego, z pieczęcią ratuszną y z podpisem ręki pisarskiey utwierdzone bydź maią.

Artykuł trzeci. Bracia cechu szklarskiego wszyscy wespół powinni się schadzać zawsze we cztery niedziele do kościoła oyców bernardynów, gdzie swóy ołtarz maią, na mszą świętą, także na kożde suchedni, żałobne kwartalne y na inne msze święte, które na przywileiu kościelnym są opisane, wespół z małżonkami y towarzyszami swemi, gdzie tak mistrzowie, iako y towarzysze, będąc społecznie zgromadzeni, na ofertę przy mszy świętey porządnie iść będą powinni, a kłaść podług przemożenia swego przynaymniey ordinarią groszy dwa, a towarzysz grosz ieden, albo co mu się y więcey będzie podobało, która offerta ma bydź oddawana do zakrystiey przez młódszego z wiadomo-

ścią starszych. Przy tym ma bydź postawników, to iest świec woskowych sześć na ołtarzu, albo według możności do mszy świętey, także lanych świec szczyro woskowych cztyry, z któremi bracia będą powinni wychodzić ku elevaciey przy tey że mszy świętey cechowey, także na processie co święto uroczyste, iako to przez octavę Bożego ciała y innych świąt uroczystych. Do tego aby towarzysze z swey skrzynki parę świec lanych szczerowoskowych sprawowali y pod winą groszy sześciu litewskich do skrzynki mistrzowskiey z temi świecami do mszy świętey wespół z magistrami ku elevaciey y inne processie wychodzili, które świecie maią sprawować z tych pieniędzy, co winy biorą w gospodzie z towarzyszów. A co na te świece wydadzą, ma bydź przy porachunku od nich przyięto. A któryby z mistrzów na mszy świętey nie był, ma dać winy groszy sześć litewskich. A ieśliby w pół mszy świętey przyszedł, tedy ma dać groszy trzy litewskich y offertę oddać do skrzynki mistrzowskiey. Lecz który by brat młódszy był inszey religiey, a nie rzymskiey katolickiey, y zbraniał by się posługi kościelney odprawować, ma dać do skrzynki magistrowskiey kop pięć litewskich. Do tego aby kożdy brat, któryby był inszey religiey, a nie rzymskiey, dawszy na rok złotych dwa, wolny ma bydź od wszystkich powinności kościelnych, to iest od mszy świętey tak cztyryniedzielney, iako y kwartalney, także y od wychodzenia z świecami ku elevaciey y na processie, oprócz pogrzebów. Młodszy ten, który płaci za posługę kościelną, powinien także dać iako y drudzy, złotych pięć, iednak ten młódszy posługi cechowe powinien odprawować, także iako y katolik, a nie płacić. Do tego aby na każdy rok nazaiutrz po Bożym narodzeniu, także y w poniedziałek Wielkonocny z skrzynki starsi wymowali po złotych czterech na kolendę y na włoczebne dla oyców bernardynów. A gdy potrzeba będzie wynosiła sprawić ochędostwo iakie kolwiek do ołtarza naszego cechowego, to ma być sprawowano z skrzynki cechowey pospolitey. Do tego z teyże skrzynki cechowey ma bydź sprawiono sześć postawników, z których cztyry koło mar maią stać, a dwa na ołtarzu, tak przy mszy quartalney, iako y przy mszy na pogrzebie ciała umarłego, także ma bydź sprawiono z skrzynki cechowey dwanaście świeć lanych, które maią bydź chowane w szafie kościelney y używane do pogrzebów braciey religiey katolickiey, także y przy mszy ś. y gdy do grobu ciało kładą.

Artykuł czwarty. Skrzynka mistrzowska ma bydź za dwiema kluczami u iednego starszego, albo gdzie by mieysce bezpiecznie bracia upatrzyli, tylko nie gdzie indziey, ieno pod iurisdictią mieską, na mieyscu bespiecznym, mianowicie, strzeż Boże, ognia y inszych przygod złych, także dla pokoiu braci, gdzie schadzki swe będą odprawować. W którey skrzyni maią być chowane przywileia iego królewskiey mości, pana naszego miłościwego, także kościelne, y inne wszytkie munimenta, cechowi należące, regestra roschodów y przychodów porządnie pisane y pieniądze od braci dawane; a gdyby który brat, będąc starszym rocznym albo szafarzem, zgubił klucz od skrzynki cechowey, taki ma bydź karany czwiercią kamienia wosku y klucz inszy powinien dać dorobić. Także ieśliby starszy albo szafarz dokąd odiachał, a na mieyscu swoim brata godnego nie zostawił, y klucz z sobą zawiozł,tedy takowąsz winą, iako y ten co zgubi, ma bydź karany.

Artykuł piąty. Schadzki maią być na każde dwie niedziele według przywileiu iego królewskiey mości, na które się wszyscy schadzać maią y dać groszy dwa do skrzynki, a na quartał po groszy sześciu litewskich. Któryby zaś na schadzkę nie przybył, ma dać winy groszy dwa. Także za to, gdyby na kwartał nie przybył, ma dać groszy pięć. A który by omieszkał, a przy otwartey skrzynce przyszedł, ma wpół tego wszytkiego oddać. Lecz chorobą, odiazdem y inszemi słusznemi przyczynami maią bydź za wymównych miani, które schadzki maią bydź odprawowane dnia niedzielnego po obiedzie o pierwszey godzinie. Gdzie który by brat przy skrzynce otwartey siadł z nożem, albo z iakim inszym orężem, ma dać winy dwa funty wosku, młódszy brat powinien tego postrzegać pod winą funta wosku; a ieśli by który broń u siebie zataił, a byłoby to na nim przedświadczono, taki troiako ma bydź karany. Jeśli by też potrzeba iaka cechowa była silna, albo rozkazanie magistratowe zaszło, albo cudzy człowiek potrzebował schadźki, tedy starsi, nie czekaiąc dwuch niedziel, młódszą bracią obesłać powinni będą, za co ma dać obcy człowiek do skrzynki cechowey groszy piętnaście. A ieśli by brat, albo towarzysz potrzebował tego, tedy powinien dać groszy dziesięć polskich. Obwiniony iednak ma mu to wrócić. A ktoby na takie odesłanie, oprócz zwyczaynych schadzek, nie przyszedł bez słuszney przyczyny, ma dać winy funt wosku. A ieśli by który brat albo towarzysz przyszedł do cechu piiany, ma dać winy funt wosku y z cechu na ten czas innym nie przeszkadzaiąc ustąpić.

Artykuł szósty. Na schadzce każdy brat ma siedzieć na swoim mieyscu, według porządku, pod winą funta wosku; katolicy prawą stronę maią zasiadać, a którzy są inszey religiey—lewą. Przy sprawach aby zamowy nieuczciwe nie były, votum podaiąc ieden drugiemu pod winą groszy sześciu polskich nie ma uprzedzać, który by ręką o stół uderzył, albo się starszym w czym sprzeciwił y poswarki czynił, a ile kroć upornie odezwał z mową swoią, ma bydź karany sowito. Do tego spraw cechowych żaden brat niema wynosić za próg, pod winą od braci uznaną, sprawy y rozmowy w cechu przy otwartey skrzynce, aby nie były odprawowane ięzykiem obcym, tylko polskim, pod winą dwu funtów wosku. A ieśliby który brat nie rozumiał po polsku, ma bydź tłumaczono przez brata, którego sprawy cechowe nie maią bydź odprawowane, ani sądzone, także towarzyskie w gospodzie przy ludziach obcych.

Artykuł siódmy. Któryby brat uparty y gardząc cechem, na schadzki przez całe suchie dni, albo przez cały rok nie przychodził y powinności nie czynił, maią bydź onemu odięte dobrodzieystwa cechowe. Lecz który by brat poniechał dla rzemiosła y roboty swey, a nie bywał by między bracią na schadzkach y chciałby potym rzemiosła robić, takowemu ma bydź broniono, aż się, z zaniedbałych powinności, tak kościelnych, iako y cechowych usprawiedliwi, to iest, schadzki, suchedni y winy wszelakie popłaci, według uwagi braci.

Artykuł ósmy. Zabiegaiąc temu, aby uczciwość, zgoda święta miedzy bracią trwala, a brat, który by niesnaski, turbacie, nienawiści miedzy bracią czynił, y do szkody, albo niesławy przywodził, o lada plotki do urzędu pozywać y turbować ważył, taki ma bydź skarany czwiercią kamienia wosku. Sprawę cechowi nie należącą y excess, ieżeli by nieuczciwy był w cechu, szlachetny magistrat per de-

legatos ma miarkować. Także który by brat albo towarzysz starszy cechowi wszytkiemu był przeciwny, słowy nieuczciwemi się targał na starszych y wszytką bracią za nic sobie ważył, karanie y posłuszeństwo, które cechowi powinien pełnić, nie pełnił, takowemu magistrowi, tak chłopcy, iako y towarzysze maią bydź odięci, aż się we wszytkim cechowi y starszym upokorzy y dosyć uczyni. A towarzysz ma bydź skarany winą, według uznania magistrów wszytkich, albo więzieniem pod ratusz. A ieśli by magister był upornym, a temu karaniu nie był podległym, taki ma bydź odesłany za wiadomością urzędu na ratusz do dalszey sprawy, a potym na ratuszu ma siedzieć, aż temu karaniu cechowemu dosyć uczyni, starszych y wszytką bracią przeprosi. Lecz gdy by na inszym mieyscu był obelżony, a ta obelga nie należała by do cechu, niema sprawiedliwości w cechu prosić, ale u sądu radzieckiego, a nie gdzie indziey.

Artykuł dziewiąty. Że też, to iest rzecz bardzo potrzebna uchodzić złego mniemania ludzkiego y bydź prawym panu Bogu y ludziom, przeto te dochody na schadzkach, kwartały, winy y insze, które od braci dochodzą, do skrzynki według przywileiów y artykułów maią bydź w regestrach porządnie introligowane, spisane po polsku tym sposobem, kto iak wiele dał, imię y przezwisko tego napisawszy w regestr wnieść, co ma bydź z wielką pilnością, a to dla tego, aby starszym nowo obranym, przy wszytkiey braci w cechu zupełnie y dostatecznie, iako się wyżey namieniło, rachunek ze wszytkiego przystoynie oddali, uchodząc przez to nierządu y suspiciey. A te dochody powinni na potrzeby kościelne y cechowe obracać, także na poratowanie upadku brata którego z nawiedzenia Pańskiego, a nie z swey woli, to się ma rozumieć, o wdowach y sierotach braci zeszłych y o towarzyszach, od pana Boga nawiedzionych; y przy obieraniu starszych rocznych ma bydź collatia dla braci wszytkiey z skrzynki, iako nayskromniey, sprawiona, z uwagą przecie braci, aby zbytku y zgorszenia nie było.

Artykuł dziesiąty. Młodszy wstępuiący do cechu szklarskiego posługi cechowe y kościelne takim sposobem ma odprawować, to iest, gdy sklarz, który wprzódy wstąpi do cechu, powinien młódszym rok cały służyć w cechu y w kościele, a gdy ieden mistrz pierwiey odsłuży swóy rok, tedy potym drugi młódszy nastąpi.

Artykuł iedenasty. Młódszy powinien mieć w uczciwości wszelakiey starszych y na wszelakie potrzeby cechowe y kościelne posłusznym ma bydź, to iest powinien do cechu nayprędzey przyść, skrzynkę ochędożyć, ma stół postawić, także y do kościoła naypierwiey przyszedszy ołtarz ochędożyć, świece nagotować, zapalać y z świecą wychodzić, tak na elewacią naświętszego sakramentu przy mszy świętey cechowey, iako y na processiey y insze powinności kościelne pełnić, pod winą dwu funtów wosku, także obchodzić bracią na schadzkę dnia sobotnego, a nie w niedzielę, pod winą dwu funtów wosku. *Artykuł dwunasty.* Jeśli by ieden brat iaką miał czynić skargę na drugiego brata, tedy takowy obadway przystoynie y uczciwie maią stać przed stołem. A ieśli by który brat albo młodszy na starszego rocznego miał iaką skargę, albo też starszy na brata którego młodszego, tedy ten starszy na mieyscu swym inszego brata godnego, który przed tym starszym bywał, ma zasadzić, do usprawiedliwienia się. Żaden też z braci rzemiosła szklarskiego nie po-

winien w robocie przeszkody czynić drugiemu bratu, a to takowym sposobem: gdy by ieden brat, zmówiwszy robotę u kogożkolwiek, pewnym y słusznym targiem miał oną robić, a drugi na przeszkodę y podstępek onego tą robotę za mnieyszą cenę podiął się zrobić, zkąd by wielkie rostyrki, nieporządek y uyma roboty innym była, takowy przeszkadzaiący y podstępny, bez żadney folgi, pół kamieniem wosku ma bydź karany. Przestrzegamy też, aby żaden brat rzemiosła szklarskiego po domach y kamienicach chodząc roboty nie prosił y z nią się nie nabiiał a innym przeszkody nie czynił, bo się trafia często, że ieden drugiemu pod bokiem robotę odeymuie y przeszkodę czyni, takowy także co podstępek czyni, ma bydź karany winą wyż opisaną.

Artykul trzynasty. Jeśli by który brat zachorzał z nawiedzenia Pańskiego, tedy onemu maią dać bracia towarzysza takiego, który by warstatowi sprostał; toż się ma rozumieć y o wdowie pozostałey, y to po magistrze zupełnym, który by we wszytkim dosyć czynił cechowi.

Artykul czternasty. Jeśli by który mistrz umarł, albo mistrzowa, syn albo córka takowego,. mistrzowie do grobu powinni nieść pod winą groszy sześciu, a towarzysza zmarłego powinni nieść także pod winą y ucznia, do tego wszyscy mistrzowie, z małżonkami y towarzyszami na pogrzebie y przy żałobney mszy maią bydź, nie odchodząc aż po wszytkim nabożeństwie, pod takowąż winą groszy sześciu litewskich.

Artykul piętnasty. Jeśli by się trafiło, żeby tu magister rzemiosla sklarskiego, z inszego miasteczka przyiachawszy, chciał w Wilnie te rzemioslo robić, takowy urzędy powinien przyiąć prawo mieyskie, sztuki iako insi zwykli odrobić, listy od urodzenia y od uczenia pokazać, kollacią według przemożenia sprawić y wszytkie insze powinności cechowe odprawić. Toż się ma rozumieć y o partaczach tutecznych. Także, ieżeli by którykolwiek brat, lub przy skrzynce y przy sprawach siedząc, lub też w osobliwym posiedzeniu ieden drugiemu nieuczciwość zadał, mianowicie illegitimitatem ortus, tedy z tego obay maią się wywodzić, a ten, na którym to będzie dowiedziono, ma bydź oddalony od rzemiosła y społkowania braterskiego. A który by brat, wiedząc o takowey przyganie drugiego brata, a nie oznaymił starszym, tedy według uwagi urzędu ma bydź karany.

Artykuł szesnasty. A gdzie by towarzyszowi wędrownemu na wędrówce co nieuczciwego y nieprzystoynego trafiło, a potym ogłosiło, takowemu nie ma bydź pozwolone sztuk robienie, aż się pierwiey słusznym świadectwem wywiedzie. A gdy te sztuki odprawować zacznie, starsi magistrowie, albo na to od nich wysadzeni, powinni będą doglądać y przypatrować się sztuk iego, aby te sztuki niebyły przez kogo inszego robione, pod winą kamienia wosku. Który by zaś sztuk tych naznaczonych na czas zaniechał y wzgardził, oprócz choroby y inszych słusznych przyczyn, takowy traci wszytkie dochody, które do skrzynki dał. A ieśli by na czasie y terminie naznaczonym sztuk nie pokazał, taki każdy na tydzień, póki sztuki pokaże, ma winy płacić złoty. A ta sztuka nie gdzie indziey ma bydź robiona, iedno u starszego.

Artykul siedmnasty. Sztuka sklarska tym trybem robiona ma bydź: Naprzód monstrancia z promieniem, latarnia z wieżyczkami y z baniami, solniczka, także insze rozmaite wzory, do tego rzemiosła sklarskiego przynależące, dosko-

nale maią być zrobione. A ieśli by taki był, który by malowane sztuki umiał, ten podług upodobania wiary swey w niebowstąpienie, albo mękę Pańską, ma na szkle odmalować. Przy oddawaniu sztuk szklarskich, które są opisane w przywileiu, ten, który oddaie sztuki, nie ma bydź obecnym przy oddawaniu onych, ale ma ustąpić, którey sztuce ma się kożdy brat statecznie y szczyrze, a nie z rankoru iakiego przypatrować, y o niey zdanie swoie, ieśli dobrze, albo źle urobiona, braciey wszytkiey powiedzieć, w czym ieden drugiemu nie ma przeszkadzać, pod winą funta wosku, czego starsi, iako na to przysięgli, z pilnością postrzegać y doglądać maią. A errory, które by słusznie bracia uznali, powinni będą napisać. Która to sztuka według uznania y rozsądku mistrzów ma bydź przyięta. A ieśli by bracia postrzegli, że wielki niedostatek y nieumieiętność w nauce iego y w tey sztuce był, tedy ma bydź obwiniony podług wynalazku braterskiego.

Artykuł ośmnasty. Ten młody mistrz, gdy sztuki odprawi, powinien towarzyszom podziękować y od nich się wyłączyć, mistrzom zaś wszystkim powinien w cechu kollacią sprawić według przemożenia, a ma dać do cechu złotych piętnaście, y do regestru cechowego ma bydź wpisany.

Artykuł dziewiętnasty. Syn mistrzowski tuteczny powinien półsztuki robić, także y ten towarzysz, który wdowę albo córkę mistrzowską za małżonkę weźmie y od wszytkich nakładów cechowych w pół wolni są, oprócz kolacyi, która ma bydź według przemożenia sprawiona. Jednakże każdy z nich młódszym bydź powinien, tak syn mistrzowski, iako y towarzysz, który wdowę albo córkę mistrzowską poymie.

Artykuł dwudziesty. Jeśli wdowa pozostała po śmierci małżonka, swego brata, rzemiosła sklarskiego chciała by robić, to rzemiosło powinno iey dodać towarzysza takiego, który by warstatowi sprostał, tak długo, póki zamąż póydzie. A ieśli by się został uczeń po śmierci męża iey, tedy powinien lata wytrwać przy towarzyszu y tego ucznia wyzwoliwszy, nie ma więcey brać uczniów na rzemiosło, ale na to mieysce wolno iey będzie towarzysza drugiego z porządku przyiąć, albo do inszego mieysca y miasta po niego pisać. Ta uwaga, ieśli by na nią występek iaki nieuczciwy przewiedziony pokazał się, lub też zamąż inszego rzemiosła człowieka poszła, ma bydź od rzemiosła oddalona y towarzysz odięty.

Artykuł dwudziesty pierwszy. Każdy mistrz nie ma czeladzi więcey chować tylko iednego towarzysza, a drugiego chłopca; a ieśli by u którego mistrza wakował warstat, tak żeby żadnego towarzysza niemiał, a potrzebował by onego, tedy ten brat, który dwóch towarzyszów ma, powinien mu dać, z roskazania starszych; iednego. Jeśli by się też trafiło, żeby który brat miał wielką a pilną robotę y potrzebował by więcey towarzyszów, tedy to starszym ma oznaymić y u nich dozwolenia z nagrodą, która do skrzynki cechowey ma bydź obrócona, prosić, za wiadomością wszytkich braci według potrzeby, tedy onemu więcey towarzyszów ma bydź przydano nim tę robotę zgotuie.

Artykuł dwudziesty wtóry. Jeśli by Pan Bóg którego brata chorobą cięszką nawiedzić raczył, albo inszą złą przygodą, a potrzebował by ratunku y wspomożenia od braci z cechu, tedy takowego brata upadłego z skrzynki ratować y zapomagać maią; a gdy go pan Bóg wspomoże, tedy te pieniądze z podziękowaniem do skrzynki braterskiey będzie powinien oddać przed czasem, to iest przed electią, która bywa w

dzień świętego Mikołaia. A ieśli by się nie usprawiedliwił, ma bydź urzędem karany od starszych, chłopców wpisywać y wyzwalać nie może, aż dosyć temu uczyni.

Artykuł dwudziesty trzeci. A iż się barzo wiele partaczów tego rzemiosła szklarskiego nayduie, co się dzieie ku szkodzie ubogich mistrzów, ku szkodzie urzędów kościelnych y z uięciem pożytków mieyskich, przeto aby takowi próżni y lozni ludzie y partacze, z wiadomością urzędu mieyskiego, albo im należącego, karani y grabieni byli. Które to rzeczy y naczynia do cechu maią należeć, dla potrzeb kościelnych y innych publicznych brackich. Do tego powinniśmy im bronić urzędem mieyskim, według przywileiów od królów ich mości nadanych warstatów y robot wszelakich, tak w domach szlachetnych, mieyskich, w klasztorach, po różnych domach y ulicach. Towarzysze y chłopcy nie maią z koszulkami chodzić, pod winą według uwagi starszych.

Artykuł dwudziesty czwarty. A który by mistrz albo towarzysz obcował z takiemi partaczami, abo z ich towarzyszami, a było by to przewiedziono, taki ma bydź karany półkamieniem wosku.

Artykuł dwudziesty piąty. Starsi przysięgli cechu tego, także y bracia wszyscy, maią tego postrzegać, aby czeladź za nagrodą iaką kolwiek takim loznym partaczom nie była pozwolona do roboty ich na czas by namnieyszy, lubo to za nagrodą, lubo za faworami pod winą półkamienia wosku.

Artykuł dwudziesty szósty. Który by brat towarzysza albo chłopca tak zmówionego, iako y niezmówionego u drugiego brata odmówił, albo by przechowywał u siebie, tak towarzysza, iako y chłopca, a to by na nim przewiedziono było, taki powinien dać winy czwierć kamienia wosku, a powinien mu tego towarzysza albo chłopca oddać.

Artykuł dwudziesty siódmy. Uczniowie z inszych miast, miasteczek, gdzie porządków cechowych nie masz, za towarzyszów wyzwolonych nie maią być przyięci, ale maią cytować u starszych mistrzów, dla lepszego przyćwiczenia w rzemieśle y uczciwego wyżywenia, według biegłości w rzemieśle maią bydź wyzwoleni; toż ma się rozumieć o tuteyszych uczniach od partaczów.

Artykuł dwudziesty ósmy. Jeśliby się pokazało na magistrze, żeby miał towarzysza ukrzywdzić, bądź w zapłacie, bądź też w czym kolwiek inszym, albo uderzyć bez przyczyny, albo y za przyczyną, mogąc dóyść sprawiedliwości inszym sposobem, taki mistrz ma bydź karany czterma funty wosku. Wszakże towarzysze nie maią dawać przyczyny do gniewu mistrzom swoim, gdyż starszego zawsze słuszna rzecz czcić y szanować, zwłaszcza magistra; y owszem ieśli ma iaką krzywdę towarzysz od magistrza, tedy w cechu sprawiedliwości prosić powinien. Tamże się y domawiać krzywdy swoiey, gdzie starszy powinien napomnieć mistrza raz, dwa, a gdzie by się większa krzywda stała towarzyszowi, za trzecim razem maią mu starsi odiąć towarzysza. A gdzieby się (quod absit) towarzysz porwał na magistra swego złym słowem albo uczynkiem, takowy ma bydź karany według uznania mistrzów w zupełnym cechu, a ieśliby ręką, taki ma bydź oddany od cechu do urzędu.

Artykuł dwudziesty dziewiąty. Jeśli by za takowym towarzyszem list był przysłany z którego miasta ikmci, z cechu do cechu, takowego mistrz żaden nie ma chować, ani będzie mógł, y czeladź na warstacie nie będzie mogła robić, ani obcować do tego czasu, póki zarazem na tamte mieysce, z kąd pisanie trybowne za nim przydzie

y z tego się doskonale nie wywiedzie, albo ztamtąd wywodu słusznego nie przyniesie, któremu żadna dawność szkodzić nie ma. A póki się wymierzy u żadnego mistrza mieysca niema, pod winą od braci uznaną.

Artykuł trzydziesty. Jeśli by co takowego nieprzystoynego na towarzysza pokazało, tak w warstacie, iako y gdzie indziey, to iest, strony wierności, taki towarzysz ma bydź karany do skrzynki magistratowey półkamienia wosku, a strony nierządu ma bydź do urzędu doniesiony.

Artykuł trzydziesty pierwszy. Ochlon towarzyszowi z pozwolenia groszy piętnaście polskich, albo też takiemu, który będzie doskonały w robocie złoty ieden, a nie więcey, pod winą czwierci kamienia wosku.

Artykuł trzydziesty wtóry. Nie powinien mistrz chłopca swego więcey chować na próbie nad niedziel sześć, pod winą funtów dwu wosku, ale ma go zapisać w cechu na schadzce przy wszytkiey braci, a ma go zapisować bez listu, albo paręki ludzi osiadłych, albo cechowych, tak strony urodzenia, iako y strony wierności, a ma bydź zapisany na lat cztyry, ieśli będzie dorosły, a ieśliby w małych leciech, na lat pięć. Do tego aby się żaden nie ważył szklarz na naukę rzemiosła swego brać poddanego szlacheckiego, pod winą kamienia wosku; tak też aby się żaden nie ważył chłopca mniey, niż na cztyry lata, brać do rzemiosła szklarskiego, pod winą czwierć kamienia wosku.

Artykuł trzydziesty trzeci. Gdy chłopca zapisuią, ma dać do skrzynki mistrzowskiey półzłotego, a pisarzowi groszy sześć polskich, a na wyzwolenie złotych dwa, pisarzowi groszy sześć polskich. A ieśli by się chłopiec źle u magistra zachował, albo przez niewierność, albo przez nierząd, przy wyzwoleniu ma bydź karany półkamieniem wosku, albo według uznania wszytkich mistrzów. Oprócz tego kożdy mistrz by niewinny powinien chłopca wyzwalać przed całym cechem y mistrzami przy bytności towarzyszów, którzy go po wyzwoleniu przyiąwszy uczynią go miedzy sobą godnym towarzyszem; a ieżeli by ich mały comput był by y we dwuch mogą takową uczciwość trzeciemu nowemu towarzyszowi wyrządzić. A ten nowy towarzysz powinien będzie onym podług przemożenia swego collacią sprawić.

Artykuł trzydziesty czwarty. Który by chłopiec poszedł od mistrza precz, potym wróciwszy się dotrwał by czasu swego, taki ma odsługować czas dwoiako, y nie może być wyzwolony, aż dosić za to odeyście uczyni y nie ma go żaden brat przymować, aż będzie miał pozwolenie od pierwszego, gdzie ten był chłopiec na nauce. A ieśli by ten chłopiec do partacza poszedł na naukę, albo na robotę, taki ma bydź za wiadomością urzędu do więzienia wrzucony y niema bydź wypuszczony, aż parękę osiadłych ludzi po sobie da y karanie słuszne weźmie.

Artykuł trzydziesty piąty. Jeśli by się trafiło dwoie świąt w iednym tygodniu, albo święta uroczyste, iako Wielkanoc, Swiątki, Boże narodzenie, maią przestać towarzysze na pół ochlonie, ale dla iednego święta nie ma bydź wytrącono, ażby sami sobie święta z poniedziałków, albo z inszych dni czynili.

Artykuł trzydziesty szósty. Towarzysze maią się schodzić do gospody, albo cechu na każde cztyry niedziele, będąc posłusznemi starszym towarzyszom y tam każdy powinien dać do skrzynki towarzyskiey na schadzce grosz ieden polski, a na suchedni groszy dwa, polskie. Towarzysze nie maią spraw żadnych sądzić miedzy sobą, które by im nie należały, tylko iako są w artykułach opisane, także nie maią zasiadać z nożem, albo z orężem przy

skrzynce otwartey, pod winą groszy sześciu. A który by towarzysz na schadzkę nie przybył, ma dać winy grosz a na kwartał groszy dwa polskie.

Artykuł trzydziesty siódmy. Maią być obierani dwa towarzysze starsi na rok, którzy maią mieć klucze do skarbniczki, a ta skarbniczka ma bydź w skrzynce starszych, do którey skarbniczki towarzysze maią swe pieniądze wkładać. Artykułypowinni czytać na każdą schadzkę przed wszytkiemi towarzyszami, pieniędzy nie powinni brać na potrzeby swoie priwatne, albo na przepicie, tylko na potrzeby kościelne y na potrzebę chorego niedostatnego towarzysza y to z wiadomością wszytkiego cechu, mistrzów y towarzyszów.

Artykuł trzydziesty ósmy. Każdy towarzysz nie ma gardzić robotą mistrza, tak ubogiego, iako y bogatego, pod winą dwu ochlonów y owszem każdy ma mieć w uczciwości mistrza swego, mistrzową y wszytkich domowych, pod winą od mistrzów uznaną. A ieśli by wzgardził robotą, ma bydź paenowany.

Artykuł trzydziesty dziewiąty. Towarzysze nie maią chodzić do domów nieuczciwych, pod siedzeniem w więzieniu y winą według uznania mistrzów do skrzynki mistrzowskiey. Każdy towarzysz powinien robić mistrzowską robotę godzin piętnaście, to iest wstać o godzinie czwartey poranu na pół zegarze, a przestać robić o godzinie dziesiątey w noc. Aby towarzysze nie powstawali z roboty dla lada przyczyn, a zwłaszcza w powszedne dni, bądź o wielkie, bądź o małe rzeczy, y iakie kolwiek swary nad wiadomość y wolą starszych mistrzów, pod winą dwu ochlonów na każdego towarzysza wkładaiąc, tylko dwu starsi towarzysze maią czynić o takowe ukrzywdzenie przed starszemi. Albo ieśli by też rozsądku wielkiego ta sprawa potrzebowała, tedy w zupełnym cechu, ale ieśli by ta sprawa nie mogła bydź uskromiona y rozsądzona w cechu, ma bydź odesłana do urzędu radzieckiego. Wędruiąc towarzysz ieśli by robił u partacza więcey nad dwie niedziele, powinien dać winę według uznania y towarzyskiey mistrzów do skrzynki mistrzowskiey, a ieśli by przez czas długi y niesłuszny potaiemnie robił, za takiegoż partacza ma bydź poczytany.

Artykuł czterdziesty pierwszy. Nie maią się bawić towarzysze w gospodzie szynkowney lecie, tylko do godziny ósmey na pół zegarze z południa, a to tylko w święta, wyiąwszy tych, których na wesele proszą, albo na cześć iaką, pod winą ochlonu iednego, a do domu przyszedszy nie kołatać, iako w pustki bronią, nie krzesić, nie wykrzykać, tak po ulicach, iako y przed domem, hałasu też w domu żadnego nie czynić, ale przyszedszy, ma się zachować uczciwie, słowem, uczynkiem przykrości y naymnieyszemu nie czyniąc. A ieśli takiego zuchwałego towarzysza mistrz nie powiedział, y nie oznaymił, a starsi mistrzowie dowiedzieli by się tego, takowy za siebie, y za towarzysza powinien winę zapłacić, według uznania mistrzów.

Artykuł czterdziesty wtóry. Który by towarzysz święcił poniedziałek, albo inszy powszedny dzień, taki ma bydź karany za kożdy dzień, ile ich święcić będzie, pół ochlonem do skrzynki mitrzowskiey. Jeśli by w domu nie nocował, tedy winy ma dać groszy sześć do skrzynki towarzyskiey. A magister iego ma opowiedzieć starszym.

Artykuł czterdziesty trzeci. Mistrz powinien chować towarzysza dwie niedziele, ieżeli by zachorzał, a ieśli u niego długi czas robił, potym ma dać znać towarzyszom starszym, aby go do gospody zaprowadzili; tamże ma mieć mieysce, ieśli by wczesnie było, albo w

szpitalu, aż by go Pan Bóg pozdrowił. A ieśli by pieniędzy nie miał, tedy na żądanie iego starsi towarzysze z szkatuły swey towarzyskiey maią go opatrować potrzebami słusznemi, maią też popisać wszytko, co by chory miał, także co by wydawali z pilnością pisać. A gdy ozdrowieie, ma im to wszytko popłacić, a ieśli by umarł, tedy wszytkie rzeczy iego urzędownie spisawszy maią pobrać. A gdyby przyiaciel iego odezwał się, maią mu te rzeczy wydać, gdy zapłaci wszytkie nakłady towarzyszom; a ieśli by nie było przyiaciela, maią te rzeczy chować do roku y sześciu niedziel, potym przedać oszacowawszy, nakłady do skrzynki wrócić, a ostatek ubogim rozdać.

Artykuł czterdziesty czwarty. Towarzysze z chłopcami nie maią się zabawiać po gospodach, ani też żadnych zabaw mieć z niemi, pod winą dwu ochlonów u towarzyszów y w cechu.

Artykuł czterdziesty piąty. Chcemy, aby towarzysze ieden drugiego miał w uczciwości, aby przezywania miedzy nimi nie było, ani sławy naruszenia nieuczciwemi słowy y aby się każdy na warstacie uczciwie zachował bez wszelkiey przygany, aby się zelżywość nie działa rzemiosłu szklarskiemu, pod winą od wszytkich mistrzów uznaną, tak do skrzynki mistrzowskiey, iako y towarzyskiey. Gdy towarzysz przywędruie do mistrza z którego miasta, tedy ten mistrz powinien go przyiąć. Towarzysz zaś wędrowny ma pokłon oddać od mistrzów y towarzyszów z tego miasta, zkąd by przywędrował, tamże ten mistrz u siebie ma onemu nocleg pozwolić y cześć wyrządzić. A ieśli by u tego mistrza towarzysz był w robocie, tedy ten towarzysz wendrownego towarzysza także przyiąwszy, ma go uczęstować, że warstatu onego nie miiał przywędrowawszy zawdzięczaiąc. A ieżeli by ten mistrz roboty dla towarzysza wendrownego nie miał, tedy ten towarzysz może iść do drugiego mistrza, gdzie by robotę mógł mieć; ieżeli by zaś u pierwszego mistrza robota była, a towarzysz by wędrowny nie chciał u niego zostawać, tedy nie powinien w tym mieście u żadnego mistrza robić ten towarzysz, ale daley wędrować z tego miasta. Jeżeli towarzyszowi mistrz, u którego by robił, dał wędrowkę, tedy ten towarzysz może do drugiego mistrza iść, y o robotę prosić. Jeżeli by zaś towarzysz podziękował za robotę, a daley by umyślił iść, tedy u drugiego mistrza w tym mieście nie powinien robić, ani też drugi mistrz onego przymować.

Artykuł czterdziesty siódmy. Stosuiąc się do przywileiu iego królewskiey mości, pana naszego miłościwego, chcemy mieć, aby żydzi szklarze u żadnego chrześcianina roboty nie robili na przeszkodę cechowych mistrzów, ponieważ nie są w reiestrze cechowym, ani w spółkowaniu braterskim. Także aby chłopców swych z koszółkami po domach y kamienicach nie posyłali, podlegaiąc grabieżowi za wiadomością y pomocą urzędową. Ci zaś chłopcy, którzy do tąd na nauce u żydów lata swe trawili, nie mogą się w cechu zupełnym szklarskim wyzwolić, tak właśnie, iako u partacza będący, aż wprzódy u magistra cechowego doskonałego lat swoich dosłuży y ceytować będzie, dla lepszego wyrozumienia w rzemieśle y porządku cechowego.

Na ostatek waruiemy to sobie, aby od daty tych porządków naszych żaden żyd nie ważył się do rzemiosła szklarskiego na naukę chłopca wiary chrześciańskiey przymować, a gdzie by się chrześcianin pokazał u żyda na nauce za chłop-

ca do rzemiosła sklarskiego, ma bydź onemu, aby się scandalum nie mnożyło, odięty cum adminiculo officii y żydom takowe rzemiesło ma bydź zabronione.

Post quorum articulorum in eo, uti praemissum est tenore relectionem, praedicti contubernales eosdem articulos in omnibus punctis et clausulis observare ac ea omnia, quae praemissa sunt, adimplere, submiserunt. Prout et nobile officium consulare Vilnense eandem ordinationem manu tenere et in omnibus, iuxta praescriptum illius, iisdem contubernalibus obedire serio demandavit. In maioremque horum omnium fidem et evidentius testimonium praesentes, publico officii nostri consularis Vilnensis eoque maiore sigillo communiri, et manu notarii officii nostri ordinarii subscribi curavimus. Actum Vilnae feria secunda pridie festi divae Barbarae Virginis et martiris die tertia mensis Decembris, anno Domini millesimo sexcentesimo sexagesimo tertio.

1664 г. Мая 28 дня.

Изъ книги № 5115, за 1663—1665 г., стр. 912—921.

10. Уставъ бондарскаго цеха или бочарнаго въ городѣ Вильнѣ.

Уставъ бондарскаго или бочарнаго цеха, составленный Виленскимъ магистратомъ, заключаетъ въ себѣ 15 пунктовъ, сущность которыхъ состоитъ въ слѣдующемъ:

Бондары каждый годъ должны избирать изъ среды себя цеховыхъ старшинъ въ день св. Николая, которые, по учиненіи присяги на ратушѣ, вступаютъ въ свои права и обязанности; старшины созываютъ цеховыя засѣданія, на которыхъ долженъ читаться уставъ и обсуждаться дѣла, спеціально относящіяся къ цеху; цеховая казна съ привилегіями должна находиться въ вѣдѣніи старшинъ, но храниться въ предѣлахъ городской юрисдики; старшина или ключникъ, потерявшій ключъ долженъ заплатить ¼ камня воску и купить ключъ новый; въ засѣданіяхъ цеховыхъ братья должны вести себя прилично,—не браниться, не мѣшать разговаривать; пришедшій съ оружіемъ въ рукахъ подвергается штрафу; лица, подавшія поводъ къ экстреннымъ засѣданіямъ, должны вносить въ цеховую казну вознагражденіе; мѣста должны распредѣляться по религіи, т. е. на одной католики, на другой — православные уніяты и т. д. (католическая сторона правая); лица, не являющіяся въ засѣданія или церковь подвергаются установленному штрафу, а виновныя въ воровствѣ совершенно исключаются изъ цеха; лица безпокойныя и непослушныя подвергаются наказанію и тюремному заключенію; братья цеховые, нуждающіеся почему бы то ни было въ помощи, получаютъ ее изъ цеховой казны, но съ отдачей обратно; также точно получаютъ вспомоществованіе отъ цеха и вдовы; на похороны должны собираться всѣ вообще цеховые съ женами; товарищи, пріобрѣтающіе право мастеровъ, исполняютъ общій обрядъ поступленія въ цехъ, т. е. представляютъ пробную работу, угощаютъ своихъ новыхъ сотоварищей и вносятъ установленную плату; партачамъ строго воспрещается заниматься бондарствомъ подъ страхомъ конфискаціи работы; товарищи, не могущіе отправиться на трехлѣтнее путешествіе, должны или заплатить въ казну 15 зл. или же 3 года

работать у мастера для полученія такого же званія; суходневыя обѣдни должны совершаться въ костелѣ св. Яна, за непосѣщеніе ихъ назначается штрафъ, смотря по винѣ; диссиденты, отказывающіеся принимать участіе въ католическомъ богослуженіи, должны заплатить штрафу 5 копъ Литовскихъ; католики же, не желающіе посѣщать костела, должны заплатить за годъ только 5 злотыхъ; товарищи и ученики не имѣютъ права самовольно располагать своимъ временемъ подъ страхомъ взысканія денежнаго штрафа: они же должны вносить мастеру и писарю установленную плату при записываніи въ цехъ; всѣ цеховые должны являться на смотры и для встрѣчи короля, подъ страхомъ взысканія полкамня воску на алтарь; сынъ мастера, женатый на дочери цеховаго мастера, вноситъ въ цехъ только 1 червоный злотый и устраиваетъ угощеніе; въ противномъ случаѣ— 12 Литовскихъ копъ.

Significamus praesentibus literis nostris universis et singulis, pracstentes visuris, lecturis, aut audituris: oblatos fuisse nobis prius in publica sessione, tandem in frequenti concessu iudiciorum nostrorum, per famatos Christophorum Bubanowicz, Paulum Marcinowicz in annum labentem electos seniores contubernii doliatorum, suo caeterorumque complurium seniorum ac iuniorum fratrum et magistrorum praedicti contubernii nominibus agente, articulos inferius conscriptas, quibus tam ad altare suum in templo sancti Joannis cultum divinum et christianam pietatem cessante hostilitate, ac per Dei gratiam in his partibus belli calamitate, iuxta antiquum morem excitare et amplificare conantur, tum et bonum inter se intuitu opificii sui ordinem conservare intendunt, supplicatumque ut eosdem articulos sententia officii nostri confirmare, ac approbare dignaremur. Quorum suplicationi ac affectationi nos deesse nolentes, serie rei bene intelecta, atque trutinata, eosdem articulos, uti ad bonum ordinem congruos, in toto comprobandos, et confirmandos esse sententia nostra adinvenimus, uti quidem praesentibus confirmamus et approbamus, roburque perpetuae firmitatis habituros declaramus. Quorum quidem articulorum is est tenor de verbo ad verbum.

Porządek cechu rzemiosła Bondarskiego.

Naprzód obieranie starszych rocznych na każdy rok w dzień ś. Mikołaia według nowego kalendarza sposobem szlachetnego magistratu Wileńskiego być ma, którzy starsi maią zasiadać y liczby przeszłorocznych starszych z przychodów y roschodów słuchać, tak iakoby naylepiey chwała Boża pomnażała się.

Artykuł pierwszy. Starsi nowoobrani powinni przysięgać na ratuszu, będąc podług zwyczaiu inszych cechów, których starszych ta powinność będzie. Naprzód na każde suchedni artykuły czytać z bracią młódszą, tak też młódszy starszych w uczciwości mieć pod winą na wosk do kościoła według uwagi starszych. Ciż starsi powinni będą obmyślać miedzy bracią o wszelkim pokoiu y o porządkach dobrych temu rzemiosłu bondarskiemu należących, nie ustępuiąc nic z artykułów w tym przywileiu opisanych, y te tylko sprawy sądzić, które do cechu należące są, to iest, o złą robotę, ieśliby się ktokolwiek, albo towarzysz o zasłużone na magistra y magister o nieprzystoyne zachowanie na towarzysza się skarzył, a nieposłusznych do magistratu odsyłać.

Artykuł wtóry. Skrzynka magistrowska ma bydź u iednego starszego, albo też gdzie by mieysce bespieczne upatrzyli, tyl-

ko pod iuridiką mieyską, a nie gdzie indziey dla bespieczeństwa wszelkiego, także dla pokoiu braciey, gdzie schadzki swe odprawować będą; w tey skrzynce maią być chowane przywileia iego królewskiey mości, pana naszego miłościwego, także kościelne y insze wszytkie munimenta cechowe y regestra roschodów y przychodów porządnie pisane będą. A gdyby brat starszy, albo szafarz zgubił klucz od skrzynki cechowey, taki ma być karany czwiercią kamienia wosku y klucz inszy dać urobić powinien będzie.

Artykuł trzeci. Schadzki maią być na każde dwie niedziele, na które się wszyscy bracia schadzać maią y dać grosz ieden do skrzynki, a na quartał po groszy pięciu; któryby zasię na schadzkę nie przybył, ma dać groszy pięć; a ktoby zamieszkał, a przy otwartey skrzynce przyszedł, ma wpół tego wszytkiego oddać, lecz chorobą, odiazdem y inszemi słusznemi przyczynami maią być wymówieni. Które schadzki maią być odprawowane dnia niedzielnego po obiedzie o pierwszey godzinie. Gdzie który by brat przy skrzynce otwartey przyszedł z nożem, albo z orężem iakim, ma dać winy dwa funty wosku, czego młódszy brat powinien postrzegać, pod winą funta wosku. A ieśli by który by broń u siebie zataił, a było by nań to przewiedziono, taki troiako ma być karany. Jeśli by też potrzeba iaka była cechowa pilna, albo by roskazanie magistratowe zaszło, albo cudzy człowiek potrzebował schadzki, tedy starszy młódszą bracią obesłać powinien będzie, za co ma dać do skrzynki groszy piętnaście. A ieśli by brat albo towarzysz tego potrzebował, tedy powinien dać groszy dziesięć polskich. Obwiniony iednak ma mu to wrócić. A ktoby na takowe obesłanie oprócz schadzki nie przyszedł, bez słuszney przyczyny, ma dać winy funt wosku. A ieśli by który brat albo towarzysz przyszedł do cechu piiany, albo o stół ręką uderzył, albo podpar się na stole, albo się starszym w czym kolwiek sprzeciwił y poswarki czynił, y ilekroć upornie odezwał się z mową swą, ma dać winy funt wosku, y z cechu na tenczas inszym nie przeszkadzaiąc ustąpić.

Artykuł czwarty. Każdy brat ma siedzieć na swoim mieyscu według porządku pod winą funtu wosku. Katolicy prawą stronę maią zasiadać a którzy są inszey religiey—lewą. Przy sprawach aby zamowy nieuczciwe nie były. Votum ieden przed drugim nie ma uprzedzać, pod winą groszy pięciu polskich; który by brat uporny y gardząc cechem na schadzki przez całe suchedni, albo przez cały rok nie przychodził, ma mu być dobrodzieystwo cechowe odięte; lecz który by brat poniechał rzemiosła y roboty swey, a nie bywał by wprzodku na schadzkach miedzy bracią y chciał by potym rzemiosło robić, takowemu ma bydź broniono y zaniedbałym powinnościom, tak kościelnym, iako y cechowym usprawiedliwić się, to iest schadzki y winy wszelakie popłacić, według uwagi braciey dosyć uczynić roskazano. A ieśli by się na którym mistrzu niepoczciwość albo złodzieystwo pokazało, ten powinien być z cechu wyrzucony y nie ma brat cechowy z nim conversować.

Artykuł piąty. Tego też powinni postrzegać, który by brat niesnaski, nienawiści, turbacie miedzy bracią czynił y do szkody, albo niesławy przywodził, y o lada plotki do urzędu pozywać y turbować ważył się, taki ma być karany woskiem półfunta. Jeśli by excess krwawy y nie-

uczciwy był, a do cechu nie należący, tego do urzędu do imci pana wóyta maią odesłać. Także, który by brat albo towarzysz starszy cechowy wszytkiemu był przeciwny y słowy nieuczciwemi się targał na starszych y wszytką bracią za nic sobie ważył, karanie, posłuszeństwo, które cechowi powinien pełnić, nie pełnił, takowemu magistratowi tak chłopcy, iako y towarzysze maią być odięci, aż się we wszytkim cechowi y starszym upokorzy y dosyć uczyni. A ieżeliby towarzysz to śmiał czynić, ma bydź karany winą według uznania magistratów wszytkich albo więzieniem na ratuszu. A ieśli by magister był upornym, a temu karaniu nie był podległym, taki ma bydź odesłany na ratusz do dalszey rosprawy y póty na ratuszu ma siedzieć, aż temu karaniu cechowemu dosyć uczyni, starszych y bracią wszytką przeprosi. Lecz gdyby na inszym mieyscu był obelżony, a ta obelga nie należała by do cechu, nie ma sprawiedliwości w cechu prosić, ale u sądu prawa magistratowego, a nie gdzie indziey.

Artykuł szósty. To iest rzecz barzo potrzebna uchodzić złego mniemania ludzkiego, a być prawym Panu Bogu y ludziom, przeto te dochody na schadzkach, kwartały, winy y insze, które od braci dochodzą do skrzynki według przywileiów y arkulów, maią być w regestrach porządnie introligowane, spisane po polsku tym sposobem, kto iak wiele dał, imie y przezwisko iego napisawszy w regestr wnieść, to ma być z wielką pilnością. A to dla tego, aby y starszym nowo obranym y przy wszytkiey braciey w cechu zupełnie y dostatecznie rachunek ze wszytkiego przystoynie oddali, uchodząc przez to nierządu iakiego. A te dochody powinni na potrzeby cechowe y na ołtarz obracać, tak też na poratowanie upadłego brata naszego, z nawiedzienia Pańskiego, a nie z swey woli iakiey; toż się ma rozumieć o wdowach y sierotach braciey zeszłych, y o towarzyszach od Pana Boga nawiedzonych. J przy obieraniu starszych rocznych ma być kolacia dla braci wszytkiey z skrzynki sprawiona, z uwagą braci, aby zbytku y zgorszenia nie było.

Artykuł siódmy. Jeśli Pan Bóg brata którego chorobą ciężką nawiedził, albo iaką inszą złą przygodą, a potrzebował by ratunku y wspomożenia od braci z cechu, tedy takowego brata upadłego z skrzynki ratować y zapomagać maią; a gdy go Pan Bóg wspomoże, tedy pieniądze do skrzynki braterskiey będzie powinien oddać przed czasem, to iest przed electią, która bywa w dzień świętego Mikołaia; a ieśli by się nie usprawiedliwił, ma bydź urzędem karany od starszych. Jeżeli wdowa pozostała po śmierci małżonka, brata naszego, chciała by to rzemiosło bondarskie robić, powinni iey dać towarzysza takiego, który by warstatowi sprostał na rok y sześć niedziel, albo póki zamąż póydzie. Jeśliby nad nią występek iaki nieuczciwy przewiedziony pokazał się, tedy za wiadomością urzędową od rzemiosła ma bydź oddalona y towarzysza iey odiąć.

Artykuł ósmy. Jeśli by który mistrz umarł albo magistrowa, syn albo córka takowego, mistrzowie do grobu powinni nieść, pod winą groszy sześciu Litewskich. A towarzysze towarzysza umarłego y ucznia powinni nieść, pod winą także. Do tego wszyscy mistrzowie, z małżonkami y towarzyszami na pogrzebie y przy żałobney mszy maią być, nie odchodząc, aż po

wszytkim nabożenstwie, pod takowąż winą groszy sześciu Litewskich.

Artykuł dziewiąty. Młódszy mistrz, gdy sztuki odprawi, ma od urodzenia list pokazać, mieyskie prawo przyiąć, powinien towarzyszom podziękować, y od nich się wyłączywszy wszytkim mistrzom kolacią uczynić w cechu według przemożenia, a ma dać do cechu złotych pię̨dziesiąt gotowemi pienię̨dzmi, do regestru cechowego ma bydź wpisany. Towarzysza y chłopca może chować, kiedy wszytkie powinności cechowe odprawi. Chłopca zapisować powinien na lat trzy, albo według lat onego. Maystrowczyk zaś kiedy się wkupuie, nie więcey ma dać, tylko czerwony złoty, y kolacią według przemożenia sprawić. A poddanego szlacheckiego pod winą kamienia wosku nie przymować; także nie powinien mistrz od drugiego mistrza chłopców odmawiać, ale kto zmówił, ten ma douczyć, pod winą pół kamienia wosku, albo z dozwoleniem starszych ma przyiąć. Towarzysz, gdy się do regestru wpisuie, dawszy do cechu pieniędzy, mistrzowi swemu ma robić rok y sześć niedziel.

Artykuł dziesiąty. A że się barzo wiele partaczów rzemiosła bondarskiego nayduie pożywienie nam cechowym odeymuią, co się dzieie ku szkodzie ubogich mistrzów y obrzędów kościelnych, przeto aby takowi łoźni y partacze przez urząd mieyski, albo im należący karani y grabieni byli. Tak też którzy naczynie rozmaite przywożą, a cechowym porządkom nie dosyć czynią, tedy maią płacić quotę od wozu każdego dębowego naczynia groszy sześć, a od sosnowego trzy groszy, co na potrzeby ołtarza obracać się będzie. A ieśli by się uciekali pod insze iuridiki, takowe partacze po różnych domach y ulicach, wolno będzie ich do urzędu należącego pozywać y turbować, o sprzeciwienie się przywileiom iego królewskiey mości, cechowi naszemu nadanym, y maią być za wiadomością urzędu do więzienia wrzuceni, a przecie gdy według porządku y artykułów, w przywileiu opisanych, dosyć uczynią, maią być do cechu przyięci. A który by mistrz albo towarzysz obcował z takiemi partaczami y było by to przewiedziono, taki ma bydź karany każdy półkamieniem wosku. Tak też ieżeli by kto zmówioną robotę drugiemu przeszkodził y odmawiał, albo podkupił się pod bratem, ma pół kamienia wosku dać na ołtarz. Jeżeli by zła robota, przygany godna, pokazała się, tedy go powinni zgrabić, czyia by się takowa robota być pokazała.

Artykuł iedynasty. Który by brat y towarzysz bądź tu, bądź gdzie indziey rzemiosła się wyuczywszy, byłby peritus w rzemieśle y przybierał by się do społeczności cechu naszego, ma się zapisać wprzódy na trzyletnią wędrówkę, a ieśli by nie był sposobny na wędrówkę, tedy może zapłacić złotych piętnaście, albo trzy lata robić u iednego magistra y cierpliwie wytrwać.

Artykuł dwunasty. Powinność braci cechu bondarskiego wszytkich schadzać się na każde suchedni na mszę świętą do kościoła ś. Jana, gdzie przy ołtarzu ś. Ignacego żałobne y insze msze święte według potrzeb, na przywileiu kościelnym opisanych, odprawować się będą, na które mistrzowie z małżonkami y towarzyszami społecznie zgromadzeni będąc, na offertę przy mszy świętey porządnie iść maią y po groszy dwa dawać, a towarzysze pół grosza, albo co łaska y więcey. A starsze ode mszy każdey kapłanowi groszy czterdzieści polskich z skrzynki, także kolendy y wło-

czobnego według przemożenia y dawnego zwyczaiu dawać; który by zaś z mistrzów na mszy świętey nie był, ma dać winy groszy sześć litewskich, a ieśli by w pół mszy przyszedł, tedy ma dać groszy trzy litewskich. Lecz który by brat inszey religiey, a nie rzymskiey katolickiey będąc, zbraniał się posługi kościelney odprawować, kop pięc litewskich do skrzynki mistrzowskiey dać ma. Któryby, chociaż religiey rzymskiey katolickiey, dla swoich zabaw na rok złotych pięć dał, wolny ma bydź od wszytkich powinności kościelnych.

Artykuł trzynasty. Gdy towarzysz przywędruie, tedy na tydzień po groszy dziesięciu polskich, a nie więcey dać powinni. Towarzysze z chłopcami nie maią się zabawiać po gospodach, albo też darmo czas trawić bez dozwolenia starszych, pod karaniem od pp. mistrzów y winą naznaczoną według uwagi. A gdy chłopca który mistrz pomienionego cechu zapisuie, ma dać do skrzynki mistrzowskiey pół złotego, a pisarzowi groszy trzy. A ieśli by się chłopiec zle u którego magistra zachował, albo przez niewierność, albo przez nierząd, przy wyzwoleniu ma bydź karanym pół kamieniem wosku albo według uznania wszytkich mistrzów.

Artykuł czternasty. Mistrzowie wszyscy tego cechu, za każdym rozkazaniem ichmościów pp. magistratowych, a oznaymieniem przez starszych cechowych rocznych, tak na przyiazd iego królewskiey mości, iako też y na popisy, na processie y na potrzeby mieyskie bez wszelakich wymówek stanowić się będą pod winą pół kamienia wosku, który na potrzeby do oltarza ma być obrócony. Pomienione tedy porządki y artykuły maią wszyscy bracia zachować, okrom naruszenia prawa pospolitego y według onych się iako nayprzystoyniey rządzić.

Artykuł piętnasty. Maystrowczyk, kiedy maystrową córkę poymuie, ma dać do skrzynki czerwony złoty y collatią mistrzom sprawić. Ten że maystrowczyk, kiedy bierze zkąd inąd, a nie z cechu żonę, ma dać pół cechu, to iest, kop dwanaście.

Takowe tedy przywileia, kiedy na każde suchedni czytaią, ten który nie dosyć czyni porządkowi, wyżey opisanemu, ma za drzwi ustąpić y iako uporny prawu od iego królewskiey mości, pana naszego miłościwego, nadanemu, nie przysłuchować się, aż wszytko wypełni. Tak też cechowa białogłowa podczas przeczytania często rzeczonych ustaw, od iego królewskiey mości stwierdzionych, ieżeli by do izby, gdzie schadzka odprawuie się, weszła y słuchała, powinna dać kamień wosku.

Post quorum articulorum in eo, uti praemissum est, tenore relectionem praedicti contubernales eosdem articulos in omnibus punctis et clausulis observare, et ea omnia, quae praemissa sunt, adimplere submiserunt. Prouti nobile officium consulare Vilnense eandem ordinationem manutenere, et in omnibus iuxta praescriptum illius iisdem contubernalibus obedire serio demandavit in maioremque horum omnium fidem et evidentius testimonium praesentes publico officii nostri consularis Vilnensis eoque maiori sigillo communiri et manu notarii officii nostri ordinarii subscribi curavimus. Actum Vilnae, feria quarta post festum gloriosae resurectionis Domini nostri Jesu Christi proxima die vigesima octava Maii, anno Domini millesimo sexcentesimo sexagesimo quarto.

1664 г. Мая 28 дня.

Изъ книги № 5115, за 1663—1665 г., стр. 921—930.

11. Уставъ Виленскаго рыбачьяго цеха.

По ходатайству нѣкоторыхъ рыбаковъ, Виленскій магистратъ, на основаніи древнихъ привилегій, выдалъ слѣдующія правила для руководства Виленскимъ рыбакамъ:

Всѣ рыбаки должны собираться въ день св. Петра на общественную сходку, на которой должны избирать 4-хъ старшинъ изъ людей имѣющихъ осѣдлость въ городѣ Вильнѣ; двое изъ старшинъ завѣдуютъ ключами отъ цеховаго сундука; безъ ихъ вѣдома не должны производиться никакіе расходы; всѣ мастера при открытіи цеха должны вносить въ цеховую казну по 4 литовскихъ копы въ теченіи трехъ лѣтъ; по мѣрѣ накопленія доходовъ рыбаки должны устроить свой алтарь въ костелѣ св. Петра и давать содержаніе ксендзу; цеховыя собранія должны созываться каждыя двѣ недѣли; пріемъ учениковъ долженъ записываться въ книги при цеховомъ сундукѣ; ученикъ, получившій званіе товарища, долженъ еще пробыть два года у того брата, къ которому поступилъ въ ученіе; товарищи, самовольно покинувшіе городъ, лишаются своихъ привилегій; мастера не должны переманивать къ себѣ отъ другихъ мастеровъ товарищей и учениковъ подъ страхомъ взысканія камня воску; плата товарищамъ по усмотрѣнію мастеровъ; братчикъ, мѣшающій своему товарищу въ продажѣ рыбы, подвергается конфискаціи своего имущества и штрафу въ 10 злотыхъ; торговать рыбой разрѣшается на св. Янской площади; вялыми рыбами торговать разрѣшается всякому, кромѣ Татаръ, Жидовъ и рѣзниковъ; за возвышеніе цѣнъ рыбаки должны заплатить 10 копъ штрафу; въ большіе праздники продавать рыбу на рынкѣ строго воспрещается; вдова послѣ смерти своего мужа пользуется цеховыми правами но только до тѣхъ поръ, пока не запятнаетъ себя какимъ-нибудь распутствомъ; товарищи и ученики по смерти своихъ мастеровъ могутъ доучиваться у другихъ мастеровъ; товарищу разрѣшается продавать одинъ кошъ рыбы, но деньгами долженъ дѣлиться съ товарищами; за ослушаніе цеховымъ старшинамъ назначается штрафъ отъ 3-хъ грошей до полкамня воску; на торжественныя службы должны быть приносимы цехомъ свѣчи и младшіе члены должны исполнять костельное прислуживаніе; на похоронахъ должны присутствовать и старшіе и младшіе члены; братчики, пострадавшіе отъ какихъ-либо причинъ, получаютъ пособіе изъ цеховой казны; бѣдные должны погребаться на счетъ цеха; пришельцы должны представить документы о своемъ происхожденіи и обученіи; старшины, купившіе себѣ рыбу у пріѣзжихъ купцовъ, должны увѣдомить объ этомъ и другихъ братчиковъ и подѣлиться съ ними рыбой; лица, занимающіяся рыболовствомъ не имѣютъ права извинять себя какой либо юрисдикціей, а всецѣло должны подчиняться цеховымъ правиламъ; въ случаѣ сопротивленія мѣстный урядъ долженъ оказать цеху содѣйствіе; перекупни подвергаются строгому преслѣдованію; всѣ братчики должны аккуратно отбывать всѣ повинности назначенныя цехомъ или магистратомъ; лица, не исполняющія этихъ правилъ, лишаются права заниматься въ Вильнѣ продажей рыбы, а старшины позволяющіе такимъ лицамъ, должны заплатить 100 зл. штрафу; всѣ братчики безусловно должны исполнять эти правила.

Wóyt, burmistrze y rayce miasta iego królewskiey mości stołecznego Wilna—wszem w obec y każdemu z osobna, komu by o tym wiedzieć należało, oznaymuiemy:

Iż uczciwi Simon Niedzwiecki, Kazimierz Kiecewicz, Stefan Iuniewicz, Krzysztoph Matulewicz—mieszczanie Wileńscy, zabawy rybackiey, na ratuszu przed nami stanąwszy przekładali, iako w mieście Wileńskim po wszytkie czasy w rybach wszelakich wielki tak nieporządek koło kupowania onych, iako też y drogość ztąd pochodząca nayduie y bywa, zaczym zabiegaiąc takowym w przyszłe czasy exorbitanciom, a chcąc aby naybarziey chwała Boża pomnożenie miała y porządek przez umnieyszenie takowych ludzi, (którzy po te czasy iako chcieli rybą handlowali y za niemi drogość z uciężeniem wszytkich stanów do tych czas była), w swym zachowany był walorze, a potym y ozdoba z tego miastu była, prosili nas, abyśmy onym cech pewnemi artykułami ocirklowany mieć y na wieczne czaszy zachować y trzymać pozwolili. Jakoż my widząc słuszne żądanie y prożbę wysz rzeczonych rybaków cech im rybacki na wieczne czasy mieć y trzymać pozwalamy y nadaiemy, pod ustawami y artykułami takowemi.

Artykuł pierwszy. Za zgromadzeniem spólnym braci rzemiosła rybackiego na mieysce pewne y czas, to iest, na święto ś. Piotra, święta rzymskiego według nowego kalendarza, co rok zgodnie w miłości obieranie ma być starszych, których nie więcey, ieno czterech bydź ma, ludzi dobrych y osiadłych, a porządku y zgodę miłuiących y miastu przedewszemi przysięgłych, tak też do cechu swego ludzi miastu przysięgłych przymować maią.

Artykuł wtory. Z tych czterech osób starszych dwa po kluczu osobliwie maiący do roku skrzynką szafować wiernie y prawdziwie maią, przywileie y porządki, regestra y insze listy z pieniędzmi cechowi należącemi w niey chowaiąc.

Artykuł trzeci. A po wyściu roku zupełnego także drudzy czterech starsi obrani przyiąć skrzynkę ze wsytkiemi do siebie ostróżnie maią, za wiadomością wszytkich braci, y oną iako pierwsi drugiego, a potym każdego roku szafować maią.

Artykuł czwarty. A skrzynka cechowa nie ma bydź dawana do mistrza, choćby osiadłego na przedmieście, ale dla lepszego bespieczeństwa w mieście miedzy murami pod iuridiką mieyską magdeburską; a z tey skrzynki nic nie ma bydź brano bez wiadomości starszych.

Artykuł piąty. Tymże czterem starszym należeć będzie, aby do cechu porządnie ludzi miastu przysięgłych przymowali, bracią w regestra onych wpisuiąc postrzegszy, aby urodzenia byli uczciwego, nie brakuiąc w tey mierze narodem y religią uniacką.

Artykuł szósty. A iż porządek cechu każdego, pogotowiu y tego rybackiego, bez nakładu y kosztu bydź nie może, przeto każdy, począwszy od pierwszego aż do ostatniego mistrza, powinien będzie dać na założenie skrzynki dla potrzeb cechu takiego po kop cztyry Litewskie, które przyiąwszy na same tylko własne y cechowi rybackiemu przypadaiące potrzeby obracane bydź maią, iednak to nie dłużey trwać ma; tylko do lat trzech; a ieżeliby iaka potrzeba była, tedy za consensem magistratu będą mieli wolą uchwalić contribucią.

Artykuł siódmy. Zatym maiąc iaki kolwiek przychód, przedewszem powinność ta będzie cechowa, aby ołtarz w kościele ś. Piotra, na pięć ran Christusa Pana, przykładem inszych, był wystawiony, y według przemożenia apparatem przystoynym kapłana uiednawszy dla odprawowania chwały Pańskiey sprawiony.

Artykuł ósmy. Należeć y to będzie, od-

prawiwszy chwalę Bożą, starszym y wszytkiemu cechowi, aby dla ozdoby miasta Wileńskiego do potykania króla iego mości, pana naszego miłościwiego, y odprawowania popisów, za roskazaniem magistratowym, chorągiew cechowa, barwa cudna, zbroia chędoga y rynsztunek inszy porządny sposobione były.

Artykuł dziewiąty. Starsi roczni na pewnym mieyscu, a osobliwie tam, gdzie skrzynka z przywileiem będzie chowana, co dwie niedzieli zbierać się maią o porządku im należącym obmyśliwaiąc, gdzie iako y wszędzie skromnie y uczciwie zachować się maią, w mowie, w postawie, obyczaiach y postępkach wszeliakich.

Artykuł dziesiąty. Przymowanie uczniów przy skrzynce ma być pisane, imie iego własne, to iest ucznia y paręczników, a taki ieśli mały y młody lat sześć w nauce trwać ma, dorosły zaś lat trzy. A że przycięższe rzemiosło, tedy consolatia doroczna według uwagi pp. starszych dawana bydź ma.

Artykuł iedynasty. Tenże uczeń wyzwolony będąc za towarzysza, lat dwie u tegoż brata robić powinien będzie, który czas gdy wytrwa, bratem porządkiem swym zostanie.

Artykuł dwunasty. Po wyuczeniu y odprawieniu służby towarzyskiey mistrzem, który by zostawać chciał, naprzód ma się starszym opowiedzieć, w cechu wpisan bydź ma, dawszy do skrzynki kop cztyry Litewskich, miasto zrobienia sztuki, a starszym groszy sześć, przysięgę naprzód urzędowi uczyniwszy.

Artykuł trzynasty. Gdyby też uczeń abo towarzysz swego czasu nie wytrwawszy od mistrza odszedł, bez wielkiey a ważney przyczyny, takowy od rzemiosła odpaść ma, okrom żeby zasię wrócić y do czasu swego wytrwać chciał, za pokaraniem słusznym.

Artykuł czternasty. Mistrz żaden chłopca albo ucznia y towarzysza nie tylko przewabiać od drugiego mistrza do siebie nie ma, ale ani zbiegłego przymować, pod winą kamienia wosku do skrzynki.

Artykuł piętnasty. Towarzyszowi myto doroczne według uwagi starszych y zasług towarzysza dawane y płacone bydź ma.

Artykuł szesnasty. Szkodę, ieśli by iaką towarzysz mistrzowi swemu w rzemieśle uczynił, za uznaniem y uważeniem starszych rocznych onę płacić y nagrodzić powinien.

Artykył siedmnasty. Do kupowania ryb, ieśli by który brat targował, a drugi chciał onemu przeszkodzić, to iest podkupem, takowy ma bydź karany półkamieniem wosku na ołtarz y winą dziesięciu złotych do skarbu mieyskiego, to się ma rozumieć y o czeladzi.

Artykuł ośmnasty. A gdy sami mistrzowie, albo ich towarzysze, za roskazaniem mistrzowskim, na iezierze albo też na rzece kupiwszy, lubo też y samego połowu przywiezionego, od tego nie powinien nic dać.

Artykuł dziewiętnasty. Ktoby też bądź z mistrzów, bądź z towarzyszów, który w pole dla kupowania ryb wybiegał, takowych maią y powinni będą starsi według uwagi swey karać woskiem.

Artykuł dwudziesty. Ryby wszelakie świeże nikt inszy nie powinien będzie przedawać, oprócz samych rybaków y nigdzie indziey, tylko w rybnym końcu; lecie zaś po obiedzie wolno będzie pod świętym Janem, iako przedtym zwyczay był. Jednakże chłopkom y niewiastom ze wsi wiaderkami, szaflikami, cebrami, także ubogim ludziom, którzy wędką y więciorami łowić umieią y po gospodach y domach mieyskich nosząc przedaią, wolno będzie, bez żadney przeszkody

na wygodę ludzi, tak obywatelów miasta Wileńskiego, iako y gości stanu szlacheckiego. A zaś kupcom Wileńskim ryby więdłe, słonne, mianowicie stokwisze, łososie, cyrty y inne tym podobne, także słone y więdłe z Pomorza, Rygi y innych mieysc y prowincyi przywozić y przedawać wolno wszędzie w mieście będzie, tak rybakom, iako y komu chcąc przedać. Także stokwisznicy y stokwisznice przy wolnym przedawaniu stokwiszu y innych suchych ryb, według dawnego zwyczaiu maią zostawać.

Artykuł dwudziesty pierwszy. Żydowie, Tatarowie, rzeznicy, ryb żadnych nie powinni szynkować, iako lecie, tak y zimie, prócz dwóch dni, a ieśli by w tych dniach dwóch sprzedać nie mogli, tedy ogułem powinni będą rybakom przedać, a nie komu inszemu. Rybacy zaś starsi powinni będą pilno postrzegać, aby drogości w rybach nie było przez to kupienie, a ieżeliby przez niedozor wyssza cena poszlakowana była, tedy powinni będą kop dziesięć, toties quoties za doniesieniem każdego, winy zapłacić na ratusz.

Artykuł dwudziesty drugi. Dni świętych, zwłaszcza świąt zacnych uroczystych, to iest, w dzień Bożego Narodzenia, w dzień Zmartwychwstania Pańskiego, w dzień zesłania Ducha świętego, aby się żaden nie ważył publice przedać.

Artykuł dwudziesty trzeci. Wdowa po mężu pozostała do żywota swego ma zostawać, iednakże ieśli by występna albo nieposłuszna porządkom tym była, takową wolno będzie rugować y tracić ma to dobrodziejstwo.

Artykuł dwudziesty czwarty. Po zmarciu mistrza uczeń, ieśli by się czasu swego zmówionego spełna nie douczył, takowy za wiadomością starszych u drugiego mistrza ostatka douczyć się może. Toż się o służbie towarzyszów rozumieć ma. W zabawie rybackiey żaden aby się robić nie ważył, okrom ten, który się iey uczył y w cechu bratem był, pod winą y karaniem urzędowym.

Artykuł dwudziesty piąty. Mistrz kóżdy czeladzi według woli swey y potrzeby chować może.

Artykuł dwudziesty szósty. Bonda towarzyszowi kosz ryb, pozwolona bydź ma, co wydawszy pożytkiem z mistrzem swym dzielić się ma.

Artykuł dwudziesty siódmy. Na każdy kwartał, suchedni do cechu schadzać się wszyscy bracia rzemiosła rybackiego powinni będą, obesłani będąc od starszych, dla żałomszy dać po dwa grosze na wosk do skrzynki kożdy powinien będzie, a gdzieby który nieposłusznym bydź zdał, takowy grosz winy powinien będzie dać.

Artykuł dwudziesty ósmy. Starszych mistrzów abo rocznych starszych posłuszni wszyscy bydź maią, cokolwiek do cechu należy, pod karaniem trzech groszy pierwszy raz, drugi raz pod sześciu groszy winy, a trzeci raz pod karaniem pół kamienia wosku.

Artykuł dwudziesty dziewiąty. Swiéce na uroczystość, vigilie, iutrznie, nieszpory, aby młodzi zapalali y gasili y wszytko w cale zachować powinni, pod posłuszeństwem y winą cechową. Ciż młodzi na żałomszy mary gotować, świéce nosić, y inne posługi kościelne odprawować maią.

Artykuł trzydziesty. Gdyby też kto z braci sam, żona, dziécie, towarzysz, uczeń umarł, takowego wszyscy bracia, obesłani będąc od starszych przez młódszego, prowadzić y wszelakie powinności chrześciańskie odprawować maią.

Artykuł trzydziesty pierwszy. Gdyby

kto z braci z dopuszczenia Bożego podupadł y do ubóstwa przyszedł, takowy od starszych za wiadomością braci z skrzynki ratowan być ma, wszakże zasię ieżeli by do czego przyszedł, co mu się dało, będzie powinien wrócić.

Artykuł trzydziesty drugi. Ryby z sioł y innych mieysc, przez goście przywiezione, aby nie były szynkowane dłużey, to iest, żywe y umarłe, iedno przez dwa dni, a po wyściu dwuch dni, powinien ogułem przedać albo wywieźć, a przyiachawszy powinien będzie okazać się wprzód szafarzom mieyskim w komorce, potym bez żadnego datku starszym cechu rybackiego. A ieśli by też który mistrz, towarzysz, czeladnik ubogi umarł, żeby go nie było czym pochować, pieniędzmi z skrzynki założyć y pogrzeb uczciwy starsi powinni będą sprawić.

Artykuł trzydziesty trzeci. Towarzysz czas swóy wysłużywszy, gdyby gdzie indziey wędrować chciał, ma to za wiadomością mistrza swego, u którego się uczył, uczynić, y zachowania swego list za zaleceniem mistrzowskim y z urzędu mieć.

Artykuł trzydziesty czwarty. Przychodnie, którzy z inszych miast przychodzą, aby przed starszemi rocznemi opowiedziawszy się dali słuszne świadectwo lub listownie, lub przez ludzie, z którego mieysca y ieżeli poczciwie się sprawował.

Artykuł trzydziesty piąty. Liczba y rachunek co rok na święty Piotr przy odmianie starszych y zdawaniu skrzynki dziać się ma przy bytności panów radziec z pisarzem od magistratu naznaczonych y zgromadzeniu wszytkich braci.

Artykuł trzydziesty szósty. A ieżeli by kto do brata cechowego ryby wozem przywiozł, y ten brat kupił u tego gościa, tedy powinien będzie drugiey braci udzielić, pożytek sobie względem gospody uczyniwszy, iednak bez krzywdy braci, do którego towaru wolno będzie samemu uczesnikiem być.

Artykuł trzydziesty siódmy. A iż w mieście Wileńskim różne prawa y iurisdictie są, dla czego się żaden wymawiać nie ma swą zwierzchnością, na przeszkodę cechu rybackiego, lecz ze wszytkim pod ninieyszy porządek podlegać y według iego się zachować ma.

Artykuł trzydziesty ósmy. Któremu porządkowi y artykułom pomienionym ieśli by się kto sprzeciwić miał, iakiey kolwiek iurisdictiey y prawa był, nie będąc w cechu, zabawą by się rybacką zabawiać chciał, tedy urząd w tey mierze obranę uczynić y do porządku takiego kożdego przymusić moc zupełną mieć będzie.

Artykuł trzydziesty dziewiąty. A gdzieby też który czeladnik tego rzemiosła rybackiego przed czasem się ożenił, to iest nie wyzwoliwszy się, ani podług zwyczaiu y porządku cechowego, mistrza swego, za towarzysza nie robiwszy przez lat dwie, albo też od mistrza swowolnie wyszedł, taki od rzemiosła odpaść ma.

Artykuł czterdziesty. Żydowie y inni obcy ludzie przeszkody rybakom cechowym miastu przysięgłym, tak w podkupowaniu towarów, iako w innych rzeczach, czynić nie maią.

Artykuł czterdziesty pierwszy. Do kupowania ryby wszelakiey, aby drogości nie było, ieśli by się kto po drogach, wsiach, miasteczkach, bez wiadomości starszych y mistrza swego, wybiegać ważył, tedy starsi bracia onego urzędowi donieść, y urząd skarać według uważenia swego będzie powinien.

Artykuł czterdziesty drugi. Powinni bę-

dą starsi pilnie postrzegać, aby wiecznemi czasy żadnych przekupniów y przekupek nie było, ale tylko wpisani do regestru cechowego rybą handlowali y tych wszytkich wpisanych braci, regestr co rok do szafarzów proventowych dawali, żeby należyty miastowi provent od mieysc nie ginął. Tak też starsi cechu rybackiego maią postrzegać, aby dochód od wozu ryb przez bracią swoią kupionego do komorki pod winą kop dziesięciu, toties quoties pokaże, sprawiedliwie oddawany był.

Artykuł czterdziesty trzeci. Składanki, któreby kolwiek na potrzeby publiczne miasta Wileńskiego przez magistrat y communitatem uchwalone były, zawsze sub privatione tego cechu y artykułów, bez żadnego sprzeciwieństwa na ratusz oddawać starsi tego cechu powinni bedą.

Artykuł czterdziesty czwarty. Wszyscy rybacy, ex quo iuż będą miastu przysięgli y w cechu swym zostawać, ex vi iuramenti contubernii et occupationis zawsze na ratusz y sądu mieyskiego in civilibus et criminalibus sprawować się powini będą. A ieśli by który z nich takowy contraveniens napotym pokazał się, żadnym sposobem w mieście Wileńskim rybą handlować nie będzie mógł. Starsi zaś ieżeli by pozwolali takowemu handlować, tedy te artykuły utracić y winy złotych sto zapłacić, toties quoties na nich się pokaże, maią.

Artykuł czterdziesty piąty. Nakoniec my wóyt, burmistrze y rayce postanawiamy, aby żadnych artykułów y praw nad teraz opisane, bez wiadomości naszey, tak privatnie sobie nie namawiali, iako y króla iegomości, pana naszego miłościwego, staraiąc się o confirmacią tych ustaw y artykułów, o przydanie iakich innych ustaw nie upraszali, obiecuiąc onym za zgodliwym magistratu consensem, ieżeli by co słusznego potrzebowali, tych artykułów przydać y u króla iegomości, pana naszego miłościwego, o potwierdzenie postarać się. A że z niesłuszney podczas wszelakich ziazdów w mieście Wileńskim tak głównych, iako y particularnych przez różne y nienależne czasem osoby exactiey, z uciemiężeniem wszelakich stanów, dzieie się w mieście Wileńskim caristia, gdyż wszelaki gość y obywatel miasta Wileńskiego wziętą od rybaków przez takowych exactorów rybę drugim kupowaniem nagradzać musi, tedy aby takowe exactie, iakowe iako prawem wszelakim nie pozwolone, owszem zabronione, funditus byli zniesione u iego królewskiey mości, pana naszego miłościwego, przy confirmaciey artykułów tych starać się powinni będą. A teraz te porządki cechu rybackiego ogułem y kożdy z osobna, iako się teraz w sobie maią, w potomne czasy stwierdzamy. Dat. na ratuszu Wileńskim, roku Pańskiego tysiąc sześćset sześćdziesiąt czwartego, miesiąca Maia dwudziestego ósmego dnia. *)

---

*) Этотъ уставъ въ томъ же 1664, мѣсяца Іюня 30 дня утвержденъ королемъ Яномъ Казиміромъ.

1774 г. Ноября 12 дня.

Изъ книги № 5142, за 1746—1749 г., л. 1055—1060.

12. Привилегія короля Августа, III-го, подтверждающая дополнительные пункты къ цеховому уставу Виленскихъ золотыхъ дѣлъ мастеровъ.

Въ этомъ документѣ заключаются слѣдующіе дополнительные пункты къ цеховому уставу золотыхъ дѣлъ мастеровъ:

1) подмастерья, женящіеся на вдовахъ и дочеряхъ мастеровъ, обязаны представлять только половину пробной работы для полученія званія мастера, во уваженіе къ заслугамъ прежняго мастера;

2) мастера и подмастерья во всемъ должны строго подчиняться цеховому уставу подъ страхомъ взысканія штрафа при содѣйствіи городской управы;

3) мастерамъ разрѣшается слѣдить за доброкачественностью пробы, провѣрять ее и конфисковать вещи низкопробныя для прекращенія фальсификаціи золота и серебра какъ христіанами, такъ въ особенности жидами;

4) частныя лица не имѣютъ права продавать золота и серебра, а цеховые должны выбивать на слиткахъ свою фамилію;

5) мастерамъ разрѣшается слѣдить за доброкачественностію пробы даже у золотыхъ дѣлъ мастеровъ, доносить на виновныхъ магистрату, который обязанъ низкопробный металлъ подвергать конфискаціи;

6) мастерамъ разрѣшается имѣть у себя только по два подмастерья и по 2 мальчика;

7) подмастерья, переходящіе на службу къ другимъ мастерамъ прежде срока, не должны быть принимаемы на службу, а переходящіе къ „*партачамъ*“ (не признаннымъ мастерамъ) могутъ получить право на поступленіе въ цехъ не прежде, какъ прослужатъ годъ у прежняго или другаго мастера съ строгимъ соблюденіемъ устава и привилегій;

8) мастеръ, хулящій работу своего собрата, подвергается наказанію по усмотрѣнію и приговору старшихъ;

9) цеховые мастера не должны вступать въ сотоварищество съ жидами и производить имъ работъ;

10) подмастерья и мальчики не имѣютъ права вступать въ браки прежде, чѣмъ не сдѣлаются мастерами;

11) купцы и крамари не должны давать партачамъ въ передѣлку золота и серебра подъ страхомъ утраты металловъ;

12) партачи не имѣютъ права жить въ городѣ и производить работъ подъ страхомъ конфискаціи имущества.

Король Августъ III-й подтвердилъ золотыхъ дѣлъ мастерамъ эти дополнительные пункты.

Sabbatho ante dominicam lethare, die vigesima tertia mensis Martii, anno Domini millesimo septingentesimo quadragesimo octavo. Coram nobili officio consulari Vilnensi actisque eiusdem praesentibus comparentes personaliter spectabiles ac famati domini Joannes Lari et Beniaminus Kucer, seniores annui contubernii aurificum Vilnensium, nomine suo et nomine aliorum confratrum suorum scilicet spectabilium famatorum dominorum Christophori Gronmann, Georgii Snitka, Godofridi Ernesti

Szeneberg, Andreae Eierley et Cristophori Zezemann, seniorum antiquiorum, ac totius contubernii sui praesens privilegium confirmationis super omnia iura et articulos ac privilegia, contubernio suo ab antiquo servientia', recenter a serenissimo Augusto tertio rege Poloniarum et magno duce Litvanie, domino nostro clementissimo, Grodnae, in comitiis generalibus, in anno millesimo septingentesimo quadragesimo quarto, die decima secunda mensis Novembris, benigne obtentum, manu propria eiusdem serenissimi regis nostri clementissimi subscriptum, sigilloque minori M. D. L. communitum, salvum, integrum ac illaesum, nulli suspicioni subiectum, cum introfusius contentis propter aeviternam rei memoriam et meliorem securitatem sui a periculo ignis ad acta obtulerunt, cuius privilegii confirmationis, de verbo ad verbum rescribendo contenta, tenor sequitur talis.

August trzeci z Bożey łaski król polski, wielkie xiąże Litewskie etc. etc. Oznaymuiemy tym listem przywileiem naszym wszem wobec y każdemu zosobna, komu by o tym wiedzieć należało, teraznieyszego y na potym będącego wieku ludziom. Pokładany był przed nami przywiley authentyczny z podpisem ręki własney nayiaśnieyszego świętey pamięci Augusta wtórego, króla polskiego, pana oyca naszego, pieczęcią w. x. L. zapieczętowany, pargaminowy, konfirmuiący prawa, przywileie y artykuły niżey de tenore et contextu w sobie zawieraiący, cechowi złotnickiemu miasta naszego stołecznego Wilna służący, który to przywiley y inne wszytkie w nim inserowane munimenta, ażebyśmy mocą y powagą naszą królewską in toto ac integro stwierdzili y konfirmowali, przez niektórych panów rad, urzędników naszych, imieniem sławetnych Krzysztofa Gronomana, Beniamina Kucera, Grzegorza Snitki, Jana Frydrycha, Gabryela Gotfrida, Ernesta Szeneberka y Andrzeia Eierleia, starszych na ten czas cechu złotnickiego będących, do nas suplikowano było; ten tedy przywiley confirmationis wszytkich praw, przywileiów y artykułów od słowa do słowa wpisuiąc, tak się w sobie ma:

August wtóry, z Bożey łaski król polski, wielkie xiąże Litewskie, etc. etc. Oznaymuiemy tym listem przywileiem naszym wszem wobec y kożdemu zosobna, komu by o tym wiedzieć należało, iż sławetni Stanisław Danielowicz, Dawid Plat, Jerzy Alexandrowicz, Lorenc Wilanc, Jozeph Barczyński, Jan Zeydel, starsi cechu zlotnickiego Wileńskiego, imieniem swoim y całego cechu złotniczego Wileńskiego supplikowali nam, abyśmy przywileia y artykuły, od nayiaśnieyszych królów ichmościów polskich y wielkich xiążąt Litewskich, antecessorów naszych, cechowi swoiemu nadane, a naprzód przywileiu króla imci Alexandra w roku tysiąc czteresetnym dziewiędziesiątnym piątym, w Trokach, w dzień niedzielny przed świętem świętego Bartłomieia nadany, przez królów ichmościów świętey pamięci Zygmunta pierwszego, Zygmunta Augusta, Stephana, Zygmunta trzeciego, Władysława czwartego konfirmowany, z metryk w. x. Lit. kancellariey mnieyszey za panowania świętey pamięci króla imci Jana Kazimierza roku tysiąc sześćset sześćdziesiąt czwartego, dnia dwudziestego dziewiątego Decembra wyięty, potym artykuły authentyczne od szlachetnego magistratu Wileńskiego roku tysiąc sześćset dwudziestego ósmego, dnia dziewiątego Marca nadane;

po trzecie przywiley świętey pamięci króla imci Jana Kazimierza dnia trzydziestego miesiąca Czerwca, roku tysiąc sześćset sześćdziesiąt czwartego, a to ex eo, że im dawne przywileia, artykuły y konfirmacye per hostilitatem Moschoviticam zgineły, z pewnemi paragraffami konferowane; nakoniec artykuły od szlachetnego magistratu Wileńskiego, któremu podług prawa magdeburskiego, cechy stanowić y artykuły nadawać wolno, roku tysiąc sześćset ośmdziesiąt siódmego, dnia trzydziestego miesiąca Nowembra napisane, powagą naszą królewską potwierdzili y konfirmowali. Jakoż do ich pokorney suppliki y prożby łaskawie skłoniwszy się, naprzód przywiley króla imci świętey pamięci Jana Kazimierza od słowa do słowa w ten nasz przywiley wpisać, który tak się w sobie ma.

Jan Kazimierz, z Bożey łaski król polski, wielki xiąże Litewski etc. etc. Oznaymuiemy tym listem naszym, komu to wiedzieć należy, teraznieyszym y na potym będącym ludziom, iż donosili nam prożby swe poddani nasze mistrzowie rzemiosła złotniczego w mieście naszym stołecznym Wileńskim mieszkaiący z żalem uskarzaiąc, iż przez wiarołomnego nieprzyiaciela Moskwicina przywileia swe, od nayiaśnieyszych królów ichmościów polskich, wielkich xiążąt Litewskich, antecessorów naszych, nadane y stwierdzone, potracili, których cech im własny mieć pozwolono ze wszytkiemi prawami y wolnościami, iako się w metrice znayduie, y prosili nas mistrzowie rzemiosła złotniczego, abyśmy zwierzchności naszey cech im z przeszłemi wolnościami, od królów ichmościów, antecessorów naszych, nadanemi przywrócili, utwierdzili, y przy wolnościach zachowali. My tedy, bacząc ich prożbę być słuszną, y łaskawie się do niey skłaniaiąc, a chcąc aby za szczęśliwego panowania naszego przerzeczeni złotnicy, bawiąc się rzemiosłem swym, co daley ku lepszemu porządkowi przyść, z łaski naszey, ku ozdobie y rozmnożeniu miasta naszego Wileńskiego, pozwoliliśmy y tym listem naszym pozwalamy złotnikom, w mieście Wileńskim mieszkaiącym, cech równy wprowadzić inszym cechom w Koronie będącym y przyległych państwach, schadzki odprawować, chłopców przyiąwszy zapisać, uczyć y wolnym towarzyszem rzemiosła złotniczego wyzwolić, do cechu garnących się przymować, wyłączaiąc Żydów y Tatarów, y wszelaki porządek cechowy mieć według dawnego zwyczaiu, cechę mieyską, cechową pieczęć, tak też y chorągiew, bęben y wszelaką armatę do obrony mieyskiey należącą, ,gdzie też powinni będą kaplicę swą złotniczą w kościele świętego Jana ze wszelką ozdobą trzymać y opatrować, aby chwała Boża wiecznemi czasy nie ustawała. Srebro y złoto aby bez wszelakiego falszu robione było, śrebro, iako teraz po całey Koronie zwyczayne iest, na przedaż nayniższey proby iedynastey do sady miedzianey, a złoto proby dwudziestey gwichtę iednostaynym wagi Wileńskiey od magistratu podane, pod który porządek cechowy wszyści poddani nasi rzemiosłem złotniczym bawiący się, pod prawem magdeburskim, biskupim y zamkowym, także xiążęcim, woiewodzkim, starościnym y wszelakich duchownych y świeckich, gdziekolwiek ieno w mieście naszym Wileńskim mieszkaiący, z samych rzemiosł swych pod ten cech podlegać y we wszytkim starszym swym posłuszni być maią, żadną rzeczą nie wyłamuiąc się od słuszności; a nieposłusznych y upornych urząd mieyski Wi-

leński karać będzie; do czego y urząd biskupi y zamkowy y insze zwierzchności dopomagać maią. Kramarze y kupcy przyieżdży, w mieście naszym Wileńskim nayduiący się, aby z inszych miast towarów y robot, cechowi złotniczemu należących, przywiezionych, w kramach swych, bez wiadomości y pozwolenia braci cechowey, nie przedawali, aby falszywey roboty y chytrości tym łacniey wynaleźć się mogły, z wolnym o to cechowi urzędownie grabieniem złotnicy cechu Wileńskiego wolni będą. Srebra y złota robione po wszytkich panowaniu naszemu miastach podległych na iarmarkach przedawać, proby y wagi, iaka w tamtym kraiu y mieście pospolita będzie, swawolnych chrześcian, a osobliwie Żydów y Tatarów bez wszelkiego porządku potaiemnie rzemiosłem tym bawiących się y iawne znaki na oknach swych maiących, na wszelakich iuryzdykcyach mieszkaiących, maią mieć wolność mocą urzędu duchownego, grodzkiego, mieyskiego znosić, grabić y roboty zabraniać, aby się falsze w oyczyznie naszey nie szerzyły y zguby tym prędzey znaydowały, która grabież ma być obrócona na kapliczne potrzeby. Dom cechowy, w którym złotnicy skrzynkę z przywileiami y z prawami cechowemi chować y schadzki swe mieć będą, wolnościami nadanemi eliberuiemy od stancyi, exakcyi ludzi wszelakich iakiego stanu, tak przy bytności naszey królewskiey, iako też pod bytność naszych wszelakich urzędników y przy odprawowaniu sądów głownych trybunalskich, ziemskich, grodzkich, dla większey powagi, iaka w tamtym kraiu y mieście przywileiów naszych bezpiecznego chowania wolnego spraw swoich, w czym im żaden urząd ukrzywdzienia nie czyniąc, według tego przywileiu zachować się ma. Wszakoż tych wszytkich od nas nadanych wolności mistrzowie przerzeczeni złotniczego rzemiosła z łaski naszey maią używać, pod zwierzchnością y posłuszeństwem urzędu mieyskiego Wileńskiego. Który przywilei od nas cechowi złotniczemu nadany we wszytkich punktach, klauzułach, paragrafach y kontentach mocą y powagą naszą królewską stwierdzamy, konfirmuiemy y zmacniamy y przy nich nienaruszenie zachowuiemy. Na co dla lepszey wiary ręką się naszą podpisawszy, pieczęć w. x. Lit. przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Wilnie, dnia trzydziestego miesiąca Czerwca, roku Pańskiego MDCLXIV, panowania naszego polskiego XVI, a szwedzkiego XVII roku. Jan Kazimierz król. Pieczęć w. x. Lit. Waleryan Stanisław Judycki, pisarz w. x. Lit.

Przy tym artykuły, od szlachetnego magistratu Wileńskiego napisane, datum wyżey pomienione, w ten że nasz teraznieyszy przywiley ingrossować kazaliśmy, a te tak się maią.

Pierwszy. Iż syn złotniczy albo córka, która by za złotnika, a ieszcze nie maystra zamąż poszła, tak też y wdowa nie maią całey sztuki wystawować, ale tylko połsztuki, a to dla tego, żeby zasługi rodzica abo męża swego pierwszego folgę uznały.

Wtóry. Aby każdy z mistrzów złotników y towarzyszów artykułom y przywileiom cechu złotniczego podlegał, starszych na schadzkach y na wszelakim mieyscu szanował, na akty publiczne, tak też popisy, monstry za daniem wiedzieć przybywał. Inaczey postępuiący y przeciwny, będąc starszym, ma według występku swego y wynalazku onych winę pieniężną, która do skrzynki brackiey tak na kościelne, iako y cechowe obracana, ma

być karany, w czym y urząd należyty starszym dopomoc powinien.

Trzeci. Ponieważ w mieście Wileńskim wielka przeszkoda od żydów y innych obywatelów w zléwaniu złota y śrebra dzieie się szkoda, y oraz przeszkoda cechowi złotniczemu, a ztąd y to stawa, że śrebro nad iedynastą probę podleysze, iako żydzi tak y partacze po różnych iuryzdykcyach mieszkaiący zlewaią, przerabiaią; kramarze zaś różne rzeczy, iako to obuchy, szablé, łęki y inne udaiąc za probę iedynastą przedaią, a przeto ludzi oszukiwaią, ztąd zaś na cech złotniczy podeyrzenie roście. Przeto temu zabiegaiąc, ieśli by śrebro mnieyszey nad iedynastą albo w kramach przez chrześcian, albo żydów przedawane bywało, ma być takowe śrebro nad iedynastą probę podleysze zabierane y na urząd oddawane, dla czego na robotach y sztukach, przez tuteyszych złotników wystawionych, dla rozeznania prob podleyszych ma być cecha tuteyszego miasta y cechu złotniczego wybiiana.

Czwarty. Nie ma żaden z kupców, mieszczan y żydów Wileńskich złota y śrebra w zléwkach, iakoby nabywać, tak y przedawać, a to pod winą confiscationis, iednakże komu złoto lub śrebro zlite, cechowy złotnik ma na takowym złocie y śrebrze imię swe wybić.

Piąty. Maią starsi cechu złotniczego trybem y zwyczaiem innych miast złoto y śrebro, w kramach do przedania wystawione, we wszelakich sztukach probować, ieśliby proba takowego śrebra nad iedynastą mnieysza była, magistratowi donieść, który takowe śrebro podleysze nad iedynastą probę ma zabierać y połowę na ratusz, a drugą do skrzynki cechowey konfiskować.

Szósty. Każdy mayster cechu złotniczego nie więcey, tylko dwu towarzyszów rzemiosła złotniczego y chłopców dwuch powinien mieć, alias, ieśliby się więcey mieć uważył, ma być sztrafem połkamienia wosku y odięciem takowego towarzysza albo chłopca karany.

Siódmy. Towarzysze rzemiosła złotniczego, iako samym starszym cechu złotniczego, tak y maystrowi, u którego na robocie zostawać będą, posłuszne być maią, a gdyby dla swey woli który odszedł, tedy żaden z magistrów niema takiego przyiąć, aż dostatecznie pierwiey temu maystrowi w robocie dość uczyni; a gdyby do partacza przystał, takowy nie ma mieć w cechu wyzwolenia aż rok u maystra uczciwego albo tegoż samego, od którego wysłuży. Dla czego prawom, przywileiom y artykułom cechowym we wszytkim podlegać powinni, tak też na mszach, wotywach, żałomszach w kaplicy przykładem samych maystrów bywać maią, a to pod sztrafem, w artykułach dawnieyszych opisanych.

Ósmy. Który by z maystrów cechowych robotę maystra cechowego, tak we złocie iako by w śrebrze ganił, lub też podstępek iaki uczynił, tedy za dozwoleniem od starszych według uwagi onych wynalezioną popadnie.

Dziewiąty. Żaden z braci cechowych żydom takze złota, iako y śrebra sztuk żadnych robić y przerabiać nie będzie się ważył, alias w tym przeświadczony wyrzuceniem z cechu y wymazaniem z regestru cechowych braci, niepochybnie karany będzie.

Dziesiąty. Żaden z towarzyszów y młodzi, podług przywilieiu króla imci Alexandra, żenić się nie ma, aż naprzód maystrem zostanie, sztukmayster y cechowe posługi odprawi, inaczey sprawuiący się od cechu y rzemiosła odpadać ma.

Jedynasty. Kupcy y kramarze y inni obywatele miasta Wileńskiego nie maią złota y śrebra partaczom do przerobienia na żad-

ną rzecz dawać, a to pod utraceniem złota y śrebra za przekonaniem.

Dwunasty. Partacze rzemiosła złotniczego; aby zła y falszywa robota ustała y śrebro proby tylko iedynastey w tym mieście wyrabiane było, nie maią w tym mieście zostawać, a to pod zabraniem robot, warsztatów y więzeniem samych, w czym starsi seriam animadversionem mieć powinni y takowych znosić.

A zatym pokornie starsi cechu złotniczego nam supplikowali, abyśmy te wszytkie przywileie y od antecessorów naszych, nayiaśnieyszych królow ichmościów polskich y w. x. Lit., króla imci Michała y antecessora króla imci Jana III, cechowi złotnicemu Wileńskemu nadane y potwierdzone y od szlachetnego magistratu przyczynione, mocą y powagą naszą podtwierdzili. Jakoż my król August wtóry, za wniesioną do nas przez panów rad y urzędników naszych, przy boku naszym będących, za cechem złotniczym Wileńskim proźbą, te wszytkie przywileie, artykuły, cechowi złotniczemu nadane y przyczynionie, y lubo tu wszytkie w tym liście naszym nie są wyrażone, iednak deklaruiąc mocą y powagą naszą we wszytkich punktach, paragrafach y klauzułach przywileiem naszym na wieczne czasy potwierdzamy, konfirmuiemy y approbuiemy. Na co, dla lepszey wagi ręką się naszą podpisawszy, pieczęć w. x. Lit. przycisnąć kazaliśmy. Dan w Grodnie, dnia 5 miesiąca Grudnia, roku Pańskiego MDCCV, panowania naszego IX, Augustus rex. Pieczęc w. x. Lit. zawiesista. Insuper pokładane były przed nami cztyry dekreta, ad instantiam pomienionego cechu złotniczego miasta naszego stołecznego Wilna, z niewiernemi żydami, złotnikami kahału Wileńskiego partaczami, w różnych subselliach względem przeszkody w robocie złotniczey ferowane, idque: pierwszy dekret oczewisty pod rokiem tysiąc siedmsetnym czternastym, miesiąca Oktobra ośmnastego dnia, na urzędzie podwoiewodzińskim Wileńskim z żydami złotnikami partaczami ferowany, przez ww. woiewodów Wileńskich approbowany; drugi pod rokiem tysiąc siedmsetnym ośmnastym, miesiąca Oktobra dwudziestego piątego dnia, ad instantiam tychże złotników miasta naszego Wilna z temiż niewiernemi żydami partaczami, w assesoryi sądów naszych zadwornych w. x. Lit. in contumaciam otrzymany; trzeci pod rokiem tysiąc siedmsetnym trzydziestym siódmym, miesiąca Augusta ósmego dnia, także na urzędzie podwoiewodzińskim Wileńskim ad instantiam tychże z temiż niewiernemi partaczami, ex personali ferowany przez woiewodę naszego Wileńskiego i. o. xiążęcia Michała Korybutha Wiszniowieckiego approbowany; czwarty kommissarski w roku immediate przezłym tysiącsiedmsetnym czterdziestym trzecim, miesiąca Julii dwunastego dnia, ad instantiam tychże pomienionych złotników, tak z niewiernemi żydami złotnikami kahału Wileńskiego, iako też chrześcianami partaczami, pod różnemi protekcyami y iuryzdykami w mieście naszym stołecznym Wilnie będącemi, robotą złotniczą bawiącymi się, remissyiny. Supplicowano do nas było przez niektórych panów rad y urzędników naszych, ażebyśmy mocą y powagą naszą królewską takowe dekreta in omnibus punctis et paragraphis potwierdzili. My tedy król, przychylaiąc się do świętey sprawiedliwości y pokorney proźby panów rad y urzędników naszych, nomine desuper przerzeczonych starszych cechu złotniczego do nas uczynioney, tak ten przywiley confirmationis nayiaśneyszego antecessora naszego, supra exprymowany, iako też immediate

wyrażone dekreta mocą y powagą naszą królewską potwierdzić, konfirmować y approbować umyśliliśmy, iakoż ninieyszym przywileiem naszym stwierdzamy, konfirmuiemy y na wieczne a nigdy nieodzowne czasy approbuiemy. Dla czego ten przywiley ręką naszą własną podpisawszy, pieczęć wielkiego xięstwa Litewskiego zawiesistą przycisnąć rozkazaliśmy. Działo się w Grodnie na seymie generalnym, roku tysiąc siedmsetnego czterdziestego czwartego, miesiąca Listopada dnia dwunastego, panowania nasego dwunastego roku.

Apud quas literas privilegii confirmationis subscriptiones manuum circa sigillum appensile minus M. D. L. sequuntur tales: Augustus rex. Konfimacya praw, przywileiów y artykułów, cechowi złotnickiemu miasta naszego Wilna. Stefan z Głogowy Kossowski, czesnik Brzeski—Litewski, iego królewskiey mości pieczęci mnieyszey wielkiego xięstwa Litewskiego sekretarz. Procancellariatu celsissimi ac illustrissimi principis Michaelis ducis in Klewan et Żukow Czartoryski, procancellarii M. D. L., Homeliensis, Georgenburgensis, Uswiatensis, Poduswiatensis etc. capitanei, sigillatum est in actis. Quod praesens privilegium confirmationis, praemisso modo oblatum, est actis nobilis officii consularis civitatis s. r. mtis. metropolitanae Vilnensis insertum, inscriptum ac ingrossatum.

1665 г. Января 29 дня.

Изъ книги № 5115, за 1663—1665 г., стр. 1331—1340.

13. Цеховой уставъ Виленскихъ переплетчиковъ и чахольщиковъ.

По просьбѣ Виленскихъ переплетчиковъ и чахольщиковъ, Виленскій магистратъ, разсмотрѣвши цеховой уставъ переплетчиковъ Краковскихъ, подтвердилъ и Виленскимъ готовый уставъ, сущность котораго, выраженная въ XVII пунктахъ, заключается въ слѣдующемъ:

Всѣ братья должны сходиться на заупокойныя обѣдни и приносить съ собой денежныя пожертвованія на содержаніе ксендза, товарищи должны еженедѣльно выходить со свѣчами предъ алтаремъ св. Себастіана; мастерамъ разрѣшается держать у себя трехъ работниковъ, а при извѣстныхъ условіяхъ и четырехъ; товарищи, желающіе получить званіе мастера, послѣ обычнаго путешествія, должны были подъ надзоромъ мастеровъ представить еще пробныя переплетныя работы разныхъ книгъ и въ разной кожѣ: „*Cosmographia mundi*“ „*Calepinus undecim linguarum*“ въ свиной кожѣ; „*Missale romanum*“, „*Breviavium romanum*“, „*Hortulus polski*, *Methodus grammaticus et praeces minores*“; изъ этихъ книгъ Missale romanum должна отдаваться въ собственность цеху; несовершеннолѣтнія дѣти умершихъ мастеровъ должны поступать въ ученіе къ какому нибудь мастеру, а въ случаѣ самовольнаго оставленія мастера до окончанія курса своего обученія должны исключаться изъ цеха, какъ неблагодарные; вдовамъ разрѣшается заниматься мастерствомъ, но только при хорошемъ поведеніи; въ случаѣ выхода ея въ замужество за товарища,

этотъ послѣдній обязывается представить только *половину штуки* и устроить угощеніе цеху; мастера не должны самоуправствовать надъ товарищами, равно какъ и товарищи не должны подавать мастерамъ поводовъ къ гнѣву и неудовольствію, тѣ и другіе подвергаются наказанію въ случаѣ совершенія ими проступка; товарищъ, осужденный Литовскимъ трибуналомъ, не долженъ быть принимаемъ въ мастерскую, за несоблюденіе этого правила виновные подвергаются штрафу въ 4 талера; товарищи не имѣютъ права открывать своего сундука безъ мастеровъ и вообще расходовать своихъ денегъ, а должны собирать все больше и больше, какъ слѣдуетъ хорошимъ и бережливымъ товарищамъ; товарищъ, возвратившійся изъ путешествія раньше 12 недѣль, не получаетъ угощенія и такое путешествіе обращается ни во что; товарищъ, пренебрегающій извѣстной работой у мастера, лишается права искать ея у другаго; товарищи не имѣютъ права ни судиться, ни опаздывать къ работѣ подъ страхомъ взысканія извѣстнаго штрафа; также точно праздновать, кромѣ установленныхъ дней и вообще пьянствовать и предаваться распутству; товарищъ, работающій на сторонѣ въ свою пользу, не долженъ имѣть работы у мастера до тѣхъ поръ, пока не вознаградитъ цехъ за убытки; мастера должны вести реестры книгамъ, бывшимъ у нихъ въ переплетѣ; лицамъ постороннимъ заниматься переплетнымъ мастерствомъ строго воспрещается подъ страхомъ конфискаціи имущества.

Feria quarta ante festum purificationis b. Mariae virginis die vigisima octava mensis Januarii, anno Domini 1665. Proconsules et consules civitatis regiae Vilnensis in magno ducatu Lithuaniae metropolis. Universis et singulis praesentas literas nostras lecturis et visuris, cuiuscunque status praeeminentiae fuerint, significamus tenore praesentium: comparuisse coram nobis, in praetorio residentibus, famatos Eliam Fontilen, Casimirum Wierzbowski et . . . . . . *) cives Vilnenses et bibliopolas, seniores magistratus artis compactoriae librorum, alias introligatorum, et nomine suo atque aliorum contubernaliorum suorum, eiusdem artis compactoriae magistrorum, exposuisse, quomodo praeterita iniquitate temporum, sub hostilitate, ordinationes et articuli, prius per antecessores nostros proconsules et consules Vilnenses conscripti, ac deinde per confirmationem ipsius sacrae regiae maiestatis roborati, deperditi sunt. Quare iam volentes resuscitare, prolapsum et vix non sepultum, contubernium suum praesentaverunt nobis ordinationes ex privilegio contubernii compactorum Cracoviensium desumptos, ad quorum normam et regulas se gerere in posterum debebunt, per articulos conscriptas, petentes a nobis, quo maioris valoris essent, mediante consensu nostro approbari. Nos itaque, considerantes muneri nostro vel maxime incumbere, ut bonus ordo contubernio illorum conservetur, dissolutio autem quaevis abhinc procul removeatur, petitioni ipsorum annuentes, concedimus in posterum observationes et instituta Cracoviensia nobis praesentata, uti proficuo rationibusque contubernii illorum conducibilia totaliter imitari, nihilominus ad beneplacitum suum, succesorumque suorum utilitatem, si visum fuerit, corrigenda et confirmanda esse duximus; prout authoritate non solum officii nostri, sed etiam totius nobilis magistratus Vilnensis concessimus, eorum vero articulorum, ea est, quae sequitur, series.

Naprzód aby panowie bracia cechu te-

*) Пропущено слово.

go introligatorskiego y puzderniczego wszyscy na każde suchedni, wedle zwyczaiu pospolitego, schodzili się na mszą świętą żałobną za bracią swoią zeszłą z tego świata, co się y o czeladzi rozumieć ma, na mieysce zwykłe, gdzie tak mistrzowie, iako towarzyszowie, społecznie zgromadzeni będąc na offertę, przy mszy świętey porządnie iść będą powinni, a kłaść według woli y możności swey, abo chęci, co się mu będzie podobało, gdyż się kapłan z tego kontentować może. Do tego aby towarzysze, alternatim się obchodząc, na każdą niedzielę y święto wychodzili z parą świeć na summę ku elevacyi w kościele oyców bernardynów przed ołtarz świętego Sebestiana, które świece maią sprawować z tych pieniędzy co winy robią w cechu biorą. A co nadto wydadzą, tedy przy oddawaniu rachunku cechowego, ma to in expensis od nich bydź przyięto. Ażeby się te porządki wykonywały porządnie, tedy kto by się sprzeciwił, abo nieposłusznym zaniedbywaiąc tych porządków, starsi quidem uznania pp. starszych cechowych winą, a młódszi sześcią groszy karani będą.

II. A że w przywileiu naszym iest ieden artykuł takowy, żeby żaden mistrz nie miał czeladzi więcey, tylko żeby samotrzeć robił, to iest dwóch towarzyszów, a iednego chłopca, albo dwóch chłopców, a iednego towarzysza nie chował, tedy w tym ich zgromadzeniu iednym wszytkich zezwoleniem, takowy ciężar, które po te czasy cierpieli częste a gęste narzekania braciey, słysząc, dla spólnego dobra y słusznych przyczyn nie abroguiąc prawom tym, tak się tylko moderuie: że każdy mistrz może się samoczwart, to iest, dwóch towarzyszów y chłopca maiąc, abo dwóch chłopców, a iednego towarzysza obeyść. A ieśli by u którego wakował warstat, żeby żadnego towarzysza nie miał, a drudzy mistrzowie mieli y samoczwart robili, tedy ieden z nich wedle liniey ma mu puścić towarzysza iednego tam, kędy dwa towarzysze są dotąd, aż na niego porządek przydzie, a ieden na drugiego nie ma towarzysza przymować. A gdzieby więc którykolwiek brat, nad to postanowienie y artykuły, pomocniki iakie chować, tak też y robotę z domu wydawać do zrobienia gdzie indziey dla pomocy ważył się, czym niemałe ubliżenie drugiey braci dzieie się, abowiem taki drugi się znaydzie nienasycony, żeby sam wszytko rad porobił, czym się drugim żywność odeymuie, takowy przeświadczony będąc do skrzynki nieodpuszczenie dwie grzywnie dać będzie powinien, to się rozumieć ma y o puzdernikach, że się na nie, iako spólną bracią, także ściągać ma we wszytkim tym ninieyszym postanowieniu.

III. Mistrz, który by na czas poniechał roboty rzemiosła swego, a nie bywał by we śrzodku miedzy niemi, a chciał by zaś rzemiosło robić, takowemu nie ma bydź to dopuszczono, aż się w zaniedbanych cechowi powinnościach usprawiedliwi, y dosyć we wszytkim od mała do wiela uczyni, suchedni odda y inne postępki cechowe pod niebytności iego wykonane y odprawione, zupełnie wypełni, iako składki y wydatki, które roschodzą z cechów, na rzecz pospolitą odprawi, mieysce też y linią swoią traci, y ze wszytkich mieyscem naymłodszym bydź musi. Czemu się przeciwić nie będzie mógł, pod winą, którą cech na niego wynaydzie, wszakże który bywał by miedzy niemi w społeczności nie popada w takową winę.

IV. Gdyby który towarzysz, bądź tu w

Krakowie, albo też w Wilnie rzemiosła się porządnie indziey wyuczywszy, chciał by się tu na maystrowstwo postanowić, takowy ma y powinien iest trzy lata wędrować, według porządku miasta Krakowa y Wileńskiego, co zupełnie wykonawszy, dopioro według przywileiu przyszedszy z uczciwemi ludźmi, ma wstępne odprawić y o sztuki prosić, w zupełnym cechu na schadzce suchedniowey żądać, a na tenczas powinien będzie listy od urodzenia y wyzwolenia pokazać, potym dla braciey, według przemożenia kolacią sprawić y inne powinności cechowe, iak nayprędzey wypełnić. Wszakże drugi towarzysz nie ma się opowiadać na sztukę, aże pierwszy, ieżeli by był który, odprawił, y skutecznie według zwyczaiu wykona, aż by za słuszną przyczyną. A gdzieby się któremu towarzyszowi rok zupełny po opowiedzeniu się na sztukę wynidzie, tedy w sześciu niedzielach, które mu są nad rok na robienie sztuki pozwolone, tym sposobem ma odprawować y robić te xięgi, które są w głównym przywileiu pisane: *Cosmographia mundi*, Monsteri in folio, margines nakrapiane różnymi farbami, na brunatnym dnie farbowanym, a na skórze złotem chędogo wszędy z obu stron z clauzurami kręconemi y z puklami. Item *Calepinus undecem linguarum*, czynione margines do świniey skóry, w deski z clauzurami na sucho występowane chędogo. Item *Missale romanum* in folio, cum aeneis figuris, Antverpiae, papieru wielkiego, margines pozłociste y na skórze wszędy chędogo występowane złotem, z clauzurami chędogiemi y z puklami. Item *Breviarium romanum* in octavo, tymże sposobem. Item *Hortulus polski*, abo inne modlitwy in octavo polskie, tymże kształtem. Item *Methodus grammaticus* et *praeces minores*, także pozłociste, tymże sposobem w całą czerwoną skórę, wszytkie z kręconemi klauzurami y z puklami. Z tych że ksiąg, za sztukę wyrobionych, maią starsi wziąć na potrzebę do skrzynki *Missale romanum*, a gdy tę sztukę wyrabiać będzie, mistrzowie starsi doglądać tey roboty maią. Tymże sposobem y panowie szkatulnicy wedle przywileiów sztukę swoią odprawować maią, aby nie była bez kogo innego robiona. Syn mistrzowski, a mianowicie tuteczny też wędrować powinien, ale tylko półtora lata, iednak od sztuki robienia według przywileiu wolnym bydź ma.

V. Jeśli by po śmierci którego brata cechu tego przy matce abo też y krom matki syn pozostał, który by ieszcze nie był wyzwolony za żywota oycowskiego na rzemiosło, tedy takowy każdy ma bydź iednany y którego kolwiek mistrza na rzemiosła uczenie, aż do lat postanowionych czas swóy odprawić y wykonać powinien, y wyzwolić się będzie. A gdzie by więc nie wytrwał czasu swego, y nie wyzwoliwszy się odszedł, takowy swóy czas traci, a iako niewdzięczny, łaski niegodny, ma bydź oddalony, iako od niewdzięcznych bywaią dobrodzieystwa oddalone. Toż się y o innych uczniach rozumieć ma, który by czasu nie wytrwawszy swego od mistrza swoiego odszedł.

VI. Wdowie wszelkiey, która by po zmarłym małżonku, a mistrzu y bracie cechu tego, pozostawszy rzemiosło robić chciała, wedle przywileiu cechowego, będzie wolno to odprawować, wyiąwszy to, żeby się iaki excess strony uczciwości y sławy iey na niey nie pokazał, tedy takowa od rzemiosła odpadać ma y ma iey bydź de plano robienie rzemiosła zabroniono, z wia-

domością iednak ichmość panów radziec Wileńskich, iako zwierzchności urzędowey, aby więcey w społeczności braciey cechu tego miesca nie miała, takoż mieć nie będzie mogła. A która by się zachowała uczciwie, przystoynie, według powinności stanu swego, a nagodził by się iey małżonek, od tegoż towarzysz rzemiosła w małżeństwo święte, taki ma bydź wolny od robienia półsztuki, tylko powinien będzie dać do cechu złotych ośm y dla braci kolacią sprawić skromną, według przemożenia swego, inne powinności według czwartego artykułu porządnie odprawić. Jednak się z pilnością starać ma, żeby armatę, albo półhaki do cechu ztąd co rok sprawiali. Toż się też ma rozumieć o córce pp. mistrzów, gdy by któremu towarzyszowi w małżeństwo święte wydana była.

VII. Jeżeli by się pokazało na mistrza, żeby miał towarzysza uderzyć w warstacie bez przyczyny, abo y za przyczyną, mogąc doyść sprawiedliwości z niego inakszym sposobem, ażeby sprawiedliwości sobie nie uczynił, takowy ma bydź karany czterdziestą groszy winy do skrzynki mistrzowskiey. Wszakże towarzysze nie maią dawać mistrzom swoim przyczyny do gniewu, gdyż starszego zawsze przysłusza czcić, y tego, którego chleb iadamy, szanować, y owszem, ma li iaką krzywdę y dolęgliwość, ma się tego uczciwie domówić, w cechu sobie sprawiedliwości nie czyniąc. A gdzieby się (quod absit) towarzysz porwał na mistrza, tak słowem, iako y uczynkiem, takowy ma bydź karany według uznania wszytkiego cechu y według występku swego. A gdyby ręką—takowy ma bydź oddany do ichmość panów radziec, co oni uznaią, cierpieć za występki iego to mu karaniem będzie.

VIII. Gdyby za którym towarzyszem list trybowny był posłany, takowego żaden mistrz przymować, ani mu roboty dawać nie będzie mógł, exnunc et defacto, ani czeladź z nim nie będzie mogła na warstacie zasiadać, odkąd zarazem et in instanti na tamto mieysce, zkąd iest przysłany, nie przydzie, y z tego się doskonale nie wywiedzie y nie wyprawi, a wyzwolenia z tego y słusznego wywodu nie przyniesie, czemu dawność żadna szkodzić nie może y nie będzie, póki się nie sprawi, w żadnym warstacie mieysca nie ma, y który by przyiął mistrz, winą karany będzie według uznania braciey.

IX. Jeśli by się co takowego nieprzystoynego na którego towarzysza pokazało, tak w warstacie, iako y gdzie indziey, to iest strony wierności, iako y nierządu, takowy towarzysz winą czterech talarów do skrzynki czeladney na wosk ma bydź karany. A gdzie by takowy towarzysz był niedostatny na winę takową, tedy takowego czeladź ma skarać w gospodzie, według porządków cechów innych, karbaczem na ławce. A strony nierządu to pp. mistrzowie sami w cechu, uznawać maią, y sami występnego karać, a gdyby był przeciwnym y nieposłusznym, oddać go maią do urzędu radzieckiego, a oni o excessie iego uczynić będą umieli iudicium, aby się złym nie pobłażało.

X. Starsi towarzysze aby się nie ważyli skrzynki towarzyskiey przez pana oyca y przysadnego mistrza otwierać, artykułów towarzyszowi takiemu, który by w robocie nie stał, czytać y opowiadać, a że przy wszytkiey czeladzi pod winą pół grzywny do skrzynki mistrzowskiey nieodpuszczenie zapłacenia, tak od czeladzi starszey, iako o od pana oyca, także też y na swoią potrzebę nie będą mogli ze skrzynki towa-

rzyskiey pieniędzy wybierać, ani wydawać y owszem im daley, tym więcey pomnażać, y onę bogacić, iako dobrym gospodarzom należy. Mistrz przysadny powinien bywać w gospodzie na każdą schadzkę pod winą.

XI. Który by towarzysz poszedł z Wilna na wędrowkę y przyszedszy rychley niżeli we dwanaście niedziel, takowemu wędrówka nie ma bydź przyznana, ani mu czeladź powinna szynku czynić.

XII. Towarzysz, który by wzgardził robotą u mistrza y dalszey sobie roboty szukał, a niechciał by iść do niego, takowemu nie ma bydź daley szukana robota.

XIII. Aby towarzysze nie śmieli od roboty z warstatów, z lada przyczyny powstawać, zwłaszcza w powszedni, bądź o wielkie, bądź o małe rzeczy, y iakie kolwiek by sprawy, też naipoważnieysze ukrzywdzenie za sobą niosły, komuż by się kolwiek krzywda stała, nad wiadomość y wolą pp. starszych mistrzów, pod winą dwóch ochlonów każdy z nich. A tylko dwóm towarzyszom starszym będzie wolno o takowe ukrzywdzenie czynić, przed pany mistrzami starszymi, abo też więc co niemałego, a rozsądku większego potrzeba było, do cechu zatrzymać mogą, co na woli ich zostanie, iako sędziów, którzy krzywdy wszelkie decidować mogą. Do tego który by towarzysz tak w poniedziałek, iako w który inny dzień omieszkał u mistrza roboty, ma dać winy groszy dwanaście do skrzynki maystrzowskiey, a mistrzowie tego maią przestrzegać y karać, a mistrz też nie ma takowego ochraniać pod winą. Żaden towarzysz nie będzie się ważył też po potrzebie swoiey iakiey kolwiek z domu wychodzić, okrom pozwolenia y wyproszenia się u pana mistrza swego, pod winą groszy trzech, gdyż iest świąt dosyć y czasu, gdzie privaty swey nie maią tak dalece wielkich y spraw odprawować mogą.

XIV. Aby żaden towarzysz nie bawił się po gospodach, okrom świąt, co się y o szynkownych rozumie, lecie tylko do godziny pierwszey w noc, w zimie do godziny trzeciey, wyiąwszy żeby którego z nich na wesele proszono, abo na cześć iaką, pod winą groszy piętnaście, a do domu przyszedszy nie kołacząc, gdyby było zamkniono, iako na pustki, bronią nie krzesząc, nie wykrzykać, tak po ulicy, iako y przed domem, gomonu też żadnego w domu nie czynić, iako ludzie, bez rozumu czynić zwykli, a przyszedszy, ma się zachować przeciwko każdemu od małego do naywiększego uczciwie, słowem y uczynkiem, przykrości nikomu nie czyniąc, gdyż się żaden piiaństwem y żartami wywodząc, że to żartem uczynił, wymówić nie będzie mógł, et his similibus excusationibus nie będzie mógł, wymierzyć. A gdyby więc takowego zuchwałego towarzysza nie opowiedział, y nie oznaymił, a pp. starsi zkąd inąd dowiedzieli się, tedy takowy mistrz ma winę y za niego y sam za się do skrzynki mistrzowskiey oddać, nieodpuszczenie, że złemu do swey woli pomagaiąc tai y zaniedbywa tego postanowienia.

XV. Gdzieby który towarzysz sobie robił na pożytek, czym się szkoda cechowi dzieie wielka, a potym do cechu przyszedszy, żądał y o robotę prosił, takowy ma dać winy marcas duas, tamże zarazem nie odchodząc. A ieśli by cech miał iaką kolwiek szkodę, zabiegaiąc szkodzie, którą by czynił ten towarzysz cechowi, to wszytko sowicie nagrodzić powinien iest y obowiązany będzie.

XVI. Aby żaden towarzysz nie ważył się

robić żadnych trunkieltów, ani roboty pozłocistey żadney, ani w pargamin nowy y stary bibliopolom do kramy, pod winą iedney grzywny. A ieśli by się który zaprzeniem odwodził, takowego oddać maią do urzędu, a tam się sprawić ma, iako komu sprawa przydzie, gdyż trynkielty swoie maią, wedle głównego przywileiu, lecz gdyby się trafiła taka robota, która by wynosiła talar, należeć będzie mistrzowi, a nie towarzyszowi.

XVII. A że też to iest rzecz bardzo potrzebna, uchodzić człowieka dobrego mniemania złego, a bydź prawym panu Bogu y ludziom, gdyż też to bez obmowiska bydź nie może: przeto aby też winy, które od braciey występney wedle przywileiu y artykułów ich bywaią wybierane, w xięgi cechowe zosobna pisane były a de nomine et cognomine tego napisawszy y wiele kto dał naznaczywszy, pp. starsi, którzy one biorą, pilnie spisowali, a potym rachunek przy deputowanych pp. radnych starszym nowoobranym, przy inney braci w cechu, zupełnie y dostatecznie, przy głównym rachunku ze wszytkiego przystoynie oddawali, aby się nierząd przez to nie dział napotym y omyłka iaka. Jeśli by który introligator z którego kolwiek miasta, miasteczka, abo wsi ważył się do Wilna xięgi oprawne przywozić y one bibliopolom przedawać potaiemnie, uchraniaiąc się ceł et cet., przez co się skarbowi iego królewskiey mości y cechowi temu wielka by działa uyma, tedy wolno będzie starszym cechu tego takowe xięgi zabierać, których połowica miastu temu, a druga cechowi przynależeć będzie. Item ieśliby takie księgi bibliopola który potaiemnie kupił, powinien ie będzie przeświadczony introligatorom Wileńskim, z utraceniem zapłaty, wrócić y winę uchwaloną urzędowi oddać. Item który by kolwiek bibliopola, drukarz, albo inny iaki człowiek, nie uczywszy rzemiosła tego, miał naczynie introligatorskie, albo towarzyszów, chłopców chować, abo też sam to rzemiosło robić chciał y ważył się, takowemu wolno będzie tak naczynie, iako y xięgi robione pobrać, y takowy powinien będzie winą urzędowi y cechowi według upodobania odłożyć, nie odchodząc od urzędu. Item żaden introligator, ani szkatulnik robot od kupców przywozić y wnosić do Wilna nie ma, tak xiąg, iako y szkatuł y puzder na flasze, pod utraceniem tychże xiąg y robot, toties quoties uczynił by to. Przeto ieżeli by się który nad to postanowienie ważył roboty pomienione wynosić, albo przywozić, wolno zawsze bydź, ma introligatorom Wileńskim roboty zabierać, czego polowica miastu temu, druga delatorowi przypadać ma. Item, ieśli by który mistrz rzemiosła introligatorskiego, albo szkatulniczego z innego miasta, albo miasteczka przyiachawszy, rzemiosło tu robić chciał, takowy wszelki powinien prawo mieyskie przyiąć, listy pokazać, sztuki iako inne towarzysze odrobić, kolacią według przemożenia swego sprawić, a grzywien dziesięć na potrzeby cechowe oddać, bez tych y zwysz pomienionych powinności doskonale odprawionych, żaden za spólnego brata bydź nie może przyięty. Także towarzyszów ani chłopców, trzymać nie może. Item wszelki y każdy towarzysz, który by się na robienie sztuki na rok wedle przywileiu cechu introligatorskiego zapisał, a potym zaniechał by, sztuk robić nie będzie mógł, przeto iż żaden mistrzem nazwany bydź nie może, tylko ten, który porządnie stuki zrobił. Przeto żeby żaden towarzysz

robienia sztuk nie odprawował pieniędzmi, ale one porządnie według przywileiu wyrażone oddawał y odrabiał. Także gdyby któremu mistrzowi sztucznemu przydzie sztuki swoie w przywileiu opisane oddawać, tym sposobem powinien ie będzie oddawać, to iest, po iedney tylko na stół mistrz młodszy podawać ma, którey sztuce mistrz każdy ma się dostatecznie przypatrzyć y o niey zdanie swoie (ieśli zle albo dobrze zrobiona)—braciey wszytkiey powiedzieć, w czym mu żaden przeszkadzać nie ma, pod winą talera iednego. Panowie starsi rzemiosła introligatorskiego z pilnością doglądać będą, a errory, które by bracia słusznie uznali, powinien pisarz cechowy z pilnością napisać; która to wszelka sztuka przez młódszego mistrza na uznanie podana ma bydź, pluralitate votorum przyięta. Item kiedy panowie bracia do spraw swoich w zgromadzeniu zasiadaią, aby ieden drugiego miał w przystoyney uczciwości, żeby miedzy niemi zamowy nieuczciwe nie zachodziły; także gdyby ieden drugiemu w votum nie wtrącał się, drugich nie turbuiąc. A ieśliby który mistrz przeciw temu postanowieniu wykroczył, takowy ma dać winy groszy dwanaście, toties quoties by to uczynił.

In quorum omnium praemissorum ad maiorem fidem et evidentius testimonium sigillum officii nostri consularis, circa subscriptionem manus notarii, subappressum est. Dat. in praetoria Vilnensi, die vigesima octava mensis Januarii, anno Domini millesimo sexcentesimo sexagesimo quinto.

1666 г. Марта 6 дня.

Изъ книги № 5117, за 1666—1668 г., стр. 107—116.

14. Цеховой уставъ Виленскихъ сафьянниковъ.

Виленскіе сафьянники, потерявши свои привилегіи во время непріятельскаго нашествія, обратились къ Виленскому магистрату съ просьбой составить для нихъ новыя цеховыя правила на основаніи древнихъ и новѣйшихъ правилъ другихъ цеховъ; магистратъ составилъ для сафьянниковъ 30 пунктовъ правилъ, сущность которыхъ заключается въ слѣдующемъ:

Цехъ сафьянниковъ долженъ имѣть свой алтарь въ костелѣ доминикановъ, свою хоругвь, бубны, пики, мушкеты и другое оружіе; всѣ цеховые и днемъ и ночью должны оказывать послушаніе какъ своимъ цеховымъ, такъ и магистратскимъ старшинамъ; въ день св. Яна, по выслушаніи обѣдни въ костелѣ доминиканъ, всѣ должны собраться для избранія цеховыхъ старшинъ и выслушанія отчета старшинъ прежнихъ объ ихъ истекшей дѣятельности; старшины должны быть римской и греческой вѣры; по учиненіи присяги они должны строго наблюдать, чтобы цеховые доходы шли не на пьянство или излишества, а исключительно на костелъ и усовершенствованіе цеха; каждую четверть года старшины должны дѣлать цеховыя засѣданія, на которыхъ должна

изыскивать средства къ лучшему состоянію и веденію цеховыхъ дѣлъ; при открытомъ сундукѣ и чтеніи королевскихъ привилегій всѣ должны вести себя прилично и спокойно, безпокойные прогоняются изъ засѣданія и платятъ штрафъ 1/4 камня воску; болѣе виновные подвергаются не только установленному штрафу, но и тюремному заключенію; цеховой сундукъ долженъ храниться подъ вѣдѣніемъ городской ратушной юрисдики; ключи отъ него должны находиться у старшинъ; сафьянники, хотя бы и имѣвшіе званіе мастеровъ, но не записавшіеся въ цехъ, лишаются права принимать заказы и въ случаѣ несоблюденія этого правила подвергаются грабительству и конфискаціи имущества; во время похоронъ цеховаго брата всѣ вообще мужья, жены и дѣти должны принимать участіе въ погребальномъ шествіи; не посѣтившіе три раза костела, засѣданій цеховыхъ или торжественныхъ шествій, подвергаются штрафу въ 1/2 камня воску; братья, желающіе получить званіе мастера, должны почтительно просить объ этомъ старшинъ; мастеръ, бывшій старшиной, можетъ имѣть у себя ученика, но только съ вѣдома цеха; товарищи и ученики, грубо бросившіе своихъ мастеровъ, не должны быть принимаемы другими мастерами до тѣхъ поръ, пока не удовлетворятъ обиженныхъ; братъ, мѣшающій въ торговлѣ своему брату, подвергается штрафу въ 1 камень воску; постороннимъ лицамъ строго воспрещается продавать сафьянныя кожи на рынкѣ; исключеніе допускается только для пріѣзжихъ купцовъ, которымъ можетъ быть разрѣшена торговля въ гостинныхъ домахъ; желающіе получить званіе мастера должны представить документы о свободномъ происхожденіи, заплатить въ цеховой сундукъ 40 копъ литовскихъ грошей и устроить *„коляцію“*; товарищи, женящіеся на дочеряхъ мастеровъ, а равно и дѣти мастеровъ въ этомъ отношеніи пользуются льготами; братья въ чемъ либо пострадавшіе, могутъ получать изъ цеховой казны вспомоществованіе; вдовы, оставшіеся послѣ мастеровъ бездѣтными, могутъ держать у себя товарищей 1 годъ и 6 недѣль, а имѣющія дѣтей могутъ заниматься мастерствомъ до конца своей жизни; товарищъ, обвиненный въ кражѣ или другомъ преступленіи, лишается права заниматься ремесломъ и навсегда исключается изъ цеха какъ безчестный; мастеръ не долженъ переманивать къ себѣ товарищей и давать имъ платы болѣе 8 копъ литовскихъ грошей; мастеръ не имѣетъ права одинъ наказывать провинившагося товарища; цеховые братья, неисполняющіе этихъ правилъ, подвергаются тюремному заключенію.

Proconsules et consules civitatis sacrae regiae maiestatis Vilnensis in magno ducatu Lithuaniae metropolis. Significamus praesentibus literis nostris universis et singulis praesentes visuris, lecturis, aut audituris: oblatos fuisse nobis in publica sessione, tandem in frequenti consessu iudiciorum nostrorum per farmatos Marcum Szymkiewicz et Andream Cwirbutowicz—seniores contubernii safianicorum, nec non Casimirum Rolewicz, et Christophorum Palkiewicz—eiusdem contubernii—distributores, suo caeterorumque complurimorum seniorum ac iuniorum fratrum et magistrorum praedicti contubernii nominibus agentes, articulos inferius conscriptos, quibus tam ad altare suum sub titulo sanctae Mariae Magdalenae in templo s. Spiritus ordinis praedicatorum conventus Vilnensis cultum divinum, christianam pietatem cessante hostilitate, ac per Dei gratiam in his partibus belli calamitate, iuxta antiquum morem excitare et amplificare conantur, tum et bonorum inter se, intuitu artificii sui, ordinem conservare intendunt,—supplicatumque, ut eosdem articulos sententia officii nostri confirmare ac approbare dignaremur. Quorum affectationi ac suplicationi nos deesse nolentes, serie rei bene intellecta, atque trutinata, eosdem articulos, uti ad bonum ordinem congruos, in toto approbandos et confirmandos esse sententia nostra censu-

imus; uti quidem praesentibus confirmamus et approbamus, roburque perpetuae firmitatis habituros declaramus. Quorum quidem articulorum de verbo ad verbum is est qui sequitur tenor:

Na cześć y na chwałę Panu Bogu wszechmogącemu w Tróycy ś. iedynemu, Nayświętszey pannie Mariey, y wszytkim Świętym, niech się zawsze dzieie:

Porządek albo statuta

cechu naszego safianiczego, przez mistrze cechowe, według obyczaiów inszych cechów, w mieście Wileńskim będących, za iednostayną wszytkich braci zgodą, postanowione, y od szlachetnego magistratu Wileńskiego obóygu narodom katolickiemu y greckiemu, w iedności świętey z kościołem rzymskim będącemu, nadane, które tak się zaczynaią:

Artykuł pierwszy. Jako początek każdey rzeczy ma się od P. Boga y dobra pospolitego zaczynać, tak naprzód na pomnożenie chwały Boskiey, bracia cechu safianiczego maią mieć swóy ołtarz pod tytułem świętey Maryi Magdaleny w kościele oyców Dominikanów, na którego ozdobę primario dochody cechowe maią bydź obrócone, a ieśli by od tego ołtarza do drugiego kościoła katolickiego przenieść mieli, tego bez dokładu y pozwolenia magistratu uczynić nie będą mogli. Z tych że dochodów maią się starać, aby mieli cechową chorągiew, bębny, bardy, piki, muszkiety, ładownice, y ołów prochy. Co wszytko na warownym mieyscu, za wiadomością ichmościów panów burmistrzów, ma bydź porządnie y ostróżnie dla ognia chowano, a każdy w domu ma mieć swóy muszkiet y szablę, iakoby podczas popisu z swym własnym, a nie z pożyczanym stawał rynsztukiem.

Artykuł wtóry. Ichmościom panom burmistrzom y radzie stołecznego miasta Wileńskiego wszelkie we dnie y w nocy posłuszeństwo, tak podczas pokoiu, iako, strzeż Boże, y woyny oddawać, y onych, iako mieysce króla pana zasiadaiących, wszelako czcić y szanować maią, a ieśli by co o nich kto, lub w tym mieście przeciwnego, y szkodliwego mówił, to natychmiast do wiadomości urzędowey donosić powinni będą.

Artykuł trzeci. A że każdy dobry rząd bez starszego y przełożonego bydź nie może, dla tego na każdy rok po wotivie ranney przy ołtarzu swoim, u świętego Ducha oyców Dominikanów odprawioney, maią się wszyscy bracia trzeźwo y natszczo, w dzień świętego Jana podług nowego kalendarza, do cechowey skrzynki zniść y zgromadzić, gdzie cech będzie. Tam że starszy przeszłoroczny, Panu Bogu ze wszytką bracią podziękowawszy za szczęśliwe roku przeprowadzenie, y za wszelkie od braci, posłuszeństwo y poszanowanie, wzaiemnym sposobem wszyscy bracia panom starszym za pracę y staranie około dobra cechowego y zachowania porządku dobrego, powstawszy z mieysc swych, podziękować maią, a potym zgodliwemi głosami ludzi dobrych, Pana Boga się boiących, do rządu cechowego sposobnych y zasłużonych starszych, iednego z rzymskiey, a drugiego z ruskiey strony, także dwu szafarzów katolickiey y ruskiey wiary obrać, y onych z podściwością na mieyscu starszym zasadzić maią. A ieśli by w obieraniu iaka trudność zachodziła, w tym rady od magistratu zasiągać maią. Takowi zaś starsi przysięgę po świętym Ianie na ratuszu wykonać powinni będą; a potym przeszłorocznych starszych, liczby z przychodów y roschodów przy zgromadzeniu wszytkiey braci wysłuchaią, tego

pilnie postrzegaiąc, iakoby nie na zbytki y piiatyki, ale tylko na ozdobę ołtarza y przymnożenie dobra cechowego obracali, a takowych rachunków verificatią ichmościom panom burmistrzom, ieżeliby tego chcieli y potrzeba wyciągała, czynić wolno będzie.

Artykuł czwarty. Jeśliby z dopuszczenia Bożego którému z starszych umrzeć przyszło, tedy na iego mieysce wszytka bracia, drugiego podług porządku y przypadaiącey koliey zasadzić maią, który, przysięgę na starszeństwo wykonawszy y swóy urząd odprawiwszy, iuż na drugi rok starszym obrany bydź nie może, aż natenczas gdy porządek na niego przydzie, za dozwoleniem wszytkich braci.

Artykuł piąty. Starsi obrani, po przysiędze swey, według zwyczaiu innych cechów, maią co kwartał w zgromadzeniu wszytkiey braci statuta y przywileia cechu swego dać czytać, albo co cztyry niedziele, y według potrzeby ile by pokazowała potrzeba, do iednego z starszych będą powinni się schodzić, około naradzenia dobrych rzeczy brackich y porządków cechowych, a tam iako nayskromniey zachować się maią.

Artykuł szósty. Na schadzce y na każdey cechowey potrzebie naradzaiąc się, kiedy będzie skrzynka otworzona y przywileia króla imści praesentowane, żaden brat tak starszy, iako y młódszy hałasów y wołania nie ma czynić, ale słuchaiąc starszych z pilnością, ieżeli który brat ma iaką dolęgliwość, o głos prosić powinien y co rozumie ku dobru cechowemu przypowiedzieć; a który by nie uprosiwszy głosu, ale uporem y wołaniem swym przeszkadzał, tedy takowemu kazać ustąpić za drzwi, y czwierć kamienia wosku, według wynalazku wszytkich braci, ma dać na ołtarz bracki.

Artykuł siódmy. Ażeby żaden nieporządek nie dział się, maią starsi tą moc, inszą bracią tego cechu y rzemiosła, wýstępną w rzemieśle, y nieposłusznych sądzić y sprawować, do cechu wzywać, y onych winami słusznemi według występku y uznania braci karać, nieposłuszne do więzienia mieyskiego dawać, a w kriminalnych sądach y sprawach do wóytowskiego urzędu, podług dawnych zwyczaiów w żadne się sądy, prócz porządków cechowych, nie wdaiąc. Aby też ieden drugiemu mieysca w cechu zwłaszcza młódszy starszemu nie zasiadał, ale gdzie starszy roczny każe, aby nie sprzeciwiaiąc się mieysce swe miał.

Artykuł ósmy. Skrzynkę pospolitą bracką z listy y przywileiami, regestratami brackiemi, pilnie zachować starsi roczni powinni będą; ani iey nigdzie na przedmieście dawać, ale w mieście, pod zwierzchością iurydyki mieyskiey ratuszney, na mieyscu warowanym ma bydź chowana, do którey dwa klucza, ieden u starszego rzymskiego, a drugi u ruskiego bydź ma, y ieden bez drugiego nie ma otwierać, a iešliby zachorował, albo odiezdźał, tedy do czasu iako klucza naybliższemu po sobie starszemu powierzyć, tak y mieysce swe zasadzić może.

Artykuł dziewiąty. Mistrze też takowe cechu swego maią przymować, którzy by byli w rzemieśle swym dobrze przedświaczeni; a którzy by mistrzowie przerzeczonego rzemiosła nie byli wpisani y przyięci do cechu, a nie chcieli bydź posłusznemi starszym na czas będącym, tedy takowy chociaby pod zwierzchnością mieyską, duchowną y świecką, we dworzech szlacheckich przemieszkiwali, w różnych iurydykach, takowi żadnym sposobem nie maią rzemiosła tego robić, y ieżeliby takowy się pokazał,

tedy wolno onego grabić, do więzienia oddawać.

Artykuł dziesiąty. Na mszą świętą czasów pewnych do kościoła świętego Ducha co kwartał, a mianowicie na święto Marii Magdaleny, tak też za umarłę bracią, na pogrzeb brata cechowego żony, dzieci, mistrzów cechowych, maią wszyscy przybywać bracia; a który by nie przyszedł, takowy ma dać czwierć kamienia wosku. Także ieżeliby wezwany do cechu na schadzkę nie przyszedł, na processie na Boże ciało, według zwyczaiu innych cechów na popisy nie przybył, tymże karany bydź ma.

Artykuł iedynasty. Jeśliby który tego rzemiosła potrzykroć, wzgardzaiąc te artykuły, do cechu albo na mszę nie przyszedł, takowy ma dać półkamienia wosku.

Artykuł dwunasty. Jeśli by który brat tego rzemiosła, te swoie safianickie rzemiosło robić y mistrzem zostać chciał, takowy powinien do panów starszych rocznych przyść, wstęp uczynić y oto iak naypotściwiey prosić, a panowie starsi do niedziel cztyrech maią dać na rozmyślenie.

Artykuł trzynasty. Żaden tak z mistrzów, iako towarzyszów nie ma z bronią do cechu przychodzić, a ieśli by się to któremu przytrafiło, ma oną broń do starszego cechowego, u którego na tenczas onego roku skrzynka bracka pospolita będzie, dać zachować.

Artykuł czternasty. Który mistrz był starszym albo szafarzem, takowemu wolno ucznia przymować y uczyć rzemiosła swego, ale zaraz do cechu ma opowiedzieć, y zapisać na lat sześć, a nie więcey, tak kożdy brat tego cechu dobrze zasłużony ma uczynić.

Artykuł piętnasty. Towarzysze y uczniowie, którzy od mistrzów swych nie utściwie odchodzą y nieopowiednie odstawaią, u inszych aby nie robili, aż pierwszym dość uczynią. A który by brat takowego towarzysza albo ucznia odmówił, u siebie przechowywał, ma bydź winą obłożony według wynalazku braterskiego.

Artykuł szesnasty. Aby ieden drugiemu bratu na targu pospolitym w kupowaniu towarów nie przeszkadzał, y nie podkupował się, pod drugim zadatki dawać y drożyznę czynić nie ważył się; a kto by się tego podkupienia ważył, takowy ma bydź karany kamieniem wosku.

Atykuł siedmnasty. Który by brat nieposłuszny y przeciwny panom starszym był, tedy o takowym maią dać do urzędu wiedzieć, aby więzieniem był karany, przez cztyry dni, a potym winy złotych dziesięć ma zapłacić.

Artykuł ośmnasty. Jeżeli by w spólnym posiedzeniu braterskim, tak na schadzce, iako y innym mieyscu, słowy nieuczciwemi ieden drugiemu przymawiał, a mianowicie starszym, według wynalazku brackego ma bydź karan. A ieśli by się to trafiło gdzie na innym posiedzeniu, a nie w cechu, że ieden drugiemu z winą utściwego złorzeczył by, albo obraził y zesromocił, takowy od urzędu ma bydź karany.

Artykuł dziewiętnasty. Towary, rzemiosłowi safianickiemu służące, zgodne na targu, to iest: kozłowina, baranina, u różnych mieszczan y kupców będące, aby kożemiacy, bałtusznicy, którzy nie uczyli się tego rzemiosła safianiczego, na żółte, czerwone y czarne nie ważyli się kupować y robić; tak też którzy przed czasy zarabiali z różnych materii, farb mączenicznik, przytym do wykwaszenia skór, aby nie przeskadzali, iako w kupli samey, tak y w materyach naszych, co należy do wyrobienia safianu. A ieżeli

to na którym przeświadczono będzie, tedy od urzędu wziąwszy sługę, grabić y do szpitala oddawać.

Artykuł dwudziesty. Aby ludzie z inszych miast przyiezdży nie ważyli się skór wyprawnych safianowych poiedynkiem, ani po rynku nosząc, chiba w sklepach, y gościnnych domach ogułem przedawać, w czym ieśli by który z gości był przeświadczony, maią dać znać do urzędu, takową robotę y skóry grabić, do szpitala oddać wolno będzie. Także tatarowie, przekupnie, ieżeli by po przedmieściach y w mieście skóry, temu cechowi należące, to iest kozłowinę, baraninę, ważyli się dla przekupstwa lub wyrobienia kupować, takowych wolno grabić z sługami urzędowymi, y tę grabież na szpital świętey Tróyce oddawać.

Artykuł dwudziesty pierwszy. Kiedy który magister chce zostać rzemiosła safianiczego, takowy ma wprzódy pokazać listy od wolnego urodzenia, ieżeli pięknie się wyzwolił u magistratu swego, potym mieyskie prawo przyiąć, y do skrzynki brackiey cechu naszego safianiczego powinien dać y odliczyć kop czterdzieścia Litewskich gotowemi pieniędzmi, zaraz niedłużąc się, y kolacią dla wszytkich braci według przemożenia sprawić będzie powinien.

Artykuł dwudziesty wtóry. Jeśli by tego rzemiosła towarzysz poiął mistrzową córkę, takowy do skrzynki brackiey ma dać kop. . . . . *) y kolacią według przemożenia dla braci sprawić.

Artykuł dwudziesty trzeci. Jeśli by mistrowczyk, w tym rzemieśle safianiczym dobrze wyćwiczony, chciał maystrem zostać, ma dać parę czerwonych złotych y kolacią dla braci sprawić.

Artykuł dwudziesty czwarty. Że iest kożdy człowiek podległy przypadkowi y chorobie; zaczym, ieżeliby z dopuszczenia Bożego który brat tego rzemiosła podupadł, tedy takowego maią zapomoc z skrzynki y pożyczyć z tym dokładem, gdy go pan Bóg przywróci do zdrowia y do rzemiosła, powinien będzie oddać te pieniądze zpodziękowaniem.

Artykuł dwudziesty piąty. Pozostała wdowa, za mistrzem tego cechu będąca, ieżeli bezpotomna będzie, takowey do roku y sześciu niedziel maią z cechu starsi towarzysza pozwolić; a ieżeli by została z potomkiem, tedy takowey nie ma bydź broniono rzemiosło safianicze robić, aż do śmierci, lubo by potym y potomek umarł, a mianowicie wdowa, która za starszym była, ieżeli by pozostała, lubo by y potomstwa nie miała, takowey aż do śmierci ma bydź towarzysz dodawany, y robota niebronna, a ieśli by poszła za mąż inszego cechu, iuż więcey takowego rzemiosła robić nie będzie.

Artykuł dwudziesty szósty. Jeśli by który mistrz albo towarzysz tego rzemiosła na iakim złym uczynku (czego Boże uchoway) albo na złodzieystwie, y nieiakiey niepoczciwości był poszlakowany, takowy nie tylko od cechu, ale od robienia rzemiosła ma bydź odrzuczon wiecznymi czasy iako bezecny.

Artykuł dwudziesty siódmy. Aby też bez dozwolenia starszych rocznych ieden od drugiego pomocnika albo towarzysza nie brał, także wędrownego nie przymował; który by to uczynił, ma płacić winę według wynalazku braci.

Artykuł dwudziesty ósmy. Aby żaden z mistrzów większego wachlonu towarzyszowi dobrze robiącemu według ręki iego,

---

*) Не написано—сколько.

nad kop ośm przez cały rok dawać nie ważył się, pod utraceniem na potym czeladzi, y winą na ołtarz cechowy.

Artykuł dwudziesty dziewiąty. Jeżeli by w czym towarzysz mistrzowi przewinił, tedy mistrz nie powinien takowego towarzysza sam w domu karać, tylko w cechu; a ieśli by się ważył w domu swym karać, a nie w cechu, tedy powinien według wynalazku braci popadnie.

Artykuł trzydziesty. A ieśli by który kolwiek tego rzemiosła safianiczego, tym artykułom wyżey opisanym, w namnieyszym punkcie y paragraffie przeciwnym y nieposłusznym był, takowemu nie ma bydź dopuszczono, aby rzemiosło robił, y zaraz takowego nieposłusznego do urzędu posyłać y więzieniem karać mamy.

Quos quidem articulos, uti bonum ordinem praefati contubernii in se continentem, nobile officium consulare Vilnense in omnibus punctis, clausulis et paragraphis approbavit, eosdemque manutenere, et in omnibus iuxta praescriptum illorum iisdem contubernalibus obedire serio demandavit. In maioremque horum omnium fidem et evidentius testimonium, praesentes publico officii consularis Vilnensis sigillo communiri, et manu notarii ordinarii eiusdem officii subscribi permisit. Datum Vilnae, sabbatho post festum s. Casimiri confessoris proximo, die sexta mensis Martii, anno Domini 1666.

1669 г. Сентября 16 дня.

Изъ книги № 5118, 1668—1674, стр. 297—303.

15. Цеховой уставъ Виленскихъ скорняковъ.

Во избѣжаніе замѣшательствъ, часто происходящихъ въ торговлѣ и ремесленныхъ занятіяхъ, а также и злоупотребленій отъ *люзныхъ людей*, незаконно занимающихся скорняжествомъ, Виленскій магистратъ составилъ для скорняковъ слѣдующія правила:

1) Скорняки могутъ заниматься торговлей какъ въ лавкахъ, такъ и на улицахъ, разными шубами и мѣхами, но только послѣ вписнаго въ купеческій реестръ;

2) также мѣховымъ платьемъ мужескимъ и женскимъ, и шапками послѣ вписнаго въ скорняжскій реестръ;

3) въ день св. Николая скорняки должны собираться въ общее засѣданіе для выбора цеховыхъ старшинъ (двухъ католиковъ и двухъ православныхъ) и шафарей (ключниковъ); эти лица должны произносить присягу и утверждаться магистратомъ;

4) каждыймѣсяцъ должны собираться на засѣданія для обсужденія цеховыхъ дѣлъ; старшины должны завѣдывать цеховой казной и отдавать отчетъ въ ея расходованіи; цеховой сундукъ долженъ храниться въ городѣ подъ магистратской юрисдикой;

5) лица, желающія получить званіе мастеровъ,

должны представить свидѣтельства о рожденіи и обученіи мастерству;

6) затѣмъ представить пробную работу и заплатить *вкупное* въ цеховую казну;

7) каждый скорнякъ долженъ имѣть саблю, мушкетъ и другое оружіе для защиты города и смотра;

8) лица, занимающіяся мастерствомъ безъ вѣдома цеха, подвергаются конфискаціи ихъ имущества;

9) пріѣзжіе гости, Русскіе купцы, могутъ продавать свои мѣховыя вещи въ гостинномъ ряду только Виленскимъ купцамъ и скорнякамъ; лицамъ постороннимъ покупать такія вещи строго воспрещается подъ страхомъ конфискаціи купленнаго имущества;

10) Виленскимъ жидамъ строго воспрещается заниматься скорняжествомъ и мѣховой торговлей, а также держать у себя христіанскую челядь;

11) всѣ цеховые члены,—товарищи, ученики и прислуга, должны быть записаны въ цеховой реестръ съ тою цѣлію, чтобы мастера не смѣли переманивать ихъ къ себѣ, подъ страхомъ взысканія 20 злотыхъ;

12) цеховые старшины должны наблюдать, чтобы въ работѣ и продажѣ скорняжскихъ вещей не было подлога; лица провинившіяся въ этомъ, должны быть исключаемы изъ цеха;

13) мастеръ, испортившій шубу въ работѣ, подлежитъ суду цеховыхъ старшинъ, но съ правомъ апелляціи;

15) скорняки, занимающіеся торговлей должны принимать участіе въ купеческой скринкѣ (взносахъ);

15) также точно должны принимать участіе въ торжественныхъ выходахъ подъ купеческою хоругвію и поддерживать свой алтарь въ св. Троицкой уніатской церкви.

Въ заключеніе магистратъ запрещаетъ скорнякамъ помимо его вѣдома и согласія выпрашивать у королей какихъ нибудь особенныхъ правъ.

Feria secunda post festum exaltationis sanctae crucis die decima sexta mensis Septembris, anno Domini 1669.

Wóyt, burmistrze, rayce y wszytek magistrat miasta iego królewskiey mości stołecznego Wilna, wszem wobec y każdemu zosobna, teraz y na potym będącym, obywatelom miasta Wileńskiego iawno y wiadomo czyniemy: iż my, bacząc y doświadczeniem samym doznawszy, iako miasto Wileńskie, za rozmnożeniem się różnych nieporządków, tak w handlach y rzemiosłach, co dzień do większego przychodzi zniszczenia, a ieszcze za rozszerzeniem różnych iurisdyk y przeszkod, dla których handle w swą klubę podług porządków innych miast wprawić się nie mogą, rzemieśnicy zaś dla ludzi łóznych y pokątnych nie tylko ustawać, ale y na dobrach swoich szwankować muszą; zatym od różnych obywatelów narzekanie następować musi. Zabiegaiąc tedy temu, a życząc, aby handle w mieście Wileńskim porządnie szli, rzemiosła zaś iedne drugim przeszkodą niebyły, umyśliliśmy, za proźbą sławetnych Jana Żempły, Fiedora Stefanowicza, Grzegorza Apanowicza, Jana Towpochy, Grzegorza Puzylewicza, Athanazego Tosznickiego, Krzysztopha Olszewskiego, Krzysztofa Chochłowskiego, Ostafiego Czuranowicza, imieniem swym y braci swey, mieszczan y kusznierzów Wileńskich, do nas wniesioną, tak handlem, iako y rzemiosłem bawiących się, bratstwo ich, od antecessorów naszych w mieście Wileńskim ufundowane, prawami y przywileiami przez królów ichmościów polskich y wielkich xiążąt Litewskich ieszcze przed unią y potym utwierdzone, pewnemi artykułami, podług wyrażnego prawa mayderburskiego y przywileiów nam służących obwarować, y onym nadać, któ-

re, oni maiąc tym snadniey y prędzey, różnym krzywdom, szkodom, przekazom, w handlach y zabawach kuszniersklch, a mianowicie przez namnożenie się loznych ludzi, którzy tę zawsze kuszniersk nieszłusznie sobie przyprawuią y przywłaszczaią; też przez swawolną, a nieuskromioną czeladź dzieiącym się zabieżeć starać się będą.

Naprzód tedy pomienieni kusznierze Wileńscy maią wszelakim futrem, sobolim, rysim, marmurkowym, lisim, bielinim, baranim, smuszkowym y innym wszelakim (za wpisnym do kupieckiego reiestru) w kramach publice, na rynku y ulicach handlować.

Powtóre. Szaty, suknie męzkie y białogłowskie, tak też czapki męzkie różnego koloru y materiey wszelakim futrem publicznie y doma, za wpisanym do kuszmerskiego regestru, przedawać.

Potrzecie. Aby ta zabawa kusznierska w handlach, rzemieśle swoim tym lepsze brała pomnożenie y pożytek, w rok zbierać się maią do domu swego kusznierskiego, w dzień święty ś. Mikołaia, gdzie przy prawach y przywileiach, skromnie ze wszelaką utściwością, zasiadszy, zgodnie przystąpić, bez żadney altercatiey y factii, starszych czterech z pośrzodku siebie, nam y miastu dobrze zasłużonych, dwóch z religiey rzymskiey, a dwóch z religiey graeckiey, obierać maią; z których dway, ieden z rzymskiey, a drugi z graeckiey strony szafarzami być maią, których obrawszy y nam praesentowawszy do przysięgi stanowić, y to co według artykułów, albo od nas zleconego maią proponować będą, słusznie y zgodnie miedzy sobą namówić y concludować będą powinni.

Czwarty. Schadzki co miesiąc w dzień niedzielny pierwszy miesiączny dla namów swoich składać maią. Na które młodzi albo słudzy ich zawczasu bracią wszytką obeyść powinni będą. A ktoby na schadzce za obwieszczeniem nie był, a potym słuszney nie dał przyczyny, tedy takowy bez żadney folgi, winy groszy dziesięć płacić do skrzynki powinien będzie. Starsi zaś czterey powinni wszelkiemi proventami, dochodami, roschodami władnąć, z których pieniądze zabrane maią w skrzyni chować za dwóma kluczami, tak żeby ieden bez drugiego odbierać dochodów, tak y wydawać nie ważył się. Z pomienionych zaś przychodów y roschodów starsi po skończeniu roku swego, następuiącym po sobie y zgodnie obranym starszym, rachunki z pomienionych roschodów y przychodów uczynić, y klucze oddać powinni będą. Skrzynka iednak bracka nie na przedmieściu, ani gdzie indziey, ale w mieście pod iurisdictią mieyską na mieyscu pewnym y dobrze warownym chowana bydź ma.

Piąty. Każdy brat, który by wyuczywszy się zabawy kusznierskiey mistrzem chciał zostać, ma ukazać listy, iako iest wolnego y potściwego urodzenia, y gdzie się uczył zabawy swoiey.

Szósty. Tenże brat zabawy kusznierskiey, nim zostanie mistrzem, przed starszemi ukazać sztukę mistrzowską ma, a potym do regestru brackiego wpisać się, nie wprzódy iednak, aż na mieyską przysięże, y to za pewnym wkupnem, które ma bydź na uwadze starszych. A to wkupne ma bydź z innemi prowentami do kusznierskiey skrzynki obrócone.

Siódmy. Każdy kusznierz ma mieć szablę, muszkiet y inne oręża dla obrony miasta y popisów dorocznych.

Ósmy. Kto by zaś, uczywszy się tu w Wilnie zabawy kusznierskiey, a nie wpisaw-

szy się do bractwa, ważył by się futra różne, mianowicie sobole, rysie, lisie, kunie, hornostaie, bielki y inne wyprawować, robić, zażywać, podkraiwać y podszywać pod szaty y suknie, tak też y czapki poważne męzkie y białogłowskie robić, w domu y publicznie w rynku przedawać, tedy takowy, iakiego kolwiek narodu, iurisdictiey, w futrach y czapkach swoich zagrabiony bydź ma; którey grabieży połowa na mury mieyskie, a druga do skrzynki kusznierskiey obracać się ma.

Dziewiąty. Maią postrzegać starsi kusznierze, aby kupcy Moskiewscy, z Rusi przyieżdży, nigdzie indziey nie stawali, tylko w gościnym domie, a to żeby takowi goście z chrześcianmi różney zabawy, a nawet y z żydami nie handlowali, ale ażeby z nich tylko kupcy Wileńscy, miastu przysięgli, albo bracia kusznierskiey tylko zabawy kupowali; przez innego zaś rzemieśnika albo gościa, tak też żyda noszących, iawnie y pokątnie, y szynkuiących po mieście y przedmieściu, od pomienionych gości nabyte futra zagrabione bydź maią.

Dziesiąty. A że żydzi Wileńscy nie tylko futrem różnym w kramach, sklepach y po rynku, y ulicach handluią, ale też do wyrobienia onego czeladź chrześciańską odmawiaią, tak dalece, że na robotę chrześcianie dostać nie mogą; tedy pomienieni kusznierze maią y będą mieć wolność żydów w rynku, na ulicy y przedmieściu z futrem zastawszy zgrabić, czeladź zaś od nich odebrać, y więzieniem taką swawolną czeladź karać. Do czego urząd nasz burmistrzowski sług przysięgłych przydać ma, ale po żydach y pokątnych mieszkaniach, rewidować takową lózną czeladź wolno będzie. Towarzysze zaś nie tylko u żydów, ale też ani u chrześcian kupców, ani u żadnych rzemieśników futr wyprawować y wyrabiać naymować się y zmawiać nie maią.

Jedynąsty. Dla lepszego zaś porządku maią y powinni będą starsi pilno postrzegać, aby chłopcy, czeladzi y towarzysze do regestru kusznierskiego wpisowani byli, a to naybardziey dla tego, żeby ieden drugiego nie odmawiał, pod winą złotych dwudziestu.

Dwunasty. Nie mniey y to na czułości panów starszych zależeć będzie, aby towary y robota ich żadnego nie miała falszu, bo gdzie by takowy miedzy bracią nalazł się, ma bydź z bractwa rugowany y zabawa onemu kusznierska zabroniona póty, ażby dobrze za to pokutował.

Trzynasty. Kto by zaś futro celuiąc, robiąc, podszywaiąc, albo podkraiwaiąc zepsował, tedy takowego brata starsi sądzić powinni będą. A ieśli by którey stronie ciężki dekret był, tedy appellacya do nas broniona nie ma bydź.

Czternasty. Contributie y składanki na potrzeby publiczne wszyscy kusznierze do skrzynki publiczney kupieckiey, kiedy uchwała zaydzie, oddać powinni będą. Jednakże ma bydź na to respekt, którzy tylko samym rzemiosłem będą się bawić, nie maiąc handlów, kramów, aby temi publicznemi składankąmi nie byli agrawowani; iednakże według możności maią się przykładać y ci, co na łokciach koło ratusza będą siedzieli.

Piętnasty. Popisy, monstry, potykanie króla imci y inne okazye, powinne bractwo kusznierskie przy chorągwiach kupieckich odprawować. Maią też mieć ołtarz swóy przy cerkwi świętey Tróyce ru-

skiey uniatskiey, gdzie im oycowie bazyliani ukażą.

Na ostatek, wszystkie te artykuły generaliter y każdy z osobna, iako się w sobie maią, na potomne czasy pozwalaiąc y nadaiąc pomienionemu bractwu kusznierskiemu, waruiemy: aby więcey nad te artykuły kusznierze u króla imci, bez wiadomości y consensu naszego, nie ważyli się wyprawować. Do których artykułów dla lepszey wagi pieczęć publiczną przycisnąć y panu pisarzowi naszemu podpisać się rozkazaliśmy. Pisan w Wilnie dnia szesnastego miesiąca Septembra, roku tysiąc sześćset sześćdziesiąt dziewiątego.

Qui quidem articuli in ea, uti praemissum est, tenoris obloquentia actis consignati sunt praesentibus, et parti requirenti per depromptum extraditi.

1676 г. Апрѣля 12 дня.

Изъ книги № 5141, за 1742—1745 годы стр. 763.

16. Подтвердительная привилегія короля Яна III, данная цеху Виленскихъ переплетчиковъ.

Король Янъ Казиміръ, вслѣдствіе ходатайства нѣкоторыхъ Виленскихъ переплетчиковъ принять мѣры къ уничтоженію разныхъ диссидентскихъ и еретическихъ книгъ, которыя переплетались какъ диссидентами, такъ и евреями, далъ имъ настоящій уставъ, сущность котораго заключается въ слѣдующемъ: переплетчики должны ежегодно собираться въ день св. Николая и выбирать изъ среды себя двухъ старшинъ католиковъ, которые должны наблюдать за порядкомъ въ цехѣ и читать цеховой уставъ; старшины должны производить судъ и расправу, но только по дѣламъ гражданскимъ, наблюдать за цеховой казной и поступленіемъ въ цехъ новыхъ членовъ; товарищи должны представлять свидѣтельства о своемъ происхожденіи и во всемъ поступать согласно постановленнымъ правиламъ; диссидентамъ и еретикамъ строго воспрещается переплетать и торговать книгами не только еретическими, но даже и католическими, подъ страхомъ конфискаціи такихъ книгъ на хвалу Божію; всѣ лица, желающія заниматься переплетнымъ мастерствомъ, подъ какой бы юрисдикой они не были, хотя бы даже имѣли и свои собственные дома, должны вступать въ цехъ, въ противномъ случаѣ верстаки ихъ должны подвергаться конфискаціи.

Въ исполненіи этого устава должны оказать переплетчикамъ помощь Виленскій бискупъ, воевода и магистратъ.

Feria quarta die decima sexta mensis Octobris, anno Domini millesimo septingentesimo quadragesimo tertio.

Coram actis nobilis officii consularis civitatis s. r. m. metropolitanae Wilnensis comparentes personaliter famati domini Zacharias Bocewicz et Michael Wincza—introligatores, cives Wilnenses, sani men-

te pariter et corpore existentes, praesentes literas privilegii confirmationis serenissimi Joannis tertii, regis Poloniae et magni ducis Lituaniae etc., contubernio eorum artis compactoriae servientes, salvas et illaesas, manu eiusdem serenissimi regis propria subscriptas, sigilloque maiori m. d. L. communitas, cum introfusius contentis, ad acta obtulerunt, et sibi per deprompturn ex eisdem actis extradi sub sigillo iuridico petierunt. Quarum literarum praemisso modo oblatarum, de verbo ad verbum rescribendo contenta, tenor sequitur estque talis:

Jan trzeci, z Bożey łaski król polski etc. Oznaymuiemy tym listem naszym ninieyszym wszem wobec y każdemu zosobna, komu by o tém wiedzieć należało, iakośmy na przeszłych szczęśliwych koronacyinych seymach, wszytkie prawa y przywileia, od naiaśnieyszych antecessorów naszych nadane, wszelkiego stanu, kondycyi, differencyi ludziom iurisiurandi religione potwierdzili, y one całe y nienarusznie zachować przyrzekli, tak y teraz gdy produkowane są przed nami przywileia albo listy na pargaminie pisane, ręką nayiaśnieyszych królów Jana Kazimierza, tak też y Michała, antecessorów naszych, podpisane y z pieczęciami wielkiego xięstwa Litewskiego zapieczętowane, zawieraiące w sobie porządek kunsztu albo rzemiosła cechowi służące, zdrowe, całe y nienaruszone, ani żadnego w sobie podeyrzenia nie maiące, a o konfirmacyą staraiących się y suplikuiących, na imie starszych kunsztu pomienionego sławetnych pana Eliasza Żontylla y Wawrzynca Zaięczkowicza, sukcessorów dawnych przywileiów, abyśmy powagą naszą królewską stwierdzić y zmocnić raczyli, którego tenor słowa do słowo tak się zaczyna:

Jan Kazimierz, król polski etc. Oznaymuiem tym listem naszym wszem wobec y kożdemu zosobna, komu wiedzieć należy. Tak nam iest przez panów radnych y urzędników naszych dwornych od supplikuiących wiernych poddanych naszych, pana Eliasza Żontylla y Kazimierza Wierzbowskiego, na ten czas starszych cechu rzemiosła introligatorskiego, miasta Wileńskiego naszego stołecznego, doświadczonych ludzi w rzemieśle introligatorskim y dobrze wiadomych, iakie przed laty w cechu y bractwie ich zachowały się porządki, doniesiono, że wielkie w rzemieśle ich teraz się znayduią nieporządki, a zwłaszcza gdy heretycy y inni dyssydenci religii, albo innych różnych sekt do miasta naszego Wileńskiego wprowadzaią xięgi heretyckie, po kramach przedawaią, gdy żydzi xięgi chrześciańskie oprawuią, gdy y innych wiele bezprawia introligatorom staie się. co z krzywdą Bożą y szkodą mistrzów pomienionego cechu dziać się musi, chcąc my tedy takie zniszczyć nieporządki, za prośbą y skargą tych pomienionych starszych y życząc, aby w tym cechu iako naylepszy był porządek, a zwłaszcza gdy tego kościoła Bożego y innych samych y publiczny wyciąga pożytek, daiemy ten przywileiy nasz, aby się żaden kramarz, ani żyd, ani z dyssydentów nie ważył xięgami handlować, abo przedawać, lubo by w cechu był, pod winą y utraceniem wszytkich xiąg, y ten niżey wyrażony, iako się w przerzeczonym rzemieśle sprawować y zachować się maią postanawiamy porządek:

Naprzód, aby co rok w dzień ś. Mikołaia, pospołu zgromadziwszy się, obrali miedzy sobą dwóch starszych, w wierze świętey katolickiey rzymskiey będących, ludzi dobrych, a nie dyssydentów żadnych, którzy że by

na każde suchedni roku, przed zgromadzeniem mistrzów y towarzyszów porządki ich czytane były, postrzegać będą, a zawsze we dwu niedzielach, albo ile razy potrzeba będzie mistrzowie tego rzemiosła do iednego z starszych, zwłaszcza do cechmistrza, na ten czas obranego, y którego nie prędzey, tylo aż w rok obierać maią y schodzić się maią, dla naradzenia o dobrym porządku bractwa tego y zniesienia o wszelkich potrzebach cechowych y brackich. Starsi, według opisania porządków y artykułów swych, występki wszelkie karać y karanie brać maią, o złą robotę y zepsowanie sądzić; wyiąwszy iednak krwawe uczynki, ran, obelżenia y inne do sądu woytowskiego należące kryminały. Starsi skrzynkę bracką z prawami y przywileiami cechowemi rzeczoma chować będą; do cechu też zgodnych będą przyimować, to iest tych, którzy by pierwiey sztukę rzemiosła y mistrzowstwa swego według zwyczaiu, iaki się zachowuie, ukazali. Oraz też y list od urodzenia, wyuczenia y uwolnienia od mistrza swego ukazać powinien. Mistrzów zaś obierać będą w rzemieśle godnych y zaleconych, którzy we wszystkim tak, iako w artykułach ich w osobliwey xiędze opisano iest, sprawować się maią. Także y towarzysz każdy pomienionego rzemiosła introligatorskiego, y toż rozumieć y puzderniczym do tegoż cechu zawsze należeli y teraz należeć maią, podług tych że artykułów we wszystkim sprawować się y podlegać porządkowi cechowemu powinien będzie. Przerzeczonym zaś porządkom y artykułom ich, ieżeliby kto był sprzecznym y nieposłusznym, taki do rzemiosła ich niema być przyimowany. Xiąg żadnych nie wolno nikomu wprowadzać z dyssydentów albo herezyi y przedawać, albo biblioteki otwierać, do miasta albo w mieście naszym Wileńskim. A ktory by kolwiek ważył się one wprowadzać, albo przedawać, po takim za dokumentem pewnym wszytkie xięgi maią być zabrane y wolno ie każdemu sobie u nas kadukiem uprosić. Takim y tym sposobem wszytkim, którzy w kramach chociaż y katholickie przedawaią xięgi, z herezyi albo z dyssydentów, oprócz co robić maią, albo którzy taiemnie one do miasta wprowadzaią, albo introligować ważą się (iako to więc żydki chrześciańskie oprawować zwykli), nie będąc w cechu pomienionego introligatorskiego rzemiosła, za dowodem pewnym zabrane być maią y na chwałę Bożą obrócone. Do tego którzy by z pomienionych rzemieślników nie byli wpisani, albo przyięci do bractwa y cechu ich, a nie chcieli posłusznemi być, albo podlegać starszym y porządkom cechowym we wszytkim, tak iako się w inszych zwykło zachować cechach, lubo by y domy mieli albo mieszkali pod prawem zamkowym, lubo iakich kolwiek panów duchownych, lubo świeckich, szlachetnych, tacy rzemiosła tego robić nie powinni y warstaty maią im być zabrane, nawet y uczniowie takich za nieucściwych poczytani y do roboty rzemiosła tego na żadnym mieyscu przypuszczeni być nie maią. Powinni tedy we wszytkim starszym porządkom y artykułom cechu przerzeczonego podlegać. W czym iaśnie wielmożny imci xiądz biskup Wileński y imci pan woiewoda Wileński, wóyt y burmistrze Wileńscy maią im być na pomocy y innych od krzywd bronić y nieposłusznych do oddania posłuszeństwa, podług przywileiu tego naszego, przymuszać. Co tak teraznieyszym, iako y na potym będącym poruczamy. I natoś my dali ten list przywileiu nasz, dla

lepszey twierdzy y doskonałości cechu y bractwa pomienionego rzemiosła z podpisem ręki naszey y pieczęcią wielkiego xięstwa Litewskiego. Data w Wilnie, ósmego dnia miesiąca Czerwca, roku Pańskiego tysiąc sześćset sześćdziesiąt czwartego, panowania naszego polskiego y szwedzkiego szesnastego roku. Jan Kazimierz król. Mieysce pieczęci mnieyszey wielkiego xięstwa Litewskiego. Waleryan Stanisław Judycki—pisarz wielkiego xięstwa Litewskiego.

My tedy Michał król, do przerzeczoney suplikacyi łaskawie się skłoniwszy, przerzeczony list przywiley we wszytkich iego punktach, klauzułach y kondycyach powagą naszą królewską stwierdzić y wzmocnić umyśliliśmy, iakoż y stwierdzamy, zmacniamy, deklaruiąc, iż ten list albo przywiley nasz należytą moc y wagę ile prawo pozwala mieć powinien. Na co dla lepszey wagi y wiary ręką naszą podpisawszy się, pieczęć wielkiego xięstwa Litewskiego przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, konfirmacya na seymie walnym koronacyinym dnia dwunastego miesiąca Kwietna, roku Pańskiego tysiąc sześćset siedmdziesiątego, panowania naszego pierwszego roku. U tego przywileiu podpis ręki iego krolewskiey mości temi słowy: Michał król, a przy pieczęci mnieyszey wielkiego xięstwa Litewskiego podpis pisarski: Waleryan Stanisław Judycki—archidyakon Wileński, proboszcz Trocki, pisarz wielkiego xięstwa Litewskiego. My tedy król, bacząc być tę potrzebę szlachetnych starszych cechu introligatorskiego słuszną y z prawem pospolitym zgodną, te zwyż rzeczone prawa y przywileia, od nayiaśnieyszych antecessorów naszych królów imściów polskich y wielkich xiążąt Litewskich cechowi introligatorskiemu Wileńskiemu nadane, we wszytkich punktach, klauzulach y paragrafach approbuiemy, utwierdzamy, chcąc mieć, aby nienaruszone zostawały, y od wszytkich obserwowane były wiecznemi czasy. Y na to daliśmy nasz konfirmacyiny przywiley pomienionym starszym cechu introligatorskiego Wileńskiego, z podpisem ręki naszey, do którego pieczęci wielkiego xięstwa Litewskiego przycisnąć rozkazaliśmy. Działo się w Krakowie, na seymie szczęśliwey koronacyi naszey, dnia dwunastego miesiąca Aprila, roku Pańskiego tysiąc sześćset siedmdziesiąt szóstego, panowania państw naszych szóstego roku. Jan król. Konfirmacya cechowi introligatorskiemu Wileńskiemu. Jan Władysław Brzostowski—pisarz wielkiego xięstwa Litewskiego m. p.

Quae praesentes literae privilegii confirmationis, praemisso modo oblatae, sunt actis nobilis officii consularis civitatis sacrae regiae maiestatis metropolitanae Vilnensis insertae, inscriptae ac insinuatae.

1684 г. Августа 19 дня.

Изъ книги № 5128, 1684—1687 г. л. 228—237.

17. Уставъ цеха шапочниковъ, чулочниковъ, суконниковъ и войлочниковъ въ городѣ Вильнѣ.

Виленскій магистратъ, стараясь установить и поддержать правильный порядокъ въ развитіи городской жизни, по просьбѣ разныхъ лицъ прежде бывшаго цеха шапочниковъ, чулочниковъ, суконниковъ и войлочниковъ, выдаетъ цеху новый уставъ вмѣсто прежняго, пропавшаго во время Московской войны, сущность котораго, выраженная въ 30 §§, заключается въ слѣдующемъ:

Цеховое братство должно имѣть свой алтарь въ костелѣ Бернардиновъ; лица не посѣщающія церковныхъ службъ должны платить штрафъ: мастеръ—6 гр., товарищи 3 гр.; тѣ и другія должны быть только римско-католической и греческой вѣры; между цеховыми должно сохраняться полное послушаніе; для управленія цехомъ и веденія его дѣлъ должны ежегодно избираться старшины римской и греческой вѣры, поочередно изъ среди шапочниковъ, затѣмъ чулочниковъ и т. д.; старшины при вступленіи въ должность должны произносить присягу и по истеченіи года давать отчетъ въ своей дѣятельности; частныя цеховыя сходки должны отбываться каждую недѣлю или чрезъ 2 недѣли послѣ полудня, а генеральныя чрезъ 4 недѣли; на этихъ сходкахъ долженъ читаться цеховой уставъ, съ тою цѣлію, чтобы никто не отказывался его незнаніемъ; лица неисполняющія этого правила должны платить штрафъ въ 15 грошей; во время цеховыхъ засѣданій цеховой сундукъ долженъ находиться на столѣ для возбужденія въ братчикахъ спокойствія и уваженія къ мѣсту и времени; безчинство должно строго преслѣдоваться и подвергаться штрафу въ 1/4 камня воску; цеховой сундукъ съ документами и деньгами должны храниться подъ замками старшинъ, но въ городѣ подъ магистратской юрисдикціей; лица, желающія получить званіе мастеровъ, подвергаются установленному испытанію по пробнымъ работамъ, признать надъ собой мѣстное право, заплатить 100 зл. въ цеховую казну и устроить угощеніе; товарищи и дѣти мастеровъ подлежатъ въ этомъ случаѣ общимъ цеховымъ правиламъ: цеховые не посѣщающіе костельныхъ службъ должны платить 3 гр. штрафу, а уклоняющіеся отъ празднованія Божьяго тѣла и городскихъ смотровъ и торжественныхъ встрѣчъ 1/4 камня воску; старшины не исполняющіе этихъ правилъ должны платить 1/2 камня воску; цеховые ученики должны работать у мастеровъ 4 года для полученія званія товарища; тѣ и другіе не имѣютъ права самовольно переходить отъ одного мастера къ другому и мастера, принимающіе такихъ работниковъ, должны платить 1/2 камня воску; лицамъ постороннимъ разрѣшается продавать издѣлія этого цеха только въ склепахъ и гостинныхъ домахъ; лица умершія, а равно ихъ жены и семейства, пользуются вспомоществованіемъ отъ цеха; мастера отнюдь не должны переманивать къ себѣ товарищей и давать имъ больше 50 зл. жалованья; недоразумѣнія возникающія между мастеромъ и товарищемъ должны разрѣшаться въ цехѣ; лица, явно не повинующіяся цеховому уставу, отрѣшаются отъ цеха и передаются въ вѣдѣніе магистрата; всѣмъ производителямъ этого цеха позволяется приглашать къ себѣ красильщиковъ, которые своего цеха не имѣютъ; такъ какъ другимъ цехамъ предоставлено право, по которому только и могутъ производить свои работы цеховые Виленскіе на пространствѣ между Вильною, Гродною, Ковномъ, Новогородкомъ, Минскомъ, Полоцкомъ и Динабургомъ, то такое же право

предоставляется и настоящему цеху; всѣ братчики этого цеха должны предпочитаться купцами предъ всѣми другими покупателями; торговля цеха всѣми товарами должна производиться по примѣру Кракова и Познани.

Anno millesimo sexcentesimo octuagesimo quarto, mensis Augusti decima nona.

Burmistrze y rayce miasta iego królewskiey mości stołecznego Wilna, oznaymuiemy tym listem naszym wszem wobec y każdemu zosobna, komu by o tym wiedzieć należało: iż iako żadna rzecz pospolita bez rządu w całości swey zostawać nie może, tak y każde zgromadzenie bez porządku gruntownie trwać nie będzie mogło, dla czego naprzód upatrować, aby takowe zgromadzenia, bractwa y cechy miasta Wileńskiego od chwały nayważszego Boga a nie od priwaty, ale od pospolitego dobra miały swóy początek; do czego chcąc się brać y w onych rzemiosłach, iako naylepszy postanowić y zachować porządek, sławetny pan Paweł Rawski—magierniczy, Jakub Warzeniec—kiecarz, Alexandr Wiszniewski—panczosznik, Tomasz Ruszkiewicz—sukiennik (którzy wszyscy rzemiosła swe z wełny szczyrey wyrabiaią), przełożyli nam, iako onym prawa, przywileia, y oraz artykuły na cech magiernicki, panczosznicki, sukienniczy y kiecarski, wprzódy od nas magistratu nadane, a potym od naiaśnieyszych królów ichmościów polskich y wielkich xiążąt Litewskich miłościwie potwierdzone, przez woynę Moskiewską zgineły; dla czego iako te rzemiosła dla różnych miedzy samemi mistrzami niezgod, y namnożenia partaczów niszczeć poczeły, tak roboty ladaiakie y falszywe nastały, a zatym bez porządku ieden drugiego nie słuchał, owszem w robocie y kupowaniu materiy, do tych rzemiosł należytych, przeszkadzał; a zatym, aby więcey takowego bezrządu nie było, owszem co z kluby y rezy wypadło, znowu w rezę y klubę wprawiono, pokornie upraszali, abyśmy pewne artykuły y porządki, któremi by cechy y rzemiosła swe rządzili y kierowali, onym nadali y opisali. Jakosz my, burmistrze y rayce, stosuiąc się do prawa maydeburskiego y osobliwego przywileiu króla imści Zygmunta Augusta, ante unionem nadanego, podług których nam artykuły y porządki, zgromadzeniom, bractwom y cechom nadawać należy, widząc słuszną pomienionych magierników, panczoszników, sukienników y kiecarzów prośbę, takowe onym, dla lepszego w rzemiośle ich zachowania rządu nadaiemy artykuły.

Artykuł pierwszy. Jako każda rzecz powinna się od Pana Boga poczynać, tak y każde zgromadzenie w imie Boże powstawać powinne, zwłaszcza gdy bractwa y cechy nie w inny cel postanowione są, tylko aby o pomnożenie chwały Bożey starali się; przeto pomienieni mistrzowie y towarzysze rzemiosł, wyżey mianowanych, maią mieć ołtarz pod tytułem świętego Sebestiana u wielebnych oyców bernardynów konwentu Wileńskiego, u którego iako wotiwy za powodzenie cechu swego, tak y żałomsze po zmarłych braciach swoich, co czwierć roku, odprawować powinne będą; na które votiwy y żałomsze gdyby który mistrz nie przyszedł, tedy ma groszy sześć do skrzynki cechowey, a towarzysz trzy grosze zapłacić. A ta wina obracać się ma na świece, wino, wosk y inne do ołtarza requisita. A iako prawa wszytkie dwóm narodóm, to iest, rzymskiemu y ruskiemu

w tym mieście będącym, są nadane, tak panowie mistrzowie wyżey opisanych rzemiosł nie powinni do cechu swego inney religiey, oprócz katholickiey y ruskiey mistrzów, towarzyszów y chłopców przymować.

Artykuł wtóry. Do dobrego rządu należy, aby zwierzchność wszelka posłuszeństwo y weneracią miała, dla tego wszyscy mistrzowie pomienionych rzemiosł y towarzysze onych magistratowi teraznieyszemu y na potym będącemu, we dnie y w nocy podług przysięgi, na mieyskie prawo wykonaney, należyte posłuszeństwo y poszanowanie oddawać maią, nic nie wątpiąc, że też y oni sami starszemi y przełożonemi w cechu swoim będąc, od młódszych braci swoich y oraz towarzyszów, czeladzi, odbiorą należyte poszanowanie y uczciwość.

Artykuł trzeci. Każdy rząd dobry bez przełożonego bydź nie może, dla tego mistrzowie y cechmistrzowie wyżey opisanych rzemiosł, każdego roku w dzień świętego Mikołaia święta rzymskiego, maią się wszyscy do cechu swego, pod iuridiką maydeburską będącego, po wotiwie ranney przy ołtarzu swoim, wyżey pomienionym, u oyców bernardynów będącym, natsczo zebrać, y tam, przy wystawieniu y położeniu praw y przywileiów na stole, cicho, przystoynie y zgodliwemi głosami, ieden drugiemu nie przerywaiąc, a przedtym żadnych nie czyniąc zmów, ludzi dobrych, Pana Boga boiących, do rządu cechowego sposobnych y zasłużonych starszych, z każdego rzemiosła po iednemu y opatruiąc alternaty, raz katholika, drugi raz Rusina, tak też y to zachowuiąc, że kiedy z cechu magiernickiego pierwsze w starszeństwie iednego roku mieysce y praecedencyę ma, tedy na drugi rok panczoszniczy, a po niem sukienniczy y kiecarski, a to dla tego, żeby paritas albo równość zawsze w tych rzemiosłach była, do tego wotuiąc większość głosów obrać, y onych z poczciwością na mieyscu starszym zasadzić maią, y obranym starszym przez cały rok należyte posłuszeństwo y poszanownie oddawać. Starsi zaś każdego rzemiosła wprzódy szafarza, a potym młódszego do obchodzenia braci na schadzki y inne potrzeby przybrać powinni. A kto by, podczas elektiey starszych, w głosy y wota wrywał się y zamieszanie czynił, takowy ma bez miłosierdzia dwóma funtami wosku karany bydź. A który by fakcie y zmowy przed elekcią ważył się czynić, ten cztery funty wosku, za przeświadczeniem nie pochybnie popadać ma. A ieśli by przez nieznaski y niezgody iaka w obieraniu starszych zachodziła trudność, tedy w tym do nas magistratu uciekać się maią. My lubo sami, lubo przez panów radziec, do cechu deputowanych, takowym differenciom zabiegać y one uspokoiwać mamy. Obrani zaś panowie starsi przysięgi na urzędy swoie, co rok iako y inne cechy czynią, wykonać maią. Przy obraniu też panów starszych ma się ten zwyczay zachować, aby panów starszych przeszłorocznych, słuchaiąc rachunków, za wiadomością magistratu, tego postrzegali, aby dochody nie na zbytki y piiatiki, ale tylko na ozdobę ołtarza y obronę praw cechowych obracane były. Po wysłuchaniu zaś rachunków maią obrani starsi przeszłorocznym starszym za prace y fatygi podziękować.

Artykuł czwarty. Jeśli by z dopuszczenia Bożego, któremu z starszych umrzeć przed wyściem półrocza przyszło, tedy wszyscy bracia, zgromadziwszy się do cechu swego, na iego mieysce drugiego brata, miastu y cechowi zasłużonego, obrać y zasa-

dzić maią, a ten obrany przysięgę wykonać na starszeństwo powinien będzie, y swóy urząd odprawiwszy, iuż na drugi rok starszym obranym bydź nie może, aż na tenczas, gdy porządek y kolleia za zgodnym wszytkich braci zezwoleniem przydzie na niego. Gdy zaś przed skończeniem roku trzema miesięcami albo dwiema przyszło któremu z panów starszych ten świat pożegnać, tedy iuż na iego mieysce ten mistrz, który przedtym był starszym, roku dosiadywać ma.

Artykuł piąty. Starsi obrani y przysięgli maią wszytkiey braci, tak też towarzyszów każdego miesiąca w niedzielę, albo we cztery niedziele schadzki ieneralne, zaraz z południa, składać, onych przez młódszego, albo sługę swego obwieścić. Na których schadzkach miesięcznych nic innego nie ma bydź mówiono, albo czyniono, tylko artykuły teraznieysze y inne prawa czytane, a to dla tego, aby żaden mistrz tych rzemiosł y towarzysze onych przeciwko tymże artykułom nie wykraczali, a wykraczaiący y na karę zasługuiący, niewiadomością nie zasłaniał się. Gdy zaś takowe artykuły czytane będą, wszelaka cichość, poczciwość y poszanowanie zachowane bydź ma; występuiący zaś w tey mierze mistrz albo towarzysz nie pochybnie trzema funtami wosku bez odwłoki y bez odpuszczenia karany bydź ma. Kto by zaś na takowey schadzce nie był, ma winy do skrzynki groszy piętnaście dać, a z tych groszy sześć na pomnożenie dobra cechowego, a trzy grosze pisarzowi za zapisne iść maią.

Artykuł szósty. Ponieważ w innych cechach schadzki kwartalne dla dobrego rządu odprawuią się, takowe y w tym cechu odprawować się maią; kto by z mistrzów albo towarzyszów na nie nie przyszedł, tedy mistrz złoty ieden, a towarzysz pół złotego zapłacić do skrzynki powinien będzie. Która wina, iako y w piątym artykule opisana, na potrzeby kościelne y cechowe obracać się ma.

Artykuł siódmy. Wolno też będzie panom starszym, przykładem innych cechów, y co dwie niedziele schadzki składać, a to iako dla zachowania praw y rządu dobrego, tak y dla zabieżenia naruszeniu praw y przywileiów cechu swego; a na takową schadzkę gdyby mistrz albo towarzysz nie przyszedł, ma groszy trzy winy sposobem wyżey opisanym popadać. Gdy zaś od magistratu w sprawach całego miasta złożone schadzki będą, na tenczas wszyscy gromadzić się maią panowie mistrzowie y któryby z nich na takowe schadzki przyść nie chciał, tedy pół złotego winy (iako y wyżey) zapłacić ma.

Artykuł ósmy. Na wszelakich wyżey opisanych schadzkach y na każdey dla potrzeby y naradzenia złożoney ma bydź zawsze skrzynka z artykułami, prawami y przywileiami na stole praesentowana y pokładana, a to dla tego, aby respektuiąc na prawa y przywileia królów ichmościów, żadnych hałasów y wołań nie było, alias na takiego mistrza y towarzysza, który by w tey mierze wykroczył, funt wosku na ołtarz bez miłosierdzia zakłada się. Nie ma też żaden z mistrzów y towarzyszów podczas praesentowania na schadzce przywileiów y otworzenia skrzynki z bronią do cechu przychodzić, alias inaczey sprawuiący się, dwóma funtami wosku skarany będzie. Na tychże schadzkach żaden z mistrzów, braci y towarzyszów bez uproszenia głosu y dania onego od panów starszych, z głosem swoim wyrywać się nie ma, ani ieden drugiemu mieysca w ce-

chu, zwłascza młódszy brat starszemu zaymować y zasiadać; a który by, nie uprosiwszy głosu, uporem y wołaniem swym przeszkadzał y mieysce nienależyte sobie zasiadał, tedy taki ustąpić za drzwi y czwierć kamienia wosku na ołtarz bracki, niepochybnie za rozkazaniem panów starszych dać ma, y o to nam magistratowi doniesiony nie odwłócznie paenowany będzie.

Artykuł dziewiąty. A żeby żaden nieporządek w tych rzemiosłach nie dział się, maią panowie starsi y moc mieć będą, wszytkich braci tego cechu y rzemiosła występnych w rzemieśle y nieposłusznych sprawować y sądzić, y onych winami słusznemi, według występku y uznania braci karać, nieposłusznych urzędowi burmistrzowskiemu y radzieckiemu donosić, a urząd więzieniem takowe onych excessa uiąć. Jeśli by zaś do krwawych boiów y kriminalnych spraw przyszło, tedy w takowych razach do sądu wóytowskiego y ławniczego Wileńskiego uciekać się y sprawiedliwości dochodzić maią.

Artykuł dziesiąty. Skrzynkę pospolitą bracką z listami, artykułami, przywileiami, regestrami cechowemi przychodów y expensów maią panowie starsi w mieście, pod prawem maydeburskim y pod zwierzchnością magistratu chować, od którey po kluczu starsi sami mieć maią, y ieden bez drugiego iako otwierać, tak y pieniędzy wydawać nie ma. A ieśli by który starszy zachorzał, albo przyszło by z Wilna dokąd odiechać, tedy naybliższemu po sobie, y który iuż taką miał funkcią, klucz swóy powierzyć y zasadzić ma.

Artykuł iedynasty. Mistrzów zabawy y rzemiosła swego maią takowych do cechu przymować, który by w rzemieśle swym dobrze wyćwiczeni y doświadczeni byli, a nim przymą, małą onym do wystawienia sztuk rzemiosła swego czasu według potrzeby naznaczyć. A naprzód, mistrzem zostaiąc z cechu magiernickiego ma wprzódy za naznaczeniem czasu od starszego swego, kapelusz kosmaty z wełny, klepowaty, albo walony wystawić. Powtóre suleiaty po same biodra, także klepowate, albo walone, nakoniec magierkę kosmatą, bez żadney przygany y wady. Rzemiosła zaś panczosznickiego ma wystawić na trzech iglicach robiąc, panczochy y rękawice wzorzyste z czystey wełny bez żadney nagany. Z sukienników zaśszlak z różnych farb pięknie y należycie bez żadney nagany. Z kiecarzów zaś kiecę y burkę. A nim te sztuki, onemu starszy robić naznaczy, ma wstępnego do cechu dwa talary dać, y poczostkę dla starszych y braci tegoż rzemiosła sprawić. Po wystawieniu zaś sztuk pomienionych maystrowskich, będzie miał frysztu wpisania się do cechu y deklarowania za magistra rok cały, a zostaiąc maystrem, ma dać do skrzynki na zapomożenie oney złotych sto, iednak nie razem, ale po części, y podług możności, byle by iednak we trzech leciech ten datek wypłacić, a mieyskie prawo ante omnia przyiął. Syn zaś maystrowski, albo który wdowę maystra pozostałą za żonę poymie, ma przy wystawieniu pomienionych sztuk rzemiosła swego półowę tego datku dać. Do tych że porządków, ieżeli by się w tym mieście naydowali kapelusznicy, bierletnicy y kiwornicy, należeć powinni będą y według tych ustaw sprawować się. Nie wprzódy iednak ma mistrzem z towarzyszów zostawać, aż wędrówkę, tu w Wilnie tego rzemiosła nauczywszy się, przez rok y sześć niedziel, to iest do Lwowa, Jarosławia, Przemyśla, Krakowa, Lublina, Warszawy

y innych miast odprawi, y że tam dobrze sprawował się attestacią przyniesie; do tego listy od urodzenia y nauki w rzemieśle swym będzie miał. Postrzegać też panowie starsi pomienionych rzemiosł pilno powinni będą, aby do cechu swego żadnego poddanego, ale wolnego urodzenia przymowali. Który by zaś towarzysz nie chciał wędrować, tedy oswobodaiąc tę z siebie wędrówkę od niey uwalniaiący ma do skrzynki cechowey złotych trzydzieście dać.

Także od sukienników żadne panom kupcom Wileńskim, podług praw ich w kupowaniu y przedawaniu sukień, dziać się nie ma przeszkody.

Artykuł dwunasty. Dla sprawowania lepszego cechu y zachowania porządku, maią panowie starsi zawsze młódszych mieć, przez których bracią na schadzkę, wotiwy, żałomsze, pogrzeby y inne akty obsyłać y obwieszczać maią.

Artykuł trzynasty. Na msze święte czasów pewnych do kościoła oyców bernardynów, co kwartał y na uroczystość świętego Sebestiana, także na octawę poczęcia nayświętszey Panny, przytym na exequie y pogrzeby brata cechowego, żony y dziatek mistrzów cechowych, maią wszyscy, za daniem wiedzieć, przybywać; a kto by nie przyszedł, takowy ma dać za winę trzy groszy polskie. Który by zaś brat na processią Bożego ciała, według zwyczaiu innych cechów, albo monstrę y popis, tudzież na szczęśliwy przyiazd króla imci, xiędza biskupa y imci pana woiewody Wileńskiego nie przybył, takowy czwiercią kamienia wosku karany bydź ma.

Artykuł czternasty. Jeśli by też naydował który z braci cechowych y mistrzów, tak też towarzyszów, który by wzgardzaiąc te artykuły, albo na mszą świętą, albo na schadzkę do cechu, po trzykroć obesłany będąc, y trzy razy nie przyszedł, takowy bez żadnego odpuszczenia ma popadać pół kamienia wosku.

Artykuł piętnasty. Chłopcy do tych wszytkich rzemiosł wyuczenia się, za opowiedzieniem się w cechu y zapisaniem onych, tylko na lat trzy przymowani bydź maią, a czwarty rok z posługi u tegoż mistrza podług zwyczaiu robić. Co odprawiwszy, ieżeli się będzie poczciwie sprawował, za towarzysza deklarowany będzie, nie wprzódy ienak na wędrowkę z Wilna póydzie, aż rok u drugich maystrów też rzemiosło robiąc skończy.

Artykuł szesnasty. Towarzysze y uczniowie, którzy od mistrzów swoich nieopowiednie y nieuczciwie odchodzą, nie wprzódy u inszych robić maią, aż pierwszym dość uczynią. A który by brat takowego towarzysza, albo ucznia odmówił y u siebie przechowywał, ma za winę pół kamienia wosku do skrzynki cechowey dać.

Artykuł siedmnasty. Towary rzemiosłom pomienionym wszytkim służące y zgodne, mianowicie, welnę wszelaką, tak od tuteyszych panów kupców, iako y od różnych przywożących, wolno bez żadney przeszkody kupować będzie.

Artykuł ósminasty. Postronni kupcy y rzemieślnicy pomienionych rzemiosł, z innych miast przyieżdżaiący, nie maią robot swoich poiedynkiem, ani po rynku nosząc, chyba w sklepach y gościnnych domach ogułem przedawać. W czym ieżeli by który z gości był przeświadczony, maią panowie starsi do urzędu dać znać. A urząd każdy takowych grabić y grabieży konfiskuiąc, na kościoł oddawać powinien będzie. Ten iednak artykuł panom kupcom Wileńskim szkodzić nie ma.

Artykuł dziewiętnasty. A że każdy człowiek iest przypadkowi y chorobie podległy, zaczym ieśli by, z dopuszczenia Bożego, który brat pomienionych rzemiosł podupadł, tedy takowego maią zapomoc z skrzynki y pożyczyć z tym dokładem, że gdy go Pan Bóg do zdrowia y rzemiosła przywróci, powinien będzie te pieniądze do skrzynki cechowey oddać.

Artykuł dwudziesty. Pozostała wdowa którego kolwiek rzemiosła wyżey pomienionego po małżonku swoim ieżeli bezpotomna będzie, takowey do roku y sześciu niedziel maią z cechu starsi towarzysza pozwolić; a ieżeli by została z potomkiem, tedy takowey nie ma dydź bronione rzemiosło robić, aż do śmierci, lubo by potym y potomek umarł, a mianowicie wdowa, która za starszym była; ieśliby zaś poszła zamąż innego cechu, iuż więcey takowego rzemiosła robić nie będzie.

Artykuł dwudziesty pierwszy. Jeśli by który mistrz, albo towarzysz pomienionych rzemiosł, na iakim złym uczynku (czego Boże uchoway) albo na złodzieystwie y niepoczciwości poszlakowany był, takowy nie tylko od cechu, ale y od robienia rzemiosła swego ma bydź odrzucon wiecznemi czasy.

Artykuł dwudziesty wtóry. Aby żaden z mistrzów bez dozwolenia starszych rocznych, ieden drugiego towarzysza, albo pomocnika nie odmawiał, nie brał y wędrownego nie przymował; który by zaś inaczey postąpił, ma winę podług wynalazku panów starszych zapłacić.

Artykuł dwudziesty trzeci. Aby żaden z mistrzów większego wochlonu albo solarium towarzyszowi dobrze robiącemu według ręki iego przez cały rok nie dawał nad złotych pięćdziesiąt, albo na tydzień po złotemu pod utraceniem na potym czeladzi y winą na ołtarz cechowy; towarzysz zaś każdy ma rzemiosło u mistrza cicho y przystoynie w powszedne dni robić, y iako samego mistrza, tak y mistrzową szanować. W dzień zaś święty w kościele nabożeństwo odprawić y rekreaciy zażywszy, zawczasu do gospody przychodzić; alias sprzeciwny, za doniesieniem panom starszym, zgromiony będzie.

Artykuł dwudziesty czwarty. Jeśli by w czym towarzysz mistrzowi przewinił, tedy mistrz nie powinien takowego towarzysza w domie swoim karać, tylko w cechu przy bytności starszych, którzy by mogli uważyć, ieżeli na karę zasłużył; a ieśliby się ważył inaczey postąpić, tedy winę według wynalazku starszych popadnie.

Artykuł dwudziesty piąty. A ieśli by który kolwiek mistrz albo towarzysz pomienionych rzemiosł tym artykułom, wyżey opisanym, w naymnieyszym punkcie y paragraphie przeciwnym y nieposłusznym był, takowemu nie ma bydź dopuszczono, aby rzemiosło robił, y zaraz takowy występny do urzędu odsyłany ma bydź, a urząd za żądaniem starszych bez żadney folgi więzieniem y winą pieniężną skarać powinien będzie. A iako magiernicy, ponczosznicy, sukiennicy y kiecarze przy swey robocie y zabawie, według dawnego zwyczaiu, zostawać maią, tak y panowie kutnerze iedni drugim żadney nie czynić przeszkody.

Artykuł dwudziesty szósty. A że pomienieni magiernicy, panczosznicy, sukiennicy y kieczarze, iako ieszcze w małey liczbie będący, swoiey chorągwie mieć nie mogą, tedy onych do tych cechów, którzy ołtarz świętego Sebestiana u oyców bernardynów mają, przyłączamy.

Artykył dwudziesty siódmy. Ponieważ te

rzemiosła, wyżey pomienieni, a naybarziey sukiennicy bez farby y falbierzów nie obeydą się, fałbierze zaś cechu swego nie maią, tedy pomienieni sukiennicy, panczosznicy, magiernicy y kieczarze do siebie onych pociągnąć y przyiąć maią; w czym y my magistrat dopomoc mamy.

Artykuł dwudziesty ósmy. A że inne cechy maią to w przywileiach y artykułach swoich, że rzemiosł cechowych żadnemu miedzy Wilnem, Kownem, Grodnem, Nowogródkiem, Mińskiem, Połockiem y Dyneburgiem nie wolno robić, który by nie był za mistrza w cechu Wileńskim deklarowany, tedy takowe prawo y teraznieyszemu cechowi magiernickiemu, sukienniczemu, y kiecarskiemu służyć ma.

Artykuł dwudziesty dziewiąty. Do nabycia przywiezioney zkąd kolwiek wełny, pomienieni rzemieślnicy po panach kupcach naybliższi maią bydź y nikt onych oddalać nie ma.

Artykuł trzydziesty. Przeszynki teraznieyszym rzemieślnikom y cechom ich podług zwyczaiu, w Krakowie, Poznaniu y innych miastach zachowałego, służyć maią, y na sprzeciwnych takowym przeszynkom, za uznaniem panów starszych y wszytkich braci, winy kamień wosku zakłada się. Y iuż od daty tych artykułów żaden z magierników, kiecarzów, panczoszników y sukienników pod przywileia y artykuły innych cechów, pod utraceniem rzemiosła, udawać nie ma. Jeżeli by zaś przykładem innych cechów, do porządków wyżey opisanych iakiego artykułu nie dostawało, tedy starsi wyż mianowanych rzemiosł, z innych cechów wziąwszy informacią, nam przełożyć maią, a my onym do tych że artykułów przydać obiecuiemy. A teraz te artykuły nadaiąc, iako we wszytkich punktach, paragrafach y klauzulach, na wieczne czasy potwierdzamy, tak, aby wszyscy magiernicy, panczosznicy, sukiennicy y kiecarze, także kapelusznicy, berletnicy y kiwornicy one mocno trzymali, y ni w czym nie naruszali, pod winami, w prawie opisanemi, przykazuiemy y deklaruiemy. Jakoż te artykuły dla lepszey wagi, ręką pana pisarza naszego radzieckiego Wileńskiego podpisane, pieczęcią zwyczayną zapieczętować roskazaliśmy. Pisane y dane na ratuszu Wileńskim, dnia dziewiętnastego miesiąca Augusta, roku Pańskiego tysiąc sześćset ośmdziesiąt czwartego.

1687 г. Ноября 30 дня.

Изъ книги № 5128, за 1684—1687 г., л. 741—743.

18. Дополнительные пункты къ цеховому уставу Виленскихъ золотыхъ дѣлъ матеровъ.

Вслѣдствіе жалобъ общества на цехъ золотыхъ дѣлъ мастеровъ, что въ продажѣ попадаются часто вещи низкопробныя и поддѣльныя, цехъ потребовалъ отъ магистрата дополнительныхъ правилъ къ своей привилегіи, сущность которыхъ заключается въ слѣдующемъ: сынъ золотыхъ дѣлъ мастера, или вдова и дочь, выходящія замужъ за товарища, обязаны представить въ цехъ только половину „*штуки*“; всѣ члены должны подчиняться правиламъ; цеховые должны слѣдить, чтобы купцы по лавкамъ, жиды, партачи и частныя лица не сплавливали серебра и золота низкопробнаго, подъ страхомъ конфискаціи металловъ; отливка серебра и золота должна производиться только золотыхъ дѣлъмастерами, при чемъ на слиткахъ должны быть налагаемы клейма; мастера должны подвергать освидѣтельствованію слитки, предназначающіеся для продажи; товарищи не имѣютъ права жениться до полученія званія мастеровъ; мастера не должны дѣлать жидамъ никакихъ вещей; для прекращенія злоупотребленій въ выдѣлкѣ металловъ партачамъ воспрещается жить въ городѣ.

Feria quarta in crastino festi sancti Nicolai pontificis et confessoris die tertia mensis Decembris, anno Domini 1687.

Burmistrze y rayce miasta iego królewskiey mości stolecznego Wilna oznaymuiemy wszem wobec y każdemu zosobna, komu by o tym teraz y napotym wiedzieć należało, iż przed nami y całym urzędem naszym burmistrzowskim y radzieckim Wileńskim osobiście stanąwszy sławetni pan Stanisław Danilewicz y pan Lorens Willatesteyn—cechu y zgromadzenia złotniczego Wileńskiego, przełożyli nam: iż lubo maią prawa, przywileia y artykuły, od naiaśnieyszych królów ichmościów polskich y wielkich xiążąt Litewskich dobrze, anteunionem Korony polskiey z wielkim xięstwem Litewskim zawartą, cechowi y zgromadzeniu swoiemu nadane, według których tenże cech . . . . maystrowie, towarzysze y czeladź ich sprawowali się; iednak iż wiele następuiących y teraznieyszych czasów nalazło ludzi łóznych y partaczów, ich towarzyszów y uczniów, którzy przeciwko dawnieyszym ich prawom wykraczaią partactwem, wyłamuiąc się . . . do cechu y zgromadzenia ich wstępować y wpisać nie chcą, ciężarów y onerów publicznych, seymem uchwalonych, częstey . . . . y cechowych z niemi pospołu ponosić zbraniamy, roboty złotnicze od złota y śrebra z podleyszych prób, niżeli w artykułach y przywileiach opisane są, robić y do kramów przedawać daią, przez co iako ludzie kupuiący oszukani bywaią, tak cechowi wstyd y hańba dzieie się; przeto stosuiąc do dawnych swych praw prosili nas, abyśmy w rezę y klubę to, co wypadło, w pra-

wo, urząd, zgodę y posłuszeństwo miedzy niemi przeciwniki y (мѣсто выдѣнавшее) w tey mierze podali artykuły:

Artykuł pierwszy. Iż syn złotniczy albo córka, która by za złotnika, a ieszcze nie maystra, za mąż poszła, tak też y wdowa, nie maią całey sztuki wystawować, ale tylko pół sztuki, a to dla tego, żeby za zasługi rodzica albo męża swego pierwszego folgę uznała.

Artykuł wtóry. Aby każdy z mistrzów, złotników y towarzyszów artykułom y przywileiom cechu złotniczego podlegał, starszych na schadzkach y na wszelakim mieyscu szanował, na akty publiczne, tak też popisy, monstry, za daniem wiedzieć, przybywał; inaczey postępuiący y przeciwnym będąc starszym, ma według występku swego y wynalazku onych, winę pieniężną, która do skrzynki brackiey na potrzeby tak kościelne, iako y cechowe obracana ma być, karany, w czym y urząd należny starszym dopomoc powinien będzie.

Artykuł trzeci. Ponieważ w mieście Wileńskim wielka przeszkoda od żydów y innych obywatelów miasta Wileńskiego w zliwaniu złota y śrebra dzieie się, y oraz przeszkoda cechowi złotniczemu, a ztąd y osława, że śrebro nad iedynastą próbę podleysze, iako żydzi, tak partacze, po różnych iuridikach mieszkaiący, zliwaią, przerabiaią, kramarze zaś różne rzeczy, iako to: szable, obuchy, łęki y inne udaiąc za probę iedynastą przedaią, a przez to ludzie oszukiwaią, ztąd zaś na cech złotniczy podeyrzenie roście; przeto temu zabiegaiąc, ieśli by śrebro mnieyszey proby nad iedynastę, albo w kramach przez chrześcian, albo żydów przedawane bywało, ma być takowe śrebro, nad iedynastę probę podleysze zabierane y na urząd oddawane; dla czego na robotach y sztukach, przez tuteyszych złotników wystawionych, dla rozeznania prób podleyszych, ma być cecha tuteyszego miasta y cechu złotniczego wybiiana.

Artykuł czwarty. Nie ma żaden z kupców, mieszczan y żydów Wileńskich złota y śrebra w zliwkach, iako nabywać, tak y przedawać, a to pod winą confiscationis; iednakże komu złoto albo śrebro cechowy złotnik zlać ma, na takowym złocie y śrebrze imię swe nabić.

Artykuł piąty. Maią starsi cechu złotniczego trybem y zwyczaiem innych miast śrebro y złoto w kramach do przedania wystawione we wszelakich sztukach probować y ieżeli by próba takowego śrebra nad iedynastą mnieyszą była, magistratowi donieść, który takowe śrebro podleysze nad iedynastą probę ma zabierać y połowę na ratusz, a drugą do skrzynki cechowey confiskować.

Artykyl szósty. Każdy mayster cechu złotniczego nie więcey tylko dwu towarzyszów rzemiosła złotniczego y chłopców dwuch powinien mieć; alias ieżeliby się więcey mieć ważył, ma być sztrafem półkamienia wosku y odięciem takowego towarzysza albo chłopca karany.

Artykuł siódmy. Towarzysze rzemiosła złotniczego, iako samym starszym cechu złotniczego, tak y maystrowi, u którego na robocie zostawać będą, posłuszni być maią; dla czego prawom, przywileiom y artykułom cechowym we wszytkim podlegać powinni; tak też na mszach, wotywach, żałomszach w kaplicy przykładem samych maystrów bywać maią, a to pod sztrafem, w artykułach dawnieyszych opisanym.

Artykuł ósmy. Któryby z maystrów cechowych robotę maystra cechowego tak

we złocie, iako śrebrze zganił, lubo też podstępek iaki uczynił, tedy za doniesieniem od starszych w winę według uwagi onych wynalezioną popadnie.

Artykuł dziewiąty. Żaden z braci cechowych żydom, tak ze złota, iako y śrebra sztuk żadnych robić y przerabiać nie będzie się ważył; alias w tym przeświadczony, wyrzuceniem z cechu y wymazaniem z regestru cechowych braci niepochybnie karany będzie.

Artykuł dziesiąty. Żaden z towarzyszów y młodzi, podług przywileiu króla iego mości Alexandra, żenić się nie ma, aż naprzód maystrem zostanie, sztukmayster y cechowe posługi odprawi; inaczey sprawuiący się od cechu y od rzemiosła odpadać ma.

Artykuł iedynasty. Kupcy y kramarze y inni obywatele miasta Wileńskiego nie maią złota y śrebra partaczom do przerobienia na żadną rzecz dawać, a to pod utraceniem złota y śrebra za przekonaniem.

Artykuł dwunasty. Partacze rzemiosła złotniczego, aby zła y falszywa robota ustała y śrebro proby tylko iedynastey w tym mieście wyrabiane było, nie maią w tym mieście zostawać, a to pod zabraniem robot, warstatów y więzieniem samych. W czym starsi seriam animadversionem mieć powinni y takowych znosić.

Takowe tedy artykuły starszym cechu złotniczego y wszytkiemu zgromadzeniu nadawszy, my burmistrze y rayce miasta Wileńskiego obowiązuiemy onych y wszytek cech, aby podług onych y sami nic od nich nieodstępuiąc wspomnionym towarzyszom, uczniom y chłopcom do zachowania tychże artykułów przykładem byli, młodzi starszym cechowym należyte oddawali posłuszeństwo, a starsi młódszych kochali, a to nie tylko pod winami y paenami, w tych artykułach, ale y w prawie pospolitym na nieposłusznych y exceduiących opisanemi.

Jeśli by zaś więcey artykułów do urzędu y pospolitego dobra cechu swego nadania potrzebowali, tedy onym bronić nie będziemy.

Na co, dla lepszey wiary y wagi, te artykuły, ręką pana pisarza naszego radzieckiego podpisane, zapieczętować zwyczayną pieczęcią roskazaliśmy. Działo się w Wilnie, roku Pańskiego tysiąc sześćset ośmdziesiąt siódmego, dnia trzydziestego miesiąca Nowembra.

1687 г. Декабря 3 дня.

Изъ книги № 5128, 1684—1687 г. л. 748—757.

19. Уставъ цеха Виленскихъ каменщиковъ.

По ходатайству Виленскихъ каменщиковъ магистратъ выдалъ имъ нижеслѣдующія правила, по примѣру другихъ цеховъ, для надлежащаго руководства и охраны ихъ интересовъ:

Общее собраніе въ день св. Николая; избираются 2 старшины и расходчикъ; всѣ имѣютъ ключи и другъ безъ друга не должны отворять цеховаго сундука; старшины должны присягать маги-

страту; въ цехъ могутъ приниматься и лица постороннія, но только почтеннаго происхожденія и католическаго вѣроисповѣданія; всѣ братчики должны вносить въ цеховую казну по 2 злотыхъ въ годъ только въ теченіи 5 лѣтъ, для первоначальнаго обзаведенія; на чрезвычайныя нужды должны быть назначаемы особые сборы; цехъ долженъ имѣть свой алтарь въ костелѣ бернардиновъ и принимать участіе въ торжественныхъ встрѣчахъ и процессіяхъ; цеховыя собранія должны отбываться каждыя двѣ недѣли, за неявку назначается штрафъ въ три гроша; лица, поступающія въ обученіе, должны записываться въ цеховыя книги и принадлежать къ свободному сословію; ученики, желающіе получить званіе товарища, должны работать у своего мастера ¼ года для усовершенствованія въ ремеслѣ; товарищи, желающіе получить званіе мастера, должны послѣдовательно пройти весь курсъ обученія въ званіи ученика и товарища, отслужить положенное время у мастера, совершить путешествіе и представить пробную работу; товарищи не имѣютъ права ни сманивать къ себѣ учениковъ, ни принимать сбѣглыхъ; товарищъ или ученикъ, испортившій работу, долженъ вознаградить за нее мастера; товарищи получаютъ вознагражденіе понедѣльно; всѣ братчики должны присутствовать на заупокойныхъ службахъ, неявившіеся платятъ штрафу 3 гроша; забѣднѣвшіе и заболѣвшіе товарищи получаютъ вспомоществованіе изъ цеховой казны, и умершіе хоронятся на общественный счетъ; лица, позволившія себѣ безчинство во время засѣданія, подвергаются штрафу отъ 6 грошей до ½ камня воску; также точно подвергаются штрафу и товарищи неявляющіеся въ засѣданія; товарищи, непослушные мастерамъ, подвергаются постепенному наказанію, начиная съ выговора и доходя до заключенія въ тюрьму и уплаты воску; партачамъ строго воспрещается заниматься каменщицкой работой подъ страхомъ конфискаціи инструментовъ; въ случаѣ, если эти партачи учились у мастеровъ или товарищей, то имъ слѣдуетъ пробыть годъ въ качествѣ учениковъ, а потомъ уже принимать участіе въ работахъ; новоприбывшіе изъ другихъ городовъ должны проработать 3 года для полученія этого права; всѣ расходы и приходы должны вписываться въ книги; посторонія лица, имѣющіе желаніе и право поступить въ цеховые мастера, должны представить узаконенные документы о происхожденіи и устроить угощеніе; товарищи, желающіе получить званіе мастеровъ, должны объявить объ этомъ за 12 недѣль, заплатить 2 злота въ казну и устроить угощеніе; больные и обѣднѣвшіе товарищи, а равно и умершіе получаютъ вспомоществованіе отъ цеха; сынъ мастера, а ровно и товарищи женящіеся на вдовахъ и дочеряхъ мастеровъ представляютъ половину *штуки*; товарищи должны старательно исполнять назначаемыя для нихъ работы во избѣжаніе стыда для мастеровъ и цеха; товарищи не должны возстановлять учениковъ противъ мастеровъ подъ страхомъ взысканія двухъ *вохлоновъ* (*wochlohn*).

Feria 6-ta ante festum s. Nicolai pontificis et confessoris, die quinta mensis Decembris, anno Domini 1687.

Burmistrze y rayce miasta iego królewskiey mości stołecznego Wilna — wszem obec y każdemu zosobna, komu by o tym wiedzieć należało, tym listem naszym oznaymuiemy: Iż stanąwszy przed urzędem naszym burmistrzowskim y radzieckim Wileńskim uczciwi Stanisław Jankowski y Jakub Markiewicz—starsi towarzystwa cechu mularskiego, przy bytności wielu braci y towarzyszów tegoż rzemiosła, z należytą pokorą przełożyli, iako owym artykuły dla zachowania w rzemieśle ich porządku, wprzódy od antecessorów naszych nadane, a potym przez naiaśnieyszych królów ichmościów polskich y wielkich xiążąt Litewskich miłościwie conferowanych, per hostilitatem Moschoviticam zginęły y lubo między sobą napisawszy artykuły po te czasy onemi się rządzą, więc że ani od magistratu, ani od króla imci conferowanych y potwierdzonych nie mieli, a zatym iako mie-

dzy magistrami, tak y towarzyszami zgody, miłości, posłuszeństwa y observanciey chwały Bożey nie było, z czego potym niesnaski y zawody prawne miedzy niemi samemi y oraz magistrami urastały. Dla czego chcąc to, co z rezy y kluby wypadło, w rezę y klubę wprawić, rząd, miłość, zgodę y posłuszeństwo miedzy sobą mieć, żądali y pilno nas upraszali, abyśmy onym artykuły y pewne statuta, którymi by pomienieni towarzysze cechu mularskiego miedzy sobą rządzili się, chwałę Bożą rozmnażali, partaczów, którzy nieuczywszy się należycie przy magistrze y towarzyszu cechowym, te rzemiosło, lub publicznie, lub pokątnie robili, znosili y karność miedzy sobą zachowali, onym nadali; co aby tym prędzey otrzymali y sami panowie starsi magistrowie tegoż cechu mularskiego, sławetni pan Jerzy Ertli y pan Jan Salwedor, z pomienionemi towarzyszami do nas wnosili prożbę swoią. Jakoż my, widząc słuszne ich żądanie y prożbę, tudzież respektuiąc na instancią panów starszych magistrów cechu mularskiego, dla zachowania miedzy niemi dobrego rządu, posłuszeństwa y zgody, conformuiąc do ustaw y artykułów, samym panom magistrom Wileńskim cechu mularskiego służących, pozwalamy, conferuiemy y nadaiemy onym na wieczne czasy takowe artykuły:

Artykuł pierwszy. Naprzód wszyscy towarzysze rzemiosła mularskiego, tu w Wilnie w rzemieśle swym wyuczeni, tak też y z innych miast przybyli, y za pokazaniem tak urzędowych, iako y cechowych attestaciey do ich rzemiosła przyięci, maią się zbierać na schadzkę ieneralną w dzień świętego Mikołaia święta rzymskiego, każdego roku za obesłaniem na mieysce pewne, pod iurizdiką Maydeburską będące, na którym skrzynka z przywileiami y artykułami zostawać będzie, gdzie wszelką poczciwość, poszanowanie y zgodę miedzy sobą zachować powinni. A zebrawszy się poszlą z pośrzodka siebie dwie osoby do panów maystrów rzemiosła swego, aby onym dwuch panów maystrów za praesidentów naznaczyli y introdukowali; po których przybyciu ma bydź skrzynka z artykułami y przywileiami przyniesiona y na stole postanowiona, a to dla zachowania wszelakiey poczciwości y poszanowania.

Artykuł wtóry. Po takowym wszystkich towarzyszów w dzień świętego Mikołaia zgromadzeniu y przybyciu panów maystrów z cechu mularskiego, przystąpią w należytym porządku y wszelakiey cichości, do elekciey dwuch starszych towarzystwa mularskiego, a trzeciego szafarza; która elekcia z większości głosów od tych, którzy wprzódy towarzyszami y mieszczanami zostali, poczynaiąc alternatą, to iest, ieden po drugim, za daniem głosu od starszych, nie wrywaiąc się w głos y votum dane, konkludowana ma bydź. Na pomienione zaś starszeństwo maią bydź obierani ludzi, dobrze miastu y cechowi zasłużeni, rzemiosła mularskiego wiadomi y żadnego podeyrzenia nie maiący, a naybarziey miastu przysięgli. A który by brat podczas elekciey wrywał się w głos, albo też podpiły na schadzkę przyszedł, takowy ma w winę trzech funtów wosku bez żadnego odpuszczenia popadać.

Artykuł trzeci. Starsi, takowym sposobem obrani, maią od skrzynki, tak gdzie przywileie chowane, iako gdzie dochody cechowe y regestra złożone będą, po kluczu osobliwym mieć, y ieden bez drugiego iako skrzynki odmykać, tak y pieniędzy szafarzowi wydawać nie maią; dla

czego szafarz zawsze przy otwieraniu y zamykaniu skrzynki przytomny ma bydź, y co mu do szafowania dadzą, zapisać.

Artykuł czwarty. Obrani starsi towarzystwa mularskiego, wespół z starszemi innych cechów y tego mularskiego, na starszeństwo podług zachowanego w tym mieście zwyczaiu, co rok, po świętym Mikołaiu, przed magistratem Wileńskim przysięgać maią.

Artykuł piąty. Przed skończeniem roku, nim będzie drugich starszych elekcia, maią dwiema niedzielami zeyść się do cechu y zgromadzenia swego y tam, przy bytności wszystkich braci towarzyszów, z przychodów y rozchodów panowie starsi, iuż swóy rok kończący, za wiadomością panów starszych maystrów y oraz consensem naszym magistratowym, uczynić porządną kalkulacią, a gdy drugich panów starszych obiorą, klucze od skrzynki oddadzą.

Artykuł szósty. Ciż panowie starsi towarzystwa mularskiego, aby do zgromadzenia swego towarzyszów, dobrze w rzemieśle mularskim wyuczonych, nie podeyrzanych przymowali, naybarziey postrzegaiąc tego, aby wolnego y poczciwego byli urodzenia, nie brakuiąc w tey mierze narodem y cudzoziemskim, byle by wierze katholickiey nie przeciwnym.

Artykuł siódmy. A iż porządek cechu każdego, pogotowiu y tego mularskiego, bez nakładu y kosztu bydź nie może, przeto każdy, począwszy od pierwszego, aż do ostatniego towarzysza, na założenie skrzynki dla potrzeb zgromadzenia teraznieyszego y oraz na otrzymanie confirmaciey od króla imci tych artykułów, ma co ćwierć roku po półzłotego na schadzce kwartalney dać, które pieniądze zebrane przez panów starszych towarzystwa mularskiego, nie na co innego, tylko na confirmacią artykułów teraznieyszych obracać się powinne będą; a takowa składanka czwiercioroczna do lat tylko piąciu trwać ma; a ieśli by następuiących czasów potrzeba iaka była, tedy za consensem magistratu będą mieli moc uchwalić miedzy sobą contrybucią, którą każdy towarzysz, nemine excepto, wydać powinien będzie.

Artykuł ósmy. Cechy y wszystkie zgromadzenia rzemieślnicze nie w inny cel stanowią się, tylko dla pomnożenia chwały Bożey; zaczym aby zgromadzenie towarzyszów rzemiosła mularskiego w należytey ku chwale Bożey obserwanciey naydowało się, maią według artykułów panów maystrów, cechu mularskiego nadanych, pilnuiąc nabożeństwa, tamże opisanego, w kościele wielebnych oyców bernardynów u ołtarza świętey Tróyce sprawować.

Artykuł dziewiąty. Należeć y to do porządku będzie, aby towarzysze rzemiosła mularskiego, dla ozdoby miasta Wileńskiego y cechu swego, na processią Boże-cielską, potykanie króla imci, pana naszego miłościwego, imci xiędza biskupa, imci pana woiewody Wileńskiego, na popisy y monstry strzelbę z requisitami y oraz szable porządne mieli; a który by z towarzyszów na processią, popis, monstrę nie przybył, takowy dwiema funty wosku karany y ieszcze nadto urzędowi doniesiony będzie.

Artykył dziesiąty. Starsi towarzysze rzemiosła mularskiego co dwie niedziele schadzki, trybem innych cechów y za wiadomością starszych maystrów cechu mularskiego, składać maią y na nie przez młódszego wszystkich towarzyszów obwieścić; na którą schadzkę ieśli by który towarzysz nie przyszedł, ma w winę groszy trzech popadać. Na schadzkę zaś zebrawszy się,

skromnie y uczciwie w mowie, obyczaiach y postępkach wszelakich zachować się maią. Na takową zaś schadzkę maią się wszyscy towarzysze zbierać; na której, aby wiedzieli o swych artykułach y ustawach, maią te artykuły publicznie y głosno z należytym poszanowaniem być czytane; a któryby z towarzyszów podczas czytania artykułów rzemiosł albo swarzył się, albo niespokoynie siedział, ma dać sztrafu funt wosku.

Artykuł iedynasty. Kiedy panowie maystrowie cechu mularskiego do nauczenia rzemiosła mularskiego chłopca y ucznia przymować będą, maią panom praesidentom zgromadzenia towarzyskiego opowiedzieć y zapisać do regestru towarzyskiego, a to naybarziey dla tego, iż gdy lata chłopięcie wysłużywszy towarzyszem by zostać chciał, tym prędzey tego dostąpił y w poczet towarzyszów wpisany y przyięty był.

Artykuł dwunasty. Jako sami panowie magistrowie cechu mularskiego, tak y panowie starsi towarzystwa mularskiego pilno tego postrzegać maią, aby do rzemiosła swego y nauk w nim poddanych szlacheckich, chyba aż za listem uwalniaiącym, nie przyimowali, ale tylko wolnego y poczciwego urodzenia.

Artykuł trzynasty. Chłopiec, do nauki w rzemieśle mularskim maystrowi cechowemu oddany, który by lat miał ośmnaście, ma służyć za chłopca lat pięć, a który lat dwadzieścia, nie więcey tylko cztery.

Artykuł czternasty. Kiedy chłopiec, z lat chłopięcich, po wysłudze onych od maystra wyzwolony, za ucznia deklarowany będzie, tedy starsi towarzystwa mularskiego wespół z szafarzem y z drugimi dwuma towarzyszami przytomni bydź maią.— Po wyzwoleniu zaś z chłopięcich lat zaraz przed starszych towarzystwa mularskiego stanowić się ma, upraszaiąc, aby onego za towarzysza spólnego przyięli, iakoż y starsi towarzystwa mularskiego zaraz go przyiąć y wpisać w regestr towarzyski bez żadnego uciężenia powinni będą; ma iednak od zapisania dać do skrzynki złotych cztyry.

Artykuł piętnasty. Tenże uczeń wyzwolony y za towarzysza deklarowany, czwierć roku przy tymże maystrze, przy którym rzemiosła się uczył, ma zostawać, a to aby iako naydoskonalszym w rzemieśle swoim naydował się.

Artykuł szesnasty. Towarzysz rzemiosła mularskiego, który sobie życzy maystrem zostać, ma te powinności naprzód odprawić: za chłopca wyż pomienione lata odsłużyć, potym za młodziana czwierć roku przy tymże maystrze, przy którym rzemiosła się uczył, zostawać, wędrować y towarzyszem przez lat cztery includuiąc y to, co na wędrówce będzie zostawał, a potym do magistrowstwa przystępuiąc, ma sztuki, które w artykułach maystrowskich opisane są, wystawić, albo one według uwagi panów starszych maystrów obierać, a zwłaszcza na tenczas, kiedy głównych y wolnych robot, gdzie by się te sztuki odprawić mogły, nie będzie.

Artykuł siedmnasty. Gdyby uczeń abo towarzysz rzemiosła mularskiego, nie wytrwawszy albo nie wysłużywszy lat wyżey mianowanych, bez wielkiey a ważney przyczyny odszedł, takowy od rzemiosła odpadać powinien y iuż mieysca w cechu, tak miedzy mistrzami, iako y w zgromadzeniu towarzyskim mieć nie będzie, chyba żeby się znowu lat chłopięcich służbę według uwagi starszych zaczął y skończył.

Artykuł ośmnasty. Każdy towarzysz rze-

miosła mularskiego chłopca y ucznia nie tylko przyimować y przewabiać od drugiego, tudzież y od magistra do siebie nie ma, ale ani zbiegłego przechowywać, pod winą pół kamienia wosku, nie powinien.

Artykuł dziewiętnasty. Szkodę ieśli by iaką towarzysz albo uczeń maystrowi w rzemieśle, albo robocie uczynił, tedy, za uznaniem praesidentów y starszych towarzystwa mularskiego, nagrodzić powinien będzie.

Artykuł dwudziesty. Towarzyszowi dobremu rzemiosła mularskiego od świętego Jerzego do świętego Michała ma bydź na tydzień, podług ręki y umowy z maystrem, co tydzień dochodzić za robotę zapłata, a z tey kwota maystrów tygodniowa z nim iako z postronnemi dochodzić.

Artykuł dwudziesty pierwszy. Aby te zgromadzenie towarzyszów rzemiosła mularskiego tym lepsze pomnożenie miało, nie ma każdy mayster cechu mularskiego więcey do siebie przyimować chłopców, tylko dwuch wyzwoliwszy, drugich dwuch wpisać.

Artykuł dwudziesty wtóry. Wspomniało się w artykule ósmym, że cechi y zgromadzenia rzemieślnicze nie dla inney przyczyny są postanowione, tylko dla pomnożenia chwały Bożey, zaczym pomienieni panowie maystrowie mularze, wespół z panami cieślami, maią swóy ołtarz pod tytułem świętey Tróycy w kościele oyców bernardynów, tedy iako starsi towarzystwa mularskiego, tak y wszyscy towarzysze powinni na wotywach co miesiąc, także na żałomszach kwartałowych, na święto świętey Tróycy y na roratach adwentowych bywać, dla czego na każdy akt y fest maią starsi towarzystwa mularskiego z skrzynki towarzyskiey . . . . panom maystrom cechu mularskiego y ciesielskiego po złotych dwa dać; a ktoby nie był na tych aktach, żałomszach y uroczystościach, ma każdy tyle razy, ile nie będzie, po groszy trzy z osoby swey do skrzynki towarzyskiey zapłacić, dla czego ma bydź wszytkich towarzyszów rzemiosła mularskiego porządny regestr introlegowany.

Artykuł dwudziesty trzeci. Gdyby też kto z towarzyszów rzemiosła mularskiego umarł, albo też żona, dzieci, takowego ciało wszyscy bracia, od starszych przez młódszego obesłani będą, do mieysca pogrzebu ze wszelką podczciwością prowadzić y wszelką powinność chrześciańską odprawować maią.

Artykuł dwudziesty czwarty. Na chorych, wędrownych y przybylców godno iest respekt mieć, a ten nie może być bez kosztu, zaczym wszyscy towarzysze na każdy rok osobliwie po groszy dziesięciu składać maią, aby się iaką iałmużną chory y wędrowny opatrzyć y ratować mogli.

Artykuł dwudziesty piąty. Gdyby też towarzysz rzemiosła mularskiego z dopuszczenia Bożego podupadł y do ubóstwa przyszedł, takowy od starszych za wiadomością braci z skrzynki ratowany bydź ma, zwłaszcza, gdy dziś iednemu, to iutro drugiemu bywa przypadek, dla czego w tym ma bydź zobopolna miłość y respekt braci wszytkich rzemiosła y towarzystwa mularskiego.

Artykuł dwudziesty szósty. Lubo się wyżey w artykułach wyrażonych wspomniało, a zwłaszcza przy artykule y elekciey starszych, iż wszelka poczciwość, skromność y zgoda z alternatą w głosach zachowana ma bydź, iednak aby y na wszelakich sessiach y schadzkach toż się zachowało, postanowiamy, naprzód, aby trzez-

wo na schadzkę przychodzili mieysce ieden przed drugim sobie, a zwłascza młódszy przed starszym nie zasiadał, w głos się y votum drugiego nie wrywał y nie wtrącał, y sam, głosu nie uprosiwszy u starszych, nie mówił, także w głosie drugiemu nie przeszkadzał, z bronią także nie przychodził, a to pod winą naprzód groszy sześciu, a gdyby drugi raz ważył się uczynić, tedy cztery funty wosku ma dać nie pochybnie na ołtarz, a za trzecim w winę pół kamienia wosku popadać będzie.

Artykuł dwudziesty siódmy. Wiele dobremu porządkowi ubywa, a zatym y pospolite cechu y zgromadzenia każdego upada dobro, kiedy do spólney obrady bracia w Wilnie, a ieszcze za roskazaniem starszych przez młódszego obwieszczeni, na schadzki przybywać nie chcą, przez co iako artykuły prawne y przywileia ruinować się muszą, tak y inne inconvenientia górę brać. Dla czego postanawiamy na każdego takowego towarzysza rzemiosła mularskiego, ieśli by pierwszy raz na schadzkę albo dwuniedzielną, albo miesięczną, albo kwartałową y na tą, która od starszych, albo od magistratu złożona będzie, nie przyszedł, ma groszy trzy zapłacić, za drugim razem groszy sześć, za trzecim pół złotego, a za czwartym trzy funty wosku nie pochybnie do skrzynki brackiey dać; a ieśli by w oddaniu takich win sprzeciwny y nieposłuszny był, takowy z zgromadzenia cechowego rzemiosła mularskiego rugowany bydź ma y robota onemu wszędzie w mieście Wileńskim zabroniona bydź ma.

Artykuł dwudziesty ósmy. Towarzysz rzemiosła mularskiego ieśli by w czym albo robocie maystrowi wykroczył, albo nieposłuszny był, tedy mayster takowego towarzysza słowy przystoynemi napomnieć, za drugim razem y z fukiem, a ieśli by się nie poprawił, ma starszym towarzystwa mularskiego donieść, od których słuszną odniesie naganę, a ieśli by uparty był, tedy y skarany powinny bydź ma. In quantum by zaś y starszych nie słuchał, ma bydź do urzędu doniesiony y na postrach drugich, iako więzieniem, tak y kwotą wosku, według wielkości excessu, do skrzynki brackiey paenowany będzie.

Artykuł dwudziesty dziewiąty. Wszytkie cechy, confraternie y zgromadzenia rzemieślnicze naybarziey przez mnożenie się partaczów idą do upadku; czemu zabiegaiąc, starsi towarzystwa mularskiego maią partaczom wszędzie cum adminiculo officii competentis roboty zabraniać, onych samych brać, naczynie ich grabić y do więzienia oddawać. Jeśli by iednak partacz, upokorzywszy się, chciał, aby do zgromadzenia towarzyskiego przyięto, tedy ieśli by tu rzemiosła mularskiego przy maystru, albo towarzyszu cechowym uczył się, a potym partactwem bawił, za ucznia rok robić y z tygodniowey zapłaty ma onego dwie części dochodzić, a trzecia maystrowi, albo towarzyszowi cechowemu, przy którym będzie robił, dochodzić; przybylec zaś partacz ma trzy lata za ucznia bydź y takowa onego, iako y tuteyszego zapłata potykać. Partaczom zaś towarzysze rzemiosła mularskiego zgromadzenia tuteyszego w robotach żadnym sposobem dopomagać nie maią, alias czyniący ma kamieniem wosku niepochybnie karany bydź.

Artykuł trzydziesty. Wszytkie dochody, tak z wpisnych składanek, sztrafów y win, do skrzynki zgromadzenia mularskiego

przychodzące, maią w regestr introligowany, przez pisarza na to obranego, wpisywane y iako percepta, tak y expensa onych notowane, specifikuiąc y wyrażaiąc, co y kiedy od kogo doszło y wzięto; a te dochody wprzódy na pomnożenie chwały Bożey, obronę y promocią praw cechowych y na wsparcie chorych, zubożałych braci, tak też na wędrownych obracać się maią. Iakoż starsi co rok (iako się wyżey namieniło), przed skończeniem roku rachować się na schadzce ieneralney, umyślnie na to złożoney, powinni będą.

Artykuł trzydziesty pierwszy. Żaden cech y zgromadzenie, tak też y starsi bez pomocy obeyść się nie mogą, dla tego który kolwiek z ucznia towarzyszem zostanie y miedzy towarzystwo przyięty będzie, ma cały rok za młódszego służyć, powinność zaś iego będzie: naprzód starszym praesentować się, za rozkazaniem onych wszytkich towarzyszów na akty, tak kościelne, iako y na schadzki obeyść, skrzynkę z przywileiami na stół podczas schadzki przywieźć y wszelakiey podczas tey że schadzki postrzegać podzciwości y porządku. A że iednemu przyciężko będzie, tedy onemu ucznia, który iest naybliższy, do towarzystwa przydać starsi maią, y który by takowey nie uczynił posługi, tedy niema onemu mieysce spólnego zasiedania z bracią w cechu pozwolone bydź.

Artykuł trzydziesty wtóry. Jeśli by mayster albo towarzysz, w tym rzemieśle mularskim wyuczony, z innego miasteczka tu do Wilna przywędrował y chciał by tu do cechu mularskiego wstęp uczynić y maystrzem zostać, tedy taki naprzód ma ukazać listy od urodzenia, ieżeli z poczciwych rodziców spłodzony, gdzie y iako rzemiosła się uczył, iako za towarzysza, a potym za maystra deklarowany. Po ukazaniu tedy listów ma pierwiey starszym zgromadzenia towarzyskiego mularskiego praesentować y opowiedzieć się, — a potym przez panów maystrzów do cechu, za wykonaniem iednak wprzódy przysięgi na mieyskie prawo y zadatkiem do skrzynki cechowey, nie mniey też y za sprawieniem dla panów starszych, tak samych maystrów, iako y starszych towarzystwa mularskiego collaciey, przyięty.

Artykuł trzydziesty trzeci. Każdemu towarzyszowi rzemiosła mularskiego, który by maystrem podług artykułów, cechu mularskiemu nadanych, zostać, należeć będzie, aby wolę swoią, iako wprzódy starszym towarzystwa mularskiego y to niedziel dwunastą przedtym, opowiedział, nim zaś do tego przystąpi, ma na schadzce towarzyszom rzemiosła y zgromadzenia mularskiego za miłość y companią podziękowawszy, do skrzynki brackiey złotych dwa dać y poczostkę dla braci, według możności, uczynić, a potym sztuki, w przywileiu maystrom cechu mularskiego nadanym, opisane, z dozorem panów starszych, robić y wystawić ma, albo też, iako się wyżey pomieniło okupić. Co, gdy wypełni, w poczet maystrzów przyięty y z niemi mieysce według porządku zasiadać będzie, z observancią iednak starszych y wprzódy przyiętych maystrów.

Artykuł trzydziesty czwarty. Każdy zdrowy choroby, a chory śmierci spodziewać się y każdy pod przypadkiem zostawa, zaczym ieśliby przyszło towarzyszowi zgromadzenia mularskiego zachorzać y iuż dla niemocy nie mógł mieć z roboty wyżywienia y ratunku, tedy starsi maią supplementować onego towarzyszem, który w robocie

będąc ma czwarty grosz zapłaty swey dzienney, albo tygodniowey dawać; mayster zaś, kwoty swey tygodniowey, którą zwykł od towarzysza co tydzień brać, z respektu, że towarzysz na siebie y na drugiego chorego robi, nie ma brać, toż y o wdowie towarzyskiey mularskiey rozumieć się ma, iednak tylko do roku y sześciu niedziel.

Artykuł trzydziesty piąty. Zasługi maystrów y towarzyszów rzemiosła mularskiego godne są, aby były w respekcie, dla czego gdy syn maystrowski rzemiosła mularskiego, dobrze wyuczywszy się y towarzyszem podług porządków, wyżey mianowanych, maystrem będzie chciał zostać, nie więcey tylko pół sztuki, do rzemiosła mularskiego należytey, w przywileiu cechowym opisaney, wystawić; także y towarżyszowi, gdy pozostałą małżonkę maystra, albo córkę iego poymie za żonę, pół sztuki tylko wystawić będzie należało, albo też podług deklaraciey wyżey opisaney okupić.

Artykuł trzydziesty szósty. Do robot ważnieyszych rzemiosla mularskego żaden z towarzyszów ieden przed drugim ubiegać się niema, a pogotowiu ieden drugiemu przeszkadzać nie powinien; ale kiedy mayster onego zażyie y naznaczy robotę, koło którey iako naylepiey według umieiętności swey postępować ma, iakoby y onemu samemu y maystrowi y oraz cechowi nie było wstydu, mnieyszą zaś koło popraw roboty sami towarzysze, ile w zgromadzeniu cechowym będący, nie zażywaiąc partaczów, mogą odprawować y bez dołożenia się maystrów, iednak od takowey roboty, ogulnie zmówioney, ma do skrzynki brackiey groszy piętnaście dać.

Artykuł trzydziesty siódmy. Towarzysze teraznieyszego zgromadzenia mularskiego nie maią żadnych z uczniami y chłopcami tego rzemiosła czynić zmowy, ani z niemi po gospodach conferować, ale według swego powołania sprawować się y żeby towarzysz dawał dobry przykład uczniowi y chłopcowi, a to pod winą dwuch wachlonów.

Artykuł trzydziesty ósmy. Aby w teraznieyszym zgromadzeniu towarzystwa mularskiego y oraz przeciwko starszym y maystrom cechu mularskiego zgoda, miłość y wszelakie zostawało poszanowanie, postanowiamy, aby towarzysze mularscy starszych swoich y maystrów w należytey, przykładem innych cechów, mieli observanciey, starsi też y maystrowie towarzyszów kochali y wykraczaiących strofowali, a nieposłusznych y wykraczaiących magistratowi donosili, iakoby do żadnych miedzy sobą nie przychodzili rozstyrków; ieśliby też trafiło się kiedy maystrowi ukrzywdzić w zapłacie towarzysza, tedy towarzysz ma donieść starszym towarzystwa mularskiego, którzy z maystrem o takową krzywdę expostulować maią, iakoby ukrzywdzony swoię odebrał satisfactią.

Artykuł trzydziesty dziewiąty. Takowe tedy artykuły, starszym towarzystwa mularskiego y wszytkiemu onych zgromadzeniu nadawszy, my magistrat obowiązuiemy ich, aby podług onych y sami, nic od nich nie odstępuiąc, sprawowali się, y uczniom albo chłopcom do zachowania onych przykładem byli, starszym y maystrom cechowym należyte oddawali posłuszeństwo, a to nie tylko pod winami y paenami, w tych artykułach, ale y w prawie pospolitym, na nieposłusznych y wykraczaiących opisanemi. Jeśliby zaś więcey artykułów dla rządu y pospolitego dobra zgromadzenia towarzyskiego rzemiosła mularskiego nadania potrzebowali, tedy onym bronić nie

będziemy. Na co, dla lepszey wiary y wagi, te artykuły, ręką pana pisarza nasze go podpisane, zapieczętować źwyczayną pieczęcią rozkazaliśmy. Działo się w Wilnie, roku Pańskiego tysiąc sześćset ośmdziesąt siódmego, dnia trzeciego miesiąca Decembra.

1689 г. Іюня 9 дня.

Изъ книги № 5124, 1677—1695 г., стр. 1087—1103.

20. Уставъ Виленскаго сапожничьяго цеха.

По просьбѣ старшинъ сапожничьяго цеха, потерявшаго свои древнія привилегіи во время Московскаго нашествія, Виленскій магистратъ утвердилъ для сапожниковъ новый уставъ, сущность котораго, выраженная въ 48 пунктахъ, состоитъ въ слѣдующемъ:

Для увеличенія хвалы Божіей всѣ цеховые, какого бы ни было вѣроисповѣданія, должны посѣщать доминиканскій костелъ Св. Духа, подъ страхомъ взысканія 6 грошей штрафу; всѣ цеховые должны собираться въ день св. Николая для избиранія цеховыхъ старшинъ и выслушиванія годичнаго отчета; нарушители спокойствія во время собранія должны заплатить 1 фунтъ воску; неявившіеся въ засѣданіе должны заплатить 3 гр. штрафу; въ цехъ принимаются люди только свободнаго рожденія; всѣ цеховые должны встрѣчать короля, бискупа, воеводу; не явившіеся на цермонію подвергаются штрафу по усмотрѣнію старшинъ, съ правомъ апелляціи въ магистратъ; всѣ цеховые должны быть записаны въ реестръ; товарищи и ученики оскорбившіе мастера должны подлежать суду цеховаго старшины, но безъ права тѣлеснаго наказанія, которое принадлежитъ магистрату и войту; постановленія въ цеховыхъ засѣданіяхъ должны быть строго соблюдаемы и хранимы въ тайнѣ; постановленія товарищескихъ засѣданій тоже должны быть исполняемы подъ страхомъ взысканія извѣстнаго штрафа; въ товарищескихъ засѣданіяхъ должны читаться цеховыя правила и разбираться взаимныя жалобы и недоразумѣнія; напрасныя жалобы должны строго преслѣдоваться; товарищи должны работать по указанію старшинъ—старательно, аккуратно и получать за это установленную плату; всѣ цеховые должны заботиться о благолѣпіи алтаря въ костелѣ св. Анны и посѣщать обычныя службы и торжества подъ страхомъ взысканія установленнаго штрафа; частныя лица, занимающіяся сапожнымъ мастерствомъ, должны быть строго преслѣдуемы; прибывшіе въ городъ сапожники должны поочередно представляться цехмистру и старшимъ мастерамъ; затѣмъ записаться въ цеховой реестръ и тогда уже приступать къ занятіямъ; больные и умершіе члены получаютъ поддержку отъ цеха; для прекращенія продолжительныхъ гульбищъ, мастера должны наблюдать, чтобы товарищи по понедѣльникамъ занимались работой; лица, не удовлетворившія всѣмъ артикуламъ о поступленіи въ цехъ, не должны быть въ оный принимаемы; старшіе въ товарищескихъ засѣданіяхъ должны объявлять о причинахъ своего удаленія изъ города и передавать ключи другимъ, въ противномъ случаѣ такіе старшіе лишаются своего званія и признаются учениками (младенчиками); ученики, желающіе пріобрѣсти званіе товарищей, должны украшать алтарь въ костелѣ св. Анны вѣнками, посѣщать костельныя службы и аккуратно исполнять свои работы; въ товарищескихъ засѣданіяхъ мѣста должны быть занимаемы по старшинству; товарищи и ученики должны своевременно являться къ столу, въ противномъ случаѣ, они должны довольствоваться тѣмъ,

что имъ предложитъ мастеръ; безчинные и проворовавшіеся товарищи исключаются изъ цеха; мастеръ, обвинившій въ воровствѣ товарища и не доказавшій вины, подвергается наказанію и лишается навсегда права держать товарища; товарищъ долженъ получать *вохлонъ* по 3 гроша и на пиво шестакъ; товарищи должны договариваться съ мастерами только на четверть года; непокорный товарищъ, равно не посѣщающій костеловъ, засѣданій, не исполняющій цеховыхъ правилъ, не долженъ быть принимаемъ ни однимъ мастеромъ; а въ случаѣ надобности долженъ быть удалнемъ изъ цеха и города; товарищъ дворный или задворный, не заявившій цеху о своемъ прибытіи и пребываніи въ городѣ, въ случаѣ нежеланія извиниться, никогда не долженъ быть принимаемъ въ цехъ; товарищамъ, въ случаѣ несчастія, должно быть выдаваемо вспомоществованіе; взаимныя недоразумѣнія между товарищами должны разрѣшаться публичнымъ извиненіемъ виновнаго; товарищи и ученики за непослушаніе мастерамъ наказываются лишеніемъ двухъ вохлоновъ и столько разъ, сколько окажутся непослушными; лица, желающія заглянуть въ правила, уплачиваютъ 2 зл., а желающіе снять копію—4 зл.; преступныхъ товарищей, учениковъ, а равно и партачей разрѣшается ловить и въ случаѣ надобности сажать въ тюрьму.

Sabbatho in octava festi visitationis beatissimae Mariae Virginis, die nona mensis Julii, anno Domini millesimo sexcentesimo octuagesimo nono. Burmistrze y rayce miasta iego królewskiey mości stołecznego Wilna—wszem wobec y każdemu zosobna, komu by o tym wiedzieć należało, tym listem oznaymuiemy: Iż stanąwszy przed nami y urzędem naszym burmistrzowskim y radzieckim Wileńskim sławetni Jan Skiba—z rzymskiey strony, Andrzey Fiedorowicz—z ruskiey strony, Michał Fratesztela—saskiey confessiey, starsi tegoroczni cechu szewskiego Wileńskiego, imieniem swoim y całego cechu przełożyli nam, iako przez woynę Moskiewską y zawoiewanie miasta Wileńskiego artykuły y porządki towarzyszom y młodzieniaczkom y czeladzi tegoż rzemiosła szewskiego, wprzódy od antecessorów naszych, podług prawa maydeburskiego nadane, a potym przez naiaśnieyszych królów ich mości polskich y wielkich xiążąt Litewskich potwierdzone, zginęły,—dla czego różne towarzyszów y czeladzi działy się występki, a mianowicie, nieposłuszeństwo maystrom, niedbalstwo w robocie, zaniedbanie chwały Bożey y inne różne exorbitancie, którym chcąc teraz zapobiec y aby się co z kluby dawnych praw, artykułów, ustaw y zwyczaiów w rzemieśle szewskim zachowałych, wypadło, w rezę y dobry porządek wprawiło się, usilnie nas prosili, abyśmy tymże towarzyszom y czeladzi rzemiosła szewskiego artykuły y pewne ustawy, któremi by miedzy sobą rządzili się, chwałę Bożą rozmnożali, partaczów, którzy by należycie tego rzemiosła nie uczywszy się przy maystrze, albo pokątno robić ważyli się, znosili, y karność miedzy sobą zachowali, onym dali. Jakoż my, widząc słuszną starszych maystrów cechu szewskiego y wszystkiego cechu prożbę, tudzież chcąc zachować miedzy niemi dobry rząd, posłuszeństwo y zgodę, nie mniey też stosuiąc się do ustaw y artykułów, samym panom maystrom cechu szewskiego Wileńskiego służących, pozwalamy, conferuiemy y onym nadaiemy wiecznemi czasy takowe artykuły.

Artykuł pierwszy. Jako każda rzecz od imienia y chwały Bożey początek biorąc zawsze pomnaża się, tak aby y zebranie towarzyszów, młodzieniaczków y czeladzi rzemiosła szewskiego, teraz y następuiących czasów w ludziach krzewiła się, y nabożeństwo iako przed woyną Moskiewską

zachowane było, y na potomne nie ustawało czasy, pomienieni towarzysze rzemiosła szewskiego y zgromadzenie onych maią mieć ołtarz świętey Anny samotrzeciey w kościele ś. Ducha przy convencie wielebnych oyców dominikanów Wileńskich, przy którym iako msze, wotiwy, tak y żałobne odprawować maią. Na które wotiwy y żałomsze maią towarzysze y młodzieniaczkowie religiey rzymskiey, ruskiey y niemieckiey, tuteyszi y wędrowni, starsi y młódsi, schodzić się, a to za obesłaniem y daniem wiedzieć przez młódszego. A naprzód starać się o to będą, aby doroczney ś. Anny uroczystości iako nayprzystoyniey y naychwalebniey, częścią sami wszyscy osobami swemi przybywaiąc y religią żadną nie wymawiaiąc, albo zostawaiąc, częścią kosztu tak z skrzynki, iako y z składanki nie żałuiąc, odprawowali. Na żałomsze też czwierćroczne y na msze śś. co dwie niedziele schodzić się y mszy śś. z nabożeństwem słuchać maią. A który by towarzysz albo młodzieniaczek, iakiey kolwiek wiary, na takowe akty y mszy nie przybył, ma dać do skrzynki groszy sześć.

Artykuł wtóry. Wszyscy towarzysze, młodzieniaczkowie rzemiosla szewskiego, tu w Wilnie w rzemieśle swym wyćwiczeni, iako też y z innych miast przybyli y wędrowni, za pokazaniem tak urzędowych, iako y cechowych attestacyi, do ich rzemiosła y towarzystwa przyięci, maią się zbierać na schadzkę generalną w dzień święta ś. Mikołaia ś. rzymskiego każdego roku, za obesłaniem do kamienicy cechu szewskiego, iako pod iurysdykcią maydeburską będącey, w którey skrzynka bracka z artykułami y przywileiami zostawać ma. A ieśli by przeszkadzała schadzka panów maystrów samych, na tenczas zebranych, tedy pierwszey niedzieli po ś. Mikołaiu schodzić się maią, a zebrawszy się wszelką poczciwość, poszanowanie y zgodę między sobą zachować powinni, y ztamtąd póydą starsi zgromadzenia towarzyskiego do panów starszych maystrów rzemiosła swego, aby onym trzech maystrów za praesidentów na rok przyszły naznaczyli y introdukowali; za których przybyciem ma być skrzynka z artykułami y prawami przyniesiona y na stole postawiona, a to dla zachowania wszelkiey poczciwości cechowi y poszanowania samych siebie.

Artykuł trzeci. Za zgromadzeniem wszytkich towarzyszów y młodzieniaczków w dzień świętego Mikołaia, albo pierwszey niedzieli po świętym Mikołaiu y przybyciu panów maystrów z cechu szewskiego, iako praesidentów, przystąpią w należytym porządku y wszelakiey skromności, do obrania trzech starszych towarzystwa szewskiego, ruskiego y niemieckiego, a to obieranie z większości głosów tych, którzy wprzódy towarzyszami zostali poczynaiąc alternatą, to iest, ieden po drugim, za daniem sobie głosu od praesidentów maystrów, niewrywaiąc się w głos y votum drugiego, konkludowane ma być. Na pomienione zaś starszeństwo zgromadzenia towarzyskiego maią być obierani ludzie dobrze w rzemieśle szewskim wyćwiczeni, cechowi y maystrom zasłużeni y od nich zaleceni y niwczym nie podeyrzeni, ma bydź panom starszym doniesiono. A który by towarzysz, a czasem y młodzieniaczek zuchwały wrywał się y to na czwierć roku, a to dla tego, że drugi, albo do innego miasta się wędrować zechce, albo ożeni się, a po wyściu czwierci na kwartalney sessiey drugich starszych obieranie, albo przeszłych potwierdzenie ma być. Obrani zaś tym sposobem

starsi, maiąc starszym maystrom *) . . .
. . . . się w głos albo w głosie przeszkadzał drugiemu, albo też podpiły na schadzkę przyszedł, takowy ma za winę funt wosku bez żadnego odpuszczenia popadać. Nie ma też żaden z towarzyszów y młodzieniaczków każdego narodu z żadną bronią na schadzkę przychodzić, pod tąż winą.

Artykuł czwarty. Starsi z każdego narodu takowym sposobem obrani, powinni od skrzynki, gdzie artykuły y przywileia chowane y dochody zgromadzenia towarzyskiego złożone będą, po kluczu osobliwym mieć y ieden bez drugiego, iako skrzynki odmykać, tak y pieniędzy szafować y wydawać nie ma.

Artykuł piąty. Przed skończeniem roku, nim drugich starszych zgromadzenia towarzyskiego rzemiosła szewskiego elekcia nastąpi, maią wszyscy towarzysze y młodzieniaczkowie na mieysce, wyżey opisane, do kamienicy cechowey dwiema niedzielami zeyść się, y tam przy bytności wszytkich towarzyszów y młodzieniaczków z przychodów y rozchodów starsi rok swóy iuż kończący, przy bytności maystrów, praesidentów swoich, uczynić porządny rachunek, a potym gdy drugich obiorą starszych, iako artykuły y przywileia z regestrami zdać, tak y klucze od skrzynki oddać maią.

Artykuł szósty. Ciż starsi towarzystwa szewskiego maią do zgromadzenia swego towarzyszów y młodzieniaczków, dobrze w rzemieśle szewskim wyuczonych, od maystrów, u których rzemiosła uczyli się albo robili, zaleconych, niepodeyrzanych przyimowali, do regestru swego wpisowali, naybarziey postrzegaiąc tego, aby wolnego y poczciwego byli urodzenia.

Artykuł siódmy. Starsi towarzysze rzemiosła szewskiego co dwie niedzieli schadzki, za wiadomością iednak panów starszych cechu szewskiego y praesidentó w swoich, albo gdy tego potrzeba będzie wyciągała, składać maią y na nie przez młódszego towarzysza, albo młodzieniaczka, wszytkich towarzyszów obwieścić. Na którą schadzkę ieśli by który towarzysz nie przybył, ma winę trzech groszy popadać. Na schadzkę zaś przybywszy y mieysce swe zasiadszy, maią skromnie y uczciwie w mowie, obyczaiach y postępkach zachować się.

Artykuł ósmy. Należeć będzie y to do porządku, aby towarzysze rzemiosła szewskiego, dla ozdoby miasta Wileńskiego cechu szewskiego na processią doroczną Bożecielską, spotykania króla imci, pana naszego miłościwego, imci xiędza biskupa y imci pana woiewody Wileńskiego, tak też na popisy y monstre z strzelbą y bronią, od maystra swego dodaną, albo też z swoią, ieżeli będzie miał, stawił się. A który by na takowy akt nie przybył, tedy winę według uwagi starszych popadać ma, nie deroguiąc iednak powadze magistratu.

Artykuł dziewiąty. Aby tym lepszy porządek w zgromadzeniu towarzyskim y oraz młodzieniaczków, tak też synów maystrowskich naydował, maią mieć starsi regestr porządny wszytkich towarzyszów, maystrów, iako młodzieniaczków, tak tubylców, iako y wędrownych spisany, a to dla tego, żeby o każdym wiedziano, gdzie y u którego maystra na warstacie robi y czy dobrze, czy zle sprawuie się, y oraz dla tego, aby wszyscy tym artykułom podlegali, a potym żaden niewiadomością onych nie zasłaniał się, iakoż dla zachowania tego po-

*) Строка перерѣзана при переплетѣ—нельзя разобрать.

rządku maią każdego towarzysza, maystrowczyka y młodzieniaczka w regestr imieniem y przezwiskiem, y u którego maystra robi, albo zostaie, tak też wędrownych przybyłych towarzyszów, do regestru wpisywać, a każdy z nich od wpisu ma do skrzynki dać groszy trzy.

Artykuł dziesiąty. Każdy towarzysz y młodzieniaczek, wyzwoliwszy się z chłopięcich lat, a chcąc towarzyszem zostać, ma mieć iako zalecenie od maystra, tak y towarzysza rzemiosła swego, oraz w zgromadzeniu towarzyskim dobrze zachowałego, uprosić, aby onego panom starszym zgromadzenia towarzyskiego na schadzce recomendował. Jakoż panowie starszi nie od tego będą, owszem onego do spółbraterstwa swego respektuiąc y na instantią maystra y prożbę towarzysza swego, przyiąć y do regestru wpisać maią, który towarzyszem zostawszy, ma ucztę dla panów starszych, podług możności, sprawić; podczas schadzki zaś mieysce nayposlednieysze, iako nowy towarzysz, zasiadać.

Artykuł iedynasty. Towarzysze wędrowni, iakiey kolwiek religiey, z innych miast tu do Wilna przychodzący, maią panom starszym zgromadzenia towarzyskiego naprzód opowiedzieć się, listy tak wolnego y poczciwego urodzenia, iako y wyzwolenia pokazać, y do regestru podczas schadzki dwuniedzielney wpisać się, któremu ma starszy mieysce u maystra na robotę ukazać; gdy zaś na schadzkę zgromadzenia towarzyskiego przybędzie, takowy wędrowny towarzysz ma mieysce ostatnie zasiadać.

Artykuł dwunasty. Jeśli by któremu towarzyszowi y młodzieniaczkowi przyszło albo w robocie, albo nieposłuszeństwem, albo też podczas schadzki z nieostróżności iakim słowem wykroczyć, tedy starsi zgromadzenia towarzyskiego wespół z maystrem sobie przydanymi, maią takowy występek rozsądzić, albo complanować nie przywłaszczaiąc iednak sobie o poswarki, boie, sądy, które magistratowi y imci panu woytowi należą.

Artykuł trzynasty. Jedność y zgoda z małych wielkie rzeczy czyni, dla czego na schadzkę zszedszy się, zawsze one w zgodzie, miłości y poszanowaniu odprawować maią. Cokolwiek zaś od starszych przełożono będzie, od tego za daniem sobie głosu przymawiać się y radzić powinni. Co się zaś na schadzce postanowi, to ma być cale zachowane, y nikomu niewyiawione, alias w takowym razie towarzysz albo młodzieniaczek pościgniony za wynalazkiem starszych skarany będzie, a iako młodzi starszych szanować, tak starsi młódszych kochać powinni. Co gdy oboie miedzy nimi dotrzymano będzie, znacznie to zgromadzenie towarzystwa szewskiego pomnożenie będzie odbierało.

Artykuł czternasty. Po elekciey starszych y zasadzeniu, iako wszytkim towarzyszom będzie należało, przeszły starszym, za podięte prace y fatygi czwierćroczne podziękować, tak przyszłym starszym powinszować, aby rząd swóy zaczęty przystoynie naprzód z pomnożeniem chwały Bożey, a potym zachowaniem rządu dobrego w zgromadzeniu swoim przy zgodzie y miłości sprawowali y kończyli, czym pociągną innych towarzyczów, że do zachowania tych artykułów y oraz kosztu sposobnieyszi będą.

Artykuł piętnasty. Schadzki towarzyszów y młodzieniaczków złożone y odprawowane y co się na nich namówi y postanowi, ma pisarz zapisywać, y oraz każdego towarzysza y młodzieniaczka, który był y co nie był notować, a to naybarziey dla tego,

aby różność była przytomnych y nieprzytomnych, nieprzytomni zaś winę do skrzynki płacili.

Artykuł szesnasty. Na schadzkach czwierćrocznych, za przybyciem wszystkich towarzyszów y młodzieniaczków, maią być artykuły czytane, których wszyscy maią pilno słuchać y według nich sprawować się; alias wykraczaiący ma być półfuntem wosku karany.

Artykuł siedmnasty. Siła na tym należy y dla zachowania porządku y dla postrzegania y zabiegania występkom, aby wszytkich towarzyszów, młodzieniaczków, uczniów y maystrowczyków każdego narodu liczba wiadoma była, a ztąd pewność tych, co w mieście u maystrów na warstacie zostaią, y tych, którzy na wędrowkę z miasta wyszli. Dla czego ma być regestr wszytkich towarzyszów, maystrowczyków y młodzieniaczków spisany, y oraz który z nich y którego czasu z miasta wyszedł y do miasta przybył, przez co nie da się okazya towarzyszom partackim w tym mieście Wileńskim tułać się.

Artykuł ośmnasty. Jako się wyżey namieniło, że wszyscy towarzysze tutcysi y wędrowni, tak też młodzieniaczkowie iako nayuczciwiey y nayspokoyniey przy otwartey skrzynce zachować, a to naybarziey dla dobrego wszytkim przykładu y samey uczciwości tak y posłuszeństwa. Jeżeli by zaś który towarzysz iakim słowem, a zwłaszcza urazliwym wymówił, y przez to do poswaru y wsterku dał przyczynę, ma być bez respektu karany y winą pieniężną, to iest, zapłaceniem iednego złotego do skrzynki; iednak takowa kara ma zależeć na uwadze starszych y praesidentów.

Artykuł dziewiętnasty. W każdey sprawie, ieśliby iaka skarga od towarzysza y młodzieniaczka przeciwko drugiemu towarzyszowi y młodzieniaszkowi, albo też y na samych starszych y stołowych zgromadzenia towarzyskiego przekładana podczas schadzki była, ma bydź słuchana y dobrze wyrozumiana; a potym, ieśli by się co przeciw tym artykułom wykroczyło przez któregokolwiek towarzysza, albo młodzieniaczka, ma być osądzono, z wolną do wyższego sądu appellacią.

Artykuł dwudziesty. Jeśli by towarzysz albo młodzieniaczek z gniewu albo zazdrości spółtowarzysza y spółmłodzieniaczka przed starszemi oskarżył, a nie dowiodł, tedy takowy w dowodzie ustaiący ma sam w takowym zostawać obwinieniu, a przytym y winą od panów starszych naprzykład drugim, aby się takowych zarzutów strzegli, według proportii występku obłożony.

Artykuł dwudziesty pierwszy. Żaden towarzysz nie ma podług swey woli maystra obierać y u niego robić, ale tam, gdzie starsi ukażą. Jeżeli by się zaś albo maystrowi towarzysz, albo towarzyszowi mayster nie upodobał, ma na schadzce dwuniedzielney to opowiedzieć, a starsi w tey mierze uczynią uznanie.

Artykuł dwudziesty wtóry. Towarzysze, na robotę do maystrów od starszych naznaczeni, maią robotę, od maystrów sobie daną, przystoynie, żeby żadney nie było wady y nagany, robić y sprawować, myta zarobionego czasu zwyczaynego upominać się y one odebrać. A ieżeli by mayster myta zarobionego towarzyszowi nie oddał, y przy sobie bez dania żadney słuszney przyczyny zatrzymał, tedy za doniesieniem starszym nie ma póty robić u maystra, aż onemu myto zarobione wprzódy oddane będzie, y nie powinien będzie mayster sobie za to

z towarzysza czynić sprawiedliwości, ale do starszych ze skargą swoią przychodzić; iedyby zaś mayster z towarzysza sobie iakim postępkiem sprawiedliwość uczynił y onego skarał, nie ma na warstacie u onego robić y na mieysce iego drugi od starszych przydawany, aż się sprawa albo przez rozsądek, albo przez komplanacią skończy.

Artykuł dwudziesty trzeci. Lubo się wyraziło, aby chwała Boża przez zgromadzenie towarzyszów rzemiosła szewskiego naypierwiey promowowana była y pomnożenie brała, ołtarz zaś ś. Anny samotrzeciey ozdobę miał, iednak dla lepszego tego wszytkiego zachowania towarzysze y młodzieniaczkowie którego kolwiek narodu tak rzymskiego, ruskiego, iako y niemieckiego, ieśli by przez czwierć roku na mszach y nabożeństwie nie byli, tedy podczas kwartalney schadzki maią po złotych trzy bez żadney zwłoki y wymówki do skrzynki oddać, tak też y składankę z innemi towarzyszami zarówno uczynić. A żeby takowa ustawa swóy skutek odbierała, ma mayster za towarzysza parękę dać. A ieśli by towarzysz z miasta wyszedł, a mayster starszemu rocznemu nie powiedział y myta nie zatrzymał, tedy sam mayster te złotych trzy zapłacić powinien. In quantum by zaś mayster w tym sprzeciwny był y zapierał, a był by przeświadczony, powinien będzie sowito na ołtarz ś. Anny do skrzynki oddać, a urzędowi winę zapłacić. Toż się ma ściągać y na towarzysza, gdy nie z przyczyny maystra będzie.

Artykuł dwudziesty czwarty. Towarzysze pokątni y którzy by nie byli w regestr zgromadzenia towarzyszów rzemiosła szewskiego wpisani, ieżeli by się ważyli rzemiosło kryiomie robić, takowi maią z wiadomością urzędów należytych z warstatów zabierani y do cechu przyprowadzeni, naganę y karę słuszną odnosić. Tak też, ieżeli by towarzysz bez wiadomości starszych y naznaczenia maystra ważył się swowolnie, obrawszy tylko sobie maystra, u niego robić, albo mayster takowego bez przydania od starszych na robotę przyimować, tak mayster winą dwuch funtów wosku, iako y towarzysz winą iednego funta wosku skarany ma być, który wosk na ołtarz ś. Anny obracać się ma.

Artykuł dwudziesty piąty. Towarzysze wędrowni, którego kolwiek narodu, do Wilna przybywszy, maią się pytać o kamienicę cechu szewskiego, y do niey przyszedszy wziąć wiadomość, gdzie cechmistrz mieszka, y tam do niego poszedszy opowiedzieć się, a cechmistrz ma ukazać onemu do starszego towarzysza. Ten zaś starszy towarzysz ma go dać zapisać w regestr imieniem, przezwiskiem, zkąd y z którego miasta, dnia miesiąca y roku przyszedł; towarzysz zaś takowy przybylec, powinien ukazać listy od wyzwolenia y deklarowania za towarzysza y od urodzenia. Tenże artykuł y na towarzyszów dwornych do Wilna przybyłych ściągać się ma. Gdy się zaś towarzysz tak sprawi, ma być onemu mieysce na robotę u maystra ukazane, u którego ma podług tych artykułów sprawować się.

Artykuł dwudziesty szósty. Miłość bliźniego zwłaszcza chrześciańska po każdym wyciąga, aby był respekt na chorych, a nabardziey przybylców, którzy ani rodziców, ani krewnych, ani maystrów, u których służyli, nie maią. Dla czego, ieżeli by trafiło się towarzyszowi na iaką długą chorobę zachorzeć, nie ma go mayster z gospody zaraz oddalać, ale ma u niego ze dwie niedziele zostawać. Po których expirowa-

niu dwuch niedziel ma być do infirmarium oyców bonifratellów konwentu Wileńskiego oddany. A na takowych chorych, ponieważ każdy pod przypadkiem zostaie, ma być osobliwa puszka, do którey podczas schadzki każdey choć po szelągu składać się maią, a te pieniądze maią zawsze dla wspomożenia chorych chowane być. Towarzysz zaś ten chory, ieżeli by przyszedł do zdrowia, ma koszt od maystra przez owe dwie niedzieli, na się podczas choroby ważony, odrobić.

Artykuł dwudziesty siódmy. Przez hulania y rekreacye częste, a zatym próżnowania, bywaią występki, którym zabiegaiąc, maią starsi pilno starać się, aby w poniedziałki hulań niepotrzebnych nie zażywali, ale roboty pilnowali, gdyż oprócz dni niedzielnych iest dość świąt uroczystych, podczas których wysłuchawszy nabożeństwa, bezpiecznie mogą zażyć rekreaciey, w czym upomniony towarzysz, ieśli by drugi raz ważył się w poniedziałek hulać, ma cztery grosze polskie do skrzynki zapłacić, a ta wina obracać się ma na ołtarz ś. Anny.

Artykuł dwudziesty ośmy. Który by towarzysz y maystrowczyk, tak też młodzieniaczek, lub tu w Wilnie, lub w innym mieście od maystra wyzwolon, chciał maystrem zostać, a nie uczynił by dosyć teraznieyszym artykułom, nie powinien do maystrowstwa przypuszczonym być. Czego starsi zgromadzenia towarzyskiego pilno postrzegać maią y oraz bronić.

Artykuł dwudziesty dziewiąty. Starsi zgromadzenia towarzyskiego rzemiosła szewskiego, którego kolwiek narodu, gdyby któremu z nich z Wilna odeyść, albo wyiechać przyszło, tedy ma, na schadzce opowiedziawszy przyczynę swego odeyścia, klucz kollegom swoim oddać, a ollegowie na mieysce iego z tegoż narodu obrać y zasadzić maią; a ieżeli by inaczey uczynił, iuż nie ma być za towarzysza, ale młodzieniaczka miany, y to ieszcze przeprosiwszy starszych, y sztraf według wynalazku zapłaciwszy.

Artykuł trzydziesty. Młodzieniaczek wyzwolony, opatrzywszy się doma y u maystra swego, gdzie ma cały rok zostawać, nim do zgromadzenia towarzyskiego przyięty będzie, ma przykładem towarzyszów na nabożeństwo wyżey opisane y na mszy święte przybywać, ołtarz świętey Anny, ile lecie, wiankami od siebie kupionemi przyozdabiać, na samą uroczystość świętey Anny iako naylepiey usłużyć, starszych maystrów y oraz zgromadzenia towarzyskiego szanować y w wszelakiey mieć poczciwości. Rzemiosło zaś y robotę u maystra przystoynie na warstacie sprawować y zapłaty, według ręki swey zmówioney, upominać się y iako należy skłonnym y posłusznym być.

Artykuł trzydziesty pierwszy. Żaden z towarzyszów albo młodzieniaczków, którego kolwiek narodu, nie ma ieden przed drugim mieysce na schadzce posiadać; dla czego starszych y zasłużonych y wprzód wyzwolonych y do zgromadzenia towarzyskiego przyiętych mieysce ma przodkować. A kto by się ważył z młódszych, albo towarzyszów, albo młodzieniaczków posiadać, ma sztrafu zapłacić do skrzynki groszy sześć. Toż się waruie w dawaniu y braniu głosów.

Artykuł trzydziesty wtóry. Towarzysz y młodzieniaczek każdy ma o zwyczaynym czasie obiadu y wieczerzy pilnować, y nie ma onego mayster czekać, ani też towarzysz w iedzeniu y pościeli przebierać, ale

niech się tym kontentuie, co mayster według możności swey da.

Artykuł trzydziesty trzeci. Na każdą schadzkę, tak też nabożeństwo dwuniedzielne, y oraz na żałomsze y inne akty ma młódszy z każdego narodu, począwszy od starszego aż do naymłódszego dniem przed tym obeyść. A który by obwieszczony nie przybył, ma sztraf, iako się wyżey pomieniło, do skrzynki zapłacić.

Artykuł trzydziesty czwarty. Towarzysz o zły uczynek ile poczciwości przeciwny, albo o złodzieystwo przekonany, ma być z towarzyskiego zgromadzenia odrzucony y iako bezecny z regestru wymazany; który zaś okradszy maystra uszedł by z miasta, aby gdzie indziey tegoż nie czynił, ma być dla przestrogi przez list oznaymiony. Który by się zaś towarzysz albo młodzieniaczek na maystra swego ważył się porwać słowem niepoczciwym albo ręką, ma być podług prawa sądzony y karany.

Artykuł trzydziesty piąty. Należy y to do zachowania dobrego porządku, aby w zgromadzeniu towarzyskim, a naybarziey podczas schadzek ieden nad drugiego nie wynosił się, ani chełpił, y ieden drugiego nie ganił, a daleko barziey nie sromocił, y nie osławował, alias w tym postrzeżony, podług prawa będzie karany.

Artykuł trzydziesty szósty. Towarzysz od maystra na robotę zaciągnioną, a iescze pilno gdyby oney nie robił, ale hulał, a przez to do szkody, a czasem y zniewagi maystrowi przyczyną był, tedy iako szkodę, z okaziey iego stałą, nagrodzić, tak y karaniu, przez starszych namówionemu, tyle razy, ile się na to odważy, podlegać ma.

Artykuł trzydziesty siódmy. Mayster, ieżeli by towarzysza w rzemieśle ozłodzieił, a nie dowiodł by tego, ma według prawa karany być; a za winę nigdy więcey towarzysza mieć nie ma, iednakże gdy tenże towarzysz za przeproszeniem urazę swoią maystrowi odpuści, ta wina ma mu się excendować.

Artykuł trzydziesty ośmy. Do dawnych praw iego królewskiey mości y ustaw cechowych stosuiąc się, postanowiamy, aby towarzysz więcey nie brał wachlonu nad trzy grosze y piwnego szostak.

Artykuł trzydziesty dziewiąty. Każdy towarzysz nie ma się z maystrem na rok, ale tylko na czwierć roku zmawiać y zapłatę za czwierć roku odbierać. A że wspomniało się wyżey o młodzieniaczkach, iako po wysłużeniu lat chłopięcich, maią u maystra przez rok y sześć niedziel zostawać y oraz zapłacić myta z nim postanowionego, więc ieżeli by mayster od robienia przez rok młodzieniaczka owinić chciał, tedy młodzieniaczek ma dać za to maystrowi złotych dziesięć; powinnościom iednak zgromadzenia towarzyskiego dosyć według ustaw czynić powinien będzie.

Artykuł czterdziesty. Towarzysz każdy, a mianowicie tych trzech narodów, ieśli by artykułami y ustawami teraznieyszemi gardził, na mszy, wotiwy y żałomsze do kościoła nie przybywał, na schadzki nie przychodził, y podług tych artykułów niesprawował się, y starszym nie był posłuszny, takowy nie ma mieć u żadnego maystra mieysca y roboty, owszem z miasta od spółkowania z drugiemi żeby onych nie gorszył, rugowany; a za nieustąpieniem z miasta ma być do więzienia wzięty.

Artykuł czterdziesty pierwszy. Towarzysz zadworny albo dworny, do Wilna przybywszy, ieśli by się nie chciał starszym zgromadzenia towarzyskiego opowiedzieć y pod

te artykuły podlegać, owszem, dufaiąc w protekcią pańską, znieważał, takowemu, ieżeli by pokaiawszy się potym nie przeprosił, wiecznemi czasy tak w cechu miedzy maystrami, iako y miedzy towarzyszami, mieysce zabronione być ma.

Artykuł czterdziesty wtóry. Ludzka rzecz bywa upaść, zaczym ieżeli by kiedy w iakim uczynku któremu towarsyszowi (wyiąwszy złodzieystwa y innego niepoczciwego dzieła) naydować się przy nim, tedy za intercessią maystra y intercessią ludzką łaska ma być onemu pokazana, y że to na sławie dobrey onemu nie ma szkodzić.

Artykuł czterdziesty trzeci. Starszemu towarzyszowi, gdy by się przytrafiło od spół towarzysza w cechowey kamienicy podczas schadzki, albo na innym mieyscu zniewaga, tedy na schadzce ma przełożyć obelgę swoią, y ieżeli by się dowodnie pokazało, tedy spółtowarzysz ma klucz oddać praesidentowi od skrzynki y niema na mieysce swoie powrócić y klucz odbierać, aż wprzódy decizyi wynalazkom maystra dosyć uczyni, a zatym y przeprosi zgromadzenie rzemiosła szewskiego towarzyskie.

Artykuł czterdziesty czwarty. Kto z towarzyszów y młodzieniaczków starszym posłuszny nie był y za obesłaniem do nich, albo na schadzkę nie przyszedł, ma być karany dwiema wochlony, tyle razy, ile obesłany nie przydzie.

Artykuł czterdziesty piąty. Jeśli by z innego miasta albo miasteczka potrzebowali tych artykułów, albo przeyrzenia y przeczytania, albo do przepisania, tedy od pierwszego do skrzynki złotych dwa, a od przepisania na kopią złotych cztery ma być dano.

Artykuł czterdziesty szósty. Towarzysz zgromadzenia rzemiosła szewskiego, ieżeli by onemu mayster został za robotę iego winien, a on sam albo z miasta wyszedł, albo maystrem został, może legować takowy dług na ołtarz ś. Anny.

Artykuł czterdziesty siódmy. Towarzyszów y młodzieniaczków, którzy by występni byli, tak też tułaczów y partaczów, pod iurydiką iakąkolwiek zostaiących, zoczywszy onych, a nie mogąc w prędkim razie sług urzędowych dostać, wolno będzie samym towarzyszom y młodzieniaczkom zgromadzenia szewskiego, temi artykułami y ustawami obwarowanym, wprzódy do cechu wziąć, a ieśli by się nie upokorzył y łaski nieprosił, y do więzienia oddać ratusznego.

Artykuł czterdziesty ósmy. Takowe artykuły y ustawy zgromadzenia towarzyszów y młodzieniaczków rzemiosła szewskiego Wileńskiego, podług prawa maydeburskiego, od nas magistratu, za proźbą y instancią panów starszych cechu szewskiego nadane, iako towarzysze, młodzieniaczkowie y czeladź we wszytkich punktach y paragrafach mocno trzymać, onym podlegać y według nich teraz y napotym wiecznemi czasy sprawować się maią y ni wczym nie wykraczać powinni. Które też artykuły y sami maystrowie zachować y obserwować maią. Ktoby zaś przeciwko tymże artykułom wystąpił, a karania, od starszych wynalezionemu, podlegać nie chciał, owszem sprzeciwny był, takowy, nam urzędowi doniesiony, nieodwłócznie na pohamowanie y pokaranie drugich, winą pieniężną y siedzenia w więzieniu karany będzie. Jeżeli zaś pomienione zgromadzenie towarzyszów rzemiosła szewskiego Wileńskiego więcey artykułów dla lepszego miedzy sobą rządu od nas będą potrzebowali, my onych byleby prawu pospolitemu nie były

przeciwne, przyczynić y nadać obiecuiemy.

A teraz do tych artykułów, sposobem wyżey opisanym nadanych y ręką pana pisarza naszego radzieckiego Wileńskiego podpisanych, pieczęć zwyczayną miasta Wileńskiego przycisnąć rozkazaliśmy. Dat. na ratuszu Wileńskim, miesiąca Octobra dnia dwudziestego dziewiątego, roku Pańskiego 1689.

1728 г. Ноября 3 дня.

Изъ книги № 5139, за 1728—1736 г., л. 92—97.

21. Уставъ Виленскаго цеха кожевниковъ.

Въ очередномъ засѣданіи Виленскаго городоваго магистрата предъявлена была цехомъ кожевниковъ подтвердительная привилегія короля Августа II, заключающая въ себѣ *четыре* прежнихъ привилегіи предшествовавшихъ королей, начиная съ Сигизмунда III, въ которыхъ заключается цеховой уставъ, обнимающій собой 24 §§, въ которыхъ изложены права и преимущества поименованныхъ ремесленниковъ.

Сущность этихъ цеховыхъ правилъ заключается въ слѣдующемъ:

1) Кожевники каждый годъ избираютъ изъ среды себя двухъ старшинъ, изъ коихъ одинъ хранитъ цеховой скарбъ, а другой ключи отъ него;еще два ключа должны имѣть два расходчика изъ осѣдлыхъ ремесленниковъ; по истеченіи года всѣ они вмѣстѣ обязаны дать отчетъ цеху въ расходованіи денегъ; 2) цехъ обязанъ имѣть свой алтарь въ костелѣ св. Юрія; 3) старшины имѣютъ право вписывать въ цехъ братчиковъ и собирать цеховыя засѣданія чрезъ каждыя двѣ недѣли; 4) цехъ обязанъ четыре раза въ годъ отправлять церковныя службы въ присутствіи всѣхъ братчиковъ; неявившіеся должны заплатить 4 гроша штрафу; 5) подмастерья должны принимать участіе въ церковнослужительствѣ; 6) проступки ихъ должны подлежать разбирательству старшинъ; 7) пьяный и непокорный ремесленникъ изгоняется изъ цеховаго засѣданія, въ случаѣ сопротивленія подвергается наказанію; 8) подмастерье отказавшійся отъ работы лишается права считаться цеховымъ, впредь до возвращенія; 9) мастерамъ строго запрещается переманивать къ себѣ подмастерьевъ; 10) мастера въ случаѣ несчастія имѣютъ право на субсидіи изъ общественной кружки; 11) 12) 13) подмастерья должны платить мастерамъ за убытки, а послѣ ихъ смерти оставаться у вдовъ годъ и 6 недѣль; 14) всѣ должны повиноваться годичнымъ старостамъ подъ страхомъ денежнаго взысканія; 15) въ случаѣ смерти брата всѣ цеховые должны принимать участіе въ похоронахъ; 16) бѣднаго старшину хоронить на общественный счетъ; 17) отчетность должна отбываться ежегодно въ общемъ собраніи; 18) въ которомъ участіе должны принимать цеховые разныхъ юрисдикъ; 19) всѣ цеховые должны смотрѣть, чтобы перекупни не пользовались кожами подъ страхомъ конфискаціи оныхъ на ратушу; 20) купцамъ разрѣшается покупать кожи для покрытія товаровъ; 21) рѣзники могутъ продавать только тѣ кожи, которыя они сами снимаютъ съ животныхъ, у другихъ же покупать и продавать строго воспрещается; 22) сѣро-бѣлошкурникамъ и сафьянникамъ, красно-черно-шкурникамъ и замошникамъ выдѣлывать обыкновенныя кожи строго воспрещается, подъ страхомъ взысканія 40 копъ штрафу и конфискаціи товаровъ; 23)

кожевники велико-шкурники не должны переманивать къ себѣ ни мастеровъ, ни товарищей другихъ кожевниковъ; 24) противъ партачей и юридичанъ должно быть возбуждаемо строгое преслѣдованіе, конфискація товаровъ въ пользу ратуши и города Вильны.

We środę po święcie wszystkich świętych dnia trzeciego miesiąca Nowembra, roku Pańskiego tysiąc siedmsetnego dwudziestego ósmego.

Przed urzędem y sądem burmistrzowskim y radzieckim Wileńskim na teraznieyszy rok zasiadaiącym, stanąwszy oczewiście sławetni y uczciwi Michał Szydłowski, Michał Hołdowski, Andrzey Szypel, Krzysztof Jastrzombski, Stanisław Bądziewicz, Kazimierz Szulski—starsi roczni, imieniem swoim y imieniem całego cechu-swego garbarskiego czerwono y czarno skórników y kurdywaników, mieszczan Wileńskich, reprodukowali y pokazali przywiley konfirmacyiny nayiaśnieyszego króla iegomości Augusta wtórego, pana naszego miłościwego, szczęśliwie nam panuiącego, z pieczęcią wielką w. x. Lit., z artykułami w nim wyrażonymi, od magistratu iego kr. mości Wileńskiego nadanemi, żadney suspicyi y cenzurze niepodległy, którzy ob reverentiam nie chcąc co schadzka y zgromadzenie cechu onego, propter subsequentem delationem częstokroć zażywać, do aktówburmistrzowskich y radzieckich Wileńskich podali, który słowo w słowo wypisać, pieczęć urzędu burmistrzowskiego y radzieckiego Wileńskiego przycisnąć, ręką pisarza przysięgłego zcollacyonowawszy podpisać y z aktów wydać pokornie suplikowali. Którego to przywileiu confirmacyinego króla iegomości Augusta wtórego thenor sequitur takowy:

August wtóry, z Bożey łaski król polski, etc. Oznaymuiemy tym listem confirmacyinym przywileiem naszym, komu by wiedzieć należało, iż przed nami produkowali y pokładali uczciwi: Michał Szydłowski, Michał Hołdowski, Andrzey Szypel, Krzysztof Jastrzombski, Stanisław Bądziewicz, Kazimierz Szulski—starsi y mistrzowie cechu garbarskiego czerwono-czarno-skurników y kurdywaników, w mieście naszym Wileńskim będącego, cztery przywileia pargaminowe nayiaśnieyszych królów ichmościów polskich, antecessorów naszych: *pierwszy* świętey pamięci Zygmunta trzeciego, de data w Warszawie, dnia dwudziestego siódmego miesiąca Nowembra, roku Pańskiego tysiąc sześćset dwudziestego siódmego podpisany y pieczęcią kancellaryi mnieyszey w. x. Lit. zapieczętowany, przez Moskwicina, na ten czas nieprzyiaciela naszego, nadwerężony y nadruszony, wniczym nie podeyrzany, artykuły pewne, od szlachetnego magistratu naszego Wileńskiego do dobrego porządku cechu tegoż garbarskiego w sobie zawieraiącego, stwierdzone; *drugi* świętey pamięci Władysława czwartego, pod datą w Wilnie, dnia piątego miesiąca Lipca, roku Pańskiego tysiąc sześćset trzydziestego trzeciego, bez pieczęci, bo ią Moskwa oddarła; *trzeci* świętey pamięci Jana Kazimierza, de data w Wilnie, dnia siedmnastego miesiąca Czerwca, roku Pańskiego tysiąc sześćset sześćdziesiąt czwartego; *czwarty* świętey pamięci Jana trzeciego, datowany w Warszawie, dnia pierwszego miesiąca Maia, roku Pańskiego tysiąc sześćset ośmdziesiąt trzeciego; y *piąty* nasz, pod datą w Warszawie, dnia ośmnastego miesiąca Sierpnia, roku Pańskiego tysiąc sześćset dziewięćdziesiąt dzie-

wiątego, ręką nayiaśnieyszych królów ichmościów, antecessorów naszych, y naszą podpisane y pieczęciami zawiesistemi kancellaryi wiel. x. Lit. zapieczętowane, całe, zupełne y żadney w sobie wątpliwości nie maiące. Któremi to przywileiami nayiaśnieysi antecessorowie nasi y my sami, swobody y wolności w używaniu rzemiosła garbarskiego, czerwono-czarno-skurników y kurdywaników, oraz niektóre punkta dla lepszego zachowania porządku, łaskawie nadali, y one wiecznymi czasy zmocnili, przykładem nayiaśnieyszych antecessorów naszych chętnie idąc, do tego się skłaniamy, nietylko dawne prawa, przywileia y wolności wiernym naszym poddanym mieszczanom stwierdzamy, ale ieszcze y nowe swobody y wolności w tymże rzemieśle garbarskim używać, ile z nas bydź może, y co się w dawnieyszych przywileiach nie dołożyło, za suppliką uczynionych wyż wyrażonych mieszczan naszych Wileńskich y rzemieślników cechu garbarskiego, ex consensu magistratu naszego Wileńskiego uczynioną, nadać onym umyśliliśmy. Jakoż my król, za proźbą panów rad y urzędników naszych, przy boku naszym rezyduiących, na tośmy zezwolili, aby nowym przywileiem naszym nowe artykuły cechowi garbarskiemu czernowo-y czarno-skurników y kurdywaników nadali, y w lepszą wprowadzili, inconveniencye y exorbitancye przeciw przywileiom naszym y antecessorów naszych dzieiące się, przez które cechy garbarskie wielko-y mało-skurników do takiego przyszły ubóstwa, że sufficyencyi w opatrzeniu y dozorze kaplicy y ołtarza brackiego mieć y chwały Bożey promowować nie mogą, umollifikowali y artykuły nieraz rzeczonemu cechowi przepisali, podług których aby wiecznymi czasy sprawowali się y swoie zwyczaie porządkowo zachowali.

1 Artykuł. Naprzód bracia rzemiosła czerwono-y czarno-skurników y kurdywaników wyprawuiącego, teraz będący y potym, którzy by się do nich przyłączyli y wpisali, maią zgromadzenie swe mieć na każdy rok w dzień świętego Michała w domu starszego, gdzie starszych dwu miedzy sobą maią obrać do sprawowania rocznego, ludzi dobrych, pod mieyską iuryzdyką osiadłych y miastu przysięgłych, z których starszych u iednego skrzynka tego zgromadzenia do roku ma bydź w dobrym opatrzeniu, a u drugiego klucz, do tego dwa klucze, osobliwie do tey że skrzynki u dwu braci, na tenże czas do tego obranych ludzi, także osiadłych y miastu przysięgłych, maią bydź, y tak iako za wszystkich tych czterech spólną wiadomością przychody wszelkie z tego bractwa ich maią bydź w tey skrzynce wspólnie z przywileiem, z regestrami y z prawami wszelakiemi tego bractwa chowane. Także rozchód wiernie y prawdziwie za spólną także wszystkich czterech wiadomością ma bydź czyniony.

2 Artykuł. Iż bractwo każde od pana Boga y świętych Jego ma mieć początek, przeto my starać się o to wprzód mamy, aby iegomość oyciec przeor kościoła świętego Jerzego, z bracią tegoż konwentu y starszymi swoiemi, którym by to należało, nam pozwolili mieć, iako y przed tym przed pożarem było, kaplicę swoię osobliwą w tym kościele świętego Jerzego, w którey by bracia rzemiosła tego nabożeństwo swoie według sporządzenia tych że oyców odprawowali.

3 Artykuł. Tym że starszym dwiema

wolno będzie wpisywać do tegoż bractwa y przyimować, ktoby to u nich żądał, aby tylko takowi byli urodzenia dobrego, w religiey y narodzie braku żadnego nie czyniąc.

4 Artykuł. Schadzka braci wszystkich u starszego, u którego skrzynka będzie, co dwie niedzieli, w dzień niedzielny schodzić się maią, dla obmyśliwania o porządku dobrym y przymnożenia chwały Bożey, oprócz żeby zaszła którego trudność taka, która by słusznie onego wymówić mogła.

5 Artykuł. Wigilie maią bydź zaduszne odprawowane cztery razy do roku, to iest, na każde suchedni, na które starsi inszą bracią maią obsyłać; który nie przyidzie, ma dać do skrzynki cztery grosze litewskie.

6 Artykuł. Młódsi bracia, od starszych na to naznaczeni, na święta uroczyste, na iutrzniach, mszach, nieszporach, świece maią w kościele zapalać, one nosić, y inne posługi kościelne odprawować pod posłuszeństwem, toż y na żałomszach brackich czynić powinni.

7 Artykuł. Starsi młódszych, iako by się mieli sprawować, maią łagodnie nauczać. Gdzieby ich w tym nie słuchali, przy drugich dwuch z braci starszey, do siebie wezwanych, słowy skarać, y na to gdzieby nie dbali, na schadzce wszystkim opowiedzieć; tam gdzieby się nie upokorzył, przez sług wziętych od urzędu radzieckiego do więzienia ma bydź dany, y onym według występku swego karany.

8 Artykuł. Jeżeli by też który brat w bractwie, albo czasu inszego upiwszy się, nałaiał staroście, albo młódszemu, tedy mu maią rozkazać, żeby ustąpił z bractwa; ieżeli by nie chciał, wyprowadzić go maią; a ieżeli by się wrócił, tedy powinien karanie cierpieć y winę dać według ustawy braterskiey, gdzieby się z tego nazaiutrz wychwalał, albo żeby starszych nie przeprosił.

9 Artykuł. Gdyby się też towarzysz, swego czasu nie wytrwawszy u magistra, odszedł bez wszelkiey a ważney przyczyny, takowy do rzemiosła odpaść ma, okrom żeby się wrócił y do czasu swego wytrwać chciał za pokaraniem słusznym.

10 Artykuł. Mistrz żaden towarzysza nie tylko przewabiać od drugiego mistrza do siebie, ale ani zbiegłego przyimować nie ma, pod winą kamienia wosku do skrzynki, chyba żeby miał pozwolenie od pana iego, u którego pierwiey był.

11 Artykuł. Jeżeli by Pan Bóg na którego brata dopuścił upadek iaki y niefortunę, ogień albo inszą złą przygodę y do ubóstwa przyszedł, takowy od starszych, za wiadomością braci, z skrzynki ratowan bydź ma; wszakże, ieśli by zaś do tego przyszedł żeby się zapomógł, to co mu się dało, powinien wrócić.

12 Artykuł. Szkodę, ieśli by towarzysz mistrzowi swemu w rzemieśle iaką uczynił, za uznaniem y uważaniem starszych, onę płacić y nagrodzić będzie powinien.

13 Artykuł. Wdowa po mężu swym pozostała do roku y sześciu niedziel towarzyszów żadnych od niey ani odmawiać nikt, ani odwabiać niema.

14 Artykuł. Starszym mistrzom albo rocznym starostam posłuszni będą, na wszelakie rozkazanie maią, cokolwiek do bractwa należy, pod karaniem trzech groszy raz, drugi raz pod winą sześciu groszy, trzeci raz pod karaniem pół kamienia wosku do skrzynki braterskiey.

15 Artykuł. Gdyby też kto z braci, sam, żona, dzieci umarli, takowego wszystka bracia, obesłani będąc od starszych przez

młódszego, prowadzić ciało y wszelkie powinności chrześciańskie odprawować maią.

16 Artykuł. A ieśli by też mistrz który ubogi umarł, żeby go czym pochować nie było, pieniędzmi z skrzynki założyć, y pogrzeb uczciwy sprawić starsi powinni będą.

17 Artykuł. Liczba y rachunek przy odmianie starszych każdy rok na święty Michał, przy bytności wszystkich braci, dziać się ma, ieśli by w czym nie zgadzali się, urzędzowi radzieckiemu to donieść maią.

18 Artykuł. Wszyscy z braci, w tym zgromadzeniu y bractwie będący, rzemiosła czerwono-czarno-skurników, by też y pod inszą iuryzdykcyą, a nie mieyską mieszkał, który z nas pod tenże porządek y artykuły opisane podlegać y one we wszystkim zachować cale obiecuiemy.

19 Artykuł. Maią też tego z pilnością postrzegać, aby ci, którzy sami tych skór ile surowych niewyprawowanych, rzemiosłu ich należących, nie robią, iako to przekupniowie nie przekupowali, kupcy z inszych miast, miasteczek, przyieżdży, także żydzi, tatarowie iawnie y pokątnie, tak u szlachtarniey żydowskiey y w iadkach publicznych na wyrobienia onych, ullo praetextu w mieście naszym Wileńskim nie skupowali, z miasta nie wyprowadzali, pod utraceniem y zabraniem tych skór na urząd burmistrzowski y radziecki miasta naszego Wilna. Które to skóry na poprawę ratusza y murów, przez szafarzów publicznych mieyskich przedane, obrócone być maią.

20 Artykuł. Kupcom zaś Wileńskim dla przykrywania, tak towarów na wozach, iako y na wicinach będących, kupować wolno będzie, a więcey cale nikomu, krom braci y mistrzów rzemiosła wielko-y mało-czerwono-czarno-skurników nie wolno będzie.

21 Artykuł. Także rzeznicy Wileńscy aby żadnych skór u swoich braci żadnym sposobem nie skupowali y skupionych iawnie y potaiemnie, aby kram tych, które skóry sami z bydła u siebie bitego maią, nie przedawali, oprócz naszym mieszczanom garbarzom Wileńskim, skórami surowemi y wyprawnymi nie handlowali, z miasta nie wywozili, takoż pod utraceniem tych skór y zgrabieniem onych, które maią bydź deponowane w wadze publiczney ratuszney, y przez szafarze mieyskie, za co się przedadzą, spisać się y na poprawę murów miasta dwie części, a trzecią część do kaplicy świętey Barbary bractwa czerwono-y czarno-skurników obrócone bydź maią.

22 Artykuł. Tudzież mieć chcemy y rozkazuiemy, aby cech koziemiacki szaro-biało-skurnikowie, skór y safianicy czerwono-czarno, oraz kurdywanu nie powinni wyprawować, pod konfiskacyą tychże skór, iako y zapłaceniem kop czterdziestu, którey winy dwie części y skór zgrabionych na reperacyą mieyskich Wileńskich murów, a trzecią część na kaplicę świętey Barbary cechu wyż rzeczonego obrócona bydź ma.

23 Artykuł. Ciż koziemiacy wielko-skurnicy od mistrzów y braci cechu garbarskiego czerwono-y czarno-skurników, oraz y kurdywaników, iako samych że magistrów przyimować, tak y czeladź odmawiać, pod winą sto kop groszy Litewskich, z powróceniem tegoż magistra y czeladnika tegoż rzemiosła, którego by do siebie przyięli y namówili. Podobnym sposobem cech czerwono-czarno-skurników y kurdywaników magistrów y czeladź wielko-skurni-

ków przyimować pod tąż winą nie powinni będą.

24 Artykuł. Partacze, gdyby się pod iaką kolwiek iuryzdyką, duchowną, senatorską y pańską protekcyą, tam intra, quam extra maenia miasta naszego Wilna znaydować się, y domami mieszkali, nie będąc cechowemi y prawa mieyskiego nie maiący, ani wysłużywszy się, na przeszkodę pomienionych cechów, wielko y mało-skórników czynić, skóry skupować, wyprawować y wyprawne skrycie y iawnie przedawać mieli, tedy takowe skóry wyprawne y niewyprawne, na każdym mieyscu, by też pod inszą iuryzdyką y protekcyą mieszkaiącego, partacza grabić, konfiskować y one ad usum publicum na restauracyą ratusza y murów naszego miasta Wilna obrócić wolno będzie.

Przeciwny zaś temu naszemu przywileiowi y nadaniu tych artykułów y porządku wyż rzeczonego cechu, ieśliby partacze, na opressyą mistrzów y rzemieślników cechu garbarskiego, subordynować kogo mieli, albo samą rzeczą onych aggrawowali, winę w gleycie naszym protekcyalnym, pod datą w Warszawie, dnia dwudziestego pierwszego miesiąca Lutego, roku Pańskiego tysiąc siedmsetnego dwudziestego założoną y wyrażoną, u wszelkiego sądu y urzędu zapłacić irremissibiliter tenebuntur. My król, takowe tedy artykuły ninieyszym listem naszym, łaskawie się do prożby y suppliki cechu garbarskiego skłoniwszy, nadawszy, nowe y dawne artykuły, y wszystkie we wszystkich przywileiach, prawach y wolnościach, od świętey pamięci nayiaśnieyszych antecessorów naszych conferowane y utwierdzone, teraz denuo stwierdzamy, umacniamy y przy nienaruszoney mocy in genere et specie, contenta, punkta, clausuły y paragrafy, iakoby tu słowo w słowo wpisane były, wiecznemi czasy zostawuiemy y przy powinney mocy zachowuiemy, y aby od wszystkich, do których należy, bez żadney wątpliwości, wcale y wiecznie zachowane były, mieć chcemy y rozkazuiemy. Na co, dla lepszey wiary y mocy, ręką się naszą podpisawszy, pieczęć wielkiego xięstwa Litewskiego przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia ósmego miesiąca Grudnia, roku Pańskiego tyciąc siedmset dwudziestego wtórego, panowania naszego dwudziestego szóstego roku. U którego przywileiu confirmacyinego podpis ręki króla iegomości, pana naszego miłościwego, przy pieczęci wielkiey zawiesistey w. x. Lit. iest temi słowy: Augustus rex. Additament zaś takowy: Confirmacya artykułów cechu garbarskiego. Michał Konstanty Nowicki—podczaszy Trocki, iego kr. mości pieczęci mnieyszey w. x. Lit. mp.

Urząd szlachetny burmistrzowski y radziecki Wileński przywiley confirmacyiny, cum intro contentis articulis wyrażonymi, do xiąg urzędu u sądu burmistrzowskiego y radzieckiego Wileńskiego przyiąwszy, per sententiam skollacyonowawszy, wyż pomienionemu cechowi garbarskiemu czerwono-czarno-skórników y kurdywaników przy pieczęci swey urzędowey wydać rozkazał.

Po którego przywileiu confirmacyinego do akt podaniu wyż pomienieni sławetni y uczciwi starsi Michał Szydłowski, Michał Hołdowski, Andrzey Szypel, Krzysztof Jastrzomski, Stanisław Bądziewicz, Kazimierz Szulski, postanowiwszy się przed nami, y tymże urzędem burmisrzowskim y radzieckim Wileńskim, donieśli y opowiedzieli, iż stosuiąc się do artykułu dwudziestego, a widząc wielki nieporządek y nieposłuszeństwo y wiele w cechu swoim dzieiących się, dla artykułów dawniey-

szych, niewyraznie napisanych, ile pod teraznieyszy czas wznieconych znayduiących się exorbitancyi y inconveniencyi, za wspólną wszystkich w cechu braci zgodą, tegoż rzemiosła czerwono-y czarno-skórników y skurdywaników, dla zachowania na przyszły czas lepszego porządku, umówione między sobą y postanowione artykuły, niżey wyrażone, do urzędu naszego pokornie suplikowali, ażebyśmy one przez wyrok nasz stwierdzili y approbowali. Jakoż w przódy urząd nasz burmistrzowski y radziecki Wileński podane artykuły dobrze zrozumiawszy, one strutynowawszy y zważywszy, że nic przeciw prawu w sobie y innych cechów szkodzie nie zawieraią, skłonił się do wyż pomienioney proźby y supliki imieniem całego cechu czerwono-y czarno-skórników y kurdywaników, mieszczan Wileńskich, uczynioney, artykuły produkowane, niżey wyrażone, przez wyrok swóy, albo sentencyą swoię, iudicialiter pomeliorowawszy, nemine contradicente, stwierdził y wiecznie approbował, w przyszły czas nienaruszenie zachować postanowił y deklarował. Których artykułów tenor ma się taki:

1 Artykuł. Ażeby w cechu czerwono-y czarno-skórników nad sześć starszych więcey nie było, y nie ważyło się nad pomienioną liczbę dobierać na starszeństwo; ieśli by zaś który z liczby starszych umarł, wolno będzie na mieyscu zmarłego takiego z szafarzów, który by lat dwie szafarstwa odsłużył w cechu, za zgodą wszytkich braci obrać.

2 Artykuł. Żaden z braci cechu garbarskiego aby nie ważył się podstępek czynić y podkupować się pod bratem swoim cechowym, który by pierwiey skóry surowe, niewyprawne, tak w iatkach, na rynku, na ulicy y na każdym mieyscu, iako y w nakładzie, do tego rzemiosła należącym, podkupować się, pod zapłaceniem winy według porządku y uznania starszych, iednak bez uciemiężenia.

3 Artykuł. Który by z braci skóry wyprawne, gotowe do przedania miał, wolno w domu swoim przedać, a do szewców, rymarzów y siodlarzów y innych, którzy bez rzemiosła obeyść nie mogą, nie wolno nosić, tylko na targ, gdzie mieysce dawne od magistratu naznaczone iest, wynosić; oprócz do gości, panów senatorów y do klasztorów za potrzebowaniem onych wolno nosić będzie.—Krom tych excepcyi, ieśli by którego brata po stronach z towarem, to iest, z skórami wyprawnymi złapano, czyli też dowiedziawszy się, należycie dowiedli, ma bydź ten towar zgrabiony do cechu y do ś. Barbary kaplicy obrócony, a za uporem strony, tedy do magistratu do rozsądzenia według dawnych artykułów oddany bydź ma.

4 Artykuł. Każdy magister, który by nie miał prawa chłopięciego, ma naypierwiey od starszych rocznych wyprawić y otrzymać prawo, y dać według dawnego zwyczaiu do starszych cechowych złotych piętnaście; który by zaś magister chłopca przyiął y onego sprobowawszy, takowego chcącego w tym rzemiośle bydź, zmówiwszy onego na wiele lat służyć ma, do cechu wpisać według zwyczaiu, y tenże chłopiec nie powinien mieć od swego magistra bondy alias swoicy prywatney roboty, y niema iuż odtąd poniedziałkować pod karaniem starego obyczaiu, to iest plagami.

5 Artykuł. Jeśli by który z braci od swego brata w rzemieśle swoim iaką miał krzywdę z iakieykolwiek okazyi, ma y powinien skarzyć się iść do starszych rocznych y grosz przy skardze położyć, a starsi

roczny według przysięgi z drugimi starszymi przeszłemi sprawiedliwie rozsądzić.

6 Artykuł. Szafarze y młódsi bracia tak starszych rocznych, iako y przeszłych, szanować, obserwować y wszelkie posłuszeństwa u kaplicy ś. Barbary, przy kościele ś. Jerzego będącey, y na każdym mieyscu świadczyć, y podług porządku y zasług cechowych sprawować się powinni będą, pod winą za uznaniem według excessu przez rocznych starszych, iednak bez ciężkiego oney okładu.

7 Artykuł. Roczni szafarze ze wszystkich składanek bez żadney odwłoki wydawać liczbę przed starszemi swemi nowo obranymi y stołowemi, przy bytności wszystkich braci cechu swego, wydawać, bez żadney sprzeczki powinni będą. Które to artykuły, ad praesens reprodukowane, za zgodą wszystkich bez żadney contradycyi ustawione y namienione, salva additione in futuvum innych przydania, ieżeli by tego potrzeba było, pieczęcią urzędu naszego stwierdziwszy, podpisać y urząd nasz burmistrzowski radziecki Wileński y per extractum ad perpetuam rei memoriam wydać rozkazał. Actum anno, mense et die ut supra.

1730 г. Марта 10 дня.

Изъ книги № 5139, за 1728—1736 г., л. 391.

22. Подтвержденіе Виленскимъ магистратомъ устава Варшавскаго портняжескаго цеха для Виленскихъ портныхъ.

Вслѣдствіе недоразумѣній, возникшихъ въ портняжескомъ цехѣ относительно пониманія нѣкоторыхъ пунктовъ цеховаго устава, Варшавскіе портные разрѣшаютъ эти недоразумѣнія слѣдующимъ образомъ:

1) Портные не могутъ согласиться, чтобы братчикъ не могъ быть принимаемъ за первымъ столомъ, не будучи въ числѣ товарищей, потому что такое требованіе противорѣчило бы духу королевскихъ привилегій;

2) также не могутъ согласиться и съ тѣмъ, чтобы мастеръ не имѣлъ права производить въ товарищи пахолка, не будучи самъ товарищемъ;

3) относительно того, можетъ ли мастеръ въ своей мастерской считать за товарища пахолк (ученика), Варшавскіе портные даютъ отвѣтъ утвердительный на томъ основаніи, что для такого пахолка гораздо полезнѣе быть въ мастерской, нежели таскаться по частнымъ домамъ;

4) каждый пришлый товарищъ, или пахолокъ можетъ быть не иначе принятъ въ цехъ, какъ проработавши у мастера годъ и 6 недѣль и заручившись рекомендаціей и согласіемъ цеха;

5) относительно того, можетъ ли *бельцессоръ* засѣдать въ товарищеской избѣ, не будучи товарищемъ, или же быть цеховымъ мастеромъ, то фактъ этотъ можетъ совершиться только при тѣхъ условіяхъ, если на него согласятся цеховые стар-

щіе; за это новопоступающіе обязаны устроить имъ угощеніе,—не менѣе 10 гарнцевъ вина затѣмъ имъ можетъ быть разрѣшено вступать въ товарищескую избу и пользоваться дальнѣйшими цеховыми правами.

We środę przed świętem Bożego Ciała dnia siódmego miesiąca Junii roku Pańskiego tysiąc siedmsetnego trzydziestego.

Na urzędzie iego kr. mości burmistrzowskim y radzieckim Wileńskim stanąwszy oczywiście uczciwi Theodor Hrehorowicz y Marcin Ławruszewicz—starsi roczni cechu krawieckiego, mieszczanie Wileńscy, pokładaiąc y podaiąc ku aktykowaniu list abo punkta, cechowi krawieckiemu Wileńskiemu z Warszawy przysłane y otrzymane, imieniem swoim y całego cechu swoiego suplikowali, aby starsi y wszyscy bracia maystrowie cechu krawieckiego w poślednieyszy czas tak artykuły towarzyszów kunsztu krawieckiego, iako y punkta teraznieysze z Warszawy przysłane y przepisane, od wszystkich cechowych kunsztu krawieckiego ściśle były zachowane y obserwowane, dekretem sądu burmistrzowskiego y radzieckiego Wileńskiego nakazać; a na sprzeciwnych paen założenia affektowali y upraszali, których list abo punkta do xiąg radzieckich Wileńskich słowo do słowa wpisuiąc tak się w sobie ma: Nasi wielce mości panowie cechmistrze sławnego rzemiosła krawieckiego Wileńskiego, nasi mości panowie y współ wszyscy panowie bracia! Zaszedł nas list od waspanów, na który że nierychło odpisuiemy, nie iest nasza wina, ponieważ niezaraz się dostał do rąk naszych, ale iakośmy go prędko odebrali, tak iak nayprędzey na te punkta według affektacyi waszeci mości panów odpisuiemy.

1-mo. Na pierwszy punkt tak waspanom odpisuiemy: Żaden brat choć też y cały cech wypłaci y wszystkie okazye cechowe skończy, a za towarzysza w gospodzie towarzyskiey niemaiący, do pierwszego stołu przyięty bydź nie może, ani żadnym urzędnikiem cechowym, choć by też y z prześwietnego magistratu był obrany, tego według praw naszych od nayiaśnieyszych nam królów nadanych y dawnego zwyczaiu, zabraniamy, y tego nigdy nie pozwalamy y owszem panów adwersarzów za to sądzić y karać potrzeba, ponieważ się tego napieraią, co to bydź nie może. Zda mi się towarzysze, którzy u nas za towarzysza odbywali, także y u nas od waspanów znayduią się y maystrami u nas w cechu są y wiedzą, co to kosztuie y iakiey turbacyey zażyć muszą, nim tego dostąpią; a ci pominioni panowie bracia chcieli by być tak dobrymi, iako y drugi, tego ciężaru niepodiąwszy, iako każdy z nas powinien.

2-do. Za towarzysza pocholęciu żaden mayster dać nie może, który sam towarzyszem nie iest y tego zawsze zabraniamy y nie pozwalamy.

3-tio. Co się tycze, ieżeli towarzysza na warstacie chować ma mayster, a sam będąc pocholęciem; to może bydź, bo się u nas trafia że mamy nadto czeladki, a lepiey że się u maystra zabawi, niżeli ma gdzie indziey chodzić, albo po pałacach na swoią stronę robić, ale iednak pomieniony brat powinien pp. starszym, na ten czas będącym, opowiedzićsię, tego towarzysza zapozwoleniem do roboty wziąć może.

4-to. Żaden wędruiący, czy to towarzysz, czy pachole, rzemiosła naszego żeby miał

zaraz przywędrowawszy do miasta, lub też ode dworu odstawszy, a chciał się adressować do cechu, przyięty być nie może, ażby rok y sześć niedziel pierwiey przerobił, y to u starego brata; potym zrozumiawszy tenże brat po niem, że może być maystrem, powinien pana młodego do cechu rekomendować, dopiero zapozwoleniem wszystkich braci cechu może być przyięty.

5-to. Jeżeli belcessorowie zasiadać maią w gospodzie towarzyskiey, a sami za towarzysza nie maiąc lub maystrami cechowemi będą, to być nigdy nie może, y tego zabraniamy y zakazuiemy, chyba taką kondycyą, żeby panowie bracia zrozumieli, potym że bracie, że się może zdać na podporę cechowi y do tego się applikować będzie, to iest na łasce panów starszych y braci cechowych, że pomienionemu bratu za zgodnem votum swoim łaskę wyświadczyć mogą, y do gospody towarzyskiey posłać mogą, ale iednak ten pomieniony pan nowotny balcesor powinien za ten wyświadczony honor, według dawnego zwyczaiu, panów starszych y braci uczęstować, naymniey wina garcy dziesięć y dopiero może być do gospody towarzyskiey posłany, a gdy przyidzie y usiądzie w gospodzie, na tym urzędzie, nie powinni towarzysze skarbu swego otwierać, aż także y gospodę uspokoi, to iest powinien oddać do skarbu towarzyskiego talarów bitych dwa y towarzyszów y starsze pochołęta uczęstować lub miodem, lub też piwem, y dopiero towarzysze skarb maią otworzyć, iak te wszystkie kondycye swoie pomieniony pan balcesor skończy. Po tychże okazyach skończonych y po odprawionym urzędzie swoim w gospodzie, iak przyidzie expiracya iego, ieżeli by chciał w cechu adressować do pierwszego stołu za łaską y pozwoleniem panów starszych y braci, może być przyięty, ale iednak na ten czas powinien panów starszych y braci uczęstować, naymniey także garcy wina dziesięć. A potym ieżeli się zda do tego może być urzędnikiem cechowym. Co wyraziwszy iesteśmy waszmość panów życzliwi bracia y uniżeni słudzy. Na co się podpisuiemy, przy przycisnieniu pieczęci naszey sławney Warszawskiey cechowey krawieckiey podpisuiemy się. Działo się w cechu Warszawskim krawieckim dnia dziesiątego Marca roku 1730. Przydatek iest taki, w te słowa: P. S. Jeżeliby się zaś ta sprawa z panami aversarzami w cechu waspaństwa lub też w sądach prześwietnego magistratu skończyć nie mogła, to my waspaństwu gotowiśmy służyć y dopomoc w sądach iego kr. mości, wszak waspanowie musielibyście przysłać dwuch braci z cechu deputowanych tu do Warszawy. U którego listu abo punktów podpisy rąk przy pieczęci własney cechu krawieckiego Warszawskiego polskim y niemieckim charakterem wyrażone są takie: Friderich Mihlleman (?) Elterman, Kazimierz Łysagórski—drugi starszy, Adam Tymiński, Mathias Feierman, Jan Gruszczyński, Paweł Szurkiewicz, iako nieumieiący pisać, Michał Kaliński—pisarz cechowy.

Urząd iego kr. mości burm. y radziecki Wileński, skłoniwszy się do słuszney prośby, stosuiącey się do dobrego rządu y porządku cechu krawieckiego Wileńskiego, artykuły od magistratu Wileńskiego nadane y punkta od cechu Warszawskiego krawieckiego przepisane y przysłane, sciśle obserwować y zachować nakazał. Według których ażeby panowie starsi w przyszłe lata następuiące we wszystkim sprawuiąc się y rządząc się zachowali y do skutku przyprowadzili; na przeciwnych

zaś y niedbałych panów starszych winy kop pięć do tegoż cechu krawieckiego oddaniem y zapłaceniem założył y naznaczył. Actum ut supra.

1742 г. Марта 12 дня.

Изъ книги № 5141, за 1742—1745 г., стр. 44.

23. Уставъ цеха Виленскихъ котельщиковъ.

Виленскій магистратъ, по ходатайству *„господняго отца“* (старшины) цеха котельщиковъ и его товарищей, выдалъ этому цеху слѣдующій уставъ, на основаніи общаго цеховаго устава, дарованнаго городу королемъ Сигизмундомъ Августомъ въ 1558 году:

1) Товарищи цеховые обязаны каждую четверть года собираться въ засѣданія и избирать *„господняго отца“* и его товарищей въ присутствіи цеховаго сундука съ уставомъ и привилегіями;

2) товарищи, не имѣющіе увольнительныхъ свидѣтельствъ отъ своихъ мастеровъ, не должны быть принимаемы въ цехъ, прежде нежели не исполнятъ всѣхъ требованій устава;

3) товарищи, не представившіе котлярскихъ работъ, не имѣютъ права заниматься котлярскими работами;

4) иностранцы должны во всемъ подчиняться цеховымъ правиламъ;

5) цеховыя засѣданія должны производиться въ воскресные дни съ соблюденіемъ надлежащаго благочинія;

6) товарищи, опоздавшіе, должны заплатить $3^1/_2$ гроша штрафу, а неявившіеся вовсе—$7^1/_2$ гр.;

7) въ засѣданіе товарищи должны являться трезвые и безоружные; нарушившіе *„шинкъ“* должны заплатить за него собесѣдникамъ;

8) товарищъ, прекратившій своимъ безчинствомъ засѣданіе, долженъ заплатить 5 *охлоновъ* штрафу;

9) неподчиняющійся этому требованію долженъ быть исключенъ изъ цеха;

10) товарищъ новоприбывающій долженъ пунктуально исполнить цеховыя правила, т. е. явиться въ домъ старшины и оказать ему и мастеру надлежащую честь;

11) въ засѣданіи мѣста должны быть занимаемы по старшинству;

12) цеховой сундукъ долженъ храниться въ вѣдѣніи магдебургіи;

13) новоприбывшій товарищъ подвергается экзамену цеховыхъ товарищей во время угощенія;

14) новоприбывшій товарищъ не долженъ миновать перваго встрѣчнаго мастера, а зайти въ его мастерскую, поздороваться съ мастерами, или его товарищемъ за руку, за тѣмъ съ женой мастера и наконецъ взяться за молотъ;

15) мастеръ, ненуждающійся въ товарищѣ, долженъ дать новоприбывшему грошъ, на который бы онъ могъ угоститься съ товарищами, при чемъ старшій товарищъ обязанъ позаботиться о прісканіи для него мѣста;

16) новоприбывшій товарищъ не долженъ опаздывать къ обѣду своего мастера въ теченіи двухъ недѣль, равно какъ и хозяинъ не обязанъ ожидать своихъ товарищей къ обѣду или ужину послѣ опредѣленнаго времени;

17) новоприбывшій товарищъ, позволившій себѣ какое либо безчинство въ домѣ мастера, подвергается штрафу въ 10 охлоновъ;

18) товарищъ имѣетъ право перемѣнить свой верстакъ и хозяина не раньше 14 недѣль;

19) товарищамъ позволяется паять котлы и трубы, не кладучи въ огонь;

20) плата товарищамъ выдается по цѣнности работы въ видѣ процентовъ;

21) товарищи должны вставать на работу зимой въ 3 ч., а лѣтомъ въ 7 ч., а уходить въ 7 часовъ вечера;

22) понедѣльники должны праздноваться только во время церковныхъ праздниковъ;

23) товарищъ, неявившійся въ костелъ на квартальную обѣдню, подвергается штрафу въ 7½ грошей;

24) цеховые должны знать, что костельные штрафы идутъ на ихъ погребеніе;

25) товарищи должны имѣть попеченіе какъ о больныхъ, такъ и объ умершихъ братьяхъ;

26) въ случаѣ отсутствія учащихся мальчиковъ, товарищи не должны брезгать ихъ работами, а должны помогать даже по хозяйству женѣ своего мастера;

27) товарищамъ каждую недѣлю должно выдаваться чистое бѣлье, чтобы они не шатались по чужимъ угламъ;

28) товарищи не должны утруждать своихъ мастеровъ разными мелочами;

29) настоящія цеховыя правила должны читаться въ засѣданіяхъ для всеобщаго свѣдѣнія.

Artykuły albo, porządek towarzyszów cechu kotlarskiego.

Burmistrze y radcy miasta iego królewskiey mości stołecznego Wilna—wszem wobec y każdemu zosobna, komu by o tym teraz y na potym wiedzieć należało, oznaymuiemy. Przed nami y urzędem naszym i. k. m. burmistrzowskim radzieckim Wileńskim, stawaiąc personaliter na ratuszu uczciwi panowie Bartlomiey Łosicki—cechmistrz, Jan Symonowicz—oyciec gospodni, Maciey Łodzimski—starszy towarzysz, imieniem swoim y imieniem całego cechu towarzyszów kotlarskich, za zgodnym y iednostaynym wszytkich braci konsensem y wiadomością, chcąc aby w cechu onych kotlarskim towarzyskim nie był disordo, przez który by się dyminucya chwały Bożey y exorbitancya w rzemieśle ich towarzyskim subsequi miała, supplikowali do nas, abyśmy onych pewnemi artykułami albo ordynacyą ocyrklowali y one na wieczne czasy mieć y zachować im pozwolili. Jakoż my, widząc słuszne żądanie pomienionych kotlarzów towarzyszów, mieszczan Wileńskich, a stosuiąc się do przywileiu nayiaśnieyszego króla imci Zygmunta Augusta pod rokiem 1558, 22 Decembra na poprawienie y de novo erygowanie artykułów dla różnych kontuberniów, w mieście iego królewskiey mości stołecznym Wilnie nayduiących się, nam konferowanego, umyśliliśmy pewne artykuły, ad bonum regimen w cechu ich należące, ad normam dawnieyszych zkoncypowane in publica officii nostri facie czytane y od nich wszytkich zgodnie akceptowane, nadać y konferować, ac authoritate nostra na wieczne czasy pozwolić, ni w czym non derogando artykułom tegoż cechu kotlarskiego magistrowskim, prout praesentibus pozwalamy et in perpetuum konferuiemy.

Artykuł pierwszy. Towarzysze cechu kotlarskiego maią między sobą według dawnych zwyczaiów co czwierć roku obierać oyca gospodniego, starszego towarzysza y młódszego towarzysza, zgodnie y spokoynie, bez żadnego zamieszania przy skrzynce swoiey, w którey artykuły y przywileie zostawać będą.

Artykuł drugi. Żaden towarzysz, niemaiący wyzwolenia doskonałego od mistrza swoiego, we wszytkim podług artykułów magistrowskich, nie ma być przyiętym do cechu towarzyskiego kotlarskiego, aż zadość we wszytkim podług artykułów uczyni.

Artykuł trzeci. Także żaden towarzysz, przybywszy do miasta Wileńskiego zkąd innąd, czy to Polak, czy to Niemiec, nie oznaymiwszy się cechowi kotlarskiemu, żadney roboty, kotlarzom należącey, nie ma się ważyć robić; ale zaraz, przybywszy do miasta, ma się oznaymić do cechu y listy dobrego urodzenia y gdzie się wysłużył u którego maystra, ma pokazać, pod wielkim sztrafem.

Artykuł czwarty. Jeśli by się tez zdarzyło, gdyby który cudzoziemiec, przyszedszy do miasta Wilna y w cechu podług artykułów nie oznaymiwszy się, zadość nie uczyniwszy, ważył się w mieście lub na przedmieściach robotę, kotlarzom należącą, zwłaszcza nie maiący mieyskiego, robić, takowego maią panowie towarzysze upominać, że tak czynić nie godzi się, artykuły ich zabraniaią y do cechu maią onego pociągać; a gdyby rekuzował, tedy do urzędów tak mieyskiego, iako y zamkowego dla zabronienia więcey robić, takowy ma być pociągniony.

Artykuł piąty. Schadzka towarzyska, tak quartalna, iako y insze zwyczayne, maią bydź we dni niedzielne za oznaymieniem przez towarzysza młódszego, odprawowane, przy bytności maystra od cechu zupełnego, do tey schadzki towarzyszom przydanego, przy skrzynce towarzyskiey, w stancyi gospodniey, spokoynie bez żadnego hałasu.

Artykył szósty. Jeśli by który towarzysz bez słuszney przyczyny na schadzkę spóźnił się, a wcześnie przyiść zaniedbał, takowy sztrafu ma dać do skrzynki towarzyskiey pół czwarta grosza; a ieśli by nie przybył y cale zaniedbał, taki ma dać groszy pół ósma; czego towarzysz starszy ma pilnie doyrzeć, chyba by się słusznie exkuzował.

Artykuł siódmy. Każdy towarzysz na schadzkę do stancyi gospodniey towarzyskiey niema przychodzić piiany, z bronią, z hałasem, stołu nie ma podpierać, polewać y szklanic tłuc, ale spokoynie przy szynku siedzieć, niczym onego nie przerywaiąc. A który by towarzysz szynk przerwał, powinien będzie sam ieden ten wszytek szynk bez żadnego odpustu zapłacić.

Artykuł ósmy. Jeśli by też który towarzysz z hałasem piiany przyszedłszy, schadzkę przerwał, takowy powinien będzie do skrzynki towarzyskiey pięć ochlonów sztrafu zapłacić y dalszym paenom według wynalazku towarzyskiego podlegać.

Artykuł dziewiąty. A ieśli by takowy towarzysz, będąc sprzecznym, pomienionego sztrafu, czuiąc się być winnym, do skrzynki towaryszkiey nie chciał zapłacić y dalszym paenom przez towarzysze uznanym śmiał rekuzować, takowy w cechu zupełnym magistrowskim ma być obwiniony y podług artykułów onych y wszytkich maystrów y braci zdania, ma być karany.

Artykuł dziesiąty. Towarzysz każdy rzemiosła kotlarskiey, tak tuteyszego, iako y cudzoziemski, ma punktualnie na schadzkę przyiść, o godzinie pierwszey po obiedzie do gospody towarzyskiey, gdzie pana gospodniego y samą panią gospodnią tameczney gospody, także maystra, od cechu zupełnego do izby towarzyskiey przydanego y wszytkich towarzyszów iak naylepiey ma czcić y szanować, pod paenami przez bracią na takiego uznanemi.

Artykuł iedynasty. Tam że na schadzce żaden towarzysz młódszy nie powinien będzie posiadać starszego towarzysza y mieysce mu przeymować, inaczey ieśli uczyni, według wynalazku towarzyskiego ma być karany.

Artykuł dwunasty. Skrzynka towarzyska, cechowa z artykułami y przywileiami zawsze ma zostawać w gospodzie, pod iuryzdyką magdeburską Wileńską będącey, przykładem drugich cechów, a nie pod inszą.

Artykuł trzynasty. Towarzyszowi, zkąd kolwiek wędrownemu do miasta Wilna, ma być pierwsze święto, to iest, wszyscy towarzysze uczyniwszy schadzkę, maią go szynkować, to iest examinować, przy którym szynku maią go pytać, zkąd był rodem, gdzie się wysłużył, przy których maystrach y towarzyszach, y o pokazanie listów dobrego urodzenia y dobrego się wysłużenia requirować. A tak po szynkowaniu maią mu opowiedzieć artykuły, iako się ma sprawować y czego się upominać za robotę u maystra swego, a nad artykuły nie ma nic sobie przywłaszczać.

Artykuł cztyrnasty. Każdy towarzysz wędrowny, gdy zkąd z cudzych kraiów do miasta Wilna przywędruie, niema y niepowinien będzie pierwszego warstatu kunsztu kotlarskiego miiać z samego przychodu, którym gościncem czyli traktem przywędruie, gdzie ieśli by samego maystra nie zastał, powinien z towarzyszem tamecznym przywitać się y rękę onemu dać, potym wszedszy do izby, z samą panią maystrową także się przywitać y tam tłumok z siebie zdziowszy ma przystąpić do warstatu y wziąć się za młot.

Artykuł piętnasty. Towarzyszowi wędrownemu mayster pierwszy, do którego przywędruie, ieśli by sam roboty nie miał, mayster ma dać grosz, z którym groszem ma iść do gospody towarzyskiey y tam się ze wszytkiemi przywitać, któremu towarzyszowi starszy towarzysz powinien obmyślić mieysce, za wiadomością iednak y consensem pana cechmistrza, który ma wiedzieć, na którym warstacie ten towarzysz będzie robił. A tak według artykułów magistrowskich y dawnych zwyczaiów ma mu być postanowione myto, czyli pensya, to iest, na tydzień po 2 złote.

Artykuł szesnasty. Towarzysz wyzwolony świeżo, albo z cudzych kraiów także świeżo przybyły, obiadu y wieczerzy u maystra swego przez niedziel dwie niema omieszkiwać. Mayster zaś, ieśli by towarzysz podług godziny zwyczayney na obiad albo wieczerzę nie przybył, czekać go niepowinien.

Artykuł siedmnasty. Tenże towarzysz powinien przyszedszy do gospody maystrowskiey, spokoynie się sprawować, żadnych hałasów y brawerii nie stroić; a który by to uczynił, za doniesieniem skargi, bez żadnego odpuszczenia ma dziesięć ochlonów do skrzynki towarzyskiey zapłacić.

Artykuł ośmnasty. Towarzysz po wyzwoleniu swym rachunek z maystrem swym ma mieć w niedziel dwie, a po rachunku ma mieć od maystra swego grosz polepszenia, po którym polepszeniu powinien będzie w tym że warstacie robić niedziel dwanaście, a po wyiściu dwunastu niedziel wolno mu będzie maystrem y warstatem odmienić się, albo y miastem podług upodobania swego.

Artykył dziewiętnasty. Gdy by się kocioł, panewka y cokolwiek przydało wyrychtować albo zanitować, tedy nie kładąc w ogień, za dozwoleniem maystrowskim, może towarzysz zanitować albo wyrychtować, do panewki nożkę przybić na dwa nity także nie kładąc do ognia, do lutowania zaś od cyny towarzysz nie będzie miał żadney należytości. Trąbę cyną zanitować

na półtory piędzi y to ma należeć towarzyszowi.

Artykuł dwudziesty. Towarzyszowi z przepicia (?) ieżeli by mayster od staryzny do naprawy daney wzioł, pół z tego ma należeć grosz ieden Litewski, a ieżeli by wzioł mayster złoty, tedy dwa grosze Litewskie ma mieć, a więcey towarzysz sobie niema przywłaszczać, tylko farba sucha ma onemu należeć. Łata na goździ cztyry do kociołka albo do panewki od kotła piwnego, albo od bani gorzałczaney po groszy piętnastu, a to dla tego, aby był wygodnieyszy maystrowi w robocie.

Artykuł dwudziesty pierwszy. Towarzysze maią wiedzieć pewne godziny których powinni do robot swoich wstawać, mianowicie, w zimie wstawać maią do roboty o godzinie trzeciey z północy, a o godzinie siódmey z południa poprzestać, w lecie zaś z rana o godzinie czwartey wstawać, a o siódmey także z południa porzucić.

Artykuł dwudziesty wtóry. Towarzysze poniedziałków nie maią świątkować, chybaby święto uroczyste roboty nie pozwolało y w ten dzień poniedziałkowy przypadało, pod wielkim sztrofem.

Artykuł dwudziesty trzeci. Każdy towarzysz tak tuteyszy iako y cudzoziemiec na żałomszę kwartalną, to iest, w czwierć roku, także na każdą mszę świętą, do zamku do kaplicy cechowey, kiedy się cały cech zbiera, ma przybyć, czego towarzysz starszy pilnie powinien postrzegać. A ieśli by który nie przybył, ma zapłacić do skrzynki towarzyskiey od każdego razu, ile nie będzie, pół ósma grosza.

Artykuł dwudziesty czwarty. To też każdemu towarzyszowi daie się wiedzieć, że cokolwiek na każdy quartał suchedni do skrzynki braterskiey daią, to dla tego czynią, aby od examinu y świec y gdyby którego pan Bóg z tego świata powołać raczył, (które do pogrzebu należą) do skrzynki braterskiey nic nie płacił.

Artykuł dwudziesty piąty. Towarzysza, którego by pan Bóg chorobą nawiedził, maią go wszyscy towarzysze z skrzynki swey w chorobie iego opatrywać y sustentować. Którego ieżeli Pan Naywyższy do pierwszego zdrowia przyprowadzi, ma to wszytko nagrodzić, przyszedszy do perfekcyi zdrowia, do teyże skrzynki towarzyskiey z podziękowaniem; gdyby zaś pan Bóg na niego śmierć dopuścić raczył, tedy towarzysze wszyscy powinni go pogrześć swoim własnym kosztem y z świecami podług porządku cechowego y powinności chrześciańskiey. A dobra iego pozostałe, ieżeli by iakie miał, maią wszytkie bydź obrócone do skrzynki towarzyskiey. A który by towarzysz bez słuszney przyczyny na pogrzeb zmarłego towarzysza nie przybył, ma zapłacić do skrzynki towarzyskiey dwa ochlony.

Artykuł dwudziesty szósty. Jeżeli by zaś mayster w prędkim czasie wyzwoliwszy iednego z lat chłopięcich, drugiego sobie nie przysposobił chłopca, towarzysz w tym czasie nim chłopca mayster dostanie, powinien w warstacie kropacz upleść, sopel wymaczać y naprawić, a gdy chłopiec będzie, to chłopcowi uczynić rozkaże. Także gdyby na iaki czas u samey paniey maystrowey dziewki nie dostawało, nie będzie się lenił y wstydził towarzysz y samey paniey maystrowey usłużyć, to iest: drew przerąbać, wody przynieść y co rozkaże uczynić, ponieważ y sam tegoż obiadu albo wieczerzy będzie uczęstnikiem.

Artykuł dwudziesty siódmy. Maią też to mieć towarzysze za obyczay od magi-

strów, że onym każdego tygodnia, to iest, co sobota, ręcznik y koszula ma być biała, a to dla tego, żeby praczki sobie szukaiąc roboty magistrowskiey nie omieszkiwali; tudzież aby nigdy po obcych gospodach nocować nie ważył się pod wielkim sztrofem, ale zawsze u maystra swego.

Artykuł dwudziesty ósmy. To też towarzysze maią mieć za ustawę y porządek, aby z lekomyślnemi sprawami do maystrów swoich nie udawali się, a warstatów niepustoszyli, a gdyby iakowey sprawy w iakim kolwiek przestępku w gospodzie towarzyskiey nie możono uśmierzyć y uspokoić, tedy się iuż na ówczas do maystrów wszytkich udać, gdzie podług wynalazku braterskiego ma być to sądzono y karano, z wolną appellacyą przed urząd szlachetnego magistratu Wileńskiego. Każdy towarzysz żonaty ma być wolnym od schadzki, a zato co kwartał ma dawać do skrzynki towarzyskiey cechowey złotych dwa.

Artykuł dwudziesty dziewiąty. Które to artykuły y porządki, wyżey opisane, aby cale y nienaruszenie we wszytkich punktach y klauzułach swoich od wszytkich towarzyszów rzemiosła kotlarskiego były konserwowane, owszem każdey schadzki kwartałowey in praesentia całego cechu towarzyskiego y innych czasów aby były czytane naznaczamy, y mieć chcemy na czasy wieczne, bez żadnego przypadku y addytamentu przez panów towarzyszów, z głowy ich własney uczynionego, chyba za konsensem całego cechu maystrowskiego y approbaty szlachetnego magistratu Wileńskiego, któremu należyte posłuszeństwo każdego czasu przykładem drugich cechów panowie towarzysze kunsztu kotlarskiego pełnić maią.

1742 г. Марта 20 дня.

Изъ книги № 5142, 1741—1745 г., стр. 69.

24. Уставъ цеха Виленскихъ столяровъ, ложевниковъ и рѣщиковъ.

Настоящій уставъ составленъ былъ Виленскимъ магистратомъ для *столяровъ, ложевниковъ и рѣщиковъ* (на деревѣ) на мѣсто древняго устава, сгорѣвшаго во время Виленскаго пожара 1737 г. Рѣщики и ложевники присоединены къ столярамъ по той причинѣ, что они имѣютъ такихъ-же подмастерьевъ, какъ и столяры. Уставъ заключаетъ въ себѣ 52 пункта, ничѣмъ не отличающихся отъ другихъ такихъ-же правилъ, составленныхъ въ позднѣйшее время съ религіозно-политическими цѣлями. Сущность этихъ правъ и обязанностей слѣдующая.

Цеховые въ день св. Николая (римскаго) должны избрать изъ среды себя двухъ старшинъ—столяра и рѣщика, или ложевника; расходчика, писаря и младшаго мастера; одинъ старшина долженъ быть римской, а другой лютеранской или иной вѣры; засѣданія должны отбываться каждую четверть года; на этихъ засѣданіяхъ старшины должны разбирать всѣ цеховыя дѣла;—братья

члены должны вносить по 9 грошей; двѣ части этого взноса должны идти на алтарь, а третья на нужды цеха; товарищи должны вносить по 2 гроша;

всѣ цеховые должны аккуратно посѣщать бернардинскій костелъ; опоздавшіе должны дать $^1/_2$ ф. воску на алтарь, но не явившіеся—1 фунтъ;

цеховая казна съ привилегіями должна храниться въ магдебургіи;

въ мастера должны выбираться люди осѣдлые и хорошаго происхожденія;

товарищи до полученія званія мастеровъ должны служить у тѣхъ мастеровъ, къ которымъ ихъ назначатъ, и представить еще пробныя работы; иностранцы должны подчиняться цеховымъ правиламъ;

споры должны рѣшаться въ цеховыхъ засѣданіяхъ; взимаемые штрафы должны идти въ колич. $^2/_3$ на костелъ и $^1/_3$ на магистратъ; лица, подающія апелляціи и проигравшія дѣла, должны платить двойной штрафъ;

мастерамъ разрѣшается имѣть у себя не болѣе трехъ человѣкъ подмастерьевъ; исключеніе допускается только для мастеровъ, исполняющихъ общественныя обязанности;

соединенные цеховые должны принимать участіе въ церемоніяхъ и вносить въ бернардинскій костелъ по 4 тынфа подъ страхомъ взысканія 6 фунтовъ воску;

въ случаѣ совмѣстной работы столяровъ и рѣщиковъ, каждый долженъ исполнять свою спеціальную работу;

подмастерья для полученія званія мастеровъ должны исполнять всѣ цеховыя формальности,—должны совершить путешествіе, представить пробную работу и устроить угощеніе; каждый инородный товарищъ долженъ находить поддержку въ средѣ цеховыхъ товарищей;

всѣ цеховые должны своевременно являться въ засѣданія; опаздавшіе плотятъ штрафу 6 грошей; въ столкновеніяхъ съ другими классами и учрежденіями должны сохранять полную солидарность;

Въ остальныхъ §§ устанавливаются взаимныя отношенія столяровъ, рѣщиковъ и ложевниковъ, съ объясненіемъ круга дѣятельности каждаго мастерства; льготы семействамъ умершихъ мастеровъ, подчиненіе магистрату и обязательное чтеніе этихъ правилъ въ сухіе-дни въ присутствіи всего братства.

Pórządek albo ordynacia cechu stolarskiego, snicerskiego y łożewniczego.

Burmistrze y radce miasta iego królewskiey mości stołecznego Wilna—wszem w obec y każdemu z osobna, komu by o tym teraz y napotym będącego wieku ludziom wiedzieć należało, oznaymuiemy: iż przed nami y sądem naszym burmistrzowskim-radzieckim Wileńskim postanowiwszy się osobiście na ratuszu utściwi panowie Jerzy Zeyberger, Jerzy Boden y Matys Grynin, Krzysztof Meleer, Franciszek Fleszer, Frydrych Miller, Gierard Cel, Dawid Rytler, Matis Grynin y inni mieszczanie Wileńscy kunsztu stolarskiego, magistrowie, imieniem swoim y imieniem całego cechu swego przekładali; iako w roku 1737, dnia wtorego Junii, gdy Bóg wszechmogący całe niemal stołeczne miasto i. k. m. Wilno ciężką nawiedził konflagratą—ignis edax rerum, tak wiele świątnic pańskich, klasztorów, pałaców, dworów, kamienic y domów w popioł y perzynę obrócił, y tak znaczną incineratią swoią wszytko zasypał y zawalił: Podczas którey tento srodze grassuiący naywiększy nieyrzyiaciel, pożar, y ich przywileie, od nayaśnieyszych królów polskich y wielkich xiążąt Litewskich, panów naszych miłościwych, a od szlachetnego magistratu Wileńskiego anteccessorów naszych artykuły, ad bonum regimen ich cechowi nadane y konferowane, nieugaszonym swym apetytem pożarł; zaczym, chcąc y żądaiąc, aby w cechu nie był disordo, przez który by się diminucya chwały Bożey y exorbitancya w rzemieśle subsequi miała, suplikowali

do nas, abyśmy onych pewnemi artykułami albo ordynacyą ocyrklowali y one na wieczne czasy mieć y zachować im pozwolili. Jakoz my, widząc słuszne żądanie pomienionych stolarzów, mieszczan Wileńskich, a stosuiąc się do yrz ywileiu nayiaśnieyszego króla imci Zigmunta Augusta, pod rokiem 1552, dwudziestego wtórego Decembra, na poprawienie y de novo erygowanie artykułów dla różnych contuberniów, w mieście iego królewskiey mości stołecznym Wilnie nayduiących się, nam conferowanego, umyśliliśmy pewne artykuły, ad bonum regimen w cechu ich należące, ad normam dawnieyszych zkoncypowane, in publica sessione magistratus nostri czytane y od nich wszytkich zgodnie y iednostaynie acceptowane, nadać y konferować et authoritate nostra na wieczne czasy pozwolić; prout praesentibus pozwalamy et in perpetuum konferuiemy. Item nie mniey y to maiąc w konsyderacyi, iż panowie albo organ magistrowie, pod prawem magdeburskiem zostaiące, ustawicznie w scyssyach y emulacyach z stolarzami, ex eo, że za iedną z onemi robotą chłopców stolarskich używaią, a sami żadney powinności nie tylko do cechu stolarskiego, ale też y do magistratu respektem składanek nie czyniąc, exleges zostaią, przez co wielkie zamieszanie w rzemiosłach, iako też diminucyą w prowentach publicznych czynią. Zaczym od daty ninieyszey, stosuiąc się do dekretu sądów naszych w roku przeszłym 1730, 9 Awgusta, ad instantiam panów snicerzów ferowanego, ustawuiemy, ażeby panowie snicerze y organ maystrowie we wszytkim vigore sonancyi tegoż dekretu niżey wyrażonym artykułom wespół z stolarzami y łożewnikami, excepto wędrowki y heblowki, podlegali y do obierania wespół z stolarzami na starszeństwo y szafarstwo byli przypuszczeni. Którey to ordynacyi albo artykułów tenor tak się w sobie ma:

Artykuł pierwszy. Bracia kunsztu stolarskiego, snicerskiego y łożewniczego co rok maią w dzień świętego Mikołaia biskupa, święta rzymskiego, po dwuch starszych miedzy sobą obierać obyczaiem porządnym, to iest, iednego stolarza, a drugiego snicerza lub łożewnika, przy bytności całego bractwa, którzy po obraniu swoim maią być prezentowani przed szlachetnym magistratem dla wykonania iuramentu podług prawa magdeburskiego. Zaraz po przysiędze ichmość panów magistratowych rocznych y nie w przód do elekcyi przystąpić maią, aż rachunek względem percepty y wydatków uczynią. Tegoż samego dnia, kiedy starszych obieraią, maią bydź zaiedno szafarz y pisarz obrani, także y do usług młodszy ma być naznaczony. Oraz maią być dway maystrowie obrani dla siedzenia przy skrzynce towarzyskiey, który y po zakączonym roku, (ieden) rzymskiey religii, a drugi auszburskiey albo iakiey inney.

Artykuł wtóry. Ci dway starsi nowotni, którzy przez bracią zgodnie obrani będą, ieden ma być religii rzymskiey katolickiey, a drugi auszpurskiey, albo iakiey inney.

Artykuł trzeci. Żaden nie ma być obierany za starszego, który by całemu cechowi, według punktów niżey wyrażonych y dawnego zwyczaiu zadość nie uczynił.

Artykuł czwarty. Całe bractwo powinno będzie na każdy kwartał co czwierć roku zgromadzić się na schadzkę, za daniem znać przez młodszego maystra, od starszych ordynowanego, gdzie zabrawszy się zgodnie, spokoynie y porządnie maią siedzieć y sprawować się, z tą iednak dystynkcyą, iż starsi

rzymskiey religii katolickiey maią po prawey ręce mieysce zasiadać, a auszpurskiey lub iakiey inney po lewey, drudzy zaś bracia alternatim przy skrzynce, ad normam szlachetnego magistratu Wileńskiego, koło stołu siedzieć bez żadnych scyssyi y zwady powinni będą. Skrzynka zaś cechowa, na wzór drugich cechów, ma być zamczysta y nie z iednym kluczem sporządzona.

Artykuł 5-ty. Na którey to schadzce każdego kwartału, ieśliby brat przeciwko drugiemu bratu iakową proponował, tedy maią starsi wespoł z całym bractwem niewinnemu sprawiedliwość czynić, a winnego skarać. Których winy dwie części na ołtarz cechowy, a trzecia do skrzynki maią być obrócone. Item, gdy by który brat chciał chłopca wpisać albo wypisać, tedy y to na kwartałowey schadzce ma się stać.

Artykył 6-ty. Także bractwo całe co cztyry niedziele powinne swoią schadzkę miewać, a to dla tego, aby wszytko porządnie szło w cechu; na którey schadzce każdy brat powinien dać groszy pięć, a na kwartałowey schadzce groszy dziewięć; z tego dwie części na ołtarz, a trzecia ma iść do skrzynki.

Artykuł 7-my. Jtem każdego kwartału wszyscy towarzysze, gdy będą przez młodszego do cechu na schadzkę zakazani, powinni każdy dwa grosze do magistrowskiey skrzynki położyć.

Artykuł 8-my. Tak panowie bracia, iako y towarzysze pomienionego cechu, co cztyry niedzieli, ze wszelkim nabożeństwem na mszę świętą do ww. oo. bernardynów zbierać się powinni, podług czasu zwyczaynego, iak młodszy za rozkazem starszych oznaymi. A który by tak z braci, iako y towarzyszy nie przybył, ten ma winy funt wosku na ołtarz położyć. A który by w pół mszy świętey lub przy końcu przyszedł, ten pół funta wosku dać powinien na ołtarz, czego ma młodszy pilnie postrzegać, excepto słuszney exkuzy.

Artykuł 9-ty. Każdego zaś kwartału, tak panowie bracia, iako y towarzysze, także y żony panów maystrów, maią mszy świętey kwartałowey także u ww. oo. bernardynów zebrawszy się słuchać, a który podług czasu nie przybędzie, ten powinien funt wosku winy na ołtarz położyć, chyba by za słuszną iaką okazyą wyexkuzował się, a ta wina do żon panów braci nie ma się ściągać.

Artykuł 10-ty. Skrzynia z artykułami y przywileiami y z tym wszytkim, co do bractwa należy, nie pod czyią inną iuryzdykcyą, tylko pure pod magdeburską Wileńską ma zostawać.

Artykuł 11-ty. Żaden za maystra nie ma być obierany, albo za towarzysza do cechu wpisowany, który by nie był poczciwego urodzenia, albo by nie miał testymonium legitimi ortus y listu wyuczenia się swego należytego.

Artykuł 12-ty. Towarzysz każdy, gdy maystrem zechce zostać, powinien się wcześnie starszym oznaymić y onych upraszać, aby się całe bractwo na schadzkę zgromadziło, za co złotych trzy dać powinien będzie.

Artykuł 13-ty. Ten, który się oznaymuie maystrem zostać, powinien uniżać się y podług uznania starszych ma być onemu pokazany mayster, u którego przez cały rok powinien będzie robić. A po wyiściu całego roku ma znowu się starszym oznaymić y swoiey powinności dosyć uczyniwszy, podług uznania całego bractwa, ma swóy maystersztyk zacząć u tego maystra, do którego mu pokazano będzie na tak długi czas, iak on sam zechce; po tym ma kolacyą sprawić.

Artykuł 14-ty. Stolarz kożdy, który będzie obcy, powinien zrobić troiaki maysztyk: szafę, stół suniony y warcaby ze wszytkiem, tak iak mu całe bractwo zada; także y łożewniczy, nim maystrem zostanie, powinien zrobić osadę do ptaszyny gwintowaną, do fuzyi y do pistoletów.

Artykuł 15-ty. Z woli y dyspozycyi panów starszych maią być dwa bracia przydani dla pilnego patrzenia, aby ten nowy mayster zadaną sobie robotę sam ieden robił, a nie z pomocą drugich.

Artykuł 16-ty. Maystra syn tuteyszego z braci, który by chciał zostać maystrem, ten tylko iedną sztukę, to iest, warcaby ze wszytkim za maysztyk ma zrobić; to samo y towarzysz tuteyszy, gdy by się z wdową albo córką maystra ożenił, ma czynić. Także y łożewnik, tak maystra syn, iako towarzysz, gdyby się z wdową albo córką maystra tuteyszego ożenił, ma tylko ptaszynę gwintowną zrobić.

Artykuł 17-ty. Towarzysz obcy tak stolarski, iako y łożewniczy, ieżeli by się chcąc zostać maystrem z wdową albo z córką braci naszych ożenił, y ten nie powinien trzech sztuk za maysztyk robić, ale tyle iedną. A panowie śnicerze, ex quo od heblowki dekretem 1730 są uwolnieni, maią się sprawować podług tegoż dekretu.

Artykuł 18-ty. Jeśli by się bratu któremu z drugim bratem w cechu zdarzyło się powadzić, lub gdzie indziey, tedy o to nie gdzie indziey iako przed cechem y panami starszemi dochodzić ma. A panowie starsi y cały cech, tę rzecz dobrze przesłuchawszy y zważywszy, według uwagi swoiey winą skarać maią winnego, którey winy dwie części na ołtarz, a trzecia do skrzynki magistratowskiey oddana ma być; a ieśliby tym dekretem strona niekontentowała się, tedy wolno iey będzie przed sąd szlachetnego magistratu appellować. A ieśliby y tam strona applikacyą pokazała się być winną, tedy iuż in duplo uznaną winę przez panów starszych ma do cechu zapłacić.

Artykuł 19-ty. Jeśliby też brat który, z drugim zawadziwszy się, pobił, bez żadnego okrwawienia, tedy y to należeć będzie do bractwa, aby panowie starsi winnego uznawszy skarali; ieśliby też okrwawił, tedy takowa sprawa naieżeć będzie do imci pana wóyta.

Artykuł 20-ty. Żaden brat niema się ważyć pod drugim bratem żadnych czynić podstępków, w podkupowaniu się kupiąc tarczycy albo kłody, y żadney przeszkody ieden drugiemu w zabieganiu robot nie ma czynić, pod winą pół kamienia wosku.

Artykuł 21-y. Jeśliby się partacze tych pomienionych kunsztów, to iest, stolarskiego, śnicerskiego y łożewniczego w mieście tuteyszym Wileńskim pod czyią kolwiek iuryzdykcyą z rzemiosłem swoim pokazali, tedy panowie starsi maią wprzódy donieść protektorom onych, którzy pod swoią protekcyą przeciwko prawu trzymaiąc onych proteguią, y donieść, że prawa y artykuły onych nie pozwalaią łóznych osób partactwem bawiących się cierpieć y upraszać, ażeby byli, albo z miasta oddaleni, albo też do cechu onych podług requizytów zwyczaynych wpisani, lub też aby więcey tym rzemiosłem, na przeszkodę publicznych porządków nie bawili się. Co maią panowie starsi raz y drugi uczynić; a ieśliby tym sposobem pomienione partacze uskromione być nie mogli, tedy doniosłszy tak szlachetnemu magistratowi, iako też y urzędowi grodzkiemu zamkowemu Wileńskiemu, takowe swoie dezyderya maią pomienionych partaczów, gdzie by kolwiek na ulicy czyli

w rynku poścignąć mogli, urzędownie y prywatnie łapać y do więzienia, tak ratusznego, iako y zamkowego wtrącać. Jeśliby zaś ci partacze podlug tych artykułów chcieli cech zagodzić y przeprawić, tedy maią być do cechu akceptowani; którzy się pokażą, że poczściwie w należytych magistrów wyuczyli się; którzy zaś u nie pocściwego maystra tego rzemiosła wyuczyli się y tym po uczynieniu zadość wolny będzie akces do cechu z tą iednak praecustodycyą, iż pókiżyią, nie wolno im będzie ani towarzysza, ani chłopca chować, chyba za zgodzeniem się z cechem należycie.

Artykuł 22-gi. Jeśliby się któremu zdarzyło bratu rok y sześć niedziel nie być w cechu, dla nieposłuszeństwa albo iakich buntów, ten ma być wyrzucony precz z cechu y od tego czasu mieysca niema mieć, chyba by chorował, albo w drodze był, albo inną słuszną iaką dał racyą.

Artykul 23-ci. Jeśliby ten brat prócz inney słuszney przyczyny z nieposłuszeństwa, albo dla buntów iakich rok y sześć niedziel w cechu niebędący, chciał się znowu do cechu dostać, tedy powinien będzie całemu cechowi zadość uczynić, tak iako młodszy mayster y towarzysz mu niema być pozwolony, póki zadość we wszytkim nie uczyni cechowi.

Artykul 24-ty. Gdyby się zdarzyło towarzyszom powadzić się z sobą, a potym do maystra przyiść na skargę, prosząc o uczynienie sprawiedliwości, lub też ugody, tedy ten mayster nie ma sam ieden onych karać albo godzić, ale do całego cechu odesłać, który podług uznania wszytkich braci y towarzyszów ma ich rozsądzić, lub pogodzić; ta wina na trzy części ma być rozdzielona, dwie na ołtarz, a trzecia do skrzynki towarzyszskiey.

Artykuł 25-ty. Ma też y to być obserwowano, że każdy mayster nie powinien więcey mieć w warstacie swoim czeladzi nad trzech, to iest, chłopca iednego, a towarzyszów dwuch, lub chłopców a towarzysza iednego, albo li też wszytkich trzech towarzyszów, czyli też chłopców, excepto starszych rocznych przysięgłych, którym nad trzech wolno iednego towarzysza lub chłopca mieć, dla tego, iż oni często za publicznemi interesami swoie opuszczaią. A gdyby takowy mayster, który we wszytkim zadość uczynił cechowi, maiąc troie czeladzi, żadney na warstacie roboty nie miał y nie dostał, tedy drugi mayster, który by miał pełen warstat roboty, ma onemu udzielić, pod winą pół kamienia wosku.

Artykul 26-ty. Panowie organ maystrowie, śnicerze y tokarze powinni zawsze podczas processyi publicznych wespół z panami stolarzami pod chorągwią póyść, insuper że ołtarza swego osobliwego nie maią, powinni każdy z nich każdego roku na ołtarz bracki, w kościele oo. bernardynów będący, dać po cztyry tynfy, pod winą sześciu funtów wosku, ex quo czeladzi używaią stolarskiey.

Artykul 27-my. Żaden tak z panów stolarzów, iako też z snicerzów y towarzyszów, nie powinien dwóch robot mieć professyi, ale tylko iedną, którey się należycie wyuczył kenwentować, to iest: żaden śnicerz ołtarza albo ambony, bez maystra stolarskiego, a stolarz bez magistra śnicerskiego robić nie powinien, lecz stolarz strukturę albo architekturę, a snicerz obrazy kapitalne, sklepienie y inne rzeczy do siebie należące. Insuper ieśli się zdarzy stolarzowi z śnicerzem, albo śnicerzowi z stolarzem robotę zaiedno obiąc, tedy stolarz śnicerzowi powinien towarzysza dodać,

do zakleiowania sklepienia albo skrzydeł etc. pod winą czwierć kamienia wosku.

Artykuł 28-my. Należy y to do dobrego rządu w bractwie postrzegać, iż każdy towarzysz, nim magistrem zostanie oprócz inszych należytości, iako się wyżey pomieniło, ma wędrować przez lat trzy po inszych miastach, a ieśliby nie odprawił przez lat trzy wędrówki, tedy ma złotych 30 do cechu zapłacić. Podobnym sposobem, gdyby który brat młodszeństwa nie odprawił, albo by maystersztyku zaraz tego roku, skoro naznaczą, nie odrobił, y ten złotych 30 do cechu ma zapłacić, a gdyby który całego maystersztyku, sobie naznaczonego, nie zrobił, taki ma dać do cechu złotych 100, które pieniądze maią bydź odłożone na chwałę Boską. Excepto panów śnicerzów, którzy wędrówki y heblówki odprawować niemaią.

Artykuł 29-ty. Gdy który z towarzyszów zostanie maystrem, póty mu nie będzie wolno towarzysza chować, póki nie wypłaci połowy należytości do cechu; a gdy połowę wypłaci, tedy ma mu być pozwolony ieden towarzysz, po wypłaceniu zaś wszytkiego do cechu, co mu należeć będzie, wolno mu podług tych artykułów troie czeladzi chować, pod winą pół kamienia wosku, kto by bronił tego.

Artykuł 30-ty. Gdy mayster po towarzysza pisze, powinien się opowiedzieć u starszych, a panowie starsi maią się podpisać pod tąż kartą y kopią oney maią do skrzynki cechowey włożyć.

Artykuł 31-szy. Żaden towarzysz nie powinien bez abszytu, od swego maystra danego, odchodzić, pod utraceniem rzemiosła, y według onego, który by zaś towarzysz, za abszytem od maystra swego traktem przyszedł do drugiego maystra, tedy powinien czwierć roku u niego robić, a mayster powinien onemu za trakt zapłacić. Jeśliby zaś przez tę czwierć roku na warstacie nie robił, tedy swóy trakt traci; a ieżeliby mayster, dla iakowych racyi, przed expiracyą czwierci roku, chcąc go alienować, dał abszyt, tedy powinien za calę czwierć roku trakt zapłacić.

Artykuł 32-gi. Każdy tak z panów maystrów, iako y towarzyszów powinni będą podczas mszy roratney, w dzień niepokalanego poczęcia panny Maryi z wielkim nabożeństwem assystować, a towarzysze podług zwyczaiu z pochodniami chodzić, pod winą czwierć kamienia wosku. Gdzie y panowie śnicerze assistować maią.

Artykuł 33-ci. Gdy z którego miasta towarzysz obcy przybędzie, powinni tuteysze towarzysze u starszego roboty onemu się postarać, podług starego zwyczaiu, a tak gdy naydzie pomieniony obcy towarzysz robotę, ma przez niedziel dwie u maystra robić. A mayster tygodniową płatę, ieżeli iest towarzysz doskonały, ma mu po złotych dwa na tydzień zapłacić, a przed dwoma tygodniami żadnym sposobem od maystra nie powinien odchodzić, pod uznaną przez całe bractwo winą.

Artykuł 34-ty. Żaden brat bratu nie powinien czeladzi, idque towarzyszów albo chłopców odmawiać, pod winą pół kamienia wosku.

Artykuł 35-ty. Nie ma się ważyć żaden brat chłopca przyimować, który by porządnie przy bytności całego bractwa w cechu nie był wpisany, y złotych dwuch do skrzynki nie oddał, pod winą pół kamienia wosku.

Artykuł 36-ty. Nie powinien żaden brat przyimować za chłopca ludzi nie wolnych, poddanych szlachetskich lub duchownych, chyba za listami uwolnienia onych od pa-

nów swoich, y tego rzemiosła nie ma uczyć, pod winą pół kamienia wosku,

Artykuł 37-my. Gdy obcy chłopiec ze wsi albo z kąd inąd przybędzie, nie maiąc testimonium pocściwego urodzenia, albo metryki, także ieśliby miał początki tego rzemiosła, a nie miał testimonium, że się pocściwie uczył, ten u każdego maystra mieysca mieć nie ma. Jeżeli by zaś miał testimonium dobrego urodzenia, y że się pocściwie uczył, y nie iest niczyim poddanym, taki powinien, nim za towarzysza będzie przyięty, rok cały u starszego służyć za wiadomością całego bractwa.

Artykuł 38-my. Każdy brat gdy będzie wokowany do cechu, czy to na kwartałową schadzkę, czy to na inszą iaką potrzebę, a omieszka, powinien dać winy dwa funty wosku; a gdy nadeydzie nie w porę, gdy iuż skrzynka będzie otwarta, ma dać groszy 6 do karbony ubogich, chyba się wyexkuzuie przed starszym słusznemi racyami, gdzie y panowie śnicerze maią być wokowani.

Artykuł 39-ty. Gdyby się bractwu zdarzyło kiedy z klasztorem albo z szlachcicem, lub też z kim innym prawować, a brat który ważył by się exkuzować, że ia nie iestem winnym, lub też drugiego współbrata ważył się wydawać inferuiąc, że ten naywięcey iest winnym, albo naywięcey tey rzeczy dochodzi y popiera, taki powinien dać winy kamień wosku, a potym równo z drugimi imieniem całego cechu obstawać.

Artykuł 40-ty. Jeśliby też kto z partykularza robotę stolarską, iako to: stoły, stołki, skrzynie, ramy do okien, lub do obrazów, albo inne iakie rzeczy na rynek sprowadziwszy przedawał albo, tez sklarze ramy, lub stelmasi skrzynie y inne stolarskiego kunsztu rzeczy robili y przedawali, takich wolno będzie, za wiadomością tak magistratowego, iako y zamkowego urzędu, z pomocą onych, brać, zabierać, grabić y na szpitale katolickie oddawać y konfiskować, aby przeszkoda żadna w rzemieśle temu bractwu w porządkach nie była. Który punkt albo artykuł ma służyć w podobnych okazyach y panom śnicerzom.

Artykuł 41-szy. Także panowie cieśli, ni w czym nie maią być przeszkodą kunsztowi stolarskiemu y łożewniczemu w robieniu robót stolarskich, iako to: stołów, stołków, krzeseł, ramów, łóżek, szaf, trun sklepistych etc. (excepto dla ubóstwa trun prostych y inney ciesielskiey prostey roboty, która się do cieslów reguluie) y onych, tak publicznie iako y prywatnie nie maią przedawać, pod konfiskacyą przez urząd mieyski y zamkowy na szpitale katolickie. Czego starsi roczni, iako przysięgą obowiązani, maią przestrzegać.

Artykuł 42-gi. Szklarze Wileńscy, podług dawnych przywileiów y artykułów, maią y powinni będą co rok do bractwa stolarskiego, śnicerskiego y łożewniczego na chwałą Bożą, idque na ołtarz u wielebnych oyców bernardynów Wileńskich będący, we wszystkich rzeczach do trzeciey części przyłożyć się y zawsze na zwykłych nabożeństwach za oznaymieniem sobie być przytomnymi, sub gravi animadversione przez pomienione urzędy.

Artykuł 43-ci. Jeśliby się zdarzyło temu, co krzesła robi tu w mieście iego królewskiey mości Wilnie osiąść y mieszkać, nie uczyniwszy zadość kunsztowi stolarskiemu podług wyż mianowanych artykułów, iako to, nie wysłużywszy się należycie y nie pokazawszy testimonium dobrego urodzenia y pocściwego wysłużenia się, tedy takowy

powinien co rok na ołtarz bracki do wielebnych oyców bernardynów dawać dziesięć funtów wosku białego.

Artykuł 44-ty. Similiter stolarze y ci, którzy strzelbę robią, nie maią być przeszkodą w nowey lub starey robocie panów łożewników y w domu swoim nie powinni konserwować partaczów, łożewnicką robotę robiących, chyba za wiadomością y zagodzeniem całego bractwa stolarskiego.

Artykuł 45-ty. Nie powinie ninkto na przeszkodę y diminucyą tego bractwa, nakupiwszy z innych iakich miast, stołów, szaf, skrzyń, etc. stolarskiey roboty publicznie ani prywatnie po mieście przedawać y onemi handlować, pod konfiskowaniem pomienionych towarów przez pomienione wyżey urzędy na szpitale katolickie; chyba by kto pro raritate na swoią własną potrzebę gdzie kupiwszy przywiozł.

Artykuł 46-ty. Jeśliby kiedy który towarzysz, czy to w mieście, czyli za miastem ważył się bez wiadomości maystra robotę obiąć, tedy takowy podług dawnych cechowych porządków y teraznieyszych artykułów, nie ma być za pocściwego poczytany y reputowany; chyba na publiczney cechowey schadzce, zniosszy z siebie takową infamią uznanym przez bracią sztrofem, należytą deprekacyą uczyni; a ieżeliby y tego nie uczynił, tedy iuż ma być w czarne xięgi wpisany y na żadnym mieyscu nie akceptowany, ażby przyszedł na schadzkę publiczną y uczyniwszy deprekacią całemu cechowi, za każdy tydzień funt wosku na ołtarz bracki u ww. oo. bernardynów sztrofu położył.

Artykuł 47-my. Gdy brat który umrze, całe bractwo swoim kosztem y pochodniami, do cechu należącemi, powinne tego zmarłego brata do kościoła prowadzić, y ucściwie przy zgromadzeniu całego cechu, tak samych maystrów, iako też żon y pań ich, oraz y towarzyszów, (którzy powinni ciało nieść); a ieśliby który omieszkał, ten ma winy zapłacić dwa funty wosku.

Artykuł 48-my. Także gdy żona brata którego umrze, albo syn lub córka, lub też towarzysz, podobnym sposobem całe bractwo ucściwie y należycie przy zupełnym zgromadzeniu całego cechu, z pochodniami y zwykłą ceremonią pogrzebową, maią ciało pogrześć, towarzysze powinni umarłego nieść y z pochodniami przy trunie assystować; także pod winą dwuch funtów wysku.

Artykuł 49-ty. Gdy brat umrze, a pozostała wdowa chciała by rzemiosło trzymać, powinne całe bractwo ią należycie opatrzyć y towarzysza dobrego do rzemiosła dodać. Także gdyby brat zachorował, a nie mógł robić y takowemu ma bractwo dodać towarzysza.

Artykuł 50-ty. Naostatek tak panowie starsi, iako też y całe bractwo iest obligowane, we wszystkim szlachetnemu magistratowi Wileńskiemu posłuszeństwo każdego czasu pełnić, iako to: gdy zaydzie rozkaz na ratusz przybyć, na wotywę podczas renowacyi z świecami assistować, także na processie w dzień Bożego Ciała, y na spotykanie królów ichmosciów, biskupów y woiewodów Wileńskich, na kondukty y pogrzeby osób magistratowych y podczas innych wotyw publicznych, gdy będą wokowani, ze wszelką modestyą, maią stawać y swoią powinność mieyską remonstrować, co y do panów śnicerzów ma się regulować.

Artykuł 51-szy. Które to takowe artykuły na każde suchedni in praesentia całego bractwa maią być czytane y innych

schadzek, kiedy tego potrzeba będzie wyciągała.

Artykuł 52-gi. Nakoniec wszytkie te artykuły generaliter y każdy z osobna, iako się w sobie maią, na potomne czasy pomienionemu bractwu albo cechowi nadaiąc y pozwalaiąc waruiemy, aby więcey artykułów, nad wyż wyrażone, bez wiadomości y konsensu naszego nie ważyli się u nayiaśnieyszego króla imci wyprawować. Do których dla lepszey wagi y waloru przy pieczęci publiczney miasta i. k. m. stołecznego Wilna imci panu pisarzowi naszemu, podpisać się ukazaliśmy. Pisan w Wilnie w kancelarii naszey roku Pańskiego tysiąc siedmsetnego cztyrdziestego wtórego miesiąca Marca dwudziestego dnia.

1744 г. Ноября 12 дня.

Изъ книги № 5141, за 1742—1745 г., стр. 1293.

25. Привилегія короля Августа III, заключающая въ себѣ цеховой уставъ Виленскихъ каретниковъ, игольщиковъ и горшечниковъ.

По ходатайству цеховыхъ старшинъ трехъ соединенныхъ цеховъ—каретницкаго, игольничьяго и гончарнаго, Виленскій магистратъ начерталъ слѣдующій уставъ, подтвержденный и королемъ Августомъ III.

1) всѣ члены соединеннаго братства должны присутствовать въ костелѣ Св. Троицы на богослуженіяхъ годичныхъ, торжественныхъ и суходневыхъ, подъ штрафомъ взысканія съ мастеровъ по 6 гр., а съ товарищей по 3 гроша, а въ случаѣ упорнаго непосѣщенія и исключенія изъ цеха;

2) соединенные братчики должны избирать изъ среды себя ежегодно старшинъ и расходчиковъ, которые должны хранить у себя ключи, расходовать суммы и по истеченіи года сдать о своемъ управленіи годичный отчетъ;

3) умирающіе члены цеха, ихъ жены и дѣти должны быть хоронены въ присутствіи и сопровожденіи цеховыхъ старшинъ, подъ штрафомъ взысканія 6 грошей; свѣчи должны быть доставляемы цехомъ для мастеровъ, ихъ женъ и дѣтей отъ 4 до 8; для учениковъ же, по—2;

4) для увеличенія хвалы Божьей назначается приличное вознагражденіе ксендзу Св. Троицкаго костела изъ штрафныхъ денегъ, но вымогательство со стороны костела не должно быть допускаемо;

5) въ день св. Николая, по примѣру прочихъ цеховъ, должно быть цеховое собраніе, на которомъ избираются годичные старшины; имъ ввѣряется цеховая казна и управленіе цеховыми дѣлами; товарищи, осмѣлившіеся заниматься ремесломъ безъ вѣдома мастеровъ, должны быть исключаемы изъ цеха; ученики должны записываться въ цеховыя книги и работать у однихъ и тѣхъ же братьевъ до окончанія своего курса;

6) безчестіе братьямъ должно разбираться въ ратушѣ; всѣ братья цеховые должны поддержать сообща свои взаимные интересы подъ страхомъ взысканія съ непослушныхъ на костелъ ¼ фунта воску.

Къ этимъ правиламъ, по ходатайству цеховыхъ старшинъ, прибавлено еще 34 пункта дополнительныхъ правилъ, въ которыхъ болѣе подробно опредѣлены обязанности цеховыхъ къ костелу,

внутренній порядокъ цеховаго самоуправленія и хозяйства, взаимныя отношенія цеховыхъ членовъ,—мастеровъ, товарищей и учениковъ другъ къ другу, предметы занятій и вообще кругъ дѣятельности каждаго отдѣльнаго цеха съ обозначеніемъ количества платы, слѣдуемой съ мастеровъ товарищамъ за работу и штрафовъ за неаккуратность.

Feria quarta ante festum nativitatis domini nostri Jesu Christi die vigesima tertia mensis Decembris, anno Domini millesimo septingentesimo quadragesimo quarto.

Coram nobili officio consulari civitatis sacrae regiae maiestatis metropolitanae Vilnensis comparentes personaliter fam. Joannes Michael Boehr, Henricus Wyrrenburg, Joannes Froeist, Christianus Wittka, Petrus Binengraeber, Stanislaus Mikutowicz, Joannes Jacewicz, carpentarii, cives Vilnenses, sani mente pariter et corpore, existentes, praesens privilegium confirmationis articulorum suorum, a serenissimo Augusto tertio, rege Poloniae et magno duce Lituaniae, domino nostro clementissimo, contubernio suo indultum et collatum, manu propria ejusdem serenissimi Augusti tertii, domini nostri clementissimi, subscriptum, sigilloque magni ducatus Lituaniae communitum, salvum, illaesum, nulliusque suspitionis obnoxium, cum introfusius contentis propter aeviternam rei memoriam et meliorem sibi securitatem ad acta obtulerunt; cuius privilegii de verbo ad verbum rescribendo contenta, tenor sequitur est quetalis.

August trzeci, z Bożey łaski król polski, wielki xiąże Litewski, etc. etc. Oznaymuiemy tym listem przywileiem naszym wszem wobec, komu by o tym wiedzieć teraznieyszego y napotym będącego wieku należało, iż pokładany był przed nami extrakt z xiąg szalchetnego magistratu miasta naszego Wilna, pod datą tysiąc sześćset siedmdziesiąt czwartego, dnia trzeciego mca Decembra, na pargaminie pisany, ręką pisarską podpisany y pieczęcią zawiesistą tegoż magistratu miasta naszego Wilna corroborowany, cały, nienaruszony, żadney suspicyi niepodlegaiący, artykuły albo ordynacyą cechów stelmackiego, iglarskiego y ganczarnskiego w sobie zawieraiący. I supplikowano do nas przez niektórych pp. rad y urzędników naszych, przy boku naszym rezyduiących, imieniem sławetnych Jana Michała Boehra, Henrika Wyrrenburka, Jana Freista, Krystiana Wyttka, Piotra Binnengraebra, Stanisława Mikutowicza, Jana Jacewicza, braci cechu stelmackiego, mieszczan Wileńskich, ażebyśmy mocą y powagą naszą królewską, propter aeviternam rei memoriam, takowe artykuły albo ordynatią, od szlachetnego magistratu miasta naszego Wilna onym nadane, potwierdzili y corroborowali, oraz additament pewnych punktów dla lepszego porządku cechu stelmaskiego za wolą wszytkich braci kunsztu tego cum scitu magistratus nostri przydany y sporządzony, niżey de tenore wyrażony aprobowali; który to extrakt pomienioney ordynacyi albo artykułów, cechowi stelmackiemu służący, de verbo ad verbum tak się w sobie ma.

Proconsules et consules civitatis s. r. mai. Vilnensis in magno ducatu Lituaniae— significamus praesentibus literis nostris universis et singulis, quia nos ad supplicationem eamque Bartholomaei Wiesielewicz, Stephani Poguski, Andreae Stankiewicz, Martini Jasinski, Casimiri Ławinski, opificii carpentariorum Vilnensium seniorum

et iuniorum magistrorum nomine suo et successorum suorum, ad hoc idem contubernium suum futuris temporibus et annis ingraedientium, factam ordinationem quoad munia et ornamentum altaris hic Vilnae in templo sanctissimae Trinitatis ritus romani, communibus sumptibus tam ipsorum carpentariorum, quam acuficum et figulorum magistratum erecti, sequentem fecimus et adinvenimus ad observandumque et manutenendum contubernio eorum, uti ex tribus opificiis coadunato, perpetuis temporibus contulimus, cuius collatae a nobis ordinationis supra fato contubernio, haec est quae sequitur series.

Ordinatio około ołtarza cechu stelmackiego, iglarskiego y ganczarskiego, wkościele świętey Tróycy nabożeństwa rzymskiego będącego, przez nas burmistrów y radziec miasta iego królewskiey mości Wilna ławice rzymskiey uczyniona, w ten sposób: Ponieważ do tego ołtarza trzy cechy zwysz rzeczone złączyli się y ziednoczyli, przeto około obrzędów mszy świętey, pogrzebów y inszych spraw niżey opisanych y uczynków dobrych wykonania bez rozerwania tych trzech cechów żadnego, w potomne czasy maią postępować y sprawować się cechu stelmackiego maystrowie y ich towarzysze. Naprzód, iż dnia wtórego Lutego, w dzień gromnic Panny Maryi Nayświętszey, roku każdego msza święta przy tym ołtarzu, na którym stelmachom mieysce dano, ma być śpiewana; na Zwiastowanie zaś, Nawiedzenie, na Poczęcie Panny Przeczystey Bagorodzicy, przy tym we wtorki wielkanocny świąteczny y dzień niedzielny świętey Tróycy, y na święty Jan, dnia trzeciego narodzenia Pańskiego, a nakoniec każdych suchych dni msze na godzinę ośmą u tegoż ołtarza odprawować się maią. Na których słuchanie czasu każdego tak mistrze starsi y młodsi cechu stelmaskiego, iglarskiego y ganczarskiego, iako ich towarzystwo, iakiey kolwiek religiey będący, schadzać się, bywać y na ofiarę iść, posługi koło ołtarza czynić będą powinni. A gdyby który z maystrów którego kolwiek cechu na mszę świętą wyżey opisaną y na ofiarę nie przybył, po sześciu groszy winy, a towarzysz po groszy trzy do skrzynki ołtarzowey zapłacić powinien. Uporny zaś który by na wzgardę raz, drugi y trzeci do tych mszy przybyć y posługi nie chciał czynić, nie tylko teyże winie podlegać, ale y od starszeństwa cechowych spraw wyłączony być ma. Skrzynka ołtarzowa iest potrzebna, tak aby w niey przywileie kościelne, prowenta, pieniądze ofiarne y winy chowali, także z inszemi aparatami ołtarzowemi, śrebrem, złotem, ornatami, antepediami, świecami, woskami y tym podobnemi rzeczami, w kościele tymże podobnemi rzeczami warownie w szafie iakiey porządney ma być chowana; do którey zawiadowania y rządu czynienia około ołtarza, wybierania win y innych przychodów y rozchodów sprawowania, po iednemu starszemu rocznemu ołtarzowemu z każdego cechu na dzień ofiarowania Panny Nayświętszey maią być obrani, y u tych klucze trzy, tak od szafy, iako y od skrzynki przez rok zostawać maią. Który to na wyiściu roku, z przychodów sprawowania po iednemu, przy obieraniu drugich starszych na dzień świętego Mikołaia onym że y starszym cechowym po dwu z cechu deputowanym w domu maystra starszego stelmackiego rachunek czynić z przychodów y rozchodów y wszytek skarb ołtarzowi porządnie według regestru zdać będą powinni. Jeśliby też

który z mistrzów, małżonek, dziatek, towarzyszów zmarł, maią starszy cechu tegoż, którego by taki umarł, do drugich starszych rocznych cechowych dać znać, tak aby obwieszczeni będąc na pogrzeb ciała wszyscy się zebrali y przystoynie do kościoła zaprowadziwszy pogrzebli. A ieśli by który z maystrów na pogrzeb nie przybył, tedy aby mistrz groszy sześć, towarzysz zaś groszy trzy winy do skrzynki zapłacili, które to winy zawsze się maią obracać na ozdobę y potrzebę do skrzynki ołtarzowey. Swiece pogrzebowe zosobna u każdego z cechu, a nie w kościele chować maią. Gdy iednak mistrz z tych cechów albo małżonka zemrze którego, ośm świec, a gdy dziecie albo towarzysz po—cztery, gdy zaś chłopiec po dwie świecy z cechu każdego do pogrzebu, nic od tego nie biorąc, maią być w zgodzie y miłości braterskiey od starszych z każdego cechu za pierwszym oznaymieniem wydane y udzielone. A że nie tylko ofiara panu Bogu iest przyiemna, ale że y kapłan iako pośrednik ofiaruiących iest przy ołtarzu potrzebny, tego my, iako loci ordinarium proboszcza świętey Tróycy mianuiemy, który, lub też od niego użyty na każde suchedni y święta wyżey opisane, o godzinie siódmey na ósmą inclusive, mszą świętą będzie odprawował, wszakże w rządy skrzynki, apparatów, śrebra, złota, ornatów antipedyi, win, wosku y przychodów albo rozchodów wszelakich, niewdawaiąc się y obiadów nie wymagaiąc żadnych, samym się kontentuiąc iurgieltem na każdy kwartał po kop półtora od wszytkich trzech cechów y ofiarą, która na pogrzebie ciał braciey będzie dana, albo y tym, ieśli który z nabożeństwa osobliwego na ołtarz przy mszy świętey, aby po panu Bogu ofiarował, co pieniędzami udzielił. Nie to iednak kto by z braciey ku ozdobie sprawił y dał kapłanowi, ale ołtarzowi, iako świece ofiarne y drugie ofiarne pogrzebowe, pozostałe do skrzynki należeć będą, dla czego y ofiary, które bracia na świętach zwyż rzeczonych y suchich-dniach zdawać będą, także do skrzynki ołtarzowey starsi roczni, a nie xiądz proboszcz od mieysca, gdzieśmy im w kościele świętey Tróycy na pogrzebie ciał zmarłych braci pozwolili, nic niema pieniędzy y zapłaty na nich wyciągać, kontentuiąc się ofiarą pogrzebową y zdzwonieniem. Dla czego wolno to będzie im na pogrzeby ciał, sklep gdzie się podoba przed swoim ołtarzem zmurować y tam pogrzeby braci swey tych trzech cechów, a nie w inszych obcych odprawować; który to sklep w zawiedywaniu y dozorze starszych ołtarzowych ma zostawać zawsze tak, aby bez ich wiadomości żaden się tam ciała grześć nie ważył. Ażeby tym ochotniey xiądz proboszcz ołtarzowi usługował za konsensem trzech tych cechów, grabieże wszytkie, które kolwiek według przywileiów od robot, albo gdzie indziey ścigać się będą, te teraz z każdego maią się obracać na pół x. proboszczowi, na pół szpitalowi na ubogich, tak aby się ztąd tym więcey chwała Boża mnożyła y szerzyła. Gdzieby na potrzebę ołtarzową roku którego expens z skrzynki ołtarzowey nie stało, aby było to przez starsze rocznym cechowym starszym oznaymiono, maią się nie zarówno ogułem z każdego cechu, a nie z osób wielkości y małości braci ku potrzebom wszelakim ołtarzowym przykładać y do starszych ołtarzowych te składanki oddawać, z których też oni liczbę na wyiściu roku y przy zdaniu rachunku czynić będą powinni. Też to postanowiamy, aby na dzień

świętego Mikołaia do starszego rocznego, gdzie skrzynka bracka z prawami zostaie, tam za obesłaniem przez młódszego schadzali się y około swych porządków kościelnych iako y rzemiosła swego statecznie obmyślali y sporządzali; a który by brat na tę schadzkę nie przybył, powinien też winę, iako y kościelną odłożyć. Powinni też podczas zupełney schadzki dwuch starszych zgodliwie obrać, którzy by słusznie z prawami rządzić mogli y onym osobliwego młódszego na posłuszeństwo, tak kościelne, iako y cechowe przydać maią, a ktoby się wzbraniał na posłuszeństwo, tedy winy parę świec postawić na ołtarz popadnie. Ci starsi przeszłoroczni maią rachunki swoie z przychodów y rozchodów przed wszytkich bracią uczynić, bez żadney trudności przy panach radnych. Starsi powinni postrzegać, gdy towarzysz chce maystrem zostać, wprzód powinien mieyską na ratuszu przyiąć pod winą na starszych od magistratu uchwaloną. A który by towarzysz śmiał y ważył się bez cechu rzemiosła robić y maystrować by pod iaką kolwiek iuryzdykcyą zostawał, duchowną albo szlachecką, tedy takowy powinien bydź zgrabiony, która grabież na ołtarz ich własny ma się obracać. Skrzynka bracka cechowa z prawami, aby pod żadną iuryzdykcią nie zostawała prócz pod miastem, iako y u inszych cechów warowano y postanowiono iest. Chłopcy do rzemiosła maią być za wiadomością wszytkich braci pod czas schadzki na lata postanowione zapisani, tamże w cechu y wyzwoleni, pod winą czwierci kamienia wosku, a nie pokątnie. Chłopiec, któremu bratu raz zapisany iest, u tego ma się wysłużyć. A który by śmiał brat mimo zapisu chłopca odmawiać y przyimować na swóy warstat, tedy takowy półkamienia wosku winy ma popadać. A gdy się przyda iaki hałas na schadzkach z zniewagą uczciwości starszego, albo którego brata, tedy takowa sprawa nie ma się w cechu sądzić, ieno na ratuszu przed radą Wileńską. W podiętey robocie nie ma brat bratu przeszkadzać, pod winą czwierci kamienia wosku, która wina ma być obrócona na ochędostwo ołtarzowe w zwyż pomienionym kościele świętey Tróycy rzymskiey wystawionym. Quam quidem modo praemisso conscriptam ordinationem grato animo seniores, nec non iuniores magistri opificii carpentariorum, superius de nominibus et cognominibus specificati, suscipientes promiserunt, pro se et successoribus suis spondentes, eam in omnibus punctis et clausulis inviolabiliter observare et manutenere. In cuius rei fidem circa sigillum officii nostri manu notarii subscripta est in praetorio Vilnensi. Feria secunda ante festum sancti Nicolai episcopi et confessoris, die tertia mensis Decembris anno Domini millesimo sexcentesimo septuagisimo quarto. Simon Piotrowicz—nob. magistratus Vilnensis notarius subscripsit manu propria. Locus sigilli.

My tedy król, do prośby pomienionych sławetnych Jana Michała Boehra, Henrika Wyrenburka, Jana Freista, Krystiana Wittka, Piotra Binengraebra, Stanisława Mikutowicza, Jana Jacewicza, braci kunsztu stelmaskiego, przez niektórych panów rad y urzędników naszych zaniesioney, iako słuszney, łaskawie skłoniwszy się, taką ordynacyę albo artykuły in omnibus punctis, clausulis et paragraphis na wieczne y nigdy nieodzowne czasy, mocą y powagą naszą królewską stwierdzamy, approbuiemy y corroboruiemy. Insuper przydatek niektórych artykułów, do dobrego rządu cecho-

wego należący, za wolą iednostayną wszytkich braci cechowych kunsztu stelmaskiego, cum consensu magistratus miasta naszego Wilna sporządzony, przed nami produkowany, authoritate nostra regia ztwierdziwszy, w ten przywiley nasz ingrossować pozwoliliśmy in tenorem sequentem.

Artykuł 1) W kościele świętey Tróycy rzymskiey każdego roku co kwartał msza święta iedna ma być odprawiona, na którą wszyscy maystrowie y towarzysze przytomni adesse powinni y przystoyną obrządku chrześciańskiego modestyą przy nabożeństwie zachować się powinni będą, pod sztrofem funta wosku na ołtarz; chyba by się wyexkuzował ratią iaką słuszną.

2) Ma toż bractwo cechu stelmaskiego, podług ordynacyi tey, na święty Mikołay do cechu schodzić się dla obierania rocznego starszego, szafarza kościelnego y młódszego, a to iednak iednostaynym zezwoleniem wszytkich braci.

3) Młódszy powinien być na usłudze cechowey, póki roczny termin wyexpiruie, a drugi starszy, gdy nastąpi na funkcią starszeństwa na drugi rok słuchać ma rachunki przychodów y rozchodów publicznych y innych wydatków.

4) Na starszeństwo maią być przez bracią dobrowolnie obrani w cechu iakieykolwiek religii, a praecipue rzymskiey, a gdyby który z onych cechu nie uspokoił y należytości cechowi nie zapłacił, ten dopuszczony być nie może.

5) Maią tedy co rok nie tylko maystrowie, ale y towarzysze kwartalną schadzkę trzymać, na rok cztery razy, a każdy mayster powinien co kwartał złoty ieden, towarzysz groszy piętnaście dać, także na determinową godzinę stawić się ma, a stanowszy uczciwie, statecznie, trzeźwo, żadney swarby nie wzniecaiąc, bez rankoru ku swych braci; a gdyby widział iaką nienawiść na drugiego, tedy ma z uwagą, bez łaiania publicznie obiawić, a za uznaniem krzywdy satysfakcyi od braci swych oczekiwać, pod sztrofem złotych cztyry do skrzynki cechowey.

6) A gdyby takiego pomiarkowania y ugody u cechu nie było, mayster lub towarzysz kontenci nie byli, y dobrowolnie onym sztrofem nie podlegali, ma każdy z ukrzywdzonych w szlachetnym magistracie Wileńskim bez żadnych protekcyi swoią sprawę wyprowadzić.

7) Nie powinien mayster drugiego maystra robotę ganić lub podeyściem iść, co by się z krzywdą miało stać bliźniego, pod sztrofem złotych ośm.

8) Jeśli by mayster robotę robił szlachcicowi lub mieszczaninowi, a wiedział, że onemu nie zapłacono, który pierwiey podiął się, nie powinien drugi mayster od takich ludzi przyimować roboty, aż póki onego nie uspokoi, pod sztrofem według waloru rzeczy.

9) Jeśli mayster maystra tegoż kunsztu chciał by z mieszkania rugować y podeyście czynić, za dowodem tego ma winy złotych ośmdziesiąt zapłacić.

10) Mayster przymuiąc chłopca do swego rzemiosła ma na próbę sześć niedziel trzymać, a gdyby on był sposobny, ma mayster po uczynioney z nim umowie na lat cztyry zapisać, a za wpis ma zapłacić do szkrynki złotych sześć, za wypis złotych piętnaście. Przy tym waruiemy, aby żaden nie przyimował żadnego poddanina zbiega, nie maiącego attestatum od zwierzchności, podług starodawnych porządków y innych cechów, nie ma być wpisany, ani wyzwolony.

11) Chłopiec, który wyzwolony, a miał by się do cechu za maystra odezwać, ma za nieodprawioną wędrówkę, podług dawnych zwyczaiów y zwyczaiu innych cechów y państw, powinien będzie złotych sto do skrzynki oddać y położyć.

12) Towarzysz ieśli by miał ochotę osiadłość mieć w mieście y maystrem zostać, powinien będzie nayprzód u iednego maystra rok cały statecznie robić, a za położeniem testimonialnego listu rodnego y wyzwolenia ma być przyięty do cechu; wstępnego ma dać złł. trzydzieście do skrzynki, a maystrom kolacyą, według możności sprawić. Na doświadczenie zaś kunsztu swego powinien będzie sztukę maystrowską pokazać y swoią własną ręką zrobić, to iest karetę całą krytę z skrzydłami, ze sposobem całym y kołami, ze wszelką należytością ma remonstrować maystrom starszym. Na tę robotę maią maystrowie podług słuszności onemu drzewo spuścić; wyrobiwszy tedy te drzewo, powinien będzie publice w cechu praezentować, a za uznaniem maystrów tey roboty, powinny onemu naznaczyć warstat dla wyrobienia tey sztuki y in spatio czwierć roku wygotować ma, pod strofem pół kamienia wosku. A wygotowawszy tę robotę powinien publice w cechu praezentować; gdy tedy iakowa nagana pokaże się w tey robocie, mogą sztrofować podług uwagi y zwyczaiu cechowego, y tak ma przyięty być, który oba kunszta, iako to, stelmaskie y kołodzieyskie razem się uczył.

13) A który rozdzieloney professyi był by, nie ma być przyięty, aż się na rok wpisze u maystra na drugą professyą do wyuczenia, po wyiściu roku, ma się w cechu wypisać, a potym ieden rok wędrówkę odprawić. Tym samym sposobem y towarzysz, który by miał ochotę oba rzemiosła wyuczyć się, ma na rok ieden wpisać się.

14) Taki wstępuiąc na maystrowstwo gdy potrzebnie, ażeby schadzka publiczna była maystrowska, ma za każdy raz, ile tego potrzeba złł. cztyry dać, a towarzysz złł. dwa, tak y mayster będący.

15) A gdy sztukę praezentowawszy iuż za maystra będzie przyięty, ma dać do cechowey skrzynki złł. sto pięddziesiąt, a gdyby nie mógł razem zadość uczynić, tedy połowę onemu na założony termin maią czekać, a taki póki nie uspokoi y nie zapłaci, nie ma być na starszeństwo dopuszczony.

16) Pozostała wdowa ma się odezwać do starszego y upraszać o towarzysza przydania, a gdyby z niedostatku tylko by ieden był w mieście, maią y onego iey dać; gdyby zaś więcey było towarzyszów w cechu, tedy może o drugiego abo trzeciego u maystrów obrać, co maią iey pozwolić. Gdyby taki towarzysz nie chciał u niey robić, tedy iuż nie może u innego maystra robić, ale musi z miasta wyiechać, podług zwyczaiów cechowych, a wdowa nie powinna daley będących towarzyszów, u maystrów w robocie zostaiących, praetendować, lecz sama się o nich starać, abo zapisać z inszego miasta.

17) Jeśli by towarzysz tego kunsztu wdowę chciał poiąć, tedy ma maystrowskiego dania do cechu połowę tylko od wszytkiego dać, a maystrowską wyż mianowaną sztukę ma zupełną, iako y inni maystrowie pokazać y praezentować. Tąż samą wolność ma syn maystrowski, y który córkę poymuie maystrowską.

18) Partacze, nie będące w cechu, nie maią w mieście ani na przedmieściu pod żadną iurzydykcyą y protekcyą osiadać y robić, aby maystrom nie przeszkadzali, pod

surową exekucyą przez urząd mieyski y zamkowy.

19) Ktoby na przedaż miał przywieść koła dzwoniaste do miasta naszego Wilna, nie powinien przedawać nie oddawszy dochodu od pary kół groszy dwa na ołtarz stelmaski, w kościele świętey Tróycy rzymskiey bedącego, a od kół obodzistych grosz ieden, od francuzkiey kolaski y sań groszy piętnaście, od kałamażki y sań łubkowych, także od sań prostych grosz ieden, od kar groszy sześć, a krytych wozów, pod konfiskacyą na szpital przez bracią cechową przy urzędzie zamkowym y mieskim.

20) Gdy się maystrowie y towarzysze na ordynaryiną kwartalną schadzkę zeydą, maią pytać, ieżeli mayster przeciw drugiemu maystrowi ma co wnieść, y o to miedzy sobą przed weyściem towarzyszów pokombinować y uspokoić się maią.

21) Gdy towarzysze przez młódszego maystra do cechu wokowane będą, maią potrzykroć się pytać, ieżeli mayster na towarzysza lub towarzysz na maystra skargę iaką ma wnieść, tedy ma ten querulant o głos prosić, y z uwagą swoią rzecz proponować, aby podług porządków cechowych satysfakcia stała się.

22) Przy otwartey skrzynce nie powinien mayster lub towarzysz z nakrytą głową siedzieć, ani żadney szkodliwey broni przy sobie mieć, zabiegaiąc wszelkiego nieszczęścia, także po stole bić ręką, pod sztrofem funta wosku.

23) Gdy maystrowie y towarzysze na kwartalną schadzkę wokowani będą, ma każdy na determinowaną godzinę stanąć, pod sztrofem groszy dziesięć; a kto by na wzgardę nie przybył bez żadney przyczyny ma sztrofowany być złotych dwa.

24) Jeśli by kto skargę maiąc na maystra lub towarzysza przez czwierć roku zamilczał, iuż niema się odzywać pod sztrofem złotych cztyry. Także co raz w cechu postanowiono y pogodzono będzie, o tym więcey żadney zmianki czynić y wzniecać nikt niema, pod sztrofem także złotych cztyry.

25) Cechowych taiemnic w domach lub po innych prywatnych mieyscach żaden nie ma obiawić, a który by to uczynił, za słusznym dowodem karany być ma podług cechowego uznania.

26) Mayster partackiey roboty naprawować, ani iey kończyć niema, pod sztrofem od zarobionego talara bitego złotych dwa.

27) A gdy miedzy maystrami lub towarzyszami niesnaski albo łaianie powstanie, tedy powinni ci nie czekaiąc kwartału, we dwie niedziele starszym oznaymić y schadzkę przez młódszego maystra wokować maystrów y starszych, a za przybyciem do cechu, nim swą krzywdę doniosą, maią położyć złotych dwa, z których ma iść połowa na cech, a połowę na towarzysze. Także sztrofy wszytkie maią na trzy części się dzielić, część na ołtarz, a druga do skrzynki, trzecia na towarzysze.

28) Jeśli maystrowi lub towarzyszowi nie podobało się cechowe iudicatum, ten ma się rozprawić, iako wyż mianowano, to iest na urzędzie magistratowym.

29) Gdyby towarzysz potaiemnie z cechu uszedł, wolno będzie cechowi po innych miastach listy pisać y roboty bronić.

30) Nie ma mayster towarzysza lub chłopca pod iakim kolwiek praetextem odmawiać pod sztrofem złotych dwadzieście.

31) Chłopiec, gdy lata swoie wyterminuie y od swego maystra w cechu wyzwolony będzie, maią iego towarzysze, za towarzysza uczynić, y przyiąć y praezentować we

wszelkich obrządkach cechowych, ma za to onym dać złotych dwadzieście.

32) Towarzysz, który obudwuch robot, iako to: stelmaskiey y kołodzieyskiey nie uczył się, nie ma się ważyć obie roboty robić; tylko którey się uczył, pod sztrofem złotych dwa, iak wiele razy będzie natrafiony za takową robotą.

33) Tygodniowe płacenie towarzyszowi ma dochodzić złotych dwa, a podług onego roboty, y z nim uczynioney umowy maystrowskiey, mogą się miedzy sobą zgodzić. Przytym na piwo maią mieć towarzysze stare naprawki, iako to, do starego koła ieden dzwon y dwa spicy nowe, piasty y nowe sprychy pod starym dzwonem, ieden orczyk, nowe ramy do okna starey karety, a drugą starę naprawić, toporzyska do siekiery, rydla y łopaty y inne, co się trafi. A gdyby towarzysze, w robocie będący u maystra, w tygodniu dzień abo drugi hulali, tedy onym mayster ma za każdy dzień potrącić z tygodniowego płacenia.

34) Od nowey kolaski francuzkiey ma mayster dać in vim borysza przedawszy złoty ieden, od półkrytey złoty ieden, od wozu krytego płaskiego złoty ieden, od wozu płaskokrytego z pół skrzydłami złotych półtora; za cały kryty wóz z całemi skrzydłami złotych dwa y groszy szesnaście, od sań francuzkich złoty ieden.

35) Jeśli by mayster towarzysza na fracht zapisał, powinien ten list od starszego maystra być podpisany. Na ten list przyiechawszy powinien u maystra pół roka robić. Jeśli by na ten list towarzysz w czwierć roku nie przyiechał, tedy ten list iuż niema waloru. Towarzysz do miasta przyiechawszy, a u maystra robotę przyiowszy, powinien u iego niedziel dwie robić, y mayster powinien iego tak długo trzymać w robocie, chyba musiała by temu ratia wielka być, że ieden drugiemu przed wyściem dwuch niedziel robotę wypowiedział. A in quantum by towarzysz swego szczęścia w innych miastach chciał by szukać, powinien będzie dwóma niedzielami wprzód opowiedzieć maystrowi, tylko nie powszedniego dnia, ale w niedzielę. Które to takowe ordynacye y artykuły, recenter sporządzone, mocą y powagą naszą królewską ztwierdziwszy y w ten przywiley inserowawszy, ręką naszą podpisaliśmy y pieczęć zawiesistą wielkiego xięstwa Litewskiego przycisnąć rozkazaliśmy. Pisan w Grodnie, roku tysiąc siedmsetnego czterdziestego czwartego, miesiąca Listopada dnia dwunastego, panowania naszego dwunastego roku. Apud quod privilegium confirmationis, praemisso modo ablatum, subscriptiones manuum circa sigillum M. D. Lith. sequuntur tales: Augustus Rex. Konfirmacya artykułów albo ordynacyi cechów stelmaskiego, iglarskiego y ganczarskiego miasta naszego Wilna. Stefan z Głogowy Kossowski—czesnik Brzeski—Kuiawski, iego królewskiey mości pieczęci mnieyszey wielkiego xięstwa Litewskiego sekretarz. Pro cancellariatu celsissimi ac illustrissimi principis Michaelis ducis in Klewań et Żuków Czartoryski, procancellarii M. D. Lit. Homeliensis, Georgenburgensis, Uświatensis, Podusviatensis etc. capitanei. Sigillatum est in actis. Quae praesentes literae privilegii seu ordinationis, praemisso modo oblatae, sunt actis nob. officii consularis S. R. Mai. civitatis metropolitanae Vilnensis insertae, inscriptae ac insinuatae.

1744 г. Ноября 14 дня.

Изъ книги № 5158, за 1780—1785 г., л. 265.

26. Уставъ Виленскаго столярскаго цеха.

Во время пожара, свирѣпствовавшаго въ Вильнѣ въ 1737, были истреблены документы, принадлежавшіе цеху столяровъ и ложевниковъ. Поэтому мастера обратились къ магистрату съ просьбой составить для ихъ цеха новый уставъ на основаніи древнѣйшихъ привилегій короля Сигизмунда Автуста; по полученіи таковаго устава отъ магистрата цеховые обратились къ королю Августу III съ просьбой подтвердить имъ этотъ уставъ. Сущность его заключается въ слѣдующемъ:

Всѣ цеховые столярнаго и ложевничьяго мастерства должны собираться ежегодно въ день св. Николая для избранія цеховыхъ старшинъ, расходчика и двухъ младшихъ мастеровъ для наблюденія за товарищами; одинъ старшина долженъ быть римско-католическаго, а другой протестантскаго или другаго вѣроисповѣданія; въ засѣданіяхъ цеховыхъ католики должны сидѣть по правой рукѣ, а остальные по лѣвой; каждую четверть года должно быть общее засѣданіе, на которомъ каждый членъ долженъ дать по 5 гр., изъ которыхъ ²/₃ должны идти на алтарь, а ¹/₃ въ цеховую казну; товарищи должны платить 2 гроша; каждую четверть года всѣ братья и товарищи должны посѣщать костельныя службы подъ страхомъ уплаты 1 ф. воску; въ особенности это требованіе обязательно отъ мужчинъ и женщинъ по отношенію къ службамъ квартальнымъ въ костелѣ бернардиновъ; цеховой сундукъ долженъ храниться во вѣдѣніи магистратской юрисдики; мастера и товарищи должны быть свободнаго происхожденія; товарищъ, желающій получить званіе мастера, долженъ сначала подвергнуться уничтоженію и служить у мастера годъ, за тѣмъ сдѣлать пробную работу (майстеръ-штыкъ) и угостить мастеровъ; это же требованіе распространяется и на ложевниковъ; сынъ мастера, или товарищъ, женящійся на вдовѣ или дочери мастера, обязаны представить только одну штуку; работы эти должны производиться подъ наблюденіемъ мастера; споры, возникающіе между братьями, а равно и драки безъ окровавленія, подлежатъ вѣдѣнію цеховыхъ старшинъ, окровавленіе подлежитъ разбирательству войта; мастера не должны подкопываться другъ подъ друга, подъ страхомъ взысканія ¹/₂ ф. воску; партачи, занимающіеся мастерствомъ, должны быть увѣдомлены цехомъ о нарушеніи ими цеховыхъ правилъ три раза, послѣ чего цеховымъ братьямъ разрѣшается подвергать партацкія работы конфискаціи и самихъ партачей подвергать заключенію; впрочемъ партачамъ предоставляется возможность поступать въ цехъ, но только въ томъ случаѣ, если кто изъ нихъ учился у мастера и представитъ пробную работу; такимъ мастерамъ впрочемъ запрещается держать товарищей и учениковъ, все равно какъ и цеховымъ братьямъ временно выбывшимъ изъ цеха; споры, возникающіе между товарищами, должны разбираться въ цеховыхъ засѣданіяхъ и ²/₃ штрафа за вину должны идти на алтарь; мастерамъ разрѣшается имѣть у себя не болѣе трехъ работниковъ или двухъ товарищей и ученика, или же двухъ учениковъ и одного товарища; въ случаѣ отсутствія заказовъ мастеръ долженъ отсылать другому мастеру своихъ свободныхъ работниковъ подъ страхомъ взысканія ¹/₂ камня воску; рѣщики, токари и ложевники не имѣютъ права заниматься столярной работой; товарищи не имѣютъ права самовольно покидать одного мастера и переходить къ другому безъ надлежащаго разрѣшенія (abszyta); и тѣ и другіе должны обязательно присутствовать на *парадной* обѣднѣ въ день непорочнаго зачатія дѣвы Маріи, подъ страхомъ взысканія ¹/₂ камня воску; относительно иного-

родныхъ товарищей и учениковъ, вновь поступающихъ на службу, слѣдуетъ соблюдать правила общепринятыя по этому предмету: плотники не должны ни въ чемъ мѣшать столярамъ; стекольщики должны принимать участіе въ дѣлахъ столярскаго цеха и вносить ¹/₃ пожертвованій на цеховой алтарь въ костелѣ бернардиновъ; мастера, работающіе кресла, поселившіеся въ Вильнѣ и не удовлетворившіе цеховымъ требованіямъ, всю жизнь должны вносить ежегодно въ бернардинскій костелъ по 10 ф. бѣлаго воску; оружейники не должны мѣшать ложевникамъ; лица частныя не имѣютъ права привозивъ въ городъ предметовъ столярской работы для продажи; товарищъ, занимающійся на сторонѣ работой, долженъ подвергаться взысканію, а въ случаѣ сопротивленія вноситься въ черныя книги; умершаго брата должно провожать на кладбище все братство; женамъ и дочерямъ умершихъ мастеровъ предоставляются льготы въ занятіяхъ мастерствомъ; правила должны быть читаны на квартальныхъ сходкахъ; все братство обязывается повинноваться магистрату и цеховымъ правиламъ.

Feria quarta die decima quarta mensis Martii, anno Domini millesimo septingentesimo octuagesimo primo.

Coram actis nobilis offici consularis Vilnensis comparentes personaliter honesti domini Georgius Gryczałowski, Daniel Gigott et Jacobus Piotrowski—seniores contubernii mensatorum Vilnensium, praesentes literas privilegii s. r. m. parato scripto praeconceptas, cum introfusius contentis, suo et totius contubernii sui nomine ad acta obtulerunt; quarum literarum, praemisso modo ad acta oblatarum, de verbo ad verbum rescribendo, contenta tenor sequitur talis:

August trzeci z Bożey łaski król polski etc. Oznaymyiemy tym listem przywileiem naszym, komu by o tym wiedzieć należało. Pokładany był przed nami extrat z xiąg magistratu miasta naszego stołecznego Wilna, zawieraiący w sobie porządek abo artykuły cechu *stolarskiego y łożewniczego*, pieczęcią tegoż urzędu miasta naszego Wilna stwierdzony y ręką pisarską podpisany, cały, nienaruszony, y suplikowano do nas było przez niektórych panów y rad naszych, przy boku naszym rezyduiących, nomine Jana Józefa Bowetta y Fryderyka Millera—starszych kunsztu stolarskiego, abyśmy takowe onych artykuły albo porządek, mocą y powagą naszą królewską stwierdzili y approbowali, które od słowa do słowa wpisuiąc tak się w sobie maią:

Burmistrze y radce miasta iego królewskiey mości stołecznego Wilna—wszem wobec y każdemu zosobna, komu by o tym teraz y na potym będącego wieku ludziom wiedzieć należało, oznaymuiemy, iż przed nami y sądem naszym burmistrzowskim-radzieckim Wileńskim, postanowiwszy się osobiście na ratuszu uczciwi panowie Jerzy Zeybergier, Jerzy Boden, Matys Grinin, mieszczanie Wileńscy, kunsztu stolarskiego, starsi magistrowie, imieniem swoim y imieniem całego cechu swego, przekładali: iako w roku tysiącznym siedmsetnym trzydziestym siódmym, dnia wtórego Junii, gdy Bóg wszechmogący całe niemal stołeczne miasto iego królewskiey mości Wilno ciężką nawiedził konflagratą, ignis edax rerum, tak wiele świętnic pańskich, klasztorów, pałaców, dwórów, kamienic y domów w popioł y perzynę obrócił, y tak znaczney incyneracyą swoią, wszytko zasypał y zawalił, podczas krórey ten to srodze grassuiący naywiększy nieprzyiaciel pożar, y ich przywileie, od nayiaś-

nieyszych królów polskich y wielkich xiążąt Litewskich, panów naszych miłościwych, a od szlachetnego magistratu Wileńskiego, antecessorów naszych, artykuły ad bonum regimen ich cechowi nadane y konferowane, nieugaszonym swym appetytem pożarł, zaczym chcąc y żądaiąc, aby w cechu onych nie był disordo, przez który by się diminucia chwały Bożey y exorbitancya w rzemieśle subsequi miała,—suplikowali do nas, abyśmy onych pewnemi artykułami albo ordynacyą ocyrklowali y one na wieczne czasy mieć y zachować im pozwolili. Jakoż my, widząc słuszne żądanie pomienionych stolarzów, mieszczan Wileńskich, a stosuiąc się do przywileiu nayiaśnieyszego króla imci Zygmunta Augusta, pod rokiem tysiącznym pięćsetnym pięćdziesiątym wtórym, dwudziestego wtórego Decembra, na poprawienie y de novo erygowanie artykułów dla różnych kontuberniów, w mieście iego królewskiey mości stolecznym Wilnie nayduiących się, nam konferowanego, umyśliliśmy pewne artykuly, ad bonum regimen do cechu ich należące, ad normam dawnieyszych skoncypowane, in publica sessione magistratus nostri czytane, y od nich wszytkich zgodnie y iednostaynie akceptowane, nadać y konfererować et authoritate nostra na wieczne czasy pozwolić, prout praesentibus, pozwalamy et in perpetuum konferuiemy.

Artykuł pierwszy. Bracia kunsztu stolarskiego y łożewniczego co rok maią w dzień ś. Mikołaia biskupa, święta rzymskiego, dwuch starszych między sobą obierać obyczaiem porządnym, to iest, iednego stolarza, a drugiego łożewnika, przy bytności całego bractwa, którzy po obraniu swoim maią być praezentowani przed szlachetnym magistratem dla wykonania iuramentu, podług prawa maydeburskiego, zaraz po przysiędze imć panów magistratowych rocznych, y nie wprzód do elekcyi przystąpić maią, aż rachunek względem percepty y wydatków uczynią. Tegoż samego dnia, kiedy starszych obieraią, maią być za iedno szafarz y pisarz obrani; także y do usług młódszy ma być naznaczony; oraz maią być dway maystrowie obrani dla siedzenia przy skrzynce towarzyskiey, którzy po zakończonym roku swoim maią należyty rachunek oddać, a te maystrowie, ieden ma być rzymskiey religii, a drugi auszpurskiey albo iakiey inney.

Artykuł wtóry. Ci dway starsi nowotni, którzy przez bractwo zgodnie obrani będą, ieden ma być religii rzymskiey katolickiey, a drugi auszpurskiey, albo iakiey inney.

Artykuł 3-ci. Żaden nie ma być obierany za starszego, który by całemu cechowi, według punktów niżey wyrażonych y dawnego zwyczaiu, zadość nie uczynił.

Artykuł 4-ty. Całe bractwo powinne będzie na każdy kwartał co czwierć roku zgromadzić się na schadzkę, za daniem znać przez młódszego maystra, od starszych ordynowanego; gdzie zebrawszy się, zgodnie, spokoynie y porządnie maią siedzieć y sprawować się, z tą iednak dystynkcyą, iż starsi rzymskiey katolickiey religii maią po prawey ręce mieysce zasiadać, a auszpuskiey lub iakiey inney po lewey; drudzy zaś bracia, alternatim przy skrzynce, ad normam szlachetnego magistratu Wileńskiego, koło stolu siedzieć, bez żadnych scyssyi y zwady powinni będą. Skrzynka zaś cechowa, na wzór drugich cechów, ma być zamczysta y nie z iednym kluczem sporządzona.

Artykuł 5-ty. Na którey to schadzce każdego kwartału, ieśli by brat przeciwko drugiemu bratu skargę iakową propono-

wał, tedy maią starsi wespół z całym bractwem niewinnemu sprawiedliwość czynić, a winnego skarać; których winy dwie części na ołtarz cechowy, a trzecia do skrzynki maią być obrócone. Item, gdyby który brat chciał chłopca wpisać, albo wypisać, tedy y to na kwartałowey schadzce ma się stać.

Artykuł 6-ty. Także bractwo całe co cztyry niedziele powinne swoie schadzki miewać, a to dla tego, aby wszytko porządnie szło w cechu; na którey schadzce każdy brat powinien dać groszy pięć, a na kwartałowey schadzce groszy dziewięć, z tego dwie części na ołtarz, a trzecia ma iść do skrzynki.

Artykuł 7-my. Item każdego kwartału, wszyscy towarzysze, gdy będą przez młódszego do cechu na schadzkę zakazani, powinni każdy dwa grosze do maystrowskiey skrzynki położyć.

Artykuł 8-my. Tak panowie bracia, iako y towarzysze pomienionego cechu co cztyry niedziele ze wszelkim nabożeństwem na mszę świętą do wielebnych oyców bernardynów zbierać się powinni, podług czasu zwyczaynego, iak młódszy za rozkazem starszych oznaymi. A który by tak z braci, iako y towarzyszów nie przybył, ten ma winy funt wosku na ołtarz położyć; a któryby w pół mszy ś. przy końcu przyszedł, ten pół funta wosku dać powinien na ołtarz, czego ma młódszy pilnie postrzegać, excepto słuszney exkuzy.

Artykuł 9-ty. Każdego zaś kwartału, tak panowie bracia, iako y towarzysze, także y żony panów maystrów, maią mszy ś. kwartałowey u wielebnych oyców bernardynów zebrawszy się słuchać; a który podług czasu nie przybędzie, ten pewinien funt wosku winy na ołtarz położyć, chyba by za słuszną iako okazyą wyexkuzował się, a ta do żon panów braci nie ma się ściągać.

Artykuł 10-ty. Skrzynia z artykułami y przywileiami, y z tym wszytkim, co do bractwa należy, nie pod czyią inną iurysdykcyą, tylko pure pod maydeburską Wileńską ma zostawać.

Artykuł 11-ty. Żaden za maystra nie ma być obierany, albo za towarzysza do cechu wpisywany, który by nie był poczściwego urodzenia, albo by nie miał testimonium legitimi ortus y listu wyuczenia się swego należytego,

Artykuł 12-ty. Towarzysz każdy, gdy maystrem zechce zostać, powinien się wcześnie starszym oznaymić y onych upraszać, aby się całe bractwo na schadzkę zgromadziło, za co złotych trzy dać powinien będzie.

Artykuł 13-ty. Ten, który się oznaymuie maystrem zostać, powinien uniżyć się, y podług uznania starszych ma być onemu pokazany mayster, u którego przez cały rok powinien będzie robić; a po wyiściu całego roku ma znowu się starszym oznaymić y swoiey powinności dosyć uczyniwszy, podług uznania całego bractwa, ma swóy maystersztyk zacząć u tego maystra, do którego mu pokazano będzie, na tak długi czas, iak on sam zechce; potym ma kolacyą sprawić.

Artykuł 14-ty. Stolarz każdy, który będzie obcy, powinien zrobić za troiaki maystersztyk: szafę, stół suniony y warcaby ze wszytkim tak, iak mu całe bractwo zada. Także y łożewniczy nim maystrem zostanie, powinien zrobić osadę do ptaszyny gwintowaną, do fuzyi y do pistoletów.

Artykuł 15-ty. Z woli y dyspozycyi panów maystrów starszych maią być dway bracia przydani dla pilnego patrzania, aby

ten nowy mayster za daną sobie robotę sam ieden robił, a nie z pomocą drugich.

Artykuł 16-ty. Maystra syn tuteyszego z braci, który by chciał zostać maystrem, ten tylko iedną sztukę, to iest warcaby ze wszytkim za maystersztyk ma zrobić; to samo y towarzysz tuteyszy, gdyby się z wdową, albo córką maystra ożenił, ma czynić; także y łożewnik, tak maystra syn, iak to y towarzysz, gdyby się z wdową albo z córką maystra tuteyszego ożenił, ma tylko ptaszynę gwintowną zrobić.

Artykuł 17-ty. Towarzysz obcy, tak stolarski, iako y łożewniczy, ieśli by się chcąc zostać maystrem, z wdową albo z córką braci naszych ożenił, y ten nie powinien trzech sztuk za maystersztyk robić, ale tylko iedną.

Artykuł 18-ty. Jeśli by bratu któremu z drugim bratem w cechu zdarzyło się powadzić, lub gdzie indziey, tedy o to nie gdzie indziey, iako przed cechem y panami starszemi dochodzić ma; a panowie starsi y cały cech, tę rzecz dobrze przesłuchawszy y zważywszy, według uwagi swoiey, winą skarać maią winnego, którey winy dwie części na ołtarz, a trzecia do skrzynki maystrowskiey oddana ma być. A ieśli by tym dekretem strona nie kontentowała się, tedy wolno iey będzie przed sąd szlachetnego magistratu appellować; a ieśli by y tam strona appelluiąca pokazała się być winną, tedy, iuż in duplo uznaną winę, przez panów starszych ma do cechu zapłacić.

Artykuł 19-ty. Jeśli by też brat który z drugim zawadziwszy się, pobił bez żadnego okrwawienia, tedy y to należeć będzie do bractwa, aby panowie starsi winnego uznawszy skarali; ieśli by też okrwawił, tedy takowa sprawa należeć będzie do imci pana wóyta.

Artykuł 20-ty. Żaden brat niema się ważyć, pod drugim bratem żadnych czynić podstępków w podkupowaniu się, kupuiąc tarczycy, albo kłody, y żadney przeszkody ieden drugiemu w zabieraniu robot nie ma czynić, pod winą pół kamienia wosku.

Artykuł 21-wszy. Jeśli by się partacze tych pomienionych kunsztów, to iest stolarskiego y łożewniczego, w mieście tyteyszym Wileńskim, pod czyią kolwiek iuryzdykcyą, z rzemiosłem swoim pokazali, tedy panowie starsi maią wprzódy donieść protektorom onych, którzy pod swoią protekcyą przeciwko prawu trzymaiąc, onych proteguią, y donieść, że prawa y artykuły onych nie pozwalaią loznych osób, partactwem bawiących się, cierpieć, y upraszać, ażeby byli, albo z miasta oddaleni, albo też do cechu onych podług rekwyzitów zwyczaynych wpisani, lub też aby więcey tym rzemiosłem, na przeszkodę publicznych porządków, nie bawili się. Co maią panowie starsi raz y drugi uczynić. A ieśliby tym sposobem pomienione partacze uskromione być nie mogli, tedy doniosszy tak szlachetnemu magistratowi, iako też y urzędowi grodzkiemu zamkowemu Wileńskiemu, takowe swoie desideria, maią pomienionych partaczów, gdzie by kolwiek na ulicy, czyli w rynku poścignąć mogli, urzędownie y prywatnie łapać y do więzienia tak ratusznego, iako y zamkowego wtrącać. Jeśli by zaś ci partacze, podług tych artykutów chcieli cech zagodzić y przeprawić, tedy maią być do cechu akceptowani, którzy się pokażą, że pocściwie u należytych maystrów wyuczyli się. Którzy zaś nie u podściwego maystra tego rzemiosła wyuczyli się, y tym po uczynie-

niu zadość, wolny będzie akces do cechu, z tą iednak prekustodycyą, iż póki żyią, nie wolno im będzie, ani towarzysza, ani chłopca chować, chiba za zgodzeniem się z cechem należycie.

Artykuły 22-ry. Jeśli by się któremu zdarzyło bratu rok y sześć niedziel nie być w cechu dla nieposłuszeństwa, albo iakich buntów, ten ma być wyrzucony precz z cechu, y od tego czasu mieysca nie ma mieć, chibaby chorował, albo w drodze był, albo inną słuszną iaką dał racyą.

Artykuł 23-ci. Jeśli by ten brat, prócz inney słuszney przyczyny, z nieposłuszeństwa, albo dla buntów iakich rok y sześć niedziel w cechu niebędący, chciał się znowu do cechu dostać, tedy powinien będzie całemu cechowi zadość uczynić; tak iako młodszy mayster y towarzysz nie ma mu być pozwolony, póki zadość we wszytkim nie uczyni cechowi.

Artykuł 24-ty. Gdyby się zdarzyło towarzyszom powadzić się z sobą, a potym do maystra przyść na skargę, prosząc o uczynienie sprawiedliwości, lub też ugody, tedy ten mayster nie sam ieden onych karać, albo godzić, ale do całego cechu odesłać, który podług uznania wszytkich braci y towarzyszów ma ich rozsądzić, lub pogodzić, ta wina na trzy części ma być rozdzielona, dwie na ołtarz, a trzecia do skrzynki towarzyskiey, nie udawaiąc się do urzędu szlachetnego magistratu, gdyż należy wprzód w cechu się rozprawić przed panami starszemi, niżeli dla lada bagateli iakiey turbować urząd; co się ma rozumieć y o panach maystrach.

Artykuł 25-ty. Ma też y to być obserwowano, że każdy mayster nie powinien więcey mieć w warstacie swoim czeladzi nad trzech, to iest chłopca iednego, a towarzyszów dwóch, lub dwóch chłopców, a iednego towarzysza, albo li też wszytkich trzech towarzyszów, czyli też chłopców; excepto starszych rocznych przysięgłych, którym nad trzech wolno iednego towarzysza lub chłopca mieć, dla tego, że oni często za publicznemi interesami swoie opuszczaią. A gdyby takowy mayster, który we wszytkim zadość uczynił cechowi, maiąc troie czeladzi, żadney na warstacie roboty nie miał y nie dostał, tedy drugi mayster, który by miał pełen warstat roboty, ma onemu udzielić, pod winą pół kamienia wosku.

Artykuł 26-ty. Panowie tokarze powinni zawsze podczas processyi publicznych, wespół z panami stolarzami y łożewnikami pod chorągwią póyść; insuper że ołtarza swego osobliwego nie maią, powinni każdy z nich każdego roku na ołtarz bracki, w kościele oyców bernardynów będący, dać po cztyry tynfy, pod winą sześciu funtów wosku.

Artykuł 27-my. Żaden, tak z panów śnicerzów y tokarzów, iako też łożewników, nie powinien roboty, do professyi y kunsztu stolarskiego należącey, na siebie ni u kogo zaymować y robić, pod konfiskacyą tak przez urząd mieyski y zamkowy, iako też przez samą stronę, na kościoł katolicki takowych robot, y dalszemi penami.

Artykuł 28-my. Należy y to do dobrego rządu w bractwie postrzegać, iż każdy towarzysz, nim maystrem zostanie, oprócz innych należytości, iako się wyżey namieniło, ma wędrować przez lat trzy po inszych miastach; a ieśliby nie odprawił przez lat trzy wędrówki, tedy ma złotych trzydzieście do cechu zapłacić. Podobnym sposobem, gdyby który brat młodzeństwa nie odprawił, albo by maystersztyku zaś tego roku, skoro naznaczą, nie odrobił, y ten złotych

trzydzieście do cechu ma zapłacić; a gdy który całego maystersztyku, sobie naznaczonego nie zrobi, taki ma dać do cechu złotych sto, które pieniądze maią być odłożone na chwałę Boską, potym iak wszytkim należytościom cechowym zadość uczyni, ma przyiąć mieyskie prawo, wykonawszy przysięgę na posłuszeństwo urzędowi mieyskiemu.

Artykuł 29-ty. Gdy który z towarzyszów zostanie maystrem, póty mu nie będzie wolno towarzysza chować, póki nie wypłaci połowy należytości do cechu, a gdy połowę wypłaci, tedy ma mu być pozwolony ieden towarzysz; po wypłaceniu zaś wszytkiego do cechu, co mu należeć będzie, wolno mu, podług tych artykułów, troie czeladzie chować; pod winą pół kamienia wosku, ktoby bronił tego.

Artykuł 30-ty. Gdy mayster po towarzysza pisze, powinien się opowiedzieć u starszych, a panowie starsi maią się podpisać pod tąż kartą y kopią oney maią do skrzynki cechowey włożyć.

Artykuł 31-wszy. Żaden towarzysz nie powinien bez abszytu od swego maystra danego odchodzić, pod utraceniem rzemiosła y wysług onego. Który by zaś towarzysz za abszytem od maystra swego traktem przyszedł do drugiego maystra, tedy powinien czwierć roku u niego robić, a mayster powinien onemu za frakt zapłacić; ieśliby zaś przez te czwierć roku na warstacie nie robił, tedy swóy frakt traci; a ieżeliby mayster dla iakowych racyi, przed expiracyą czwierci roku, chcąc go alienować, dał abszyt, tedy powinien za całę czwierć roku frakt zapłacić.

Artykuł 32-ry. Każdy tak z panów maystrów, iako y z towarzyszów powinni będą podczas mszy roratney, w dzień niepokalanego poczęcia panny Maryi, z wielkim nabożeństwem assystować, a towarzysze podług zwyczaiu z pochodniami chodzić pod winą czwierć kamienia wosku.

Artykuł 33-ci. Gdy z którego miasta towarzysz obcy przybędzie, powinni tuteysze u starszego roboty onemu się postarać podług starego zwyczaiu. A tak, gdy naydzie pomieniony obcy towarzysz robotę, ma przez niedziel dwie u maystra robić, a mayster tygodniową płatę, ieżeli iest towarzysz doskonały, ma mu po złotych dwa na tydzień zapłacić, a przed dwuma tygodniami żadnym sposobem od maystra nie powinien odchodzić, pod zeznaną przed całym bratstwem winą.

Artykuł 34-ty. Żaden brat bratu nie powinien czeladzi, idque towarzyszów, albo chłopców, odmawiać, pod winą pół kamienia wosku.

Artykuł 35-ty. Nie ma się ważyć żaden brat chłopca przymować, który by porządnie, przy bytności całego bractwa, w cechu nie był wpisany y złotych dwóch do skrzynki nie oddał, pod winą pół kamienia wosku.

Artykuł 36-ty. Nie powinien żaden brat przymować za chłopca ludzi niewolnych, poddanych szlacheckich, lub duchownych, chiba za listami uwolnienia onych od panów swoich y tego rzemiosła nie ma uczyć, pod winą pół kamienia wosku.

Artykuł 37-my. Gdy obcy chłopiec ze wsi, albo zkąd inąd przybędzie, nie maiąc testimonium poczściwego urodzenia, albo metryki, także ieśliby miał początki tego rzemiosła, a nie miał testimonium, że się poczściwie uczył, ten u żadnego maystra mieysca mieć nie ma; ieżeliby też miał testimonium dobrego urodzenia y że się poczściwie uczył, y nie iest niczyim poddanym, taki powinien, nim za towarzysza bę-

dzie przyięty, rok cały u starszego służyć, za wiadomością całego bractwa.

Artykuł 38-my. Każdy brat, gdy będzie wokowany do cechu, czy to na kwartałową schadzkę, czy to na inną iaką potrzebę, a omieszka, powinien dać winy dwa funty wosku; a gdy nadeydzie nie w porę, gdy iuż skrzynka będzie otwarta, ma dać groszy sześć do karbony ubogich, chiba się wyexkuzuie przed starszemi słusznemi racyami.

Artykuł 39-ty. Gdyby się bractwu zdarzyło kiedy z klasztorem, albo szlachcicem, lub też z kim innym prawować, a brat który ważył by się exkuzować, że ia nie iestem winnym, lub też drugiego współbrata ważył by się wydawać, inferuiąc, że ten naywięcey iest winnym, albo naywięcey tey rzeczy dochodzi y popiera, taki powinien dać winy kamień wosku, a potym równo z drugiemi imieniem całego cechu obstawać.

Artykuł 40-ty, Jeśliby też kto z partykularza robotę stolarską, iako to: stoły, stołki, skrzynie, ramy do okien, lub do obrazów, albo inne iakie rzeczy na rynek sprowadziwszy przedawał, albo też szklarze ramy, lub stelmaśi skrzynie, y inne stolarskiego kunsztu rzeczy robili, y przedawali, takich wolno będzie za wiadomością tak magistratowego, iako y zamkowego urzędu, z pomocą onych brać, zabierać, grabić y na szpitale katolickie oddawać y konfiskować, aby przeszkoda żadna w rzemieśle temu bractwu w porządkach nie była.

Artykuł 41-szy. Takoż panowie cieśli ni w czym nie maią być przeszkodą kunsztowi stolarskiemu y łożewniczemu w robieniu robot stolarskich, iako to: stołów, stolków, krzeseł, ramów, łóżek, szaf, trun sklepistych etc. (excepto dla ubóstwa trun prostych y inney cieselskiey prostey roboty, która się do cieslów reguluie), y onych, tak publicznie, iako y prywatnie nie maią przedawać, pod konfiskacyą przez urząd mieyski y zamkowy na szpitale katolickie, czego starsi roczni, iako przysięgą obowiązani, maią przestrzegać.

Artykuł 42-ry. Szklarze Wileńscy, podług dawnych przywileiów y artykułów, maią y powinni będą co rok do bractwa stolarskiego y łożewniczego na chwałę bożą, idque na ołtarz u wielebnych oyców Bernardynów Wileńskich będący, we wszytkich rzeczach do trzeciey części przyłożyć się, y zawsze na zwykłych nabożeństwach, za oznaymieniem sobie być przytomnemi, sub gravi animadversione przez pomienione urzędy.

Artykuł 43-ci. Jeśliby się zdarzyło temu, co krzesła robi, tu w mieście iego królewskiey mości Wilnie osieść y mieszkać, nie uczyniwszy zadość kunsztowi stolarskiemu, podług wyż mianowanych artykułów, iako to: nie wysłużywszy się należycie y nie pokazawszy testimonium dobrego urodzenia y poczściwego wysłużenia się, tedy takowy powinien co rok na ołtarz bracki do ww. oo. bernardynów dawać dziesięć funtów wosku białego.

Artykuł 44-ty. Similiter slosarze y ci, którzy strzelbę robią, nie maią być przeszkodą, w nowey lub w starey robocie, panom łożewnikom, y w domu swoim nie powinni konserwować partaczów, łożewnicką robotę robiących, chiba za wiadomością y zagodzeniem całego bractwa stolarskiego.

Artykuł 45-ty. Nie powinni nicht na przeszkodę y diminucyą tego bractwa, nakupiwszy z innych iakich miast stołów, szaf, skrzyń etc. stolarskiey roboty, pub-

licznie, ani prywatnie, po mieście przedawać y onemi handlować, pod konfiskowaniem pomienionych towarów przez namienione wyżey urzędy na szpitale katolickie, chibaby kto, pro raritate na swoią własną potrzebę, gdzie kupiwszy przywiozł.

Artykuł 46-ty. Jeśliby kiedy który towarzysz, czy to w mieście, czyli za miastem, ważył się, bez wiadomości maystra, robotę obiąć, tedy takowy podług dawnych cechowych porządków y teraznieyszych artykułów, nie ma być za poczściwego poczytany y reputowany, chiba na publiczney cechowey schadzce, znioszy z siebie takową infamią, uznanym przez bracią, sztrofem należytą deprekacią uczyni; a iśliby y tego nie uczynił, tedy iuż ma być w czarne xięgi wpisany y na żadnym mieyscu nie akceptowany, ażby przyszedł na schadzkę publiczną y uczyniwszy deprekacyą całemu cechowi, za każdy tydzień funt wosku na ołtarz bracki u wielebnych oyców bernardynów sztrofu położył.

Artykuł 47-my. Gdy brat który umrze, całe bractwo swoim kosztem y pochodniami, do cechu należącemi, powinne tego zmarłego brata do kościoła prowadzić y ucśiwie przy zgromadzeniu całego cechu, tak samych maystrów, iako też żon y pań ich, oraz y towarzyszów, (którzy powinni ciało nieść); a iesliby który omieszkał, ten ma winy zapłacić dwa funty wosku.

Artykuł 48-my. Także gdy żona brata którego umrze, albo syn lub córka, lub też towarzysz, podobnym sposobem całe bractwo ucściwie y należycie, przy zupełnym zgromadzeniu całego cechu, z pochodniami y zwykłą ceremonią pogrzebową, maią ciało pogrześć towarzysze powinni umarłego nieść, y z pochodniami przy trunie assystować, także pod winą dwóch funtów wosku.

Artykył 49-ty. Gdy brat umrze, a pozostała wdowa chciała by się rzemiosła trzymać, powinne całe bractwo ią należycie opatrzyć y towarzysza dobrego do rzemiosła dodać; także, gdyby brat zachorował, a niemógł robić, y takowemu ma bractwo dodać towarzysza.

Artykuł 50-ty. Naostatek, tak panowie starsi, iako też y całe bractwo iest obligowane, we wszytkim szlachetnemu magistratowi Wileńskiemu posłuszeństwo każdego czasu pełnić, iako to: gdy zaydzie rozkaz na ratusz przybyć, na wotywę podczas renowacyi z świecami assystować, także na processyie w dzień Bożego ciała y na spotykanie królów ichmościów, biskupów y woiewodów Wileńskich, na kondukty y na pogrzeby osób magistratowych y podczas innych aktów publicznych, gdy będą wokowani, ze wszelką modestyą maią stawać y swoią powinność mieyską remonstrować.

Artykuł 51-szy. Które to takowe artykuły na każde suchedni kwartałowe, in praesentia całego bractwa, maią być przy skrzynce czytane y innych schadzek, kiedy tego potrzeba będzie wyciągała, że wszelką ucsciwością y cichością,bez hałasów, krzyków y głośnego gadania, pod wielkim sztrofem; a którzy zadość cechowi y artykułom tym nie uczynili, ci maią na ustęp póyść podczas czytania, chiba dobrowolnie starśi wszyscy iemu tego słuchać pozwolą.

Artykut 52-ry. Młodszy roczny cechowy powinien zawsze, przynaymniey raz lub dwa razy na tydzień, przyść do panów starszych, dowiaduiąc się, ieżeli nie potrzeba w czym usłużyć w publicznych interesach względem obeyścia braci, lub innych po-

trzeb cechowych, pod penami dwuch funtów wosku.

Artykuł 53-ci. Nakoniec wszytkie te artykuły generaliter y każdy z osobna, iako się w sobie maią, na potomne czasy pomienionemu bractwu albo cechowi nadaiąc y pozwalaiąc waruiemy, aby więcey artykułów nad wyż wyrażone, bez wiadomości y konsensu naszego, nie ważyli się u nayiaśnieyszego króla wyprawować. Do których dla lepszey wagi y waloru, przy pieczęci publiczney miasta iego królewskiey mości stołecznego Wilna, imć panu pisarzowi naszemu podpisać rozkazaliśmy. Pisan w Wilnie w kancelaryi naszey, roku Pańskiego tysiąc siedymsetnego czterdziestego wtórego, miesiąca Marca dwudziestego dnia. W których to artykułach, circa sigillum civitatis iuridicum, podpisy rąk his exprimuntur verbis: Andreas Minkiewicz praeconsul civitatis s. r. m. metropolitanae Vilnensis, protunc assumptus notarius mp. Ad mandatum nobilis magistratus Vilnensis praesentes literas articulorum, subscripsi, Alexander Konczewski—officii consularis Vilnen. regens actorum.

My tedy król, przychiliwszy się do prożby pomienionych panów rad y konsyliarzów naszych, przy boku naszym zasiadaiących, nomine przerzeczonych panów, Jana Józefa Boweta y Fridryka Millera—starszych cechu stolarskiego zaniesioney, takowe artykuły albo ordynacyą, cechowi onych od szlachetnego magistratu miasta naszego stołecznego Wilna nadane, konfirmować y approbować umyśliliśmy; iakoż ninieyszym przywileiem naszym in omnibus punctis, clausulis et paragrafis, stwierdzamy, approbuiemy et perpetuis temporibus, interponentibus etiam w tym internuntiis od magistratu miasta naszego Wilna, na seym teraznieyszy designatis mocą y powagą naszą królewską konfirmuiemy, eoque intuitu, ręką naszą własną podpisawszy, pieczęć wielkiego xięstwa Litewskiego przywiesistą przicisnąć rozkazaliśmy. Działo się w Grodnie, na seymie generalnym, roku Pańskiego tysiąc siedmsetnego czterdziestego czwartego, miesiąca Listopada dnia czternastego, panowania naszego dwunastego roku. Apud quas literas privilegii s. r. m. praemisso modo ad acta oblatas, subscriptiones manuum circa sigillum appensile m. d. Lit. sequuntur tales: Augustus rex. Approbacya artykułów dobrego rządu cechowi stolarskiemu y łożewniczemu w mieście stołecznym Wilnie, od szlachetnego magistratu nadanych. Felix Owsiany, czesznik Wołkowyski, iego królewskiey mości y pieczęci wielkiego xięstwa Litewskiego sekretarz, mp. Jnferius vero annotatio illustrissimi episcopi Vilnensis sequitur talis: roku tysiąc siedmset czterdziestego szóstego, miesiąca Marca trzynastego dnia, ten przywiliey albo approbacyą iego królewskiey mości artykułów dobrego rządu cechowi stolarskiemu y łożewniczemu, w mieście stołecznym Wilnie nadanych, przed nami Michałem Ianem Zienkowiczem—biskupem Wileńskim produkowaną, widzieliśmy, czytali y oną, iako prawdziwą y żadney wątpliwości nie podległą, ad requisitionem tegoż cechu starszych mieszczan Wileńskich dla wiary potomnemu czasowi ręką naszą konnotowaliśmy, w Wilnie w pałacu naszym rezydencyalnym biskupim, roku, miesiąca y dnia ut supra. Michał Zienkowicz—biskup Wileński. A tergo vero istius privilegii connotatio talis: Concellariatu illustrissimi et excellentissimi domini dni Joannis Friderici, comitis in Koden, Kra-

snobyl, Dorohostaie et Sapieżyn, Sapieha, supremi magni ducatus Lithvaniae cancellarii, Brestensis, Gorzdoviensis, Propoyscensis etc. capitanei. Sigillatum est in actis. Quae paesentes literae privilegii s. r. m. praemisso modo ad acta oblatae etc.

1744 г. Ноября 14 дня.

Изъ книги № 5141, за 1742—1745 г., стр. 1396.

27. Подтвердительная привилегія короля Августа III Виленскому братству св. милосердія, заключающая въ себѣ уставъ этого братства *).

По ходатайству нищихъ города Вильны, король Владиславъ IV благоволилъ подтвердить имъ правила, составленныя Виленскимъ магистратомъ для ихъ самоуправленія и руководства. Сущность этихъ правилъ заключается въ слѣдующемъ: нищіе должны собираться въ засѣданія и избирать изъ среды себя годичныхъ старшинъ совмѣстно съ звонаремъ; у этихъ лицъ должны храниться ключи отъ братскаго денежнаго сундука; во время четвертныхъ засѣданій нищіе должны вносить членскіе взносы; должны также присутствовать на двухъ обѣдняхъ храмовыхъ и каждый мѣсяцъ на обѣдняхъ—заздравной и заупокойной; засѣданія должны производиться въ домѣ какого нибудь Виленскаго осѣдлаго мѣщанина; старшины должны завѣдывать братской казной и избирать изъ среды

---

*) *Примѣчаніе 1-е.*

1636 г. Сентября 9 дня.

Изъ книги № 5115, за 1663—1665 г., стр. 297.

Привилегія короля Владислава IV, подтверждающая порядокъ заведенный Виленскимъ магистратомъ, на счетъ нищихъ въ г. Вильнѣ.

Въ этой привилегіи заключается уставъ для Виленскихъ нищихъ, составленный магистратомъ для прекращенія безпорядковъ, постоянно производимыхъ ими въ городѣ.

Всѣ нищіе должны быть раздѣлены на двѣ группы: госпитальныхъ и бродячихъ. Тѣ и другіе должны избрать изъ среды себя старшину, бичевниковъ и писаря. Старшина долженъ завѣдывать братской кассой и слѣдить за исполненіемъ устава; бичевники должны производить освидѣтельствованіе, нѣтъ ли между нищими здоровыхъ, и выгонять таковыхъ изъ города; писарь долженъ записывать въ книги имена нищихъ, появляющихся въ городъ. Всѣ деньги, собранныя нищими, должны идти въ братскую кассу; братчики, когда прикажутъ, должны принимать участіе въ погребеніи своихъ товарищей; въ костелѣ госпитальномъ должны имѣть своего звонаря и служить двѣ обѣдни. Такъ называемые пилигримы должны записываться въ общую книгу, а равно и нищая шляхта и жолнеры.

Feria quinta die duodecima mensis Julii, anno Domini 1663. Advocatus, proconsules, consules, consulares et utriusque subselii notarii, ac scabini civitatis sacrae regiae maiestatis Vilnensis, pro

нищихъ бичевниковъ, на обязанности которыхъ долженъ лежать строгій дозоръ, чтобы пришлые лентяи и тунеядцы не злоупотребляли нищенствомъ, чтобы настоящіе нищіе вели себя прилично и по правиламъ; въ случаѣ сопротивленія бичевники имѣютъ право обратиться за содѣйствіемъ къ магистрату; пилигримы и пришлые нищіе только тогда получаютъ право просить милостыню, когда предъявятъ должные документы и запишутся въ братство; для этой цѣли писарь долженъ знать не только русско-польскій, но и латинскій языкъ; увѣчные и калѣки должны закрывать свои раны; нищенки не должны валяться съ дѣтьми по улицамъ, потому что отъ этого страдаютъ нравы; лицамъ, недовольнымъ братскимъ судомъ, предоставляется право апелляціи въ магистратъ.

Братство св. милосердія возникло еще въ 1636 г. по ходатайству Виленскаго магистрата и съ разрѣшенія короля Владислава IV-го. Первоначально оно имѣло свой алтарь при госпитальномъ костелѣ св. Никодима, потомъ при костелѣ св. Яна. Уставъ этого братства во многомъ похожъ на цеховые уставы. Какія въ немъ происходили перемѣны и чѣмъ онъ отличался отъ уставовъ другихъ цеховъ здѣсь приводятся въ подлинникѣ, какъ самый уставъ, такъ и подтвержденія его позднѣйшими королями.

Feria quinta ante dominicam reminiscere, die undecima mensis Martii, anno Domini millesimo septingentesimo quadragesimo quinto.

Coram actis nobilis officii consularis civitatis sacrae regiae maiestatis metropolitanae Vilnensis, comparentes personaliter Jacobus Jedliński, Andreas Narkiewicz, Mathias Godlewski, seniores pauperum, nomine suo et nomine totius confraternitatis sub titulo misericordiae Dei, ad ecclesiam parochialem sancti Joannis Vilnae existentis, praesentes literas privilegii confirmationis serenissimi Augusti tertii, regis Poloniae et magni ducis Lituaniae, domini nostri clementissimi, confraternitati suae servientes, salvas et illaesas in authentico scriptas, nullius suspicionis obnoxias, manu eiusdem serenissimi regis Poloniae et magni ducis Lituaniae, domini nostri clementissimi propria subscriptas, sigilloque maiori magni ducatus Lituaniae appensili com-

---

sessione praesenti uti moris est sportulis cancellariae nostrae congregati. Notum facimus, quod inter caeteras consultationum nostrarum de bono civitatis regimine materias nomine pauperum, in civitate Vilnensi degentium, per Petrum Rodkiewicz, Bartholomeum Słowiński, Joannem Windziuł—wicz, pauperum seniores, et Heliam Męczyński, eiusdem contubernii notarium, tum et Josephum Andruszkiewicz, Gregorium Wołynckiewicz, eorundem commensales exhibitae fuerint copiae literarum piae memoriae serenissimi regis Vladislai quarti ordinationem pauperum, a magistratu Vilnensi in anno millesimo sexcentesimo trigesimo sexto die vigesima tertia mensis Augusti collatam, in se continentes, ipsum vero originale iniquitate temporum grassante hostilitate deperditum esse affirmando, obnixe petentes, ut praesentes literarum copias ad acta suscipere et sub sigillo officii extradere dignaremur. Quorum petitioni, uti iustae benigne annuentes, praesentes literas visas et publice lectas actis officii consularis Vilnensis, inserere ac per depromptum extradere mandavimus, hoc unico signanter adiecto, ut hospitium contubernale nunquam sine scitu magistratus eligant, sed ubi commodius et utilius magistratui visum, ac designatum illis fuerit, ibi contubernia sua habere et iudicia nonnisi minutioribus iniuriis ac debitis, exiguam granorum quantitatem in se continentibus, inter pauperes formare tenebuntur. Tenor vero literarum s. regiae maiestatis is est qui sequitur:

Władysław IV, z Bożey łaski król polski etc. Oznaymuiemy tym listem naszym, komu o tym wiedzieć należy, iż magistrat nasz Wileński, widząc tu w tym mieście naszym stołecznym w Wilnie wielkie miedzy ubogiemi inconvenientia, uczy-

munitas, cum introfusius contentis propter aeviternam rei memoriam et meliorem securitatem sui ad acta obtulerunt, quarum literarum, praemisso modo oblatarum, de verbo ad verbum rescribendo contenta, tenor sequitur estque talis:

Augustus tertius, Dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lituaniae, etc. Ad perpetuam rei memoriam quibus expedit tenore praesentium significamus, quod cum nobis esset suplicatum per Jacobum Jeglinski, Andream Narkiewicz, Mathiam Godlewski, pauperum seniores nomine suo et nomine totius confraternii sub titulo misericordiae Dei, ad ecclesiam parochialem sancti Joannis Vilnae existentis, quatenus privilegium confirmationis a serenissimo Joanne Casimiro, rege Poloniae, antecessore nostro, confraternitati pauperum consensum cum articulis, a nobili magistratu civitatis nostrae Vilnensi pro conservando meliori ordinatione eiusdem confraternitatis seorsive inscriptis sub sigillo iudiciario reproductis, approbaremus et confirmaremus. Quod privilegium cum subscriptione manus serenissimi Joannis Casimiri, regis Poloniae, antecessoris nostri, et notarii magni duc. Lituaniae, nec non cum sigillo pensili m. d. L. in filo serico rubro, sanum et illaesum in literis nostris confirmationis de verbo ad verbum inscribi mandavimus, cuius tenor sequitur talis:

Significamus praesentibus literis nostris, quorum interest, universis et singulis, exhibitas fuisse coram nobis literas pargameneas, sanas, salvas et illaesas nullamque suspitionis notam habentes, acticationem, ordinationis a magistratu Vilnensi inter pauperes Vilnenses factae in se continentes et authentice ex actis civilibus cum sigillo civitatis Vilnensis appensili manuque notarii connotatas extraditas et supplicatum nobis est nomime eiusdem confraternitatis pauperum Vilnen. ut praedictam illorum ordinationem, a magistratu Vilnensi factum et olim a serenissimo Vladislao quarto, antecessore et fratre nostro desideratissimo confirmatam, sed tem-

---

nił pewne porządki, które na pargaminie, pismem polskim napisawszy y pieczęcią mieyską zapieczętowawszy, prosił nas, abyśmy takowy list de data w Wilnie, dnia dwudziestego trzeciego miesiąca Sierpnia, roku nineyszego, przed nami pokładany, porządki, ubogim ludziom należące, w sobie zamykaiący, mocą y powagą naszą królewską stwierdzili y we wszytkim zmocnili, także gospodę dla schadzek y chowania skrzynki, dla składanek od stawienia w niey gości pod czas wszelaki uwolnili. Który ten list albo porządki, od magistratu Wileńskiego postanowione, tak się w sobie maią.

Wóyt, burmistrze y rayce miasta iego królewskiey mości Wilna. Wszem wobec y każdemu zosobna oznaymuiemy, iż my, bacząc tu w mieście miedzy ubogiemi wielkie nieporządki, a z nich wielkie pogorszenia bywały; zabiegaiąc temu wszytkiemu, taki porządek miedzy niemi uczynić umyśliliśmy, iakoż uczynili. *Naprzód*, maią mieć gospodę u mieszczanina prawa maydeburskiego dla schadzek swoich y skrzynkę dla składanek, która przezeń będzie warownie chowana y on, iako sędzia na wszelakich schadzkach pierwsze mieysce, a przy nim starsi czterey obrani trzymać będą. Maią ciż gospodarz y starsi czterech biczewników, albo według potrzeby y więcey obrać, którzy by zdrowych ubogich z miasta wygnali y swawolnych doniosszy starszym karali y insze niżey opisane artykuły wykonywali. Maią revisią uczynić wszytkich ubogich ulicznych, ułomnych, od Pana Boga nawiedzionych, y tych w regestrze maią mieć wpisanych, zdrowych maią upominać, aby się o służbę starali, po mieście zbytków nie czynili, pod praetextem ubóstwa y ułomków zmyślonych, a kto by upomniony nie chciał żebraniny poprzestać, taki z miasta precz ma bydź od biczowników wypędzony.

pore hostilitatis deperditam, authoritate nostra regia confirmaremus et approbaremus, quarum literarum tenor de verbo ad verbum qui sequitur talis inveniatur. Advocatus, praeconsules, consules, consulares et utriusque subsellii, notarii ac scabini civitatis sacrae regiae maiestatis Vilnensis, pro sessione praesenti uti moris est sportulis cancellariae nostrae congregati, notum facimus, quod inter caeteras consultationum nostrarum de bono civitatis regimine materias, nomine pauperum in civitate Vilnensi degentium per Petrum Rodkiewicz, Bartholomeum Słotwinski, Joannem Windziul, pauperum seniores, et Heliam Menczynski, eiusdem contubernii notarium, tum Josephum Andruszkiewicz, Georgium Wołynckiewicz, eorundem commensales, exhibitae fuerint copiae literarum piae memoriae serenissimi regis Vladislai quarti ordinationem pauperum a magistratui Vilnensi, in anno millesimo sexcentesimo trigesimo sexto, die vigisima tertia mensis Augusti collatam in se continentes, ipsum vero originale iniquitate temporum grassante hostilitate deperditum esse affirmantes, obnixe petierunt, ut praesentes literarum copias ad acta suscipere et sub sigillo officii extradere dignaremur. Quorum petitioni, uti iuste benigne annuentes, praesentes literas visas ac publice lectas, actis officii consularis Vilnensi inserere, ac per depromtum extradere mandavimus, hoc unico signanter adiecto, ut hospitium contubernale nunquam sine scitu magistratus eligant, sed ubi commodius et utilius magistratui visum ac designatum illis fuerit, ibi contubernium suum habere et iudicia non, nisi in minutioribus iniuriis ac debitis, exiguam grossorum quantitatem in se continentibus, inter pauperes formare tenebuntur. Tenor vero literarum s. r. maiestatis. est qui sequitur.

Władysław czwarty, z Bożey łaski król polski, wielkie xiąże Litewskie et cet. Oznaymuiemy tym listem naszym, komu o tem wiedzieć należy, iż magistrat nasz Wileński, widząc tu w tym mieście naszym sto-

---

Wpisany w regestrze, który by zachorzał ubogi, maią dawać znać do starszych, aby mu kapłana przyprowadzono, spowiedzi wysłuchano, a po śmierci według możności onego lubo przy kościele lubo w polu pochowano. Jeśli by który z braci albo siostr nie miał kogo, który by w chorobie przyirzał, starsi maią dać kogo iednego za spólny bracki pieniądz. Jeśli który na pogrzebie bądź brat albo siostra nie będzie, albo któremu by było roskazano—umarłego nieść, a nie chciałby, albo nie był na żałobney mszy, dać musi pół funta wosku winy. Listownicy wszyscy, którzy na okupę proszą, miانuiąc się bydź więźniami y pielgrzymami, nie maią bydź zaleceni na kazaniach w żadnym kościele, aż się pierwiey w gospodzie ubogich ukażą, a dostateczną o sobie sprawę dadzą, y onych ci starsi zalecą. Piaństwo, swawoleństwa, wszeteczeństwa po karczmach, w gospodach, na ulicach wrzasków, śpiewania rannego y pieśni frantowskich maią zabraniać starsi, pod karaniem pół funta wosku. Nogi opadłe, ułomki zgniłe maiący, maią ie zakrywać chustą czystą, gdyż to przechodzącym brzydko na to patrzać. — Niewiasty niech nie legaią z dziećmi po ulicach, bo to idzie ku pogorszeniu ludziom. Rzeczy potoczne, wszelakie poswarki, załebki, długi maią miedzy sobą miarkować, chyba co głównego—maią odsyłać do urzędu należnego. Przychody zapisne y opowiadanie przychodników y składanki do skrzynki maią bydź dane. Klucz od skrzynki ma mieć starszy ieden kościelny, a ieśli by tego potrzeba była, a sam starszy pomieniony zabawny był, ma powierzać drugiemu dzwonnikowi, przy inszych kościołach będącemu. Drugi zaś klucz ma bydź u iednego z ulicznych starszych, a nie maią nic pieniędzy wybierać. A starsi z skrzynki aż przy bytności

łecznym Wilnie wielkie miedzy ubogiemi inconvenientia, uczynił pewne porządki, które ną pargaminie pismem polskim napisawszy y pieczęcią mieyską zapieczętowawszy, prosił nas, abyśmy takowy list de data w Wilnie, dnia dwudziestego trzeciego miesiąca Sierpnia roku ninieyszego, przed nami pokładany, porządki, ubogim ludziom należące, w sobie zamykaiący, mocą y powagą naszą królewską stwierdzili y we wszytkim wzmocnili, także gospodę dla schadzek y chowania skrzynki dla składanek, od stawania w niey gości pod czas wszelaki uwolnili, który ten list albo porządki, od magistratu Wileńskiego postanowione, tak się w sobie maią:

Wóyt, burmistrze y rayce miasta iego królewskiey mości Wilna, wszem wobec y każdemu z osobna oznaymuiemy: iż my, bacząc tu w mieście miedzy ubogiemy wielkie nieporządki, a z nich wielkie pogorszenia bywały, zabiegaiąc temu wszytkiemu, taki porządek miedzy niemi uczynić umyśliliśmy, iakoż uczynili.

Naprzód maią mieć gospodę u mieszczanina prawa magdeburskiego dla schadzek swych y skrzynkę dla składanek, która przezeń będzie warownie chowana y on iako sędzia na wszelakich schadzkach pierwsze mieysce a przy nim starsi cztery obrani trzymać będą. Maią ciż gospodarz y starsi czterech biczewników albo według potrzeby y więcey obrać, którzy by zdrowych ubogich z miasta wyganiali, y swywolnych doniosszy starszym karali, y insze niżey opisane artykuły wykonywali. Maią rewizyą uczynić wszytkich ubogich ulicznych, ułomnych od pana Boga nawiedzonych, y tych w regestr maią mieć wpisanych; zdrowych maią upominać, aby się o służbę starali, po mieście zbytków nie czynili pod praetextem ubóstwa y ułomków zmyszlonych. A ktoby upomniony niechciał żebraniny poprzestać, taki z miasta precz od biczowników ma być wypędzony; wpisany w regestrze, który by zachorzał ubogi, maią dawać znać do starszych, aby mu kapłana przyprowadzono, spowiedzi wysłucha-

---

gospodarza swego schadzki do gospody we cztyry niedziele maią bydź, wszytkich ubogich, na tey schadzce po groszu polskiemu maią dać do skrzynki. Maią bydź do roku dwie mszy, iedna za dobrodzieiów żywych, a druga za umarłych, kapłana upewniwszy u fary, y tam wszyscy ubodzy być maią, a który by nie przybył, grosz winy ma dać do skrzynki. Dla przychodników do miasta y ludzi loznych, tak mężkiey płci, iako y białey, służb nie maiących, którzy się po ulicach y kościołach tułaią, maią bydź do gospody prowadzeni od biczowników, którzy na to będą obrani. Przychodniowie, którzy mianuią się bydź szlachtą, żołnierzami y panami swemi się wymawiaią, maią się do bractwa wpisywać bez żadney wymowy. Chłopięta, co ze wsi przychodzą, aby im nie dozwolono iałmużny upraszać, niech na służbę idą; także y ślepi chłopiąt, na wodzenie siebie nie maią zaciągać, ale chromy a widzący niech ślepego prowadzi. Dla wpisowania imion ludzi ubogich po rewizii maią mieć xięgę, w którą maią bydź ubodzy wpisani dla przychodów y roschodów. Przetoż pisarza maią mieć, lub z ubogich kogo umieiącego polskim charakterem, aby te wszytkie rzeczy dla prostych ludzi polskim ięzykiem były pisane; żeby y po łacinie rozumiał dla tłumaczenia listów, które przychodniowie łacińskim pospolicie pismem przynoszą, aby podczas takiey potrzeby znowu inszego tłumacza nie szukać. Podczas nawiedzenia Pańskiego powietrzem y głodów nachody bywaią wielkie ze wszytkich kraiów. O tym ichmość panowie obmyśliwać czym maią bydź wychowani, ile ci, co będą ułomni; a zdrowi maią bydź z miasta wypędzeni, bo z takich pospolicie złodzieystwa, kradzieży y wszelakie swowoli naywięcey wtenczas urastaią. Szpitalnym ubogim, którzy mogą z łó-

no, a po śmierci według możności onego lubo w polu pochowano. Jeśliby który z braci, albo siostr niemiał kogo, coby w chorobie przyirzał, starsi maią kogo ziednego za spólny bracki pieniądz. Jeśli który na pogrzebie bądź brat, albo siostra nie będzie, albo któremu by było rozkazano umarłego nieść, a nie chciał by albo nie był na żałobney mszy, dać musi pół funta wosku winy. Listownicy wszyscy, którzy na okupę proszą, mianuiący się być więźniami y pielgrzymami, nie maią być zaleceni na kazaniach w żadnym kościele, aż się pierwiey w gospodzie ubogich ukażą, a dostateczną o sobie sprawę dadzą, y onych ci starsi zalecą. Piianstwa, swawoleństwa, wszeteczeństwa po karczmach, w gospodach, na ulicach wrzasków, śpiewania rannego y piesni frantowskich maią zabraniać starsi, pod karaniem pół funta wosku. Nogi upadłe, ułomki zagniłe maiące, maią się zakrywać chustą czystą, gdyż to przechodzącym brzydko nato patrzeć; niewiasty niech nie legaią z dziećmi po ulicach, bo to idzie ku pogorszeniu ludziom. Rzeczy potoczne, wszelkie poswarki, załebki, długi maią miedzy sobą miarkować, chyba co głównego, maią odsyłać do urzędu należnego; Przychody zapisne y opowiadanie przychodników y składanki do skrzynki maią być dane. Klucz od skrzynki ma mieć starszy ieden kościelny, a ieśliby tego potrzeba było, a sam starszy pomieniony zabawny był, ma powierzać drugiemu dzwonnikowi, przy inszych kościołach będącemu, drugi zaś klucz ma być u iednego z ulicznych starszych; a nie maią nic pieniędzy wybierać starsi z skrzynki aż przy bytności gospodarza swego. Schadzki do gospody we cztery niedzieli maią być wszytkich ubogich, na tey schadzce po groszu polskiemu maią dać do skrzynki. Maią być do roku dwie mszy: iedna za dobrodzieiów żywych, a druga za umarłych; kapłana upewniwszy u fary, y tam wszyscy ubodzy być maią, a który by nie przybył, grosz winy ma dać do skrzynki. Dla przychodników do miasta y ludzi loznych, tak mężkiey płci, iako y białey, służb

żek swych wstawszy po ulicach siedzieć, przez post wielki y przez wszytkie święta Wielkonocne do oktawy, także tydzień przed wszytkiemi świętemi y na Boże Narodzenie, trzy dni maią mieć pokóy, tak od biczowników, iako y od wszytkich, tak uliczników. Który by chory ubogi gospody nie miał, a na ulicy pod murem leżał, biczownicy nalazszy maią dać znać do szpitala do starszych Nikodema, Józefa, maią go według zwyczaiu wziąć z kolasą przyiechawszy y odprowadzić według fundaciey ludzi świątobliwych y pobożnych, tak duchownego stanu, iako y świeckiego. Maią nakoniec od kościoła każdego także y od cerkwi y zborów, które są w murze, po iednemu dzwonniku przy starszych rocznych zasiadać, tak aby gospodarz na wszelakich szadzkach rząd trzymał y przystoyne uszanowanie odnosił, swowolnych y niespokoynych karał. Dzwonników ubodzy mięć nie maią, oprócz szpitalnych, a niemych, którzy ustnie iałmużny żebrzeć nie mogą, a to pod warunkami, aby się, który niemym czynić nie ważył pod srogim karaniem. A ci wszyscy starsi, osobliwie gospodarz, maią przestrzegać tych wszytkich artykułów, aby byli w całości zachowane ku czci y ku chwale Boga wszechmogącego w Tróycy świętey iedynego, błogosławioney Panny naświętszey y wszytkich świętych ku szczęśliwemu panowaniu y dusznemu zbawieniu dobrodzieiów y wszytkiego narodu chrześciańskiego. Pisan w Wilnie, w sobotę w wigilią ś. Bartłomieia apostoła, dnia dwudziestego trzeciego miesiąca Augusta, roku Pańskiego tysiąc sześćset trzydziestego szóstego. Bartłomiey Gawłowicki—pisarz.

My Władysław IV król, bacząc te porządki bydź z ozdobą miasta naszego Wileńskiego y z lepszą ubogich ludzi, różnemi od Boga chorobami y ułomnością nawiedzionemi, wygodą, za prożbą

niemaiących, którzy się po ulicach y kościołach tułaią, maią być do gospody prowadzeni od biczowników, którzy nato będą obrani. Przychodniowie, którzy mianuią się być szlachtą, żołnierzami y panami swemi się wymawiaią, maią się do bractwa wpisywać bez żadney wymowy. Chłopięta co ze wsi przychdozą, aby im nie dozwolano iałmużny upraszać, niech na służbę idą; także y ślepi chłopiąt na wodzenie siebie nie maią zaciągać, ale chromy a widzący niech ślepego prowadzi. Dla wpisowania imion ludzi ubogich po rewizyi maią mieć xięgę, w którą maią być ubodzy wpisani dla przychodów y rozchodów; przetoż pisarza maią mieć, lub z ubogich kogo umieiącego polskim charakterem, aby te wszytkie rzeczy dla prostych ludzi polskim ięzykiem były pisane, żeby y po łacinie rozumiał do tłumaczenia listów, które przychodniowie łacińskim pospolicie pismem przynoszą, aby podczas takiey potrzeby znowu inszego tłumacza nie szukać. Podczas nawiedzenia Pańskiego powietrzem y głodów nachody bywaią wielkie ze wszytkich kraiów, o tym maią ichmość panowie obmyślić, czym maią być wychowani, ile ci co będą ułomni, a zdrowi maią być z miasta wypędzeni, bo z takich pospolicie złodzieystwa, kradzieży y wszelkiey swawoli naywięcey w ten czas urastaią. Szpitalnym ubogim, którzy mogą z łóżek swych wstawszy po ulicach siedzieć przez post wielki y przez wszystkie święta wielkonocne do oktawy, także tydzień przed wszytkiemi świętemi, y na Boże Narodzenie trzy dni maią mieć pokóy, tak od biczowników, iako y od wszystkich, tak ulicznika. Któryby chory ubogi gospody nie miał, y na ulicy pod murem leżał, biczownicy nalazłszy maią dać znać do szpitala do starszych Nikodema, Józefa; maią go według zwyczaiu wziąć z kolasą przyiechawszy y odprowadzić według fundacyey ludzi świątobliwych y pobożnych tak duchownego stanu, iako y świeckiego; maią nakoniec od kościoła każdego takiego y od cerkwi y zborów, które są w murze po iednemu dzwonniku

---

magistratu Wileńskiego, do nas odniesioną, list zwysz mianowany, tu inserowany, stwierdzić y zmocnić umyśliliśmy. Jakoż tym nienieyszym listem naszym we wszytkich punktach, clausulach, artykułach y condiciach, mocą y powagą naszą królewską stwierdzamy y zmacniamy. Także gospodę, ubogim dla schadzek y schowania w niey skrzynki należącą, od stawania gości wszelkiego stanu y condiciey ludzi podczas odprawowania sądów głównych trybunalskich, także roków, roczków y innych wszelakich ziazdów, a y pod bytność naszę y w niebytności wiecznie uwalniamy. Chcąc to mieć po tych wszytkich, którym o tym wiedzieć należy, aby porządki wzwyż mianowane, przez pomieniony magistrat Wileński postanowione y tu gospoda ubogich ludzi, od nas libertowana, przy swych wolnościach wcale y nienaruszenie od każdego wiecznie zachowana była. Na co, dla lepszey wiary, ręką się naszą podpisawszy, pieczęć wielkiego xięstwa Litewskiego przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Wilnie, dnia III miesiąca Września, roku Pańskiego MDCXXXVI, panowania królestw naszych polskiego IV, a szwedzkiego V roku. Władysław król. Quod acticatum est.

przy starszych rocznych zasiadać, tak aby gospodarz na wszelakich schadzkach rząd trzymał y przystoyne uszanowanie odnosił, swywolnych y niespokoynych karał. Dzwonników ubodzy mieć nie maią oprócz szpitalnych a niemych, którzy ustnie iałmużny żebrzeć nie mogą, a to pod warunkiem, aby się który niemym czynić nie ważył, pod strogim karaniem. A ci wszyscy starsi osobliwie gospodarz maią przestrzegać tych wszytkich artykułów, aby byli w całości zachowane, ku czci y ku chale Boga wszechmogącego w Tróycy świętey iedynego, błogosławioney Panny Nayświętszey y wszytkich świętych, ku szczęśliwemu panowaniu y dusznemu zbawieniu dobrodzieiów y wszytkiego narodu chrześciańskiego. Pisan w Wilnie, w sobotę w wigilią świętego Bartłomieia apostoła, dnia dwudziestego trzeciego miesiąca Augusta, roku Pańskiego tysiąc sześćset trzydziestego szóstego. Bartłomiey Gawłowicki, pisarz.

My Władysław czwarty, król, bacząc te porządki być z ozdobą miasta naszego Wileńskiego y z lepszą ubogich ludzi, różnemi od Boga chorobami y ułomnością nawiedzonemi, wygodą, za prośbą magistratu Wileńskiego do nas doniesioną, list zwyż mianowany tu inserowany stwierdzić y zmocnić umyśliliśmy, iakoż tym ninieyszym listem naszym, we wszytkich punktach, klauzułach, artykułach y kondycyach mocą y powagą naszą królewską stwierdzamy y zmocniamy; także gospodę ubogim dla schadzek y schowania w niey skrzynki należącą, od stawania gości wszelkiego stanu y kondycyey ludzi podczas odprawowania sądów głównych trybunalskich, także roków y roczków y innych wszelakich ziazdów, a y pod bytność naszą y w niebytności, wiecznie uwalniamy, chcąc to mieć po ich wszystkich, którym o tym wiedzieć należy, aby porządki wzwyż mianowane przez pomieniony magistrat Wileński postanowione y ta gospoda ubogich ludzi od nas libertowana przy swych wolnościach wcale y nienaruszenie od każdego wiecznie zachowana była. Na co, dla lepszey wiary, ręką

Примѣчаніе 2-е.

1728 г. Ноября 24 дня.

Изъ книги № 5139, за 1728—1730 годъ, л. 138.

Дополнительный уставъ Виленскаго братства милосердія Божія.

Подъ именемъ братства милосердія Божія разумѣлось братство Виленскихъ нищихъ, находившееся при св. Янскомъ костелѣ. Уставъ этого братства былъ слѣдующій: братство обязывалось служить въ разныхъ костелахъ обѣдни; подчинять своему вѣдѣнію всѣхъ приходящихъ въ городъ нищихъ и разбирать ихъ споры; слѣдить, чтобы люди здоровые не выпрашивали себѣ милостыни и наказывать такихъ бичами; будущимъ нищимъ представить полное право сдѣлать въ своемъ уставѣ такія измѣненія, какія будутъ признаны ими необходимыми.

We środę, w wigilią święta świętey Katarzyny panny męczeniczki, dnia dwudziestego czwartego miesiąca Nowembra, roku Pańskiego tysiąc siedmsetnego dwudziestego ósmego.

Przed nami Andrzeiem Sienczyłłą y Andrzeiem Minkiewiczem B. W., Francziszkiem Gienelewiczem, Jakubem Lewonem, Kazimierzem Grabowskim, Matheuszem Osipowiczem y mną Pawłem,

się naszą podpisawszy, pieczęć wielkiego xięstwa Litewskiego przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Wilnie, dnia III miesiąca Września, roku Pańskiego MDCXXXVI, panowania królewstw naszych polskiego IV a szwedzkiego V roku. Władysław król. Quod acticatum est. Subscriptio notarii: Simon Casimirus Kurowicz not. officii consularis Vilnensi notarius.

Nos iaque Joannes Casimirus rex, supplicationi praedictorum contubernii seu confraternitatis pauperum Vilnensis benigne annuentis, ordinationem superius expraessam in omnibus punctis, clausulis, articulis, paragraphis approbandam, ratificandam confirmandamque consulimus, uti hisce praesentibus authoritate nostra regia approbamus, ratificamus et confirmamus, et inperpetuum ab omnibus ad quos pertinet, observari et manuteneri, perpetuum robur habere decernimus et demandavimus pro gratia nostra regia. Jn cuius rei maiorem fidem et robur praesentes manu nostra subscriptas, sigillo m. d. L. communiri mandavimus. Dabantur Vilnae, die XXIII mensis Junii, anno Domini MDCLXIV, regnorum nostrorum Poloniae XVI, Sveciae vero XVII anno. Apud quod privilegium serenissimi regis subscriptio manus est talis: Joannes Casimirus rex; Walerianus Stanislaus Judicki, archid. Vilnen. notar. m. d. L. m. p. Ad quod privilegium nostrum confirmationis articulos, a nobili magistratu nostro Vilnensi metropolitano praedictae confraternitati pauperum collatum, inscribi ac insinuari iussimus, quorum articulorum tenor est talis:

We śrzodę, w wigilią święta świętey Katarzyny Panny y męczenniczki, dnia dwudziestego czwartego miesiąca Nowembra, roku Pańskiego tysiąc siedmsetnego dwudziestego ósmego, przed nami Andrzeiem Sienczyłą, Andrzeiem Minkiewiczem, Franciszkiem Gieniewiczem, Jakubem Lebonem, Kazimierzem Grabowskim, Mateuszem Osipowiczem y mną Pawłem Konstantym Macelewiczem, utriusque iudicii pisarzem, niżey na podpisaniu wyrażonym, urzędnikami, na teraznieyszy rok tysiąc siedmsetny dwudziesty ósmy zasiadaiącymi y sądem naszym burmistrowskim y radzieckim Wileńskim, stanowszy oczewiście uczciwi Mikołay Jasiński, Józef Piotrowski—starsi, Jakub Jodko—szafarz, y Symon Rychlicki—stołowy bractwa miłosierdzia Bozego, imieniem swoim y imieniem całego bractwa miłosierdzia Bożego, przy kościele farskim Wileńskim świętego Jana zostaiącego, re-

---

Konstentym Macelewiczem, utriusque iudicii pisarzem, niżey na podpisie wyrażonym, urzędnikami, na teraznieyszy rok tysiąc siedmsetny dwudziesty ósmy zasiadaiącymi y sądem naszym burmistrzowskim y radzieckim Wileńskim, stanowszy oczewiscie uczciwi Mikołay Jasiński, Józef Piotrowski, starśi, Jakub Jodko—szafarz y Symon Rychlicki—stołowy bractwa miłosierdzia Bożego, imieniem swoim y imieniem całego bractwa miłosierdza Bożego, przy kościele farskim Wileńskim świętego Jana zostaiącego, reprodukowali artykuły swoiey konfraterniey, iako zgromadzenia ubogich, w tuteyszym mieście Wileńskim znayduiących się, od magistratu iego kr. mości Wileńskiego nadane, a że wszelkie się dzieią y znayduią licencie pod praetextem ubogich, przez których porządek konfraternii miłosierdza Bożego ruynuie się y psuie, dla tego że wyraźnych na uskromienie swawolnych zmyślonego kalectwa ubogich, nie maią artykułów y opisania, a chcąc w lepszy porządek y rezę wprowadzić y należycie obostrzyć, za zgodą starszych szafarzów stołowych y innych braci zgromadzenia świętego Franciszka Seraficznego—patrona ubogich, artykuły nowe, niżey napisane, y dla lep-

produkowali artykuły swoiey confraterniey abo zgromadzenia ubogich, w tuteyszym mieście Wileńskim znayduiących się, od magistratu iego królewskiey mości Wileńskiego nadane. A że wielkie się dzieią y znayduią licencye pod pretextem ubogich, przez których porządek confraternii miłosierdzia Bożego ruinuie się y psuie, dla tego że wyraźnych na uskromienie swywolnych zmyślonego kalectwa ubogich nie maią artykułów y opisania, a chcąc w lepszy porządek y rezę wprowadzić y należycie obostrzyć, za zgodą starszych szafarzów, stołowych y innych braci zgromadzenia świętego Franciszka Seraficznego, patrona ubogich, artykuły nowe, niżey napisane y dla lepszego porządku zgodnie namówione, ażeby w przyszły czas chwałę Bożą pilniey promowować, y w lepszym dozorze kaplicę y ołtarz bracki z przyczynieniem mszy świętych y ofiar Boskich za dobrodzieiów żywych y umarłych mieć mogli, pokornie upraszali y supplikowali, ażebyśmy pomienione artykuły niżey wyrażone stwierdzili, y wiecznymi czasy onym approbowali, których to artykułów tenor idzie takowy:

1 artykuł. Naprzód, na większą cześć y chwałę pana Boga, Matki Nayświętszey y świętego Franciszka Seraficznego dwie msze święte, to iest iedna festowa w dzień nayświętszey Panny Snieżney—dnia piątego Augusta, druga msza święta także festowa w dzień świętego Franciszka Seraficznego, to iest dnia czwartego Oktobra, co rok przypadaiących odprawowane być maią.

2 artykuł. Chcąc być wdzięcznymi z rąk dobrodzieiów naszych odbieraiąc iałmużny y pamiętni teyże dobroczynności byli, za dobrodzieiów tedy żywych y umarłych, oraz braci y siostr teyże konfraternii będących co miesiąc dwie mszy święte, iedna za żywych festowa, druga za umarłych requialna, przez kapłana przy ołtarzu świętego Franciszka Seraficznego, w kościele farskim świętego Jana, w Wilnie będącym, oprawowane być powinne.

3 artykuł. Także żałobna msza święta śpiewana anniversalna za wszytkich generaliter umarłych y trzy msze święte za umarłych czytane requialne odprawowane być powinne.

4 artykuł. Znayduiący się ubodzy tak w mieście samym, po przedmieściach, iako y w polu w budynkach mieszkaiący, którzy bractwu ubogich nie są posłuszni y podlegli y owszem sprzeciwiaiąc się artykułom, żadney niechcą pełnić powinności, przeto

---

szego porządku zgodnie namówione, ażeby w przyszły czas chwałę Bożą pilniey sprawować y w lepszym dozorze kaplicę y ołtarz bracki z przyczynieniem mszy świętych y ofiar Boskich za dobrodzieiów żywych y umarłych mieć mogli, pokornie upraszali y supplikowali, ażebyśmy pomienione artykuły, niżey wyrażone, stwierdzili y wiecznymi czasy onym approbowali, których to artykułów tenor idzie takowy:

1 artykuł. Naprzód na większą cześć y chwałę pana Boga, Matki Nayświętszey, y świętego Franciszka Seraficznego, dwie msze święte, to iest, iedna festowa w dzień Nayświętrzey panny Snieżney, dnia piątego Augusta, druga msza święta także festowa, w dzień świętego Franciszka Seraficznego, to iest, dnia czwartego Oktobra, co rok przypadaiących, odprawowane bydź maią.

2 artykuł. Chcąc bydź wdzięcznymi z rąk dobrodzieiów naszych odbieraiąc iałmużny y pamiętni za dobrodzieiów, tedy żywych y umarłych, dobroczynności byli teyże, oraz braci y siostry teyże confraternii będących, co miesiąc dwie msze święte, iedna za żywych festowa, druga za umarłych requialna, przez kapłana przy ołtarzu

aby odtąd wszyscy in genere (maią iednak na osoby godne respekt bez oppressyey onych) bractwu miłosierdzia Bożego byli posłusznymi y artykułom w przywileiach opisanym podlegali y zadosyć czynili pod winą według uwagi y rozsądzenia starszych tegoż bractwa, iednak bez uciemiężenia zachowawszy, in casu gravaminis zappelacyą do urzędu burmistrowskiego y radzieckiego Wileńskiego.

5 artykuł. Ponieważ codzień a mianowicie w dzień sobotni, pod praetextem ubogich y kalek, wiele ludźi zdrowych, dzieci y innych różnych podszywaią się, po kamienicach biegaiąc, wielką przeszkodę braciom y siostrom, w konfraternii miłosierdzia Bożego zostąiącym czynią, zabiegaiąc wprzódy, a zwłaszcza nie będący w tey że konfraterniey wpisani; ażeby tedy biczownicy, których iest sześciu, karbaczami albo biczami odganiali y nie dopuszczali podczas grassowania ubiegać y iałmużny odbierać. Dla których uskromienia, ieśliby tego potrzeba była, za proźbą ubogich starszych sług mieyskich urzędowych tak imć pan wóyt, iako y ichmość panowie burmistrze przydać maią y takowy, za pokazaniem od którego kolwiek z biczowników, ma bydź wzięty y w więzieniu ratusznym osadzony; a po uwolneniu z więzienia gdyby tenże, uporem postępuiąc, a nie będąc w konfraternii, iałmużnę wspólnie z ubogiemi prawdziwemi odbierał, takowy ma być oprócz więzienia plagami karany.

6 artykuł. Pielgrzymom, przybyłym do Wilna, trzy dni albo więcey elemosinando, za consensem od magistratu in scriptis danym, comorari wolno będzie; a po wyściu terminu, od magistratu naznaczonego, za upomnieniem przez biczowników, powinni będą z miasta wyniść. Na ostatek, ubodzy starsi, według dawnych artykułów y przywileiów od nayiaśnieyszych królów, ichmościów confirmacyinych, maią się in toto zachować. A ieśliby w czym przydać y meliorować potrzeba było, in futurum wolność onym zachowuiemy. A tak my do proźby y supliki bractwa miłosierdzia Bożego łaskawie się skłoniwszy, te artykuły, ad praesens za zgodą wszytkich braci, bez żadney kontradykcyi postanowione y umocnione, a przed nami produkowane, wiecznemi czasy nadawszy, stwierdzamy y podpisawszy ręką pisarza naszego, pieczęć urzędu burmistrzowskiego y radzieckiego Wileńskiego przycisnąć ad perpetuam rei memoriam rozkazaliśmy. Actum anno, mense et die ut supra. Paweł Kon-

---

świętego Fraciszka Seraficznego, w kościele farskim świętego Jana w Wilnie będącym, odprawowane bydź powinny.

3 artykuł. Także żałobna msza święta śpiewana anniversalna, za wszystkich generalnie umarłych, y trzy msze święte czytane—regularnie odprawowane bydź powinny.

4 artykuł. Znayduiący się ubogi, tak w mieście samym, po przedmieściach, iako y w polu w budkach mieszkaiący, którzy bractwu ubogich nie są posłuszni y podlegli, y owszem sprzeciwiaiąc się artykułom, żadney niechcą pełnić powinności, przeto aby odtąd wszyscy in genere, (maiąc iednak na osoby godne respekt, bez oppressyi onych) bractwu miłosierdzia Bożego byli posłusznymi y artykułom, w przywileiach opisanym, podlegali y zadosić czynili, pod winą, według uwagi y rozsądzenia starszych tegoż bractwa, iednak bez uciemiężenia, zachowawszy in casu gravaminis appellacią do urżędu burmistrzowskiego y radzieckiego Wileńskiego.

5 artykuł. Ponieważ co dzień, a mianowicie w dzień sobotni, pod praetextem ubogich y kaliek wiele ludzi zdrowych, dzieci y innych różnych pod-

stanty Macelewicz, sekretarz iego królewskiey mości, rayca, y miasta stołecznego Wileńskiego utriusque iudicii pisarz mp.

Nos itaque supplicationibus pauperum inclinati, privilegium ac libertates confraternitati eorundem, a serenissimo praedecessore nostro concessas, cum omnibus articulis et clausulis confirmamus et approbamus, ac in libertatibus in privilegio expressis aeviternis temporibus conservari volumus, ac articulos, a magistratu nostro Vilnensi eisdem pauperibus praesciptos, per praesentes confirmationis nostrae literas corroboramus, in cuius rei fidem sigilli m. d. L. sub appensione et manus nostrae subscriptione iussimus et communiri fecimus. Datum w Grodnie, dnia VI miesiąca Septembra roku Pańskiego MDCCXXIx panowania naszego XXII roku. Augustus rex. W. M. Dumański sc. i. k. m. p. w. w. x. L. sekretarz mp. Locus sigilli pensilis magni duc. Lt.

Nos itaque Augustus tertius rex, supplicationi praedictae pauperum Vilnensium benigne annuentes, praeinsertas literas in omnibus punctis et paragrafis approbamus, comfirmamus easque vim et robur perpetuae firmitatis obtinere debere volumus, iuribus nostris regalibus reipublicae ecclesiaeque catholicae romanae salvis. Jn quorum fidem praesentes manu nostra subscriptas sigilloque m. d. L. communiri iussimus. Datum Grodnae, die XIV mensis Novembris, anno Domini MDCCXLIV, regni vero nostri XII anno. Apud quas literas privilegii confirmationis, praemisso modo oblatas, subscriptiones manuum circa sigillum maius appensile m. d. L. sequuntur tales: Augustus rex; Felix Owsiany, czesnik Wolkowyski, iego królewskiey mości y pieczęci wielkiey wielkiego xięzstwa Litewskiego sekretarz. Konfirmacya praw ubogim miasta Wilna. Cancellariatu illustrissimi et excellentissimi domini Joannis Friderici, comitis in Koden, Czarnobyl, Dorohostaie, Kopyły, Wirzchowice, Kupin et Sapieżyn, Sapieha, magni ducatus Lithvaniae cancellarii, Brzestensis, Gorzdoviensis, Propoyscensis etc. capitanei; sigillatum est in actis. Quae praesentes literae privilegii confirmationis, praemisso modo oblatae, sunt actis nobilis officii consularis civitatis Vilnensis insertae etc. etc.

---

szywaią się, po kamienicach biegaiąc, wielką przeszkodę braciom y siostrom, w confraternii miłosierdzia Bożego zostaiącym, czynią; zabiegaiąc wprzódy, a zwłaszcza nie będący w teyże confraternii wpisani, ażeby tedy biczownicy, których iest sześciu, korbaczami albo biczami odganiali y nie dopuszczali podczas grassowania obiegać y iałmużny odbierać, dla których uskromienia, ieśliby tego potrzeba była, za prożbą ubogich starszych, sług mieyskich urzędowych, tak imć pan wóyt, iako y inni panowie burmistrze przydać maią, y takowy za pokazaniem od którego kolwiek z biczowników, ma bydź w więzieniu ratusznym osadzony. Na ostatek ubodzy starśi, według dawnych artykułów y przywilieiów, od nayiaśnieyszych królów ichmć confirmacyinych, maią się in toto zachować. A ieśliby w czym przydać y meliorować potrzeba było, in futurum wolność onym zachowuiemy. A tak my, do prożby y suppliki bractwa miłosierdza Bożego łaskawie się skłoniwszy, te artykuły adpraesens, za zgodą wszystkich braci, bez żadney contradykcii postanowione, a przed nami produkowane, wiecznymi czasy nadawszy, stwierdzamy y, podpisawszy ręką pisarza naszego, pieczęć urzędu burmistrzowskiego y radzieckiego Wileńskiego przycisnąć ad perpetuam rei memoriam wskazaliśmy. Actum anno, mense et die ut supra.

1744 г. Ноября 20 дня.

Изъ книги № 5141, за 1742—1745 годы, стр. 1334.

28. Подтвердительная привилегія короля Августа III-го, данная цеху Виленскихъ кожевниковъ и заключающая въ себѣ цеховой уставъ.

Вслѣдствіе ходатайства кожевниковъ, такъ называемыхъ красно-черно-шкурниковъ подтвердить имъ прежнія привилегіи, погибшія во время Московскаго нашествія, король Августъ III подтверждаетъ имъ правила, составленныя магистратомъ и вошедшія въ прежнія привилегіи:

1) Въ день св. Николая всѣ кожевники должны избрать изъ среды себя годичныхъ старшинъ, въ вѣдѣніи которыхъ должны находиться цеховая казна и цеховое управленіе;

2) кожевники должны имѣть свой алтарь въ костелѣ св. Юрія;

3) принимать въ цехъ можно только лицъ *безупречной вѣры и происхожденія*;

4) засѣданія должны отбываться у старшинъ черезъ двѣ недѣли.

5) Братчики должны праздновать *сухіе дни* четыре раза въ году, по извѣщенію старшинъ;

6) младшіе члены цеха должны принимать участіе въ костело-служеніи.

7) мастера должны обходиться съ товарищами и учениками вѣжливо и въ случаѣ упрямства дѣлать выговоры въ присутствіи другихъ старшинъ;

8) лица, позволившія себѣ въ пьяномъ видѣ разныя непристойности во время засѣданія, подвергаются установленному взысканію;

9) товарищи, самовольно покидающіе своихъ мастеровъ, исключаются изъ цеха;

10) мастерамъ воспрещается переманивать къ себѣ товарищей, подъ страхомъ взысканія *камня* воску;

11) убогіе братчики должны получать отъ цеха вспомоществованіе;

12) товарищи обязаны уплачивать своимъ мастерамъ за порчу какой нибудь работы;

13) вдовамъ предоставляется право держать у себя товарищей въ теченіи полутора года;

14) непослушные приказаніямъ годичнаго старшины подвергаются штрафу отъ 3 гр. до 1/2 камня воску;

15) умершіе члены цеха должны хорониться въ присутствіи всего цеха;

16) убогіе члены должны хорониться на общественный счетъ;

17) годичные старшины должны представлять отчетъ о своей дѣятельности въ день св. Николая;

18) правила эти должны быть обязательны для всѣхъ вообще кожевниковъ;

19) всѣ члены должны наблюдать, чтобы лица посторонніе не смѣли заниматься ни торговлей, ни выдѣлкой сырыхъ шкуръ;

20) разрѣшается покупать сырыя шкуры только Виленскимъ купцамъ для прикрытія товаровъ;

21) Виленскимъ рѣзникамъ продавать сырыя шкуры постороннимъ лицамъ строго запрещается;

22) запрещается другому кожемяцкому цеху (большіе сѣро-бѣло-шкурники) заниматься выдѣлкой красныхъ и черныхъ шкуръ;

23) ему же запрещается переманивать къ себѣ товарищей, подъ страхомъ взысканія 100к. штрафу;

24) партачи (самозванцы), занимающіеся выдѣлкой кожъ, подвергаются конфискаціи найденныхъ у нихъ кожъ въ пользу магистрата и цеха.

Sabbatho ante dominicam septuagesimae die decima tertia mensis Februarii, anno Domini millesimo septingentesimo quadragesimo quinto.

Coram actis nobilis officii consularis civitatis sacrae regiae maiestatis metropolitanae Vilnensis comparentes personaliter honesti domini Michael Hołdowski, Stanislaus Bondziewicz, Casimirus Saldziewicz, Andreas Szypiel, Andreas Okuniewicz, Thomas Wołkanowski, seniores contubernii cerdonum nigri rubrique coloris, cives Vilnenses, sani mente pariter et corpore existentes, praesentes literas privilegii confirmationis serenissimi Augusti 3-tii, regis Poloniae et magni ducis Lithvaniae, domini nostri clementissimii, contubernio suo servientes, salvas et illesas in authentico scriptas, nullius suspitionis obnoxias, manu eiusdem serenissimi regis Poloniae et magni ducis Lithuaniae propria subscriptas, sigilloque minori m. d. L. communitas, cum introfusius contentis, propter aeviternam rei memoriam et meliorem securitatem contubernio suo, nomine suo et nomine totius contubernii sui, ad acta obtulerunt, quarum literarum, praemisso modo oblatarum, de verbo ad verbum rescribendo contenta, tenor sequitur estque talis:

August trzeci, z Bożey łaski król polski, wielki xiążę Litewski et cet. Oznaymuiemy tym listem przywileiem naszym, komu by o tym wiedzieć należało. Pokładany był przed nami extrakt z xiąg szlachetnego urzędu burmistrzowskiego radzieckiego miasta naszego stołecznego Wilna, aktykacyi przywileiu confirmationis nayiaśnieyszego antecessora naszego, świętey pamięci Augusta wtórego, króla imci polskiego y wielkiego xiąxęcia Litewskiego, pana oyca naszego, dawnieysze przywileia y prawa de datis w nim expressis, inserowane stwierdzaiącego, pod rokiem tysiąc siedmsetnym dwudziestym ósmym, miesiąca Nowembra trzeciego dnia wydany, pieczęcią urzędową pomienionego urzędu magistratu Wileńskiego przy podpisie ręki pisarskiey obsygillowany, cały, nienaruszony, artykuły dobrego porządku cechowi garbarskiemu czerwono-czarno - skurników y kordywaników w sobie zawieraiący, y suplikowano do nas było przez niektórych rad, urzędników naszych, przy boku naszym zasiadaiących, imieniem uczciwych Michała Hołdowskiego, Stanisława Bondziewicza, Kazimierza Saldziewicza, Andrzeia Szypiela, Andrzeia Okuniewicza, Thomasza Wołkanowskiego, starszych y mistrzów pomienionego cechu czerwono-czarno-skurników y kordywaników na tenczas będących, ażebyśmy wyż specyfikowany extrakt aktykacyi przywileiu confirmationis nayiaśnieyszego antecessora naszego, cum additamento nowych artykułów w nim wyrażonych, (ex quo sam authentyk z innemi przywileiami czasu inkursyi Moskiewskiey immediate przeszłey zaginął) stwierdzili y korroborowali; który extrakt urzędu burmistrowskiego radzieckiego Wileńskiego, od słowa do słowa wpisuiąc, tak się w sobie ma.

We środę po święcie wszytkich świętych dnia trzeciego miesiąca Nowembra, roku tysiąc siedmsetnego dwudziestego ósmego, przed urzędem y sądem burmistrzowskim y radzieckim Wileńskim, na teraznieyszy rok zasiadaiącym, stanowszy oczewiście sławetni y uczciwi Michał Szydłowski, Michał Hołdowski, Andrzey Szypiel, Krzysztof Jastrzembski, Stanisław Bondziewicz, Kazimierz Szulski, starsi roczni, imieniem swoim y imieniem całego cechu swego garbarskiego czerwono-czarno-skurników y kurdywaników, mieszczan Wileńskich reprodukowali y pokazali przywiley konfirmacyiny nayiaśnieyszego króla imci Augusta wtórego, pana naszego miłościwe-

go, szczęśliwie nam panuiącego, z pieczęcią wielką wielkiego xięstwa Litewskiego, z artykułami w nim wyrażonemi, od magistratu iego królewskiey mości Wileńskiego nadanemi, żadney suspiciey y censurze nie podległy, który ob reverentiam nie chcąc, co schadzka y zgromadzenie cechu onego propter subsequentem determinationem częstokroć zażywać, do aktów burmistrzowskich y radzieckich Wileńskich podali, który słowo w słowo wypisać, pieczęć urzędu burmistrzowskiego y radzieckiego Wileńskiego przycisnąć, ręką pisarza przysięgłego zkollacyonowawszy podpisać y z aktów wydać pokornie suplikowali; którego to przywileiu konfirmacyinego króla imci Augusta wtórego sequitur tenor takowy:

August wtóry, z Bożey łaski król polski, wielkie xiążę Litewskie et cet. Oznaymuiemy tym listem confirmacyinym przywileiem naszym, komu by wiedzieć należało: iż przed nami produkowali y pokładali uczciwi Michał Szydłowski, Michał Hołdowski, Andrzey Szypiel, Krzysztof Jastrzembski, Stanisław Bądziewicz, Kazimierz Szulski, starsi y mistrzowie cechu garbarskiego czerwono-czarno skurników y kudywaników, w mieście naszym Wileńskim będącego, cztyry przywileia pargaminowe nayiaśnieyszych królów ichmościów polskich antesessorów naszych: pierwszy świętey pamięci Zygmunta trzeciego, de data w Warszawie, dnia dwudziestego siódmego miesiąca Nowembra, roku Pańskiego tysiąc sześćset dwudziestego siódmego podpisany y pieczęcią kancellaryi mnieyszey w. x. Lit. zapieczętowany, przez Moskwicina, na tenczas nieprzyiaciela naszego, nadwerężony y nadruszony, niwczym niepodeyrzany, artykuły pewne, od szlachetnego magistratu naszego Wileńskiego do dobrego porządku cechu tegoż garbarskiego w sobie zawieraiące, stwierdzony; drugi świętey pamięci Władysława czwartego, pod datą w Wilnie dnia piątego miesiąca Lipca, roku Pańskiego tysiąc sześćset trzydziestego trzeciego, bez pieczęci, bo ią Moskwa oddarła; trzeci świętey pamięci Jana Kazimierza, de data w Wilnie dnia siedmnastego miesiąca Czerwca, roku Pańskiego tysiąc sześćset sześćdziesiąt czwartego; czwarty świętey pamięci Jana trzeciego, datowany w Warszawie dnia pierwszego mca Maia, roku Pańskiego tysiąc sześć ośmdziesiąt trzecigo,—y piąty nasz, pod datą w Warszawie, dnia siedmnastego miesiąca Sierpnia, roku Pańskiego tysiąc sześćset dziewięćdziesiąt dziewiątego, ręką nayiaśnieyszych królów ichmościów antecessorów naszych y naszą podpisane, y pieczęciami zawiesistemi kancellaryi w. x. Lit. zapieczętowane, całe, zupełne y żadney w sobie wątpliwości niemaiące, któremi to przywileiami nayiaśnieysi antecessorowie nasi y my sami swobody y wolności w używaniu rzemiosła garbarskiego czerwono-czarnoskurników y kurdywaników, oraz niektóre punkta dla lepszego zachowania porządku łaskawie nadali y one wiecznemi czasy zmocnili. Przykładem nayiaśnieyszych antecessorów naszych chętnie idąc, do tego się skłaniamy, nietylko dawne prawa, przywileia y wolności wiernym naszym poddanym mieszczanom stwierdzamy, ale ieszcze y nowe wolności y swobody, w tymże rzemiośle garbarskim używać, ile z nas być może, y co się w dawnieyszych przywileiach nie dołożyło, za supliką uczciwych wyż wyrażonych mieszczan naszych Wileńskich y rzemieśników cechu garbarskiego, ex consensu magistratu naszego Wileń-

skiego uczynioną, nadać onym umyśliliśmy. Jakoż my król, za prośbą panów rad y urzędników naszych, przy boku naszym rezyduiących, na tośmy zezwolili, aby nowym przywileiem naszym nowe artykuły cechowi garbarskiemu czerwono-y czarnoskurników y kurdywaników nadali y w lepszą rezę y porządek ten cech garbarski wprowadzili, inkonwencye y exorbytancye przeciw przywileiów naszych y antecessorów naszych dzieiące się, przez które cechy garbarskie wielko—y mało-skurników do takiego przyszły ubóstwa, że sufficyencyi w opatrzeniu y dozorze kaplicy y ołtarza brackiego mieć y chwały Bożey promowować nie mogą, umollifikowali y artykuły nie raz rzeczonemu cechowi przepisali, podług których aby wiecznemi czasy sprawowali się y swoie zwyczaie porządkowe zachowali.

Artykuł pierwszy. Naprzód bracia rzemiosła czerwono—y czarno-skurników y kurdywaników wyprawuiącego teraz będący y potym, którzy by się do nich przyłączyli y wpisali, maią zgromadzenie swe mieć na każdy rok w dzień świętego Michała, w domu starszego, gdzie starszych dwuch miedzy sobą maią obrać do sprawowania rocznego, ludzi dobrych, pod mnieyszą iuryzdyką osiadłych y miastu przysięgłych; z których starszych u iednego skrzynka tego zgromadzenia do roku ma być w dobrym opatrzeniu, a u drugiego klucz, do tego dwa klucze osobliwe do teyże skrzynki u dwu braci, na ten że czas do tego obranych, ludzi także osiadłych y miastu przysięgłych, maią być, y tak iako za wszytkich tych czterech spólną wiadomością przychody wszelkie z tego bractwa ich maią być w tey skrzynce spólnie z przywileiem, z regestrami y z prawami wszelkiemi tego bractwa chowane, także rozchód wiernie y prawdziwie za spólną także wszytkich czterech wiadomością ma być czyniony.

Wtóry artykuł. Iż bractwo każde od pana Boga y świętych iego ma mieć początek, przeto my starać się o to wprzód mamy, aby iegomość ociec przeor kościoła świętego Jerzego z bracią tegoż konwentu y starszemi swoiemi, którym by to należało, nam pozwolili mieć, iako y przedtym przed pożarem było, kaplicę swoią osobliwą w tym kościele świętego Jerzego, w którey by bracia rzemiosla tego nabożeństwo swoie według sporządzenia tych że oyców odprawowali.

Trzeci artykuł. Tymże starszym dwiema wolno będzie wpisywać do tegoż bractwa y przyimować, kto by o to u nich żądał, tylko aby takowi byli urodzenia dobrego w religiey y narodzie braku żadnego nie czyniąc.

Czwarty artykuł. Schadzka braci wszytkich u starszego, u którego skrzynka będzie, co dwie niedzieli, w dzień niedzielny schodzić się maią, dla obmyśliwania o porządku dobrym y przymnożenia chwały Bożey, oprócz żeby zaszła którego trudność taka, która by słusznie onego wymówić mogła.

Piąty artykuł. Wigilie maią być zaduszne odprawowane cztery razy do roku, to iest na każde suchedni, na które starsi inszą bracią maią obsyłać; który nie przyidzie, ma dać do skrzynki cztery grosze litewskie.

Szósty artykuł. Młodsi bracia od starszych na to naznaczeni na święta uroczyste na iutrzniach, mszach, nieszporach świece maią w kościele zapalać, one nosić, y inne posługi kościelne odprawować, pod

posłuszeństwem, toż y na żałomszach brackich czynić powinni.

Siódmy artykuł. Starsi młodszych, iakoby się mieli sprawować, maią łagodnie nauczać; gdzieby ich w tym nie słuchali, przy drugich dwuch z braci starszey, do siebie wezwanych, słowy skarać y na to, gdzieby nie dbali, na schadzce wszytkim opowiedzieć; tam gdzieby się nie upokorzył, przez sług, wziętych od urzędu radzieckiego, do więzienia ma być oddany y onym według występku swego karany.

Ósmy artykuł. Jeśliby też który brat w bractwie albo czasu innego upiwszy się nałaiał staroście albo młodszemu, tedy mu maią rozkazać, żeby ustąpił z bractwa; ieśliby nie chciał, wyprowadzić go maią; a ieśliby się wrócił, tedy powinien karanie cierpieć y winę dać według ustawy braterskiey, gdzieby się z tego nazaiutrz wychwalał, albo żeby starszych nie przeprosił.

Dziewiąty artykuł. Gdyby też towarzysz, swego czasu nie wytrwawszy u magistra, odszedł bez wszelkiey a ważney przyczyny, takowy od rzemiosła odpadać ma, okrom żeby się zaś wrócił y czasu swego wytrwać chciał za pokaraniem słusznym.

Dziesiąty artykuł. Mistrz żaden towarzysza nie tylko przewabiać od drugiego mistrza do siebie, ale ani zbiegłego przyimować nie ma, pod winą kamienia wosku do skrzynki, chyba żeby miał pozwolenie od pana iego, u którego pierwiey był.

Jedynastg artykuł. Jeśliby pan Bóg na którego brata dopuścił upadek iaki y niefortunę, ogień abo inszą złą przygodę, y do ubóstwa przyszedł, takowy od starszych za wiadomością braci z skrzynki ratowan być ma; wszakże ieśliby zaś do czego przyszedł żeby się zapomógł, to co mu się dostało, powinien wrócić.

Dwunasty artykuł. Szkodę, ieśliby towarzysz mistrzowi swemu w rzemiośle iaką uczynił, za uznaniem y uważeniem starszych, onę płacić y nagrodzić powinien.

Trzynasty artykuł. Wdowa po mężu swym pozostała do roku y sześciu niedziel towarzyszów żadnych od niey ani odmawiać nikt, ani odwabiać niema.

Cztyrnasty artykuł. Starszym mistrzom albo rocznym starostom posłuszni być na wszelakie rozkazanie maią, co kolwiek do bractwa należy, pod karaniem trzech groszy raz, drugi raz pod winą sześci groszy, trzeci raz pod karaniem pół kamienia wosku do skrzynki braterskiey.

Piętnasty artykuł. Gdyby też kto z braci, sam, żona, dzieci umarli, takowego wszytka bracia, obesłani będąc od starszych przez młódszego, prowadzić ciało y wszelakie powinności chrześciańskie odprawować maią.

Szesnasty artykuł. A ieśliby też mistrz który ubogi umarł, żeby go czym nie było pochować, pieniędzmi z skrzynki założyć y pogrzeb uczciwy sprawić starsi powinni będą.

Siedmnasty artykuł. Liczba y rachunek przy odmianie starszych, każdy rok na święty Michał przy bytności wszytkich braci dziać się ma; ieśli by w czym niezgadzali się, urzędowi radzieckiemu donieść to maią.

Ośmnasty artykuł. Wszyscy z braci w tym zgromadzeniu y bractwie będący rzemiosła czerwono-czarno-skurników, by też y pod inną iurysdykcyą, a nie mieyską mieszkał, który z nas pod tenże porządek y artykuły opisane podlegać y one we wszytkim zachować całe obiecuiemy.

Dziewiętnasty artykuł. Maią też tego z pilnością postrzegać, aby ci, którzy sami tych skur, ile surowych niewyprawowanych, rzemiosłu ich należących, nie robią,

iako to przekupniowie nie przekupowali, kupcy z inszych miast, miasteczek, przyiezdży, także żydzi, tatarowie iawnie y pokątnie tak w szlachtarniey żydowskiey y w iatkach publicznych, na wyrobienie onych ullo praetextu w mieście naszym Wileńskim nie skupowali y z miasta nie wyprowadzali, pod utraceniem y zabraniem tych skur na urząd burmistrzowski y radziecki miasta naszego Wilna; które to skury na poprawę ratusza y murów przez szafarzów publicznych mieyskich przedane, obrócone być maią.

Dwudziesty artykuł. Kupcom zaś Wileńskim dla przykrywania tak towarów na wozach, iako y na wicinach będących, kupować wolno będzie, a więcey cale nikomu krom braci y mistrzów rzemiosła wielko-y mało-czerwono-czarno skurników nie wolno będzie.

Dwudziesty pierwszy artykuł. Tak też rzeźnicy Wileńscy aby żadnych skur u swoich braci żadnym sposobem nie skupowali y skupionych iawnie y potaiemnie, krom tych, które skury sami z bydła u siebie bitego maią, nie przedawali, oprócz garbarzom, mieszczanom naszym, Wileńskim, skurami surowemi y wyprawnemi nie handlowali, z miasta nie wywozili, takoż pod utraceniem tych skur y zgrabieniem onych, które maią być deponowane w wadze publiczney ratuszney y przez szafarze mieyskie, za co się przedadzą, spisać się y na naprawę murów miasta dwie części, a trzecią część do kaplicy świętey Barbary bractwa czerwono-y czarno-skurników obrócone być maią.

Dwudziesty wtóry artykuł. Tudzież mieć chcemy y rozkazuiemy, aby cech kożemiacki, szaro - biało skurnikowie—skur y safianicy czerwono - czarno, oraz kurdywanie nie powinni wyprawować pod konfiskacyą tych że skur, iako y zapłaceniem kop czterdziestu; którey winy dwie części y skur zgrabionych na reperacyą mieyskich Wileńskich murów, a trzecią część na kaplicę świętey Barbary y cechu wyż rzeczonego obrócono być ma.

Dwudziesty trzeci artykuł. Ciż kożemiacy wielko-skurnicy od mistrzów y braci cechu garbarskiego czerwono-y czarno skurników, oraz kurdywaników, iako samych z magistrów przyimować, tak y czeladź odmawiać, pod winą |sto kop groszy Litewskich, z powroceniem tegoż magistra y czeladnika tego rzemiosła, którego by do siebie przyięli y namówili; podobnym sposobem cech czerwono-czarno-skurników y kurdywaników magistrów y czeladź wielko-skurników przyimować pod tąż winą nie powinni będą.

Dwudziesty czwarty artykuł. Partacze gdyby się iaką kolwiek iurysdyką—duchowną, senatorską y pańską protekcyą tam intra, quam extra maenia miasta naszego Wilna znaydować się y domami mieszkali, nie będąc cechowemi y prawa mieyskiego nie maiąc y nie wysłużywszy się, na przeszkodę pomienionych cechów wielko-y mało-skurników czynić, skury skupować, wyprawować y wyprawne skrycie y iawne, przedawać mieli, tedy takowe skury wyprawne y niewyprawne na każdym mieyscu, by też pod inną iurysdyką y protekcyą mieszkaiącego partacza, grabić, konfiskować y one ad usum publicum na restauracyą ratusza y murów miasta naszego Wilna obrócić wolno będzie. Przeciwny zaś temu naszemu przywileiowi y nadaniu tych artykułów y porządku wyż rzeczonego cechu, ieśliby partacze na oppressyą mistrzów y rzemiesników cechu garbarskiego subordy-

nować kogo mieli, abo samą rzeczą onych aggrawowali, winę w gleycie naszym protekcyonalnym pod datą w Warszawie, dnia dwudziestego pierwszego miesiąca Lutego, roku Pańskiego tysiąc siedmsetnego dwudziestego założoną y wyrażoną, u wszelkiego sądu y urzędu zapłacić irremissibiliter tenebuntur.

My król, takowe tedy artykuły ninieyszym listem naszym, łaskawie się do prośby y supliki cechu garbarskiego skłoniwszy, nadawszy nowe y dawne artykuły, y wszytkie we wszytkich przywileiach, prawach y wolnościach, od świętey pamięci nayiaśnieyszych antecessorów naszych konferowane y utwierdzone, teraz denuo stwierdzamy, umocniamy y przy nienaruszney mocy in genere et specie contenta, punkta, klauzuły y paragrafy, iako by tu słowo w słowo wpisane były, wiecznemi czasy zostawuiemy, przy powinney mocy zachowuiemy, y aby od wszytkich, do których należy, bez żadney wątpliwości, wcale y wiecznie zachowane były, mieć chcemy y rozkazuiemy. Na co, dla lepszey wiary y mocy ręką się naszą podpisawszy, pieczęć w. x. Lit. przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia ósmego miesiąca Grudnia, roku Pańskiego tysiąc siedmset dwudziestego wtórego, panowania naszego dwudziestego szóstego roku. U którego to przywileiu konfirmacyinego podpis ręki króla imci, pana naszego miłościwego, przy pieczęci wielkiey zawiesistey w. x. Lit. iest temi słowy: Augustus rex. Additamen zaś takowy: konfirmacya artykułów cechu garbarskiego. Michał Konstanty Nowicki—podczaszy Trocki, iego królewskiey mości pieczęci mnieyszey w. x. L. sekretarz, mp.

Urząd szlachetny burmistrzowski y radziecki Wileński przywiley confirmacyiny, cum intro contentis articulis wyrażonemi, do xiąg urzędu y sądu burmistrzowskiego y radzieckiego Wileńskiego przyiąwszy, per sententiam zkollacyonowawszy, wyż pomienionemu cechowi garbarskiemu czerwono-czarno skurników y kurdywaników przy pieczęci swey urzędowey wydać rozkazał. Po którego przywileiu konfirmacyinego do aktów podania wyż pomienieni sławetni y ucściwi starsi Michał Szydłowski, Michał Holdowski, Andrzey Szypiel, Krzysztof Jastrzęmski, Stanisław Bondziewicz, Kazimierz Szulski, postanowiwszy się przed nami y tymże urzędem burmistrzowskim y radzieckim Wileńskim, donieśli y opowiedzieli, iż stosuiąc się do artykułu dwudziestego, a widząc wielki nieporządek y nieposłuszeństwo y wiele w cechu swoim dzieiących się, dla artykułów dawnieyszych niewyraźnie napisanych, ile pod teraznieyszy czas wznieconych, znayduiących się exorbitancyi y inkonweniencyi, za wspólną zgodą wszytkich w cechu braci tegoż rzemiosła czerwono-y czarno-skurników y kurdywaników, dla zachowania w przyszły czas lepszego porządku umówione, między sobą y postanowione artykuły niżey wyrażone, do urzędu naszego pokornie suplikowali, ażebyśmy one przez wyrok nasz stwierdzili y approbowali. Jakoż wprzódy urząd nasz burmistrzowski y radziecki Wileński, podane artykuły dobrze zrozumiawszy, one strutynowawszy y zważywszy, że nic przeciw prawu w sobie y innych cechów szkodzie nie zawieraią, skłonił się do wyż pomienioney prośby y supliki imieniem całego cechu czerwono-y czarno-skurników y kurdywaników mieszczan Wileńskich, uczynioney, artykuły produkowane, niżey wyrażone, przez wyrok swóy aby sentencyą swoią iudicialiter poliorowawszy, nemine contradicente stwier-

dził y wiecznie approbował y w przyszły czas nienarusznie zachować postanowił y deklarował.

1 artykuł. Ażeby w cechu czerwono- y czarno - skurników nad sześć starszych więcey nie było y nie ważyli się nad pomienioną liczbę obierać na starszeństwo. Jeśliby zaś który z liczby starszych umarł, wolno będzie na mieyscu zmarłego takiego z szafarzów, który by lat dwie szafarstwa odsłużył w cechu, za zgodą wszytkich braci obrać.

2 artykuł. Żaden z braci cechu garbarskiego aby nieważył się podstępku czynić y podkupować się pod bratem swoim cechowym, który by pierwiey skury surowe niewyprawne, tak w iatkach, na rynku, na ulicy, na kożdym mieyscu, iako y w nakładzie do tego rzemiosła należącym podkupować się, pod zapłaceniem winy według rozsądku y uznania starszych, iednak bez uciemiężenia.

3 artykuł. Który by z braci skury wyprawne gotowe do przedania miał, wolno w domu swoim przedać, a do szewców, rymarzów y siedlarzów y innych, którzy bez rzemienia obeyść się nie mogą, niewolno nosić, tylko na targ, gdzie mieysce dawne od magistatu naznaczone iest, wynosić, oprócz do gości panów senatorów y do klasztorów za potrzebowaniem onych wolno nosić będzie, krom tych excepcyi, i eśliby którego brata po stronach z towarem, to iest, z skurami wyprawnemi złapano, czyli też dowiedziawszy się należycie dowiedli, ma być ten towar zgrabiony do cechu y do świętey Barbary kaplice obrócony; a za uporem strony tedy do magistratu do rozrządzenia według dawnych artykułów oddany być ma.

4 artykuł. Każdy magistr, który by nie miał prawa chłopięcego, ma naypierwiey od starszych rocznych wyprawić y otrzymać prawo y dać według dawnego zwyczaiu do starszych cechowych złotych piętnaście. Który by zaś mayster chłopca przyiął y onego sprobowawszy, takowego chcącego w tym rzemieśle być zmówiwszy onego na wiele lat służyć, ma do cechu wpisać według zwyczaiu, y tenże chłopiec nie powinien mieć od swego magistra bądy alias swoiey prywatney roboty y niema iuż odtąd poniedziałkować, pod karaniem starego obyczaiu, to iest, plagami.

5 artykył. Jeśliby który z braci od swego brata w rzemieśle swoim iaką miał krzywdę z iakiey kolwiek okazyi, ma y powinien iść skarżyć się do starszych rocznych y grosz przy skardze położyć, a starsi roczni według przysięgi z drugiemi starszemi przeszłemi sprawiedliwie rozsądzić.

6 artykuł. Szafarze y młodzi bracia, tak starszych rocznych iako y przeszłych szanować, obserwować y wszelkie posłuszeństwo w kaplicy świętey Barbary, przy kościele świętego Jerzego będącey, y na każdym mieyscu świadczyć y podług porządku y zasług cechowych sprawować się powinni będą, pod winą za uznaniem według excessu przez rocznych starszych, iednak bez ciężkiego oney nakładu.

7 artykuł. Roczni szafarze ze wszytkich składanek, wyborów wybranych y innych bez żadney odwłoki wydawać liczbę przed starszemi swemi nowoobranemi stołowemi przy bytności wszytkich braci cechu swego wydawać, bez żadney sprzeczki y wymówki, powinni będą.

Które to ad praesens reprodukowane za zgodą wszytkich, bez żadney kontradykcyi ustanowione y namówione, salva additione in futurum innych in melius przydania,

ieżeliby tego potrzeba była, pieczęcia urzędu naszego stwierdziwszy, podpisać urząd nasz burmistrzowski y radziecki Wileński per extractum ad perpetuam rei memoriam wydać rozkazał. Actum anno, mense et die ut supra. U tego extractu przy pieczęci urzędowey magistratu Wileńskiego podpisy rąk sequntur in hunc sensum: Paweł Konstanty Macelewicz, sekretarz iego królowskiey mości, radca y miasta stołecznego Wileńskiego intriusque iudicii przysięgły pisarz, m. p. Correxit Szypniowski. Extrakt przywileiu konfirmacyinego iego królewskiey mości y artykułów w nim wyrażonych, cechowi garbarskiemu służących, z przydatkiem innych, od szlachetnego magistratu Wileńskiego artykułów przydanych nemine contradicente. Est in actis nobilis officii consularis Vilnensis.

My tedy król, przychylaiąc się do pokorney prośby panów rad urzędników naszych, przy boku naszym zasiadaiących nomine pomienionych desuper garbarzów miasta naszego Wilna, do nas uczynioney, takowy extrakt przywileiu confirmationis nayiaśnieyszego antecessora naszego, cechowi garbarskiemu czerwono-czarno-skurników y kurdywaników Wileńskich służący, ze wszelką w nim sonancyą in omibus punctis et paragrafis (in quantum iuris est) mocą y powagą naszą królewską stwierdzamy, approbuiemy y konfirmuiemy. Działo się w Grodnie, na seymie ieneralnym, roku Pańskiego tysiąc siedmsetnego cztyrdziestego czwartego, miesiąca Listopada dnia dwudziestego, panowania naszego XII roku. Apud quas literas privilegii confirmationis, praemisso modo ad acta oblatas, subscriptiones manuum circa sigillum appensile sequuntur suntque tales: Augustus rex.. Confirmacya praw y artykułów, cechowi garbarskiemu w mieście naszym Wilnie służących. Stefan z Głogowy Kossowski, czesznik Brzeski. Kuiawski, iego królewskiey mości pieczęci mnieyszey wielkiego xięstwa Litewskiego sekretarz. Procancellariatu celsissimi ac illustrissimi principis, Michaelis ducis in Klewań et Żukow Czartoryski procancellarii m. d. L. Homeliensis, Georgenburgensis, Usviatensis, Podusviatensis etc. capitanei. Sigillatum est in actis. Quae praesentes literae privilegii confirmationis, praemisso modo oblatae, sunt actis nobilis officii consularis civitatis sacrae regiae maiestatis metropolitanae Vilnensis insertae, inscriptae ac insinuatae etc.

1744 г. Ноября 24 дня.

Изъ книги № 5141, за 1742—1745 г., стр. 1642.

29. Потвердительная привилегія короля Августа III Виленскимъ цехамъ, кузнецкому, слесарному, оружейному и проч. на ихъ правила и уставъ.

Sabbatho ante dominicam sextam post Pentecosten, die decima septima mensis Julii, anno domini millesimo septingentesimo quadragesimo quinto.

Coram actis nobilis officii consularis civitatis s. r. m. metropol. Vilnensis comparens personaliter honestus ac famatus dominus Georgius Boboryk—senior contubernii ensificum, civis Vilnensis, iuratus, sanus mente, pariter et corpore existens, nomine suo et nomine contuberniorum fabrorum caldeatorum ac ensificum, praesentes literas privilegii confirmationis serenissimi Augusti tertii, regis Poloniae et magni ducatus Lithuaniae, domini nostri clementissimi, contubernio suo servientes, salvas et illaesas, in authentico scriptas, nullius suspicionis obnoxias, manu eiusdem serenissimi regis Poloniae et magni ducatus Lithuaniae, domini nostri clementissimi, propria subscriptas, sigilloque maiori m. d. Lit. appensili communitas, cum introfusius contentis propter aeviternam rei memoriam et meliorem securitatem sui ad acta obtulit. Quarum literarum, praemisso modo ac acta oblatarum, de verbo ad verbum rescribendo contenta, tenor sequitur estque talis.

Augustus tertius, Dei gratia rex Poloniae, magni ducatus Lithuaniae etc. Significamus praesentibus literis nostris universis et singulis, quorum interest vel intererit. Supplicatum nobis fuisse per consiliarios nostros, lateri nostro assidentes, nomine civium nostrorum Vilnensium infra expressorum caertae societatis seu contubernii artificum, videlicet fabrorum caldeatorum et ensificum, quatenus iura, privilegia, articulos et ordinationes eorum, a divis antecessoribus nostris, serenissimis regibus Poloniae et magnis ducibus Lithuaniae clementer collata et collatas, et ab iisdem confirmata et confirmatas, inferius de tenore specificata et specifitatas, praecipue vero privilegium serenissimorum Sigismundi primi, tam Sigismundi Augusti, Stephani, Sigismundi tertii, Vladislai quarti, Joannis Casimiri, praedecessorum nostrorum charissimorum, in authentico privilegii confirmationis serenissimi Joannis Casimiri coram nobis repraesentato, salvo et illaeso, nulliusque suspitionis obnoxio, expraessa et expraessas, authoritate nostra approbaremus, ac in omnibus punctis, clausulis et paragraphis, propter aeviternam rei memoriam confirmaremus, quorum fidem omnium iurium, privilegiorum, articulorum et ordinationum serenissimi Joannis Casimiri, per expressum exaratorum, de verbo ad verbum tenor est, qui sequitur talis.

Joannes Casimirus, Dei gratia rex Po-

lonae etc. Significamus praesentibus literis nostris, universis et signulis. Supplicatum nobis fuisse nomine civium nostrorum Vilnensium certae societatis seu contubernii artificum, videlicet fabrorum, serifabrorum, caldeatornm, ensificum, horologificum, cultrificum, quatenus iura ac privilegia et ordinationes eorum, a divis antecessoribus nostris, serenissimis regibus Poloniae et magnis ducibus Lithuaniae, clementer collatas et ab iisdem confirmatas, praecipue vero privilegium divi regis Sigismundi primi, tum Sigismundi Augusti, Stephani, Sigismundi tertii, parentis Vladislai quarti, fratris nostri charissimi confirmationes, authoritate nostra approbaremus ac in omnibus suis punctis, clausulis et paragraphis confirmaremus. Quorum quidem omnium articulorum ordinationis ac privilegiorum in confraternitate divi Vladislai quarti, fratris nostri, per expressum exaratorum atque eiusdem confirmationis Vladislavianae de verbo ad verbum tenor est qui sequitur talis:

Vladislaus, rex Dei gratia Poloniae etc. Significamus praesentibus literis nostris universis et singulis. Exhibitas nobis esse literas certas pargameneas, manu serenissimi domini Sigismundi tertii, parentis nostri desideratissimi, subscriptas et sigillo maiori m. d. Lit. pensili munitas, certam fraternitatem, societatem seu contubernium artificum, videlicet fabrorum, serifabrorum, caldeatorum, ensificum, horologificum, cultrificum, civium nostrorum Vilnensium, in se continentes, per divos antecessores nostros serenissimos reges Poloniae approbatas et ratificatas, idiomate latino exaratas, de data Varsaviae, die septima mensis Martii anno Domini millesimo sexcentesimo trigesimo primo, integras, salvas, illaesas omnique suspitionis nota carentes, supplicatumque est nobis, ut easdem authoritate nostra regia approbare et confirmare dignaremur. Quarum quidem literarum, cum suis annexis clausulis, qui infra sequitur est tenor talis:

Sigismundns tertius, Dei gratia rex Poloniae etc. Significamus praesentibus literis nostris, quorum interest, universis et singulis, quod cum expositum nobis esset nomine totius contubernii fabrorum, serifabrorum, caldeatorum, ensificum, horologificum, cultrificum, civium nostrorum Vilnensium, privilegii literas articulos, bonum ordinem concernentis, in se continentes, contubernio corundem, per divos antecessores nostros, reges Poloniae, gratiose collatas, per nos vero approbatas, non ita pridem tempore incendii divina permissione funesta ignis voragine periisse, suplicatumque nobis humiliter, ut hoc idem privilegium, seu ordinationes innovare, vel aliud simile in locum igne absumpti eidem contubernio censere dignaremur. Nos, visa supplicationis eius aequitate eoque animadverso, quod idem artifices rescriptum authenticum confragratarum literarum, ex actis officii consularis civitatis Vilnensis depromptum, coram nobis produxerunt, easdem privilegii literas, prout in eisdem actis officii consularis civitatis Vilnensis de verbo ad verbum tenore sequuntur tales.

Feria quinta die decima sexta Octobris, anno Domini millesimo sexcentesimo octavo, venientes personaliter ad acta officii nobilis consulatus civitatis regiae Vilnensis honesti Albertus Drozdowski, Stanislaus Wierzbicki, Joannes Mackiewicz, Laurentius Porecki, tanquam seniores contubernii serifabrorum, fabrorum, caldeatorum,

gladiatorum, horologificum, cultrificum, suo totiusque contubernii praedicti nomine obtulerunt privilegium pargameneum, salvum et illaesum, cum appensione sigilli m. d. L. subscriptioneque manus serenissimi ac invictissimi Sigismundi tertii, regis Poloniae magnique ducis Lit., nobis adpraesens feliciter regnantis, continens in se confirmationem privilegiorum serenissimorum, olim piae memoriae Sigismundi primi, Augusti Stephanique, regum Poloniae, super certos articulos contubernio praememorato datorum et concessorum, petentes illud iisdem actis inscribi, cuius de verbo ad verbum tenor hunc in modum sequitur:

Sigismundus tertius, Dei gratia rex Poloniae etc. Significamus praesentibus literis nostris, quorum interest universis et singulis. Exhibitas esse nobis nomine et ex parte artificum fabrorum, caldeatorum, serificum, gladiatorum, horologificum, cultrificum et recimachiorum, civium civitatis nostrae Vilnensis, literas pargameneas, manu propria serenissimi olim regis Stephani, antecessoris nostri, subscriptas et sigillo maiori m. d. Lit. pensili munitas, quibus quidem literis idem serenissimus rex Stephanus fraternitatem seu societatem contubernii artificum memoratorum, primum per serenissimum olim Sigismundum primum, regem, aevum nostrum, concessam et deinde per serenissimum olim Sigismundum Augustum, regem avunculum nostrum, confirmatam, iisdem literis approbavit, sanas, integras omnique suspicionis nota carentes, supplicatumque nobis, ut eas literas authoritate nostra regia approbare et confirmare dignaremur. Quarum tenor de verbo ad verbum sequitur talis.

Stephanus, Dei gratia rex Poloniae etc. Significamus iis literis nostris, quorum interest universis et singulis, praesentibus et futuris, earum notitiam habituris et habitas esse, coram nobis nomine contubernii seu fraternitatis artificum, videlicet fabrorum, caldeatorum, serifabrorum, gladiatorum, cultrificum, serenissimorum olim principum divorum Sigismundi primi et Sigismundi Augusti—regum Poloniae, literas pargameneas binas, manu eiusdem serenissimi regis piae memoriae Sigismundi Augusti subscriptas et sigillo minoris cancellariae m. d. Lit. obsignatas, constitutionem et confirmationem ejusdem contubernii memoratorum artificum in se continentes, sanas, integras, non vitiatas, ac nulli prorsus suspicioni obnoxias, supplicatumque nobis simul fuisse, ut eas ipsas confirmationis literas praedicti contubernii artificum in unum corpus fraternitatis coadunatorum, infra scriptas, authoritate nostra regia approbare et confirmare dignaremur, earum vero literarum tenor de verbo ad verbum qui sequitur iste fuit.

Sigismundus Augustis, Dei gratia rex Poloniae etc. Significamus tenore praesentium, quorum interest, universis et singulis praesentibus et futuris, hanc notitiam habituris. Oblatas esse nobis literas pargameneas divi olim parentis nostri Sigismundi, regis Poloniae et magni ducis Lithuaniae, pro decore et augmento civitatis nostrae Vilnensis societatem vulgoque fraternitatem dictam quorundam artificum, videlicet fabrorum ferrariorum, caldeatorum et serifabrorum, praedictae civitatis in se continentis, easdemque salvas, integras, nec in ulla sui parte vitiatas, aut corruptas, sed deinde nobis supplicatum est eorundem artificum nomine, ut simul ex authoritate nostra regia easdem appro-

bare et praedictae societati eorum etiam gladifabrorum et marsupiatorum artifices adiungere, velutique membra in unum coagulare dignaremur, atque propterea huius modi literas hic fideliter de verbo ad verbum inserere mandavimus, quarum tenor sequitur et est talis:

In nomine Domini, amen. Ad perpetuam rei memoriam, auctoritatis regum et euorum principatum in qualibet republica quidquid pro decore, augmento et civitate subditorum suorum ordinaverit, ne videlicet ejusmodi ordinationes lapsu temporis e memoria hominum quoque modo evanescent, id totum applicibus literarum et testium fide dignorum annotatione perennare consvevit, proinde nos Sigismundus, Dei gratia rex Poloniae etc. Significamus tenore praesentium, quibus expedit, universis, praesentibus et futuris, harum notitiam habituris, quomodo nos supplicationibus consiliarorum nostrorum huius ducatus nostri Lithuaniae sincere nobis dilectorum, pro parte magistrorum artificii fabrilis Vilnensis, nobis porrectis, benigniter inclinari volentes, scilicet, ut sub tempore felicis regiminis nostri praedicti artifices, videlicet fabri, caldeatores, serifices, circa negotia fabrialia se exerceant, ad meliorem in dies deveniant ordinem et in eadem arte sua canditionem et civilitatem, cum decore et augmento hujus nostrae civitatis Vilnensiseiusdem artificibus, primo expraessis, frateritatem et in, signia eorum artificii, vulgo alemanico cech cognominatum et ius seu statuta, quibus se gerere debet, dandum et concedendum duximus damusque et concedimus. 1-mo. Videlicet ut singulis annis pro diebus festis, videlicet beatissimae Mariae nivis, nec non sanctorum Georgii et Adalberti, martirum, simul convenientium, eligant inter se quatuor seniores, qui singulis quatuor anni temporibus coram congregatione magistrorum et sociorum statuta sua recitare procurabunt, et semper in diebus septimanis vel secundum eventum rerum, quoties opus fuerit, magistri ad unum ex senioribus conveniant ad consulendum pro bono statu et ordine suae fraternitatis et componendum de contigentiis in ipsorum societate emergentibus. Excessus iuxta continentiam suorum statutorum castigabunt, seniores quoque cistam communem cum literis et munimentis et aliis rebus fraternitatis conservent, ad artificum idoneos recipient, magistros etiam eligent seu creabunt, de arte sufficienter examinando; socii vero et discipuli, quia magistris recedunt, apud alios non laborent, donec prioribus satisfaciant; et quicunque magistri artificii praefati fabrilis non erunt inscripti vel recepti in fraternitatem in civitate nostra Vilnensi neque voluerint obedire, statutis dictae fraternitatis nostris, duntaxat ad castrum Vilnense pertinentes, nec non palatini ac aliorum officialium castri praefati exceptis, quos ab eadem fraternitate exemptos fieri volumus. Tales praedictum artificium fabriale laborare non debebunt, sed quando nos personaliter in civitate Vilnensi ademus fabri ducum, dominorum, dignitariorum et curientium nostrorum in hospitiis laborabunt, iuribus nostris salvis, in aliis vero utantur suae fraternitatis iuribusexcessus castigent, rebelles et contumaces dentur in castigationem civitati et in hoc advocatus, vel magistri civium consulesque debent ipsis fore auxilio, ab iniuriis ipsos defendendo, per eosdem magistros et socios demesticos et undecunque advenientes

intra civitatem ipsam Vilnensem, eam ipsam artem fabrilem, uti praefertur, exercent, more aliarum fraternitatum similium in civitalibus regni nostri Poloniae, praesertim vero in civitate Cracoviensi, hactenus habitae et observatae; simul cum insigniis praefatis et statutis tenentur habere, iis uti fruentur perpetuo et in aevum tenore praesentium mediarum. In cuius rei testimonium sigillum nostrum subappensum. Actum Vilnae feria secunda ante festum s. Laurentii proxima, anno Domini millesimo quingentesimo sexagesimo, regni nostri anno decimo. Praesentibus magnificis et generosis Nicolao Radziwił — palatino Vilnensi et cancellario m. d. Lit.—Gregorio, palatino Trocensi, mareschalco curiae— Joannae, palatino Novogrod. ac Rocho Bohowidowicz—mareschalco, Kopeć, tenutario in Przewanka et Paulo Naruszewicz— secretario nostro, ceteris dignitariis, officialibus et curientibus nostris, ad praemissa fide dignis sincere et fideliter nobis dilectis, datum per manus generosi Pauli Naruszewicz, qui praemissa habuit in commisis. Proinde et nos supplicationi eorum benigne annuentes et vestigiis olim parentis nostri charissimi insistentes, ut laudabiles ordinationes maiorum in memoria hominum facile hereant et reputant et reputantur, eandem fraternitatem praedictorum fabrorum, caldeatorum et serificum, civitatis nostrae Vilnensis, aprobantes, si per connexionem cetororum artificum, nempe gladifabrorum et marsupiatorum pro bono illorum augendum, acceptandum et ratificandum esse duximus; prout per praesentes agimus, acceptamus et ratificamus ita, quod omnes ii artifices praedicti fabrorum, caldeatorum, serificum, gladifabrorum, marsupiatorum uno collegio, una fraternitate gaudebunt et veluti membra in uno corpore omnia officia, sibi invicem praestabunt: Primum autem, omnes et singuli praedictorum artificum, tam ad arcem nostram Vilnensem pertinentium, quam palatini ac aliorum officialium arcis praefatae, nullis paenitus exclusis, omnibus legibus dictae fraternitatis suae obedire in omnibus tenebuntur. Sed quam diu nos personaliter in civitate nostra praefata Vilnensi degemus, omnibus tandem et singulis artificibus currentibus et domesticis, ubilibet in hospiciis etiam privatis negotia sua quoque exercere licitum erit, salvis legibus eorum fraternitatis. Quodsi vero quispiam in praedicta harum aliqua arte magistrum se reari velit, literas prius nativitatis et artis suae sufficientes coram fraternitate vel senioribus eius fraternitatis ostendere et deinde specimen artificii proconsvetudine illorum praebere et exhibere obligatus erit. Alterius quoque artificium nemo percipere debet, sed quisque per propriam artem eandemque unam exerceat, sive eiusdem fraternitatis, sive etiam alterius fuerit. Et si in eo temerare invenientur, ad petitionem seniorum huius fraternitatis, ab advocato et consilibus eiusdem civitatis Vilnensi puniri debent, quibus pro maiori authoritate privilegii huius nostri et statui eorum meliori magistratus Vilnensis utriusque status non inficias ire, imo etiam auxilio illis fore tenebuntur, atque haec omnia et quae in praemissis continentur. nos in omnibus punctis suis, articulis et conditionibus perpetuae firmitatis robur obtinere deberi decernimus, hac nostra sententia mediante. In quorum omnium fidem et evidentiam testimonium manu propria subscripsimus et sigillum nostrum m. d. Lit. subappendi fecimus. Datum Knyszyni, d.

vigesima secunda mensis 9-bris anno X-sti millesimo quingentesimo sexagesimo nono. Sigismundus Augustus rex. Item supplicationibus nomine eiusdem fraternitatis apud nos factis, fuimus adducti, ut aliquot articulos, in supra scriptis fundi omnibus literis non specificatos, illis adiungere et adscribere eosque approbare dignaremur: Primum: ut seniores cistam communem fraternitatis servantes, eandem nunquam extra maenia civitatis extradant, tantum modo intra muros et hoc sub iurisdictione civili. Item pro singulis anni quadrantibus quilibet, tam magister, quam socius ex praedictis artificiis ex officio suo in ecclesiam parochialem s. Joannis ad divina peragenda conveniat. Quodsi vero quisquam praestare noluerit, quoties id fecerit, toties unius grossi paenam luat; similiter etiam cum fratrem vel sororem ex artificiis praedictis in eodem artificio mori contingat, ut omnes ex debito officii et amoris christiani ad sepeliendum deducant, ibidemque orent. Item volumus etiam et confirmamus, ut e civitatis nostrae Vilnensis artificia, prae aliis civitatibus, videlicet Cracoviensibus, Leopoliensibus et reliquarum, hoc est, ut discipuli artificiorum memoratorum eiusdem civitatis Vilnensis pro idoneis ubique recipiantur, prout ex aliis civitatibus regni nostri capitalioribus quicunque etiam Vilnae in socium adscitus fuerit, ut sibi nusquam cognomen ab arte impositum immutetur. Item hi magistri, qui iam a multo tempore in magistros sunt electi, in praedictis artificiis, ut ab ostensione speciminis artis suae, ut a literis sunt liberi. Item filii magistrorum supra commemoratorum artificiorum, quicumque in magistros creari voluerint, non tenebuntur plus, quam mediam partem speciminis artifici sui exhibere et convivium pro fratribus suis comparare. Quodsi magistri filius eiusdem quoque artificii magistri filiam in matrimonium assumpserit, nullum specimen artis suae exhibere adstrictus erit, tantum modo pro fratribus convivium parare tenebitur. Item quicunque artificum ex aliquo memoratorum artificiorum alicuius demortui relictam in matrimonium duxerit, partem mediam speciminis artis suae exhibere tenebitur et convivium parare erit adstrictus. Accedente item eo, quod una pars et contubernio illo recessit a numeroque et fraternitate se segregavit, scilicet artificium marsupiatorum, supplicatum nobis est, ut aliquod huius recessus signum in iis literis nostris extaret, ad hoc potissimum nobis eorum aliquid derogare videretur, quod cum illis ita visum esse, tum etiam cum hoc artificium cum exteris huius contubernii artificii minus communitas videretur, nos hoc illorum institutum approbamus. Supplicarunt deinceps nobis, ut in locum eorum marsupiatorum, artificium cultrificum contubernio illo praefato, ut sint veluti membrum in uno corpore, cum superius commemoratis artificiis conjuncti ita, ut omnibus et singulis, in praesenti privilegio non expressis, in toto gaudeant et obedire sint adstricti; etenim quicunque ex praefatis artificiis fabrorum, gladiatorum et cultrificum non fuerint inscripti, vel recepti in fraternitatem ipsorum, neque voluerint statutis et privilegio praefati contubernii ita per omnia, ut est in aliis fraternitatibus, conservari solitum, sive domos habuerint sub sub nomine castrensi, sive quorum cunque dominorum spiritualium utpote reverendissimi episcopi Vilnensis et aliorum vel saecularum, aut nobilium sint, tales prae-

fata artificia laborare non·debebunt, neque permittantur suas habere officinas, sed in omnibus sint subiecti senioribus et statutis praefatorum artificiorum civitatis nostrae Vilnensis. Si qui autem fuerint rebelles et praedictis statutis inobedientes, eiusmodi non solum debent ad exercenda sua officia admitti, sed etiam et labores illorum, vestes et alia ejusmodi generis liberum erit memorato contubernio officiose distrahere et accipere et praecipue iis, qui in absentia in hac urbe nostra manserint, suique iuris sint et nemini serviant artificiumque exercere voluerint et nihilominus statutis et privilegio isti subicere sese et parere neglexerunt, ad extremum et ipsimet ab advocato et consulibus puniri debent. Quibus in rebus dominus palatinus et officium castrense, nec non magistratus civitatis nostrae Vilnensis debent esse illis auxilio et ipsos ab iniuriis defendere, ac inobediontes ad parendum et obediendum praefatis statutis et privilegio, compellere, quod ab omnibus ejusdem civitatis nostrae Vilnensis, spirituali, quam seculari et civili magistratibus id observari et exequi omnino volumus et statuimus. Ad extremum vero supplicatum nobis est, eiusdem memorati contubernii superius specificatorum artificum nostrae, quod domum illam, in qua iura et privilegia sui contubernii ceu fraternitatis asservabuntur, a iurisdictione et potestate mareschalcorum magni ducatus nostri Lithuaniae ac aliorum quorumvis, penes quoscunque assignandorum et distribuendorum hospitiorum potestas esset, existimamus inmunemque faciamus, quod scilicet nullo unquam tempore etiam [tum, cum aliqua comitia et conventus publici generales Vilnae haberentur, cui uscumque hominum cujusvis sortis, loci, dignitatis et conditionis existentis, in illa domo, in qua uti expressum est, privilegia servabuntur, consultationes fiunt et reliqua contubernii negotia tractabuntur, hospitium dari et assignari non poterit, temporibus perpetuis idque eam maxime ob causam, quo ipsius contubernii confratres liberius et commodius conventus suos, quos frequentius habere solent, celebrare consiliaque de rebus contubernii illorum communicare, ac alia etiam in usum praedictae fraternitatis suae per multa negotia sua tractare et conficere in eadem domo possint; ideoque omnibus in universum et singulis, aut quo earum quocunque modo pertinent, tam praesentibus, quam futuris serio praecipimus, ut in hisce praerogativis, a nobis fraternitati memoratae gratiose et iustis de causis concessis, eandem fraternitatem censervent et manu teneant, neque quidquam aliquando commitere audeant, quod alienum ab hisce nostris merito censeri possit, pro gravi indignatione nostra. Itaque supplicationi illi nobis factae benigne annuentes, praeinsertas literas in omnibus earum punctis, clausulis, articulis, conditionibusque authoritate nostra regia, quantum iuris pnblici rationes permittunt, approbantes et confirmantes, simulque nostris dandum et conferendum esse duximus, decernendo et statuendo, eas et omnia in illis compraehensa robur et pondus suum iustum et debitum semper obtinere debere, atque in ejus rei fidem et testimonium evidentius hoc diploma nostrum manu nostra subscripsimus et sigillo m. d. L. nostra communiri iussimus. Datum Vilnae, die decima sexta mensis Octobris, anno Domini millesimo quingentesimo septuagesimo nono, regni vero nostri anno quarto. Stephanus, rex. Venceslaus Agrippa s. r. m. n. m. d.

Lt. notarius. Item supplicationibus quoque eiusdem contubernii memoratis artificibus, ut aliquot articulos, in supra scriptis fundationis literis non specificatos, eisdem adiungere, adscribere et approbare dignaremur. Primum quidem: ut quilibet mercatorum, advehens in civitatem nostram Vilnensem chalibdum, ferrum, aes, fistulas, pixidiarias, frameas curvas et rectas, vulgo głownie szabelne y kordowe dictas, et id genus quaevis necessaria instrumenta, eisdem artificiis servientia, contubernio eidem sese denuntiet, facta vero eiusmodi denuntiatione, si in triduo contubernium merces eiusmodi non coëmerit, licitum eas cuilibet divendere. Jtem ne frameas ullas, tam rectas, quam curvas, vaginis tectas quivis mercatorum Vilnam advehat, aliter si fecerit, eiusmodi frameae ad contubernium supramemoratum pignorie nostrae officiose ricipi debent. Item si quispiam praedicta aliqua harum arte magistrum se creare voluerit, prius coram universa fraternitate mensis suae in ventionem apariet, quo tanto apud aliquem ejusdem societatis suae tamen artis magistrum duos annos integros loco non mutato continuo laborare hisque absolutis literas nativitatis et artis suae sufficientes, coram eiusdem fraternitatis senioribus exhibere, demum quoque sui artificii specimen, proprio suo marte et manibus elaboratum, edere et ostendere, nec (ut hactenus imperiri quique) pecunia data, quod nulli unquam in posterum concedi debet, aut aliis technis eandem fraternitates redimere stricte obligatus erit, convivium vero quod hactenus magnis impensis celebrari consvevit, ex certis rationibus, abrogandum duximus abrogamusque decernendo in posterum a nemineexi gatur, sed quilibet magistrum se creari volens in locum illius octo sexagenas lit. ad cistam communem conturbernio numeret et solvat; quarum dimidia pars, hoc est quatuor sexagenae ut et dimidia pars pecuniae, quae a poenis colligitur in usum et incrementom Poloniae nostrom impendi debent, ad coemendum videlicet et comparandum pro huius contubernii fraternitate vexilum, tympanum, chlamydes, frameas, bombardas, arma et reliqua omnis generis instrumenta bellica, cum reliquis vero quatuor sexagenis seniores et omnes huius contubernii magistri pro suo arbitrio et communi consilio disponent et dispensabunt. Item pixidiariorum et serificum distincta sunt artificia, ut socius; annum quod dicitur laborare et absolvere volens, artificii pixidia riorum non apud serificem, nec vice versa serifex apud pixidiarium, sed quilibet penes sui artificii magistrum eumque et dictum societatis huius fratrem id facere teneatur. Literae porro nativitatis nullius erunt valoris, nisi quae a senatu hujus, in qua quis natus est, civitatis allatae et sigillo ejusdem confirmatae fuerint. Quodsi quempiam in pago natum esse contingat, literas nativitatis suae non a nobilibus, quae nullius erunt momenti, sed a proximi cuiusque oppidi vel urbis ejus regionis senatu afferre et exhibere, literas vero artis suae a fraternitate et contubernio ejus civitatis, in qna artificium didicit, afferre et habere tenebitur, his, deficientibus repulsam patietur, et artificium de novo et integro apud magistrum huius societatis fratrem addiscet. Item si aliquis d-s conditionis tam spiritualis, quam saecularis, in civitate nostra praedicta Vilnensi assiduo residens, artificem suum habere voluerit, ipsum ex contubernialibus, non autem advenis eligere sibi tenebitur. Item cistam

communem contubernalem liberum sit etiam ipsis sub iurisdictione episcopali artificibus existentibus servare, ita tamen, ut hoc eodem contubernium ab ipsa iurisdictione episcopali in quibuscunque impedimentis et iniuriis defendatur et cum iurisdictione castrensi civilique observetur. Item quicunque praefatorum artificum cotubernium contempserit illudque frequentare neglexerit, per unius anni et sex septimanarum spatium, is ex regestro contubernii delebitur, ita tamen, ut si denuo illud inire voluerit, specimen suae artis et fraternitatem redimere tenebitur. Similiter quoque socius quilibet, si contempto contubernio, advenae cuipiam extra contubernium sese laborandi causa adiunxerit, is ad contubernium non suscipiatur, donec denuo annos disciplinae suae perficiat; hoc etiam de pueris et discipulis sentiendum est. Item si alicuius conditionis, tam spiritualis, quam secularis dominus cum artifice suo proprio in civitatem venerit, ille artifex amplius artificium suum non exerceat, quam in praesentia domini, discedente autem ipso, ipsi etiam artificium interdicatur. Item sedentariis, vulgo szyfter dictis, fistulas pixidiarias et seras bombardicas paratas, e longinquis regionibus huc advehere easque pro Vilnensibus divendere ne utiquam licitum erit, quin imo easdem vel prorsus non vendere, vel magistris contubernii ad elaborandum dare debent, sub paena amissionis earundem. Item nec pro polis carbones in foro coemere eosque postea maximo huius contubernii damno divendere concessum erit, sub amissione eorundem carbonum. Postremo si quis hisce literis nostris earunque continentes in aliquo articulo, puncto, clausula, conditione contradicere, refragari vel contravenire ausus fuerit, mulctam ducentorum florenorum, centum quidem ad hospitale publicum civitatis et toties ad cistam communem contubernii irremissibiliter luat. Suplicatio itaque praedictae benigne annuentes literas praeinsertas eorumque contenta et articulos praedictos, tam antiquitus institutos, quam per nos noviter adiectos, in omnibus clausulis, punctis et conditionibus, authoritate nostra regia, approbandum et confirmandum esse duximus; prout aprobamus et confirmamus literis hisce nostris, quarum vim et robur debitae firmitatis habere debere volumus. In cuius rei fidem praesentes manu nostra subscriptas sigillo nostro m. d. Lit. muniri iussimus. Datum Vilnae die decima tertia mensis Martii anno Domini millesimo sexcentesimo primo, regnorum nostrorum Poloniae quatuordecimo, Sveciae vero anno octavo. Sequitur sigillum s. r. m. m. d. Lit. subscriptioque manus eiusdem serenissimae regiae maiestatis, nec non notarii m. d. Lit. hunc in modum: Sigismundus rex. Mathias Woyna s. r. m. per mag. duc. Lit. notarius. Quod quidem privilegium actis praesentibus est inscriptum. Ex actis nobilis consulatus civitatis regiae Vilnensis discriptum. Locus sigilli. Innovandas et confirmandas esse duximus, innovamusque et confirmamus praesentibus literis omnia earundem literarum, supra insertarum contenta, in omnibus punctis, articulis, etiam a nobis specialiter adiectis de certo eosdem, quantum de iure et vim et robur perpetuitatis obtinere debere, In quorum maiorem fidem praesentes manu nostra subscriptas sigillo nostro m. d. Lit. communiri iussimus. Datae Varsaviae die septima mensis Martii, anno Domini millesimo sexcentesimo trigesimo primo, regno-

-rum nostrorum Poloniae quadragesimo quarto, Sueciae vero trigesimo octavo anno. Sequitur sigillum m. d. Lit. maius subappensum subscriptioque manus serenissimae regiae maiestatis nec non notarii m. d. Lit. hunc in modum: Sigismundus rex. Martinus Tryzna, praepositus Trocensis, notarius et referendarius m. d. Lit. Nos itaque praenominatus rex supplicationi praememoratorum artificum civium nostrorum Vilnensium praefatae, uti iustae benigne annuentes, praeinsertas literas cum omnibus punctis, clausulis et universis, quae in praemissis continentur articulis, conditionibus auctoritate nostra regia roborandas, confirmandas et ratificandas esse duximus, imo roboramus, corfirmamus et ratificamus harum nostrorum vigore et testimonio literarum eas robur debitae et perpetuae firmitatis obtinere debere; supplicationibus nomine eiusdem contubernii apud nos factis sumus adducti, ut aliquos articulos, ad socios et iuniores eiusdem contubernii artifices spectantes, exigere et approbare dignaremur. Prout per praesentes erigimus et universis eiusdem contubernii sociis notum facimus, ut si quispiam ex praedicta harum arte magistrum se creari voluerit, convivium, quod hactenus octo sexagenis expediri consveverat, nunc ex certis rationibus duodecim sexagenos lit. quilibet se magistrum creari volens ad cistam communem contubernio numerat et solvat. Item qui magistrum se creari voluerit et sui artificii specimen per consvetudinem, proprio marte et manibus elaborare recusaverit, ad eandem communem contubernio cistam sexagenis sedecim Litv. specimen non elaboratum redimat et persolvat. Illarumque paecuniarum dimidia pars una cum hisque a poenis coliguntur ad ornandam laudem Dei, coemendam pro candelis, ceram substertandum sacerdotem, pro aliisve comparandis altari eorum in parochiali ecclesia sito ornamentis, expendi debent reliquam vero earum partem seniores et omnes huius contubernii magistri pro suo arbitrio et communi consilio disponent et dispensabunt. In quorum omnium fidem et evidentius testimonium praesentes manu nostra subscripsimus et sigillum m. d. Lit. subappendi iussimus. Datae Vilnae duodecima mensis Aprilis anno Domini MDCXXXVI, regnorum nostrorum Poloniae IV, Sveciae vero V anno. Sequitur subscriptio manus s. r. m. nec non notarii m. d. Lit. hisce verbis: Vladislaus rex. Stanislaus Naruszewicz m. d. Lit. notarius. Sigillum quoque maius m. d. Lit. subappensum. Nos itaque rex Joannes Casimirus, supplicationi praenominatorum artificum civium nostrorum Vilnensium clementer annuentes, omnia hic inserta privilegia, ordinationes et articulos in omnibus suis clausulis, punctis et paragraphis roborandos, confirmandos et approbandos confirmandos esse duximus; prout praesentibus literis nostris roboramus, confirmamus et approbamus. In quorum fidem praesentes manu nostra subscriptas sigillo m. d. Lit. communiri iussimus. Datae Vilnae die XXX mensis Junii, anno Domini MDCLXIV, regnorum nostrorum Poloniae et Svecia XVI anno. Sequitur subscriptio manus s. r. m. hisce verbis: Joannes Casimirus rex, et secretarii s. r. m. sequitur subscriptio manus hisce verbis: Casimirus Puchalski—subdapifer Minscensis s. r. m. secretarius. Sigillum m. d. Lit. subappensum. Nos itaque Augustus III rex, suplicationi per certos consiliarios nostros, lateri nostro assidentes, nomine ci-

vium nostrorum Vilnensium certae societatis seu contubernii artificum, videlicet honestorum Michaelis Liwachowski—contubernii fabrorum, Bartholomei Łosicki—contubernii caldeatorum et Antonii Lankowski—contubernii ensificum, seniorum annuorum et nomine omnium fratrum contuberniorum eorum ad nos illatae, clementer annuentes, omnia hic inserta privilegia, ordinationes, acticulos et iura eorum in omnibus punctis, clausulis et paragraphis roboranda, confirmanda et approbanda, roborandosque, confirmandos, ac approbandos authoritate nostra regia esse duximus, prout praesentibus literis nostris roboramus confirmamus et perpetuis temporibus in simul cum literis illustrissimi ac reverendissimi domini Michaelis Zienkowicz, episcopi Vilnensis, pro capella sub titulo s. Joannis Nepomuceni, in ecclesia cathedrali Vilnensi existente, praedictis contuberniis sub anno millesimo septingentesimo quadragesimo primo die vigesima prima mensis Martii post generale incendium civitatis nostrae Vilnensis collatis, coram nobis in authentico reproductis, approbamus. Insuper ad humilem suplicationem eorundem contuberniorum, pro meliori ordine et regimine, in praedictis societatibus seu artificiis ad nos factam, ad normam aliorum contuberniorum certos articulos pro faciliori cuiusque captu polonico idiomate expraessas superaddimus.

1-mo. Ponieważ wielka przeszkoda tym trzem cechom, kowalskiemu, kotlarskiemu y miecznickiemu przez partacze y lozne osoby nie cechowe, pod różnemi protekcyami y iurysdykcyami w mieście naszym Wilnie będące, dzieie się, ex quo że żadney powinności nie tylko do cechu, ale też y do ołtarza brackiego nie czynią, a robotą swoią wielką uymę y dyminucyą osobom cechowym exinde przynoszą; przeto takowych partaczów pod czyią kolwiek protekcyą y iuryzdykcyą, senatorską, duchowną y szlachecką mieszkaiących, in quantum by nie czynili zadość artykułom tych trzech cechów y do onych nie wpisali się, mieyskiego prawa nie przyieli y powinności cechowey, iako też ołtarzowey zarówno nie pełnili, pozwalamy tak przez bracią cechową, iako też urzędy mieyskie ławkowe y biskupie, po rynku y po ulicach chodzących, łapać y inkarcerować, roboty onych na szpitale kościelne konfiskować, bez żadney ni od kogo protekcyi y ochrony, aż we wszytkim zadość powinności cechowey y artykułom uczynią.

2-do. Także zabraniamy y zakazuiemy żydom, w tym że naszym mieście Wileńskim będącym, złodzieyskie kramy maiącym, podobnąż przeszkodę na zgubę y dyminucyą cechów przysięgłych czyniącym, ażeby tak publice, iako y prywatnie żadnego żelaza, do roboty tych cechów należącego, iako to: siekier, podków, swidrów, ufnalów, dynarów, szabel, oków, kociołków, imbriczków, saganków etc. przedawać y onemi handlować nie ważyli się, pod konfiskacyą takowych towarów na szpitale kościelne, z pomocą pomienionych urzędów w mieście Wilnie będących.

3-tio W tych trzech cechach nayduiące się osoby y bracia nie maią wszyscy iedney roboty robić, na przeszkodę drugim, to iest: kowale nie powinni slosarskiey, a a slosarze kowalskiey, także kowalskiey albo slosarskiey kotlarze roboty robić, pod strofem kamienia wosku na ołtarz cechowy y siedzeniem wieży w ratuszu przez niedziel sześć.

4-to. Ponieważ elekcya starszych cecho-

wych w tych trzech cechach, przedtym na Nayświętszą Pannę Śnieżną y świętych Jerzego y Woyciecha była składywana y determinowana, teraznieyszych zaś czasów iuż niemal od powietrza na święty Bartłomiey y na nayświętszey Panny Narodzenie in melius za zgodą wszytkich braci iest przeniesiona, więc te ich transmutacyą władzą naszą królewską approbuiemy. In quorum fidem praesentes literas, manu nostra subscriptas, sigilloque m. d. Lithvan. communiri iussimus. Datum Grodnae anno domini millesimo septingentesimo quadragesimo quarto, decima quarta die Novembris mensis, regno vero nostro duodecimo anno. Apud quas literas privilegii confirmationis, praemisso modo ad acta oblatas, subscriptio manus serenissimi regis Poloniae et magni ducis Lithuaniae sequitur, circa sigillum majus appensile m. d. Lit. talis: Augustus rex. Atergo vero confirmatio talis: Konfirmacya przywileiów cechom kowalskiemu, slosarskiemu y miecznіczemu miasta stołecznego Wilna nadanych. Subscriptio vero secretarii s. r. m. tenoris sequentis: Felix Owsiany — czesznik Wolkowyski, iego królewskiey mości y pieczęci wielkiey wielkiego xięstwa Litewskiego sekretarz m. p. Cancellariatu illustrissimi et excelentissimi domini domini Joannis Friderici, comitis in Koden, Czarnobyl, Dorohostaie et Sapieżyn, Sapieha — supremi m. d. Lit. cancellarii, Brestensis, Gorzdoviensis, Propoyscensis etc. capitanei, sigillatum est in actis. Quae praesentes literae privilegii confirmationis, praemisso modo ad acta oblatae, etc.

1746 г. Марта 21 дня.

Изъ книги № 5142, за 1746—1749 г., стр. 288—297.

30. Уставъ цеха Виленскихъ каменщиковъ и плотниковъ.

Вслѣдствіе потери древнѣйшихъ привилегій и уставовъ, цехъ плотниковъ и каменщиковъ обратился съ просьбой къ Виленскому магистрату составить для него новыя правила; магистратъ, принимая во вниманіе сущность древнѣйшихъ цеховыхъ привилегій, предложилъ цеху плотниковъ и каменщиковъ слѣдующій уставъ:

Всѣ цеховые члены должны собираться въ день св. Николая на общее засѣданіе и выбрать изъ среды себя двухъ предсѣдателей и двухъ расходчиковъ—для плотниковъ и каменщиковъ; этимъ лицамъ представляется право хранить у себя ключи отъ цеховой казны, производить расходы; старшины должны быть присяжные; за двѣ недѣли до истеченія года братья должны собираться на предварительное засѣданіе съ цѣлію выслушанія отчета объ израсходованіи суммъ; товарища должны вносить въ цеховую казну по 2 злота въ годъ; взносы эти должны производиться въ теченіи 5 лѣтъ и предназначаются глав. образомъ на хлопоты о королевскомъ подтвержденіи цеховаго устава; всѣ цеховые должны посѣщать бернардинскій костелъ, принимать участіе въ торжественныхъ городскихъ шествіяхъ и вооруженіи подъ

страхомъ взысканія двухъ фунтовъ воску; старшины должны собирать въ засѣданіе членовъ два раза въ мѣсяцъ; неявившіеся должны заплатить 3 гр. штрафу; мастера должны записывать своихъ учениковъ въ книги и принимать къ себѣ молодыхъ людей только *хорошаго происхожденія*; ученики, пробывшіе опредѣленное количество лѣтъ у мастера и пожелавшіе вступать въ товарищи, должны просить объ этомъ старшихъ товарищей и заплатить за это право 24 гроша; при этомъ они должны проработать еще у своего мастера 4 мѣсяца для лучшаго изученія мастерства, совершить путешествіе и представить пробную работу; цеховое братство должно заботиться о благолѣпіи своего алтаря и давать на каждый праздникъ и церковную службу по 3 злотыхъ; неявившіеся должны заплатить по 3 гроша штрафу; погребеніе умершихъ должно совершаться на счетъ цеховой казны; изъ нея же должны производиться вспомоществованія больнымъ и новоприбывшимъ; младшіе всегда должны отдавать старшимъ знаки почтенія, въ засѣданіяхъ сохранять порядокъ подъ страхомъ взысканія отъ 6 гр. до 4-хъ ф. воску и полкамня; цеховые доходы должны идти на бернардинскій костелъ, на похороны и вспомоществованія цеховымъ братчикамъ; въ остальныхъ §§ заключаются общія мѣропріятія противъ *партачей*, ремесленниковъ изъ другихъ городовъ и чужихъ земель, противъ заболѣвающихъ членовъ и положенія семействъ умершихъ ремесленниковъ; указывается также на кругъ свободной дѣятельности товарищей и взаимныя отношенія товарищей другъ къ другу, къ своимъ ученикамъ и мастерамъ подъ страхомъ взысканія за несоблюденіе оныхъ опредѣленнаго штрафа. Лицамъ постороннимъ заниматься мастерствомъ строго воспрещается.

Burmistrze y radce miasta iego królewskiey mości stołecznego Wilna—wszem w obec y każdemu z osobna, komu by o tym wiedzieć należało, tym listem oznaymuiemy. Iż stanowszy przed urzędem naszym burmistrowskim y radzieckim Wileńskim ucściwi panowie Stanisław Brzoska—tegoroczny, Gabryel Kondratowicz—przeszłoroczny starsi, y Maciey Bielawski—szafarz towarzyszów cechu mularskiego, przy bytności wielu braci y towarzyszów tegoż rzemiosła, z należytą pokorą przełożyli, iako onym artykuły dla zachowania w rzemieśle ich porządku, wprzódy od antecessorów nadane, a potym przez nayiaśnieyszych królów ichmościów polskich y wielkich xiążąt litewskich miłościwie approbowane, per varias hostilitates et temporum calamitates zgineły, a zatym między maystrami a towarzyszami cechu onych zgody, miłości y observancyey chwały Bożey nie było, owszem częstokroć niesnaski y zawody prawne miedzy niemi samemi, oraz y maystrami urastały; dla czego chcąc to, co z dobrego rządu y kluby wypadło, w rezę y klubę wprawić, rząd, miłość, zgodę y posłuszeństwo miedzy sobą mieć, żądali y pilno nas upraszali, abyśmy onym artykuły y pewne statuta ad normam starych, copiatim przed nami produkowanych, któremi by miedzy sobą rządzili się, chwałę Bożą rozmnażali, partaczów, którzy nie uczywszy się należycie przy maystru y towarzyszu cechowym, te rzemiosło lub publicznie, lub pokątnie robią, znosili y karność miedzy sobą zachowali: onym nadali, co aby tym prędzey otrzymali y sami panowie starsi magistratowie tegoż cechu mularskiego, to iest Bazyli Rożycki, Stanisław Kuperski, starsi, y Mikołay Wiszniewski, szafarz, za pomienionymi towarzyszami do nas wnosili prożbę swoią. Jakoż my, widząc słuszne ich ządanie y prożbę, tudziesz respektuiąc na instancyą panów starszych maystrów cechu mularskiego, dla zachowania między niemi dobrego rządu, posłuszeństwa y zgo-

dy, konformuiąc się do ustaw y artykułów, samym panom maystrom Wileńskim cechu mularskiego nadanych y służących, pozwalamy, konferuiemy y nadaiemy onym na wieczne czasy niżey wyrażone artykuły. A że panowie cieśli magistrowie iednemiż artykułami y przywileiami wespół z panami mularzami maystrami rządzą się y sprawuią, a towarzysze onych bez zadnego porządku y ustawy zostaią; więć od tego czasu, iako panowie maystrowie mularze wespół z panami cieślami maystrami, temiż samemi artykułami sprawuiąc się, iedną skrzynkę maią y w niey artykuły, przywileia y pieniądze składaią, tak ażeby y panowie ciesielskie towarzysze wespół z panami towarzyszami mularskiemi we wszystkich punktach y paragrafach do tych artykułów towarzyskich nalezeli y we wszystkich obyczaiach na wzór panów towarzyszów mularskich w porządku cechowym za iedną, przy iedney że skrzynce siedząc y starszego swego towarzysza maiąc, sprawowali się (iako tego pan Marcin Łapiński, starszy maystrów ciesielskich z drugiemi kolegami swemi affektował), tymże listem naszym, maiąc moc od nayiaśnieyszych królów ichmościów, panów naszych miłościwych, nakazuiemy y postanowiamy.

Artykuł pierwszy. Naprzód wszyscy towarzysze rzemiosła mularskiego y ciesielskiego, tu w Wilnie w rzemieśle swym wyuczeni, tak też y z innych miast przybyli, za pokazaniem tak urzędowych, iako y cechowych attestacyi, do ich rzemiosła przyięci, maią się zbierać na schadzkę ieneralną w dzień ś. Mikołaia święta rzymskiego każdego roku, za obesłaniem, na mieysce pewne, pod iuryzdyką maydeburską będące, na którym skrzynka z przywileiami y artykułami zostawać będzie, gdzie wszelką poczciwość, poszanowanie y zgodę między sobą zachować powinni; a zebrawszy się poszlą z pośrzodka siebie po dwie osoby do panów maystrów rzemiosła swego, aby onym dwóch panów maystrzów—iednego mularskiego, drugiego ciesielskiego, za prezydentów naznaczyli y introdukowali. Po których przybyciu ma bydź skrzynka z artykułami y przywileiami przyniesiona y na stole postanowiona, a to dla zachowania wszelkiey poczciwości y poszanowania.

Artykuł wtóry. Po takowym wszystkich towarzyszów w dzień świętego Mikołaia zgromadzeniu y przybyciu panów maystrów z cechu mularskiego y ciesielskiego, przystąpią w należytym porządku y wszelakiey cichości do elekcyey dwuch starszych—iednego towarzystwa mularskiego, a drugiego ciesielskiego, także y dwuch szafarzów. Która elekcya z większności głosów od tych, którzy wprzódy towarzyszami y mieszczanami zostali, poczynaiąc alterną, to iest ieden po drugim za daniem głosu od starszych, nie wrywaiąc się w głos y votum danego, konkludowana ma bydź. Na pomienione zaś starszeństwo maią być obierani ludzie dobrze miastu y cechowi zasłużeni, rzemiosła wiadomi y żadnego podeyzrzenia nie maiące, a naybarziey miastu przysięgli. A który by brat podczas elekcyey wrywał się w głos, albo w głosie przeszkadzał drugiemu, albo też napiły na schadzkę przyszedł, takowy ma w winę trzech funtów wosku, bez żadnego odpuszczenia popadać.

Artykuł trzeci. Starsi, takowym sposobem obrani, maią od skrzynki, tak gdzie przywileie chowane, iako gdzie dochody cechowe y regestra złożone będą, po kluczu osobliwym mieć, y ieden bez drugiego, iako

skrzynki odmykać, tak y pieniędzy szafarzom wydawać nie maią, dla czego szafarze zawsze przy otwieraniu y zamykaniu skrzynki przytomni być maią y co im do szafowania dadzą, zapisać.

Artykuł czwarty. Obrani starsi towarzystwa mularskiego y ciesielskiego wespół z starszemi innych cechów, y swoich maystrowskich na starszeństwo, podług zachowanego w tym mieście zwyczaiu, co rok po świętym Mikołaiu przed magistratem Wileńskim przysięgaćmaią.

Artykuł piąty. Przed skończeniem roku, nim będzie drugich starszych elekcya, maią dwiema niedzielami zeyść się do cechu y zgromadzenia swego, y tam, przy bytności wszystkich braci towarzyszów, z przychodów y roschodów panowie starsi, iuż swóy rok kończący, za wiadomością panów starszych maystrów y oraz konsensem naszym magistratowym uczynić porządną kalkulacyą, a gdy drugich panów starszych obiorą, klucze od skrzynki oddadzą.

Artykuł szósty. Ciż panowie starsi towarzystwa mularskiego y ciesielskiego, aby do zgromadzenia swego towarzyszów, dobrze w rzemieśle wyuczonych, niepodeyrzanych przyimowali, naybarziey postrzegaiąc tego, aby wolnego y poczściwego byli urodzenia, nie brakuiąc w tey mierze narodem y cudzoziemskim, byle by wierze katolickiey nie przeciwnym.

Artykuł siódmy. A iż porządek cechu każdego, pogotowiu y tego, bez nakładu y kosztu być niemoże, przeto każdy, począwszy od pierwszego aż do ostatniego towarzysza, na założenie skrzynki dla potrzeb zgromadzenia teraznieyszego y oraz na utrzymanie confirmacyey od nayiaśnieyszego króla imci tych artykułów, ma co ćwierć roku po półzłotego na schadzce kwartalney dać. Które pieniądze, zebrane przez panów starszych towarzystwa mularskiego y ciesielskiego, nie na co innego, tylko na konfirmacyą artykułów teraznieyszych obracać się powinne będą, a takowa składanka czwierciooroczna do lat tylko piąciu trwać ma. A ieśli by następuiących czasów potrzeba iaka była, tedy za consensem magistratu będą mieli moc uchwalić miedzy sobą kontrybucyą, którą każdy towarzysz, nemine excepto, wydać powinien będzie.

Artykuł ósmy. Cechy wszystkie y zgromadzenia rzemieślnicze nie w inny cel stanowią się, tylko dla pomnożenia chwały Bożey; zaczym, aby zgromadzenie towarzyszów tych rzemiosł mularskiego y ciesielskiego w należytey ku chwale Bożey obserwancyey naydowało się, maią, według artykułów, panom maystrom cechu mularskiego y ciesielskiego nadanych, pilnuiąc nabożeństwa, tamże opisanego, w kościele wielebnych oyców bernardynów u ołtarza świętey Tróycy sprawować.

Artykuły dziewiąty. Należeć y to do porządku będzie, aby towarzysze rzemiosła mularskiego y ciesielskiego, dla ozdoby miasta Wilna y cechu swego, na processyą Bożącielską, potykanie króla imci, pana naszego miłościwego, imci xiędza biskupa, imci pana woiewody Wileńskiego, na popisy y monstry strzelbę z rekwizytami y oraz szable porządne mieli; a który by z towarzyszów na processyą, popis, monstry nie przybył, takowy dwiema funty wosku karany y iescze nad, to urzędowi doniesiony będzie.

Artykuł dziesiąty. Starsi towarzysze rzemiosła mularskiego y ciesielskiego co dwie niedziele schadzki, trybem innych cechów y za wiadomością starszych maystrów ce-

chu mularskiege y ciesielskiego, składać maią, y na nie przez młódszego wszystkich towarzyszów obwieścić; na którą schadzkę, ieśli by który towarzysz nie przyszedł, ma winę groszy trzech popadać. Na schadzkę zaś zebrawszy się, skromnie y uczciwie w mowie, obyczaiach y postępkach wszelakich zachować się maią.

Artykuł iedenasty. Kiedy panowie maystrowie cechu mularskiego y ciesielskiego do nauczenia rzemiosła swego chłopca przyimować będą, maią panom prezydentom zgromadzenia towarzyskiego opowiedzieć y zapisać do regestru towarzyskiego, a to naybarziey dla tego, iż gdy lata chłopięcie wysłużywszy towarzyszem by zostać chciał, tym prędzey tego dostąpił y w poczet towarzyszów wpisany y przyięty był.

Artykuł dwunasty. Jako sami panowie maystrzowie cechu mularskiego y ciesielskiego, tak y panowie starsi towarzystwa mularskiego y ciesielskiego pilno tego postrzegać maią, aby do rzemiosła swego y nauk w nim poddanych szlacheckich, chyba aż za listem uwalniaiącym, nie przymowali, ale tylko wolnego y poczciwego urodzenia.

Artykuł trzynasty. Chłopiec, do nauki w rzemieśle mularskim maystrowi cechowemu oddany, który by miał lat ośmnaście, ma służyć za chłopca lat pięć, a który lat dwadzieścia nie więcey tylko cztyry, a w rzemieśle ciesielskim—według proporcyi lat y uwagi panów starszych.

Artykuł czternasty. Kiedy chłopiec z lat chłopięcich po wysłudze onych od maystra wyzwolony y za towarzysza deklarowany będzie, tedy starsi towarzystwa mularskiego y ciesielskiego, wespół z szafarzem y drugiemi dwuma towarzyszami, przytomni być maią. Po wyzwoleniu zaś z chłopięcich lat zaraz przed starszych towarzystwa mularskiego lub ciesielskiego stanowić się ma, upraszaiąc, aby onego za spólnego przyieli towarzysza, iakoż y starsi towarzystwa mularskiego y ciesielskiego zaraz go przyiąć y w regestr towarzyski wpisać bez żadnego ucięźenia powinni będą. Ma iednak od zapisania dać do skrzynki towarzyskiey złotych dwanaście, takoż do tey że skrzynki na świecy złotych sześć, a drugie takoz złotych sześć do maystrowskiey skrzynki na swiecy.

Artykuł piętnasty. Ten że uczeń, wyzwolony y za towarzysza deklarowany, czwierć roku przy tym że maystrze, przy którym rzemiosła się uczył, zostawać ma, a to aby iak naydoskonalszym w rzemieśle swoim zostawał y aby sobie na obyczay towarzyski zarobić mógł, od którego iuż przez ten czas mayster iego kwoty brać nie powinien.

Artykuł szesnasty. Towarzysz rzemiosła mularskiego y ciesielskiego, który sobie życzy maystrem zostać, ma te powinności naprzód odprawić, za chłopca wyż pomienione lata odsłużyć, potym za młodziana ćwierć roku przy tym że magistrze, przy którym rzemiosła się uczył, zostawać, wędrować y towarzyszem przez lat cztyry inkluduiąc y to, co na wędrówce będzie zostawać, a potym do maystrowstwa przystępuiąc, ma sztuki, które w artykułach maystrowskich opisane są, wystawić; inaczey, ieśli tego nie uczyni, nie ma być do cechu przyięty za maystra.

Artykuł siedmnasty. Gdyby uczeń abo towarzysz rzemiosła mularskiego y ciesielskiego, nie wytrwawszy albo nie wysłużywszy lat wyżey mianowanych, bez wielkiey a ważney przyczyny odszedł, takowy od rzemiosła odpadać powinien y iuż mieysca

w cechu tak między mistrzami, iako y w zgromadzeniu towarzyskim mieć nie będzie, chyba żeby się znowu z lat chłopięcich służbę, według uwagi starszych zaczął y skończył.

Artykuł ośmnasty. Każdy towarzysz rzemiosła mularskiego y ciesielskiego chłopca, ucznia, nie tylko przyimować, przewabiać od drugiego, tudziesz y od maystra do siebie niema, ale ani zbiegłego przechowywać, pod winą półkamienia wosku, niepowinien.

Artykuł dziewiętnasty. Szkodę ieśli by iaką towarzysz albo uczeń maystrowi w rzemieśle albo robocie uczynił, tedy za uznaniem prezydentów y starszych towarzystwa mularskiego y ciesielskiego nagrodzić powinien będzie, z tą iednak prekaucyą, że mayster naznaczaiąc robotę powinien mu pokazać y determinować, iak ma robić.

Artykuł dwudziesty. Towarzyszowi dobremu rzemiosła mularskiego y ciesielskiego od ś. Jerzego do ś. Michała ma być na tydzień, podług ręki, albo umowy z maystrem, dawano y płacono, a towarzyszowi ciesielskiemu według cyrkumstancyi czasu takoż podług ręki albo umowy z maystrem, ma dochodzić.

Artykuł dwudziesty pierwszy. Aby też zgromadzenie towarzyszów rzemiosła mularskiego y ciesielskiego tym lepsze pomnożenie miało, niema każdy mayster cechu mularskiego y ciesielskiego więcey do siebie przyimować y mieć chłopców, tylko dwuch, a trzeciego z wyzwolenia lat, podług dekretu oczewistego sposobem, w artykułach maystrowskich opisanym, pod penami w tym że dekrecie oczywistym wyrażonemi.

Artykuł dwudziesty wtóry. Wspomniało się w artykule ósmym, że cechi y zgromadzenia rzemieślnicze nie dla inney przyczyny są postanowione, tylko dla pomnożenia chwały Bożey; zaczym pomienieni panowie maystrowie mularze wespół z panami cieślami maią swóy ołtarz pod tytułem świętey Tróycy w kościele oyców bernardynów. Tedy iako starsi towarzystwa mularskiego y ciesielskiego, tak y wszyscy towarzysze powinni na wotywach co miesiąc, także na żałomszach kwartałowych na święto świętey Tróycy y na roratach adwentowych bywać. Dla czego na każdy akt y fest maią starsi towarzystwa mularskiego y ciesielskiego z skrzynki towarzyskiey, wespół z panami maystrami cechu mularskiego y ciesielskiego, po złotych trzech dać; a ktoby na tych aktach, załomszach y uroczystościach nie był, ma każdy tyle razy, ile nie będzie, po groszy trzy z osoby swey do skrzynki towarzyskiey zapłacić.

Artykuł dwudziesty trzeci. Gdyby też kto z towarzyszów rzemiesła mularskiego lub ciesielskiego zmarł, albo też żona, dzieci, takowego ciało wszyscy bracia, od starszych przez młódszego obesłani, będą do mieysca pogrzebu ze wszelką poczściwością prowadzić y wszelką powinność chrześciańską odprawować maią.

Artykuł dwudziesty czwarty. Na chorych wędrownych y przybylców godny iest respekt mieć, a ten nie może być bez kosztu, zaczym wszyscy towarzysze na każdy rok osobliwie po groszy dziesięciu składać maią, aby się taką iałmużną chorzy y wędrowni opatrzyć y ratować mogli.

Artykuł dwudziesty piąty. Gdyby też towarzysz rzemiosła mularskiego lub ciesielskiego z dopuszczenia Bożego podupadł y do ubóstwa przyszedł, takowy od starszych za wiadomością braci z skrzynki ratowany bydź ma, zwłaszcza gdy dziś ie-

dnemu, to iutro drugiemu bywa przypadek, dla czego o tym ma być zobopólna miłość y respekt braci wszystkich rzemiosła y towarzystwa mularskiego y ciesielskiego.

Artykuł dwudziesty szósty. Lubo się wyżey w artykułach wyrażonych wspomniało, a zwłaszcza przy elekcyi starszych, iż wszelka poczciwość, skromność y zgoda, z alternatą w głosach zachowana ma być; iednak aby y na wszelakich sessyach y schadzkach toż się zachowało, postanowiamy naprzód: aby trzeźwo na schadzkę przychodzili, mieysca ieden przed drugim sobie, a zwłaszcza młodszy przed starszym nie zasiadał, w głosie y votum drugiego nie wyrywał y nie wtrącał, y sam, głosu nie uprosiwszy u starszych, nie mówił; także w głosie drugiemu nie przeszkadzał, a to pod winą naprzód groszy sześciu, a gdyby drugi raz ważył się uczynić, tedy cztyry funty wosku ma dać niepochybnie na ołtarz, a za trzecim półkamienia.

Artykuł dwudziesty siódmy. Wiele dobremu porządkowi ubywa, a zatym y pospolite cechu y zgromadzenia każdego upada dobro, kiedy do spólney obrady bracia w Wilnie, a ieszcze za rozkazaniem starszym przed młodszego obwieszczeni, na schadzki przybywać niechcą, przez co iako artykuły prawne y przywileia ruinować się muszą, tak y inne inkonweniencie górę brać, dla czego postanowiamy na każdego takowego towarzysza rzemiosła mularskiego y ciesielskiego: ieśli by pierwszy raz na schadzkę, albo dwuniedzielną albo miesięczną, albo kwartałową, y na tą, która od starszych albo od magistratu złożona będzie, nie przyszedł, ma groszy trzy zapłacić; za drugim razem groszy sześć; za trzecim półzłotego, a za czwartym trzy funty wosku niepochybnie do skrzynki brackiey towazryskiey dać. A ieśliby'w oddaniu takich win sprzeciwny y nieposłuszny był, takowy y z zgromadzenia cechowego rugowany być ma, y robota onemu wszędzie w mieście Wileńskim zabroniona być ma.

Artykuł dwudziesty ósmy. Towarzysz rzemiosła mularskiego albo ciesielskiego ieśli by wczym, albo robocie maystrowi wykroczył, albo nieposłuszny był, tedy mayster takowego towarzysza słowy przystoynemi napómnieć, za drugim razem y z fukiem, a ieśli by się nie poprawił, ma starszym towarzyszom donieść, od których słuszną odniesie naganę; a ieśli by uparty był, tedy y skarany powinien bydź. Inquantum by zaś y inszych nie słuchał, ma bydź do urzędu doniesiony, y na postrach drugich iako więzieniem, tak y kwotą wosku, według wielkości excessu, do skrzynki brackiey towarzyskiey paenowany bydź ma.

Artykuł dwudziesty dziewiąty. Wszystkie cechy, konfraternie y zgromadzenia rzemieślnicze naybarziey przez mnożenie się partaczów idą do upadku, czemu zabiegaiąc, starsi towarzystwa mularskiego y ciesielskiego maią partaczów wszędzie, cum adminiculo officii, bądź w dworzech xiążęcich, pańskich, ziemiańskich, szlacheckich, stanów duchownych y świeckich, iako też y w domach, kamienicach, tak w samym mieście Wilnie, iako też na przedmieściu, na Antokolu, za Wilią, na Łukiszkach y gdzie kolwiek przeszkodę pomienionym towarzyszom rzemiosła mularskiego y ciesielskiego czyniących, roboty zabraniać, onych samych na ulicy lub w rynku łapać, brać, naczynie ich grabić y do więzienia oddawać, a mieszczanie tuteysi przysięgli y nicht inny niepowinni onych bronić, daleko barziey kielni im dawać y do roboty mular-

skiey lub ciesielskiey używać. Jeśli by iednak partacz który upokorzywszy się chciał, aby go do zgromadzenia towarzyskiego przyięto, tedy, ieśli by tu rzemiosła mularskiego przy maystru albo towarzyszu cechowym uczył się, a potym partactwem bawił, za ucznia rok robić, y z tygodniowey zapłaty ma onego dwie części dochodzić, a trzecia maystrowi albo towarzyszowi cechowemu, przy którym będzie robić, dochodzić. Przybylec zaś partacz ma trzy lata za ucznia będąc, y takoważ onego iako y tuteyszego zapłata potykać, partaczom zaś towarzysze zgromadzenia tuteyszego w robotach żadnym sposobem dopomagać nie maią; a który by towarzysz dopomagał, ma kamieniem wosku niepochybnie karany być.

Artykuł trzydziesty. Wszytkie dochody, tak z wpisnych składanek, iako y sztrofów, do skrzynki towarzyskiey zgromadzenia mularskiego y ciesielskiego przychodzące, maią w regestr introligowany przez pisarza na to obranego wpisywane, y iako percepta, tak y expensa onych notowane, specifikuiąc y wyrażaiąc, co y kiedy od kogo doszło y wzięto; a te dochody wprzódy na pomnożenie chwały Bożey, obronę y promocyą praw cechowych y na wsparcie chorych, zubożałych braci, tak też na wędrownych obracać się maią. Jakoż starsi co rok, iako się wyżey namieniło, przed skończeniem roku rachować się na schadzce ieneralney powinni będą.

Artykut trzydziesty pierwszy. Żaden cech y zgromadzenie, tak też y starsi bez pomocy obeyść się nie mogą; dla tego, który kolwiek z ucznia towarzyszem zostanie y między towarzystwem przyięty będzie, ma cały rok za młodszego służyć. Powinność zaś iego ta będzie; naprzód starszym prezentować się, za rozkazaniem onych wszystkich towarzyszów na akty, tak kościelne, iako y na schadzki obeyść, skrzynkę z przywileiami na stół podczas schadzki przynieść, y wszelakiey podczas tey że schadzki postrzegać poczciwości y porządku. A że iednemu przyciężko będzie, tedy onemu ucznia, który iest nayblizszy, towarzyszowi przydać starsi maystrowie maią, y który by takowy nie uczynił posługi, tedy niema mieć mieysca spólnego w zasiadaniu z bracią w cechu pozwolonego.

Artykuł trzydziesty wtóry. Jeśliby mayster albo towarzysz, w tym rzemieśle mularskim albo cieselskim wyuczony, z innego miasta y miasteczka tu do Wilna przywędrował y chciał by tu do cechu mularskiego y ciesielskiego wstęp uczynić y maystrem zostać, tedy taki naprzód ma ukazać listy od urodzenia, ieżeli z poczściwych rodziców spłodzony, gdzie y iako rzemiosła się uczył, iako za towarzysza, a potym za maystra deklarowany. Po ukazaniu tedy listów, ma pierwiey starszym zgromadzenia towarzyskiego prezentować y opowiedzieć, a potym przez pp. maystrów do cechu, za wykonaniem iednak wprzódy przysięgi na mieyskie prawo y za datkiem do skrzynki maystrowskiey cechowey, nie mniey też y za sprawieniem dla panów starszych, tak samych maystrów, iako y starszych towarzystwa, kolacyey, przyięty być ma.

Artykuł trzydziesty trzeci. Każdemu towarzyszowi rzemiosła mularskiego y ciesielskiego, który by chciał maystrem zostać, należeć będzie, aby wolą podług artykułów, cechu mularskiemu y ciesielskiemu maystrom nadanych, zostać, swoią, iako wprzódy starszym towarzyszom y to niedziel dwunastą przedtym opowiedział. Nim zaś do tego przystąpi, ma na

schadzce, towarzyszom rzemiosła y zgromadzenia mularskiego lub ciesielskiego za miłość y kompanią podziękowawszy, do skrzynki brackiey towarzyskiey złotych dwa dać, y początkę albo kolacyą dla braci według możności uczynić; a potym sztuki, w przywileiu maystrom cechu mularskiego y ciesielskiego nadanym, z dozorem pp. starszych robić y wystawić ma. Co gdy wypełni, w poczet maystrów przyięty y z niemi mieysce według porządku zasiadać będzie, z obserwancyą iednak starszych wprzódy przyiętych maystrów.

Artykuł trzydziesty czwarty. Każdy zdrowy choroby, a chory śmierci spodziewać się y każdy pod przypadkiem zostawa, zaczym ieśliby przyszło towarzyszowi zgromadzenia mularskiego lub ciesielskiego zachorzać y iuż dla niemocy nie mógł by mieć z roboty wyżywienia y ratunku, tedy starśi maią suplementować onego towarzyszem, który, w robocie będąc, ma trzeci grosz zapłaty swey dzienney albo tygodniowey dawać; mayster zać quoty swey, którą zwyk od towarzysza ciesielskiego co tydzień brać, z respektu, że towarzysz na siebie y na drugiego chorego robi, niema brać; toż y o wdowie towarzyskiey mularskiey y ciesielskiey rozumieć się ma, iednak tylko do roku y szesciu niedziel.

Artykuł trzydziesty piąty. Zaslugi maystrówy towarzysza rzemiosła mularskiego y ciesielskiego godne są aby były w respekcie, dla czego gdy syn maystrowski, rzemiosła mularskiego lub ciesielskiego dobrze wyuczywszy się y towarzyszem podług porządków wyżey mianowanych maystrem będzie chciał zostać, ma tylko półsztuki należytey, w przywileiu cechowym maystrowskim opisaney, wystawić; także y towarzyszowi, gdy pozostałą małżonkę maystra albo córkę iego poymie za żonę, pół sztuki tylko wystawić będzie należało, y obyczay zwyczayny odprawić.

Artykuł trzydziesty szósty. Do robot wolnieyszych, tak rzemiosła mularskiego, iako też ciesielskiego, żaden z towarzyszów ieden przed drugim ubiegać się niema, a pogotowiu ieden drugiemu przeszkadzać nie powinien; ale kiedy mayster onego zażyie y naznaczy robotę, koło którey iako naylepiey według umieiętności swey postępować ma, iakoby y onemu samemu y maystrowi oraz cechowi nie było wstydu. Mnieysze zać roboty y naprawy sami towarzysze, ile w zgromadzeniu cechowym będąc dobrze cechowi zasłużeni, nie zażywaiąc partaczów, mogą odprawować, y bez dołożenia maystrów, to iest: mularski towarzysz może bez dozwolenia maystrów izbę pobielić, piec kuchenną naprawić y nową postanowić, takoż fundament do pieców y inną podobną naprawkę robić, a ciesielski dach lub wrota naprawić y inną mnieyszey importancyi robotę mieć.

Artykuł trzydziesty siódmy. Towarzysze teraznieyszego zgromadzenia mularskiego y ciesielskiego nie maią żadnych z uczniami y chłopcami tego rzemiosła czynić zmowy, ani z niemi po gospodach konferować, ale według swego powołania sprawować się, y żeby towarzysz dawał dobry przykład uczniowi y chłopcowi, a to pod winą dwuch wachlonów.

Artykuł trzydziesty ósmy. Aby w teraznieyszym zgromadzeniu towarzystwa mularskiego y ciesielskiego y oraz przeciwko starszym y maystrom cechu mularskiego y ciesielskiego zgoda, miłość y wszelakie zostawało poszanowanie, postanowiamy, aby towarzysze mularscy y ciesielscy starszych swoich y maystrów w należytey, przykładem innych cechów, mieli obserwancyey; starsi

też y maystrowie towarzyszów kochali, y wykraczaiących sztrofowali, a nieposłusznych y wykraczaiących magistratowi donosili, iakoby do żadnych między sobą nie przychodzili roztyrków. Jeśliby też trafiło się kiedy maystrowi ukrzywdzić w zapłacie towarzysza, tedy towarzysz ma donieść starszym towarzyszom, którzy z maystrem o takową krzywdę expostulować maią, iakoby ukrzywdzony on swoię odebrał satysfakcyą.

Atrykuł trzydziesty dziewiąty. Takowe tedy artykuły, towarzyszom mularskim y ciesielskim od nas nadane, maią być we wszytkich punktach y klauzułach swoich wiecznemi czasy nienarusznie obserwowane, pod paenami w prawie maydeburskim o niezachowaniu porządków opisanymi.

Artykuł czterdziesty. Żaden człowiek tak z mieszczan tuteyszych, iako też y przybyłych ludzi, oraz y pod różnemi protekcyami mieszkaiący, nie będąc w cechu porządkiem wyżey wyrażonym mularskim, lub ciesielskim przyięty y wpisany, nie ma robić y zaymować tak mularskiey, iako y ciesielskiey roboty, pod warunkami y paenami w artykule dwudziestym dziewiątym wyrażonemi.

Które to artykuły dla zachowania dobrego porządku panom towarzyszom mularskim y ciesielskim nadawszy y one konfirmować przez nayiaśnieyszego króla imci pana naszego miłościwego pozwoliwszy, przy podpisaniu ręki imci pana pisarza naszego y pieczęcią urzędową magistratu naszego stwierdzamy. Działo się w Wilnie, na ratuszu, roku tysiąc siedmsetnego cztyrdziestego szóstego, miesięca Marca dwudziestego pierwszego dnia.

1750 г. Августа 10 дня.

Изъ книги № 5365, за 1772—1789 г., стр. 589.

31. Подтвердительная привилегія короля Августа II, данная Виленскому купечеству въ подтвержденіе всѣхъ правъ и вольностей.

Въ этой привилегіи король Августъ II подтверждаетъ всѣ вообще привилегіи и королевскіе декреты, состоявшіеся въ пользу Виленскаго купечества, начиная изъ временъ Казиміра, съ 1441-го года, до временъ Августа II. Такихъ документовъ имѣло купечество 14 въ видѣ привилегій, коммиссарскихъ декретовъ и рескриптовъ; въ нихъ последовательно изложены въ общихъ чертахъ права и преимущества Виленскихъ купцовъ.

Feria sexta ante dominicam reminiscere proxima, die vigesima sexta, mensis Februarii, anno Domini millesimo septingentesimo septuagesimo nono.

Coram actis nobilis iudicii advocatialis et scabinalis Vilnensis comparens personaliter famatus ac spectabilis dominus Franciscus Sokołowski—director honoratae com-

munitatis mercatoriae Vilnensis, praesentes literas privilegii confirmationis iurium, privilegiorum et immunitatum serenissimi Augusti secundi, regis Poloniae et magni ducis Lithuaniae, eidem honoratae communitati mercatoriae Vilnensi servientes, parato scripto praeconceptas, cum introfusius contentis ad acta obtulit; quarum literarum, praemisso modo ad acta oblatarum, de verbo ad verbum rescribendo contenta, tenor sequitur estque:

Augustus tertius, Dei gratia rex Poloniae etc. Significamus praesentibus literis nostris, quorum interest universis et singulis, reperiri in actis metricis cancellariae nostrae minoris magni ducatus Lithuaniae confirmationem jurium, privilegiorum et immunitatum mercatorum Vilnensium, in anno millesimo sexcentesimo nonagesimo nono die vigesima nona mensis Iulii datam, cujus confirmationis tenor de verbo ad verbum sequitur estque talis:

Augustus secundus, Dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lithuaniae etc. Significamus praesentibus literis nostris, quorum inter est universis et singulis, regiae munificentiae et subditorum suorum non fructus duntaxat, aut emolumentum providere, sed iura, privilegia et immunitates eorumque pro meritis et intaminatae fidei sua obtinuerunt, sarta tecta inviolabiliter conservare, ut eo modo et virtus eorum, munimentis literarum confirmata, aeterna maeant, ut eo ipso ad obsequia et servitia, regibus praestari solita, promptiores atque alacriores facti regum munificentia reddantur. Quam munificentiam nostram communitas mercatoria Vilnensis experiri sat agendo, supplicavit nobis, ut iura, privilegia, decreta, immunitates ac rescripta, mercatoribus Vilnensibus a serenissimis antecessoribus nostris collata, quae omnia authentice et originaliter nobis sunt exhibita, authoritate nostra regia approbare et confirmare dignaremur. Quorum omnium iurium, privilegiorum, per puncta contentorum et seriei annorum desumptorum tenor, est talis.

Et *in primis*, serenissimi Casimiri, magni ducis Lithuaniae, anno millesimo quadringentesimo quadragesimo primo, feria sexta post dominicam iudica, civibus et mercatoribus Vilnensibus iuris magdeburgensis collatum, quo eisdem per totum magnum ducatum nostrum Lithuaniae et Russiae in omnibus castris et civitatibus, videlicet: Troki, Połocko, Vitepsko, Smolensko, Kiiow, Żytomir, Słucko, Minsko, Nowogrodek, Łucko, Brześcii, Drohiczyn, Grodno, Kowno aliisque omnibus castris, civitatibus et oppidis libera facultas emendi et vendendi, per unam ulnam, unum talentum, unam pellem sabellinam, mardorinam, castorinam et variarum cujuscunque generis aut spiciei existant, de omnibusque mercantiis quibuscunque, nominibus generalibus et specialibus possent et valeant nominari, concessa est.

Secundum privilegium serenissimi Sigismundi primi, in anno 1511, die tertia Iulii, Brestiae in comitiis generalibus datum, cujus in totum in supra scriptis civitatibus et oppidis magni ducatus Lithuaniae aliarumque provinciarum, eidem ducatu annexarum, mercatoribus Vilnensibus iuris magdeburgensis, romanae et graecae fidei cultoribus, forisari, sed etiam varias merces fluminibus Vilia, Chrono aliisque in magno ducatu Lithuaniae, ac provinciis eidem annexis, existentibus, Prussiam, extra et quorumque voluerint, defluctandi, eundi et vice versa redeundi, variis mercibus, ibidem fusius expressis, occupatis, mercari, emere,

vendere et deducere liberum est, et aliis vero incolis et advenis mercatoribus, sine iure civitatis et facultate mercandi (praeter nundinas), cujuscunque ille sit iurisdictionis, tum etiam fidei et sectae, sub confiscatione mercium, prohibitum est.

Tertium decretum memorati Sigismundi primi inter Vilnensem et exuscentem (sic) civitatis anno 1535, feria sexta post dominicam laetare etc. solenissimis partium controversiis latum, quo libera et immunis mercatoribus Vilnensibus vigore privilegiorum mercandi merces Counae deponendi et inde, sine ulla praepeditione evehendi, facultas declarata est.

Quartum, rescriptum ejusdem seremissimi Sigismundi primi, de anno 1538, die 10 Iunii ad magistratum Vilnensem datum, quo mercatoribus advenis cum hospitibus et advenis —praeter nundinas facultas mercandi — interdicitur literaeque ab eodem serenissimo rege, super facultatem mercandi iniustae, non esse audiendae destinantur.

Deinde, decretum Sigismundi Augusti, de anno 1552, die 10 9-bris inter mercatores, cives Vilnenses et scribam thelonei nostri, contra iura Vilnensia extra tempus nundinarum negociantem promulgatum, quo merces ipsius protunc pignoratae fisco regio applicatae sunt et infuturum, si aliquis contra privilegia Vilnensia ausus mercari fuerit, omnes merces pro usu civitatis tolli adinventae sunt.

Item, privilegia serenissimi Sigismundi tertii cum certis viginta articulis, ad bonum communitatis mercatoriae in ordinem circumscriptis, ex relatione illustrissimorum et magnificorum commissariorum, ad intercessionem eorundem de anno millesimo sexcentesimo trigesimo, die trigesima Januarii largitum.

Deinde, privilegium meliorationis articliu b., per magistratum Vilnensem et commissionis antecessorum nostrorum in anno 1646, die 15 7-bris factum, per commissarios nostros ratificatum, ac per serenissimum Vladislaum quartum et Joannem Casimirum confirmatum, tum etiam decreto relationum in anno 1668 emanato, approbatum, *in super privilegium super confirmationem* assecurationis magistratus Vilnensis eidem communitati mercatoriae, in anno millesimo sexcentesimo vigesimo nono die 15 O-bris datae, per serenissimum Joannum Casimirum, praedesessorem nostrum, in anno millesimo sexcentesimo sexagesimo quinto, die trigesima Martii, cum nonnullis immunitatibus et praerogativis ibidem expresis, largitum.

Ad extremum decretum commisionum super reddendis rationibus ex proventibus, redditibus, nec non expensis civilibus annuis aliisque ordinationibus inter nobilem magistratum et eandem communitatem, in anno millesimo sexcentesimo vigesimo nono, millesimo sexcentesimo quadragesimo sexto et millesimo sexcentesimo quadragesimo septimo lata; tum etiam rescripto serenissimorum Vladislai quarti, Joannis Casimiri, eodem decreto commissionum cum constitutione contributionis publicae circa festum purificationis beatissimae virginis Mariae, quolibet anno mercatoribus et incolis Vilnensibus exigendae, approbatio. Item supra memorati Joannis Casimiri privilegium ratione tutellae, ut post decessum de hoc saeculo personarum magistratus non suscipiant tutellam mercatores Vilnenses, anno 1668 die trigesima Martii.

Item, resrciptum contra Judeos Vilnenses, quo inhibitum et Judaeis, ne familiam christianam suscipiant ad serviendum

sibi, anno millesimo sexcentesimo sexagesimo tertio, die vigesima secunda Februarii.

Tandem privilegium serenissimi Michaëlis approbationis omnium iurium et immunitatum, anno 1669 die 3 8-bris rescriptum eiusdem, ne ullus audeat procurare libertationes lapidaearum, quae ante unionem non sint liberae, anno millesimo sexcentesimo septuagesimo die 11 Aprilis rescriptum et deputati tribunales magni ducatus Lithuaniae apud Judeos Vilnenses hospitia libera habeant, anno millesimo sexcentesimo septuagesimo, die vigesima 9-bris.

Privilegium serenissimi antecessoris nostri Joannis tertii confirmationis omnium iurium communitati Vilnensi collatarum, anno millesimo sexcentesimo septiuagesimo sexto, die 8 Martii rescriptum, eiusdem ratione antiqui Toruniae, quo iniungitur, ut mercatores Vilnenses circa antiqua iura et libertates conserventur, anno millesimo sexcentesimo octuagesimo tertio, die vigesima Mai.

Item rescriptum ex parte institutorum mercatorialium, alias ciemne kramy, quo conceduntur fenestra ad publicum forum exeunti ad divendendas menses, anno milesimo sexcentesimo nonagesimo, die decima tertia Mai.

Decretum commissariorum, a serenissimo Joanne tertio deputatorum, quo approbantur iura et privilegia antiquae telonae Vilnae, tempore residentiae ipsius serenitatis, anno millesimo sexcentesimo octuagesimo octavo, die vigesima tertia Aprilis, hoc idem ipsum commissariorum decretum per eundem serenissimum Joannem tertium Varsaviae, die vigesima octava Januarii, anno Domini millesimo sexcentesimo nonagesimo approbatur et confirmatur.

Nos itaque Augustus secundus rex, supplicationi eiusdem benigne annuentes, praefata omnia iura, privilegia, rescripta, decreta, immunitates, praerogativas caeterasque literas, communitati mercatoriae Vilnensi ab antecessoribus nostris clementissime datas et largitas, et quorum omnium iurium et libertatum, licet tenores in pressenti privilegio non sunt expressi, pro expraesis tamen habere volentes, in omnibus eorum punctis, conditionibus, clausulis, paragraphis, punctis et capitulis confirmandum, approbandum, ratificandum roborandum, et ad debitam executionem deducendum esse duximus; prout et nunc et de facto in perpetuum approbamus, ratificamus, confirmamus, roboramus atque in debitam executionem ut deducantur habere volendo decernimus, ea omnia et quaelibet eorum in specie et genere vim et robur perpetuum habitura, praesenti privilegio nostro mediante. In cuius rei fidem et evidentius testimonium praesentes literas manu nostra subscripsimus et sigillo nostro magni ducatus Lithuaniae communiri iussimus. Datum Varsaviae, in commitiis generalibus pacificationis nostrae, die vigesima nona mensis Julii, anno Domini MDCXCIX, regni vero nostri anno secundo. Augustus rex. Locus sigilli minoris cancellariae magni ducatus Lithuaniae. Confirmatio privilegiorum communitatis mercatoriae Vilnensis iurium et immunitatum. Suplicatumque nobis est, quatenus praefatam confirmationem per, extractum authentice ex actis metricis cancellariae nostrae minoris magni ducatus Lithuaniae extradi permittere dignaremur, cui supplicationi, ut iustae benigne annuentes, praenumeratam confirmationem in forma authentica, cum appressione sigilli magni ducatus Lithuaniae, parti affectanti extradi permissimus et demandavimus. Dabantur in cancellaria nostra minori magni ducatus

Lithuaniae die 10 mensis Augusti, anno Domini, MDCCL, regni vero nostri XVII anno. Apud quas literas extracti privilegii confirmationis, praemisso modo ad acta oblatas, subscriptiones manuum circa sigillum maius m. d. L. sequuntur tales: Jan Sapieha — kanclerz w. w. x. L: Relatio illustrissimi et excellen. comitis in Kodeń Sapieha, supremi cancellarii m. d. L. Brestensis, Gorzdowiensis, Propoien. etc. capitanei. Józef Mikłaszewicz—metrykant w. x. L. m. p. Confirmatio iurium, privilegiorum et immunitatum mercatorum Vilnensium data in anno 1750. Quae praesentes literae extracti privilegii confirmationis, praemisso modo ad acta oblatae, sunt actis nobilis iudicii advocatialis et scabinalis Vilnensis inscriptae.

1751 г. Марта 1 дня.

Изъ книги № 5143, за 1750—1760 г., стр. 583.

32. Опредѣленіе Виленскаго магистрата, обозначающее кругъ работъ кузнецкаго и слесарскаго цеховъ.

Вслѣдствіе несогласія, возникшаго между кузнецами и слесарями относительно предметовъ ихъ ремесла, Виленскій магистратъ, принаравливаясь къ древнѣйшей привилегіи, дарованной этому цеху, еще королемъ Сигизмундомъ Августомъ, опредѣляетъ кругъ дѣятельности тѣхъ и другихъ ремесленниковъ въ слѣдующихъ границахъ: кузнецы должны производить: скобы, штабы, якоря, крюки простые, болты, гвозди для каменныхъ и деревянныхъ стѣнъ и для латъ, бѣгуны для воротъ, для мельничныхъ колесъ, завѣсы для дверей, ставенъ и сундучныхъ крышекъ, простые кресты для костеловъ, церквей и часовенъ, но только недутые и непиленые, также всевозможные обручи для бочекъ, ведеръ и другой посуды, желѣзныя двери и дверцы, ставни—но только простыя, колеса, оси, шворни, возы, кары, коляски, кареты, сани, подковы для лошадей и разной обуви, топоры, заступы, мотыки, вилы и другія орудія,—вообще все, что можетъ производиться молотомъ на наковальнѣ; слесаря должны производить болѣе тонкія работы изъ холодныхъ металовъ, какъ то: крашеные и некрашенные антабы (болты) для каменныхъ и деревянныхъ стѣнъ съ винтами и безъ оныхъ, выпуклые и выгнутые, разные прутья для павильоновъ, стѣнъ и обивки, оковки каретъ, экипажей и французскихъ сундуковъ, приготовленіе кроватей, походныхъ стульевъ, складныхъ столовъ и др. мебели; приготовленіе наружныхъ и внутреннихъ замковъ, петель, крючковъ, крестовъ, разныхъ ружей, винтовъ и коло колесъ для часовъ, разныхъ пружинъ, нилъ и вообще всякихъ работъ, производящихся на холодномъ желѣзѣ, или стали, выпуклыхъ и дутыхъ. Осада колоколовъ предоставляется въ одинаковой мѣрѣ какъ кузнецамъ, такъ и слесарямъ.

W poniedziałek, dnia pierwszego miesiąca Marca, roku Pańskiego tysiąc siedmset piędziesiąt pierwszego. W sprawie uczciwych panów Thomasza Bahniewicza—kun-

sztu kowalskiego, Bartłomieia Łosickiego—kotlarskiego, Jakuba Kowalskiego—miecznickiego kunsztu, starszych y wszystkich magistrów całego cechu kunsztu kowalskiego, przeciwko uczciwym panom Andrzeiowi Pawełkiemu, starszemu, Symonowi Jabłońskiemu, Franciszkowi Leonowiczowi, Józefowi Ilińskiemu, Franciszkowi Piotrowiczowi, Michałowi Zulpiewiczowi, Krzysztofowi Minchowowi y innym slosarzom wszystkim, tudziesz całemu onych cechowi względem robienia y nienależytego uzurpowania przez panów slosarzów roboty kowalskiey, mimo cechowe swoie artykuły, dyspozycye y zwyczaie y wzaiemnie z aktoratu rekonwencyonalnego w sprawie uczciwych panów Andrzeia Pawełki, starszego kunsztu slosarskiego, Symona Jabłońskiego, Franciszka Leonowicza, Józefa Ilińskiego, magistrów slosarzów, y całego cechu slosarskiego przeciwko uczciwym panom Tomaszowi Bahniewiczowi—kunsztu kowalskiego, Bartłomieiowi Łosickiemu—kotlarskiego, Jakubowi Kowalewskiemu—miecznickiego, starszym y wszystkim magistrom, oraz całemu cechowi kowalskiemu, także ratione robienia y uzurpowania przez panów kowalów robot slosarskich mimo cechowe swoie zwyczaie y dyspozycye, także względem przyimowania towarzyszów lub chłopców wędrownych slosarskich, z cudzych miast przychodzących, do cechu kowalskiego przed szlachetnym urzędem burmistrzowskim radzieckim Wileńskim, za wyniesionymi abutrinque żałobami intentowaney, et in praesentia personali obudwuch stron prawnie agituiącey się. W którey sprawie szlachetny urząd burmistrzowski radziecki Wileński, po kontrowersyach ab utrinque pro et contra wnoszonych dokumentach, przywileiach, artykułach, obudwym cechom służących, produkowanych, nic onym w naymnieyszym punkcie lub paragrafie nie derogując owszem in toto ac integro one konserwuiąc, stosuiąc się do przywileiu nayiaśnieyszego króla iego mości Zygmunta Augusta, ieszcze ante unionem w roku tysiąc pięćset piędziesiąt wtórym, miesiąca Decembra dwudziestego wtórego dnia, na zupełną moc y władzę ustanowiania w cechach wszelkich porządków ordynacyi y artykułów sobie konferowanego, tudzież konformuiąc się do wszelkiey słuszności y zwyczaiów, w robotach tym cechom przyzwoitych, iakie y iakowe roboty do *panów kowalów*, a iakie do panów slosarzów przynależą, znaszaiąc wszelkie dyfyerencye exinde pochodzące, teraznieyszym dekretem swoim tak obiaśnia y ordynuie: Naypierwiey, co do roboty y rzemiosła panów kowalów przynależy, to iest: ankry, sztaby y kruki żelazne proste do ścian, do murów, y uszaków, y do innych rzeczy kować; 2-do, klamry, klamary wielkie y małe, goździe wielkie y małe proste do murów, do ścian, do łat y obicia etc. robić; 3-tio, do wrót bieguny, także do koł młyńskich, tartakowych, papiernianych etc., oraz zawiasy do onych, zawiasy tudzież proste czarne z krukami do drzwi, do okienic, do skrzyń y szaf prostych, wespół z zaszczepkami, kruczkami, klamkami prostemi niepiłowanymi, oraz nażornikami kowalskiemi, nie mniey z zawiaskami y żabkami, kruczkami, zakrętkami do okień prostemi czarnemi, niepiłowanymi, niepuklastemi, niepobielonymi ani essowanemi; 4-to krzyże proste czarne do kościołów, cerkwi, kaplic niepuklaste, niepiłowane, niedęte, także krzyże do szabel proste niepiłowane, oraz pręty do pieców y do okień proste czarne, obręcze do kuf, okseftów, beczek, wiader y do naczy-

nia różnego; 5-to, drzwi, drzwiczki, okienice, okieniczki, żelazne proste, niepuklane, wespół, z krukami zawiasami do onych prostemi, iakoż kraty proste, niepuklowane, niewychylane, nieessowane, prostey kowalskiey roboty; 6-to, koła, osi, szwornie, wozy, kary, kolasy, karety y sanie ze wszystkim (krom slosarskiey piłowaney roboty do korpusów y! sedesów, karet, kolasek y sani przednieyszeyszych przyzwoitey) okowywać, podkowy pod koni y pod różne bóty y trzewiki robić, y onymi konie, bóty różne, trzewiki podkowywać, oraz kołowroty do studni y windy proste wespół z wiadrami okowywać, łańcuhi proste kowalskie do onych robić do panów kowalów należy; 7-mo, siekiery, motyki, bigi, koły żelazne, rydle, widły, dynary różne, kozły, obłożyny, obręcze y uszy żelazne do kotłów, kociołków, saganów, ieśli nie będą miedziane, łopaty y y goździe łatne y gątalowe robić, sztaby robić, sztaby y szyny, żelaza różnego na stale rozcinać y inne wszelkie roboty kowalskie, co ieno kolwiek do młotu y kunsztu kowalskiego iest przyzwoitego, do panów kowalów należeć maią.—*Do kunsztu zaś rzemiosła panów slosarzów* takowe roboty należeć maią: naypierwiey, antory szrubowane, do murów, ścian, oraz antaby wszelkie piłowane, puklaste, essowane, czarne y białe, do czego kolwiek przynależące, przytym pręty okrągłe y rozłożyste do ścian, pawilonów, parawanów y do różnego obicia, tak też do karet, kufrów, okień, łóżek y do lichtarzów śrebrnych lub cynowych etc. piłowane, białe lub czarne; 2-do, okucie korpusów y sedesów, karet, kolasek y sani, francuzkich skrzyń, sepetów, kufrów, szkatuł, kanapów, taboretów etc., co tylko do piłowaney lub puklastey roboty slosarskiey należy; 3-tio, robienie łóżek, tapczanów, podróżnych krzeseł, stołów składanych żelaznych, niemniey okucie stołów lub stołków składanych, rozłożystych; 4-to, zamki wszelakie, tak wnętrzne, iako y wiszące, z kluczami y wszelkiemi onych requizytami; 5-to, zawiasy, tak essowane, iako też podługowate y okrągłe do drzwi różnych żelaznych y drzewnianych, poiedynkowych y dwoistych, do skrzyń, okien y okienic wnętrznych, do szaf, kufrów, szkatuł etc., piłowane, pobielane lub puklaste, z krukami, gałkami, klamkami, zasówkami, proboiami, goździami y wszelkiemi onych requizytami; 6-to, drzwi, drzwiczki, okienice, okieniczki żelazne, szrubowane, piłowane lub puklowane, pobielane lub polirowane, floryzowane etc. z krukami, proboiami, pobielanemi, y wszelkiemi do nich requizytami; 7-mo, żabki, zawiaski, kruczki, zakrętki, kołka y pręciki do okien essowane, piłowane, pobielane, puklaste lub dęte etc.; 8-vo, krzyże do kościołów, cerkwi y kaplic, puklowane, dęte lub piłowane, przy tym robienie różnych wietrzników, cyfr, figur y osób zblachy lub samego żelaza do gmachów, budynków, pałaców etc., robienie łańcużków, pobielanych lub piłowanych, do różnych potrzeb, także sprzążek czarnych lub pobielanych, piłowanych, do szarów, pulszarków etc., oraz wędzideł, munsztuków y strzemion; 10-mo, strzelba generaliter wszystka, tak wielka, iako y mała, oraz zbróia wszelka żołnierska, do kunsztu panów slosarzów należy; 11-mo, szruby slosarskie y wytrychy, także kołowroty do zegarów y do kuchni, oraz wszelkie sprężyny, tudzież piły y piłki robić y ostrzyć, na ostatek wszelka robota piłowana, rznięta, pobielana lub polirowana, dęta, puklasta, iakie kolwiek rzeczy lub instrumenta, powinna do panów slosarzów należeć. Okucie zaś, y osadzenie dzwonów tak panom kowalom,

iako też y panom slosarzom wolna będzie, kogo strona użyć y akceptować do tey roboty zechce.—Waruiąc to quam maxime, ażeby towarzyszów slosarskich panowie kowale a kowalskich panowie slosarze, z cudzych kraiów przywędrowanych, illicite nie zabierali, ale każdy swoiey własney professyi y kunsztu takowych towarzyszów podług artykułów y przywileiów, tudzież, porządków cechowych, nie godząc na krzywdę ieden drugiego akceptował. Którą tę takową ordynacyą we wszelkich punktach y paragrafach obie strony nienaruszenie, pod zaręką dwuch kamieni wosku na ołtarz cechowy y siedzeniem wieży w ratuszu za każde przestąpienie po niedziel dwie, dotrzymać powinni będą. A że panowie slosarze, będąc odłączeni od cechu panów kowalów, dotąd podług dekretów szlachetnego magistratu Wileńskiego, praw y przywileiów nayiaśnieyszych królów ichmościów cechowi swemu służących, extraktami z metryk wielkiego xięstwa Litewskiego nie wyięli, więc teraznieyszym dekretem serio iniungitur, ażeby in spacio pół roka one z metryk w. x. Lit. per extractum mieli y w skrzynce swoiey chowali, pod paenami contraventium, tudzież ażeby artykułom y porządkom swoim in omni zadość czynili podług zwyczaiu, dotąd obserwowanego nakazuie. Po promulgowaniu y przeczytaniu takowego dekretu abo ordynacyi, panowie kowale we wszystkich punktach y paragrafach ony akceptowali, panowie zaś slosarze wzięli terminum deliberationis in spacio w prawie magdeburskim concesso expediendae. Quod est connotatum.

1752 г. Октября 26 дня.

Изъ книги № 5152, за 1761 г., стр. 34.

33. Подтвердительная привилегія короля Августа III Виленскому сапожничьему цеху, заключающая въ себѣ и самый цеховой уставъ.

По ходатайству старѣйшинъ сапожничьяго мастерства, король Стефанъ Баторій, заботясь вообще о развитіи городской жизни, даровалъ цеху сапожничьему слѣдующія правила:

Общее собраніе цеха должно совершаться ежегодно въ день св. Николая, на которомъ должны быть избраны по 2 старшины изъ стороны римской, греко-русской и нѣмецкой; старшины должны учинить присягу и завѣдывать цеховыми дѣлами, т. е. дѣлать четвертныя засѣданія, на которыхъ должны быть читаемы цеховыя привилегіи и правила, принимать разныя мѣры къ усовершенствованію цеха и наказывать виновныхъ. Цеховые старшины должны завѣдывать цеховой казной. Лица посторонния, желая поступить въ цехъ, должны представить свѣдѣнія о своемъ почтенномъ рожденіи и о прежнихъ занятіяхъ, затѣмъ заплатить 100 зл. за право поступленія въ цехъ, или 50 зл. въ случаѣ, если они были женаты на вдовахъ или дочеряхъ умершихъ мастеровъ. Лица, не желающія представить цеху пробныхъ работъ, должны сверхъ 100 зл. заплатить еще 7 копъ и устроить всему

цеху угощеніе; въ противномъ же случаѣ,таковымъ, лицамъ заниматься мастерствомъ строго воспрещается. Мастерамъ, а въ особенности ихъ женамъ, мѣшать въ торговлѣ другъ другу и купцамъ строго воспрещается, подъ страхомъ взысканія двухъ камней воску и дальнѣйшаго преслѣдованія. Лица, не являющіеся въ костелъ на богослуженіе и на торжественные выходы, подвергаются штрафу, а не исполнившіе штрафа подвергаются запрещенію продажи своихъ товаровъ на рынкѣ и дома; лица же, провинившіяся въ какомъ-нибудь безчестіи, исключаются изъ братства и цеха. Братчики, наносящіе другъ другу оскорбленія въ засѣданіи цеха, подвергаются войтовскому суду. Въ засѣданія всѣмъ являться безъ оружія. Поступающіе въ цехъ должны записываться въ книги. Лица, не исполняющія этихъ правилъ, не только исключаются изъ цеха, но преслѣдуются еще и другими судебными учрежденіями.

Sabbatho, die vigesima quarta mensis Januarii, anno Domini millesimo septingentesimo sexagesimo primo.

Coram nobili officio consulari Vilnensi comparentes personaliter honesti domini Christophorus Awłusowicz, Josephus Wyrwicz et Antonius Myk, seniores contubernii sutorum Vilnen., praesentes literas privilegii s. r. m. iurium contubernalium confirmationis, parato scripto praeconceptas, in rem et partem contubernii sutorum Vilnen. servientes, cum introfusius contentis ad acta obtulerunt, quam literarum, praemisso mode oblatarum, de verbo ad verbum rescribendo contenta, tenor est talis.

August trzeci, z Bożey łaski król polski, wielki xiąże Litewski etc. Oznaymuiemy ninieyszym listem naszym, komu o tym wiedzieć należało by, wszytkim wobec y każdemu zosobna, teraznieyszego y napotym będącego wieku ludziom, iż przed nami pokładany był list przywiley konfirmacyiny, ręką nayiaśnieyszego świętey pamięci antecessora Augusta wtorego, oyca naszego, podpisany, y pieczęcią wielką w. x. L. stwierdzony, żadney wątpliwości niepodległy, anterius z łacińskiego stylu na polski przetłumaczony w ten sposób:

August wtóry, z Bożey łaski król polski, wielki xiąże Litewski, etc. Oznaymuiemy ninieszym listem naszym, komu by o tym wiedzieć należało, wszystkim wobec y każdemu zosobna, teraznieyszego y napotym będącego wieku ludziom, iż przed nami pokładany był list przywiley authentyczny, ręką nayiaśnieyszego antecessora naszego Stefana podpisany y pieczęcią wielką w. x. L. stwierdzony, żadney wątpliwości niepodległy, z łacińskiego stylu po polsku przetłumaczony w ten sposób.

Stefan, z Bożey łaski król polski, wielki xiąże Litewski, etc. Oznaymuiemy tym listem naszym wszem wobec y każdemu zosobna, komu należy, którzy teraz y napotym wiadomość o tym mieć będą. Kiedyśmy dobrze rozważywszy uznali, że między inszemi rządu y panowania naszego królewskiego przymiotami rzecz niepodleysza iest, abyśmy się też o dobre powodzenie y porządek słuszny w miastach y miasteczkach naszych, w bractwach y cechach poddanym naszym starali, przez co by ludzie przystoyniey y godniey żyć y między innemi rzemieślnicy w rzemieśle swoim ku ozdobie y pożytkowi rzeczy pospolitey naszey dobrze się ćwiczyć y słynąć mogli. A tak, gdy starsi rzemiosła szwieckiego przez panów rad, przy boku naszym rezyduiących, pokornie suplikowali, abyśmy przywileia, prawa y statuta zgromadzeniu, albo bractwu tegoż rzemiosła służące, według których by się sprawować y rządzić

mogli, mocą zwierzchności naszey królewskiey approbować, roborować y potwierdzić raczyli, w ten naśladuiący sposób:

Pierwsze tedy iest, aby co rok wszyscy schodzili się w dzien ś. Mikołaia biskupa y obrali z pośrzodka swego sześć starszych rocznych, to iest, dwuch rzymskiey, dwuch grecko-ruskiey, a dwuch niemieckiey religiey, którzy po wykonaney przysiędze introdukowani będą; ciż starsi postarać się maią, aby co kwartał zgromadzonemu cechowi przywileia y statuta przeczytane były, y co dwie niedziele albo według potrzeby do iednego z starszych poprzychodzili radzić się około porządku dobrego, y zachowania tego bractwa, y żkomplanować różne trafunki temuż bractwu przynależące. Którzy to starsi będą mieli moc y władzę innych braci grzeszących osądzić, y onych wedle uwagi y słuszności, iako ich prawa y statuta każą, za popełniony excess sztrofem karać, iako też y tych, którzyby, zawołani będąc do bractwa, przyiść nie chcieli albo zaniedbali, albo którzy kolwiek statutom cechowym przeciwnemi y nieposłusznemi byli, przeciw prawu występuiąc, takowych według opisania statutów karać, upartych zaś y rebellizuiących do więzienia mieyskiego podać maią. Starsi także będą powinni pospolitą skrzynkę bracką z listami y przywilieiami pilnie zachować, ani ią kiedyś za miasto nasze Wileńskie wynosić, tylko między murami y to zawsze na iuryzdykcyey mieyskiey chować; magistrów takowych do cechu obierać y przyimować maią, którzy by iuż doskonale wyuczeni y doświadczeni w tym rzemieśle byli. A ieśliby kto chciał w tym że rzemiośle robić, magistrem zostać, y do bractwa tegoż być wpisanym, tedy takowy ma wprzód swoie urodzenie poczciwe listownie przed przyięciem dowieść y upewniać, iako też gdzieby się swego rzemiosła nauczył, u którego magistra za towarzysza dwie lecie robił, potem z nauki swey próbę, albo maystersztukę według zwyczaiu dokazawszy, mieyskie prawo przyiąć powinien będzie. Przy przyimowaniu w liczbę bractwa, każdy magistrem zostaiąc, sto złotych, a ieśliby wdowę, albo córkę magistra bractwa tego za małżonkę poiął, tedy piędziesiąt złotych; a magistrowczyk ieden tylko czerwony złoty przy uczcie dla starszych do skrzynki płacić powinien. A gdyby się myster sztukę rzemiosła swego zgotować zbraniał, a iednak by żądał być magistrem, takowy, okrom pomienionych pieniędzy, ieszcze osobliwie siedm kop Litewskich do skrzynki cechowey wyliczyć; a nadto ieszcze kollacyą całemu bractwu według możności swoiey sprawić y utraktować obligowany będzie. A który by z pomienionego rzemiosła za magistrów wpisani y do bractwa przyięci nie byli y nie chcieli by słuchać prawa y starszych bractwa tego, lubo by mieszkali na iuryzdykcyi duchowney, lub świeckiey, albo też w pałacach y dworach senatorskich, xiążęcich, dygnitarzów naszych y szlacheckich zostawali y mieszkiwali, tym wszystkim niema być wolno robić, surowo przykazuiemy; magistrowie zaś obrani co iuż od dawnego czasu magistrami zostali, od dokazania maysztersztuki, albo proby rzemiosła swoiego, y od listownego świadectwa maią być wolni. Zaden też na publicznym targu kupieniu rzemienia ieden drugiemu magistrowi przeszkadzać niema. A ieśli by się kto odważył to uczynić, takowy według zdania y uwagi bractwa ma być karany. Przy tym też magistra żona, na rynku albo na łokciu siedząc, gdyby przez się albo przez drugie cudzą robotę

ganić, albo też kupców różnym sposobem y fortelem odmawiać ważyła się, takowa za pierwszym razem da kamień wosku na chwałę Boską, a trzy kroć powtarzaiąc w tym przekonana, rok cały y sześć niedziel ani siedzić, ani na łokciu przedawać będzie mogła. Jeśli by też który do cechu wezwany będąc nie stawił się, albo też nie słuchał zwykłą, na pewny czas postanowioną, y na processyi na pamiątkę świętego Kryszpiniana postanowioney, przytomnym nie był, tedy za każdym nieprzybyciem w winę popadać ma y grosz ieden wyliczyć. Jeśli by też który takowe postanowienie, albo też bractwo ganił, a przewiniony będąc na takim występku po trzy razy sztraf nie zapłacił, takowy powinien będzie kamień wosku na świece do bractwa oddać. Żaden też kupiec y przekupień nie będzie się ważył z ich rzemienia iaką kolwiek robotę szwiecką na przedaż robić, ani Ormianie y inni do miasta przyieżdżaiący, po domach, gościńcach z ich rzemienia, iako pospolicie zowią safianu iakąkolwiek robotę czy bóty, czy trzewiki zgotować będą, żeby ią znowu tu w Wilnie na ruinę y szkodę całego bractwa przedawali, ponieważ ani się tego rzemiosła nie nauczyli; iednak braciom wolno będzie innym kupcom y Ormianom z własnego ich rzemienia wszelką robotę robić, byle by one z miasta na inne mieysca do przedawania wywozili. A ieśliby przeciwnym świadectwem w przerzeczonych punktach przekonani byli, tedy na takowych kara w bractwie zwyczayna ma bydź włożoną. Żaden też z braci nie będzie ważył, od domu do domu chodząc do innych braci, robotę ich skupować, a potem one na rynku przedawać: a kto by to miał uczynić a potym przekonany był, takiemu robota albo ta przedaż ma być zabrana y do szpitala oddaną. Także, gdyby kto w domu albo w rynku bóty, albo inną szwiecką robotę słuszney nagany godną przedawał, takowa robota zabrana y do szpitala zaniesiona będzie. Jeśli by kto kolwiek na iakim złym uczynku, iako to na złodzieystwie, albo też na iakim inszym niepoczciwym występku był natrafiony y przekonany, takowy nie tylko z bractwa skasowany, ale też od rzemiosła swego, iako szelma y niepoczciwy, wiecznemi czasy ma być oddalony. Niemniey, kiedy by się też na schadzce brackiey ieden drugiego słowmi uszczypliwemi y nieuczciwemi łaiąc y aggrawować ważył, takowy, według zdania brackiego, ma bydź karany. Kiedy zaś gdzie indziey, a nie w bractwie trafiło się, ażeby ieden drugiego połaiąc albo zelżywie urazić y z konfundować miał, takowy ma podlegać wóytowskiey censurze. Niebędzie się żaden ważył pomocnika albo towarzysza komu odmawiać y odwabiać; kto by to uczynił, ten karę według zdania y rozsądku cechowego odnosi, Żaden z magistrów nie powinien towarzyszowi, chociaż dobrze rzemiosła umieiącemu, więcey na tydzień płacić, tylko piętnaście groszów Litewskich. Każdy magister, przyimuiąc ucznia do rzemiosła y nauki, powinien będzie onego wprzód bractwu prezentować y do xięgi cechowey kazać go wpisać, ani go dłużey nad sześć lat w nauce za chłopca trzymać. Towarzysze zas y uczniowie, ktorzy od magistrów swoich przed czasem y nieuczciwie odchodzą, u drugich nie maią prędzey robić, póki pierwszym zupełną nieuczynili satysfakcyą. Żaden magister, ani towarzysz niema przyiść do cechu z bronią; a ieśliby się to komu zdarzyło, ma onę broń dobrowolnie nie z przymusu starszemu, przy

którym na ten czas tego roku skrzynka bractwa zostaie, dać do schowania. Na tym że mieyscu nikomu nie wolno będzie wadzić się, hałasować albo kogo słowmi nieuczciwemi znieważyć y zkonfundować pod karą, w bractwie postanowioną. Jeśli by magistra żona owdowiała, a po śmierci męża syna żadnego zostałego nie miała, takowey ieno ieden rok y sześć niedziel na rynku siedzieć zezwalamy. Chcemy y serio przykazuiemy aby żaden szlachcic, ani kupieć, mniey barzo żyd, nie ważył się do miasta Wilna gotowę robotę przywieść y przedawać; a ieśli by się na to odważył, takiemu aby szewcy Wileńscy wszytko pozabierali, tym ninieyszym listem przywileiem naszym zupełną moc daiemy. Na ostatek, którzy by się z przerzeczonego rzemiosla szwieckiego zwyż pomienionym punktom y statutom przeciwili y nie chcieli być posłusznemi, takowym warstat ma być zbroniony y niedopuszczony. W czym wszystkim woiewoda nasz Wileński wespoł z wóytem y z burmistrzami maią im dopomoc, assystować y onych od wszystkich krzywd y napaści bronić, zastąpić, nieposłusznych zaś pomienionym statutom tegoż przywileiu do połuszeństwa przymusić.

Którey to suplice y postanowieniu, iako słusznemu y prawu pospolitemu, tak też żadnym wolnościom publicznym y partykularnym, niemniey też żadney zwierzchności niwczym nieprzeciwnemu, szczególnie tylko osobom pomienionego cechu dla zachowania porządku, dobrego posłuszeństwa, przystoyności y przyiemność służącemu, my łaskawie sprzyiaiąc, też bractwo albo cech pomieniony szwiecki w stołecznym mieście naszym Wileńskim chętnie z woli naszey królewskiey postanowiliśmy y potwierdziliśmy, chcąc, aby to wszystko, co tu wyrażono y napisano iest, od wszytkich osób tegoż bractwa wiecznemi czasy zachowano było. Zaczym też ten przywiley we wszytkich wyżey opisanych kondycyach, klauzułach, artykułach y okolicznościach mocą naszą królewską potwierdzamy y umacniamy, nie naruszaiąc prawa pospolitego. Dla lepszey wiary y pewności ten list nasz przywiley ręką naszą podpisaliśmy y pieczęć wielkiego xięstwa Litewskiego przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Wilnie, die prima Julii, anno Domini millesimo quingentesimo septuagesimo nono, regni vero nostri (?). Stephanus rex.

Suplikowano nam zatym przez panów rad y urzędników, przy boku naszym zostaiących, abyśmy ten przywiley, ze wszytką w nim opisaną rzeczą, łaską y powagą naszą królewską stwierdzili, zmocnili y ratyfikowali, do którey prośby my król łaskawie się skłoniwszy, przerzeczony przywiley nayiaśnieyszego antecessora naszego Stefana, na osoby bractwa szwieckiego miasta Wilna we wszytkich punktach, klauzulach y paragrafach w nim opisanych, nienaruszenie stwierdzamy, umacniamy y ratyfikuiemy. A do tego z naszey osobliwey łaski królewskiey przydaiemy y postanowiamy, aby w bractwie szwieckim cechu Wileńskim pewny y nieodmienny komput magistrów był, mianowicie ośmdziesiąt rzymskich, czterdzieście graeco - ruskich, dwadzieścia niemieckich, po których zeyściu drudzy expektanci, na to mieysce w liczbę według religiey swoiey przyięci bydź maią, wyimuiąc zaś synów tychże starszych, którzy ieśli dobrze wędrowali, tedy nad pomienioną liczbę mogą być przyięci; cudzoziemców zaś nad komput pomieniony w liczbę przyiąć nie maią, a gdyby zaś starsi przez korrupcye na to zezwolili, tedy dwie grzywny śrebra za sztrof dać powinni bę-

dą. Przy tym też ordynuiemy, aby się wszyscy w dzień świętego Jędrzeia apostoła schodzili, a wolną elekcyą sześć starszych uczyniwszy w dzień świętego Mikołaia introdukcyą tychże starszych odprawowali. Na co dla lepszey wiary ten list nasz przywiley ręką naszą podpisaliśmy się y pieczęć wielkiego xięstwa Litewskiego przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia XXII miesiąca Lutego, roku Pańskiego tysiąc siedmsetnego trzynastego, panowania naszego na królewstwie siedmnastego roku. U którego listu przywileiu konfirmacyinego podpis nayiaśnieyszego króla iegomości tymi słowy: Augustus rex. Cancellariatu celsissimi Caroli Stanislai Radziwił, ducis in Olika, Nieswiż, Birże, Dubinki, Słuck, Kopyl et Kleck, sacri romani imperii principis, comitis in Mir, Szydłowie, Kroża et Biała, supremi magni ducatus Litvaniae cancelarii, Brasłaviensis, Praemislensis, Człuchowiensis, Camenecensis, Krzeczowiensis, Rzeczicensis, Ostrensis, Niznensis etc. capitanei. Est in actis. Casimirus de Złotki Złotkowski, pincerna s. s. r. m. d. L. Confirmacya przywileiów cechu szewskiego miasta Wilna.

Supplikowano nam za tym przez panów rad y urzędników, przy boku naszym rezyduiących, abyśmy ten list przywiley konfirmacyiny ze wszytką w onym opisaną rzeczą łaską y powagą naszą królewską stwierdzili, zmocnili y ratyfikowali, do którey prośby my król łaskawie się skłoniwszy, przerzeczony przywiley konfirmacyiny nayiaśnieyszego świętey pamięci antecessora Augusta wtórego, oyca naszego, na osoby bractwa alias cechu szwieckiego miasta stołecznego Wilna we wszytkich punktach, klauzułach y paragrafach w nim opisanych, nienaruszenie stwierdzamy, umacniamy y ratyfikuiemy. A czego by w artykułach y przywileiach, temuż cechu nadanych y służących, do porządku bractwa onych niestawało, tedy do drugich bractw alias cechów y ich praw y przywileiów referować się pozwalamy namienionemu bractwu alias cechowi szwieckiemu. Na co dla lepszey wiary ten list nasz przywiley ręką naszą podpisaliśmy. Dan w Grodnie, dnia XXVI miesiąca Oktobra, tysiąc siedmsetnego pięćdziesiątego wtórego, panowania naszego dziewiętnastego roku. Apud quas literas privilegii sacrae regiae maiestatis, praemisso modo ad acta oblatas, subscriptiones manuum circa sigillum appensile maius magni ducatus Lituaniae sequuntur suntque tales: Augustus rex. Confirmatio iurium contubernio sutorum civitatis metropolitanae Vilnensis serviens. Józef Dulęba, iego królewskiey mości pieczęci wielkiey wielkiego xięstwa Litewskiego sekretarz, mp. Cancellariatu celsissimi ac illustrissimi principis Michaelis, ducis in Klewań et Żukow, Czartoryski, supremi magni ducatus Lituaniae cancellarii, Luceorensis, Homeliensis, Georgeburgensis Uświatensis, Poduświatensis etc. capitanei. Sigillatum est in actis. Quae praesentes literae privilegii sacrae regiae maiestatis, praemisso modo ad acta oblatae, sunt actis nobilis officii consularis civitatis sacrae regiae maiestatis metropolitanae Vilnensis, insertae, inscriptae ac ingrossatae.

1752 г. Октября 13 дня.

Изъ книги № 4217, за 1778—1780 г., стр. 33, въ 3-й части книги.

34. Привилегія короля Августа III, которою подтверждается уставъ двухъ Виленскихъ цеховыхъ братствъ каменщиковъ и столярей, данный имъ королемъ Сигизмундомъ III въ 1595 году.

Уставъ цеха каменщиковъ и столярей заключаетъ въ себѣ 23 §-овъ слѣдующаго содержанія: въ 1-мъ § заключаются правила, относящіяся къ цеховымъ выборамъ (оба эти цеха должны ежегодно избирать 4 старшинъ, въ вѣдѣніи которыхъ долженъ находиться общественный ящикъ; по истеченіи года они должны представить отчетъ въ расходованіи общественной кассы); во 2 §—условія для поступленія въ цехъ мастерамъ постороннимъ и мѣры противъ лицъ, занимающихся этими ремеслами безъ правъ; въ § 3-мъ обязанности религіозныя для мастеровъ и товарищей; въ 4 § выражено непремѣнное требованіе внесенія въ общественный ящикъ 8 грошей (суходневой пошлины) товарищами и учениками; въ § 5-мъ изложены правила для полученія товарищами званія мастеровъ (заплатить 30 грошей въ ящикъ, попрощаться съ товарищами и просить у старшихъ позволенія пріискать себѣ работы, за которую надѣется получить званіе мастера); въ § 6-мъ изложены пробныя работы для каменщиковъ и столярей, желающихъ получить званіе мастера, и количество денегъ для угощенія, которое они должны устраивать для цеха; съ 7 по 14 §§ изложены правила относительно товарищей, каковы бы они ни были—дѣти ли мастеровъ, или простыхъ людей; туземные ли, или пришлые изъ другихъ странъ; въ § 14 изложены правила относительно учениковъ; съ 15 по 21 § изложены права и обязанности мастеровъ по отношенію къ цеху, своему званію и другимъ предметамъ; въ § 21 назначенъ срокъ цеховыхъ сходокъ чрезъ каждыя двѣ недѣли; въ § 22 правила относительно поведенія товарищей; въ § 23 правила, когда и въ какомъ видѣ слѣдуетъ выдавать заболѣвающимъ братчикамъ пособіе изъ общественной кассы.

Roku tysiąc siedmset ośmdziesiątego, miesiąca Januarii ośmnastego dnia. Na rokach święto-Trzykrólskich ziemskich woiewodztwa Wileńskiego, w roku wyż na dacie pisanym, do sądzenia przypadłych y porządkiem prawa pospolitego in loco iudiciorum solito w mieście ikmci Wilnie sądzączych się, przed nami Franciszkiem Czyżem—prezydentem, Michaiłem Antonim Szpyrką, Franciszkiem Romanowiczem—sędziami, Rafałem Musnickim — pisarzem, urzędnikami sądowymi ziemskimi woiewodstwa Wileńskiego, stanąwszy osobiście u sądu patron w. imć pan Tadeusz Woynicki—komornik xięstwa Żmudzkiego, przywiley, od nayiaśnieyszego króla Augusta trzeciego cechom mularskiemu y ciesielskiemu wydany, dawnieysze prawa y przywileia konfirmujący, ad instantiam Antoniego Rynkiewicza, Grzegorza Nilewicza, Józefa Krasowskiego, Tomasza Kaczyńskiego, Jerzego Kulikowskiego—kunsztu ciesielskiego, Jana Krasowskiego, Piotra Kondratowicza, Józefa Fiedorowicza., Tomasza Klimowicza, Jerzego Milewskiego - kunsztu mularskiego maystrów starszych, oraz całego cechu ciesiel-

skiego y mularskiego, do akt podał, a podawszy prosił nas sądu, aby pomieniony confirmationis przywiley ze wszelką wyraźnością był do xiąg ziemskich spraw wieczystych woiewodztwa Wileńskiego przyięty y wpisany; iakoż my sąd ony przyiąwszy w xięgi wieczyste ziemskie Wileńskie wpisać zalecilişmy, który wpisuiąc tak się wyraża:

August trzeci, z Bożey łaski król polski etc. Oznaymuiemy tym naszym listem wszem wobec y każdemu zosobna, komu by o tym teraz y napotym będącego wieku ludziom wiedzieć należało, iż pokładany był przed nami przywiley konfirmacyiny świętey pamięci nayiaśnieyszego króla imci pana Jana Kazimierza, antecessora naszego, per extractum z metryki wielkiey w. x. Lit., z podpisem ręki świętey pamięci Paca—kanclerza naszego y pieczęcią wielką w. x. Lit. przyciśnioną, wyięty, mularskiemu y ciesielskiemu bractwu alias cechowi służący, żadney wątpliwości niepodległy, w ten niżey opisany sposób:

Jan Kazimierz, z Bożey łaski król polski etc. Oznaymuiemy tym listem naszym, komu o tym wiedzieć należy, iż byliśmy proszeni o wydanie z xiąg metryki kancellaryi naszey wielkiey wielkiego xięstwa Litewskiego przywileia konfirmacyinego świątobliwey pamięci króla imci Władysława czwartego, pana brata y antecessora naszego, mularzom y cieślom miasta naszego stołecznego Wilna na cech y wolności ich danego, który wypisuiąc od słowa do słowa tak się w sobie ma:

Władysław czwarty, z Bożey łaski król polski etc. Oznaymuiemy tym listem naszym wszem wobec y każdemu zosobna, komu by o tym wiedzieć należało. Pokładany był przed nami przywiley, ręką świętey pamięci króla iegomości Zygmunta trzeciego, pana oyca naszego, podpisany, y pieczęcią większą w kancellarii w. x. Lit. zapieczętowany, pod datą w Krakowie, roku Pańskiego tysiąc pięćset dziewięćdziesiąt piątego, miesiąca Maia pierwszego dnia, artykuły pewne do dobrego porządku mularzów y cieśli, mieszczan naszych Wileńskich, należące, w sobie zawieraiący, y doniesiona nam iest prośba przez panów rad y urzędników dworu naszego, imieniem uczciwych Michała Cymermana, Jana Złotkowskiego—mularzów, Hanusa Weynera y Jana Mikunowicza — cieślów, starszych rocznych cechowych, abyśmy takowy przywiley we wszystkich punktach, klawzulach y artykułach mocą y powagą naszą królewską zmocnili y stwierdzili, który z ruskiego na polski ięzyk, za pozwoleniem naszym przetłumaczony, tak się w sobie ma:

Żygmunt trzeci, z Bożey łaski król polski etc. Oznaymuiemy tym listem naszym wszem wobec y każdemu zosobna, komu by to wiedzieć należało ninieyszym y na potym będącym. Bił nam czołom, hospodaru, poddany nasz mieszczanin y mularz miasta naszego stołecznego Wileńskiego, na imię Piotr Pielgrzymowicz, sam od siebie y imieniem wszystkich mistrzów rzemiosł obudwu mularskiego y ciesielskiego, w mieście Wileńskim mieszkaiących, mianowicie Krzysztofa Defasana, Mikoła Diciosa y Jakuba Raka, Marka Sukiennika, Grygiera Fabuskiego, Matysa Kumelewicza, Jendrzeia Stanisławowicza, Matysa Niekiesa—mularzów, a Matysa Kownianina, Bartłomieia Somsona, Matysa Sampowicza, Ambrożeia Gnoińskiego, y sługi iego Jana Norka, Matysa Barana, Iwana Grodninskiego, Ambrożeia Fabiennika, Siemiona—cieśli, prosząc nas hospodara, abyśmy tym dwóm rzemiosłom cech, bractwo y

wszelki porządek należący, tak iako y w inszych miescach naszych nadali y listem naszym to im stwierdzili, w czym my hohospodar widząc ich prośbę być słuszną, choć też łaskawie miastu temu stołecznemu naszemu Wileńskiemu, nie mniey iako y po inszych miastach naszych uprzywileiowanych porządek dobry y pożytek dwóm tym rzemiosłom należący, mieć z łaski naszey, artykuły prawne, niżey opisane im nadaiemy, cech tym rzemiosłom ustanawiamy, y tym listem przywileiem naszym na wszystkie potomne czasy utwierdzamy, a mianowicie takowy zwyczay y porządek tych obudwu rzemiosł mularskiego y ciesielskiego mieć chcemy:

Artykuł pierwszy. Naprzód o wybieraniu starszych w cechu mularskim y ciesielskim, mistrzowie osoby zwyż mianowane tych dwuch rzemiosł, gdy się porządnie wszyscy z sobą obesławszy y namówiwszy, czas pewny naznaczywszy obierać zechcą, powinni będą z szedszy się na mieysce pewne dwu osób rzemiosła mularskiego, a drugich dwu ciesielskiego obrać, które cztery osoby porządku wszelakiego, iako starsi w tych rzemiosłach postrzegać, rządzić, sprawiedliwość między drugiemi w sprawach porządku rzemiosła swiego czynić, klucze od skrzynki u siebie przez cały rok mieć maią, a potym po wyiściu iednego roku spełna, ci starsi roku przeszłego maią dać liczbę przed inszemi mistrzami ze wszytkiego, tak przychody, iako y rozchody z skrzynki cechowey przez cały rok, a potym takowym że sposobem y inszych starszych obierać maią.

Artykuł wtóry. Jeśliby który z cudzoziemczów, tak z Polaków, Włochów, Niemców, iako też z narodu tego państwa w. x. Lit. chciał w rzemieśle mularskim albo ciesielskim mistrzem zostać, tedy żadnemu z mistrzów, wyż w tym przywileiu opisanych, nie ma przeszkadzać, ani mistrzować, nimby wprzód przyiął cech y bractwo z mistrzami Wileńskimi. A ieśli by który bez wiadomości starszych mistrzów tego cechu, tak mularskiego, iako y ciesielskiego rzemiosła, bądź we dworze xiążęcich, pańskich, ziemiańskich i szlacheckich, stanów duchownych y świeckich, iako też w domach y kamienicach w samym mieście Wilnie, na przedmieściu, na Antokołu, za Wilią, pod y gdzież kolwiek przy mieście Wileńskim przemieszkiwaiąc, rzemiosłem tym mularskim albo ciesielskim, ku ubliżeniu prawa artykułów, w tym przywileiu naszym opisanych, bawić y robić ważył się, takowemu żaden z mieszczan Wileńskich, gdziekolwiek mieszkaiący, pod urzędem mieskim Wileńskim będący, nijakiey roboty sobie robić dawać nie ma; czego urząd mieski Wileński postrzegać powinien będzie y gdyby mieszczanin takowego do robot swych domowych y iakich kolwiek z tych rzemiosł mularskiego y ciesielskiego brał y ważył, takowy od urzędu mieyskiego winą według uznania urzędowego karan być ma.

Artykuł trzeci. Wszyscy mistrowie y towarzyszowie, tak starsi, iako y młodsi cechu mularskiego y ciesielskiego, powinni chodzić na obsequia albo na żałomsze do swoiey kaplicy, pod winą grosza iednego; a gdyby się im przyszło zabawić około słuszney potrzeby, tak iżby przy obsekwii być nie mogł, tedy ma ofiarę posłać przez inszego, a ci wszyscy, którzy przy żałomszy będą, maią trwać, ażby było po msze, pod winą grosza iednego. Tak też wszyscy mistrzowie y towarzysze powinni być maią na processyey chwalebnego Bożego ciała, pod winą wachlonu tygodniowego, iaki bę-

dzie brać na ten czas, także y na oktawę Bożego ciała, a mistrzowie starsi powinni będą dawać świece wszystkim mistrzom y towarzyszom, także ogniem, które świece potym maią do pogrzebu chować brackiego.

Artykuł czwarty. Młodsze mistrowie, także towarzysze y uczniowie, powinni będą dawać suchedni bez frasunku na każdy rok po ośmiu groszy do skrzynki, a ktoby z towarzyszów y uczniów upornie nie chciał suchych dniów oddawać, takowemu mistrz iego z myta ma brać, a oddawać do starszych mistrzów; który by mistrz nie chciał oddawać tego za rozkazaniem mistrzów starszych, takowy ma być karany dwiema funty wosku.

Artykuł piąty. Każdy towarzysz, który by tak rzemiosła mularskiego, iako y ciesielskiego mistrzem zostać chciał, powinien się będzie opowiadać starszym mistrzom przed dwunastu niedziel, w tym czasie prawo ma być mieskie przyięte. Za tym ma do skrzynki towarzyskiey groszy trzydzieście y podziękować im za towarzystwo, potym ma sobie robotę naleźć, na którę sztukę swoią pokazać będzie powinien, którą gdy znaydzie, powinien będzie przyiść do mistrzów starszych z uczciwemi ludźmi oznaymuiąc, iż ma robotę, prosząc mistrzów, aby mu pozwolili robić y aby mu sztuki opowiedzieli, które miał robić wystawić, za którą prośbą powinni będą mistrzowie pozwolić y sztukę opowiedzieć.

Artykuł szósty. Towarzysz, który się murować będzie uczył, ten ma sztukę pokazać: naprzód rysować sklep krzyżowy, iaki mu starsi pokażą mistrzowie, potym sklep zasklepić według mieyśca y miary, iaki mu się trafi, tak krzyżowy, iako y owalny, abo koszowy, wszakoż tym obyczaiem, iż naprzód będzie winien sam swymi rękami buksztele robić, według onego mieysca, gdzie sklep ma zasklepić y będzie powinien dać znać mistrzóm starszym, gdy będzie robi, aby tego doyrzeli, ieśli według miary y potrzeby zrobione będą. Także, gdy stolce pod buksztelle będzie robił, tedy y tam mistrzowie starsi przy tym być maią, aby też oglądali własności miary iego, a gdy iuż one buksztelle na stołku postawił, mistrzowie powinni będą probować, ieśli one buksztelle będą wedle własney miary y pod sznur stały, iako rzecz iest zwykła y powinna; a to sklep powinien będzie zasklepić sam swymi rękoma y szalowanie sam przyprawiać ma. Powinni mu będą mistrzowie pozwolić, wedle uznania swego y potrzeby, do onego sklepienia towarzyszów, wszakoż niepierwszych między wszystkiemi towarzyszami, ale takich, coby się nań nie spuszczał, ale sam pilnuiąc każdego doyrzał, był z głową wszystkich, a gdy iuż zasklepi y opuści on sklep, starsi mistrzowie powinni będą oglądać, ieśli ony sklep statecznie będzie zasklepiony, y ieśli czyrkiel dotknie cegły, za każdą deszczką tak, aby żaden strub w onym sklepie nie był. Za drugą część sztuki powinien będzie zasklepić framugę na pięć łokci, nie przyciskaiąc żadney cegły cegłą, która nie ma cyrkela, maią iedną czwierć, komin winkielowy na izbie w kącie, gdzie mur mistrzowie naznaczą, wymurować ma. Czemu wszystkiemu gdzie by dosyć nie uczynił, tedy niema być przyięty za mistrza, ażby wszystkich mistrzów uiednał, a to dla tego, aby się pilno uczyli y statecznie robotę oddawali, których się podeymuie lada kto. A gdy odprawi sztuki, tedy powinien będzie uczynić na wszystkie mistrze kollacyą, według zwyczaiu. Towarzysz zaś, który by się ciesielskiego rze-

miosła uczył, a mistrzem zostać chciał, tym że obyczaiem postępować ma przed mistrzami, iako y mularz, tak z początku, iako y na dokończeniu y iako się wyżey opisało, wszakże sztuk y tym sposobem y kształtem robić ma: Naprzód, wiązanie dla dachówki, iako naylepiey y naycudniey według przystoyney miary robić, także wchód iaki mu starsi naznaczą, z cudną proporcyą y z sestrami (?), z zamszowaniem, iako naylepiey y cudniey; a ma to robić wszystko z taką pilnością, iako by każda sztuka staneła na swym mieyscu, według własney miary, którą mu mistrzowie dadzą, czego potym mistrzowie powinni będą doglądać; a ieśli by temu wszystkiemu dosyć nie uczynił, tedy niema być przyięty za mistrza, ażby wszystkich mistrzów uiednał. A gdy iuż sztuki pokaże, powinien będzie kollacyą na wszystkie mistrze według zwyczaiu y powinności sprawić. To uczyniwszy tak mularskiego iako y ciesielskiego rzemiosła towarzysz, który mistrzem zostać ma, powinien będzie dać do skrzynki bracкiey kop dziesięć Litewskich.

Artykuł siódmy. Syn mistrzowski powinien się uczyć u inszego mistrza, a wyuczywszy się ma towarzyski obyczay odprawić, iako y drugi. Gdy potem mistrzem zostać będzie chciał, także sztuki, iako y drugi, powinien będzie robić. Także który poymie córkę mistrzowską, tym że obyczaiem też sztuki powinien będzie robić.

Artykuł ósmy. Gdyby się trafiło, iż by z cudzoziemców—Polaków, Włochów y Niemców przywędrował towarzysz, a szczycił by się uczeniem u oyca, powinien się tu znowu uczyć u mistrza, którego mu starsi mistrzowie wyznaczą; gdy się wyuczy, powinien uczynić towarzyskie obyczaie. Potym gdy mistrzem będzie chciał zostać, powinien sztuki odprawić y postępować, iako y drugie.

Artykuł dziewiąty. Towarzysz iaki kolwiek, który by mistrzowską robotę robić chciał, wprzód niżli mistrzem zostanie y sztuki uczyni, takowy każdy powinien będzie odłożyć winy do skrzynki złotych polskich dwadzieścia; a ieśli by potym mistrzem zostać chciał, ma znowu postępować, iako insi mistrzowie, o których iuż wyżey postanowienie stoi.

Artykuł dziesiąty. Towarzysz, który by w post począł u mistrza robić, takowy nie ma od mistrza odchodzić aż do świętego Marcina, króm dozwolenia iego, tak do inszego mistrza, iako y na stronę na swóy własny zarobek, gdyż żaden towarzysz nie ma robić nic, aż za dozwoleniem onego mistrza, u którego począł robić. A ieśliby swawolnie odszedł, takowego towarzysza on mistrz, u którego począł robić, ma opowiedzieć starszym mistrzom, a mistrz starszy ma go wziąć z roboty, tak od mistrza inszego y od każdego, y dać go do więzienia tego urzędu, pod którym go weźmie, czego mu urząd dopomagać będzie powinien, y nie ma być z więzienia wolny, aż się zaręczy do sprawy onemu mistrzowi przed starszym mistrzem, za którą winę będzie winien odłożyć dwa wachlony z swego zarobku do mistrzowskiey skrzynki.

Artykuł iedynasty. Towarzysz nie ma robić u żadnego partacza bez dozwolenia starszych mistrzów, także chłopca na stronę odmawiać od mistrza, ani z nim co robić gdziekolwiek, pod winą kamienia wosku. A który towarzysz tego się ważyć chciał, takiemu żaden z mistrzów nie ma fołdrunku pod winą mistrzowską, aż się wprzód sprawi wszystkim mistrzom.

Artykuł dwunasty. Towarzysze tak mu-

larskiego, iako y ciesielskiego rzemiosła maią mieć gospodę swoią za dozwoleniem starszych mistrzów, którzy się tam maią schodzić we cztery niedzieli, albo kiedy mistrzowie rozkażą ku odprawowaniu swych spraw y ćwiczenia porządków. W tey że gospodzie maią bywać dwa mistrzowie dla lepszey pretenzyi, sprawiedliwości y dla większey uczciwości. Wprzód maią dać znać do mistrzów starszych, gdy schadzki swoie maią mieć. A iesli by strona sobie za krzywdę miała, przy sprawie towarzyskiey, tedy iey wolno będzie brać przed wszystkie mistrze. Także, ieśli by ieszcze y u mistrzów krzywdę być widział, wolno mu będzie przed urząd mieyski brać.

Artykuł trzynasty. Towarzysz, który by przywendrował do miasta Wilna, takowy do gospody towarzyskiey przyiść ma, a nie indziey; z tąd ma sobie posłać po starsi rzemiosła swego y maią mu patrzyć u mistrza którego kolwiek, aby robotę mógł mieć, a potym się będą winni zniść do gospody we dwie niedzieli dla onego towarzysza, który im będzie powinien o sobie sprawę dać, list od urodzenia y wyuczenia pokazać. Przeto, który by o sobie przystoyney sprawy dać nie umiał, taki nie ma mieć roboty, iedno te dwie niedzieli, które iuż odprawił. A który by mistrz takiego towarzysza dłużey zachował, ten popada kamień wosku nieodpuszczancy winy.

Artykuł czternasty. Mistrz aby żaden nie uczył niewpisanych nad rękoiemstwem godnym do czterech niedziel, pod winą kamienia wosku. A gdy któremu lata wyuczenia uczniowi tego rzemiosła wynidą, mistrz iego, ieśli mu dość stało do uczenia go, ma mu wyznać czas y lata przed mistrzami starszemi, wszakoż on uczeń ma robić u mistrza swego do dwunastu niedziel nie odchodząc, ażby sobie zarobił na obyczay towarzyski, który potym powinien uczynić. Przetoż mu mistrz ma dać myto towarzyskie według ręki iego, któremu inszy mistrz nie ma dać roboty, ani myta podwyższyć nad iego mistrza, póki obyczaiu nie uczyni, pod winą kamienia wosku. A ieśli by on uczeń odszedł od mistrza swego do dwunastu niedziel, nie uczyniwszy obyczaiu towarzyskiego y wędrował by na stronę, takowemu żaden mistrz nie ma dać roboty, pod winą mistrzowską, aż by wprzód odłożył winę za każdy tydzień groszy dwanaście do skrzynki mistrzowskiey y obyczay uczynił.

Artykuł piętnasty. Mistrz, który by się nieuczciwie sprawował w cechu zagaionym y powstał na brata słowy nieuczciwemi, taki ma położyć trzy funty wosku y na ratusz iść pod posłuszeństwem; a gdyby tego nie chciał uczynić takiemu maią zapowiadać y z czeladzią robotę, aż się cechowi sprawi.

Artykuł szesnasty. Mistrz, który by się ważył przerywać wota, nie wziąwszy pozwolenia, ani by powstał przed starszemi, takowego maią karać funtem wosku, tylko króć to uczyni.

Artykuł siedmnasty. Mistrz żaden nie ma chować towarzysza pokrywaiącego, któremu by robotę mistrzowską puszczał, gdy są insi mistrzowie, krórzy by taką robotę robili, pod winą dwóch kamieni wosku.

Artykuł ośmnasty. Mistrz żaden także y towarzysz nie ma się uciekać w sprawach cechowych do urzędu swego, pod którym mieszka, ale ma być posłuszen cechowi temu Wileńskiemu, wszakże w inszych sprawach, cechowi nie należących, ma iemu być wolno przed urzędem swym sprawować y do niego uciekać.

Artykuł dziewiętnasty. Mistrz każdy tych obydwuch rzemiosł nie ma ieno dwóch uczniów mieć, a każdy uczeń musi trwać u swego mistrza cztery lata spełna; a gdy będzie przychodzić czas odprawowania ucznia, tam mistrz będzie powinien uczniowi swemu wiernie ukazać, ile obyczay y sposób zupełny rzemiosła.

Artykuł dwudziesty. Mistrz żaden nie ma przyimować iedno dwie roboty głównych; skoro by ich dokonywał, tedy ma przyimować trzecią robotę, albo iey sobie szukać. A ieśli by się który ważył, tego nie maiąc, więcey niżli dwie roboty, a drugiemu mistrzowi, tak wiele nie maiącemu, roboty nie spuścił, tedy ma bydź karany dwóma kamieńmi wosku bez wszelkiego odpuszczenia.

Artykuł dwudziesty pierwszy. Schadzka albo zgromadzenie tak mularzów, iako y cieślów ma być zawsze we dwie niedzieli, pod winą funta wosku; a to dla tego, aby między sobą wydali, iako by się kto uczciwie sprawował, albo ieśli który komu szkody nie uczynił, nadto ieśli rozkazanie o pilną potrzebę naszą hospodarską, albo radzie miasta Wileńskiego. A byli by mistrzowie od starszych mistrzów na shadzki obesłani, tedy wszyscy powinni będą na naznaczoną godzinę, do gospody przyiść; a ieśli by kto upornie o to nie dbał, a ku starszym mistrzom na gospodę przyiść nie chciał, albo naznaczoney godziny omieszkał, taki każdy powinien dać do skrzynki winy groszy cztery bez żadnego odpuszczenia.

Artykuł dwudziesty wtóry. Towarzysze, przy robocie będące, maią być posłuszne mistrzom pilnuiąc roboty; tamże warować maią się od szkod y słów szkaradnych, pod winą trzech funtów wosku, bez żadney folgi. Który by kolwiek z towarzyszów od godziny dnia dalney aż do obiadu, albo od południa do godziny wieczorney przy robocie nie wytrwał, takiemu każdemu cały dzień zapłata ma być wyłączoną, także ten, któremu by robił.

Artykuł dwudziesty trzeci. Jeśli by który w ciężką chorobę, brak albo w ubóstwo wpadł, taki słusznym wspomożeniem iałmużny z skrzynki ma być opatrzon, wszakże tym że sposobem aby dwu mężów wiary godnych postawił, którzy by ręczyli za niego, iż skoro by ozdrowiał, a pieniędzy nabył, tedy za się to, co na niego wspomożenia z brackiey skrzynki wydano, do skrzynki wrócił. A ieśliby (czego Boże uchoway) który w tey niemocy albo w ubóstwie umarł, tedy to wszystko, co na niego było włożono, ma być odpuszczono; także y tych rękoiemców wolnych uczynić maią; a nadto pogrzeb y insze potrzeby przy żałomszy według brackiego zwyczaiu maią bydź z brackiey skrzynki sprawione. A na pogrzeb powinni dwa z wielkiey roboty a ieden z małey iść, pod winą grosza iednego; ale który sam ieden robi, ten iść powinien nie będzie.

Który porządek y artykuły we wszystkich punktach, iako się wyżey opisało, temu cechu y bractwu rzemiosła mularskiego y ciesielskiego w mieście naszym stołecznym Wileńskim nadaiemy y tym listem przywileiem naszym na wszystkie potomne czasy stwierdzamy. Y na to daliśmy im ten nasz list z podpisem ręki gospodarskiey, do którego y pieczęć naszą przycisnąć ieśmy kazali. Pisan w Krakowie, Bożego narodzenia tysiąc pięćset dziewięćdziesiąt piątego, miesiąca Maia pierwszego dnia. Sigismundus rex. Maciey Woyna—pisarz.

My tedy pomieniony Władysław czwarty, król, do prożby takowey iako słuszney łaska-

wie się skłoniwszy, zwyż pomieniony przywiley ze wszystkiemi iego punktami, klawzułami, artykułami y kondycyami mocą y powagą naszą królewską stwierdzamy, zmacniamy y przy wieczney mocy (inquantum iuris est) postawuiemy. Na co dla lepszey wiary ręką się naszą podpisawszy pieczęć wielkiego xięstwa Litewskiegó przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Wilnie dnia trzynastngo Lipca miesiąca, roku Pańskiego tysiąc sześćset trzydziestego trzeciego panowania królestw naszysh polskiego pierwszego, a szwedzkiego roku wtórego. U tego listu przywileiu konfirmacyinego podpisy rąk tymi słowy: Vladislaus rex; a pod tymi niżey drugi podpis: Marcin Tryzna — referendarz y pisarz wielkiego xięstwa Litewskiego.

My tedy król, do proźby pomienioney cechu mularskiego y ciesielskiego miasta naszego stołecznego Wileńskiego, iako słuszney, łaskawie się skłoniwszy, ten extrakt z xiąg metryki kancelaryi naszey wielkiey wielkiego xięstwa Litewskiego przerzeczonemu cechu pod pieczęcią wielką wielkiego xięstwa Litewskiego wydać rozkazaliśmy. Pisan w kancellaryi naszey wielkiey wielkiego xięstwa Litewskiego, miesiąca Maia dnia dwudziestego, roku Pańskiego tysiąc sześćset sześćdziesiąt wtórego, panowania naszego polskiego y szwedzkiego piętnastego roku. U którego to extraktu przywileiu konfirmacyinego podpis ręki kanclerskiey przy pieczęci wielkiey wielkiego xięstwa Litewskiego iest taki: Christoph Pac—kanclerz wielkiego xięstwa Litewskiego mp. y konnotacya de tenore tali: Za sprawą iaśniewielmożnego Krzysztofa Paca—kanclerza wielkiego xięstwa Litewskiego, Wołkowyskiego, Ostryńskiego, Wileyskiego, Kozienickiego, Kleszczelskiego starosty, Niemonoickiego leśniczego.

A zatym supplikowali do nas Iózef Szydłowski y Stanisław Ganelewicz—mularze, Jakub Stankiewicz y Ian Urbanowicz—cieślowie, przez panów rad, urzędników przy boku naszym rezyduiących, ażeby takowy przywiley konfirmacyiny, extraktem z mettryki wielkiego xięstwa Litewskiego wielkiey wyięty świętey pamięci nayiaśnieyszego króla iegomości Jana Kazimierza, antecessora naszego, we wszystkich punktach, klauzułach y paragrafach onego, my król łaską y powagą naszą approbowali, stwierdzili y umocnili, iako my król do proźby superius wspomnionych rad y urzędników, przy boku naszym rezyduiących, łaskawie się skłoniwszy, pomieniony przywiley konfirmacyiny, cechowi alias bractwu mularskiemu y ciesielskiemu miasta Wilna służący, ze wszelką w onym exprimowaną rzeczą approbuiemy, stwierdzamy y umocniamy. Na co dla lepszey wiary ręką się naszą podpisawszy, pieczęć Wielkiego xięstwa Litewskiego przycisnąć rozkazaliśmy. Pisan w Grodnie, roku Pańskiego tysiąc siedmsetnego piędziesiątego wtórego, miesiąca Oktobra dnia trzynastego, panowania naszego dziewiętnastego roku. U tego extraktu przywileiu konfirmacyinego przy wycisniętey na czerwoney massie pieczęci wielkiey wielkiego xięstwa Litewskiego podpis nayiaśnieyszego króla imci, na boku zaś konnotacya, a pod pieczęcią podpis sekretarza temi słowy: Augustus rex. Konfirmacya praw przywileiów cechom mularskiemu y ciesielskiemu miasta naszego stolecznego Wilna służących: Józef Dulęba—ikmci pieczęci wielkiey wielkiego xięstwa Litnwskiego sekretarz m. 'p. Który to przywiley przez wyż wyrażoną osobę u sądu do akt podadany, iest do xiąg ziemskich woiewodztwa Wileńskiego przyięty y wpisany.

1664 г. Декабря 22 дня.

Изъ книги № 5346, за 1663—1665 г., л. 534.

35. Привилегія Сигизмунда Августа данная Виленскому магистрату на право учрежденія цеховыхъ обществъ.

Король Сигизмундъ Августъ выдаетъ настоящую привилегію Виленскому магистрату съ тою цѣлію, чтобы г. Вильна, по примѣру другихъ магдебургскихъ городовъ, заводилъ у себя цеховыя братства, чтобы занятія ремеслами совершались по правиламъ и съ вѣдома магистрата, чтобы этимъ правиламъ строго подчинялись всѣ вообще мастеровые, къ какой бы юрисдикѣ они ни принадлежали

Judicium opportunum et crimina le feria sexta ante festum sancti Martini episcopi die 7 mensis Novembris, per generosum dominum Stephanum Carolum Byliński— sacrae regiae maiestatis secretarium, advocatum ad nobiles ac spectabiles dominos scabinos Vilnenses bannitum est anno Domini 1664.

Nobiles ac spectabiles domini Andreas Gierkiewicz et Joannes Zakrzewski, consulares Vilnenses, personaliter venientes ad nobile iudicium scabinale Vilnense, exhibuerunt rescriptum piae memoriae olim serenissimi Sigismundi Augusti, regis Poloniae, intuitu boni regiminis, seu institutionum inter contubernales variorum contuberniorum per nobilem magistratum Vilnensem attentandi et observandi, eidem nobili magistratui serviens, petentes ut in eventum amissionis illius, actis praesentibus inducatur, et denuo ex iisdem per modum vidimus extradatur. Quorum petitioni uti iustae nobile iudicium annuens praefatum rescriptum ad acta sua suscepit, et ingrossari demandavit. Cuius hic est qui sequitur tenor: Sigismundus Augustus Dei gratia rex Poloniae etc. Significamus tenore praesentium quorum interest universis praesentibus et futuris. Quod cum societates seu contubernia opificum in civitatibus, tam nostris, quam externis, non mediocre ornamentum, et belli ac pacis tempore praesidium praebere soleant, eumque neque societatem, neque collegium, neque huiusmodi corpus passim omnibus habere concedatur, nisi id iussu, ac principum permissum fiat. |Proinde, ut in civitate Vilnensi melius ac ad usum humanum commodum opificia instituantur, concessimus advocato, praeconsulibus et consulibus hanc potestatem, ut illi societates seu collegia opificium, quaecunque iam instituta sunt, corrigant, si quae autem nondum sunt instituta, ut sunt: cementariorum, fabrorum, lignariorum, fraenificum et reliquorum instituant, privilegiaque eisdem, leges ac mores, quibus inter se vivere debeant, praescribant. Qua quidem societates seu collegia, ab illis instituta, iisdem privilegiis gaudebunt, quibus et ceterae universitates reliquorum opificum gaudent, ita videlicet, ut nullus alius artem in hac

civitate exercere, eamque decernere possit, nisi is, qui in collegio seu universitate artis suae nomen suum fuerit professus. Quodsi quis temere extra contubernium, seu a nobis, seu ab illis institutum, opificium artemque suam exercere fuerit ausus, sive sit civis noster, sive senatorum nostrorum, ducum, nobiliumque, in hac civitate subditus, eum incarcerandi, detinendi, instrumenta artis illius tollendi, bona eius mobilia confiscandi, facimus officio civili potestatem ita, ut hi artifices, quorum illi collegium seu contubernium instituerint, nihil prorsus ab illis differre videantur, quos vel nos, vel maiores nostri, specialibus privilegiis sumus dignati. Quodsi eorum in contuberniis ordinationi, dispositioni, ac coertioni quisquam obsistere, ac eos impedire ausus fuerit, cuiuscunque fuerit sortis, vel conditionis, is sciat certe gravissimam se indignationem nostram subiturum. Harum quibus sigillum nostrum est appraessum, testimonio literarum. Dat. Vilnae XXII Decembris anno Domini MDLII. Sigismundus Augustus rex.

Locus sigilli mag. duc. Lithvaniae. Post quarum literarum rescripti artis ingrossationem, originale ipsum cum deprompto, iisdem nobilibus dominis offerentibus restitutum est ad manus.

1763 г. Августа 30 дня.

Изъ книги № 5154, за 1753 г., л. 781.

36. Подтвердительная привилегія короля Августа III на образованіе въ г. Вильнѣ цеха фельдшеровъ и баньщиковъ.

По жалобѣ Виленскаго римско-католическаго духовенства на разныхъ цирюльниковъ и баньщиковъ, что они вмѣсто леченія занимаются знахарствомъ—разными куреніями, нашептываніями, и губятъ людей физически и нравственно, король Августъ II даровалъ особую привилегію Виленскимъ цирюльникамъ, чтобы они на общихъ цеховыхъ началахъ устроили изъ себя особое братство. Братство это должно было открыть свой алтарь при костелѣ бонифратровъ; собираться на сходки, выбирать старшинъ, помогать своимъ больнымъ и убогимъ братьямъ, слѣдить за искорененіемъ знахарства и вообще вести медицинскую часть въ городѣ на правильныхъ началахъ.

Feria secunda ante festum s. Nicolai episcopi, die quinta mensis Decembris, anno Domini millesimo septingentesimo sexagesimo tertio.

Coram actis nobilis officii consularis Vilnensis comparentes personaliter honesti domini Antonius Jankowski et Jacobus Graf, seniores confraternitatis balneatorum Vilnensium, praesentes literas privilegii serenissimi Augusti secundi, regis Poloniae et m. d. Lit. ex metrices m. d. Lit. extraditas, in rem et partem confraternitatis balneatorum Vilnensium servientes, cum introfusius contentis, ad acta obtulerunt, quarum literarum, praemisso modo ad acta oblatarum, de verbo ad verbum rescribendo contenta, tenor sequitur estque talis:

August trzeci, z Bożey łaski król polski

etc. Oznaymuiemy tym, listem extraktem naszym, komu to wiedzieć należy, iż w xięgach metryki kancellarii wielkiey wielkiego xięstwa Litewskiego znayduie się nadanie bractwu y cechu cyrulikom, w mieście y na przedmieściach w Wilnie mieszkaiącym, za nayiaśnieyszego antecessora naszego króla imci polskiego y wielkiego xiążęcia Litewskiego Augusta wtórego, pana oyca naszego, w roku tysiąc siedmset dwudziestym pierwszym, dnia dwunastego miesiąca Maia konferowane, y suplikowano nam iest przez panów rad y urzędników, przy boku naszym rezyduiących, abyśmy te nadanie z tych że xiąg metryki kancellarii naszey wielkiey wielkiego xięstwa Litewskiego per extractum authentice wydać pozwolili, które nadanie, słowo do słowa wypisuiąc, tak się w sobie ma:

August wtóry etc. Oznaymuiemy principaliter iaśnie wielmożnym xięży biskupom, koadiutorom suffraganom, officiałom, prałatom, woiewodom, kasztellanom, urzędnikom ziemskim, grodzkim y wszelkiego dostoieństwa, godności y preeminencyi ludziom, rycerstwu, szlachcie wielkiego xięstwa Litewskiego, wszelkich woiewodztw y powiatów, iuryzdyki, domy y kamienice swoie w mieście naszym stołecznym Wileńskim maiącym, tudzież szlachetnym wóytom, burmistrzom, radcom y ich pisarzom tegoż miasta, et universi cohorti, iż nic sobie naypożądańszego z państw y miast naszych nie oczekiwamy, iako o pomnożenie chwały Boga wszechmogącego, mocą którego królowie króluią y xięstwa panuią, a tym barziey wykorzenienie wszelkich przeciwko prawom Bożym występków, y gdy się podaią takowe okazye, przez którebyśmy zwierzchności naszey królewskiey cześć chwały iego przenayświętszey mogli przyczynić, przymnożenie, za naydroższą sobie liczemy fortunę; przeto y teraz doniesiono nam przez panów rad, senatorów y urzędników naszych, przy boku naszym na tenczas rezyduiących, iż w mieście stołecznym państwa naszego Litewskiego Wilnie nayduią się takowi minus experti w kunszcie cyrulików cyrulicy, łaziebnicy, intra et extra moenia mieszkaiący, różnych iuryzdyk y różnemi protekcyami zaszczycaiących się, pod tytułem lekarzów, cyrulików, łaziebników, miasto pomocy ludziom różnego stanu y płci, do wielkiego nieszczęścia, niemocy, ułomstwa, straty, nieuczciwość, z wielką obrazą Bożą, bez żadnego cechu, bractwa, starszeństwa, kongregacyi, zwierzchności y reguły nieiakoweś parzeliska, szeptania, dmuchania, kurzenia, słowy wiarołomnemi y innemi kunsztami, od zwierzchności kościoła świętego apostolskiego rzymskiego zakazanymi, exequuntur, przez co wielka obraza boska y zgorszenie ludzi dzieie się, a zatym wniesiona instancya wielkiego zdania sacrae religionis przez wielebnego w Bogu Konstantego Kazimierza Brzostowskiego — biskupa Wileńskiego y ww. urodzonych Macieia Ancutę — biskupa Mizonopolitańskiego, kadiutora, suffragana, Jerzego Ancutę — officiała dyecezyi Wileńskiey, tudzież przez panów senatorów, rad y urzędników naszych, przy boku naszym będących, abyśmy zabiegaiąc takowym contra divina iura inkonweniencyom, bractwo onym cech y prawo, mianowicie cyrulikom, za bramą tylko mieszkaiącym, a łaziewnikom samym gospodarzom, arendarzom y zastawnikom, tak w mieście samym, iako y przedmieściu miasta naszego Wilna mieszkaiącym, nadali, utwierdzili y mocą naszą królewską wiecznemi czasy roborowali; ale ma być takowe:

Naprzód, w mieście naszym Wilnie pod tytułem świętego Krzyża na Cielęcey ulicy u wielebnych oyców bonifratelów, aby oltarz świętego Jana Bożego, od ołtarza wielkiego po lewey ręce będącego, mieli y tam nabożeństwo swoie odprawowali y na pomnożenie chwały Bożey przy tymże ołtarzu sami nakładem swym y wedle możności ochotnie się przykładali bracia, to iest, tego bractwa kunsztu cyrulickiego za bramami mieszkaiący, łaziewnicy y same gospodarze, lub też arendarze albo zastawnicy wszelkich iuryzdyk, tak duchownych, iako świeckich, pańskich, mieyskich, żadnymi nie zasłaniaiąc się protekcyami, powinni być w tym bractwie y żaden nie powinien, tak z cyrulików zabramnych, iako łaziewników, gdzie kolwiek mieszkaiących, swoiey funkcyi odprawować, aż poko się wpisze w to bractwo. Wszyscy na to się za obwieszczeniem sobie na ufundowanie tego nowego bractwa y gromady, do klasztoru wielebnych oyców bonifratellów, gdzie im mieysce oyciec superior naznaczy, tamże w xięgę bracką, która ma być sporządzona, pod pieczęcią konwentską wpisać się y iurament przed krucifixem wykonać, skrzynkę także bracką sobie na ufundowanie sprawić, z przegrodką, w iedney stronie przegrodki powinne być przywileie, prawa, xięga bracka, regestra y inne dokumenta, w drugiey składanki, winy, sztrofy y elemozyny, pieniądze składane. Maią też obrać starszych dwuch rocznych dla sprawowania tego bractwa, ludzi statecznych, uczciwych, wiary godnych, osiadłych, pobożnych y z tych ma być u iednego skrzynka, a u drugiego klucz od niey, przy tym ieszcze dwa klucze u braci tego bractwa, ludzi wiary godnych, osiadłych, którym całe powierzy zgromadzenie y ci starsi, dla lepszego ufundowania y ugruntowania tego bractwa, maią być przez lat trzy, nierozdzielnie po sobie idących. A ieżeliby który z nich sam dobrowolnie z siebie starszeństwo miał złożyć przy bytności y zgromadzeniu całego, bractwa, to im wolno będzie. A po wyściu lat trzech y ugruntowaniu się doskonałym bractwa, iuż tylko rocznych starszych maią obierać, zgromadziwszy się do domu starszego, u którego skrzynka bracka będzie, zaraz w pierwszą niedzielę po święcie podniesienia świętego Krzyża. Maią też mieć zgromadzenie swoie co dwie niedziele, w domu pomienionego starszego, dla obmyślenia brackich potrzeb, składanek, występnych y nieposłusznych temu bractwu karania y swoich obrządków, do konserwacyi chwały Boskiey y bractwu przynależących. Na które starszeństwo administrowania, rządzenia y sprawowania pomienionego bractwa być sposobnych sławetnych Franciszka Trochimowicza—w kunszcie cyrulictwa doświadczonego, Michała Fidosskiego, iako ludzi dobrze w tym mieście naszym stołecznym Wilnie urodzonych, osiadłych, wszelką uczciwością rządzących, się, pobożnych y miłosiernych, y tego pobożnego uczynku wynalazców, nam zaleconych, y my łaską królewską zgodnych y sposobnych na to starszeństwo uznawamy. Dni świętych mianowicie świętego Jana Bożego, świętego Krzyża y innych dni uroczystych na nabożeństwach, kazaniach wszyscy, od starszego do naymnieyszego, powinni pod winą trzech złotych polskich, ich do skrzynki brackiey elemozynę wsypać. Ieżeliby u którego zanocowała karbonka, ma winę zapłacić kopę groszy litewskich. Skrzynkę bracką prywatnie odmykać nie powinni pod winą, aż zgromadzenie wszystkich czterech,

dwuch starszych, a dwuch z kluczami, brać y expensa za wiadomością wszystkich czterech maią być czynione, nie na żadne prywaty, ale gdy tego będzie, albo na restauracyą ołtarza, apparencyą onego y inne obrzędy brackie, albo na poratowanie bliźniego tego bractwa podupadłego wyciągała potrzeba; a cokolwiek się da dla poratowania, to odbierać znowu do skrzynki brackiey elemozyny wsypać, aż poko się spełna przywróci, aby msza święta za fundatorów, dobrodzieiów y braci tego bractwa żywych y umarłych postanowionych dni odprawowała. Iż wiele takowych nayduie się w tym mieście Wilnie y na przedmieściach kamienicy y domów w różnych iuryzdykach, że pod tytułem łazień, cyrulików y lekarzów dziadowie, ludzie chore y baby szeptaniem y innemi gusłami, od kościoła rzymskiego zakazanemi, leczyć ważą się, albo pod tytułem posługaczek nierządnicami ludzi młodych do siebie przychęcaią; tedy takowym inkonwenciencyom zabiegać maią starsi tego bractwa, z dołożeniem się oyców bonifratelów, na iakiey by kolwiek iuryzdyce takowa kamienica, domy, łaźnie, pieczętować, grabić, samych brać, winą y karą podług występku y osądzenia brackiego karać maią; y żaden takowych protekcyą ochraniać nie powinien y sami zaś gospodarze, arendarze, zastawnicy łazień, cyrulików, balbierzów, krwiepustów, posługaczów obóyga płci, niepewnych, niewiadomych, nie opowiedziawszy się, ani zapisawszy u starszyny, chować nie powinni, pod zapłaceniem kop dziesięciu liczby litewskiey. Zachoży cyrulicy a lekarczykowie, łaziewnicy, balbierze, krwiopustowie, iakiey kolwiek religii, ieśli się zaraz do mieyskich medyków—cyrulików nie udaią, ale prywatnie swóy kunszt sprawować będą, bez dozwolenia starszyny tego bractwa, tedy im wszystkie recepta maią być zabrane y winę podług rozsądku brackiego zapłacić powinni będą. Tatarowie, żydzi y inni dyzunici, lubo nie mogą być uczesnikami chwały boskiey, ani sposobni do służby boskiey, iednakże spólnie korzystaią, tedy wszelkie składanki, okłady, z bractwa pochodzące, sowito płacić powinni; za nieposłuszeństwem y sprzeczką, z dołożeniem się konwentu bonifratelskiego, pod grabieżą we czwornasób zapłacić powinni będą. Towarzysz każdy, wyzwalaiąc się, ma mieć wyzwolenie z pieczęcią konwentu bonifratelskiego, z podpisem rąk starszych brackich. Jeśliby którego z braci tey konfraternii Bóg chorobą nawiedził, tedy maią z bractwa mieć wizytatorów, onych nawiedzać, iako mogąc ratować ieśliby był ubogi człowiek, albo wygodnego mieysca w swey chorobie niemiał, tedy obligantur oycowie bonifratele, aby do infirmaryi bez żadney wymówki przyimowali. A ieśliby który zszedł z tego świata, wszyscy bracia, uczyniwszy składankę, obrządnic pochować powinni; a który bez słusznych przyczyn do grobu nie przybył, ma zapłacić kopę groszy litewskich. A ponieważ cyrulicy y medycy mieysca, iako są maioris ponderis, maią swoią konfraternią, więc aby albo praetextu onych do siebie pociągać, chłopców odmawiać, wokowanym do miasta, do klasztorów pacientów nie bronili liberum exercitium, ale wszelką wolność zabramnym w mieście, iako mieyskim, za bramami daiemy pozwolamy. Inne zaś artykuły y punkta, które się tu nie dołożyli, lecz ieszcze postanowią między sobą na zgromadzeniu wszystkie za ważne y skuteczne mieć chcemy y roboruiemy. Wszystkie zaś winy, superius specifikowane, maią być do skrzyn-

ki brackiey oddawane, a po wielmożnych senatorach, dygnitarzach, urzędnikach ziemskich, grodzkich, rycerstwu, szlachcie, obywatelach wielkiego xięstwa Litewskiego, utriusque status mieć chcemy y pilno sub paenis contra violatores privilegiorum zalecamy, aby ullo praetextu, ani protekcyami z przeciwnych temu bractwu y onego starszynie ochraniali, ani bronili, owszem iako sacro sancto operi dopomagali, wspierali y protekcyą, pod łaską naszą królewską mieli. Na co dla lepszey wagi ten przywiley ręką naszą podpisawszy, pieczęć wielkiego xięstwa Litewskiego przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie dnia dwanastego miesiąca Maia, roku Pańskiego tysiąc siedmset dwudziestego pierwszego, panowania naszego dwudziestego czwartego. Augustus rex.

My tedy król, do pomienioney supliki łaskawie się skłoniwszy, zwyż wyrażone nadanie bractwu y cechu cyrulikom z xiąg przerzeczonych metryki kancellaryi naszey wielkiey wielkiego xięstwa Litewskiego extraktem stronie potrzebuiącey wydać y dla większey wagi pieczęć wielkiego xięstwa Litewskiego przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w kancellaryi naszey wielkiego xięstwa Litewskiego dnia trzydziestego miesiąca Augusta, roku Pańskiego tysiąc siedmset sześćdziesiąt trzeciego, panowania naszego trzydziestego roku. Apud quas literas privilegii, ad acta oblatas, subscriptiones manuum, circa sigillum majus m. d. Lit. sequuntur tales: Michał xiąże Czartoryski—kanclerz wielki w. x. Lit. Za sprawą iaśnieoświeconego xiążęcia imci Michała na Klewaniu y Żukowie Czartoryiskiego—kanclerza wielkiego xięstwa Litewskiego, Homelskiego, Jurborskiego, Uświackiego, Poduświackiego etc. starosty. Józef Mikłaszewicz — metrykant w. x. Litewskiego. Extrakt nadania bractwu y cechu cyrulikom, w mieście y na przedmieściach w Wilnie mieszkaiącym, w roku tysiąc siedmset dwudziestym pierwszym danego. Quae praesentes literae privilegii, praemisso modo ad acta oblatae, etc.

1780 г. Ноября 11 дня.

Изъ книги № 5365, за 1772—1789 г. стр. 833.

37. Уставъ Виленскаго цеха крупенниковъ, данный магистратомъ на основаніи привилегіи короля Сигизмунда Августа.

Въ этомъ уставѣ Виленскихъ крупенниковъ въ 36 §§ опредѣлены права и обязанности этого цеха на основаніи цеховыхъ привилегій, выданныхъ еще Сигизмундомъ Августомъ. Поэтому въ уставѣ въ большинствѣ случаевъ встрѣчаются повторенія тѣхъ же самыхъ правилъ и обязанностей

которыя встрѣчаются и въ другихъ цеховыхъ привилегіяхъ; но есть нѣсколько и особенностей, которыя касаются слѣдующихъ вопросовъ:

1) заругательство и безчинство виновные должны платить *10 ф. воску*;

2) мастеръ, держащій у себя не вписнаго мальчика, долженъ заплатить 5 ф. воску;

3) ученики должны обучаться своему мастерству въ теченіи 4-хъ лѣтъ;

4) товарищи, добивающіеся званія мастеровъ должны заявить объ этомъ цеху чрезъ три мѣсяца до срока, принять мѣстное право, и внести въ цеховую казну 25 злотыхъ;

5) ни одинъ крупенникъ не имѣетъ права работать жидамъ, подъ страхомъ исключенія изъ цеха;

6) старшины, небрежно исполняющіе свои обязанности, лишаются своего званія и на ихъ мѣста приглашаются прошлогодніе;

7) въ случаѣ недоскатка ячменя, гречихи и другаго хлѣба, крупенники обязываются дѣлиться между собой тѣмъ хлѣбомъ, который удалось кому нибудь изъ нихъ достать прежде.

Остальные пункты заключаютъ въ себѣ повторенія общихъ цеховыхъ правилъ, потому здѣсь не приводятся.

Feria secunda post dominicam reminiscere, die decima secunda mensis Martii anno Domini millesimo septingentesimo octuagesimo primo.

Coram actis nobilis iudicii advocatialis et scabinalis Vilnensis comparentes personaliter honesti domini Jacobus Połubiński et Gabriel Kułhanowski — contubernii polentariorum Vilnensium seniores, nomine suo et nomine praefati contubernii sui praesentes literas articulorum boni regiminis, parato scripto praeconceptas, per nobilem magistratum Vilnensem approbatas ac roboratas, sigilloque civitatis appensili munitas, praedicto contubernio suo servientes, cum introfusius contentis ad acta obtulerunt. Quarum literarum, praemisso modo ad acta oblatarum, de verbo ad verbum rescribendo contenta, tenor sequitur estque talis:

Artykuły zgromadzeniu krupnickiemu, ad normam innych zgromadzeń rzemieślniczych w mieście Wilnie znayduiących się, przez magistrat miasta iego królewskiey mości stołecznego w wielkim xięstwie Litewskim Wilna, na fundamencie prawa przepisane.

Artykuł pierwszy. W zgromadzeniu krupnickim ma bydź obrano dwuch starszych, którzyby byli wydoskonaleni w wyrobieniu krup różnych, tudzież obrany być powinien chociażby y z tym wydoskonaleniem, iednak wolny, nie poszlakowany, rządnie bawiący się, bogoboyny, sprawiedliwość kochaiący, prawa postrzegaiący, oraz na wszytkie skinienia, w dzień y w nocy zwierzchości czyli urzędowi mieyskiemu posłusznymi być maią.

Artykuł wtóry. Starsi maią być z wypełnionemi obowiązkami obrani, nayprzód młodszeństwo kościeleństwo y szafarstwo, które wysługi, każde po roku maią iść porządkiem; a ieśliby który, czy to z zasług rodzica swego, czyli też do rządu rocznego był zdolnym, iednak w zgromadzeniu swym żadnego nie pogardzaiąc, ani też z brata swego szędziwego naśmiewaiąc się, takoż każdey forsy żadnych na to niewynayduiąc, tylo chyba za zgodą braci wszystkich był przyiętym, lecz płatę dać będzie obowiązanym, to iest, za każdą wysługę nieodbytą po złotych polskich czterdzieście, które uczynią złotych sto dwadzieście, a to przed swym wstąpieniem na starszeństwo.

Artykuł trzeci. Starsi maią być obierani w zupełnym swoim zgromadzeniu krupnickim na sessyi, zachowuiąc w tym razie

wszelką uczciwość y skromność większością głosów współbraci swoich.

Artykuł czwarty. Starsi obowiązani są przy zgromadzeniu współbraci swych obmyslić dom, w którym by swe obrady y schadzki bez przeszkody odprawowali y skrzynkę swą publiczną, na iuryzdyce mieyskiey, a nadto w mieście samym, nie na przedmieściu, ulokowali, na pewnym y ostrożnym mieyścu, iżby bracia żadney szkody ponosić nie mogli przez złe ulokowanie starszych.

Artykuł piąty. Rząd roczny powinien być złożony z dwuch starszych rocznych y szafarza, tudzież y stół przeszłoroczny w takim że numerze może się przy nim znaydować, którzy maią obrady swe wszystkie sprawować, o polepszeniu bractwa całego, dalsi zaś roczni, iako to młodszy y kościelny, lubo mieysca swego w zasiadaniu mieć nie będą, iednakże rozkazy wszystkie, z rocznego stołu wynikłe maią wiecznie pełnić y należycie sprawować.

Artykuł szósty. Starsi maią baczyć, iżby elekcya czyli odmiana starszych była wprzód przed świętym Mikołaiem rzymskim kilko dniami, a gdyby zaś tego czasu nie obrali, maią w dzień samego świętego Mikołaia, y aby była należycie ułatwiona bez żadnych odwłok w iednym y zupełnym wszystkich braci zgromadzeniu y zgodzie. Gdy iuż zgromadzone bractwo będzie wszystko, ma ieden z starszych zagaić bractwo y nakazać milczenie y o uczynieniu należytey przez braci uczciwości, opowiedzieć, A maią się zaś spokoynie wszyscy zachować przy obieraniu, a który by się sprawiał niefortunnie y drugiego słowy lżył, taki ma dać winy wosku funtów dziesięć; gdyby zaś tego uczynić nie chciał, takiemu maią zakazać roboty y czeladzi, aż bractwu uczyni dość.

Artykuł siódmy. Starsi maią mieć pilność, iżby żaden nie uczył niewpisanego do bractwa człeka; ale owszem aby obwieścił współbraci swych po czterech niedzielach y ma go wpisać w regestr uczniów, za które wpisne ma zapłacić złotych dwa mistrz; a ieśli by u kogo znaleziono więcey, iak niedziel cztery trzymaiącego, a niewpisanego, taki ma zapłacić winy wosku funtów pięć.

Artykuł ósmy. Maią starsi przyimować do swoicy zabawy ludzi wolnych, wiadomych, prawo mieyskie maiących, trzeźwych, zgodnych, który to każdy wstępuiący ma dać do skrzynki bez excepcyi osoby, (iak teraz, tak y in posterum, niechcący być uczniem, ani towarzyszem) na potrzeby różne tegoż bractwa złotych polskich ośmdziesiąt, które powinne być włożone do skrzynki publiczney braterskiey y regestr na to ma być sporządzony, w którym by każdego wstępuiącego imię, nazwisko y datek był wpisany, y regestr ten razem w szkrynce był zamkniony, do którey klucze maią być trzy, to iest, po iednemu u starszych dwuch, a trzeci u szafarza, y niepowinna być odmykana bez braci zgromadzoney wszystkiey. Ma też być wszystkim braciom potrzeba oznaymiona, w braniu pieniędzy, a nawet też w regestr expensowy, de data et actu wpisano być powinno.

Artykuł dziewiąty. Mistrz każdy tego zgromadzenia ma mieć wysłużeńca iednego, który powinien być w bractwo wpisany; a każdy uczeń musi trwać u mistrza swego lat cztery spełna, którego w leciech czterech ma mistrz odziewać swym kosztem; a gdy będzie przychodzić czas wysłużenia

iego, ma mu mistrz dać złotych polskich pięćdziesiąt y ma go przyprowadzić przy sessyi, oznaymuiąc, iż skończył swe lata, y opowiedzieć w postępkach y sposobności, a tak ma być wpisanym w regestr towarzyszów, za zaleceniem iednak mistrza swego y też wpisny ma rok, u którego chcąc mistrza, stale y pilno robotę wypełniaiąc, zostawać, lub ten, gdzie dla przezorności, za attestacyą zgromadzenia wydaną, z wolnych wysług wędrować, która żadnemu wysłużonemu denegowana być niema, a temu ma mistrz dać zapłatę złotych polskich sto, a tak choćby lat kilka lub wiele by chciał towarzystwem się bawić, może zostawać, lecz gdyby zaś y po roku odbytym towarzystwa, a chęć miał, może być mistrzem, tylo ma dać wstępnego złotych polskich dwadzieścia pięć.

Artykuł dziesiąty. Mistrz, który by miał ucznia, a sam z tego świata zchodził, lub też który by przez niemożność swą odziewać y płaty mu dawać daley nie mógł, a ieszcze że podług wpisu uczeń nie wydeterminował lata, maią starsi baczyć, aby ucznia lata nieszły na próżno, y powinni oddać do drugiego mistrza, iżby swe lata naznaczone należycie dokńoczył, a płata mu za lata doszła.

Artykuł iedynasty. Towarzysze przy robocie będąc, maią być posłuszni mistrzom swym pilnuiąc roboty, maią strzedz szkod wszelkich, y słów szkaradnych pod winą trzech funtów wosku; oraz, który by kolwiek z towarzyszów od godziny czwartey ranney, tak zimą, iako y latem, aż do obiadu, a od obiadu do godziny dziewiątey wieczorney, wyiąwszy odpoczynku dwie godziny na dzień, to iest, godzinę po śniadaniu, a godzinę po obiedzie, roboty sobie przez mistrza powierzoney z szczegulnego leniwstwa nie dopełnił, takowy każdy za każdą razą ma być przez starszych rocznych funtem iednym wosku sztrafowany.

Artykuł dwunasty. Towarzysz, który by robotę mistrzowską robić chciał, wprzód, niżli mistrzem zostanie, takowy każdy powinien będzie odłożyć winy do skrzynki złotych polskich dwanaście; a gdyby zaś mistrzom zostać chciał, ma postępować, iako inni mistrzowie, o których postanowieniach wyżey opisano.

Artykuł trzynasty. Towarzysz u żaduych pokątnych, to iest do zgromadzenia krupnickiego nie należących, niema robić, bez dozwolenia starszych mistrzów, także chłopca na stronę odmawiać od mistrza, ani z nim co robić gdzieżkolwiek, pod winą dziesięciu funtów wosku, nie powinien.

Artykuł czternasty. Każdy towarzysz, który by mistrzem zostać chciał, powinien będzie opowiedzieć mistrzom starszym przed dwunastą niedzielami y w tym czasie prawo mieyskie ma przyiąć, a starsi maią na wszystkie wyżey opisane okoliczności mieć baczność, to iest o zdolności; także towarzysz, chcący postąpić na maystrowstwo, ma prosić mistrza swego, u którego zostaie, iżby go zalecił przed bracią na schadzce, y ma także opowiedzieć o postępku y sposobności, a wstępuiący będzie obowiązanym dać do skrzynki złotych polskich, iako wyżey, dwadzieście pięć.

Artykuł piętnasty. Mistrz, gdyby towarzyszowi myta niechciał zapłacić za rok, taki ma być wokowany do zgromadzenia zagaionego, którze zgromadzenie ma to ułatwić; a ieżeli by który mistrz myto niesłusznie zatrzymał, ma być karan nieodwłocznym wypłaceniem towarzyszowi zatrzymaney należytości y dwuma funtami wosku.

Artykuł szesnasty. Młodszy ma mieć

na pieczy, aby rozkazy od starszych wynikłe szczyrze pełnił, iako to osobliwie względem naznaczonego czasu po schadzce pilnie wszystkich obszedł, y czas im opowiedział; podobnym że sposobem o bytności w kościele na iakieżkolwiek nabożeństwo. Gdyby się też natrafiło z mistrzów którego w domu nie znaleźć, ma w iegoż domu, lub za spotkaniem oznaymić, iżby mu donieśli; a gdyby młódszy o to mniey dbaiąc, nie uczynił mu wiadomości, czy sam, czy przez czeladź, ma być karanym złotym iednym.

Artykuł siedmnasty. Starsi maią mieć na pilnym baczeniu, ażeby ninieysze artykuły na każdey schadzce generalney kwartałowey, to iest co cwierć roku, na której wszyscy bracia (wyiowszy legalność choroby) znaydować się powinni, przy otwartey skrzynce, czytane były, po tey schadzce ma być msza bracka. Gdyby zaś który z mistrzów lub towarzyszów bezprzyczynnie na mszy się nie znaydował, będzie obowiązanym dać do skrzynki sztrofu złotych polskich dwa. Na teyże kwartałowey każdey schadzce, tak mistrze y towarzysze, iako też y wdowy, od mistrzów pozostałe, na potrzeby całego zgromadzenia bez żadney wymówki maią złożyć do skrzynki po złotym iednym polskim; ktoby się z braci temu się sprzeciwił, ma odłożyć winy złotych polskich dwa.

Artykuł ośmnasty. Mieysce mistrzów starszych rocznych ma być pierwsze; przy tychże szafarz; a mieyśce zaś innych mistrzów, ma iść w następuiący sposób: mistrze, którzy by iuż odbyli wszystkie powinności, maią wprzód siedzieć, według uformowania przez starszych; inni, którzy by odbyli kościeleństwo, maią po tych mistrzach mieć swoie mieysce, a którzy tylo młodszeństwo—maią po nich siadać; inni zaś, żadney nieodbywszy wysługi, maią być posadzeni, według pierwszości przyścia y wpisu do tego zgromadzenia. Którzy to wszyscy, według posadzenia, będą obowiązani mieysc swych pilnować y cudzych nie posiadać, pod karą sztrofu funta wosku.

Artykuł dziewiętnasty. Starsi maią doglądać, gdy który z mistrzów będzie miał dane od obywatelów zboża na wyrobienie krup, iżby brat nie więcey za wyrobienie, iak od beczki ięczmienia złotych dziesięć, od owsa złotych cztyrnaście, od gryki złotych sześć, od wyrobienia na pęsak złotych cztyrnaście, nie przywłaszczaiąc iuż sobie ni z plew, ani też pozostałey mąki; a każdy z takich robot powinien będzie dać do skrzynki od każdey zboża ośminy po groszu miedzianym. A ieśliby mistrz wziętą robotę zle oddał obywatelowi, lub komu innemu, za doświadczeniem przez inszych mistrzów, maią mu stasi wskazać zapłacić tyle, ile te zboże kosztowało, y dać drugiemu mistrzowi do roboty, iżby daiący nic nie szkodował. Także, ieśli by się nadarzyło znaczną partyią zboża na wyrobienie krupy któremu z braci, czy od woysk, tu konsystencyą maiących, czyli też od rezyduiących państw, albo od obywatelów przyiąć, taki ma wszystkim braciom donieść tę robotę, iżby potym niespokoyności iakiey braciom nie uczynił przez iakiż kolwiek zawód; a starsi maią baczyć, ieśli on może tę robotę wypełnić.

Artykuł dwudziesty. Ieśliby który z przychożych ludzi, bądź z cudzoziemców, bądź z narodowych, bez wiadomości starszych mistrzów tego zgromadzenia krupnickiego, tak po dworach xiążęcich, pańskich, szlacheckich, stanów duchownych y świeckich, iako też w domach y w kamienicach w

samym mieście Wilnie y na przedmieściach, krup wyrobieniem, ku ubliżeniu prawa y artykułów ninieyszych, bawił y robić ważył się; takowemu żaden z mieszczan Wileńskich, gdzież kolwiek pod urzędem mieyskim Wilenskim mieszkaiący, niiakiey roboty dla siebie dawać nie ma, pod karą za doniesieniem przez bractwo krupnickie do urzędu mieyskiego niechybnie podług proporcyi przestępstwa nastąpić maiącą.

Artykuł dwudziesty pierwszy. Niema żaden z tego zgromadzenia u żydów krup robić, pod oddaleniem z zgromadzenia. Także, gdyby pokątni byli postrzeżeni u żydów krupy robiący, maią ich przyciągnąć y wnet do urzędu należnego oddać, y narzędź zabrać, y maią zapłacić z urzędu uznany sztrof za wszystkie roboty swe, od wielu czasy robić poczeli, y ma im być zakazana ta robota.

Artykuł dwudziesty wtóry. A że często się zdarza, iż krup różnych w rynek dowożą, a stąd wielki krupnikom uszczerbek (opłacywaiącym swe podatki w mieście) czyni się y przez ten czas, nic przedać nie mogą; przeto maią odtąd przywożący nie inaczey, iak beczką razem przedawać; a który zaś przedaiący ważył się garcami szynkować, ma go bractwo zgrabić y o tey grabieży urzędowi donieść.

Artykuł dwudziesty trzeci. Mistrz y towarzysz niema pierwu w sprawach o przestępstwo, temi artykułami przepisanych, mimo zgromadzenie swoie do urzędu mieyskiego czynić odezwy, pod winą za każdą razą funta wosku. Wszakże każdy, który by się czuł być skrzywdzonym przez wyrok zgromadzenia, ma wolność zupełną udać się o pokrzywdzenie swoie do urzędu. W inszych zaś sprawach, do czechu nie należących, wolno pomimo zgromadzenie każdemu do urzędu udawać się.

Artykuł dwudziesty czwarty. Kościelnego obowiązkiem iest, mieć w dozorze swym wszystkie powierzone dobra kościelne, iak srebra, tak też y apparaty różne, tudzież świece y wino, które pod regestrem nadane będą, aby też w szkodę, a bardziey w utratę nie szły, gdyż przy skończonym roku ma to wszystko zdać swemu następcy, przy bytności starszych wszystkich, podług regestru sobie wprzód podanego, bez żadnych wymówek; a ieśliby iaką rzecz przez niepilność postradał, lub popsuł, winien będzie swym kosztem zastąpić. Powinnością także kościelnego iest, przy uroczystościach różnych, tudzież mszach kwartałowych y innych y ołtarz ubierać.

Artykuł dwudziesty piąty. Mistrz, w tym zgromadzeniu będący, gdy z tego świata zszedł, a żona go z dziećmi zostawała, ma tąż (ieśliby tylo sama chciała) bawić się zobotą y czeladź trzymać. Maią też wyznaczyć opiekunów, których urząd aprobować będzie, iżby ią y dzieci dozierali, staranie o pomnożenie maiątku czynili, edukacyą dzieciom należytą dawali; zaś, gdy by wdowa zamąż szła za innego kunsztu rzemieślnika, ma iey być z bractwa robota krup zabroniona y czeladź odobrana. Gdyby też potym upornie bawić się wyrobieniem krup chciała y to czynić ważyła się, ma być (z dozwoleniem urzędu) na towarze krup skonfiskowaną.

Artykuł dwudziesty szósty. Wdowa także pozostała, która by szła za człeka, żadnym rzemiosłem nie bawiącego się, a wyrobieniem krup chciała się bawić y na to mąż przyzwalał, taki ma wstępnego płacić

tylo połowę; wysługi zaś ma wszystkie odbyć należytym porządkiem, ma też mieć prawo mieyskie. Jeśliby zaś mąż nie przestawał na to, iżby miał być do zgromadzenia wpisanym, y odbywać wysług nie chciał, ma im być zabroniono krup wyrabianiem bawić się.

Artykuł dwudziesty siódmy. Dzieci płci męzkiey, którzy by iuż przy doskonałości lat zostawali, a chcieli tą się bawić zabawą, maią im opiekunowie dopuścić y ich zalecić przed wszystką bracią, oni też maią zapłacić wstępnego połowę; córka mistrza, którа by szła za brata tegoż zgromadzenia, ma się stosować ze wszystkiem do artykułu, o wdowach opisanego.

Artykuł dwudziesty ósmy. Każdy brat, ieśliby co miał na sessyi wnaszać, ma wprzód prosić o pozwolenie głosu u starszych, a to z należytym uszanowaniem y skromnością; mistrz także, który by w starszeństwie zostaiąc w rządzeniu błądził y schadzek nie pilnował, maią go bracia z starszeństwa oddalić, a ma być inny z dawnieyszych przełożonych wysadzonym na mieysce iego.

Artykuł dwudziesty dziewiąty. Mistrze roczni, którzy by osądzili pomiędzy swą bracią iaką bądź sprawę, a nie kontentowali się bracia rozsądkiem y appelowali do zwierzchności, zwierzchność by zaś na tę karę przystała, ma we dwoie appelaciey zapłacić, lub też podług rozkazania inną naznaczoną karę, przez urząd wypełnić.

Artykuł trzydziesty. Gdyby brat który w występku iakim był postrzeżonym, a osobliwie w kradzieży był przekonanym, ma być precz oddalonym od braci, y z regestru wymazanym y ma mu być zabroniono wyrobienie y przedawanie krup, aż chybaby się z niewinności wywiódł doskonale przed urzędem.

Artykuł trzydziesty pierwszy. Jeśliby był (iak często się zdarza) niedostatek przez nieurodzaie zboż, zgodnych do wyrobienia krup, lub też y niedowóz żadnych, a zdarzyło by się któremu z braci beczkę lub więcey kupić, ma wszystkich braci swych, tudzież y wdów tym podzielić, choćby y po pół ośminy na każdego przyszło, a tak każdy ma z braci czynić.

Artykuł trzydziesty wtóry. Jeśliby który z braci, w ciężką chorobę lub ubóstwo wpadł, taki słusznym spomożeniem iałmużny z skrzynki brackiey ma być opatrzon, wszakże tym sposobem, aby dwu mężów wiary godnych postawił, którzy by ręczyli za niego, iż skoroby uzdrowił a pieniędzy nabył, tedy za siebie to, co na iego wspomożenie z brackiey skrzynki wydano, do skrzynki wróci. A ieśliby który w tey niemocy, albo ubóstwie umarł, tedy to wszystko, co na niego było spendowano, ma być odpuszczono, także y tych rękoimów wolnymi uczynić maią.

Artykuł trzydziesty trzeci. Starszy roczny nie ma się oddalić z miasta; a ieśliby miał tego wielką potrzebę w oddaleniu, ma opowiedzieć wszystkim braci, iednak ma uprosiwszy zostawić na swym mieyscu do zasiadania starszego przeszłorocznego, lub innego starszego z iego zgromadzenia y ma opowiedzieć potrzebę oddalenia y czas zabawienia się.

Artykuł trzydziesty czwarty. Pogrzeb, gdyby się zdarzył z których braci, ma iść tym sposobem: umarł by ten, który był iuż przełożonym, ma być przy ciele iego postawników [brackich cztery, y palić się

dzień cały, tudzież maią być przytomni wszystkie bracia; przy exportacyi ciała młódszego zaś bracia obowiązani są iść przy ciele z pochodniami, y też pochodnie przy wszystkich ceremoniach kościelnych maią być zapalone, w kościele zaś ma się palić postawników sześć y lamp trzydzieście łoiowych, bez żadney za upał wszytek zapłaty; takoż bracia obowiązani są być wszyscy na pogrzebie. A zaś młodszym mistrzom ma być postawiono postawników cztery, lecz nie powinne być zapalone, ale do nich inne przyformowane palić się, aż w tenczas, gdy iuż będzie bliski czas wynosić ciało, maią ie zapalać. Bracia wszyscy obowiązani być, którzy wysług nie odbyli, lub odbywaią, w kościele też ma się palić postawników cztery; a ieśliby który chciał apparencyi większey przy pogrzebie, ma za upał zapłacić. Po żonie zaś mistrza starszego ma być postawników cztery palących się, przy exportacyi ma się znaydować wszystka braci apparencya przy ciele należyta, w kościele też postawników sześć być powinno y lamp piętnaście, dzieci mistrzów wszystkich maią się grześć przy czterech świecach małych, a bracia młodzi maią się znaydować wszyscy przy exportacyi y pogrzebie; żony także mistrzów młódszych maią się chować sposobem o młódszych mistrzach opisanym.

Artykuł trzydziesty piąty. Nakoniec żydowstwo w żadnym sposobie krup przedawać, tudzież takowym handlem y robotą pod żadnym praetextem bawić się nie powinno, czego bractwo krupnickie iak naypilniey przestrzegać iest obowiązane; w czasie zaś wykroczenia w tym razie żydów maią bracia na mocy ninieyszych artykułów, do urzędu, należnego donieść, y o ukaranie przestępców starać się.

Artykuł trzydziesty szósty. A cena w przedawaniu krup różnych na te zgromadzenie ma wynikać z magistratu, podług ceny zboża na rynku, y ta ma być co miesiąc wydawana, tudzież miary komissyine w ratuszu pieczętowane powinni mieć wszyscy, od garnca aż do pół kwarty, pod konfiskacyą za każdą razą takowego naczynia, y na nie powszechności podług taxy przedawać, czego starsi roczni pilnie dozierać maią. Gdyby też który był poduszczony, iż taniey lub drożey taxy przedawał, ma zarązem do skrzynki brackiey dać sztrofu po złotych polskich osiem.

Apud quas literas articulorum, praemisso modo ad acta oblatas, confirmatio nobilis magistratus Vilnensis est talis: Roku tysiąc siedmset ośmdziesiątego, miesiąca Nowembra iedynastego dnia. Takowe desuper wyrażone artykuły, do porządku dobrego zmierzaiące, zgromadzeniu krupników Wileńskich służące, na dniu dzisieyszym przez uczciwych panów Jakuba Połubińskiego, Gabryela Kulhanowskiego, Jakuba Chmielewskiego y Józefa Czarniawskiego—krupników y obywatelów Wileńskich, swoim y dalszych współbraci swoich imieniem czyniących, sessionaliter na ratuszu produkowane y do approbaty podane, szlachetny magistrat miasta iego królewskiey mości stołecznego Wilna, distinctim one przeyrzawszy na fundamencie przywileiu, od nayiaśnieyszego Zygmunta Augusta, króla iegomości polskiego y wielkiego xiążęcia Litewskiego, roku tysiąc pięćset pięćdziesiąt wtórego, dnia dwudziestego wtórego miesiąca Decembra, sobie nadanego, y dalszych praw y przywileiów w tey mierze służących (reservata salva omni tempore onych melioratione), in omnibus punctis, clausulis atque contentis, in toto atque per

totum approbuie roburque perpetuae firmitatis habituros deklaruie. Z wyraznego zalecenia szlachetnego magistratu Wileńskiego: Jan Konczewski — sekretarz iego królewskiey mości, pisarz Wileński mp. Qua praesentes literae articulorum, praemisso modo ad acta oblatae, sunt actis nobilis iudicii advocatialis et scabinalis Vilnensis inscriptae *).

*) Этотъ же самый уставъ по представленію крупенниковъ Якова Полубинскаго, Гавріила Кулгановскаго, Якова Хмѣлевскаго и Осипа Чарнявскаго, подтвержденъ былъ привилегіею короля Августа втораго, въ Варшавѣ, 24 Апрѣля 1782 года.

II.

Акты, относящіеся къ жизни Виленскихъ горожанъ.

1500 г. Февраля 13 дня.

Изъ книги № 5362, за 1748—1750 г., л. 1208.

38. Привилегія короля Александра Ягеллона, которою Виленскіе мѣщане освобождаются отъ обязанности мостить мостъ подъ Виленскимъ замкомъ.

Feria sexta ante festum sanctae Mariae Magdalenae, die vigesima prima mensis Julii, anno Domini millesimo septingentesimo quadragesimo septimo,

Coram actis nobilis iudicii scabinalis Vilnensis comparens personaliter nobilis dominus Joannes Moroz—consularis Vilnensis, praesentes literas privilegii, parato scripto praeconceptas, cum introfusius ad acta obtulit. Quarum literarum, praemisso modo oblatarum, de verbo ad verbum rescribendo contenta, tenor est talis:

August trzeci, z Bożey łaski król polski etc. Oznaymuiemy tym listem naszym, komu o tym wiedzieć należy, iż w xięgach metryki cancellaryi naszey wielkiey w. x. Lit. znayduie się warunek mieszczanom Wileńskim o niemsoszczenie mostu pod zamkiem Wilenskim, za nayiaśnieyszego praedecessora naszego króla iegomości polskiego y wielkiego xiązęcią Litewskiego Alexandra, w xiędzie pod rokiem tysiąc pięćset *) zapisany, Februaryi trzynastego dnia, indykta trzynastego; y suplikowano nam iest przez panów rad y urzędników, przy boku naszym rezyduiących, abyśmy ten warunek z tychże xiąg metryki kancellaryi naszey wielkiey w. x. Lit. per extractum authentice wydać pozwolili, który, słowo do słowa z ruskiego wypisuiąc, tak się w sobie ma:

Александръ ,съ Божой ласки король Польскій и пр. Били намъ чоломъ войтъ мѣста Виленского, бурмистры и радды и вси мѣщане, што есьмо жадали ихъ о мостѣ передъ замкомъ нашимъ, абы они для

---

*) По всему вѣроятію должно быть 1501 года.

спѣшности мостъ тымъ борзѣй мостомъ замостили, и они для нашого жеданья мостъ тотъ передъ городомъ замостили, всимъ мѣстомъ, и били намъ чоломъ, абы то имъ было на потомъ не въ пошлину. И мы, довѣдавшися давности, штожъ мѣщане Виленскіе перво сего николи мосту передъ городомъ не мостивали, имъ тое откладаемъ, што уже они на потомъ не маютъ того мосту передъ городомъ тымъ мостити, нижли маетъ волость наша тотъ мостъ мостити подавному. И на то есьмо имъ дали сесъ нашъ листъ съ нашою печатью. Писанъ у Вильни, Февраля тридцатого дня, индикта тринадцатого *), при воеводѣ Виленскомъ канцеляру пану Миколаю Радивилу. Сопѣга писарь.

My tedy król, do przerzeczoney supliki łaskawie się skłoniwszy, zwyż wyrażony warunek mieszczanom Wileńskim o niemoszczenie mostu pod zamkiem Wileńskim z xiąg przerzeczonych metryki kancellaryi naszey wielkiey w. x. Lit. extraktem stronie potrzebuiącey wydać y dla większey wagi pieczęć, w. x. Lit. przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w kancellaryi naszey w. x. Lit., dnia XXVIII miesiąca Nowembra, roku Pańskiego MDCCXLVI, panowania naszego XIV roku. Apud quas literas privilegii, praemisso modo oblatas, subscriptiones manuum, circa sigillum m. m. d. Lit., sunt tales:

Jan Sapieha—kanclerz wielki w. x. Lit. za sprawą iaśnie w. imć pana Jana Frydryka, hrabi na Kodniu, Czarnobylu, Dorohostaiach y Sapieżynie Sapiehy, kanclerza wielkiego w. x. Lit., Brześcianskiego, Gorzdowskiego, Propoyskiego starosty. Grzegorz Józef Raykiewicz—iego kr. mości sekretarz. m. p. Extrakt warunku mieszczanom Wileńskim o niemoszczenie mostu pod zamkiem Wileńskim, w xiędze pod rokiem tysiąc pięćset zapisanego. Quae praesentes literae privilegii praemisso modo oblatae etc.

*) Индиктъ ошибочно показанъ: должно быть *четвертаго*.

1536 г. Августа 6 дня.

Изъ книги № 5109, за 1511 г., л. 382.

39. Привилегія Короля Сигизмунда (Августа), данная Ульрику Гозію на постройку моста чрезъ р. Вилію и госпиталя въ городѣ Вильнѣ.

Король Сигизмудъ Августъ, желая устроить правильное и постоянное сообщеніе г. Вильны съ другими городами и мѣстностями, разрѣшаетъ Ульриху Гозію выстроить на р. Виліи постоянный мостъ; покрытіе расходовъ на его постройку должно производиться посредствомъ взиманія мостовой пошлины со всѣхъ пріѣзжающихъ въ городъ; гарантіей вѣрнаго сбора пошлинъ предоставлена особая привилегія, на основаніи которой воспрещена постройка другихъ мостовъ на этой рѣкѣ. Вслѣдъ за постройкой моста Гозію разрѣшается изъ помощи построить въ Вильнѣ госпиталь при костелѣ Св. Духа.

In nomine Domini, amen. Ad perpetuam rei memoriam regum ac principum praecare gesta, quae ad commoda generis humani augenda et propaganda suscipiuntur, propterea immortalitate digna iudicantur, ut eorum exemplo grata posteritas incensa ad similia, aut etiam maiora facienda provocaretur, quae nisi literarum munimentis commendentur facile ex hominum memoria elabescunt. Proinde nos Sigismundus, dei gratia rex Poloniae etc., manifestum facimus tenore praesentium universis et singulis, tam praesentibus, quam futuris harum notitiam habituris. Quae cum nos retroactis annis nobiscum reputaremus molesto, sumptus et incommoda subditorum nostrorum m. d. Lithuaniae et aliorum hominum, quae in traiiciendo navigiis flumine Vilia apud civitatem nostram Vilnensem subire cogerentur damnaque rerum suarum, quas ducebant in eodem flumine facerent cogitantesque, quo pacto huiusmodi incommodis eorundem subditorum obviari posset, consilium ceperamus extruendi firmi alicuius pontis in eodem flumine, instigante etiam nos ad refaciendum generoso olim Ulrico Hosio—horodniczy castri nostri Vilnensis et proinde quod nobis consultum videbatur perficere volentes cognitamque ac perspectam habentes fidem et integritatem eiusdem olim generosi domini Ulrici Hosii commisseramus ei, ut ipse pontem ipsum in flumine Vilia, apud eandem civitatem nostram Vilnensem, maiori qua fieri posset et ei videretur firmitudine, propriis sumptibus et impensis extrueret et aedificaret, sub modis et conditionibus infra scriptis, videlicet: quod extracto et constituto ponte praedicto ita, ut advenientes homines commode pertransire huc atque illuc possent, usus fasque omne esset, auctoritate et permissione nostra eidem Ulrico Hosio vectigia sive theloneum pontale in eodem loco a pertranseuntibus petere et exigere, modo infrascripto, scilicet: ab uno lucru lignorum aut straminis, feni et omnis generis frumentorum et ab aliis rebus, quascunque venales uno aquo quisque ve-

xerit, unum denarium sive obolum. Ab uno vase sive tonna salis unum obolum ab, uno curro mercibus onusto, qui uno aequo ducitur, denariosive obulos bes ab uno curro mercibus onusto, qui duobus aequis ducitur, denarios sive obolos quidque. A quolibet bove, vacca et ab eo quinque id trans flumen ad vendendum ducitur sive pelitur, denarium vive obolum unum. Ab uno cumulo argillae pro conficiendis capidibus coetis, qui tateres appellantur, grosos viginti. Ex eo autem vectigali sive theloneo potestatem feceramus eidem Ulrico Hosio omnes sumptus et impensas, quaecunque in extruendo dicto ponte fecisset, compensandi et resarciendi tamdiu, donec tota summa ab eo exposita, ei exolveretur. Postea quam vero sumptus et impensas suas, quas in extractione pontis fecisset, rursus ex eodem vectigali sive theloneo recuperasset, mandata illi similiter vias vocis oraculo dederamus, ut reliquas partes et summas pecuniae, quae ex eodem vectigali pontis praedicti ultra sumptus, ab eo factos, provenirent ei colligerentur, pro extruendo domo hospitali pro egenis et lanquidis hominibus apud monasterium fratrum praedicatorum ordinis s. Dominici ecclesiae s. Spiritus in eadem civitate nostra Vilnensi allocandis, proque illorum sustentatione et cura converteret. Qui quidem dominus Ulricus Hosius, voluntati et mandatis nostris satisfaciens, pontem ipsum in flumine Vilia praedicto apud civitatem nostram Vilnensem, magnis sumptibus et impensis omnique cura et diligentia erexit et aedificavit, atque ad omnem quam potuit diuturnitatem firmavit, vectigalque ipsum sive theloneum pontale iuxta praescriptum nostrum, superius expressum, instituens ex eo summas pecuniae, quas in aedificando dicto ponte impenderat, sibi ipse processu temporum deduxit et defalcavit, eodemque opere deinde perfecto et absoluto ad alteram voluntatis et mandatorum nostrorum partem conversus, hospitale praedictum apud monasterium fratrum praedicatorum, quod antea aedificare caeperat, perficere conatus esset, bonamque eius partem ex muro construisset. Prius tamen quam id potuerit ad effectum perducere, ut est mortalium conditio humanis robur morte exustus esset.—Nosque in eius locum generosum Ioannem Hosium—filium praefati, olim Ulrici sufficeremus, qui non minori fide ac veritate partrem secutus, cum reliqua officia, sibi a nobis data, tum vero hoc ipsum vectigal pontale administrans sese nobis vehementer probavit, quemadmodum etiam in restauratione eiusdem pontis, qui vere superiori impetu aquarum et glacierum fractus et direptus fuerat, industriam suam declaravit, ad pristinam firmitatem et usum hominum pecuniis ex eodem veltigali, antea pro parte collectis et pro residuo colligendis, nostra voluntate et mandato illum restituens. Nos igitur cupientes, ut pons ipse, sic extructus, perpetuis futuris temporibus durare et quotiescunque vel tempore, vel casu aliquo adverso, aut vi et impetu aquarum devastatorum, instaurari rursus et reedificari possit, vectigal praedictum seu theloneum, superius descriptum. Quemadmodum praefatus olim Ulricus Hosius et Ioannes, eius filius, ex voluntate ex constitutione nostra, superius descripta, exigebant, de certa scientia et voluntate nostra regia instituendum in eodem ponte duximus et instituimus, harum serie literarum ita, ut homines cum rebus et mercibus suis illum pertranseuntes, secundum ordinationem nostram, supra

expressam solvere teneantur et debeant. Quod quidem vectigal sive theloneum pontale praefatus generosus Ioannes Hosius per eos, quos ad id deligendos duxerit, exiget et exigi faciet. Ut autem hoc ipsum theloneum pontale a nobis sic, ut praemissum est, institutum comulatiores fructus et proventus adferat, ad eos usus, ad quos illud designavimus, sustinendos, prout infrascripta ordinatione nostra continetur et habetur, inhibendum perpetuo duximus, sub amissione bonorum, omnibus et singulis palatinis, castellanis, capitaneis et aliis officialibus ac subditis nostris cuiuscunque status, ordinis, dignitatis ac praeminentiae existentibus, ne ipsi aut quisquam illorum coniunctim vel divisim alium pontem, praeter hunc in eodem fluvio Vilia, alibi aedificare et erigere praesumat, intra terminos a nobis designatos, hoc est, incipiendo ab oppido Bystrzyca sursum usque ad aliud oppidum nostrum Kiernow deorsum adeo, ut nullus alius pons inter haec oppida, praeter hunc nostrum Vilnensem, extrui vel aedificari possit, in praeiudicium thelonei pontalis praefati. Non licebit praeterea, hoc nostro interdicto et prohibitione mediante, cuique subditorum nostrorum parvos ponticulos, qui iazy vocantur, in eodem fluvio in aliis locis extruere, incipiendo a curia nostra Niemienczyna, usque ad oppidum nostrum Kiernow praedictum, sub similibus amissionibus bonorum et aliis potius arbitrio nostro erigendis. Interdictum etiam esse volumus et interdicimus ac prohibemus, navigia, quae promy vocantur, in eodem flumine Vilia ita, quod nemo officialium aut subditorum nostrorum aliis uti possit, intra villam Verki—episcopatus Vilnensis et villam Ponari capituli ecclesiae Vilnensis, sursum ac deorsum, in praeiudicium eiusdem thelonei pontalis, a nobis instituti, sub paenis nostris, supra expressis. Et quoniam nos sicut antea testati sumus, pontem praedictum pietate in subditos nostros permoti erigi et aedificari feceramus, ita etiam vectigal ipsius et theloneum praedictum in eius reparationem et ingeniorum languentiumque ominum usus longe animo destinaveramus, propterea volentes iam tandem animi nostri institutum ad effectum perducere et inopiae eorum, qui elemosinam expectant, sucurrere, commisseramus nonnullis consiliariis nostris, ut hospitale apud monasterium s. Spiritus situm, quod praefatus olim Ulricus Hosius muro aedificare oeperat, reviderent et quemadmodum perfici, aut quibus finibus et spatio loci concludi posset, diligenter una cum fratribus monasterii praedicti constituerent. Qui commissionem nostram exequerant, retulerunt coram nobis, se cum eisdem fratribus s. Dominici ita constitutuisse, ut dictum hospitale necessario loci spatio, in quo ea, quae ad usum domus hospitalis praedicti pertinent, erigi et aedificari possint. Quod ab eis ostensum et designatum est in hunc modum: incipiendo ab introitu sive porta ad curiam hospitali, quae est in vico ex opposito salvae cimiterii ecclesiae s. Spiritus, a qua portae poriguntur limites longitudinis areae hospitalis indictive usque ad finem domorum Petri Puzdrowicz et Pauli Pieskowicz, civium, subditorum reverendi episcopi Vilnensis, centum ulnis, sive triginta quatuor cubitos, latitudinis vero ab area ecclesiae hospitalis, in loco superiori eiusdem areae viginti ulnis, sive septem cubitos. Area vero inferior penes domum et hortum Petri Puzdrowicz usque ad finem domus Pauli

Pieskowicz habens ulnas sexaginta, sive cubitos viginti. Cuius vero longitudo a fine nostri Puzdrowicz penes hortum conventualem Stephani Tubicinis nostro sursum habens triginta sex ulnas, sive cubitos duodecim. Quodque etiam duplici ingressu dicta domus hospitalis gaudere debeat, altero videlicet, ab ea parte, qua itur ad ecclesiam s. Spiritus monasterii praedicti, altero in latere, quod spectat plateam s. Spiritus appellatam. Cui quidem hospitali ac pauperibus, in eo habitantibus et usibus eorum theloneum pontale praedictum, nos de benignitate nostra regia perpetuo dandum, donandum, assignandum et inscribendum duximus, prout damus, donamus, assignamus et inscribimus modis et conditionibus infrascriptis, ita videlicet, quod hoc tempore, quo dictum hospitale restauratione et tota fere structura indiget, supra nominatus generosus Ioannes Hosius, quem eiusdem pontis et hospitalis procuratorem et provisorem constituimus, vectigal ipsum pontale, quod eius administrationi, uti provisori hospitalis praefati, commissimus. Similiter et census omnes atque obventiones et oblationes, quascunque pia Christi fidelium devotio, vel contulit iam, vel deinceps conferet, semper exiget et percipiet, ex eiusque proventibus dictum hospitale cum omnibus aedificiis, quae ad illud necessaria videbuntur, aedificabit et construet, ita, ut in eo pauperes et languidi homines includi et collocari commode ac vitam degere possent. Quemadmodum id eius industriae et integritati committemus praesentibus literis nostris, Posteaquam vero hospitale praedictum aedificaverit ac quemadmodum opus fuerit perfecierit, extunc reliquos proventus eiusdem thelonei pontalis, per nos praefato hospitali inscripti, singulis annis sequentibus, in victum, amictum et medicinas aliosque usus domesticos pauperum, in eodem hospitali tunc collocatorum, convertet et impendet, aliisque eius successores, quos in eodem officio et administratione nos ipsi constituimus, aut successores nostri constituerint, convertent et impendent convertereque et impendere debebunt et teneantur, perpetuo et in aevum, ita tamen quod dictus *Joannes Hosius* et eius successores praefati, partem aliquam proventuum dicti thelonei pontalis singulis annis retinere et conservare omnino sint adstricti, quae in reparationem et instaurationem pontis praefati ac hospitalis, quoties usus venerit, depromi ex parato possint. Cura vero et administratio spiritualium sermonum pauperibus et aliis hominibus in dicto hospitali pro tempore commorantibus, incumbere debebit et incumbet priori et fratribus praefati monasterii s. Spiritus, ut missas illi celebrare, confessiones audire et super sacrata communione corporis Dominici reficere eosdem habitatores hospitales perpetuo teneantur, quemadmodum propter occupationem loci, in quo antea hospitale extructum fuerat et propter extinctionem tituli praescripti hospitalis eiusdem, quem ipsi in se assumpserunt merito debent et sint adstricti. Ut autem ordo et diligentia, tam in extruendo et reparando eodem hospitali, quam in providendis et gubernandis eisdem pauperibus hospitalis praedicti rite ac debite servetur, curam et superioritatem administrationis praedicti reverendo in Christo patri domino episcopo Vilnensi moderro et pro tempore existente, ac eius capitulo Vilnensi delegandam duximus et delegamus ita, ut ipsi bono regimini et administrationi ipsius hospitalis eiusque proventuum

praedictorum superintendant. Eamque ob rem etiam volumus et praescriptis literis nostris statuimus, quod dictus Ioannes Hosius et eius in administratura vectigalis sive thelonei ac praefatorum hospitalis et pontis provisores, a nobis pro tempore deputandi, eorum praefato domino episcopo seu duobus praelatis vel canonicis, ab eo vel in eius absentia a capitulo deputandis, singulis annis et in fine cuiuslibet anni de omnibus et singulis, ad dictum hospitale et pontem spectantibus perceptis et expositis rationem reddere et quietationes ab eis accipere debeant et teneantur. Harum testimonio literarum quibus in fidem et testimonium sigillum nostrum est appensum. Actum et datum Vilnae, sexto mensis Augusti, anno Domini millesimo quingentesimo trigesimo sexto, regni vero nostro anno tricesimo. Sigismundus rex. Ex vetusto exemplari rescriptum et collatum de verbo ad verbum concordat. Laurentius Martus, cancellarius m. duc. Lithuaniae.

1595 г. Декабря 1 дня.

Изъ Связки № 100, за 1578—1579—1595 г. докум. 5-й.

40. Донесеніе въ Виленскій гродскій судъ возпаго Яна Косинскаго о томъ, что онъ съ шляхтою присутствовалъ въ Виленскомъ магистратѣ при отвѣтѣ бурмистровъ и радцовъ, данномъ повѣренному мулярскаго и тесельскаго цеха Нонарту касательно представленнаго имъ королевскаго листа въ пользу сего цеха.

Я Янъ Миколаевичъ Косинскій, возный воеводства и повѣту Виленьского, сознаваю то тымъ моимъ квитомъ, ижъ въ року теперь идучомъ тысеча пятьсотъ деветьдесятъ пятомъ, мѣсяца декабря первого дня, въ пятницу, маючи я при собѣ сторону людей добрыхъ, двухъ шляхтичовъ, пана Размуса Кимбара а пана Войтеха Юрковского, былъ есми на ратушу въ мѣстѣ Виленскомъ, у пановъ бурмистровъ и радецъ, и всее рады мѣстское мѣста Виленскаго, при его милости пану Петру Нонарту—старостѣ Гелизейскомъ, лѣсничемъ Ойранскомъ, будовничемъ замку Виленского, для прислуханья отказу рады мѣстское пану Петру Нонарту на слова и мовенье его, которое былъ первей сего мѣсяца прошлого Ноября двадцать третего дня, оказуючи враду мѣстскому листъ его королевской милости въ справѣ цеху мулярскаго и тесельского, до нихъ писаный, мовилъ. Якожъ при бытности моей и при мнѣ стороны людей добрыхъ, вышей менованыхъ, на тотъ часъ будучихъ, панове бурмистры и рады рочные, на тотъ часъ на ратушу сѣдячіе, сами отъ себе и именемъ всее рады мѣстское и чоловѣка посполитого пану Петру

Нонарту мовили и отказали тыми словы: Звыклость и повинность наша, яко нанизшихъ вѣрныхъ подданыхъ его королевское милости, нашого милостивого пана, особъ врадовыхъ того мѣста Виленского, вшелякіе листы его королевское милости, до враду мѣстского писаные, зе вшелякою учтивостью пріймовать, якожъ и пріймуемъ завжды, и тотъ листъ его королевское милости, нашого милостивого пана, которого ту в. м. до враду принести рачилъ, зе вшелякою звыклою и повинною учтивостью пріймуемъ. А ижъ тотъ листъ его королевское милости двѣ речи въ собѣ замыкаетъ: перша, же якобы сьмы листовъ его королевское милости не мѣли пріймовать учтиве, што ся, дали панъ Богъ, не покажеть, але ваша милость самого, пане старосто, беремы собѣ на свядецтво, якось ваша милость перше листы его королевское милости въ тойже справѣ до насъ приносити рачилъ, завжды пріймовались-мы ихъ учстиво и пристойне, яко се годило; а ижъ тые листы его королевское милости, не только до насъ, особъ врадовыхъ, належали, а найбольши привилей его королевское милости, тому цеху мулярскому и тесельскому наданый, всему мѣсту Виленскому и чоловѣку посполитому, мѣщаномъ Виленскимъ, належитъ о немъ вѣдати, за которыми листами его королевское милости, ижъ и до посполства писаные были, до тыхъ листовъ его королевское милости, кгды были обосланы, чоловѣкъ посполитый до ратуша, и привилей его королевское милости, на тотъ цехъ наданый, предъ ними оказованъ и читанъ былъ. Которое они выслухавши и обачивши въ немъ нѣкоторые артикулы быть вельми шкодливые и противные праву и вольностемъ мѣстскимъ, а немнѣй зъ великою шкодою людей мѣстскихъ, которые каждого изъ будованья мурованого и деревеного въ домахъ своихъ потребуютъ, на тотъ привилей и на цехъ зе вшелякихъ мѣръ и причинъ слушныхъ позволить не можемы. Якожъ и сами мистрове тыхъ обѣихъ ремеслъ муральского и тесельского, кгды то были первей отъ насъ, особъ врадовыхъ, и отъ человѣка посполитого услышали и сами въ томъ се обачивши, за указаньемъ слушныхъ и певныхъ причинъ, отступивши, того привилья его королевское милости, на новые артыкулы и кондыціи и зъ чоловѣкомъ посполитымъ мѣстскимъ, мѣсту пожиточные, зноситисе и знову списовати позволили и вжо нѣкоторые артыкулы пописали и на ихъ позволили, за вѣдомостью вашей милости, самого пана, милый старосто, на што и самъ ваша милость былъ зезволити рачилъ. А другая речь, въ томъ листѣ его королевское милости описаная, въ собѣ замыкаетъ: якобы ся ніякое омѣшканье въ роботѣ и поправѣ будованья замку его королевское милости Виленского, про недостатокъ роботниковъ мѣла се дѣяти, о которой той поправѣ або роботѣ замку Виленского намъ вѣдати не належитъ. Только то добре паметаемъ и вѣдаемъ, же когды ваша милость, пане милый старосто, тутъ до насъ, враду мѣстского, до ратуша самъ приходить, а часовъ иншихъ слугъ своихъ присылати рачилъ, абысьмы зъ ураду нашого мѣстского всимъ муляромъ и теслемъ розсказали, яко на кгвалтъ до роботы замковое ити, што есьмо завжды чинили, а наветъ и отъ своихъ властныхъ роботъ, такъ мѣстскихъ, яко и домовыхъ, муралей и теслей отбираючи и своихъ роботъ занехиваючи, на росказанье вашей милости завжды до замку есьмо отсылали,

а непослушныхъ мулярей и теслей грабежами и сѣденьемъ въ замку карали, на чомъ ваша милость завжды перествалъ. Втакже и теперь есьмо, жебы ваша милость самъ такъ тежъ мулярей и тесли похотѣли, знову на тые першіе артикулы, которые се писать и зношать были почали, позволили, тогды мы знову, чоловѣка посполитого мѣстского обославши, тые артыкулы зношать и кончить роскажемъ, што зъ нарушеньемъ правъ и вольностей мѣстскихъ и поготову и зъ шкодою всихъ людей мѣстскихъ, чоловѣка посполитого, которые завжды будованья въ домехъ своихъ, такъ мурованого, яко и деревеного потребують, не будетъ.—На которые тые слова и отказъ враду мѣстского его милость панъ Петръ Нонартъ—будовничій, повѣдилъ: ижъ дей я при томъ листѣ короля его милости и привилью, тому цеху мулярскому и тесельскому наданомъ, стою и ни въ чомъ ихъ отступити не хочу, кгдыжъ мене о то сами мистрове мулярскіе и тесельскіе усилують, абымъ я того имъ допомогалъ. А што дей они первей того, за вѣдомостью моею, того привилею его королевское милости были отступили и на новые артикулы и кондыціи, мѣсту пожиточные, за вѣдомостью враду вашей милости съ чоловѣкомъ посполитымъ зношатьсе и списоватьсе были почали, которые первей, ижъ се не докончили, теды то при воли ихъ нехай зостанетъ. И теперь на тотъ часъ, естлибы они хотѣли на якіе новые артикулы позволить, теды вольно имъ будетъ, абы, только проше, абы есте ваша милость тотъ листъ его королевское милости, который я до враду вашей милости далъ, мнѣ звернули.—А врадъ мѣстскій на то повѣдили: ижъ дей мы имъ зношатися зъ чоловѣкомъ посполитымъ на артыкулы новые не боронимъ, але радибысьмы видѣли межи ними покой. А ижъ листъ его королевское милости, писаный до враду мѣстского есть, просили, абы тотъ листъ его королевское милости при нихъ на ратуши зосталъ. На што панъ Петръ Нонартъ позволить не хотѣлъ; и повторе домагалсе и просилъ, абы тотъ листъ его королевское милости ему верненъ былъ. Якожъ панове бурмистры и радцы заразъ тотъ листъ его королевское милости пану Петру Нонарту предо мною вознымъ и стороною шляхтою, на тотъ часъ при мнѣ будучою, отдали и вернули. А панъ Петръ Нонартъ, взявши тотъ листъ отъ нихъ до себе, обѣцалъ съ того листу его королевское милости, копѣю списавши, паномъ бурмистромъ и радцомъ, або подъ печатью и съ подписомъ руки своее, або подъ печатью мене возного и стороны шляхты, на ратуши отдать. А такъ я вышей менованый Янъ Косинскій—возный, будучи тое справы вѣдомъ и штомъ слышалъ, то все на сесь мой квитъ подостатку списавши, подъ печатью моею и съ подписомъ руки моее и подъ печатьми стороны шляхты, въ тотъ часъ при мнѣ будучое, ку записаню до книгъ кгродскихъ Виленскихъ даломъ. Писанъ року, мѣсяца и дня вышей мененого.—Jan Kosiński, wozny, ręką swą własną.

1601 г. Августа 10 дня.

Изъ книги № 5123, за 1676—1679 г., стр. 2003.

41. Заручный листъ короля Сигизмунда III къ Кревскому старостѣ Волминскому о томъ, чтобы онъ не дѣламъ притѣсненій королевскимъ крестьянамъ и мѣщанамъ.

Король Сигизмундъ III сообщаетъ Кревскому старостѣ, что Кревскіе его крестьяне и мѣщане обратились къ нему съ горькою жалобою на его злоупотребленія, притѣсненія и насилія. Король дѣлаетъ старостѣ строгій выговоръ. Посылаетъ ему заручный листъ съ тою цѣлію, чтобы онъ на будущее время не рѣшался повторять своихъ незаконныхъ проступковъ и не мѣшалъ его подданнымъ обращаться съ своими жалобами къ правосудію его ревизоровъ, которыхъ онъ въ настоящее время посылаетъ въ Крево.

Feria quarta post dominicam quartam Pentecostes, mensis Iunii die vigesima prima, anno domini 1679. Ad cancellariam et acta nobilis officii consularis Vilnensis personaliter veniens honestus Theodorus Huszcza, civis Crevensis, iura varia et privilegia serenissimorum regum Poloniae et magnorum ducum m. d. Lit. civitatem Crevensem concernentia, sigillis m. d. Lit. obsigillata, et manu regia subscripta, ad acticandum obtulit, quae sunt sequenti tenoris verborum et quidem primum ex ruthenico idiomate in polonicum versum:

Zygmunt trzeci z Bożey łaski król polski etc. Staroście naszemu Upitskiemu y Krewskiemu, urodzonemu Jerzemu Wołmińskiemu. Dali nam tę sprawę y żałowali obciążliwie mieszczanie y poddani naszy włości naszey Krewskiey, dzierżawy w. m., iż w. m. nie tylko im krzywdy y oppressie przez urzędników y sług swoich, wyciągaiąc z onych cynsze, roboty, podwody y w inszych wielu rzeczach nad ustawę rewizorską y powinność ich czynisz, ale też ieszcze y na zdrowie ich następuiesz, chcąc ich niewinnie bić, mordować y gardłem karać, zaczem oni nie będąc od w. m., także od podstarościego y sług w. m. biezpieczni zdrowia swego, a pogotowiu nie śmieiąc o krzywdach y dolęgliwościach swoich przed revizorami naszemi, których do starostwa naszego Krewskiego teraz zsyłamy, do rozsprawy przystępować, supplikowali do nas, abyśmy onych przez list nasz zaręczy od w. m. bezpiecznych uczynili y obwarowali. A tak my król, widząc być tę supplikę onych słuszną, a postrzegaiąc aby nie iedno stan szlachecki w państwach naszych między sobą pokóy pospolity zachowali, ale też y ludzie ubodzy, poddani nasi, zwłascza od dzierżawców swych, których władza zwierzchności naszey podlega, bez winy nie tylko garłem, ale y biciem, mordowaniem niewinnie albo bez występku karani nie byli, kazaliśmy onym ten nasz list zaręczny do w. m. wydać, którym napominamy w. m. y przykazuiemy, aby w. m. we wszem ku onym spokoynie zachował,

tak sam przez się, podstaroście swego, iako też ani przez innych sług swoich do rosprawy, y po rosprawie z niemi prawney przed rewizorami naszemi, którzy w roku teraznieyszym do Krewa z ramienia naszego wysłani hędą, niewinnie bić, mordować, więzić y żadnym sposobem na zdrowie ich następować nie ważył się, pod zaręką na nas tysiąca kop groszy Litewskich y pod łaską naszą królewską. A ieżeli w. m. albo kto z sług w. m. do nich iakie praetensie mieć będzie, przed temiż rewizorami naszemi sprawiedliwości szukać, która ma bydź uczyniona nakazuiemy. Pisan w mieście naszym stołecznym Wileńskim, roku od narodzenia Pańskiego tysiąc sześćsetnego pierwszego, miesiąca Augusta dziewiątego dnia.

Sigismundus rex (locus sigilli m. d. Lit.) Woyna—pisarz mp.

1604 г. Іюня 8 дня.

Изъ книги № 5141, за 1742—1745 г., стр. 638.

42. Распоряженіе Виленскаго воеводы Христофора Радивила о взиманіи торговаго въ г. Вильнѣ.

Виленскіе мѣщане, при назначеніи князя Радивила на Виленское воеводство, подали ему жалобу на арендаторовъ торговой пошлины—татаръ, что они очень притѣсняютъ бѣдныхъ людей при взиманіи пошлины, вслѣдствіе чего всѣ жители остаются или безъ продуктовъ, или должны платить за нихъ очень дорого. Радивилъ назначилъ таксу—съ какихъ именно товаровъ и въ какомъ размѣрѣ слѣдуетъ взимать торговое. Количество этой пошлины въ рѣдкихъ случаяхъ превышало 1 грошъ, въ остальныхъ назначенъ былъ 1 грошъ съ воза, или рослаго скота. Городскіе жители отъ этой пошлины были освобождены.

Feria quarta ante festum corporis Christi, die decima secunda mensis Junii anno Domini millesimo septingentesimo quadragesimo tertio.

Coram nobili officio consulari civitatis sacrae regiae maiestatis metropolitanae Vilnensis et actis eiusdem praesentibus, comparentes personaliter nobiles domini Pavlus Duchowicz—consul Vilnensis et Casimirus Niemonowicz—notarius honoratae communitatis mercatoriae Vilnensis, praesentes literas ordinationis nobili magistratui et toti civitati Vilnensi a celsissimo principe Nicolao Christophoro Radziwiło—palatino Vilnensi datas, in fundamento singularis privilegii seu rescripti serenissimi Sigismundi tertii—regis Poloniae et magni ducis Lithuaniae, sub anno millesimo quingentesimo

nonagesimo septimo die octava mensis Octobris confectas, salvas et illaesas, authentice scriptas, manu eiusdem celsissimi principis Radziwił—palatini Vilnensis subscriptas, sigilloque ejus stemmatis proprii munitas, cum introfusius contentis ad acta obtulerunt; quarum literarum praemisso modo oblatarum, de verbo ad verbum rescribendo contenta, tenor sequitur estque talis:

Mikołay Krzysztoph Radziwił —, xiąże na Ołyce y Nieświeżu, hrabia na Mirze, woiewoda Wileński—oznaymuię, iż na wstępie pierwszym moim na to woiewodztwo Wileńskie, podana iest na piśmie do mnie prośba od miasta Wileńskiego o to, iż targowe wielkie przyczynione iest nad starodawny zwyczay, z którego od arędarzów-tatar ludzi ubodzy wielkie utrapienie, uciemiężenie y szkodę ponoszą, zaczym do miasta żywności nie wożą albo nazbyt drogo kupować muszą, abym w to weyrzał y zniosł a postanowił. Przeto, iako w każdey rzeczy y sprawie, życząc ja sobie dobrorzeczeństwa ludzkiego y nie pragnąc, aby łzami ludzkiemi y uciskiem iakim ich pożytki tego dignitarstwa moiego pokrapiane miały być, gdyż za dobrorzeczeństwem ludzkim błogosławieństwo Boże bogactwa daie, a secus za złorzeczeniem y naywiększe skarby upadaią, tak to podużne obiaśniam, y aby nieinaczey brane było, postanawiam: Wprzód od wozu każdego konopi, miodu, chmielów, ryb słonych, wędlin, wizin, iesietrzyn, które się z nizu przywożą, krup, iagieł, lnów, cieląt, baranów, owiec, łoiów, wosków, skur y co iedno na wozie przywozić ludzie postronni kupieccy zwykli, tak też od woza deszczek różnych, kadzi, uszatkuw, dzież, wiader, rażek, rzeszot y innego drobnego naczynia, od kubłów, od koryta słodowego, od dranic, łubia, łyk, gontów, wędla, od każdey duhy—ma być brano po groszu iednemu; który grosz wziowszy, iuż więcey żadnego myta albo targowego od żadnych rzeczy, wyżey pomienionych y niepomienionych, co na wozie kupieckim y chłopskim będzie, brano y wyciągano być niema, iedno samym groszem iednym podużnego kontentować się ma etc. Ktemu od woła, iałowice, cielice, byczka, konia wielkiego y małego, świerzopy y każdego bydlęcia wielkiego, co na targ przywiodą, a nie przywożą, ma być brano po groszu iednemu. Item od każdego wozu żelaza przywoznego (iuż nie od duhy, ale od czterech koł) po iedney szynie, a od woza garncy wszelakich po groszu iednemu y garcu iednemu od woza ma być brano; item iawkę od Moskwy, Ormian, według dawnego zwyczaiu, także garcowe od beczki wina, tak od obcych ludzi, iako y od tutecznych, co winem szynkuią, a wolności y miesckiego nie maią wcale zachowuię, y brane to być ma. A co się dotycze zboża, wszelakiego żyta, przenic, owsów, tatarki, słodów, iarzyce, ięczmieniów, ryb, co krom rybaków do iuryzdyki zamkowey należących, tedy od tego, iako przed tym y do tego czasu nie było brane podużne, ani targowe, tak y teraz brane nie ma być, a mieszczanie Wileńscy według praw swoich, tak w murze, iako y za murem mieszkaiący, od towarów swych wszelakich, iako byli y są y napotym maią być wolni y myta podużnego, ani garcowego dawać nie są ani będą powinni, tatarom też arendy te podużnego dawane y puszczane nie maią być. Y na tom dał ten list móy, pod moią pieczęcią y s podpisem ręki mey własney. Pisan w Wilnie, dnia ósmego Junii, roku tysiąc

sześćset czwartego. Apud quas literas ordinationis, praemisso modo ad acta oblatas, subscriptio manus circa sigillum sequitur talis: Mikołay Krzysztof Radziwił—xiąże na Ołyce, hrabia na Mirze, woiewoda Wileński ręką własną. Quae praesentes literae ordinationis etc.

1617 г. Мая 28 дня.

Изъ книги № 5141, за 1742—1745 г., стр. 624.

43. Распоряженіе Виленскаго воеводы Ходкевича о порядкѣ взиманія торговыхъ пошлинъ.

Виленскій воевода Ходкевичъ вслѣдствіе ходатайства Виленскихъ же мѣщанъ подтверждаетъ имъ распоряженіе своего предшественника кн. Радивила относительно количества пошлинъ, подлежащихъ ко взиманію съ товаровъ, привозимыхъ разными лицами въ городъ. Ходатайство это возникло вслѣдствіе злоупотребленій разныхъ сборщиковъ—татаръ, и лишеній разныхъ лицъ.

Feria quarta ante festum corporis Christi, die decima secunda mensis Junii, anno Domini millesimo septingentesimo quadragesimo tertio.

Coram nobili officio consulari civitatis s. r. m. metr. Vilnensis actisque ejusdem praesentibus comparentes personaliter nobiles domini Paulus Duchowicz—consul Vilnensis et Casimirus Niemonowicz—notarius honoratae communitatis mercatoriae Vilnensis, praesentes literas ordinationis nobili magistratui et toti civitati Vilnensi ab illustrissimo domino Joanne Carolo Chodkiewicz—palatino Vilnensi, datas, salvas et illaesas in authentico scriptas, manu ejusdem illustrissimi Chodkewicz — palatini Vilnensis subscriptas, sigilloque ejus proprii stemmatis communitas, cum introfusius contentis, ad acta obtulerunt. Quarum literarum, praemisso modo oblatarum, de verbum rescribendo contenta, tenor sequitur estque talis.

Jan Karol Chodkiewicz, grabia ze Szkłowa y Myszy, na Bychowie, wojewoda Wileński, hetman wielki wielkiego xięstwa Litewskiego, commisarz jeneralny ziemie Inflantskiey, Derptski, Luboszański etc. starosta. Oznaymuję, iż za wolą pana naywyższego a za łaską jego królewskiey mości, pana naszego miłościwego, nastąpiwszy na woiewodztwo Wileńskie, a upatruiąc porządek w tym mieście ku pomnożeniu a ozdobie onego zachowały, zwłaszcza przychylaiąc się do praw y wolności, temu miastu od zeszłych świątobliwey pamięci królów ichmościów naszych nadanych; nie mniey też, maiąc na baczeniu powinności woiewody, konstytucyami z prawa pospolitego na się włożone, urodzeni szlachetni panowie rada miasta tego, gdy

przekładali przede mną potrzebę zatrzymania w pierwszey klubie o wszelki rząd miasta tego y pokazowali list od zeszłego w panu Bogu niedawno zmarłego antecessora mego, imci pana wojewody Wileńskiego, prosząc, aby te wszystkie w nim punkta do wiadomości mey przyięte y wcale byli zachowane. Do czego, jako do rzeczy słuszney, przystaiąc y chcąc mieć na czasy przyszłe nienaruszony ten list godney pamięci imci pana woiewody Wileńskiego przyjmując, a do zatrzymania porządku tego miasta Wileńskiego chcąc chować, słowo do słowa w ten móy list wpisuiąc, tak się w sobie ma:

Mikołay Krzysztof Radziwił, xiąże na Ołyce y Nieświżu, grabia na Mirze, woiewoda Wileński—oznaymujemy, iż na wstępie pierwszym moim na to woiewodztwo Wileńskie podana iest na piśmie do mnie prośba od miasta Wileńskiego o to, iż targowe wielkie przyczynione iest nad starodawny zwyczay, z którego od arendarzów tatar ludzie ubodzy wielkie utrapienie, ciemiężenie y szkodę ponoszą, zaczym do miasta żywności nie wożą, albo nazbyt drogo kupować muszą, abym w to weyrzał y zniosł a postanowił. Przeto iako w każdey rzeczy, y sprawie, życząc ja sobie dobrorzeczeństwa ludzkiego y nie pragnąc, aby łzami ludzkimi y uciskiem jakim ich pożytki tego dignitarstwa mojego pokrapiane miały być, gdyż za dobrorzeczeństwem ludzkim błogosławieństwo Boże bogactwa daie, a secus za złorzeczeniem y naywiększe skarby upadaią, tak to podużne obiaśniam y aby nieinaczey brane było, postanawiam: wprzód od wozu każdego konopi, miodu, chmielów, ryb słonych, więdłych, wyzin, iesietrzyn, które się z niżu przywożą, krup, iagieł, lnów, cieląt, baranów, owiec, łoiów, wosków, skór, y co iedno na wozie przywozić ludzie postronni kupieccy zwykli, tak też od woza deszczek różnych, kadzi, uszczatków, dzież, wiader, rażek, rzeszot y innego drobnego naczynia, od kubłów, od koryta słodowego, od dranic, łubia, łyk, gontów, węgla, od każdey duhy—ma być brano po groszu iednemu, który grosz wziowszy iuż więcey żadnego myta albo targowego od żadnych rzeczy wyżey pomienionych y niepomienionych, co na wozie kupieckim y chłopskim będzie, brano y wyciągano być nie ma, iedno samym groszem iednym podużnego kontentować się ma etc. Ktemu od wołu, iałowice, cielice, byczka, konia wielkiego y małego, świerzopy y każdego bydlęcia wielkiego, co na targ przywiodą, a nieprzywiozą, ma być brano po groszu iednemu. Item od każdego wozu żelaza przywoznego (iuż nie od duhy, ale od czterech koł), po iedney szynie, a od woza garcy wszelakich po groszu iednemu y po garcu iednemu od woza ma być brano, etc. Item iawkę od Moskwy, Ormian, według dawnego zwyczaiu, także garców od beczki wina, tak od obcych ludzi, iako y od tutecznych, co winem szynkuią, a wolności y miesckiego nie mają, w cale zachowuię y brane to być ma. A co się dotycze zboża wszelakiego, żyta, pszenic, owsów, tatarki, słodów, jarzyce, ięczmieniów, ryb co krom rybaków (do iuryzdyki zamkowey należących), tedy od tego, iako przedtym y do tego czasu nie było brane podużne, ani targowe, tak y teraz brane nie ma być. A mieszczanie Wileńscy, według praw swych, tak w murze, iako y za murem mieszkaiący, od towarów swych wszelakich, iako byli y są y napotym maią być wolni y myta podużnego, ani garcowego dawać nie są, ani będą powinni. Ta-

tarom też arendy te podużnego dawane y puszczane nie maią być. U tego listu pieczęć iedna y podpis ręki w te słowa: Mikołay, Krzysztof Radziwił ręką własną.

A tak, iako się wyżey pomieniło, chcąc nieinaczey mieć, ieno aby y w niebytności mey tu w Wilnie urząd móy zamkowy wszystkich tych punktów, do porządku miasta tego należących, krom wszelkiey wątpliwości przestrzegał y cale one zachował, dałem na stwierdzenie tych rzeczy miastu Wileńskiemu ten móy list za pieczęcią ręką moią własną popisany. Dan w Wilnie, roku Pańskiego tysiąc sześćset siedmnastego, dnia dwudziestego ósmego Maji. Apud quas literas ordinationis, praemisso modo ad acta oblatas, subcriptio manus, circa sigillum sequitur* latis: Jan Karol Chodkewicz, Wileński woiewoda, hetman wielki wielkiego xięstwa Litewskiego. Quae praesentes literae ordinationis, praemisso modo oblatae, sunt actis nobilis officii consularis Vilnensis insertae.

1622 г. Мая 9 дня.

Изъ книги № 5109, за 1511 г., л. 51.

44. Отдача въ аренду городскихъ доходовъ Виленскому войту Өомѣ Бильдюкевичу.

Виленскій войтъ Өома Бильдюкевичъ доводитъ до всеобщаго свѣдѣнія, что Виленскій магистратъ отдалъ ему въ арендное содержаніе пошлины съ бочекъ, мѣдницъ, воскобойни, двухъ лавокъ и фольварковъ на шесть лѣтъ, по четыреста литовскихъ копы грошей въ годъ, а всего за 3.400 копъ; что такая сумма была взята у него магистратомъ для разсчетовъ съ прежнимъ войтомъ Холецкимъ и что, наконецъ, онъ съ настоящаго времени будетъ распоряжаться вышепомянутыми пошлинами по своему собственному усмотрѣнію.

Ja Tomasz Bildzukiewicz, wóyt Wilenski, czynię wiadomo każdemu, komu o tym wiedzieć należy, iż ich miłość panowie burmistrzowie, rayce y ławnicy y szafarze prowentów mieyskich arędę, beczek, miednic y woskoboini, od których do skarbu mieskiego na kożdy rok przychodzi kop trzysta czterdzieści, a s kramów dwu w rzędzie sukiennym, od rybnego kąta pod postrzygalnią mieską leżących, od których aręda na rok także do skarbu mieskiego przychodzi po kop szesdziesiąt Litewskich, Tę arędę pomienioną kop czterysta puścili mi ichmość na sześć lat po sobie idących począwszy od świętego Mikołaia w roku teraznieyszym 1622, aż do takowegoż święta, które będzie w roku 1628 według nowego kalendarza, spokoynym dzierzeniem, co uczyni sześć tysięcy złotych polskich, na zapłacenie summy dziewiąciu tysięcy złotych, którą ichmość u mnie wzięli pożyczonym sposobem na dosyć uczynienie

iego mości panu wóytowi Wileńskiemu bywszemu, iego mości panu Alexandrowi Chaleckiemn, według woliey y roskazania iego królewskiey mości, pana naszego miłościwego, o czym szyrzey y dostateczniey w kwicie, wziętym od pana Chaleckiego widzieć się daie. A do tego we trzech tysięcy złotych puścili mi ichmość folwarki mieśkie ze wszystkiemi pożytkami, Kupryaniszki, Liewoniszki y Wielki dwór, do wytrzymania spokoynego, na lat dziesięc po sobie idących, także od święta świętego Mikołaia w roku teraz idącym 1622, aż do tegoż święta świętego Mikołaia, które będzie w roku da Bóg 1632. Iakoż też arędę od beczek, miednic y woskoboini od arendarza mieskiego pana Hrehora Dreniewicza — mieszczanina Wileńskiego, za trzy lata po sobie idących, odliczyłem y wziąłem gotowemi pieniędzmi kop tysiąc y dwadzieścia kop Litewskich. Kramy zaś na swóy pożytek trzymać chcę. A iako beczek pomiernych, miednic y woskoboini arendę otrzymawszy, cale za sześć lat, od pomienionego arędarza, od którego mi iuż za trzy lata doszła, y od kramów, których na potrzebę swą używam, po sześciu leciech ichmościom mam puścić y bez zatrudnenia postąpić y kwitować mam, y zaraz kwituię od wziętey pomienioney summy od arędarza, którego też ni wczym nie mam molestować. Także y folwarki pomienione, po wytrzymaniu dziesiąciu lat, ichmościom panom burmistrzom, raycom, ławnikom y szafarzom na pospolite dobro miasta, wcale ze wszytkiemi pożytkami według inwentarza, sobie od ichmościów danego, ustąpić obliguię. Który list móy rewersalny do xiąg ichmościów actykować podaię. Data roku 1622.

1623 г. Октября 10 дня.

Изъ книги № 5141, за 1742—1745 г., стр. 634.

45. Распоряженіе Виленскаго воеводы Леона Сапѣги о городскихъ повинностяхъ.

Въ этомъ листѣ Виленскій воевода Леонъ Сапѣга, по ходатайству Виленскаго магистрата, издаетъ распоряженіе, въ которомъ разрѣшаются разные спорные пункты, взаимныхъ отношеній мѣстной городской и замковой юрисдикъ. Сущность этихъ пунктовъ заключается въ слѣдующемъ: замковая и мѣстная юрисдикціи не имѣютъ права позывать въ свои суды лицъ, имъ неподвѣдомственныхъ; частныя недоразумѣнія должны разрѣшаться неоффиціально; шляхетскіе дома, бывшіе подъ городской юрисдикціей, должны подъ ней и оставаться; лица, подвергающіяся тюремному заключенію должны освободиться изъ него не иначе какъ съ вѣдома уряда и стороны; мѣщане не имѣютъ права не впускать въ свой домъ замковыхъ слугъ по распоряженію своего начальства.

Feria quarta ante festum corporis Christi die decima secunda mensis Junii, anno Domini millesimo septingentesimo quadragesimo tertio.

Coram nobili officio consulari civitatis s.· r. m. metr. Vilnensis actisque eiusdem praesentibus comparentes personaliter nobiles domini Paulus Duchowicz, consul Vilnensis, et Casimirus Niemonowicz, notarius honoratae communitatis mercatoriae Vilnensis, praesentes literas ordinationis nobili magistratui et toti civitati Vilnensi, ab illustrissimo domino Leone Sapieha, palatino Vilnensi datas, salvas et illaesas in authentico scriptas, manu eiusdem illustrissimi domini Sapieha, palatini Vilnensis, subscriptas, sigilloque ejus proprii stemmatis communitas, cum introfusius contentis ab acta obtulerunt. Quarum literarum, praemisso modo oblatarum, de verbo ad verbum rescribendo contenta, tenor sequitur estque talis:

Leo Sapieha, woiewoda Wileński, Mohilewski starosta. Wiadomo czynię, iż iako iest rzecz piękna, w swoich się swobodach y wolnościach każdemu kochać y tych strzedz, tak nie mniey powinna (tym zwłaszcza, którzy urzędów y sądów Boskich dignitarstwa y przełożeństwa na sobie noszą), nad mnieyszemi przeciw następcom na prawa y prerogatywy ich wszelakie mieć protekcyi y straży, przeto aby nie tylko bliźniemu swemu, ale Bogu samemu prawemi ostawali, około czego się ia obieraiąc y pilne na to oko maiąc, a wiedząc iako wielkiemu xięstwu Litewskiemu siła należy, aby to miasto stołeczne Wilno w ozdobach, porządkach y miłym pokoiu rosło y kwitnelo, widząc iż też godney pamięci antecessorowie moi do tego uprzeymie y stale dopomagali, za okazaniem mnie od szlachetnego magistratu miastu tego postanowienia, z podpisem ręki y pieczęcią ichmościów temuż magistratowi, a osobliwie od blisko zeszłego imci pana woiewody Wileńskiego, tu w Willnie dnia dwudziestego ósmego Maja roku tysiąc sześćsetnego siedmnastego dane, na żądanie y prośbę magistratu miasta tego, iako rzecz słuszną, zgodzie urzędu oboiego dobre y wielce pożyteczną, też punkta we wszystkim przyiął, y aby w swey executiey wprzyszłe czasy ostawały słowo w słowo przepisawszy wydałem, które się w sobie tak maią:

1-mo, *Naprzód*, pan podwoiewodzi móy, teraz y na potym będący, ma się w braniu targowego zachować według listu antecessora mego, xięcia imci pana woiewody Wileńskiego, przez mię teraz osobliwym listem moim z tymże magistratem ponowionego; w czym iako do tego czasu miasto przeszkody nie czyniło, tak y na potym czynić niema.

2-do. Rząd wszytek, w iuryzdykcyey zamkowey przez żadney mieyskiey przeszkody pan podwoiewodzi czynić ma, niwczym się w iuryzdykcyą mieską nie wtrącaiąc, gdyż urzędnicy mieyscy, iako na to prawo y przywileia swoie pokazali, przysięgami na każdy rok bywaią onerowane in eum finem, aby rządu sobie należącego przestrzegali. A ieśliby też albo urząd zamkowy widzial co zdrożnego w iuryzdyckcyey mieyskiey, albo też urząd mieyśki w iuryzdykciey zamkowey, maią to sobie amice donosić, y gdzieby tego potrzeba ukazowała, spólnie in charitate sobie consiliis et auxilio dopomagać.

3-tio. Mieszczan z iuryzdykcyey mieyskiey do sądu zamkowego y więzienia nienależnego, e contra ludzi do zamku należących—do więzienia y do sądu mieskiego aby nie porywano; a ieśliby się to stało przez sługi urzędowe, aby takowe impune nie uchodzili, gdyż to nie mała—obelżyć kogo y do szkody przywieść, a potym poturemne wziąwszy y de foro incarcerati

dowiedziawszy się, z turmy go wypuscić, a zato ani sługi urzędowego, ani strony, która na to instabat, paena talionis według prawa nie skarać.

4-to. Więzień, gdy będzie dany do turmy zamkowey od mieszczanina, aby bez wiadomości samey strony, albo poręki ludzi osiadłych, a nie listowney do dosyć uczynienia nie był wypuszczanym.

5-to. Reconventia tak w prawie ziemskim wielkiego xięstwa Litewskiego, iak w prawie maydeburskim, którym się miasto Wileńskie sądzi, iest w prawdzie pozwolona, ale też miasto Wileńskie z zamkiem zdawna te pakta zachowało, aby kożdy in foro tuo proprio był requisitus: przeto y teraz sa reconventia miedzy urzędem mieyskim y zamkowym mieysca niech niema, ale raczey gdy się kto a foro excypuie z mieszczan Wileńskich, także też vice-versa z zamkowych, tedy takowego każdego ad forum competens odesłać. A gdzieby wątpliwość była o iego excepcyey, a mianowicie ludzi nieosiadłych, tedy póki testimonio legitimam z urzędu swego exceptionem illatam nie weryfikuie, ma rem iudicatam mieć in suspenso, ażby to porządnie wywiodł, że iest pod iuryzdykcyą abo mieską, abo zamkową, w żadnym go więzieniu tym czasem nie zatrzymuiąc. To iednak ma się tylko o ludziach nieosiadłych rozumieć, a termin na pokazanie świadectwa urzędowego dalszy nad trzy dni nie ma być pozwolony.

6-to. Słudzy zamkowi, gdy się trafi na pozew gościa iakiego, abo na areszta do domu mieskiego iść, niech się zachowaią wedle dawnego zwyczaiu, aby przy słudze urzędu mieskiego wchodzili do takowego domu, bo iuż zatym y mieszczanii nie może krzywdy sobie mianować od urzędu zamkowego, gdy się zachowa tak, iako mu rozkaże sługa urzędu iego należącego, aby nie bronił zamkowi przystępu do gościa, in quantum iuris ma do onego.

7-mo. Weszło też to per errorem w urzędowe sługi zamkowe, że skoro postrzegą, iż dom iuryzdykcyey mieyskiey, osoba ordinis equestris kupiła, to iuż zaraz w on dom, rozumieiąc że y iuryzdykcyą mieską kupił, w powinności zamkowe wyciągaią, przetoż urząd zamkowy y do takowych domów iuryzdykcyey sobie żadney przywłaszczać niema, bo nie idzie to zatym, aby iuż takowy dom miał być alienowany od iuryzdykcyey mieyskiey, że szlachcic possessorem onego, gdyż dom kupić może albo mu się po żenie y iakim kolwiek inszym sposobem dominium dostanie, lecz iuryzdykciey kupić y oney w inszą przenieść nie może, bo y zeznania takowych domów na urzędach tychże mieyskich bywaią y od emptorów takowych inskrypcye tamże zaraz de praestanda obedientia, eidem officio civili more aliorum civium, ex eodem domo bywaią opisane. Excypuiąc iednak kamienice y domy pańskie y szlacheckie, pod władzą zamkową statutem warowane; wszelakich przekupniów według prawa mieyskiego maydeburskiego y dekretów, także listów osobliwych królów ichmościów, za konsensem wszystkich stanów na to danych y pod władzą samego urzędu mieyskiego podanych, urząd sam mieski doglądać ma. Zaczym by cena rzeczom strawnym prędzey umnieyszona być mogła. Na co dla lepszey pewności przy pieczęci ręką swą podpisał. Dat w Wilnie, dnia dziesiątego miesiąca Oktobra, roku tysiąc sześćsetnego dwudziestego trzeciego. Apud quas literas ordinationis, praemisso modo ad acta oblatas,

subscripto manus circa sigillum sequitur talis: Leo Sapieha, woiewoda Wileński, ręką swą. Quae persentes literae ordinationis, praemisso modo oblatae, etc.

1634 г. Іюля 3 дня и 1635 г. Февраля 27 дня.

Изъ книги № 5115, за 1663—1665 г., стр. 1573—1576.

46. Два универсала короля Владислава IV о невзиманіи торговаго съ Виленскихъ рыбаковъ.

Виленскіе рыбаки обратились къ королю Владиславу IV съ жалобой на разныхъ сборщиковъ пошлинъ, что они взимаютъ съ нихъ на рынкѣ акія большія торговыя пошлины, что рыбачій цехъ доведенъ до враней нищеты и убожества. Король Владиславъ IV вслѣдствіе этого и предписываетъ подлежащимъ лицамъ ограничиваться только законными пошлинами и не дѣлать злоупотребленій.

Sabbatho in vigilia sancti Mathiae apostoli, die decima nona mensis Septembris anno 1665. Ad nobile officium actaque consularia Vilnensia personaliter venientes famati Simon Niedzwiecki, Casimirus Kieycewicz, Christophorus Matulewicz, Christophorus Gilewicz, seniores piscatores Vilnenses, suo ac totius confraternitatis piscatorum Vilnensium nomine agentes, binas serenissimi regis Vladislai quarti, domini nostri clementissimi, literas et quidem primas, ex actis nobilis officii consularis Vilnensis, sabbatho post festum assumptionis beatae Mariae virginis die decima nona mensis Augusti, anno Domini millesimo sexcentesimo trigesimo quarto, per depromptum sibi extraditas, integras, salvas et illaesas omnique suspitionis nota carentes, ob defectum civilis archivi, hostili igne deperditi, ad acticandum obtulerunt in tenore tali. Sabbatho post festum assumptionis beatae Mariae virginis, die decima nona Augusti, anno Domini millesimo sexcentesimo trigesimo quarto ad officium nobile consulare Vilnense famati et honorati Christophorus Kieycowicz, Erasmus Borowicz, Andreas Kosicki, Demetrius Okuszko, suo et aliorum confratrume fraternitate piscatorum nomine, personaliter venientes, universales literas regiae maiestatis, domini domini nostri clementissimi, in civitate Merecensi, die tertia mensis Iulii, millesimo sexcentesimo trigesimo quarto, manu propria suae regiae maiestatis et generosi Christophori Corvini Gosiewski, magni ducatus Lithuaniae notarii, subscriptas, sigilloque minori magni ducatus Lithuaniae communitas, ad acticandum obtulerunt, tenoris sequentis.

Władysław IV, z łaski Bożey król polski, etc. Wszem wobec y każdemu zosobna, komu o tym wiedzieć należy, suo-

plikowali nam rybacy, poddani nasi miasta Wilna, na niektórych osób z stanu szlacheckiego, że na nich niesłusznie, nie maiąc żadego na to prawa y przywileiu, tak od antecessorów naszych. świątobliwey pamięci królów ichmości nadanych, iako też y od nas za szczęśliwego teraznieyszego panowania naszego approbowanych, targowe y inne podatki wybieraią, a prawie gwałtem wydzieraią, tak iż, miasto zarobku y pożytku swego, nierówno większą szkodę ponosić muszą y przez to niszczeią y do ubóstwa przychodzą. Czemu wcześnie zabiegaiąc y takiego ukrzywdzenia nikomu, ile nie, należnym osobom, czynić nie dopuszczaiąc, waruiemy to im y po ww. wszytkich mieć chcemy, aby się żaden takowy, któryby nie miał prawa y przywileiu, od przodków naszych nadanego y od nas approbowanego, więcey iuż od daty tego listu naszego nie śmiał y nie ważył targowego, y innych niiakich podaktów wybierać y samych o to despektować, sub paena nostra arbitraria, którą, za naymnieyszą ich skargą, ad exemplum drugim serio extendować y do exekuciey przywodzić każemy. Dan w Mereczu dnia, trzeciego miesięca Lipca, roku Pańskiego MDCXXXIV, Vladislaus rex. Extat ibidem sigillum minus magni ducatus Lithuaniae appressum, et subscriptio notarii manus talis: Krzysztof Korvin Gąsiewski — pisarz wielkiego xięstwa Litewskiego. Quod actis praesentibus est consignatum (locus sigilli). Subscriptio talis: Ex actis officii consularis civitatis regiae Vilnensis depromtum. Alterius vero instrumenti ex actis tribunalitiis Vilnens. die quinta Maii, anno millesimo sexcentesimo trigesimo quinto deprompti, ea series verborum.

Выпись съ книгъ головныхъ трибунальныхъ, у Вильни одправованыхъ. Лѣта одъ нароженья сына Божого тысяча шестьсотъ тридцать пятого, мѣсяца Мая пятого дня. Передъ нами судьями головными, на трибуналъ у великомъ князствѣ Литовскомъ изъ воеводствъ, земель и повѣтовъ на годъ теперешный вышъ писанный обраными, постановившисе очевисто панъ Миколай Стаховскій, оповѣдалъ и покладалъ листъ его королевское милости, пана нашого милостивого, належачій рыбакомъ мѣста столечного Виленского, на речь меновите въ нимъ помененую, который передъ нами положивши, просилъ, абы до книгъ головныхъ трибунальныхъ принять и актыкованъ былъ. Мы судъ, того листу огледавши и читаного подостатку выслухавши, велѣли есьмо его до книгъ вписать и вписуючи слово до слова такъ се въ собѣ маетъ:

Władysław czwarty, z Bożey łaski król polski, etc. Wszem wobec y każdemu zosobna, komu by o tym wiedzieć należało, a mianowicie marszałkom trybunalskim y podwoiewodzim Wileńskim, teraznieyszym y napotym będącym, wiernie nam miłym, łaskę naszą królewską. Wiernie nam mili! Przełożono nam iest imieniem rybaków miasta naszego Wilna, że się im przez niezwyczayne y niepowinne exactie ryb, na targu będących, wielkie bezprawia dzieią. Czemu my z zwierchności maiestatu naszego zabiegaiąc, żądamy y chcemy mieć po wierności waszey, abyście ww. we wszystkim, podług dawnych zwyczaiów y porządków zachowuiąc, onych depactować substitutom swym nie dopuszczali y targowego niezwyczaynego od onych wybierać zabronili, dla łaski naszey z powinności swey, inaczey nie czyniąc. Dan w Warszawie, dnia dwudziestego siódmego mie-

siąca Lutego, roku Pańskiego tysiąc sześćset trzydziestego piątego, panowania królewstw naszych polskiego y szwedzkiego trzeciego. У того листу печать великая великого князства Литовского притиснена одна, а подпись руки его королевское милости и писарское тыми словы: Vladislaus rex. Marcian Tryzna—referendarz, pisarz wielkiego xięstwa Litewskiego. Который тотъ листъ есть до книгъ головныхъ трибунальныхъ уписанъ, съ которыхъ и сесь выписъ подъ печатью земскою воеводства Виленского рыбакомъ Виленскимъ есть выданъ. Писанъ у Вильни (locus sigilli). Sequuntur subscriptiones in hunc sensum: Krzysztof Chodkiewicz — kasztelan ziemski, marszałek trybunalski, Michał Kolenda—deputat woiewodztwa Wileńskiego; Янъ Коленда—писарь; Adam Owsianny—podsędek y deputat powiatu Lidzkiego; Jan Podlecki—deputat powiatu Wilkomirskiego, Chrystof z Jasieńa Woyna, s. i. k. mości, Witepski deputat; Mikołay Krzyczewski—deputat woiewodztwa Brzeskiego; Jan Żyzemski, deputat Orszański, Heliasz Alexander Wołodkowicz—deputat woiewodztwa Mscisławskiego ręką swą; Konstanty Kazimierz Alexandrowicz—deputat Grodzieński; Jarosz Kopeć—deputat p. Mozyrskiego; Adam Szabłowski—deputat Rzeczyckiego powiatu; Jan Wrostowski—deputat woiewodztwa Mińskiego. Deputat съ Пинска Федоръ Достоевскій. Скорикговалъ Стаховскій. Quae literae sunt actis consignatae praesentibus.

1631 г. Августа 30 дня.

Изъ книги № 5346, за 1663—1665 г., л. 224—230.

47. Продажная запись отъ Варвары Мамоничовны Жоховской князю Гедройтю, на фольварокъ Повильно и нѣсколько домовъ въ г. Вильнѣ.

Варвара Мамоничовна, по мужу Жоховская, нуждаясь въ деньгахъ, какъ по причинѣ выдачи своихъ дочерей замужъ, такъ и дороговизны, продаетъ половину своего родоваго фольварка Повильна въ Ошмянскомъ уѣздѣ, каменный домъ въ г. Вильнѣ, въ гостинномъ ряду и 5 домовъ на его предмѣстьи Зарѣчьи, Полоцкому подстолію кн. Гедройтю за 2,200 копъ на вѣчное время, подъ зарукой такой же суммы и обезпеченіемъ на другихъ имѣніяхъ въ случаѣ несоблюденія настоящей продажной записи.

Iudicium opportunum et criminale feria tertia ante festum sancti Lucae, die decima sexta mensis Octobris, per generosum dominum Stephanum Carolum Byliński—sacrae regiae maiestatis secretarium, advocatum et nobiles ac spectabiles dominos scabinos Vilnenses bannitum est anno Domini 1663.

Ad affectationem et legitimam requisitionem magnifici ca generosi domini Andreae

Kurpski Jarosławski, districtus Upitensis succamerarii atque illustrissimae ducissae Caeciliae Giedroyciowna Kurpska Jarosławska, districtus eiusdem Upitensis succamevariae, coniugum, per internuntium suum factam, deputati sunt ex iudicio generosi domini Stephani Caroli Bylinski — sacrae regiae maiestatis secretarii, advocati, et nobilium dominorum scabinorum Vilnensium ad infrascripta excipienda ac peragenda, nobiles ac spectabiles domini Petrus Tulkiewicz et Joannes Zakrzewski—scabini, cum notario ordinario. Coram quibus iudicialiter deputatis personaliter comparentes in lapidea Krzeczkiewiczowska hospitantes apud famatum Albertum Thomaszewicz, passamentarium Vilnensem, praefati generosi domini terrigenae, generosus quidem succamerarius, utique solus per se, generosa vero consors ipsius, tanquam sexus faemineus; per nobilem dominum Georgium Mackiewicz, camerarium Upitensem, actus praesentis tutorem de exigentia iuris et de consensu praesentaneo magnifici ac generosi domini mariti sui sumptum, recognoverunt: Quod ex quo acta publica civitatis Vilnensis desunt, ex quibus recognitio venditionis bonorum immobilium infrascripta authentice emanata, per generosam vero olim dominam Barbaram Mamoniczowna, olim generosi domini Wołodimiri Żochowski viduam, coram iudicio scabinali Vilnensi, sub anno millesimo sexcentesimo trigesimo primo, die secunda mensis Septembris recognita fuit. Id circo inhaerendo constitutioni anni millesimi sexcentesimi quinquagesimi octavi sub titulo *securitas*, qua cautum est, ut in quibuscunque territoriis acta publica desunt, aut per incursionem hostilem penitus exusta, et cine facta sunt, providendo sibi et indemnitati suae consulendo, recognotionem infrascriptam authenticam, latine et ruthenice scriptam, denuo in eadem acta scabinalia Vilnensia, propter omnem eventum alicuius periculi et amissionis ad ingrossandum exhibuerunt, petentes ut actis praesentibus ingrossetur; nobiles itaque domini scabini supra scripti, exaudita magnifici domini succamerarii et magnificae dominae coniugis ipsius affectatione ac postulatione, instrumentum authenticum venditionis latine et graece (sic) praeconceptum, de manibus illorum perceperunt, atque ad acta iudicii praesentis deferentes obtulerunt. Cuius instrumenti tenor de verbo ad verbum sequebatur estque talis:

Judicium opportunum et criminale feria tertia ante festum nativitatis beatissimae virginis Mariae proxima, die secunda mensis Septembris, per nobilem ac spectabilem dominum Simonem Bołądziewicz, praeconsulem, locum generosi domini advocati tenentem, et nobiles dominos scabinos Vilnenses bannitum est anno Domini millesimo sexcentesimo trigesimo primo: Generosam dominam Barbara Łukaszewna Mamoniczowna, olim generosi domini Wolodimiri Żochowski morte vidua relicta, personaliter coram eodem iudicio comparens, sana per omnia existens, palam ultro et disertis verbis, per generosum dominum Hilarium Czyż, generum suum, actus sui praesentis tutorem, iudicialiter de forma iuris magdeburgensis sibi assumptum et confirmatum recognovit. Quia illa propter certas causas et rationes, scripto suo parato ad iudicium per se ipsam oblato, inferius descripto, expressas, realiter summam pecuniarum ab generoso domino Martianno Giedroyć subdapifero Polocensi, certam accipiendo et levando, eidem medietatem integram

praedii sui paterni et materni, Powilno nuncupati, cum omnibus eius pertinentiis, foro civili Vilnensi perpetuo pertinentis, cum medietate quoque lapidearum Tyszyńskie vocatarum, in civitate Vilnensi in platea aciali contigue ad lapideam domum publicam hospitalem, Gościnny dom dictam, sitarum, tum et domos quinque ligneas in suburbio Zarzecensi iacentes, iure certo, ut in eodem scripto suo exprimitur, ab sorore sua germana legitima, olim generosa Marina Mamoniczowna Chrisztofowa Wicka sibi pertinentes, in perpetuum vendidit, praesentibusque cum omni iure, dominio, proprietate, propinquitate tituloque haereditario vendit, ac de summa certa ibidem specifitata quietat, nihil iuris sibi, suisque successoribus ad praedicta amplius conservando, relinquendoque, sed totum ac integrum in eundem dominum subdapiferum omnemque eius posteritatem transferendo, transfundendoque, illumque per iudicium praesens in ea realiter exnunc intromitti permittendo, ad habendum, tenendum, possidendum, tenendum, utifruendum, colendum, dandum, donandum, vendendum, alienandum, in omnesque bene placitos usus perpetuo convertendum. Pro cuius qualibet impetitione iuridica evincere secum obligavit, et inscripsit iuxta formam iuris civitatis magdeburgensis, recognoscendo singulariter, quod constituat in plenipotentem suum dominum seniorem scabinum ad resignandum ea omnia in iudicio exposito bannito residentem, absentem tanquam praesentem in forma generalissima, cavendo de rato omnium gestorum.—Quam quidem generosae dominae Żochowskiey verbalem et scriptis compraehensam recognitionem, palam in iudicio lectam, iudicium acticari praesentibus permittendo, nobiles ac sepcetabiles dominos Joannem Dygon et Samuelem Gliński—scabinos, cum Michaele Lenkowski—notario, iuratos, ad faciendam intromissionem (salva iurisdictione civili Vilnensi, oneribus et obedientia in perpetuum) deputavit. Qui functi munere suo redeuntes ad iudicium, in vim officii sui scabinalis, retulerunt: Quod generosum dominum subdapiferum Polocensem, legitimum praedictorum emptorem, realiter pacifice et sine cuiusquam contradictione intromisserunt, porrigendo illi mollas ibidem existentes, prata, fundos, aquas, rivos, fodinas, silvas et pertinentias quaslibet, ad praedictum praedium Powilno antiquitus spectantes, tum et quinque domunculas in littore fluvii Wilna, contigue ad pontem molendum palatinalis iacentes, a quibus infrascripti hactenus se quotannis pensionem dedisse ad illustrem et magnificum dominum Janusium Tyszkiewicz, palatinum Trocensem, retulerunt, nempe: Michael Naruszewicz—mollitor per grossos sexaginta, Woyciechowa Winogrodzka—czapniczka, vidua grossos sexaginta, Afanasowa młynarka vidua, grossos sexaginta, Jakub mularz bierze naymą od Jana Borysowicza na rok ośm et Stephanus Woyciechowicz, grossos sexaginta litvanicos. Similiter venientes ad lapideam contigue domui hospitali contiguam, et ad alteram contigue quoque illi vicinam, quae Tyszyńskie antiquitus vocantur, easdem supradicto emptori, uti proprietario, tradiderunt, porrigendo illi portas illarum ad manus, prout vetusta huius civitatis consuetudo observat. Cuius quidem intromissioni nemo contradixit, nisi quod prioris inhabitator d. Cosma Szczehleyski—civis et negotiator Vilnensis, generoso domino Da-

nieli Poniatowski, castri Vilnensis iudici, alterius vero Paulus Tandetnik, generoso domino Samueli Kuniewicz, terrestri Lidensi notario, a quibus illas inhabitant, nuncium se daturos responderunt. Quae quidem omnia ad instantiam supradicti domini subdapiferi Polocensis, acticata sunt praesentibus, praesente iurato iudicii praecone Bartholomaeo Grabowski. Sequitur contractus scripto ruthenico per dominam Żochowska ad iudicium oblatus:

Я Барбара Мамоничовна Владимировая Жоховская, земянка господарская повѣту Виленского, сознаваю тымъ моимъ продажнымъ вѣчистымъ листомъ кождому, кому бы вѣдать належало, ижъ я потребуючи суммы пѣнезей, такъ на посагъ и выправу дочокъ моихъ, яко тежъ на накладъ и коштъ немалый, ведучи право о маетность Петешскую, въ повѣтѣ Виленскомъ лежачую, зъ вельможнымъ паномъ Александромъ Служкою, каштеляномъ Жомойтскимъ, который мене о тую маетность Петешскую, въ повѣтѣ Виленскомъ лежачую, черезъ часъ немалый до розныхъ судовъ позывалъ, хотечи оную отъ мене одыскати; не мней тежъ и для голоду великого и на поживенье подданыхъ своихъ, немаючи ихъ чимъ живити; съ тыхъ и зъ иншихъ причинъ не маючи я на то всее суммы готовой у себе пѣнезей, а не могучи ниакшимъ способомъ промыслити и тые потребы свое ратовати и оное успокоити, тогды я Барбара Мамоничовна Владимеровая Жоховская, маючи я власность свою отчистую и материстую, никому впередъ даты того листу моего не-заведенную, ани отъ мене записаную, половицу фольварку, названого Повильна, въ повѣтѣ Виленскомъ, подъ присудомъ земскимъ и мѣстскимъ, надъ Вильнею рѣкою лежачого, съ половицею каменицъ, названыхъ Тишинскихъ, въ мѣстѣ Виленскомъ, подле Гостинного дому лежачихъ, и домовъ пяти на Зарѣчу будучихъ, нижей въ томъ листѣ урочищемъ помененыхъ и описаныхъ, въ которой то половицы того фольварку, каменицъ и домовъ, которые я на часть мою въ ровнымъ дѣлѣ отъ сестры моее рожоное отъ пани Марины Мамоничовны Криштофовой Вицкой достала; тую помененую половицу того фольварку, каменицъ и домовъ своихъ продаламъ на вѣчность въ моць, въ держенье и въ спокойное уживанье врадовне пустиламъ его милости князю Марціяну Кгедройтю, подстолему воеводства Полоцкого, ему самому, паней малжонцѣ, дѣтямъ и потомкомъ и щаткомъ ихъ милостей, при половицы и части той, которую его милость панъ подстолій Полоцкій передъ тымъ одъ тое сестры моее рожоное, одъ пани Марины Мамоничовны вѣчнымъ правомъ досталъ, за певную сумму пѣнезей, то есть—за двѣ тысечи и цвѣстѣ копъ грошей литовскихъ, которая сумма пѣнезей мнѣ одъ его милости пана подстолего Полоцкого за то все зуполна вжо за тую продажу дошла, съ которое сумы его милости квитую. Которую ту маетность половица Повильна продала есьми зъ дворомъ подле млыновъ проховныхъ и зъ иншими млынами, зъ млыномъ папернымъ, зъ млыномъ мучнымъ, зъ фолюшомъ, зъ галтаромъ, и зъ двѣма млынами проховными и зъ ихъ всякими всима нарядами, зъ ставами, зъ сажавками, зъ блѣхами, домами до тыхъ млыновъ и блеховъ, пляцами и огородами заживаючими, зъ кгрунтами осѣлыми и неосѣлыми, пашными и и непашными, съ пущами, лѣсами, борами, зарослями, зъ рѣками и рѣчками и ловеньемъ въ нихъ рыбъ, зъ сѣножать-

ми болотными, мурожными, зъ прикуплями и закуплями, а меновите: Унковчизною и со всими приналежностями, яко се то имѣнье Повильно фольваркъ здавна въ собѣ мѣлъ и теперь маетъ. До того и каменицы двѣ въ мѣстѣ его королевское милости Виленскомъ, въ которыхъ мнѣ половица належала, отъ Острое Брамы идучихъ въ рынокъ, по лѣвой руцѣ, водле дому мѣского Гостинного, подъ мѣстскимъ правомъ лежачіе, называемые Тышинскіе, и зъ склепами тыми, которые небощикъ малжонокъ мой панъ Владимеръ Жоховскій презыскъ одержалъ, яко се сами въ собѣ тые каменицы маютъ: одну каменицу Тышинскую, што водле самого дому Гостинного лежитъ, которая впередъ того войту Слуцкому Михайлу Купріяновичу въ певной суммѣ пѣнезей, въ пети сотъ и десети копахъ грошей литовскихъ, заставою заведена была, а теперъ держачимъ есть судья кгродскій Виленскій панъ Даніелъ Понятовскій; а другую каменицу, тужъ прилеглую, Тышинскую, которую впередъ того державъ небощикъ панъ Андрей Монтовтъ въ чотырохъ сотъ и девяти копахъ грошей литовскихъ,—а теперь оное держачимъ есть его милость панъ Самуель Кончевичъ—писарь земскій Лидскій. До того тежъ пять домовъ, идучи ко млыну, до воеводства Виленского приналежачого, на Зарѣчу, надъ рѣкою Вильною, подъ мѣстскимъ присудомъ лежачихъ, въ которыхъ то домѣхъ половица мнѣ належитъ, а другая половица належала сестрѣ моей рожоной пани Маринѣ Мамоничовнѣ Криштофовой Вицкой, на которыхъ домѣхъ жадного долгу нѣтъ. И то есми его милости пану подстолему Полоцкому при томъ фольварку Повильну и при каменицахъ, вѣчными часы зъ одного продала, въ моць въ держенье и уживанье врадовнѣ пустила. А яко каменицы тые двѣ, такъ о тыхъ домовъ вольно будетъ его милости пану подстолему Полоцкому у держачихъ правомъ доходить и освободить, а дошодши яко свою власную заживать, дать и даровать и якимъ кольвекъ способомъ записать, яко воля его милости пана подстолего самого и ей милости пани малжонки будетъ. Кгдыжъ, яко собѣ самой, такъ дѣтямъ своимъ, повиннымъ и никому зъ общыхъ особъ, жадное части съ того фольварку Повильна, каменицъ и домовъ помененныхъ не зоставую, ани уймую, але все огуломъ, зрекшисе права своего прирожоного, отчистого и материстого, такъ тежъ набытого, на его милости пана подстолего, на ее милость пани малжонку, дѣти и потомки ихъ вѣчными часы вливаю и врадовне продавши пускаю, и вси справы, належачіе на тые маетности, вышей помененые, до рукъ его милости пана подстолего Полоцкого отдаламъ. Вольный будучи въ тыхъ добрахъ пожитковъ собѣ примнажать, розширатьсе и бубоватьсе, чого я сама, и нихто именемъ моимъ боронити не маетъ и неповиненъ будетъ. А што се дотычетъ тестаменту небощика малжонка моего, пана Владимера Жоховскаго, которымъ власность мою сынови Владиславу Жоховскому, не маючи отъ мене малжонки своее, ниякого права, ани запису, оному тотъ фольваркъ Повильно, съ тыми каменицами Тышинскими и домами записалъ, тогды что въ рукахъ малжонокъ мой не мѣлъ, того тежъ записовати не могъ, зачимъ тотъ запись и воля малжонка моего въ томъ паракграфѣ — неправный и неважный; о што я процесъ правный о то по смерти малжонка моего учинила. Который то сынъ мой

о то его милости пана подстолего и кождого державчого тыхъ маетностей отъ его милости самого и потомства ихъ милости позывати и ніякой трудности задавати не маетъ и неповиненъ будетъ, кгдыжъ ниякого приступу ему самому и никому не зоставую. Подъ которою то евикцію поддаю и обтежаю маетности свое лежачіе и рухомые, а меновите: маетность мою власную, названую Порудомину, и часть маетности Петешское, которые дочки мое, шодши замужъ, задосыть учиненьемъ имъ отъ мене зреклисе до мене. То тежъ тымъ листомъ моимъ варую его милости князя Марціяна Кгедройтя и ей милости пани малжонцѣ его, дѣтямъ и потомкамъ ихъ милостей и кождому, Повильно, каменицы и тыхъ домовъ звышъ помененыхъ: если бы хто зъ близкихъ кровныхъ моихъ и обчихъ людей о половицу тую мою фольварку Повильна, о каменицы и о домы тые огуломъ о все, альбо о якую часть его милости пана подстолего, самого и ей милости пани малжонку его, дѣти и потомки ихъ и державчого отъ нихъ позывалъ, трудность якую, альбо перешкоду въ кгрунтехъ, въ будованью чинилъ, тогды я Барбара Мамоничовна Владимеровая Жоховская, а по мнѣ дѣти мое и кождый державчій маетности моей Порудоминѣ, за ознайменьемъ его милости пана подстолего и даньемъ мнѣ знать о томъ черезъ листъ свой обвѣщоный, покладаючи оный на той маетности моей Порудоминѣ, передъ припастьемъ права за недѣль двѣ, своимъ грошомъ и накладомъ у кождого права и суду, у права земского, кгродского, трибунального, майдебурского и задворного заступовати, очищати и очистити и вспокоити маю и повинна буду, такъ, ижъ-бы его милость панъ подстолій и пани малжонка его милости и дѣти ихъ милости и кождый державчій отъ ихъ милостей, яко своей власности певенъ былъ. А гдыбы я Барбара Мамоничовна, препомневши того моего листу, который паракграфъ въ томъ листѣ помененый нарушила и досыть тому не учинила, не заступовала и не очистила, тогды за кождый таковый пунктъ и паракграфъ нарушоный и невыполненый маю и повинна буду, я сама, а по мнѣ дѣти мое и кождый державчій по мнѣ добръ моихъ, заруки заплатить его милости пану подстолему двѣ тысечи копъ и двѣстѣ копъ грошей литовскихъ, ку тому вси шкоды и наклады, на голое слова рѣченье его милости самого пана подстолего и пани малжонки его, кромъ ніякого доводу и присеги тѣлесное, заплатить. О што все и о шкоды нарушенные паракграфъ, вольность даю кождому себе позвати до вшелякого суду и повѣту, до суду земского, кгродского, трибунального, и до суду задворного и права майдебурского, рокомъ и позвомъ такимъ, якимъ сторона похочетъ, кладучи тые позвы на маетности моей на Порудоминѣ, въ повѣтѣ Виленскомъ лежачой, черезъ возного которогожъ кольвекъ повѣту, кромъ стороны шляхты; а я, будучи якимъ кольвекъ способомъ позваная, альбо заказаная, такъ очевисто, альбо заочне, маю и повинна буду сама, альбо черезъ умоцованого своего передъ кождымъ врадомъ, гдѣ бымъ позвана была, стать, не закладаючисе жадными причинами, въ правѣ земскомъ и въ правѣ майдебурскомъ описаными, ани хоробою своею, ани умоцованого своего обложною и большою справою вальною и одлеглостію мѣстца, и иншими новоприпалыми причинами, и ничимъ року и позву, хоть неслушного,

не беручи, съ права не сходечи, не беручи собѣ ку помочи ни въ чомъ жадныхъ статутовъ и конституцій и иншихъ справъ хрестіянскихъ, съ того запису, ани съ позву за згубою копій, не беручи зволокъ жадныхъ, ани апеляцій, ни въ чомъ заживати не маю, чого мнѣ ани умоцованому и врадъ заступити не маетъ, а зогола въ намнѣйшую контроверсію зъ стороною и зъ судомъ не вдаючисе, за кождымъ разомъ позванья, прречоную заруку жалобливому платить маю. А кгдыбымъ ку праву не стала, або ставши а не заплативши прочъ одышла, тогды моценъ будетъ кождый судъ и врадъ, передъ который бы се то приточило, такъ за станьемъ, яко и въ нестанью моемъ запозваньемъ, иле разъ потреба будетъ, въ запозваной речи всказанье учинити и кромъ складанья ратъ статутовыхъ, па заплату на томъ имѣнью моемъ Порудоминѣ, а въ невынесенью заруки всказаное и на всякихъ маетностяхъ моихъ лежачихъ и рухомыхъ, шацункомъ статутовымъ отправу удѣлати маютъ; которому всказанью и отправу кождого враду я ни въ чомъ противна, судъ менечи о злый всказъ, а сторону менечи о неправный переводъ права, позывати не маю и не буду могчи. А по заплаченью тое, бы не по однокротное заруки, праве сесь листъ мой продажный во всимъ при зуполной моцы и речи, въ семъ листѣ продажномъ описаное, у кождого суду и права вцале, вѣчне захованъ и держанъ быти маетъ. А вѣдьже тое очищенье отъ мене его милости князю Марціяну Кгедройтю—подстолему Полоцкому и малжонцѣ его милости не далей служитъ одъ общыхъ, только до лѣтъ десяти отъ даты сего листу моего, а отъ дѣтей, ближнихъ, кровныхъ и повинныхъ моихъ дотуль, покуль того потреба указовать будетъ. А кгды мене въ животѣ не станетъ, тогды дѣти мое, або хто на добра мое наступитъ, съ того имѣнья моего Порудомина и зо всякихъ добръ моихъ, подъ якимъ кольвекъ правомъ зосталыхъ, всѣмъ пунктомъ и обовязкомъ моимъ, якомъ се обвезала и описала, кождому держачому того запису моего, досыть чинить во всемъ маютъ и повинни будутъ. И на томъ я Барбара Мамоничовна Владимеровая Жоховская дала помененому его милости князю Марціяну Кгедройтю, подстолему воеводства Полоцкого, и малжонцѣ его милости пани Барбарѣ Войнянцѣ сесь мой листъ вѣчистое продажи своее записъ, подъ печатью моею, съ подписомъ руки моее власное, письмомъ польскимъ, а для лѣпшое вѣры и певности того моего листу о приложенье печатей и о подписъ рукъ просиламъ устне ихъ милостей пановъ пріятель своихъ, его милости пана Гиляріуша Чижа, пана Криштофа Кричевского и пана Езофа Коленду Кустинского, которые ихъ милость панове пріятели мои, за устною прозьбою моею, до того листу моего вѣчистого продажного, именми нижей меноваными, печатьми своими приложили и руками своими подписать рачили. Писанъ у Вильни, лѣта отъ нароженья Сына Божого тысеча шестьсотъ тридцать первого, мѣсяца Августа тридцатого дня.— Extractus in eodem contractu, apposita sigilla quatuor et subscriptiones tales: Barbara Mamoniczowna Włodymerowaia Żochowska ręką swą; Hilarius Czyż własną ręką; Józeph Kolęda Kuczyński ręką; Krzysztoph Krzyczewski ręką swą. Haec itaque omnia praemissa, iuxta relationem do

minorum scabinorum, ad instantiam magnificorum dd. recognoscentium, sunt actis praesentibus consignata, et authentice iisdem cum originali extradita.

1634 г. Ноября 20 дня.

Изъ книги № 5115, за 1663—1665 г. стр. 643—646.

48. Постановленіе гражданъ, живущихъ на предмѣстьяхъ города Вильны, объ учрежденіи собственной денежной кассы.

Виленскіе мѣщане, живущіе на предмѣстьяхъ Вильны, желая избавиться отъ разныхъ насилій, причиняемыхъ имъ во время отбыванія квартирной повинности, согласились между собой на слѣдующее условіе: выбрать 4-хъ лучшихъ мѣщанъ, передать въ ихъ вѣдѣніе общественную кассу и хлопоты по всѣмъ спорнымъ дѣламъ.

Sabbatho infra octavam nativitatis Domini nostri Jesu Christi proxima, die vigesima nona mensis Decembris, anno Domini 1663. — Coram nobili officio consulari Vilnensi, actisque eiusdem officii personaliter constituti famati Adamus Walentynowicz, Andreas Paszkiewicz, Joannes Pleynowicz, Nicolaus Juszkiewicz, Petrus Burba, Gregorius Bohdzewicz, Josephus Kasprowicz, Joannes Kozłowski, Martinus Czerkas, Simon Kownianin, Georgius Aresztowicz, Christophorus Perski, Andreas Łowkis, Stanislaus Liniewicz, Georgius Radziuł, Nicolaus Żudziewicz, Theodorus Kochanski, Alexander Oreszkiewicz, Simon Iwaskiewicz,, Simon Koyrayc, Theodorus Kozakiewicz, Athanasius Otroszkiewicz, Albertus Pruaklis, Joannes Skiba, Stanislaus Burakowicz, Joannes Tomkiewicz, Romanus Sobolewski, Daniel Symonowicz, Demetrius Omelianowicz, Christophorus Kurcinowicz, Albertus Lutostanski, Adamus Gieldowicz, cives in suburbiis Vilnensibus, domicilia et possesiones suas, sub iurisdictione civili Vilnensi magdeburgensi habentes, suo aliorumque concivium, ibidem degentium nomine agentes, exhiberunt authenticum ordinationis suae respectu, certorum gravaminum se concernentium, documentum et per decretum nobilis officii consularis Vllnensis, in anno millesimo sexcentesimo quadragesimo tertio, die decima octava mensis Novembris approbatum, et ex actis eiusdem officii depromptum integrum, salvum, illaesum, omnique suspitionis nota carens, petendo, eandem ordinationem, ob defectum actorum hostili igne conflagratorum, iuxta mentem constitutionis millesimi sexcentesimi quinquagesimi octavi anni, ad acta suscipi et immetricari. Cuius iustae affectationi nobile officium consulare Vilnense annuendo, eo-

dem documento ordinationis publice lecto, ac reviso, ad acta praesentia suscipi, ac per depromptum extradi permisit, in sequenti verborum tenore: Feria quarta ante festum praesentationis beatissimae virginis Mariae, die decima octava mensis Novembris, anno Domini millesimo sexcentesimo quadragesimo tertio. Ad officium consulare praesens Vilnense personaliter venientes famati Theodosius Wasilewicz, Nicolaus Sabila, Michael Żackiewicz, Basilius Roginski, Sebestianus Piotrowicz, Bohdanus Sobolewski, Stanislaus Kozłowski, Andreas Rackiewicz, Alexander Poliksza, Andreas Wysocki, Gregorius Theodorowicz, Georgius Stefanowicz, Petrus Szulha, Dawid Daniłowicz, Christophorus Siekierski, Joannes Ilicz, Joannes Matwiciewicz, Jacobus Chomicz, Stanislaus Bałaban, Adamus Mieszkuc, Joannes Rakowski, Simon Danilewicz, Michael Borysowicz, Andreas Boiarzynowicz, Athanasius Fiedorowicz Pasternak, Lucas Fiedorowicz, Joannes Wasilewicz, Joannes Gilewicz, Jacobus Rakowicz, Joannes Browka, Romanus Korolkiewicz, Simon Browka, Maximilianus Okuszko, cives in suburbiis Vilnensibus domicilia sua et possessiones habentes, suo aliorumque concivium, ibidem degentium, nomine exhibuerunt eodem officio ordinationem infrascriptorum se concernentium, libero et unanimi omnium consensu unitam susceptam, et conclusam petendo, eandem decreto officii approbari, et actis praesentibus ingrossari tenoris talis:

Stanęło postanowienie zgodne nas wszytkich mieszczan iego królewskiey mości y pospólstwa, na przedmieściu Wileńskim pod iurisdictią mieyską mieszkaiących, takowym sposobem: iż my z łaski szczodrobliwey iego królewskiey mości, pana naszego miłościwego, maiąc dwiema dekretami, pokóy y wszelkie bezspieczeństwo sobie warowane, iakobyśmy tak od iazdy, iako y piechoty żadnemi stacyami y exactiami aggravowani nie byli, prawa że potrzebowali tego po nas, iakoby inposterum w dobrym rządzie zostawały, y my podczas różnych do miasta ziazdów od iakiegoż kolwiek stanu ludzi, bezprawia, a to względem gwałtownego się wdzierania w domach swoich nie ponosili, ale chcąc pod takowy ziazd każdemu z wygodą gospod przez podanie urzędowe było, tedy postanowiliśmy unanimiter z sobą takowe porządki:

Naprzód. Mamy cum consensu magistratus annuatim z pośrzodku siebie czterech osób obierać: dwóch religiey rzymskiey, a dwóch religiey graeckiey, sąsiadów naszych, ludzi godnych y osiadłych, pod iurisdictią mieyską będących, u których ludzi skrzynka przedmieska w disposiciey zostawać ma. A gdzie by te osoby w powinnościach swych czułemi byli, tedy ta skrzynka, przy dożywotnym każdego z nich zawiadowaniu zostawać ma; a do niey też kluczów dwóch, ieden z rzymskiey, a drugi z graeckiey strony być maią, to dla tego aby prawa nasze w całości zostawały, y iak w naylepszym porządku, tak też przystoynym chowaniu y zawiadowaniu były. Zaczym na obronę tych praw y wolności naszych pozwoliliśmy y dobrowolnie pozwolamy, z każdego domu, bez uciążenia iednak roczną składankę, tak z siebie samych, iako y tych, którzy z naymu albo czynsu komorą z nami mieszkaią, z tey przyczyny, ponieważ oni pod żadne ciężary niepodlegaiąc zarówno z nami iedney że wolności zażywaią, a teraz u nas komorami mieszkawszy napotym sobie domów nabywaią. A ta dobrowolna składanka nasza ni na co inszego

ma się ściągać y obracać, tylko na obronę praw naszych, iakobyśmy przykładem inszych miast wszelkie bespieczeństwo na przedmieściu y domach swych mieli, warunków y dekretów z decisiey iego królewskiey mości, pana szczęśliwie nam panuiącego, przez ichmościów panów marszałków, tak koronnego, iako y wielkiego xięstwa Litewskiego ferowanych. Z czego wszytkiego przy zdawaniu skrzyńki ci dozorcy nas że, tak z spraw, iako dochodów y roschodów liczbę czynić będą powinni, którym powinność należeć ma, iż podczas wszelkich ziazdów głównych y particularnych (strzeż Boże) kto śmiał y ważył się iakim kolwiek sposobem na przedmieściu w domach naszych insolentie, albo bezprawie iakie czynić, albo privata sua authoritate, sine adminiculo magistratus, gospody sobie zapisować, y w one się violenter wdzierać; tedy waruiąc to sobie tak postanawiamy: Iż ci panowie dozorcy powinni będą do magistratu ichmościom panom radnym wszytkim tym do wiadomości przywodzić. A gdzieby ichmość podtenczas pro maiori takowemi sprawami byli zatrudnieni, gdzie wygadzaiąc potrzebie iakowey sami recenter niczym się nie zakładaiąc, tym przed kim będzie należało prawo swoie pokazać, y onego omnimode bronić powinni będą, y tego postrzegaiąc, iakoby się w rozdawaniu gozpod, żadnemi exemptami duchownemi, albo szlacheckiemi, iakiey inney iurisdictiey obronami nie zasłaniali. A gdzieby w czynieniu dosyć te przerzeczone osoby cztery temu wydołać nie mogły, więc wolno im będzie dla pomocy ieszcze dwóch młódszych na przedmieściu, z pod iurisdikciey mieyskiey, sobie przybrać, w czym wszytkim magistrat authoritate sua ma nam dopomagać, y tego postrzegać, aby to laudum y postanowienie nasze, iako w naylepszym porządku wiecznie zostawało, nie includuiąc iednak w to innych domów, pod iurisdictią mieyską nie będących, opröcz ieśliby zarówno z nami te wszytkie ciężary chcieli ponosić, y na urzędzie naszym mieyskim ratione onerum civilium zapisać, tedy maią być przyięci. Które to laudum y dobrowolne nasze postanowienie, aby immutabiliter perpetuis temporibus in suo robore zostawało, dla lepszey wiary y wieczności, daliśmy sobie do ksiąg mieyskich radzieckich zapisać, uniżennie za tym prosząc o przyięcie. Działo się w Wilnie dnia dwudziestego Nowembra, roku tysiąc sześćset czterdziestego trzeciego. Officium consulare Vilnense publice lecta eiusmodi ordinatione et bene considerata, communicato cum toto magistratus nobili Vilnensi consilio, eandem, ut iustam et aequitati consonam, decreto suo approbavit, ratificavit et actis praesentibus ingrossandam demandavit. Quae et actis praesentibus est consignata. Sequitur subscriptio Domini notarii in hunc modum: Ex actis nobili officii consularis civitatis regiae Vilnensis. Quod acticatum est.

1646 г. Сентября 17 дня.

Изъ книги № 5109, за 1611 г., л. 348.

49. Коммиссарское опредѣленіе по дѣлу между Виленскимъ магистратомъ и цехомъ рѣзниковъ.

Виленскіе рѣзники подали жалобу на магистратъ, что онъ притѣсняетъ ихъ незаконными сборами въ пользу города съ мясныхъ рядовъ, такъ что по королевскимъ привилегіямъ имъ бы слѣдовало платить только 500 злотыхъ въ годъ, а съ нихъ взимаютъ по 1000 злотыхъ безъ вѣдома и согласія всего общества. Королевскіе коммиссары нашли дѣйствія магистрата противозаконными, но аппеллировать ему къ королю позволили. Но обѣ стороны отъ аппелляціи отказались.

Albrycht Stanisław, xiąże na Ołyce y Nieświżu, kanclerz wielki w. x. Lit., Piński, Pniewski, Tucholski, Kowieński, Gieranowski y Lipniski starosta, Krzysztof Rudomina Dusiacki, kasztelan Połocki, Franciszek Dołmat Jsaykowski, referendarz y pisarz w. x. Litewsk. proboszcz Wileński, Gieranowski y Grodzieński, Krzysztoph Przecławski—kanonik Wileński, kommiszarze od i. k. m. pana naszego miłościwego, na słuchanie liczby magistratu mieyskiego Wileńskiego z prowentów mieyskich y z contrybucyi wszelakich, tudzież na sporządzenie y wprawienie onych w dobrą rezę zesłane, wiadomo czyniemy tym listem dekretem naszym, iż w roku teraznieyszym tysiąc sześćsetnym czterdziestym szóstym, miesiąca Septembra dnia siedmnastego, przekładana była nam skarga od rzeźników miasta Wileńskiego przeciw magistratowi Wileńskiemu, iż oni excedendo metas officii sui, od roku tysiąc sześćset trzydziestego trzeciego, aż do teraznieyszego czasu, przez lat dwanaście, wprzód pożyczonym sposobem, a po nim pod praetextem czynszu z jatek ich mięsnych przychodzącego, który przed tym po złotych piąciuset ogułem w kożdy rok oddawali, mimo wolą y wiadomość i. k. m. y przeciw ordynacyiey ś pamięci króla iego mości Zygmunta pierwszego, pod datą roku tysiąc pięćset trzydziestego szóstego, miesiąca Septembra dziewiątego dnia, w którey warowano iest, iż rada mieyska Wileńska, bez pospolitego człowieka, żadnych płatów nowych stanowić nie może privata authorite, bez zgody y przyzwolenia communitatis, auctiją uczyniwszy, sowito po tysiącu złotych odbierali. Za tym ciż żałobliwi rzeźnicy zniesienia tey auctii, iako niesłusznie y nieprawnie uczynioney, y przysądzenia pieniędzy sześciu tysięcy złotych polskich nad zwyczay przebranych domawiali się. Na te szlachetny magistrat Wileński, iustyfikuiąc się powiedzieli: iż iako insze dobra różne w possesyi będące, tak y jatki rzeźnicze przywileiami ś. pamięci króla i. m. y wielkich xiążąt Litewskich zdawana magistratowi mieyskiemu Wileńskiemu na ozdoby y potrzeby wszytkiego miasta publiczne są nadane,

wolno tedy że to magistratowi, maiąc te jatki we władzy y dyspozycyi swoiey, gdy wszystkich rzeczy cena w górę idzie, prowent z nich przychodzący, który nie na przywatne magistratowe potrzeby, lecz na publiczne mieyskie expensa obraca się, podwyszać y oraz na wszytkie jatki auctiją wkładać, lubo one poiedynkiem plus offerentibus, tak iako folwarki, kamienice y inne dobra bywaią deponowane, zawodzić. A co żałobliwi rzeźnicy udaią, iakoby magistrat w niektórych leciech, miał wziąć od nich pożyczanym sposobem po piąciu set złotych,—ponieważ na to żadnych recognicyi, ani assecuracyi nie pokazuią, niepotrzebnie to wnoszą, aby tedy osoby w magistracie będące od tey, iako niesłuszney actii będące oppressyi uwolnione byli, affektowali. My tedy kommisarze, controversyi stron obudwu przesłuchawszy, bacząc, iż magistrat Wileński mimo ordynacyą ś. pamięci króla i. m. Zygmunta pierwszego, którą stanowienie nowych płatów bez pospolitego cykla onym zabronione iest, bez woli y wiadomości i. k. m. tudzież bez przyzwolenia communitatis, privata authoritate, czynsz, który przed tym od wszystkich ogułem jatek po piąciu set złotych do roku płacili y nadto po tysiącu złotych postanowili, y przez lat dwanaście odbierali, przeto tę auctiją, iako nulliter et illigitime uczynioną, annihiluiemy y approbuiemy, żeby na potym nie więcey, ieno po złotych piąciu set ogułem ze wszystkich jatek swych rzeźnicy płacili nakazuiemy. O wybranie zaś w przeszłych leciech po uczynieniu takowey prywatney auctii na pięć set złotych doroczney pensyi, po drugich piąciu set złotych wolne prawo tym że rzeźnikom do magistratu mieyskiego Wileńskiego zachowuiemy. Na którym takowym dekrecie naszym szlachetny magistrat Wileński nie przestaiąc, do sądu i. k. m. zadwornego appellacyą salvo recessu interponowali. Y myśmy onym tey appellacyi dopuścili, z takową iednak deklaracyą, iż na tę sprawę magistrat nie z^r prowentów mieyskich publicznych, ale z swych własnych dobr koszt spendować maią. Rzeźnicy zaś o szkody w tey sprawie podięte przeciw magistratowi protestowali się. A dnia ninieyszego strony obiedwie przed nami postanowiwszy się, szlachetny magistrat Wileński appellacii przed sądem i. k. m. interponowaney, a rzeźnicy salwy sobie do magistratu o przebrane w przeszłych leciech czynsze zachowaney odstąpili. Działo się w Wilnie, roku Pańskiego tysiąc sześćset czterdziestego szóstego, miesiąca Septembra ośmnastego dnia.

1654 г. Ноября 17 дня.

Изъ книги № 5112, за 1655—1663 г., л. 4.

50. Привилегія короля Яна Казиміра, предоставляющая Полоцкимъ мѣщанамъ разныя льготы.

Король Янъ Казиміръ, по ходатайству нѣкоторыхъ сановниковъ, принимая во вниманіе какъ вѣрноподданство Полочанъ, такъ и разореніе, понесенное ими во время Московскаго нашествія, предоставляетъ имъ слѣдующія льготы: увольняетъ ихъ отъ повинностей рѣчи-посполитой и мѣстныхъ, отъ подсудности судамъ гродскимъ и земскимъ, отъ уплаты стараго мыта, отъ жолнерскихъ постоевъ; сохраняетъ ихъ при древнихъ привилегіяхъ съ правомъ судиться въ королевскомъ судѣ.

Roku tysiąc sześćset pięldziesiąt piątego miesiąca Ianuaryi dwudziestego dnia.

Na urzędzie zamku iego królewskiey mości Wileńskiego, przede mną Adamem Dębskim, podstarościm Wileńskim, od iego mości pana Pawła Marcinkewicza, sędziego ziemskiego Upickiego, podwoiewodziego Wileńskiego na sprawy sądowe wysadzonym, stawszy oczewisto pan Stephan Iwanowicz, miesczanin y kupiec miasta iego królewskiey mości Połockiego, przynosząc extrakt przywileiu iego królewskiey mości z xiąg ławnickich miasta iego królewskiey mości Kowna, mieszczanom Połockim służący, pokładał, prosząc aby do xiąg urzędowych zamku iego królewskiey mości Wileńskiego przyięty y upisany był. Który, wpisuiąc do xiąg urzędowych zamku iego królewskiey mości Wileńskiego, słowo do słowa tak się w sobie ma:

Iudicium opportunum feria sexta die vigesima septima Nowembris celebratum est, anno Domini milesimo sexcentesimo quinquagesimo quarto, constituti personaliter coram iudicio praesenti scabinali Caunensi spectabiles ac honorati Petrus Rosczewski—consul, Theodorus Rozmysłowicz, Matrinus Cyhanowicz, consulares, et Gregorius Druhowina, scabinus civitatis Polocensis, produxerunt ad acta literas sacrae regiae maiestatis Domini nostri clementissimi, quibus sua regia maiestas omnes in universum cives Polocenses, protunc a fide paro hoste Moscovitico e civitate propulsos, circa omnia iura, immunitates ac libertates, olim a serenissimis antecessoribus suis clementer eidem civitati donatas, conservare dignatus, quarum literarum, publice in praetorio lectarum, haec est series verborum quae sequitur: Jan Kazimierz, z Bożey łaski król polski, etc. Wielmożnym y urodzonym woiewodom, starostom y urzędnikom ziemskim, grodzkim, iako też y urzędom mieyskim prawa maydeburskiego uprzeymie y wiernie nam miłym, łaskę naszą królewską. Wielmożni y urodzeni. Supplicowali nam mieszczanie miasta naszego Połockiego, ukazuiąc stateczną swą wiarę nam y rzeczypospolitey dochowaną, przez to, że podczas teraznieyszey niespodzianey incursiji tey y obięcia

fortecy Połockiey, woleli domostwa swego y wszytkiey niemal substantiey swoiey, nie mogąc gwałtowney impressyii nieprzyiacielskiey sami przez się resistere, odbieżeć y opuścić, a niżeli wiarołomnemu nieprzyiacielowi Moskowicinowi poddać się, prosząc niektórych rad y urzędników naszych, aby za takową ku nam y rzeczypospolitey zachowaną wiarę pożądaną od maiestatu naszego odnieśli consolatią, o co w teraznieyszym wygnaniu swoim supplices prosili y otrzymali od nas: naprzód, aby iako w mieście naszym stołecznym Wilnie, tak po wszytkich koronnych y wielkiego xięstwa Litewskiego zwyczayne handle swoie y targi, także szynki y rzemiosła odprawowali, względem czego od podatków wszelakich, tak skarbowych, iako y mieyskich, także exactiey żołnierskiey uwolnieni byli, zostawuiąc przy prawach y wolnościach zdawna temuż miastu naszemu Połockiemu od antecessorów y przodków naszych nadanych; któremi osobliwie warowano, żeby myta starego nie płacili, y iurisdictiey zamkowey y grodzkiey, także ziemskiey nie podlegali, ale tylko mieyskiey magdeburskiey y od sądu naszego zadwornego dependecyą maiącą. Do którey my suppliki y prośby łaskawie się skłoniwszy, a uważaiąc teraznieysze utrapienie y niedostatki mieszczan naszych Połockich, które pocieraiąc cudze kąty sustinere muszą, dla sustentatiey poczciwey onych że samych, iako też y dziatek ich, pozwoliliśmy y tym listem naszym pozwalamy do szczęśliwey da pan Bóg recuperatiey tegoż miasta Połockiego, w mieście naszym stołecznym Wilnie, iako też y wszystkich miastach y miasteczkach naszych koronnych y wielkiego xięstwa Litewskiego, wolne odprawowanie handlów y wszelakich kupli, rzemiosła y szynków nie inaczey, iako przysięgłym miasta każdego obywatelom, bez żadnego zatrudnienia y praepeditiey y bez żadnych datków y ciężarów, tak uchwałą rzeczypospolitey, iako też y miastu każdemu wielkiego xięstwa Litewskiego zwyczaynych, tudzież też posług mieyskich, nawet uwalniaiąc od wszelakich jurisdictiey zamkowych, grodzkich y ziemskich trybunalskich, ale poddaiąc ich pod samą iurisdictią mieyską maydeburską w miastach naszych wielkiego xięstwa Litewskiego gdzie kolwiek residować będą, gdzie tak w sprawach kriminalnych, iako y civilnych odpowiadać powinni będą, waruiąc iednak rzeczpospolita, ieśliby ciż mieszczanie nasi Połoccy przypozwani byli przed urząd mieyski maydeburski o długi dawne, ieszcze przed obięciem od nieprzyiaciela Połocka zaciągnione, także też y o zdanie opiek sobie od magistratu tamecznego Połockiego powierzonych; tedy onych in genere et specie wszytkich w tym punkcie pod protectią naszą królewską bierzemy y serio przykazuiemy, aby według tego przywileiu y rescriptu zachowani byli. Co wszytko uczynicie, uprzeymość y wierność wasza, nie tylko dla łaski naszey, ale też y dla politowania chrzesciiańskiego. Dat. s kancellaryi naszey, roku Pańskiego tysiąc sześć set piędziesiąt czwartego, miesiąca Novembra dnia siedmnastego, panowania królestw naszych polskiego a szwedzkiego siódmego roku. (Locus sigilli minoris magni ducatus Lith. cum subscriptione manus sacrae regiae maiestatis). Jan Kazimierz król; Alexander Naruszewicz—pisarz wielkiego xięstwa Litewskiego. Quae sacrae maiestatis literae, ex vero originali de verbo ad verbum desumpto, per modum privilegii intimatae ad instantiam superius transmissarum praesentibus consignatae et exinde

extraditae sunt. U tego extraktu pieczęć miasta iego królewskiey mości Kowna z podpisem ręki temi słowy: Ex actis scabinalibus civitatis Counensis ex termine. Który to extraktem do xiąg urzędowych zamku iego królewskiey mości Wileńskiego iest wpisany, s których iest widymus pod pieczęcią urzędową y z podpisem ręki pisarskiey stronie potrzebuiącey wydan. Pisan w Wilnie.

1655 г. Мая 11 дня.

Изъ книги № 5112, за 1655—1663 г., л. 27.

51. Постановленіе Виленскаго магистрата о выдачѣ изъ доходовъ онаго тысячи пятисотъ злотыхъ депутатамъ, отправляемымъ на сеймъ.

Виленскій магистратъ отправляетъ своихъ депутатовъ на сеймъ въ Варшаву. Не имѣя наличныхъ денегъ на дорогу своимъ посламъ, онъ занимаетъ у двухъ купцовъ 1,500 злотыхъ и для уплаты этого долга передаетъ имъ ключи отъ *важчаго* (*вѣсоваго*) *столба* съ тѣмъ, чтобы помянутые купцы пользовались доходами съ вожчаго до тѣхъ поръ, пока не возвратятъ всего своего долга.

Лѣта отъ нароженья Сына Божого тысеча шестьсотъ шесьдесятъ первого, мѣсеца Декабря десятого дня. На врадѣ господарскомъ кгродскомъ Виленскомъ, передо мною Яномъ Окгинскимъ, маршалкомъ Волковыскимъ, подвоеводимъ Виленскимъ, постановившисе очевисто славетный панъ Симонъ Константиновичъ, мѣщанинъ и купецъ мѣста его королевское милости столечного Виленского, оповѣдалъ и ку актыкованью по отвореню кгроду воеводства Виленского до книгъ кгродскихъ Виленскихъ подалъ листъ одъ шляхетныхъ ихъ милости пановъ бурмистровъ, райцовъ и всее рады мѣста его королевское милости Вильна даный и належачій особомъ въ томъ листѣ менованымъ, на речь нижей выражоную, просечи, абы до книгъ принятъ, актыкованъ и уписанъ былъ. Который уписуючи у книги слова до слова такъ се въ собѣ маетъ:

Burmistrze y rayce tegoroczni miasta i. k. m. Wilna, oznaymuiemy tym pismem naszym y tą declaracyą naszą, iż w roku teraznieyszym tysiąc sześćset piędziesiątym piątym, dnia iedenastego miesiąca Maia, gdy była pilna potrzeba, aby ichmość panowie posłowie od miasta iego królewskiey mości Wilna do Warszawy na seym, teraz blisko przypadaiący, iachali, więc na ten wyiazd że niemało kosztu potrzeba było y spezy ważyć na potrzebę tego miasta, a tego

kosztu niskąd na wyprawę tychże ichmości panów posłów na tenczas s publicznych mieyskich dochodów mieć nie mogliśmy; tedy panowie szafarze prowentowi mieyscy, a communitate tegoż miasta naznaczeni, mianowicie sławetni pan Wulf Krygier y pan Symon Konstantynowicz, mieszczanie y kupcy Wileńscy, ze swego własnego gotowych pieniędzy złotych półtora tysiąca polskich wygodzili; za którą to wygodę tedyśmy onym pozwolili: aby na odebranie tey summy klucze od *słupa ważczego*, gdzie od poważczego przychód wszystek idzie, aż do wybrania zupełnie przy sobie mieli, y z tego słupa według regestru pana pisarza ważczego te poważcze do siebie odbierali tak długo, aż te półtora tysiąca złotych zupełnie sobie odbiorą; waruiąc y to, aby żaden tym czasem, póki oni te poważcze w zapłatę tych półtoru tysięcy złotych odbierać będą, na borg nie ważył, ale zaraz gotowemi płacił pieniędzmi; a to dla tego, żeby pomienieni panowie szafarze tym prędzey te półtora tysiąca złotych polskich odebrali, a odebrawszy znowu według dawnego zwyczaiu klucze od tegoż słupa w komorze mieyskiey, kędy provента wszytkiego miasta Wileńskiego przychodzą, maią się zachować. Na co wszytko y ichmość panowie szafarze magistratowi proventowi tegoroczni, to iest imć pan Mikołay Rychter z imć panem Prokopem Dorofieiewiczem, raycy Wileńscy, zezwolili. Y na to dla lepszey wiary przy podpisie pisarza naszego pieczęć naszą ratuszną Wileńską przycisnąć kazaliśmy. Pisan na ratuszu, dnia iedynastego Maia roku tysiąc sześćset piędziesiątego piątego.

У того листу при печати врадовой магистрату мѣста его королевское милости столечного Виленского, подписъ руки писара мѣстского тыми словы: Na własne roskazanie ichmość panów burmistrzów y radziec rocznych Wileńskich podpisałem ręką swą: Krzysztof Wobolewicz—pisarz miasta iego kr. mści Wilna. Который же тотъ листъ, за поданьемъ до актъ черезъ особу верху мененую, есть до книгъ кгродскихъ Виленскихъ уписанъ, зъ которыхъ и сесь выписъ, подъ печатью врадовою и съ подписомъ руки писарское пану Симону Константиновичу, мѣщанину и купцу Виленскому, есть выдалъ. Писанъ у Вильни.

1657 г. Мая 30 дня.

Изъ книги № 5112, за 1655—1663 г., л. 132.

52. Инструкція, данная Виленскимъ магистратомъ Виленскому войту, Осипу Койрелевичу, на время мороваго повѣтрія въ Вильнѣ.

Виленскій магистратъ, оставляя городъ вслѣдствіе мороваго повѣтрія, даетъ войту слѣдующую инструкцію: 1) завести пѣхоту для надзора и общественной безопасности; 2) отбываніе судебныхъ засѣданій и разбирательствъ передается войту и его помощникамъ; 3) имущество, остающееся послѣ смерти горожанъ, должно быть сберегаемо въ безопасномъ мѣстѣ; 4) на мѣсто умирающихъ, помощниками должны быть избираемы другіе; 5) производить ежедневныя ревизіи домовъ и училищъ, чтобы туда не входили грабители; 6) магистратъ желаетъ, чтобы отворялась только одна Рудницкая брама, а другія чтобы запирались и ключи хранились у войта; 7) вслѣдствіе увеличенія пожаровъ, магистратъ желаетъ, чтобы отворены были городскіе водопроводы.

Naprzód, dla warunku y bezpieczeństwa dóbr wszystkich y towarów w mieście Wileńskim pod tenczas zostaiących ma pan Józeph Koyrelewicz z collegami swemi trzydzieście piechoty zebrać porządney, która we dnie y w nocy obchodząc codzień miasto, kamienice, kramy y sklepy wartować będzie, iakoby się ubogim ludziom naymnieysza szkoda nie działa przez złoczyńców, którzy nocnym y dziennym sposobem iuż y teraz sklępy łupić y dobywać się poczynaią, na co y koszt albo pieniądze na to składane złotych tysiąc za całe półroka zastawuiemy. A ieśli by który z tey piechoty podczas teraznieyszy niebezpieczny ustąpił, ma zaraz przybierać drugich, żeby ta liczba trzydziestu piechoty zawsze zupełna była. Godziło się w prawdzie więcey piechoty mieć do tak wielkiego miasta, ale że niemało ludzi nie przyłożywszy się do tey składanki wyiachało, obiecał imć pan woiewoda teraznieyszy swoiey piechoty dwadzieścia do piechoty mieyskiey przydać, która teyże warcie pomagać y swowoleństwu różnych ludzi zabiegać będzie.

Druga. Sądy wszelakich spraw, tak criminalnych, iako y ciwilnych y potocznych woytowskich, wóyt, burmistrze, raycy, ławnicy zupełnie panu Józephowi Koyrelewiczowi y collegom iego, pod ten czas morowego powietrza oddawszy, żądaią, aby wszelakiemu swowoleństwu zabiegaiąc występnych według prawa sądzili y karali, a któryby się zwierzchności ich sprzeciwił y osądzoney rzeczy dosyć czynić nie chciał, recurs na takowego do imci pana woiewody zostawuiemy.

Trzecia. Dobra y rzeczy wszystkie, po zmarłych powietrzem mieszczanach y obywatelach pozostałych, pozwala magistrat panu Józephowi Koyrelewiczowi z collegami iego inventować, do warownego sklepu składać y za swoim kluczem trzymać, aż do powrotu szczęśliwego wszytkiego magistratu.

Czwarta. Z panów substitutów teraznieyszych, na urząd zostawionych, któryby kolwiek ustąpił, maią wszyscy in vivis pozostali zaraz in locum zeszłego poczciwego, osiadłego y niepodeyrzanego mieszczanina obierać y zasadzać.

Piąta. Częste y codzienne rewizie czynić po wszytkich kamieniach, piwnicach, sklepach, pustych y ciemnych kramach, postrzegaiąc, aby tam hultaie, złodzieie nocni nie taili się, y schadzek swoich y namów na szkodę ludzką nie mieli, owszem takowych ludzi, którzy nie maiąc żadney zabawy, zdrowi będąc, na łup do miasta tylko przychodzą, z miasta wypędzali.

Szósta. Życzy magistrat, aby brama tylko iedna Rudnicka otwarta, ieśli można rzecz była, y ta żeby zawczasu zamykana bywała, y klucze żeby tak od tey bramy, iako y od innych do pana Józepha Koyrelewicza oddawane były. A przy zamknionych bramach maią postrzegać y dozór pilny mieć, aby tak w murach, iako y sztakietach żadnych dziur nie podkopywali zli ludzi, co maią przy otwarciu y zawarciu bram czynić.

Siódma. Ponieważ ognie teraz ieszcze z wiosny grassari poczeły nie tylko w mieście, ale y na przedmieściach, starać się pilno pp. substitutowie, aby publiczne rury do gaszenia ognia otwarte były, y straż przedmieszczan, na przedmieściu mieszkaiących, tamże na przedmieściu odprawowana ma bydź. Co wszystko aby iako naylepiey być mogło, dexteritati p. Koyrelewicza y collegów iego pilno recomendatur.—Dat. w Wilnie, dnia 30 Maia, anno 1657.

1658 г. Мая 10 дня.

Изъ книги № 5111, за 1642—1663 г., л. 105.

53. Жалоба русскихъ старшинъ Виленскаго сапожничьяго цеха на католическаго старшаго того же цеха по поводу захвата цеховой кассы и не возвращеніе ея.

Русскіе старшины сапожничьяго цеха, принося жалобу на бывшаго католическаго старшину Станиславовича, что онъ во время нашествія непріятелей на Вильну забралъ съ собой цеховую казну, золотыя и серебрянныя вещи, предметы костельной утвари и 850 золотыхъ деньгами и не желаетъ возвращать имъ, не смотря на неоднократныя ихъ требованія.

Feria sexta ante dominicam jublitate, die 10 mensis Maii, anno 1658. Honoratus Fiodor Jakubowicz—senior ritus graeci contubernii sutorum Vilnensium, nomine suo ex totius contubernii agens, ad acta iudici et nobilis officii consularis Vilnensis personaliter veniens, protestationem scripto parato praeconceptam, contra Petrum Sta-

nisławowicz itidem sutorem Vilnensem, ad acticandum obtulit tenoris sequentis:

Uczciwy Fiedor Jakubowicz y Piotr Demianowicz, starsi tegoroczni cechu szewskiego z graeckiey strony, swoim y wszystkiey inney braci swey tegoż rzemiosła imieniem czyniący, solennem zanoszą protestationem, y z wielkim żalem swoim opowiadaią przed sądem y urzędem w. mm., pp. na Piotra Stanisławowicza, tegoż rzemiosła szewskiego mistrza, o to y w ten sposób: Iż pomieniony obżałowany Stanisławowicz, będąc w roku 1655 zasadzony na starszeństwo z rzymskiey strony, wszystek skarbiec cechowy, bez consensu y pozwolenia ruskiey strony, w disposicyą y zawiadywanie swoie wziął y trzymał. Więc gdy w tymże wyżey pomienionym roku trwogi y niebespieczeństwa na miasto Wileńskie następowały, obawiaiąc się, aby to in direptionem nie poszło, chcieli y domagali się, aby ten skarbiec cechowy między bracią godną y osiadłą przez takową incursią po części ad redditum rozdany był. Obżałowany iednak Stanisławowicz, nie respektuiąc ni naco, żadną miarą na to pozwolić nie chciał, ale mimo wiadomość żałuiących y innych wszystkich braci y spółkollegów swoich wszytkie rzeczy kościelne we śrebrze, w złocie, w apparatach y tym podobnych, iako się z osobliwego inwentarza czasu prawa pokaże, w gotowiznie zaś złotych siedmset, a osobliwie złotych półtorasta na składankę, którey xięża imść na tenczas po mieszczanach potrzebowali, nagotowanych pieniędzy (które u tegoż Stanisławowicza obżałowanego zostawały), sam ieden zabrawszy z miasta uiachał; teraz zaś, za powrotem onego, gdy częstokrotnie bracia wszyscy tych rzeczy wszytkich, tak kościelnych, iako y gotowych pieniędzy przezeń zabrannych y wywiezionych upominaią, nie wiedzieć z iakich miar y przyczyn oddać y wrócić niechce y zbrania się. Zabiegaiąc tedy wszelkiey szkodzie swey, wyżey namienieni żałuiący ze wszytką bracią swoią, a chcąc o to wszytko, tak o śrebro, apparata kościelne, gotowe pieniądze z obżałowanym Stanisławowiczem prawnie czynić y tego na wszelakich dobrach onego dochodzić, dali tę swoią protestatią do xiąg urzędowych zapisać. Quod connotatum est actis praesentibus.

1661 г. Мая 8 дня.

Изъ книги № 4246, за 1679 г. л. 122.

54. Привилегія короля Владислава IV, подтверждающія привилегію короля Яна III, которою мѣщане Виленскаго городничества освобождаются отъ квартирной повинности.

Король Владиславъ IV подтверждаетъ Виленскимъ мѣщанамъ, находящимся подъ юрисдикціей городничества, листъ своего предшественника Яна III-го, который освободилъ всѣхъ вообще такихъ горожанъ отъ всякихъ квартирныхъ повинностей во время сеймовъ, трибуналовъ, сеймиковъ и другихъ собраній, происходящихъ въ г. Вильнѣ.

Roku tysiąc sześćset dziewięćdziesiąt pierwszego, miesiąca Maia ósmego dnia.

Na urzędzenie iego królewskiey mości Horodnictwa Wileńskiego, przede mną Heliaszem Janem Staszkiewiczem, podhorodniczym Wileńskim, stanowszy oczewisto imć pan Krzysztof Szwarc, pan Kazimierz Jagiełowicz y pan Krzysztof Anichiewicz, imieniem wszystkich mieszczan, przywiley nayiaśnieyszego króla iego mości Jana trzeciego, na pewne wolności mieszczanom iuryzdyki Horodnictwa Wileńskiego służący, do aktu podali w te słowa pisany: Jan trzeci z Bożey łaski król polski etc. Oznaymuiemy tym listem naszym, komu to wiedzieć należy. Pokładany był przed nami list, ręką naiaśnieyszego święty pamięci króla iego mości Michała, antecessora naszego, podpisany, pieczęcią wielką wielkiego xięstwa litewskiego zapieczętowany, pod datą w Warszawie dnia XX-o miesiąca Marca, roku Pańskiego MDCLXXII-o, którym przywiley naiaśnieyszego króla iego mości Władysława czwartego mieszczanom naszym Wileńskim, pod horodnicką iuryzdykcyą będącym, na pewne wolności służący, mianowicie: aby podczas trybunałów, koronnych seymików, roków, roczków y inszych wszelkich ziazdów publicznych y privatnych, panowie senatorowie y urzędnicy wielkiego xięstwa Litewskiego, w domach ich dworzan, sług, młodzi, *piechot*, *dragunii* y cugów nie stawiali, potwierdzić raczył. Y wniesiona iest do nas przez panów rad y urzędników naszych proźba, abyśmy pomieniony list mocą y powagą naszą królewską stwierdzili y zmocnili. My tedy Jan król do pomienioney panów rad y urzędników naszych za mieszczanami naszemi Wileńskiemi, pod horodnicką iuryzdykcią będącemi, wniesioney proźby, iako słuszney, łaskawie skłoniwszy się, wyżey mianowany króla iego mości Michała list confirmacyiny, iakoby tu słowo w słowo był inserowany, we wszystkich punktach, condiciach, clauzurach y paragrafach mocą y powagą naszą królewską stwierdzamy, zmacniamy, approbuiemy—*przy libertacyi w nim wyrażoney mieszczan naszych Wileńskich horodnickich teraz y na potym będących cale y nienarusznie wiecznemi czasy* zachowuiemy. Na co dla

lepszey wiary ręką się naszą podpisawszy pieczęć wielkiego xięstwa Litewskiego przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Krakowie na seymie koronacyi naszey dnia XXI miesiąca Marca roku Pańskiego MDCLXXVI panowania naszego roku 1. U tego przywileiu podpis ręki króla iego mości temi słowy: Jan król. Przy podpisie pieczęć wielka wielkiego xięstwa Litewskiego. Konfirmacyia mieszczanom horodnickim Wileńskim prawa od króla iego mości Władysława IV nadanego, a od króla iego mości Michała potwierdzonego.—Giełgud pisarz wielkiego xięstwa Litewskiego. Cancellariatu ikmci Christophorus Pac. Suscepit Casimirus Joannes Woysznarowicz, regent cancellariae maioris s. r. m. secretarius.

1661 г. Мая 16 дня.

Изъ книги № 5110, за 1600—1684 г., л. 110—118.

55. Судебное опредѣленіе Виленскаго магистра по дѣлу между цехомъ солодовниковъ и цехмистромъ ихъ Григоріемъ Богдевичемъ.

Солодовничій цехъ внесъ жалобу на своего бывшаго старшину Богдевича, что онъ завладѣлъ цеховой кассой въ 300 копъ и двумя серебрянными подсвѣчниками. Богдевичъ потребовалъ свидѣтельскихъ показаній. Въ назначенный день свидѣтели показали, что онъ покупалъ на деньги цеховыя пшеницу и продавалъ ее разнымъ лицамъ, въ томъ числѣ и родственникамъ свидѣтелей. Въ свою очередь Богдевичъ доказывалъ, что цеховую кассу съ серебрянными подсвѣчниками онъ закопалъ въ костелѣ св. Маріи во время нашествія Москвитянъ, но потомъ не нашелъ ихъ; въ чемъ обѣщалъ представить свидѣтелей. Эти послѣдніе показали, что они дѣйствительно носили цеховой сундукъ въ костелъ св. Маріи, но были ли тамъ деньги и вещи, они не знаютъ. Судъ призналъ Богдевича виновнымъ и по учиненіи присяги свидѣтелями постановилъ взыскать съ него захваченное имущество; но обвиненный подалъ апелляцію въ королевскій судъ, которая и была ему разрѣшена.

W poniedziałek, dnia 16 Maia, roku 1661, na instancią sławetnych Pawła Mackiewicza, Andrzeia Juchniewicza, Mikołaia Inelewicza, Jakuba Dąbrowskiego, Marcina Puniszki, Stanisława Buńkiego, Krzysztofa Rybałtowicza, Walentego Kurelewicza, Matyasza Joduszki, Bazilego Krywiańskiego— słodowników y mieszczan Wileńskich, swoim y wszystkich młódszych słodowników imieniem czyniących, zapozwany iest na dzień dzisieyszy przed sąd y szlachetny urząd radziecki Wileński pozwem słównym przez uczciwych Kazimierza Bernatowicza y Onisiego Kozłowskiego, sług przysięgłych, oczewisto podanym, sławetny Grygier Bogdzin — słodownik y mieszczanin Wileński do takowey proposiciey: iż on w roku tysiąc sześćset pięćdziesiątym piątym, będąc

starszym cechu słodowniczego, ieszcze przed świątkami sam ieden maiąc skrzynkę bracką cechową w ręku, a braci wszystkich według zwyczaiu y prawa cechowego nie obwieściwszy y nie dołożywszy się, z teyże skrzynki gotowych pieniędzy kop trzysta trzydzieści y parę lichtarzów śrebrnych z innemi rzeczoma cechowemi wziął y kilka razy bonis modis requisitus cechowi wrócić y oddać nie chce, prosząc y domagaiąc się, aby pozwany per sententiam ad restitutionem tych pieniędzy y lichtarzów compulsus był. Pozwany osobiście y s plenipotentem swoim szlachetnym Michałem Prokopowiczem stawaiąc, salvis omnibus iuris, beneficiis et exceptionibus, terminum respondendi ad futuram iuris diem petiit et obtinuit.

W piątek, dnia 20 Maia, roku 1661 sławetny Grygier Bogdziewicz—słodownik y mieszczanin Wileński, na terminie dzisieyszym ku responsiey przeciw instanciey sławetnych Pawła Mackiewicza, Andrzeia Juchniewicza, Mikołaia Janelewicza, Jakuba Dąbrowskiego, Marcina Puniszki, Stanisława Bunickiego, Krysztofa Rybałtowicza, Walentego Kurelewicza, Matyasza Jodeszki, Bazilego Krywiańskiego—słodowników, swoim y wszytkich braci młódszych imieniem czyniących, o nieoddanie kop trzech set trzydziestu y pary lichtarzów śrebrnych sobie przez całą iuridikę intentowaną przypadaiącym, z szlachetnym Michałem Prokopowiczem, plenipotentem swoim, stanąwszy wniosł: iż tak pieniądze, których aktorowie dochodzą, iako y lichtarze śrebrne za wiadomością kollegów swoich, którzy pomarli, z skrzynką cechową wziąwszy przed następuiącym na miasto Wileńskie woyskiem Moskiewskim w kościele panny Marii zakopał y powróciwszy, za dzierżenia moskiewskiego, do Wilna wykopane y pobrane pieniądze y lichtarze nalazł. Replikuiąc aktorowie, a iż pozwany za te pieniądze na swoią potrzebę pszenicę kupił y kupioną po kilkunastu beczek daiąc drugim borgował . . . . . . iąc na inkvisitią zabieralisię.—Sąd y szlachetny urząd radziecki Wileński: ponieważ actorowie inquisitione chcą dowieść, iako pozwany za pieniądze brackie, w proposicyi mianowaną, pszenicę kupował y różnym ludziom borgował, zaczym sam urząd zeyść obiecał.

W niedziele, dnia 22 Maia, 1661 roku, w sprawie y akciey sławetnych Pawła Mackiewicza, Andrzeia Juchniewicza, Mikołaia Jenelewicza, Jakuba Dąbrowskiego, Marcina Puniszki, Stanisława Bunickiego, Krzysztofa Rybałtowicza, Walentego Kurelewicza, Martyasza Jodeszki, Bazilego Krywiańskiego—słodowników y mieszczan Wileńskich, swoim y wszystkich braci młodszych imieniem czyniących o nieoddanie kop trzech set trzydziestu y pary lichtarzów śrebrnych z innemi rzeczoma, przed zawoiowaniem miasta Wileńskiego wziętych, sławetnemu Grygierowi Bogdziewiczowi—słodownikowi y mieszczaninowi Wileńskiemu, przed sądem y szlachetnym urzędem radzieckim Wileńskim przeszłych iuridik intentowaney, tenże sąd y szlachetny urząd radziecki Wileński czyniąc dosyć submissiey swoiey, zszedł z cechu słodowniczego y odprawił inquisitią tym sposobem: Naprzód uczciwy Woyciech Dawalewicz—starszy bywszy cechu słodowniczego, przy bytności tegoż Bogdziewicza zeznał: Iż pomieniony Bogdziewicz z pszenicą piąciudziesiąt za wysz pomienione brackie pieniądze kupione wziął na swoią część beczek dwadzieścia, pszenica kupowana była po złotych dwunastu. Tenże Bohdziewicz nam braci cechowey,

kiedy pieniądze y lichtarze z skrzynką bracką brał, nie opowiedział. Michał Walentynowicz Kieystut powiedział: iż z teyże pszenice, za brackie pieniądze przez p. Bohdziewicza kupioney, nieboszczyk oyciec iego Walenty Kieystut dziesięć beczek według powieści pomienionego Bohdziewicza wziął, y iuż po wzięciu Wilna za Moskwy u niego, iako successora, zapłaty upominał się. Tenże Woyciech Dowalewicz, Piotr Omelianowicz y Krzysztof Sokołowski y iego bracia przyznali, że często mianowany Bogdziewicz z pszenice, za brackie pieniądze bez wiadomości cechu kupioney beczek szesnaście Woyciechowi Piotrowiczowi, beczek zaś iedynaście Tomaszowi Pluskowskiemu przedał. Mikołay Kolodziński—słodownik powiedział, iż Bohdziewicz, beczek piędziesiąt siedm pszenice po złotych dwunastu za brackie pieniądze kupił y onemu kilka beczek na borg dawał, których nie brał. Krzysztof Sokołowski, iako pisarz cechowy, powiadał y zeznawał: iż gdy rzeczy brackie cechowe, pieniądze, śrebro y inne przed powietrzem roku tysiąc sześć set piędziesiąt trzecim następuiącym chowali, tedy dwanaście osób o mieyscu schowania wiedzieli, a o tych pieniądzach y lichtarzach kiedy pan Bogdziewicz brał y chował, nikt nie wiedział. Wszyscy bracia starsi y młodzi zeznali, że ieśli suknie, fanty y dobra swoie Bogdziewicz z Wilna wywiozł y cale zachował, daleko więcey śrebro y pieniądze brackie, któremi lepiey się mógł w drogę opatrzyć, wywiozł. Nakoniec sam Grygier Bogdziewicz przyznał, iż te mieysce y skrzynię, w którey skrzynia z pieniędzmi y lichtarzami schowana była, po zawoiowaniu zakopane nalazł, ale brackiey skrzynki y pieniędzy nie nalazł. Którą inquisicią pomienionym sposobem sąd y urząd odprawiwszy, utrique parti dnia iutrzeyszego spraw attentare nakazał.

W poniedziałek dnia 23 Maia, roku 1661— przed sądem y szlachetnym urzędem radzieckim Wileńskim osobiście stanąwszy Paweł Mackiewicz, Andrzey Juchniewicz, Mikołay Janilewicz. Jakub Dąbrowski, Marcin Puniszki, Stanisław Bunicki, Krzysztof Rybałtowicz, Walenty Kurelewicz, Matyasz Jodeszko, Bazili Krzywiański—słodownicy y mieszczanie Wileńscy, przez szlachetnego Piotra Lipińskiego—plenipotenta affektowali, aby relacia inquisiciey w sprawie swoiey o rzecz wyżey mianowanemu Grygierowi Bogdziewiczowi—słodownikowi intentowaney, przez urząd dnia wczorayszego odprawioney, uczyniona była. Po którey inquisiciey in paenis utriusque partis uczynioney relaciey, aktorowie ex quo inquisitione per viros omni suspicione carentes deposita deducitur, że pozwany pieniądze brackie publiczne na skupowanie pszenicy dla siebie y drugich obrócił y u debitorów pieniędzy za tą pszenicę upominał się. Do tego sam ieden te pieniądze y lichtarze inscio contubernio pobrał, prosili ad restitutionem summae et candelabrorum citatum compelli. Pozwany zaś inquisitionem per copias sibi (communicandi) et terminum refutandi eandem ad futuram iuris diem petiit.

W piątek, dnia 27 Maia, roku 1661— sławetny Grygier Bogdziewicz—słodownik y mieszczanin Wileński, na terminie dzisieyszym ku refutaciey przeciw inquisiciey, w sprawie słodowników, młodszych y wszytkiego cechu pro supra insinuatis intentowaney et dilatione officiosa przypadaiącym z szlachetnym Michałem Prokopowiczem—plenipotentem swoim, stawaiąc wnosił: iż ta inquisitia subsistere nie może, dla tego, że testes non citati, non iurati, do

tego in depositione sua variant, a co więcey, ex ira et invidia przeciwko onemu testimonia deponunt; insuper żadnego żywego słodownika, któremu by pszenicę za brackie własnie pieniądze kupioną przedawał, nie pokazuią y przed urzędem nie stawaią, tylko iednemi szczegulnemi narabiaią powieściami, a chocia by y stawić po staremu był pozwany, uti omni nota suspicionis carens, blizszy se expurgare. Co się tknie ignorantiam wszystkiego cechu o zakopaniu pieniędzy, tey nie mogą proposiciey swey popierać, dość na tym, że za wiadomością collegów swoich ręcznych, których wszyscy dobrowolnie obrali, lichtarze y pieniądze zakopał, protestaciey też o to aż do tego czasu aktorowie nie czynili, owszem iako wiadomi wykopanie przez nieprzyiaciela tych pieniędzy y lichtarzów stałego milczeli, y dali by pokóy, kiedy by nie iedna złość y nienawiść onych podburzała. Iednakże tenże pozwany, chcąc niewinność swoią wyświadczyć, iże te pieniądze z lichtarzami pospołu w kościele p. Marii zakopał, ad testes provokował y do evasiey, uti propior de iure, zabierał się. Replikuiąc aktorowie, a iż inquisitio est valida, że testes per adminiculum officii do cechu zgromadzeni, viri bonae fidei sub conscientia zeznali veritatem, iram et invidiam onym zadawać nie może, bo iego dobrzy przyiaciele y starszeństwo iego tych lat towarzysze, zmarłych też ludzi wskrzeszać do świadectwa trudno, do tego de iure nie tylko ex visu, ale też auditu et scientia testis est validus. Evasia zaś pozwanego, uti sine ulla ordinaria probatione potkać nie może, kollegami swemi zmarłemi zakopania pieniędzy y lichtarzów nie dowiedzie, bo non entis nulla probatio. A że protestacii o to przeciwko niemu nie czynili y milczeli, za to niech dziękuie pozwany, bo mu czasu do upamiętania użyczali, a ieżeli actio debiti non persecuta, daleko więcey boni publici et ecclesiastici, iako ta sprawa o pieniądze cechowe publiczne y lichtarze śrebrne kościelne, a do tego sam pozwany, powróciwszy za niepusk do Wilna protestacyi y manifestacyi o wykupieniu pieniędzy y lichtarzów nie zaniosł, conspectią urzędową mieysca poruszonego nie obwiodł, prosząc y domagaiąc się, aby pozwany lichtarze wrócił, y pieniądze, nie schodząc z urzędu, ex quo manifeste in suum commodum privatum convertisse apparet, zapłacił. Sąd y szlachety urząd radziecki Wileński, przychylaiąc się do reguły prawney, która idem licere reo, quod et actori decrevit, pozwanemu testes, ad quos provocavit, in futura iuris die stanowić nakazał.

W sobotę, dnia 25 Iunia, 1661 roku—na instancią sławetnego Grygiera Bogdziewicza—słodownika y mieszczanina Wileńskiego, zapozwani są do sądu y szlachetnego urzędu radzieckiego Wileńskiego pozwem słównym przez uczciwych Andrzeia Piotrowicza y Stefana Węcławowicza—sług przysięgłych, oczewisto podanym, uczciwi Piotr Jankiewicz, Marcin Pietruszewicz—mieszczanie Wileńscy, a to do zeznania świadectwa, iako z nim pieniądze y lichtarze w kościele panny Mariey przed zawoiowaniem Wilna zakopał. Który osobiście stanąwszy et de vera fidelique depositione admoniti his formalibus recognoverunt. Piotr Jankiewicz zeznał: Iż ia przed wzięciem Wilna, służąc u pana Grigiera Bogdziewicza, skrzynkę z cechu słodowniczego zawiozłem do kościoła p. Maryi, ale nie wiem ieżeli pieniądze y lichtarze brackie w tey skrzyni były. Marcin zaś Petruszewicz po-

wiedział: Iż ia skrzynię nie wiedzieć zaczym z cechu słodowniczego na cmentarz przy kościele p. Maryi będący, zawiozłem, ale nie zakopywałem; o pieniądzach y lichtarzach cechowych, ieżeli w tey skrzynce były, niewiem. Po takowym zeznaniu świadków pozwany Bogdziewicz do evasiey zabierał się. Refutuiąc aktorowie, a lubo pozwany deficiens in probatione z tey racyi, że deponentes testes nie wiedzieli y nie wiedzą o pieniądzach y lichtarzach, ieżeli w skrzyni były, albo nie, de iure ruerunt totaliter in causa, iednakże przy inquisiciey ex parte sua odprawioney dwuch aktorów ad iuramentum zabierali się. Sąd zaś y szlachetny urząd radziecki Wileński pro ferenda sententia ad futuram iuris diem deliberavit.

W piątek, dnia 8 Iulii, 1661—w sprawie y akciey, którą sławetni Paweł Mackiewicz, Andrzey Juchniewicz, Mikołay Ienelewicz, Jakub Dąbrowski, Marcin Puniszko, Stanisław Bunicki, Krzysztof Rybałtowicz, Walenty Kurelewicz, Matyasz Iodeszko, Bazili Krywiański—słodownicy y mieszczanie Wileńscy, swoim y wszytkich braci młodszych y całego cechu imieniem czyniąc o nieoddanie kop trzechset trzydziestu y pary lichtarzów śrebrnych sławetnemu Grygierowi Bogdziewiczowi słodownikowi, przed sądem y szlachetnym urzędem radzieckim Wileńskim intentowali. Tenże sąd y szlachetny urząd radziecki Wileński, expediendo deliberationem suam supraferenda sententia nuper facta, takową uczynił decisią: Ponieważ pozwany, bez wiadomości braci wszytkich pieniądze y lichtarze śrebrne z skrzynką dla następuiącego nieprzyiaciela przez się zakopanych, nie dowiodł, lecz na świadkach swoich, do których provocował ustał, protestaciey, manifestaciey, tak też conspectiey urzędowey względem wykopaney iamy y pieniędzy z lichtarzami nie uczynił, owszem iako z inquisiciey przez aktorów wywiedzioney (na którey boni viri sub iuramento niemal zeznali) patet, że pieniądze brackie na kupowanie pszenicy obrócił, y kupioną za takowe pieniądze pszenicę na borg drugim słodownikom rozdał; in super circa has probationes dwuch z aktorów ad iuramentum zabieraią się, pozwany zaś, nudis verbis qualificativam responsionem suam affirmans, simpliciter ad evasionem trahit; zaczym przychilaiąc się do prawa, które nec actori, nec citato sine praecedentibus protestationibus defferri iuramentum nakazuie, bliszych dwuch z aktorów circa inquisitionem et alias probationes superius specificatas do przysięgi intentował. (Iako pozwany pod *) . . . . . trzydzieście trzy y pary lichtarzów śrebrnych kościelnych bez wiadomości wszytkich braci z skrzynką cechową wziął, onych nie zakopywał, to właśnie za te pieniądze pszenicy kupił y drugim słodownikom rozborgował y przedał, dekretem swoim uznał. Po którey przysiędze ma pozwany kop trzysta trzydzieści zapłacić y lichtarze śrebrne aktorom wrócić. Appellował pozwany od takowego dekretu ex eo, że nie iest bliszy ad evasionem uznany, do sądu iego królewskiey mości; sąd y urząd honorificentissime tey że appellaciey dopuścił. Aktorowie zaś po pozwanym kauciey de parendo iuri domagali się. Pozwany zaś non teneri se cautionem ex eo, że nondum convictus est et a bene possessionato de iure non petitur cautionem dare inferens petiit se liberum pronunciare. Sąd y urząd, ex quo officio bene constat de positione citati

---

*) Вылиняла строка.

et ad praestandam cautionem uti diversam actionem non est citatione proventus, Zaczym adinverit non praestandam esse a civitate cautionem protestantibus actoribus de damnis litisque expensis subsecutis et subsequendis.

1663 г. Февраля 16 дня.

Изъ книги № 5346, за 1663—1665 г., стр. 28—29.

56. Опредѣленіе Виленской магдебургіи по дѣлу о волшебствѣ пастушки.

Настоящее опредѣленіе Виленской магдебургіи состоялось по слѣдующему случаю: у купца Филиповича была служебница Сташевская, которая слышала отъ Пастушки чаровницы такія слова: „*если меня удалятъ изъ этого дома, то съ нимъ случится тоже самое, что случилось въ домѣ сапожника, прогнавшаго меня изъ костела*“, а въ домѣ сапожника заболѣла чахоткой его жена, причиною которой была Пастушка; когда Сташевская впустила въ избу курицу, то она повертѣлась на одномъ мѣстѣ и околѣла; наконецъ Сташевская видѣла мѣшокъ, приклеенный воскомъ къ стѣнѣ, и когда спросила дочь Пастушки, къ чему бы могъ служить этотъ мѣшокъ, та отвѣчала, для выдѣлки сыровъ. На основаніи такихъ показаній отъ магдебургіи требовали подвергнуть Пастушку пыткамъ. Магдебургія, разсмотрѣвши это дѣло, а равно и обвиненіе противъ мѣщанки Кулаковской, постановила дѣло это прекратить, какъ не доказанное и вздорное. Къ опредѣленію этому относится еще три документа; заявленіе Сташевской, судебное разслѣдованіе, и настаиваніе Мигуры о преданіи казни, которыя помѣщаются въ видѣ примѣчанія.

Judicium opportunum et criminale feria sexta ante dominicam reminiscere, die 16 mensis Februarii, per generosum dominum Stephanum CarolumByliński—sacrae regiae maiestatis secr. advocatum et nobiles ac spectacles dd. scabinos Vilnenses bannitum est, anno Domini millesimo sexcentesimo sexagesimo tertio.

In causa et actione, quam nobilis ac spectabilis olim Samuel Filipowicz — consularis Vilnensis, dum adhuc in vivis extaret, per generum suum famatum Stephanum Migura, post decessum vero ipsius haeredis, una cum vidua honestissima Regina Kostrowicka continuando illam, criminaliter intentaverant Helenae Durkowna, olim Joannis Kulakowski viduae derelictae, nec non Christinae Nicolai Łukaszewicz, consortis ratione praesagiorum et maleficiorum, quasi illae prius affectionem hydropicam deinde mortem praefato nobili domini Filipowicz causaverunt et intulerunt. Iudicium expediendo deliberationem, talem inter partes pronunciavit sententiam: Quandoquidem pars actorea, solis tantummodo opinionibus et praesumptionibus inni-

xa, in volvit quominus per quaestiones et torturas inculpatae de maleficiis obiectis et per ipsas omnimode negatis examinarentur, dispositiones vero iuris communis, tum et pragmaticae sanctiones doctorum non aliter permittunt procedere ad torturas cum inculpatis, nisi praecedant indicia sufficientissima et indubitata, idcirco decernitur modernas citatas, uti pleni iuris et in simili delicto nunquam hactenus, accusat nec ut ex inquisitione etiam patuit diffamatas, propiores esse ad evasionem metseptima manu in eam rotam: Jako panu Filipowiczowi nie były przyczyną choroby, także śmierci, ani żadnych czarów nie czyniły,—Deo et sancta passione illas adiuvante. A qua sententia num appellationem ad sacram regiam maiestatem, dominum nostrum clementissimum, interponere debeat, nec non, post quam cum aliis consuccessoribus conferentiam inibit, dominus Stephanus Migura declaratorem se promiseit.

Примѣчаніе 1-е.

1663 г. Января 26 дня.

Изъ книги № 5346, за 1663—1665 г., стр. 10—11.

Разслѣдованіе Виленской магдебургіи о чародѣйствѣ Дурковны и Лукашевичовой.

Judicium opportunum et criminale feria sexta n crastino festi conversionis sancti Pauli apostol die 26 mensis Januarii per generosum dominum Stephanum Carolum Bylińskki, s. r. m. secretarium, advocatum et nobiles et spectabiles dominos scabinos Vilnenses bannitum est anno Domini 1663.

Famatus Stephanus Migura—civis et negotiator Vilnensis, tanquam plen. et gener, nob. ac spectabilis domini Samuelis Filipowicz, consularis Vilnensis aegre decumbentis, contra Helenam Durkowna, Iwani Kułakowski viduam, nec non contra Christinam, Nicolai Łukaszewicz, polentarii Vilnensis, consortem, inhaerendo protestationi nomine eiusdem principalis sui ad iudicium et acta praesentia sub data anni praetentis, die decima septima, mensis Januarii delatum criminale proposuit: Quod illae, non habita ratione timoris divini, nec veritas paenas legum contra maleficas et incantatrices maleficiorum sancitas, ausae sunt, una illarum nempe Helena Durkowna vidua procurare, altera vero Christina Łukaszewiczowna spe demonis afficere et infascinare memoratum dm. consularem principalem suum ita, ut quotidie malescendo tumores in pedibus et supra ventrem, maximum illi periculum amissionis vitae minantur; contra quas urgebat paenas promeritas decerni, et in quantum non agnoscerent factum, ut ex indiciis et suspicionibus, per eandem protestationem enumeratis, ut sufficientibus quaestionibus et torturis tradantur. Ad quam quidam eiusmodi criminalem instantiam ex carceribus adductae memoratae mulieres, praemissa solenni protestatione de iniusta incarceratione contra, partem actoream per suum defensorem dm. Michaelem Prokopowicz opponebant, neminem captivari et longe magis incarcerari posse, antequam iure victus fuerit, proinde prius se ex carceribus liberari petierunt, anteaquam suam innocentiam in obiectis iustificabunt. Verum parte actorea replicante, quod inculpatae modernae non debent dimitti ex detentione praesenti, tanquam suspectae et viles personae, donec se totaliter in obiectis expugarverint, expurgare vero se nequaquam possunt, siquidem signa manifesta maleficiorum in mansione, quam

hactenus in domo lapidea praefati actoris habuerunt, deprehensa sunt, post recessum et migrationem illarum per Reginam Fedorowa Staszewska, utpote sacculus vacuus, nescitur in quem finem caera parieti applicatus, deinde gallina per eandem Staszewska in eadem mansione immissa vix potuit durare spacio duorum dierum, quia eiusmodi praestigiis maleficiorum ad interimendum homines et modernum actorem ordinati vivis praesumitur sublata, quae maleficia praecesserunt etiam crebrae comminationes illarum, et impropria nunc ad effectum deducta. Citatis vero ea omnia, uti emendicata suffragia non posse quidquam nocere, uti mulieribus pleni iuris et nunquam hactenus in simili crimine notatis, allegantibus, et ad evasionem metseptima manu trahentibus. Judicium prius de vita, moribus et conversatione illarum inquirere volendo, propter meliorem informationem ex medio sui nobiles et spectabiles Simonem Nowomieyski et Georgium Pawłowicz cum notario ordinario deputavit, ad quam peragendam captato opportuniori tempore ex instantia eiusdem domini actoris desscendent, et accurate ipsarum conversationem et mores investigabunt.

Примѣчаніе 2-е.

1663 г. Января 30 дня.

Изъ книги № 5346, за 1663—1665 г., стр. 14.

Заявленіе членовъ Виленскаго магистрата о волшебствѣ Христины пастушки.

Judicium opportunum et criminale feria tertia ante festum purificationis beatae Virginis Mariae, die 30 mensis Januarii, per generosum dominum Stephanum Carolum Bylinski, sacrae regiae maiestatis secretarium, advocatum et nobiles ac spectabiles dominos scabinos Vilnenses bannitum est anno D. 1663.

Ex instantia nobilis ac spectabilis domini Samuelis Filipowicz — consularis Vilnensis, aegre decumbentis, per generum suum famatum Stephanum Migura, civem et negotiatorem Vilnensem, ad iudicium nuper et die hodierna iterato facta, deputati ex medio iudicii nobiles ac sp-les Simon Nowomieyski et Georgius Pawłowicz—scabini cum notario ordinario, qui praesente iurato iudicii famulo Andrea Piotrowicz ad excipiendum testimonium de maleficiis et infascinationibus, per Helenam Durkowna, Joannis Kułakowski viduam procuratis, perque Christianam Nicolai Łukaszewicz—polentarii Vilnen. uxorem, vulgo Pastuszka dictam, in domo praedicti nob Samuelis Filipowicz—consularis nefarie patratis, praesentatam Reginam Fedorowa Staszewska et deponentem sequenti domo audiverunt.

Gdy mię imci pan Filipowicz—rayca zaciągnął, abym w kamienicy iego mości gospodynią była, Pastuszka, na imię Krystyna, z tym się dała słyszeć przedemną: kto mię ztąd wypędzi, nie rozżyie się, y to go potka, co szewca, kiedy mię z monastyru wyrugował, bo słyszeć to było, że szewcowa ciężko była zachorzała y schła, ale te suchoty iakoby taż Pastuszka odyskała. Którey pochwałki obawiaiąc się taż Staszewska, gdy się do tego mieszkania wprowadziła, pierwiey kokosz wpuściła, którą nazaiutrz osowiałą, a potym drugiego dnia kręciwszy się zdechła. Powiedziała y to, że worek z surowego płótna w tym że mieszkaniu przylepiony woskiem, nalażła, a gdy u córki tey to Pastuszkiey pytała: na co by ten worek tak przylepiony był, powiedziała, że matka moia séry w tym worku robiła y tak zostawiła. Naostatek y to powiedziała taż Staszewska: gdym razu iednego w rynek szłam z służebną iegomość pana wóyta Wileńskiego, tedyśmy potkali dziewkę Iwanowey Kułakowskiey, która przestrzegła, aby od paniey iey nie brała piroga, ieśliby przyniosła y ofiarowała, coby w tym za sekret był, nie powiadała.

Примѣчаніе 3-е.

1663 г. Февраля 3 дня.

Изъ книги № 5346, за 1663—1665 г., стр. 25—26.

Настаиваніе Стефана Мигуры о подверженіи пыткамъ Дурковной Пастушки за волшебство.

Judicium opportunum et criminale feria tertia post dominicam invocavit, die decima tertia mensis Februarii per generosum dominum Stephanum Carolum Byliński, sacrae regiae maiestatis serc. advocatum, et n-les ac sp-les ds. scabinos Vilnenses bannitum est, anno Domini 1663.

Famatus Stephanus Migura continuando actionem criminalem contra Helenam Durkowna, olim Joanis Kułakowski viduam, nec non Christinam Łukaszewicz polentarii Vilnensis uxorem, vulgo pastuszka dictam, eo magis illas accusavit et criminalius instabat, quatenus ad quaestiones per torturam condemnentur, ex quo maleficiis suis mortem acceleraverunt defuncto nobili Samueli Filipowicz, qui nocte proxime praeterita e vivis decedendo, totam culpam et causam decessus sui ab iisdem accusatis processisse profitebatur, et ne impunita sint eorum talia scelera, etiam moriendo uxorem suam, nec non modernum instantem, uti generum suum, vel maxime rogabat. Verum inculpatarum defensor d. Michael Prokopowicz, cum eiusmodi instantiam uti nullis certis documentis, sed sola nuda accusatione et praesumptionibus atque suspicionibus vanis innixum refelleret, et quod nuper peracta inquisitio, nullum robur et valorem habeat, siquidem, a solius et vicae mulieris depositione videlicet Staszewskiey, cuius testimonium in iure nihil operatur, non possunt condemnari ad quaestiones, declararet, quinimo ex quo deficit actorea pars in probatione per inquisitionem attentata liberas de plano pronunciari affectaret. Judicium deliberans de superferenda sententia, causam praesentem ad futuram iuridicam reiecit. Interim Maruszka, de bonis Giedroicie dictis oriunda, protunc in obsequiis apud Stephanum Hornostayski—pictorem, existens, iudicialiter praesentata et serio examinata, in quem finem praecustodiebat d-nam Staszewska, ne panem triticum, alias vernacula lingua pirog denominatum, suscipiat et sumat, si et in quantum domini ipsius humanitatis, ergo misisset sub iuramento cum elevatione duorum digitorum recognovit his formalibus: Iż ia nigdy nie przestrzegała panią Staszewską, iako ona udaie o ten pirog, y owszem nic niewiem o czarach, tylko to kilakroć słyszałam, iako bywsza moia pani Helena Kułakowska złorzeczyła y przeklinała pana Filipowicza—raycę, że iey nakładów nie wrócił, które łożyła na kamienicę onego. Quod acticatum est.

1663 г. Іюня 20 дня.

Изъ книги № 5346, за 1663—1665 г., стр. 264—269.

57. Дарственная запись отъ Упитскаго подкоморія Андрея Курбскаго, князю Гедройтю на плацъ въ городѣ Вильнѣ.

Упитскій подкоморій Андрей Курбскій и его жена (изъ рода кн. Гедройтевъ) записываютъ дочери и внукамъ жены Курбскаго плацъ пустой земли на Зарѣчьи на вѣчныя времена; дочь эта происходила отъ перваго брака съ Путятой и была въ замужествѣ за Полоцкимъ подчашіемъ Корсакомъ.

Judicium opportunum et criminale feria sexta ante dominicam octavam post pentecostes, die 6 mensis Julii per generosum dominum Stephanum Carolum Byliński, sacrae regiae maiestatis advocatum, secretarium et nobiles ac spectabiles dds. scabinos Vilnenses, bannitum est anno Domini 1663.

Ad affectationem et legitissimam requisitionem magnifici ac generosi domini Andreae Kurpski Jarosławski, districtus Upitensis succamerarii, atque illustrissimae ducisae Caeciliae Giedroyciowna Kurpskiey Jarosławskiey, districtus Upitensis succamerariae, coniugum, per internuncium suum factam, judicium nobile scabinale Vilnense, ad infrascripta excipienda ab iisdem magnificis ac generosis dominis coniugibus, de medio sui nobiles ac spectabiles dominos Stephanum Karaś, Andream Gierkiewicz et Georgium Pawłowicz, scabinos, cum notario iudicii sui ordinario deputavit, coram quibus iudicialiter deputatis personaliter comparentes suprascripti magnifici domini instantes in lapidea religiosarum virginum, ad aedes sanctissimae Trinitatis ritus graeci propria, in platea Konska dicta, hospitales, palam, libere ac benevole, magnificus quidem dominus succamerarius ipse per se, illustrissima vero ducissa, uti faemineus sexus, per tutorem, ad hunc solummodo actum de exigentia iuris magdeburgensis sumptum, nobilem . . . . . *) Wysocki, expressis recognoverunt his verbis. Quia illi ex speciali favore et inclinatione paterna et materna erga generosum dominum Vladislaum Korsak, pocillatorem Polocensem et generosam dominam Barbaram Puciacianka coniuges, generum et filiam, in recompensam amoris, obedientiae, ei obsequiorum filialium sibi praestitum, fundum, seu aream rasam in suburbio Zarzecze, certis graniciebus infra descriptis sitam et iacentem, suam propriam et haereditariam, praefatis coniugibus, genero et

*) Въ подлинникѣ имя пропущено.

filiae, posteritatique illorum gratuito dederunt, donaverunt, et in perpetuum abscesserunt, ad habendum, tenendum, utendum, uti fruendum, aedificandum, dandum, donandum, vendendum, commutandum, alienandum et in quosvis meliores usus suos, suorumque successorum convertendum, cum omni iure suo, dominio, proprietate, propinquitate et haereditate, nihil sibi, et suis quibusvis aliis successoribus et haeredibus, ad eandem aream ad praesens donatam iuris reservando, verum totum ac integrum ius, quod et qualecunque sibi serviens haberunt, in personam generosorum dominorum donatariorum coniugum transfundendo ac derivando intromissionem per eosdem dds. officiales delegatos dari permiserunt, idque iuxta literas donationis latius, polonico idiomate praeconceptas et manibus suis propriis ac sigillatorum subscriptas et ad manus eorundem dd. officialium, ad id deputatorum, porrectas; quarum literarum is est, uti sequitur, de verbo ad verbum tenor:

Ja Andrzey Kurpski Jarosławski— podkomorzy powiatu Upitskiego y ia Cecilia xiężna Giodroyciowna Andrzeiowna Kurpska Jarosławska, podkomorzyna Upitska, czyniemy wiadomo y zeznawamy tym listem naszym dobrowolnym wieczystey darowizny zapisem, donosząc do wiadomości wszem wobec y zosobna, komu by o tym teraz, y w przyszły czas wielu ludziom wiedzieć należało, iż my zwysz osoby wierzchu mianowane, doznawszy życzliwey ku sobie miłości y usługowania po iego mości panu Władyslawie Korsaku, podczaszym y po małżonce iego mości, iey mości paniey Barbarze Puciaciance Władysławowey Korsakowey, podczaszyney Połockiey, córki mey rodzoney, mnie Ceciliey xiężnie Gieydroyciownie, z nieboszczykiem iegomością panem Puciatą Nikołaiem sekretarzem iego królewskiey mości spłodzoney, pomienionemu iegomości panu Władysławowi Korsakowi, podczaszemu Połockiemu, y małżonce iego mości, iey mości paniey Barbarze Puciaciance Korsakowey, podczaszyney Połockiey, ichmościom obadwum samym, dzieciom y potomkom ichmość daruiemy y zapisuiemy pod Wilnem miastem wielkiego xięstwa Litewskiego stołecznym, w woiewodztwie Wileńskim leżącem, na Zarzeczu nazwanym, plac gruntu goły, w ograniczeniu pewnym leżący, mianowicie: bokiem iednym od placu klasztora ich mość xięży Augustyanów, przy rzece Wilnowce, drugim bokiem od mostu ku młynowi Woiewodzińskiemu, w wierzch rzeki Wilniowki, a końcami—iednym końcem do rzeki Wilniowki ze wstępem wolnym w tey rzece Wilniowce ryb łowieniem, drugim koncem od ulicy Zarzeckiey drogi gościńca zwyczaynego, która ulica z miasta ku młynowi Woiewodziemu przez most idzie. Na którym tym placu wolno będzie iegomości panu Korsakowi, podczaszemu Połockiemu, małżonce iego mości, budować y tym domem, od nas sobie darowanym, zapisanym, władać, wszelakie pożytki sobie wynaydować y komu chcąc dać, darować, zapisać y wiecznemi czasy szafować, iakoż w moc, w dzierzenie urzędownie w intromissią podaliśmy. Na tośmy dali ten list nasz pod pieczęćmi y podpisy rąk naszych y ichmościów panów pieczętarzów, od nas oczewisto uproszonych. Pisan w Wilnie roku tysiąc sześćset sześćdziesiąt trzeciego, miesiąca Junii dwudziestego dnia. Sequuntur subscriptiones manuum, videlicet magnificorum dominorum recognoscentium, et

generosorum dominorum sigillatorum in hunc modum: Andrzey Kurpski—podkomorzy powiatu Upitskiego mp. Cecilia Giedroyciowna Kurpska, ręką swą. Proszony pieczętarz oczewisto od ichmościów pana Andrzeia Kurpskiego, podkomorzego powiatu Upitskiego, y samey ieymości paniey Ceciliey xiężney Giedroyciowney Kurpskiey—podkomorzyney Upitskiey, do tego listu Jerzy Packiewicz—komornik ziemski Upitski ręką swą. Proszony pieczętarz od osób wyż mianowanych Jan Tomkewicz mp. Loci sigillorum. Quae eiusmodi recognitiones magnificorum dominorum donantium iidem, qui supra domini officiales subdelegati iudicii, atque in scriptis ad inserendum actis sibi oblata, visa, ac lecta, eidemque in haerendo, vigore deputationis suae, ad memoratum fundum, seu aream adpraesens donatam descendentes, praesente iurato iudicii praecone Stephano Wencławowicz, secundum morem ac consvetudinem huius civitatis adhibitis iuris solennitatibus, generosos dominos donatarios, superius specificatos, memine impugnante, intromisissae ad idem iudicium reversi pertulerunt, salva iurisdictione civili et oneribus omnibus, ex codem fundo pendi ac observari solitis, quam generosi domini donatarii moderni stipulata manu teneri promiserunt, ac sese obligaverunt. Quae omnia modo praemisso expedita, actis praesentibus sunt consignata et parti postulanti, generosis dominis donatariis, authentice sub sigillo cum originali extradita.

1663 г. Сентября 7 дня.

Изъ книги № 5346, за 1663—1665 г. стр. 399—401.

58. Допросъ и разслѣдованіе подъ пыткою о воровствѣ служанки Зоськи.

У помѣщика Рудомины служанка Зоська (Софія) украла нѣсколько серебряныхъ вещей, шитье и бѣлье; эти вещи она продала какому-то Бѣльскому и скорнячкѣ. Ключи она брала у служанки скорнячки. Разслѣдованіе по этому дѣлу производилось въ магистратѣ подъ пытками. Преступница созналась въ подробностяхъ своего воровства послѣ нѣсколькихъ пытокъ, которыя были прекращены Рудоминою, довольствовавшимся настоящимъ сознаніемъ.

Judicium opportunum et criminale feria sexta in vigilia festi nativitatis beatissimae virginis Mariae, die septima mensis Septembris, per generosum dominum Stephanum Carolum Byliński, sacrae regiae maiestatis secretarium, advocatum, et nobiles ac spectabiles dominos scabinos Vilnenses bannitum est, anno Domini 1663. Requirente generoso domino Thoma Rudomina, causae superius insinuatae actore, persona-

liter in iudicio hodierno residentes nobiles ac spectabiles domini Andreas Gierkiewicz et Joannes Zakrzewski, scabini cum notario iurato, publicam fecerunt relationem, quomodo in praesentia iuratorum iudicii famulorum, nempe Jacobi Wasilewski et Casimiri Taranowski, ad locum designatorum, torturis adducta fuit damnificatrix Sophia, in obsequiis eiusdem generosi domini actoris existens, et prius admonita, ut libere potius profiteretur eas, quae desiderantur, furto ablatas res domini sui, quam cruciatis et quaestionibus committere corpus. Quae sic cum magno eiulatu iustificabat se ad quaelibet interrogata deputatorum ex medio iudicii.

Naprzód, gdy ta Zośka przywiedziona była przed sklep, gdzie mieysce examini torturarum designowane iest, pytana była od urzędu, ieśli by więcey śrebra y rzeczy iegomości pana Rudominy nie brała: powiedziała, że nad konew śrebrną y trzy łyżki nie brałam więcey; z rzeczy zaś y fantów tylko wzieła czapkę haftowaną perłami y sukienkę.

Pytana: ktoby radą y powodem był do tey kradzieży; powiedziała: że nikt, alem się sama tego złego uczynku domyśliła. Kaśka tylko, która u kusznierki za piastunkę była, ta mi naraiała Bielskiego y do znaiomości z nim przywiodła, z którym, dawszy mu śrebro zwyż mianowane y sukienkę, uiachałam z Wilna.

Pytana: ieśli wiedziała kusznierka, że na otwarcie klucz pożyczała; powiedziała: iako y przed całym sądem przeszłey iuridyki, że nie, ale tylko udawałam, że na otwarcie spiżarni, do którey klucz rzkomo zgubiłam.

Ad confrontationem przywiedziona Kaśka, co się tknie tego, żeby ona miała przywieść do poznania z Bielskim, negowała fortiter, to tylko zeznawała, że Bielski ten, pokumawszy się z kusznierką, często u niey bywał, y z tey okaziey przyszła z nim do znaiomości Zośka; iako z nim namówiła się, y potym uiechać miała, powiedziała Kaśka, że nic nie wiedziałam. Potym gdy ad ipsum locum torturarum przywiedziona była Zośka y urząd ią napominał, aby nie daiąc ciała swego dręczyć, prawdziwie powiedziała, ieśliby więcey śrebra w tey kradzieży było y gdzie by one podziała, tedy firmiter negabat, a te śrebro, do którego się znała, że przy Bielskim zostało, asserebat. Perły zaś, które z czapki haftowaney wypróła, trzy tylko sznury przedałam kusznierce. Pytana, ieśli kusznierka wiedziała o tym, że te perły z skrzynie imci pana Rudominy wzięte były, z razu powiedziała, że nie wiedziała, ale gdy ad confrontationem przywiedziona Kaśka referebat, żem ia na tenczas, kiedy te perły przyniosła, nie postrzegłam, tylko słyszałam zdaleka, kiedy kusznierka oney pytała w te słowa: Dla Boga, czy niewie o tym Kaśka, skąd domyślawam się, że musiała wiedzieć kusznierka, skąd ie Zośka miała.

A gdy urząd ultimate Zośkę napominał, aby prawdę szczyrą zeznała, iako ten klucz, y wiele razy brała, y ieśli wiedziała kusznierka, na co ten klucz pożyczała, tedy także zeznawała: Przyniosłam z razu koszulę tkacką, która była w praniu do, kusznierki, chcąc oney przedać, ale kusznierka powiedziała, że nie potrzebuię tkackiey koszule, ale ieślibyś rąbkową miała, tedy ią kupię, Zaczym ią wprzódy pożyczywszy u dziewki kusznierczyney klucza, otworzyłam skrzynię, y wyiąłam koszulę rąbkową y czapkę perłami haftowaną, z którey sprówszy trzy sznury pereł przyniosłam do kusznierki; barzo rada by-

ła siostra panna Jadwiga tym perłom, y pytano mię, ieśli by Kaśka wiedziała o nich, a gdym powiedziała, że niewie, dopiero dali mi za nie cztery złote. Potym drugą razą pożyczyłam tegoż klucza u samey kusznierki, którey zwierzyłam się, że mam y śrebra do przedania y inszych rzeczy, ale ona na to powiedziała: Kiedy by co nieznacznego—kupiła bym, bo obawiam się, abym nie była w kłopocie, kiedy lice poznaią. Zatym imć pan Rudomina, contentuiąc się tym zeznaniem, ab ulteriori examine supersedował, a interim ad sequestrum obwinionych wzięto. Reliquum huius causae scribe, prout sequitur infra.

1663 г. Сентября 27 дня.

Изъ книги № 5115, за 1663—1665 г., стр. 528.

59. Жалоба старшинъ Виленскаго сапожничьяго цеха на бывшаго цеховаго старшину Станиславовича и цеховаго писаря Гавриловича по поводу невозвращенія ими цеху цеховаго сундука съ имуществомъ.

Цеховые старшины сапожничьяго цеха приносятъ жалобу на своихъ предмѣстниковъ въ томъ, что во время взятія Вильны непріятелями имъ поручены были на храненіе всѣ цеховыя дѣла, касса и разныя вещи, но они не возвратили имъ до сихъ поръ нѣкоторыхъ предметовъ; одинъ изъ нихъ постригся даже въ священическій санъ и вышелъ изъ-подъ юрисдикціи магистрата.

Ad acta nobilis officii consularis Vilnensis personaliter venientes honesti Paulus Dundul et Theodorus Jakubowicz, seniores annui contubernii sutorum Vilnensium, suo totiusque contubernii nomine agentes, solennem protestationem, scripto parato praeconceptam, contra honestos Petrum Stanisławowicz, Climontem Hauryłowicz, itidem sutores Vilnenses, obtulerunt tenoris sequentis:

Uczciwi Paweł Dundul y Fiedor Jakubowicz, starsi roczni cechu szewskiego, mieszczanie Wileńscy, swoim y wszystkiey braci swoiey starszych y młodszych imieniem czyniąc, solenniter protestuią się na uczciwych Piotra Stanisławowicza y Klimonta Hauryłowicza, iako starszych przed wzięciem Wilna rocznych, a pana Łukasza Toczyłowskiego, Mikołaia Czerewacza, Marcina Klimowicza, iako wiedzących o tych rzeczach cechowych, szewców Wileńskich, o to: iż pomienieni obżałowani, maiąc w swoim zawiadywaniu przed wzięciem Wilna wszytek cech y dobro braterskie, apparata kościelne, skrzynkę z pieniędzmi y przywileiami, gdy nieprzyiaciel następował, tedy p. Stanisławowicz, iako roczny, z pomienioną swą bracią namówiwszy się, wszytkie rzeczy cechowe z sklepu

zabrawszy miał wyprowadzić na bespieczne mieysce. Jakoż kupiwszy konia za cechowe pieniądze wyprowadzili y wywieźli z panem Andrzeiewskim—pisarzem na tenczas cechowym, który teraz xiędzem został. A że powróciwszy nie mało rzeczy co naylepszych nie dostaie, y będąc ciż obżałowani kilkakrotnie upomnieni, ani starać się o to, ani też sprawy o sobie dać, gdzieby podzieli, niechcą, pono na swóy własny pożytek obrócili; tedy chcąc z nimi o te rzeczy cechowe prawnie czynić, takowy regestr podaią: skrzynkę z pieniędzmi cechowemi, złotych półtora tysiąca w niey było, nie wiedzieć gdzie podzieli, znać pieniędzmi między sobą się podzielili; aksamit cechowy na mary nowy, kosztuiący złotych siedmset trzydzieście, o tym pan Marcin Klimowicz ma wiedzieć, gdyż tam pospołu był; także atłas dziecinny na mary, kosztował złotych trzysta dziesięć; chorągwie trzy cechowe, prochi y inne rynsztunki, które w zawiadywaniu swym mieli, wywiozszy nie przywieźli; lichtarze śrebrne wielkie, kosztuiące złotych siedmset, bez consensu braci cechowey y protestantów, nie wiedzieć na iaką potrzebę zostawili, Tak też o legaciach różnych, które od braci ku chwale Bożey na ołtarz legowane, żadney nie daią wiadomości, ale na swóy pożytek obracaią, mianowicie: pan Mikołay Czerewacz w sklepie, na cech legowanym, pod iurisdictią popowską leżącym, mieszka, a żadnego pożytku y czynszu do cechu nie daie; u pana Mikołaia Mieszkiewicza złotych czterdzieście na oblig winno; u pana Łukasza Toczyłowskiego drzwi od sklepu cechowego żelazne, tak też czterdzieści par bótów, po iednym bracie pozostałych, do cechu należących, pasek śrebrny kosztuiący kop ośmnaście, łancużek od kop dziewięciu. O tych tedy wszytkich rzeczach wysz pisanych chcąc protestantes, iako roczni starsi, (occurrendo aby onych negligentiae non imputaretur y cechowe dobro nie gineło), wiedzieć y na wysz rzeczonych obżałowanych dochodzić, dali tę protestacią swoią wespół z regestrem do ksiąg burmistrzowskich radzieckich Wileńskich zapisać.—Quae protestatio est actis connotata praesentibus.

1664 г. Іюля 2 дня.

Изъ книги № 5115, за 1663—1665 г., стр. 1060—1061.

60. Листъ короля Яна Казиміра къ Виленскому магистрату и всѣмъ Виленскимъ жителямъ о томъ, чтобы въ виду приближенія Московскаго непріятеля никто не осмѣлился оставлять города.

Въ виду приближающагося къ Вильнѣ непріятеля король Янъ Казиміръ настоящимъ листомъ строго предписываетъ Виленскимъ горожанамъ, чтобы ни одинъ изъ нихъ не смѣлъ отлучаться изъ города подъ страхомъ конфискаціи имущества, чтобы предприняли всѣ мѣры къ противодѣйствію непріятелю и во всемъ повиновались назначенному на сей предметъ губернатору.

Feria secunda in crastino festi sancti Laurentii martiris, die undecima mensis Augusti anno Domini millesimo sexcentesimo sexagesimo quarto.

Ad nobile officium consulare Vilnense veniens personaliter generosus dominus Maranowski, ex commisso illustrissimi ac magnifici domini thesaurarii magni ducatus Lithuaniae, tanquam sub tempus modernae generalis totius ducatus Lithuaniae expeditionis supremi civitatis huius gubernatoris, a sacra regia maiestate, domino nostro clementissimo, instituti, obtulit eiusdem sacrae regiae maiestatis literas universales, quibus nobile officium consulare publice cum ea, qua par est, reverentia lectis et protinus communitati, tam mercatoriae, quam etiam singulorum contuberniorum artificum convocatae universitati intimatis, et ad notitiam deductis, actis publicis connotari demandavit. Quarum literarum haec est, quae sequitur series:

Jan Kazimierz, z Bożey łaski król polski etc. Szlachetnym, sławetnym wóytowi, burmistrzom, raycom, ławnikom y wszytkiemu magistratowi, tudzież pospólstwu miasta naszego stołecznego Wilna, pod czyią kolwiek iurisdictią mieszkaiącym, wiernie nam miłym, łaskę naszą królewską. Szlachetni, sławetni wiernie nam mili! Za wzięciem od wielmożnego woiewody Smoleńskiego, hetmana polnego w. x. Litewskiego, dostateczney o potędze nieprzyiacielskiey wiadomości y o zamysłach onego, obawiamy się, aby miasto nasze stołeczne nie miało na się iakiego insultu. Obmyślaiąc tedy wcześnie securitatem onemu, chcemy mieć po wiernościach waszych y serio roskazuiemy, aby żaden z obywatelów, tak w mieście, iako y po przedmieściach mieszkaiących, sub confiscatione bonorum, absentować się od miasta nie ważył się, y owszem aby wszyscy do obrony onego przygotowawszy się, mężnie impetom nieprzyiacielskim, (gdyby strzeż Boże na nie nastąpił), wstręt dawali, powinności w tey mierze dosyć czyniąc y nam nienaruszoney wiary dotrzymuiąc. Co fusius imieniem naszym wielmożny podskarbi wielki wielkiego xięstwa Litewskiego, gubernator od nas postanowio-

ny, exponet w. w., którego abyście ww. we wszystkim słuchali y iego ordinansom podlegali, pod surowym roskazuiemy karaniem. Dan w Warszawie, dnia wtórego miesiąca Sierpnia, roku Pańskiego MDCLXIV, panowania naszego polskiego y szwedzkiego XVI roku. Extat ibidem subscriptio manus serenissimae maiestatis talis: Jan Kazimierz król; et sigillum maius magni ducatus Lithuaniae cum subsciptione ad calcem eiusdem sigilli. Andrzey Kotowicz—pisarz w. x. Litewskiego. Quod quidem sacrae regiae maiestatis, domini nostri clementissimi, literarum universalium originale, modo praemisso exhibitum, ad acticandum oblatum ad notitiamque omnium civium deductum praefato illustrissimo ac magnifico domino thesaurario m. d. Lit. ad eius requisitionem est restitutum et extraditum.

1665 г. Марта 17 дня.

Изъ книги № 5346, за 1663—1665 г., л. 605.

61. Жалоба Виленскихъ позументщиковъ на своего довѣреннаго Томашевича по поводу сдѣланного имъ подлога въ королевской привилегіи.

Виленскіе позументщики подаютъ настоящую протестацію по слѣдующему случаю: вслѣдствіе споровъ, возникшихъ у позументщиковъ съ евреями, былъ командированъ въ Варшаву позументщикъ Томашевичъ къ королю Владиславу IV, съ ходатайствомъ о дѣлахъ своего цеха. Дѣйствительно Томашевичу удалось выхлопотать у короля подтвердительную привилегію для своего цеха; но только въ эту привилегію были включены такіе пункты, которые явно противорѣчили интерессамъ цеха. Томашевичъ внесъ эту привилегію въ актовыя книги Виленской консисторіи *) когда подлинникъ былъ затерянъ, то Томашевичъ возобновилъ ея текстъ изъ памяти, приложилъ двѣ печати отъ другихъ актовъ одну Виленскаго бискупа, а другую в. кн. Литовскаго, подвелъ королевскую руку и требуетъ, чтобы эта привилегія была приведена въ исполненіе.

Judicium opportunum et criminale feria tertia post dominicam laetare, die 17 mensis Martii, per nobilem ac spectabilem dominum Nicolaum Kliczewski, proconsuli locum generosi domini advocati tenentem, et nobiles ac spectabiles dominos scabinos Vilnenses, bannitum est, anno Domini 1665.

Ad iudicium actaque scabinalia Vilnensia personaliter venientes famati Henricus Fombeniger et Petrus Szreder, cives et passamentarii Vilnenses, suo et sociorum eiusdem artis passamentarii nomine, paratam in scriptis protestationem suam contra famatum Albertum Tomaszewicz, Petrum Dunkel et Adamum Znoskiewicz, itidem cives et passamentarios Vilnenses, de re intro contenta ad acticandum obtulerunt in tenore sequenti: Żałowali y so—

*) Привилегія эта находится въ Виленскомъ центральномъ архивѣ въ видѣ отдѣльной современной копіи (№ 106) съ приложеніемъ епископской печати, но не напечатана коммиссіей по причинѣ ея подложности.

lenniter protestowali sławetni pan Henrych Fombeniger y pan Piotr Szreder— mieszczanie y pasamanicy Wileńscy, swoim y wszystkich towarzyszów tego rzemiosła pasamanniczego imieniem, na sławetnych panów Woyciecha Tomaszewicza, Piotra Dunkla y Adama Znoskiewicza— passamaników y mieszczan Wileńskich, ale primario et principaliter na pomienionego pana Tomaszewicza, o to y takowym sposobem: że pomieniony pan Tomaszewicz, będąc wysłany w roku tysiąc sześćset pięćdziesiątym od cechu wszystkiego dla poparcia szczegulnego, sprawy z żydami, do Warszawy, którą sczęśliwie wygrał, według przywileiu za świętey pamięci króla iegomości Władysława czwartego, pod rokiem tysiąc sześćset trzydziestym trzecim dnia dwudziestego wtórego Julii, zgodnie za wolą wszystkich braci młódszych y starszych, także towarzyszów y za consensem szlachetnego magistratu Wileńskiego na wszystkie punkta y artykuły, w nim specificowane, tamże wyrażonym, którym przywileiem wszyscy bracia y towarzysze contentowali się, y z wielką pilnością, uczciwością, za prawo gruntowne mieli. Ale że przerzeczony pan Tomaszewicz, nie kontentuiąc się tymi punktami y artykułami, w pomienionym przywileiu wyrażonemi, wymyśliwszy sobie tam w Warszawie inszych wiele nowych punktów in praeiudicium spółbraci swoich y towarzyszów, nie maiąc na to consensu od cechu y braci swoiey, także od szlachetnego magistratu Wileńskiego, ale privata authoritate et temerario ausu otrzymał confirmacią za teraźnieyszego, sczęśliwie nam panuiącego króla iegomości, pana naszego miłościwego, pod rokiem wysz mianowanym tysiąc sześćset pięćdziesiątym, dnia dziewiątego Augusta, z którą confirmacią przyiachawszy do Wilna, gdy produkował in officio, chcąc aby była przyięta ad acta; ale szlachetny urząd na tenczas roczny, przeczytawszy onę cum debita reverentia, a postrzegszy, że nowe punkta zmyślone przyłożono przeciwko prawu, z pierwszemi artykułami nie zgadzaiące się, na które consensu magistratowego nie było, nie przyiął do swoich akt. Jednakże pomieniony Tomaszewicz, nie ustaiąc w przedsięwzięciu swoim, ale chcąc koniecznie swego dokazać, ku szkodzie żałuiących teraznieyszych y towarzyszów ich, aktikowawszy tę confirmacią in foro spirituali w consistorzu Wileńskim, desertował, y nie brał wypisem aż dopiero w roku przeszłym tysiąc sześćset sześćdziesiąt trzecim, sami sobie w domu swoim, nie w cancellariey napisawszy pod datą swą iako podali. Tenże Tomaszewicz Woyciech, dostawszy y pieczęci nieboszczyka imć xiędza Tyszkiewicza—biskupa Wileńskiego, od listu iakiegoś oddarszy, sam Tomaszewicz do tey acticatiey przyłożył. Mało na tym maiąc, napisawszy znowu osobliwie tęż confirmacią pośledenieyszą, z punktami y artykułami, przez się samego wymyślonemi, ad instar privilegii (bo sam originał za Moskwy zginął) imię króla iegomości, pana naszego miłościwego, ad normam podpisu królewskiego, ręką swoią podpisał, y oderwawszy pieczęć wielkiego xięstwa Litewskiego od iakieyś sprawy do tey confirmaciey przycisnął, udaiąc że to confirmacia, którą król iegomość podpisał; a to iest falsz, y zdrada sczera, bo sam oryginał zginoł, iako się wyżey pomieniło. Zaczym inhaerendo inculpati takowym artykułom przez się zmyślonym, y confirmaciey onych pośledenieyszey, nie tylko authoritatem iudicii criminalis nie—

należnie usurpuiąc sobie w sprawy, sądowi gaynemu do sądzenia należące, wtrącacie się, sądzą y exequuią, ale też y do nienależnego sądu, mianowicie duchownego ratione boni regiminis, czyniąc to in convulsionem iurisdictionis evokuią. Na ostatek ciż inculpati, od pana Fombenigera wziąwszy na potrzebę kościelną złotych sto ośmdziesiąt cztery, do kościoła nie oddali, ale na swoią potrzebę po części obrócili. Czego wszystkiego dowiodszy onym, a chcąc z nim, ad paenas de meritis czynić, podali tę protestacią ku zapisaniu do xiąg, prosząc, aby była przyięta y zapisana.

1665 г. Декабря 28 дня.

Изъ книги № 5116, за 1664—1668 г., стр. 196—199.

62. Актъ миролюбивой сдѣлки между Виленскимъ магистратомъ и купечествомъ касательно городскаго устройства.

Въ этомъ документѣ приводятся разныя подробности миролюбивой сдѣлки между Виленскими купцами—съ одной стороны и Виленскимъ магистратомъ съ другой. Подробности эти указываютъ на причины, производившія раздоры и несогласія между горожанами. Таковы были неопредѣленныя сословныя отношенія между этими городскими классами, участіе въ городскомъ хозяйствѣ и повинностяхъ; въ городскомъ управленіи и контролѣ надъ городскимъ хозяйствомъ и расходами, и др. предметы. На основаніи этой сдѣлки обѣ договаривающіяся стороны обязались не испрашивать у польскихъ королей новыхъ привилегій, могущихъ нарушать эти добровольныя условія.

Wóyt, burmistrze y rayce, ławnicy y pisarze miasta iego królewskiey mości Wilna — oznaymuiemy tym naszym ugodliwym, assecuracyinym listem, iż uspakaiaiąc niektóre miedzy nami, a communitatem kupiecką zachodzące differencie, takoweśmy miedzy sobą postanowili punkta, które, iako my sami, tak y sukcessorowie nasi manutenere powinni będą perpetuis temporibus. A naprzód magistrat roczny z dziesięciu kandidatów, a communitate praesentowanych, na szafarstwo do wagi y do komorki, dwóch ma obierać, którzy by sufficientes byli. W którym takowym obieraniu nie maią panowie roczni burmistrze żadnych sobie wymagać darów. Ciż a communitate praesentowani, a od panów rocznych obrani, szafarze, urgente necessitate, za wiadomością y consensem communitatis, nihil derogando ordinationi, powinni będą swymi założyć pieniędzmi, które potym maią przed wszytkiemi innemi potrzebami z proventów mieyskich odbierać. Szafarze, od magistratu przydani, absit aby mieli znieważać in futurum szafarzów communitatis, ale onych w przystoynym poszanowaniu mieć. Rachunki s prowentów publicznych y expensów, zaraz na zaiutrz po grom-

nicach co rok maią bydź expediowane, przywileia y prawa wszytkie porządnie maią bydź wpisane w metrykę; do których wolny panom starszym będzie zawsze przystęp, aby wiedzieli de contentis illorum, a póki nie będzie restaurowany ratusz y archiwum w nim, aby na iakim mieyscu warowanym chowane były, starać się mamy. Utrumque subsellium, tak radzieckie, iako y ławnickie, lubo hac iniuria temporum nie może przyść ad talem, iako w ordinaciey świętey pamięci naiaśnieyszego króla Zygmunta pierwszego opisano, numerum, iednakże sensim będziemy się starać, aby complementowane były. W sprawach wszelakich mamy y powinni będziemy dispositionem iuris magdeburgensis sequi y według oney sądzić, chyba in defectu illius, dopioro ad ius commune recurrere. Wielkierz aby ad normam miasta Krakowa sporządzon był, aby magistrat, non sua propria authoritate iako przedtym było, ale una cum communitate et plebe, tak ratione niektórych zwyczaiów, iako y dochodów iuridicznych spisał y stanowił, żeby prawdziwym był plebiscitem. A iako magistrat, tak y communitas żadnych nowych artykułów y porządków, nad wiadomość y consens magistratu, u króla iegomości, od daty tego postanowienia, wyprawować nad prawo sobie służące, nie ważył się. To też obiecuiemy po sobie, że żadnego z mieszczan nie mamy publice in loco iudiciorum słowy dotkliwemi znieważać et in corrigendo exuderare, gdy przydzie kogo napomnieć; dla czego y więzienie poczciwe osobom znacznieyszym ma bydź, za spólnym staraniem communitatis, obmyślone. Woda na mieyscach publicznych dla potrzeby nie tylko priwatnych ludzi, ale y samego miasta in casum iakowey (nie day Boże) trwogi, iako przed tym była, tak y teraz wprowadzona ma bydź ex publico aerario. Co ante omnia pp. szafarze postrzegać maią y niedbałych rurników karać. Pierwsza to powinność będzie panów rocznych magistratowych postrzegać, aby victulia przez przekupniów na przedmieściach y w polu nie były przeymowane, ale na rynek prowadzone; a który by z przekupniów y przekupek ważył się w polu albo na przedmieściu, nawet y w rynku do godziny dziewiątey co kupić, tedy y ta rzecz kupiona, ma bydź na szpitale confiskowana, y sama osoba więzieniem, albo arbitraria paena karana. Wolność bezmytną patriciis y osiadłym ludziom dobrze zasłużonym, a też za intercessią panów mężów ex communitate, iako przed tym było, conferować mamy. Ad magistratum gerendum lubo nam samym prawu służy obierać subiecta, iednakże potiorem mamy mieć respectum patriciorum et literatorum y mężów, którzy in senioratu nayduią się, byle tylko wolnego urodzenia osiadli ludzie byli. Na seymy, convocatie y inne rzeczypospolitey ziazdy, iako ex magistratu dwuch posłów, iednego z rzymskiey, a drugiego z ruskiey ławicy, mamy wyprawować, takowych osób, którzy by nie miały swoich własnych spraw, tak y communitas kupiecka ma trzeciego posła swego z porządku sześciudziesiąt mężów, alternatim raz z rzymskiey, a drugi raz z ruskiey strony, przez iedną zgodę obrać y przydać do tychże magistratowych posłów, który powinien będzie pospołu, cokolwiek do obrony praw y przywileiów miasta tego będzie należało pracować. Y na tych wszytkich trzech posłów ma bydź koszt ex publico aerario. Żadnego in posterum kupca y mieszczanina Wileńskiego nie mamy od posług miey-

skich y opiek uwalniać, a ztego, co się kiedy przed tym wzięło przez panów rocznych iuż post hostilitatem, wyrachować się powinni przy innych proventach, od łokci, funtów, garców y innych miar, które się okażą bydź sprawiedliwe, nie maią panowie raycy roczni więcey brać, tylko po sześciu groszy; a ieśli by poszlakowana była miara w łokciach, albo w gwichtach y garcach fałszywa, tedy dopioro paena arbitraria ma bydź ten excessiv pokarany. W przymowaniu do mieyskiey, iako też y do regestru kupieckiego magistrat y communitas maią pilnie postrzegać, aby byli ludzie wolnego urodzenia, co maią attestaciami y świadectwem ludzi niepodeyrzanych dowodzić. Novitates y uchwał żadnych, które by praedicarent communitati mercatortae, nie mamy stanowić. Miasto dla stancyi panów deputatów, zrewidowawszy pospołu cum communitate, na trzy części stosuiąc się do divisiey króla iegomości Władysława rozdzielić mamy, aby cale exdivisia w swym zostawała walorze. Cegielnie y folwarki aby w zaniedbanie y dalsze spustoszenie nie szły, spólney cum communitate zażyiemy ich rady. Assekuruiemy pp. kupców, iż z przysłuchania rachunku proventów z mostu albo przewozu, na szpital ś. Troyce należącego, przychodzących, ma dway pp. kupcy ex parte romana, a podług przywileiu Sigismundi Augusti 1545 przytomni bydź, aby panowie stanownicze, od nas na zapisanie gospod naznaczeni, za coruptiami drugich kamienic nie uwalniali y złych ludzi, gości, mieszczanom nie naprowadzali, alias in hoc puncto deliquentes, za instantią pp. kupców communitati, skarać nieodwłocznie powinni będziemy. Summę złotych sześciu set, od żydów należącą, mere na restauratią murów obracać powinni będziemy. A że ciż żydzi za lat dwie nie wydali tey pensiey, tedy iuncta z panami kupcami manu iure agere o te retenta powinniśmy. Do składanek wszytkich, y panów kupców uchwalonych proportionalną magistrat powinien będzie quotą y specifice: Baldachim, na szczęśliwy przyiazd króla iego mości sprawiony, aby in archivo zostawał, oddawszy resztę za materią należącą, starać się koniecznie mamy. Muszkiety aby od pp. kupców, którzy wolność wzięli, odyskane były nie zaniedbamy. Do opiek po kupcach y rzemieślnikach, zwłaszcza conditionis melioris pozostałych, wtrącać się nie mamy, chiba który z nas testamentem będzie naznaczony, na tenczas osobie magistratowey wolno będzie przyiąć. A ponieważ to officium iest publicum y miedzy wysługami mieyskiemi rachuie się, tedy powinien będzie sine ulla exceptione et differentia to onus przyiąć każdy mieszczanin. Obiecuiemy communitati mercatoriae, wyiąwszy nasze teraznieysze w magistracie osoby będące, iż żadnemu w przyszłe czasy, ad gremium magistratumque wchodzącemu, nie pozwolemy zabawy kupieckiey tractare, ażby się według praw y przywileiów communitatis do regestru kupieckiego wpisał, y ieśliby zaszło iakie pozwolenie, to pro irrito ma być rozumiane. Względem grosza drugiego, z wagi beczkowego y brukowego idącego, po wysłuchaniu rachunku, aby na zniesienie długów (których wszytkich porządny będzie spisany regestr) był obrócony, spólnie z pany kupcy namówić się mamy. Na kupców y mieszczan zasłużonych, a osobliwie patriciuszów, per iniuriam temporis podupadłych, wzgląd y baczenie, za intercessią communitatis, zwłaszcza w conferowaniu wakansów, po kupieckiey zabawie correspon-

duiących, mieć powinni będziemy. Pan pisarz ważczy aby do odpowiadania w wadze towarów nie należał y panów kupców żeby nie znieważał, serio upomniemy; inquantum by zaś napomnienia niedbał, podług prawa indelate sprawiedliwość z niego ukrzywdzonemu uczynić mamy. Względem candidatów a communitate podanych cale przywiley communitatibus zachować mamy, y nie podanych a communitate wtrącać nie powinni będziemy. Contrybuciami wszelakiemi kupieckiemi panowie starsi roczni communitatis mercatoriae zawiadywać maią y z nich wyrachować się corok powinni. Beczkowe y brukowe nie doma u pana pisarza proventowego, ale w komorze przez panów szafarzów odbierane bydź ma Następuiących czasów z listami panów kupców y mieszczan wysłać nie powinni będziemy, in causis levioribus, ani takowych narzucać posług, lecz naiąwszy ex publico kozaka poszlemy. Względem pieńki z Rusi przychodzących, iako żadnych podziałów stanowić, tak y panów kupców od nabycia oney odbiiać żadnemi sposobami nie mamy, owszem każdemu kupić pozwalamy, byle by szkodliwych nie było podkupów. Do skutków przywieść mamy, aby mostowe u Spaskiey y Bernardyńskiey bramy na rzece Wilence, podług przywileiów nie gineło. Mamy też unanimiter zabiegać, aby kramy ciemne w dalszą nie szły ruynę. Zwyczay, który wszelakiemu prawu był, iż magistratową osobę razy kilka do zaniesienia na niey protestacyi tak in civilibus, iako in criminalibus pozwem pisanym przypozwać trzeba było, znosiemy, ale ma być każdego czasu y od każdey osoby przyięta, eo praecustodito, aby in criminalibus famosa nie była przymowana od pp. pisarzów naszych protestatia, aż z dołożeniem officii et iudicii. A ieśliby cokolwiek ieszcze panowie kupcy praetendowali y diferentią iakową zachowały, tedy podług assecuratiey naszey, w roku tysiąc sześćset dwudziestym pierwszym, dnia piętnastego Nowembra daney, in amore et candore sopire mamy. Assecuruiemy w tym panów kupców communitatis mercatoriae, że względem tak podanych nam exorbitancyi, iako y teraznieyszego postanowienia naszego żadnych, ani w sądach y urzędach pomst, ani privatnych vindikt czynić niemamy. Które wszytkie wysz pomienione puncta, tak też ordinatią króla iego mości świętey pamięci Zygmunta III, przywileia, decreta commisarskie y artykuły communitatis sacrosancte dotrzymać obiecuiemy, byle y sama communitas kupiecka słuszne oddawała magistratowi posłuszeństwo y też prawa y przywileia w takowey, iako przedtym miała y teraz ma, zachowała observantiey. A ieślibyśmy w czym kolwiek przeciwko temu naszemu postanowieniu y ordinaciey, dekretom commissarskim wykroczyli, tedy winom w dekrecie komisarskim podlegać mamy. Y na tośmy ten nasz ugodliwy y assecuracyiny list communitati sexaginta virorum dali. Pisan w Wilnie, dnia dwudziestego ósmego Decembra, roku Pańskiego tysiąc sześćset sześćdziesiąt piątego.
Mikołay Rychter—burmistrz roczny;
Mikołay Kliczewski—burmistrz;
Eustachiusz Szpirkowicz—burmistrz;
Paweł Boimlek—i. k. m. b. W.;
Salva ab utrique ordinatione et iuribus ante et post unionem tam magistratu, quam communitati consensis. Stanisław Gawłowicki — burmistrz Wileński mp. Piotr, Władysław Byliński Rwocki mp. Bartłomiey Cinaki—rayca Wileński; Andrzey Gierkiewicz r. w.; Prokop Dorofiewicz—burmistrz roczny mpp.; Alexander Ro-

manowicz ręką; Jan Ohurcewicz — burmistrz Wileński; Jan Kukowicz—burmistrz mp.; Henrik Mones—iego kr. mości sekretarz—burmistrz Wileński; Grzegorz Kostrowicki; Samuel Szycik mp.; Jan Zakrzewski; Stephan Konstantinowicz.

1666 г. Января 11 дня.

Изъ книги № 5117, за 1666—1668 г., стр. 606—617.

63. Три декрета комиссарскаго суда о недопущеніи диссидентовъ къ должностямъ бургомистровъ и радцовъ и объ отчетности по госпиталю, подлежащемъ духовному вѣдомству.

Въ этихъ трехъ декретахъ комиссарскаго суда были разсматриваемы спорныя дѣла, касавшіяся городоваго самоуправленія въ Вильнѣ. Первое дѣло касалось опредѣленія диссидентскихъ правъ на занятіе магистратскихъ должностей; хотя католики выхлопотали у короля запрещеніе, но наличный диссидентъ Монесъ и былъ оставленъ до конца своей жизни на магистратской должности; на будущее время занимать таковыя диссидентамъ запрещено. Второе дѣло было возбуждено уніятами противъ православныхъ также по поводу занятія послѣдними тѣхъ же магистратскихъ должностей: уніяты требовали лишенія званія бургомистра Дорофеевича; дѣло это было отложено до разсмотрѣнія документовъ; третье дѣло о расходахъ госпитальныхъ и имуществахъ, постановлено выслушивать подробный отчетъ провизоровъ въ присутствіи магистрата и члена коммиссарскаго суда.

Ad nobile officium et acta praesentia consularia Vilnensia personaliter venientes nobiles domini Petrus Bylinski et Andreas Gierkiewicz, annui consulares ritus romani. trina decreta commissarialia de re in iisdem decretis contenta, ad acticandum obtulerunt. Quorum unius is est, qui sequitur tenor verborum:

Roku tysiąc sześćset sześćdziesiąt szóstego, miesiąca Stycznia dnia iedynastego.

Przed nami Krzysztophem na Baksztach Zawiszą, marszałkiem wielkim w. x. Litewskiego, Krzysztophem Pacem, kanclerzem wielkim w. x. Litewskiego, Cyprianem Pawłem Brzostowskim, referendarzem y pisarzem w. x. Litewskiego, Michałem Druckim Sokolińskim, marszałkiem Orszańskim, kommissarzami iego królewskiey mości, na sądach commissionis zasiadaiącemi, comparuit wielebny iego mość xiądz Alexander Kotowicz—kustosz Wileński, regent cancellarii w. x. Litewskiego, iako delegatus przewielebney kapituły Wileńskiey, która ex vi officii et decreti sui postrzegaiąc indemnitatem praerogativarum cultorum orthodoxae fidei catholicae, detulit nam to: iż przeciwko prawom, przywileiom y ordinatiom królów ichmościów polskich y wielkich xiążąt Litewskich, ante unionem w. x. Litewskiego z koroną nadanych, y contra praescriptum

iuris municipalis magdeburgensis, miastu temu ad instar Krakowa pozwolonego, do magistratu Wileńskiego dissidentes in religione professiey evangelicanae, iako p. Henryk Moness y drugi pan Reynhold Witmacher, augustianae professionis, są wzięci. Na którą propositią odpowiadaiąc magistrat Wileński tak iustificował: iż ławica religiey rzymskiey katolickiey, na którey medietas magistratus constituitur, nie ma w sobie ani cierpi żadnego dissidenta in religione; iakoż prosi, aby in posterum wiecznemi czasy, według praw mieyskich, y ordynacyi królów ichmościów polskich y wielkich xiążąt Litewskich, przed unią nadanych y uczynionych, dekretem naszym zabroniony był dissidentom cuiuscunque professionis et sectae accessus do magistratu y urzędów mieyskich. Tamże in attinenti ozwał się magistrat religiey ruskiey, który constituit alteram medietatem magistratu Wileńskiego, z tym: iż lubo panów dissidentów wyżey mianowanych do ławice swey przyięli antecessorowie ich ieszcze ante hostilitatem, z których ledwo teraz który in vivis superstes, uczynili to za listem iego królewskiey mości, który że miał być za panem Monessem, allegabant więc, iż na nich wymogła to authoritas nieboszczyka xiążęcia iego mości Janusza Radziwiła, woiewody protunc Wileńskiego, za nim solide interponowana, y insze urgentes adferebant rationes. Pro parte zaś mianowanych dissidentium allegowano, iż dawnieyszych czasów practicabatur, iako mianowali kilkoro exempla, że ad magistratum wzięci byli dissidentes y functi officio aż do śmierci, więc że ieden z nich, iako to pan Witmacher wyniosł się z miasta do inszych panstw, przez co renunciavit iuri civitatis y magistratus; drugi pan Moness, za consensem iego królewskiey mości y za electią ordinum civitatis y magistratu obrany, wzięty do ławice, y iuż od dawnego czasu w niey zostaie, owszem roku przeszłego za burmistrza obrany, do przysięgi y functiey urzędu swoiego przypuszczony, sine contradictione, on skończył; prosił tedy, se circa ius nactum conservari. My tedy commissarze iego królewskiey mości, wysłuchawszy obudwu stron controversii, revisis iuribus et privilegiis miasta, ponieważ z pokładanych y przed nami czytanych tych że przywileiów y ordinacyi mieyskich, evidenter pokazało się, iż do prawa maydeburskiego, miastu temu stołecznemu ad instar Krakowa od królow ichmościów polskich y wielkich xiążąt Litewskich ante unionen nadanego, y od wszytkich urzędów mieyskich stanu tylko ludzie religiey katolickiey ruskiey są przypuszczeni y capaces declarowani, a lubo to pauca allegantur exempla, iż przeszłych czasów dissidentes in religione do rady mieyskiey byli wzięci, to iednak to contra cardinalia iura miasta działo się, pro abusu privilegiorum et exorbitantia uznawszy, tym decretem naszym nakazuiemy: aby in posterum wiecznemi czasy do rady ławice y na urzędy wszelakie miesckie pospólstwo y magistrat Wileński, tak ławice rzymskiey, iako y ruskiey ludzi dissidentes in religione iakiey kolwiek professii y sekty inter candidatos nie podawali, ani ich ullo praetextu za burmistrzów, radziec, ławników, piszarzów y za inszych officialistów obierali, ani takim między sobą mieysca zasiadać, officio functi dopuszczali, owszem aby się przeciwko temu opponowali y integritatem praw swoich postrzegali, a to sub nullitate electionis y paenis na magistrat ex arbitrio iego królewskiey mości in ca-

sum contraventionis temu dekretowi naszemi irremissibiliter extendendis. A co się dotycze teraznieyszego in magistratu zasiadaiącego szlachetnego Henryka Monessa — burmistrza, ponieważ ieszcze ante hostilatem przez urząd illius temporis był do rady za rescriptem, ut allegatur, iego królewskiey mości wzięty, tedy w tym, ieżeli przytym urzędzie zostawać ma ad vitae suae tempora, pro declaratione iego królewskiey mości odsyłamy, mocą tego dekretu naszego.—Pisan w Wilnie,roku,dnia y miesiąca ut supra. Extant circa adimpressa sigilla subscriptiones eorundem, qui supra illustrissimorum dd. commissariorum.

Alterius vero decreti commissarialis sequens est contextus verborum:

Roku tysiąc sześćset sześćdziesiąt szóstego miesiąca Januarii dnia iedynastego.

Przed nami Krzysztophem na Baksztach Zawiszą, marszałkiem wielkim wielkiego xięstwa Litewskiego, Krzysztophem Pacem, kanclerzem wielkim w. x. Litewskiego, Cyprianem Pawłem Brzostowskim, referendarzem y pisarzem w. x. Litewskiego, Michałem Druckim - Sokolińskim, marszałkiem Orszańskim, commissarzami iego królewskiey mości, na sądach commissionis zasiadaiącemi. comparuit wielebny ociec Marcian Białozor—archimandryta Wileński cerkwie ś. Troyce, także y magistrat ławice ruskiey, w uniey świętey z kościołem rzymskim będący, postrzegaiąc całości praw, przywileiów y praerogatiw, ludziom religiey ruskiey w uniey będącym, od świętey pamięci wielkich xiążąt Litewskich y królów polskich nadanych, osobliwie w mieście tym stołecznym Wileńskim zostawaiącym, przekładali przed nami: iż ludzie religiey ruskiey w disuniey zostawaiący, przeciwko prawom y zwyczaiom, także ordinatiom około electiey na urzędy miesckie opisanym, ważą się variis artibus do magistratu y urzędów mieysckich wdzierać się; iako niedawnych czasów pod electią na burmistrzowstwo szlachetny Prokop Dorofiewicz, za factią niektórych electem został, lubo temu wielebny ociec archimandryta contradicował y rescripta iego królewskiey mości dwoiakie pokładał, pierwszy tenoris talis; Jan Kazimierz etc. urodzonemu Stephanowi Bylińskiemu, wóytowi Wileńskiemu, sekretarzowi naszemu, także slachetnym y sławetnym burmistrzom, raycom, ławnikom y wszytkiemu magistratowi Wileńskiemu miasta naszego stołecznego Wilna, wiernie nam miłym, łaskę naszą królewską. Urodzeni, szlachetni y sławetni, wiernie nam mili. Lubo nie wątpiemy, że wierność wasza more et instituto maiorum suorum, według praw sobie od świętey pamięci królów ich mościów nadanych, y od nas potwierdzonych, także podług decretów różnych, transactii commissarskich, y opisania porządków około obierania osób do rady mieyskiey postępować zwykliście, iednak nam należy to ww. intimować, chcąc mieć y roskazuiąc, abyście w tym iako nayostróżniey sobie postępowali, y do ławice ruskiey nieunitów przymować nie ważyli się, ale podług dawnych przy electiach porządków sprawowali się, strzegąc pilnie convulsionem w tym praw y swobod, miastu całemu służących, żeby nieponosiły. Inaczey ww. z powinności swey y dla łaski naszey nie utrzymuię. Dan w Mohilowie dnia trzeciego miesiąca Aprilis roku Pańskiego MDCLXIV, panowania królewstw naszych polskiego y szwedzkiego XVI roku. Jan Kazimierz król, (locus sigilli minoris magni ducatus Lithuaniae).

Cyprian Paweł Brzostowski, referendarz y pisarz w. x. Litewskiego.—Drugiego zaś rescriptu iego królewskiey mości tenor talis: Jan Kazimierz etc. Urodzonemu Stephanowi Bylińskiemu, sekretarzowi naszemu, wóytowi Wileńskiemu, szlachetnym burmistrzom, raycom, ławnikom y wszytkiemu magistratowi miasta naszego stołecznego w. x. Litewskiego, to iest Wilna, wiernie nam miłym, łaskę naszą królewską. Urodzoni, szlachetni, wiernie nam mili! Nie bez podziwienia wielkiego naszego odbieramy tę od wielebnego xiędza biskupa Wileńskiego y od inszych panów rad y urzędników, przy boku naszym będących, przestrogi, że ww. contra fundamentali, iura, swobody, wolności, sobie y całemu miastu od antecessorów naszych świętey pamięci nadanych y od nas approbowanych, passim delinquentes, kiedy in summum abusum te prawa nasze przywodzą się, a zwłaszcza in electionibus ad magistratum personarum in religione christiana dissidentium, którémi zagęszczać się ławice tameczne indebite et illicite zaczęły, bo iako nas słusznie afficere musi, tako oraz ww. postrzegamy, aby się przez takie ausus in periculum swoich de libera electione osób, do magistratu zgodnych, nie podawali. Napominamy za tym ww. serio y przez ten rescript nasz iniungimus, aby się abhinc żadnych in religione catholica dissidentes ad magistratum przypuszczać, et intra candidatos admittere nie pozwalali, ale żeby się podług praw, sobie antiquitus nadanych, in electionibus zachowali, alias musieli byśmy te wszytkie in derogationem et convulsionem iurium odprawione electie invalidare, y ten actus, iako illegitime uczyniony, pro irritis declarare. Inaczey tedy in posterum sub paenis ex arbitrio nostro in contravenientes, toties quoties irremisibiliter irrogandis, nie uczynicie dla łaski naszey królewskiey y z powinności swey. Dan w Warszawie dnia XXVI miesiąca Stycznia roku Pańskiego MDCLXV, panowania królewstw naszych polskiego y szwedzkiego XVIII roku. Jan Kazimierz król; locus sigilli maioris magni ducatus Lithuaniae. Cyprian Brzostowski—referendarz y pisarz w. x. Litewskiego.—Którym wyżey opisanym rescriptom przez pana Dorofiewicza y magistrat Wileński contraventium, kiedy non obstantibus his ad electionem onego na burmistrzowstwo przystąpili, prosili tedy y domawiali się, abyśmy tę electią za nieprawną uznawszy, pomienionego pana Dorofiewicza officio privowali, et inposterum decretem naszym warowali, ażeby magistrat Wileński na żadne urzędy mieyskie disunitów obierać y przymować nieważył się.

Jn contrarium wielebny ociec Daniel Dorofiewicz, starszy Wileński cerkwie ś. Ducha, także y szlachetny Prokop Dorofiewicz, obrany burmistrz tegoroczny, imieniem swym y wszytkich panów mieszczan Wileńskich w disuniey będących, wywodząc to z przywileiów miasta, osobliwie od ś. pamięci króla Kazimierza danego w Parczowie w roku 1451, także ex pactis conventis między obywatelami koronnemi y w. x. Litewskiego religiey graeckiey, tak w uniey będących, iako y nie będących, na electiey ś. pamięci Władysława króla spisanemi, y constitutią roku 1636 approbowanemi, tudzież ex antiquo usu et praxi actu tego, iż disunici iako do prawa mieyskiego maydeburskiego, tak do wszytkich wolności, praerogatyw y urzędów, zarówno z ludźmi religiey katolickiey są przypuszczeni, iakoż y obwiniony terazniey-

szy p. Dorofiewicz do ławice y magistratu iuż od lat szesnastu iest wzięty, et in possessione ac functione gestorum magistratum, bez żadney contradictii dotąd zostawał, y novissime na burmistrzowstwo tegoroczne, iako bene meritus miastu, iest obrany. Upraszali tedy nas, żeby iako pomieniony p. Dorofiewicz, obrany burmistrz do wykonania przysięgi na burmistrzowstwo y do zasiadania mieysca swego, odprawowania functiey burmistrowskiey był przypuszczony, tak żeby wolny był additus do magistratu y urzędów mieysckich ludziom religiey graeckiey, nie będącym w uniey.

Na co replicando powodowa strona, panowie unici z wielebnym oycem archimandritą swoim wnosili, iż za allegowanemi przywileiami y prawami panowie dissidenci, ad gerendos magistratus w mieście nie mogą być przypuszczeni, ponieważ wszytkie przywileia mieyskie, nadane ludziom religiey ruskiey referuią się do unitów, a nie dissidentów, ani przywiley świętey pamięci Kazimierza króla w roku 1451, w Parczowie dany, o którym fit mentio, schizmatyków wesprzeć ich może, ponieważ ex intentione principis dany był, na wolność od podwod mieszczanom Wileńskim, a nie na prawo maydeburskie, y ta clausula subrepticie per appendicem tam irrepsit, a nie allegatus usus, iż brano disunitów do rady im opitulatur, ponieważ zawsze ich obierano cum pacto conversionis ad unionem, iako y teraznieyszego pana Procopa Dorofiewicza hac lege do ławice y magistratu wzięto; w ostatku gotowi by byli wariis privilegiis, decretis, rescriptis królów ichmościów polskich y wielkich xiążąt Litewskich, także y innemi dokumentami wywieść; iż na praerogativa gerendorum magistratuum w mieście Wileńskim samym uniatom należy, y od takowych urzędów excluduntur disunici, ale że dla następuiących niebespieczeństw niedawnych czasów od nieprzyiaciela postronnego, y woli y rozkazania przewielebnego oyca metropolity swego, archivum iako z inszemi rzeczami, tak y z takowemi przywileiami y sprawami unionem concernentibus, ad alia tutoria loca, opodal (bo extra ducatum magnum Lithuaniae) wysłali y wywiedli, y tak prętko ich odyskać nie mogą; tedy upraszali nas, abyśmy in competentem delationem, ad productionem tych munimentów y przywileiów pozwolili, a interea aby obrany p. Dorofiewicz ad iuramenta y zasiadania mieysca burmistrzowskiego ad decisionem litis supersedował, ponieważ zachodzą in angarium electionis iego kr. mości rescripta, w sądzie naszym pokładane. A tak my commicarze i. kr. mości, wysłuchawszy obudwu stron controversii, poniewasz magistrat religiey graeckiey, w uniey będący y wielebny oycieć archimandrita Wileński alegowawszy, iż dla niebespieczeństwa od nieprzyiaciela na wielkie xięstwo Litewskie y miasto Wileńskie zachodzących, archivum z decretami, do sprawy tey należącemi, za dispositią wielebnego oyca metropolity swego, na mieysce dalsze y bespiecznieysze z klastoru ś. Tróyce, gdzie deponowane było, wysłali, y ad manum tego wszytkiego nie maiąc, producować in subsidium causae suae nie mogą: użyczenia dilatiey ad munimenta, y ad productionem privilegiorum prosili, tedy aby non revisis iuribus ich et incognita causa sądzeni nie byli, dilaciey im do przyszłey sessiey naszey, która przypadać będzie za reassumptią sądów naszych commisarskich, przez inotescentią pozwalamy y dopuszczamy, nie

deroguiąc niwczym prawa stron, na którym terminie obiedwie stronie z prawami y przywileiami swemi stawać bez żadnego przypozwu będą. A co się dotycze electii y przysięgi na burmistrzowstwo tegoroczne szlachetnego Prokopa Dorofiewicza— obranego burmistrza, — ponieważ rescriptami iego kr. mości, w sądzie naszym producowanemi, magistratowi iniunctum est, aby do ławice rzymskiey nieunitów przymować nie ważyli się, tedy my condescendendo in cognitionem onych, ani praeiudicando iuribus, usui et privilegiis partium punctom ieśli, obrany Dorofiewicz przed decisią sprawy, do wykonania iuramentu na burmistrzowstwo tegoroczne przypuszczony być ma y zasiadać mieysce w ratuszu Wileńskim w radzie burmistrzowskiey, pro declaratione iego kr. mości odsyłamy. A interea aby sprawiedliwość święta zatamowana nie była dopuszczamy, aby magistrat we wszystkim, more dotąd usitato, postępował, mocą tego dekretu naszego. Pisan w Wilnie, roku, miesiąca y dnia wyż mianowanego. Extrakt, circa sigilla et subscriptiones propriarum manuum eorundem, qui supra, illustrimorum dominorum commissariorum.

Tertii vero decreti, ad acticandum oblati, ea est quae sequitur series.

Roku Pańskiego tysiąc szesćset sześćdziesiąt szóstego miesiąca ianuarii szesnastego dnia.

Przed nami Krzysztophem na Baksztach Zawiszą, marszałkiem wielkim w. x. Lit., Krzysztophem Pacem kanclerzem wielkim w. x. Lit. Cyprianem Pawłem Brzostowskim— referendarzem w. x. Lit. Michałem Druckim—Sokolińskim, marszałkiem Orszańskim kommissarzami iego kr. mości, na sądach commissarskich zasiadaiącemi, comparuit wielebny iegomość xiądz Alexander Kotowicz kustosz Wileński, regent cancellariey wielkiey w. x. Lit., iako delegatus capituły Wileńskiey, która ex vi officii et debiti sui, postrzegaiąc indemnitatem et integritatem dóbr szpitalnych, intulit, iż szlachetny magistrat Wileński, contra exigentiam privilegiorum, rescriptorum y ordinationum miasta tego, dobra szpitalne nie arenduie, iako powinien, plus offerentibus, ale ie sam trzyma, z ubliżeniem prowentów szpitalnych, domawiaiąc się, aby z administratiey swoiey sufficientem calculum in praesentia deputatorum ex venerabili capitulo uczynili, a in posterum dobra takowe plus offerentibus arendowali. Na którą propositią, odpowiadaiąc magistrat Wileński, wniosł, iż gotów iest przez administratorów swoich, ktorym concredowane dobra szpitalne były w zawiadywanie, in defectu arendarzów, uczynić rachunek, gdy będzie podany y institutus proboszcz szpitalny post fata teraznieyszego, któremu ex vi decreti regii, a nie przewielebney capitule z proventów szpitalnych powinien rachować. Na to replicando ex parte przewielebney capituły Wileńskiey powiedziano: Iż capitulum sede vacante może in defectu praepositi supplere vices iego, y postrzedz szkody szpitalney, iako supremi protectores piorum locorum. A tak my commissarze, wysłuchawszy obudwu stron controversii, y one dobrze wyrozumiawszy, ponieważ xiądz proboszcz szpitalny ś. Tróyce fatis cessit, do którego należało słuchać rachunków z prowentów szpitalnych; tedy in defectu iego wskazuiemy, aby administratores dóbr tych, una cum magistratu sufficientem calculum et rationes tam perceptorum, quam distributorum, na tenczas przed imść xiędzem plebanem Wileńskim y wielmożnemi ichmość panami collegami naszemi, imć panem

referendarzem w. x. Lit-go y imć panem marszałkiem Orszańskim uczynili, y allegata swoie werifikowali, a to dnia iutrzeyszego. A gdy dzień iutrzeyszy przyszedł, odebrawszy relatią od ich mościów panów collegów naszych: iż takowe rachunki w tak krótkim czasie przeyrzane y werifikowane bydź nie mogły, to iednak nam intimatum, iż imć pan podwoiewodzi Wileński proventa szpitalne za rok tysiączny sześćsetny sześćdziesiąty pierwszy na się wybierał. My tedy commissarze, odebrawszy takową od ichmościów panów collegów naszych relatią y calculatią wyżey mianowaną, y werificatią iey do dalszego y sposobnieyszego czasu, który reassumptią sądów naszych poprzedzić ma, odkładamy. Powinien tedy magistrat będzie z administratorami swemi za obdestinatią imć pana marszalka Orszańskiego y od nas deputowanego, na mieysce naznaczone stawić y ze wszytkiego się wyrachować, y verificatią na gruncie expensarum et reparationis dóbr szpitalnych, także perceptorum z nich przed imścią uczynić. A interea iniungitur magistratui, aby o proventa, indebite przez imć pana podwoiewodzego y inszych, którzyby się pokazały, zabrane, prawnie w sądzie iego królewskiey mości indelate czynili, y onych dochodzili, mocą nnieyszego decretu naszego. Pisan w Wilnie, roku, miesiąca y dnia wyż mianowanego. Extant circa sigilla, ibidem adimpressa, subscriptiones manuum illustrissimorum dominorum eorundem, qui supra commissariorum. Quae quidem decreta, in ea uti praemissum est, tenoris abloquentia in se contenta, actis consignata sunt praesentibus.

1666 г. Января 21 дня.

Изъ книги № 5117, за 1666—1668 г., стр. 56—58.

64. Опредѣленіе Виленскаго магистрата по дѣлу между членами шапочническаго цеха.

Между членами шапочническаго цеха возникли споры по слѣдующему поводу: во время выборовъ въ цеховые старшины двое изъ кандидатовъ получили неравное количество избирательныхъ голосовъ—одинъ 14, а другой 4, но утвержденъ былъ въ званіи получившій меньшее количество голосовъ, противъ чего и протестуетъ обиженный; магистратъ командировалъ радецъ для разслѣдованія дѣла на мѣстѣ. Оказалось, что дѣйствительно цехъ призналъ права старѣйшинства за кандидатомъ, получившимъ меньшее количество голосовъ. Такъ какъ при этомъ оба кандидата еще подрались, то цехъ предложилъ имъ идти на мировую, что и было сдѣлано съ разрѣшенія магистрата.

W prawie w akciey utsciwego Mikołaia Kościuszki—czapnika, mieszczanina Wileńskiego, iako starszego tegorocznego, swoim y wszytkiego cechu czapniczego imie-

niem utsciwemi Piotrowi Kozłowskiemu, także czapecznikowi, mieszczaninowi Wileńskiemu, o to: iż on, nie będąc legitime y zgodnie od braci cechu czapniczego na ten rok za szafarza obrany, za promotią tylko iednego pana Nikifora, starszego z strony graeckiey, klucz od skrzynki cechowey podany sobie maiąc, mieysce szafarskie indebite zasiadszy, w obrębie y w cechu niespokoynie sprawuie się, przez co do różnych szkod, intrat bracią cechową przywodzi, aby mieysce iego utsciwy Andrzey Okuszko, podług artykułów, tak od szlachetnego magistratu Wileńskiego, iako y przywileiów, od królów ich mościów nadanych y potwierdzonych, zgodnie obrany zasiadł, przed szlachetnym urzędem burmistrzowskim y radzieckim Wileńskim intentowaney. Tenże szlachetny urząd burmistrzowski y radziecki Wileński, po odprawioney po dwakroć przez szlachetnych panów Piotra Bylińskiego y Grygiera Kostrowickiego, radziec Wileńskich, przy bytności mnie pisarza y sług urzędowych, utsciwych Kazimierza Bernatowicza y Jerzego Kozłowskiego, w cechu czapniczym, w kamienicy szlachetnego pana Andrzeia Gerkiewicza, raycy Wileńskiego, w zachodzących praetensiach verificatii y one dostatecznie na mieyscu urzędowym wysłuchawszy, takową ferował sententią: lubo się z relatii ich mościów panów radziec to pokazało, iż Kuszko cztyrnaście kresek, a Kozłowski tylko cztyry na szafarstwo miał, ale iż mu zasieść u stołu starszego y przy skrzynce brackiey pozwolili, a co większa klucz do teyże skrzynki cechowey oddali, o co żadney przez tak długi czas contradictii ani protestacii nie uczynili; a pozwany circa usum et possessionem urzędu swego et circa honorem do przysięgi na tym, iż był zgodnie od wszytkiey braci na szafarstwo obrany y klucz do skrzynki cechowey za pozwoleniem wszytkiego cechu, przez ręce pana Nikifora—starszego na ten rok obranego, dobrowolnie miał sobie oddany, y dotąd w spokoynym mieyscu swego zasiadania y używania urzędu szafarskiego zostawał, zabieraiąc zachowania przy tym że szafarstwie, tudzież y nagrodzenia szkod y nakładów prawnych potrzebował, y też przysięgę iednemu z braci puszczał, którey ieśli by acceptare niechciał, tedy daremne aby dwie przysięgi nie były, oraz na zbiciu swoim, które od Kościuszki bydź mienił, podług dekretu urzędu wóytowskiego w roku teraznieyszym 1666, miesiąca Januarii dwudziestego pierwszego dnia ferowanego, z iednego et super officio przysięgę wykonać declarował; przeto urząd z racyi wysz pomienionych, przysięgę temuż Kozłowskiemu na punctach wzwysz wyrażonych, nie wdaiąc się in causam facti, dnia trzeciego tu przed sobą wykonać nakazał. Po którey wykonaniu przy urzędzie szafarskim przez ten rok zostawać powinien będzie. Do którey aby nie przychodziło, obie strony w nadziei ugody do iego mości pana Grzegorza Kostrowickiego—raycy Wileńskiego, odsyłaią się. Gdzie z przyiacielskiego pomiarkowania to stanęło: iż za zgodą wszytkiey braci cechu czapeczniczego przysięga, którą super officio wolnego obrania na szafarstwo Kozłowski miał wykonać, iest condonowana wzaiemnym sposobem boiu swego z przysięgą, podług dekretu wóytowskiego Kozłowski z szkodami y nakładami prawnymi odstąpił. Winę iednak na urząd wóytowski Kościuszko za tenże bóy zapłacić submittował. Do którey mediaty szlachetny urząd burmistrzowski y radziecki Wileński przychilaiąc się, przy urzę-

dzie szafarskim Kozłowskiego zachował, a w przyszły czas spokoynie obudwum stronam przy przywileiach iego królewskiey mości zochować serio y pod winami w tychże artykulach cechowych opisanemi nakazał. Co wszytko do xiąg burmistrzowskich y radzieckich Wileńskich iest zapisano.

1666 г. Января 25 дня.

Изъ книги № 5117, за 1666—1668 г., стр. 48—50.

65. Привилегія короля Яна Казиміра, которою онъ утверждаетъ членомъ магистрата диссидента Монеса.

Король Янъ Казиміръ, принимая во вниманіе съ одной стороны годичное пребываніе диссидента Монеса въ званіи бургомистра, а съ другой — привилегіи королей, лишающія диссидентовъ такихъ правъ, настоящей привилегіей оставляетъ за Монесомъ бурмистровское достоинство, во избѣжаніе нанесенія ему безчестія.

In frequenti sessione et consessu nobilium dominorum proconsulum, consulum, consularium, scabinorum Vilnensium sportulis cancellariae, ut moris et iuris est, ad actum praesentem studio congregatorum, comparens personaliter nobilis dominus Henricus Mones—sacrae regiae maiestatis secretarius, proconsul Vilnensis, thelonei magni ducatus Lithuaniae administrator, exhibuit literas s. regiae maiestatis, domini nostri clementissimi, ad nobilem magistratum Vilnensem, de data Varsaviae, die vigesima quinta mensis Januarii, anno Domini 1666 scriptas. Quibus sacra regia maiestas, dominus noster clementissimus, praememoratum nobilem dominum proconsulem Vilnensem, vigore remissae decreto commissariali, non ita pridem Vilnae in anno feliciter currenti 1666 die undecima Januarii ex solenissimis partium controversiis factae, circa officium consulatus nobilem dominum Henricum Mones, ex rationibus ibidem insinuatis, ad vitae tempora conservare dignata est, petens easdem ad acta praesentia immetricari et se circa gratiam sacrae regiae maiestatis, quae ad dies vitae protraxerit conservari, quarum quidem literarum is est, qui sequitur, tenor verborum: Jan Kazimierz, z Bożey łaski król polski, etc. Urodzonemu Stephanowi Carolowi Bylińskiemu—wóytowi, szlachetnym y sławetnym burmistrzom, raycom, ławnikom y wszytkiemu magistratowi miasta naszego Wilna, wiernie nam miłym, łaskę naszą królewską. Urodzony, szlachetni y sławetni, wiernie nam mili! Z podziwieniem to niemałym przychodzi nam wiedzieć, że ww. in praeiudicium praw y przywileiów

erectionis prawa maydeburskiego, od świętey pamięci królów ichmościów ww. nadanego, y od nas potwierdzonego, ważyliście się szlachetnego Henrika Monesa, in religione christiana dissidentem, przez magistrat, ante hostilitatem będący, do rady przyiętego do burmistrzowstwa tak rok przypuścić, przez co siła iuribus et libertatibus tego miasta derogatum iest. Jakoż y wielmożni y urodzeni commissarze nasi, na zrewidowanie praw, temu miastu nadanych, y na weyrzenie we wszytkie porządki mieyskie y sporządzenie onych, także na rozsądzenie praetensionum zesłani, hunc abusum dekretem swym in perpetuum znieśli, a względem szlachetnego Monesa, który snać per rescriptum nostrum, ad male narrata z cancellariey w. x. Litewskiego otrzymany, do rady wszedł, ieśli w niey zostawać ma, do nas declarationem odesłali; tedy my uważywszy, że szlachetny Mones, non per temeritatem suam, ale per ignorantiam praw, temu miastu służących, beneficio rescriptu naszego, lubo nulliter otrzymanego, do rady wszedł, maiąc respect na wygodne ku nam y ku dobru ozeczypospolitey posługi iego, niechcąc aby pro meritis suis in dishonore zostawał, tą naszą declaratią onego w radzie magistratu Wileńskiego ad vitae eius tempora zostawuiemy, co iednak w przyszły czas in exemplum trahi niema, y praeiudicare iuribus miasta Wileńskiego nie będzie mogło. Chcemy tedy mieć po ww. aby szlachetny Mones przy tey łasce y declaratii naszey, sine ulteriori obolo osoby iego disquisitione, był zachowany. Wszakże abyście in posterum żadnych do magistratu, ani do ławice dissidentem in religione quocunque nomine nazwanych, podług dekretu noviter przez wielmożnych y urodzonych commissarzów ferowanego, przypuszczać sub nullitate electionis et privatione officii obranego, a na ostatek sub paenis arbitrarie irremissibiliter in contumaces irrogandis nie ważyli się, inaczey ww. nie uczynicie z powinności swey. Dan w Warszawie, dnia XXV miesiąca Januarii, roku Pańskiego MDCLXVI, panowania królestw naszych polskiego y szwedzkiego XVIII roku. Sequitur subscriptio manus s. r. m. domimi nostri clementissimi in hunc sensum: Jan Kazimierz król. (Locus sigilli maioris m. d. Lit.) Quibus literis s. r. m. domini nostri clementissimi, in eo, uti praemissum est, tenore publice relectis, nobilis magistratus Vilnensis cum ea, qua par est, reverentia, ad acta sua consularia suscepit; cuius orginale in archivo officii sui deposuit. Praesens vero instrumentum parti requirenti per depromptun extradi permisit.

1666 г. Января 25 дня.

Изъ книги № 5117 за 1666—1668 г., стр. 35—48.

66. Привилегія короля Яна Казиміра, данная Виленскому православному мѣщанину Прокопію Дорофеевичу на отправленіе должности бургомистра.

Король Янъ Казиміръ вслѣдствіе просьбы Прокопія Дорофеевича, православнаго Виленскаго бургомистра, вопреки проискамъ уніятовъ и римско-католиковъ, настоящею привилегіей утверждаетъ за нимъ это званіе съ оговоркою, что эта милость королевская должна распространяться только на личность Дорофеевича и отнюдь не на другихъ православныхъ мѣщанъ.

Feria quinta post festum purificationis gloriosissimae Mariae virginis, die quarta mensis Februarii, anno Domini 1666, in frequenti sessione et consessu nobilium dominorum proconsulum, consulum, consularium ac scabinorum Vilnensium, sportalis cancellariae, uti moris et iuris est, ad actum praesentem studio congregatorum, comparens personaliter nobilis dominus Procopius Dorofieiewicz—consul Vilnensis, exhibuit literas sacrae regiae maiestatis, domini nostri clementissimi, ad nobilem magistratum Vilnensem, de data Varsaviae die vigesima quinta mensis Januarii, anno Domini 1666 scriptas, quibus sacra regia maiestas, dominus noster clementissimus, praememoratum nobilem dominum Dorofieiewicz vigore remisso decreto commissoriali, non ita pridem Vilnae in anno feliciter currenti 1666, die undecima Januarii, ex solennissimis partium controversiis factae, circa officium consulatus, ex clementia sua regia, et rationibus ibidem insinuatis, sine praeiudicio tamen iurium et privilegiorum inclitae huius civitatis metropolitanae Vilnensis et magistratus graeci, in unione sancta cum ortodoxa ecclesia romana existentis, ad decisionem litis cum disunitis conservare dignata est, petens eaasdem literas ad acta praesentia immetricari et se circa gratiam sanctae regiae maiestatis conservari. Quarum quidem literarum iste est, qui sequitur, tenor verborum.

Jan Kazimierz, z Bożey łaski król polski etc. Urodzonemu Stephanowi Bylińskiemu — wóytowi, szlachetnym y sławetnym burmistrzym, raycom, ławnikom y wszytkiemu magistratowi miasta naszego stołecznego Wilna, wiernie nam miłym, laskę naszą królewską. Urodzony, szlachetni y sławetni, wiernie nam mili! Dano nam sprawę, iż gdy przed wielmożnemi y urodzonemi commissarzami naszemi, od nas do miasta naszego Wileńskiego w pewnych dla zrewidowania praw y przywileiów temu miastu służących, także y dla postanowienia porządków y rozsądzenia praetensii w zachodzących sprawach zesłanemi, controversia miedzy unitami y nieunitami, w radzie y magistracie będącemi, względem

obrania Prokopa Dorofiewicza na burmistrzowstwo tegoroczne zaczęła; tedy w tey sprawie wielebny xiądz Białozor, nominat episcopii Pińskiey, archimandrita Wileński, per interventionem swoim y magistratu w unii będącego imieniem stawaiąc y wykonania przysięgi na burmistrzowstwo szlachetnemu Dorofiewiczowi, obranemu iako nieunitowi broniąc, na pokazanie ſpraw y przywileiów, in partem Rusi, w unii będącey, służących, dilatii potrzebował, którey pomienieni wielmożni y urodzeni commissarze nasi onym nie bronili y tę sprawę do powtórnego swego na contiuuatią commissiey za innotescentią ziazdu swego odłożyli. A ratione szlachetnego Dorofiewicza, na burmistrzowstwo tegoroczne obranego, ieśli ma lite pendente na ten swóy urząd przysięgać y mieyśce swe, będąc nieunitem, zasiadać, ponieważ rescripta nasze in contrarium zaszły od nas pro declaratione odesłali. My tedy, uważaiąc wszytkie tey sprawy okoliczności, y bacząc to, że ieszcze samo oney principale negotium do rozsądku commissarskiego nie przyszło, a niechcąc aby przez to sprawiedliwości świętey nie ubliżyło się, zwysz rzeczonego szlachetnego Prokopa Dorofiewicza, przy teraznieyszym urzędzie burmistrzowskim, na który obrany iest, z clementii naszey królewskiey zachowuiemy, który aby bez żadnych disquisitii y contradictii do wykonania na ten urząd przysięgi był przypuszczony, mieć chcemy. Co iednak nic niema praeiudicować prawom y przywileiom in partem unitów służącym, y teraznieysza nasza deklaratia tylko osobie szczegulney szlachetnego Dorofiewicza, usque ad decisionem ultimariam causae praesentis miedzy unitami y nieunitami, o zasiadanie y obieranie do każdey religii ruskiey służyć będzie. Zaczym obyście ww. do tey wyrażoney naszey (sine praeiudicio praw unitom służących) declaratii skłoniwszy się, szlachetnego Dorofiewicza do przysięgi y do zażywania urzędu burmistrzowskiego przypuścili, chcemy mieć y roskazuiemy, inaczey nie uczynicie z powinności swey. Dan w Warszawie, dnia XXV miesiącą Januarii, roku Pańskiego 1666, panowania panstw naszych polskiego y szwedzkiego XVIII roku. Sequitur subscriptio manus s. r. m. domini nostri clementissimi, in hunc modum: Jan Kazimierz król, (locus sigilli maioris m. d. Lit.) Quibus iuris s. r. m. domini nostri clementissimi, in eo uti praemissum est tenore publicae relectis, nobilis magistratus Vilnensis, cum ea, quae par est, reverentia ad acta sua consularia suscepit; cuius orginale in archivo officii sui deposuit, praesens ut instrumentum parti requirenti per depromtum extradi permisit.

1666 г. Января 30 дня.

Изъ книги № 5116, за 1664—1668 г., л. 206.

67. Опредѣленіе Виленскаго магистрата по поводу нѣкоторыхъ безпорядковъ, возникшихъ въ цехѣ шапочниковъ между римско-католическими его членами и православными.

Виленскій магистратъ, разсмотрѣвши обоюдныя жалобы шапочниковъ римско-католическаго исповѣданія и православнаго по поводу нѣкоторыхъ безпорядковъ въ цехѣ и выслушавши дознанія и показанія радцевъ по этому дѣлу, сдѣлалъ постановленія слѣдующаго содержанія: виновныхъ подвергнуть соотвѣтствующему наказанію, а на будущее время цеху воздержаться отъ пьянства въ присутствіи королевскихъ привилегій; общественныхъ денегъ не расходовать на частныя и безполезные расходы, а прежде всего на церковь и оказывать должное почтеніе старшимъ.

W sobbothę dnia trzydziestego miesiąca Januarii, roku tysiąc sześćset sześćdziesiąt szóstego, w sprawie y akciey, którą uczciwi Stepan Walentynowicz—starszy cechu czapniczego Wileńskiego ex parte romana, y Jan Sawicki, swoim y wszytkiey braci pomienionego cechu imieniem, uczciwemu Janowi Horoszce, także starszemu tegoż cechu ex parte graeca, podług protestaciey apud acta praesentia w roku ninieyszym tysiąc sześćset sześćdziesiąt szóstym, dnia dwudziestego szóstego miesiąca Januarii zaniesioney, a przeciwnym sposobem, Jan Horoszko pomienionym starszym czapeczniczym w punctach niżey wyrażonych ad invicem przed szlachetnym urzędem burmistrzowskim radzieckim Wileńskim intentowali. Ten że szlachetny urząd burmistrzowski radziecki Wileński, po odprawioney przez szlachetnych pp. Piotra Bylińskiego y Grygiera Kostrowickiego—radziec Wileńskich, przy bytności mnie pisarza y sług urzędowych uczciwych Kazimierza Bernatowicza y Jerzego Kozłowskiego w cechu czapniczym, przy otworzoney skrzynce, we wszytkich praetensiach y differentiach ab utrinque zachodzących, verificatii y oney dostatecznie in loco iudiciorum wysłuchawszy, takową we wszytkich punktach, ex mutuo actoratu zachodzących promulgował sententią: A naprzód, ratione starszeństwa p. Horoszki na ten rok, iż po wykonaney przysiędze starsze mieysce zasiadł, żadna przy tey że przysiędze y potym nie zaszła contradictio, y w swey protestacyi starszeństwo onemu przyznawaią, przeto circa officium suum, na które raz przysiągł, zostawać powinien będzie. W drugim zaś punkcie względem uczciwego Andrzeia Charnałowicza, na ten czas młodszego brata, którego, iż nie privata authoritate, ani sam ieden pan Horoszko, ale z Basilim Jośkiewiczem—stołowym y Hrehorym Siemienowiczem — szafarzem, o pewne nieposłuszeństwo y nieuszanowanie panów starszych urzędowi doniosszy, cum adminiculo iegomości pana Jana Ohurcewicza—burmistrza Wileńskie-

go na ratuszu osadził, gdzie dzień y noc siedzieć musiał, iż nieposłusznych przywileia y artykuły cechowe więzieniem karać pozwalaią, Horoszko od impetitiey takowey wolnym ma zostawać. A co się tknie dwuch czapek na Walentynowicza, iedney za złotych piętnaście, drugiey za złotych dwanaście, w obrębie przez Horoszkę przedanych, te, iż mieni być Horoszko zapłacone, tąż asertią swoią cielesną przysięgą dnia trzeciego potwierdzić powinien będzie, do którey aby iako w rzeczy małey nie przychodziło, na ugodę do szlachetnego pana Konstantynowicza rayce obie strony odsyłaią się. Względem zaś czapki, przez Horoszkę u Charnałowicza wziętey, za którą sześć złotych residui praetendował, iż się z inquisitiey pana Koloszki — gospodarza cechowego, to pokazało, że to residuum weszło w porachunek, kiedy się do cechu Charnałowicz wkupował, przeto y w tym punkcie Horoszko wolen zastawać będzie. Co zaś strony pieniędzy cechowych półtoraset złotych za starszeństwa pana Sielawy, Stephana Adamowicza, starszych cechu czapniczego, Stephana Wekiery — stołowego, przez Jana Horoszkę, iako na tenczas szafarza tegoż cechu, od sławetnego Andrzeia Wierzbickiego, kupca mieszczanina Wileńskiego, odyskanych, a przez Horoszkę iakoby na swóy pożytek obróconych; iż się pomienione pułtorasta złotych w regestrach perceptowych nayduią, które nie przez iednego p. Horoszkę, ale przez wszytek cech, iako się z wydatków y regestrów roschodowych daie widzieć, na zbytki są obrócone, a podług praw y przywileiów, od świątobliwych królów wszytkim cechom nadanych, nie na co innego przychody cechowe z skrzynki brackiey, tylko na ołtarz y chwałę Bożą, a potym na potrzeby publiczne, iako to na chorągiew, bębny, dardy, muszkiety, prochy, ołowy y inną ammunicią cechową obracać się maią. Przeto pomienioną summę naydaley za ośm niedziel wszytek cech czapnicki contribuere y do skrzynki refundere rokiem zawitym powinien będzie, serio in futurum przykazuiąc, aby w przyszły czas dochody cechowe ni na co innego, tylko na ołtarz, przy cerkwi świętey Tróycy ruskiey będący, a na publiczne potrzeby wyżey pomienione obracane były. A że się to pokazało, że pan Stanisław Szymkiewicz—kusznierz, względem zabawy czapeczniczey małżonki swey dwie dardzie sprawić do cechu czapniczego obiecywał, a oni dziesięć złotych gotowemi wzięli, y to in luxum obrócili, tedy nieodwłocznie dwie dardy z proporcami porządne do cechu sprawić powinni będą. Nakoniec względem złotych ośmnastu, na świecę do cerkwi przed Bożym narodzeniem przez Horoszkę wziętych, iż dziesięć złotych wydał, a residuum circa retentores, to iest, przy samym że Horoszce półtora złotego, przy Walentynowiczu także półtora złotego, y przy Juszkiewiczu tyleż, niewydaney na świece składanki zaległe, to indelate oddać, y świece z tych pieniędzy sprawić powinni będą. A z actoratu Jana Horoszki przeciw uczciwemu Janowi Siwickiemu o to, iakoby do czapek złotogławowych, passamany y koronki bantaierowe przyszywaiąc za złote miał udawać y przedawać, ponieważ się nic takiego na pana Siwickiego niepokazało, przeto pan Siwicki wolen. W drugim zaś punkcie: iż to na uczciwych Stephana Walentynowicza y Jana Siwickiego, starszych przeszłorocznych, pokazało, że oni na urząd starszeństwa nie przysięgaiąc cechom rządzili, dochodami y roschodami szafowali,

wczym się przywileiom iego królewskiey mości y artykułom cechowym, od szlachetnego magistratu nadanym, sprzeciwili, a zatym w winy siedzenia w więzieniu, w tych że artykułach o nieposłusznych opisanego, popadli y na większe karanie zasłużyli, którą paenę urząd moderuiąc, półkamienia wosku na ołtarz bracki starsi przeszłoroczni, a drugie półkamienia wszytek cech za to, iż urzędowi wcześnie o niewykonaney przez starszych przysiędze nie oznaymił, nieodwłocznie dać powinien będzie. A in futurum serio urząd y pod winami, tak w artykułach cechowych iako y w prawie pospolitym opisanemi, cech czapniczy napomina, aby żadnych piiatyk y zbytków przy przywileiach iego królewskiey mości y otwartey skrzynce nie czynili, pieniędzy cechowych ni na co innego, tylko na chwałę Bożą y na potrzeby cechowe obracali, starszych w należytym poszanowaniu mieli, starsi zaś młodszych w cichości rządzili, y cech sprawowali, postrzegaiąc na się win, w tychże punktach opisanych. Co iest zapisano.

1666 г. Февраля 3 дня.

Изъ книги № 5117, за 1666—1668 г., стр. 52.

68. Жалоба Виленскихъ кожевниковъ на рѣзниковъ потому поводу, что эти послѣдніе незаконно продаютъ сырыя кожи.

Кожевники приносятъ жалобу на рѣзниковъ и купцовъ, что они занимаются продажей сырыхъ и выдѣланныхъ кожъ и требуютъ, чтобы рѣзникамъ разрѣшено было продавать только тѣ кожи, которыя остаются у нихъ послѣ боя скота, а купцамъ только для покрытія товаровъ и витинъ въ остальныхъ же случаяхъ чтобы кожи подвергались конфискаціи и вырученныя отъ продажи деньги чтобы шли на ремонтъ городскихъ стѣнъ.

Instantiam facientibus honestis Petro Malkiewicz et Casimiro Barszczewski, annuis contubernii cerdonum Vilnensium senioribus, suo totiusque confraternitatis nomine agentibus, citati sunt ad nobile officium consulare Vilnense famati Joannes Baczyński et Georgius Beczys—contubernii lanionum Vilnensium seniores, contra quos personaliter comparentes et terminum hodiernum attentantes, per nobilem Michaelem Prokopowicz—plenipotentem suum, reproducta protestatione in anno feliciter currenti 1666, die tertia mensis Februarii, apud acta praesentia contra seniores lanionum facta, eosdem accusabant in eo: Quod videlicet laniones non iam pecora, verum etiam cutes et coria, in praeiudicium cerdonum, coëmant, lanionibusque senioribus cutes ex

pecoribus mactatis detractas cerdonibus vendere inhibeant ac impediant; proinde uti refragarios pro eiusmodi inhibitione, paenis arbitrariis puniri, et cutes bovinas in macellis iuxta antiquam consuetudinem venui exponi petierunt, vetante praesertim privilegio confirmationis divae memoriae Vladislai quarti, in anno 1636, Vilnae die 15 Septembris contubernio cerdonum benigne indulto, ex cuius originali, paragraphum transumptum obtulerunt, sequentis tenoris:

Tak też strony skór kupowania, ale surowych, niewyprawionych, aby niewolno było przekupionom wszelakim, także też Żydom, Tatarom, także y kupcom z inszych miast y miasteczek przyiezdżym, na kożdym y wszelakim mieyscu, iawnie y pokątnie skupować, krom braci y mistrzów tego rzemiosła kożemiackiego, białoskurników; krom kupców Wileńskich, tym wolno będzie dla przykrywania towarów, które wożą, tak na wozach, iako też y na wicinach, a daley inszym niewolno pod utraceniem tych skór na urząd burmistrzowski y radziecki Wileński, które także maią bydź obracane na poprawy murów mieyskich. Także też rzeznicy aby żadnych skór nie kupowali y skupowanych aby nie przedawali, krom tych, które sami u siebie z bydła bitego maią, także aby żadnemi skórami surowemi y wyprawnemi nie handlowali y z miasta nie wywozili, pod utraceniem tych skór na poprawę murów miesckich, a to tak sami przez się, iako też per subordinatas personas, aby się tego nie ważyli. Na te skóry grabione mieysce pewne ma bydź pod ratuszem, które za co się przedawać przez szafarze mieyskie będą, spisać się maią, y poprawa z tego murów miesckich bydź ma. Także skupowanie y handlowanie skórami wszytkiemi y inszym rzemieśnikom zabronione bydź ma, pod winą utraceniem wszytkich skór, iako się iuż wyżey mianowało. Czego wszytkiego starsi bracia tego cechu białoskurnickiego doglądać y postrzegać maią. A takowe uporne do urzędu burmistrzowskiego y radzieckiego opowiadać, z których zarazem sprawiedliwość ma bydź uczyniona, y te grabieży do nich maią bydź oddawane. Quo paragrapho publice relecto, circa eiusmodi privilegium se conservari postularunt, et ne in futurum cutes, a lanionibus, tam privatim, quam publice coëmantur, mactatorumque boum coria in macellis venui exponantur, sententia officium cogi petierunt. Quam actorum propositionem citati exaudita per nobilem Arnolphum Zaleski—patronum suum, terminum revidendi privilegii una et respondendi concedi sibi petierunt, et per interlocutoriam officii ad primam iuris obtinuerunt.

1666 г. Февраля 10 дня.

Изъ книги № 5117, за 1666—1668 г., стр. 59.

69. Жалоба Виленскихъ солодовниковъ на другихъ цеховыхъ, дѣлающихъ подрывъ ихъ ремеслу.

Виленскіе солодовники приносятъ жалобу на поименованныхъ, въ этомъ же документѣ разныхъ ремесленниковъ, что они скупаютъ привозный хлѣбъ, мѣряютъ своими частными мѣрами, дѣлаютъ солодъ и пиво и тайно продаютъ горожанамъ, чѣмъ причиняютъ убытки не только солодовникамъ, но и городу. Ссылаясь на 13 и 18 §§ своего устава, солодовники требуютъ воспрещенія такихъ и подобныхъ дѣйствій подъ страхомъ конфискаціи незаконныхъ товаровъ.

Ad instantiam honestorum Christophori Pipirowicz, Marci Maciulewicz, Stanislai Słuszkiewicz—civium polentariorum Vilnensium, citati sunt ad nobile officium consulare Vilnense, per famulos officii iuratos honestos Casimirum Bernatowicz et Georgium Kozłowski, honesti Stanislaus Liniewicz, Petrus Paszkiewicz—lanio, Nicolaus Żudziewicz — lupularius, Simon Januszkiewicz, Petrus Budrewicz—cives Vilnenses, contra quos, nomine totius contubernii sui per nobilem Michalem Prokopowicz, propositionem in scripto parato obtulerunt tenoris sequentis:

Sławetni Krzysztof Pipirowicz, Marek Maciulewicz y Stanisław Słuszkiewicz—starsi cechu słodowniczego Wileńskiego, imieniem swoim y wszytkiego cechu słodowniczego czyniąc, dali zapozwać przed szlachetny urząd burmistrzowski y radziecki Wileński sławetnych Stanisława Liniewicza—garbarza, Piotra Paszkiewicza—rzeźnika, Mikołaia Żudziewicza—chmielnika, Symona Januszkiewicza—bywszego dragarza y Piotra Budrewicza—pilnika, mieszczan Wileńskich, o to: iż oni, maiąc swoie rzemiosła y zabawy, (w których im actorowie żadnym nie przeszkadzaią sposobem), in convulsionem nie tylko praw y przywileiów, cechowi słodowniczemu od ś. pamięci królow iego mościów polskich y wielkich xiążąt Litewskich, a osobliwie naiaśnieyszego króla iegomości teraznieyszego, szczęśliwie nam panuiącego, miłościwie nadanych, ale też y wszytkiemu miastu służących, ważą się: *Naprzód*, z domów swych, na przedmieściu będących, a od pola niedalekich, na gościńce różne wybiegać y do siebie goście y podwody ze zbożem wszelakim na targ przyiezdże zaprowadzać. U których drożey, niżeli na rynku zboże przekupiwszy, miarą swą privatną, a podobno nad słuszność większą, gubiąc provent publiczny, od teyże miary przychodzący, odmierzaią, a potym takowe zboża na słody przerobiwszy, różnym ludziom potaiemnie z domów swoich, nie wkupiwszy się, ani wpisawszy się do cechu słodowniczego, przedaią y piwa na wyszynk robią. Które ich występki, iż wyraźnym dwóm artykułom w przywileiu, cechowi słodowniczemu

nadanym, niżey położonym,—mianowicie: trzynastemu y ośmnastemu są przeciwne, domagaią się actorowie, aby pozwani za to, że z domów swych w pole wybiegaiąc, zboże przekupuią, winą o przekupniach opisaną, per sententiam nobilis officii karani byli, y in futurum żeby się tego nie ważyli się sub paenis maioribus inhibere. *Powtóre,* słody wyrobione przez nich że samych, y zboża nierobione przez tychże pozwanych kupowane, y w domu ich nayduiące się, aby zabrane były, y per medium tak na restauratią murów mieyskich, iako y do skrzynki cechu słodowniczego, obrócone były. *Potrzecie,* ponieważ do miary provent należący gubią, iako publicum bonum, a niemal contractant sami in crimen et paenam peculatus popadli. *Po czwarte,* ex quo słody, iako towar sobie nienależący y prawem zabroniony, w domach swych wyrabiaią y piwa robią, y one słody wyrobione ludziom potaiemnie przedaią, aby confiscatio słodów tych podług artykułów adinventa była, y żeby in perpetuum, (póki do cechu słodowniczego nie wpiszą się y nie wkupią) słodów wyrabiać, ani przedawać, sub paenis, in privilegio expressis, nie ważyli. Co podaią salvo iure addendi, corrigendi, minuendi meliorandique cetera reservato, protestantes de damnis et litis expensis.

Artykuł trzynasty: Takowemu że przekupstwu zabiegaiąc to stanowiemy, że każdy brat zabawy słodowniczey ma mieć moc wychodzić przed bramę na przedmieścia, na drogi y takich donosić, którzyby z mieszczan miasta tego ważyli się zboża wszelakie po drogach przymuiąc, lubo ku swemu prywatnemu pożytkowi, a zgubie publiczney, lubo po części, tak y na rynku zakupować ogułem, lubo albo do sklepów na drogość zsypować, takowego każdego doniesionego magistrat zabraniem zboża, a per medium na poprawę murów mieyskich y na cech słodowniczy obróceniem, ieśli by był doświadczony, inszych zaś według występków karać będzie.

Artykuł ośmnasty. Ponieważ słodownicy, pilnuiąc swey zabawy, kupcom y innym rzemiosłom nie przeszkadzaią, siła iest takowych kupców y innego rzemiosła ludzi, którzy przy kupiectwie y rzemieśle swym cechowym słody robią y z nich piwa robią; zaczym aby takowe w robieniu słodów pod zagrabieniem onych, których dwie części na cech słodowniczy. a trzecia część na urząd mieyski Wileński należeć ma, przeszkody słodownikom nie czynili. A ieśliby rzemiosłem słodownickim bawić się y żywić chcieli, aby do cechu słodowniczego wkupili.

Contra quam propositionem citati nomine superius specifitati, per nobilem Arnolphum Zaleski plenipotentem suum, terminum respondendi petierunt, quem de beneficio iuris obtinuerunt.

1666 г. Мая 15 дня.

Изъ книги № 5117, за 1666—1668 г., стр. 238.

70. Жалоба Виленскаго сапожничьяго цеха на Виленскаго же купца Качановскаго по поводу незаконной торговли послѣднимъ сапогами.

Сапожники, ссылаясь на свои привилегіи и указывая на незаконныя по ихъ мнѣнію дѣйствія купца Качановскаго, продавшаго 20 паръ сапоговъ другому купцу, требуютъ, чтобы купцамъ воспрещено было заниматься торговлей сапогами на томъ основаніи, что въ привилегіяхъ сапожниковъ ясно сказано: *что купцы получаютъ свои доходы отъ купли и продажи, а ремесленники отъ работы и продажи*; при этомъ сапожники съ разрѣшенія магистрата имѣютъ свои лавки и платятъ городу пошлины за право торговли.

Sabbatho pridie dominica iubilate, die decima quinta mensis Maii, anno Domini 1666. Citatus est ad nobile officium consulare Vilnense, pro die hodierna, famatus Theodorus Kaczanowski, civis et negociator Vilnensis, ex instantia famatorum Stanislai Pieczurowicz et Theodori Sawicz, seniorum contubernii sutorum Vilnensium et Petri Wersocki atque Andreae Buywiłczyk, dispensatorum eiusdem contubernii annuorum, nomine totius contubernii sui sutorialis et suo agentium, qui inhaerendo privilegiis suis, a serenissimis regibus benigne collatis, propositionem suam per nobilem Joannem Lisiecki, causae praesentis patronum, contra supra nominatum Theodorum Kaczanowski, de re in ea expressa formatam, in scriptis obtulerunt, in hunc qui sequitur modum.

Intentowana iest actia od panów szewców panu Fiedorowi Kaczanowskiemu, kupcowi Wileńskiemu, ratione convulsionis privilegiorum sacrae regiae maiestatis, od naiaśnieyszych ichmościów królów polskich Stephana y Zygmonta nadanych: iż pan Kaczanowski ważył się przedawać bóty par z dwadzieścia w Wilnie kupcowi drugiemu przeciwko prawu y wolnościom, cechowi szewskiemu nadanych. In confirmationem propositionis suae producuią actores przywiley iego królewskiey mości Zygmunta trzeciego, w którym tak pisze: Nolumusque a quoquam in domibus tam publicis, quam privatis per alterius conditionis homines calceos divendi, vel aliunde in civitatem Vilnensem advehi, cum id maxime reipublicae ordinem turbare, et commodis ipsos magistros opificii defraudare consueverit; in contrarium non facientes, officium, sub cuius iurisdictione tales reperti fuerint, advertere tenebitur, et advertendi plenam facultatem habebit, quos nemo tueri sibi praesumat.

Drugi przywiley Stephana króla: Nemo audeat propolis ex illorum coria ad divendendum labores sutoreos exercere, aut Armenis, vel hospitibus ad hospitium commune civile—vulgo safian dicto, ex corio

illorum labores, seu calceamenta conficere, quae deinde hic Vilnae in damnum et detrimentum totius contubernii, inde sibi victum quaeritantis, divenderint, quando quidem huic artificio operam non dederint, neque illud non didicerint. Verum tamen liberum erit fratribus labores propolis et Armenis ex illorum corio diversi generis conficere, si videlicet ex urbe exportarent, ac eveherent in alia loca ad divendendum, Unde loculenter patet, że żadeu ważyć się niepowinien bótów tu w Wilnie przedawać, ale ich każą za miasto wywozić, albo wynosić na insze miesyca ku przedaniu.

Którym przywileiom applauduiąc magistrat destinavit locum publicum et privilegiatum do przedawania bótów, od którego mieysca pewną w rok szewcy płacą kwotę magistratowi, nie po Jmbarach tedy, nie po sukiennych, ani korzennych kramach, bóty przedawane bydź maią, ale in loco publico, ad id destinato. Militat pro parte loci aequitatis ratio, quae semper hortatur ad optima: a naprzód etymon vocis, bo kupiec dicitur od kupienia y przedania, rzemieśnik od robienia y przedania, y iako kupcowi primo essentiale est kupić y przedać, rzemieśnikowi także essentiale zrobić y przedać, skąd patet luculenter, że kupiec to tylko przedawać ma y tym handlować, co kupi, a nie to, co rzemieśnik zrobi. Interest to ad bonum regimen civitatis, aby każdy podług stanu swoiego swoiey pilnował zabawy y handlu, kupiec łokcia y wagi, która mu należy do kupiectwa; rzemieśnik wzaiem swoich instrumentów, które mu należą do rzemiosła; iako sukiennik sukna, korzennik korzenia pilnować ma, tak rzemieśnik rzemiosła, zkąd pożywienie ma. Y iako rzemieśnikowi nie wolno suknem, ani korzeniem kupczyć y one przedawać, tak y kupcowi nie wolno tym kupczyć, czym się rzemieśnik żywi y handluie. A to dla tego, że ordo anima rerum y ex communi illo principio: quam quisque norit artem, in hac se exerceat. Accedit y to, że gdyby kupcowi wolno było bótami handlować, toż y sukniami gotowemi, czapkami y innemi towarami, które z rąk rzemieśniczych pochodzą, ob paritatem rationis, y było by u iednego kupca wszytko, contra ordinem totius reipublicae, w którey distinctio miedzy kupcem a rzemieśnikiem, y miedzy kupcem a kupcem observatur, bo distincta ratio bławatnika od sukiennika, sukiennika od korzennika, y innych, daleko więcey szewców od kupców.

Ad extremum consuetudo ipsa, która optima est legum interpres, y samo codzienne uczy nas doświadczenie, że żadnemu kupcowi nie wolno bótami handlować tu w Wilnie, y nie tylko tu w Wilnie ab antiquo, ale y w innych miastach żaden kupiec bótów nie przedaie, ale ie sami szewcy przedaią, iako to w Lublinie, w Krakowie, w Warszawie y wszędy, gdzie szewcy swoie iatki maią. Że tego tedy przedtym nie bywało, toć y teraz być nie ma, iako to novitas odiosa.

Gdyby to miało impune uyść panu Kaczanowskiemu, kupcowi Wileńskiemu, tollerentur iura et privilegia królów ichmościów, ab antiquo nadane, tolleretur locus privilegiatus, a magistratu designatus; etymon vocis nil sonaret, bonum regimen civitatis evanesceret; commiscerentur quadrata rotundis, nulla esset disparitas et disctinctio, miedzy kupcem, a rzemieśnikiem y miedzy kupcem a kupcem, tolleretur denique consuetudo generalis, in regno Po-

loniae magnoque ducatu Lithuaniae recepta; tolleretur denique fundus kaplice ś. Anny, od oyca świętego uprzywileiowaney, bo by tolleretur ratio essentialis contubernii szewców, przywileiami królów ichmościów dobrze obwarowana. Proszą tedy szewcy, aby te bóty były na urzędzie pokładane, które są iudicialiter zaaresztowane, aby podług praw y przywileiów na szpital albo na kaplicę ś. Anny byli oddane; a pan Kaczanowski (ne alii tam illicitos audeant ausus) aby mulctam et emendam iudicii zapłacił. Co do sądów waszmościów miłościwych panów actores podaią, salvo iure addendi, minuendi meliorandique sibi reservato, protestando de damnis et litis expensis secutis, et subsequendis. Contra quam propositionem replicandi et privilegia contubernalia sutorum Vilnensium revidendi, terminum per octavam nobilis Joannes Berkinowicz—referendarius Vilnensis, nomine citati Theodori Kaczanowski et communitatis mercatoriae Vilnensis pro eodem Kaczanowski interveniente accepit.

1666 г. Мая 22 дня.

Изъ книги № 5117, за 1666—1668 г., стр. 262—267.

71. Возраженіе Виленскаго купечества на жалобу сапожничьяго цеха, въ которой купецъ Качановскій обвиненъ въ незаконной продажѣ 20 паръ сапоговъ.

Въ этомъ возраженіи купцовъ противъ протеста сапожниковъ повторяются прежніе доводы со ссылками на §§ городоваго права. Купцы остаются при своихъ мнѣніяхъ, т. е., что привилегіи сапожниковъ выхлопотаны у королей и исправлены безъ вѣдома и согласія магистрата, вслѣдствіе чего они требуютъ пересмотра этихъ привилегій; что купцы, хотя и не имѣютъ въ своихъ привилегіяхъ опредѣленнаго указанія на торговлю сапогами, тѣмъ не менѣе въ нихъ и такіе товары обозначены общимъ названіемъ „artefactis“.

Nobilis Joannes Berkinowicz, referendarius Vilnensis, uti et tanquam defensor causae principalis sui citati Theodori Kaczanowski et communitatis mercatoriae Vilnensis, pro eodem Kaczanowski interveniens, dilationi in eo obtentae satisfaciendo, replicam contra propositionem sutorum exhibuit scripto sequenti exaratam tenoris eiusmodi: *Replika na przywileie y puncta panom szewcom starszym a communitate podana.* Produkowali panowie szewcy privilegium sacrae regiae maiestatis Sigismundi tertii, który wyprawili u króla iego mości in anno 1597, die 20 Martii, w którym tak opisuie: Et quoniam pro ornatu altaris sumptus facere, oneraque civitatis proferre tenebuntur, dignum esse iudicamus, ut nemo in civitate Vilnensi, cuicunque iurisdictioni subiectus, artem exercere audeat, qui in fraternitatem inscriptus et susceptus non sit, nolu-

mus a quoquam in domibus tam publicis, per alterius conditionis homines calceos divendi, vel aliunde in civitatem Vilnensem advehi, cum id maxime reipublicae ordinem turbare et commodis ipsos magistros opificii defraudare consveverit. In contrarium facientes officium, sub cuius iurisdictione tales reperti fuerint, advertere tenebitur et advertendi plenam facultatem habebit, quos nemo tueri sibi praesumat. Na ten prywiley talis responsio.

Panowie szewcy bez consensu nobilis magistratus u króla iegomości ten przywiley wyprawili, a mamy wyraźne prawo: Jur. Mun. *artykuł dziewietnasty* glos. rzemieśnicy wszyscy, by też y miasto wolne było, a pana nad sobą miało, abo nie miało, także y mieszczanie wszyscy podlegli władze y roskazaniu burmistrzów y radziec, choćby też burmistrze y rayce pana abo króla nad sobą mieli; bo iż pan abo król wszytkiego, co ku dobremu rzeczypospolitey należy, sam doglądać nie może, przeto na mieysce swe obiera y wysadza urzędniki y przełożone, którzy tego doglądaią.

2. Ci żadnych ustaw, ani wilkierzów stanowić sobie ku pożytkowi swemu nie mogą bez woli y pozwolenia radzieckiego, abo pana ziemie oney, abo przełożonego w mieście, a to się rozumie o sprawach, które by potwierdzenia potrzebowały, bo w rzeczach małych, które żadney szkody miastu nie niosą, potwierdzenia nie potrzebuią.

3. Jeśli by też cech którykolwiek listów abo potwierdzenia na porządki swe potrzebował, iako gdyby listy im pierwiey od miasta dane pogineli, tedy o insze radziec prosić, y oni one im dać mogą. Jur. Mun. artykuł 44 glos. to tu expresse wyraża, że pierwiey od magistratu maią prosić o potwierdzenie porządków, a to dla tego, iż nobilis magistratus weyrzawszy w artykuły co dobrego approbat, co szkodliwego wyrzuca.

Item producowali drugi przywiley Stephana króla in anno 1579, die 1-ma Julii: Nemo audeat propolis ex illorum corio ad divendendum labores sutoreos exercere, aut Armenis vel hospitibus, ad hospitium commune civile, ex corio illorum vulgo saphan dicto, labores seu calceamenta conficere, quod deinde hic Vilnae in damnum et detrimentum totius contubernii, inde sibi victum quaeritantis divenderent, quandoquidem huic artificio operam non dederint, neque illud didicerint. Verum tamen liberum erit fratribus labores propolis, et Armenis ex illorum corio di versi generis conficere, si videlicet ex urbe exportarent et eveherent in alia loca ad divendendum idoneum; gdzie prawią, żaden ważyć się niepowinien bótów tu w Wilnie przedawać, ale ich każą za miasto wywozić.

R. Lubo ten przywiley nihil contra nos, ale to naprzód wnaszamy, iż y ten przywiley bez consensu szlachetnego magistratu w. mościów gdzie wiem to refutuiąc.

Był na tenczas król iegomość w Wilnie; nie prosząc nobilem magistratum o potwierdzenie artykułów, panowie szewcy u króla iegomości wyprawili. Co czytam z ichże przywileiu: Proinde cum hic Vilnae principaliores viri artificii sutorum ad nos venissent, humiliterque nobis per certos consiliarios nostros supplicassent, ut communitatem seu contubernium fraternitatis, in ipso eorum artificio, itemque ius sive statuta, quibus se regere et moderare debebunt, authoritate nostra regia approbare, ratificare, confirmareque dignaremur, in hunc subsequentem modum; to iuż nie od szlachetnego magistratu, ale od samego

króla imości. A co napisano: Nemo audeat propolis, uti superius scriptum, sic refutatur; w tym przywileiu nie pisze: nemo audeat mercator, ale nemo audeat propolis, a propolis significat partacz, któremu zakazuią z ich skór, vulgo safian, robić, a pogotowiu przedawać Ormianom abo gościom, który by na przeszkodę wszytkiemu cechu abo uymy pożywienia każdego cechowego był, ponieważ się tego nie uczył. W tym że przywileiu prawi: Verum tamen liberum erit fratribus labores propolis et Armenis illorum corio diversi generis conficere, si videlicet ex urbe exportarent et eveherent in alia loca; ale kupiec nie robi sam, lecz daie szewcowi, magistrowi, z różnego safianu bóty zrobić, y zapłaci od roboty komuż? szewcowi. Tedy iuż kupcowi wolno przedać, bo ku lepszemu onym, że gdy da kilkadziesiąt par bótów urobić szewcowi, kilkadziesiąt złotych od roboty weźmie. Do tego mamy artykuł 13 w porządkach kupieckich: Cum consensu nobilis magistratus deinde idem articuli confirmati privilegio principis Vladislai quarti 1636, die 3-tia Septembris, gdzie ten artykuł tak opiewa:

Wszyscy tu w Wilnie urodzeni, którzy kolwiek w zabawach kupieckich od rodziców swoich postępek iaki wzieli, y on dotąd continuią, y wszyscy przychodzy, którzy z młodszych lat w mieście Wileńskim u panów swych posługuiąc około handlów kupieckich rozmaitych, lub to na łokieć, wagę y miarę suknem, axamitami y różnego nazwiska iedwabnemi czamletami, grubrynami, muchaiarami y hanszkotami, płótnem, rąbkami, korzeniem różnym, cyną, miedzią, ołowem, żelazem, ambarnemi artefactis towarami, iuchtą, skórami, woskami, łoiami, chmielami, lnem, konopią, popiołami, solą, śledziami, tureckiemi y perskiemi kobiercami, oponami, kilimami etc. etc., y różnemi napoiami etc. y iakiego kolwiek nazwiska podobnemi towarami; tu notandum ambarnemi, artefactis towarami, kiedy co kupiec da robić rzemieśnikowi y zapłaci, wolno z kramu przedać, iako mamy in simili, da kupiec urobić ze śrebrem uzdeczkę złotnikowi, za robotę zapłaci y przeda ie z kramu komu chce, rzemieśnik także, co urobiwszy w domu, niesie do kupca na Ambary y przedaie, iako ślosarz, muszkiety, bandolety, pistolety, obuszki różne, alias siekierki, szkatuły, obicia do kramów; kowale: gozdzie różne łatne y guintowe, zawiasy; siodlarze—siodła; rymarze szleie, pasy różne, uzdeczki; żamsznicy amelie, miecznicy szable oprawiaią, na Ambary kupcom przedaią; szewcy także bóty urobiwszy kupcowi, za robotę biorą. A do tego non satisfacerent toti reipublicae panowie cechowi, gdyby iako antiquitus z miast innych różni kupcy towary różne nie przywozili, a kupcom znowu przedawali, v. g. ze Gdańska, z Królewca różney cyny, miedzi, ołowa kupiec przywiozszy, wolno mu komu przedawać y na sztukę z kramy przedawać iako misy, talerze, flaszy cynowe, kotły, banie y inne wszelkie a wszelkie towary, które wolno kupcowi handlować, ile czym zechce, podług praw y porządków communitatis y nunquam satisfacerent panowie cechowi reipublicae, a u kupców wszytkiego dostanie.

Contra 1-mam rationem. Piszą od panów szewców, iż którym przywileiom applauduiąc magistrat destinavit locum publicum, et privilegia, tam do przedawania dał locum ad vendendum nobilis magistratus, ale prosi communitas nobilem magistratum, aby de nova radice dane były artykuły pa-

nom szewcom, które oni ad trutinam nobili magistratui podać maią, co szkodliwego reipublicae będzie wyrzucić wolno ich mościom, deinde erit confirmatio principis iako communitas ma, y inne cechy, bo idzie de bono regimine civitatis et universae reipublicae.

Contra 2-dum. Militat pro parte vis aequitatis, bo kupiec dicitur od kupienia y przedania, rzemieśnik zaś od robienia y przedania. To prawda, że kupiec kupiwszy skóry daie do robienia rzemieśnikowi, iako y teraz uczynił nasz kupiec pan Kaczanowski, lecz nie sam robił, dał szewcowi robić y zapłacił za robotę, ale wolno kupcowi wszelkiemi towarami handlować, ile iakiemi kolwiek może.

Contra 3-tium. Interest ad bonum regimen civitatis, aby każdy podług stanu swoiego swoiey pilnował zabawy y handlu; kupiec łokcia y wagi, rzemieśnik wzaiem swoich instrumentów, lecz kupiec nie tylko łokciem, wagą, ale różnemi towarami, dołożono też to w artykułach *artefactis*, to iest rzemieśniczą robotę przedawać wolno.

Contra 4-tum. Gdyby wolno było bótami kupcowi handlować, toć y sukniami gotowemi, mówiemy że wolno, bo dawszy rzemieśnikom z skór vulgo safian urobić, wolno y przedać.

Contra 5-tum. Consuetudo ipsa, która iest optima legum interpres, y same codzienne uczy nas doświadczenie, że żadnemu kupcowi niewolno bótami handlować, bo nie tylko tu w Wilnie ab antiquo, ale w innych miastach żaden kupiec bótów nie przedaie: iako przed tym kupcom niebronno było kupować y przedawać, ale zawsze wolno było nie tylko bótami, szablami, strzelbą, kulbakami, tureckiemi skórami, a innemi różnemi towarami y napoiami handlować (nie iako teraz, że y szewc szynk ma, y inni cechowi co nie powinni mieć, prosi nobilem magistratum communitas, aby im szynki wszelkie zakazane byli per admonitionem w mieście primario, gdyż napotym secundario gdy się ważyć będą, wszytko communitas zabierze podług praw y przywileiów swoich), tedy iako przedtym wolno było dać robić rzemieśnikom y zaplacić, tak y teraz nie mogą zabronić.

Contra 6-tum. Gdyby to miało impune uyść panu Kaczanowskiemu, tollerentur iura et privilegia królów ichmościów ab antiquo nadane; lecz ut superius scriptum, że haec privilegia principum impetrata absque consensu nobilis magistratus, a tu p. Kaczanowski w tym nic nie winien, bo z skór własnych tureckich dał robić, tedy ie nie sam robił, kiedy szewcowi zapłacił za robotę.

Prosi tedy communitas nobilem magistratum, żeby te przywileia królów ichmościów, które absque consensu waszmościów boni regiminis impetrata, porządki swoie trutinam nobili magistratus podali, ne sit nocivum toti reipublicae; pan Kaczanowski aby z aresztu był uwolniony, y co daremno pana Kaczanowskiego panowie szewcy turbowali, aby to dekretem swoim nobilis magistratus nakazał, expensas pana Kaczanowskiego aby szewcy onemu wrócili, y aby się więcey nie ważyli turbować panów kupców, mulctam et emendam iudicio zapłacić, walutę założyć pro arbitrio w. ichmościów, aby abhinc żaden nie był z kupców turbowany, wszakoż imże pożytek, kiedy kupiec onym daie bóty robić.

To wszytko podawszy w. mościom, naszym miłościwym panom, communitas, salvo et illaeso iure addendi, minuendi, me-

liorandique, protestatur de damnis et litis expensis, secutis et subsequendis. In contrarium seniores contubernii sutorum, in prima instantia denominati, per suum causae patronum nobilem Joannem Lisiecki duplicare volentes, terminum ad futurum iuris concedi petierunt et obtinuerunt.

1666 г. Мая 24 дня.

Изъ книги № 5117, за 1668—1668 г., стр. 269.

72. Вторичное возраженіе Виленскихъ сапожниковъ противъ купца Качановскаго и всего купечества.

Въ этомъ вторичномъ возраженіи сапожниковъ противъ Виленскаго купечества повторяются тѣже самые доводы и по поводу тѣхъ же обстоятельствъ, которые были уже изложены въ первомъ ихъ протестѣ; разница заключается только въ нѣкоторыхъ частностяхъ и способѣ выраженій. Сущность этой полемики заключается въ томъ, что сапожники отстаиваютъ свои права на торговлю сапогами и требуютъ, чтобы купцы или записывались въ цехъ, или же отказались отъ этого вида торговли. Справедливость этого вывода они основываютъ какъ на томъ, что было бы весьма несправедливо дозволить купцамъ извлекать двойную выгоду изъ одного и того же предмета, что противно законамъ божескимъ, такъ и самой привилегіи, дарованной купцамъ, въ которой ничего не сказано на счетъ продажи сапоговъ.

Dilationi ad duplicandum obtentae satisfaciendo nobilis Joannes Lisiecki, uti et tanquam plenipotens contubernii sutorum Vilnensium, scriptum duplicationis contra replicam famati Theodori Kaczanowski — civis et negotiatoris Vilnensis, tum et communitatis mercatoriae Vilnensis, produxit, eum tenorem, prout infra in se continentem. Na replikę pozwanego, za którym się tota communitas bierze, duplicant actores sequentibus:

Replicat citatus y przy nim communitas, że te przywileia aktorów są sine consensu magistratus, alleguiąc prawo iuris municipalis. art. 19—21 gloss. Rzemieśnicy etc.; duplicant actores quo ad consensum primo: Że te przywileia są cum consensu, bo ordinatio loci a magistratu do przedawania bótów sine consensu reali bydź nie mogła; a nie tylko magistrat, ale y sami kupcy na to pozwolili, bo na tenczas nie contradikowali, ale milczeli; a powiadaią: qui tacet consentire videtur. Działo się to inter praesentes, mogli intra annum et diem contradicere temu. Który konsens magistratu całego iest stwierdzony dekretem commissarskim anni 1646, die 18 Septembris, bo gdy magistrat, naznaczywszy mieysce do przedawania bótów y one uprzywileiowawszy, domagał się od szewców po dwie kopie od szewców od

łokcia, szewcy supplikowali, kazano tylko po kopie płacić od mieysca. Za czym nie tylko consensus, ale y confirmatio huius consensus per decretum iest ferowana y confirmowana. Quoad ius tak duplikuią: że lubo by consensus nie był, tedy by szewcy przy swoich wolnościach zostawać mieli, prawo takie iest iuris municip. że to rozumieć się ma o rzeczach, które by iaką kolwiek szkodę miastu przynosili. A że to przywileia non imminent damnum reipublicae et magistratui, ale ieszcze provident bono regimini. Zaczym haec lex illos non stringit, zwłaszcza kiedy to pertinet ad bonum regiminis, zaczym haec lex illos non stringit, zwłaszcza kiedy to pertinet ad bonum regimen civitatis, aby kupiec kupiectwa, rzemieśnik rzemiosła pilnował.

2-do. Item, że pierwiey magistrat postanowił cechy, a potym kazał się onym starać o przywileia cechowe, naznaczył onym mieysca do przedawania w targach do ordinku, w popisach do porządku, w processiach iuxta prioritatem privilegiorum, iako na popisie z orężem, na processyi z świecą, tak y na targu z towarem ieden drugiemu praeire y praepedire nie może, propter potioritatem et prioritatem privilegiorum, toć iuż musiał bydź consensus na przywileia, kiedy był ordo iuxta privilegia od magistratu nadany.

3-tio. Co się tknie textu przywileiu Stephana króla, niechay idą do szkoły, a tam im lepiey wytłumaczą, obserwuiąc constructionem grammaticam et vocis sonantiam, a niechay niżey przeczytaią w tymże przywileiu, że to expresse każą bóty z Wilna wywozić ad divendendum in alia loca, dla tego, że się panowie kupcy tego rzemiosła nie uczyli.

Zbiiaią przywileia nasze, alleguiąc przywiley naiaśnieyszego króla imci Władysława czwartego anno 1636, y artykuły, sobie nadane od magistratu anni 1629. Duplicant actores: co się tknie artykułów, to są privata authoritate in anno 1629 postanowione, a potym anno 1636 stwierdzone; zaczym po aryiansku ich krzścili, acz w lat sześć nie simul et semel, zaczym maią bydź excomunikowane ab ecclesia romana, sive a republica romana. Insuper że ta approbatia iest indifferens do tych, albo do inszych artykułów. A co naywiększa, że tam w artykułach nie piszą, że wolno bótami kupcom handlować, gdzie wszytkie handle y zabawy in genere et specie kupcom są opisane y ocerklowane; zaczym powiadaią: ne sutor ultra crepidam, mercator ultra mercem.

Co się tknie przywileiu tak duplikuią: że on nil facit contra actores, bo tam panom kupcom nie pozwalaią bótami handlować: a lubo by y to było, nihil contra nos valeret, bo się nieprętko ockneli panowie kupcy, a communis regula iuris est: Qui prior tempore, potior iure. Przywiley szewców starszy lat 107 od kupieckich. Pro secundo, że w naszym przywileiu expresse położono, aby tu w Wilnie nikt alterius conditionis homo, okrom szewców bótów ne przedawał, ale ie z miasta wywoził y wynosił, in alia loca. Zaczym expressa docent, suppressa vocent; a oni suppresse tylko dochodzą y więcey sobie pozwalaią, łaią, niźli im pan doktor kazał, ex rebus falsis, coniecturalibus et fatilibus in verbis articulo 13 expressis, imbarnemi artefactis towarami; imbarne zaś towary artefacta są różne od towarów rzemieśniczych; bo iako rzemieśnik nie kupczy towarami ambarnemi, tak imbarnik nie powinien kupczyć rzemieśniczymi, y iako im-

barnikowi wolno kupczyć artefactis, które kupi u rzemieśnika na zysk swóy, y to temi, które nie są przywileiami ikmci zakazane, tak y szewcy pozwolili by na to imbarnikom, aby oni u nich bóty kupowali y potym przedawali, gdyby tego w przywileiach onym nie zabraniano, bo by tym samym szewcy większy pożytek mieli y prędszy odbyt na bóty, ale by nie było z wielką szkodą y oszukaniem ludzkim, gdyby naprzód szwiec u imbarnika skóry na bóty, a potym imbarnik bóty u szewca; a na ostatek ubogi szlachcic u imbarnika bóty kupować miał, dwoiaki by imbarnicy miéli pożytek y na bótach y na skórach, a dwoiaki pożytek ex una re iure divino prohibitus est, iako y na duplex census.

Pierwszą ratią replicuiąc proszą, de nova radice aby były dane artykuły szewcom, nie wiem quo iure, quo fine pierwszych antecessorów ruinować statuta y decreta w tey sprawie ferowane łamać; co za artykuły bydź maią, ieżeli niecto; żeby szewcy bóty dobrze robili, y podług słuszności przedawali; zaczym sami nie wiedzą, czego się im chce: displicet Deo stulta promissio, atque petitio.

Secundam replikuiąc rationem, etymon *) videlicet vocis, tak się wymawiaią: że kupiec nie robi bótów, ale płaci od roboty y dopióro przedaie. Insza to iest kupić y przedać, iako etymon vocis sonat, a insza od roboty tylko zapłacić y przedawać, czego nie tylko etymon vocis, ale y przywileia iego królewskiey mości nie pozwalaią.

Tertiam rationem replikuiąc circulum vitiosum querit, quomodo quis affectus, ita de aliis et de se ipso iudicat, rozumie, że co onemu placet, hoc libet.

Quarta ratio była: że było by u wszytkich wszytko y u każdego wszytko; oni replicant, że wolno, a wolności tey nie pokazuią y rozumu się nie radzą, iako było u wszytkich, było wszytko, gdyby było wolno wszytkim wszytko, y iakoby non miscerentur quadrata rotundis.

Quintam rationem replikuiąc principia petunt, et quod asserant, non probant. My zaś ukazuiemy w przywileiach, że to nie tylko robić, ale y robioné do Wilna przywozić y tu w mieście Wileńskim one przedawać nie wolno żadnemu alterius conditionis człowiekowi, okrom szewców.

Ex quo tedy przywileia szewców są starsze y pierwsze stem lat od kupieckich, na które y consens magistratu iest dekretem commissarskim approbowany, in quibus dołożono expresse y fusissime obwarowano, aby żaden się nie ważył bótami handlować; prosiemy aby te bóty były na urzędzie pokładane, y na oltarz wydane, y wina sądowi aby była zapłacona, podług praw y wolności, panom szewcom nadanych.

Którą duplikę panowie szewcy podaią, salvo iure addendi, minuendi, meliorandique reservato, protestando de damnis et litis expensis, secutis et subsequendis.

Ex adverso citata pars, videlicet Theodorus Kaczanowski et communitas mercatoria Vilnensis, contra duplicam sutorum triplicare volens, per suum causae defensorem nobilem Joannem Berkinowicz terminum sibi impetrare rogarunt, quem de beneficio iuris consecuti sunt.

---

*) Въ подлинникѣ: *ethimum*.

1666 г. Мая 26 дня.

Изъ книги № 5117, за 1666—1668 г., стр. 278.

73. Вторичный отвѣтъ Виленскихъ купцовъ на второе возраженіе сапожничьяго цеха.

Въ этомъ документѣ купцы возражаютъ противъ протестаціи сапожниковъ, доказываютъ имъ, что на основаніи привилегій они имѣютъ право торговать и сапогами, ставятъ на видъ сапожникамъ, что они платятъ только 1 копу локтевой пошлины вмѣсто двухъ, насмѣхаются надъ ихъ выраженіями въ протестаціи, что они ставятъ на алтарь не свѣчи, а сапоги, и требуютъ у магистрата взысканія за превышеніе сапожниками своихъ правъ.

Feria quarta post dominicam cantate, die 26 mensis Maii, anno Domini 1666, nomine communitatis mercatoriae Vilnensis pro famato Theodoro Kaczanowski — cive et negotiatore Vilnensi, intervenienti termino hodierno satisfaciendo nobiles Joannes Berkinowicz, uti defensor causae praesentis eorum, triplicam suam contra scriptum duplicationis, per partem actoream, nempe sutores in praeterita iuridica reproductam, exhibuit, in tenore sequenti.

Na duplikę panów szewców triplicando to inferunt: Jakośmy civitas, alleguiąc prawo iuris municipalis art. 19 glos., że sine consensu nobilis magistratus żadnych praw y wilkierzów rzemieśnicy stanowić nie mogą, sic duplicando odpisuią, że te przywileia są cum consensu, ale nie nobilis magistratus, tylko mere samych panów szewców, bo prawie ordinatio loci a magistratu do przedawania bótów sine consensu reali bydź nie mogła, że consens nobilis magistratus loci do przedawania bótów panom szewcom był; ergo y na wszytkie artykuły szewcom był consens. Negatur consequentia, iakoby sub intelligitur: że baculus iacet in angulo, ergo pluit; 2-do. Nie tylko prawie magistrat, ale y sami kupcy na to pozwolili, bo na tenczas nie contradicowali, ale milczeli; a powiadaią: qui tacet, consentire videtur. I owszem nobili magistratui nostra communitas zawsze o tym intimowała, y teraz via iuris z szewcami idą consequenter y z drugimi agent, że inordinata privilegia absque consensu nobilis magistratus, propria authoritate mimo magistrat, sobie wyprawuią u królów ichmościów, co powinno temu zabiegać; a co piszą: qui tacet, consentire videtur; radzi by szewcy z swemi przywileiami milczeli, lecz communitas o to agit, iż iako sama communitas cum consensu nobilis magistratus artykuły ma od waszmościów miłościwych panów deinde confirmationem principum, tak koniecznie domaga się communitas, aby y szewcy y inne cechi via ordinaria artykuły mieli cum consensu waszmościów miłościwych panów. Działo się to prawie intra praesentes, mogli intra annum et diem contradicere temu, ba y owszem gdy król imość świę

tey pamięci Stephan w Wilnie był, to pewna, że y magistrat Wileński był w Wilnie y działo się to intra praesentes, ale oni pominąwszy magistrat u króla imci przywiley wyprawili, a nie tylko inter annum et diem zasnęli z tym przywileiem, lecz we stu leciech się ocknęli, kiedy ich communitas pobudziła; consens prawie iest całego magistratu stwierdzony dekretem commissarskim anno 1646, die decima octava Septembris, bo gdy magistrat, naznaczywszy mieysce do przedawania bótów y one uprzywileiowawszy, propria authoritate domagał się od szewców po dwie kopy od łokcia, szewcy suplikowali, kazano tylko po kopie płacić od mieysca; zaczym nie tylko consensus, ale y confirmatio huius consensus per decretum iest ferowana y confirmowana. To magistratowy consensus na ławki szewcom był, a nie na artykuły; snać szewcy w bótach artykuły gdzie wszyli, albo do ławek przybili. Quoad ius tak duplikuią, że lubo by consens nie był, tedy by szewcy przy swoich wolnościach zostawać musieli, daią tę ratią, bo to się rozumieć ma o rzeczach, które by iaką kolwiek szkodę miastu przynosili, lecz expressum ius habemus, nie maią sobie praw wielkierzów robić; domaga się communitas, aby mulctam et emendam urzędowi za tę ratią zapłacili szewcy, bo maiori authoritate chcą mieć, niżli maią.

2-do. Ratio mobilium, iako na ławki magistrat postąpił, tak do ordynku w popisach y porządku w processiach iuxta prioritatem privilegiorum. A inne artykuły gdzie? czy też to artykuły ławki y processie? a nie mówią, że non possunt toti reipublicae satisfacere. Co się prawie tknie przywileiu Stephana króla, niechay, prawi, do szkoły idą, bo expresse każą bóty z Wilna wywozić, albo wynosić, y owszem kiedy nie znaią szkoły, niech się drugiego uczonego pytaią, co to iest propolitae, a tam expresse in privilegio principis, nemo audeat propolis. Żaden się niech nieważy z partaczów, y partaczom każą wynosić za miasto, ale nie knpcom, bo kupcy wyraźne artykuły maią, artefactis liberum handlować, kupować y przedawać.

Zbiiaią prawa y przywileie nasze, allegując swóy przywiley króla Władysława y artykuły nadane od magistratu, duplicant to szewcy: Artykuły te są privata authoritate postanowione, a potym stwierdzone; protestatur solenniter communitas na szewców, y domaga się paeny, bo snać coeci, penes viam sedentes, maiąc atykuły kupieckie w ręku, czytali ie od kogo dane, stwierdzone a nobili magistratu, niech że oczy w ręce wezmą, ponieważ tak nie widzą.

Przywiley szewców prawie starszy lat stem y siedmiu od panów kupców, y consens prawie magistratu iest decretem commissarskim approbowany. Tom uti superius napisał, consens na ławki, a nie na artykuły, y dla tego, że są ławki, nie wolno kupcom botów przedawać, dawszy do roboty szewcom, proszą tedy, aby bóty na urzędzie pokładano y na ołtarz oddano. Niech szewcy świece na ołtarz stawiaią, a nie bóty, communitas prosi, aby aresztu były wolne bóty pana Kaczanowskiego, aby szewcy winę urzędowi zapłacili, expensas wrócili, na ratuszu starsi zostali, przywileia aby na urzędzie pokładali y aby się więcey nie ważyli turbować kupców; walutę abyście waszmość założyli, domaga się salvis ulterioribus damnis et expensis litis, sequendis et subsecutis.

Adversus quod triplicationis scriptum

modo superius praemisso per partem citatam exorat, quadruplicandi terminus ad affectationem actoreae partis eisdem concessus est ad diem nonam Junii.

1666 г. Февраля 27 дня.

Изъ книги № 5117, за 1666—1668 г., стр. 87—92.

74. Протестъ Виленскихъ купцовъ противъ солодовничьяго цеха.

Виленскіе купцы приносятъ жалобу на Виленскихъ же солодовниковъ, что эти послѣдніе безъ вѣдома и согласія магистрата выхлопотали себѣ у короля привилегію, идущую въ разрѣзъ съ такою же привилегіей всему городу. По этому поводу купцы и указываютъ на 9 пунктовъ привилегіи своихъ противниковъ, въ которыхъ заключаются явныя противорѣчія. Наибольшей обидой для себя купцы считаютъ стремленіе солодовниковъ выйти изъ-подъ городской юрисдикціи; несоблюденіе установленныхъ формъ для полученія званія мастеровъ, а именно не представленіе образцовыхъ работъ; стремленіе подчинить своему контролю магистратскую прислугу и подорвать хлѣбную торговлю исключительно въ свою пользу

Sabbatho ante festum s. Casimiri confessoris proxima die 27 mensis Februarii anno D. 1666. Nobilis dominus Joannes Sebestianowicz—notarius communitatis Vilnensis, nomine eiusdem interventionem in causa intra polentariorum superius notatorum in scripto obtulit talem: Communitas mercatoria sexaginta virorum, w sprawie cechu słodowniczego niektórym panom kupcom, to iest p. Mikołaiowi Żudziewiczowi, p. Stanisławowi Liniewiczowi y Symonowi Januszkiewiczowi, dragarzowi słudze kupieckiemu, o to; iż mimo przywiley iego królewskiey mości, cechowi onych nadany, słody y piwa z nich robią, zboża kupuią, y przywileiowi ich sprzeciwiaią się, przed szlachetnym urzędem burmistrzowskim y radzieckim Wileńskim intentowane y interveniendo, a przychilaiąc się do protestatiey, a prima notitia wyprawienia tegoż przywileiu na panów słodowników zaniesioney, pro informatione szlachetnego magistratu Wileńskiego to wnosi: iż ten iego królewskiey mości, pana naszego miłościwego, przywiley, z artykułami swemi, nulliter, illigitime, et ad male narrata, contra iura et privilegia civitatis, a zatym et communitatis, ex his rationibus otrzymany, ac per consequens incompetentes actores, et actio.

1-mo. Contra ius expressum magdeburgense civitatis Vilnensis, od ś. pamięci ww xiążąt Litewskich, a potym królów ichmościów polskich, ante unionem nadane y approbowane, które y fundamentem miasta y obywatelom iego obroną iest, y podług niego każdemu cechowi o nadanie artykułów y porządków u magistratu starać się trzeba, panowie słodownicy przywiley iego królewskiey mo-

ści otrzymali, a do tego nie tylko prawo maydeburskie każdemu mieszczaninowi Wileńskiemu iawne, póanw słodowników wiodło, ale też y dekret iego królewskiey mości świętey pamięci Zygmunta trzeciego, na relacyinych sądach miedzy szlachetnym magistratem Wileńskim a nieboszczykiem panem Chaleckim, wóytem bywszym Wileńskim, w roku 1620 dnia 11 Maia ferowany, z którego wyraźnie patet his verbis: (contubernium mechanicorum artificum ordinationes) magistratowi cechom artykuły nadawać należy; ale y oprócz dekretu mogło by się domyslić y wyczytać, o sposobie starania się porządków cechowych y z wielkierza po polsku drukowanego, każdemu wiadomego, gdzie są takowe wyraźne słowa: cechów y rzemieślników porządki magistratowi albo urzędowi burmistrzowskiemu y radzieckiemu stanowić należy. A zatym iuż y król imść ademit sibi potestatem przez nadanie takowego prawa magistratowi.

Secundo. Ten przywiley iego królewskiey mości panowie słodownicy otrzymywaiąc, obedientiam magistratowi zawsze praestandam, lege et iuramento firmatam, przestąpili, gdy o nadanie artykułów cechowi swemu prosiwszy y declaratią od ichmościów panów magistratowych otrzymawszy takową, iż panowie słodownicy wam będą artykuły, z prawem maydeburskim y przywileiami miasta Wileńskiego zgadzaiące się, sine ullo praeiudicio wydane, oni takową wzgardziwszy declaratią, dokąd innąd rzucili się. Z którego postępku iawne nieposłuszeństwo, y z tego nieposłuszeństwa arguit prawo iur. mun. art. 19 z porządku prawa maydeburskiego his formalibus: rzemieślnicy, za których panowie słodownicy ieżeli maią bydź rozumieni, y wszyscy mieszczanie powinni bydź posłuszni zwierzchności radzieckiey, a nie wybiiać się z ich posłuszeństwa, choć by też y miasto wolne było, y innego pana nad sobą wyższego mieli, aby swoiey przysiędze dosić uczynili. Z którego prawa iawnie pokazuią się panowie słodownicy posłuszeństwu przysięgą na mieyskie prawo potwierdzonego przestępni, y maią za to bydź karani.

3-tio. Przestąpili panowie słodownicy y przysięgę swoią na starszeństwo cechu swego (ieżeli się ieszcze de iure nazwać cech może), urzędowi wykonaną y gdy w tymże przywileiu naprzód nie prosili o dołożenie tego artykułu, aby słody sprawiedliwie nie mieszaiąc (iako y inne cechy swe rzemiosła bez przysady odprawuią) wyrabiali, aby ustawami nowemi nikogo nie obciążali, a oni nie tylko miasto, ale y wszytkich obywatełów w. x. Lit. obciążyli, gdy to w przywiley swóy włożyli, aby kożdy od beczki słodu na targ przywiezioney po gr. 6 Litewskich do skrzynki cechowey płacił, iako w artykułach patet.

4-to. Każdy cech z porządkami y artykułami swemi, na takowym fundamencie ma bydź zakładany y potym zachowany: *Primo*, aby falsze w rzemieśle nie były; *powtóre*, aby ludzie wolnego y przystoynego urodzenia do cechu przyimowane byli; *potrzecie*, aby miał maystrowstwa swego opisanie podług należytości y słuszności samey sztuki. U panów słodowników zaś we wszytkim przywileiu y artykułach tego niemasz, aby falszerzów postrzegano, bo podobno by z szkodą ich było, gdyby do zboża dobrego y świeżego—giłego y przytęchłego nie mieszali, do pszenice kąkolu nie kładli, y ięczmienia z owsem nie bracili y innych zboż transformatiey nie czy-

nili. *Drugą* w ten że przywiley nie włożyli: aby ludzie wolnego y poczciwego urodzenia do cechu przymowali, niechcąc podobno zrzec się powinowactwa z wielkiemi pany; *potrzecie*, żadney sztuki maystrowstwa swego nie opisali, wiedząc podobno dobrze o tym, że y naylichszy chłop a natura umie słody robić. Mogli by przynamniey panowie słodownicy prawny przywiley na cech swóy wyprawuiąc, o informacią drugich cechów, iako to panów złotników, cyrulików, krawców prosić, ale że wiedzieli o tym, że non subsistent, otrzymali, iaki chcieli.

5-to. Ten przywiley iego królewskiey mości, w artykule trzecim przez panów słodowników in convulsionem privilegiorum, na exdiwisią miasta, na trzy części dla stanciey panów deputatów od króla iegomości nadanych, przez panów słodowników otrzymany iest, gdy libertacią kamienicy swey, od wszelkiey stanciey, w tenże przywiley włożyli; przez co iawnie patet convulsia przywileiu, całemu służąca miastu, ut videre licet in privilegio exdivisionis. Na co y decreta są commissarskie anno 1646 et 47 otrzymane, aby żadne kamienice, nawet klasztorne, które nie są ante unionem libertowane, pod ten ciężar na stancią panów deputatów podlegali.

6-to. Ciż panowie słodownicy artykuł dziesiąty, in opprobrium nobilitatis magistratu Wileńskiego takowym paragrafem: więc która by osoba w magistracie będąca, lub też po zeyściu oney pozostała małżonka, honestum victum szukaiąc, tę zabawę słodu robienia chciała odprawować, to iey bez wpisu do regestru wolno bydź ma, iednak że czeladzi wpisać; przez co nie tylko opprobrium magistratui inferunt, ale też nobilitationem magistratus mechanico artificio contraminare usiłuią y ieszcze iurisdictionem nad czeladzią magistratową, nad którą y imć pan wóyt nie ma podług wilkierza, usurpare intendunt.

7-mo. In oppressionem privilegiorum communitatis mercatoriae aby panowie kupcy, ieśli chcą słody robić, przed niemi opowiadali się, y do regestru wpisywali; przez co nic inszego zamyślaią, tylko aby zbożem panowie kupcy nie handlowali, a iakoż może bydź kupiecki handel, iako zbożem, którym kupcy handluiąc podług praw y przywileiów tego dokazali, że żydzi, lubo wszytkiemi in genere handluią towarami, wyiąwszy cztyrech, więcey nie handluią zbożem, bo wyraźnie w przywileiu communitati mercatoriae nadanym sonat: wszelkim zbożem handlować.

8-vo. Na diminucią też powagi szlachetnego magistratu uprosili sobie, ratione contraventionis privilegio winy, których dwie części wprzódy do skrzynki ich słodowniczey iść, a trzecia magistratowi dostać się ma, daiąc znać przez to, iż większey powagi cech słodowniczy, a niżeli magistrat, y więcey trzeba iednemu cechowi na przepicie pieniędzy, a niżeli magistratowi na obronę całego miasta y ich samych.

9-mo. Na iawne monopolium y przekupstwo prawem z porządku prawnego fol. 274 y fol. 276 zakazane, otrzymali takową klauzulę w przywileiu swym: z gumien iednak szlacheckich ogułem zboż na słody zaciągać, y one do miasta przywozić wolno będzie słodownikom cechowym. To iuż iawne monopolium sobie uprosili, za które trzeba winą wtym że porządku pisaną skarać. Patet tedy z tych racii, iż przeciwko prawa w otrzymaniu artykułów swoich panowie słodownicy postąpili.

Nakoniec w samym przywileiu słodowniczym pro coronide ta iest położona clau-

sula (inquantum iuris est), te nadaią się y approbuią artykuły. A że ten przywiley y artykuły, contra expressum ius wyprawione, per se ipsum nullitati subiaceret, za tym prosi communitas mercatoria, incompetentia actoratus et actionis adinventa, tych kupców, pro quibus intervenit, liberos pronunciari, a na panów słodowników paenas, in iure descriptas, extendi. Co podaie communitas, salvo iure addendi, corrigendi, minuendi, meliorandi et in toto reservando ac protestando de damnis litisque expensis.

Cui interventioni seniores polentariorum contradicentes, terminum responsionis postularunt, quem consecuti sunt.

1666 г. Іюня 9 дня.

Изъ книги № 5117, за 1666—1668 г. стр. 302—306.

75. Четвертое возраженіе Виленскаго сапожничьяго цеха на возраженіе Виленскаго купечества.

Цехъ сапожниковъ приноситъ вторичную жалобу на Виленскихъ купцовъ по поводу споровъ, возникшихъ между этими согражданами изъ-за различнаго пониманія привилегій: сапожники поставивъ на видъ купцамъ, что право торговли сапогами предоставлено только лицамъ, занимающимся этимъ ремесломъ, требуютъ, чтобы Виленскіе купцы или отказались отъ торговли, или же записались въ цехъ и несли общія издержки и на содержаніе алтаря и на городъ; толкованіе же слова *propola* въ значеніи *partacza* (самодѣльщика) считаютъ неправильнымъ, потому что по словарю Кнапіуша это слово означаетъ *перекупщика*, далѣе указываютъ, что занимаются торговлей сапогами съ вѣдома и разрѣшенія магистрата, вслѣдствіе чего и платятъ локтевую пошлину городу; наконецъ указываютъ на давность своихъ привилегій и не соглашаются на ремиссъ, потому что таковой можетъ быть допущенъ закономъ только въ случаѣ обоюдныхъ недоразумѣній, а право сапожниковъ не подлежитъ никакому сомнѣнію.

Feria quarta post dominicam exaudi die 9 mensis Iunii anno Domini 1666.

Satisfaciendo termino et dilationi obtentae nobilis Joannes Lisiecki, patronus causae Stanislai Pieczurowicz et Theodori Sawicz, seniorum contubernii sutorum Vilnensium, Petri Wersocki atque Andreae Buywiłczyk, dispensatorum eiusdem contubernii et totius contubernii illorum, quadruplicam in scriptis, contra triplicam partis citatae, obtulit in tenore, qui sequitur, tali:

Na triplikę pozwanego quadruplicant actores:

Chcąc pozwany actorów oczy zamydlić, coraz to im iakieś artykuły na oczy wyrzuca, których tu szewcy nie producowali; ale producowali przywileia: ieden króla Stephana anno 1579, a drugi Sigismundi tertii 1597, zaraz post unionem nadane; w których przywileiach nie pisze żadnych artykułów, ale tylko rationes duas primo essentiales y constitutivas contubernii sutorum: *Pierwsza* aby żaden bótów nie robił

który nie iest w cechu, a *druga* aby żaden nie handlował bótami alterius conditionis homo, albo ten, który się tego nie uczył rzemiosła. Te zaś dwie rationes in duobus fundamentis sunt positae, in cultu videlicet Dei et ornatu altaris y in oneribus civitatis, bono videlicet publico civitatis, bo tam expresse pisze: Et quoniam pro ornatu altaris sumptus facere, oneraque civitatis perferre tenebuntur, dignum esse iudicamus, ut nemo in civitate Vilnensi, cuiuscunque iurisdictioni subiectus, artem exercere audeat, qui in fraternitatem inscriptus non sit, nolumusque a quopiam per alterius conditionis homines in domibus, tam publicis, quam privatis calceos divendi vel aliunde in civitatem Vilnensem advehi etc. Otoż tu unum propter aliud consensum dla chwały Bożey y pożytku miasta, zakazano viceversaliter omnibus in genere et specie alterius conditionis hominibus bótów robić y przedawać, sublato tedy uno, tolletur et aliud, sublata ratione fundata, tolletur y ratio fundandi: ieśli kupcy bóty przedawać chcą, to powinni pro ornatu altaris sumptus facere et onera civitatis perferre, y do cechu wpisać się maią, iuxta privilegium contubernii huius.

Na ten tedy przywiley nic nie odpisuią, na Stephana króla imości przywiley tak odpisuią: że to tylko rozumieć się ma, uti litera docet o partaczach, o Ormianach y gościach, a nie o Wileńskich kupcach. Niechayże przeczytaią, dla czego to broni Ormianom y gościom, a naydą w przywileiu, że propter damnum et detrimentum totius contubernii, siquidem huic artificio operam non dederint, neque illud didicerint; toć ob paritatem rationis idem est sentiendum y o tuteysznych kupcach, gdyż y przez nich idem damnum et detrimentum immineret contubernio, ponieważ y oni tego się nie uczyli rzemiosła, a ieśli im na tym mało, o toć maią w przywileiu drugim expresse y universaliter: y wszytkich alterius conditionis ludziach. A co pisze, że propola znaczy partacza, niechay w Knapiusza *) weyrzą, a naydą propola — przekupień, nie partacz.

Pro fundamento causae pozwany kładzie ius municipale, art. 19, że te przywileie są sine consensu nobilis magistratus wyprawione. Ukazuiemy consens a parte rei, locum videlicet publicum do targu nie probuiemy actis, bo poginęły per hostilitatem, ale re ipsa dowodząc tego ab honesto, ab utili, y ab absurdo, id ex contrario sequeretur, bo vertitur in hoc authoritas y dexteritas nobilis magistratus Vilnensis, który ad nudam tylko petitionem szewców nie mógł locum hunc destinare, ale musieli szewcy producere te przywileia swoie, które magistrat dobrze uważywszy, nie temere, ale reflexe y considerate pozwolił szewcom to mieysce do przedawania bótów, alias nesciret, quid et pro quo concederet, quod dicere est absurdum. Za czym y pozwanemu absurdum est negare id, ex quo tale sequeretur absurdum. A nie tylko mieysce do przedawania bótów na targu, non recusante per tot annos communitate, szewcy od magistratu otrzymali iuxta privilegia, ale y mieysce do ordynku na popisie, do porządku na processiey, iuxta prioritatem y potioritatem privilegiorum maią. Zaczym realem consensum od magistratu maią, bo nie tylko to iest honestatis, aby w sto-

*) То есть, Словарь Кнапія, Thesaurus Polono-latino-graecus Greg. Cnapi. Cracoviae 1623—1626, Caesarii 1643.

łecznym mieście lada partacze rzemiosła nie robili, ale też y utilitatis, że ten cech zarówno z drugiemi cechami onera civitatis perferre musi, y pewną co rok miastu od łokciów płaci quotę, gdyby tedy na imbarach bóty przedawać wolno było, toby łokciów nie potrzeba było.

Quoad ius municipale, to pro nostra militat parte, bo tam expresse dołożono paragraph ten: A to się rozumieć ma o rzeczach, które by potwierdzenia potrzebowali y szkodę iaką miastu przynosili; a przywileia actorów potwierdzenia nie potrzebuią, szkody żadney miastu nie niosą, y owszem pożytek, bo w nich pierwiey położono: Et quoniam pro ornatu altaris sumptus facere, oneraque civitatis perferre tenebuntur. Też dopiero bótami handlować y onych robić wszytkim zakazano alterius condiotionis ludziom y tym, którzy nie są do cechn wpisani.

Utwierdzaiąc ius municipale alleguią constitutią 1550 in verbis: cechy tylko dla rządów y porządków kościelnych zachowuiemy. Qua tedy authoritate, quo iure panowie kupcy cech actorów ruinuią, który iest dla kościoła Bożego, dla ciężarów mieyskich postanowiony ab antiquo?

Piszą pozwany y communitas, że o to z szewcami zawżdy iure agebant y teraz agunt. Ukażcie choć ieden dekret; przez lat sto y siedm mogła by się była y skończyć ta sprawa. Teraz mówi, agunt, ale tylko per modum interventionis, która nihil valet.

Piszą, że actores non sufficerent toti reipublicae; y nie powinni, ani to podobna tutecznym szewcom toti sufficere reipublicae, bo w każdym mieście iest pełno szewców, którzy debent sufficere civitati. Za czym y szewcy ieśli sufficiunt civitati in elaborando, daleko więcey tu in vendendo, bo snadniey bót przedać, niżli go zrobić; zaczym nulla ratio pozwanych. Piszą, że u nich w artykułach pisze, że wolno handlować artefactis, ale przydaie: imbarnemi artefactis towarami, a bóty nie są towary imbarne, ale cechu szewskiego, które na łokciu nie na imbarach—maią bydź przedawane. Czemu w artykułach pisze skórami, iuchtami, cimcami, safianami, woskami, łoiami? a nie pisze bótami, świecami, bo się tym ubodzy ludzie żywią, a skóry y łoie u kupców kupuią.

A luboby y expresse dołożono w artykułach bótami, co na to mówicie, że to przywileia nasze starsze są lat 107 od waszych, którym wy przez tak wiele lat, ani żaden inny nie contradicował? Co na to mówicie, że przywileia nasze wyraźne, a wy consequenter tylko do skór do bótów się interesuiecie? Przez krupy do iagieł niesiągaycie, bo to expressa docent, expressa nocent. Regula iuris est, qui prior tempore, potior iure, czemu directe y cathegorice nie odpisali: ad consuetudinem generalem ab antiquo receptam tu w Wilnie, ad etymon seu sonantiam vocis, ad bonum regimen civitatis, że to ieden drugiemu w handlach przeszkadzać niema? czemu to wszytko tacita chcecie praeterire silentia? a qui tacet, de iure consentire videtur. Propter haec tedy allegata y probata proszą szewcy, aby circa privilegia, których per tot annos nemine probante zażywali, na które y consens nobilis magistratus re ipsa, lubo nie actis, pokazali, y prawo iuris municipalis art. 19 y constitutią 1550 allegowali, aby przy tych przywileiach y wolnościach byli zachowani: a pozwany aby ratione convulsionis privilegiorum był karany; aby bóty zaaresztowane na urzę-

dzie cum mulcta et emenda pokładał, nakłady prawne wrócił. Co podaią actores, salvo iure addendi, minuendi, meliorandique, protestando de damnis et litis expensis secutis et sequendis.

A in quantum by pozwany y przy nim communitas remissyi domagał ex eo principio, że cuius est condere, eiusdem interpretari; tedy im to pozwolono bydź nie ma, bo remissa tylko in ambiguis bydź ma; a przywileia actorów są iawne y wyraźne, pro secundo że w przywileiu Sigismundi tertii dołożono ten paragraph: in contrarium vero facientes iudicium, sub cuius iurisdictione tales reperti fuerint, advertere tenebitur, et advertendi plenam facultatem habebit, quos nemo turbare sibi praesumat. Za czym ta remissa byłaby y contra rationem allatam, y contra punctum hoc privilegio allegatum.

Post cuius quadruplicae lectionem, cum partes totum negotium causae praesentis decisioni officii commisissent atque eandem desuper ferri postularent, nobile officium consulare Vilnense, pro auscultanda eadem, terminum comparendi in futura iuris assignavit.

1666 г. Октября 18 дня.

Изъ книги № 5117, за 1666—1668 г., стр. 480—487.

76. Возраженіе Виленскихъ купцовъ противъ цеха солодовниковъ.

Виленское купечество на протестацію солодовниковъ даетъ слѣдующіе отвѣты:

1) купечество настаиваетъ, что солодовники получили привилегію безъ вѣдома магистрата, потому что о разрѣшеніи ничего въ немъ не говорится, и слѣд. „ad male narrata;“

2) совѣтуетъ въ дѣлахъ оффиціальныхъ болѣе ссылаться на права и законы, а не на личныя разглагольствованія;

3) доказываетъ, что дѣйствительно солодовники злоупотребляютъ 6 грошовой пошлиной и взимаютъ ее даже съ пріѣзжихъ, не смотря на то, что такихъ частныхъ пошлинъ не смѣетъ назначать рѣчь-посполитая даже въ самыхъ критическихъ обстоятельствахъ;

4) обвиняетъ солодовниковъ въ томъ, что они принимаютъ въ свой цехъ кого угодно (а не legitimi ortus), не представляютъ образцовыхъ работъ (майстерштуки) для полученія званія мастера, и указываетъ на тѣ способы приготовленія солода и пива, которые практикуются въ Гданскѣ и которые представляютъ собой спеціальное знаніе дѣла; въ противномъ же случаѣ предлагаетъ уничтожить цехъ, такъ какъ приготовить солодъ съумѣютъ и простые пивовары;

5) обвиняетъ солодовниковъ также въ томъ, что переводъ домовъ купеческихъ изъ подъ одной юрисдики въ другія совершается по вліянію самихъ солодовниковъ;

6) въ запрещеніи купцамъ выдѣлывать солодъ общество видитъ такое же явленіе, какое можетъ предложить и солодовникамъ, чтобы они не смѣли покупать хлѣба, а только выдѣлывать изъ него солодъ;

7) въ остальныхъ пунктахъ купеческое общество представляетъ дальнѣйшія объясненія по

обвиненіямъ солодовниковъ и представляетъ, что оно не идетъ противъ королевскихъ привилегій, а только указываетъ, что привилегія выдана солодовникамъ ad male narrata, противъ закона и прежнихъ привилегій, дарованныхъ городу и купцамъ еще прежде уніи.

Feria secunda ipsa die sancti Lucae evangelistae, die decima octava mensis Octobris, anno Domini 1666. In termino hodierno ad duplicandum obtento communitas mercatoria Vilnensis duplicam contra duplicam polentariorum obtulerunt sequentis tenoris verborum: Communitas mercatoria sexaginta virorum, duplicando contra replicam cechu słodowniczego, a naprzód na apolog, który na kilku racyikach nie potrzebnych ufundować pars usiłuie, tak infert.

1-mo. Cech słodowniczy zanosi protestatią, iż communitas cum citatis in condicto idzie, to iniuste obiicit, co condictamen sub dole y tacite odprawuie się, ale to inaczey, gdy communitas, widząc incursionem, praw y przywileiów całego miasta diminutionem, authoritatis szlachetnego magistratu convulsionem, także praw swoich, tudziesz monopolium et caristiam upatruiąc nie następuie (iako pars asserit) na przywiley iego królewskiey mości, ale invaliduie on ex rationibus, in iure et lege fundatis, a quod iure fit, iuste fit, owszem communitas protestatur na cech słodowniczy, iż nulliter et ad male narrata przywiley z niesłusznemi y prawu przeciwnemi artykułami sobie wyprawili.

2-do. Gdzie pars calumniose zarzuca, iż interventio communitatis temeraria, scommatica, et ex nullo termino; trzeba w tym parti erubescere, sine et contra legem loqui, atque temeritatem y scommata sobie przypisać, bo tetemeritas na tenczas nazywaią się, kiedy kto przy iakiey rzeczy sine ulla trzyma się ratione, a tu ile racyi, tyle praw, ile praw alegowanych interventiey, tyle prawdy y słuszności; *scommatów zaś* żadnych niemasz, chiba ex eo, że prawdy panowie słodownicy nie lubią, bo oczy kole. Termin zaś legitimus, bo panowie słodownicy teraz na mnieyszych kupcach dokazać valorem y executiey przywileiów swoich usiłuiąc, y na większych potym kupcach, a zatym y communitatem mercatoriam similia in similibus experiri zachcą, zwłaszcza otrzymawszy z teraznieyszemi pozwanemi dekret officii consularis do praw swoich teraznieyszych, ad male narrata wyprawionych, referuiąc się.

3-tio. Obiicit petulantiam communitati; podobno niedawno z szkoły cech słodowniczy, bo też ieszcze drugi rok iako nastał, y trzeba żeby znowu do niey powrócił, a o lepsze postarał się epitetum, bo zapłonąć w tym się trzeba, to co iudicialiter dzieie et allegatur szkolną nazywać petulantią. Nakoniec w tym że apologu przypisuie pars communitati exagerancią prawiąc, że sine assistentia panów radziec, także panów starszych swoich interventią podano; ale w tym nie dziwuię się stronie, co nie wie o porządkach y prawach communitatis mercatoriae sexaginta virorum y dla tego życzę z dwiema panami raycami, iako praesidentami podczas sessyi communitatis y starszemi czynić, a nie cum tota communitate sexaginta virorum nie tylko czynić, ale y postąpić nie mogą. Communitas zaś wszytka, zgodziwszy się z sobą, podług wyraźnego artykułu z przywileiu sobie służącego, wybornie czynić, stawać z odpowiadać może, a zwłaszcza respectu boni publici, nie tylko swego, ale y całego miasta, y oraz niemal xięstwa.

A do tego ma takie prawo, że ieden ex communitate na to obrany może czynić, a iako podług prawnego axioma specialitas genereralitati może derogare, także econverso generalitas nie może specialitati derogare, darmo tedy parti do takowego zarzutu, który ią salvare nie może, udawać się. Tak tedy apolog cechu słodowniczego refutowawszy, przystępuię ad rationes partis.

Quo ad 1-mum, gdzie pars asserit, iż ten przywiley cum consensu magistratu za królów ichmościów Zygmunta III, Władysława IV y teraznieyszego pana szczęśliwie nam panuiącego nadany iest, to falsissime allegat; bo przywiley w roku przeszłym 1665 z metryki wielkiey wielkiego xięstwa Litewskiego wydany, orginał zaś roku 1665 wyprawiony, w którym począwszy od pierwszey litery tytułu króla iegomości, aż do ostatniey litery, to iest daty tego przywileiu, nigdzie nie masz, iż te artykuły wprzód od magistratu nadane, ale simpliciter ad male narrata u króla iegomości, in praeiudicium nie tylko obywatelów ale y całego miasta, uproszone. Tamże asserit, iż melioratio privilegii może bydź bez consensu, sine ullius praeiudicio, ale tu całego miasta bo y magistratu y communitatis, y innych bezprawnie, iako się w interwenciey opisało; concludendo w tym punkcie znowu cofa się powiadaiąc, że y melioratią cum consensu otrzymali, ale ubi de hoc, wszak cancellaria nikomu nie zawarta, ieżeli iest w cancellariey, wydadzą, a ieżeli niemasz—trudno wydać, bo non entis nullae passiones. Imieniem zaś communitatis gdy instantia do ichmościów panów magistratowych zachodziła, buduiąca się w tym consensie na wyprawienie przywileiu panom słodownikom danym zawsze excuzowali się ignorantią; cancellaria zaś nie iest tak w rozum obnażona, żeby sine scitu officii consularis takowe wydawała consensa, zwłaszcza nigdy nie bywałe.

Quoad 2-dum. Gdzie roborem communitate zadaie ex eo, że niepotrzebnie cech słodowniczy de non obtento u magistratu consensu arguit; tu iuż nie pomału parti dźiwuię się, że sine fronte usiłuie ukazać consens, którego ani privatnego ani urzędowego od magistratu nie otrzymała, y nie może mieć; zaczym niech pars sama erubescat, a nie drugiego o to przyprawuie, bo allegare to, czego probare nie może, frustra, a kogo prawem arguunt de non obedientia, prawem, nie racyikami wymawiać się.

Quoad 3-tium. Iż każdy cech fałszu powinien się warować, ale cech słodowniczy niema y dokazać mu trzeba, to mu asserit: iż od beczki słodu przywoźnego po groszy 6 słusznie brać, iako in publicum commodum cechu swego może. Tu iuż sama pars sobie non constat, gdy mówi fałszu warować się trzeba, a czemuż na zabieżenie onemu w artykuły swoie winy y kary nie włożyli, zwłaszcza na takowego, który by mieszał dobre z przytęchłym y z przygniłym zbożem, ięczmień z owsem, z którego mnieysza essentia, a pieniądze też, co y za ięczmień, pszenicę z kąkolem, ale trzeba na to dowodu, a kiedy będzie dowód, co za paena, nulla w przywileiu y w artykułach opisana. Wprawdzie mówią panowie słodownicy, że kiedy piwo z słodu ze zboża przytęchłego albo przygniłego zrobione, przez kubeł ciec nie może, to wrócić pieniądze, albo znaczną uczynić defalkatę, ale żeby na drugi raz tego nie ważył się, żadney nie masz paeny. Co się tknie laudum sześciugroszowego od beczki słodu, te (iako się w interwenciey napisało)

in opressionem wszytkich stanów, uchwalone, a ieżeli by (dato, non tamen concesso) mogło by to laudum cechowi służyć, tedy musiało by cum scitu magistratus uchwalone bydź y to na tych, którzy civilis zostaią iurisdictionis, na przyiezdżych zaś ani de lege, ani de usu mogło by się extendować; ale panowie słodownicy, pominąwszy ordinationem charitatis, która a se incipere każe, na cudzych rzucili się, usiłuiąc na wszytkich w. x. Lit. stanach dokazać swego, czego y rzeczpospolita, chiba aut urgente et praegnante necessitate, czynić nie może.

Quodad 4-tum. Cech słodowniczy na ratie fundamentalne, na których wszytkie cechy funduią się nie odpisawszy, powiada: non omnia omnibus apta. Nie przeczy tego communitas, aby non omnia apta były, ale kiedy lex potrzebuie, trzeba aptare. Ordinatia commissarska miedzy magistratem y communitate roku 1646 stała, y rescriptami króla iegomości approbowana, tak też decretami y praeiudicatami różnemi uroborowana, wyraźnie po wszytkich mieszczanach przysięgłych potrzebuie: aby do mieyskiey y cechów, ludzi wolni et legitimi ortus przymowani byli, a u panów słodowników na to artykułu w całym punkcie nie masz, podobno nie chcą z wielkiemi pany zrzeć się powinowactwa. Względem zabieżenia falszom y wystawienia sztuki allegant, że ex quo cech rzeżniczy, bołtuszniczy, a przy tym y garbarski, nie maią na to artykułów, na toż y im negatur allegatio. Co się tknie cechu rzezniczego, ten iako potrzebny po wszytkim świecie iest,y lubo sztukmaystrzowstwa ad instar drugich cechów nie ma, iednak pewne inne na to są ustawy, względem zaś falszu pilno postrzegaią, aby bydła chorego, zarażonego, przepędzonego, tak też miąs gniłych nie kupowano y nie przedawano; słodowniczy zaś cech ieden ze wszytkiego świata w Wilnie y to bez sztuki, y bez zabieżenia falszu, bo wolno przytęchłe y przygniłe zboże przerobić na słód, a mogli by po sztuk maystrowstwo, naśladuiąc cech konwisarski, który gdy sobie prawa y artykuły na stanowienie cechu swego wyprawował do Gdańskicch cechmistrzów posłał, y ztamtąd copią dostawszy u ichmość panów magistratowych wyprawił, posłać, a naybarziey żeby umieli, iako słód szmelcować na piwo dubel nazwane, który słód zróżnemi tam wyrabiaią przyprawami, a iesliby lenili się do Gdańska posyłać, przynaymniey tu by postanowili, wiele dni moczyć, rościć, a potym suszyć, przynaymniey nie tak by złe w Wilnie piwa naydowały się, iako teraz. Co się tknie bołtuszników, u tych iest sztuka, że powinien każdy wstępuiący do cechu kożuch pewnym kształtem wystawić, za postrzeżony zaś w robocie fałsz pewną maią opisaną karę; także y garbarze. U panów słodowników zaś horum ani wzmianki: w tym zaś punkcie powiada pars, że quam quisque norit artem, in hac se exerceat; zaczym nie trzeba cechu słodowniczego, bo nie mal każdy parobek y chłop, który za piwowara służy, umie robić słód.

Ad 5-tum. Na allegowaną ratione libertatiey kamienice swey ordinacią commissarską strona nie odpisawszy, powiada: że ta libertatia nie privatum ale publicum concernit; to negatur, chiba iednego cechu privatissimum, iako powiadaią, w czas że przywileia króla imści, privilegia eum requirunt locum; za takową by partis illatią żadney by na trybunał y szczęśliwy iego królewskiey mości przyiazd nie było kamienicy, bo każdy by nie tylko na swe imię,

ale na różne rzeczy starał by się o przywileia. Tam że prowadzi communitatem, aby raczey postrzegała tego, żeby z pod iurydyki mieyskiey kamienice do drugich iurydik nie przenoszono. A czy communitati iurisdictionem et iudicia conservare należy? Czy ona sądzi? A to widzę pars barziey magistratowi, a nie parti przymawia w tey mierze; a co do tego, sami panowie słodownicy do tego są przyczyną, podaiąc okazyią drugim wyniesienia się z iurysdikciey mieyskiey y uniknienia aequalitatis onerum, bo patrząc szlachta na ich liberatią, starać się y o swoie conantur.

Ad 6-tum. Ratione convulsionis przywileiu nobilitatis magistratu Wileńskiego communitas nic nie odpisuie, nic nie wątpiąc, że post factam tych controversii przez inné pana pisarza relationem magistrat zganić nie zaniecha niepotrzebny panów słodowników affekt.

Ad 7-mum. Ratione incompatibilitatis, że nie może oraz bydź kupcem y słodownikiem, to contra se pars obiicit; słodów nie wolno robić (dato non tamen concesso) kupcowi, a zboża kupować wolno, tak e contrario nie wolno słodownikom zboża kupić a słody robić; a sublata causa tollitur effectus.

Ad 8-vum. Że strona szczodrze ale nie z swego postępuię, nie dziwić się, bo cudzym łatwo szafować, swoie niech cech daruie pp. magistratowym—a nie cudze, na które czyhaiąc obawiać się trzeba, aby y swego nie utracono, podług onego dawnego przysłowia: kto przed kim dołki kopie, sam w nie wpadnie. Co się tknie w tymże punkcie ratione traductionis, darmo się o to frasować, bo gdyby w regestra partis weyźrzano, pewnie by więcey początek, a niżeli potrzebnych naleziono rzeczy.

Ad 9-num. Ratione monopolii nie odpisawszy strona asserit, że dla tego zboże y słody wyrobione skupuią, żeby podczas złey drogi nie było caristiey. A iest że to prawda? nequaquam—bo iawnie każdemu patet, kiedy droga zła, to zboże zawsze droższe, y nigdy panowie słodownicy za złey drogi, tak to nie iako za dobrey, nie przedadzą słodu.

Ad 10-mum. Gdzie pars instigatorowi salvam ad communitatem ratione contraventionis privilegiorum s-ae r-ae mtis zachowuie actionem, tey communitas nie obawia, bo non contravenit ex malitia et illegitime, ale ex rationibus in iure fundatis, uti ad male narrata uproszony invalidat, owszem communitas panu instigatorowi salvam do cechu słodowniczego, że oni contraveniunt iuribus et privilegiis, ieszcze ante unionem, idque a prima civitatis fundatione magistratui collatis, atque variis decretis sacrae regiae maiestatis, idque relationum formatis, in damnum fisci, praeiudicium nobilitatis et totius communitatis miasta Wilna, in monopolium et caristiam takowy przywiley y artykuły otrzymali zachowuie actionem.

Ukazawszy tedy y z interventiey, y z teraźnieyszey refutatiey, iż panowie słodownicy, na cech swóy sine scitu magistratus, przeciw wyraźnemu prawu artykuły swoie y przywiley tam u iego królewskiey mości wyprawili, prosi incompetentiam actoratus et actionis adinveniri, se circa iura et privilegia conservari, citatos liberos pronuntiari, protestando de damnis litisque expensis subsecutis et subsequendis, salvo iure addendi, minuendi, corrigendi, meliorandi etc. reservato.

Contra quam duplicam triplicare volendo, seniores contubernii polentariorum obtinuerunt terminum ad futurum iuris.

1666 г. Октября 13 дня.

Изъ книги № 5117, за 1666—1668 г., стр, 473—478.

77. Протестъ цеха солодовниковъ противъ Виленскаго купечества.

Вслѣдствіе споровъ, возникшихъ между Виленскими купцами и солодовниками, послѣдніе подали третью протестацію слѣдующаго содержанія:

Солодовники протестуютъ противъ купеческаго обвиненія, будто они выхлопотали себѣ королевскую привилегію безъ вѣдома магистрата, потому что они имѣли разрѣшеніе во время короля Сигизмунда третьяго; а что касается перемѣнъ въ привилегіи, то таковыя могли произойти и безъ вѣдома;

что солодовники берутъ пошлины съ солода по 6 гр. съ бочки, это вѣрно; но они отдаютъ $^{2}/_{3}$ этихъ пошлинъ городу и только $^{1}/_{3}$ оставляютъ себѣ;

требованіе купцовъ, чтобы солодовники представляли образцовыя работы при поступленіи въ цехъ, совершенно незаконно потому, что есть и другіе цехи какъ кожемяцкій, скорняжескій и рѣзницкій, которые тоже не представляютъ такихъ работъ;

что солодовники освободили свою каменицу отъ постоевъ, это вѣрно, но такое освобожденіе совершено на основаніи королевской привилегіи и имѣетъ въ виду общественные интересы; гораздо полезнѣе было бы со стороны купцовъ не переводить своихъ домовъ изъ-подъ городской юрисдикціи подъ замковую;

такъ какъ купцы пользуются правомъ хлѣбной торговли, то это уже и показываетъ, что они не имѣютъ права дѣлать солода, чего не разрѣшаютъ имъ и привилегіи;

солодовники протестуютъ также и противъ обвиненія купцовъ, будто они наносятъ ущербъ городскимъ доходамъ, когда покупаютъ хлѣбъ безъ городской мѣры, ибо они платятъ городу $^{2}/_{3}$ доходу, и только $^{1}/_{3}$ оставляютъ себѣ;

протестуютъ также и противъ оптовой закупки хлѣба у помѣщиковъ будто съ цѣлью обогащенія, напротивъ того, солодовники производятъ закупки въ видахъ сохраненія низкихъ цѣнъ на хлѣбъ и нисколько не запрещаютъ и другимъ лицамъ заниматься также торговлей, только не для выдѣлки солода.

Honesti Christophorus Pipirowicz, Marcus Maciulewicz, Stanislaus Słuszkiewicz, seniores contubernii polentariorum, cives Vilnenses, nomine totius contubernii agentes, responsionem contra interventionem communitatis mercatoriae Vilnensis obtulerunt, in sequenti verborum contextu:

Panowie starsi cechu słodowniczego, nomine et cognomine in propositione specificati, imieniem swym y wszytkiey braci swego cechu, praemissa solenni protestatione contra partem citatam, że nie chcąc in accusatis et obiectis directe sprawić się, podpadszy iuż stante lite communitatem mercatoriam, a idąc z sobą in condicto na prawa y przywileia następuią, teraz interventio communitatis mercatoriae temeraria et scommatica, in animo litem contestando, (bo ex nullo termino imo petulanter interveniendo), ale tylko ne videatur sibi sapere, sequenti modo refutatur:

Ante omnia nim przydzie ad refutatio-

nem ipsius interventionis, to nobili officio consulari Vilnensi notandum, że communitas mercatoria, iako plerumque exuderans, in publicis negotiis tractandis miasta tego sola per se, sine expresso consensu magistratus, et assistentia ichmościów panów rayców utriusque ritus, tak też starszych swoich rocznych, nie może quidquam attentare, ani się też komu sprawować mogą, experienita tego ipsa docet, gdy bowiem pozywaią communitatem, ex eo ipso pozwy burzą, że nie dokładaią ichmościów panów rayców y starszych; także communitatis mercatoriae ta interventio nie wiedzieć, iako wypadła, sine consensu ichmościów panów y starszych eiusdem communitatis, sine ullo termino, y nie miała bydź przyięta, iako iudicialiter domagali się, ażby się citata pars cum actorea parte finaliter rosparła; a że visum facit nobili officio consulari Vilnensi na tę interventią odpisano, tedy non derogando quidquam iuri suo, salvo et illorum actoratu, contra citatos interventio communitatis mercatoriae sequenti modo brevibus refutatur.

Ad 1-mum. Negatur, aby absque consensu magistratus przywiley miał być wyprawiony, przeyrzeć się dobrze trzeba, że za Zygmunta trzeciego praevio consensu od magistratu wyprawiony y otrzymany, za Władysława zaś czwartego znowu y teraz szczęśliwie nam panuiącego approbowany y per copias z metrik wydany, ani tu requiritur consensus magistratus do wyięcia extractem per copias przywileiów. A ieżeli melioratio iaka privilegii stanęła, to mogło by bydź sine consensu, gdyż nulli fit praeiudicium, iednakże et meliorationem privilegii non sine consensu otrzymali, który consens ma bydź w cancellariey.

Ad 2-dum. Nie potrzebnie arguit communitas de inobedientia panów słodowników przeciwko magistratowi, że iakoby absque consensu wyprawić mieli, co secus pokazuie się; zaczym et arguens communitas erubescere musi.

Ad 3-tium. Że każdy cech ma tego warować się, aby bez przysady żadney y falszu żadnego rzemiosło swe odprawował, iest to tak, ale tego cechowi słodowniczemu niczym nie dowodzi communitas, zaczym daremnie to obiicit, ani też przez to aggravatur miasto y wszyscy obywatele wielkiego xięstwa Litewskiego, że po groszy 6 od beczki słodu na rynku biorą. *Ratio,* bo ta ad carbonam publicam, ieżeli kiedy co wezmą, non in privatum, sed in publicum commodum cechu tego, kaplicy swey, różne onera ponosząc (czego pozwani nie czynią) obracaią.

Ad 4-tum. Że każdy cech te puncta ma observare, aby falsze w rzemieśle nie byli, aby wolnego urodzenia ludzi przymowano, aby miał sztuki swego rzemiosła. *Rsp.* Non omnia omnibus apta, ani wszytkie cechy concordant w swoich artykulach y przywileiach, quod iustum et aequum est powinni czynić y podług swych artykułów sprawować się. Ale żeby wszytkie cechy, nemine excepto, mieli mieć in omnibus similes obligationes, iako to v. g. wolnych ludzi przymować, sztuki rzemiosła swego praesentować, videtur esse incredibile, bo secundum assertionem communitatis trzeba by ze wszytkich cechów wiele rugować, którzy zasiadszy, iura civitatis przyiąwszy, bo wielu pewnie w cechach zostaią; cech iednak panów słodowników do tego się nie zna, aby ludzi niewolnych miał przymować. Ratione zaś sztuk swego rzemiosła, na tenczas się sprawować powinni będą, kiedy gdzie cechy v. g. kożemiacki, bał-

tusznicki, rzeźnicki etc. specimina suae artis pokażą, a teraz nim to pokażą, unusquisque quam novit artem in hac se exerceat, a ludziom potściwym inhabilitatem, iakoby mieli bydź partaczami, falsitate iakoby mieli zboże fałszować, y kąkol do pszenice sypać, obiicere et non probare nie godziło się, o co solenniter protestuiąc się ad paenas in iure descriptas będą czynić.

Ad 5-tum. Że kamienicę cechową libertowali od gości, ergo est convulsio privilegiorum civitatis—negatur, bo to libertatio non privatum, sed publicum, quid civitatis concernit, gdy nie tylko de bono contubernii, ale też de bono et commodo civitatis consultuią, a do tego privilegia sanctae regiae maiestatis privilegiatum locum requirunt. Słuszniey by communitati mercatoriae postrzegać tego, aby kamienice z pod miasta do prawa zamkowego nie przenoszono, iako iuż wiele takich kamienic iest y więcey będzie, iako niektórzy na tym seymie dokazać chcą, ale temu złu obviare, aby iurisdictio civilis y osiadłości nie odpadały od miasta, a niżeli per oppressionem wsadzać gościa na dom uprzywileiowany y pod miastem będący.

Ad 6-tum. Jeżeli to communitas ma sobie pro opprobrio, że personas, in magistratu existentes, do cechu słodowniczego przymuią, idąc urgente pauperitate; tedy tu pro beneficio maleficium oddaie communitas, za to bowiem trzeba by ieszcze podziękować, a nie łaiać, gdyż factum est ad instantiam quarumdam personarum in magistratu niegdyś existentium; a że teraz communitas in opprobrium sobie bierze, lubo nobile officium consulare Vilnense nic o tym nie mówi, tedy panowie słodownicy na to consentiunt, aby więcey personae in magistratu existentes, sub paenis, in privilegio expressis, słodów nie robili in praeiudicium cechu.

Ad 7-mum. Nie iest to oppressio communitatis, że się każą panom kupcom opowiadać y wpisywać się, ale iest to conservatio privilegii et iurium contubernalium, żeby ieden na drugiego w rzemieśle y zabawach swych nie następował; wszędzie to cavetur, gdyż to iest incompatibile, być oraz kupcem y słodownikiem. Jeżeli panowie kupcy różnym zbożem nie robionym handluią y na wiciny sypiąc wożą y przywożą, toż iuż muszą bydź odłączeni od słodu y zabawy słodowniczey, do czego prawa nie maią, y słodowników za kupców czyniąc, daremno teraz bronią.

Ad 8-vum. Nie iest diminutio honoris magistratus, że dwie części winy na magistrat, a trzecią część do skrzynki cechowey per privilegium kazano a contravenientibus odbierać, gdyż to factum est ex consensu magistratus, ani w tym contradictio magistratu zachodzi, tylko to communitas, będąc curiosa, chciała by magistrat powadzić cum contubernio. A ieżeli o co nie tylko trzecią część ex bonis confiscatis teraznieyszych pozwanych, (których communitas niesłusznie broni), ale toć y wszytko ofiaruią, non derogando iednak quidquam prawu swemu. Ratione zaś traductionis, iakoby mieli przepiiać intratę cechową, falsum iest, o co quam solennissime protestantur.

Ad 9-num. Że z gumien szlacheckich zboże na słody ogułem kupuią, aby miało to bydź monopolium, negatur; gdyż to nie dla tego czynią, aby sami iedni kupowali y drogo przedawali, ale owszem wygadzaiąc miastu, aby drożyny nie było, gdy na złą drogę zboże chowaią, na tenczas evidendo caristiam ogułem kupuią y drugim

kto chce kupić nie zabraniaią, byle by nie na robienie słodu kupowali, co tylko samym panom słodownikom należy.

Dilatis tedy rationibus, per communitatem mercatoriam illatis, panowie słodownicy proszą nobile officium consulare Vilnense, aby non obstante interventione nulliter illata, pozwani, in propositione specificati, directe ad propositionem sprawić się et paenas iako contra transgressores legis et contemptores privilegiorum sacrae regiae maiestatis per sententiam subire mogli. A ieżeli co communitas mercatoria ad partem actoream ma, gotowi się sprawić, a teraz daremno in condicto idąc facescere chcą to negotium. Co podaią salvo iure addendi, corrigendique in toto sibi reservato protestando etc. etc.

Ratione contraventionis przywileiom i. kr. mości, praemissa solenni protestatione contra communitatem, salvam actionem instigatori reservamus, protestando de damnis etc. etc. Ediametro communitas mercatoria Vilnensis contra hoc scriptum polentariorum duplicaturam promissit.

1666 г. Ноября 3 дня.

Изъ книги № 5116, за 1664—1668 г., стр. 384—388,

78. Возраженіе цеха Виленскихъ солодовниковъ противъ притязаній Виленскаго же купечества.

После продолжительныхъ и чрезвычайно витіеватыхъ разглагольствованій о разныхъ вопросахъ въ большей или меньшей мѣрѣ соприкасающихся съ предметами спора, солодовники въ 9-ти пунктахъ, указываютъ на безосновательность купеческихъ требованій относительно правъ и привилегій, которыми пользуются солодовники. Такъ они доказываютъ, что пріобрѣтеніе привилегій устроено съ вѣдома магистрата; что требованіе купцами образцовой работы—неумѣстно; что обвиненіе въ поддѣлкѣ солода—неосновательно, равно какъ и заявленіе купцовъ, что нельзя быть въ одно и тоже время и купцомъ и солодовникомъ и т. д. Вообще въ документѣ этомъ солодовники обнаружили сильное стремленіе къ краснорѣчивому и остроумному изобличенію неправоты своихъ антагонистовъ.

Roku 1666, miesiąca Nowembra 3 dnia.

Sławetni panowie słodownicy, nomine wszytkiego cechu słodowniczego, praemissa protestatione contra scriptum, nec non famosum libellum communitatis Vilnensis, haec quae sequuntur inferunt:

Nim przydzie ad refutandas rationes communitatis musi się cech słodowniczy zadziwić, że communitas Vilnensis in limine controversiarum suarum irrationabiliter apologum, iakoby in aliquis ratiunculis fundatum, wspomina, y przez ten apolog, quid intendit, non constat. Wiemy bowiem ex definitione Ciceronis secunda ad Orat. iż apologus nic inszego, ieno fabula, in qua bruta

animalia loqui introducuntur. Przeczytać o tym y Calepina wolno, że się tak ma rozumieć. Tu zaś w sprawie teraznieyszey non de fabulis Esopi, sed de conservatione privilegiorum s. r. maiestatis tractatur.

Ad 1-mum. Uraziła się communitas, że pars actorea praemissa protestatione condictamen obiicit et probat z pozwanemi drugiemi słodownikami, których receptuie, y czyni nulliter distinctionem condictaminis powiadaiąc, iż condictamen subdole odprawuie się, a tu inaczey: bo prawie widząc inversionem iurium et privilegiorum, diminutionem authoritatis magistratus, monopolium, caristiam, nie następuie na przywiley kr. imci panom słodownikom nadany, ale tylko invaliduie. Na to respondetur. O prawa szkoda się gniewać, bo to pewna y iawna, iż in condicto idzie communitas z pozwanemi, a tego facilis probatio, bo iuż stante lite ingressi sunt communitatem, y teraz nie chcą stawać sami pozwani ex persona sua, tylko communitas evincendo broni. Condictamen też aby subdole et tacite miał się zawsze odprawować (ut communitas supponit) nego: gdyż palam et licite praesertim in contractibus bonae fidei condictorie być może, bo condictum sive condictamen est, quod in communite est dictum, id est promessio sive pactum invicem factum p. festas; może tedy condictamen in bonam et in malam partem summilicite, sine damno et praeiudicio proximi, illicite (ut communitas) cum damno et praeiudicio cechu słodowniczego teraz czyni. Item przysługuiąc się szlachetnemu magistratowi Wileńskiemu asserit, iż nie następuie na przywileia króla y mości, tylko invaliduie ex rationibus iuris. Quaeritur, co za differentia tych słów *nie następuie, ale tylko invaliduie,* bo ieżli invaliduie, toć iuż y następuie; następować zaś y invalidować sunt ista identica. Item quaeritur: kto dał communitati potestatem invalidandi et interpraetandi decreta s. r. maiestatis? podobno sama przez się communitas usurpat sibi iura maiestatis, ale iako to iest periculosum et vituperabile, może się recoligować. Dosić by było communitati delatricem agere. A teraz nie wiedzieć, iako stawa, czy to actrix, czy delatrix, czy acusatrix, czy criminatrix, czy receptatrix, czy praevictrix, czy instigatrix? Ale cavendum communitati, aby temerario ausu invaliduiąc cechowe przywileia y artykuły swoich też nie nadweredziła.

Ad 2-dum. Że temerariam et ex nullo termino interventionem nazwano, pro calumniosa obiectione sobie communitas bierze, a przy tym parti actoreae erubescere każe, iakoby sine lege loquenti temeritatem też prolibitu suo iako legislatrix interpraetuie, powiadaiąc: iż temeritas na tenczas nazywa się, kiedy kto przy iakiey racyi sine ulla trzyma się ratione, a w interwentii zaś swey, co ratio to prawo być powiada, iako oracula Appolinis. Terminum też interventionis powiada być legitimum, a to ex ea ratione, aby na większych kupców y na samą potym communitatem in simili, czego nie ważyli się, tedy obviando huic mało mnieyszych teraz obronią te futiles rationes et tumultuantes sic diliguntur. Nie iest to calumniosa obiectio, ale realis veritas, tylko że to communitas malitiose interpraetuiąc, sama sobie daremno przypisuie et parti actoreae erubescere pro se każe. Temeritatem też chcąc evitare, dum eam explicat, magis incurrit. A to gdy sobie w skrzynce (sic) swym przypisuie, czego in rei veritate nie masz. Dla lep-

szey informacyi y wiadomości, że iest varia et triplex temeritas czytać S. S. lib. tertio articulo 13, item iure municipali articulo 41-mo; tam sufficienter pisze de 3-plici temeritate, co studendo brevitati opuszczam, communitas iako curiosa et otiosa pozwoli sobie przeczytać y recolligować się może, ieźli też ex triplici temeritate aliquam non incurrit. Terminus też interventionis nullus, chiba, iako sama asserit communitas, ex causa interventionis, to iest, aby actores in posterum nie ważyli się na starszych kupców, albo na communitatem, tedy teraz młodszych kupców (aż per iniustitiam) bronią. Jeżeli to iest terminus interventionis et ratio iuris, niechay się communitas osądzi.

Ad 3-tium. Nie masz o co się urażać, ani actores do szkoły odsyłać, że petulantem interventionem (iakoż tak iest), nazywaią, nie tylko bowiem inter scholares, ale też temi czasy między różnemi stany plerumque in communitate petulantia nayduie się y górę bierze. Przetoż propter coercendam eandem petulantiam, nie wadzi ex occasione definitionem oney wiedzieć: Petulantia est lascivia seu effranatio immodica ad quodlibet vitium appetendo dicta. Cicer. in Cat. ma. Bardziey by się communitas uraziła, gdyby improbam procacem insanam interventionem nazwano, gdyż podług tegoż Cicerona 2-do de orat. petulanter, idem est, quod improbe, procaciter, insaniter, lubo tego per modestiam suam pp. słodownicy nie pisali y niechcą pisać. Jednak że communitas Vilnensis est petulans, manifeste patet; a zaż to nie iest petulantia: 1-mo stante lite pp. słodowników cum citatis propter privatum commodum ad communitatem przyiąć; 2-go sine ullo termino interrumpendo cursum iustitiae, interventionem vexatoriam zanieść; 3-tio, privilegia s. r. maiestatis temere infringere et interpraetari; 4-to, ichmość panów rayców y starszych swoich rocznych a publicis negotiis excludere, pisząc barzo w interventii swoiey zuchwale w te słowa: trzeba to wiedzieć parti, iż pp. raycy y pp. starsi communitatis nie tylko czynić, ale ani postąpić nie mogą. Communitas zaś sama przez się wybornie czynić, stawać y odpowiadać (może). Jeżeli takie prawo maią, trzeba one producere. Quaeritur, na cóż ichmość pp. rayców rocznych ex magistratu do siebie proszą deputare? na co starszych rocznych ex utroque ritu co rok obieraią? A gdy zawody prawne z różnemi cechami maią, quaeritur: czemu będąc generice pozwani pozwy zrażaią? powiadaiąc, że sine expresso consensu et assistentia ichmość panów rayców y starszych swoich rocznych nec active, nec passive comparere mogą. A w tevaznieyszey zaś interventii swoiey nie tylko że ichmość panów radziec y starszych swoich nie położyli, ale prorsus per contemptum excludowali, powiadaiąc: że mamy omnem potestatem bez ichmość panów radziec y starszych swoich agendi. A którýby singulariter był in communitate tantae potentiae żadnego nie mianuią, ani scripta w interventii swoiey, ani verbo iudicialiter, y gdy actores pytaią, aby się declarowali, s kim sprawę maią mieć, żaden się nie odzywa, y lubo to sententialiter nakazano, aby ichmość panów radziec y starszych swoich rocznych, ieżeli chcą via iuris czynić, ad interventionem wpisano, tedy nie tylko w tym nie chcieli parere decreto nobilis officii consularis Vilnensis, ale ieszcze in maiorem contemptum declarowali się z tym in suo scripto: że communitas bez ichmość panów rayców y starszych swo-

ich rocznych wybornie czynić może. Jakaż tu może być maior petulantia et inobedientia, kiedy przy swoich tak wielu pomienionych exorbitanciach, nie chce mieć nad sobą żadney zwierzchności? Qui autem potestati resistit, Deo resistit. Haec quae ad extravagantes et extra ordinarias rationes, in apologo specificatas; teraz quo ad rationes ordinarias, idque non animo contestandi, (bo nie wiedzieć cum quo agere), ale tylko gratia informationis nobilis officii consular Vilnensis nie wypuszczaią, iednak ex reatu pozwanych haec quae sequuntur actores inferunt. Ad 1-mum. Barzo to temerario ausu communitas per adverbium falsissime wszytkie trzy przywileia Sigismundi, Vladislai et Ioannis Casimiri, feliciter modo regnantis znosi, powiadaiąc, że gdy actores nie mieli consensum y nie mogą probare; trzeba się tu dobrze communitati recoligować, ieżeli to ad rem wnosi, iakoby wszytkie trzy przywileia serenissimorum supra insinuatorum absque consensu magistratus miały być przez panów słodowników otrzymane. Jeżeli to tak iest, quaeritur: czemuż communitas, będąc curiosa, in omnibus circumspecta za trzech królów, Zygmunta, Władysława y Jana Kazimierza, szczęśliwie teraz nam panuiącego, wiedząc o tym cechu słodowniczym y o artykułach iego, żadney nigdy contradictii nie czyniła? ale teraz, kiedy swoich kollegów y słodowników, ad communitatem stante lite przyiętych, cech słodowniczy szuka y z nimi czyni, teraz communitas contradicit idque nulliter. A lubo cech słodowniczy nie powinien się communitati de consensu sprawować, tylko szlachetnemu magistratowi Wileńskiemu, tedy y teraz, evitando omnem suspitionem, dowodzi consensu, zabieraiąc się do samych że ichmościów panów rocznych, anno 1664 na tenczas w magistracie zasiadaiących, mianowicie do iegomości pana Bohima y collegi iegomości pana Kukowicza, iuż zmarłego, post cuius decessum drudzy superstites ichmość panowie collegowie testimonium praehibebunt, że consens był in solenni forma otrzymany, miał iegomość pan Kurowicz, iako ordinarius pisarz, w ręku, idąc do sądów iego królewskiey mości tenże consens oddał iegomość panu Piotrowiczowi, iako vices gerenti, iegomość pan Piotrowicz oddał pp. słodownikom, mianowicie panu Adamowi Giełdowiczowi y panu Krzysztofowi Sokołowskiemu, którzy podziękowawszy za ten consens szli do godney pamięci iegomość pana wóyta Wileńskiego, recenter zmarłego, prosząc o radę y promotią, aby za tym consensem przywiley u króla iegomości wyprawić mogli; iakoż iegomość pan wóyt, pp. słodowników dirigowawszy z tym consensem do iegomości pana Kotowicza—pisarza w. x. Lit. we wszytkim był pomocą y radą do wyprawienia przywileiu, który się referował do pierwszych per hostilitatem zgubionych. Inquantum zaś quid obitur nobili officio consulari Vilnensi, tedy gotowi tego pp. słodownicy iuramento comprobare.

Ad 2-dum. Że panowie słodownicy, defensive maiąc się, exprobratam inobedientiam contra ipsam communitatem retorquent, tedy o to non tam irascendum, quam potius erubescendum est, bo iuż probatur consensus, który per communitatem proterve negabatur. Do tego arguit communitas de inobedientia pp. słodowników, ale iako reverenter et obedienter sama communitas coram magistratu sprawuie się, pa-

tet wszytkim ad oculum, może wybornie cech słodowniczy communitati powiedzieć: quod tibi displicet in me, hoc tu ipsa corrige in te.

Ad 3-tium. Ratione falszowania zboża y słodów est mera impostura. Od zaczęcia cechu słodowniczego żaden o to nie skarzył, ani też który z panów słodowników o to był convictus. Że in articulis suis nie dołożyli tego, że żadnego falszu y przysady w zbożu czynić nie maią, przez to non sequitur, ani się ma rozumieć, żeby falszowane zboże mieli robić. Więcey podobno w drugich cechach naydzie się de falsitate suspectos et convictos (ubi cautela będzie dołożona de non admittenda falsitate), ale panowie słodownicy, lubo hanc cautelam literaliter expresse nie maią, iednak omnem falsitatem realiter evitare usiłuią. Ratione zaś 6 gr. od beczki na targu aggravationem wszytkich stanów daremno allegat. Quaeritur: co to za ludzie różnego stanu aggravantur? żadnego communitas pewnie nie pokaże, aby się który miał o to uskarzać na pp. słodowników; bo ieżeli kiedy po 6 gr. wezną, tedy tylko od tych, którzy pobliżu miastu o mil kilka słody robią y przedaią, in praeiudicium cechu, y to wybrawszy na bractwo kaplicy swoiey expenduią.

Ad 4-tum. Że decretem commisarskim y rescriptem s. r. m. cautum, aby do mieskiey y do cechu ludzi wolnych et legitimi ortus brano, to conceditur, lecz że tego in articulis suis pp. słodownicy nie dołożyli, ideo non sequitur, nec probatur, aby mieli przymować ludzi non pleniiuris et illegitimi ortus. Że dato tego non concesso, by też który cech stante eiusmodi decreto commissariali chciał przymować ludzi non pleni iuris, dla tego communitati nulla iniuria infertur; gdyż beneficio pro se introducto cuilibet renuntiare licet. Ratione zaś szlachetnego magistrowstwa w robieniu słodu barzo curiose servatur communitas, chcąc aby ad instar inszych cechów sztukę iaką wystawili. Quaeritur: skąd tak wielka curiositas communitati, że w robieniu słodu sztuk magistrowstwa chce widzieć? była stara communitas antecessoria modernae communitatis, s tego cechu słody porabiano, piiano y dziękowano, a sztuk magistrowstwa nigdy się nie pytano, ani słodów na czarne piwo smalcować, ani do Gdańska dla nauki w robieniu słodów nie odsyłano; a ieżeli usilnie żądaią widzieć artem et specimen w robieniu słodów, tedy może się dowiedzieć u tych że panów słodowników, których recentissime do siebie przyięli, in praeiudicium praw y przywileiów cechu słodowniczego.

Ad 5-tum. Dla libertacyi kamienicy cechowey aby trybunałowi y r. p. miało być ciasno, negatur, gdyż podczas takowych ziazdów wszytkiemu miastu ciasno bywa, iako sama communitas doznawa y ieżeli libertatią tey kamienicy cech słodowniczy otrzymał, tedy to more et exemplo drugich cechów uczynił, idque propter conservationem privilegii s. r. maiestatis.

Ad 6-tum. Czemu communitas nie odpisuie nic na to, iakoby diminuendo authoritatem magistratus pp. słodownicy mieli wpisywać ad contubernium suum personas in magistratu existentes, ale do relatii imć p. pisarza odkłada, grożąc czym się? a pp. słodownicy ni do czego się nie czuią, y owszem circa hoc punctum, in ordine sextum in propositione specificatum stoiąc, conservare.

Ad 7-mum. Ratione incompatibilitatis, że oraz być kupcem y słodownikiem implicat, w tym punkcie barzo communitas subtiliter diskuruie, a ieżeli ad rem et iudiciose, na decisią sądową pp. słodownicy puszczaią.

Ad 8-vum. Nie interveniens communitas directe nie odpisuie, iakoby stąd miała diminui authoritas magistratus, że ex bonis confiscatis część na magistrat, a na ołtarz dwie części ofiaruią. Insuper by y wszytko, iako się iuż raz declarowali, ani to z cudzego będzie dano (iako supponit communitas), ale ex contubernio, contra quod peccarunt pozwani sub protectione communitatis zostaiąc.

Ad 9-num. Ratione monopolii że nie odpisano y teraz nie odpisuią, ratio bo nullum est monopolium, ani pars może probare, gdyż monopolium inter paucos plerumque exercetur, tu zaś cały cech słodowniczy, inhaerendo privilegio s. r. maiestatis, iako y drugie cechy, sine praeiudicio aliorum sobie postępuią. Podług zdania communitatis kożdy cech de monopolio accusaretur. Że evitando caristiam zboże kupuią, a potym iusto praetio przedaią, stąd nie może się rozumieć monopolium, y owszem wygoda miastu.

Ad 10-mum. Concludendo pisze, iż communitas nie obawia się tego, że actores salvam actionem instigatori zachowali, ratione contradictionis et nulliter invalidationis privilegiorum powiadaiąc, że to non ex malitia czyni, ale ex rationibus in iure fundatis. Która to praesumptio ieżeli ma succedere communitati valde dubitatur. A pp. słodownicy teraz in humilitate, refutatis rationibus intervenientis communitatis, inhaerendo priori suae protestationi contra communitatem, ratione vexatoriae interventionis, tum et contra citatos ratione praetensionum, sufficienter in propositione specificatarum, proszą iudicialem decisionem. Co teraz podaią, salvo iure addendi, minuendi corrigendique, in toto sibi reservato.

1867 г. Февраля 19 дня.

Изъ книги № 5117, за 1666—1668 г., стр. 713—715.

79. Отвѣтъ Виленскихъ кожевниковъ на жалобу Виленскихъ же евреевъ по поводу арестованія кожъ, вывозимыхъ изъ г. Вильны послѣдними.

Виленскіе евреи подали на Виленскихъ же кожевниковъ жалобу, что эти послѣдніе напали на нихъ, насильственно овладѣли кожами и сундукомъ, въ которомъ хранились разныя драгоцѣнности, не смотря на то, что они имѣютъ на право торговли королевскую привилегію и декретъ. По разсмотрѣніи этого дѣла оказалось слѣдующее: кожевники арестовали нѣсколько возовъ съ кожами на основаніи цеховыхъ своихъ привилегій и съ вѣдома бургомистра; королевская привилегія выдана была только на 10 лѣтъ и срокъ ея давно уже истекъ; сундукъ былъ открытъ виленскими слесарями въ присутствіи радцевъ и присяжныхъ слугъ и въ немъ найдено было нѣсколько шеляговъ, кусковъ матеріи, нѣсколько хлѣбовъ и другія мелочи. Не смотря на это евреи въ числѣ 14 человѣкъ брались подтвердить истинность своей жалобы присягой. Магистратъ настоящую жалобу призналъ не дѣйствительной.

Sabbatho post dominicam sexagesimae proxima, die 19 mensis Februarii, anno Domini 1667. In termino hodierno ad respondendum concesso, citati seniores contubernii cerdonum contra propositionem iudaeorum scriptum responsionis obtulerunt, in tenore tali: Sławetny pan Andrzey Czuynowicz, Kazimierz Juchnowicz, Marcin Milkitowicz, Piotr Niewiera, starsi cechu garbarskiego, mieszczanie Wileńscy, contra propositionem iudaeorum Vilnensium brevibus respodendo.

Ad 1-mum, inferunt, iż nemini facit iniuriam, qui iure suo utitur; zaczym y moderni citati, maiąc prawa y przywileia, od naiaśnieyszych królów ichmościów polskich y wielkich xiążąt Litewskich sobie nadane, a mianowicie od świętey pamięci króla imci Zygmunta III-go, de data Varsaviae na seymie walnym, dnia 6 miesiąca Kwietnia roku Pańskiego 1606, a przez świętey pamięci króla imci Władysława IV, de data w Wilnie, dnia 18 miesiąca Sierpnia roku Pańskiego MDCXXXVI confirmowane, któremi cautum est: iż nikomu skór surowych tu w mieście Wileńskim, tak na iawnym rynku, iako y pokątnie skupować nie wolno, a consequenter y wywozić. Maiąc tedy citati przestrogę, iż żydzi wyieżdzać mieli z skórami tu w mieście skupionemi, prosili dnia 9 Decembris z wieczora imci pana burmistrza o przydanie sług, to iest, Kazimierza Podlickiego y Grygiera Rynkiewicza, z któremi całą noc citati na żydów strzegli; a w tym gdy żydzi wyieżdżali, panowie garbarze skóry przy sługach przysięgłych, wyżey namienionych, o godzinie czwartey do gospody brackiey zaprowadzili. Przyczyna tego nie inna, iedno że imci pana burmistrza, któ-

ry się ieszcze wczasował, turbować nie chcieli; przez co nihil peccarunt, bo gdy widniało, posłali iednego brata swego prosząc o consilium, coby z tym czynić mieli, lecz że to in commissis odnieśli, aby do domu sądowego zaprowadzili, iakoż mandatis paruerunt. Interim gdy do domu sądowego imć pan burmistrz przyszedł, ad requisitionem panów garbarzów, na revisią pomienionych wozów ichmościów panów radnych deputować raczył, to iest: imci pana Stanisława Rudnaka y imci pana Jerzego Pawłowicza—rayców Wileńskich, z imci panem pisarzem y z sługami przysięgłymi Kazimierzem Bernatowiczem y Jerzym Kozłowskim; gdzie do tey że revisii pan Jan Gronostayski, Stephan Gromadzki, woiewodztwa Wileńskiego ieneratowie, użyci byli. Toć tedy nie gwałtownie, nec per vim, ale praevio consensu officii, et cum adminiculo eiusdem officii consularis Vilnensis, przy sługach z wieczora przydanych, są zabrane skóry ich, in praesentia ichmość panów radziec zrevidowane y przez imci pana pisarza spisane, przeliczone in sequestro zostaią. To tak wywiodszy citati, incompetentia actionis adinventa, libero a termino et causa pronunciari, et se circa iura et privilegia conservari proszą.

Ad 2-dum. Na rescript allegowany, że żydom woskiem, łoiem, skórami wolno handlować, na to tak odpowiadam: iż de gratia serenissimi principis żydom Wileńskim pomionemi towarami, nie więcey, iedno ad decennium handlować pozwolono, decennium dawno expiravit; zaczym y privilegium ipso temporis lapsu upadło et minime suffragari potest.

Ad 3-tium. Decreti relationis, którym iakoby miał bydź approbowany rescript, czynią w propositii swey mentionem, a tą in officio nie pokładaią, a prawo disponit; iż non satis est allegare, nisi sequatur probare, alias—ius deficit, si probatio deficit; et quod non probatur, pro non gesto habetur. Toć tedy ten decret, ad causam praesentem wyżey allegowany, namniey nie służy, bo gdzieś tylko in spaciis imaginariis bydź pokazuią.

Ad 4-tum. Na prawo allegowane tak odpowiada się: Iż nie iniuste, ale iustissime są zabrane wozy z skórami, bo usitantur iure suo citati nie violenter, bo z wiadomością urzędową et cum additione familiae. Toć tedy mulctam et emendam solvere non merentur. Co się tknie przysięgi, na którą się samoczternast żydzi zabieraią, tak odpowiadam: Iż ich ta potkać nie może, bo to iest actio civiliter instituta, a in actionibus civilibus institutis nonnisi unica, a naywięcey in tertia manu, a nie samoczternast zabierać by się strony do przysięgi miały, co iest przeciwko wyraźnemu prawu iuris saxonici. A subboty y criminaliter instituta była, tedy by to potkać żydów nie mogło, gdyż etiam in actione criminalium nonnisi septem testium requiritur praesentia.

Ad 5-tum. O zabranie skrzynki iakoby gwałtowne y oney odemknienie w gospodzie privatney, et damnorum na gr. 2458 causatur. Tak się iustificuią citati: iż o skrzynce nie wiedzieli, oney nie grabili y priwatnie nie odmykali, zaczym ztąd elicitur, że żadnych rzeczy, tak we śrzebrze, pieniądzach, perłach, iako y bławacie nie uszkodzili. Czego są oculati testes, słudzy urzędowi przysięgli, którzy natenczas praesentes w gospodzie byli, toć tedy violentia nulla commissa; ale iż się z tych wozów czterech w iednym podczas rewiziey skrzynka, (którey żydzi ultro odbiegli), na-

lazła, którą ichmość panowie radni slosarzowi odemknąć kazali, gdzie nie więcey się nalazło, iedno szelągami złotych półtrzynasta y półtorak; atłasu czarnego Łukiyskiego łokci siedminaście, dwie kukle chleba, pirog, karta po żydowsku pisana, rzemyki do nabożeństwa, pieczenia; nie tak, iako żydzi opacznie udaią y fidem ichmośćiów panów radnych w tey mierze in dubium vocant. O co słusznie by żydzi karani bydź mieli, z któremi o to salvam sobie in foro competenti, zachowuią actionem citati. A o skrzynce, iako na tenczas nie wiedzieli citati, nie grabili y oney nie odmykali, tak y wiedzieć niechcą y teraz oney że repetitionem a nobili magistratu Vilnensi nie bronią. Nobiles itaque deductis panowie pozwani, iako in primo puncto, tak y w tym incompetenti actione adinventa, liberas a termino et causa pronunciari, et se circa iura et privilegia conservari proszą, salvo iure addendi, corrigendi, minuendi, meliorandi, in toto sibi reservato, reprotestando de damnis et litis expensis, secutis et subsequendis.

Econverso iudaei supradicti, contra responsionem citatorum cerdonum replicam in scriptis dare submiserunt.

1667 г. Октября 31 дня.

Изъ книги № 5345, за 1491—1668 г., л. 548.

80. Жалова Виленскихъ портныхъ товарищей на своихъ мастеровъ и старшинъ по поводу нанесенія послѣдними побоевъ во время общей сходки.

Товарищи цеха портныхъ внесли жалобу на своихъ мастеровъ по слѣдующему случаю: въ Вильну пріѣхалъ изъ Риги съ лососями товарищъ Верннке; портной Христіанъ пригласилъ его къ себѣ на работу, обѣщая заплатить ему и за лососей и за лошадь, но всѣхъ денегъ не заплатилъ. Когда Верннке потребовалъ денегъ, то Христіанъ не только не захотѣлъ отдать ихъ, а еще обезчестилъ ругательствами, такъ что Верннке принужденъ былъ искать себѣ другого мѣста. Примѣру его послѣдовалъ и другой товарищъ—Рейтеръ. Христіанъ обратился съ жалобой на своихъ товарищей въ цехъ; мастера въ своемъ засѣданіи, заставивши ждать себя очень долго, постановили: разложить Верннке на скамьѣ и высѣчь нагайками. Верннке, узнавши о такомъ рѣшеніи бросился спасаться чрезъ окно, но мастера поймали его за волосы и били сколько хотѣли; на шумъ прибѣжали изъ своей избы товарищи и спасли отъ истязаній Рейтера, сохранивши при этомъ вполнѣ порядокъ и благопристойность. Вслѣдствіе изложенныхъ обстоятельствъ товарищи и обратились съ жалобой на своихъ мастеровъ въ магдебургію.

Feria secunda in vigilia festi omnium sanctorum die 31 mensis Octobris anno Domini 1667.

Venientes personaliter ad iudicium et acta scabinalia Vilnensia honesti Joannes Wernike, Adamus Reyter et Martinus

Brzost — socii artis sartoriae Germanicae nationis, suo et consodalium suorum nomine agentes, protestationem suam, in solenni forma conscriptam, contra famatos Christianum Weinreich — sartorem, civem Vilnensem, et alios magistros eiusdem artis sartoriae, seniores et iuniores, complicesque eorum, ipsis melius notos, de introcontenta ad acticandum obtulerunt in tenore verborum sequenti:

Żałowali et quam solennissime protestowali w krzywdzie y obeldze nieznośney, pan Jan Wernike, Adam Reyter y wszyscy towarzysze rzemiosła krawieckiego, na Krystyana Weynreycha magistra y na wszystkich starszych y magistrów krawców cechowych, tudzież y pomocników onych o to y takowym spobem. Iż gdy przyiechał do Wilna pan Wernike, maiąc dziewiętnaście łososiów Ryskich sprzedać, obżałowany Krystyan poczoł go namawiać na robotę do siebie, razów kilkanaście posyłał, aby chciał zostać na robocie u niego, obiecuiąc większą contentacią dać, niż inszym y łososie zapłacić; iakoż stargował kożdy łosoś za taler bity bez groszy pięciu polskich, y za konia także miał zapłacić pięć talarów bitych. Który to protestans dał się namówić y postanowił tak z Krystyanem Weynreichem, póki sam protestans zachce robić u niego, dotąd miał być. Interea z Bowska kupcowi, co za łososie został winien, które na credit wzioł, y na terminie miał pieniądze odwieść, iako się submittował, chcąc się uiscić protestans kupcowi p. Wernike prosił u p. Krystyana Weinreicha o te pieniądze za łososie, y y za konia. Który to pan Krystian wziowszy za urazę y nie chcąc płacić połaiał y posromocił słowy nieuczciwemi, przymawiaiąc do matki, taki owaki synu, musiał protestans z warstatu ustąpić. A potym gdy nazaiutrz przyszedł protestans do Wernike y upominał się poczciwie, ieżeli stoi przy słowie swoim, że miał za wszystko zapłacić, tak za robotę, za łososie y za konia, odpowiedział mu inculpatus Krystyan: Idź do tego diabła, gdzieś był niepoczciwego, hultaiu, ieżeli nie póydziesz, wnet cię każę haydukom obuchami zbić y wypchać, iako niepoczciwego. Który za łososie, za konia talarów dwa reszty nie płacił, y za trzy niedziele za robotę złotych trzy nie oddał; tedy musiał z wielkim contemptem do drugiego magistra odeyść na robotę, póki dług odyscze za łososie, za konia y za robotę złotych trzynaście, do pana Jana Rayszy. Drugi pan Adam Reyter towarzysz, widząc wielką zniewagę towarzysza swego, żeby y onego toż nie potkało, musiał iść także do drugiego magistra do pana Neymana. Z tey przyczyny Kristian Weynreich, pobuntowawszy wszystkich starszych y magistrat, aby towarzysze w niedzielę przeszłą, to iest, trzydziestego Octobra do cechu pod wielką winą zakazani byli, ażeby się zebrali. Którzy czyniąc dosić posłuszeństwu cechowemu y roskazaniu, zgromadzili się o godzinie zwyczayney z południa na wtórą godzinę, nie wiedząc ni o czym, co się z nimi stać miało, y w izbie swey siedzieli skromnie, póki onym dadzą znać według zwyczaiu, kiedy przyść maią do izby, gdzie panowie starsi y magistratowie siedzą. Nie dawali znać do samego wieczora, ale zwlekali umyśnie, żeby mogli w wieczor protestantów zelżyć. Jakoż panowie starsi w wieczor iuż kazali zawołać do siebie Jana Wernike y Adama Reytera. Skoro weszli do izby, zaraz drzwi zasczepili, wrota zamknąć kazali, potym y drugich dwuch, którzy umieią po polsku zawołali, żeby Wernikiemu przepowiedzieli po nie-

miecku, iaki ma dekret ponieść w cechu. Któremu to Krzysztofowi Anicewiczowi powiedzieli panowie starsi, żeby Wernikiemu tłumaczył po niemiecku: iż maią dwanaście magistrów, na zedlu rosciągnowszy, nahayką go pośrzód izby bić. Którzy gdy odpowiedział Krzysztoph Anicewicz panom starszym, iż ia onemu nie mogę powiedzieć ieden, żeby byli wszyscy towarzysze przy tym, nie kazawszy przyść drugim, y żadney iustifikaciey nie przyimuiąc, Wiernika zaraz tego Krzysztofa poczęli łaiać, do matki przymawiaiąc y nahayką bić, mianowicie Konstanty, y gdy pośrzód iżby zedel postawili, chcąć Wernika wziąc y rosciągnąć wędrownego, y w rzemieśle biegłego towarzysza, musiał nieborak przez okno uciekać. Tamże go w oknie za kudły porwawszy, targali y trzymali, a drudzy z izby wypadszy w oknie w pół wiszącego, kiiami y nahaykami byli na ćwierć godziny, iako hultaia iakiego, y gdyby nie domyślił się oknem uciekać, Bóg wie coby się z nim działo, gdyż y okna kazali pozamykać, żeby ciemno było, mógł by drugi nożem z rankoru w pociemku w gromadzie przebić. Reytera zaś porwawszy na podwórzu, który miał chustkę na szyi, ciągnęli za koniec wziąwszy ieden do drugiego, y mało go nie udawili, gdyby towarzysze drudzy, którzy siedzieli w izbie swey, wypadszy nie odratowali, pewnie by bez wątpienia udawili, y zamordowali, tak rwali, aż się chustka rozerwała, który iuż y wołać nie mógł, zczerniał był na ziemi leżąc, a po tym wszystkich zaczeli bić, czym kto mógł. Jednakże towarzysze cicho wszystko znosili, trzeźwemi będąc, y szpady odpasane w izbie swey położone mieli y żaden po nią nie szedł. A gdy iuż po tym hałasie było, gdy iuż szli do domu, pobrawszy szpady swe, tedy im gwałtem poodeymowali, których dziewięć wzięto, kapeluszów dwa, płaszcz ieden y do izby swey cechowey panowie magistrowie zanieśli. Chcąc tedy towarzysze wszyscy z pany starszemi y magistrami wszystkiemi prawem criminaliter in iudicio composito czynić, dali tę swą żałośną protestacią do xiąg ławniczych Wileńskich zapisać, prosząc aby przyięta y zapisana była, y aby conspectia tego zbicia przez slug przysięglych odprawiona była, żądali. Prout additi sunt honesti Joannes Siemionowicz et Samuel Odyniec. Qui facta et expedita conspectione, in vim fidelis suae relationis recognoverunt: Widzieliśmy u Jana Wernika pleca zbite sinie, krwią zaciekłe, suknia zdarta, czoło pazurami zdarte, gdy go za włosy uciekaiącego przez okno trzymali. U Adama Reytera suknia podarta, w błocie wszystka, który się też uskarzał, że go w tym razie chustką, którą szyię obwiia, mało nie udawali. U Matyasza Szypińskiego na prawey ręce znak krwią zaciekły spuchły, od uderzenia kiiem. Ciż się uskarzali, że niektórym płascze, niektórym szpady pobrano. Quod connotatum est.

1667 г. Іюня 7 дня.

Изъ книги № 5118, за 1668—1674 г., стр. 179—185.

81. Опредѣленіе короля Іоанна Казиміра по дѣлу цеха Виленскихъ позументщиковъ католиковъ съ диссидентами.

Въ задворномъ ассессорскомъ судѣ разсматривалось спорное дѣло между позументщиками р.-католиками съ одной стороны и диссидентами—съ другой по поводу заѳраты цеховымъ старшиной Шреттеромъ цеховаго сундука съ привилегіями и деньгами и неисполненія диссидентами религіозныхъ обязанностей; по выслушаніи повѣренныхъ обѣихъ сторонъ, судъ постановилъ: подвергнуть Шреттера присягѣ, что онъ не по своей винѣ потерялъ цеховой сундукъ, а диссидентовъ заставить исполнять религіозныя обязанности, подъ страхомъ взысканія камня воску за неповиновеніе цеховымъ правиламъ.

Sabbetho pridie dominicaexaudi, die prima mensis Junii, anno Domini 1669. Ad instantiam famatorum Alberti Tomaszewicz, Adami Znoskiewicz et Petri Dunkien—civium et passamentariorum Vilnensium, citati sunt in diem hodiernam famati Petrus Szreter et Henricus Fonbegen — cives et passamentarii Vilnenses, ad executionem decreti sacrae regiae maiestatis Varsaviae sub anno ad hunc millesimo sexcentesimo sexagesimo septimo, die septima mensis Julii lati. Contra quos comparentes personaliter et terminum hodiernum peremptorium attentantes, reproducto eodem decreto, in primis petierunt: Quatenus omnibus contentis illius relectis et ut moris est cum debita reverentia publicatis et actis praesentibus insertis, unus citatorum nempe famatus Petrus Szreter in primo puncto, iuramentum expediat, in rotam ibidem descriptam; in secundo vero puncto, ex quo citati magistri passamentarii, in religione dissidentes, devotioni consuetae pro quolibet quartuali, a tempore lati decreti non adfuerunt, idcirco ut paenam in eodem decreto expressam lugeant, nempe tot lapides cerae praestando, quot numero quartalia praeterlapsa sunt. Quam eiusmodi instantiam citati qui supra passamentarii, in religione dissidentes, audiendo, quoad primum punctum executioni decreto sacrae regiae maiestatis unus illorum famatus Petrus Szreter non recusabat, iuramentum sibi iniunctum explere; quinimo flexis genibus ad crucifixi imaginem, in facie totius nobilis officii secundum rotam in eodem decreto sacrae regiae maiestatis descriptam, explevit. Quod vero attinet secundum punctum, non debet extendi paena in decreto sacrae regiae maiestatis expressa, pro praeteritis absentiis, nisi quas in futurum, post publicationem eiusdem decreti, commisissent. Nobile officium consulare Vilnense auditis utriusque partis pro et contra rationibus, oretenus per suos patronos inductis, in eo puncto, numa tem-

pore lati decreti, vel a tempore publicationis modernae, paenam absentiarum suarum lugere citati debeant, deliberare tantisper censuit, donec utraque pars easdem rationes, pro et contra adductas, in scriptis porrigerent, instantibus vero iisdem citatis, ut in posterum quilibet illorum notior esset de certo tempore, quo imminere debet devotio quartualis, hoc idem nobile officium per interlocutoriam suam declaravit, quatenus annui seniores magistri in posterum omnes contubernales suos per schedulas pridie transmissas obdestinarent. Decreti vero sacrae regiae maiestatis ad inserendum actis producti, hic est qui sequitur tenor: Joannes Casimirus, Dei gratia rex Poloniae etc. Significamus praesentibus literis nostris, quorum interest, universis et singulis, devenisse ad nos iudiciumque nostrum per viam appellationis, a sententia nobilis officii consularis Vilnensis interpositae, causam et actionem inter famatos Albertum Thomaszewicz et Adamum Znoskiewicz—cives et passamentarios Vilnenses catholicae religionis, ab una actores, et famatos Petrum Szreter, nec non Henricum Fonbegen—cives itidem ac passamentarios Vilnenses, dissidentes in religione, ab altera parte citatos; idque inprimis famatus Szreter ratione oppressionis privilegiorum, a serenissimis antecessoribus nostris contubernio passamentariorum collatorum, tum et munimentorum, decretorum, in favorem eiusdem contubernii latorum, una cum scrinio, in quo ducenti imperiales, poculum argenteum, cum aliis viginti quinque vasibus argenteis continebantur, quae omnia idem citatus, sub praetextu conservationis contra imminentem hostilem incursionem, coniuncta manu cum Joanne Pill et Andrea Hibert, nescitur quorsum evexit; pro secundo uterque citati, ratione non observatae ordinationis, quoad munia et obsequia ecclesiastica, ex quo citati manifeste decreto commissariali contraveniendo, nullam prorsus provisionem altaris, a promulgatione eiusdem decreti fecerunt, neque devotioni statutis temporibus interfuerunt, id circo paenas ordinationibus descriptas decerni postulabant. In qua causa, dilatione ad revidendum decretum commissariale, et ad respondendum in utroque puncto citatis indulta et concessa, cum iidem citati iustificare se vellent, tum religiosus pater Zieleniewicz, ordinis minorum de observantia conventus Vilnensis concionator ordinarius, interveniret, requirendo, quatenus iidem citati, non solum iuxta ordinationes, in privilegio originali expressas propter non praestitam hactenus provisionem altaris et absentiam, cum necesse erat, attendere devotioni, in quolibet quartuali praeteritis temporibus, sed etiam iuxta pactum conventum, e certo patente editum, subscriptioneque manus religiosi patris Thomae Digon, protunc custodis religiosorum pastorum bernardinorum aliorumque patrum munitum; citati vero, praemissa contra pactum productum protestatione, cum iidem pactum uti privatam scripturam, et iis insciis compositum, nihil in iure operari, deinde religiosos imponendi paenam contubernalibus, uti saecularibus personis, non habere tantam potestatem, idemque scriptum ordinationi privilegio approbare, contrarium esse inferent. In principali vero causa iustificando ratione oppressionis privilegiorum et scrinii cum intro contentis, unus ex citatis negaret, ac in subsidium ad inquisitionem provocaret, deputatique e medio officii annui consulares, cum no-

tario eandem expedirent; in qua omnes contubernales recognoverunt, quod dictus, Szreder, ante incursionem Moschoviticam proxime et novissime ad contubernium adscitus fuit, nec eo tempore capax erat, ut praerogativam senioratus tanquam adhuc tyro gereret, sed tunc temporis defuncti Joannes Pill et Joannes Kridner—senioratum annuum administrabant, apud quos, uti seniores, scrinium cum privilegiis et tota suppelectili argentea, si quae fuit necessario, et de requisito ordinationis, articulorumque in privilegio expressorum reconditum erat, petendo se liberum in eo puncto pronunciari. In secundo vero puncto absentiam ab officio et obsequiis ecclesiasticis culpa ipsorum actorum, qui senioratum gerendo, de incidentia quartualis temporis notificare debuerant, et non notificaverunt, ut hac ratione suum intentum et conatus in oppressionem sui ordinatus, vel maxime promovere possint, contigisse affirmantes. Nobile officium consulare Vilnense, inhaerendo inquisitioni, per omnes contubernales uniformiter depositae, qua deductum est, citatum ante ipsam mere hostilitatem ad contubernium susceptum esse, eundemque non potuisse tam cito, nisi per gradus, ad senioratum contubernii sui sublimari, ac consequenter scrinium cum privilegiis in sua provisione non habuisse; idcirco, uti ab incompetenti et ferme mentali actione, citatum Szreder liberum pronunciaverat; salva tamen repetendi manente a successoribus praefati Joannis Pill et Joannis Kridner—seniorum pro tempore existentium. Nihilominus ob defectum ipsius originalis privilegii illud omnibus contubernalibus passamentariis, communibus expensis ex metricis temeris magni ducatus Lithuaniae, quantocius depromere et in posterum ad normam et praescriptionem articulorum, ibidem contentorum, praecavendo, ne sine additamento, procurata omnia munia, tam ecclesiastica, quam contubernalia, tractare inquirent. In secundo vero puncto, ex quo neglecta fuit hactenus provisio altaris, et non adiverunt citati pro quolibet quartuali devotioni consuetae, ex culpa et occasione ipsorum actorum, debere teneri in posterum omnes magistros, iuxta ordinationem privilegii a serenissimo Vladislao quarto, rege Poloniae, fratre nostro charissimo, contubernio suo elargitae et non secundum praescriptum privatum religiosorum patrum bernardinorum, regulari et in posterum in mulctandis excessivis et iis, qui devotioni adesse noluerint, vel neglexerint, ad mentem eiusdem privilegii, se gerere debere, omnesque reditus altaris, hactenus retentos, sine omni exceptione, pro prima congregitione sui contubernii refundere demandaverat appelationemque ab eadem sententia per actoream partem interpositam, admiserat, processu causae praesentis, latius die praemissis obloquente. In termino itaque hodierno, ex eadem appellatione et recognotione nostra incidente et hucusque continuato, actorea per nobilem Laurentium Minkiewicz, citata vero per nobilem Arnolphum Zaleski—plenipotentes suos, partibus comparentibus, ac de validitate sententiae nobilis officii consularis Vilnensis secum disceptantibus controversiasque, in inferiori subsellio allegatas, reassumentibus, ac nobili Simone Kurowicz, nomine magistratus et communitatis Vilnensis interventionem ex eo, quod si actorea pars additamenta nociva, contra iura et privilegia magistratui Vilnensi servientia, ad male narrata obtenta haberet,

faciente; nos cum consulariis et iuris peritis nostris, auditis partium praefatarum controversiis iisdemque bene trutinatis, sententiam nobilis officii consularis Vilnensis meliorandam esse duximus, uti quidem melioramus decernendo; quatenus citatus famatus Petrus Szreter, in primo puncto corporali evadat iuramento, in eam rotam: Jako na tenczas starszym nie był, skrzynki cechowey z rzeczoma, o które iest obwiniony nie brał, u siebie oney nie miał y nie skorzystał; iako tey szkody przyczyną nie był. Post quod praestitum in hoc puncto praedictum Szredter liberum pronunciamus. In secundo vero puncto, quatenus citati omnes magistri passamentarii, in religione dissidentes, devotioni pro quolibet quartuali consuetae, in posterum sub paena lapidis cerae, in privilegio nostro expressa, irremissibiliter lucrida intersint, aliaque obsequia et officia, tam ecclesiastica, quam et contubernalia, in ordinationibus privilegii serenissimi Vladislai quarti fratris nostris desideratissimi expraessa, adimpleant et exequantur, iniungimus; salvam nihilominus nobili magistratui et communitati Vilnensi, ratione nocivorum additamentorum, si quae reperta fuerint, contra contubernium passamentariorum, reservamus actionem praesentis decreti nostri vigore, pro cuius executione idem negotium ad nobile officium consulare Vilnense, in termino, dum pars partem ad id legitime adcitaverit, peremptorie remittimus. In cuius rei fidem sigillum magni ducatus Lithuaniae praesentibus est appressum. Datum Varsaviae, die septima mensis Junii, anno Domini millesimo sexcentesimo sexagesima septimo, regnorum nostrorum Poloniae et Sueciae decimo nono anno. Sigillum magni ducatus Lithuaniae et subscriptio manus: Christophorus Pac—supremus magni ducatus Lithuaniae cancellarius. Revisum illustrissimi Christophoris Pac—suppremi magni ducatus Lithuaniae cancellarii, Counens. Pinscen. Kozinecen. Kleszczelen., Wilkomir., Wilkionen., Ostrinen. etc. capitanei, silvarum Neymonecen. praefecti, oeconomiae Oliten. administratoris; Casimirus Puchalski, decretorum curiae magni duc. Lithuaniae notarius.—Correxit Kotontay. Quae quidem omnia actis consignata sunt praesentibus.

1667 г. Сентября 19 дня.

Изъ книги № 5347 за 1666—1668 г., л. 383 на об.

82. Жалоба Смоленскаго стражника Издебскаго на Виленскаго мѣщанина кузнеца Андреевича, о незаконномъ завладѣніи плацомъ бывшей Виленской церкви св. Екатерины.

Вышепомянутой Издеδскій протестуетъ противъ кузнеца Николая Андреевича, который безъ всякаго права завладѣлъ церковнымъ плацомъ въ г. Вильнѣ, на Савичъ улицѣ, принадлежащимъ несуществующей болѣе въ данное время *церкви св. Екатерины* и тѣмъ нарушилъ права самаго Издебскаго на этотъ же плацъ.

Feria secunda ante festum sancti Mathaei apostoli et evangelistae, die 19 mensis Septembris, anno 1667.

Generosus dominus Izdebski paratam in scriptis protestationem contra Nicolaum Andrzeiewicz ferrifabrum Vilnensem, de re intro contenta ad acticandum obtulit in tenore sequenti.

Roku tysiąc sześćset sześćdziesiąt siódmego, miesiąca Septembra 19 dnia, na urzędzie burmistrzowskim radzieckim miasta iego królewskiey mości stołecznego Wilna, żałował y opowiadał imć pan Mikołay Kazimierz Izdebski, strażnik Smoleński, ziemianin iego królewskiey mości woiewodztwa Trockiego, za wzięciem pewney wiadomości, na sławetnego Mikołaia Andrzeiewicza, kowala, mieszczanina Wileńskiego, o to y takowym sposobem: iż obżałowany Andrzeiewicz, nie maiąc żadnego przystępu y prawa, na swą służącego osobę, ale gwałtownie, mimo prawa dawne, żałuiącemu protestantowi imć panu strażnikowi wieczyście służące, plac, *cerkiewny, Katarzynowski* nazwany, w mieście iego królewskiey mości Wilnie, na ulicy Sawicz naprzeciw szwieckiego cechu leżący, w roku teraznieyszym tysiąc sześćset sześćdziesiąt siódmym obiowszy, z posessiey imci wybiwszy y odebrawszy, następuiąc na prawo wieczyste expulsią uczynił, a dom na nim zbudowawszy, dotąd mieszka y używa, do niego iuż imć pana strażnika Smoleńskiego nie dopuszczaiąc. W czym imć pan strażnik nie małą maiąc krzywdę, a chcąc z przerzeczonym Andrzeiewiczem in foro fori iure agere, dał to swoie opowiadanie do xiąg zapisać.

1667 г. Декабря 1 дня.

Изъ книги № 5123, за 1676—1679 г., стр. 1182.

83. Универсалъ короля Яна III-го воспрещающій ввозъ товаровъ въ предѣлы великаго княжества Литовскаго подъ фирмою шляхетскихъ товаровъ безъ уплаты постановленной на этотъ предметъ пошлины.

Король Янъ III оповѣщаетъ всѣ сословія в. кн. Литовскаго, въ особенности людей занимающихся торговлей, что государственный скарбъ несетъ значительныя убытки вслѣдствіе уклоненія подъ разными предлогами отъ уплаты торговыхъ пошлинъ; король поставляетъ на видъ такое уклоненіе отъ пошлинъ шляхтѣ и строго требуетъ на будущее время точнаго исполненія закона, относящагося къ этому предмету.

Feria secunda in octava sancti Joannis apostoli, post nativitatem Christi, mense Januario die tertia, anno Domini millesimo sexcentesimo septuagesimo octavo. In termino hodierno, coram integro magistratu Vilnensi, sessionaliter pro tractandis publicis civitatis negotiis congregato, personaliter comparens nob. dominus Bartholomeus Cynaki—secretarius s. r. maiestatis, administrator thelonei veteris m. d. Lit., proconsul Vilnensis, literas universales sacrae regiae maiestatis de re, intra contenta, publice ad acta nobilis officii consularis Vilnensis suscipi et ingrossari petiit, quae sunt sequentis tenoris verborum.

Jan trzeci, z Bożey łaski król polski, wielki xiąże Litewski etc. Wszem w obec y każdemu z osobna, komu to wiedzieć należy, osobliwie iaśniewielmożnym, wielmożnym y urodzonym senatorom, dignatorzom, wszytkiemu rycerstwu y szlachcie, także w miastach, miasteczkach y wsiach duchownych, xiążęcych, pańskich y szlacheckich mieszkaiącym, wszelakiey condiciey y niewiernym żydom kupieckim y handlami się bawiącym ludziom, łaskę naszą królewską. Dochodzą nas wiadomości, że w wybieraniu ceł, myt starych, proventu stołu naszego wielkiego xięstwa Litewskiego, skarb nasz wielkie ponosi przeszkody y diminucye, kiedy niektórzy obywatele wielkiego xięstwa Litewskiego tak zagranicznych, iako y tychże panstw naszych korony polskiey y wielkiego xięstwa Litewskiego, kupców, różnemi towarami handluiących, pod protekcye swoie biorąc, z uymą intraty skarbu naszego, lądem y wodą, mianowicie Dźwiną rzeką, lubo za swe udaiąc własne, albo zakupione y nic od kupionych nie płacąc zwyczaynie monetą dobrą, iako ante y post hostilitatem bywało, przeprowadzaią y sobie pożytki czynią; co że z krzywdą naszą wielką y przeciw prawu pospolitemu dzieie się. O przeszłe takowe szkodliwe skarbu naszemu po-

stępki in foro competenti z wykroczonemi czynić kazaliśmy. A teraz tym universalnym naszym listem upominamy w. y ww. y mieć chcemy, aby się nikt nie ważył więcey kupieckie towary pod tytułem szlacheckim, iakimkolwiek praetextem, tak lądem iako y wodą przeprowadzać, y niiakim sposobem skarbu naszemu uszczerbiać, sub confiscatione towarów y paen, w prawie pospolitym wyrażonych, do czego w. ww. iurisdictie maiące, abyście officialistom skarbu naszego, pomocnemi byli, żądamy et iniungimus. Kupcy zaś, wodą y lądem handluiące, żadnemi libertacyami, ad malam informationem otrzymanemi, constitutiami wielkiego xięstwa Litewskiego zniesionemi, których y tym listem naszym kassuiemy, zasłaniać się nie maią. Revisie tak na statkach wodnych, iako y wozach, (któremi do domów swych bez ukazania się pisarzowi lub substitutowi celnemu wieżdżać, ani składać towary nie maią), maią bydź odprawowane, także prasłowie y wszelakie ludzie, kupuiące y przedawaiące podług dawnego zwyczaiu, do skarbu naszego dość czynić y od towarów z granicy w państwa nasze, także za granicę wychodzące, monetą dobrą podług danego instructarza powinni, od consumuiących y rodzaiu państw naszych nie przywoznych, ani odchodzących za granicę monetą szelążną płacić maią. Kryiomie umykaiących ceł myt naszych płaceniu wszelkiemi sposobami skarb nasz powinien pościgać y towary takowe confiskować, zabiegaiąc sweywoli y defraudacyi proventu naszego. A urzędy wszelakie pomocy potrzebney dodawać podług prawa maią; w cancellariach wymagać, w skarbowych naszych sprawach y extorsie czynić nie będą. In contra venientes zaś prawu danemu y temu upominalnemu universałowi, skarbowi naszemu krzywdę wszelką serio dochodzić zlecamy. Dan we Gdańsku dnia 1-ma Decembris, roku Pańskiego MDCLXVII panowania naszego IV roku. Jan król. L. s. Michał Drucki—Sokoliński.

Quae eiusmodi literae universales s. r. maiestatis publice sessionaliter lectae et ad acta nobilis officii consularis Vilnensis cum facultate publicandi per affixionem copiarum ad portam praetorianam susceptae sunt.

1668 г. Февраля 27 дня.

Изъ книги № 5117, за 1666—1668 г., стр. 1193—1197.

84. Возраженіе Виленскихъ позументщиковъ католиковъ на отвѣтъ позументщиковъ диссидентовъ.

Виленскіе позументщики по поводу взаимныхъ споровъ съ своими товарищами диссидентами даютъ объясненія на слѣдующія обвиненія диссидентовъ: 1) что измѣненія своихъ привилегій они добились совершенно законно, такъ какъ на основаніи ихъ увеличены штрафы за непосѣщеніе диссидентами костеловъ; 2) что подлогъ королевской подписи и печати в. к. Литовскаго нужно доказать фактами, а не словами; 3) точно также и расходованіе штрафныхъ денегъ на свои частныя нужды. При этомъ католики возмущаются тѣмъ, что Виленскіе диссиденты позволяютъ себѣ злоупотребленія, выходящія изъ ряда обыкновенныхъ,—они не только не ходятъ въ костелъ сами, но запрещаютъ ходить даже своимъ товарищамъ.

Feria secunda in crastino dominicae reminiscere, die vigesima septima mensis Februarii, anno Domini 1668. Nobilis Laurentius Minkiewicz, famatorum Alberti Tomaszewicz, Adami Znoskiewicz et Petri Dunkien, plenipotens, contra citatorum responsionem replicam paratam obtulit, seriei talis:

Sławetni panowie passamannicy catholici actores, in propositione, de nomine et cognomine specificati, ad responsionem po zleconych panów passamanników mistrzów y towarzyszów ich dissidentów, itidem de nomine et cognomine specificatos, sequenti modo breviter replicant *contra primum punctum*, gdzie pars citata proterve asserit et non probat, aby actores supra nominati, mianowicie pan Tomaszewicz, miał in praeiudicium wszytkiego cechu passamaniczego, subdole et in suis aliis contubernalibus confirmationem privilegii z przydaniem wielu nowych y niesłusznych artykułów, wyprawować miał. Jeżeli confirmationem cum melioratione otrzymał, tedy praevio consensu catholicorum et dissidentium, idque promovendo bonum contubernii sui et gloriam Dei, bo tego dokazał, per confirmationem iuste obtentam, że pro absentia na pewne nabożeństwa, iuż nie po sześciu groszy, iako przed tym per conptemtum dawali, ale daleko większą paenę, w dekrecie króla imości assesorskim, anno 1667 ferowanym, opisaną karani bydź maią. A że y dotąd dekretowi króla iegomości przez to się absentuiąc od nabożeństwa dość nie czynią, ale też manifeste contraveniunt, gdy confirmationem privilegii obtenti et per decretum aprobati, temere invalidare usiłuią, żądaiąc iakoby pieczęć w. x. Lit. y rękę iego królewskiey mości fingere mieli, a na dowód tego y protestatią, sub anno 1665 Martii 17, ad acta iudicii scabinalis Vilnensis zaniesioną produxerunt; quaeritur: z tą protesta-

tią wyieżdżaią, która iuż ipso iure evanuit. Dato non concesso, by też ta protestatia miała aliquem valorem, tedy po staremu, praeter eiusmodi protestationem, requirentur probationes, luce meridiano clariores, a teraz żadnego dowodu nie maią. Ratione pieczęci w. x. Lit. y uformowania ręki iego królewskiey mości, gdyby cokolwiek było ad obiiciendum, dosyć czasu było, tak tempore commissionis, gdy się prawowali o utaienie przywileiów y inszych rzeczy, iako też tempore iudiciorum assesorialium, gdy się panowie dissidentes prawowali y przegrali. Ratione certarum praetensionum, a naybarziey ratione confirmati privilegii, że y teraz per temerarias suas obiectiones confirmationem privilegii s. r. m. et decretum assessoriale impugnando, contradicunt, idque praemissa solenni protestatione ratione eiusmodi contraventionis, salva actio instigatori reservatur. Jura a parte citata contra obtentam confirmationem, absque consensu magistratus, nulliter allegantur post causam lucratam, in iudicio assesoriali, iako w krótkim czasie do executiey będą actores przywodzić.

Contra 2-dum. Pieczęć imć xiędza biskupa iakoby w lat circiter dziesięć od sprawy iakieysi oderwawszy, ad acticandam confirmationem eiusdem privilegii przyłożyć mieli, to iest falsum, a że exhibitionem confirmationis z pieczęcią iakoby inszą citati domagaią się, tedy pro verificatione producunt actores, a pokaże się to, że iest sigillum extra omnem suspitionem, cum subsriptione manus notarii ordinarii, to iest imci pana Rudnaka, ani o tym wiedział pan Tomaszewicz, iako sam pan Szreter, przez pana Znoskiewicza y pana Dunka, z ksiąg konsistorskich wymował, pieniądze expendował, w domu swym przepisować dawał, dla podpisu teyże acticatiey, imci pana Rudnaka, w domu swym miał, tractował, co probabitur regestrami, ręką własną pana Szretera pisanemi: groszy 33. za wydanie acticatiey dał, lubo niedał, więcey nad groszy 21, a w dwunastu złotych ukrzywdził; w tych że regestrach dokłada, że za pieczęć iakąś dał złot. 2 gr. 2, iakaby to pieczęć była, niech się pan Szreder declaruie.

Contra 3-tium et 4-tum. Toż citati, co in primo puncto wnosili, iteratis teraz wnoszą, iakoby actores, praesertim pan Tomaszewicz rękę króla iegomości uformowawszy y pieczęć. w. x. Lit. zkąd innąd wziąwszy, do tey confirmatiey przycisnąć miał; to trzeba non nudis verbis asserere, ale per exhibitionem uformowaney ręki iego królewskiey mości y pieczęci w. x. Lit. zkąd innąd wziętey, probare incumbitur.

Contra 5-tum. Aby causas criminales in contubernio kiedy mieli sądzić, tego także pars adversa niczym nie aprobuie; gdyby iakie sprawy kriminalne były, sam by pewnie pan Szreter z panem Tomaszewiczem y z drugimi kollegami musiał by sądzić, ponieważ per bienium przy skrzynce braterskiey był przysadnym, ieden klucz miał pan Tomaszewicz, a drugi pan Szreter, ieden bez drugiego nie mógł czynić. Do tego kiedy? kogo? y o co sądzono? actis contubernalibus mieli by tego deducere, nie było tam czasu do sądzenia spraw kriminalnych, kiedy pana Znoskiewicza y pana Dunka na starszeństwo obrawszy, tegoż dnia zrzucili y skrzynkę zapieczętowali, y od tego czasu per triennium żadney schadzki nie mieli, do wykonania przysięgi na starszeństwo nie przypuścili. Co non sine magno damno et praeiudicio actorów teraznieyszych być musi. Ani sobie pars citata

może naciągać criminale iudicium ex eo, że sprawuiąc się podług zwyczaiu y artykułów cechowych, kazano niektórym towarzyszom, na schadzkę przychodzącym, szpady pobrać y one na urząd oddać, to licite et laudabiliter uczynili y czynić powinni są.

Contra 6-tum. Evocationem także per totum nie mogą probare, bo ieżeli pożyczonych od consistorium (quod non negatur), tedy ad instantiam instigatoris spiritualis, pozywano, idque ex delatione patrum bernardinorum, którym incumbit provisio et cura ołtarza y nabożeństwa, na których panowie dissidentes nie bywali y nie bywaią, lubo powinni bywać, o co y teraz onym actio intentabitur, przez co actores y nie są y nie będą culpabiles.

Contra 7-mum. Jako w każdym punkcie, tak y w tym, iakoby actores pieniądze, na ołtarz y na chwałę Bożą należące, mieli sobie in privatum commodum obrócić, barzo malitiose zadaią, a także nudis verbis, ni czym tego nie probuiąc. Domagaią się exhibitionem regestrów et declarationem: gdzie y na iaką potrzebę iey dali y obrócili. Wżdyć takie rzeczy pisząc y zadaiąc, onym incumbit probare; wiedzą to dobrze sami pozwani, że przez lat trzy szeląga niskąd do skrzynki intraty nie było, zkąd by co mieli sobie przywłaszczyć. Jeżeli pan Fonbegen gr. 184 dał, tedy to nie na kościelne potrzeby, ale wkupnego do cechu dał, temi też pieniędzmi nie kto inszy disponował, tylko sam że pan Szreter, będąc na tenczas przysiadnym przy skrzynce, co regestrami probabitur; a teraz actoribus per malitiam summam zadaią, czego probare nie mogą.

Contra 8-vum. Jeżeli sami panowie mistrzowie dissidentes, vigore privilegii s. r. maiest. et articulorum contubernalium, powinni na nabożeństwo do kościoła sub paena, in decreto sac. reg. mai. expressa, bywać; czemu towarzyszom swoim, (którzyby sami sponte radzi chodzili) do kościoła dla nabożeństwa chodzić zabraniaią. Nie masz tego po innych miastach, iako tu panowie dissidentes wydziwiaią, bo nie tylko sami superiorati contradicunt, ale też y towarzyszów z sobą in eandem contradictionem pociągaią, o co solenniter protestuią się. A teraz ponieważ in obiectis criminibus, ut praemissum est, totaliter defecerunt, tedy actores, inhaerendo propositioni suae, a czyniąc criminaliter, petunt decerni paenam talionis podług prawa SS. lib. 2, art. 8-vo, ubi habetur: quod unusquisque vitare debet a falsa accusatione, quia alias sub paenam acusati. Item SS. lib 3, art. 60 in glossa: Si vero per contumeliam quid contra eum opposuerit, eandem solus sufferre tenetur, quam ex odio et invidia contra illum intentare voluit. Jeżeli też videtur nobili officio consulari et iudicio scabinali Vilnensi paenam criminalem, videlicet paenam talionis, commutare in paenam mitiorem, tedy actores consentiunt praestito his conditionibus: 1-mo, aby tak sami mistrzowie, iako y towarzysze, którzy się pod suplikę podpisali y takie falsze podali, a nie dowiedli, z cechu precz ustąpili, idque inevocabiliter, aby nigdy się do cechu nie wracali y rzemiosło passamanicze utracili; 2-do, publice pod czas sądów aby cum solenni deprecatione actorów in superius wszytkie punkta iako falszywe revocowali; 3-tio, aby in paenam zegar na ratuszu intra certum tempus wystawili; 4-to, na wszytkie szpitale złotych trzysta; 5-to, że przez odięcie roboty y towarzyszów przez lat trzy do szkody przywied-

li actorów teraznieyszych, tedy refusionem de proprio aby uczynili in summa ad minus tysiąc złotych; 6-to, damna et litis expensas od lat trzech złotych tysiąc. Co podaią, salvo iure addendi, minuendi, corrigendique, in toto sibi reservato, protestando de damnis et litis expensis E converso pars citata duplicaturam se in octiduo declaravit.

1668 г. Марта 14 дня.

Изъ книги № 5117, за 1666—1668 г., стр. 1215—1221.

85. Протестъ Виленскихъ позументщиковъ диссидентовъ противъ своихъ товарищей католиковъ.

Позументщики диссиденты, въ оправданіе свое противъ обвиненій и нападокъ сотоварищей своихъ римско-католиковъ, представляютъ слѣдующія объясненія: 1) диссиденты всегда охотно пойдутъ въ костелъ, но только чтобы туда ходили и католики (чего они не дѣлаютъ) и чтобы назначаемо было для посѣщенія костела такое время, когда дѣйствительно отправляется церковная служба; 2) диссиденнты остаются при своемъ мнѣніи, что позументщикъ Томашевичъ выхлопоталъ привилегію Варшавскихъ позументщиковъ незаконно, приложилъ къ ней печать в. к. Литов. отъ другого документа, на что они имѣютъ неоспоримые доводы; 3) дѣйствительно Шретеръ списывалъ копію съ привилегіи римско-католиковъ, но съ тою цѣлію, чтобы обстоятельнѣе познакомиться съ ея содержаніемъ; за что заплатилъ 33 злотыхъ Руднаку; 4) готовы также доказать, что не только печать, но и подпись руки короля его милости совершенно подложная; римско-католики занимались разбирательствомъ уголовныхъ дѣлъ и уже три года не возвращаютъ арестованныхъ соболей; 5) диссиденты доказываютъ, что не консисторія, а католики цеховые позывали ихъ къ отвѣту за непосѣщеніе костела; наконецъ диссиденты съ удивленіемъ спрашиваютъ: отчего католики такъ настойчиво требуютъ отъ диссидентовъ посѣщенія костела и въ тоже время запрещаютъ ходить своимъ товарищамъ католикамъ.

Feria quarta ante dominicam iudica proxima die 14 mensis Martii, anno Domini 1668.

Citati passamentarii, nominibus supra nominati replicam actorum passamentariorum, paratum duplicationis scriptam, per eundem quem supra plenipotentem obtulerunt, in tenore tali:

Sławetni pan Piotr Szreter y Hendrych Fonbegen—passamanicy Wileńscy, dissidentes, ktòrzy imieniem swoim y imieniem towarzyszów duplicando contra replicam p. Woyciecha Tomaszewicza, Adama Znoskiewicza, Piotra Dunka, katolików, to wnoszą.

Ad 1-mum. Powiadaią, iakoby p. Tomaszewicz, praevio consensu catholicorum et dissidentium privilegium confirmationis, z przydanemi wielu nowych y niesłusznych

artykułów, Warszawskim passamannikom służący, miał wyprawować, per totum citati negant, ale tylko na to posłany był pan Tomaszewicz do Warszawy, iako iuż in responsione tactum est, żeby tylko z żydami Wileńskiemi sprawy poparł, a on się domyślił proprio motu sam takowy przywiley z przydatkami nowych y niesłusznych wielu artykułów wyprawować, y przywiozszy takowy przywiley z Warszawy w cechu praezentował przed bracią, powiadaiąc: iż to confirmatia króla imści, pana naszego miłościwego, nam teraz szczęśliwie panuiącego, y podpis ręki własney króla imści udawał y powiadaią actores, że daleko większą paeną w dekrecie króla imści assesorskim, anno 1667 ferowanym, opisaną karani być maią. Co y citati affirmant, że tak iest y nie sprzeciwiaią się temu dekretowi iego kr. mości, ale zaś tak mówią citati: iż przywiley Warszawskich passamanników y artykuły nowe, które były niesłusznie przydane, przez pana Tomaszewicza wyprawione, per decretum iego kr. mości assesoriale są zniesione, ale przy przywileiu świątobliwey pamięci króla imści Władysława czwartego, są passamannicy Wileńscy zachowani, to manifestissime patet, że się actores sami decretowi iego królewskiey mości, contraveniunt. Powiadaią actores, iż citati y dotąd absentuią od nabożeństwa y dosić nie czynią. Na to tak odpowiadaią citati: niech tylko sami actores pilnuią y nie absentuią się od nabożeństwa, iako zwykli, a citati iako chodzili, tak y teraz chcą chodzić y pilnować, bo actores zapowiedziawszy o godzinie ósmey na nabożeństwo, sami nigdy nie bywaią, y żadnego o ósmey godzinie w kościele przyszedszy nie naydą, tylko zwodzą, albo probuią, aby paenę ugonili. Na paenę citati nie dbaią, kiedy są pilnemi y sami chcieli citati, aby paena większa była na nieposłusznych do nabożeństwa, a to dla tego, że actores często sami absentuią się, do kościoła zakazawszy, sami nie przychodzą; ale iuż od tego czasu potrzebuią citati, aby sługa urzędowy zawsze był w kościele, kiedy czas bywa nabożeństwa, submittuią się słudze zawsze płacić, aby consurował, żeby wiara dana była, kto był w kościele, kto nie był. Co się tknie protestatiey sub anno 1665, die 17 uczynioney per citatos, iakoby mieli z nią przez lat trzy zapaść, także y z supliką, y oto nie czynili, ale kiedy actores czynią ad paenas emeritas, tedy z tą protestatią wyieżdżaią, która ipso iure evanuit. Negatur, żeby nie mieli czynić, dowodzą citati notatią imć pana pisarza, że iest producta die 15 Aprilis, anno 1667, to non evanuit, kiedy vigilabant. Zadaią y to, że choć by y miała iaki valor ta protestatio, tedy po staremu per eiusmodi protestationem requirentur probationes, luce meridiana clariones, a teraz żadnego dowodu nie maią. Na to tak płacą citati: nie mogą większe dowody być, kiedy evidenter się pokazuie przy przywileiu Warszawskich passamanników pieczęć w. x. Lit. oddarta, która pierwiey do iakieysi sprawy była przyłożona, przez p. Tomaszewicza, to tu iuż actores nie mogą się zapierać żadną miarą. Który to przywiley coram nobili officio consulari Vilnensi gotowi citati producere, żeby się przypatrzyli dobrze actores, że nie inaczey było y teraz iest; biorą się y do przysięgi citati na tym, że od sprawy iakieysi oddarszy pieczęć w. x. Lit. przyłożył do przywileiu Warszawskiego p. Tomaszewicz y znowu oddarł. A po przysiędze, aby według prawa actores, miano-

wicie pan Tomaszewicz karany był, który w przywiley, passamannikom Warszawskim służący, in praeiudicium tuteyszym passamannikom, wyprawił był pan Tomaszewicz, do którego pieczęć był przyłożył, od iakieysi sprawy oderwawszy, a potym odiął. Citati przed ichmość pany kommissarzami praezentowali y skarzyli się, gdzie na ten czas będąc imć pan Kurowicz—pisarz radziecki, praesens na ratuszu, czasu kommissii powiedział ichmościom: iż tu sprawa wielka, nie mało czasu weżmie, żeby tu wprzód coram officio consulari Vilnensi rozprawę wzięła, iednakże dekret ichmość panów commissarzów stanął, że przy dawnym przywileiu passamanników Wileńskich zachowano. Żadaią actores y to, że nulliter iura a parte citata contra oblatam confirmationem absque consensu magistratus nulliter allegantur, post causam lucratam in iudicio assesoriali y salvam actionem instigatorowi reservant, iako w krótkim czasie actores będą przywodzić. Na to tak płacą: iż nie citati dekretowi iego król. mości assessorskiemu contraveniunt, ale actores, kiedy się trzymaią Warszawskim passamannikom przywileiu nadanego, który per decretum iest zniesiony, iak się iuż wyżey dość napisało, y przy przywileiu ś. pamięci króla imci Władysława czwartego zachowani są, domagaią się contra actores ratione contraventionis paenas decerni, y niech położą dekret iego królewskiey mości assessorski, tam się przeyrzą, kto na paeny zasłużył.

Ad 2-dum. Że traktował imć pana Rudnaka p. Szreter y przepisać ten przywiley kazał; Warszawskim passamannikom służący, non negat, kazał przepisować, bo ten przywiley z pieczęcią królewską, którą teraz oddarli, przyłożywszy od iakieysi inszey sprawy, chowali zawsze w skrzynce cechowey w zamknieniu; a pan Szreter..... kazał był kopią przepisać, żeby się mógł dobrze przeyrzeć, co w tym przywileiu iest, y ludzi prawnych poradzić. Postrzegszy p. Woyciech Tomaszewicz, na co p. Szreter kazał przepisać tę kopię, p. Tomaszewicz uprosił u p. Szretera, mówiąc: iż te pismo nie piękne u tego przywileiu, gdzie pieczęć królewska przyciśniona, ale daymy tę kopią pięknie, którą przepisałeś, postaram się o podpis imć pana Rudnaka y otrzymawszy to, że imć pan Rudnak podpisał, przyszedł p. Tomaszewicz z imć panem Rudnakiem do domu p. Szretera, gdzie imć pan Rudnak obiad iadł, potym do tey kopiey maiąc u siebie oną pieczęć imć xiędza Tyszkiewicza — biskupa Wileńskiego, iuż post fata w roku 1662 po recuperowaniu Wilna przycisnął; bo imć xiądz biskup fatis cessit w Królewcu, w lat kilka. Toć tedy citati tak dowodzą, że od iakieysi inszey sprawy pieczęć przyciśniona, nie mogą się actores zaprzeć, że po śmierci iuż imć xiędza biskupa przycisneli, choćby y ukazali podpis imć pana Rudnaka, że się podpisał, to zatym nie idzie y nie będą się mogli salwować y bronić tym, na złot. 33, iako dał p. Piotr Szreter, tak y teraz przy tym stoi, że dał zł. 33 część panu Tomaszewiczowi, a drugą Adamowi Znoskiewiczowi, niechay się z sobą rachuią; maią regestra p. Szretera u siebie, maią też y swoie. A nie pokaże się tak, iako actores powiadaią, że pan Szreter skrzywdził złotych trzynastą, iakoby ta pieczęć była, proszą actores, aby się deklarował p. Szreter, że dał zł. 20, na to taką declaratią daie p. Szreter, iż od którego przywileiu odiął p. Tomaszewicz powiedział: iż ia na tę pieczęć wydałem złot. 20, które

musiał wrócić p. Tomaszewiczowi p. Szreter.

Ad 3-tium et *4-tum.* Strony pieczęci oddartey y ręki króla iegomości, dosyć iuż w responsyi y tey duplice, wyżey dostatecznie się wyraziło, a coraz się pytaią actores, rozumieiąc, co mogą nowego wymagać, ukazuią citati ten przywiley przed szlachetnym magistratem Wileńskim, y imię króla iegomości podpisane, a nie własna ręka króla iegomości, a p. Tomaszewicz udawał, że własna ręka króla iegomości, pana naszego miłościwego.

Ad 5-tum. Powiadaią actores, iż kriminałów nie sądzili w cechu, citati powiadaią, iż sądzili, bo towarzyszom dwum szpady od lat trzech wzięli, zda mi się y nie oddali, y składaią się p. Szreterem: iż per biennium przy skrzynce braterskiey był przysiadaiącym. Tym się nie mogą wymówić, bo p. Szreter nie był na tenczas, kiedy sądzili y kiedy szpady zagrabili; do ksiąg kriminału nie zapisowali actores dla tego, aby mogli utaić y kary uyść y żeby dowodu nie było, że sądzili. Iako zaś powiadaią, że na urzędzie są szpady położone; niechay probuią, iako zaraz od lat trzech, skoro zagrabili, na urząd oddali, ieżeli po zaczętey sprawie; ieżeli iuż położyli po zaczętey sprawie, to im ta sztuka nie uydzie, że będą musieli winę zapłacić, że się nie w swą rzecz wtrącali; y znowu iustifikuią się tak actores, że sprawuiąc się według zwyczaiu y artykułów cechowych, kazano niektórym towarzyszom, na schadzkę przychodzącym, szpady pobrać y one na urząd oddać, to licite et laudabiliter uczynili y czynić powinni są. Na to tak respondetur: czemu niektórym tylko dwum, a nie wszytkim? Toć tych sądzili, którym pobrali, tym samym się wyznawaią, że sądzili, nie potrzeba lepszey probatiey, aby za to paenę ponieśli panowie actores, że się nie swoiey rzeczy ważyli, kryminały odprawowali w cechu.

Ad 6-tum. Powiadaią actores: iż per totam evocationem citati probare nie mogą, bo ieżeli pozywano onych od consistorium Vilnense, to ex delatione patrum bernardinorum ad instantiam instigatoris. Nie mogą actores negare prawdy, kiedy citati dowodzą, że nie ex delatione patrum bernardinorum, ale ex delatione p. Tomaszewicza samego et aliorum eiusdem contubernii seniorum, gdzie y pozew producere gotowi coram nobili officio consulari Vilnensi de data 1665, die 25 Martii, prod. 26 Martii podany na iutro. Dowiodszy citati evocationem, domagaią się winy według constitutii 1598 zł. 500 aby nie schodząc z urzędu zapłacili.

Ad 7-mum. Actores excusuią się, mówiąc: Iż widzą to sami pozwani, że przez lat trzy szeląga ni skąd intraty do skrzynki nie było, skądby żeby mieli sobie co przywłaszczyć, ieżeli p. Fonbegen zł. 184 dał, to nie na kościelne potrzeby, ale wkupnego do cechu dał, temi też pieniędzmi nie kto inszy disponował, ieno sam p. Szreter, będąc na tenczas przysadnym przy skrzynce. Na to tak p. Szreter odpowiada: Ponieważ chcą actores regestrami probare, tedy y p. Szreter tego potrzebuie, gdyż maią actores regestra p. Szretera u siebie y swoie własne, niech się rachuią, gdzie y na co wydali; a ieżeli co iest, aby dodali do kościoła oycóm bernardynom na Bożą chwałę.

Ad 8-vum. Ieżeli sami panowie mistrzowie dissidentes vigore privilegii s. r. m. et articulorum contubernalium powinni na nabożeństwo do kościoła sub paena, in decreto s. r. m. expressa, bywać, czemuż

towarzyszom swym, którzy by sami sponte radziby chodzili do kościoła na nabożeństwo chodzić zabraniaią; nie masz tego po inszych miastach, iako panowie dissidentes wydziwiaią, bo nie tylko sami superioritati contradicunt, ale też y towarzyszów, in eandem contradictionem pociągaią. Iż actores sami wydziwiaią, kiedy się sprzeciwiaią decretowi iego królewskiey mości assessorskiemu y przywileiowi sławney pamięci króla imości Władysława czwartego: Iż kiedy towarzysz zostanie mistrzem, miastu przysięże, to na tenczas pospołu z drugiemi mistrzami chodzić do kościoła y to pełnić, co potrzeba, powinien będzie; ale proterve actores przy przywileiu, passamannikom Warszawskim nadanym, per totum contraveniunt decretowi iego królewskiey mości assessorskiemu, niedawno w Warszawie ferowanemu, w roku 1667 die 7-ma Iunii, gdzie między temiż stronami chce mieć, aby passamannicy według przywileiu y artykułów, od ś. pamięci króla iegomości Władysława czwartego nadanych, sprawowali się. I tam żadney wzmianki nie masz, aby towarzyszów do powinności kościelnych pociągano, a przecie actores, trzymaiąc się mordicus Warszawskiego przywileiu, iawnie sprzeciwiaią się tak decretowi iego królewskiey mości assessorskiemu y przywileiowi swemu własnemu, od ś. pamięci króla iegomości Władysława czwartego nadanemu, przy którym y teraz zachowani są, aby actores te same wszytkie paeny, których się domagaią na pozwanych, ponieśli, ponieważ wszytko deducitur przeciwko onym, że we wszytkim proterve contraveniunt. Co podaię, salvo iure addendi, corrigendi, meliorandi, protestando de damnis et litis expensis.

In oppositum actores terminum ad triplicandum, inquantum necessitas expostulaverit, obtinuerunt.

1669 г. Мая 2 дня.

Изъ книги № 5118, за 1668—1674 г., стр. 141—145.

86. Инструкція Виленскаго магистрата данная депутатамъ отправляемымъ на элекційный сеймъ въ Варшаву.

Виленскій магистратъ, отправляя своихъ пословъ на избирательный сеймъ въ Варшаву, далъ имъ инструкцію слѣдующаго содержанія:

1) Посламъ вмѣняется въ обязанность выхлопотать у короля и чиновъ рѣчи-посполитой подтвержденія прежнихъ привилегій и вольностей, дарованныхъ предшествовавшими королями; при этомъ магистратъ очень обстоятельно перечислилъ всѣ тѣ документы, въ которыхъ значится, что Виленскій магистратъ имѣетъ право наравнѣ съ другими сословіями посылать своихъ депутатовъ на государственные сеймы.

2) Вмѣняется въ обязанность ходатайствовать о сохраненіи Виленскаго войтовства за магистра-

томъ по примѣру Кракова и другихъ городовъ, какъ украшенія магистратскаго достоинства; о неподсудности горожанъ земскимъ, гродскимъ и трибунальскимъ судамъ. При этомъ приводится подробный перечень королевскихъ и административныхъ постановленій по этому предмету, помѣщенныхъ въ разныхъ судебныхъ бумагахъ, статутѣ и даже хроникахъ.

3) По примѣру Кракова вмѣняется въ обязанность добиваться дѣйствительнаго голоса на сеймахъ не только по дѣламъ городовъ, но и по общимъ дѣламъ рѣчи-посполитой; при этомъ предлагается посламъ за пріобрѣтеніе такого голоса снести со счетовъ долгъ рѣчи-посполитой въ 100,000 злотыхъ.

4) О сокращеніи непомѣрнаго количества разныхъ юрисдикъ, существованіе которыхъ порождаетъ полное нестроеніе въ городскомъ управленіи и хозяйствѣ и оставленіи только трехъ по конституціи 1601 года.

5) О принятіи мѣръ, противодѣйствующихъ слишкомъ быстрому расширенію еврейства, которое завладѣло уже четырьмя улицами и ведетъ въ нихъ торговлю и промыслы.

6) О разрѣшеніи горожанамъ вносить подати не сборщикамъ, а прямо въ казначейство, и установленіи таксы на предметы по примѣру другихъ городовъ.

7) О разрѣшеніи Виленскимъ купцамъ вносить пошлины не серебромъ, а ходячей монетой.

8) О возобновленіи моста на Виліи и уничтоженіи неправильно составленныхъ декретовъ въ каптуровыхъ судахъ.

9) О сохраненіи за городомъ права пользованія старымъ мытомъ.

10) Въ случаѣ объявленія поголовнаго вооруженія ходотайствовать, чтобы тяжести военнаго положенія,—службы и вооруженія, были распредѣлены между городомъ и рѣчью-посполитой.

11) О выдачѣ изъ меньшихъ метрикъ ограниченія Виленскихъ городскихъ земель; о правильномъ распредѣленіи податей съ города; о сохраненіи городскихъ документовъ и привилегій, отданныхъ посламъ; о неподсудности горожанъ духовной юрисдикціи.

Все остальное магистратъ поручаетъ посламъ.

Изъ документа этого видно, что Виленскій магистратъ не только усвоилъ себѣ форму инструкцій шляхетскихъ, но добивался также и шляхетскихъ вольностей и правъ.

Sabbatho ante dominicam palmarum proxima die 13 mensis Aprilis, anno Domini 1669.

Instructia od magistratu Wileńskiego ich mościom panom Pawłowi Boimowi—sekretarzowi iego królewskiey mości, wóytowi Wileńskiemu, Bałtromieiowi Cynakiemu—raycy, Symonowi Kazimierzowi Kotowiczowi—sekretarzowi iego królewskiey mości, pisarzowi Wileńskiemu, na seym elekcyiny po abdicatii iego królewskiey mości Warszawskiey, w roku teraznieyszym tysiąc sześćset sześćdziesiątym dziewiątym, miesiąca Maia wtórego dnia przypadaiący, iadącym dana.

Przybywszy da pan Bóg szczęśliwie do Warszawy, starać się oto maią, aby czas audientii u iaśnie wielmożnych ich mościów panów pieczętarzów wielkiego xięstwa Litewskiego y iego mości pana directora koła rycerskiego ziednawszy, utrapionego tego miasta desideria przełożyli, upraszaiąc, aby w osobliwym respekcie dla wielkiego zruinowania, y ustawicznych ciężarów mieć raczyli.

Prawa y przywileia ante et post unionem od wielkich xiążąt Litewskich, a potym królów ichmościów polskich miastu temu nadane, także constitutie, in rem miasta napisane, a zwłaszcza 1667 titulo *trybunał*, y inne, które się in Volumine legum nayduią, także w confaederatiach przeszłych, y teraznieyszey, gdzie wyraźnie miasta circa iura sua in integro zachowano, tak aby in disquisitionem nie przychodzili, ale nieporuszenie zachowane były,

starać się maią, gdyż w tym salus et integritas całego miasta vertitur.

A że podczas electii przeszłych, nim ad nominationem pana przychodziło, deductionem iuris od miast, w tym punkcie, iako ad suffragia należą, potrzebowano, iako się to daie widzieć z przeszłych y teraznieyszey confederatiey; tedy ukazać privilegium nobilitatis, którym do electii na seymie Grodzieńskim, ieszcze przed unią przypuszczeni iesteśmy. Czego żeśmy in usu byli, dowieść podpisami, na seymie przed unią 1564 titulo recess, § na którey fol. 51 et 52 byli wtenczas posłami z miasta Wileńskiego Łukasz Opachowski y Zenon Zarzecki. Iest drugi podpis na electii świętey pamięci Władysława czwartego; trzeci podpis na elekcyi króla iegomości Kazimierza; czwarty podpis na abdicatii tegoż króla Kazimierza; piąty podpis na teraznieyszey confederatii.

A nie tylko do electii, ale też ad statum reipublicae należemy, y miedzy stanami rzeczy pospolitey policzeni iesteśmy Na to iest iasny dowód, w teyże constitutii 1564 fol. 51—wtych słowiech: na który tym obyczaiem przez nas złożony seym wielcy posłowie z Litwy z zupełną mocą, y z zupełnym poruczeniem, tak z duchownego, iako y z świeckiego, senatorskiego, rycerskiego y mieyskiego stanu posłani byli; to iest te pany łacińskim ięzykiem niżey opisane. Tamże na końcu są podpisy posłów miasta Wileńskiego; zkąd manifeste liquet, że ad statum należemy, a zwłaszcza y ztąd, kiedy Augustinus Rotundus—wóyt Wileński, ad correcturam iurium seymem z innemi pany radami był naznaczony. Iako się to daie widzieć w konstitutii 1569 fol. 194 §, za prożbą iest y trzeci dowód w confoederatii po śmierci świętey pamięci Zygmunta króla fol. 208 w tych słowiech: my rady duchowne, świeckie y rycerstwo wszytkie y miasta koronne; toż w confirmatiey Henrici regis fol. 227 §: wszem w obec y miastu także w confirmatii electionis Stephana króla w Andrzeiowie roku 1576—fol. 242 §: Także miasta do tego actu należące, obwieszczamy universałami y pisaniem swym, authoritate totius reipublicae ziazdu teraznieyszego, aby bywać ku temu actowi coronationis nie omieszkiwali. Przy którey praerogatiwie, aby y teraz miasto Wileńskie zostawało, pilno ich mościom panom posłom zlecamy. Wóytowstwo Wileńskie w wielu instructiach, różnych woiewodstw y powiatów ventilatur, chcąc go od magistratu y miasta oderwać, na co exempla, które cum praeiudicio praw miasta były, allegant; około czego serio pochodzą, z praw ante et post unionem nadanych, także z dekretu relacyinego pokażą, że to wóytowstwo insimul cum magistratu chodzi, y podług praw incorporowane miastu zostaie, a do tego że y w Krakowie y we Lwowie wóyt civitatensis, noviter w Kownie y w Mohilowie zostaie, y to tylko szczegulnie iest magistratus decus, a meritorum praemium, które królowie panowie za zasługi bene meritis magistratus conferuią.

Więc y w tym nie od małego czasu przeciw nas allaboratur, abyśmy się in criminalibus ex loco delicti, także za obligami, w grodzie, w ziemstwie y w trybunale sprawowali. Czemu lubo iuż za łaską Bożą zabiegła constitutio 1633 tit. *o sądach* fol. 24, gdzie tam in civilibus, iako in criminalibus forum mieyskie pati powinniśmy cum appelatione za dwór; sufficientius iednak wywieść y ukazać z przywileiów ante unionem, iako per omnia iura

ab omni iurisdictione exempti zostaiemy. Do tego ś. pamięci król Stephan kiedy trybunał stanowił, miasta iurisdictioni suae regiae y successorom swoim królom panom zostawił; iako to widzieć w constitutii trybunalskiey, tit. *co sądzić maią.*, y pod tytułem, władza sędziów marszałkowskich, którą obyczaynie allegować, bo ku koncowi iest generalitas, którą pro sua parte trahunt, ale iest przeciw temu remedium, w tey że constitutii trybunalskiey tit. Warunek, fol. 13. Do czego służy statut wielkiego xięstwa Litewskiego, rozdział 3, art. 13 §. A co się także ieśli trybunał sługi szlacheckiego sądzić nie może, podług wyżey pomienioney constitutii trybunalskiey, titulo Warunek, ażby się sprawiedliwości u pana upominał; pogotowiu magistratus regius z mieszczanina sprawiedliwość, a nie kto inszy czynić powinien, na to iest wyraźny z rozdziału 3 artykułu 35; nie maią też mieć sądów privatnych domowych, na to iest constitutia trybunalska, tit. władza fol. 20 constit. 1598 fol. 704, tit. o gospodach; constitutio novella 1667 tit. trybunał. Które aby in suo robore zostawały, bo specialiter miastu Wileńskiemu służą pilno invigilandum. Dla tego też y banitie za decretami, in externo iudicio otrzymanemi, na mieszczan nie maią bydź wydawane; constitutia 1598 tit. o banitiach fol. 695, sama nawet correctura iurium, co barzo iest notandum, lubo pozwolona, aby sine praeiudicio iurium unionis, na to iest constitut. 1581 lit. artykuły fol. 380. Prawa zaś miastu Wileńskiemu są przed unią nadane, y seym unionis stwierdził, toć in dubium vocari nie mogą. Toż ma w sobie confirmatio statutu w. x. Litewskiego na początku fol. 2-do: iż statut iuribus et privilegiis unionis szkodzić y ubliżać nie ma. A że królowie panowie miastom praw dotrzymać powinni, podług przysięgi, którą na unii wykonali, fol. 177 w tych słowiech: szlubuiąc y obiecuiąc przed panem Bogiem, dobrym, utsciwym, szlacheckim y chrześcianskim słowem naszym, iż to wszytko, co się tu napisało, znać, trzymać, dzierżeć, wypełniać, sami z potomkami swemi, na wieczne czasy będziemy, bez fortelów wszelakich, nie przywodząc niczego z tych rzeczy na wieki w żadną wątpliwość, ani odmianę, ani odstrzeliwaiąc się też ni w czym od tey iedności. A te wszytkie rzeczy, tu postanowione y obwarowane, ani przez iego królewskiey mości, ani przez pany rady, y inne wszytkie stany, y posły ziemskie obóyga narodów za spólnym zezwoleniem, ani poiedynkiem od którey części y strony nie maią nigdy wiecznemi czasy być naruszone y odmienione, ale wiecznie całe y mocne zachowane bydź maią. Nakoniec evincunt same kroniki, a zwłaszcza Piaseckiego fol. 51 o trybunale tak pisząc: Atque ita Stephanus rex, se ipsum, et reges futuros gravi levavit onere, et ordinem equestrem in signo auxit, libertate, illius arbitrio, praemissis iudiciis praeter parva nempe criminum atrociorum, quae ipse rex cum senatu in comitiis generalibus regni dignoscere consuevit, ac praeter lites fisci regii, civitatumque, ipsi regi dirrecte subiectarum, quae etiam in maximo numero ad iudicium regium hucusque confluunt, et personae aulae regiae satis negotii adferunt, ut mirum sit, quomodo olim sufficere potuerit regius labor, etiam universi equestris ordinis iurgiis audiendis. A że się dawno w ratuszu sądzić napieraią, przeciw prawu, które wyraźnie mieysce sądom ziemskim Wileńskim w zamku naznaczyło,

przeczytać constit. 1611 tit. mieysce, fol. 39; na allegatie zaś Lublina, Piotrkowa, w Litwie Mińska, Nowogródka, powiedzieć: iż dissimilia od praw miasta Wileńskiego maią iura, ukazać przytym rescripta królewskie, którym ratusz od sądów trybunalskich iest uchroniony.

Miasto Krakowskie postarało się na seymiku generalnym Korczyńskim o ten artykuł, aby circa iura sua et privilegia conservetur; zaczym y ich mościom panom posłom intererit, ieśliby onym lege publica prawa stwierdzono, aby y miasta Wileńskiego iura upośledzone nie były.

Ciż panowie Krakowianie staraią się, aby mogli reparare vocem activam na seymach y na seymikach in causis civitatum, y iako na króla iego mości, tak y na marszałka poselskiego aby suffragia mieć mogli; które żal się Boże, iż ich antecessorowie nasi marnie stracili. Wczym ich mościom panom posłom naszym invigilare potrzeba, aby podług wyraźnego przywileiu nobilitatis w sprawach y podatkach miasta vocem activam mieć mogli; czego na seymach blizko przeszłych iuż za łaską Bożą in usu byli, y viva voce desideria swoie proponowali. Czego aby snadniey dokazać mogli, by też in vim gratitudinis dług od rzeczy pospolitey na sto tysięcy złotych winny darować, ale y praerogatiwy, przed uniią nadaney, nie upuszczać, dla tego daiemy decret kommissarski, którym długi miasta są liquidowane.

Różne w tym mieście iuryzdyki, tak wielką confusią uczynili, że ani rządu, iako w porządnyh miastach bywa, ani posłuszeństwa in populo, dla tak wielu protectii, ani observantii należytey magistratus, ani securitatem, tak za pokoiu, iako y podczas trwog nadchodzących, ani słusznego w zamknieniu opatrzenia mieć nie może. Zkąd ludziom łożnym, cudzoziemcom, forysztérom, złym y dobrym, wrota otworem stoią, którzy potym rozwłokszy się po różnych kątach, iedni handle swe publice y privatim, z wielką szkodą, nie tylko miasta, ale też y skarbu rzeczy pospolitey odprawuią, pod ciężary civitatis podlegać nie chcą, wart, popisów, y contrybutii mieyskich unikaią, ludzi łożnych, swowolnych przechowuią, a przecie tego nierządu winę, nie na kogo innego, tylko na magistrat walą, który tak iest w swoiey iurizdice coarctatus, że ledwo iuż kilka ulic, y to koło ratusza, do iurisdictiey mieyskiey należących, liczy. Kromia tego siła kamienic y domów przez constitutie y przywileia, przez kościoły, klasztory, szpitale z iurisdiki mieyskiey odeszło; na co osobliwego respectu całey rzeczypospolitey potrzeba, aby iurisdica iego królewskiey mości mieyska do ostatniey zguby nie przyszła.

Tegoż chce dokazać imć xiądz Kolenda, metropolita Kiiowski, aby formalem mógł mieć iurisdictionem, czemu, lubo iuż poniekąd constitut. 1601 zabiegła y tylko tres formales iurisdictiones declarowała; o toż się y teraz ichmość panowie posłowie starać będą, aby więcey tych iuryzdyk, do dobrego rządu wielce szkodzących, nie przybywało, Około czego z ichmościami pany pieczętarzami w. x. Lit. n. m. p. y z samym iegomościem xiędzem metropolitą Kiiowskim mówić, aby propter bonum pacis chciał supersedować.

Żydzi w tey stolicy in meditulio, z wielkim miasta oszpeceniem, zasiadszy y iuż pod samy ratusz do kamienicy Mytaszewskiey podemknąwszy się, a co przednieysze ulice: Niemiecką, Sklannę, Iatkową, ś. Mikołayską obiąwszy wszytkie handle, szyn-

ki za się zabrali, a nie tylko w mieście, ale też y na przedmieściu za murowanym mostem fundować poczynaią; czeladź chrześciańską chowaią, w niedziele y różne dni święte robią, a chrześcianie przez to niszczeią. Aby zatym to tak szkodliwe miastu malum, miastu więcey nie szerzyło, y tak w handlach, iako w szynkach nie przeszkadzało, pilnemu ichmościów panów posłów staraniu polecamy.

Doznało miasto Wileńskie, iaka iest trudna u ichmościów panów poborców, przy oddawaniu pieniędzy expeditia, y w oddawaniu kwitów trudność; starać się zatym będą, aby in futurum podatki mieyskie nie do poborców, ale do skarbu wnoszone były.

Pretia rerum, y te na placu będą, w których iako postąpić, aby do dalszych kosztów w wyprawowaniu na tę taxę posłów nie przychodziło, zniosszy się z pany posłami innych miast adaequatas inibunt rationes.

Nie mniey y to premit civitatem, że śrebrną monetą cła w. x. Lit. kupcy wypłacać muszą; od czego aby wolni bydź mogli, ichmościów panów pieczętarzów y imć pana podskarbiego upraszać, aby maiąc na teraznieysze czasy respect, currenti moneta exactoribus odbierać kazał.

Most murowany na rzece Wilii pod miastem Wileńskim, ieszcze przed unią iest fundationis regalis, przychodów y roschodów cognitio, także reparatio onego teraznieysza iuribus maiestatis należy; intimare za tym potrzeba będzie, ne quid detrimenti iurisdictio regia patiatur, a pro informatione powiedzieć, że reditus tameczne na reparatią nie wystarczą, które się teraz na restauratią kościoła y kamienic obracaią.

Dekreta w kapturze Wileńskim na różnych osób, tak magistratowych, iako y privatorum civium, cum praeiuditio iurisdictionis civilis otrzymane, aby na kapturze generalnym skasowane były, starać się będą.

Od niemałego czasu z posłami kurfisztrza imci Brandeburskiego expostuluiemy, aby podług transactii miasta Wileńskiego, z miastami Królewickiemi uczynioney, towarów z Królewca do Gdańska przepuszczać bez brania myta nie zabraniali; o co się y teraz starać pilno potrzebno będzie.

Na stare myto, miastu Wileńskiemu ieszcze przed unią nadane, ieśli by iakowa trudność zachodziła, ukazać przywiley na to myto służący, y constitutią 1589 tit. cła, fol. 555, które to cło miastu Wileńskiemu wiecznemi czasy approbowano.

Pospolite ruszenie ieśli by uchwalone było, aby utrapione te miasto pod ten ciężar nie podlegało, ponieważ internae domа securitati prowidować musi: warty swe miewać, rundle, wały, sztakiety, obłamki, anszpretery, szance naprawować musi, do czego aby się respublica przyłożyła, upraszać maią, bo ubodzy ludzie podołać temu nie mogą. A względem magistratu doyźrzeć, aby dołożona była constitutia 1621.

Ma bydź w metryce mnieyszey ograniczenie cum suis latifundiis miasta Wileńskiego, które że iest barzo potrzebne, dowiedziawszy się od imć xiędza Młyneckiego, przeszłego metrykanta, o roku, pod którym to ograniczenie było, extractem z metryki wyiąć.

Podatki ieżeli by iakie uchwalone były, aby bez uciążenia miasta tego być mogły, ponieważ żadney dotąd liberatii nie miało.

A że są potrzebne do teraznieyszego

electionis actu przywileia mieyskie, te się ichmościom panom posłom daią, podług osobliwego regestru y reversału od ichmościów danego.

W sprawach piorum legatorum, wyderkaffów, fundationum xenodochialium, aby cives ad forum spirituale pociągani nie byli, starać się potrzeba.

Przy tym dekret seymowy za króla iegomości Zygmónta Augusta ante unionem ferowany, który ma bydź przed rokiem 1552 na iedną iurydykę, iako elicitur z dekretu miedzy magistratem a oycami Franciszkanami ferowanego, z metryki wielkiego xięstwa Litewskiego extractem wyimą. Caetera dexteritati ichmościów panów posłów pro loco, tempore, et occasione recommenduią się.

Pisan w Wilnie roku miesiąca y dnia wyżey mianowanego. Extract, sigillum magistratus et subscriptio notarii in huuc modum: Na własne wskazanie wszytkiego magistratu ichmościów panów burmistrzów y radziec miasta Wileńskiego, sessionaliter zgromadzonego, Symon Piotrowicz—rayca y pisarz Wileński podpisał m. p. Quae quidem instructio, in ea, uti praemissum est, tenoris obloquentia praefatis nobilis dominis nuntiis civitatis data ad perpetuam rei memoriam, petit. consignata est praesentibus.

1669 г. Сентабря 26 дня.

Изъ книги № 5118, за 1668—1674 г., стр. 306—307.

87. Протестація Виленскихъ кс. бернардиновъ на позументщиковъ диссидентовъ.

Синдикъ бернардинскаго ордена подалъ протестацію отъ имени всего ордена на старшинъ позументщиковъ диссидентовъ въ томъ, что они не исполняютъ религіозныхъ обязанностей, лежащихъ на нихъ на основаніи королевской привилегіи, и не посѣщаютъ церковныхъ службъ, чѣмъ наносятъ оскорбленіе католической вѣрѣ, и когда замѣчено было ихъ отсутствіе на *квартальной* обѣднѣ, то они, явившись къ настоятелю, успѣли увѣрить его, что были въ костелѣ; но другіе цеховые католики обличаютъ ихъ во лжи, что посвидѣтельствовано было и вознымъ.

Famatus Mathias Klarowski—syndicus ordinis patrum bernardinorum conventus Vilnensis, nomine admodum reverendi et religiosi Patris Stephani Romanowicz—custodis et guardiani eiusdem conventus, veniens personaliter ad acta nobilis officii consularis Vilnensis, paratam inscriptis obtulit protestationem, contra famatum Petrum Szreter et Henricum Fonbegen, cives et passamentarios Vilnenses, de re intro

contenta, cuius hic est, qui sequitur tenor.

Żałował y solenniter protestował się sławetny pan Matyasz Klarowski—syndyk wielebnych oyców bernadynów imieniem xiędza Stephana Romanowicza, kustosza y guardyana na tenczas conventu wielebnych oyców bernadynów, na magistrów y towarzyszów cechu passamanickiego o to, iż oni, contemnendo et contraveniendo iawnie privilegiis, od naiaśnieyszych królów sobie nadanych, secundum tenorem onych ac mandatum nie sprawuią się (y aby nemine excepto, magistrowie, y towarzysze wszyscy na mszach brackich y kwartalnych bywali) nie bywaią y powinności swoich nie pełnią, przez co wielka y nieznośna chwały Bożey diminutio dzieie się; a osobliwie na pana Piotra Szretera y Henryka Fonbegena—magistrów, iako dissidentów, którzy dnia dwudziestego czwartego Septembra, ani sami, iako magistrowie, ani towarzysze nie bywszy na mszy śpiewaney według powinności quartalney, przyszli do wielebnego xiędza Stephana Romanowicza, kustosza wyż pomienionych oyców bernardinów y tam podstępek iawny kuiąc, udali przed wielebnym oycem kustoszem, iż na tey mszy byli, y złotych sześć pieniędzy (powinni będąc więcey dać) oddali, którym wielebny oyciec kustosz, przy gwałtownych zabawach swoich, z oycami conventu swego ad primam, ale barzo sinistram relationem, dawszy wiarę, bez żadnego zatrudnenia, attestatią, iż na tey mszy byli y na oddane pieniądze z podpisem ręki swey dali. Interim prętko po nich bracia tegoż cechu, pan Piotr Dunkien y pan Adam Znoskiewicz przyszedszy, oraz z bracią starszą świętey Anny, mianowicie Maciey Mauricy Szczerbicki, Woyciech Lutostański Lorens Bidziński, Thomasz Klimaszewski, zeznali, iż żaden z panów dissidentów nie był, w czym wielebny oyciec kustosz postrzegszy się, że to in fraudem onego uczynili. Iakom tedy przez oyca vicarego tegoż conventu swego oyców bernardynów, imieniem oyca kustosza y całego conventu na ratuszu coram iudicio przy ienerale panu Andrzeiu Łapińskim na tych panów dissidentów protestował, y oyca kustosza attestatią annihilowałem y te pieniądze dane przy tymże ienerale na ratuszu położyłem, (nie naruszaiąc ni w czym prawa zaczętego starszey braci o tęż diminutią chwały Bożey z onemi), tak y teraz na piśmie na też same mianowane osoby pana Piotra Szretera y Henryka Fonbegena o iawny podstępek, y innych wszytkich panów passamanników, którzy nie byli y nie bywaią, do kościoła ani powinności swoich nie pełnią, na pismie protestatią imieniem swoim y całego conventu Wileńskiego dałem do ksiąg mieyskich Wileńskich ku zapisaniu. Quod acticatum est.

1669 г. Октября 2 дня.

Изъ книги № 5119, за 1669—1672 г., стр. 109—111.

88. Протестація Виленскаго купечества противъ цеха солодовниковъ.

Въ этихъ трехъ документахъ послѣдовательно излагается процессъ между Виленскими купцами съ одной стороны и солодовниками съ другой. Истцами въ этомъ дѣлѣ были купцы. Они доказываютъ, что солодовники совершенно незаконно выхлопотали себѣ у короля привилегію безъ вѣдома и согласія магистрата, на основаніи которой требуютъ, чтобы купцы подчинялись ихъ цеховымъ требованіямъ, какъ частные люди, не смотря на то, что они дѣйствительные граждане, принимаютъ дѣятельное участіе въ мѣстномъ самоуправленіи и вполнѣ подчиняются магистрату; требуютъ, чтобы купцы не смѣли торговать солодомъ, хотя они и имѣютъ на это полное право по закону. При этомъ купцы высказываютъ свое мнѣніе, что они считаютъ такое явленіе крайне ненормальнымъ и существованіе солодовничьихъ требованій незаконнымъ, такъ какъ солодовники не подвергаются такому риску, какъ купцы, и не уплачиваютъ тѣхъ пошлинъ, которыя уплачиваютъ купцы и за границей и у себя дома. Языкъ этой жалобы отличается особенною витіеватостью

Feria quarta ante festum sancti Francisci confessoris, die secunda mensis Octobris, anno domini 1669. Ad instantiam nobilium Francisci Burba et Alexandri Ignatowicz—consularium Vilnensium, e medio magistratus ad communitatem sexaginta virorum deputatorum, nec non ad instantiam famatorum Mathiae Klarowski et Gabrielis Sienczyło—seniorum, anno praesenti in eadem communitate mercatoria praesidentium, et nomine totius eiusdem communitatis agentium, citati sunt ad nobile officium consulare Vilnense, famati Adamus Giełdowicz, Basilius Krzywiański—seniores, Mathias Ioduszko, Felix Mackiewicz—dispensatores annui contubernii pollentariorum; contra quos personaliter comparentes et terminum ex adcitatione in diem hodiernam incidentem, attentantes, lecto inprimis decreto sacrae regiae maiestatis, sub data anni millesimi sexcentesimi sexagesimi octavi, die vigesima prima mensis Augusti, Varsaviae in relationibus propriis, ex actoratu eorundem seniorum contubernii pollentariorum lato, deduxerunt in primis verbo tenus: quo modo ipsimet seniores, totumque contubernium pollentariorum, contraveniunt manifeste eidem decreto, deinde latius loco propositionis, puncta eiusdem contraventionis in parato scripto porrexerunt et declararunt; cuius hic est, qui sequitur tenor:

Iego mość pan Franciszek Burba y iego mość pan Alexander Ichnatowicz — rayce Wileńskie, iako communitatis mercatoriae sexaginta virorum praesidentes, pan Matyasz Klarowski, pan Gabryel Sienczyło—eiusdem communitatis seniores annui, nomine suo et totius communitatis agentes, zapozwawszy pozwem pisanym przed szla-

chetny urząd burmistrzowski y radziecki Wileński uczściwych Adama Giełdowicza, Bazylego Krzywiańskiego—starszych, Matyasza Ioduszkę, Szczęsnego Mackiewicza—szafarzów cechu słodowniczego, mieszczan Wileńskich y wszytek cech słodowniczy y przeciwko nim to proponuią y wnoszą: Że słodownicy contraveniunt dekretowi iego królewskiey mości, per plus usurpationem et extensionem contra communitatem, co tak deducitur: sonat to w dekrecie króla iego mości, (quod cuilibet privato licitum pro sua necessitate elaborare pollentam, non tamen ad vendendum et propinandum). Co za ratio et quo praetextu, że teraz słodownicy, ultra mentem dekretu iego królewskiey mości, zabraniaią kupcom communitatis per plus extensionem dekretu iego królewskiey mości słody doma urobione vendere et propinare, cum diversorum diversae sint rationes; wszak kupiec extra regestrum communitatis mercatoriae, albo cechowy extra regestrum contubernii będący, homo popularis y lubo civis Vilnensis, iednak privata persona. Co się zaś tknie communitatem mercatoriam specialiter, erectio oney funduie się in privilegiis serenissimorum per privilegia et decreta serenissimorum, tum decreta commissorialia multa habent sibi concessa; praesidentów dwóch radziec ex magistratu ma sobie przydanych, przy których communitas swoie rządy odprawuie; taż communitas ad consilia de bono publico et magistratu admittitur tak w Wilnie, iako extra na seymach, de conservatione iurium et publico bono promovendo unita virtute radzą; zaczym desuper ratio est, privilegiatae communitatis, a simplici privato cive, per consequens tedy nulliter et per violentiam słodownicy extendowania dekretu sacrae regiae maiestatis super communitate mercatoria usiłuią.

Dato non tamen concesso: chociaby ex mala informatione, vel defensa, aut aliquo modo communitatem położono in paritate cum privatis, tedy przecie król iegomość, habita meliori informatione uznawszy differentiam privatorum cum privilegiatis civibus, pewnie takowy artykuł y wszytek przywiley (ponieważ sine consensu et scitu magistratus utworzony) skasował by. A że teraz per expressum tylko się ściąga super privatos cives, a nie na communitatem, tedy multo magis słodownicy choć by chcieli suo, aut alicuius genio per extensionem naciągać paritatem in hoc puncto privati cum privilegiata communitate, nie mogą, cum iure expressa docent, non expressa nocent.

Słodownicy gdyby chcieli mordicus dekret contra privatos ferowany, contra communitatem naciągać, tedy contraveniunt temuż dekretowi iego królewskiey mości, sub eadem data ferowanemu, gdzie król iego mość articulum decimum tertium privilegii potwierdza, pozwalaiąc miedzy innemi towarami mechanicznemi et arte robionemi, zbożami wszelakiego rodzaiu, tak surowemi, iako przerobionemi handlować, napoiami, liquorami iakiego kolwiek nazwiska, miarą przedawać. A że teraz słodownicy niesłusznie zabraniaią venditionem et propinationem słodów, tedy tym samym contraveniunt dekretowi króla iego mości.

Gdy słodownicy usiłuią in paritate kłaść ratione słodów robienia privatos cum communitate mercatoria, tedy nihil aliud intendunt, tylko żeby byli feliciores et ditiores aliis, iakoż y są mille modis et artibus lucri posessores; słodownicy bowiem będąc przy pieniądzach, do szlachty ieżdząc zbo-

ża zakupuią, to inde caristia w mieście. Jeżeli zaś który szlachcic, będąc potrzebny kupić, albo też poddany szlachecki przywiezie zboża iakie, to zabiegaią sami y przez czeladź za miasto, za pół mile, za milę, nie puszczaiąc do miasta, y nawracaiąc zaraz do domów iurisdictiey mieyskiey, biskupiey, zamkowey, kapitulney y szlacheckich dworów, tamże nie potrzebuiąc ani miary beczki mieyskiey, od którey powinni płacić beczkowe, sami odmierzaią, zaczym w tym samym rynek ogołociwszy na caristią zarabiaią, a beczkowego proventu mieyskiego nie daią. Do tego lubo za dobrey drogi nawiozą zboża do miasta, ciż słodownicy, naddaiąc nad targ, zboża skupuią, a zatym miastu y ubogim rzemieślnikom caristią wielką pod czas trybunału, bytności króla iego mości, pod czas seymikowych, commissarskich ziazdów czynią, że ledwie co zboża na chleb nie na piwo może sobie kupić. Ciż słodownicy nakupiwszy zboża, wielki pożytek maią: naprzód ze czterech beczek zboża, na słód przerobionego, maią przyrosłego słodu piątą beczkę; a ieszcze kiedy miedzy pszenicą y ięczmień dobry, złą pszenicę kąkolowatą, także ięczmień, owieś y inne podleysze mieszaią zboża; iakiż tedy zysk z samego zboża, a cóż pieniężniego lucrum oprócz tego maią? Nie przedaią zaś słodów, aż kiedy albo zła droga, albo drogie zboże, albo kiedy trybunał, commissie y inne publiczne ziazdy w Wilnie bywaią, y tak letką pracą, nie iezdżąc przez morze, ani po drogach wielkich, nie płacąc też cła, myta, donatyw, szossowego, wielkie pożytki, z robienia y przedawania słodów maią. Kupcy zaś communitatis mercatoriae, per terras, maria, saxa, z iaką pracą, kosztem, po drogach, cła, myta, donatywy płacąc, stante variatione monetae, z iakim niebezpieczeństwem zdrowia y ubóstwa swego, iakie zarobki mogą mieć, snadnie każdy uważyć może. Zaczym ex praemissis, ac loco temporeque praemittendis aliis rationibus, nie mogą słodownicy inhibere venditionem et propinationem słodów communitati mercatoriae, ponieważ suprema potestas nie zakazuie. A że ultra contenta dekretu iego królewskiey mości extendere, et plus usurpare słodownicy usiłuią; tedy actorea pars, communitas Vilnensis, petit paenas contraventionis contra ipsos decerni, albo iego mość panu instygatorowi in foro fori przeciwko onym reservari actionem.

Powtóre pars actorea, podług artykułu trzynastego, tymże dekretem y innemi stwierdzonego, w którym wyraźnie sonat: iż żaden inny, kto nie iest in regestro communitatis mercatoriae, nie może handlować, zboż surowych y przerobionych skupować, przedawać, wina, miodów y innych napoiów szynkować, prosi citatis inhiberi forisationem frumentorum et distractionem polentariorum, tak też szynkowania miodów, piwa y innych pitych rzeczy; salvo iure addendi, corrigendi, minuendi meliorandique reservato, ac protestando de damnis litisque expensis, subsecutis et subsequendis.

Contra quam a parte seniorum communitatis mercatoriae, prius verbotenus prolatam, deinde in scriptis productam propositionem citati, qui supra, seniores et dispensatores contubernii pollentariorum nomine eiusdem contubernii sui terminum revidendi et respondendi pro futura iuris obtinuerunt.

1669 г. Октября 30 дня.

Изъ книги № 5119, за 1669—1672 г., л. 112—113.

89. Опредѣленіе Виленскаго магистрата, позволяющее цеху солодовниковъ представить свое объясненіе противъ протеста купеческаго общества.

Feria quarta post festum sanctorum Simonis et Iudae apostolorum, die trigesima mensis Octobris, anno Domini 1669.

Antequam seniores contubernii pollentariorum, qui supra nominibus et cognominibus expressi, ad propositionem famatorum seniorum communitatis mercatoriae, oretenus et in scripto responderent, prius ex reciproca adcitatione, contra eosdem seniores, totamque communitatem mercatoriam edita, urgebant executionem decreti sacrae regiae maiestatis, ex actoratu suo lati, nimium ut nullus mercatorum in posterum amplius praesumeret praeparare polentam, nisi ad proprios domesticos usus et si quis deprehendetur contravenire tali vivae vocis sacrae regiae maiestatis edicto, quatenus confiscatione eiusdem totius polentae mulctaretur. In contrarium vero requirentibus senioribus communitatis mercatoriae exhibitionem ipsius authentici decreti, et articulorum, quos per privilegium sacrae regiae maiestatis seniores contubernii, adeoque ipsum contubernium impetravit; iidem seniores pollentarii, non solum recusarunt producere ea, quinimo protestantes ex officio obiverunt. Postmodum facta recollectione denuo redeuntes ad officium submiserunt se producere in authenticis instrumentis, tam ipsum decretum, quam et privilegium sacrae regiae maiestatis, in quo continetur ordinatio articulorum suo contubernio servientium, et ex uno contra propositionem a parte seniorum communitatis mercatoriae in scriptis declaratum, in futuro respondere; quod eis officium nobile consulare Vilnense iterato concessit.

1669 г. Ноября 6 дня.

Изъ книги № 1115, за 1669—1672 г., л. 114.

90. Ремиссійное опредѣленіе Виленскаго магистрата по дѣлу цеха солодовников съ Виленскимъ купечествомъ.

Feria quarta intra octavam festi Sanctorum omnium, die sexta mensis Novembris, anno Domini 1669.—Contra propositionem in scripto a senioribus communitatis mercatoriae die secunda mensis Octobris, anno currenti productam, accepto binis vicibus termino responsionis seniores pollentarii recusarunt respondere, ea potissimum suspitione moti, ne denuo ex noviter conquisitis rationibus per decretum sacrae regiae maiestatis, actio inter se et communitatem mercatoriam agitata, hactenus et per decretum sacrae regiae maiestatis in propriis relationibus sopita, recrudesceret. Nobile officium consulare Vilnense eo in consideratione habito, quod binis vicibus ultro submiserunt se praefati seniores pollentarii ad propositionem, per seniores mercatoriae communitatis productam, respondere; idcirco quatenus eiusmodi ultraneae submissioni satisfaciunt, per interlocutoriam suam decrevit; et qua interlocutoria cognitione officii cum seniores pollentarii ad iudicia sacrae regiae maiestatis apellationem moverent, officium, ne quid gravaminis uti in puncto executionis decreti sacrae regiae maiestatis seniores pollentarii per denegationem eius sentirent, cum ea, qua par est reverentia, eandem appellationem admisit, assignato termino prosequendae post expirationem limitationis modernae in quatuor septimanis protestantibus ab utrinque partibus, de damnis et litis expensis, praesertim senioribus communitatis mercatoriae de praecipitanter interposita appellatione. Quod actis praesentibus consignatum est

1669 г. Ноября 22 дня.

Изъ книги № 5118, за 1668—1674 г., стр. 811—813.

91. Рескриптъ короля Михаила по поводу жалобы Минскихъ золотыхъ дѣлъ мастеровъ на другихъ мастеровъ того же ремесла въ вел. кн. Литовскомъ.

Минскіе золотыхъ дѣлъ мастера обратились къ королю Михаилу съ жалобой на Виленскихъ золотыхъ дѣлъ мастеровъ, что эти послѣдніе не признаютъ выдаваемыхъ ими свидѣтельствъ, заставляютъ учениковъ, поступающихъ къ нимъ, учиться вновь своему ремеслу, укрываютъ у себя и невозвращаютъ бѣглыхъ *хлопцевъ* (мальчиковъ) и дѣлаютъ другія противозаконія; вслѣдствіе этого король и повелѣваетъ Виленскимъ мастерамъ не нарушать королевскихъ привилегій подъ страхомъ денежнаго взысканія.

Feria secunda ante festum s. Mariae Magdalenae, die vigesima mensis Iulii, anno Domini 1671. Spectabiles et honorati domini Mathias Ludovicus Balcerowicz et Adamus Sapalkowicz—consulares Minscenses, seniores contubernii auri fabrorum Minscensium produxerunt rescriptum s. r. m., d. n. clementissimi, feliciter regnantis, in praesentia famatorum seniororum annuorum contubernii aurifabrorum Vilnensium, ad auscultandum hocce rescriptum nobili officio consulari Vilnensi accessiti in causam sociorum et discipulorum Minscensium eiusdem artis disponens, in cuius Mathiae Greyter personali comparitione per me, nostri iudicii scabinalis Vilnensis protunc locum ordinarii consulis tenentem, ut ad notitiam omnium contubernalium auri fabrorum Vilnensium deveniat publice lecto, petierunt offerentes actis praesentibus ingrossari et sibi per depromptum extradi, cuius rescripti lecti et publicati, tenor de verbo ad verbum sequitur estque talis:

Michał, z Bożey łaski król polski y t. d. Sławetnym cechmistrzom, mistrzom y wszytkim złotnickiego rzemiosła cechom w różnych miastach, tak koronnych, iako y w. x. Litewskiego, osobliwie w stołecznym w. x. Litewskiego mieście naszym Wilnie będącym, wiernie nam miłym, łaskę naszą królewską. Sławetni, nam wiernie mili! Doniesiono iest nam przez niektórych panów rad y urzędników, przy boku naszym będących, querimonium imieniem wszytkich złotnickiego rzemiosła mieszczan naszych Mińskich, iż wierność wasza in vilipendium przywileiów, praw, swobod y wolności, od naiaśnieyszych królów ich mościów polskich y wielkich xiążąt Litewskich, antecessorów naszych, Mińskim złotnikom przykładem inszych miast nadanych y confirmowanych, tudzież na comtempt Mińskich złotników y na oppressią uczniów,

w Mińskim cechu według zwyczaiu wyzwolonych, dla szczególnego pożytku swego złotniczków w Mińskim cechu wyuczonych y wyzwolonych, gdy z listem, według zwyczaiu od cechu sobie danym, do wierności waszey na robotę przywędruią, nie przyimuiecie, zadaiąc im, iakoby nie byli prawdziwemi uczniami; a za tym powtórnie tegoż rzemiosła, które iuż dobrze z nauki ćwiczenia cechowych mistrzów Mińskich umieią, uczyć się przymuszacie, chłopców od nich różnemi sposobami do siebie odmawiacie y zbiegłych do siebie chłopców wydawać nie chcecie. Takowym tedy inconveniencyom y bezprawiu na dalszy czas zabiegaiąc, chcemy mieć y serio pod zakładem winy albo zaręki dwóch tysięcy kop litewskich, którey połowica skarbowi naszemu, a druga stronie żałobliwey in casu contraventionis temu listowi naszemu należeć będzie, przykazuiemy, abyście wierność wasza, stosuiąc się do przywileiów y praw Mińskim złotnikom służących, uczniów w Mińskim cechu wyuczonych y wyzwolonych za listami, z cechu authentice wydanemi, gdy do którego miasta, a osobliwie do Wileńskiego przywędruią, do powtórnego uczenia się rzemiosła złotnickiego nie przymuszaiąc, do roboty swoiey, iako dobrze wyuczonych y wyzwolonych w cechu uczniów, bez żadney trudności przyimowali, chłopców od mistrzów Mińskich sami przez siebie, ani przez żadne subordynowane osoby, odmawiać nie ważyli się, zbiegłych też chłopców za listowną Mińskiego cechu requisitią bez żadnych dilacyi wydawali y żadnego onym contemptu in posterum nie uczynili, uchodząc winy wyżey mianowaney y niełaski naszey. Dan w Krakowie, dnia dwudziestego wtórego miesiąca Nowembra, roku Pańskiego tysiąc sześćset sześćdziesiąt dziewiątego, panowania naszego pierszego roku. Extant in eodem rescripto manus ipsius regiae maiestatis et sigilli minoris cancellarii m. d. L.: Michał król. Walerian Stanisław Iudicki — archidiakon Wileński, pisarz w. x. Litewskiego. Quod actis praesentibus est consignatum.

1670 г. Мая 8 дня.

Изъ книги № 5118, за 1668—1674 г., стр. 457—462.

92. Протестація Виленскихъ позументщиковъ католиковъ противъ позументщиковъ диссидентовъ.

Виленскіе позументщики католики принесли королю жалобу на своихъ сотоварищей диссидентовъ, что они не посѣщаютъ костельныхъ службъ, за что и были штрафованы королевскимъ декретомъ; не смотря на это диссиденты не исполняютъ по прежнему лежащихъ на нихъ обязанностей, чѣмъ оскорбляется чувство законности католиковъ. Король, по размотрѣніи этого дѣла, удостовѣрившись что диссиденты посѣщаютъ бернардинскій костелъ, въ чемъ и старшина ихъ учинилъ присягу, постановилъ: на будущее время строго исполнять декретъ и заплатить въ видѣ снисхожденія только ½ камня воску; избрать четырехъ нарочитыхъ старшинъ, которые бы оповѣщали о времени костельныхъ службъ и слѣдили за посѣщеніемъ оныхъ.

Sabbatho pridie dominicae oculi, die octava mensis Martii, anno Domini 1670.

Citati sunt ad nobile officium consulare Vilnense famati Petrus Szreder et Henricus Fonbegen—cives passamentarii Vilnenses, in religione catholica dissidentes, idque ad instantiam famatorum Alberti Tomaszewicz, Adami Znoskiewicz et Petri Dunkien, etsi dissidentes, sed in causa infrascripta unum cum catholicis sentientes, ad executionem decreti sacrae regiae maiestatis Cracoviae, sub tempus felicis coronationis in anno proxime praeterito millesimo sexcentesimo sexuagesimo nono, die vigesima sexta mensis Novembris lati, cuius hic est qui sequitur tenor:

Michał, z Bożey łaski król polski, wielkie xiąże Litewskie i t. d. Oznaymuiemy tym listem dekretem naszym, iż zapozwani byli przed nas y sąd nasz assesorski pozwem mandatem naszym, na memranie ziemskim Wileńskim vigore constitutii seymu electiinego wyniesionym, sławetni Piotr Szreter, Henryk Fonbegen—magistratowie, Ian Sobański, Ian Brachwelt, Walenty Kozłowski, Paweł Szubert, Hans Rein, Rolen Iansen—towarzysze cechu passamanniczego, z dóbr ich, z osob y z sprawy niżey wyrażoney, na instantią y prawne poparcie urodzonego instigatora w. x. Litewskiego, z delatii sławetnych Woyciecha Tomaszewicza, Adama Znoskiewicza y Piotra Dunkiena o to: iż oni pozwani, tak sami magistrowie, iako y towarzyszów ad suam confirmando malitiam, contravenientes privilegiis regum et antecessorum nostrorum, ac decreto commissoriali, in anno millesimo sexcentesimo sexuagesimo sexto, mensis Ianuarii die decima sexta lato; także dekretowi assesorskiemu, anno millesimo sexcentesimo sexuagesimo septimo, die septima mensis Iulii ferowanemu, obedire nie chcieli et, quod maximum est, że tak sami magistrowie, iako y towarzysze w kościele na mszach brackich, secundum ius et privilegia nie bywali, wosku należytego y skła-

danek do skrzynki nie oddawali y oddawać nie chcą, y innych powinności cechowych, iako contumaces et contravenientes omnibus, pełnić nie chcą, iako to w pozwie mandacie naszym dostatecznie opisano y dołożono iest. Na terminie tedy niniеyszym, z pomienionego pozwu mandatu y z regestru sądowego przypadłym y za przywołaniem stron do prawa przez szlachetnego Adama Sorokę, ienerała naszego dwornego w. x. Litewskiego, strona powodowa przez plenipotenta swego, szlachetnego Wawrzyńca Minkiewicza, stawaiąc y propositią mandatową reassumuiąc, za sprzeciwieństwo dekretowi sądu naszego assesorskiego, nie tylko paenas, in decreto interpositas, ale też w statucie w. x. Litewskiego descriptas, na pozwanych extendi domawiał się. Na co gdy pozwani przez plenipotenta swego szlachetnego Arnolpha Zaleskiego exceptionem fori declinatoriam opponerent, że ta sprawa przed szlachetnym urzędem burmistrzowskim y radzieckim Wileńskim zaczęta iest, y tam coram iudicio primae instantiae determinari debet, ale że dotąd non est excussa constitutią anni millesimi sexcentesimi trigesimi tertii allegowawszy, przytym plebiscit miastu Wileńskiemu nadany, gdzie cautum, iż wszytkie sprawy, które bonum regimen civitatis concernunt, coram nobili officio consulari Vilnensi masticari powinne, citowawszy, eodem remittere affectabant. Econtra plenipotent actorów repplicuiąc opposuit: iż causae contraventionis dekretom naszym nigdzie indziey, ieno u sądu naszego forum sortiri powinne, twierdząc, ażebyśmy pozwanym procedere nakazali, domawiał się. My król przez panów rad y urzędników naszych dwornych, na sądy assesorskie zasiadaiących, bacząc, iż powodowa strona o sprzeciwieństwo dekretowi naszemu czyni, przeto adinvento foro stronom procedere nakazaliśmy. In procedendo plenipotent strony pozwaney wnosił, iż oni namniey nie sprzeciwili się dekretowi sądu naszego, owszem oni mu dość uczynili, gdy in primo puncto przysięgę ieden z pozwanych Szreter przed szlachetnym urzędem burmistrzowskim y radzieckim Wileńskim wykonał; a że in secundo puncto, scilicet względem winy kamienia wosku, in contravenientes założoney, u sądu burmistrzowskiego y radzieckiego Wileńskiego iest indecisum, w tym citata pars inculpari nie może, gdyż rationes in ordine ad explicandam mentem dekretu sądu naszego na piśmie wedlug roskazania urzędowego dać chcieli y gotowi byli, a zatym że contraventie y ta wina założona iest, nie a tempore latae sententiae, ale a data executiey decretu naszego rozumieć się ma; ex quo per expressum dołożono iest, dum pars partem ad id legitime adcitaverit, a do tego quity wielebnego xiędza kustosza Wileńskiego conventu oyców bernadynów Wileńskich, że quartały płacili, y na mszach bywali pokazuią. Insuper ponieważ decret referuie się do ordinatiey przywileiu naiaśnieyszego Władysława czwartego, gdzie półkamienia wosku, a nie kamień wina założona iest, w tym tedy punkcie decretum meliorowany per expressum założenia winy podług ordinatiey tylko półkamienia wosku potrzebuiąc, a praesenti actione libertatem prosił. In contrarium strony powodowey plenipotent contraventionem dowodząc wnosił: iż lubo w pierszym punkcie zapozwani do executiey dosyć uczynili dekretowi, gdy przysięgę ieden z pozwanych sławetny Szreter wykonał, iednak że w drugim punkcie contraventum est,

gdyż powinni byli nie czekać pozwu do executiey, która nie mogła być żadna insza nad sam dekret sądu naszego, ponieważ z oczewistey obu stron controversii ferowany y ad notitiam przywiedziony iest, a tempore tedy lati decreti winie założoney, tak w ordinatiey, iako y w dekrecie wyrażoney, podlegać powinni. Co się tknie decretu melioratii, ta nie iest potrzebna, y być nie może, ex quo wina kamienia wosku założona y raz meliorowana iest, kwity zaś iako evendicata suffragia subreptitie od xiędza kustosza, że są otrzymane, attestatią in contrarium wydaną probował, a zatym winy kamienia wosku, pro qualibet od mszy quartalney absentia na pozwanych wskazania prosił y domawiał się. My król, przez panów rad y urzędników naszych dwornych, na sądach naszych assesorskich zasiadaiących, tey sprawy przesłuchawszy y onę z wnoszonych ab utrinque controversii dobrze wyrozumiawszy, lubo by na pozwanych teraznieyszych de rigore iuris wina kamienia wosku w dekrecie naszym assesorskim w roku tysiąc sześćset sześćdziesiątym siódmym miesiąca Iunii siódmego dnia ferowanym, interposita, słusznie extendowana bydź miała, iednak ex clementia iudicii, moderando ad praesens medietatem, to iest półkamienia wosku, ażeby każdy z pozwanych pro interesse suo za absentią od słuchania mszy świętey, na każdy quartał odprawuiącey się, ile razy nie słuchał od daty pomienionego dekretu naszego przychodzące, na ozdobę ołtarza passamanniczego, w kościele oyców bernardynów Wileńskich będącego, praevia liquidatione de facto wydał, declaruiemy. In futurum zaś tak na pozwanych mistrzów, teraz zostaiących y na potym następuiących dissidentów, iako też na wszytkich magistrów katolików, ażeby na każdy quartał devotioni intersint, winę kamienia wosku, w pierszym dekrecie naszym założoną, (podług którego y w inszych punkciech zachować się maią) interponimus, do czego towarzysze tego rzemiosła stringi nie powinni będą. Więc aby porządek miedzy niemi w cechu y w porządkach kościelnych iako naylepszy być mógł, starszych miedzy sobą in quatuor septimanis od publicatiey tego dekretu przysięgłych obiorą: którzy wszytkiego porządku przestrzegać powinni będą. Ciż starsi przysięgli annuatim obrani sub paenis, iisdem przypadaiącey mszy quartalney czas, każdemu magistrowi przez młódszych denuntiare tenebuntur, czego wszytkiego wielebny xiądz kustosz, pro tempore będący, ex debito officii sui doyzrzy y attestatię requirentibus wydawać będzie, mocą ninieyszego dekretu naszego deklarowawszy, na skuteczną, a nie odwłoczną executią do szlachetnego urzędu burmistrzowskiego y radzieckiego Wileńskiego na termin zawicie przypadaiący, gdy strona stronę przy pozwie, odsyłamy. Na co dla lepszey wiary pieczęć w. x. Litewskiego przycisnąć roskazaliśmy. Dan w Krakowie dnia dwudziestego szóstego miesiąca Nowembra, roku pańskiego tysiąc sześć set sześćdziesiąt dziewiątego, panowania naszego pierwszego roku. Extat sigillum magni ducatus Lithuaniae et subscriptio manus illustrissimi domini cancellarii magni ducatus Lithuaniae in hunc modum: Chrysztoph Pac—kanclerz w. w. x. Litewskiego. Za sprawą iaśnie wielmożnego Chrisztopha Paca—kanclerza w. w. x. Litewskiego, Kowieńskiego, Pińskiego, Kleszczelskiego, Kozienieckiego, Ostryńskiego starosty, leśniczego Niemonoyskiego, ekonomiey Olitskiey

administratora—Kazimierz Puchalski—pisarz dekretowy w. x. Litewskiego. Correxit Antoniewicz.

Post cuius decreti sacrae regiae maiestatis publicam relectionem, actores passamentarii, nominibus superius specificati, indilatam executionem urgendo petebant, quatenus citati passamentarii, in religione catholica dissidentes, medietatem ponderis cerae altari eorum contubernali, ad aedes religiosorum patrum bernardinorum existenti, praesenti decreto sacrae regiae maiestatis adiudicatam pro sorte et interesse suo, iuxta computum absentiarum a devotione ecclesiastica, cui iuxta articulos contubernales et priora sacrae regiae maiestatis decreta statis temporis adesse tenebantur, in paenam contumaciarum suarum, pro duobus et medio annis indilate persolvant, bonumque contubernii ordinem per electionem seniorum contubernalium instaurent.

Contra quam actorum instantiam citati passamentarii attestationes admodum reverendi patris custodis Vilnensis produxerunt, probando, quod consuetis devotionibus interfuerunt, et solitam pensionem persolverint, proinde circa easdem attestationes conservari petierunt; replicantibus actoribus, attestationesque eiusmodi in praeiudicium decreti sacrae regiae maiestatis obtentas esse asserentibus, nobile officium consulare Vilnense, reiectis admodum reverendi patris custodis attestationibus, insuper abundanti iuramento easdem comprobare, in eam rotam citatis iniunxit: iako po ferowanym dekrecie iego królewskiey mości co quartał byliśmy w kościele świętey Anny, kiedy się msza u ołtarza passamanniczego odprawowała, y iako tę attestatię od iego mość xiędza kustosza nie podstępnie otrzymaliśmy. Quoad secundum vero punctum electionis seniorum, qui ut commodius et sine mora eligi possint, idem officium e medio sui nobiles dominos Ioannem Berkinowicz et Stephanum Konstantynowicz—consulares, una cum notario ad contubernium passamentariorum deputavit. Qui peracto munere deputationis suae, ad locum iudiciorum reversi, retulerunt: quod famatum Albertum Tomaszewicz pro seniore, Petrum Szreter pro dispensatore annuis elegerint, quos officium praesens approbavit. Quam sententiam, cum in eo puncto, ubi iuramentum citatis iniunctum est, actores passamentarii non acceptarent, et ad iudicium sacrae regiae maiestatis appellarent, officium cum ea, qua par est, reverentia detulit, terminumque prosequendae in expiratione limitationis iudiciorum sacrae regiae maiestatis post curialium utrique parti proprium assignavit. Quod acticatum est.

1670 г. Марта 26 дня.

Изъ книги № 5120, за 1668—1674 г. стр. 295.

93. Вводъ Виленскаго братства скорняковъ во владѣніе домомъ на Конской улицѣ въ г. Вильнѣ.

Делегатъ Св.-Троицкой церкви Алексѣй Сергѣйкевичъ и представители скорняжескаго цеха явились въ магистратъ и заявили, что согласно рѣшенію магистрата и утвержденію короля, братство ихъ вступило во владѣніе домомъ по Конской улицѣ; при этомъ церковное братство оставило за собой право юридически вѣдаться съ скорняками по поводу этого владѣнія.

We śrzodę miesiąca Marca dnia dwudziestego szóstego, roku Pańskiego tysiąc sześćset siedmdziesiątego. Przed szlachetnym urzędem burmistrzowskim y radzieckim Wileńskim wielebny ociec Alexiey Serheykiewicz, iako delegatus praesbiter conventu świętego Bazilego, za consensem w Bodze wielebnego iegomości oyca Jana Małachowskiego, starszego Wileńskiego, y za consensem całego tegoż conwentu świętego Bazilego, przy cerkwi świętey Tróycy w uniey świętey będącego, tudzież Grzegorz Puzilewicz, Jan Żempła, Fiedor Stephanowicz y Grzegorz Haponowicz, osobiście postanowiwszy się starsi tegoroczni bractwa kusznierskiego, swoim y całego bractwa swego imieniem czyniąc instancią, aby vigore artykułów, w roku tysiąc sześćset sześćdziesiątym dziewiątym miesiąca Septembra dwunastego dnia, od szlachetnego magistratu Wileńskiego, sessionaliter sobie nadanych, a z łaski króla iegomości, pana naszego, w roku tysiąc sześćset siedmdziesiątym, miesiąca Marca dwunastego dnia approbowanych y confirmowanych, mogli być intromittowani do kamienice na Końskiey ulice, w pewnych granicach leżącey, gdzie z dawna ieszcze przed zawoiowaniem nieprzyiacielskim, exercitium bractwa swego mieli, prosili y potrzebowali. Szlachetny urząd burmistrzowski y radziecki Wileński, uważaiąc być słuszną takową instancią, tak wielebnego oyca Alexieia Serheykiewicza, iako delegata nomine iegomości oyca Jana Małachowskiego, starszego na tenczas conwentu Wileńskiego Bazilego świętego y całego conwentu wnoszącego, cerkwi Bożey dla pewnych respektów być pożyteczną, iako też y panów starszych bractwa kusznierskiego, swoim y całego bractwa imieniem wnoszących, propter exercitium bractwu ich potrzebną rzecz widząc, przez co y same artykuły, od całego szlachetnego magistratu nadane, a przez króla pana confirmowane y approbowane, in suo valore et vigore zostawać mogą, szlachetnych pana Piotra Tulkiewicza, pana Jana Berkinowicza, vices na tenczas gerentem, pana Józepha Reberta— raycy rocznego, pana Stephana Konstan-

tynowicza, pana Mikołaia Ohurcewicza — radziec rocznych, na intromissią deputował. Którzy ichmość, dosyć czyniąc funkciey swoiey, z pisarzem ordinaryinym, przy sługach urzędowi przysięgłych, uczciwym Kazimierzu Bernatowiczu y Jerzym Kozłowskim, do kamienice wysz rzeczoney, vulgo nazwaney „bratstwo kusznierskie,“ w tąż pomienioną kamienicę, solita et usitata praxi, vigore tychże artykułów, bractwu kusznierskiemu od siebie nadanych, a przez iego królewską mość, pana naszego miłościwego, approbowanych y confirmowanych, intromittowawszy, szlachetnego pana Jerzego Pawłowicza — raycę Wileńskiego, iako prowizora tegorocznego dóbr szpitalnych y sławetnego pana Theodora Szpakowskiego, swym y całego bractwa Przenaświętszey Bogarodzice, przy cerkwie świętey Tróyce w Wilnie, w uniey świętey będącego, w pewnych pretensiach wniesione interwencie (o które wolno będzie tak szlachetnemu panu raycy Pawłowiczowi, iako y panu Szpakowskiemu y całemu bractwu, z całym bractwem kusznierskim, o nie iure czynić) przysięgli. Co iest zapisano.

1670 г. Сентября 10 дня.

Изъ книги № 5118, за 1668—1674 г., стр. 601—604.

94. Мировая сдѣлка между Виленскими позументщиками католиками и диссидентами.

Между позументщиками—католиками и диссидентами возникли безконечныя несогласія изъ за исполненія религіозныхъ обязанностей; дѣло это переведено было наконецъ въ королевскій судъ. Декретомъ королевскимъ диссиденты были обвинены. Вслѣдствіе этого диссиденты принуждены были не только заплатить судебныя издержки, но и подчиниться на будущее время р.-католическимъ религіознымъ обрядамъ.

Feria quarta post festum nativitatis beatissimae Mariae Virginis, die decima mensis Septembris, anno Domini 1670.

Coram nobili officio consulari Vilnensi comparentes personaliter famati Adamus Znoskiewicz et Petrus Dunkien — cives passamentarii Vilnenses, uti contubernii passamentariorum Vilnensium seniores, nomine suo et totius contubernii passamentariorum obtulerunt certam transactionem, inter se, videlicet religionem orhodoxam catholicam profitentes — ex una, et dissidentes ab ea — ex altera partibus, mediante nobili domino Simone Casimiro Kurowicz — sacrae regiae maiestatis secretario, officii consularis notario, initam et conclusam, manibusque eiusdem nobilis domini mediatoris atque suis subscriptam,

quam in maiorem et firmiorem certitudinem, ut actis ingrossaretur praesentibus rogaverunt, cuius series est talis:

Stanęła ugoda y przyiacielskie pomiarkowanie miedzy nami Woyciechem Tomaszewiczem, Adamem Znoskiewiczem y Piotrem Dunkienem — katolikami passamannikami Wileńskiemi—z iedney, a miedzy mną Piotrem Szreterem—mieszczaninem, także passamannikiem Wileńskim—z drugiey strony o to y takowym sposobem: iż co wielkie miedzy nami względem powinności y absentii kościelnych zachodziły praetensie, o które my nie mogąc przed szlachetnym urzędem burmistrzowskim y radzieckim Wileńskim rosprawić się, urościliśmy przed sąd iego królewskiey mości appellatią, gdzie mnie Piotra Szretera y Henryka Fonbegena, także passamannika Wileńskiego, niedawno z tego świata zeszłego, dissidentów, decretem iego królewskiey mości w roku tysiąc sześćset sześćdziesiąt dziewiątym, dnia dwudziestego szóstego miesiąca Nowembra ferowanym, okryto; tedy my ab utrinque używszy godnych y zacnych ludzi, mianowicie, w Bogu wielebnych ichmościów xięży Stefana Romanowicza—custosza, Tomasza Digonia—definitora oyców bernardynów conventu Wileńskiego, tak też imć pana Symona Kazimierza Kurowicza—sekretarza iego królewskiey mości, pisarza Wileńskiego, iako tey sprawy dobrze świadomego, przy bytności onych w roku teraźnieyszym tysiąc sześćset siedmdziesiątym, miesiąca Augusta dziewiątego dnia, takowe uczyniliśmy postanowienie, mianowicie: iż my wyż pomienieni actores passamannicy katolicy na wszytkim, iako się niżey pomieni, y iako się sam p. Szreter submittował, przestaliśmy y dogodziliśmy się, y tę ugodę nieodmiennie zachować y dotrzymać mamy; ia zaś Piotr Szreter—mieszczanin y passamannik Wileński, ponieważ, iako się wyż pomieniło, decretem iego królewskiey mości z zeszłym panem Henrykiem Fonbengenem iesteśmy okryci, którym każdemu z nas pro suo interesse winę, w tymże, decrecie wyrażoną, płacić nakazano; tedy z przyiacielskiego wynalazku y zobopolnego miedzy nami pomiarkowania, mam y powinien będę y tą ugodą moią declaruię się, ex mea parte zapłacić do skrzynki cechowey półtorasta złotych polskich, trzema ratami divisim, mianowicie: pierwszą ratę złotych pięćdziesiąt in instanti do skrzynki cechowey wnieść, drugą ratę także złotych pięćdziesiąt na Boże Narodzenie w roku teraznieyszym przypadaiące; resztę zaś na Wielkanoc w roku przyszłym tysiąc sześćset siedmdziesiątym pierwszym przypadaiącą. Wszytkie trzy raty na pomienionych terminach, rokiem y terminem zawitym, oddać y zapłacić submittuię się, waruiąc y to, iż ponieważ zeszły pan Henryk Fonbegen we wszytkich tych praetensiach do tey sprawy intrat, tedy ia ex parte mea nie mam w to wstępować, ale we wszytkim wolne ius requirendi do dóbr y successorów onego y wolno pomienionym actorom z pozostałą iego małżonką iure agere y swoich praetensii podług decretu iego królewskiey mości iure vindicare. Co się zaś tknie nabożeństwa quartalnego, tedy stosuiąc się do decretu iego królewskiey mości powinni będziemy wszyscy magistrowie passamannicy, tak katolicy, iako też in religione dissidentes, na każdey quartalney mszy świętey, zwyczaynych czasów przypadaiącey, we czwartek o godzinie 7-mey zrana w kościele świętey Anny u oyców bernardynów u ołtarza depositionis de cruce

Pana y Zbawiciela naszego odprawuiącey się, bywać, nie pociągaiąc pod to towarzyszów tego rzemiosła passamanniczego, towarzyszów wszytkich in genere, ale ponieważ per decretum iego królewskiey mości towarzysze są uwolnieni, tedy wolnemi wiecznemi czasy być maią. Którą to ugodę wiecznemi a nieodzownemi czasy, wcale ab utrinque zachować y oney bynaymniey w czym contradicować nie mamy. Do którey się rękoma własnemi naszemi podpisawszy y ichmościów panów mediatorów o podpis rąk uprosiwszy, przed szlachetnym urzędem burmistrzowskim y radzieckim Wileńskim przyznać nieodwłocznie powinni będziemy. Pisan w Wilnie dnia dziewiątego miesiąca Augusta roku tysiąc sześćset siedmdziesiątego. Extant subscriptiones tam mediatoris, quam actorum, modernorum passamentariorum. Tey ugody mediator Symon Kurowicz—pisarz Wileński mp. Do tey ugody zwyż pomienioney, iako actor, podpisuię się ręką swą Adam Znoskiewicz mp. Jako actor przytomny będący przy zwyż pomienioney ugodzie Piotr Dunkien mp. Quae quidem transactio, modo praemisso recognita, actis consignata est praesentibus.

1672 г. Марта 28 дня.

Изъ книги № 5118, за 1668—1674 г., стр. 1028—1035.

95. Протестація Виленскаго цеха скорняковъ противъ шапочниковъ.

Вслѣдствіе раздоровъ, возникшихъ между цехомъ скорняковъ и шапочниковъ, первые подали протестацію на жалобу послѣднихъ слѣдующаго содержанія: 1) скорняки остаются при своемъ мнѣніи, что привилегія шапочниковъ выхлопотана у Владислава IV незаконнымъ образомъ; 2) никакого декрета въ актахъ магистрата, о которомъ упоминается въ привилегіи, составленнаго въ пользу шапочниковъ не было, такъ какъ въ документѣ этомъ нѣтъ узаконеннаго сусцепта; 3) королевскія привилегіи вовсе не запрещаютъ скорнякамъ заниматься издѣліемъ и продажей шапокъ; 4) денежные взносы на содержаніе храмовъ скорняки уплачиваютъ вдвойнѣ—и костелу бернардиновъ и русскимъ церквамъ, потому что въ своемъ цехѣ не находятъ нужнымъ дѣлать различія между разновѣрцами, потому что всѣ исповѣдуютъ одного Бога, славимаго въ Св. Троицѣ.

Feria secunda intra octavam festi annunciationis beatissimae Mariae Virginis, die vigesima octava mensis Martii, anno Domini 1672.

In termino hodierno ad respondendum per seniores pellionum, nominibus et cognominibus superius descriptorum, accepto, post revisionem eiusdem legis a parte seniorum pileatorum, praedictus nobilis Joannes Szymkiewicz—defensor causae citatorum pellionum, publice obiecit, quod antecessores pileatorum, non solum

nobile officium consulare Vilnense supplantare ausi sunt, sed et ipsam cancellariam s. r. maiestatis, quoniam articulos conscriptos et conceptos per se subdole, non obtenta licentia et consensu a magistratu, ut iuris et moris est, obtulerunt ad confirmationem s. r. mstis; in probationem eiusmodi supplantationis commonstrabant non tantum desiderari in privilegio confirmationis s. r. mtis appositionem sigilli magistratus, sed et subscriptionem notarii ordinarii, prout in aliis privilegiis contuberniorum semper sigilli et subscriptionis notarii mentio fieri solet, quam obiectionem oretenus prolatam fusius idem nobilis Joannes Szymkiewicz—patronus pellionum in parato scripto explanavit, cuius series haec est, quae sequitur:

Sławetny pan Jan Żempla, Eliasz Bartoszewicz — starsi tegoroczni bratstwa kusznierskiego, tak imieniem swoim, iako imieniem wszytkich kusznierskiego rzemiosła braci, iako raz protestowali się in officio consulari Vilnensi w roku 1668, miesiąca Maia ósmego dnia, na panów czapników, alias kusznierzów Wileńskich, in genere et specie wszytkich, tak subsequenter protestuią się toties quoties etiam coram assesoriali s. r. m. iudicio na pomienionych panów czapników kutnerzów Wileńskich o to: iż nie tylko śmieli y ważyli się pod magistrat Wileński uczynić podeyście, gdy ad libitum napisawszy sobie puncta y artykuły, cechowi swemu służące, iakoby za consensem, oraz wiadomością ichmość panów burmistrzów y całego koła szlachetnego magistratu Wileńskiego, in anno 1666 zasiadaiącego, do confirmatii nieśmiertelney pamięci nayiaśnieyszego króla Władysława czwartego roku 1637, dnia 27 miesiąca Marca podali, ale nawet y pod cancellarią iego królewskiey mości podeyście uczynili, a to sprawowali przez nieiakiegoś Jarmolicza, który na tenczas przy cancellariey królewskiey bawił się, a potym Moskwicinem został, co evidentissime patet z samego tychże czapeczników przywileiu y clarius luce meridiana haec supplantatio constat y fabricatio articulorum, quasi a magistratu Vilnensi ordinatorum, bo tam pisze: że praesentowane były na pargaminie listy z act radzieckich Wileńskich, iakoby wydane z tytułem: proconsules et consules s. r. mtis Vilnenses in m. d. Lithuaniae metropoli, notum testatumque facimus coram nobis officioque nostro etc. etc. y potym artykuły ad libitum pisane. Na końcu zaś tylko: dat w Wilnie, we śrzodę przed świętem świętego Mikołaia biskupa, dnia 3 miesiąca Decembra, roku 1636, podpisu zaś żadnego y pieczęci nie specificuie, czego iako nie było, tak też y w cancellariey iego królewskiey mości nie wypisano y nie dołożono, tak podpisu pisarskiego, iako pieczęci, bez czego nic z cancellariey żadney per extractum wydano być nie może; a zwyczay ten, że gdy sprawa iaka do xiąg acticowana była, tedy per extractum cancellaria wydaiąc żadnego nie opuści słowa y wszystko od mała do wiela specificuie, tak datę mieysca, dnia y roku, iako podpisu ręki pisarskiey y pieczęci przyciśnioney. A co większa, gdy kusznierze do metryki iego królewskiey mości udali się, chcąc znaleźć tak swoie dawne prawa na bractwo kusznierskie, od królów panów miłościwych nadane, iako y czapecznickiemu cechowi służące, wiedzieć, tedy tylko swoie stare naleźli prawo, gdzie y innych wszytkich cechów Wileńskich prawa od dawnych czasów, czapników mężkich znaleźć nie mo-

gli, y ztąd supplantatio nie tylko pod szlachetny magistrat Wileński, ale y pod cancellarią iego królewskiey mości elicit. O co salva imć p. instigatorowi do p. czapeczników remanet actio. Pro secundo: w tymże przywileiu serenissimi regis Ladislai quarti, czapecznikom służącego, miedzy innemi artykułami w artykule szóstym specificatur decretum s. r. mtis, za którym iakoby im czapki przysądzono robić z różnego koloru sukna y futrem podszywać, tylko nie opuszać, chiba teraz nie tylko opuszaią, ale y wyłogami nie umieiąc okładaią. Tedy gdy w roku 1668 agitowała się taż sprawa, domagali się kusznierze, die 16 Maii officiose, aby ten decret pod straceniem praw producowali, oraz y consens szlachetnego urzędu Wileńskiego super editis articulis ad bonum ordinem et regimen contubernii pileatorum, iakoby z akt radzieckich Wileńskich, stosuiąc się do pomienionego decretu, authentice wydany, na urzędzie pokładali, czego iako nie mieli nigdy, tak też nie producowali y nie może tu nic subsistere ratio, per patronum causae na tenczas illata, że per iniuriam temporum, grassante hostilitate, tak decret iego królewskiey mości, iako y inne dokumenta poginęły, praeter unicum privilegium confirmationis s. r. mtis Ladislai 4-ti—o które zginienie spraw protestatii in tempore uczynioney (lubo affectowała pars na tenczas) nie pokazywali. Tu subsequitur, że nie mieli decretu mianowanego iego królewskiey mości, pogotowiu consensus magistratus Vilnensis, bo w iedney cechowey skrzynce pospołu z przywileiem wszytkie munimenta chowaią y chowali, iakoż miały insze sprawy z skrzynką zaginąć, a tylko ieden przywiley od zguby takowey zachowany prodigio quodam został. A choć by dato non concesso, per iniuriam temporum tak decret iego królewskiey mości, iako y consens magistratus Vilnensis zginiony był, iednak acta nie poginęły, pewnie by y w metryce iego królewskiey mości decret naleziony był, oraz y consens magistratus Vilnensis, ponieważ w teyże iego królewskiey mości metryce acticowany, patet y ztąd, że żadnego nie mieli decretu w teyże iego królewskiey mości confirmatii, lubo w artykule szóstym, nie mianuie którego roku, miesiąca y z kim ten decret był, a zwyczay, że y w pozwie kiedy do executii decretu przypozywaią, tedy dzień, rok, miesiąc, którego decret stanął, specificatur. Zaczym sequitur, że subreptitie contubernalium pileatores obtinuerunt. Quod attinet zaś co patronus pileatorum per totum wnosił y tym neguie, że pelliones nie mieli stante lite żadnych czapek robić, aż do cognitii sądu iego królewskiey mości y oraz producował decret nobilis officii consularis Vilnensis, in anno 1662 Septembris 30 ferowany, y znowu in anno 1668 die 26 Maii reassumowany, w których iakoby miała być inhibitio, aby kusznierze żadnych nie robili czapek y nie przedawali, tedy to bynaymniey militare nie może in partem pileatorum, bo decret nobilis officii consularis Vilnensis in anno 1662 mensis Septembris 30 intergum partis z cancellarii wyięty, invalidowany. Iakoż w drugim dekrecie, in anno 1668, die 26 Maii in eadem materia ferowany, nie ma w sobie uznania inhibitii czapek robienia, ale owszem niepotrzebne kusznierzom czapek robić zabronienie y przedawanie urząd szlachetny magistrat Wileński uznał, od czego nie tylko czapnicy appellowali, ale nawet y mandaty do sądu iego królewskiey mości, nie kontentuiąc się remissią podaw-

szy (przeciwko któremu y protestatia w tymże roku 1668 dnia piątego Octobra przez pp. kusznierzów do xiąg ławniczych Wileńskich zaniesiona iest), sami nie attentowali, obawiaiąc się na siebie paen, które ich nie mogą minąć, y teraz noviter, przez tak długi czas milczawszy, zapozwawszy kusznierzów, (którzy y prawo z consensem nobilis magistatus Vilnensis maią), gdy teyże inhibitii według dawnego decretu mianowanego affectowali, y aby czapek nie robili y nie przedawali kusznierze, domagali się kutnerze, tedy nobile officium consulare Vilnense niesłuszną być affectatią czapników inhibitii per decretum nie uznał, na którym pileatores przestali y z appellatią się nie odzywali. Co zaś patronus pileatorum wniosł, in aggravationem kusznierzów, iakoby per supplantationem magistratus Vilnensis, niemaiąc żadnego consensum na robienie czapek, tylko dawne przywileie na robienie y sycenie miodów, na to praevia quam solennissima protestatione kusznierze mówią: że sycenie miodów, antiquitus bractwu nadane, y privilegiis nieśmiertelney pamięci królów ichmościów approbowane maią, a co się tknie rzemiosła kusznierskiego, nie tylko suknie wszelkim futrem podszywać, czapki robić, one opuszać, wyłogi do nich sobole dawać, celować, przyszywać, z axamitu czapki robić, one sobolem okładać (czego czapnicy nigdy nie robili y nie umieią), szczegulnie tylko rzemiosłu kusznierskiemu przynależało y z dawnych wieków y czasów, iako rabiali, tak y teraz za consensem nobilis officii consularis Vilnensis y potwierdzeniem i. k. m. robią. Kutnerze zaś iako tylko magierki szczegulnie kutnerów, tak y teraz ich to rzemiosło, (w którym żadney nie czynili przeszkody kusznierze, tak dawne wieki pomnią, tak miasta i. k. mości koronne Małey y Wielkiey Polskiey, tak ziemi niemieckiey miasta uprzywileiowanych kusznierzów maią, którzy czapki z wszelkim futrem robią, a czapeczników osobliwych, prócz w Niemczech kapeluszników, a w Polscze kutnierzów nie znaią, a nie tylko w tym pomienieni czapecznicy kusznierzom krzywdę czynią, że pilnować nie chcąc kutnerskiey swey roboty, to iest, robienia magierek, iuż się w robienie czapek męskich, onych podszywanie, y wyłogami (czego y w pomienionym swym nie maią przywileiu) okładanie włożyli, ale nawet y futra surowe, iako to: lisy, białki, zaiące, króliki kupuią, wyprawuią, także kuny y tym wszytkim handluią y insze surowe kupuią y wyrabiaią futra; co ieżeli słuszna altissimo subiicitur iudicio. A lubo to patronus pileatorum daie przyczynę, chcąc onych przyozdobić stronę, że a tempore immemmorabili kutnerze non sine emolumento tak miasta, iako y kościoła Bożego różne civitatis ponoszą onera y swóy ołtarz w kościele maią, ieszcze to mało na nich, bo na dwie contributią dzielą, iedną to do ołtarza oyców bernardynów, to do cerkwi, a więcey *schysmatików*, niżeli rzymian, y tak większa składanka idzie do schysmatików y tam ozdoba, a niżeli do ołtarza rzymskiego, a quod maius, że żadnego cechu nie masz, w którym by osobliwą Ruś swoią karbonę mieli, a osobliwą rzymianie, ale za iedno tak do karbony na Bożą chwałę dawać, iako y pod winą teyże ofiary y Rusin y rzymianin y dissident aby słuchali, nie tak, iak czapnicy. Kusznierze zaś, tak rzymianie, disunity, iako y cudzoziemcy nierozdzielnie iedney ofiarze Bożey y ołtarzowi, u świętey Tróyce będącemu, dosyć czynią y nieospałą wyświadcza-

ią y wyrządzaią ozdobę, solenniter chwaląc Boga, większe niżeli czapnicy ponosząc civitatis onera, a co większa czyniąc dość przywileiom, od królów pp. miłościwych antiquitus nadanym, szpitale w Bozie pewnemi czasy z karbony y skrzynki ciepłem, to iest drwami w mrozy opatruią, ludziom w nich będącym wyżywienie obmyślaią y różne kościoły woskiem na świece czasu naznaczonego obsyłaią, toż dawnych czasów antecessorowie czynili y teraz successorowie czynić nie przestaią; przeciwko czemu niesłuszna czapeczników obiectia per patronem causae, żeby nie miała być z bractwa kusznierskiego, tak ozdoby miasta, iako y chwały Bożey auctio, któremi ratiami nie mogą czapnicy swoie stabilire artykuły. A iako się iuż sufficienter wywiodło, że podeyście czapecznicy pod magistrat Wileński, oraz y cancellarią i. k. mści uczynili, tak y teraz pro finali dowodząc, że consensu iako nie maią, tak go nie pokażą, a iure municipali magdeburgensi articulo 44 in glossa zakazuie prawo wyraźnie his verbis: mechanici plebiscitum vel constitutionem inter se facere minime possunt in commodum contubernii eorum, sine consensu consulum, si aliqua confirmatione indiguerint; y daley tamże: contubernium sit quodcunque sit, si literis indiguerit, super constitutionibus sancitis, vel si forsan literas a civitate super eorum libertate concessas amiserit, a consulatu alias expetere debet. Y iuż to tego patronus pileatorum nie zniesie prawa, gdy eodem articulo 44 wniosł, haec formalia in hoc intelligendorum: si aliqua confirmatione desuper indiguerit, in causis vero minimis, quae nec plurimum verguit in damnum civitatis, confirmatione hac indigebunt, iuż ten punkt nie pro melioratione pileatoribus servit, ale in condemnationem onych y prawa ruinationem, bo onych confirmationem iakoby per consensum magistratus Vilnensis z datą w przywileieu i. k. mści pokazuią; a nie in minimis causis, ale w wielkiey rzeczy, a sufficientem probationem consensus non ostendunt. A daley co eodem textu allegat: Quodsi libertas illa a principe eisdem consensa fuit, consules confirmandi nullam habent potestatem; y ten paragraf non militat pro parte pileatorum, ale pro parte pelionum, bo co onym antiquitus serenissimi reges nadali, to subsequenter następuiące reges serenissimi approbowali, a czapecznicy żadnego z dawnych czasów od królów pp. miłościwych nadania niemaiąc, consens sobie utworzywszy podstępnie z cancellarią magistratu Wileńskiego y i. k. mści podszedszy, tenże imieniem iakoby szlachetnego magistratu Wileńskiego do podpisu y confirmacii serenissimi regis piae memoriae Ladislai quarti podali, co suo loco et tempore fusius deducetur. Teraz że przeciwko wyraźnemu uczynili prawu podstępek y podeyście, tak pod magistrat Wileński, iako y cancellarią i. k. mści urobili, nie odstępuiąc in termino zaniesioney protestatii, domagaią się uznania prawa niesłusznego kutnerskiego y zakazania, aby więcey czapek nie robili, ale magierki kutnierowali, przytym paena arbitraria ratione supplantationis pod szlachetnym magistratem Wileńskim in obtinendo consensu, tak też refusioni damnorum et litis expensarum na 6000 złotych, salva przytym manente actione instigatori ratione supplantationis pod cancellarią i. k. mści in obtinenda confimatione articułów swoich, co podaią salvo iure addendi, minuendi corrigendique in toto sibi reser-

vato. Contra quam talem obiectam supplantationem a citatis, nempe senioribus pellionum actores, quae supra pileatores solenniter protestati sunt, de iniqua sui et suorum antecessorum delatione terminumque revidendi privilegium a fraternitate recenter impenatam et replicandi contra scriptum die hodierna ad nobile officium productum obtinuerunt.

1672 г. Апрѣля 7 дня.

Изъ книги № 5118, за 1668—1674 г., стр. 1058—1059.

96. Протестъ цеха Виленскихъ шапочниковъ противъ цеха скорняковъ.

Цехъ Виленскихъ шапочниковъ (женскихъ—białogłowskich) приноситъ жалобу на Виленскихъ скорняковъ, что эти послѣдніе обманнымъ образомъ выпросили у нихъ на время, для прочтенія королевскія привилегіи и права и затѣмъ исправили одинъ артикулъ, по которому будто и скорнякамъ разрѣшается шить такія же женскія шапки.

Feria quinta ante dominicam palmarum die 7-ma mensis Aprilis anno domini 1672. Ad nobile officium consulare Vilnense actaque eiusdem officii consularis venientes personaliter honoratus Ioachimus Sebestianowicz, Joannes Zdanowicz, Ioannes Siwicki, Michael Czereyski, tanquam seniores pileatorum contubernii, nomine suo totiusque contubernii sui Vilnensis agentes, paratam in scripto obtulerum protestationem suam contra honestum Ioannem Zempła, Theodorum Stephanowicz, Christophorum Chochlowski, Eustachium Guronowicz totamque fraternitatem pellionum Vilnensium, cuius tenor is est, ut sequitur:

My Ioachim Sebestianowicz, Ian Zdanowicz, Ian Siwicki, Michał Czereyski—starsi cechu czapnickiego białogłowskiey roboty, swoim y całego cechu imieniem solenniter się protestuiemy, przeciwko uczciwych Iana Zemplę, Fiedora Stephanowicza, Krzysztopha Chochłowskiego, Eustachiego Guronowicza, iako starszych bractwa czapnickiego y na całe bratstwo kusznierskie Wileńskie, także y na Iana Żukowskiego, pisarza na tenczas cechu naszego o to y takowym sposobem: iż oni będąc w zgodzie wespół z nami uprosili u nas, abyśmy im pozwolili praw y przywileiów naszych przeyrzeć, takowe nam przyrzekszy słowa, „iż my wyrozumiawszy przywileie wasze w przemysł do tegoż cechu"; my rozumieiąc że to tak szczerze mówią, przywileiów, praw y artykułów, od naiaśnieyszych królów polskich y wielkich xiążąt litewskich cechu naszemu nadanych, onym powierzyliśmy, iakoż wziąwszy do siebie prawa y przywileie na się przepisali, a co większa privata authoritate, sine consensu magistratus, artykuł sobie przypisali, że wolno robić czapki białogłowskie, iakoż iuż y practicatur, że robią czapki in praeiudicium, et non mediocre damnum cechowi naszemu. O które takowe uczynione podeyście y o poprawienie artykułów y przywileiów naszych chcąc my z obżałowanemi prawnie postą-

pić, daiemy tę manifestatią do xiąg burmistrzowskich Wileńskich prosząc, aby zapisana y do xiąg przyięta była. Quod acticatum est.

1673 г. Января 11 дня.

Изъ книги № 5119, за 1669—1673 г., л. 390—397.

97. Жалоба Виленскаго магистрата на полковника Фердіани о неудачной постройкѣ имъ моста черезъ рѣку Вилію.

Виленскій магистратъ приноситъ жалобу на королевскаго полковника, итальянца Фердіани по слѣдующему поводу:

Виленскій магистратъ захотѣлъ было построить на рѣкѣ Виліи мостъ *обыкновеннымъ способомъ и не дороже 7000 злотыхъ*; но въ это время появился со своей моделью Фердіани и при содѣйствіи Виленскаго католич. епископа и Виленскаго воеводы взялъ на себя обязательство построить таковой же мостъ не дороже 6000 злотыхъ. Постройка этого моста составляетъ весьма курьезный фактъ изъ Виленской городской жизни. Фердіани приказалъ плотникамъ соотвѣтственно своей модели выстроить прежде весь мостъ на берегу Виліи. Чтобы помѣстить его, пришлось сносить дома, а чтобы защитить отъ ненастной погоды—выстроить весьма значительныхъ размѣровъ сарай. Затѣмъ Фердіани сталъ укрѣплять берегъ и построилъ съ обѣихъ сторонъ рѣки каменный фундаментъ на 15 локтей въ ширину.

Послѣ разныхъ передѣлокъ этого фундамента Фердіани всетаки не былъ увѣренъ въ его прочности и выражалъ даже боязнь, что нагорная (правая) сторона Виліи не сдержитъ тяжести его замѣчательной постройки.

Магистратъ, ничего не понимая въ такой хитрой *влошской инвенціи*, обратился съ просьбой къ Фердіани ускорить постройку моста по контракту. Фердіани обѣщалъ, что зимой слѣдующаго года при помощи льда возведетъ лѣса и перекинетъ чрезъ рѣку арку моста. Наконецъ было приступлено къ возведенію арки. Высота ея оказалась весьма значительною: мостъ возвышался наравнѣ съ самыми высокими костелами; по серединѣ его Фердіани воздвигъ крестъ. Виленскій магистратъ смотрѣлъ на это зданіе съ чрезвычайнымъ любопытствомъ и подозрительностію,—тѣмъ болѣе, что на постройку его городу пришлось израсходовать въ три раза болѣе условленной суммы. Самъ Фердіани отклонилъ отъ себя прямую отвѣтственность за неудовлетворительность своей постройки и по особому контракту передалъ окончаніе ея одному плотнику. Наконецъ приступили къ разборкѣ лѣсовъ. Мостъ затрещалъ. Испуганные рабочіе въ разсыпную бросились спасаться и прежде чѣмъ лѣса были сняты, мостъ при начавшемся ледоходѣ провалился въ Вилію и поплылъ по теченію на подобіе большаго судна. Пораженные этимъ событіемъ горожане не знали что дѣлать; когда же спохватились, чтобы спасти хоть матерьялы и послали возныхъ, то эти послѣдніе, прокатившись по Виліи до Нѣмана, нигдѣ не нашли ни одного обломка этой замѣчательной *влошской инвенціи.*

Лѣта отъ нароженья Сына Божого тысеча шестьсотъ семьдесятъ третего, мѣсеца Генвара одинадцатого дня.

На врадѣ господарскомъ кгродскомъ Виленскомъ передо мною Петромъ Рудоминою Дусяцкимъ — старостою Стародубовскимъ, подвоеводимъ Виленскимъ, żałowali et quam solennissime protestowali wszytkich iurisdik magistratus y communitas miasta iego królewskiey mości stołecznego Wilna na iegomości pana Jana Baptistę Ferdyana—pułkownika iego

królewskiey mości o to y w takowey sprawie: iż co constitucia seymu roku przeszłego most na rzece Wilii z prowentów szpitalnych świętey Tróyce rzymskiey miastu Wileńskiemu z przyłożeniem się de suo, intra spatium duorum annorum, budować nakazała była, do którey stosuiąc się żałobliwy magistrat zaraz na wiosnę w roku następuiącym tysiąc sześćset siedmdziesiątym pierwszym zażywszy cieślów starszych, na tenczas w Wilnie będących, ziachał do tego mieysca, gdzie przed tym most na rzece Wilii był y po oglądaniu y werificatii mieysca, tak też dawnych fundamentów y izbic, na których most przedtym stał, y po conferentii z cieślami, dawną modą y kształtem budować postanowili, zaraz drzewo na pale, których potrzebę cieśle na pierszą być powiadali, do izbic kupować panu prowizorowi y szafarzowi szpitalnemu kazali. Jakoż na tenczas szlachetny pan Jan Berkinowicz—rayca, prowizorem—y pan Mathias Wanderflot, kupiec y mieszczanin Wileński, szafarzem będąc, pół ośmy kopy drzewa na pale do starych fundamentów kupili byli, y zaciągnowszy cieślów też pale robić y gotować nakazali, żałuiący zaś magistrat, aby sufficientia et correspondentia kosztu na ten most była, na pewne lata przewóz arendował, zniosszy się ze wszytkiemi iurisdikciami podymia dwoie uchwalił y wydał, a zatym wszelaką adoptabat należytość. Interea z boku obżałowany imć pan Ferdyani, pułkownik iego królewskiey mości, przez imści pana Cynakiego odezwawszy się, a znać nie inną intencią, tylko aby w Litwie coś ad apparentiam a w rzeczy samey na powietrzu nie wystawił, wprzódy godney pamięci iaśnie wielmożnemu iegomości xiędzu Alexandrowi Sapiezie—biskupowi Wileńskiemu, a potym iaśnie wielmożnemu imści panu woiewodzie Wileńskiemu, hetmanowi wielkiemu wielkiego xięstwa Litewskiego, tak też ichmościom panom kommissarzom, na tenczas do miasta Wilna od iego królewskiey mości zesłanemi, kazał y podał modelusz czy też abrys z drewnuszek małych, ćwieczkami spiętych, nakształ arcularis figurae na deszce zrobiony, udaiąc y upewniaiąc, że takową manierą y modą zrobiony most y mocny nie tak wiele, iako na izbicach kosztować będzie, bo nań drzewa a zwłaszcza balek nad kop sześć, żelaza też nad kilkadziesiąt sztab nie wynidzie, a zatym ten most nad sześć tysięcy złotych plus vel minus nie będzie kosztował. Gdy tedy modelusz pana Ferdianiego, na budowanie mostu wymyślony, iako rzecz nowa, a podobno nie tylko w Litwie, ale na wszytkim świecie niewidziana, a daleko barziey nie praktikowana, corda et animos wszytkich, a naybarziey propter modicum sumptum arripuit et possibilitatem firmitatis, tenże modelusz, z drewnuszek zrobiony, na którym y nawiększy mąż stawaiąc złamać nie mógł, ex re oculis subiecta ukazywał, praemissa zaś obietnica imści pana Ferdyianiego nie tylko przez niego samego, ale y przez imści pana Cynakiego certificabat, przyszło magistratowi y miastu Wileńskiemu, zwłaszcza za manuductiey ichmościów panów senatorów y ichmościów panów kommissarzów, na tenczas w Wilnie będących, opus budowania miastu według modeluszu pana Ferdyaniego zaczynać. A naprzód ex nunc z panem Krzysztophem Matulewiczem, mieszczaninem Antokolskim, o balki, żeby podług affectacii pana Ferdyanego wystawił, kontrakt uczynił, cieślów na tygodniową zmówił robotę, magistrowi sa-

memu Marcinowi Fikowi, w tydzień po złotych dwudziestu, towarzyszowi zaś iego Kristianowi po złotych dwunastu postąpił, żelazo stargował, y we wszytkim tak dodawaniem materyi, iako y zapłaty rzemieśnikowi dosić uczynił; o murach zaś na tenczas żadney przez pana Ferdyaniego nie było wzmianki. Drzewo zatym intra praefixum w kontrakcie tempus spuszczone y na brzeg wywleczone było, cieśle też podług modeluszu y abrysu pana Ferdyianiego zaczęli niewidziane opus robić, y gdy most ad normam arcularis figurae, cieśle z drzewa na ziemi dorabiali, y iuż ostatnią kończyli quaterę, obżałowany imć pan pułkownik zrozumiawszy, snać że tak długa, czy też szyroka figura arcularis nie strzyma, wprowadza żałuiący magistrat do wielkiego, a prawie nieznośnego kosztu, expostuluiąc koniecznie, aby po obustron rzeki Wiliey fnndamenta y mury na ten most, od samey rzeki aż do bramy y murów dawnych, na łokci pietnaście długie, na dwadzieścia szerokie, na ośmnaście wysokie murowali. Żałobliwy magistrat, lubo pory do robienia muru, iako w okropną iesień nie widział y nie podobieństwo tego mostu, że wprzódy sam zrobiony, a niżeli fundamenta nań ugotowane były, upatrował iednak aby się od miasta nie działa iaka w tey mierze niewygoda, in instanti panu prowizorowi y panu szafarzowi strug na wożenie kamieni z brzegów rzeki Wiliey kupić, czeladź do tychże sposobienia kamieni naiąć y wozić, wapnę y cegłę zakupować, żwir kopać, mularzów zaciągnąć nakazał. Parendo mandatis y onych exequendo pan prowizor y pan szafarz wszytkiego, co do muru należało, co dzień strugiem kamieni wozów po kilkadziesiąt przyprowadzili, cegły, wapny y żwiru in omni dodawali sufficientia, maystrowi y czeladzi mularskiey co tydzień płacili. Widząc tedy imć pan pułkownik, że magistrat wszelakie dodaie necessaria y ni wczym nie schodzi, co by miał cieślów y innych robotników (iako sam assecurabat, że zimie nalepiey most będzie stawion) do stawienia tegoż mostu zrobić przy wodzie, to imść pan Ferdyani kazał szopę na złożenie mostu zrobić y pod nią rozebrawszy drzewo nakształt swego modeluszu na ziemi zrobione złożyć, potym udał się tegoż roku do verificatii murów y fundamentów, pod ten most robionych. Y gdy one pytał sznurem z obu stron rzeki Wiliy y przez rzekę mierząc, ieżeli te mury ex opposito sobie wystawione są równe, aliści postrzegł, że od miasta mury, tym co za Wilią, nie są równe, zaczym znowu znosić, drugie ciosać y przymurować, a inne fundamenta murować, na co wszytko w roku tysiąc sześćset siedmdziesiąt pierwszym, pan prowizor y panowie szafarze, effective złotych pięć tysięcy czterysta czterdzieście trzy wydali. Nastąpiła zatym zima, do której iako drzewo złożone w szopie, tak mury nakryte zostawać musiały. Przychodzi pożądana roku tysiąc sześćset siedmdziesiąt wtórego wiosna, której gdy załuiący magistrat zaczęte opus continuare przez prowizora y szafarza usiłuie, y aby sam most stawiony był pana Ferdyianiego żąda, aliści pan Ferdyiani powiada, że trzeba daley fundamenta, tak z tey strony Wiliey y za bramą od miasta, iako y z tamtey od góry, żeby takroczne fundamenta most nie rozparł, gotować, powtóre drzewo na pale y na rysztowanie kupować, nie mówiwszy ani zniosszy się nic o tym przez całą zimę. Satisfaciendo y w tym załuiący magistrat woli obżałowanego, a nie maiąc pieniędzy gotowych,

tak szpitalnych, iako y swoich, bierze za assecuratią swoią od poborców miasta Wileńskiego troie podymnych, które vigore laudum woiewodztwa Wileńskiego na utrzymanie woyska wielkiego xięstwa Litewskiego uchwalone były, także od żydów quotę doroczną na mury przychodzącą y wyderkaff od summy szpitalney, u nich będącey, należytą odebrawszy, nakoniec kamienicę szpitalną w wielkiey summie u pana Procewicza, raycy Wileńskiego, zafundowawszy, na requisita tak do muru, iako y na kupienie drzewa panu prowizorowi y panu szafarzowi wydaie. Którzy pan prowizor y szafarz pilności, czułości y pracy swey dokładaiąc, kamienie codziennie strugiem sprowadzali, cegłę y wapnę iuż za gotowe pieniądze, iuż in fidem publicam miasta wziowszy do roboty wydawali; żwir et alia necessaria z naczyniem wszelakim dodawali; mularzom—maystrowi y towarzyszom, tak też pomocnikom co tydzień płacili; maystrowi ciesielskiemu y wszytkim cieślom zawsze tygodniowe dawali pieniądze; drzewa iednego na pale, pod rysztowanie y na same rysztowanie, za dwa tysiąca złotych plus vel minus skupili; swornie czy też goździe wielkie, których tylko trzy ze dwu sztab robiono, do wiązania y krępowania mostu, robić kazali; więc że co tydzień kosztu na materie różne, a naywięcey na rzemieśnika po kilka set złotych wychodziło, sumptus też deficiebat, przyszło za instancią iaśnie wielmożnego iego mości pana woiewody Wileńskiego kamienicę szpitalną, Iarmolińska nazwaną, w summie dziewięciu tysięcy złotych, u szlachetnego pana Piotra Procewicza, raycy Wileńskiego, zastawić. Które pieniądze potym ni na co innego, tylko szczegulnie na samego rzemieśnika, to iest cieślę, mularza y zapłatę za cegły, wapnę, tak też za sztaby wyszły. Gdy tedy iuż magna apparentia fundamentu y mury pod most, których wzdłuż ab utraque parte na sążni sześćdziesiąt, a wysokich na sążni sześć, tak też na pułtrzecia sążnia plus minus szerokich y dawne mieszkania przy bramie mostowey murowane, to iest piwnice, sklepy, izby, niemałym kosztem wystawione, zniesione były, tudzież y rysztowanie z drzewa na ziemi parabatur et omnia necessaria suppeditabantur, znowu pan Ferdyiani recurrit do muru, asserendo, iż z tamtey strony rzeki Wiliey od pola nie tylko mur, ale y góra (która na kilka mil idzie) nie strzyma. Iakoż satisfaciendo magistrat intentioni et affectationi pana Ferdyianiego y górę za mostem kopać y mur a fundamentis za bramą od pola pod górą ex utroque bramy latere erigere kazał. Zaczęto tandem in Augusto pale pod rysztowanie, by rysztowanie według modeluszu pana Ferdianiego stawić, a dokonczywszy one in Septembri, most sam albo raczey figuram arcularem, budować. I ledwo co poczęty samego mostu budynek, aliści postrzegłszy, że wysze nad należytość rysztowanie zrobił, sążniem zniżyć y one krócić; a potym zrozumiawszy, że y skrócone rysztowanie nie strzyma, znowu drugie rysztowanie we śrzodku y podpory pod pierwsze dawać y robić kazał. Wiedząc tedy magistrat, że coraz [excogitando invencie włoskie, obżałowany miasto do wielkiego kosztu, a zatym y szkody coraz większey in infinitum przywodzi, zawiera za powodem samegoż pana Ferdyianiego ogulny z panem Marcinem Fikiem, cieślą, dnia dwudziestego szóstego miesiąca Septembra w roku blisko przeszłym kontrakt, aby sam most podług modeluszu tegoż pana Ferdyianiego w tym że roku bli-

sko przeszłym w pewnym czasie, w kontrakcie wyrażonym, wystawił, na tymże moście pomost dał, rysztowanie rozebrał, pale, na których rysztowanie stoi, z wody wyioł, bulwarki albo raczey fundamenta murowane z obu stron rzeki Wiliey, żeby nie zepsował lód, palami obił y ugruntował, obiecawszy onemu pewnemi ratami złotych dwa tysiąca wyliczyć, iakoż przewóz od świętego Michała na rok cały za dwa tysiące złotych panu Iózephowi Rebertowym arendowawszy, przez tegoż pana Reberta złotych tysiąc sześćset wyliczył, y nie zostało więcey przy panu prowizorze tylko złotych cztyrysta. Za takowym tedy kontraktem requisita wszytkie dodane, rzemieśnikowi co dzień płacono, y żadney, iako od żałuiącego magistratu, tak prowizora, który de suo wydawał, nie było winy. Zieżdzaią też tym czasem do miasta Wilna na gubernę iaśnie wielmożny iego mość pan woiewoda Smoleński y iego mość pan podskarbi wielki wielkiego xięstwa Litewskiego, przed któremi ichmościami obżałowany pan pułkownik nic o drzewie y moście samym nie mówił, tylko szczegulne quaerimonie na fundamenta y mury czynił. Wczym, gdy ratione murów magistrat assecurabat y aby rysztowanie z pod mostu in casum następuiącey nawalności wybierać kazał, iego mość żądał, pomieniony pan pułkownik, słabość murów obiiciebat. Iednak potym skoro most związany y zamkniony będzie, rysztowanie wybierać declarował. Więc kiedy y mury iuxta possibilitatem ultimis diebus Novembris continuebantur, y most też circa decimam tertiam Decembris w roku przeszłym, in arculari sua figura zamkniony y zawarty był, którego wysokość kościołom, w mieście będącym, aequiparabatur, y iego mość pan Ferdyiani o rozebranie rysztowania requirebatur, inney pan Ferdyiani nie dawał przyczyny, tylko że dla nieskonczonego muru y bulwarków nieobitych, nie może kazać rysztowania wybierać. Iakoż subsequenter y za przybyciem iaśnie wielmożnego iego mości pana woiewodztwa Wileńskiego, hetmana wielkiego wielkiego xięstwa Litewskiego do Wilna, przed samym że iego mością panem woiewodą nie inną ratią nierozbierania rysztowania dawał, tylko te, że mury niedogotowane, chcąc one drzewem przez zimę ugruntować, powtóre żeby magistrat robotnikom płacił. Interea zaś, po odiezdzie iaśnie wielmożnego iego mości pana woiewody Wileńskiego, krzyże iakieś u wierzchu mostu robić kazał, o których nigdy ani pan Ferdyiani, ani cieśla nieboszczyk Marcin Fik ustnie, ani w kontrakcie żadney nie czynił wzmianki; dodał iednak y do tych krzyżów żałuiący magistrat przez swego prowizora wszytkie requisita, zapłata też rzemieśnikowi codziennie dochodziła y wszytkiego effective w tym roku przeszłym tysiąc sześćset siedmdziesiąt wtórym złotych dwadzieście tysięcy y z wierzchem, na materią, robotnika, rzemieśnika y inne requisita, iako regestra w sobie zawieraią, przez pana prowizora wydano. Następuie koło Bożego-narodzenia, w tym że roku przeszłym zima tęga, po Nowym zaś lecie, czwartego dnia resolutią oney poczyna się y codzień nie augmentum bierze; vocatur pan Ferdyiani ad consilium, tak do mostu, iako y na ratusz comparere niechce, cieśle też upomnieni, aby rysztowanie rozbierali, żadną miarą bez pana Ferdyianiego iż nie będą rozbierać, declarowali się. Atoli iednak, aby rzemieśnicy iakiey winy na żałuiący magistrat nie składali, tak też y następuiącym świętem Trzech kró-

li, to iest dnia szóstego Iannuarii w niedzielę, dnia ósmego eiusdem przypadaiącą, od roboty nie wymawiali, żałuiący magistrat otrzymuie quinta praedicti Iannuarii licentią od iego mości xiędza officiała, protunc będącego, aby w dzień Trzech króli robić koło tegoż mostu y rozebranie rysztowania wolno było. Iakoż y cieśle, maiąc sufficientiam wszelakiey materiey y oraz roboty swey usque ad septimam Iannuarii nagrodę, robili y wszytko czynić gotowi byli, gdyby szczegulne iego mość pana Ferdyianego nie zaszło rozkazanie. Przychodzi dzień dziesiąty miesiąca Iannuarii w roku teraznieyszym, którego wielkie wody na Wiliey zbierać y kra podnosić się poczeła. Tedy obżałowany iego mość pan Ferdyiani, pułkownik iego królewskiey mości, z wielkim pędem z miasta przybywszy, a widząc iawne iuż periculum mostu, kazał cieślom rysztowanie wyższe, pod spodem samego mostu będące, wybierać. Gdy tedy kliny, które miedzy mostem y rysztowaniem były, wybito, most sam strasznie z wielkim trzaskiem y grzmotem sadzić się y trzeszczeć począł, że cieśle, pod rysztowaniem wyższym zostaiąc, od strachu na rysztowanie nizsze upadać musieli. A zatym, dla następuiącey nocy, ciż cieśle żadną miarą daley rysztowania wybierać nie mogli, owszem wszyscy precz odeszli, w nocy tedy pomienionego dnia dziesiątego Iannuarii o godzinie ósmey, wezbrawszy się woda y kra, maiąc też po sobie potężny wicher, wszytką machinę pomienionego mostu, in aere miedzy górami wystawioną, a tylko sworniami żelaznemi spiętą, wespół z rysztowaniem y palami et cum omnibus requisitis funditus zniosła tak dalece, że nec vestigium onego zostało, wyiąwszy szczegulnych murów, które ani od kry, ani od wody nic nie są poruszone, ale w całości zostały. Zniosszy tak pomieniony most wodą y krą wespół z tymże mostem płynąc, cokolwiek obvium miała, iako strug na kamienie kupiony, na brzegu Wilii będący, przewóz, tak też potym daley pod Łukiszkami wiciny, strugi y drzewa szlacheckie y kupieckie, na brzegu złożone, iedne złamała y skruszyła, drugie nie wiedzieć dokąd pozanosiła. Most zaś sam, na szmaty rozerwawszy, na różnych mieyscach, tak na Wilii, iako y na Niemnie rozrzucała, czego obywatele tameczni, per alluvionem dostawszy, requisity wydawać nie chcą. Zaczym szlachetny magistrat Wileński, na tenczas przez takową protestatią y manifestatią ukazawszy y na potym chcąc dowodniey ukazać, iż wszelaka od niego do budowania tego mostu dodawana była sufficientia, iż żadney z niego nie było winy, ale iako koszt, tak y szkodę przez swoie włoskie inwencie iego mość pan Ferdyiani causavit, tedy chcąc o to wszytko z iego mość panem Ferdyianim, pułkownikiem iego królewskiey mości, czynić, tę swoią manifestatią y protestatią ku zapisaniu do xiąg grodzkich Wileńskich podaie.

При которомъ оповѣданью и жалобѣ постановили енералове его кор. милости квитъ свой реляцыйный ку записанью до книгъ кгродскихъ Виленскихъ признали, въ тые словы писаный:

Ja Samuel Zbiński y ia Andrzey Łapiński, ieneralowie iego królewskiey mości woiewodztwa Wileńskiego, zeznawamy, iżechmy byli użyci od szlachetnego magistratu Wileńskiego, dnia iedynastego miesiąca Ianuarii na oglądanie mostu upadłego na rzece Wilii, przez iego mość pana Ferdyianiego, pułkownika iego królewskiey mości, budowanego, gdzie oba-

czywszy wielką szkodę, iż wcale z gruntu wywrócony upadł, y rzeką Wilią popłynoł, zaraz z iego mość panem Ianem Berkinowiczem—raycą Wileńskim y sługami przysięgłemi, Kazimierzem Bernatowiczem, Kazimierzem Podlidzkim w łodzi wsiadzy, aż pod Kowno iachaliśmy, chcąc tak drzewo, iako y żelazo, gdzieby się kolwiek tylko na brzegu pokazało, aresztować, y na gromadę złożywszy nazad odyskać, ale gdychmy aż pod Kowno iezdzili, żadney rzeczy, ani drzewa nie nalezlichmy, że cale wszytko Wilią popłyneło, nic tedy nie nalazszy, z nisczym też nazad powrócić musieliśmy. I natochmy dali tę relatią naszą y oraz oną przyznaliśmy, w roku tysiąc sześćset siedmdziesiąt trzeciego dnia czternastego miesiąca Ianuarii. У того квиту реляцiйного подпись рукъ енераловъ тыми словы: Samuel Zbiński, ienerał iego królewskiey mości woiewództwa Nowogrodzkiego, Wileńskiego; Andrzey Łapiński, ienerał iego królewskiey mości powiatu Orszańskiego ręką.

Который тотъ видимусъ ихъ мил. паномъ магистратовымъ Виленскимъ въ року теперешнемъ тысеча шестьсотъ деветьдесятомъ, мѣсяца Марца третего дня есть выданъ. Писалъ у Вильни.

1673 г. Января 12 дня.

Изъ книги № 5121, за 1673—1676 г., л. 10.

98. Жалоба полковника Фердiани на Виленскiй магистратъ о недоставленiи ему нужныхъ пособiй и матерiаловъ для постройки моста.

Извѣстный строитель моста на р. Вилiи въ Вильнѣ, итальянскiй полковникъ Фердiани, приноситъ жалобу на Виленскiй магистратъ, что этотъ послѣднiй, располагая всѣми капиталами на устройство моста, не розыскивалъ рабочихъ, не платилъ имъ денегъ, вслѣдствiе чего при разлитiи воды неоконченный мостъ разрушился и былъ унесенъ водой; Фердiани дѣлаетъ это заявленiе съ тою цѣлiю, чтобы такая неудача не имѣла скవернаго влiянiя на его репутацiю по части строительнаго искусства.

Doniosł do wiadomości urzędowey tę swoią żałosną manifestacią iego mość pan Jan Baptista Ferdiani — pułkownik iego królewskiey mości, opowiadaiąc y żałuiąc na szlachetny magistrat iego królewskiey mości Wileński, in genere na wszytkich, tak na iego mości pana wóyta y ich mości stołecznego miasta iego królewskiey mości panów burmistrzów, rayców y ławników—o tym, gdy w przeszłym roku tysiąc sześćset siedmdziesiąt pierwszym, miesiąca Junii, podczas święta uroczystego rocznego, to iest Bożego ciała y odprawuiącey processyi zwyczayney, szlachetny ma-

gistrat Wileński iego mości pana pułkownika, przez różne zacne osoby o to upraszał y zaciągał, aby iego mość pan pułkownik zezwolił na to, pracy y starania swego raczył przyłożyć koło budowania mostu na rzece Wilii, tu pod miastem Wileńskim, na tym mieyscu, gdzie y przedtym pierwszy most był, przed zawoiewaniem Moskiewskim, obiecuiąc y upewniaiąc w tym żałobliwego, że wszytkiego, co ieno będzie potrzeba, materyi, drzewa, żelaza, murowania, także cieślów, mularzów y rzemieśników wszelakich, podług potrzeby, to wszytko szlachetny magistrat miał y powinien był dodawać y płacić onym, maiąc iuż u siebie na to sumę pieniędzy złożoną y wybraną, gdzie żałuiący, będąc tym ubezpieczony y upewniony, za takowym upewnieniem y różnych ich mościów iaśnie wielmożnych ich mościów panów senatorów ubespieczeniem, zacząwszy żałobliwy z cieślami, mularzami, ukazawszy onym y dawszy abrys, iako mieli co robić, a sam żałobliwy tego codziennie doglądaiąc y dozornie pilnuiąc, gdzie zrazu szlachetny magistrat zachęcaiąc rzemieśników, onym sami płacili, a potym im daley tym niedozorniey poczęli sprawować się, pieniędzy rzemieśnikom nie dawać y nie płacić y na swóy pożytek obracać. Tedy żałobliwy o to szlachetnego magistratu upominał niepoiednokrotnie y skargę swą, tak przed iaśnie wielmożnymi iego mością panem podskarbim wielkiego xięstwa Litewskiego, iako przed iaśnie wielmożnym iego mością panem woiewodą Smoleńskim, a w ostatku y przed samym iaśnie wielmożnym iego mością panem woiewodą Wileńskim y hetmanem wielkim wielkiego xięstwa Litewskiego, gdzie iaśnie wielmożni ich mość panowie senatorowie, szlachetny magistrat odyskuiąc do siebie, przy bytności samego pana wóyta Wileńskiego y drugich niepoiednokrotnie upominali, aby dosić czynili, y wszytkiego dodawali, rzemieśnikom płacili, gdyż żałobliwy żadnych pieniędzy od szlachetnego magistratu nie brał y nie szafował—z którego niedawania zawczasu tak materyi y niepłacenia rzemieśnikom w teraznieyszym roku tysiąc sześćset siedmdziesiąt trzecim, miesiąca Januarii ze dnia dziesiątego na dzień iedynasty, most postawiony na rzece Wiliy od gwałtownego nastąpienia wody y naparcia lodu złamał się y wniwecz zepsował się, nie z żadney przyczyny żałobliwego, tylko wszytko to się stało za samym uporem y niedosić czynieniem rzemieśnikom y niedodawaniem wcześnie materyi. Zaczym żałobliwy ponosząc w tym od szlachetnego magistatu niewinną pomówkę y osławę, a chcąc y gotów będąc na kożdym mieyscu, to iest przed iaśnie wielmożnym imcią panem woiewodą y imć p. hetmanem wielkim wielkiego xięstwa Litewskiego, niewinność swą okazać y pomówkę rozprawę mieć y honor swóy zachować, o poeny prawne y o szkody mówić, takowe opowiadanie swe podał ku zapisaniu do xiąg grodzkich Wileńskich zapisać.

1673 г. Февраля 20 дня.

Изъ книги № 5121, за 1673—1676 г., л. 18—19.

99. Жалоба полковника Фердіани на Виленскій магистратъ о несправедливомъ обвиненіи его въ неудачномъ устройствѣ моста.

Оберштеръ его королевской милости Фердіани приноситъ жалобу на Виленскій магистратъ по поводу неудачной постройки имъ моста на р. Виліи, что не онъ виновенъ въ разрушеніи его, а масса льду, снесшая мостъ; не смотря на это магистратъ далъ знать объ этомъ своимъ посламъ въ Варшаву, чтобы они тамъ требовали отъ него удовлетворенія, считаетъ его одного отвѣтственнымъ за всѣ убытки, понесенные городомъ, желаетъ посадить его въ тюрьму и обезчестить его имя въ потомствѣ признаніемъ за нимъ полнаго невѣжества въ строительномъ искусствѣ.

Лѣта отъ нароженья Сына Божого тысеча шестьсотъ семьдесятъ третьего, мѣсеца Генвара двѣнадцатого дня. На врадѣ господарскомъ кгродскомъ Виленскомъ, передо мною Петромъ Рудоминою Дусятскимъ, старостою Стародубовскимъ, подвоеводимъ Виленскимъ, żałował y obciążliwie z wielkim żalem w nieznośney krzywdzie y obeldze swoiey protestował iegomość pan Jan Baptista Ferdyiani, obersztер iego królewskiey mości, na szlachetnych panów Piotra Bylińskiego, Grzegorza Kostrowickiego, iako in capite burmistrzów rocznych, rząd y gubernią miasta trzymaiących y wszytek in genere et specie magistrat miasta iego królewskiey mości Wilna, z dokładem communitatis mercatoriae Vilnensis, o to y takowym sposobem: iż pomienieni obżałowani samiż winą y przyczyną zniesienia mostu na rzece Wilii, za użyciem samych że obżałowanych, przez pana Fika, cieślę, stawić poczętego będąc, a chcąc szkodę ex occasione eorum (quod suo loco et tempore fusius deducetur ac declarabitur) zdziałaną, na niewinnych ludzi zwalić, siebie zaś samych ze wszytkiego oczyścić y tym pomienionego żałuiącego dobrą u ludzi reputatią y doświadczoną in arte architectica peritiam w ohidę w potomny czas podać, nie dosyć natym maiąc, iż per inundationem y naparcie gwałtowney kry lodu tego mostu wszytkę winę tey szkody na żałuiącego iegomości pana Ferdyianiego niewinnie y niesłusznie onego samego causam iakoby zniesienia mostu być mieniąc złożyli y takowe echo po wszytkim mieście y woiewództwie Wileńskim y innych kraiach puścili, ale też velando takowy swóy postępek et animadversionem onego chcąc uniknąć, umyśliwszy przytym, żeby pro eorum culpa niesłusznie y nienależnie kto inny lugeat paenas, y ieśli iakowe do pomienionego żałuiącego mieli praetensie, solita et ordina-

ria iuris via nie postępuiąc, ale ab ipsa executione poczynaiąc, śmieli y ważyli się pomienionego iegomości pana Ferdyianiego przeciwko prawu pospolitemu wszelakim bezpieczeństwem obwarowanego, non convictum neque iudicatum arestare, in iure odiosissimo żadney na siebie winy nieczuiącego, nie wiedzieć z których przyczyn, invadiare, od czego napotym tanti ausus wziąwszy pochop y wszelakiemi sposobami in ruinam żałuiącego imci pana Ferdyianiego usadziwszy się, iakoby onego u wszytkiego świata exosum reddere possent nomen, ad proceres regni y do swoich ichmościów panów posłów, w Warszawie na ówczas będących, uszczypliwie adinstar famosi libelli rozpisali listy, niesłusznie wszytkiego fortuiti casus, ex eorum occasione perpatrati, na pomienionego żałuiącego kładąc crimen, a przy tym et magnorum nominum hominibus, a quorum consilio et obsequio salva reipublicae, nie przepuszczaiąc, mianowicie iegomości pana woiewody Wileńskiego, hetmana wielkiego wielkiego xięstwa litewskiego, iakoby econatu żałuiącego imci pana Ferdyianiego w erectii tego mostu miał dependere, y nie tak onego rady, ale raczey omamienia (sam vir consilii będąc) słuchać, upraszaiąc przy tym, żeby na żałuiącego, w niczym niewinnego, aliquod formaret iudicium, którego nie czekaiąc, sine quavis iudicii forma, zgiełk y tumult na żałuiącego imci pana Ferdyianiego pobudziwszy y gminowi iakoby on wszytkich nakładów ważonych y składanek złożonych, per imperitiam suam miał być przyczyną, wdawszy opacznym udaniem swoim ad tantum ausum zaiuszony przywiedli gmin, że omni modo na zdrowie żałuiącego y direptią fortun wespół z obżałowanemi ipsis urgentibus nasadzać się y publice przegrażać poczeli, od czego gdyby żałuiący, wziąwszy od niektórych ludzi przestrogę, nie chronił, pewnie periculum vitae et rerum suarum subire musiał by, y do ostatniey przyszedł by ruiny. Ponosząc tedy żałuiący imć pan Ferdyiani wielkie praeiudicium, a chcąc niewinność swoią Bogu y ludziom suo loco et tempore y że niesłusznie od magistratu Wileńskiego (który totius culpae et damni accusatur) traducitur, et contra aequum et iustum in ruinae prawa pospolitego y zgwałcenie pokoiu opprimitur, authentice pokazać, tę swoię żałobę y opowiadanie dał do ksiąg ku zapisaniu.—Што есть записано, съ которыхъ и сесь выписъ подъ печатью врадовою его милости пану Яну Баптистѣ Фердіанему есть выданъ. Писанъ у Вильни.

1673 г. Марта 28 дня.

Изъ связки Виленскаго гродскаго суда № 129, за 1673 г., док. 4.

100. Жалоба Виленскихъ соленниковъ на Виленскаго бургомистра Ивана Огурцевича о томъ, что онъ торгуетъ солью, не будучи записанъ въ цехъ соленниковъ.

Виленскіе соленники, ссылаясь на свои привилегіи и права, протестуютъ противъ злоупотребленій бургомистра Огурцевича, который, не смотря на неоднократныя заявленія соленниковъ — записаться въ ихъ братство, нѣсколько лѣтъ торгуетъ солью безъ всякихъ пошлинъ и взносовъ въ цеховую кассу.

Obciążliwie żałowali y solenissime protestowali sławetni Jakub Ambrosowicz y Jerzy Aresztowicz, starsi roczni kupców Wileńskich soleney zabawy, imieniem swoim y wszytkiego bractwa swego czyniący, na szlachetnego iegomości pana Jana Ohurcewicza, burmistrza Wileńskiego, o to y takowym sposobem: iż iegomości na wielką uymę y szkodę protestantów, nie będąc wpisnym do reiestru braterskiego kupców soleney zabawy, czyniąc iawną convulsią ordynacyi praw, przywileiów, od nayiaśnieyszych królów ichmościów polskich y wielkich xiążąt Litewskich bractwu solenniczemu różnych lat miłościwie nadanych, a potym dekretami królów ichmościów assessorskiemi y relacyinemi roborowanych y konfirmowanych, nie tylko dobrze przed incursią na miasto Wileńskie nieprzyiacielską, zacząwszy przeszkodę w handlach y szynkowaniu towarów, szczególnie bractwu solenniczemu służących, (o co na onczas ante hostilitatem z przydaniem sług urzędowych towarów swych confiscatią poniosl), czynić y dotąd nie przestaie, sól, śledzie, masło y inne towary, bractwu solenniczemu służące, różnemi miarami przedaie, szynkuie, nie będąc w reiestr braci solenney zabawy wpisnym, ani skarbowi ikmci y rzeczy-pospolitey dosyć czyniąc w płaceniu czopowego y szossowego, od którego płacenia szczególnie bractwo solenney zabawy dekretami królów ichmościów uwolnione iest wiecznemi czasy. Przez którą takową przeszkodę, od tak wielu lat bractwo protestantów teraźnieyszych kładzie sobie szkody na piętnaście tysięcy zlotych, a to względem tego, iż bractwo same protestantów w różnych iudiciorum subselliach, od lat czterdziestu, względem czopowego z skarbem wielkiego xięstwa Litewskiego prawuiąc się, niemały sumpt spendowało, obżałowa-

ny iegomość pan burmistrz, żadney kontribuciey, iako dekret ikmci relacyiny w roku 1664 ferowany każe, do bractwa protestantow nic nie dał, ani przystąpił, owszem obietnicami uwodził. Nawet obżałowany iegomość, od tak wielu lat, przerzeczone towary u kamienicy swey własney szynkuie, przedaie, wiedząc dobrze, iż na szynkowanie towarów soleniczych są assignowane y naznaczone ławki rzędowe solennicze, rynkowe, publiczne, prawami y ordinatiami commmissarskiemi obwarowane, przez co obżałowany imć pan burmistrz, nie tylko protestantom przeszkodę niemałą, iako się pomieniło, uczynił y dotąd czyni, lecz y uymę prowentom mieysckim, nie daiąc płatu dorocznego do komorki mieysckiey prowentowey, sam osobą magistratową y nato przysięgłą będąc, coby miał postrzegać, aby iako z naylepszym dobrem rzeczy-pospolitey mieyskiey było. O którą to iawną convulsią praw, przywileiów, dekretów, od nayiaśnieyszych królów ichmościów bractwu protestantów nadanych, o szkody w przeszkodzie handlów, im służących, iako się wyżey pomieniło, stałe, wolne prawo imci panu instigatorowi wielkiego xięstwa Litewskiego o praetensiae skarbowe, względem niepłacenia od tak wielu lat czopowego, także (szlachetnemu magistratowi Wileńskiemu o czynsze doroczne płatu zachowawszy) chcąc protestantowie z imcią panem Ohurcewiczem, burmistrzem Wileńskim, in foro fori prawnie czynić, dali tę swoią żałobę y protestatią do xiąg grodzkich Wileńskich zapisać. Roku 1673 dnia 28 Marca ta protestacya do akt podana. Jan Dziwłowski, podstarości Wileński.

1673 г. Іюня 5 дня.

Изъ книги № 5118, за 1668—1674 г., стр. 1581—1583.

101. Жалоба Виленскихъ мѣщанъ и цеховыхъ на солодовничій цехъ.

Виленскіе мѣщане—каменщики, плотники, гончары приносятъ жалобу на солодовничій цехъ по слѣдующему поводу: въ день празднованія *Божьяго тѣла*, когда собирались всѣ цеховые къ ратушѣ, чтобы участвовать въ церковной церемоніи, то солодовничій старшина со своей хоругвію занялъ первое мѣсто у ратушного алтаря и научилъ другого солодовника произвести безпорядокъ. Этотъ другой солодовникъ выстрѣлилъ изъ мушкета и прострѣлилъ въ 4-хъ мѣстахъ хоругвь, при чемъ произносилъ угрозы на безопасность самихъ цеховыхъ.

Feria secunda intra octavam festi sacratissimi corporis Christi, die quinta mensis Iunii anno Domini millesimo sexcentesimo septuagesimo tertio.

Ad nobile officium actaque praesentia consularia Vilnensia venientes personaliter famati Christianus Giesler, Basilius Woyciechowicz—murariorum, Hermanus Hopp, Paulus Kieydasz—lignifabrorum, Felix Paułowicz, Ioannes Szymborski—figulorum seniores annui, cives Vilnenses, suo et contuberniorum suorum nomine solenniter quaesiti sunt, in et contra famatos Adamum Giełdowicz, Basilium Krzewianski, seniores annuos et Christophorum Paszkiewicz, dispensatorem contubernii pollentariorum, cives Vilnenses. Quam quaerimoniam suam, in scripto parato praeconceptam, ad acticandum obtulerunt in tenore tali:

Żalowali y protestowali sławetny pan Christian Giesler, pan Bazyli Woyciechowicz—mularze, pan Herman Hopp, pan Paweł Kieydasz—cieśle, pan Szczęsny Pawłowicz y pan Ian Szymborski—ganczarze, starsi y cechmistrze tegoroczni, mieszczanie Wileńscy, imieniem swym y wszytkiey braci swey cechowey, na pana Adama Giełdowicza y Bazilego Krewianskiego y na pana Krzysztofa Paszkiewicza, szafarza rocznego cechu słodowniczego Wileńskiego, o to y takowym sposobem: iż w roku teraznieyszym tysiąc sześć set siedmdziesiąt trzecim, miesiąca Iunii pierwszego dnia, to iest w dzień Bożego ciała, gdy protestantowie z chorągwią swą, y ze wszytką bracią y towarzyszami swemi cechowemi, do ichmościów oyców bernadynów Wileńskich przyszli, tamże według danego ordynansu y zwyczaiu, za chorągwią rzeźnicką idąc, a przychodząc przed wrotami ratusza Wileńskiego stali y czekali, aby inne chorągwie, przed nimi idące, swoie ceremonie przed ołtarzem szlachetnego magistratu Wileńskiego expediowali, tam tedy obżałowany Paszkiewicz, zapomniawszy boiaźni Bożey y srogości prawa pospolitego, na ludzi swawolnych opisanego, snać maiąc dawny rankor y nienawiść przeciwko samych żałuiących y chorągwi ich, śmiał y ważył się wprzód z chorągwią cechu słodowniczego wybiegaiąc, przed ołtarzem stanąć, a tam stanąwszy, słodownika, iemu samemu imieniem y przezwiskiem lepiey wiadomego, namówić y subordynować, aby przy tey solenney processiey y przy bytności iaśnie wielmożnych ich mościów panów senatorów, tudzież szlachetnego magistratu Wileńskiego postrzelił, iakoż strzeliwszy z muszkietu nie wiedzieć czy kulą, czyli też papierem nabitego, dziur cztery w chorągwi kitayki duplet ze złotemi literami uczynił y zepsował, wszytko to czyniąc ku wielkiey szkodzie, krzywdzie y zniewadze żałuiących; iakoż y sami obżałowani ieszcze odpowiedź y pochwałkę na żałuiących uczynili, mówiąc temi słowy: nie tylko że waszą chorągiew postrzelono, ale y was samych magistrów strzelać będziemy. O które to postrzelenie chorągwi y zepsowanie, tudzież o odpowiedź y pochwałkę na zdrowie, także o szkody y nakłady prawne y o winy w prawie pospolitym opisane, chcąc żałuiące z obżałowanemi o to wszytko in foro competenti prawem czynić, dali tę swoią protestatią do xiąg urzędowych zapisać. Co iest zapisano.

1675 г. Февраля 23 дня.

Изъ книги № 5121, за 1673—1676 г., л. 256.

102. Жалоба Виленскихъ сафьянниковъ на простыхъ кожевниковъ о сдѣланныхъ послѣдними насиліяхъ и побояхъ.

Въ цехѣ кожевниковъ, распадавшемся на нѣсколько отдѣловъ (красно-кожевниковъ, бѣло-кожевниковъ и велико-кожевниковъ) возникли раздоры, вслѣдствіе которыхъ въ разное время и въ разныхъ мѣстахъ *велико-кожевники* производили разныя насилія надъ красно-и черно-кожевниками. Въ этой жалобѣ указываются разныя подробности такихъ насилій, носящихъ на себѣ слѣды грубости и необразованности тогдашнихъ Виленскихъ горожанъ.

Sabbato pridie dominicae quinquagesimae die 23 mensis Februarii, anno 1675. Żałowali y solennissime protestowali się uczciwi Gaspar Usowicz, Iakub Gaylewicz, starsi roczni, Iakób Łazowski, Krysztoph Skiba, stołowi cechu czarno-y czerwonoskórnikowego, kurdywaników, imieniem swoim y wszytkiego cechu swego czyniący na uczciwych Kazimierza Barszczewskiego, Pawła Czaykowskiego, starszych rocznych cechu szaro-y biało-wielkoskórników y wszytkiego cechu ich zgromadzenie o to y takowym sposobem: iż oni, przepomniawszy boiaźni Bożey y srogości prawa pospolitego, na zuchwałych, lekkomyślnych y swawolnych ludzi opisanego, różnemi sposobami na cech żałuiących przywileiami królów ichmościów roborowany, następuiąc, różne krzywdy braciom działać zwykli, iakoż y podziałali lżąc, biiąc na różnych mieyscach żałuiących, a naprzód w niedzielę przed narodzeniem Bożym, dnia . . Decembra, roku blisko przeszłego 1674, gdy ieden z żałuiących braci, na imie Thomas Gaydziewicz, zaszedł do szynkowney iżby w kamienicy pana Grzegorza Stroczyńskiego z ciotką swoią, chcąc ią wódką traktować, gdzie też byli obżałowani starsi wielko skórnicy z obracią swoią y o wyprawowaniu skór szarych z sobą rozmawiali, niepostrzegszy żałuiącego Gaydziewicza, tandem gdy młódszy inculpatorum postrzegł onego y starszym swoim powiedział, mówiąc: „iest tu czarnoskórnik ieden, przesłuchywa się mowie naszey“, ex nunc ieden z obżałowanych starszy, na imie Kazimierz Barszczewski, porwał się z mieysca swego z zestoła, a niemogąc prętko upatrzyć żałuiącego Gaydziewicza miedzy gminem ludu, mniemaiąc żeby młódszy iego nieprawdę powiedział, dwa razy pięścią w gębę dał, a gdy młódszy obżałowanego Barszczewskiego starszego swego wziąwszy za rękę na izbę wyprowadził y żałuiącego Gay-

dziewicza palcem onemu ukazał, tedy inculpatus Barszczewski na Gaydziewicza, bez dania sobie namnieyszey przyczyny, rzucił się iako lew, a porwawszy onego rzucił o ziemię, maiąc go powoli, bił pięścią, tłukł, mordował y gdyby sam pan Stroczyński y drudzy ludzie, także ciotka żałuiącego nie odratowali, pewnie by onego skaleczył. Niedosyć na tym maiąc, roku teraznieyszego 1675, dnia 21 Februarii, stante miedzy obiema cechami lite, facinus facinori cumulando, drugiego z żałuiących braci, Krzysztopha Wysockiego, tenże obżałowany Barszczewski, dogoniwszy, in foro publico na rzędzie Szewskim, o godzinie pierwszey społudnia, coledze swemu starszemu rocznemu, na imię Pawłowi Czaykowskiemu, bić kazał, krom dania namnieyszey przyczyny, iakoż za powodem Barszczewskiego, dał pięścią Wysockiemu w gębę; który gdy to cierpliwie znioszy ustąpił, chcąc się o to w cancellariey zapisać, tedy go nagnawszy tenże pomieniony Czaykowski, z młodszym swoim Piotrem Wilkiem, na Jatkowey ulicy, a porwawszy za włosy o ziemię uderzyli y haniebnie a niemiłosiernie kiymi bili, za włosy targali y pewnie by ubili, gdyby pospólstwo nie odratowało. Na ostatek multiplicando facinora, nazaiutrz dnia piątkowego to iest dnia 22 Februarii, gdy żałuiący Kasper Usowicz, starszy roczny, o godzinie trzeciey z południa szedł ulicą Jatkową bespiecznie, tamże się spotkał z iednym bratem obżałowanych wielkoskórników, na imie Ierzym Kisielem, do którego gdy żałuiący Usowicz rzekł formaliter: „wy się prawuiecie z nami daremnie, a żydom sami skóry przedaiecie, co się dzieie przeciwko prawu“, tedy inculpatus tak się o to roziadł, że zaraz protestanta słowy uszczypliwemi zelżył, zdespectował czci, wiary y dobrey reputaciey odsądził, na ostatek człowieka statecznego bić chciał y pewnie by zbił, gdyby młodszy brat przy starszym swoim nie był obecny, pochwałki iednak uczynił formaliter: „iż was tacy owacy, niepoczciwey matki synowie, gdzie iedno zaskoczemy, w ziemię powbiiamy.“ — O co wszytko protestantes, chcąc cum inculpatis ad paenas, in iure descriptas, via iuris czynić, dali tę swoią protestacyą do xiąg zapisać.

1675 г. Января 19 дня.

Изъ книги № 5121, за 1673—1676 г., л. 240—241.

103. Жалоба старшинъ Виленскаго кожевничьяго цеха на младшихъ того же цеха кожевниковъ о томъ, что послѣдніе несвойственно принимали на себя работы, принадлежащія первымъ.

Кожевники, такъ называемые *„велико-шкурники“*, подали жалобу на другихъ своихъ сотоварищей *„мало-шкурниковъ“*, что эти послѣдніе, имѣя право выдѣлывать только небольшія красныя и черныя кожи, принимаютъ заказы и выдѣлываютъ кожи большаго размѣра даже въ значительномъ количествѣ, чѣмъ причиняютъ *велико-шкурникамъ* значительные убытки.

Sabbatho pridie dominicae secundae post Epiphaniam, die nonadecima mensis Januarii, anno Domini millesimo sexcentesimo septuagesimo quinto.

Protestatio cerdonum contra alios cerdones. Honestus Casimirus Barszczewski et Paulus Czaykus, cerdones contubernii maiorum coriorum, uti seniores annui, suo et totius contubernii sui nomine protestationem suam in parato scripto contra Gasparum Usowicz, Jakobum Czaykum — cerdones minorum coriorum, itidem seniores annuos et totum contubernium illud, de re intra contenta, ad acticandum obtulerunt in tenore sequenti.

Szlachetny Kazimierz Barszczewski, Paweł Czaykus—starsi cechu wielko-skórników, imieniem swoim y imieniem całego cechu swoiego, solenną zanosili manifestatią y protestatią na sławetnych Kaspara Usowicza, Jakuba Czaykusa, starszych cechu małoskurkników y na wszytkich in genere confratrów, a osobliwie na sławetnego Woyciecha Łowkisa, Jana Gudela, Piotra Niewiera, Stephana Karki, Jędrzeia Rędzika, Marcina Milbutowicza y iego ucznia Krzysztopha Michała Ławrynaycia y Krzysztofa Kurtynela, Krzysztofa Zwierbla, Adama Palsza, Jakuba, szafarza tegorocznego, Marcina Deszraycia Krzysztofa Skibę, Jana Druzdę, Jakuba Łapeyka, Krzysztofa Łysowskiego, Stephana Kowalewskiego o to y takowym sposobem: iż obżałowani, nie sprawuiąc się podług praw y przywileiów, ieżeli które maią od naiaśnieyszych królów sobie nadanych, podług dawnych porządków y zwyczaiów cechowych, także artykułów, cum consensu szlachetnego magistratu Wileńskiego sobie nadanych, a iawnie się sprzeciwiaiąc starodawnym prawom y przywileiom, od naiaśnieyszych królów ichmościów antiquitus cechowi wielkoskórników nadanym y miłościwie conferowanym, iako przedtym różnemi czasy różnych miesięcy y dni nienależną robotę sobie robili, to iest: skóry, sobie nienależące, szaro y biało wyprawowali, nie maiąc do tey roboty żadnego prawa y przystępu, tylko do czerwoney a czarney roboty. Tak też y w roku blizko prze-

szłym tysiąc sześćset siedmdziesiąt czwartym, miesiąca Nowembra piętnastego dnia, obżałowany pan Michał Ławrinaytis skór pięćset do wyprawy szarey y białey, przeciwko prawom y przywileiom, cechowi wielkoskórniczemu nadanym, u sławetnego pana Krzysztopha Radziula y u inszych kupców y mieszczan Wileńskich wzięli y wyprawili, przez co w winy, w prawach y przywileiach opisane, popadli, owszem lekce sobie ważąc zwierzchność y srogość prawa pospolitego, postponuiąc prawa y przywileia naiaśnieyszych królów ichmościów, różne odpowiedzi y przegrożki przeciwko żałuiącym y przeciwko prawom y przywileiom onych czynili y czynić nie przestaią. O co wszytko, chcąc pomienieni protestantowie z obżałowanemi prawem czynić, dali tę swoią protestatią ku zapisaniu.

1675 г. Августа 5 дня.

Изъ книги № 5122, за 1675—1680 г., стр. 98—101.

104. Контрактъ Виленскаго магистрата и купеческаго общества, данный Степану Кушеличу на двѣнадцатилѣтнее владѣніе частью городскихъ земель.

Виленскій магистратъ, принимая во вниманіе печальное и бездоходное положеніе городскихъ земель, въ каковое состояніе онѣ пришли послѣ разоренія ихъ *непріятелемъ* (Московскими войсками), заключилъ настоящій контрактъ съ Виленскимъ купцомъ и мѣщаниномъ Стефаномъ Кушеличемъ, по которому отдалъ ему на двѣнадцать лѣтъ, съ уплатою ежегоднаго чинша въ 30 злотыхъ, свои земли, лежащія за Остробрамскимъ и Рудницкимъ предмѣстьями, подъ горами и между горами. Документъ этотъ важенъ въ томъ отношеніи, что изъ него можно извлечь свѣдѣнія о части городскихъ земель.

W poniedziałek, miesiąca Septembra dnia trzydziestego, roku Pańskiego tysiąc sześćset siedmdziesiąt piątego. Do xiąg szlachetnego urzędu burmistrzowskiego y radzieckiego Wileńskiego osobiście przyszedszy sławetny pan Stefan Kuszelicz, kupiec, mieszczanin Wileński, kontrakt na grunty pewne, w tymże kontrakcie wyrażone, tak od szlachetnego magistratu sessionaliter, iako też a communitate mercatoria sexaginta virorum, tudzież y panów szafarzów tegorocznych, a magistratu et a communitate będących, w roku teraznieyszym tysiąc sześćset siedmdziesiątym piątym, miesiąca Augusta piątego dnia sobie dany, ręką pana pisarza radzieckiego y ręką pana pisarza communitatis mercatoriae podpisany, pod pieczęcią magistratową y pod pieczęcią izby kupieckiey, podał ku aktykowaniu temi słowy:

Wóyt, burmistrze, rayce, ławnicy y wszytek magistrat, także commuuitas mercatoria sexaginta virorum miasta iego królewskiey mości stołecznego Wilna, y szafarze tegoroczni, tak a magistratu, iako a communitate zostaiący, czyniemy wiadomo tym naszym kontraktem, iż my, widząc, iako grunty y folwarki, do miasta przynależyte, wprzódy przez nieprzyiaciela spustoszone, a potym zaniedbane y opuszczone, barzo mały czynią pożytek, zaczym chcąc, podług ordinaciey naiaśnieyszych królów ichmości polskich y wielkich xiążąt Litewskich, auctionem intraty doroczney do miasta przyczynić, niektóre grunty za przedmieściem Ostrym—po prawie, a Rudnickim—po lewie, pod górami y miedzy górami leżące, które się poczynaią, idąc z miasta ulicą Kiewłowicz, a wychodząc w pole po prawie, po zaprzedmieściu ulicy Azarycz, aż do góry ex opposito drugiey bramy murowaney na przedmieściu Rudnickim, nie opodal kościoła świętego Stephana będącey, a potym do gościńca Rudnickiego y góry, na tymże gościńcu będącey, przychodząc, na którym słup murowany, Ługsanowski zdawna nazwany, stoi, od którego droga miedzy górami po lewie będąca aż do słupa murowanego, na gościncu Niemieckim stoiącego, grunty idą; a z tamtąd, od słupa powracaiąc do miasta gościncem wielkim Niemieckim, aż do Rurmuzu, za tąż bramą Ostrą będącego, a od Rurmuzu górami, po zaprzedmieściu Ostrym leżącemi, aż do przerzeczoney ulicy Kiewłowicz kończą;—za zgodnym naszym, na ieneralnych sessiach consensem na lat dwanaście, nierozerwanie po sobie idące, które w roku teraznieyszym tysiąc sześćset siedmdziesiątym piątym, w dzień świętego Michała, podług nowego kalendarza poczęły, a w roku, da Pan Bóg, przyszłym tysiąc sześćset ośmdziesiątym siódmym, takowegoż święta kończyć będą, z płaceniem czynszu po złotych trzydziestu co rok niepochybnie, ad aerarium publicum na dzień świętego Marcina, ni wczym tego terminu nie pochybiaiąc, sławetnemu panu Stefanowi Kuszeliczowi, kupcowi y miesczaninowi Wileńskiemu, także paniey małżonce y dziatkom iego zawiedliśmy w moc, dzierżenie y spokoyne używanie puściliśmy. Ma y wolen będzie pan Stefan Kuszelicz, pani małżonka y dziatki iego, przez te lat dwanaście, wyżey pomienionych, grunty wyrobione zasiewać, zarośle zaś trzebić, gnoić y wyrabiać, chróstu, na tychże gruntach będącego, także z lasów mieyskich, bez żadney od nas y leśniczych przeszkody, na ogrodzenie wyrobionych y zasianych gruntów podług potrzeby zażyć y oraz z tych gruntów, iako naylepsze sobie wynaydować pożytki. Przez które lata, wyżey opisane, żadney y naymnieyszey przeszkody ani my sami, ani prowizorowie y szafarze nasi czynić nie mamy, tak ani żaden z obywatelów miasta Wileńskiego czynić nie będzie mógł; owszem od każdego, który by iaką panu Kuszeliczowi, małżonce y dziatkom onego czynił przeszkodę, za daniem znać, bronić y postępować powinni będziemy. Po wyściu zaś tych lat, ieśli by na dalsze czasy te grunty pan Kuszelicz, małżonka y dziatki iego trzymać chcieli, tedy z nami słuszny kontrakt zawrzeć ma. Jeśli by zaś w tych leciech Pan Bóg, (czego strzeż Boże), na pana Kuszelicza y panią małżonkę onego śmierć dopuścić raczył, tedy sukcessorom ich tego kontraktu my y następcy nasi dotrzymać powinni. Wolno też będzie panu Kuszeliczowi te grunty, tymże prawem, za wiadomością y

y consensem naszym, obywatelom y mieszczanom iednak iuridiki maydeburskiey puścić. A teraz ten kontrakt nasz z podpisem rąk panów pisarzów naszych, przy pieczęciach tak magistratu, iako y communitatis, panu Stefanowi Kuszeliczowi daliśmy. Pisan w Wilnie, dnia piątego Augusta, roku tysiąc sześćset siedmdziesiąt piątego. U tego listu kontraktowego zapisu podpisy rąk panów pisarzów są takowe: Za konsensem y wiadomością totius sessionis y ichmościów panów burmistrzów y radziec tegorocznych rękę mą podpisałem: Józeph Zahorski — pisarz ławice ruskiey radziecki Wileński. Za zgodliwym na sessiey ieneralney communitatis mercatoriae Vilnensis consensem do tego listu kontraktowego zapisu imieniem teyże communitatis podpisałem się: Jan Sebestianowicz — pisarz eiusdem communitatis. Locus sigillorum. Który to dobrowolny kontraktowy zapis iest do xiąg burmistrzowskich y radzieckich Wileńskich przyięty y wpisany, a sławetnemu panu Stefanowi Kuszeliczowi, iako stronie potrzebuiącey, z tychże ksiąg z samym originałem wydany. Co iest zapisano.

1678 г. Марта 10 дня.

Изъ книги № 5122, за 1675—1680 г., стр. 220—221.

105. Опредѣленіе Виленскаго магистрата касательно увольненія трехъ мѣщанъ Котишевскаго, Жагевича и Савича отъ уплаты стараго мыта.

Въ этомъ опредѣленіи Виленскаго магистрата означится, что вслѣдствіе просьбы трехъ вышепомянутыхъ Виленскихъ мѣщанъ объ увольненіи ихъ отъ уплаты стараго мыта, мнѣнія членовъ магистрата раздѣлились на три части: одни совершенно несоглашались на увольненіе, другіе допускали его чрезъ годъ, а третьи—большинство—согласились на немедленное освобожденіе.

We czwartek, miesiąca Marca dnia dziesiątego, roku Pańskiego tysiąc sześćset siedmdziesiąt ósmego, na dzisieyszey publiczney sessiey, przy bytności imci pana Pawła Boima, sekretarza iego królewskiey mości, wóyta Wileńskiego, y przy dostatecznym zgromadzeniu ichmościów panów burmistrzów y radziec, tak rzymskiey, iako greckiey ławice, przez ceduły na mieysce zwyczayne sproszonych, mianowicie, szlachetnych pana Andrzeia Gierkiewicza y pana Mikołaia Ohurcewicza, rocznych burmistrzów, tudzież y szlachetnych pana Eustachiego Szperkowicza, sekretarza iego

królewskiey mości, pana Alexandra Romanowicza, pana Jana Ohurcewicza, pana Stefana Karasia, sekretarza iego królewskiey mości, pana Grzegorza Kostrowickiego, pana Samuela Szycika Zaleskiego, sekretarza iego królewskiey mości, pana Jerzego Pawłowicza, burmistrzów, y szlachetnych pana Franciszka Burby, pana Jana Berkinowicza, pana Józefa Antonowicza, sekretarza iego królewskiey mości, mnie pisarza pana Matyasza Klarowskiego, pana Jana Romanowicza, pana Alexandra Brażycza, pana Stanisława Reberta, pana Stefana Kuszelicza y szlachetnego pana Wawrzeńca Mińkiewicza, pisarza radzieckiego ritus romani, wolność staromytna, od płacenia starego myta, ieżeli ma być dana y pozwolona concuruiącym do niey sławetnym panu Franciszkowi Kociszewskiemu, panu Józefowi Żagiewiczowi, panu Heliaszowi Sawiczowi, disputatum et controversum in triplici; tedy ichmość zostawali w differenciey, iedni bowiem: aby ad decursum huius anni odłożona była sanciebant; drudzy, aby teraz dana była, nie przeczyli; trzeci zaś, totaliter aby dana była, contrarium tenebant. Tych tedy ichmościów, którzy ad decursum anni odkładali, in numero vota quatuor zostali; a tych, którzy aby zaraz dana była, tria decem vota notata sunt, na ostatek tych ichmościów, którzy absolute aby nie dana była, tria tantum recensentur. Praevalente tedy pluralitate, zwłaszcza ob respectum, uti ventilatur blizko przyszłey następuiącey conwokaciey y sądów assesorskich przyszłych w Lublinie, na którey różnym osobom equestris ordinis zadanych mandatów necessario popierać potrzeba, co bez znacznego sumptu być nie może, uti benemeritis, tam ex personis suis, quam ex personis consanguineorum, pomienionym panom concurrentom vigore praw y przywileiów, od iaśnie oświeconych xiążąt Litewskich y naiaśnieyszych królów polskich dana iest y pozwolona od płacenia starego myta wolność. Co iest zapisano.

1675 г. Октября 2 дня.

Изъ книги № 5121, за 1673—1676 г., л. 361.

106. Жалоба Виленскихъ портныхъ на Виленскихъ же золотыхъ дѣлъ мастеровъ по поводу нападенія, сдѣланнаго послѣдними на первыхъ во время городской переписи гражданъ.

Виленскіе портные приносятъ жалобу на Виленскихъ золотыхъ дѣлъ мастеровъ, что во время городского смотра (popisa) они отважились сдѣлать вооруженное на нихъ нападеніе, при чемъ отрубили два пальца портному Данкевичу и т. обр. довели его до убожества.

Żałował et gravi cum dolore animi sui protestował sławetny Jan Hrehorowicz—mieszczanin krawiec Wileński, imieniem zięcia swego uczciwego Zacharyasza Dankiewicza, tyrańsko skaleczonego, także krawca mieszczanina Wileńskiego, czyniący na sławetnych pana Jerzego Alexandrowicza, Augustina Zeligmachera, iako starszych rocznych cechu złotnickiego, y na wszytkich in genere et specie złotników Wileńskich, osobliwym sposobem na pana Krzysztopha Michałowskiego, Józepha..... *), złotników także Wileńskich, y Żegalińskiego, towarzysza tegoż cechu złotniczego, o to: iż oni w roku teraznieyszym 1675, miesiąca Oktobra pierwszego dnia, podczas popisowania się wszytkiego in genere miasta Wileńskiego, na mieyscu zwykłym popisu odprawuiącego się, na contempt y wzgardę całemu miastu Wileńskiemu, także przełożonym czyniąc y w ohidę y pośmiewisko inszym miastom, państwom y narodom podaiąc, wyżdawszy się z złym umysłem swym, miasto wenerowania przełożonych y innych wielu ludzi, stanu y godności różnych przytomnych, popisowi przypatruiących się, y miasto modeste, iako należy popisania się, maiąc nieiakiś rankor na krawców, śmieli y ważyli się tumultem, z szablami dobytemi, z krzykiem, hałasem, strzelaiąc napaść, na stoiących krawców, ani o czym niewiedzących y niespodziewaiących się, tamże napadszy strzelaiąc, siekąc, tumult wielki wzniecili. W którym to takowym tumulcie y naściu gwałtownym żałobliwego Zacharyasza Dankiewicza, z instynktu snać starszych rocznych złotników, Krzysztoph Michałowski, Józeph..... złotnicy, y..... Żegaliński, towarzysz tegoż cechu, napierwey napadszy, iako w pień tyrańsko cieli, y gdy się ręką złożył, palce mu dwa zcieli u prawey ręki y trzeciego nadcieli y wiecznie okaleczyli tak, że iuż robić ręką nic nie będzie mógł, przez co do wielkiego ubóstwa iuż przyść musi. Chcąc tedy protestans, o to wszytko z pomienionemi złotnikami, una cum instigatore officii criminaliter czynić, tę protestatią dał do xiąg

*) Фамилія опущена.

ławniczych Wileńskich zapisać, Quam suam quaerelam et digitorum amputationem obduxit, conspectione nobilium dominorum Simonis Romanowicz et Joannis Pawłowicz—scabinorum cum nobiliorum deputatorum fori eiusmodi relationis ad acta fecerunt. Przy bytności sług przysięgłych Jerzego Kamińskiego y Jana Pruszyńskiego, gdy opatrowali pan Sanyb, pan Sadowski y pan Lesiński—cyrulicy: „Widzieliśmy u Zachariasza Dankiewicza—krawca Wileńskiego u ręki prawey dwa palce, ieden mały, a drugi wedle niego ucięte, y ręka przy palcach przecięta, będzie kaleką; które to okaleczenie mianował być stałe od obżałowanych wyż mianowanych“. Quod connotatum est.

1676 г. Декабря 18 дня.

Изъ книги № 5123, за 1676—1679 г., стр. 677.

107. Универсалъ Литовскаго подскарбія Сапѣги къ Виленскому магистрату и обывателямъ о томъ, чтобы купцы прѣснаго меду и водки не смѣли торговать безъ предварительной уплаты въ казну питейной пошлины.

Подскарбій в. кн. Литовскаго Сапѣга симъ универсаломъ предписываетъ, чтобы на будущее время Виленскіе купцы—христіане и жиды, покупая бочками прѣсные меды и водку, не смѣли скрывать ихъ у себя дома безъ оповѣщенія сборщиковъ чопового и шеляжнаго, такъ какъ вслѣдствіе этого причиняется убытокъ казнѣ.

Feria secunda ante festum trium regum, mense Januarii die quarta, anno Domini millesimo sexcentesimo septuagesimo septimo. Rescriptum seu literae universales ab illustrissimo et magnifico domino thesaurario m. d. L. ad magistratum scriptae et per generosum dominum Casimirum Iaworowski, notarium arcensem, oblatae, ac coram nobili officio consulari Vilnensi, sessionaliter congregato, lectae, actisque ingrossatae, tenoris sequentis:

Benedikt Paweł na Czerei Sapieha, podskarbi wielki, pisarz Wileński wielkiego xięstwa Litewskiego, Rosławski, Retowski, Olkienicki starosta, szlachetnym ichmościom panom wóytowi, burmistrzom, raycom, ławnikom, obywatelom, mieszczanom miasta iego królewskiey mości stołecznego Wilna y w nim kupcom przybyłym y nieprzybyłym, possessye swe maiącym, oznaymuię. Mam doniesioną przestrogę, że różni kupcy, tak chrześcianie, iako y żydzi Wileńscy, kupuiąc miody przaśne beczkami, kufami, śledziowkami, miednicami, tudzież gorzałkami, kufami, bez opowiadania swego na exactiey czopowego, potaiemnie w

domy swe składaią y tak znowu przedawaią, przez co w prowencie czopowym y szelężnym iest nie mała uyma y defraudatio. Przeto, iż iest y być może bez żadnego kosztu opowiadanie, na co y dawny zwyczay niesie y teraz być powinien na porządek, z władze urzędu mego requiruię, aby żaden kupiec chrześcianin, lub żyd, kupiwszy co z tych towarów, miody prasne y gorzałki, aby nie wprzódy do komor, piwnicy sklepów składali, aż się opowiedzą na czopowym y szelężnym. Wczym na sprzeciwnych winy, w prawie opisane, extendowane zostaią. Co aby wszem do wiadomości doyść mogło, ręką się moią przy pieczęci mey podpisuię. Dan w Wilnie, anno 1676, miesiąca Oktobra 18 dnia. L. s. Subscriptio autem manus illustrissimi ac magnifici domini thesaurarii m. d. L. in hunc sequitur modum: Benedikt Sapieha, podskarbi wielki wielkiego xięstwa Litewskiego, mp. Lectis igitur publice literis praemissis universalibus per sessionem conclusum est, ut tantisper declaratio promulgandarum literarum universalium suspendatur, donec tam cum communitate, quam etiam aliis iurisdictionibus eaedem literae universales innotescant idque ideo, ne solus magistratus in praeiudicium aliarum iurisdictionum aliquid facere videatur.

1677 г. Марта 6 дня.

Изъ книги № 5125, за 1677—1680 г., л. 50.

108. Жалоба старшинъ Виленскихъ золотыхъ дѣлъ мастеровъ на товарища своего, золотыхъ дѣлъ мастера Осипа Барчинскаго, по поводу его неподчиненія цеховымъ правиламъ, грубости и дерзости.

Золотыхъ дѣлъ мастера приносятъ жалобу на своего сотоварища Барчинскаго, что онъ относится къ королевскимъ привилегіямъ и правамъ, предоставленнымъ ими цеху, весьма неуважительно, равно какъ и къ цеховымъ старшинамъ и ихъ постановленіямъ; такъ при выдачѣ цехомъ установленнаго свидѣтельства, не смотря на предостереженія, Барчинскій выхватилъ изъ рукъ документъ, изорвалъ его, обезчестилъ цеховыхъ старшинъ бранными словами и одному наплевалъ въ бороду.

Sabbatho ante dominicam invocare die sexta mensis Martii, anno Domini 1677. Venientes ad acta nobilis officii consularis Vilnensis famati Joannes Rohacewicz et Lorens Villate, aurifices cives Vilnens. seniores annui contubernii aurificum, tam suo nomine, quam aliorum fratrum eiusdem contubernii facientes, parato scripto praeconceptam protestationem in et contra famatum Josephum Barczyński, itidem aurificem civem

Vilnensem, de re, intro contenta, ad acticandum obtulerunt, tenoris sequentis:

Sławetni Jan Rohaczewicz, mieszczanin złotnik Wileński, y pan Lorenc Willate, także złotnik Wileński, starsi tegoroczni cechu złotniczego, imieniem swoim y imieniem wszytkiey inney braciey tegoż cechu całego złotniczego, z wielkim a nieznośnym żalem quam solennissime protestowali na sławetnego Józepha Barczyńskiego, także mieszczanina złotnika Wileńskiego, o to: iż on obżałowany, niepomniąc na Bożą boiaźń, srogość prawa y przysięgę swą, podczas przyięcia mieyskiey u szlachetnego urzędu radzieckiego Wileńskiego wykonaną, (na to, aby był tak szlachetnemu magistratowi Wileńskiemu, in persona regia per dependentiam ostaiącemu, iako y cechowym starszym przysięgłym, od tegoż szlachetnego magistratu super iuniores zwierzchność maiącym, posłusznym), tedy nie tylko prawom, privilegiom, od naiaśnieyszych królów panów miłościwych cechowi złotniczemu benigne conferowanym, oraz y porządkom zwykłym cechowym sprzeciwiaiąc się, mimo submissią swą y powinność nieposlusznym był y iest, ale nawet zwierzchności szlachetnego magistratu Wileńskiego w zwykłey powinności, ile cechowi sprzecznym będąc, tak podczas processyi roczney na uroczystość święta Bożego ciała, iako y podczas popisów, odprawuiących się, na które każdy cechowy koniecznie wychodzić musi, y aby każdy wychodził, przez młódszego cechowego obwieszczaią, on obżałowany, to wszytko sobie lekce poważaiąc, y powinność tę, zdawna ugruntowaną, zanic sobie maiąc, owszem się naśmiewaiąc, nie przybywał y nie chodził, y teraz in tanta staiąc pertinacia animuszu, pychy y nieposłuszeństwa, na tryumph publiczny obranego oyca ś. publice odprawuiącego się, za wolą iaśnie wielmożnego iegomości xiędza biskupa Wileńskiego y za roskazaniem szlachetnego magistratu Wileńskiego, przy obwieszczeniu przez młódszego cechowego nie szedł y nie chciał iść, iawne nieposłuszeństwo, zwierzchności sprzeciwieństwo popełniaiąc y przysięgę swą łamiąc; ieszcze y tym nie kontent będąc, a convellendo iura et privilegia, od naiaśnieyszych królów panów miłościwych cechowi złotnickiemu benigne nadane, publice przy zgromadzeniu braciey w cechu podczas schadzki, gdy go upominano, aby modestus y posłuszny był, y rządził się, iako artykuły opiewaią, tedy obżałowany pan Barczyński, miasto modestyi, uszanowania przywileiów, gdy iednego młodziana zwykłym obrzędem wyzwolano y onemu list zwyczayny od wyzwolenia cum consensu omnium fratrum dano, on obżałowany, wyrwawszy z rąk, in conspectu omnium, przy prawach y przywileiach, poszarpał, a miasto uszanowania starszych słowy nieprzystoynemi łaiał, łżył, sromocił, w brodę starszemu plwał y, hardzie wychodząc, pochwałki zabiciem a zapłaceniem czynił. Do tego, wielką uymę przy kaplicy kościoła Jana świętego czyniąc ołtarzowi y ofierze, na mszę święte według obrzędu y zwyczaiu nie chodzi, a gdy go upominaią, tedy bracią łaie y znieważa. Osobliwie w swoiey zawziętości ostaiąc, y chcąc opacznym swym udaniem (iako zwykł ludzie udawać) starszych tegorocznych y stołowych, maiąc na nich zaiątrzony zły umysł, pomsty teraznieyszych żałuiących do szlachetnego sądu ławniczego Wileńskiego (iakoby go mieli criminaliter w cechu swym z towarzyszem, nazwanym Pristerem, sądzić y decretować), opacznie udał, udawszy incompetenter do sądu nienależnego pozwał, w xięgi mazał, causam boni regiminis u

szlachetnego sądu ławniczego Wileńskiego minus sądzić należącą prosequował, y do szkod niemałych przyprowadzić usiluie, nieprzestanne czyniąc pochwałki. O co wszytko chcąc protestantes z obżałowanym panem Józephem Barczyńskim, via iuris ad paenas demeritas czynić, prosili, aby ta żałoba do xiąg szlachetnego urzędu burmistrzowskiego y radzieckiego Wileńskiego była zapisana. Quae actis praesentibus est connotata.

1677 г. Іюня 19 дня.

Изъ книги № 5125, за 1677—1680 г., л. 76.

109. Жалоба Виленскаго скорняжескаго цеха на солодовничій цехъ, который во время крестнаго хода вытиснулъ первый изъ занятаго имъ по праву мѣста.

Скорнякижалуются на солодовниковъ, что въ день Божьяго тѣла эти послѣдніе. произвели разбой и безпорядокъ; дѣло было такъ: скорняки всегда стояли четвертыми во время церемоніи, но солодовники вытиснули ихъ изъ этого мѣста, при чемъ сдѣлали на одного изъ нихъ вооруженное нападеніе, которое могло бы кончиться очень печально, если бы не послѣдовало вмѣшательство публики.

Sabbatho post festum pentecostes, mense Iunii die duodecima, anno Domini millesimo sexcentesimo septuagesimo septimo. Żałowali y solenniter protestowali się uczciwi Marcin Budziewicz y Mikołay Nocewicz, starsi cechu bełtusznickiego, swoim y całego cechu swego imieniem przeciwko całemu cechowi słodownickiemu, osobliwie przeciwko uczciwym Adamowi Budziczowi y Giełdowiczowi, słodownikom, o to: Iż oni, zapomniawszy boiaźni Bożey, nie respectuiąc na dzień święty y uroczysty, osobliwym pokoiem ac tranquillitate publica obwarowany, y nie pamiętaiąc na zwierzchność urzędu, nad sobą będącego, dnia wczorayszego, to iest, w dzień Bożego ciała, w tenczas, gdy chwała Boska brzmiała po mieście y w sercach się wiernych pomnażała, gdzie po ulicach Boga przytomnego w taiemnicy naświętszego sakramentu z nabożeństwem y radością gmin ludzi wyglądał, śmieli y ważyli się, usurpuiąc sobie pierwsze przeciwko prawu y dawnemu zwyczaiowi, przed cechem bełtusznickim, mieysce, (którzy zawsze quarti in ordine chodzą), swawolnie tumult wzniecić, iakoż defacto z pogorszeniem różnych ludzi wzniecili, y kiedy in occursum oycom franciszkanom dla większey czci boskiey tenże cech bełtusznicki z drugimi cechami z zamku wyszedł, pomienieni bracia y towarzysze cechu słodowniczego na cech bełtusznicki na ulicy Zamkowey, pod kościołem świętego Jana, nefario ausu porwali się, gressum

ich zatamowali, porządek zmieszali, a zwłaszcza pomieniony Adam Budzicz przerzeczonego Marcina Budziewicza, protestanta starszego, et ante ignarum cechu swego muszkietem niemiłosiernie uderzył y więcey bić chciał, lecz gdy mu się Budziewicz szefeliną, on samego Budziewicza porwawszy do muru gwałtownie przyparł y iako silnieyszy słabego człowieka, sobie viribus imparem, o mur tłukąc, szefelinę w ręku iego połamał, pogruchotał, mówiąc te formalia: „nie tylko tę szefelinę, ale głowę tobie skręciwszy, zapłacę.“ Giełdowicz zaś, także słodownik, z muszkietu do tegoż Budziewicza zmierzał, którego pewnie by byli zabili, gdyby się im opponował; ale że nie mieli nad kim więcey wykonywać srogości, dość mieli na tem, że dokazali co chcieli. Którym takowym postępkiem przeciwko Bogu, prawu pospolitemu y zwierzchności urzędu (który wszelką skromność przykazał) wykroczyli, dzień ten święty y tak wielki akt, horam altissimae pacis, nefando scelere et licentioso progressu dehonestarunt et contaminarunt, porządek miasta tutecznego poconfundowali, winy zatem y karanie słuszne zasłużyli. O co chcąc pomieniony cech bełtusznicki z cechem słodownickim, mianowicie Budziewicz z Budziczem y Giełdowiczem prawnie czynić, dał tę swoię protestatię do xiąg zapisać.

1677 г. Августа 7 дня.

Изъ книги № 5122, за 1675—1680 г., стр. 194—196.

110. Освобожденіе Виленскимъ магистратомъ мѣщанина Опанкевича отъ всякихъ обыкновенныхъ городскихъ повинностей и послугъ вслѣдствіе внесенія имъ въ оный извѣстной денежной суммы.

Виленскій купецъ и мѣщанинъ Опанкевичъ предложилъ Виленскому магистрату извѣстное количество денегъ съ условіемъ, чтобы онъ оставленъ былъ въ числѣ Виленскихъ гражданъ; но только уволенъ былъ отъ повинностей, исключая назначаемыхъ сеймомъ и идущихъ въ спеціальные городскіе доходы.

W sobotę, miesiąca Augusta dnia siódmego, roku Pańskiego tysiąc sześćset siedmdziesiąt siódmego.

Wóyt, burmistrze y rayce miasta iego królewskiey mości w wielkim xięstwie Litewskim stołecznego Wilna. Wszem w obec y każdemu z osobna, komu by o tym teraz y na potym wiedzieć będzie należało, a osobliwie nastepcom y sukcessorom naszym w magistracie zasiadaiącym, pro quorum rati habitione cavemus, wiadomo czyniemy: Iż sławetny pan Samuel

Opankiewicz, mieszczanin y kupiec Wileński, życząc sobie z praerogatiw y wolności, miastu stołecznemu od świętey pamięci królów ichmościów polskich y wielkich xiążąt Litewskich nadanych, cieszyć y oraz od pospolitych tegoż miasta posług wolen być, na potrzeby publiczne, które ob defectum in aerario civitatis pieniędzy provideri nie mogą pewną kwotę currentis monetae wyliczyć y dać deklarował, byleby od wszelakich posług, quocunque nomine nazwanych, którym ex vi iuramenti, super ius civitatis praestiti, subesse powinien, sessionaliter uwolniony był. Iakoż my wóyt, burmistrze y rayce, widząc takową ochotę y deklaracią pomienionego pana Samuela Opankiewicza, zwłaszcza gdy ex nunc tę kwotę pieniędzy nam wyliczył, zniosszy się spólnie z pany kolegami naszemi, oboiey rzymskiey y greckiey ławicy na publiczney sessiey, przez ceduły podług zwyczaiu złożoney, zgromadzonemi y za zgodnym wszystkich tychże panów kolegów naszych consensem przerzeczonego pana Samuela Opankiewicza od wszelakich posług mieyskich, mianowicie szafarstwa, w wadze administrowania, opiek, kwatermistrzowstwa, powinności y funkciey kościołom, cerkwiom, szpitalom y bractwom przyzwoitych, wybierania podymnego, pogłównego, y innych podatków, quocunque nomine nazwanych, tak seymem, iako et communi civitatis laudo postanowionych, tak też wszelakich posług, iakim kolwiek sposobem y przezwiskiem, teraz y na potym mianowanych, y które lubo tu nie są wyrażone, iednak mieć chcemy usque ad vitae ipsius tempora, (wyiąwszy contribuciy publicznych y uchwałą seymową postanowionych, tak też płacenie poważczego, beczkowego y innych prowentów mieyskich), non obstante ulla contradictione uwolniliśmy. Jakoż tym listem naszym libertuiemy y uwolniamy, assekuruiąc sami za się y sukcesorów naszych, że przy tey swobodzie y wolności, od wszelakich posług do żywota swego cale y nieporuszenie zostawać ma, w czym fidem iuratam totius magistratus obliguiemy. A teraz dla lepszey pewności y twierdze, do tego listu naszego libertacyinego ręką pana pisarza naszego radzieckiego przysięgłego podpisanego, pieczęć urzędową publiczną przycisnąć roskazaliśmy. Działo się w Wilnie, dnia siódmego miesiąca Augusta, roku Pańskiego tysiąc sześćset siedmdziesiąt siódmego.

1681 г. Октября 8 дня.

Изъ книги № 5124, за 1677—1695 г., стр. 266—269.

111. Жалоба Виленскаго радцы Дягилевича на портняжскій цехъ, по поводу безчинствъ и разбоевъ во время переписи и смотра.

Виленскій радца Дягилевичъ приноситъ жалобу на Виленскихъ портныхъ по случаю безпорядковъ, произведенныхъ ими во время смотра. Дѣло было такъ: 7-го Октября 1681 г. выступили со своими хоругвями въ поле граждане, долженствовавшіе явиться на смотръ. Впереди шли купцы, крамары (лавочники) и двѣ хоругви евреевъ; за ними слѣдовали портные. Когда они остановились въ полѣ, то между сосѣдними цехами возникли споры. Радца послалъ туда магистратскихъ слугъ, чтобы они напоминали портныхъ о порядкѣ; но портные этихъ слугъ избили. Затѣмъ поѣхалъ самъ радца, портные и его побили. Затѣмъ напали на евреевъ и прогнали ихъ съ поля.

Feria quarta post festum s. Francisci confessoris, die octava mensis Octobris, anno ut supra (1681). Ad nobilem magistratum integrum Vilnensem personaliter veniens nobilis dominus Stephanus Isaacus Dziahilewicz, consularis Vilnensis, nomine suo et famulorum eiusdem magistratus iuratorum, nec non satellitum praetorianorum, solenniter et quidem criminaliter in et contra famatos Casimirum Antoniewicz et Lucam Błudowicz, contubernii sartorum Vilnensium annuos seniores, Stephanum Matusewicz et Joannem Koszewski, sociorum eiusdem artis sartoriae praesidentes, ac totum contubernium sartorum Vilnensium protestatus est tenore tali: Imść pan Stephan Izaak Dziahilewicz, rayca Wileński, iako na tenczas wszytkich chorągwi mieyskich y cechowych, na monstrę albo popis doroczny, podług ordinaciey iego królewskiey mości, pana naszego miłościwego, po świętym Michale przypadaiącym, z miasta wychodzących, sessionaliter od szlachetnego magistratu Wileńskiego za przełożonego obrany będąc, solenną a oraz criminalną na sławetnych panów Kazimierza Antoniewicza y pana Łukasza Błudowicza, starszych tegorocznych cechu krawieckiego, Stephana Matysewicza y Jana Koszewskiego, także krawców, iako towarzystwa krawieckiego praesidentów y wszytek in genere cech krawiecki, zanosił protestacią o to: Iż gdy dnia wczorayszego, to iest, dnia siódmego miesiąca Octobra, w roku teraznieyszym tysiąc sześćset ośmdziesiątym pierwszym, po kończącym się popisie, (który podług ordinaciey iego królewskiey mości commissarskiey dorocznie w polu za świętym Stephanem przed szlachetnym magistratem spokoynie y cicho odprawować się powinien) y schodzących z pola chorągwiach, a naprzód kupieckich y kra-

marskich, dwie chorągwie żydów Wileńskich, które obok z kramarzami na tenczas podczas popisu stały, chciał dla bezpiecznieyszego mieysca y żeby po odeszłych chorągwiach kupieckich y kramarskich, między cechowemi nie mieszały, na tym mieyscu, gdzie kupcy y kramarze byli, obok namiotu, ażby wszytkie cechy przeszły postanowić, y pomienionych żydów zawodzić począł, panowie starsi krawcy y wszyscy krawcy poczeli rozruch czynić y buntować, dardy y muszkiety składać, chcąc zaraz strzelać, a zatym y zabiiać niewinnych ludzi. Co postrzegszy żałuiący imć pan rayca gdy do obżałowanych panów krawców sług urzędowych, uczciwych Kazimierza Bernatowicza, Jana Kotkowskiego y Stanisława Żydanowicza, posłał upominaiąc, aby żadnego nie wzniecali rozruchu, a daleko barziey nie ważyli się czynić tumultu y buntu, tedy z obżałowanych panów krawców ieden, nie słuchaiąc takowego napomnienia, pomienionego sługę Kazimierza Bernatowicza dardą w łeb uderzył y zranił, a drugich sług obaliwszy dardami, muszkietami, nogami y kolanami iako chcieli bili, tłukli. Co widząc imć pan rayca, a obawiaiąc się, aby rozruch y tumult, przez żałuiących panów krawców zaczęty, góry niebrał, kazawszy żydom na mieyscu zastanowić się, sam do nich z trzema pacholkami ratusznemi skoczył, upraszaiąc y hamuiąc, aby takowych przez się zaczętych hałasów, rozruchów y tumultów, pamiętaiąc na interdikt ichmościów panów magistratowych y winę założoną, poprzestali. Inculpati zaś panowie krawcy, na to nic nie dbaiąc, owszem in vilipendium puszczaiąc, a w zuchwalstwo y gromadę cechową dufaiąc, zaraz protestanta imści pana raycę słowy nieprzystoynemi, niepoczciwemi y dobrey sławie szkodzącemi przywitali, zelżyli y zesromocili; drudzy zaś z muszkietów do tegoż żałuiącego pana raycy strzelili, inni przyskoczywszy muszkietami bili. Pachołków zaś mieyskich, iako to, Bohdziewicza Ludwika y Kazimierza Komoszynę, między się porwawszy y o ziemię rzuciwszy, muszkietami, dardami, nogami, kolanami iako chcieli tłukli, bili, mordowali y nad nimi pastwili się. A zatym pan rayca furiey onych ustępować musiał. Panowie krawcy zaś w zawziętości swoiey tumult y rozruch przedsięwzięty rozszerzaiąc, do żydów udali się, którzy, widząc na się gwałt y wiolentią, z pola ustępować musieli, a sami obżałowani panowie krawcy nadzieię pokładaiąc w dawnych excessach y tumultach sobie niezganionych y nieukaranych, żadną miarą żałuiącemu imści panu raycy y drugim ichmościom panom radnym, którzy od namiotu na zatrzymanie tey sweywoli zawziętey przyszli, hamować się nie dali, owszem muszkiety na żałuiącego y innych, chcąc iako do celu iakiego do nich strzelać y zabiiać, obrócili. Jakoż w takowym panów krawców postępku y zapamiętałey furiey imść pan rayca, nie będąc zdrowia swego od obżałowanych bespieczen, a ieszcze, gdy nie poiednokrotnie odpowiedzi y pochwałki na zdrowie uczynili, musiał onych, iako swawolnych, a w takowym buncie niepohamowanych, z szkodą swą niemałą, która na tenczas od tychże panów krawców potkała, poniechać y do ordinowania drugich cechów postąpić,—zaczym, aby takowy rozruch, bunt y tumult przez panów krawców, iako do takowych okazyi nie raz sposobnych, popełniony, który na wywrócenie sprawiedliwości świętey, poniżenie zwierzchności szlachetnego magistratu, mieysce

iego królewskiey mości, pana naszego miłościwego, zasiadaiącego y na wzgardę onego, a na wielki despekt żałuiącego przez obżałowanych panów krawców stał się bez nagany y znaczney kary na postrach drugim w zapamiętanie nie poszedł, a przez takową animadversią in futurum takowym tumultom y buntom zabiegło się y excessui paenas za excessy swe condignas odnieśli. Iako przez tę protestacią imść pan rayca solenniter opowiada y manifestuie, tak salvam actionem o rozruch, tumult y bunt panu instygatorowi urzędowemu criminaliter intentandi et prosequendi przeciwko panom starszym cechu krawieckiego y wszytkiemu cechowi zachowuie; niemniey też iegomość pan rayca o dishonor, obelgę, despekt, zbicie swoie, machinacią na zdrowie y odpowiedzi, tak też o zbicie sług urzędowych y pachołków ratusznych z temi panami krawcami chcąc prawnie czynić, prosił in verificationem concussionis dominos consulares et dominos scabinos e medio deputari. Prout a nobili iudicio magistratus Vilnensis composito, nobiles domini Mathias Klarowski et Alexander Brażyc—consulares, dominus Gaspar Pawłowicki et dominus Gregorius Stroczyński, scabini, una cum notario ordinario iudicii scabinalis Vilnensis et famulis utriusque subselii iuratis, honestis Ioanne Ptaszyński, Stephano Dworecki et Iacobo Iwanowicz, deputati relationem conspectionis fecerunt sequentem:

Naprzód sam iegomość pan Dziabilewicz—rayca uskarzał się, że mu panowie krawcy grzbiet muszkietami odbili y rząd śrebrno-złocisty na koniu rozerwali, którego za kilkadziesiąt złotych nie naprawi, obuch z ręku wydarty połamali. U Kazimierza Bernatowicza, sługi urzędowego, nad okiem lewym ranę przebitą krwawą, przytym tenże Bernatowicz uskarzał się, że mu krzyż dardami y muszkietami odbili. U Iana Kotkowskiego piersi zbite, spuchłe. U Mikołaia Łastowskiego, dziesiątnika, palec wielki u prawey ręki zbity, spuchły. U Kazimierza Komoszyny, pachołka, na palcu śrzednim lewey ręki ranę przebitą do krwi y rękę lewą spuchłą. U Iana Bohdziewicza, pachołka, palec wielki u prawey ręki zbity, spuchły oglądaliśmy. Quae protestatio cum conspectione actis praesentibus est ingrossata.

1682 г. Іюля 7 дня.

Изъ книги № 5124, за 1677—1695 г., стр. 1195.

112. Рескриптъ короля Яна III, сборщикамъ податей не взимать мыта съ пословъ города Могилева, отправляемыхъ къ королю.

Король Янъ III предписываетъ сборщикамъ разныхъ податей, чтобы они не взимали съ Могилевскихъ мѣщанъ никакихъ пошлинъ во время проѣзда ихъ къ королю въ качествѣ пословъ, тѣмъ болѣе, что привилегія эта дарована была Могилевскимъ мѣщанамъ еще его предшественниками.

Feria secunda in crastino dominicae sexagesimae, die 19 mensis Februarii anno Domini 1691.

Coram nobili officio consulari Vilnensi actisque eiusdem personaliter constitutus spectabilis dominus Gabriel Mołczanowicz, consularis Mohiloviensis, praesentavit rescriptum sacrae regiae maiestatis, domini nostri clementissimi, adpraesens feliciter regnantis, civitati Mohiloviensi anno millesimo sexcentesimo octuagesimo secundo, die septima mensis Julii, Javoroviae collatum, et ad acta castrensia districtus Orszanensis eodem anno, decima tertia mensis Augusti oblatum, petendo, idem rescriptum actis nobilis officii praesentis ingrossari, cuius tenor sequitur estque talis:

Jan trzeci, z Bożey łaski król polski etc. Wszem wobec y każdemu zosobna, komu to wiedzieć należy, obóyga narodom, w koronie polskiey y w wielkim xięstwie Litewskim obywatelom, osobliwie celnikom, mytnikom, pisarzom y ich succollectorom, na komorach y przykomorkach naszych szlacheckich y duchownych będącym, oznaymuiemy: Przełożono nam iest imieniem szlachetnego wóyta, burmistrzów, rayców, ławników y wszytkiego pospólstwa miasta naszego Mohilewa, że gdy z pośrzodka siebie posłów do dworu naszego dla expedyowania spraw posyłaią, różne trudności y przenagabania od wierności waszey względem wybierania cel, myt y mostowego ponoszą, którym wcześnie zabiegaiąc a niechcąc, aby takowey angariey mieszczanie nasi, mimo wszelkie prawo y słuszność, więcey ponosili, przychylaiąc się do prawa, od świętey pamięci króla imci Zygmunta trzeciego y Władysława czwartego, królów ichmościów, antecessorów naszych, w teyże sprawie wydanego, chcemy mieć y roskazuiemy wierności waszey, abyście od mieszczan naszych Mohilewskich, gdy w publicznych y prywatnych sprawach mieyskich z instructią do dworu naszego iadą, żadnych ceł, myt mostowych, także grobielnych na komorach y przykomorkach wyciągać y im tego, cokolwiek dla nas y dla dworu naszego albo na zapłatę quoty, arendy kabaczney prowadzić będą, rewidować y za-

bierać nie ważyli się, y owszem pilnie tego przestrzegali, iakoby z osób y rzeczy swych żadney przeszkody, przenagabania, wiolentiey ni od kogo nie ponosili. Inaczey nie czyniąc dla łaski naszey z powinności swey et sub paena złotych dziesiąciu tysięcy, któręy za naruszeniem tego listu naszego medietas fisco nostro, a druga uciążoney stronie należeć będzie. Dan w Jaworowie, dnia siódmego miesiąca Lipca, roku Pańskiego tysiąc sześćset ośmdziesiąt wtórego, panowania naszego dziewiątego roku. Ian król. Ian Karol Daniłowicz, podskarbi nadworny koronny, manu propria, *Locus sigilli m. d. Lit.* Quod rescriptum una cum deprompto offerenti extraditum est.

1685 г. Іюня 12 дня.

Изъ книги № 5124, за 1677—1695 г., стр. 603.

113. Охранный листъ короля Яна III. Виленскому мѣщанину, сѣдельщику Павлу Рихтеру.

Вслѣдствіе притѣсненій и угрозъ совершенныхъ цеховыми старшинами противъ сѣдельщика Рихтера, послѣдній обратился къ королю Яну III съ просьбой о дарованіи ему охраннаго листа; король и выдалъ ему настоящій листъ подъ зарукой 10,000 Литовскихъ копъ, половина которыхъ должна идти въ королевскую казну а другая обиженному.

Feria secunda in crastino festi s. Martini pontificis, die duodecima mensis Novembris, anno Domini millesimo sexcentesimo octuagesimo quinto. Ad nobile officium consulare Vilnense personaliter veniens famatus Paulus Rychter—epiphiarius et civis Vilnensis, praesentavit literas originales vadimoniales sacrae regiae maiestatis in et contra seniores contubernii fraenificum et epiphiariorum totumque idem contubernium Vilnense ex cancellaria minori magni ducatus Lithuaniae emanatas, petens easdem actis praesentibus ingrossari, quarum tenor sequitur estque talis:

Jan trzeci, z Bożey łaski król polski etc. Sławetnym cechmistrzom, wszytkim starszym y młodszym cechu siodlarskiego, także y rymarskiego, mieszczanom Wileńskim. Doniesiono nam iest przez panów rad y urzędników, przy boku naszym residuiących, y oraz supplikował nam sławetny Paweł Rychter o to: iż wy w róznych czasiech onego ukrzywdziliście w porządkach rzemiosła waszego, y dotąd krzywdę y przeszkodę czynić różnemi exactiami nie przestaiecie, ale iescze uczyniliście pochwałkę na zdrowie onego, odpowiadaiąc y na śmierć grożąc zabiciem, iako to dowodnie w protestaciy iest wyrażono y opisano. W iawnym tedy niebespieczeństwie zostaiąc sławetny Rychter supplikował do nas y pokornie prosił, abyśmy onego ze

wszytkiemi dobrami pod naszę królewską protekcią przyięli y list zaręczny z cancellariey naszey wielkiego xięstwa Litewskiego wydać roskazali, zdrowie iego obwarowali y obespieczyli. My tedy król, łaskawie skłoniwszy się do wysz pomienioney prośby, widząc iawną krzywdę pomienionego sławetnego Pawła Rychtera, pod protekcię naszą królewską bierzemy, chcąc mieć po wiernościach waszych żadnego zabóystwa y pochwałek na zdrowie onego, ani też grabieże iakie y przeszkodę w rzemieśle, sami przez się, ani przez subordynowane osoby nie czynili y czynić nie ważyli się, ale podług przywileiu naszego, onemu danego, zachowali się, pod zaręką dziesięciu tysięcy kop liczby Litewskiey; którey to zaręki, za naymnieysze naruszenie tego listu naszego zaręcznego, połowa do skarbu naszego wielkiego xięstwa Litewskiego, a połowa stronie skrzywdzoney należeć będzie. A ieśli byście iakie mieli pretensye do sławetnego Pawła Rychtera, mieszczanina Wileńskiego, to nie violenter, ale prawnie z nim postąpili. Dan w kancellariey naszey wielkiego xięstwa Litewskiego, dnia dwunastego miesiąca Junii, roku Pańskiego tysiąc sześćset ośmdziesiąt piątego, panowania naszego iedynastego roku. (*Locus sigilli minoris m. d. Lit.*) Dominik Mikołay xiąże Radziwił, podkanclerzy wielkiego xięstwa Litewskiego. Gabryel Matheusz Hołownia, sekretarz iego królewskiey mości. Quae literae vidimoniales sacrae regiae maiestatis, modo praemisso uti actis nobilis officii consularis Vilnensis sunt ingrossatae, ita originales cum deprompto parti offerenti extraditae.

1691 г. Февраля 18 дня.

Изъ книги № 5124, за 1677—1695 г., стр. 1191—1196.

114. Квитанціонная запись отъ Литовскаго гетмана Казиміра Сапѣги Могилевскому радцѣ Молчановичу въ полученіи отъ него, какъ представителя города Могилева, стараго долга въ количествѣ 8000 пол. злотыхъ.

Вслѣдствіе нашествія на городъ Могилевъ Наливайки, мѣщане, поименованные въ этомъ документѣ, заняли у Дубровинскихъ мѣщанъ разною монетой сумму до 8,000 польскихъ злотыхъ для приведенія въ порядокъ своего разореннаго состоянія, но въ условленный срокъ не отдали; Дубровинскіе мѣщане подали на нихъ жалобу королю и получили декретъ въ свою пользу; Могилевскіе мѣщане принуждены были выплатить свой долгъ Дубровинцамъ, въ чемъ и получили квитанцію отъ Сапѣги, какъ отъ Дубровинскаго помѣщика.

Feria secunda in crastino dominicae sexagesimae, die decima nona mensis Februarii, anno domini millesimo sexcentesimo nonagesimo primo. Ad nobile officium

consulare Vilnense personaliter veniens spectabilis dominus Gabriel Mołczanowicz—consularis et delegatus Mohiloviensis, exhibuit literas quietationis illustrissimi et magnifici domini Casimiri Joannis Sapieha, comitis in Bychów, Zasław et Dąbrowna, palatini Vilnensi, supremi exercituum m. d. Lit. ducis, super intro contenta civitati Mohiloviensi datas, manu illustrissimi domini palatini propria, et magnificorum dd. sigillatorum ad id rogatorum subscriptas, salvas et illaesas, petendo illas in omnem effectum ad acta praesentia suscipi, quarum tenor sequitur estque talis:

Kazimierz Jan Sapieha, hrabia na Bychowie, Zasławiu y Dombrownie, woiewoda Wileński, hetman wielki wielkiego xięstwa Litewskiego, Rakanciski, Ławariyski, Onikstański, Merecki, Wołpieński etc. starosta. Czynię wiadomo tym moim listem, dobrowolnym wieczysto quitacyinym zapisem, komu by o tym wiedzieć należało: iż co w roku tysiąc pięćset dziewiędziesiąt szóstym, miesiąca Septembra dziesiątego dnia sławetni Wasilo Romanowicz, Nikodem Topiczewski—pisarz mieski, Afanas Swirydowicz, Stefan Lewonowicz, Jakim Assakowicz, Hrehory Oleszeiewicz, Iwan Rominicz, Fiedor Maszayłowicz, Fiedor Philipowicz, mieszczanie miasta iego królewskiey mości Mohilewa, będąc zruinowanemi na fortunach y zrabowani przez wbieżenie do miasta Mohilewa kozaka Nalewayki, tedy na poratowanie samych siebie, osób magistratowych, pospólstwa y całego miasta Mohilewa, dług pewny rękodayny u mieszczan Dombrowieńskich dzierżawy na ówczas iaśnie wielmożnych ichmościów panów Hlebowiczów u Makara Jarmołowicza, Siemiona Jakimowicza Skrebny, Aphanasa Jakimowicza Mierzlaka zaciągneli, to iest, czerwonych złotych cztery tysiące, talarów starych sześćset, półtora tysiąca realów, dwa tysiąca philipków, pięćset różney monety Litewskiey, potróynych pieniędzy półgroszków złotych dwa tysiące, opisawszy się zapisem swoim pomienioną summę mieszczanom Dombrowińskim w roku tysiąc pięćset dziewiędziesiąt siódmym, w dzień ś. Michała święta rzymskiego, w Dombrownie, niczym niepochybiaiąc tego terminu monetą takowąż oddać, wypłacić y zapis swóy oswobodzić, nie oddali y nie zapłacili; o co ciż mieszczanie Dombrowińscy za assistentią iaśnie wielmożnego imci pana kasztelana Wileńskiego, iako pana dziedzicznego swego, szlachetnemu magistratowi y wszytkiemu miastu Mohilewskiemu ad inscriptionem w sądach iego królewskiey mości assesorskich w roku tysiąc sześćset dziewiędziesiątym dziewiątym, miesiąca Decembra czwartego dnia intentaverunt actionem, która za wytoczeniem appellaciey od sądów assesorskich na własne iego królewskiey mości relacye dotąd nie była continuowana. Tedy ia woiewoda Wileński, ad supplicationem całego miasta Mohilewa y za instantią ichmościów panów przyiacioł, zgodziwszy się o ten dług wysz rzeczony, za ośm tysięcy złotych polskich, zeszłym mieszczanom moim Dombrowskim winny y odebrawszy summę pomienioną od szlachetnego pana Gabryela Mołczanowicza, raycy y delegata Mohilewskiego, oblig ze wszytką summą, w nim wyrażoną, cassuię, także przewody prawne umarzam y do rąk pomienionego delegata z przewodami prawnemi oddawszy sobie samemu y successorom moim do specificowaney summy w obligu żadnego przystępu y actiey nie zachowuię. Y na tom dał ten móy list, zapis wieczysto kwitacyiny,

z podpisem ręki mey własney y ichmościów panów pieczętarzów, ustnie y oczewisto ode mnie o podpis uproszonych. Pisan w Wilnie, roku tysiąc sześćset dziewiędziesiąt pierwszego, mensis Februarii ośmnastego dnia. Apud quas literas quietationis subscriptiones manuum tales:

Kazimierz Sapieha, woiewoda Wileński, hetman wielki wielkiego xięstwa Litewskiego. Ustnie y oczewisto proszony pieczętarz do tey quietacyey podpisuię się Fortunat Zamoyski, łowczy Łomżynski. Proszony pieczętarz od iaśnie wielmożnego imci pana woiewody Wileńskiego, hetmana wielkiego wielkiego xięstwa Litewskiego, podpisuię się: Jan Nestorowicz, cześnik Miński. Podług prawa proszony pieczętarz—Jan Franciszek Kaczanowski, sędzia grodzki Oszmiański. Quae literae quietationis, modo praemisso uti actis praesentibus sunt ingrossatae, ita originales cum deprompto offerenti domino consulari Mohiloviensi extraditae sunt.

1691 г. Февраля 19 дня.

Изъ книги № 5124, за 1677—1695 г., стр. 1193.

115. Квитанціонная запись отъ Литовскаго подскарбія Павла Сапѣги администратору чоповаго и шеляжнаго Казиміру Матусевичу въ полученіи имъ, Сапѣгою, отъ Могилевскихъ мѣщанъ 5000 пол. зл. чоповой и шеляжной подати за 1691 и 1692 годы.

Feria secunda in crastina dominicae sexagesimae, die decima nona mensis Februarii, anno Domini millesimo sexcentesimo nonagesimo primo. Ad nobile officium consulare Vilnense personaliter veniens spectabilis dominus Gabriel Mołczan, consularis Mohiloviensis, praesentavit literas originales quietationis illustrissimi et magnifici domini Benedicti Pauli in Czereia Sapieha—thesaurarii magni, notarii terrestris m. d. Lit. super summam quinque millium florenorum, intuitu exactionis ducillariae et solidariae in anno currenti die decima quinta Februarii civitati sacrae regiae maiestatis Mohileviensi datas, manu ipsius illustrissimi et magnifici domini thesaurari subscriptas et sigillo communitas, petendo, easdem ad acta praesentia suscipi, quarum tenor sequitur estque talis:

Benedikt Paweł na Czerei Sapieha—podskarbi wielki, pisarz ziemski wielkiego xięstwa Litewskiego, Oszmiański, Rosławski, Retowski y Olkinicki starosta, iegomości panu Kazimierzowi Matusewiczowi, administratowi czopowego y szelężnego, na seymie w Warszawie, in anno 1690 na lat dwie, począwszy od roku tysiąc sześćset dziewięćdziesiąt pierwszego, dnia pierwszego Julii, aż do roku tysiąc sześćset dziewięćdziesiąt trzeciego, takowegoż dnia y miesiąca uchwalonego, powiatu Orszańskiego. Po zaleceniu moich chęci donoszę, iż we-

dług postanowienia mego z miastem iego królewskiey mości Mohilowem, ratione czopowego y szelężnego, na teraznieyszą currentią podatków mianowanych uczynionego, odebrałem przez szlachetnego pana Gabryela Mołczana, raycę Mohilewskiego, y sławetnego pana Atanaziego Tymanowicza, delegowanych od miasta iego królewskiey mości Mohilewa, in vim czopowego y szelężnego, wyż mianowaney administratiey waszmościom złotych pięć tysięcy, vigore którego mego odebrania, przez pomienione dwie lecie uchwały teraźnieyszey niepowinien wm. żadnych succollectorów na exaccyą czopowego y szelężnego do kabaku Mohilewskiego zsyłać, ani sam waszmość wymagać, żadney extorsyi czynić y do żadnego sądu o te czopowe ý szelężne magistrat Mohilewski y kontrahentów kabacznych pociągać, przewodów y dekretów otrzymywać. Ta tedy wyż mianowana summa in rationibus waszmości w skarbie pro persoluto cedet. Pisan w Wilnie, roku tysiąc sześćset dziewięćdziesiąt pierwszego, miesiąca Februarii dnia piętnastego. Apud quas literas quietationis subscriptio manus talis: Benedikt Sapieha, podskarbi wielkiego xięstwa Litewskiego. (Locus sigilli illustrissimi domini thesaurarii). Quae literae quietationis, uti praemisso modo actis praesentibus ingrossatae, ita originales cum depromto extraditae sunt.

1692 г. Мая 31 дня.

Изъ книги № 5124, за 1677—1695 г., стр. 1415—1416

116. Условія, предложенныя Виленскими сафьянниками и замошниками Магдебургской юрисдики сафьянникамъ другихъ юрисдикъ.

Сафьянники и замошники разныхъ юрисдикъ, какъ то: городской, княгини Нейбургской и Виленскаго воеводы вступили въ соглашеніе между собой относительно устройства одного общаго цеха и подъ зарукой 1,000 злотыхъ постановили *шесть условій*, по которымъ права и обязанности для новыхъ членовъ были предложены такія же, какія были у цеховыхъ городской юрисдикціи.

Sabbatho pridie dominicae misericordiae, die decima nona mensis Aprilis, anno Domini 1692. Burmistrze y rayce miasta iego królewskiey mości stołecznego Wilna. Wszem wobec y każdemu zosobna, komu by o tym wiedzieć należało, oznaymuiemy: iż przed nami y całym urzędem burmistrzowskim y radzieckim Wileńskim osobiście stanąwszy sławetni Mikołay Miliniewicz y Thomasz Szczerbicki—starsi, Jakub Żmuy-

dzis y Zachariasz Motor—szafarze tegoroczni cechu czarno-y czerwono-skórnickiego y kurdywanickiego rzemiosła, w Wilnie będącego, imieniem swoim y całego zgromadzenia swego iawnie, dobrowolnie y wyraźnemi słowy wyrzekli y zeznali: Jako do praw, przywileiów y artykułów, cechowi swemu od naiaśnieyszych królów ichmości polskich y wielkich xiążąt Litewskich nadanych, przez króla imci, pana naszego miłościwego, teraz nam szczęśliwie panuiącego, potwierdzonych, conformuiąc, wszelakiego starania y prace dokładali y kosztu nie żałowali, aby ludzie tegoż rzemiosła w tym mieście y na przedmieściach onego, tak też w okolicy iego, iako to: w Snipiszkach, Sołtaniszkach, Serekiszkach, Antokolu y po różnych mieyscach będący, zostaiący y nayduiący się, do tychże praw, przywileiów y artykułów pociągnieni byli, y w iedności y zgodzie z niemi y całym cechem onych zostawali, a nie w inny cel y koniec, tylko aby chwała Boża naprzód promowowana była, bractwo też świętey Barbary panny y męczenniczki Chrystusowey, przy kościele ś. Jerzego na Puszkarni przy mieście Wileńskim zostaiące, do którego tenże cech przyłączono, osobliwe odbierało pomnożenie; partacze zaś y niecechowi, znikaiąc od ciężarów, w rzemieśle y robotach ich przeszkody nie czynili, za włożeniem się y mediatią ludzi zacnych przyięli y przybrali do swego cechu y oraz do wszytkich praw, przywileiów y artykułów swego cechu za spółmistrzów, spólcechowych y bracią swoią: sławetnych Stefana Paszkiewicza, Jakuba Żagiewicza, Adama Proszkiewicza, Symona Choieckiego, Ławryna Żagiewicza, Symona Bundziewicza, Kornela Sawasczewicza, Jana Hankiewicza, Jana Lisowskiego, Macieia Andrzeiowicza, Michała Butkiewicza, Eliasza Borysowicza, Andrzeia Bohdanowicza, Woyciecha Lutkiewicza, Marcina Matowicza, Thomasza Sklawzia, Krzysztofa Stankiewicza, Piotra Romanowicza, Bartłomieia Deynarowicza y Kazimierza Klima, iednych pod iurisdiką iaśnie oświeconey xiężney ieymości Neyburskiey, drugich pod iurisdiką iaśnie wielmożnego imci pana woiewody Wileńskiego Snipiską, innych na Antokolu y Szerekiszkach mieszkaiących przypuścili, z temi kondyciami:

Naprzód, ci wszyscy imionami y przezwiskami mianowani, tak religiey rzymskiey, iako y greckiey, będąc w tym cechu czarno-y czerwono-skórnickim, tak też kurdiwanickim, maią w iedności y miłości zobopólney, iako bracia y spółmistrzowie tegoż rzemiosła, cechu y bractwa, zostawać y zarówno praw y wolności, temu cechowi służących y nadanych, zażywać.

Druga, żeby na starszeństwo y szafarstwo tegoż cechu y bractwa ieden z iuridiki maydeburskiey, a drugi z iuridiki xiężney ieymości Neyburskiey albo Snipiskiey, horodniczey Antokolskiey, albo też inney, co rok zgodnie obierani byli y niwczym tychże innych iuridik ludzie mianowanego rzemiosła nie byli upośledzeni, y takową elekcyą w roku teraźnieyszym na święty Mikołay, nic nie upośledzaiąc teraźnieyszych nowoprzybranych mistrzów, ani wymawiając tego, że nie byli młódszemi y szafarzami, zacząć y następuiących lat zachować maią.

Trzecia, że wyżcy mianowani teraz do cechu y bractwa, y oraz praw y przywileiów we wszytkim zarówno są przypuszczeni y przyięci, nie maią od dawnieyszych y zasłużeńszych w cechu żadnych przymówek, a daleko oppressyey ponosić, ale w

iednakim y równym zostawać poszanowaniu, y ieden drugiego posiadać, także y w głosie, na schadzce pozwolonym, uprzedzać nie maią.

Czwarta, pomienionych wszytkich, teraz do cechu y porządków onego przyiętych y przypuszczanych, panowie starsi tegoroczni, ze wszytkim cechem swoim, deklarowali y przyrzekli, iż nie maią onych żadnemi ustawami nowemi, tak też składankami y contribuciami okładać y obciążać, ale zarówno y spólnie, kiedy iaka składanka albo contribucia uchwalona albo włożona będzie, nie obciążaiąc iedni drugich, tak dawni, iako y teraźnieysi mistrzowie wydawać maią.

Piąta, czeladź y chłopcy, którzy u teraznieyszych mistrzów, wyżey mianowanych, na wysłudze lat swoich zostaią y w tym roku albo blizko przyszłym wyzwoleni będą, nie maią w regestr za chłopców cechowych wpisani bydź, ale po expiraciey y dokończeniu lat swoich maią przez mistrzów swoich w cechu stanowieni, wyzwoleni y za towarzyszów deklarowani y zapisani; w tym zaś roku przyięci chłopcy po wyściu sześciu niedziel maią bydź do regestru cechowego wpisywani y to za paręką; a kto bez paręki przymie y wpisze, na woli iego będzie.

Szósta, na popisy, monstry, processie, warty y inne akty publiczne, przykładem innych cechów kiedy przyidą, zarówno ze wszytką inną bracią, z należytym orężem, maią teraznieysi mistrzowie przyięci wychodzić y przystoynie sprawować się, y porządek podług rozkazania panów starszych zachować. Nakoniec wdowy, teraźnieyszych magistrów przyiętych pozostałe y synowie ich, według praw tegoż cechu conserwowani bydź maią.

A iako panowie starsi y szafarze imieniem swoim y cechu całego tę wszytkie punkta y conditie opisane w całości teraźnieyszym nowym spółmistrzom y spółbraci swey dotrzymać pod winą tysiąca złotych, które za niedotrzymaniem albo naruszeniem na oprawę murów mieyskich niepochybnie obracać się maią, przyrzekli, opisali y obowiązali, tak też nowoprzyięci mistrzowie, podług opisanych kondicyi, sprawować się, przywileiom, artykułom podlegać y dosyć czynić pod takowąż winą opisali y obowiązali. Iakoż na to wszytko y ręce sobie z obu stron dali, przyrzekaiąc y szlubuiąc za się y successorów, tak też następców swoich, iż nieporuszenie to wszytko dzierżeć pod tąż winą powinni będą.—Dat. na ratuszu Wileńskim, dnia trzydziestego pierwszego miesiąca Maia, roku Pańskiego tysiąc sześćset dziewięćdziesiąt wtórego.

1693 г. Февраля 21 дня.

Изъ книги № 5124, за 1677—1695 г., стр. 1518—1521.

117. Привилегія короля Яна III, данная цеху Виленскихъ солодовниковъ на взиманіе шести грошей отъ бочки солода, привозимаго въ городъ.

Виленскіе солодовники обратились къ королю Яну III съ жалобой, что они, исполняя всѣ городскія повинности, несутъ большіе убытки отъ безпошлинной продажи солода окрестными жителями г. Вильны по цѣнѣ или ровной съ солодовничьей или высшей, и просили короля облегчить ихъ тяжелое положеніе, вслѣдствіе чего король и приказываетъ взимать съ каждой бочки привозимаго въ Вильну солода по шести грошей въ пользу солодовниковъ.

Feria quarta intra octavam festi assumptionis beatissimae Mariae virginis, die decima nona mensis Augusti, anno Domini millesimo sexcentesimo nonagesimo tertio. Ad nobile officium consulare Vilnense actaque eiusdem personaliter venientes famati Petrus Gilewicz et..... *) seniores contubernii polentariornm Vilnensium, suo et totius contubernii nomine agentes, praesentarunt originale privilegium s. r. m. d. n. (in comitiis Grodnensibus anno currenti die vigesima prima mensis Februarii), contubernio suo collatum, manu eiusdem sacrae maiestatis subscriptum sigilloque maiori m. d. Lit. communitum, petendo illud ad acta praesentia suscipi, cuius tenor sequitur estque talis:

Jan trzeci, z Bożey łaski król polski etc. Wszem wobec y każdemu zosobna, komu by o tym wiedzieć należało, oznaymuiemy, iż supplikowali nam sławetni słodownicy y mielcarze Wileńscy, iako oni maiąc przywileia y artykuły, od ś. pamięci antecessorów naszych, królów ichmościw polskich y wielkich xiążąt Litewskich, cechowi swemu nadane, a przez nas miłościwie utwierdzone, tudzież ołtarz swóy w kościele oyców franciszkanów Wileńskich prowiduiąc y wszelkie ciężary publiczne rzeczypospolitey mieskie y cechowe pełniąc, wielką przeszkodę od ludzi we wsiach, około Wilna mieszkaiących, w robieniu słodów y przywożeniu onych na targ ponoszą, zwłaszcza gdy ci wieśniacy z gumien różnych zboże na słód taniey zakupiąc, a do Wilna przywiozszy, tąż ceną, iako y słodownicy cechowi, a ieszcze y drożey przedaią, żadney ani nam, ani rzeczypospolitey y miastu, ani cechowi nie czyniąc powinności, zaczym przez panów radnych y urzędników naszych, na tenczas przy boku naszym będących, upraszali, abyśmy na ciężary onych y całego miasta miłościwy respekt nasz maiąc y stosuiąc się do przywilei im od naiaśnieyszych antecessorów naszych y przez nas miłościwie potwierdzonych, one ratifikowali y pozwolili onym po groszy sześciu litewskich od beczki słodu

*) Пропущены имя и фамилія.

ze wsi przywożonego brać y na publikę całego miasta obracać, to iest, aby dwie części tego podatku ad aerarium publicum miasta Wileńskiego, a trzecia część do skrzynki ich cechowey na obronę ich własnych praw wybierana, oddawana y obracana była. Jakoż my, de plenitudine maiestatis nostrae, którą mamy nad miastami, y oraz conformuiąc się do artykułów przywileiu ich opisanego (który we wszytkim confirmuiemy y ratifikuiemy), tym listem przywileiem naszym nadaiemy y na wieczne czasy postanawiamy, aby każdy, nemine excepto, uchylaiąc wszelkie protekcie, którykolwiek słód wyrobiony ze wsi na targ do Wilna we wtorek albo piątek, lub też innego dnia do przedania przywiezie, od beczki słodu po groszy sześciu litewskich płacił, z którego podatku dwie części na ozdobę ad aerarium publicum civitatis Vilnensis, a trzecia część do skrzynki ich cechowey wybierana y oddawana była, sub paena confiscationis beczki słodu za nieoddaniem. Co urzędowi grodzkiemu Wileńskiemu, także urodzonemu wóytowi naszemu y magistratowi Wileńskiemu donosząc, serio przykazuiemy, aby ten przywiley nasz we wszytkim cale y nienaruszenie zachowany y exequowany był. Sprzeciwnych zaś też urzędy zwysz pomienione, insimul z sobą się znosząc, nie tylko confiscatią słodu, ale y winą kop sta litewskich, z którey dwie części na urząd grodzki y urodzonego wóyta, także magistrat Wileński, trzecia zaś na delatora dividi ma irremissibiliter, iako in recenti et ex delicto karali. Na co dla większey wiary ręką się naszą podpisawszy pieczęć wielkiego xięstwa Litewskiego przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Grodnie, roku Pańskiego MDCXCIII, miesiąca Februarii dnia XXI, panowania naszego roku XIX. Apud quod privilegium subscriptio manus sacrae regiae maiestatis: Jan król (Locus sigilli maioris m. d. Lit.). Władysław Brzostowski—referendarz, pisarz wielkiego xięstwa Litewskiego mp.

Deinde literas universales illustrissimi et magnifici domini palatini Vilnensis, supremi exercituum m. d. Lithuan. ducis, originales, salvas et illaesas, produxerunt atque ad connotandum actis praesentibus obtulerunt in tenore sequenti: Kazimierz Jan Sapieha — hrabia na Bychowie, Zasławiu y Dąbrownie, woiewoda Wileński, hetman wielki wielkiego xięstwa Litewskiego. Wszem wobec y każdemu zosobna, komu by o tym wiedzieć należało, tym moim listem oznaymuię: iż sławetni słodownicy y mielcarze Wileńscy pokładali przede mną przywileia y artykuły naiaśnieyszych królów ichmościów polskich y wielkich xiążąt Litewskich, cechowi swemu służące, a osobliwie przywiley świeży króla imci naiaśnieyszego, teraz nam szczęśliwie panuiącego, w Grodnie, podczas seymu przeszłego, roku teraznieyszego tysiąc sześćset dziewiędziesiąt trzeciego, miesiąca Februarii dnia dwudziestego pierwszego conferowany, ręką iego królewskiey mości podpisany y pieczęcią wielkiego xięstwa Litewskiego zapieczętowany, a to względem wielkiey przeszkody od ludzi we wsiach około Wilna mieszkaiących w robieniu słodów y przywożeniu onych na targ, zwłaszcza gdy ci wieśniacy z gumien różnych zboże na słód taniey zakupuiąc, a do Wilna przywiozszy nie tylko tą ceną, iako słodownicy Wileńscy, ale y wyższą przedaią, żadney nie czyniąc rzeczypospolitey, miastu, ani cechowi powinności, nadanym, którym przywileiem pensia pewna na tychże wieś-

niaków włożona iest, y aby ten przywiley przez urząd grodzki y magistrat Wileński we wszytkim zachowany, exequowany był iniunctum. Jakoż ia, woiewoda Wileński, ten przywiley iego królewskiey mości, cechowi słodowniczemu dany, we wszytkich punktach sacrosancte poważaiąc, y ony do executiey należącey intendendo przywieść po ichmościach panach urzędnikach grodzkich, osobliwie imci panu podstarościm y szlachetnym magistracie Wileńskim, ex munere officii et potestatis meae, chcę mieć, aby cum omni reverentia podobnym sposobem we wszytkich punktach, paragrafach y clauzulach, nil in dubium vocando et contraveniendo, cale y nienaruszenie obserwowany y do executiey intimowany, z winą w tymże przywileiu opisaną, nie pochybnie na sprzeciwnych przywodzony był; itidem sub paena in abutentes officio suo et non exequentes mandata iego królewskiey mości expressa. Na co dla lepszey wagi ręką moią do tego listu podpisawszy się, pieczęć przyłożyć kazałem. Pisan w Wilnie, dnia dziesiątego miesiąca Aprila, roku Pańskiego tysiąc sześćset dziewięćdziesiąt trzeciego. Apud quas literas subscriptio manus illustrissimi domini palatini eiusmodi: Kazimierz Sapieha w. W., hetman wielki wielkiego xięstwa Litewskiego (Locus sigilli). Quod privilegium sacrae regiae maiestatis et literae universales illustrissimi domini palatini Vilnensis, modo praemisso uti actis praesentibus sunt ingrossatae, ita originalia cum depromptis famatis senioribus contubernii polentariorum extradita.

1697 г. Апрѣля 14 дня.

Изъ книги № 5134, за 1700—1704 г., л. 587.

118. Выкупная запись, данная Волковыйскимъ подчашимъ Колендою Виленскому св.-Троицкому монастырю на домъ съ плацомъ.

Волковыйскій подчашій Коленда вмѣстѣ съ женой своей выдаютъ настоящую запись Виленскому Св. Троицкому монастырю по слѣдующему поводу: родители Коленды занимали у монастыря 800 злотыхъ подъ залогъ двухъ имѣній; долгъ этотъ перешелъ по наслѣдству; не имѣя средствъ уплатить его, Коленда уступаетъ базиліянамъ небольшой дворъ за Виленской брамой въ Вильнѣ же и пустой плацъ, купленный у Виленской мѣщанки.

Feria secunda post dominicam secundam post festum pentecosten, die vigesima sexta mensis Maii, anno Domini millesimo septingentesimo quarto.

Ad acta nobilis officii consularis Vilnensis veniens personaliter religiosus in Christo pater Ioannes Pleszewski, presbiter ordinis divi Basilii magni ritus graeci mo-

nasterii ad aedes s. Trinitatis graeco-unitorum Vilnensium nomine admodum reverendi Martiani Kulczycki, eiusdem ordinis consultoris et superioris monasterii Vilnensis, de nomine totius monasterii solenniter in et contra magnificum dominum Adamum Kolenda, subdapiferum Vołkoviensem et uxorem eius quaestus et protestatus est, pro eo quia ius cessionis aulae certae vigore inscriptionis suae non recognovit in tempore; proinde idem ius cessionis originale salvum et illaesum, sanum, cum literis pariter originalibus pro recognitione ad acta officii praesentis obtulit in tenore sequenti: Ja Adam Kolenda, podstoli Wołkowyski y ia Felicyanna Krasowska Adamowa Kolendzina, podstolina Wołkowyska, małżąkowie, czyniemy wiadomo tym naszym dobrowolnym wieczystym zapisem, komu by o tym wiedzieć należało, teraz y napotym będącego wieku ludziom, iż my małżąkowie znosząc dług ośmset złotych polskich, wielebnym ichmościom oycom bazylianom Wileńskim należący, z maiętności, nazwaney Merecza Kowelliszek, w woiewodztwie Wileńskim leżącey, wyderkafowym prawem przez dobrodzieiów rodziców moich mnie Kolendy zeszłych z tego świata, imci pana Michała Kolendy y ieymość panią Zofią Raiecką Kolendzinę, małżąków, z płaceniem co rok pewney kwoty wniesiony, a nie mogąc mieć inszego sposobu do wypłacenia tego długu, tedy in vim pomienioney summy ośmset złotych ustępuię wiecznemi czasy w Bogu przewielebnemu iegomości Januaremu Ohurcewiczowi, starszemu na ten czas, y wszytkim oycom bazylianom Wileńskim, przy cerkwi świętey Tróycy będącym, dworku mego tu w mieście Wilnie, za bramą Wileńską, idąc do świętego Filipa Jakuba, po lewey stronie będącego, mnie wieczystym prawem od pana Kazimierza Bałaszka należytego, a do iuryzdyki mieyskiey przysłuchaiącego, ze wszelkim w nim dawnym budynkiem y przeze mnie świeżo restaurowanym, nic z tego dworku naymnieyszey części nie excypuiąc, ani wyłączaiąc, ale tak, iako sam z placem do niego należącym, według dawnych praw, mnie służących, byłem possessorem, z tym wszytkim w realną possessyą tymże ichmościom oycom bazylianom w spokoyne wieczyste używanie podawszy, prawa naszego wiecznie zrzekamy się y do rąk ww. oycom bazylianom oddawszy, na osoby onychże transfunduię. Przy tym in vim teyże summy wyderkafowey, ponieważ dworek pomieniony nie korrespondował do wypłacenia oney, zrzekamy się wieczystego prawa naszego tymże ichmościom oycom bazylianom Wileńskim na plac pusty, obok y miedzę tego dworku naszego w Wilnie, za Wileńską bramą będący, idąc do świętego Jakuba po lewey stronie, pod prawem maydeburgii tuteyszego Wileńskiego zostaiący, od pani Anny Siekierskiey, mieszczanki Wileńskiey kupiony y na osoby ichmościów wiecznemi czasy wlewamy y onym podług praw naszych dawnych do possessyi wieczystey ten plac ze wszytkiemi do niego przynależnościami y dawnym ograniczeniem ustępuię. Które to obadwa place, iako w iednym położeniu y ob miedzę z sobą będące, leżą z iedney strony od miasta ob miedzę placu y dworku Stanisława Kirwelisa, a z drugiey strony do budynków mieszczanina Kowala. Maią tedy y wolni będą ichmościowie oycowie bazylianie Wileńscy y sukcessorowie onych, od daty tego listu zapisu naszego, tak tego dworku naszego wyżey mianowanego z placem do niego należącym,

iako y drugiego przez nas przykupionego, iako dóbr własnych y swobodnych, żadnym prawem y długami nie obciążonych, ani onerowanych, spokoynie wiecznie dzierżeć y używać, z nich sobie wszelakich pożytków wynaydować, budynki nowe na tym pustym placu stanowić y z dworku od sąsiad, tam mieszkaiących, czynsze należyte na siebie wybierać, y tą possessyą swoią, iako chcieć, szafować y dysponować. My tedy wyż rzeczeni małżonkowie, sami przez się, potomków y sukcessorów naszych, nie mamy się żadnym sposobem interessować y prepeditiey w possessyey ichmościom oycom bazylianom czynić wiecznemi czasy; owszem od każdego wstępuiącego y przeszkodę w tym dworku y placach czyniącego, albo też o niewypłacenie czynszu y zaległych za dzierżenia naszego retent, rzeczypospolitey należących, interessuiącego się, u wszelkiego sądu y prawa tychże ichmościów oyców bazylianów Wileńskich bronić, zastępować y ewinkować swoim kosztem mamy y powinni będziemy, a po nas sukcessorowie nasi, pod zaręką złotych ośmiuset polskich y pod nagrodzeniem szkod y nakładów prawnych gołosłownie mianowanych, względem czego ewikcyą wnosząc na maiętność tęż, nazwaną Merecz Kowleliszki, daiemy ichmościom wolność samych siebie y sukcessorów naszych, tak od przeszkody iako y o nieewinkowanie pozwać, lubo zakazem zakazać, do wszelkiego sądu y prawa rokiem zawitym by naykrótszym a niestatutowym, którą zarękę by y niepoiednokrotnie zapłaciwszy, przecie ten nasz list dobrowolny wieczysty zapis u wszelkiego sądu y prawa przy zupełney mocy y walorze zostawać ma. Y na tośmy dali ichmościom oycom bazylianom Wileńskim ten nasz list wieczysty zapis z podpisem rąk naszych własnych y z podpisami ichmościów panów przyiacioł, od nas ustnie y oczewisto uproszonych, niżey na podpisach mianowanych. Pisan w Wilnie, roku tysiąc sześćset dziewięćdziesiąt siódmego, miesiąca Apryla czternastego dnia. Apud quas literas sequuntur subscriptiones tales: Adam Kolenda—podstoli Wołkowyski; Felicyanna Krasowska Kolendzina—p. W. Deinde magnificorum dominorum sigillatorum subscriptiones sequentes: Ustnie y oczewisto proszony od iegomości pana Adama Kolendy—podstolego Wołkowyskiego y od ieymości pani Felicyanney Krasowskiey Kolendziney—podstoliney Wołkowyskiey, małżonków, pieczętarzem do tego wieczystego zapisu ręką moią podpisuię: Jan Karol Tymiński—podczasy ziemie Wileńskiey mp. Tako pieczętarz uproszony do tego prawa wieczystego od osób wyż mianowanych ręką moią podpisuię: Jan Niewiarowicz—namiestnik y pisarz zamku iego królewskiey mości. Ustnie a oczewisto proszony pieczętarz od iegomości pana Adama Kolendy y samey ieymości podpisuię ręką moią: Antoni Kostecki. mp.

1701 г. Февраля 1 дня.

Изъ книги № 5133, за 1695—1701 г., л. 1521.

119. Универсалъ каштеляна Троцкаго Казиміра Котла ко всѣмъ сословіямъ вел. кн. Литовскаго о взносѣ въ извѣстномъ количествѣ шеляжнаго и чоповаго за предметы торговли, помѣченные въ настоящемъ универсалѣ.

Троцкій каштелянъ Казиміръ Котелъ доводитъ до всеобщаго свѣдѣнія, что онъ взялъ въ аренду таможенныя пошлины и отъ себя передалъ довѣреннымъ лицамъ. Поэтому строго предписываетъ, чтобы всѣ лица, занимающіяся торговлей и заводской дѣятельностію, уплачивали правильно пошлины, такъ называемое шеляжное, чоповое и шоссовое. При этомъ Котелъ назначаетъ и размѣры каждой пошлины съ товаровъ туземныхъ и привозныхъ изъ заграницы.

Sabbatho proximo ante dominicam reminiscere die decima nona mensis Februarii, anno 1701.

Coram actis nobilis officii consularis Vilnensis comparens personaliter nobilis dominus . . . . . *) Warzewicz—ministerialis sacrae regiae maiestatis, nomine generosi domini Joannis Klimaszewski, s. r. maiestatis secretarii, produxit literas universales patentes de re infrascripta ab illmo ac excellmo domino Michaele Casimiro Kocieł—castellano Trocensi, Mscislaviensi, Markoviensi, Skirstymonensi capitanei, subsrciptas et sigillo eiusdem illustrissimae celsitudinis communitas originales, petendo ad acta officii praesentis ingrossari, quarum literarum sequitur tenor talis:

Mikołay Kazimierz Kocieł—kasztelan Trocki, Mścisławski, Markowski, Skyrstymoński starosta. Jaśnie wielmożnym, wielmożnym ichmościom panom senatorom, dygnitarzom, urzędnikom ziemskim, grodskim, rycerstwu, szlachcie, obywatelom woiewodztwa Wileńskiego, m. w. m. panom y braci, po żaleceniu usług moich, także mieszczanom, obywatelom y całemu magistratowi miasta iego królewskiey mości Wilna, y komuby o tym wiedzieć należało, donoszę do wiadomości, iż ponieważ sowite czopowe y szelężne po woiewodztwach y powiatach wielkiego xięstwa Litewskiego uchwalone per confoederationem generalem w Olkienikach sancitam, na pospolitym ruszeniu, za uniwersałami iego królewskiey mości, pana naszego miłościwego, zgromadzonym, a przez laudum tego woiewodztwa mnie kasztelanowi Trockiemu za summę, w kontrakcie wyrażoną iest puszczone; przeto

*) Имя пропущено.

ia, ony chcąc mieć w iako naylepszym porządku, zleciłem imści panu Janowi Klimaszewskiemu, sekretarzowi iego królewskiey mości, y panu Gordonowi, doktorow; medicinae, aby tak sowite czopowe, szelężne; iako też szossowe od ryb y oleiu, iako nay-wierniey y bez żadney depaktacyi robiących, handluiących, oraz też y bez żadney dyminucyi skarbowey, iako kto przywiezione z wozów ruszone, także ogień pod kotły y banie nie pierwiey przy robieniu piw y miodów podkładany bydź ma, aż wprzód do skarbu należytość oddana będzie, to iest: od wina Węgierskiego złotych 38, od beczki sekłu*) złotych 120, od pippy petersymentu**) złotych 106, od beczki wina Ochlańskiego złotych 40, od beczki wina Łagońskiego złotych 28, od beczki winnego octu złotych 20, od miednicy miodu przaśnego złotych 6, od miednicy wódki przywoźney złotych 2, od beczki słodu piwnego złotych 6, od beczki słodu brażnego złotych 6, gr. 20, od beczki piwa Kowieńskiego zlotych 3, od wozu ryb przywoznych złotych 4, od wozu oleiu złotych 4, od beczki soli złotych 2, od beczki śledzi złotych 3, y we wszystkim ku profitowi skarbowemu, iako naylepsza była animadversya. Retenta, którekolwiek à prima Decembris są zaległe, tego podatku aby sub paena triplicis pensionis były exequowane, nie zastawiaiąc się żadnemi przywileiami, libertacyiami, ante et post unionem nadanemi, et quocunque titulo będącemi. Jako poślednieyszą konstytucyą anni millesimi sexcentesimi nonagesimi, folio 4-to, podniesionemi y obwarowanemi. Dat w Wilnie, anno millesimo septingentesimo primo, die *1-ma* Februarii.

Apud quas literas subscriptio est talis: Michał Kazimierz Kocieł—kasztelan Trocki, administrator szelężnego y czopowego. L. † S. Quod quidem originale universalis modo praemisso actis praesentibus est insertum et inscriptum.

*) Длинная бочка испанскаго вина.

**) Петерсиментъ, испанское вино.

1709 г. Апрѣля 12 дня.

Изъ книги № 5356, за 1711—1721 г., л. 685.

120. Судебный допросъ съ пыткою Виленскаго мѣщанина Косаревича, обвиненнаго въ святотатствѣ, произведенномъ имъ въ Виленской Св.-Духовской церкви.

Въ этомъ документѣ излагаются подробности судебнаго разслѣдованія надъ святотатцемъ, Виленскимъ мѣщаниномъ Косаревичемъ, и его матерью. Косаревичъ, когда пришелъ въ сознаніе послѣ пытки, припомнилъ всѣ подробности своихъ преступныхъ дѣйствій, назвалъ не только костелы и церкви, обокраденные имъ, но украденные предметы, назвалъ мѣста и лица, соприкосновенныя съ этимъ дѣломъ. Самое дѣятельное участіе въ покупкѣ этихъ вещей принимали евреи. Косаревичъ нѣсколько разъ уходилъ изъ тюрьмы, но послѣдній разъ былъ пойманъ у своихъ родственниковъ, когда зашелъ къ нимъ на святой недѣлѣ перемѣнить бѣлье. Предметы украденные состояли изъ золота, серебра, коралловъ, жемчугу и драгоцѣнныхъ каменьевъ.

Iudicium opportunum et criminale feria sexta ante dominicam secundam post festum paschalis, die duodecima mensis Aprilis, per generosum dominum Joannem Gawłowicki, proconsulem administratorem advocatiae Vilnensis, et nobiles dominos scabinos Vilnenses bannitum est anno Domini millesimo sexcentesimo nono.

Satisfaciendo decreto nobilis iudicii scabinalis Vilnensis die hodierna lato, quo, post admissum iudicium criminale lecta protestatione, et praesentata facie atque examine privato coram hominibus fide dignis peracto, in scriptis exhibito, in quo propria oris confessione, sacrilegium fassus atque post additum citato Joanni Kossarewicz, sacrilegem, patronum causae nobilem dominum Paulum Macielewicz, atque matri Kossarewiczovae, nobilem dominum Paulum Ciechanowicz iniunctum iudiciale examen citatorum post prandium nobiles domini Simon Brzozowski et Josephus Osipowicz, scabini Vilnenses, cum notario ordinarii assistentibus famulis iudicii iuratis honestis Stephano Korkowicz et Dawide Borkowski descenderunt ad praetorium, ibique examen iudiciale sibi commissum, inculpati Joannis Kossarewicz et eius matris Kossarewiczovae peregerunt. In primis adductus de carceribus concatenatus inculpatus Kossarewicz, sacrilega, examinatus benevole recognovit sequentia: Zowię się Jan Kossarewicz—czapeczniczego rzemiosła, rodem z Wilna, mam oyca y matkę,

byłem szafarzem w czapecznickiey cerkiewney congregatii od ś. Jana roku przeszłego, śrebro, które połamane teraz prezentuię licem z wotów, tabliczki y nożki połamałem, ale krzyża śrebrnego blachmalowego pozłocistego nie brałem, kitaykę żółtą wziołem ze skrzyni cerkiewney bractwa krestonosnego, u żydówki zastawiłem we złotych dwóch; tę babka teraz wykupiła. Koralów sznurek perłami przenizany z ołtarza świętego Jana bractwa kramnickiego wziołem y do skrzynki włożyłem, także sznureczek drobnych pereł, a matka ode mnie, iakiem zgubił klucz znalazszy, on odkradła y niewiem gdzie zostawiła, pytała się wprawdzie u mnie matka, iako o pierścieniach, także pięciu będących złotych, także z ołtarza tegoż wziętych odemnie ze skrzynki przez matkę potaiemnie odebranych, zkąd by ia wzioł?—Odpowiedziałem, że od kałmuków kupiłem. Pięć gałek śrebrnych pozłocistych od krzyża bractwa czapeczniczego odkręciłem, w moim zawiadywaniu będącego. To kiedym chciał, tom wzioł, iedne u szynkarki p. Hrehowicza w kwarcie piwa y kopieyce, dwie zaś gałki u szynkarki iego mości pana Gilewskiego, burmistrza Wileńskiego, w półtalera, drugie dwie u szynkarki pana Okuszki, te okupione teraz; sznurów dwóch pereł nie brałem z studentskiego obrazu, ani przedawałem one, anim znał się do nich przed ichmościami y nie pamiętam, com mówił z bolu y strachu. Półsznurka pereł matki, które od żyda mówi kupiła za złotych trzydzieście, przedała ieymość pani Duchowiczowey za złotych dwadzieście dwa podczas szwedskiey; obrączki złote z temiż koralikami y perełkami wyż specifikowanemi wziołem, a matka cicho odebrała odemknąwszy skrzynkę z koralikami tymi pięć, a nie siedm, wziołem y te matka odemnie odebrała y przedała ia niewiem komu; puszki śrebrney z cimborium, eucharystyi nie wyrzucałem, ani paliłem, ani tey puszki żydówce zastawywałem, ani w garnku topiłem puszki, ani oną szmatami zbiwszy siekierą, ani przedawałem, ani znałem się do tego y nie pamiętam co z bolu mówiłem przed ludźmi, gdy mnie bili, wiązali, w kramnicy mnie bili y wiązali, y musiałem potym mówić to, do czego się znałem przed kramnikami, przed zacnemi ludźmi kłamliwie mówiłem, boiąc się, aby mię nie męczono. Lampy nie brałem śrebrney, nie przedawałem za talarów dziesięć, ztąd znałem się do niey, żem pieniędzy znalazł rano na mostku przeciwko paniey Siemienickiey przed pożarem ieszcze, gdym u pana Szatrawy służyłem, nie pamiętam wiele tych pieniędzy było, bo nie liczyłem, u pana Szatrawy pod piecem były przeze mnie schowane, potym czeladnik znalazł one, panu Szatrawie oddał, z których mnie oddano sześć talarów, a dwa talary na liczbę do cerkwi św. Ducha, drugie dwa do oyców bernardynów. Drugiey także śrebrney lampy nie brałem, nie wiem, nie przedawałem, mówiłem przed ichmościami o puszkę, ale nie brałem, nie paliłem, nie topiłem, ani nie mogąc stopić nie rąbałem siekierą, nie przedawałem żydom szmatami; tablicy śrebrney wielkiey nie brałem, tylko małę tabliczkę y noszkę wstążek urznołem z obudwuch końców od ołtarza świętego Jana, mogło być łokieć tych wztąg urzniętych z obudwuch końców od ołtarza, a nie łokci dwadzieścia; anteminsu nie brałem y towalni iedney y drugiey, o dwuch cynowych lichtarzach niewiem y nie brałem, dwuch

lamp u oyców augustianów nie wiem y nie brałem. Wyłomałem się z turmy tym sposobem: z sóboty wielkonocney dziurę zrobiłem sobie, sklepienie, przymościwszy cegły, y na onych stawszy polanem, iak gospodarz nosił do turmy drwa, iam przez kratę wzioł te polano, było światło trochę, dziury urobiwszy, tedy dziurą z niedzieli na poniedziałek wielkonocny uciekłem w nocy y poszedłem na Antokole do Trinitarzów, słuchałem mszy pierwszey, potym poszedłem w las, y tam byłem do nocy nikomu do uciekania nie pomagał, ani dawał instrumentów do wybicia murów w turmie, złapano pod ś. Janem mnie u siostry oyca mego, babka chusty w niedziele wielkonocną dała koszule, a nie dała instrumentu do wybicia muru żadnego. Haec et non plura recognovit. Inducta Anastasia Kossarewiczowa, mater inculpati Kosarewicz, examinata recognovit: Koralów sznur znalazłam u syna w skrzynie, które powiadał syn, że od kałmuków kupił za tynfów piętnaście z perełkami; drugim sznurkiem znów, przytym pierścionków pięć złotych podczas moskalów, będąc potrzebna pieniędzy przedałam próżnie solennice, za oleiem siedzącey przed p. Stroczyńskiego kamienice wrotami w rynku, ieden przedałam za złotych piętnaście, obrączkę Niemkini przedałam, która mieszkała w cechu rzeźnickim, a teraz przeciw franciszkanom mieszka, dwa pierścienie z oczkami za piętnaście złotych krawcowey swey przedałam przy drugich dwuch za złotych dwadzieście trzy, ieden żydówce przedała za złotych dwanaście; puszki śrebrney nie wiem, nie widziałam u syna y śrebra, o żadnych rzeczach nic nie wiem kradzionych przez syna, szmatki dwa wstąg pułtora łokcia było; o kitayce nie wiem; u żydówki wykupiona pół sznurka pereł kupiłam u żydówki za złotych trzydzieście, y przedałam za złotych dwadzieście dwa, żydówki nie znam y niewiem gdzie mieszka, kupiłam w rynku po pożarze, gdzie dwa sznury pereł przedał syn, niewiem; innych rzeczy żadnych niewiem. Quod examen, modo praemisso factum, actis praesentibus est connotatum.

1721 г. Апрѣля 19 дня.

Изъ книги № 5137, за 1719—1724 г., л. 301.

121. Рѣшеніе Виленскаго магистрата по поводу споровъ между членами сапожничьяго цеха—католическаго и протестантскаго вѣроисповѣданій.

Виленскій сапожничій цехъ внесъ жалобу на своихъ товарищей саксонскихъ нѣмцевъ, что они обязались не только во всемъ подчиняться цеху, но принимать участіе въ костельныхъ выходахъ и расходахъ, и теперь отказываются и даже домогаются старѣйшинства въ цехѣ; отвѣтчики чрезъ своего уполномоченнаго заявили, что они протестуютъ только противъ *„костеленства"*, такъ какъ оно введено не законами, а обычаемъ. Магистратъ, по выслушаніи взаимныхъ препирательствъ, постановилъ: взыскать съ нѣмцевъ за прежнія упущенія по 6 злотыхъ въ годъ, а на будущее время уволить ихъ отъ этой обязанности. Обѣ стороны вполнѣ удовольствовались такимъ постановленіемъ.

W sobotę miedzy oktawą zmartwychwstania Pańskiego dnia dziewiętnastego miesiąca Kwietnia, roku tysiąc siedmsetnego dwudziestego piewszego.

Na instancyą uczciwych Stanisława Judzielewicza, Hrehorego Leszczewicza, Jana Jerzego Piotrowicza — starszych kunsztu szewskiego, imieniem swoim y imieniem całego cechu swego czyniących, zapozwali do szlachetnego sądu burmistrzowskiego y radzieckiego Wileńskiego uczciwych Andrzeia Banka, Jakuba Hoswika y Jachima Bandrynka—szewców y mieszczan Wileńskich Augustianae confessionis, przez ienerałów przysięgłych sądowi uczciwych Kazimierza Perakiewicza y Jana Konopickiego, za remissą i. k. mości commissarskich uczynioną, vigore zakazu do tych że sądów commissarskich niesionego, o to y w ten sposób: Iż obżałowani szewcy nasi, będąc oddaleni od praw y przywileiów, nadanych od nayiaśnieyszych królów ichmościów cechowi szewskiemu, y nie są prawem obwarowani, szczegulnie tylko przez submissyą onych, iż mieli wszelkie posłuszeństwo cechowi pełnić, prawu y artykułom podlegać, bez żadnego usurpowania sobie starszeństwa y przełożeństwa w cechu mieć, ieno aby przy iednym warstacie conserwowani byli, a wszelkim rozkazom rocznym cechmistrzom z niemieckiey strony katolikom pełnić, do składanek zarówno z drugiemi przystępować, w roku za schadzkę podczas festu ś. Mikołaia schadzać się, towarzystwa, zwłaszcza cudzoziemców y chłopców, mimo wiadomość żałuiących nie przymować, aż za doniesieniem cechmistrzowi rocznemu y Niemcom katolikom, gwoli takowemu się submittowaniu żałuiące acceptowali; a teraz obżałowani Sasi absolute z posłuszeństwa wyłamali się, a czego prawa, przywileia y statuty cechowe Sasom bronią, usurpuią, do starszeństwa promowuią się, do usług kościelnych nakłonić

się niechcą, we wszytkim z żałuiącemi Niemcami katolikami contradykuią y naśmiewaią się z tego, że do usług kościelnych każą applikować się, daiąc tę żałuiącym odpowiedź: „że nie możecie nas Sasów do swego kościoła y nabożeństwa mimo nasz kościoł saski pociągnąć", y tak będąc obżałowani tey ambicyi nadętości sekty saskiey, a wspomożeniu fortuny swey dufaiąc, śmieli y ważyli się, ile pod sądami ikmości commissarskiemi, tu w mieście Wilnie sądzącemi się, żałuiących Niemców katolików diffamować, nie tylko iako zwykli przeszłych lat, lecz y w teraznieyszym roku tysiąc siedmsetnym dwudziestym pierwszym, miesiąca Februaryi dwudziestego ósmego dnia, przed godnemi ludźmi cechowemi, nie zważaiąc na srogość prawa y artykuły y na starszeństwo roczne żałuiących, sromotnie łaiąc, do bicia się porywali y odpowiedź srogą na zdrowie uczynili. Zaczym do nakazania ante omnia obżałowanych comparycyi, do nakazania paen za występek, w prawach przywileiach opisanych, do osądzenia onych, iak prawo y przywileie Sasom bronią, y do wskazania paen za wyż pomienioną pochwałkę z nagrodzeniem szkod y nakładów prawnych, żałuiące aktorowie po zapozwanych takową wynieśli żałobę. Zapozwani zaś vilissime iustifikuiąc się y uwalniwać się w replice, aby te wexy wynieśli, żałobę w ten sposób: iż obżałowani nie wiedzieć quo valore et praetextu, mimo wszelką słuszność, śmieli y ważyli się bez podania żałuiącym zakazu do sądu iego kr. mości commisarskiego adcitować y na dniu szóstym miesiąca Marca, anni praesentis in contrarium dekret, z niemałym wskazem otrzymawszy, usiłuią aggrawować, a żałuiące, iako niwczym nie będąc winnemi, ale owszem we wszytkim, iako prawa, przywileie y artykuły kunsztowi szewskiemu nadane, są posłusznemi y wszelką powinność nad zwyczay z osób swych spełnili, y nigdy ni o co obżałowani żałuiących do szlachetnego magistratu nie zapozywali, szczegulnie na iedną wexę czyniąc, zawziowszy gniew y rankor obżałowani, mianowicie Niemcy katolicy ku żałuiącym, kalumnią kładąc, infestuią y chcą gwałtem, ażeby żałuiące consequenter rok po roku na usłudze obżałowanych zostawali, czego żadnymi artykułami y prawem dowieść nie mogą. Do skassowania tedy dekretu y żałoby w nim inserowaney nic niesłuszney pomówney y paen talionis o niesłuszne oskarzenie, do uwolnienia się od akcyi y impetycyi obżałowanych, a podług praw, przywileiów y artykułów żałuiących, ile w saskiey religii opisanych, zachowania, do przysądzenia expens na prawo okazyi obżałowanych spendowanych; o to tedy wszytko chcąc prawem czynić, paen talionis dochodzić y requirować, instituerunt akcyą. Na terminie tedy ninieyszym, wyż na dacie, roku, miesiąca y dnia pisanym, stawaiąc aktorowie sami oczewiście, według żałoby swoiey, dowodzili confirmacyą przywileiu nayiaśnieyszego króla iegomości Augusta wtórego, szczęśliwie teraz panuiącego, pod rokiem tysiąc siedmsetnym trzynastym, dnia dwudziestego wtórego miesiąca Februaryi, miłościwie nadanego, którym to przywileiem są szewcy Sasi od praw y przywileiów, od nayiaśnieyszych królów ichmościów cechowi szewskiemu nadanych, oddaleni od praesentowania starszeństwa, a zatym domawiali się aktorowie, ażeby zapozwani byli szafarstwa y starszeństwa incapaces, contentuiąc się ieno szewskim rzemiosłem. Względem posługi y powinności kościołowi y cechowi wypełniania y

posłuszeństwa panom starszym tegoż cechu czynienia, instancjowali, tudzież ażeby nie według artykułów cechowych przepisanych, a od szlachetnego magistratu Wileńskiego nadanych, posłusznemi byli, na schadzki do kościoła farskiego Wileńskiego, w którym ołtarz cechowy zostaie, przychodzili, posługę kościelną czynili dotąd, aż młodszy brat cechowy do tey usługi znaydzie się, y pieniądze na potrzebę ołtarza cechu szewskiego dawali y spendowali; za zniewagę panów starszych paenami pokarani byli, za odpowiedź y pochwałkę uczynioną na zdrowie aktórów paen prawnych nakazania dopraszali się. In contrarium od zapozwanych mieszczan y szewców Wileńskich, oczewiście stawiących imć pan Michał Siciński—patron, odpowiadaiąc y replikuiąc na confirmacyą przywileiu, od nayiaśnieyszego króla iegomości Augusta wtórego nadanego, wniosł to, iż zapozwani mieszczanie, szewcy Wileńscy, nie wchodząc w żadną controwersyą respektem przywileiu produkowanego publice iudicialiter zrzekaią się uzurpowania szafarstwa y starszeństwa, lubo antecessorowie starsi aktorów teraznieyszych na szafarstwa funkcyi cechu tegoż ultraneè promowowali y onym za to początkę in parte uczynili, y iuż aktu od skarbu cechowego klucz oddali byli y do kosztów przyprowadzili, teraznieysi zaś aktorowie funkcyi szafarskiey cechowey, luboby unkosztów spendowanych z okazyi przeszłych starszych y braci cechowych należało upomnieć się, iednakże dla ziednania affektów panów starszych, ażeby łaskawi byli, ustępuią. Ratione powinności y posłuszeństwa cechowego y bywania w kościele wespół z inną bracią cechową, według artykułów y przywileiów sprawuiąc się, dość czynią y wszelkie posłuszeństwa pełnią, y nie może pars actorea dowieść, ażeby byli przeciwni powinnościom y panom starszym, a zatym od niesłusznego oskarzenia wolnemi w tych punktach byli. Co się zaś tycze o posługę kościelną, tę przez lat dwie nad przywileia y artykuły cechowe wypełnili y nie mogą panowie starsi nadusiłować y przymuszać zapozwanych do usługi kościelney y z odprawioney, a do tego żadnego nie maią prawa y artykułów cechowych, któremi by dowieść mogli, iż maią póty służyć kościeleństwa, aż u Niemców naydzie się młodszy brat do usługi, y nie mogą pociągać y obligować panowie starsi, aby zapozwani szewcy Sasi kwartałowe pieniądze płacili na potrzebę kościelną, iako kościelni, gdyż za swoich lat wypełnili y płacili, a zatym niesłusznie do tey posługi kościelney przynaglaią. Patron zapozwanych dekretem sądu burmistrzowskiego y radzieckiego obwarować in futurum dopraszał się. Odpowiedzi y pochwalki nie czynili, y żadnego łaiania nie popełnili, y owszem wszelkie uszanowanie panom starszym czynili y czynić submittuią się. Duplikuiąc aktorowie na drugi punkt respektem posługi kościelney, odpowiedzieli, iż lubo na tą usługę kościelną żadnego artykułu w przywileiach nie maią, ale dowodzili dawnemi zwyczaiami, że dotąd młodzi maystrowie Sasi powinni pełnić usługę kościelną y pieniądze dawać, aż póki młodszy z Niemców brat do tey usługi naydzie się, namieniaiąc, iż w regestrach cechowych te zwyczaie konnotowane, że po lat pięciu, sześciu y siedmiu służyli, a za tym dekretem sądu burmistrzowskiego radzieckiego Wileńskiego do tey że usługi obligowania bespieczeństwa zdrowia in futurum sub paenis obwarowania, buntów y niesnasek między towarzy-

szami kunsztu szewskiego czynić zakazania upraszali. Urząd iego królewskiey mości burmistrzowski y radziecki Wileński po wysłuchanych z obu stron illacyi, wniesionych y innych wyrozumianych, vigore zakazów wyniesionych, nihil derogando przywileiom, od nayiaśnieyszych królów ichmościów cechowi szewskiemu nadanych, a po dobrowolnym przez patrona swego iudicialiter uczynionym imieniem zapozwanych zrzeczeniu, nie maią w cechu szewskim wyż pomienieni zapozwani szewcy na szafarstwa y starszeństwa siebie obierania praetendować, tylko iednym rzemiosłem szewskim kontentować się y sprawować się we wszytkim według artykułów cechowych; także powinności cechowe pełnić, składanki dawać, w kościele farskim na mszach y w cechu równo z bracią inszą cechu tegoż szewskiego bywać, pod winą w artykułach y przywileiach nayiaśnieyszych królów ichmościów wyznaczoną, in contravenientes et inobedientes zachowawszy zapozwanym in casu uciemiężenia w cechu do sądu burmistrzowskiego y radzieckiego Wileńskiego appellationem nakazał; y abhinc żadnych buntów, aby zapozwani maystrowie Sasy między towarzyszami czynić, inhaerendo postanowieniu wprzódy przez samychże od strony niemieckiey maystrów porządkowi między się w cechu uczynionemu cum contentis iudicialiter produkowanemu, a przez urząd nasz burmistrzowski y radziecki Wileński w roku tysiąc siedmsetnym dwudziestym, miesiąca Julii dwudziestego piątego dnia approbowanemu serio sub paenis arbitrariis zakazał. Ratione kościelney usługi, przez aktorów starszych od zapozwanych Sasow praezentowaney, dotąd aż a parte Niemców młodszy brat maysster do tey usługi kościelney sposobny znaydzie się, ponieważ wyż namienieni Niemcy maystrzowie dość czyniąc artykułom, przywileiom, od nayiaśnieyszych ichmców królów cechowi naszemu szewskiemu nadanych, wszelkie powinności y kościelne usługi wypełnili y uczynili, a że tylko odsłużywszy kościeleństwo według zwyczaiu cechowego publicznie w cechu przed bracią nie podziękowali, dla tego zapozwani trzy szewcy na ten ieden rok 1721 po złotych sześciu od osób swoich na kościelną potrzebę effectualiter cechowi szewskiemu oddać y zapłacić sub paenis ulterioribus nakazał; od dalszey zaś usługi kościeleństwa, przez wyż pomienionych szewców iuż odprawioney, według zeznania przeszłych panów starszych, a niesłusznie y nienależycie przez aktorów przeciw artykułom y przywileiom kościeleństwa usługi pełnienia pretendowaney, zapozwanych Andrzeia Jakuba Hoswicha y Jachyma Bándryka— mieszczan szewców Wileńskich, in futurum po zapłaceniu cechowey paeny uwolnił y tychże szewców panowie starsi teraznieysi y przyszli do kościelney usługi alias kościeleństwa przeciw artykułom y słuszności samey przynaglać y przymuszać nie ważyli się; bezpieczeństwo zdrowia utriusque partis, pod winą prawnie opisaną, o pochwałkę y odpowiedź obwarowawszy, hac sua mediante sententia iniunxit. Którym dekretem obie strony, oczewiście stawaiące, kontentowali się. Co iest do xiąg burmistrzowskich y radzieckich Wileńskich zapisano y ten dekret stronie potrzebuiącey iest wydany. Datum ut supra.

1722 г. Іюня 6 дня.

Изъ книги № 5137, за 1719—1724 г., л. 381.

122. Жалоба Виленскаго кожевеннаго цеха на Виленскаго еврея Исааковича по тому поводу, что онъ въ подрывъ цеху закупаетъ сырыя кожи.

Цехъ кожевниковъ приноситъ жалобу на Виленскаго еврея Исаака Исааковича, Койранскаго арендатора, и его сподручниковъ, что онъ осмѣлился вопреки праву и сеймовымъ конституціямъ скупать у рѣзниковъ сырыя кожи и не смотря на требованія магистрата отъ кагала запретить ему такой промыселъ, продолжаетъ его и по настоящее время; цехъ, конфисковавши часть такихъ кожъ, какъ поличное, представилъ въ магистратъ и подаетъ настоящую жалобу съ цѣлію дальнѣйшаго преслѣдованія злоупотребленій.

Sabbatho ante dominicam secundam post Pentecosten, die sexta mensis Iunii, anno Domini millesimo septingentesimo vigesimo secundo.

Coram nobili officio consulari Vilnensi comparentes personaliter honesti Stanislaus Bendziewicz—senior, Iozephus Jankowski—dispensator, nomine suo et omnium fratrum contubernii nigri—rubrique cerdonum protestationem, parato scripto praeconceptam, omnibus melioribus modo, via, forma, stilo ac iure, quibus debet et efficacius potuit contra infidelem Isaak Isaakowicz, iudeum Vilnensem, arendatorem Koyranensem, et ad acta obtulerunt in tenore sequenti: Żałowali y solenniter protestowali się uczściwi Stanisław Bendziewicz, starszy roczny, Iózef Jankowski — szafarz, Michał Szydłowski, Michał Aldowski, Jan Anisławanis—magistrowie, imieniem swoim y imieniem całego cechu rzemiosła czerwono-y czarno-skurnikowie, mieszczanie Wileńscy, przeciwko niewiernemu Izaakowi Izaakowiczowi—żydowi Wileńskiemu y arędarzowi Koyrańskiemu, y innym uczęsnikom y wiolatoróm praw y przywileiów, o to y w ten sposób: iż niewierny Izaak Izaakowicz—żyd Wileński, arędarz Koyrański, z inszemi uczęsnikami, lepiey imionami y przezwiskami wiadomemi, zaarendowawszy karczmę w Koyranach będącą, w dobrach iaśnie wielmożnych ichmościów panów Sapiehów, prawem zastawnym, w dzierzeniu wielmożnego imci pana Piątkowskiego—podczaszego Grodzieńskiego zostaiąc, a będąc sam pod dekretami y przewodami prawnemi, śmiał y ważył się przeciwko prawom, przywileiom nayiaśnieyszych królów ichmościów w Wilnie prywatnie y publicznie tak od rzeźników chrześcian y innych, iako y u żydów skóry surowe wołowe, iałowicze w Wilnie mieście skupować, będąc powielekroć razy

przestrzeżony y informowany, o przywileiach y artykułach, od nayiaśnieyszych królów ichmciów panów miłościwych nadanych, cechowych, że nie wolno żydom y tatarom skór surowych skupować y na wyrobienie dawać; po zabraniu y confiskacyi po dwakroć razy iednego dnia dwudziestego szóstego miesiąca Oktobra, roku tysiąc siedmsetnego dwudziestego pierwszego, a nadto ieszcze przeciwko wielom constytucyom chrześcian ośmiu garbarzów namówiwszy rzemieśników, in praeiudicium cechu, u siebie materye chować do rzemiosła naszego na drodze o milę od Wilna mieszkaiąc przeymować, przekupować, do Wilna nie dopuszczać, na zniszczenie cechu garbarskiego y ubogich chrześcian, mieszczan Wileńskich, czyniąc, przez co w kościele chwała Boża upadać musi, że przez ubóstwo garbarzów sufficyencyi mieć nie mogą na opatrzenie kaplicy y inne kościelne expensa, dla kapłanów świéce na ołtarz y posługi kościelne, a co większa opisawszy się kahał Wileński w cedule swoiey, iż nie mieli nikomu skór surowych iałowiczych na wyprawę do Koyran przedawać, co nie dotrzymuiąc obżałowany Izaak Izaakowicz, żyd Wileński, arędarz Koyrański, dnia piątego miesiąca Junii, roku teraznieyszego tysiąc siedmsetnego dwudziestego wtórego, skupiwszy w mieście Wileńskim prywatnie skór iałowiczych surowych, małych y wielkich, in numero czterdzieścia y iedna, dla wyprawy z miasta Wilna do Koyran wiozł. Które protestanci poszlakowawszy y pociągnąwszy vigore dekretów zadwornych assessorskich iego królewskiey mości w. x. Lit. przywileiów, artykułów do ratusza iego kr. mości miasta Wilna do rosprawy zaprowadzili y na confiskacyą onych, część na restauracyą ratusza, część do cechu garbarskiego, według prawa należącą, deponowali. O co wszytko z niewiernym Izaakiem Izaakowiczem Wileńskim, arędarzem Koyrańskim, y iego uczęsnikami chcąc prawem czynić, zasięgaiąc in futurum indemnitati, tę swoię protestacyą ku zapisaniu do xiąg burmistrzowskich y radzieckich Wileńskich podali, salva melioratione tyle razy, ile potrzeba będzie. Quae protestatio, praemisso modo ad acta nobilis officii consularis Vilnensis oblata, ex iisdem in acta, parti vero affectanti per depromptum extradita.

1726 г. Іюня 28 дня.

Изъ книги № 5138, за 1725—1727 г. стр. 235.

123. Письмо Виленскаго магистрата къ папѣ Венедикту XIII о томъ, чтобы онъ предупреждалъ столкновенія студентовъ академіи іезуитской съ учениками піарской школы.

Виленскій магистратъ обращается къ папѣ Венедикту XIII съ почтительнѣйшей просьбой принять мѣры къ прекращенію бурныхъ столкновеній между студентами Виленской академіи и воспитанниками піарскихъ школъ, открытыхъ съ разрѣшенія самаго папы; магистратъ заявляетъ, что эти споры имѣютъ весьма важное вліяніе на ухудшеніе даже частныхъ интересовъ жителей.

Literae, ad ss-mum papam Benedictum XIII a nobili magistratu Vilnensi scriptae die 28 mensis Junii, anno 1726.

Baeatissime pater! Quo longius terris remotum se ab orbis capite sentit senatus metropolis Vilnensis, eo cum maiori animi voluptate in profundissimo cultu ac venerabundo osculo ad apostolicas sanctitatis vestrae se demittit pedes. Ubi manum illam in protectionem sibi ab omni malo extendi postulat, ex qua aperta in benedictionem coelestium donorum charismata, ac nunc etiam communicatas anni sancti gratias, inter summa congruentis populi in hanc urbem solatia percipere se exultat. Non ignotum esse, putamus, sanctitati vestrae novo erigendam patrum piarum scholarum in hac civitate nostra fundationem, quae si cum erectione scholarum titulo academiae contra iura ac privilegia academiae societatis Jesu praedecessoribus sanctitatis vestrae indita et confirmata, constitutionibusque regni nostri roborata praefuerit, praecavendo, ne forsan procedant inter aemulam iuventutem rixae et inde perturbatus tranquilitatis publicae fiat motus atque tumultus, cuius sedandi non sine incommodo nostro principali incumbit cura. Unitis itaque desideriis sanctitati vestrae humillime supplicamus, quatenus praevisa haec, quae utinam nunquam sint iacula, a nobis avertere, illoque annutu, quo motos in orthodoxo orbe componitur fluctus perpetuam nobis pacem et tranquillitatem, inhibitis praeiudiciosis almae academiae universitati, patrum piarum scholarum conatibus clementissime donare dignetur. Nos hac gratia sanctitatis vestrae pleni pro felicissimo ac longissimo eius moderamine perpetuo supplicabimus superis et nunc ad osculum apostolicarum pedum cum profundissima veneratione suplices deponimus praeces. Sanctitatis vestrae etc.

1729 г. Мая 28 дня.

Изъ книги № 5139, за 1728—1738 г., л. 320.

124. Опредѣленіе Виленскаго магистрата по поводу разногласія и споровъ между мастерами и товарищами сапожничьяго цеха польской, русской и нѣмецкой народности.

Въ засѣданіи магистратскаго суда разсматривалось дѣло, возникшее вслѣдствіе раздоровъ между сапожниками нѣмцами и сапожниками русско-польскими. Нѣмцы отказывались подчиняться королевскимъ привилегіямъ и исполнять цеховыя обязанности, не смотря на принадлежность къ цеху и пользованіе цеховыми привилегіями; кромѣ этого, товарищи нѣмцы наносили публичныя оскорбленія старшинѣ Петровичу. Судъ, разсмотрѣвши дѣло, сдѣлалъ слѣдующее постановленіе: чтобы предупредить на будущее время поводы къ раздорамъ, со стороны поляковъ и русскихъ, назначить штрафъ 2 ф. воску, 2 копы грошей и трехдневное тюремное заключеніе; съ нѣмцевъ взыскать 10 копъ и обязать ихъ на будущее время строго подчиняться цеховымъ уставамъ; что касается Петровича, то обязать его аккуратно расплачиваться съ подмастерьями и уплатить 8 злот. штрафа.

W sobotę po święcie wniebowstąpienia Pańskiego, dnia dwudziestego ósmego miesiąca Maia, roku tysiącznego siedmsetnego dwudziestego dziewiątego.

Na dniu dzisieyszym, expedyuiąc deliberationem w sprawie imci pana instygatora sądów burmistrzowskich radzieckich Wileńskich, z delacyi uczciwych Bartłomieia Modziańskiego y Jakuba Egierta—starszych tegorocznych, tudzież Jana Jerzego Piotrowicza y całego cechu szewskiego magistrów polskich, mieszczan Wileńskich, z uczciwymi Andrysem Ottem, Andrysem Bankiem, Hans Jerzym Bielawem, Krystyanem Leszyńskim—szewcami maystrami, mieszczanami Wileńskiemi, Krystianem Hanzen, Jerzym Szulc—towarzyszami uczciwego Jana Jerzego Piotrowicza, magistra y wszytkiemi towarzyszami kunsztu szewskiego niemieckiey roboty et vicissim w sprawie uczciwych Bartłomieia Modziańskiego—starszego, Andrzeia Otta, Andrysa Banka, Hans Jerzego Bielawa—kunsztu szewskiego magistrów, mieszczan Wileńskich, z uczciwymi Jakubem Egiertem y Janem Jerzym Piotrowiczem—magistrami kunsztu szewskiego y mieszczanami Wileńskiemi, za żałobami y pozwami ab utrinque wyniesionemi, mianowicie o naruszenie przywileiów y artykułów, towarzyszom cechu szewskiego trzech religii abo narodów, mianowice polskiey, russkiey y niemieckiey nadanych y onych dotąd przez towarzyszów niemieckich niekonservowanych; także o publikowanie z naśmiewaniem się pana Hans Jerzego Piotrowicza przed różnemi osobami, że należycie nie alimentuie, lecz karmi czarnym chlebem, to czyniąc in vexam pana swoiego, oraz y o pretensyią respektem myta zasłużonego, przez towarzyszów tegoż

pana Piotrowicza zasłużonego, na warstacie siedzących, y o inne krzywdy, przez pana Piotrowicza towarzyszom uczynione, w suplice przez tychże towarzyszów podane y wyrażone, *Sąd tak decyduie*: Ponieważ iaśnie z artykułów, w roku 1689, dnia 29 miesiąca Oktobra towarzyszom kunsztu szewskiego trzech narodów—rzymskiego, russkiego y niemieckiego, przez nas magistrat nadanych, pokazało się, iż iednostaynie wszyscy towarzysze trzech narodów do kamienicy cechu szewskiego zgromadzać się y schadzki swoie odprawować powinni y według artykułu wtórego na święty Mikołay, abo w niedzielę pierwszą po święcie ś. Mikołaia zebrawszy się, starsi towarzysze u panów starszych, rocznych magistrów, powinni prosić o trzech magistrów prezydentów do towarzyszów obranych przydania, przy którychby magistrach starszych gospodarskich trzech starszych towarzyszów z pośrzodka siebie obierać należy; iakoż rzymscy y russcy wyż pomieniony artykuł in toto obserwuiąc, porządek swóy zachowywali; niemieckiego zaś narodu y religii per conniventiam tak starszych rocznych, iako y magistrów, in odium, pono, fidei romanae priwatne conventicula, czyli też schadzki, alias szprechowanie po różnych mieyscach miewali, artykułów absolute nie obserwowali, ani do porządku towarzyskiego dotąd applicować się nie chcieli y owszem swawolnie wyłamuiąc się z prawa y artykułów towarzyskich, iako chcąc postępowali, nie chodząc na mszy święte w święta uroczyste naznaczone, wotywy y exequie, ani roczney pensyi z innemi towarzyszami religii rzymskiey y ruskiey y żadnych powinności zgromadzenia towarzyskiego nie pełniąc, tylo co cwierć roku po złotemu do towarzyskiey skrzynki inconvenienter płacili, a przez to exorbitanter wyłomali się; przeto zabiegaiąc sąd szlachetnego magistratu Wileńskiego his inconvenientiis, a chcąc verba exorbita per conniventiam starszych magistrów niemieckich było do należytey rezy, porządku y posłuszeństwa, według artykułów przepisanych, towarzyszów religii niemieckiey przyprowadzić y onych koniecznie incorporować, iako współtowarzyszów, nakazuie od dnia dzisieyszego dekretu spólne schadzki, elekcye y wszelkie w artykułach wyrażone powinności, za iedno do kamienicy cechowey szewskiey zgromadziwszy się pełnić. Dla których wypełnienia porządków dekretem swoim sąd burmistrzowski radziecki Wileński pana Andrzeia Banka — magistra, za starszego gospodarza religii niemieckiey, do panów starszych Mathiasza Borcewicza y Bartłomieia Kołyszki, także starszych magistrów gospodarskich, abo prezydentów naznacza y przydaie. In praesentia pomienionych prezydentów trzech narodów y religii starszego towarzysza niemieckiey religii dnia szóstego miesiąca Junii, w roku ninieyszym in loco solito w cechu towarzyskim zgodnie bez hałasów, rozruchów, tumultów obrali, y według swoich artykułów we wszytkim zachowali się. Zabiegaiąc temu, aby towarzysze religii rzymskiey y ruskiey nie czynili towarzyszom niemieckim tyrów y wymówek iakowych, lecz spokoynie ab invicem obchodzili się, na exorbituiącego zakłada winy tynfów wosku dwa do ołtarza ś. Anny; urzędowi zaś kop dwie y pod siedzieniem wieży na ratuszu trzy dni. Lubo by należało starszych magistrów religii niemieckiey za takowe connivencie y zaniechanie porządku towarzyskiego niemieckiego, tanquam postpositores powagi magistratu szlachetnego

y artykułów nadanych pokarać paenami, barziey skłaniaiąc się do miłosierdzia niż pokarania, iednak aby takowe exorbitancye impune nie uchodziły licencye ad similes abussus y do swey woli okazyi in futurum nie dali, uskramiaiąc one winę pieniężną dziesięć kop groszy Litewskich, pro bono publico ratusza przez magistrów starszych niemieckich y towarzyszów zapłacić, in spatio tygodnia iednego, a data praesentis decreti publicacyi w cechu nakazuie, y one in termino ad manus imci pana Thomasza Sikorskiego, radce Wileńskiego, oddać powinni będą. Respektem zaś publikacyi pana Hans Jerzego Piotrowicza przez towarzyszów Krystyana Hanzena y Jerzego Szulca przed różnemi przeciwko artukułowi 32 uczynioney rezolucyi alimentowania w iedzeniu, deprecationem przez tychże towarzyszów pomienionych panu Piotrowiczowi w cechu maystrowskim nakazuie uczynić. Intuitu zaś praetensyi za robotę, towarzyszom od pana Piotrowicza należącą, vigore dekretu magistratu Wileńskiego, ponieważ panowie starsi gospodarze alias prezydenci towarzyszów, przy kalkulacyi uspokoili y rzeczy są iuż praepostere oddane, a że pan Piotrowicz, magister kunsztu szewskiego, mieszczanin Wileński, przeciwił się zwierzchności burmistrzowskiey y dekretowi oczewistemu radzieckiemu, per recalcitrationem w oddaniu rzeczy towarzyszom niespokoynie postąpił czasu kalkulacyi przed starszemi, za to paenam pecuniariam do cechu maystrowskiego złotych cztery, a drugie złotych cztery pro contraventione urzędowi burmistrzowskiemu in triduo zapłacić do imci pana Sikorskiego—r. W. et publicam depraecationem praesente officio uczynić nakazuie; oraz postanowienie między maystrami narodu niemieckiego o traktowanie towarzyszów y wędrownych dekretem approbowane w kancellaryi in triduo oddał y położył; z którey panowie starsi odebrawszy do skrzynki cechowey włożyć tenebuntur. Dawnieysze dyfferencye y dissidencyi o towarzyszów między panami Piotrowiczem, Bankiem y innemi wiecznym milczeniem pokrywaią się. A in futurum panowie starsi kunsztu szewskiego y maystrowie w chowaniu towarzyszów na warstacie y chłopców na stołku siedzących według artykułów nienaruszenie zachować się maią y powinni będą, nic nad one nie exorbituiąc. Y to cavetur cechowi szewskiemu maystrowskiemu y towarzyskiemu, ieśli by dla lepszego porządku, melioracyi artykułów potrzebowali, tedy za zgodą wszytkich braci magistrów y towarzyszów, za wiadomością prezydentów towarzyskich, pozwala punkta namówione magistratowi ad trutinam podać, hac sua mediante sententia decrevit.

1730 г. Января 19 дня.

Изъ книги № 5139, за 1728—1736 г., л. 350.

125. Опредѣленіе Виленскаго магистрата по дѣлу сопротивленія протестантовъ сапожничьяго цеха требованіямъ католиковъ.

По жалобѣ сапожниковъ римскаго и греческаго вѣроисповѣданія на сапожниковъ нѣмцевъ, что эти послѣдніе подъ предводительствомъ Банка и Отта не хотятъ исполнять религіозныхъ обязательствъ по отношенію къ костелу св. Анны и возмущаютъ своихъ товарищей противъ цеха, магистратъ разбиралъ это дѣло и оказалось слѣдующее: нѣмцы отказались отъ костельныхъ взносовъ и по счету настоятеля костела св. Анны задолжали 174 злотыхъ; кромѣ того мастера подговорили своихъ товарищей къ сопротивленію цеху, такъ что эти послѣдніе съ оружіемъ въ рукахъ разгуливаютъ по городу и отказываются отъ подчиненія цеховому уставу. Въ свою очередь нѣмцы оправдывались тѣмъ, что по слухамъ, Виленскій магистратъ когда-то предоставилъ было имъ особыя льготы, которыя будто были уничтожены ихъ противниками; такъ какъ нѣмцы не нашли этихъ льготъ въ актовыхъ книгахъ, то они согласны помириться съ своими противниками и заплатить 70 зл. штрафу; но за своихъ товарищей отвѣчать отказываются. Магистратъ призналъ ихъ виновными въ томъ и другомъ случаѣ и приговорилъ къ штрафу въ 140 злотыхъ, предоставивши право мастерамъ взыскать со своихъ товарищей 70 зл; на будущее же время обязалъ ихъ строго исполнять цеховые уставы.

We czwartek dnia dziewiętnastego miesiąca Januaryi, roku Pańskiego tysiąc siedmsetnego trzydziestego.

Na instancyą y prawne poparcie w Bogu wielebnego xiędza Czesława Szczęsnowicza— zakrystyana imieniem w Bogu przewielebnego imci xiędza Romualda Sankowicza, świętey theologii doktora, przeora ordinis praedicatorum konwentu Wileńskiego, przy kościele świętego Ducha zostaiącego, tudzież imieniem bractwa towarzyskiego szewskiego rzymskiego y russkiego narodów, in assistentia oyców gospodnich alias prezydentów tegoż cechu towarzyskiego, zapozwani ustnym pozwem oczewiście uczciwi Andrzey Bank, oyciec gospodni y prezydent, dekretem oczewistym w roku przeszłym pod datą wyrażonym naznaczony y przydany do cechu towarzyskiego augustianae confessionis Andrzey Otto, iako pryncypałowie y protektorowie towarzyszów także augustianae confessionis, iako buntowników y wiolatorów artykułów, dekretów oczewistych sądu y urzędu burmistrzowskiego radzieckiego Wileńskiego, przy bytności innych cechmistrzów y niektórych

towarzyszów, respektem sprzeciwieństwa artykułom towarzyskim cechu szewskiego, dekretom dwum oczewistym datami w nim wyrażonemi y własney dobrowolney submissyi przez zapozwanych panów Andrzeia Banka y Andrzeia Otta, iako pryncypałów y innych maystrów przytomnie będących religii augustianae confessionis przyrzeczoney y urzędownie dnia szóstego miesiąca Januarii w roku ninieyszym tysiąc siedmsetnym trzydziestym, po uwolnieniu z aresztu alias więzienia uczynioney, iż mieli wszyscy maystrowie augustianae confessionis Vilnensis, za towarzyszów swoich między sobą uczyniwszy y postanowiwszy pomiarkowanie, za aresztem na rzeczy towarzyskie y wszytkich maystrów będące, przez woźnego urzędu radzieckiego Józepha Jurgilewicza założonym y onym przez każdego maystra przyiętym, tak za przeszłe kwartały przed dekretem w roku blizko przeszłym tysiąc siedmsetnym dwudziestym dziewiątym, dnia.....*) miesiąca Maia po tynfowi od dziewięciu towarzyszów, a po dekrecie wyż specyfikowanym po złotych trzy, także od każdego towarzysza narodu niemieckiego y za expensa prawne według ugody złotych dziewięćdziesiąt zapłacić, których teraz pieniędzy złotych dziewięćdziesiąt nie oddaią y owszem, poszedszy in condicto z towarzyszami religii niemieckiey, umyślnie z Wilna wyprawili, czyli też pozwolili tymże swoim towarzyszom po różnych mieyscach prywatnie tułać się do zakończenia sprawy, hulać y z szpadami przeciw prawu, zakazaniu magistratowemu y kondycyi stanowi swoiemu chodzić, a to lekce ważąc prawa y konstytucye de lege sumptuaria opisane, oraz dekretów oczewistych magistratowych y artykułów cechu towarzyskiego boni ordinis natrząsaiąc się, różne odpowiedzi czynili y czynią, niechcąc być cechowi posłusznemi. A zatym wyż pomieniony w Bogu wielebny imci xiądz Szczęsnowicz, zakonnik reguły świętego Dominika, zakrystyan kościoła Wileńskiego świętego Ducha, dopraszał się, ażeby za przeszłe kwartały po tynfowi, a po dekrecie za trzy kwartały po trzy złote y na fest świętey Anny od każdego towarzysza po złotych dwa y na roraty także do tegoż ołtarza świętey Anny po złotych dwa, co in summa wynosi sto siedmdziesiąt cztyry plus minus zaległe y nie wypłacone, ponieważ swoiey submissyi niedość uczynili, in toto summę nie oddali, in futurum, aby we wszytkim według artykułów towarzyskich y dekretów oczewistych zachowali się; ieśliby nie chcieli według artykułów płacić towarzysze, paenami onych za sprzeciwieństwo dekretem karać dopraszał się, cum sessione turris, in contravenientes temu dekretowi założywszy.

In contrarium stawaiąc personaliter panowie Bank y Andrzey Otto y inni assistentes maystrowie narodu niemieckiego, różne cechowi szewskiemu, maystrom y prezydentom, oraz y starszym, tak ustnie, iako y na piśmie podaiąc punkta, proponowali obiekcye y kalumnie, iakoby mieli panowie starsi y maystrowie narodu rzymskiego y russkiego utaić osobliwsze niemcom służące artykuły, które wiedzieli nadane od magistratu Wileńskiego pod rokiem tysiąc sześćset ośmdziesiąt dziewiątym, a na szkodę towarzyszów niemieckich augustianae confessionis wyszarpali, których w aktach magistratowych y

*) Число не показано.

inszych nie należli, oprócz produkowanych przez towarzyszów polaków pod wyrażonym rokiem. Niechcąc daley wyż wyrażeni y zapozwani przeciwić się, ale według powtórney ugody złotych siedmdziesiąt zapłacić, żałob tylko swoich za towarzyszów swoich wyszłych y w mieście tuteyszym nie nayduiących się, inni także panowie maystrowie niech za swoich towarzyszów takoż płacą; a siebie samych panowie Bank y Otto od płacenia y więzienia uwolnienia dopraszali się, donosząc to, że towarzysze niemieccy do porządku towarzyskiego iść nie chcą, ani teraz po złotych trzy co kwartał płacić, także święto świętey Anny y na roraty po złotych dwa dawać rekuzuią, lecz tylko po tynfowi iednym, a o dekretach y artykułach nie wiedzieli, a zatym pod paeny nie popadli, ani onych domawiać się strona powodowa nie może.

Na tę illacyą, imieniem towarzyszów cechu szewskiego narodu rzymskiego y ruskiego odpowiadaiąc, dowodził iegomość pan Bank, będąc przydanym za oyca gospodniego abo prezydenta y w cechu towarzyskim zasiadał, spólnie z dwuma prezydentami rzymskiey y ruskiey religiey obadwa zapozwani o dekrecie oczewistym wiedzieli, gdyż sami na ratuszu oczywiście stawali y dekretu przeczytanego słuchali, y wiedząc dobrze o dekrecie y artykułach do cechu towarzyskiego czytanych y z polskiego na niemiecki ięzyk notowanych przez zapozwanych; lecz sami panowie Bank y Otto towarzyszów wszystkich zbuntowali y onych ochraniali y dotąd ochraniaią, nawet y rzeczy po areszcie y dekrecie wzięcia u siebie pozwolili, iakoby w niebytności onych y bez wiadomości stać się miało. Do tego przedtym wyż pomienieni Bank y Otto za wszytkich towarzyszów obstawali na ratuszu y onych bronili, idąc skrycie w namowie z towarzyszami, kazali onym zchronić się iednym, a drugim wyniść z miasta dopuścili; a zatym aby pan Bank y Otto, iako towarzyszów defensores nie schodząc z ratusza, według ichże obowiązków y submissyi dobrowolney zaszłey in antecessum, za wszytkie kwartały przeszły do ołtarza świętey Anny y na roraty takoż po złotych dwa y za expensa prawne, iako wyżey namieniło się, zapłacili y onych do satisfakcyi uczynienia na ratuszu zatrzymano, salvam actionem panu Bankowi y Ottowi do towarzyszów zachowania, a według artykułów towarzyskich in toto sprawili się,—dopraszał się z obwarowaniem in futurum tak samym maystrom, iako y towarzyszom rzymskiego y russkiego narodów bezpieczeństwa, zdrowia y fortuny, a żeby przez subordynacyą y namowę onych że nie ponosili, założywszy na onych srogie paeny, iako na kontemptorów powagi urzędu iego kr. mości radzieckiego Wileńskiego y postpozytorów dekretów oczywistych.

Urząd burmistrzowski radziecki Wileński, stosuiąc się do artykułów, cechowi szewskiemu towarzyskiemu w roku tysiąc sześćset ośmdziesiąt dziewiątym nadanym, y dekretów oczywistych dwuch ex seriis partium controwersyi ferowanym, in praesentia obudwuch stron, tak maystrów, iako y towarzyszów, insimul stawaiącemi y do własney dobrowolney przez panów Andrzeia Banka y Andrzeia Otto ultimate ex vi complanationis uczynioney y zaszłey submissii, że mieli z sobą pomiarkowawszy się za towarzyszów swoich złotych siedmdziesiąt zapłacić y bez wszelkiey dalszey

kłótni oddać; a że codziennie niesłuszne wymyślaiąc diffugia swoiey submissyi niedosić uczynili y owszem razy kilka upomnieni urzędownie, prywatnie y publicznie pod czas sądów pertinaciter stawali, niechcąc generalnie za towarzyszów przyparęczonych y aresztowanych iuridice złotych siedmdziesiąt razem zapłacić, lecz tylko osobliwie y szczegulnie od swoich presse towarzyszów zuchwale y malitiose pieniądze od siebie pokładał, także y pan Andrzey Otto tymże sposobem postępował, pozwalaiąc y dopuszczaiąc, ażeby towarzyski cech sam za towarzyszów niemieckiey religii y magistrów dochodzili, aby towarzyszów do więzienia brali y do porządku cechowego niechcących przystąpić przymuszali; przeto sąd presse nie nakazuiąc u towarzyszów y maystrów niemieckiego narodu requirować, lecz ażeby panowie Andrzey Bank y Andrzey Otto, iako pryncypałowie y sponsores przy ugodzie będący, nie schodząc z ratusza do ołtarza świętey Anny, w kościele wielebnych oyców Dominikanów Wileńskich pod tytułem Ducha świętego będącego, od wszytkich maystrów, zniosszy się ex uno z panem Modzielewskim, starszym niemieckiey roboty, za wszytkich towarzyszów złotych siedmdziesiąt wypłacili, a salvum ius maystrom do rzeczy y przyaresztowanych osób towarzyskich, do dochodzenia repetendi tych pieniędzy za kwartały y expensa, prawnie zachował. In futurum zaś według artykułów y dekretów oczywistych magistratu iego kr. mci Wileńskiego zachować się in toto rozkazali y do porządku cechowego towarzyskiego przystąpić towarzyszom augustianae confessionis, pod zabronieniem warstatu y siedzenia kondycyi u maystrów, cechmistrzów pod srogim karaniem y siedzeniem wieży przez niedziel dwie, obwarowawszy securitatem zdrowia y fortuny tak maystrom, iako y towarzyszom rzymskim y russkim, od wszytkich impetitorów subordynowanych, iakimkolwiek sposobem praevia deductione in violatores et contemptores decretorum et securitatis paenam solutionis pięciudziesiąt talarów bitych, cum incarceratione in fundo subpraetoriano, hac sua mediante sententia decrevit.

Actum anno, mense et die ut supra.

1730 г. Августа 9 дня.

Изъ книги № 5139, за 1728—1736 г., л. 340.

126. Опредѣленіе Виленскаго магистрата по поводу споровъ между столярами и рѣщиками.

Между столярами и рѣщиками возникъ споръ о правѣ занимать должности цеховыхъ старшинъ рѣщиками. Столяры чрезъ своего уполномоченнаго предъявили привилегіи короля Стефана Баторія и Владислава IV, по которымъ рѣщики должны были вписываться въ цехъ на правахъ *партачей* съ полною зависимостію отъ столяровъ; то обстоятельство, что нѣкоторые рѣщики были выбираемы на должность цеховыхъ старшинъ, уполномоченный объясняли отклоненіемъ отъ закона. Въ свою очередь уполномоченный рѣщиковъ предъявилъ привилегію короля Яна III, по которой рѣщики, какъ свободные художники, должны пользоваться равными правами въ цехѣ и даже не представлять свидѣтельства о путешествіяхъ (wędrówkach) и геблевкѣ; при этомъ онъ объяснилъ, что эта привилегія была выхлопотана рѣщиками съ цѣлію избавиться отъ оскорбительныхъ названій партачей. Магистратъ рѣшилъ этотъ споръ въ пользу рѣщиковъ; при этомъ далъ еще отъ себя правила для руководства спорящихъ сторонъ по отношенію къ подмастерьямъ.

We środę w wilią świętego Wawrzyńca męczennika, dnia dziewiątego miesiąca Augusta, roku Pańskiego tysiąc siedmsetnego trzydziestego, w sprawie uczciwych panów Karola Treza y Antoniego Percella — snicerzów magistrzów mieszczan Wileńskich, z uczciwemi panami Andrzeiem Rydygierem y Krzysztofem Melcerem — starszemi cechu stolarskiego y całym cechem stolarskim, mieszczanami Wileńskiemi, za pozwem ustnym, z woli y rozkazania ichmciów panów burmistrzów danym y do urzędu burmistrzowskiego y radzieckiego Wileńskiego adcytowowemi, o niesłuszne nazywanie y publikowanie śnicerzów aktorów partaczami, do cechu stolarskiego za magistrów wpisanych y przyiętych, y zadawanie nieuczciwości, oraz bronienie towarzyszów stolarskich y nieprzydawania onychże do roboty także stolarskiey należących, imieniem aktorów imć pan Paweł Ciechanowicz—patron wniosł to: iż lubo aktorowie są artis liberalis, iednak że według przywileiu nayiaśnieyszego Jana Kazimierza, króla iegomości polskiego, sprawuiąc się, do cechu stolarskiego wpisali się za magistrów, dawszy pewną pensyą, iako inni magistrowie stolarskiego cechu, y są w xiędze maystrowskiey cechowey za magistrów wpisani, a to dla tego, ażeby mogli mieć kommunikacyą towarzyszów stolarskiey roboty przy swoiey snicerskiey zkontraktowaney, a zatym upraszał położenia przywileiów y regestru maystrowskiego ce-

chowego, do którego są aktorowie wpisani, ani też panowie starsi nie mogą zarzucać nieuczciwość aktorom snicerzom, ile kiedy są do cechu przyięci iako uczciwi tym sposobem, iako sami zapozwani panowie starsi cechu stolarskiego są wpisani; ieśli by zaś pretendowali listów urodzenia, tedy panowie starsi stolarze, iako dawnieysi maystrowie niech pokażą swoie listy urodzenia, conseqnenter y snicerze actores tenebuntur pokazać in futurum we wszytkich punktach, superius wyrażonych, obwarowania dekretem, imieniem swoich pryncypałów snicerzów personaliter stawaiących, domawiał się.

Ex adverso stawaiąc iegomość pan Stanisław Szypniowski, patron od stolarzów zapozwanych użyty, in praesentia panów starszych y innych magistrów stolarskiego cechu zapozwanych, reprodukował przywiley nayiaśnieyszego Stephana króla iegomości polskiego pod rokiem 1579, dnia dwudziestego miesiąca Czerwca, w Wilnie cechom stolarskiemu y łożowniczemu nadanego, na urzędzie burmistrzowskim y radzieckim Wileńskim aktykowanego, extrakt, także nayiaśn. Władysława IV, króla imci polskiego, przywiley y artykuły od magistratu Wileńskiego nadane, z podpisami y pieczęciami dwiema, iedną biskupią, drugą magistratową y inne dokumenta, dowodząc, że snicerzom, organomagistrom, tokarzom, iako partaczom, towarzyszów stolarskiey roboty, przy robocie snicerskiey mieć y chować niegodzi się, gdyż snicerze niemaią żadnego cechu swoiego, ani ich w inszych państwach konserwuią y owszem są partaczami. Jeżeli chcą bydź w cechu stolarskim, należy wszytkie powinności wypełnić, iako to: pokazać list urodzenia, wędrówki, heblówki odprawować, iako inni maystrowie cechu stolarskiego czynili y według artykułów pełnili, a za takowym dość uczynieniem mogą chować towarzyszów stolarskiey roboty, za wiadomością iednak starszych alias towarzyszów; u snicerzów iako partaczów będących ma moc y władzę cech stolarski w xięgi czarne wpisać, iako nieposłusznych artykułom cechowym, y inne alleguiąc y czytaiąc artykuły cechu stolarskiego pryncypałów swoich. Insuper pomienieni panowie starsi cechu stolarskiego wnieśli, ażeby snicerze z towarzyszami nie od sztuki, lecz na wochlon zmawiali się, według artykułów opisanych, a zatym ażeby cech stolarski y łożowniczy żadnego praeiudicium niemiał y owszem przy przywileiach y artykułach zachowania, a sniczerzom iako partaczom mieć towarzyszów stolarskiey roboty zabronienia, z nagrodzeniem expens prawnych dopraszał się.

Na takową illacyą y controwersyą pp. starszych cechu stolarskiego y łożowniczego odpowiadaiąc i. p. Ciechanowicz doniosł sądowi, iż antecessorowie tego cechu stolarskiego y łożowniczego in antecessum stawiali się u nayiaśnieyszego Jana Kazimierza, króla imci polskiego, y przywiley, ażeby snicerze artis liberalis, bez cechu zostaiący, a przeszkodę w robocie stolarskiego czyniący y towarzyszów stolarskiey roboty u siebie conserwuiący, do cechu stolarskiego y łożowniczego wpisali się, dla tego że bez towarzyszów stolarskiey roboty obeyść się nie mogą; przed tym zaś snicerze nie wpisuiąc się do cechu stolarskiego czynili w tym praeiudicium, że towarzyszów cechu stolarskiego u siebie conserwowali, probuiąc tego, referował się do przywileiu nayiaśnieyszego króla iegomości Jana Kazimierza, który był iudicialiter czytany. A casum także dowodził, że są przypuszczeni za spólnych magistrów czytany artakuł 40, a że

potrzebuią wędrówki, heblówki, et id genus pełnienia do tych powinności snicerze żadnym przywileiem, ani artykułami nie są obligowani, iako artis liberalis, ani też heblem robią, a do tego że są iuż teraznieysi aktorowie do cechu za magistrów wpisani, w roku tysiącznym siedmsetnym dwudziestym siódmym, iako dowodził xięgą cechową wpisanych magistrów, przez panów starszych cechu stolarskiego położoną. A tak tedy nie mogą nazywać partaczami, lecz spólnemi maystrami, y snicerzom, iako magistrom, za potrzebowaniem towarzyszów stolarskiey roboty panowie starsi cechu stolarskiego towarzyszów swoich dawać powinni; listów urodzenia panowie snicerzy teraz produkować nie powinni, na tenczas gdy pp. starsi teraznieysi stolarze swoie także listy urodzenia pokażą, a że sami nie pokazuią y cale nie maią, będąc w cechu od lat więcey 15, dla tego nie powinni dopraszać się, będąc sami pp. starsi stolarze w teyże censurze w obiekcyi; a zatym vigore przywileiu nayiaśnieyszego króla iegomości Jana Kazimierza y artykułu 40 iudicialiter czytanych, snicerzom, iako zapisanym y przyiętym magistrom do cechu stolarskiego za oddaniem wkupnego pewney pensyi y daley, iako inni bracia y maystrowie cechu stolarskiego płacić będą, submittuiąc się, dopłacać summę za maystrowstwo, a za tym za prawdziwych magistrów snicerzów, iako do cechu przyiętych uznania, obiekcyi partactwa y nieuczciwości zadawania, in futurum zakazania towarzyszów do roboty stolarskiey przez pp. starszych stolarskiego, cechu, do zadawania z nagrodzeniem unkosztów prawnych domawiał się y instantissime upraszał.

Reponendo i. p. patron zapozwanych starszych stolarzów wniosł, że cale za magistrów mieć y wrażać niechcą, y ieżeli za czyiego starszeństwa są przyięci y wpisani za magistrów, tego nie akceptuią, bo przeciw przywileiom y artykułom stolarskim uczyniono, a ztąd może subsequi zły ewent, gdy sąd uzna za magistrów snicerzów, a nie za partaczów y pozwoli towarzyszów stolarskich snicerzom przydawać do roboty snicerskiey, iterum iterumque ut supra zachowania in toto upraszał.

Urząd burmistrzowski y radziecki Wileński, po produkowaniu ex sekretu tego urzędu przez pp. starszych stolarskiego y łożowniczego cechu przywileiu nayiaśn. króla iegom. Stephana, pod rokiem 1579, dnia dwunastego Czerwca, w Wilnie nadanego, y artykułów do dobrego porządku tychże dwuch cechów zachowania, pod rokiem 1638, dnia dziesiątego miesiąca Julii przez magistrat Wileński z przydaniem artykułów meliorowanych, także po produkowaniu przywileiu nayiaśnieyszego Jana Kazimierza, króla iegom. polskiego, pod rokiem 1664, dnia 14 miesiąca Czerwca, temuż cechowi stolarskiemu y łożowniczemu nadanego, y po racyach y controwersyach, z obu stron przez panów patronów ustnie pro et contra wniesionych, które dobrze strutynowawszy y w przywileia, artykuły mature weyrzawszy y okoliczności zważywszy, takową ferował sentencyą: Ponieważ pp. Giertowicz y Grygier Eszenbach — starsi natenczas cechu stolarskiego y łożowniczego, obywatele miasta tuteyszego Wileńskiego, od nayiaśnieyszego Jana Kazimierza, króla polskiego, przywiley pod rokiem wyż specifikowanym 1664, dnia 14 miesiąca Czerwca otrzymali, ażeby śnicerze, organmistrzowie y tokarze, którzy bez stolarskiey obeyść się nie mogą czeladzi, do tych cechów stolarskiego y łożowniczego nie robiąc prywatnie bez cechu partacko,

wpisywali się, y do tegoż bractwa zarówno śnicerze są incorporowani y przyłączeni, dla pomnożenia chwały Bożey y zachowania zarówno porządku cechowego, do którego przywileiu stosuiąc się, a niechcąc być y zostawać partaczami p. Karol Trezer w roku 1727, dnia 21-go miesiąca Januaryi, p. Antoni Percell w tymże roku dnia 23 Februaryi są do xięgi maystrowskiey wpisani y za oddaniem wpisnego trybem y sposobem magistrów kunsztu stolarskiego y łożowniczego bez żadney na tenczas kontradykcyi zostali maystrami, teraz że niesłusznie panowie starsi y cały cech stolarski y łożowniczy zarzucał y nazywał pp. Trezera y Percella partaczami y za nieuczciwych tytułowali, szczególnie ze złości y nienawiści, chcąc swoich antecessorów starszych postanowiena y przywiley nayiaśnieyszego króla iegomości Jana Kazimierza otrzymany skasować y annihilować. Lubo by za takowe obiekcye y zarzuty y niesłusznie wzniecona akcyą należało paenami pp. starszych pokarać, iednakże sąd burmistrzowski y radziecki Wileński, usiłuiąc ziednoczyć zawzięte niechęci, do zobopólney przyprowadzić konfidencyi y spólnego towarzystwa, snicerzów magistrów od paen uwalniaiąc, tychże pp. starszych cechu stolarskiego y łożowniczego nakazuie, ażeby od daty dzisieyszey nie nazywali pp. Trezera y Percella—snicerzów, partaczami, lecz nazywali y uznawali za poczciwych prawdziwych magistrów snicerzów, którzy powinni cechu in toto odbywać, iako y inni maystrowie cechmistrzowie stolarskiego y łożowniczego kunsztu, wypłacać będą y wszelkie według artykyłu 40 powinności pp. snicerze maystrowie wypełniać tenebuntur; oraz pp. starsi stolarskiego y łożowniczego cechu na schadzki y insze powinności przez młodszych obsyłać maią. In futurum zaś który by kolwiek z snicerzów do tychże cechów stolarskiego y łożowniczego wpisywać się mieli, tedy powinni listy dobrego urodzenia y prawdziwego łoża w cechu pokazać, a potym do cechu abo regestru stolarskiego y łożowniczego, za daniem wpisnego, według przywileiu nayiaśnieyszego Jana Kazimierza, króla iegomości polskiego, praktykowanych zwyczaiów, wpisać się y kolacyą sprawić według możności. To iednak waruiąc snicerzom, ponieważ są artis liberalis, nie powinni będą wędrówki y heblówki odprawować, iako cech stolarski y łożowniczy, ieśliby też snicerze, tokarze y organmistrzowie do większey liczby zgromadzili się, tedy zniosszy się z starszemi cechu stolarskiego y łożowniczego będą upraszać o namówienie punktów y artykułów respektem chłopców y towarzyszów snicerskiey roboty napisania, dla zachowania porządku snicerskiey roboty. To też waruie się cechowi stolarskiemu, ażeby snicerze bez wiadomości pp. stolarzów starszych y łożowników, magistrów, towarzyszów, tak wędrownych, iako tuteyszych, stolarskiey roboty na robotę sami przeciw artykułom postępuiąc nie brali, ani onych przyimowali, ani też z towarzyszami stolarskiey roboty od sztuki kontraktowali, lecz zmawiali się na wochlon, według artykułów przypisanych postępowali y czynili, pod winą na magistrów snicerzów w artykułach stolarskiego cechu opisaną; pp. zaś starsi stolarskiego y łożowniczego kunsztu, za prożbą snicerzów magistrów, maią czeladź swoią do stolarskiey roboty bez odwłoki y rekuzowania oraz y wymożenia żadnego dodawać. Którzy towarzysze, od pp. starzych stolarskiego cechu snicerzów przydani, nie maią y nie powinni będą per se stolarskiey roboty, iako to, trun, stoły, ławy, zedle, stołki,

ramy et id genus podobne robić, tylko tę, do którey będą przydani, a po zakończeniu pierwszey roboty u magistrów snicerzów maią do pp. starszych stolarskiey roboty wrócić się. Jeśliby zaś po kilku czasach robota snicerzom nadała się, także maią ciż sami snicerze u pp. stolarzów starszych prosić o towarzyszów przydania y nie powinni będą, tak snicerze bez stolarzów y towarzyszów onych, roboty stolarskiey, iako stolarze bez snicerzów snicerską robotę—robić, ale wzaiemnie wokować do swoich robot, obie strony nic nie ubliżaiąc temu dekretowi przywileia y artykuły pełnić powinni. Tudzież obwarowawszy obudwum stronam bezpieczeństwo zdrowia y fortuny na kożdym mieyscu ninieyszym dekretem pod paenami ex arbitrio iudicis warował y swoim dekretem opisał y decydował.

1731 г. Іюня 23 дня.

Изъ книги № 5139, за 1728—1736 г., л. 582.

127. Опредѣленіе Виленскаго магистрата по дѣлу цехмистра Ивана Губовича съ цѣлымъ цехомъ шапочниковъ.

По жалобѣ инстигатора радецкихъ судовъ на цеховаго старшину шапочниковъ Ивана Губовича, въ магистратскомъ судѣ разсматривалось дѣло по поводу разныхъ злоупотребленій этого старшины, а именно: старшина Губовичъ не представляетъ отчета о денежныхъ суммахъ, удерживаетъ у себя шеляжные взносы, вынимаетъ изъ цеховаго ящика деньги, покровительствуетъ диссидентамъ и дизунитамъ въ ущербъ католикамъ произноситъ угрозы противъ недовольныхъ имъ мастеровъ, принимаетъ незаконныя мѣры, чтобы удержаться на этой должности и вообще производитъ раздоръ и несогласіе въ цехѣ. Судъ приговорилъ: впредь до разслѣдованія дѣла представить отчетъ въ расходованіи цеховыхъ денегъ.

W sobotę dnia dwudziestego trzeciego miesiąca Junii, roku tysiąc siedmset trzydziestego pierwszego, w sprawie imci pana instygatora sądów radzieckich Wileńskich z delacyi utściwych panów Jana Sankiewicza, Benedikta Walerowicza, Jana Janulewicza, Symona Piotrowskiego y innych braci z rzymskiey strony kunsztu czapecznickiego, przeciwko utściwemu panu Janowi Gubowiczowi—czapecznikowi y mieszczaninowi Wileńskiemu, iako samemu principałowi y iego adherentom, imionami y przezwiskami lepiey waszmościom wiadomemi, w spólney radzie y namowie z sobą będącey, zapozwanym pozwem pisanym przed nami burmistrzami y radcami miasta iego kr. mości Wilna intentowaney, w ten sposób: iż waszmość, nie uczyniwszy podług de-

cyzyi y rozkazu sądu naszego do cechu przed wszytką bracią kalkulacyi za starszeństwa swego z przeszłego, tak z przychodów cechowych, iako y rozchodów, y regestru swego, ani też pieniędzy od przedanych towarów szelągowey składanki, iako zwyczay y porządek w cechu ustawicznie zachowuie się, na potrzebę kościelną y cechową braterską należącey iu. toto nie oddaiesz; nadto ieszcze pieniądze z puszki kościelney, iako sam zeznałeś, złot. 10 zabranych, a tylko złot. 6 oddałeś y to z wszelką trudnością y turbacyą, a resztę przy sobie, niedość czyniąc rozkazaniu urzędowemu, zatrzymałeś. Tak też za przeszłorocznych starszych panów Jana Sawlewicza y Stephana Dziedryka y teraznieyszych rocznych panów Benedicta Walerowicza y Jakuba Ławrynowicza, za nakazaniem sessionalnym y zgodą wszytkich składanki gromniczney seymowey y wiazd iaśnie w. imci pana woiewody Wileńskiego uchwaloney, nie oddaiąc, za każdą składankę panów starszych turbowałeś, napaści formowałeś, iż do prawa waszmości musieli pociągać. Waszmość zaś do przysięgi młódszego obligowałeś obiecuiąc za przysięgę iego zapłacić, a nie zapłaciłeś; nakoniec teraz przed terminem elekcyi, przeciw katolikom z nienawiści postępuiąc y chcąc onych zgubić, dyssydentów braci cechu swego nakazania urzędu naszego u żydów traktuiesz y poisz, staraiąc się być starszym, a żebyś waszmość wszytek porządek cechu czapecznickiego zamieszał, dla tego gromadę adherentów strony *dyzunickiey* głosów przysposobiasz y czynisz odpowiedź y pochwałkę na teraznieyszych aktorów w szczupłości będących, obiecuiąc za starszeństwa swego bić, więzić y wszelkie zemsty czynić; a nadto ieszcze będąc chorążym tego cechu, za starszego obrać się usiłuiesz, przeciwko artykułom cechowym, samey słuszności y dawnym zwyczaiom. A zatym, zabiegaiąc takowym inconvenientiom y kłótniom dalszym z tey racyi, że waszmość mieszkasz w cudzey protekcionalney kamienicy, ante omnia do uczynienia we wszytkim satisfakcyi y rachunku przed przyszłemi starszemi nowo obranemi abo przeszłym utwierdzonemi, a waszmość zaś sam się przez swoich adherentów, na to przysposobionych, nie ważył się obierać ani sobie usurpować tego starszeństwa, na przypadaiącym terminie elekcyi, a innych panów starszych obierać nie przeszkadzał, na terminie przypadaiącym, oraz do obwarowania w cechu pokoiu, porządku y elekcyi wolney między bracią uczynienia, pod paenami prawnemi z nagrodzeniem wszystkich expensów, teraznieyszych, salva melioratione tego pozwu na terminie dzisieyszym, wyż na dacie wyrażonym, stawaiąc oczewiście imć pan Bielawski—patron, maiący moc prawną przy komparycyi delatorów, przeczytawszy pozew y dowiodszy terminu na dniu dzisieyszym przypadaiącego, za pozwem w ręce podanym panu Gubowiczowi y contumacyom, wyż pomienionego pana Gubowicza wzdania prosił na upad w rzeczy, iako sprawie summacyi processus respektem porządku cechowego zachowania y wolney elekcyi odprawowania y expedyowania na terminie dnia dwudziestego piątego Junii, w roku ninieyszym tysiąc siedmsetnym trzydziestym pierwszym, w dzień świętego Jana Chrzciciela przypadaiącym. Odezwawszy się imć pan Stanisław Szypniewski—patron od pozwanych panów Gubowicza y innych prosił o przydanie samego siebie, za patrona, którey dyllacyi na patrona, iako prawney pozwolenia nie bronił. A że pan Gubowicz od lat dwuch dekretem sądów burmistrzowskich radziec-

kich Wileńskich kalkulacyi nakazaney nie uczynił y regestrów cechowi nie oddał y pieniędzy w siebie resztę talarów bitych czterech, iako sam namienił, nie oddał y cały cech do expensów prawnych przyprowadził, upornie postępuiąc, ile mieszkaiący w kamienicy protekcyalney, nie pod mieyską iuryzdyką, przez co wielka trudność w odebraniu wszytkich składanek zachodziła y zachodzić będzie, ażeby sąd nasz zakazał panu Gubowiczowi nie obierać za starszego, ale owszem uczynił kalkulacyą przed przyszłemi starszemi y całym cechem y kwit ieneralny cechowi należący od imci pana Sikorskiego wziowszy oddał, paenas in contravenientes założyć, dopraszał się.

My urząd burmistrzowski y radziecki miasta i. k. m. Wileńskiego, zważywszy wszytkie okoliczności w tey sprawie zachodzące y zrozumiawszy kontenta cytacyi y illatią, imieniem imci pana instigatora sądów naszych wniesioną, ponieważ pan Gubowicz, czapecznik mieszczanin Wileński, według przywileiu y artykułów cechowi czapecznickiemu służących, regestru przychodów w cechu nie produkował, ani kalkulacyi nie uczynił y owszem pieniądze u siebie, ut asseritur, przytrzymał, do cechu nie oddał y woli zwierzchności magistratowey sprzeciwiaiąc się, we wszytkich pretensyach dość nie uczynił, a to dufaiąc w protekcyonalney kamienicy nie mieszkaiąc pod iuryzdyką iego kr. mości magdeburską, przysięgi swoiey na posłuszeństwo zapomniawszy upornie postępuiąc, tak dalece, że trudno za wszytkie inkonweniencye należyte do execucyi przyprowadzić, w roku sądu naszego difficilis iest additus y repetycya wszytkich składanek, przeto nie indefensus maneat, przydawszy imci pana Stanisława Szypniewskiego za patrona, ażeby tym czasem nie ważył się za starszego na ten przyszły rok obierać, ani adherenci iego podawać głosy, pod paenami nakazuie się, pozwalaiąc iednak na terminie ś. Jana innych z pośrzodku siebie na starszeństwo obrać, według obloquencyi przywileiów y artykułów cechowych, przed któremi nowoobranemi starszemi p. Gubowicz regestra przychodów y roschodów produkował y za nich się kalkulował; a co zaś będzie należało ze wszytkich składanek, in toto oddał y kwity cechowi oddane były,—tym swoim dekretem obwarował y nakazał. Actum ut supra, anno, mense et die.

1773 г. Мая 29 дня.

Изъ книги № 5156, за 1767—1773 г., л. 50.

128. Перечень цитатъ изъ королевскихъ привилегій, которыми возбраняется пріѣзжимъ купцамъ въ г. Вильну розничная торговля.

Въ этомъ документѣ представляется перечень выдержекъ изъ разныхъ королевскихъ привилегій, служащихъ Виленскимъ купцамъ, въ которыхъ между прочимъ говорится, что пріѣзжимъ купцамъ какъ рѣчи-посполитой, такъ и иностранцамъ производить въ обыкновенное время розничную торговлю строго воспрещается; право торговли пріурочено только къ ярмаркамъ. Такое право преемственно подтверждалось со временъ Лит. кн. Александра до Владислава IV.

Sabbato ante dominicam pentecostes, die vigesima nona mensis Martii, anno Domini millesimo septingentesimo septuagesimo tertio.

Coram actis nobilis officii consularis Vilnensis comparendo personaliter spectabilis dominus Joannes Wolański—director honoratae communitatis mercatoriae Vilnensis, praesentes literas privilegiorum, honoratae communitati mercatoriae Vilnensi servientium, ex metricis eiusdem honoratae communitatis mercatoriae copiatim excerptorum, parato scripto praeconceptas, cum introfusius contentis ad acta obtulit. Quarum literarum, praemisso modo ad acta oblatarum, de verbo ad verbum rescribendo contenta, tenor sequitur talis:

Excerpt przywileiów z metryki kupieckiey miastu iego królewskiey mości Wilnowi, od nayiaśnieyszych regnantów polskich nadanych y służących, samym tylko kupcom Wileńskim, roku tysiąc siedmset siedymdziesiąt trzeciego miesiąca Maia dwudziestego ósmego dnia wypisany. Anno 1492 feria secunda in crastino sanctae Catharinae virginis nayiaśnieyszy król imć Alexander ieszcze wielkiego xięstwa Litewskiego confirmuiąc prawa, miastu Wilnowi służące, przywileiem warował, aby żaden przybyły gość, kupiec, w mieście Wilnie po części nie handlował żadnemi towarami, etiam winem: „praeterea volentes ideo statuimus et inhibemus, omnibus tam hospitibus, quam etiam domesticis civibus etc. generaliter aliis omnibus, sub quacunque potestate fuerint, ut nullus in domo vel extra domum neque vinum propinare, neque humulum ad mensuram vendere in praeiudicium iurium civitatis audeat“; 1511 Julii trzeciego, nayiaśnieyszy król imć Zygmunt pierwszy, przywileiem swoim warował, iż żaden kupiec przyiezdży towarów po części przedawać nie może. „Абы гость зъ гостемъ зъ якихъ кольвекъ мѣстъ, городовъ до Вильна прибылый, также съ пріѣздживъ гандлевать, купчить въ томъ мѣстѣ подъ утратою товаровъ и торговъ не важилъ се.... а кто бы зась и пр. тог-

ды такового всѣ добра и товары мають быть черезъ урадъ мѣста нашого забраны и конфискованы"; 1511, feria secunda in crastinum festi sanctae Margarithae virginis, tenże nayiaśnieyszy król imć warował, aby żaden gość, przybyły kupiec, po części nie handlował żadnemi towarami w mieście Wilnie: „Sic videlicet, ut nemo alius hospes, ubicunque existens, de quibuscunque civitatibus, oppidis, castris, quocunque nuncupatis magni ducatus Lithuaniae et aliunde Vilnam veniens, cum hospitibus et adveniens forisare mercesque exercere Vilnae audeat, nec debeat etc. sub paena amissionis omnium bonorum seu mercium." (1538) Tysiąć pięćset trzydziestego ósmego Junii dziesiątego nayiaśnieyszy król imć Zygmunt serwitoraty, listy otrzymane przez kupców przyiezdżych pokassował: Про то абы се водле привилеевъ мѣскихъ въ тымъ мѣстѣ справовали и не допустили онымъ гостемъ пріѣзджимъ въ мѣстѣ Вильнѣ, кромъ ярмарковъ, купчить, торговать, хоть бы листы противъ привилеевъ нашихъ одъ насъ выправилъ"; (1552) tysiąc pięćset piędziesiąt wtórego 9-bra dwunastego, nayiaśnieyszy król imć Zygmunt August warował, aby kupcy goście częścioma nie handlowali: „deinceps vero semper si quisquam mercari, contra privilegia civium nostrorum Vilnensium, ausus fuerit, omnes merces pro usu civitatis tolli semper iubemus"; (1602) tysiąc sześćset wtórego Marca ośmnastego, nayiaśnieyszy król imć Zygmunt trzeci warował y handlu po części przybyłym kupcom w mieście Wilnie zabronił: „proinde suplicatum est nobis, ut privilegia eiusdem civitatis nostrae Vilnensis, a serenissimis olim regibus concessa etc. ipsis roboraremus, quorum petitioni, tanquam aequitati consonae, nos clementer annuentes, ac dictorum civium et subditorum nostrorum incommodis, quibus in dies afficiuntur, subvenire volentes, omnes ac singulos institores sive mercatores, sub quacunque iurisdictione degentes, ab omni facultate merces ipsorum revendi, removendos et alienandos duximus, prout praesentibus literis nostris eosdem removemus et alienamus firmiter mandantes, ne quisquam aliunde Vilnam veniens etc, contra privilegium civitatis nostrae Vilnensis mercari, ac merces suas venum exponi audeat, aut praesumat etc. alioquin talium institorum merces confiscari officio civili Vilnensi permittimus." 1629 feria sexta ante dominicam invocavit, dekretem oczewistym w assesoryi wielkiego xięstwa Litewskiego ferowanym, między Alexandrem Bochnem—kupcem przybyłym Nieświskim, a szlachetnym Bartłomieiem Daszkiewiczem—radcą Wileńskim, o takież niepozwolenie handlu, za appellacyą z sądu burmistrzowskiego Wileńskiego osądzoną, że obcym niewolno w Wilnie handlować y słusznie temu Bochnowi zabroniono. „Nos cum consiliariis nostris etc. et Bartholomeus Daszkiewicz, praecustodiendo libertates civitatis Vilnensis (quibus ne hospes cum hospite extra terminum nundinarum mercantias exerceat mercesque coëmat) cautum est, eundem Bochman in emptione zebellinarum licite impediverit, proinde sententiam officii consularis Vilnensis approbandam et confirmandam esse duximus prout approbamus et confirmamus" etc.; 1633 Februaryi dziesiątego, nayiaśnieyszy król imć Władysław IV wszytkie prawa potwierdził: „omnia eorum eiusmodi iura, privilegia, nec non etiam exemptiones mercantium cuiuscunque speciei mercium singillatim, ulnatim, ponderibus, quae solis civi-

bus Vilnensibus, iure theutonico gaudentibus et non aliis in hac civitate Vilnensi competient etc, confirmamus, roboramus". Quae praesentes literae privilegiorum, copiatim excerptorum, praemisso modo ad acta oblatae.

1736 г. Мая 30 дня.

Изъ книги № 5141, за 1742—1745 г., стр. 626.

129. Распоряженіе воеводы Виленскаго Михаила князя Вишневецкаго о взиманіи торговой пошлины съ пріѣзжихъ въ г. Вильну.

Виленскій воевода кн. Вишневецкій доводитъ до свѣдѣнія магистрата, что по его же ходатайству и съ разрѣшенія короля, онъ освобождаетъ Виленскихъ купцовъ и мѣщанъ отъ пошлинъ съ привознаго вина, освобождаетъ также отъ пошлинъ и жизненные припасы, привозимые въ городъ; оплатѣ пошлинъ оставляетъ только товары, привозимые въ городъ пріѣзжими купцами. Такія льготы воевода предоставилъ горожанамъ съ цѣлію умиротворенія разныхъ городскихъ юрисдикъ.

Feria quarta ante festum corporis Christi, die decima secunda mensis Junii, anno Domini millesimo septingentesimo quadragesimo tertio.

Coram nobili officio consulari civitatis s. r. m. metr. Vilnensis actisque eiusdem praesentibus comparentes personaliter nobiles dni Paulus Duchowicz — consul Vilnensis et Casimirus Niemonowicz—notarius honoratae communitatis mercatoriae Vilnensis, praesentes literas ordinationis nobili magistratui et toti civitati Vilnensi, a celsissimo principe Michaële Servatio Wiszniowiecki—palatino Vilnensi datas, salvas et illaesas, in authentico scriptas, manu eiusdem celsissimi principis Wiszniowiecki—palatini Vilnensis, subscriptas sigilloque eius proprii stemmatis communitas, cum introfusius contentis ad acta obtulerunt. Quarum literarum, praemisso modo oblatarum, de verbo ad verbum rescribendo contenta, tenor sequitur estque talis:

Michał Serwacy Korybut — xiąże Wiszniowiecki, hrabia na Dolsku, woiewoda Wileński, hetman wielki wielkiego xięstwa Litewskiego etc. starosta. Oznaymuię tym moim listem, iż szlachetny magistrat Wileński, przez ichmościów panów burmistrzów y radziec swoich, przy obięciu urzędu mego woiewodzińskiego, do mnie prośbę swoię wniosł, abym onych przy prawach, przywileiach y wolnościach, od nayiaśnieyszych królów polskich y wielkich xiążąt Litewskich, ante et post unionem, temu miastu nadanych, zachował; także wszytkie transakcye, ordynacye y punkta

godney pamięci, iaśnie wielmożnych ichmościów panów antecessorów moich woiewodów Wileńskich, z miastem stołecznym Wileńskim sponte postanowione, reskryptami nayiaśnieyszych królów ichmościów stwierdzone, przyiął y one nienaruszniezachować raczył. Jakoż ia woiewoda Wileński, maiąc z łaski nayiaśnieyszego króla imci Augusta trzeciego konferowane woiewodztwo Wileńskie, a widząc rzecz słuszną y sprawiedliwą, szlachetny magistrat Wileński, przy ich prawach, przywileiach y wolnościach, niczym one nie naruszaiąc, zachowuię. Punkta na zatrzymanie pokoiu y zgody miedzy iuryzdykcyami zamkową, woiewodzińską a mieyską, y ordynacye ichmościów panów antecessorów moich, woiewodów Wileńskich, z miastem Wilnem czynione, in integro approbuiąc przyimuię. Oraz od płacenia garncowego od beczek win węgierskich y innych wszelakich obywatelów y kupców Wileńskich, tam intra, quam extra moenia mieszkaiących, winem wszelkim handluiących, na prawo miesckie przysięgłych mieszczan y mieskie wolności maiących, in perpetuum uwalniam. Jakoż respektem myta targowego, alias podług dawnego zwyczaiu podużnego, chcąc one mieć w należytym porządku, stosuiąc się do antecessorów moich, woiewodów Wileńskich, dawnych ordinacyi, tak postanawiam: wielmożnemu imci panu podwoiewodziemu y ichmościom panom urzędnikom moim grodzkim Wileńskim zlecam y do wiadomości szlachetnemu magistratowi Wileńskiemu podaię, iż pilno zakazawszy wybierania w rynku po ulicach y bramach rzeczy, do wiktu należących, od tatar u ubogich ludzi, iarzyn y naymnieyszey odrobiny, iak było w złym zwyczaiu dotąd, lecz tylko od każdego wozu z iakimkolwiek towarem, w rynek przybyłym, gotowym groszem, iak ordynacye y dawny zwyczay był, brać pozwoliłem, nie pretenduiąc żadnego półmiskowego, ani też naczyń żadnych, oprócz garnka iednego od woza garków przywoznych, excepto gancarzów mieszczan Wileńskich, od których nic niema być brano. Od koni, bydła, na targ przypędzonego, tym obyczaiem ma być brano, iak z dawnych czasów; iawkę też od kupców tylko cudzoziemskich przyiezdnych, przybyłych y mieyskiey wolności nie maiących, tudzież garcowe od wina beczek, podług dawnych zwyczaiów, ma być odbierano. Waruiąc to, że kupcy przysięgli mieszczanie Wileńscy, sub praetextu takowych swobod żadnych, ani przyiezdnych kupców, ani też tu handluiących, pod różnemi iuryzdykami mieszkaiących, prawa wolności mieyskiey nie maiących, ani na one przysięgłych ludzi ochraniać nie maią. Wielmożny imć pan podwoiewodzi, ode mnie ustanowiony, niczym tey moiey ordynacyi naruszać mocy nie ma y nie będzie miał, owszem in omnibus punctis et clausulis zachować powinien. Na co dla lepszey mocy y waloru podpisuię się y pieczęć przycisnąć rozkazałem. Pisan w Wilnie, roku tysiąc siedmsetnego trzydziestego szóstego, mięsiąca Maia trzydziestego dnia.

Apud quas literas ordinationis, praemisso modo ad acta oblatas, subscriptio manus circa sigillum sequitur talis: Michał xiąże Wiszniowiecki—woiewoda Wileński, hetman wielki wielkiego xięstwa Litewskiego. Susceptio autem oblatae tribunalitiae m. d. Lit. a latere istius ordinationis sequitur talis: Roku tysiąc siedmset trzydziestego szóstego, miesiąca Junii szóstego dnia, comparendo personaliter u sądu patron imć pan Michał Jeleński ten dokument ad ac-

ta trybunału głównego wielkiego xięstwa Litewskiego podał. Władyslaw Thadeusz Wańkowicz — starosta Brzeski, marszałek trybunału głównego wielkiego xięstwa Litewskiego; Stanisław z Burzyna Burzyński—instygator wielkiego xięstwa, deputat z woiewodztwa Smoleńskiego, pisarz trybunału głównego. Concordat cum actis: Zmiiowski, regent ziemski Wileński. Quae praesentes literae ordinationis, praemisso modo oblatae, sunt actis nobilis officii consularis civitatis Vilnensis insertae etc.

1737 г. Марта 16 дня.

Изъ книги № 5140, за 1737—1741 г., л. 133.

130. Жалоба Виленскаго купца Михаила Мейера на графа Остермана и др. русскихъ вельможъ, которые въ Москвѣ затормозили его дѣло съ русскимъ же купцомъ Поповымъ.

Виленскій купецъ и мѣщанинъ Мейеръ приноситъ жалобу по слѣдующему случаю: по порученію короля Мейеръ принялъ на себя подрядъ на поставку лосьихъ шкуръ для польскаго войска и заключилъ контрактъ съ русскимъ купцомъ Поповымъ на сумму 1,000 черв. злотыхъ; Поповъ, получивши эти деньги, былъ за что-то арестованъ и отправленъ въ Москву, за нимъ отправился и Мейеръ. Здѣсь пришлось Мейеру испытатъ чрезвычайныя трудности, лишенія и разоренія. Мейеръ обратился къ своему посланнику, тотъ отправилъ его къ Остерману, Остерманъ къ Ягужинскому, оба обѣщали пособить, но ничего не сдѣлали. Потерявши нѣсколько мѣсяцевъ времени Мейеръ возвратился назадъ и принялся за новыя торговыя операціи и вступилъ въ соглашеніе съ Потоцкимъ для провоза товаровъ въ Ригу по контрактамъ съ Рижскими купцами. На несчастье, Могилевская губернія отошла къ Россіи и Мейеръ опять столкнулся съ тѣми же лицами; онъ поѣхалъ на этотъ разъ въ Петербургъ, израсходовалъ очень много денегъ и возвратился въ Вильну ни съ чѣмъ. Вотъ причины, заставившія Мейера подать въ магистратскій судъ жалобу.

Sabbatho ante dominicam secundam quadragesimae, die decima sexta mensis Martii, anno Domini millesimo septingentesimo trigesimo septimo.

Coram nobili officio consulari Vilnensi actisque eiusdem praesentibus comparens personaliter spectabilis dominus Michaël Meier, mercator et civis Vilnensis, quam solenissimam obtulit protestationem, polonico idiomate parato scripto praeconceptam, cuius de verbo ad verbum rescribendo contenta, sequitur tenor estque talis:

Żałował y solenną zanaszał manifestatią sławetny pan Michał Meyer, kupiec y obywatel miasta iego królewskiey mości Wilna, na iaśnie wielmożnego imci pana An-

drzeia grafa Ostermana, podkanclerza ministra primicialnego państwa Rossyiskiego, y innych ichmościów ministrów y assessorów, in complicitate z sobą będących, de nomine lepiey sobie wiadomych, mieniąc o to y w ten sposób: iż co w roku tysiąc siedmset dwudziestym dziewiątym, miesiąca Februaryi dziesiątego dnia, żaluiący protestant, iako handlami bawiący się człowiek, maiąc zlecenie, władzę y dane sobie pieniądze od nayiaśnieyszego pana króla imści polskiego Augusta wtórego, na potrzebę onegoż dla skupowania skór łosich na regimenta woyskowe, w Grodnie pod tenczas rezyduiącego, skontrahował z kupcem Taroubskim (?), Iwan Popow nazywaiącym się, który to akord, kontrakt piśmiennemi potwierdzili cyrcumscrypcyami, iż pomieniony kontrahent żaluiącemu aktorowi we trzy niedzieli założonego terminu w Smoleńsku dwa tysiące pięćset sztuk skór łosich obowiązał się y niezawodnie sporządzić y wystawić deklarował, na które expensa żaluiący delator, przy bytności wielmożnego imci pana generała - lieutnanta Dupre— gubernatora Smoleńskiego, obżałowanemu kontrahentowi kupcowi Taroubskiemu, Iwanowi Popowi mianowanemu, tysiąc czerwonych złotych wyliczył y wypłacił; lecz tenże wyż wyrażony kontrahent, niewiedzieć z iakowey przyczyny, racyi y okazyi (o którey żaluiący delator dobadać się dosyć y dowiedzieć się żadnym sposobem nie mógł y dotąd ieszcze nie może), będąc aresztem y kaptiwatią onerowany, do samey stolicy Moskiewskiey zaprowadzony, któremu podczas tego nieszczęśliwego procederu na fortunie circa siedmdziesiąt tysięcy rublów zabrano y konfiskowano. Dowiedziawszy się o takowym fatalnym akcie kontrahenta swego żaluiący querulant, a zabiegaiąc wcześnie nieszczęściu swemu, do Smoleńska iak nayprędzey pospieszył, gdzie na ówczas wyż wyrażonego generała - lieutnanta, Dupre nazywaiącego się, gubernatora Smoleńskiego, znalazł, który nie życząc szkody y damnifikacyi iakiey żaluiącego delatora szczerze radził, aby do samey stolicy pospieszył y swego domawiać się nie zaniechał; iakoż żaluiący delator, nic cale nie bawiąc się, z wielkim niebezpieczeństwem utraty życia swego, tamże przybył y do wielmożnego imci pana Lefort—rezydenta y posła nayiaśnieyszego króla polskiego, przy pokazaniu obligu vigore tysiąca czerwonych złotych danego y kontraktu z remonstracyą, co się stało, odezwał się. Który przelustrowawszy takowe dokumenta y cyrcumscrypcye, zważywszy wszytkie cyrcumstancye, sekretarza swego imci pana Müllera do obżałowanego wielmożnego imci pana grafa Ostermana zesłał y wszytkie postulata, vigore lustrowych dokumentów przez onego przekładał y satisfakcyi dopraszał się. Lecz obżałowany iaśnie wielmożny iegomość pan Osterman, lubo in favorem nayiaśnieyszego króla imci polskiego, tudzież rezydenta iegomości gołosłównie wszelką aplikacyę czynić deklarował, ale in realitate nic zgoła nie świadczył. Żaluiący zaś protestant, obviando damnis futuris, wszelkiey pilności swoiey dokładał, a dla pokazania słuszności y wielmożnemu imci panu Jagużyńskiemu—kabinetu ministrowi o wszytkich okolicznościach zaszłych doniosł, który przetrutinowawszy wszelką rzecz, nietylko sam kapitał, ale też y prowizyą, ztąd pochodzącą, oraz nakłady ze wszelkim ukontentowaniem wykierować deklarował, lecz takowe ichmości appromissye żadnego pomyślnego niemiały skutku y awantażu, owszem w protrakcyą y w prolongacyą cza-

su poszły, kiedy obżałowany ichmość zwykłym przysłowiem swoim *zafftra* żałuiącego protestanta zbywali, a także z niemałą stratą cały rok y dwa miesiące minęły, przy niemałych expensach y nakładach, żałuiący delator eodem tempore fatalny casus przypadł, że nayiaśnieyszy car Piotr wtóry niespodzianie umarł. Tandem, gdy nowa regnantka teraźnieysza nayiaśnieysza Iwanowna, imperatorowa rossyiska nastąpiła, żałuiący delator nie będąc ospały w swoim interesie, de novo swoie słuszne pretensye promowować y onych requirować zaczął. Iterum ministrowie, a in specie w. imć pan Lefort od czasu do czasu ten interes odkładowali y zwykłym swoim *zafftra* żałuiącego protestanta zbywali. Tandem poczęli radzić, aby te swoie pretensye żałuiący delator komu innemu zlecił deklaruiąc, że we trzy albo naydaley we cztyry niedzieli extradycyą skór łosich na granicy niemylnie uczynią y kontraktowi wszelką satisfakcyą wypełnią. Żałuiący protestant powolnie rady słuchaiąc, swe kommissye i.-w. i. p. Wibanowiczowi—generałowi, tudzież kupcowi Ziblinowi zlecił, a tym czasem do Wilna odiachał, gdzie na ówczas imci pana sekretarza iego królewskiey mości Szlegiela znalazł y o wszytkim procederze, transakcyach y tergiwersacyach w Moskwie zakroczanych, raport uczynił, interea sprowadzeniu skór łosich czekał, ale daremno, bo wszytkie deklaracye bez żadnego skutku in vanum poszły, z których przyczyn żałuiący protestant denuo z imć panem sekretarzem Szlegelem w roku tysiąc siedmset trzydziestym, dnia dwunastego Augusta, do stolicy Moskiewskiey iachać musiał, y ta powtórna iazda non sine periculo vitae była. Gdzie przecie szczęśliwie za pomocą Bożą przybywszy, antiquo modo et metodo przez supliki, tak u samego nayiaśnieyszego dworu, iako y u w. ichmć panów ministrów desideria swoie przekładał; lecz itidem sprawa w iak naydłuższą remotę y protrakcyą czasu poszła, że aż do roku tysiąc siedmset trzydziestego pierwszego, gdzie bawiąc się y wiktuiąc się żałuiący delator na tysiąc dwieście czerwonych złotych stracił, a po tak długich ciężkich tergiwersacyach z sekretarzem królewskim z ichmość panem Szlegelem, nic dobrego nie sprawiwszy, do Warszawy powrócić musieli. Gdzie za przybyciem naznaczona iest królewska kommissya, na którey po uczynieniu rigorose examinis et iudicii na żałuiącego delatora, ut brevibus verbis tota causa complectatur, przez publikacyą y promulgacyą kommissyiney decyzii nieodwłoczną nolens volens musiał uczynić satisfakcyą, kiedy całą summę ad cassam regiam de proprio wypłacił, salvo regressu do dochodzenia w Moskwie na kontrahencie wyż wyrażonym, de nomine Iwan Popów nazwanym, kupcu Tarubskim. Zaczym żałuiący delator, chcąc mieć recusionem, tak samey kapitalney summy y prowizyi, od niey należącey, oraz wszystkich poniesionych szkód y expensów, szukaiąc swey należności do iaśniewielmożnego imci pana grafa Potockiego—woiewody Bełskiego udał się, z którym z Warszawy iadąc do Rygi wielce obligowany był, od tego imci względem hrabstwa Horyhorek, przyległego rzece Dzwinie, dla spławienia y sprowadzienia różnych towarów do Rygi, gdzie z tamecznemi kupcami y obywatelami miał skontraktować, lecz y to infelici poszło eventu, gdyż niespokoyne woienne czasy nastąpiły. A tak z okazyi tych koniunktur, nayiaśnieysza imperatorowa rossyiska iaśniewielmożnemu imci panu grafo-

wi Potockiemu też same hrabstwo, Horyhorki mianowane, do siebie odebrała. A żałuiący zaś protestant, vigore poczynionych kontraktów y podpisu swego od panów mieszczan Ryskich, tanquam principalis debitor aggrawowany był, że nolens volens do Petersburga iachać y stawić się musiał. Gdzie za przybyciem, nie via iuris, sed via facti postąpiono, gdy obżałowany iaśniewielmożny imść pan graf Osterman, z okazyi dawnieyszego rankoru y ausyi ztąd pochodzącey, że żałuiący delator w wyż wyrażonych pretensyach swoich nie był satisfactus, ale owszem aggravatus, y że denuo przybywszy requirować począł, za to—non auditum, inconfessum nec iure victum, ale tylko szczegulnie z nieiakieyści invidyi, a iako maiący potencyę, moc, władzę y zwierzchność ministra primicialnego w roku tysiąc siedmset trzydziestym trzecim, dnia pierwszego Februaryi w ciężką incarcerował detencyą. Gdzie przy głodzie, chłodzie y wszelakiey niewygodzie wiele złego cierpieć musiał, iż gdyby prowidencya Boska nie konserwowała, dla iednego swądu śmiercią życie swoie zapewnie zapieczętował by. A co większa y nieznośnieysza, że nigdy audyencyi nie dawano y dawać niechciano, dla iustifikowania się ze wszytkich kalumnii y impetycyi in re intentatae nigdy nie byłych, denique nawet oficerom pod paeną knutów surowie zakazano, nikogo przypuszczać y ni s kim przestawać nie pozwolono; niby iakiego kryminalistę y excessanta cały rok y cztyry miesiące w ciężkich kaydanach więziono, męczono, dręczono, mordowano y pastwiono się, chcąc podobno przez tak nieznośną incarceracyą aby żałuiący protestant iak nayprędzey z tym się pożegnał światem. Które to żądzę boday by samym niewypełniły się skutkiem, gdyby czuyna niewinności defensorka opatrzność Boska przez poważne interpozycye y wielkich panów usilne instancye z tak ciężkiego więzienia nie podzwignęła y nie ewinkowała. Przy tym iednak w Petersburgu rok cały y cztyry miesiące w ścisłym areszcie żałuiący delator zostawać musiał. A komputuiąc wszystek czas kaptiwacyi półczwarta lata trwało, gdzie niewinnego y w niwczym nie przekonanego przez tak długi czas więziono y różnemi przykrościami mortifikowano, a po eliberacyi na usilne prożby żadnego paszportu nie dawano y dawać niechciano, y kancelaryi serio zakazano y zabroniono. Przy takowych aggrawacyach y oppressyach przez te wszystkie czasy szczególnie tylko trzy supliki względem pretensyi y niewinnie poniesionych aggrawacyi, za co tak enormes laesiones zaszły, ponieważ żadne delictum nic wyiawiło się, ani się pokazało, do kabinetu nayiaśnieyszey imperatorowey ieymości podano, lecz żadna do rąk samey nayiaśnieyszey imperatorowey ieymści nie doszła, gdyż obżałowany iaśniewielmożny imć pan graf Osterman, pod karą knutów Moskiewskich, aby żaden nie podawał, zakazał. Po oddaniu tedy onych, gdy się odezwał żałuiący delator do obżałowanego iaśniewielmożnego imści pana grafa Ostermana, upraszaiąc o wydanie delatora udanego cuiuscunque kriminału, aby mógł de illo iustifikować się y emundować, denique o zadość uczynienie pretensyi podanych, które żałuiącego delatora expostulacye obżałowany imć tym zawsze odbywał responsem, że w teraźnieyszych koniunkturach Polska siła kosztuie nayiaśnieyszey imperatorowey ieymości, więc żałuiący delator, nie słysząc pocieszney konsolacyi, cum maximo cordalio łzami zalawszy się, dochodzić musiał,

wiedząc bardzo dobrze, że nayiaśnieysza monarchini rossyiska, pani miłościwa, zwłaszcza nad ubogiemi upadłemi ludźmi, ile w tey okoliczności, że ta pretensya żałuiącego delatora nie iest priwatna, prostemu człowiekowi należąca, ale publiczna, do nayiaśnieyszego króla imci polskiego reguluiąca się. A tak żadnym sposobem żałuiący protestant nie był capax swoiey defendere oppressyi y remonstrować względem niewinnego udania oskarżenia uroszczonych, mniemanych, calumniose doniesionych, in reinvenitate nigdy niebyłych kriminałów, w czym do iustifikowania się omnis porta iustitiae occluseratur, zkąd żałuiący querulant nie tylko na fortunie, na honorze, na substancyi z całą familią upaść musiał, lecz y na zdrowiu wielki uszczerbek poniosł. Tych wszystkich krzywd, szkód, oppressyi y inconveniencyi forum, origo, motor obżałowany iaśniewielmożny iegomość pan graf Osterman został y dotąd ieszcze zostaie, który szczegulnie tylko z nieiakowegoś rankoru, ausii y nienawiści na zgubę y szkodę żałuiącego delatora, pozabierawszy kontrahenta onego, de nomine et cognomine Iwan Popów nazwanego, całą substancyą, nie do skarbu nayiaśnieyszey imperatorki ieymci, ale nie wiedzicć ad quos usus, na iaką potrzebę y dokąd applikował, a niechcąc restytucyi zabranych konfiskowanych dóbr Popowskich uczynić, a tym samym żałuiącego protestanta w sprawiedliwych onego pretensyach uspokoić, ukontentować, różnemi wymyślnemi sposobami narabiał, protestanta do wieczney zguby, ruiny, usiłuiąc przyprowadzić, iakoż w samey rzeczy przyprowadził y zgubił, kiedy załuiący protestant żonę, dzieci, gospodarstwo y handle swoie opuściwszy, wielekroć razy do stolicy Moskiewskiey, do Petersburga y do innych mieysc, dworów ieździć y expensować się musiał. A z okazyi takowego iezdżenia obżałowany iaśniewielmożny imć pan graf Osterman udał żałuiącego querulanta za zdraycę y szpiega francuzkiego, y pod tym pretextem wszystkie onego suppelectilia, papiery, dokumenta, pieniądze zabrano, samego w areszt wzięto, kaptiwowano, żołnierzy ad maius opprimendum przydano y przystawiono, pod ciężką kustodią morzono, przez co żałuiący protestant nie tylko przez lata cztyryroczne disgusta cierpiał, znaszał, ale y niemałe wydatki spendować musiał; a na ostatek przy ciężkim y nieznośnym więzieniu przydanych żołnierzów wiktować y sustentować musiał. Które pretensye y wydatki zkomputowawszy w regestr kładzie y pretenduie satisfakcyi y nagrody, a to naprzód: według obligu y kontraktu uczynionego z kontrahentem, de nomine et cognomine Iwan Popów mianowanym, w roku tysiąc siedmset dwudziestym dziewiątym, miesiąca Februaryi dziesiątego dnia, w Grodnie postanowionego, czerwonych złotych tysiąca na skupienie skur łosich, temuż kontrahentowi danego, od roku tysiąc siedmset dwudziestego dziewiątego, aż do roku tysiąc siedmset trzydziestego siódmego roczney prowizyi od siedm lat czerwonych złotych siedmset, od roku tysiąc siedmset dwudziestego dziewiątego aż do roku tysiąc siedmset trzydziestego pierwszego, dwa razy iadącemu do stolicy Moskiewskiey, na różne wydatki wyszło czerwonych złotych tysiąc dwieście; przy kaptiwacyi wzięto zegarek brilliantami osadzony, a łancużek drogiemi kamieniami także osadzony, iedno z drugim czerwonych złotych pięćset, tabakierę złotą z portretem nayiaśnieyszey Imperatorowey ieymci rossyiskiey wzięto valo-

ris czerwonych złotych sto dwadzieście, woreczek iedwabny z gotowemi pieniędzmi wzięto, w którym było czerwonych złotych sto dziewięćdziesiąt pięć, pierścień ieden z dziewięcią dyamentami brilliantami, kosztuiący czerwonych złotych dwieście, kołdrę, pościel z poduszkami wzięto, które ogułem wszytkie kosztuią czerwonych złotych dziesięć, trzy pary panczoch iedwabnych, precii czerwonych złotych sześć, tabakierę śrebrną kosztuiącą czerwonych złotych dziewięć, chusty białe zabrane naymniey taxuią się czerwonych złotych dwadzieście pięć, za wina antałów węgierskiego szesnaście, w Rydze y w Petersburgu podczas aresztu zepsawanego y zginionego, każdy antał kosztuiący po czerwonych złotych pięćdziesiąt, czyni czerwonych ośmset. W niebytności żona delatora w Wilnie będąca w ciężkiey chorobie y paroxizmie zostaiąca, bez żadney kompassyi y miłosierdzia, dwudziestu żołnierzów Moskiewskich na kwaterze wiktować musiała, kiedy tak na wiktowanie, iako y przez rabowanie, zabranie różnych rzeczy, ponosi szkody żałuiący protestant na czerwonych złotych dwieście. Ratione dłużników swoich różnych, z których iedni poumierali, a drudzy do nieszczęścia, ubóstwa, penuryi przyszli, przez co żałuiący protestant na czerwonych złotych dwa tysiące trzysta szkody ponosi. Pod czas kaptiwacyi, incarceracyi y aresztu na wikt y na różne inne expensa wydatki wyszło czerwonych złotych siedmset. Pod czas teyże nieszczęśliwey kaptiwacyi y incarceracyi trzy blankiety iaśniewielmożnego imci pana grafa Potockiego — woiewody Bełskiego, zginęły. Wszytkie te tedy szkody y wyżey specyfikowane straty żałuiący protestant, a z okazyi obżałowanego iaśniewielmożnego imci pana grafa Ostermana stałe y pochodzące, w komput zebrane, czynią in summa czerwonych złotych siedm tysięcy dziewięćset sześćdziesiąt pięć. O co wszytko żałuiący protestant, manifestuiąc się, naypierwiey przed Bogiem y przed światem w nieznosney swoiey krzywdzie, szkodzie y w zgubie fortuny, w uszczerbku zdrowia, ante omnia ad refundendum et exolvendum siedmiutysięcy dziewięciuset sześciudziesiąt pięciu czerwonych złotych, do rewokowania zadanych sobie kalumnii, inwektywy, napaści, a względem detencyi, incarcerowania, więzienia, głodem y chłodem morzenia y innych udziałanych inkonweniencyi, exorbitacyi, szczegulnie tylko z rankoru y inwidyi, zawziętości pochodzących, salvum ius dla dochodzenia sprawiedliwości y należytey satisfakcyi z obżałowanym iaśniewielmożnym i. panem grafem Ostermanem, ubi de iure competierit. Ratione zaś złamania kontraktu, niedotrzymania obligowych obowiązków y warunków, co prawo pospolite będzie kazało przysądzenia, także obwarowania tak securitatis zdrowia, iako fortuny, substancyi, do requirowania wszystkich krzywd y szkód, omni modo et metodo. In casu zaś zadość nieuczynienia wyżey wyrażonym pretensyom żałuiącego delatora omni iure et via, quae fieri potest, etiam repressaliarum (uti in aliis regnis permissum et concessum), swoiey należytości rekuperowania y ewinkowania y o to wszytko, co czasu prawa szerzey y dostateczniey dowiedziono będzie, salva tam in toto, quam in parte melioratione lub inney wyniesienia y do tey łączenia (si opus fuerit), dał tę swoią protestacyą żałuiący protestant do akt burmistrzowskich y radzieckich Wileńskich, proprio scripto sporządziwszy, ku zapisaniu y ingrossowaniu. Quae protestatio, praemisso modo facta, ad iustam expostulationem

spectabilis domini Michaëlis Meyer—mercatoris et civis Vilnensis, ad acta oblata et eisdem supra expressis actis nobilis officii consularis Vilnensis est inscripta et ingrossata. Scripta anno, mense et die ut supra.

1738 г. Апрѣля 28 дня.

Изъ книги № 5141, за 1742—1745 г., стр. 628.

131. Универсалъ Виленскаго воеводы Михаила Вишневецкаго о порядкѣ и благочиніи, которые должны быть соблюдаемы въ городѣ Вильнѣ.

Въ этомъ универсалѣ Виленскій воевода Вишневецкій доводитъ до всеобщаго свѣдѣнія, что въ видахъ благоустройства Вильны онъ рѣшился прекратить разныя злоупотребленія и завести подлежащій порядокъ; вслѣдствіе этого онъ доводитъ до свѣдѣнія магистрата, что прекращаетъ всѣ незаконныя пошлины, установившіяся вслѣдствіе революцій; требуетъ, чтобы евреи не подкапывались подъ христіанъ, но оставались подъ юрисдикціей замка; чтобы горожане наблюдали за чистотой улицъ и домовъ, тишиной и спокойствіемъ и вообще содѣйствовали экономическому и нравственному благосостоянію города.

Feria quarta ante festum corporis Christi, die decima secunda mensis Junii, anno Domini millesimo septingentesimo quadragesimo tertio.

Coram nobili officio consulari civitatis s. r. m. metropoli Vilnensi actisque eiusdem praesentibus comparentes personaliter nobiles domini Paulus Duchowicz—consul Vilnensis et Casimirus Niemonowicz — notarius honoratae communitatis mercatoriae Vilnensis, praesentes literas universales, nobili magistratui et toti civitati Vilnensi a celsissimo principe Michaële Servatio Wiszniowiecki—palatino Vilnensi datas, salvas et illaesas, in authentico scriptas, manu eiusdem celsissimi principis Wiszniowiecki—palatini Vilnensis, subscriptas sigilloque eius proprii stemmatis communitas, cum introfusius contentis ad acta obtulerunt. Quarum literarum, praemisso modo oblatarum, de verbo ad verbum rescribendo contenta, tenor sequitur estque talis:

Michał Serwacy Korybut xiąże na Wiszniowcu y Zbarażu Wiszniowiecki—woiewoda Wileński, hetman wielki wielkiego xięstwa Litewskiego, Gliniański, Wołkowyski, Wilkiski etc. etc. starosta. Wszem wobec y każdemu zosobna, komu by o tym wiedzieć należało y dostało się, mianowicie iaśnie oświeconym, iaśnie wielmożnym w Bogu nayprzewielebnieyszym, iaśnie wielmożnym ichmości panom senatorom duchownym y

świeckim, dignitarzom, urzędnikom ziemskim, grodzkim, rycerstwu, szlachcie, obywatelom, tak woiewodztwa Wileńskiego, iako y innych woiewodztw y powiatów wielkiego xięstwa Litewskiego, moim wielce mościwym panom y braci. Po zaleceniu usług moich braterskich, także wszelkiey kondycyi y stauu ludziom, do miasta tuteyszego iego królewskiey mości stołecznego wielkiego xięstwa Litewskiego Wilna przybywaiącym, przy ofiarowaniu powolnych chęci moich, oznaymuię: iż gdy mi naiaśnieyszy król imć pan miłościwy, konferowawszy dobrotliwie preeminencyą woiewodztwa Wileńskiego, omnem adiunxit iurisdictionem, concommitantem władzę moię y dyspozycyą w woiewodztwie Wileńskim et in hac metropoli wielkiego xięstwa Litewskiego, w mieście swym Wilnie, vigore dawnych praw y konstytucyi całey rzeczypospolitey de lege positiva mnie concernentium, commisit, oraz nie tylko świętą sprawiedliwość przez siebie y urząd móy grodzki Wileński sitientibus, onę praestando administrare, ale też wszelki porządek w tym stołecznym mieście ustanowić y obstalować zupełną moc (sic disponentibus legibus, immunitatibus, praerogativis, od rzeczy pospolitey temu urzędowi memu woiewodzińskiemu collatis et ex antiquo usu ac continua praxi debitis) conferre raczył. Zaczym, z takowey obligacyi y powinności urzędu mego, inhaerendo przytym dawnym zwyczaiom, prawom, przywileiom, tak nayiaśnieyszych królów ichmościów polskich, iako ordynacyom iaśnie wielmożnych ichmościów panów woiewodów Wileńskich, antecessorów moich, nic nowego nie stanowiąc, lecz to tylko, co ex orbito legum per revolutiones et calamitates temporum wypadło, ad debitam przywodząc regulam y w czym abusive deviatum, ad bonum reducendo ordinem, donoszę: nayprzód, ażeby tak tu permanentibus, iako też przybywaiącym ad emptibilitates vel vendibilitates cunctorum necessariorum wszelkie ubespieczenie od wymyślnych y prawem zakazanych w rynku, bramach, ulicach y wszelkich mieyscach depaktacyi y exakcyi było. nie tylko targowe, zamkowe, brukowe, bramne (nad dawny zwyczay y przyzwoitość per abusum w zamierzone czasy wybierać, nie co wzwyczaione) moderuiąc y wszelkiego zdzierstwa, szarpaniny, po wozach szperania zakazuiąc, aby pomienione prawne tributa nie więcey, tylko podług dawnych zwyczaiów y ordynacyi woiewodzińskich wybierano, serio przykazuię. Potym, miary y wagi ażeby sprawiedliwie według statutu były wymierzone y ustanowione, pod pieczęcią moią woiewodzińską, urzędowi memu grodzkiemu Wileńskiemu, signanter wielmożnemu imci panu podwoiewodziemu zlecam y wszelkie z szlachetnym magistratem Wileńskim, in bona cointelligentia obchodzenie się y zachowanie się more antiquo, usitatae praxis et praescriptionis, sine convulsione iuryzdyk, koło dozoru dobrego porządku et in pretiis rerum determinandis rekomenduię. Oraz każdego przy prawach, wolnościach y przywileiach królewskich conserwuię, tak ażeby każdy stan, intra cancellos powinności swych zachowuiąc się, obrzędy y zwyczaie swe ad executionem przywodził. Chrześcianie aby w niczym circumskripcyi swych handlów nie przestępowali. Żydzi, do iedney tylko władzy woiewodzińskiey y iuryzdykcyi urzędu grodzkiego należący, aby pod pretextem iakowych protekcyi nad punkta ustaw y

opisanie, miedzy magistratem y wszytkiemi cechami z iedney, a miedzy żydami, synagogą y całym kahałem z strony drugiey, przez woiewodów, antecessorów moich, tudzież kommisarzów, od królów panów y całey rzeczypospolitey do tego miasta stołecznego destinowanych, dostatecznie opisanych, nic sobie nie pozwolaiąc, w handlach wszelkich chrześcianom nie przeszkadzali, aby w rynku, ani po ulicach chrześcian nie podkupowali, na mieszkanie w rynek, ani przed kościoły nad dawne opisanie ulic nie cisneli się, ludzi loznych, hultaystwem bawiących się, nie przechowywali, domy y szynki wcześnie przed nocną porą dla postrzegania hałasów, piiatyk y kradzieży zamykali, ulice y kamienice czyścili, bruki na ulicach przed mieszkaniami y kamienicacami swemi poprawowali, przykazuię. A że w rynku różne dzieią się exakcye, rybakom, przekupkom y innym przedaiącym quaevis victualia y iarzyny, nad wyraźne zakazanie novella lege od tych, którzy pod pretextem straży ceł rzeczypospolitey, iego królewskiey mości pilnuiący skarbowych prowentów, nad dawny zwyczay iakoweś daniny półmiskowe wybieraią, także y od tych, którzy, pod imieniem instygatorskim takież daniny półmiskowe od iarzyn y ryb, a pieniądze od wozów kupieckich, mimo inhibicyą surową, w teyże konstytucyi Warszawskiey ostatniey wyrażoną, pod czas przeszłych trybunałów wybierali, ażeby takowe abhinc nie działy się extorsionum abusus y żeby inusitatum genus exakcyi titulo półmiskowego ustało, urzędowi grodzkiemu Wileńskiemu seriam recommendo invigilantiam et animadversionem; rekurs hoc in passu od iaśniewielmożnego i. p. marszałka trybunału głównego wielkiego xięstwa Litewskiego, tak ad praesens hanc partem dignissime trzymaiącego, iako y przyszłych aby z władze swey hunc coërceat przez publiczne ogłoszenie ausum et insuetam licentiam. Co się zaś tknie walaiących się około miasta murów, nie mniey ruinuiących się bram, ruin, zawalania bruków z rynsztoków, do skopywania gruzów, z kamienic na ulice wyrzucania, gnoiów niewywożenia, y kominów niewycierania, także ludzi różnych handlem y szynkiem bawiących się, a żadney powinności do magistratu nie czyniących y mieyskiego przyimować niechcących, po pałacach y iuryzdykach niesłusznie proteguiących się, tedy w takowe dyskonweniencye ażeby urząd grodzki, praecipue wielmożny imć pan podwoiewodzi Wileński, uno z magistratem zenito weyrzawszy, podług nauki prawa statutowego y tak wielu konstytucyi opisania, w należyty regulamen y dawnieyszego porządku klubę wprawić y reducere usiłował, pilno zalecam. Oraz ażeby wszytkich ludzi handluiących, lub szynkiem bawiących się, od ciężarów mieyskich unikaiących, a prywatnie panoszących się do przyięcia mieyskiego adigere. Także do wywożenia gnoiów, naprawowania bruków y rur, do chędożenia kominów, niechowania hultaiów, do przestrzegania obrazy Bożey y nierządów, do uciszenia nocnych hałasów necessitować y przez publiczne w rynku, et in aliis locis solitis, ogłoszenie trąbą ku wiadomości wszytkim podać, nieposłusznych winami pokarać, nakoniec przez zapozwanie ad instantiam instigatoris, na roczki contravenientes, takowych władzy mey woiewodzińskiey mianowicie tych ichmościów, którzy przed pałacami, kamienicami, klasztorami bruków y rur nie chcą

naprawować, na ludziach lóznych win y exekucyi urzędowych extendować, niedopuszczaiąc (permissa iednak każdemu per dignitatem et honorem innotescentiali cum omni veneratione ob denuntiatione) stimulare y skutecznie przywieść usiłował, insinuo. Przytym, ponieważ kupcy postronni z różnemi towarami z miey różnych, etiam z zagranicy do Wilna przybywszy, po pałacach, kamienicach, nawet po klasztorach latitando od płaty, magistratowi y kupieckiey izbie należącey, unikaią, tedy takowych, iako przybyłych gości wielmożny imć pan podwoiewodzi disiudicare et ab ulterioribus abusibus arcere conabitur, absque ullo praeiudicio et gravamine tuteyszym kupcom. Także aby gancarze tuteysi żadney nie ponosili ni od kogo grabieży, w rynku praecustodire invigilabit. Denique cokolwiek ieno ex munere władzy woiewodzińskiey y urzędu podwoiewodzińskiego do należytego porządku z magistratem Wileńskim regulować się powinno, to wszytko ażeby urząd grodzki Wileński, una cum magistratu do exekucyi ex vinculo powinności swey przywodził y tego wszystkiego, co się wyżey wyraziło, quam accuratissima postrzegać vigilantia obliguiąc. Dla lepszey twierdze ten móy generalny uniwersał przy pięczęci ręką mą podpisawszy, pieczęć przycisnąć rozkazawszy, in lucem wydać y po mieyscach publicznych publikować, nec non po bramach kościelnych y mieyskich publicae notitiae ogłosić intymuię. Działo się w Wilnie, roku Pańskiego tysiąc siedmset trzydziestego ósmego, dnia dwudziestego ósmego Aprilis.

Apud quas literas universales, praemisso modo ad acta oblatas, subscriptio manus circa sigillum sequitur talis: Michał xiąże Wiszniowiecki—woiewoda Wileński, hetman wielki wielkiego xięstwa Litewskiego. Quae praesentes literae universales, praemisso modo oblatae, sunt actis nobilis officii consularis civitatis Vilnensis insertae.

1738 г. Октября 6 дня.

Изъ книги № 5140, за 1737—1741 г., л. 420—423.

132. Инструкція, данная войтомъ, бурмистрами и цѣлымъ Виленскимъ магистратомъ депутатамъ, отправляемымъ на сеймъ въ Варшаву.

Виленскій магистратъ даетъ своимъ посламъ на вальный сеймъ въ Варшаву инструкцію слѣдующаго содержанія:

1) Послы, по заявленіи королю вѣрноподданническихъ чувствъ горожанъ г. Вильны и высокаго почтенія разнымъ сановникамъ, должны домогаться, чтобы право голоса было предоставлено имъ послѣ пословъ Краковскихъ;

2) домогаться, чтобы городскія каменицы пользовались льготами, предоставленными имъ конституціями разныхъ лѣтъ, и чтобы городскіе ревизоры не вымогали съ горожанъ большихъ и очень обременительныхъ поборовъ;

3) выразить глубокое неудовольствіе горожанъ противъ трибунальскаго поручика и инстигатора, которые ежегодно берутъ съ горожанъ много сукна на трибуналъ, дѣлятъ его потомъ между собой по окончаніи его засѣданій, а въ слѣдующемъ году берутъ новое;

4) домогаться, чтобы дома городской юрисдикціи на предмѣстьяхъ были освобождены отъ постоевъ разныхъ должностныхъ лицъ, прибывающихъ въ Вильну для трибунальскихъ засѣданій, а трибунальный поручикъ не притѣснялъ горожанъ привлеченіемъ ихъ къ разнымъ противозаконнымъ повинностямъ;

5) домогаться, чтобы лицамъ духовнымъ былъ воспрещенъ переводъ своихъ каменицъ подъ юрисдикцію земскую, такъ какъ магистратъ имѣетъ своихъ каменицъ не болѣе 30, чего слишкомъ недостаточно для помѣщенія трибунальскихъ судей;

6) домогаться новаго подтвержденія выдачи 8,000 зл., ассигнованныхъ Варшавской конституцiей на исправленіе городскихъ укрѣпленій;

7) просить рѣчь-посполитую объ увольненіи Виленскихъ горожанъ отъ подымной подати;

8) употребить всѣ усилія, чтобы воспретить жидамъ открывать новыя лавки, вторгаться въ каменицы, заниматься разносной торговлей по монастырямъ и частнымъ домамъ; чтобы уничтожены были новые декреты вопреки уже постановленнымъ ассесорскимъ судомъ.

9) о невмѣненіи въ вину Виленскому магистрату освобожденія одного арестанта изъ тюрмы, осужденнаго гродскимъ судомъ на смертную казнь, такъ какъ объ этомъ приговорѣ магистратъ въ теченіи года не получалъ бумаги, а арестантъ распухъ отъ голода и холода.

Feria quarta post festum nativitatis b. v. M., die decima mensis Septembris, anno millesimo septingentesimo trigesimo octavo.

Nieustaiącą ikmć, pan nasz miłościwy, czułością y oycowskim swoim stawaniem bono publico y obradam rzeczy-pospolitey publicznym, dla zachowania y utrzymania internae et externae securitatis cum dispendio zdrowia swego prodesse raczy, a żądzę expectantium ukontentować usiłuie, którego na tronie diuturnum faciat Deus et maiestas sit metuenda hostibus, veneranda vicinis.

Przybywszy suffragante Dei gratia ichmć

panowie posłowie miasta Wilna iego królewskiey mości do Warszawy na seym, omni studio et sedulitate o audyencyą do iego królewskiey mości, pana naszego miłościwego, starać się powinni będą et oportunitate temporis maiestatowi iego królewskiey mości, pana naszego miłościwego, wiernego poddaństwa y posłuszeństwa z naypokornieyszą adoracyą uczynią contestationem, supplicuiąc do nayiaśnieyszego monarchy, iako ad directum miasta dominum, o protekcyią praw, wolności y iurisdikcyi swoiey maydeburskiey konserwacyią.

Po obraniu iaśniewielmożnego iegomości pana marszałka poselskiego y uspokoieniu omnium ordinum solennitatis, gdy izba poselska ad osculum iego królewskiey mości victricis manus ex thurno przystępować będzie, aby po posłach miasta Krakowa, pro honore et gloria miasta Wilna, ichmość panowie posłowie z przystoynym przygotowieniem się accedere chcieli.

Tandem należytą iaśnie oświeconym, iaśniewielmożnym ichmość panom senatorom, marszałkom, poselskiemu et utriusque gentis kanclerzom, podkanclerzom, iako protektorom miast, wielmożnym ichmć panom posłam z woiewodztw, powiatów y ziem reprezentowawszy weneracyią, upraszać iak naypokorniey, ażeby desideria vigore constitutionis 1718, 1724, 1726 miastu Wilnowi ad proponendum zachowane, promowowane y do constytucyi inserować raczyli, pilnie starać się maią.

Konformuiąc się do dawnieyszych konstytucyi roku 1645—1667 folio 15, napisaney, naybardziey do konstytucyi pacificationis seymu roku 1717, titulo immunitatis miast, wielmożnych ichmć pp. sędziów, na trybunał główny wielkiego xięstwa Litewskiego obranych y ichmość panów rewizorów circumscribere, aby kamienice, maiąc ex officio sobie z grodu naznaczone, propria auctoritate et sine scitu grodu Wileńskiego po kilka kamienic, niezabierali y nie zapisywali, y w kamienicach tychże stanownych y przypisnych przyiacioł swoich y agentów, cum praeiudicio gospodarzów, nie stanowili, lecz tylko iedną się z exdywyzyi grodowey assygnowaną kontentowali. Także wielmożni ichmość panowie rewizororowie, e medio prześwietnego trybunału w. x. Lit. naznaczeni, na rewizyią kamienic w mieście dla wygód swoich uczynioną, konsolacyi od miasta, z wymaganiem y potentią sędziowską, prawem zakazaney, ullo titulo sub paenis według konstytucyi koronney novellae legis anni 1726 circumscribendis, nie przedawali y nie usurpowali.

Wyrażą ciż ichmość panowie posłowie nasi, iakie gravamen et praeiudicium od ichmość panów porucznika chorągwi trybunalskiey y instygatora magistrat Wileński ponosi, że sukna na stoły sądowe trybunalskie, per executionem co rok uwolniwszy żydów, którzy przed tym dawali, biorą, y też sukna po skończonym trybunale, nie daiąc do konserwacyi magistratowi Wileńskiemu, między sobą dzielą się, w tym circumscripcyi quam urgentissime supplikować maią.

To też doniosą, że ichmość panowie officyalistowie y chorągiew trybunalska na przedmieściach iurisdikcyi maydeburskiey, wielą dawnemi constytucyami od stacyi y lokacyi żołnierskich libertowaney, do konstytucyi pacificationis seymu 1717, cum convulsione iurium sub titulo „disciplina militaris“ fol. 4. subreptitie wlazszy, co rok lokuie się, a przed tym ante constitutionem pacificationis, u żydów ta chorągiew assy-

stuiąc trybunałom wielkiego xięstwa Litewskiego lokowała się y subsistencyią miała; ażeby przedmieścia y iuryzdyki iego królewskiey mości maydeburskie były uwolnione, a do żydów tęż chorągiew assistuiącą trybunału wielkiego xięstwa Litewskiego na lokacyią transportowano.

Tenże iegomość pan porucznik chorągwie trybunalskiey przedmieszczan ubogich uciemięża, różnemi czasy konie biorąc proprio motu na posyłki swoiey inne czynić każe sobie obsequia.

Wiele tak duchownych, iako świeckich osób ogłosiło się y niektórzy do instrukcyi inserowali, że swoich kamienic dwory, pod iuryzdyką iego królewskiey mości maydeburską sytuowane, usiłować będą libertować y prawu ziemskiemu per constitutionem incorporować, a przez takową libertacyą całeby iuryzdyka mieyska zniszczeć tak dalece musiała, że dla wielmożnych ichmość panów sędziów na trybunał główny wielkiego xięstwa Litewskiego, ex officio na stancye nie wystarczy, gdyż tylko teraz ledwie trzydzieście kamienic mieyskich, y tych szczupłych nadruynowanych nayduie się, w tym invigillabunt et tenebuntur proponere privatim et publice, ażeby ad normam miasta Grodzieńskiego kamienice puste, in ruderibus zostaiące, praevia taxatione, y place także puste dla wielmożnych ichmość panów deputatów na trybunał wielkiego xięstwa Litewskiego semel pro semper na woiewodztwa y powiaty wydzielone były.

Otrzymawszy ex singulari gratia et compassione nayiaśnieyszego króla iegomości, pana naszego miłościwego, privilegium confirmationis na staromytną wolność in virtute przywileiów, od nayiaśnieyszych monarchów antecessorów miłościwie nadanych, et in fundo constitutionis 1578 fol. 355 y dekretów oczewistych kommissarskich 1688, dnia 23 Apryla, cum approbatione za ś. p. króla iegomości Jana trzeciego pod rokiem 1689, dnia 28 Marca, którym lubo od płacenia cła swoiego król iegomość, pan nasz miłościwy, kupców Wileńskich uwolnił, iednakże ichmość panowie pisarze y administratorowie tegoż cła starego, na one nic nie respektuiąc, biorą; w czym iako naypokorniey supplikować do maiestatu iego królewskiey mości ichmość panowie delegaci tenebuntur, aby uniwersał z kancellaryi swoiey nayiaśnieyszy pan nasz miłościwy do iegomości pana Fleminga—generała artyleryi wielkiego xięstwa Litewskiego y administratora, pisarzów, dependentów na starym cle iego królewskiey mości zostaiących, wydać raczył, ażeby od kupców Wileńskich pomienionego płacenia non exigent.

Ponieważ wielkie na komorach wszystkich dzieią się depaktacye, że kwitowe nad słuszność, mimo konstytucie dawnieysze, mianowicie 1717, po kilkunastu y kilkadziesiąt talarów bitych od kupców pro libitu suo wyciągaią, nie biorąc za cło polskiemi złotemi, lecz rachuiąc na cła nowopodwyszonych y aukcyi subsidiorum tynfami, na starym cle iego królewskiey mości pięć szostaków bitych za złoty ieden polski, nie zachowuiąc się według instruktarza iaśnieoświeconego xięcia iegomości Czartoryskiego, na tenczas podskarbiego wielkiego xiędza Litewskiego, na szelągi z litewskich groszy w dawnych instruktarzach wyrażonych roku 1705 wyrachowanego, ażeby odtąd determinate konstytucyą opisano, quam maxime curabunt.

Maiąc nayiaśnieysza rzecz-pospolita nad miastem Wilnem compassyią, a chcąc onę

mieć in meliori statu, za zgodą wszytkich stanów konstytucyią confoederationis generalis Varsaviensis summę złotych 8000 ze skarbu wielkiego xięstwa Litewskiego na reperacyią murów mieyskich naznaczyła, ale że exolucyia oney non effectuatur, więc suplikować, aby constitutione novellae legis konfirmowano było ex consensu omnium ordinum, ichmość panom delatorom incumbit.

Znaszaiąc woiewodztwa y powiaty intuitu kommissyi generalney, w Grodnie odprawioney, onus podatku podymnego z dóbr ziemskich, szlacheckich na królewszczyzny transportować, decreto commissionis generalis decisum est. Przeto aby miasto iego królewskiey mości Wilno od podatku tegoż podymnego y innego uchwalenia, ex quo insimul z ziemskiemi dobrami z uciemiężeniem ubogich ludzi y zruinowaniem iuryzdyki mieyskiey, dotąd podymne wypłacało, uwolnione było, należy invigilare.

Sprawy tak ex actoratibus, quam realibus w sądach assesorskich, tak z duchownemi, iako y świeckiemi osobami wpisane y za mandatami intentowane, magnae animadversationi ichmość panów posłów committuntur. Oraz obligantur, ichmość panów patronów upewnić y consilium solidum we wszelkich sprawach, in virtute dokumentów z ichmciami in defensionem miasta uczyniwszy, progredi, a mianowicie z żydami aktorat promowować y u iaśniewielmożnego iegomości pana kanclerza wielkiego wielkiego xięstwa Litewskiego, nayosobliwszego protektora miasta, reconciliare respectus, ażeby dekretem obwarowano, a data decreti assesorialis, ażeby żydzi fort nie wybiiali, kramów nierestawrowali, do kamienic, klasztorów y domów sukień, materyi y żadnych towarów nie nosili, ani przedawali, pod zabraniem onych towarów na ratusz, nullo obstante impedimento. W czym pilnie curam imponere ichmość panowie delegaci powinni będą.

Ciż żydzi, uti fertur, confirmationem prorogationis swoich przywileiów sub - et obreptitie z miastem Wilnem uczynione, contra pacta y przeciw dekretom oczewistym relacyinym iego królewskiey mości ex seriis partium controversiis ferowanym, maią starać się u iego królewskiey mości, pana naszego miłościwego, otrzymać, która iako przeciwna prawu, aby nie była pieczętowana w obudwych kancellaryiach, wcześnie ichmość panowie posłowie zabieżeć powinni będą.

Denique ieżeliby obiekcya była o degradowanym Kucharlaiu ex clericatu, którego sąd grodzki Wileński, za odesłaniem od sądu konsystorskiego, ad paenam capitis osądził y osadziwszy ad executionem dekretu, iegomość pan iustygator roczkowych sądów nie przywiodł, potym w kilka niedziel privatim, inscio advocato, ante quam iudice actionum criminalium, ex magistratu civili do więzienia wtrącił ratuszowego, recusante custode carceris gwałtem ktoś osadził y bez żadnego pokazania nikomu na tego Kucharlaia dekretu, który więcey roku będąc osadzony, nemine instigante, od głodu y chłodu opuchał, tandem w niebytności stróża ex carcere uszedł y niemały czas, ut ferebatur, błąkał się po mieście, wiedząc o tym iegomość pan instygator roczkowy, connivendo z Wilna dopuścił migrare, którego ani imć pan wóyt, ani magistrat, nie maiąc communicationem dekretu, ani instantiam instigatoris, paena capitis nie mógł punire. Ex qua occasione

nulliter personas magistratenses winować należy, bo było by to przeciwko przywileiom exemptionis constitucii 1611, folio 27.

Caetera czułey activitati et dexteritati ichmość panów delegatów committuntur.

1740 г. Октября 11 дня.

Изъ книги № 5141, за 1742—1745 г., стр. 294.

133. Свидѣтельство Витебскаго магистрата, выданное Витебскому же купцу Галузѣ, отправляющемуся на жительство въ г. Вильну.

По просьбѣ Витебскаго купца Галузы, отправляющагося на жительство въ г. Вильну, послѣ убіенія *архіепископа Кунцевича*, и опасавшагося встрѣтить какъ на дорогѣ, такъ и въ новомъ мѣстожительствѣ какія нибудь непріятности для себя, какъ Витебскаго мѣщанина и купца, Витебскій магистратъ выдаетъ ему настоящее удостовѣреніе въ томъ, что онъ дѣйствительно Витебскій мѣщанинъ, начиная съ прадѣдовъ, что предки его оказали городу весьма много важныхъ заслугъ, жертвуя своими капиталами и имуществомъ для общественной пользы, какъ послѣ пожаровъ, моровыхъ повѣтрій, такъ и послѣ непріятельскихъ нашествій.

Feria secunda in crastinum post dominicam decimam tertiam post Pentecosten, die vigesima secunda mensis Octobris, anno Domini millesimo septingentesimo quadragesimo secundo.

Coram nobili officio consulari Vilnensi actisque eiusdem praesentibus, comparens personaliter nobilis dominus Lukas Haluza—negtiator, civis Vilnensis, sanus mente et corpore existens, praesentes literas testimoniales in rem et personam sui servientes, a nobili magistratu Vitebscensi datas, sigillis publicis duobus eiusdem civitatis et illustrissimi advocati munitas, manibusque tam illustrissimi advocati, quam totius magistratus Vitebscensis subscriptas, salvas, illesas, cum introfusius contentis, propter aeviternam rei memoriam et notitiam successorum suorum ad acta obtulit. Quarum, praemisso modo oblatarum, de verbo ad verbum rescribendo contenta, tenor sequitur estque talis:

Marcian Michał z Kozielska Ogiński, woiewoda y wóyt Witebski etc., lantwóyt, burmistrze, raycy, ławnicy, cała rada magistratu miasta iego krolewskiey mości Witebska. Wszem wobec y każdemu zosobna, komu by o tym wiedzieć należało, donosiemy do wiadomości, iż oddaliwszy się z Witebska w dalszy kray z młodych lat swoich na służbę przyzwyczaić się do handlów kupieckich doskonalszych, szlachetny pan Łukasz Haluza, mieszczanin y kupiec Witebski, z antenatów y przodków swoich Hałuzów

familiantów, od lat więcey półtorasta naysławetnieysi będąc kupcy w mieście Witebsku mieszkaiący, których przodków nieraz doznawało miasto dobroci y miłosierdzia, okupuiących od spalenia miasta przez nieprzyiaciela, swoim własnym kosztem salwuiąc miasto, także restauracyi de novo świątnic pańskich y dzwonów, zostaiący pomienieni panowie Hałuzowie w mieście Witebsku na różnych urzędach antiquitus radzieckich, ławnikowskich y mężami communitatis wszelką zwierzchność maiącemi, w kongressie kupieckim y niemało fortun, tak w samym mieście, domach, gruntach, polankach, słobodkach, maiętnościach, towarach, summach pieniężnych maiących, tak z dawnych czasów, iako y teraz trzymaiących; a ponieważ po wysłużeniu lat swoich utściwie y sprawiedliwie, zdarzyło mu się z opatrzności Boskiey w mieście stołecznym Wilnie owlężyć, supplikował do nas y całego magistratu Witebskiego o testymonium, aby onemu w odległości mieysca iakowey obiekcyi niesłuszney y dyshonoru nie było od ludzi postoronnych y niechętliwych. Więc my magistrat, będąc świadomi iako zdawna przed zabiciem błogosławionego *Jozefata*—arcybiskupa Połockiego y Witebskiego, tak y po zabiciu w regestra y instruktarze całego miasta kommissyine, od nayiaśnieyszego króla imci Władysława czwartego, pana naszego miłościwego, zesłane y illustrowane weyrzawszy, którzy Hałuzowie nie tylko wtedy, ale y dotąd w mieście mieszkaiąc, wszelkie onera civitatis y rzeczy pospolitey pełnili y pełnią, zostaiąc w niemałey kolligacyi całego miasta Witebska, za którym panem Łukaszem Hałuzą, od nas teraz w odległości zostaiącym, wielce upraszamy całego prześwietnego magistratu Wileńskiego, we wszelkich interessach y obiekcyach niesłusznych obstare iuste, iako za prawdziwym z dawnych czasów mieszczaninem Witebskim osiadłym, z dziadów, pradziadów y za prapradziadów. Dla lepszey tedy wiary wydaliśmy te testymonium nasze magistratowe prawdziwie, z podpisem rąk naszych przy pieczęci iaśnie wielmożnego imci pana woiewody y pieczęci mieyskiey ratuszney Witebskiey uprzywileiowaney. Pisan w Witebsku roku tysiąc siedmsetnego czterdziestego, miesiąca Oktobra iedynastego dnia.

Apud quas literas testimoniales, praemisso modo ad acta oblatas, subscriptiones circa duo sigilla sequuntur tales: Marcyan Ogiński—woiewoda y wóyt Witebski mp. Konstanty Żytkoski—lantwoyt y burmistrz Witebski mp. Gabriel Awierka—burmistrz Witebski mp. Hrehory Tarka—burmistrz Witebski. Jan Iholnik—burmistrz Witebski. Symon Hopsz — burmistrz Witebski. Michał Łappa — radzca Witebski mp. Jakub Litwinko — rayca Witebski. Theodor Zafatay — rayca miasta Witebska. Maciey Hałuza – radzca Witebski. Josip Markowski—radzca Witebski. Jakub Suchar—radzca Witebski. Paweł Łappa—ławnik Witebski. Serhiusz Lipko—ławnik Witebski. Tomasz Łappa—ławnik Witebski. Jan Haluza—ławnik Witebski. Quae praesentes literae testimoniales, praemisso modo ad acta oblatae, sunt actis nobilis officii consularis civitatis sacrae regiae maiestatis metropolitanae Vilnensis insertae, inscriptae ac insinuatae.

1748 г. Ноября 14 дня.

Изъ книги № 5142, за 1746—1749 г., л. 1693.

134. Привилегія короля Августа III, Виленскому аптекарю Кельху на открытіе аптеки въ г. Вильнѣ.

По ходатайству государственныхъ сановниковъ король Августъ III выдаетъ настоящую привилегію свѣдущему въ медицинскихъ знаніяхъ и опытному аптекарю Михаилу Кельху на право открытія аптеки, беретъ Кельха подъ свою королевскую протекцію и позволяетъ надъ аптекой вывѣсить королевскій гербъ.

Feria quinta ante dominicam reminiscere, die vigesima septima mensis Februarii, anno Domini millesimo septingentesimo quadragesimo nono.

Coram nobili magistratu Vilnensi in sessionem congregato, comparendo personaliter s. dominus Basilius Kończewski — patronus causarum, praesens privilegium serenissimi Augusti tertii, regis Poloniae et magni ducis Lithvaniae, domini nostri clementissimi, super servitoratum nobili domino Michaeli Kielch — apothecario civi Vilnensi, collatum, ad acticandum obtulit. Prout nobilis magistratus Vilnensis, cum ea, qua par est, reverentia, salvis tamen iuribus et privilegiis antiquis ac constitutionibus, civitati Vilnensi servientibus, nil quidquam illis, vel in minimo puncto derogando, dictum privilegium servitoratus, ad acta suscepit. Quarum literarum oblatarum, de verbo ad verbum rescribendo contenta, tenor sequitur talis:

August trzeci, z Bożey łaski król polski wielki xiąże Litewski etc. Oznaymuiemy tym listem przywileiem naszym, iżeśmy zwykli dla wygody naszey takie obierać do usług naszych subiekta, które osobliwą nauką in artibus, oraz umieiętnością y sposobnością gaudent, y onych aby tym pewnieysi byli w wykonaniu swey profesyi, łaską y protekcyą naszą ochraniać. Maiąc tedy od panów rad y urzędników naszych dwornych nam zaleconą szlachetnego Michała Kielcha in artibus medicando et pharmaceutica osobliwszą umieiętność et praxim, które przez czas niemały w mieście naszym stołecznym Wilnie z dobrą sławą y ukontentowaniem obywatelów exacte dotąd exercuit, tudzież notabile specimen, mentorum suorum urzędowi miasta naszego Wilna, in obsequiis civilibus, z wielką pilnością y wiernością peractis pokazał; przeto my tym listem przywileiem naszym, w protekcyą naszą pomienionego szlachet-

nego Kielcha, wespół z małżonką iego wziowszy, zasługę servitora y aptekarza naszego przyimuiemy, et in numerum servitorów naszych aktualnych inkorporuiemy, circa omnia iura et exemptiones, których drudzy servitorowie nasi używaią, zachowuiemy, tak, iż od daty tego przywileiu naszego ma przerzeczony szlachetny Kielch, sługa y aptekarz nasz, omnibus privilegiis et praerogativis, iako realny servitor nasz, cieszyć się y onych libere zażywać, pozwalaiąc y daiąc onemu zupełną moc y wolność, nie tylko w mieście naszym Wilnie obecnie mieszkaiąc, lecz też na każdym mieyscu rezydencyi naszey aulam nostram insequendi, et in eadem manendi, artem suam exercendi, bez żadney ni od kogo praepedycyi. Mieszkanie też onego rezydencyalne y aptekę od wszelkich impetycyi, wiolencyi, nayścia y tumultów proteguiemy, y herb nasz, pro maiori documento et valore, do teyże rezydencyi y apteki iego przybić pozwalamy. Co do wiadomości wszem wobec y każdemu zosobna podaiąc, dla lepszy wagi y waloru ręką naszą własną ten przywiley podpisawszy, pieczęć w. x. Lit. przycisnąć rozkazaliśmy. Działo się w Warszawie, roku Pańskiego tysiąc siedmsetnego czterdziestego ósmego miesiąca Listopada dnia XIV, panowania naszego XV roku.

Apud quas literas privilegii, praemisso modo oblatas, subscriptiones manuum circa sigillum sequuntur tales: Augustus rex. Servitorat szlachetnemu Michałowi Kielchowi — obywatelowi miasta naszego stołecznego Wilna. Felix Owsiany—czesznik Wołkowyiski, ikmci pieczęci wielkiey w. x. Lit. sekretarz mp. A tergo tenor sequitur talis: cancellariatu illustrissimi et excellentissimi domini Joannis Friderici, comitis in Kodeń, Dorohostaie, Czarnobył, Kopyły et Sapieżyn, Sapieha—supremi m. d. Lit. cancellarii, Brestensis, Gorzdoviensis, Propoyscensis capitanei. Sigillatum est in actis. Quae praesentes literae privilegii praemisso modo oblatae etc.

1753 г. Іюля 21 дня.

Изъ книги № 5144, за 1752—1753 г., стр. 1117.

135. Декретъ Виленскаго магистрата по дѣлу о Виленскихъ пекаряхъ.

Вслѣдствіе несогласія и раздоровъ, происходившихъ между пекарями по причинѣ отсутствія у нихъ цеховаго устава, Виленскій магистратъ предложилъ спорящимъ войти въ сношеніе съ Краковомъ или Гданскомъ, позаимствовать себѣ цеховой уставъ и ходатайствовать предъ королемъ объ его утвержденіи; а до разрѣшенія этого, магистратъ предписываетъ пекарямъ жить между собой мирно, по пекарскимъ обычаямъ, и не переманивать другъ у друга товарищей.

W sobotę dnia dwudziestego pierwszego miesiąca Julii, roku Pańskiego tysiąc siedmsetnego pięćdziesiątego trzeciego.

W sprawie uczciwych panów Jachima Krystyana Freysta, Beniamina Rycza, Jakuba Heybarka, Wilhelma Szprynka—piekarzów, mieszczan Wileńskich, przeciwko uczciwym Jakubowi Blumie, Wulfrangowi Reyterbergowi, Fryderykowi Kubie, Janowi Krzysztofowi Kreynerowi, Johanowi Mikołaiowi Wołdakowi, Krystyanowi Frydrychowi, piekarzom, prawa mieyskiego niemaiącym y żadnych powinności y onerów mieyskich nie supportuiącym, a różne praepedycye żałuiącym w szukaniu żywności, iako przysięgłym mieszczanom, przez odmawianie towarzyszów zapisanych y onych buntowanie czyniącym, rozkazom urzędu burmistrzowskiego radzieckiego Wileńskiego nieposłusznym, iako fusius w sobie żałoba rem obloquitur, przed sądem iego królewskiey mości burmistrzowskim radzieckim Wileńskim intentowaney. W którey sprawie sąd ikmci burmistrzowski radziecki Wileński, tanquam in causa boni ordinis miasta przypadłey, zabiegaiąc różnym inkonweniencyom w kunszcie piekarskim, przez przybyłe co raz osoby świeże do miasta iego królewskiey mości Wilna, z okazyi nie przyięcia prawa mieyskiego y nie supportowania onerów publicznych, wespół z drugiemi mieszczanami, oraz z okazyi, że panowie piekarze Wileńscy prawa sobie osobliwszego o rządzeniu się w kunszcie swoim (tak iak w innych miastach iest zwyczay) przepisanego nie maią, wszczynaiącym się, insistendo prawu magdeburskiemu, tudzież przywileiom miastu ikmci Wilnowi nadanych y służących, potrzebne bydź osobliwsze prawo, abo artykuły, czym się maią rządzić y sprawować panowie piekarze Wileńscy dla kunsztu piekarskiego, ad normam innych miast stołecznych uznawa, y takowe prawo, abo artykuły od siebie

nadać y konferować, mocą władzy y zwierzchności, sobie od nayiaśnieyszych monarchów polskich powierzoney, cum approbatione onych per serenissimam maiestatem deklaruie, eoque intuitu dla skuteczniejszey w tym informacyi, tak się rządzić y sprawować panowie piekarze Wileńscy powinni: O kopią praw y artykułów kunsztu piekarskiego z miasta iego królewskiey mości Krakowa, lub Gdańska legalizowaną, starać się panom aktorom, teraźnieyszym piekarzom nakazuie, dla łatwieyszego ułożenia artykułów nowych w tym kunszcie piekarskim. Interea wm. takowe prawo, abo artykuły nastąpią, sąd ikmci burmistrzowski radziecki Wileński teraznieyszym dekretem swoim waruie, aby tak zapozwani, iako też y inni wszyscy piekarze, nie wprzód do exercytowania rzemiosła swego kunsztu piekarskiego w mieście tuteyszym ikmci Wilnie przystępowali, aż prawo mieyskie magdeburskie, podług obloquencyi prawa magdeburskiego y przywileiów, przyimą y do onerów publicznych zarównie z drugiemi mieszczanami z rzemiosła swego, nie excypuiąc się żadnemi protekcyami, przystąpią; takoż aby kompanie swoie, w iednym mieyscu będące (iak dotąd practicabatur) rozdzielili, seorsive każdy na siebie swoie rzemiosło odprawuiąc; oraz aby towarzyszów zapisanych ieden od drugiego nie odmawiali, ale każdy dla siebie, iak zwyczay każe piekarski, zapisywali, posłuszeństwa zwierzchności urzędowey zawsze czynili, quam strictissime praecavetur. Nad czym wszystkim, nim zupełne prawo y artykuły nadane y konfirmowane będą, tantisper attencyą y dozor uczciwemu panu Jachimowi Krystyanowi Freystowi, mieszczaninowi y piekarzowi Wileńskiemu, przysięgłemu, iako iuż miastu dobrze zasłużonemu, tantisper porucza, y przełożonym nad wszystkiemi piekarzami Wileńskiemi czyni. Quod est connotatum.

1754 г. Іюня 20 дня.

Изъ книги № 5145, за 1754 г., стр. 1047.

136. Рѣшеніе Виленскаго магистрата по дѣлу нѣмецкихъ портныхъ диссидентовъ съ портными римско-католиками.

Виленскіе портные нѣмецкаго происхожденія подали въ магистратъ прошеніе, въ которомъ просили его распространить цеховыя права и на нихъ въ слѣдующихъ пунктахъ: 1) чтобы нѣмецкіе портные были включены въ цеховую корпорацію; 2) чтобы имъ разрѣшено было избирать изъ среды себя цеховаго старшину; 3) чтобы вдовы нѣмецкихъ мастеровъ пользовались общими правами наравнѣ съ вдовами другихъ вѣроисповѣданій; 4) чтобы уменьшены были штрафы, и наконецъ 5) чтобы цеховая привилегія, заключающая въ себѣ цеховой уставъ, была переведена на нѣмецкій языкъ. На нѣкоторыя изъ этихъ требованій: 1, 3 и 5 магистратъ согласился съ оговорками, но на 2 и 4 не согласился по слѣдующимъ соображеніямъ: въ привилегіяхъ ясно сказано, что старѣйшинство въ цехѣ должно принадлежать р.-католикамъ и уніятамъ,—слѣд. оно можетъ быть предоставлено только тѣмъ нѣмцамъ, которые исповѣдуютъ р.-католическую вѣру, но отнюдь не диссидентамъ; что касается уменьшенія штрафовъ, то на нихъ магистратъ не согласился по той причинѣ, что строгость наказанія считалъ лучшей предупредительной мѣрой противъ возникновенія преступленій.

Rezulucya od nas magistratu miasta iego kr. mości stołecznego Wilna na punkta panów krawców Niemców przeciwko panom krawcom Polakom circa supplicem libellum, w Grodnie podczas seymu przeszłego iaśnie oświeconemu xiążęciu imci kanclerzowi wielkiemu wielkiego xięstwa Litewskiego podane, postmodum dla rozważenia y rezolwowania onych, do nas magistratu relegowane, po weyrzeniu w prawa, przywileia, artykuły y dekreta cechowi krawieckiemu służące, y onych zwerifikowaniu y zważeniu, oraz po wysłuchaniu pro et contra ab utrinque wniesionych racyi y zachodzących dyfferencyi, w roku teraznieyszym tysiąc siedmsetnym piędziesiątym czwartym miesiąca Julii dwudziestego dnia, do podania iaśnieoświeconemu xiążęciu imci kanclerzowi wielkiemu wielkiego xięstwa Litewskiego, dobrodzieiowi naszemu, tanquam legum custodi, salvo altissimo lege iudicio ułożone.

1-mo. Że przed tym Niemców nie było krawców, to w przywileiach dla tego niemasz dawnych exinde onych przyłączenia, iako membra ad unum corpus.

Ad 1-mum. Lubo to z spraw, przywileiów y artykułów, ante et post unionem cechowi krawieckiemu ex duobus tylko ritibus, to iest, latino et graeco złożonemu, konferowanych, cale non constat, czy byli protunc panowie krawcy nacyi niemieckiey w mieście i. królewskiey mości stołecznym Wilnie, kiedy te prawo podawano czynić, y dla czego w takowych prawach, przywileiach non exprimuntur; iednakże po-

nieważ iuż są takowi rzemieśnicy nacyi niemieckiey magistrowie wespół z towarzyszami swemi, dekretem magistratu Wileńskiego w roku tysiąc siedmsetnym dwudziestym dziewiątym, miesiąca Augusta trzeciego dnia, na fundamencie osobliwszego przywileiu naiiaśnieyszego Zygmunta Augusta, ieszcze ante unionem, pod rokiem tysiąc pięćsetnym pięćdziesiątym wtórym, dnia dwudziestego ósmego miesiąca Decembra, na stanowienie praw y porządków nowym cechom w Wilnie eryguiącym się y na poprawienie starych magistratowi Wileńskiemu nadanego, ex personali hoc in passu ferowanym, do generalnego cechu panów krawców rzymskiego y greckiego narodów przyłączeni, y do przywileiów, wolności y wszelkich porządków, takowemu cechowi tych obudwóch narodów przypisanych y nadanych, z wyrazem zupełnym, iak się rządzić y sprawować maią, przypuszczeni y dotąd w iednostaynym zgromadzeniu, iako członki w iednym ciele podług obloquencyi pomienionego dekretu nemine reclamante zostaią; zaczym iuż takowe petitum w tym punkcie panów krawców nacyi niemieckiey, aby byli przyłączeni iako membra ad unum corpus, wyrażone, non videtur esse necessarium. Może iednak być pro maiori robore et autoritate dołożona takowego dekretu approbata, w przyszłey konfirmacyi nayiaśnieyszego króla imci, pana naszego miłościwego, choćby de verbo ad verbum ony inseruiąc, wyrażeniem: aż by panowie krawcy nacyi niemieckiey y ich towarzysze wszelkim prawom, artykułom, porządkom y obowiązkom cechowym, równo z rzymianami y grekami zadość czynili, sztrofy woskowe na ołtarz braci cechowey, a nie gdzie indziey oddawali.

2-do. Żeby starszego z Niemców niemieckiego obierali co rok, któryby mógł bydź dla rządu Niemców, za iedno z polskiemi starszemi, iako w innych cechach y niemcy są starszemi.

Ad 2-dum. Ponieważ w przywileiach y artykułach cechowych per expressum iest wyrażono; iż na starszeństwo cechowe tego rzemiosła ad obeunda munia contubernii co rok nie inney iakowey religii, abo sekty maią być obierane y instalowane osoby, tylko per medietatem religii rzymskiey y greckiey; zaczym y panowie krawcy nacyi niemieckiey, którzy są z onych religii rzymskiey, a nie dissidentes, iure merito, mogą być do tey funkcyi admissibiles; którzy zaś są dissidentes, a tanti functione arceantur,— naypierwiey ex eo, że cechy wszystkie konstytucyą roku tysiąc pięćset pięćdziesiątego folio octavo, tilulo „cechy“ zniesione zostały, oprócz rządów kościelnych, albo konfraternii. A że cech krawiecki w mieście i. k. mości stołecznym Wilnie ma swoią kaplicę y konfraternią przy kościele farskim ś. Jana uprzywileiowaną y oną przez swoich starszych rządzi y dysponuie, exinde tedy powinni być starsi verae orthodoxae fidei, a nie dissidentes; powtóre że podług konstytucyi 1699 folio 29 titulo „unia“, ludzie mieyskiey konstytucyi in s. unione cum ecclesia romana zostaiący, ad obeunda munia civitatensia et magistratus civiles pro capacibus są uznani, a nie dissidentes; być zaś starszemi y przełożonemi nad cechem, iest to obire munia civitatensia, to iest, exercere iurisdictionem super confratribus contubernalibus, w prawach y przywileiach cechowych descriptam y mieć władzę y konspekcyą super delinquentibus, y z porządków cechowych excedentibus; sufficit tedy panom krawcom dissidentom aquiescere wyż wyrażonemu dekretowi ma-

gistratowemu, iako benevole przez się acceptowanemu, którym będąc do praw, przywileiów y artykułów generalnych, cechowi krawieckiemu Wileńskiemu nadanych, przyłączeni y przypuszczeni, stół swóy trzeci w cechu krawieckim uprzywileiowanym maią y do onego co rok za prezydenta, który się nazywa oycem gospodnim, y z porządku siebie dla dobrego porządku cechowego nacyi swoiey niemieckiey obieraią towarzyszów swoich, do cechu przyimuią, chłopców wpisuią, na schadzkach wszelkich cechowych bywaią y na onych w obieraniu starszych, słuchaniu kalkulacyi z prowentów y expensów cechowych y w innych wszelkich interessach cechu krawieckiego wolne wotum maią y wszelkich wolności cechowych używaią y onemi się zaszczycaią.

3-tio. Żeby dołożono, iako w drugich cechach: wdowa krawcowa żeby pół cechu miała wolne, iako w innych cechach, weyrzeć w przywileia, co po całey Europie iest.

Ad 3-tium. Ten punkt nie tylko aby wdowa krawcowa, którąby za krawca ieszcze nie magistra będącego poszła, ale też syn, lub córka magistra krawieckiego, który lub któraby ożenił się, albo zamąż poszła za osobę cechu krawieckiego, ieszcze w maystrowstwie nie będącą, pół cechu wolnego ad normam przywileiów, cechom innym nadanych, mieć mogli; oraz krawcowa wdowa, póki by zamąż nie poszła, aby towarzysza na warstacie rzemiosła krawieckiego dla wyżywienia się konserwowała, pro iusto et legitimo reputatur.

4-to. Żeby sztrof na wosk, w przywileiach dawnieyszych wyrażony kamień, był pomoderowany, bo przed tym kamień wosku był po tynfów sześciu albo dziesięciu, a teraz po tynfów 18 albo y wyżey, to nie może bydź taka aggrawacya, bo ludzie są ubodzy, żeby przy moderaminie dołożyć, nie więcey, iako według przestąpienia po funcie, dwa, a nie więcey trzy sztrofu nie było.

Ad 4-tum. Diminucya sztrofów, w przywileiach y artykułach cechu krawieckiego wyrażonych, non videtur esse necessaria, ponieważ takowe sztrofy nie na iednych tylko panów Niemców, ale y na innych wszystkich magistrów tego rzemiosła extenduntur, którzy się iednak onych nie wzdrygaią; a do tego poniemaż nie za każde przestąpienie kamieniem wosku excedentes extra arbitrium iurium contubernalium do kaplicy cechowey mulctantur, ale ducta proportione, iuxta qualitatem excessus, iako y w drugich cechach, to iest: za mnieysze występki funtem iednym, dwóma lub trzema wosku, za większe zaś ćwiercią y pół kamienia, y to we dwuch tylo punktach, w artykułach wyrażonych, w iednym tylo punkcie idque za podkupienie iednego pod drugim bratem gospody, albo stancyi kamieniem wosku; y takowe wadya tylo dla postrachu w artykułach założone, ponieważ y z wyznania stron obudwuch patuit, że dotąd żaden ieszcze brat tego rzemiosła nie tylko kamieniem, ale też y pół kamieniem y ćwiercią wosku nie był sztrofowanym. Sequeretur bowiem niepochybnie z takowey diminucyi sztrofów ausus do przestąpienia praw y porządków cechowych, gdyż nic łatwieyszego nie byłoby, iako kilka funtów sztrofu zapłaciwszy, na kilkadziesiąt bliźniemu lub cechowi zaszkodzić.

5-to. Żeby wolno było przetłumaczyć na ięzyk niemiecki przywiley y ony w skrzynce konserwować dla Niemców, którzy ięzyka nie umieią polskiego, ażeby wiedzieli, iako w przywileiach y artykułach opisano.

Ad 5-tum. W tym punkcie petitum pa-

nów krawców nacyi niemieckiey pro iusto adinvenitur, iakoż zaraz po otrzymaniu da Bóg z łaski nayiaśnieyszego króla imci, pana naszego miłościwego, takowych praw cechowych konfirmacyi, procurabit szlachetny magistrat Wileński, aby takowy przywiley y artykuły confirmationis fideliter de verbo ad verbum na niemiecki ięzyk przetłumaczone et in seorsivo scripto napisane, pieczęcią urzędową zapieczętowane y do skrzynki cechowey, dla czytania onych podczas schadzek cechowych, etiam po niemiecku, były oddane, y w teyże samey skrzynce cechowey wespół z przywileiami konserwowane.

Działo się w Wilnie na ratuszu, anno, mense et die ut supra. Po promulgowaniu y przeczytaniu in praesentia obudwuch stron takowey rezolucyi, panowie krawcy nacyi niemieckiey oną się nie kontentuiąc, do iaśnie oświeconego xiążęcia imci kanclerza wielkiego wielkiego xięstwa Litewskiego uczynili motionem. Która cum ea, qua par est reverentia, onym iest admissa.

1755 г. Февраля 8 дня.

Изъ книги № 5146, за 1755 г., л. 183.

137. Постановленіе Виленскаго магистрата по поводу домогательства портныхъ Нѣмцевъ на цеховыя должности.

Портные нѣмцы домогаются права занимать въ цехѣ мѣста старшинъ; магистратъ, по разсмотрѣнію цеховыхъ документовъ постановилъ слѣдующее: хотя кандидаты изъ Нѣмцевъ и исполнили давнѣйшія условія для полученія званія цеховыхъ старшинъ — *младшенство и костеленство*, тѣмъ не менѣе имъ нельзя предоставить искомыхъ мѣстъ, потому что новѣйшая подтвердительная привилегія на этотъ предметъ имѣетъ въ виду не *прошедшее, а будущее.*

W sobotę przed niedzielą zapustną, dnia ósmego miesiąca Februaryi, roku Pańskiego tysiąc siedmsetnego piędziesiąt piątego. W sprawie utściwych panów Wilhelma Kluka, Krystyana Szulca, Oloffa Bergiwkryma, Tobiasza Petera, Godfryda Matyssa, Salamona Daworawa, Fryderyka Michaela, Matyasza Szulca, Oloffa Wystrywa, Cyryaka Rudloffa, Jana Freymana y Krzystofa Seyferta, maystrów kunsztu krawieckiego nacyi niemieckiey przeciwko utściwych panów Pawłowi Lutanowskiemu z rzymskiey, y Jakubowi Wołkowskiemu z greckiey strony, starszym cechmistrzom, y wszytkim utściwym panom krawcom rzymskiego y greckiego narodu, cechu Wileńskiego, względem nieprzypuszczenia do funkcyi szafarskiey trzeciego, a parte nacyi niemieckiey

szafarza, podług ordynacyi szczęśliwie nam panuiącego nayiaśnieyszego króla iegomości Augusta trzeciego, pana naszego miłościwego, recenter w roku immediate przeszłym tysiącsiedmsetnym pięćdziesiątym czwartym, miesiąca Oktobra dziewiętnastego dnia, circa confirmationem praw, przywileiów y artykułów cechowych, hoc in pasu stałey, y w teyże confirmacyi wyrażoney, przed szlachetnym urzędem burmistrzowskim radzieckim Wileńskim, summario iuris processu, tanquam in causa boni ordinis, intentowaney. W którey sprawie szlachetny urząd sądów iego królewskiey mości burmistrzowskich radzieckich Wileńskich, po weyrzeniu w prawa, przywileia, artykuły, porządki, ordynacye y regestra cechowe, konformuiąc się in omni ad mentem et tenorem onych, tak decyduie: Lubo w przywileiu teraznieyszym confirmationis, superius namienionym, szczęśliwie nam panuiącego nayiaśnieyszego króla iegomości, pana naszego miłościwego, recenter cechowi krawieckiemu, z przydatkiem dalszych porządków y dyspozycyi dla krawców nacyi niemieckiey, konferowanym, specifice iest wyrażono y dołożono, iż utściwi panowie krawcy nacyi niemieckiey, nie wprzód do funkcyi szafarstwa cechowego maią być admissibiles, aż pierwiey wszystkie obsequia cechowe, podług artykułów, dyspozycyi y zwyczaiów cechowych, mianowicie: młódszeństwo y kościeleństwo odprawią y wypełnią. Jednakże ponieważ to sufficienter z regestrów głównych cechowych, iudicialiter produkowanych, patuit; że niektórzy utściwi panowie krawcy, magistrowie teraźnieysi nacyi niemieckiey, mianowicie Wilhelm Kluk, (którego teraz a parte nacyi swoiey na szafarstwo podaią y prezentuią), iuż anterius ieszcze ante hanc legem takowe wszystkie obsequia, mianowicie młódszeństwo y kościeleństwo odbyli y odprawili, prawa zaś, które conduntur non ad praeterita, sed ad futura extendi censentur; zaczym ex praemissis rationibus, capacem do szafarstwa cechowego, a parte nacyi niemieckiey, utściwego pana Wilhelma Kluka hic praevie sine ulteriori takowych obsequiów repetitione być uznawa. In futurum zaś, który by kolwiek z osób pomienionego rzemiosła o takową funkcyą cechową starał się, nie wprzód ma być do oney admissibilis, aż wyż wyrażone obsequia, mianowicie: młódszeństwo y kościeleństwo, de toto ac integro, podług wyż namienionego przywileiu confirmationis nayiaśnieyszego pana naszego miłościwego, y kontentów w nim noviter przydanych, wypełni y odprawi, mediante hac sua sententia uznawa. Po ferowaney tandem y promulgowaney takowey sentencyi, utściwi panowie krawcy niemieckiego narodu, mieniąc sobie takowy wyrok być uciążliwy, do sądów iego królewskiey mości zadwornych assessorskich wielkiego xięstwa Litewskiego założyli apellacyą,—która onym cum ea, qua par est, reverentia iest dopuszczona.

1755 г. Мая 31 дня.

Изъ книги № 5146, за 1755 г., стр. 1021.

138. Перечень статей подлежащихъ суду бурмистровскому, радецкому и войтовскому города Вильны.

Въ этомъ документѣ канцлеръ в. кн. Литовскаго, кн. Чарторыйскій, на основаніи древнѣйшихъ привилегій, дарованныхъ городу Вильнѣ, опредѣляетъ права и обязанности трехъ городскихъ судовъ, составляющихъ городское самоуправленіе. Такимъ образомъ суду бурмистровско-радецкому представлены дѣла по преимуществу *гражданскія*, суду *войтовско-лавичьему*—дѣла уголовныя, домашнему суду войта—всѣ незначительныя дѣла, не превышающія 10 копъ.

Sabbatho ante dominicam secundam post pentecosten, die trigesima prima mensis Maii, anno Domini millesimo septingentesimo quinquagesimo quinto.

Coram nobili officio consulari Vilnensi comparendo personaliter g. d. Mathias Giezdołd — patronus causarum praesentia puncta ratificationis iurium civitatis sacrae regiae maiestatis metrop. Vilnensis cum introfusius contentis ad acta obtulit. Quorum punctorum, praemisso modo oblatorum, de verbo ad verbum rescribendo contenta, tenor sequitur talis:

Roku 1753, miesiąca Oktobra 20 dnia. *Punkta* do dekretu przyszłego względem zachodzących inter iurisdictiones dyfferencyi, in ordine ratificationis boni regiminis w mieście iego królewskiey mości stołecznym Wilnie, et forma ac differentia odprawowania sądów, legibus descripta, na fundamencie prawa maydeburskiego ordynacyi nayiaśnieyszego Zygmunta I, w r. 1536, miesiąca Septembra 9 dnia miastu Wilnowi konferowaney, przywileiu incorporationis wóytowstwa Wileńskiego magistratowi pod rokiem 1610, miesiąca Nowembra 11 dnia nadanego, dekretu sądów relacyinych między magistratem Wileńskim, a imć panem Alexandrem Chaleckim, protunc wóytem Wileńskim, pod rokiem 1620, miesiąca Marca 11 dnia, ex personali ferowanego y wielkierza mieyskiego, tymże dekretem potwierdzonego y meliorowanego, przez nas niżey na podpisaniu rąk naszych wyrażonych, mediante autoritate, iaśnie oświeconego xięcia iegomci Michała Czartoryskiego, kanclerza wielkiego w. x. Lit., z produkowanych ab utrinque praw, przywileiów, ordynacyi, dekretów y wielkierza mieyskiego umówione, inviolabiliter temporibus perpetuis obserwować się y zachować maiące, de tenore sequenti:

Sprawy do sądzenia urzędowi burmistrzowskiemu - radzieckiemu należące. Zapieczętowanie po zmarłym ręce, inwentarze y szacunki dóbr; stanowienie opiekunów y onych wyzwolenie; rachunki opiekuńskie y wszystkie między niemi zachodzące spory;

dorosłym lat przyznanie, wdów y sierot opatrzenie y obrona, cechów y rzemieślników porządki y wszczęte różnice, które kolwiek między mistrzami y ich czeladzią, tak też towarzyszami będą zachodziły rozsądzenie, tumultów y buntów inquizycye y onych dysiudykacye, między sąsiadami rozdzielenie granic około domów, placów y gruntów; oglądanie między nimiż szkód stałych, abo które się stać mogą; uznanie sporów około stanowienia nowych budowień, abo naprawy starych; dozór rzeczy przedażnych na wagę, miarę y łokieć fałszywy, y za to sądzenie y strofowanie; osób osierociałych, szpitalów, ubogich spraw weyrzenie y opatrzenie; skargi pana przeciwko słudze, wzaiemnie sługi przeciwko panu, a ieśliby saperent rem criminalem, albo enormitatem facti, tedy takowe sprawy, praevia cognitione przez urząd burmistrzowski radziecki, maią być do sądu ławniczego lub wóytowskiego, iuxta obloquentiam dekretu relacyinego y wilkierza, pro subeundis paenis odsyłane; oraz inne sprawy y rachunki kalkulacyinc; zapisy różne, przed urzędem burmistrzowskim radzieckim przyznane; na ostatek osoby burmistrzowskie, radzieckie, ławnicze y pisarskie sądowi tegoż urzędu burmistrzowskiego radzieckiego, a nie inszemu we wszystkich generaliter sprawach podlegać maią. Oprócz tych wyż wyrażonych spraw wszystkich, należą insuper directe do tegoż urzędu burmistrzowskiego radzieckiego, tanquam primarium w mieście iego królewskiey mości Wilnie subsellium, wszystkie y wszelkie generaliter dyspozycye y rządy circa regimen communitatum, contuberniorum et totiusque civitatis zachodzące, w prawie maydeburskim, przywileiach, a specialiter w ordynacyi Zygmuntowskiey y dekretach komisarskich specifice exprymowane, mianowicie: składanie sessyi publicznych we dni czwartkowe y każdego czasu in negotiis publicis; obieranie osób ad magistratus gerendos, stanowienie szafarzów prowentowych ceteraeque familiae praetorianae; zawiadywanie prowentami mieyskimi et archivis privilegiorum, przymowanie przysięgi, tak osób magistratowych, iako też starszych cechowych y wszystkich mieszczan nowych, super fidelitatem rady; delegowanie e medio sui na seymy y różne actus publicos; rozdawanie gospod na exdywyzye deputatskie, także różnych praw, konsensów na grunta, place, y obieranie xięży y prowizorów do kościoła y szpitalów, nad któremi iura ma patronatus. Dyspozycye wszelakie nad obroną miasta, bramami, gościnnym domem y folwarkami, gruntami, placami y rocznemi porządkami w mieście etc., iako fusius prawo maydeburskie y ordynacyi Sigismundi I, ?rem w sobie obloquitur.

Sprawy do sądzenia urzędowi ławiczemu należące. Wszystkie y wszelkie sprawy kryminalne, oraz y cywilne, do exponowanych sądów należące, w sprawie maydeburskim opisane, oprócz tych, które iuż są wyżey podług dekretu sądów relacyinych opisane, y podług prawa y ordynacyi Zygmuntowskiey właśnie do urzędu y porządku burmistrzowskiego radzieckiego należą. Także testamenta y kodycylle, przy których solennitates prawa zwykły się zachowywać, tak iednak, iż w sprawach większych y ważnieyszych, ławnicy przed wydaniem wyroku doskonałego, co zowią definitiva, abo na których by się nie zgodziły, per delegatos é medio sui z magistratem burmistrzowskim radzieckim maią się znosić y poradę brać. Jeśli by też kiedy ciż ławnicy do magistratu burmistrzowskie-

go radzieckiego, propter suffragia ineunda względem naradzenia się circa bonum civitatis publicum requisiti y wezwani byli, o rzeczach tylko, które im będą proponowane, iednostaynie powinni się znosić. W których to sądach ławiczych apellacye do iego królewskiey mości sententia definitiva et accessoria maioris momenti, które się perimentia nazywaią, omnino powinny być admissibiles. Ortele abo decyzye w takowym sądzie, przez ławników zgodnie wydane, wynaydzione y ferowane, przy swoiey mocy y walorze nienaruszenie maią zostawać, y wóyt od kassacyi takowych decyzyi wstrzymać się, owszem w wydaniu dekretów abo przy wszystkich zgodne ławników abo większey części wynalazku przestać y dekret, przez nich naleziony y ferowany, wydać tenebitur. Pro reliquis ichmość panowie wóytowie, tak teraznieyszy, iako in posterum będący, in absentia sua e medio officii consularis namieśnika na mieyscu swoim substituta mieć powinien.

Sprawy do sądu wóytowskiego domowego należące. Wóyt też u sądu swego domowego w mieście, a nie za miastem będąc, sprawy wszelakich krzywd cywilnych przypadkowych, do których iemu samemu wina, podług wilkierza należy, iako fusius w tymże wilkierzu o tym iest przepisano, które by kop 10 nie przenosiły, sprawować y rozsądzać może.

Sprawy oboiemu sądowi: tak burmistrzowskiemu radzieckiemu, iako też ławniczemu, oraz y wóytowskiemu domowemu przyzwoite. Wszelkie przedaże, kupna, uwiązania abo intromissye, kwietacye, cessye abo wlewki, prawa przyznania rozmaite, na iakiekolwiek długi, słowne, cerografowe zapisy y wszelakich kontraktów sprawy, naymy, arendy y ztąd pochodzące szkody, przed którym kolwiek subsellium, etiam y przed urzędem wóytowskim domowym, tylko żeby summy kop 10 nie przenosiło, y te wyiąwszy, które by z opieki, abo od opiekunów przyszło by wyciągać, które właśnie samemu urzędowi burmistrzowskiemu radzieckiemu należą, każdemu podług woli y upodobania czynić y sprawować będzie wolno; salvo iure praeventionis w prawie maydeburskim descripto.

Apud quae puncta et oblata connotatia celsissimi principiis Czartoryski, cancellarii supremi m. d. Lithuaniae, est talis: Te punkta, sopiendo litigium wszczęte w sądach zadwornych iego królewskiey mości, p. n. m., umówione combinative między i. p. Alexandrem Karczewskim—pisarzem radzieckim miasta Wilna, od magistratu umocowanym, y i. p. Onufrym Mińkiewiczem—wóytem Wileńskim, które na pierwszey kadencyi sądów zadwornych maią bydź dekretem umocnione, podpisuię: Michał xiążę Czartoryski—kanclerz wielki wielkiego xięstwa Litewskiego. Quae puncta praemisso modo oblatae etc. Est in actis n. o. c. Vil. inscriptae.

1761 г. Декабря 30 дня.

Изъ книги № 5153, за 1762 г., л. 1013.

139. Заявленіе Виленскаго магистрата о забраніи и истребленіи магистратскихъ документовъ московскими войсками въ 1655 году.

Въ этомъ документѣ магистратъ заявляетъ, что во время московскаго нашествія 18 августа 1655 г. были увезены и уничтожены всѣ актовыя книги и вообще городскіе документы на права и владѣніе горожанъ; уцѣлѣли только тѣ документы, которые были отправлены на сеймъ по разнымъ дѣламъ.

Sabbatho die trigesima mensis Octobris, anno Domini millesimo septingentesimo sexagesimo secundo.

Coram actis nobilis officii consularis Vilnensis comparendo personaliter g. dominus Nicolaus Soroka—patronus causarum, praesentes literas manifestationis authentice ex actis castrensibus palatinatus Vilnensis extraditas, in rem et partem nobilis magistratus totiusque civitatis metropolitanae Vilnensis servientes, cum introfusius contentis nomine nn. dd. dispensatorum proventuum civilium Vilnensium ad acta obtulit. Quarum literarum, praemisso modo ad acta oblatarum, de verbo ad verbum rescribendo contenta, tenor sequitur talis:

Видымусъ съ книгъ гродскихъ воеводства Виленского. Лѣта одъ нароженья сына Божого тысяча шестьстотъ шестьдесятъ первого, мѣсяца Декабря тритцатого дня.

На урадѣ господарскомъ гродскомъ Виленскомъ передомною Яномъ Огинскимъ—маршалкомъ Волковыйскимъ, подвоеводимъ Виленскимъ, жалова ли иповѣдали, szlachetny magistrat y communitas mercatoria miasta iego królewskiey mości stołecznego Wilna o to: iż gdy wiarołomny nieprzyiaciel Moskwicin w roku tysiąc sześćset pięćdziesiątym piątym, państwa iego królewskiey mości ogniem y mieczem pustosząc, wszytką nakoniec potęgą na stołeczne wielkiego xięstwa Litewskiego miasto nastąpiwszy, funditus niemal one spustoszył y zruinował, a ubodzy ludzie spólnie z woyskiem wielkiego xięstwa Litewskiego uchodząc, zaiadłego na krew polską y litewską nieprzyiaciela, pod tenczas iako mogąc zdrowie swe salwować musieli; przyszło zatym y osobom pod tenczas w magistracie Wileńskim będącym, nie tylko fortun swych odżałować, ale co naybolesnieysza ksiąg wszystkich sądowych, to iest acta utriusque subsellii, tak radzieckiey, iako wóytowskiey y ławiczey izby, przy tym prawa y przywileia, wyiąwszy tych, które na seym immediate, przed zawoiowaniem miasta Wileńskiego dla spraw seymowych y zadwornych powierzone, a z osobliwey podtenczas prowidencyi Boskiey oddane były, y te same nie wszytkie dla zrabowania królewskiego wychowały, wszytkie in genere et specie sprawy, dekreta seymowe, relacyine,

assesorskie, kommissarskie, trybunalskie, skarbowe, diplomata y reskrypta królów ichmościów, kupna y nabycia gruntów, folwarków, kamienic, domów, ogrodów y łukiszek in communi miastu należących, z dostatecznym ich ograniczeniem, różne transakcyie, zamiany, ugody, zapisy y kwitacyie, także wszytkie sprawy y dyspozycie na kamienice kościelne, szpitalne y ich reiestra prowentowe y rozchodne z reiestrami, szafarnie, wagi y communitatis mercatoriae Wileńskiey, także kwity popisowe y poborowe, owo zgoła wszytkie in genere archivum y depositorium spraw y przywileiów stołecznego miasta Wileńskiego, tak też kwity na oddaną, wyliczoną y odebraną dla nieboszczyka xiążęcia imci pana woiewody Wileńskiego, hetmana wielkiego wielkiego xięstwa Litewskiego y woyska Litewskiego, gotowemi pieniędzmi, ammunicyą y różnemi fantami summę sto tysięcy złotych, które słudzy xiążęcia imć pan Rzepkowski y pan Sztumberk odbierali, w roku tysiąc sześćset piędziesiąt piątym, diebus ultimis Julii et Augusti dane, podczas zburzenia y spustoszenia nieprzyiacielskiego, dnia ósmego Augusta w roku tysiąc sześćset piędziesiąt piątym stałego, albo in praedam nieprzyiacielowi dostały, albo combustis miasta y ratusza in favillam poszły, przez którą stratę y zgubę wszystkich in genere et specie spraw y które by się tu nie pomieniły, aby to w przyszły czas miastu Wileńskiemu nie szkodziło, publicae consulendo indemnitati, tę swoią manifestacyą, przychylaiąc się do wyraźney, a in subsidium zgubionych spraw unanimi ordinum consensu postanowioney konstytucyi, do xiąg grodzkich Wileńskich podaią, a ieśliby w czym meliorować takową protestacyią potrzeba było, salvam sobie zachowuią. Што есть до книгъ записано, съ которыхъ и сесь видымусъ въ року теперешнимъ тысеча шестьсотъ шестьдесятъ шостомъ мѣсяца Марца второго дня зъ подписомъ мене Казимера Шумскаго—дворанина его королевской милости, суррогатора Виленскаго, одъ ясне вельможного его милости пана Геронима Крышпина Кершенстерна—подскарбего великого и писара земского великаго князства Литовского постановленного, и подъ печатью моею ихъ милостемъ шляхетному магистратови у всей communitati купцомъ мѣста столечного Виленского есть выданъ. Писанъ у Вильни.

Apud quas literas manifestationis, praemisso modo ad acta oblatas, subscriptiones manuum circa sigillum sequuntur tales: Kazimierz Szumski—surrogator Wileński mp. Скориговалъ Храновскій mp. Quae praesentes literae manifestationis, praemisso modo ad acta oblatae etc.

1765 г. Августа 3 дня.

Изъ книги № 5155, за 1764—1766 г., л. 659.

140. Судебное опредѣленіе Виленскаго магистрата по дѣлу Виленскихъ хирурго-медиковъ съ фельдшерами-банщиками.

Въ Виленскій магистратъ внесена была взаимная жалоба другъ на друга Виленскихъ медико-хирурговъ и лазенниковъ-цирюльниковъ на разныя отступленія отъ цеховыхъ правилъ и уставовъ, производившія раздоръ и замѣшательство въ цехѣ. По предъявленіи документовъ обѣими тяжущимися сторонами и выслушаніи доводовъ уполномоченныхъ, магистратъ сдѣлалъ слѣдующее постановленіе: Принимая во вниманіе коммиссарское постановленіе 1722 г., въ которомъ 1) запрещено лазенникамъ заниматься бритьемъ и практикой внѣ бань и собственныхъ домовъ, 2) вмѣнено въ обязанность вносить ежегодно по 40 зл. въ общую цеховую кассу и 60 зл. штрафу, 3) избирать старшину и 4) исполнять всѣ религіозныя требованія; принимая во вниманіе, что медики сманиваютъ къ себѣ подмастерьевъ, что производитъ въ цехѣ замѣшательства; магистратъ оставляетъ спорящихъ при ихъ правахъ и вышепомянутомъ декретѣ, запретивъ на будущее время сманивать подмастерьевъ. Спорящіе остались довольны такимъ постановленіемъ.

W sobotę dnia trzeciego miesiąca Augusta, roku Pańskiego tysiąc siedmset szesdziesiąt piątego.

W sprawie sławetnych panów Macieia Mazurkiewicza—starszego, a Jana Stobeusza—podstarszego, tudzież Jana Krzysztofa Urbana, Krystyana Pobolskiego, Franciszka Otrembskiego, Jana Chirowskiego, Mikołaia Paszkiewicza y innych kontubernistów chirurgo-medyków Wileńskich, przeciwko utściwym panom Józefowi Dombrowie — starszemu, Jakubowi Grafowi—podstarszemu, Antoniemu Jankowskiemu, Wincentemu Macieiowskiemu, Józefowi Kozłowskiemu, Józefowi Nowickiemu, Thomaszowi Siebierzewskiemu, Gabryelowi Szumskiemu, Adamowi Grodnickiemu, Kazimierzowi Paschalskiemu, Antoniemu Szydłowskiemu y innym kunsztu łaziennickiego cyrulickiego, względem niezachowania się obżałowanych przy professyi sobie przyzwoitey, prawem maydeburskim y różnemi dyspozycyiami y dekretami, kommissarskim et praesentis officii hoc in passu zaszłymi, opisaney, owszem niesłusznie y nienależycie wdawanie się onych in artes chirurgo-medicas, in praeiudicium iurium contubernalium proceduiących sławetnych panów chirurgo-medyków Wileńskich, nie mniey względem kontrawencyi takowym dekretom y dalszych kontentów, w żałobie y w procederze prawnym mianowanych, idque mieniąc o to: iż co obżałowani waszmość łaziennicy, postponuiąc prawa y dekreta, iako pierwszy burmistrzowski nadolny w roku 1762 Apryla, siódmego dnia, drugi w

roku 1763, Nowembra dwunastego dnia, na górnych sądach burmistrzowskich radzieckich Wileńskich ferowane, do kuracyi nie tylko zewnętrznych, ale też y wewnętrznych, temiż dekretami sobie zabronionych, wdaiecie się, wtrącacie się, ludzi, będąc imperfecti w tey sztuce, zawodzicie, zdradzacie, a tak dekretom wyż pomienionym per totum sprzeciwiacie się, za nic macie, miednice wywieszacie, sąd postponuiecie, onego nie słuchacie, za dość rozkazom urzędowym nie czynicie: zaczym do wskazania paen kontrawencyinych tymże dekretem wyż pomienionym, tak korporalnych, iako y pieniężnych, do nagrodzenia wszytkich szkod, strat y expens prawnych etc. salva etc. Z aktoratu pierwszego etc. reconventionaliter w sprawie utściwych panów Józefa Dombrowy—starszego, Antoniego Jankowskiego, Jakuba Graffa, Kazimierza Paschalskiego, Wincentego Macieiowskiego, Józefa Nowickiego, Jana Szumskiego y całego zgromadzenia łaziennikow, cyrulików Wileńskich; przeciwko sławetnym panom Macieiowi Mazurkiewiczowi—podstarszemy, Franciszkowi Otrembskiemu, Mikołaiowi Paszkiewiczowi y całemu zgromadzeniu chirurgo-medyków Wileńskich, względem incompetentis actionis, nulliter ac indebite, mimo własną obżałowanych konwencyią, za dekretem kommissarskim z żałuiącemi zawartą, tudzież mimo przywiley królewski, tymże żałuiącym nadany, intentatae y dalszych krzywd, w żałobie y procederze prawnym opisanych, mianowicie o to: iż obżałowani, zapomniawszy boiazń Bożą y rygor prawa, zapomniawszy swoiey własney przez antecessorów obżałowanych wieczystey między obżałowanemi a żałuiącemi delatorami stałey ugody, za dekretem kommissarskim, mimo który dekret y konw encyią zaszłą w roku 1722 y dalsze prawa, oraz mimo przywiley, żałuiącym na wszelką wolność ich bractwu nadany, ważycię się z iedney złości y nienawiści następować, konwencyią y prawa naruszać, żałuiących delatorów do szkod, expens prowadzić, przez tyle czasu po różnych sądach włóczyć, do ostatniey przywodząc zguby, gwałcąc też prawa, ludzi odmawiać; iakoż chłopców piąciu odmówiliście, principaliter obżałowany Mazurkiewicz kilku czeladzi zapisanych odmówiwszy u siebie trzymasz, innych drugim pooddawałeś, iuż po zaczęciu procederu pod sądami kapturowemi woiewodztwa Wileńskiego Kozłowskiemu nos odciołeś pod samą sądową izbą, w roku przeszłym 1764, naszedszy na stancyią Jakuba Graffa swoią czeladzią z chłopcami, z kańczukami onegonego kanczukować chciałeś; a gdy z ludźmi bronił się y kanczukować niedał, tedy zpoliczkowałeś, zbiłeś niemiłosierdnie. Postea drugi raz na stancyią pana Jankowskiego naszedłszy także z celadzią y kanczukami obić chcąc, gdyś nie zastał wexowałeś, łaiałeś y kanczukami grożąc one prezentowałeś, mówiąc: powiedź takiemu owakiemu, że weźmie odemnie, żenie delatora mówiłeś, y różne wszytkim persekucyie czynicie. Zaczym delatores chcąc prawem czynić, ante omnia do konserwaty konwencyi y przywileiu, żałuiącym służących y dalszych praw, do approbaty żałob y kontrowersyi, do pokarania paenis, de lege descendentibus, za odmówienie piąciu chłopców, wosku kamieni pięć y statuicyi onych do examinu, za naruszenie konwencyi na każdym z panów chirurgo-medyków także po kamieniu wosku przysądzenia, do skassowania dekretów dolnego y górnego, a zachowania podług przywileiu, do uzna-

nia za gwałt, bóy, nayście po dwakroć na panu Mazurkiewiczu, nawiązek do nagrodzenia szkod, strat prawnych y tego, quod iuris deducetur, salva melioratione etc. Z aktoratu drugiego przed szlachetnym urzędem iego królewskiey mości burmistrzowskim radzieckim Wileńskim, za wyniesionemi adinvicem żałobami desuper wyrażonemi et in unum złączonemi, intentowaney, w której sprawie, po kontrowersyiach ab intrinque, cum directa responsione pro et contra wnoszonych, tudzież po weyrzeniu w prawa, przywileia, dekreta y konwencyie, ab utraque parte produkowane, szlachetny urząd iego królewskiey mości burmistrzowski radziecki Wileński, za okazaniem przez pozwanych ucściwych panów łazienników cyrulików Wileńskich, przywileiu na porządek konfraternii swoiey, od nayiaśnieyszego Augusta wtórego w roku 1721, dnia dwunastego miesiąca Maia nadanego, extraktem z metryk wielkiego xięstwa Litewskiego wyiętego, rezolwuiąc dekret swóy in praesenti causa, w roku przeszłym 1763, na dniu dwunastym miesiąca Nowembra post temerarium recessum tychże pozwanych zaszły; niemniey zachowuiąc inviolabiliter obie strony przy swoich prawach y przyzwoitey cuique professyi tak decyduie: Lubo to dostatecznie z produkowanych, a parte sławetnych panów chirurgo-medyków Wileńskich praw, przywileiów, od nayiaśnieyszych królów polskich y wielkich xiążąt Litewskich ante et post unionem contubernio onych, łaskawie nadanych, tudzież z reskryptów y dekretów oczewistych, in variis subselliis hoc in passu zaszłych, mianowicie z przywileiów nayiaśnieyszego Zygmunta Augusta ieszcze pod rokiem 1552, miesiąca Decembra dwudziestego dnia, Stefana Batorego w roku 1584, miesiąca Junii dnia piątego, Zygmunta III w roku 1614, miesiąca Decembra trzydziestego dnia, y drugiego przywileiu tego nayiaśnieyszego Zygmunta III roku 1619 Oktobra trzydziestego dnia, Władysława IV roku 1644, Januaryi dnia dwudziestego czwartego, Jana Kazimierza 1667, Apryla dwudziestego, Jana III 1679, Nowembra piętnastego dnia, Augusta II 1713, Marca osimnastego, y niedawno zeszłego świętey pamięci nayiaśnieyszego Augusta III roku 1745, miesiąca Januaryi piątego dnia konferowanych; tudzież z reskryptu iaśnie wielmożnego imci xiędza Mikołaia Stefana Paca—biskupa Wileńskiego, do takowych przywileiów referuiącego się w roku 1682, miesiąca Decembra dziesiątego dnia wydanego, y trzech dekretów: idque pierwszego w sądach wóytowskich ławiczych Wileńskich roku 1601, miesiąca Decembra wtórego dnia, drugiego na urzędzie surrogatorskim zamkowym Wileńskim w roku 1666, na dniu piątym miesiąca Apryla, a trzeciego w sądach podwoiewodzińskich Wileńskich roku 1667, miesiąca Julii piątego dnia, in causis similibus, ex personali ferowanych, iest probatum et deductum: iż nikomu zgoła w mieście tuteyszym iego królewskiey mości Wilnie, intra et extra maenia, pod iakową kolwiek iuryzdykcyią zostaiącemu, sub ullo titulo et praetextu, w professyią uprzywileiowanych chirurgo-medyków Wileńskich, ktoby się in contubernio onych nie uczył y według porządku, w ich przywileiach opisanego, nie był promotus, publice et privatim wdawać się, tym barziey znaków cyrulickich przy swoich mieszkaniach uzurpować, pod konfiskacyią dóbr y inkarcerowaniem samych osób, nie iest wolno; iednakże ponieważ in contra ucściwi panowie łaziennicy cyrulicy

Wileńscy, probuiąc subsistentiam zgromadzenia swoiego, ab antiquo prawom maydeburskim, in articulis porządku tegoż prawa sub folio 96 § „item łaziennicy y towarzysze ich“ etc. opisanym, pozwolonego, podobney że in arte chirurgico - medica, intra et extra maenia tego miasta exercenda, dla siebie przywileiem nayiaśnieyszego króla imci Augusta wtórego de data posteriori w roku 1721, dnia dwunastego miesiąca Maia na porządek, w konfraternii swoiey konferowanym, a w roku 1763 trzydziestegó Augusta z metryk wielkiego xięstwa Litewskiego per extractum wyiętym, nadaney dowodzili wolności; zaczym in tali casu należało by iure merito praesenti officio, albo ad remittendum takowey sprawy pro cognitione eiusmodi privilegiorum ad supremum sacrae regiae maiestatis subsellium condescendere, albo li też na fundamencie osobliwszego przywileiu nayiaśnieyszego Zygmunta Augusta, ieszcze ante unionem magistratowi tego miasta, super corrigendis et instituendis iuribus, ac ordinationibus contubernalibus w roku 1552, na dniu dwudziestym wtórym miesiąca Decembra nadanego, accedere. A że to dowodnie z dekretu iego królewskiey mości kommissarskiego w czasie pośledniejszym, idque w roku 1722, na dniu dwudziestym trzecim miesiąca Marca, podczas generalney kommissyi królewskiey, w mieście Wilnie agituiącey się, między obiema proceduiącemi stronami ex personali zaszłego patuit: iż tak sławetni panowie chirurgomedycy, iako też utściwi panowie łaziennicy, cyrulicy Wileńscy, kondescendowawszy nieco de iuribus suis, za dobrowolnym y zobopolnym zezwoleniem swoim na ordynacyią, iak się maią pomienieni utściwi panowie łaziennicy cyrulicy w professyi zgromadzenia swego sprawować, spontaneò zgodzili się y oną punctatim opisawszy, ex mutuo suo assensu tymże dekretem iego królewskiey mości kommissarskim roborowali, vadiumque w tey że ordynacyi expressum, in contravenientes założywszy, inviolabiliter takową ordynacyią in omnibus punctis et contentis utrzymywać, y podług obloquencyi oney zachować się assekurowali.

Przeto szlachetny urząd iego królewskiey mości burmistrzowski radziecki Wileński, nie wchodząc w żadną przywileiów, desuper allegowanych, kognicyią, lecz manu tenendo in suo esse przerzeczoną ordynacyią, modo praemisso dla zgromadzenia utściwych panów łaziennikow-cyrulików Wileńskich, iak się maią zachowywać w swoiey professyi, ustanowioną y opisaną, tym swoim dekretem nakazuie et quam maxime manutentionem oney waruie.—*Naypierwiey,* aby pomienieni utściwi panowie łaziennicy cyrulicy zgromadzenia Wileńskiego żadney zgoła dalszey w odprawowaniu professyi sobie przyzwoitey, pod iakim kolwiek tytułem y pretextem nad wyż mianowaną ordynacyią kommissarską, nie uzurpuiąc dla siebie wolności, po klasztorach, pałacach, kamienicach, dworach y domach, tak w samym mieście, iako też y na przedmieściach będących, z instrumentami y receptami swoiemi nie chodzili, y tam nikogo zgoła, iuż to z xięży y tuteyszych obywatelów, iuż też z przyiezdżych panów szlachty y iakich kolwiek osób, pod żadnym praetextem nie golili, ran nie opatrowali, y żadnych receptów nie dawali; daleko barziey na roczne golenie chodzić nie podeymowali się, ale tylo, aby podług sonancyi teyże ordynacyi swoiey, przychodzących do siebie ludzi, w łaźniach, domach y mieszkaniach swoich własnych, intra et extra moenia będących,

tam gdzie który z nich mieszka, golić y udaiących się do siebie pacyentów (tych tylko iednak, którzy pierwiey ad curandum sui do sławetnych panów chirurgo-medyków Wileńskich nie udadzą się) przyimować y innych leczyć moc y wolność mieli, a to nie namawiaiąc nikogo z takowych pacyentów do siebie y innych od chirurgo-medyków nie odradzaiąc, oraz żadnego w niczym podstępku dla nich nie czyniąc, ani też miednic albo miseczek (iako za znak samym tylko chirurgo-medykom przyzwoitych), przy łaźniach, domach y mieszkaniach swoich wywieszaiąc. Wszakże dla wiadomości publiczney y dystynkcyi professyi swoiey, a contubernio chirurgo-medicorum, ex moderamine praesentis officii mogą mieć za znak konfraternii swoiey, iako przy kościele oyców bonifratellów tuteyszych, pod tytułem świętego krzyża będącym, fundowaney, figurę krzyża czerwonego na blasie biało malowaney z wyrażeniem pod nim dwuch baniek cyrulickich, przy łaźniach y mieszkaniach swoich na drążku czerwono malowanym wywieszoną lub do ściany mieszkalney przybitą. *Powtóre.* aby względem pozwolonych sobie tąż ordynacią de arte chirurgica wyż wyrażoney wolności, podług obowiązku oney niezawodnie co rok po złotych polskich czterdziestu, in moneta currenti, uczyniwszy między bracią zgromadzenia swoiego składankę, ad contubernium chirurgo-medicorum Vilnensium, na terminach w teyże ordynacyi opisanych. in toto ac integro wypłacali iniungitur. A że się to okazało z dekretu sądów nadolnych burmistrzowskich Wileńskich w roku tysiąc siedymset sześćdziesiąt wtórym, na dniu siódmym miesiąca Apryla hoc in puncto ferowanego, iż ciż utściwi panowie łaziennicy cyrulicy Wileńscy od roku tysiąc siedymset sześćdziesiątego, miesiąca Decembra siedymnastego dnia, za sześć kwartałów takowey solucyi uporem przez się nieopłaconych złotych sześćdziesiąt winni zostali y opłacenia takowego quantum (iak teraz asserebant) niczym nie dowiedli, więc aby te sześćdziesiąt złotych polskich takoż currenti moneta, in spatio dwuch tygodni a data dekretu teraznieyszego, circa acta praesentis officii, praevia acquietatione sui, temuż contubernium chirurgo-medicorum pod zapłaceniem sowitości wypłacili, nakazuie. *Potrzecie:* Starszego też z pośrzodka siebie spokoynego y statecznego ciż utściwi panowie łazieńnicy-cyrulicy corocznie w zgromadzeniu swoim obierać powinni, y o nim ad contubernium chirurgo-medicorum donosić, gdyby wiedziało, od kogo te deklarowane quantum co quartał ma rekwirować, y one bez żadnego zawodu punktualnie odbierać. *Na ostatek.* Potrzeby ołtarza y bractwa swoiego, w kościele oyców bonifratellów tuteyszych będącego, według możności opatrować, y we wszytkim co do utrzymania porządku y posłuszeństwa w konfraternii swoiey sprawować się maią, pod winą za przestąpieniem każdego zwyż wyrażonych punktów, w teyże ordynacyi kommissarskiey założoną, paenisque contraventionum irremissibiliter irrogandis. Względem zaś pretendowaney, przez sławetnych panów chirurgo-medyków od żyda łazieńnika kahału Wileńskiego ad contubernium suum płacenia dwuch talarów bitych pensyi, transakcyią z tymże kahałem zawartą y dekretem prześwietnego konsystorza Wileńskiego w roku tysiąc siedymset czterdziestym czwartym na dniu szesnastym Nowembra stwierdzoną, umówioney: Ponieważ to dostatecznie z przywileiu nayiaśnieyszego Augusta wtórego na porządek konfra-

ternii utściwych panów łazienników - cyrulików Wileńskich, w roku tysiąc siedymset dwudziestym pierwszym, dnia dwunastego miesiąca Maia nadanego, po wyż allegowanego, okazuie się, iż nie tyle sami chrześcianie, ale też tatarowie, żydzi y inni dissidentes professyią łaziennicżą w mieście tuteyszym bawiący się, y z niey wyżywienie swoie maiący, directe do konfraternii łaziennickiey cyrulickiey należeć y do niey, a nie gdzie indziey, wszelkie powinności brackie pełnić y składanki opłacać są obowiązani; niemniey ponieważ y to się okazuie: iż takowa wyż wyrażona transakcyia, między contubernium chirurgo-medicorum, a między kahałem Wileńskim, o żyda łaziennika zawarta iest zaocznie, w niewiadomości tey że konfraternii łazienników cyrulików, in praeiudicium prawa onych uczyniona, zaczym ex praemissis rationibus szlachetny urząd iego królewskiey mości burmistrzowski radziecki Wileński, adinventum w tym punkcie incompetenti, sławetnych panów chirurgo-medyków actione, securitatem omnimodam odbierania takowey pensyi, dwóch talarów bitych od żyda łaziennika kahalnego, do skrzynki zgromadzenia swego, pomienionym utściwym panom łaziennikom cyrulikom Wileńskim, iako podług sonancyi przywileiu supra wyrażonego, do nich należącey, tak iak dotąd odbierali, teraz in futurum bez żadney w tym a contubernio chirurgo-medicorum praepedycyi, sub paenis contraventionum, waruie y obezpiecza; eoque intuitu powyż wspomniony dekret sądów nadolnych burmistrzowskich Wileńskich, w roku tysiącznym siedmsetnym sześćdziesiątym wtórym, na dniu siódmym miesiąca Apryla zaszły, hoc in puncto podnosi. Pro reliqno względem zachodzących między temiż obiema zgromadzeniami, o przyimowanie zbiegłey bez dosłużenia lat umowionych od panów swoich czeladzi, y oney niegodziwe odmawianie, oraz publice et privatim infestowanie pro et contra skarg y kwerel szlachetny urząd iego królewskiey mości burmistrzowski radziecki Wileński, nie uznawaiąc żadnych (do których się obie strony sine praecedentibus hoc in passu de iure probationibus, nude zabierały) iuramentów, tantisper in cognitionem takowych allegowanych inkonweniencyi, iako in controverso bez dowodu prawnego zostaiących, nie kondescenduie. In futurum zaś, praecavendo omnimodam hoc in puncto securitatem, aby tak utściwi panowie łaziennicy - cyrulicy, od sławetnych panów chirurgo-medyków, iako tez wzaiemnie sławetni panowie chirurgo-medycy od utściwych panów łazienników cyrulików, sub illo titulo et praetextu, ani towarzyszów, ani chłopców, którzyby lat umówionych u panów swoich nie wyterminowali, odmawiać y onych iakimkolwiek sposobem infestować, albo swywolnie zbiegłych do siebie przyimować, nie ważyli się, severissime pod winą dziesięciu talarów bitych na każdego w tey mierze wykraczaiącego, tym dekretem założono, irremissibiliter za słusznym tego dowodem, bez żadney klemencyi dla ukrzywdzonego płacić powinną zakazuie; wszakże takowych swywolnych od panów swoich zbiegów spokoynie inkwirować y do więzienia osadzać podług prawa pospolitego permittit. Co zaś attinet paen kontrawencyinych, tudzież unkosztów y expens prawnych, w tey sprawie erogowanych, ab utraque parte pretendowanych, co in consideratione habito, iż utściwi panowie łaziennicy-cyrulicy Wileńscy, nieraz contraveniendo toties mianowaney ordynacyi kommis-

sarskiey dla siebie ustanowioney, przez uzurpowanie sobie golenia y kurowania po klasztorach, kamienicach y domach, w samym mieście y na przedmieściach będących; nie mniey przez niepunktualne płacenie pensyi ad contubernium chirurgo-medicorum, tąż ordynacyią naznaczoney (ut supra deductum) ipso facto tak w paeny kontrawencyine popadli, iako też do unkosztów y expens prawnych sławetnym panom chirurgo-medykom exinde przyczynioną byli; zaczym ex moderamine officii, solum nonnisi clementiam prae oculis habentis, aby za to in vim mulctae et emendae wszyscy do zgromadzenia swego podług przywileiu, na konfraternią swoią nadanego, należący, proporcionaliter złożywszy się kamień wosku kupili, y ony do kaplicy chirurgo-medicorum Vilnensium przy kościele świętego Jana będącey, na dniu dwudziestym dziewiątym miesiąca Septembra anni currentis, także praevia sui aequietatione pod winą zapłacenia sowitości, niezawodnie oddali, tymże swoim teraznieyszym dekretem nakazuie. Po promulgowaniu którego dekretu obie strony in omnibus punctis ony acceptowali. Quod est connotatum.

1765 г. Августа 15 дня.

Изъ книги № 4780, за 1765 г., л. 635.

141. Жалоба Виленскихъ цырюльниковъ-баньщиковъ на хирурговъ-медиковъ по поводу притѣсненій, дѣлаемыхъ послѣдними первымъ.

Цырюльники (такъ называемые лазенники) приносятъ жалобу на своихъ собратьевъ *медиковъ хирурговъ*, что они причиняютъ имъ несносныя обиды и притѣсненія. Враждебныя отношенія между этими гражданами г. Вильны существовали и прежде, но были улажены посредствомъ взаимныхъ уступокъ и соглашеній: цирюльники-лазенники обязались платить по 40 зл. въ цеховую казну и были спокойны. Когда же старые медико-хирурги перемерли, то молодые опять подняли гоненіе противъ низшихъ своихъ товарищей и при содѣйствіи магистрата довели ихъ до послѣдней крайности. Магистратъ въ теченіи 8 л. не хотѣлъ разобрать ихъ дѣла, какъ слѣдуетъ, и издавалъ декреты для нихъ вредные. Наконецъ медики захватили лазенниковъ при содѣйствіи трибунальныхъ жолнеровъ и заключили ихъ въ тюрьму; хотя лазенники и были освобождены изъ заключенія подвоеводою, но и до позднѣйшей поры ихъ преслѣдуютъ съ одинаковою настойчивостію.

Roku tysiąc siedmset sześćdziesiąt piątego, miesiąca Augusta siedmnastego dnia. Na roczkach augustowych grodzkich woiewodztwa Wileńskiego, w roku teraznieyszym, wyżey na dacie pisanym, do sądzenia przypadłych y porządkiem prawa pospolitego in loco solito iudiciorum w mieście ikmści Wilnie sądzących się, przed

nami Kaietanem Podbereskim—łowczym, ex mente konstytucyi novellae legis seymu coronationis tantisper prezyduiącym, Tomaszem Marcinkiewiczem,—chorążym Petyhorskim, Józefem Zaleskim—skarbnikiem, sędziami, a Stanisławem Giedroyciem—czesznikiem y pisarzem, urzędnikami sądowemi grodzkiemi woiewodztwa Wileńskiego, od i. w. imci pana Michała Kazimierza hrabi Ogińskiego—woiewody Wileńskiego instalowanemi, comparendo personaliter u sądu patron imć pan Jan Sterło Orlicki—komornik Rzeczycki, solenniter manifestował się nomine sławetnych Józefa Dombrowy, starszego, Jakuba Graffa, vicestarszego, Antoniego Jankowskiego, Wincentego Macieiowskiego, Józefa Kozłowskiego, Józefa Nowickiego, Tomasza Siebierzewskiego, Gabryela Szumskiego, Adama Grodnickiego, Kazimierza Paschalskiego, Antoniego Szydłowskiego, y innych cyrulików—łazienników Wileńskich, na sławetnych Macieia Mazurkiewicza—starszego, Jana Sztybewsza—podstarszego, Jana Krzysztofa Urbana, Krzysztofa Pobolskiego, Jana Karulskiego, Michała Paszkiewicza y innych chirurgów medicorum Vilnensium, oraz wóyta, burmistrza, radzców y cały magistrat magdeburyi Wileńskiey, mieniąc o to: iż co obżałowanych cyrulików, medyków, antecessores z żaluiących delatorów antecessorami cyrulikami, łaziebnikami, przed lat dwuchset kilkadziesiąt, z kosztem niemałym w różnych subselliach prawa wiedli, circiter przez lat sto y kilkadziesiąt iako constat z dekretów y proceduru prawnego y dekretu ostatniego roku tysiąc sześćset dziewiętnastego w konwencyi wspomnionego, po którym procederze za pośledniéyszym dekretem, na kommissyi stałym, w roku tysiąc siedmset dwudziestym wtórym, w Wilnie nastąpiła kommissya przez naznaczonych ii. ww. kommisarzów, na którey kommissyi między antecessorami obżałowanych cyrulików, medyków y antecessorami żałuiących delatorów cyrulików łazienników Wileńskich, instante pervsuasione przytomnych ichmciów przyiaciół, adstante praesentia ii. ww. kommissarzów, super puncta per utramque partem in scriptis scripta, rata, acceptata et subscripta, per easdem partes porrecta, do wieczystey ugody dla zawarcia traktatu, na potomne czasy stałego pokoiu, wieczney kombinacyi, przez postanowione punkta y do traktatu inserowane, in fundamento quo żałuiące delatores przez lat kilkadziesiąt ad obloquentiam konwencyi censum, tak przez antecessorów, iako y sami po złotych czterdzieści continuo usque ad datam praesentem płacili y teraz płacą, ad contubernium chirurgo-medicorum, zachowuiąc się w zupełney spokoyności, żyli y ad normam opisanych punktów zachowywali się przez lat kilkadziesiąt; postremo gdy antecessores obżałowanych poodumierali, a złość y nienawiść w obżałowanych cyrulikach-medykach młodych, rozprostrzeniła się, wziąwszy odium qua potentiores cyrulicy-medycy nad ubogiemi cyrulikami, łaziennikami, chcąc superdominare, godząc na zgubę y zniszczenie, różne po całym mieście Wilnie nargania, wyśmiewania, palcoma na oczy wytykania, iako z przechrztów, gorszych nad niewiernych, niby przeciwko sobie leżąc, niektórzy z obżałowanych contemnere ważą się, in opprobrium fidei za niedowiarków trzymaiąc, różne, iuż to od lat sześciu, przykrości wyrządzać, osobliwie obżałowani Maciey Mazurkiewicz, Mikołay Paszkiewicz, Jan Otremski, qua sami pryncypałowie do wszelkich exorbitancyi, iako

to Mazurkiewicz, będąc na wszelkie bezprawie licencyowanym, nie na iednego załuiących delatorów stancyą cum complicibus suis nachodząc, violenter bizunami oćwiczyć usiłował y wiele szkod w własnych stancyach delatorów poczynił, y czasu sądów kapturowych pod samą izbą sądową załuiącego Kozłowskiego, cerulika łaziennika, enormiter zrąbał, nos usiokł y ledwo o śmierć nie przyprawił, iako o tym osobliwe dowody świadczą; in super mimo konwencyą wieczysto-ugodliwą pacyentów odmawiać, przyiętych chłopców y na lata zapisanych, poduczonych y dalszą czeladź od cyrulików łazienników podmówiwszy, do siebie przyimować, iako y recenter pięciu chłopców do siebie odmówili. Łaźnie po klasztorach y porocznie trzymać, w nich robić, nad prawo y konwencyą opisaną, ważą się postępować y dalsze bezprawia czynić. Na ostatek wyiąwszy szlachetny magistrat Wileński z różnych miar y okoliczności, maiąc po sobie y zabiegłszy szlachetnego Józefata Minkiewicza—burmistrza, nie dawno obranego, przed sąd onego nadolny burmistrzowski, o porządki praw y przywileiów adcytowawszy y sinistre udawszy, iakoby delatores mieli renitere konwencyi, przy znacznych obżałowanemu Minkiewiczowi przez się czynionych offerencyach, załuiących cyrulików, łazienników, z substancyi exwisceruiąc y chcąc wyzuć, przez lat dwie w sądach nadolnych burmistrzowskich szlachetnego Minkiewicza ciągali, gdzie by naydaley w tygodniu iednym sprawa zakończyć się powinna bez wielkiego expensu y dylacyi. Zatym gdy dekret praecessit contra obloquentiam konwencyi uciążliwey obżałowanego Minkiewicza, tedy delatores od onego apellowali na sądy górne magistratowe Wileńskie, przed którym sądem górnym także sprawa przez lat dwie ciągneła się, magno motu agituiąc się, na którey obżałowany Józefat Minkiewicz, któremu by nie należało po skończonym swoim roku zasiadać, zawsze na takową sprawę mimo rocznych dwóch burmistrzów, utrzymuiąc swóy dolny dekret, zasiadał, sąd fomentuiąc, na zgubę załuiących delatorów, iako z całym magistratem Wileńskim będąc blisko spokrewnionym, od pierwszey aż do ostatniey osoby. A gdy dekret górny stanął oczewisty w roku teraznieyszym tysiąc siedmset sześćdziesiątym piątym, Augusta trzeciego dnia, był promulgowany, na który do namowy wzieli tygodniem przed wielkanocą, tedy obie strony do dni dziesięciu na deliberacyą wzieli podług prawa; zatym naradziwszy się, do kancellaryi dnia dziesiątego przybyli. Nie zastawszy szlachetnego pisarza, dopraszali się imci pana Konczewskiego, regenta syna onego, aby raczył przyiąć y zapisać apellacyą, który gdy nie przyiął, poszli do szlachetnego Dubińskiego—burmistrza, aby kazał przyiąć apellacyą, który obżałowany Dubiński y mówić nie dawszy, serio grożąc przyniewalał, aby dekretem omnimo kontentowali się y zadość czynili, grożąc różną karą y więzieniem. Tegoż czasu żalili się y dopraszali, in instanti wydania satysfakcyi z cyrulików medyków, którzy wraz po promulgacyi dekretu, nie czekaiąc, ważyli się ante terminum deliberationis infestować, miedniczki zabierać violenter przy domach y brzytwy zabierać, y grabić y w tym nie odebrawszy żadney satysfakcyi, zebrawszy się wszyscy y przełożywszy krzywdy swoie przed w. imści panem podwoiewodzim Wileńskim, zanieśli manifest w grodzie woiewodztwa Wileńskiego. Eo magis szlachetny magistrat Wileński, ductus malevolentia, zału-

iących delatorów wszystkich ścigać wszędzie y po domach cum additamine sług swoich y żołnierzy trybunalskich obżałowany kazał y do więzienia sadzić, iakoż niektórzy comprehensi y przez czas nieiaki iedni po dni cztery, inni mniey y więcey wzięci y inkarcerowani w turmie mieyskiey byli, którzy ledwo za wielkiemi staraniami y interpozycyą, oraz wyraznym listem wielmożnego podwoiewodziego uwolnieni zostali od kary y więzienia. Post haec żałuiące mandatem się założyli, po którym założeniu ieszcze obżałowani medycy delatorów ścigali y na ratuszu, czasu przypadłey sprawy, wartą y sługami mieyskiemi obstawiwszy, pobrać intendebant do więzienia powtórnie y różne przykrości czynią y czynić nie przestaią, iako w substancyi możnieysi będąc, uiowszy szlachetny magistrat, z tym że razem idąc, żałuiących ubogich cyrulików łazienników, którzy z iedney tylko krwi puszczania y brzytwy siebie, żony y dzieci prowiduią, składanki y powinności wszelkie y onera miasta płacą, podług konwencyi, ołtarz opatruią, tych bractwo całe chcąc zniszczyć y z miasta wyprawić, omnibus adinventis modis y nieznośne wyrządzaiąc przykrości, na to usiłuią. Za czym żałuiące delatores, chcąc z obżałowanemi prawem czynić, ante omnia do obwarowania securitatem zdrowia, życia y ubogich substancyi delatoribus ab omni, tak szlachetnego magistratu Wileńskiego, iako y obżałowanych impetitione et violentia, do approbaty konwencyi wieczystey roku tysiąc siedmset dwudziestego wtórego, miesiąca Marca dwudziestego trzeciego dnia, podług której do zachowania delatorów przy ordynacyi y punktach, tąż konwencyą opisanych, do approbaty omnis tituli dokumentów, przywileiów, pro parte delatorów służących, przeciwnych zaś dokumentów y przywileiów, iako konwencyą uspokoionych, na stronę uchilenia, dekretów burmistrzowskiego dolnego y górnych magistratu Wileńskiego, iako uciążliwych, skassowania, z całym procederem obżałowanych do pokarania paenami, podług konwencyi, za naruszenie oney, distinctim w każdym punkcie na każdego z obżałowanych medyków ściągaiących się, tak ex mente konwencyi, iako y prawa pospolitego, irrogandis, do nagrodzenia wszelkich strat y kosztów prawnych y tego wszystkiego przysądzenia, co kolwiek z osobliwych punktów, żałob, seorsive spisanych, dowiedziono będzie, salva tey żałoby melioratione, dali tę swoią manifestacyą do xiąg grodzkich woiewodztwa Wileńskiego spraw potocznych zapisać, która iest przyięta y zapisana.

1765 г. Октября 24 дня.

Изъ книги № 4780, за 1765 г. л, 940.

142. Жалоба Виленскихъ старшинъ нѣмецкой національности—слесарскаго и кузнецкаго цеховъ на римско-католическаго цехмистра Бальчевскаго и Виленскій магистратъ по поводу злоупотребленій и притѣсненій, допускаемыхъ ими въ интересахъ истцовъ.

Цехмистры слесарскаго и кузнецкаго цеховъ приносятъ жалобу на Виленскій магистратъ и преимущественно на Бальчевскаго по слѣдующему поводу: слесаря и кузнецы, преимущественно нѣмецкаго происхожденія, встрѣчаютъ систематическое преслѣдованіе со стороны магистрата и вышепомянутаго Бальчевскаго во всѣхъ своихъ дѣйствіяхъ. Магистратъ, весь состоящій изъ родичей, къ которымъ принадлежитъ и Бальчевскій, всегда произноситъ судебныя постановленія къ явному вреду истцовъ; Бальцевичъ же со своими сторонниками производитъ раздоры и несогласія между цеховыми, вслѣдствіе чего цехи пришли къ окончательному упадку и члены его разбѣжались по разнымъ мѣстамъ. Кромѣ этого Бальчевскій въ качествѣ цеховаго старшины завладѣлъ имуществомъ подмастерьевъ, и не только не захотѣлъ сложить съ себя достоинства по требованію цеха, но, поддерживаемый магистратомъ, подвергъ аресту и тюремному заключенію протестовавшихъ мастеровъ. Не смотря на то, что Виленскій воевода принялъ участіе въ дѣлѣ истцовъ, тѣмъ не мѣнѣе они терпятъ по прежнему притѣсненія и принуждены жаловаться въ ассесорскій королевскій судъ.

Roku tysiąc siedmset sześćdziesiątego piątego, miesiąca Octobra dwudziestego czwartego dnia.

Coram actis grodu woiewodztwa Wileńskiego comparendo personaliter sławetni panowie Jakob Arciszewski, starszy tegoroczny, Jan Piotrowicz, drugi starszy, nomine suo et nomine Andrzeia Powelkiego, Albrychta Knoffa, Ernesta Hoppa, Henryka Szuberta, Jakuba Berka, Jana Baucha, Macieia Delidowicza y wszytkich maystrów starszych nacyi niemieckiey kunsztu ślosarskiego y kowalskiego cechu Wileńskiego—żałowali y solenniter manifestowali się na szlachetnych ichmościów panów Jana Dubińskiego, Piotra Kossobuckiego, Jozefata Minkiewicza—burmistrzów, Jana Krupskiego, Kondrata Żyłkę, Andrzeia Korbutowicza, Grzegorza Hałuzę, Nikodema Przemienieckiego, Piotra Hrymowicza—radców y cały szlachetny magistrat Wileński, tudzież na Józefa Balczewskiego, slosarza, iako samego herszta y buntownika, y iego adherentów, Bałtromieia Łosickiego—kotlarza, Józefa Zaiączkowskiego—miecznika, Jakuba Miłkiewicza — kowala y in-

nych, mieniąc o to: iż co obżałowani—Łosicki, Zaiączkowski, Milkiewicz, Balczewski, w spólney zostaiąc z sobą radzie, utrzymuiąc Balczewskiego, na wszelkie bezprawia, contra bonum ordinem postępuiącego. który to inito condictamine obżałowanych, uiowszy cały szlachetny magistrat różnemi offerencyami przez się, a zatym tegoż całego szlachetnego magistratu unanimitatem trzymaiącego, we wszytkich swych obrotach, principaliter w sentymentach, decyzyach y dekretach iedność rozumieiącego y czyniącego z przyczyny y okoliczności, że od pierwszey aż do ostatniey osoby, wszyscy sanguine sunt coniuncti, przez co na wielu interessach żałuiące strony, nie tylko w sprawach swoich periclitant, ale też częstokroć na wszytkim upadać muszą; iakoż żałuiący delatores od wielu lat przez obżałowanego Bałczewskiego y wspól iegoż interessu pomocników, przy tak mocney a nieustanney szlachetnego magistratu protekcyi, przez którą działy się tak między maystrami, iako y towarzyszami, na publicznych cechowych schadzkach y zgromadzeniach, rozmaite nieznaski, którzy to obżałowani, iako buntownicy, przeciwko prawom y artykułom, tak samych maystrów starszych, iako też towarzyszów, ustawiczne na schadzkach wexy, łaiania, obelgi, z irreverencyą praw y nieuszanowaniem wszystkich przytomnych osob czynili; a z tąd wielki nieporządek w cechu, niedopilnowanie chwały Bożey, częste swary, niesnaski y bunty przeciwko starszym y przełożonym cechowym powstały—co się działo z podmowy y poduszczenia Balczewskiego y współkompanów iego. Z których miar y okoliczności procedera prawne w sądach wóytowskich, burmistrzowskich y po różnych zagęściły się; przez co niektórzy bracia, kłócąc się między sobą, w robocie kunsztu swego znaczny deces ponosili, na substancyi szwankowali, cale podupadli y zubożeli, inni z miasta maystrowie y towarzysze do innych miast przenieśli się przez Balczewskiego, że z niektóremi buntownikami Polakami usiłuiąc, przeciwko prawom y obyczaiom przyzwoitym, po wszystkich miastach y kraiach zagranicznych idącym, z którémi żałuiący delatores dla doskonalszey experyencyi po wzięciu roboty swoiey w iedności zostaią, a ich czeladź po całym świecie ćwiczyć się y polerować zwykła, integritatem praw, obyczaiów y artykułów utrzymywać, w dobrych postępkach przodków swych naśladować, w pobożności y iedności zostawać, we wszytkim ku nayużytecznieyszemu dobru pospolitemu przykładem postoronnych nacyi, na całym świecie praktykuiącym się, postępować y zachowywać porządek, bez którego ullatenus obeyść się niepodobna. Czemu wszytkiemu obżałowani, iako zawsze renitentes byli, tak y dotąd w swych zawziętościach perseverare nie przestaią, kiedy na ostatnią godząc zgubę wszystkich maystrów kunsztu slósarskiego, przez nieuszanowania y obelgi towarzyszów cudzoziemskich w Wilnie utrzymać nie można, motivo obżałowanego Balczewskiego y niektórych Polaków, którzy na dalsze czyniąc pokrzywdzenie, tych że towarzyszów w roku tysiącznym siedmsetnym sześćdziesiątym wtórym, z obżałowanym Balczewskim zniosszy się, w niewiadomości wszystkich braci y towarzyszów nacyi niemieckiey y Polaków, śrebro, w tablicach będące w skrzynce towarzyszów, przez tychże towarzyszów sprawione, in futurum pro commodo suo kryiomo, a zatym niegodzi-

wie bez wiadomości te wyiowszy tablice na śrebro przetopili, z którego partem śrebra na ołtarz swóy, a partem pro necessitatibus suis obrócili. Przez co towarzysze wszyscy, zburzywszy się, swey własności powrócenia śrebra pretendowali: ale za niedoyście y z obżałowanemi hoc in puncto sprawiedliwości niektórzy Polacy towarzyszowie, przez obżałowanych wyperswadowani w Wilnie zostali, nacyi zaś niemieckiey wszyscy towarzyszowie y Polacy, którzy wędrowni byli, natychmiast na wędrówkę wyszli. Z którey przyczyny wszyscy maystrowie Niemcy kunsztu slosarskiego, żadnego towarzysza nie maiąc, znaczny deces w proficie, zawód w robocie panom ponosili y dotąd ponoszą. W roku zaś tysiącznym siedmsetnym sześćdziesiątym czwartym tenże obżałowany Balczewski, iako niepohamowany w swey złości, czyniąc na dalszą obelgę y oczernienie cechu, przyuczonego przez własneż dzieci, onego psa gospodarskiego do izby, z którym dzieci iego zwykli igrzysko czynić y zabawiać się, y od którego iako nierozumnej bestyi dziécie Balczewskiego łapą czyli nosem tak poniekąd potrącone zostało, iż się krew z nosa dziecięciu pokazała, Balczewski tenże, ebrius będący, uiowszy za obie nogi tylne polanem zabił y nie uważaiąc nawet na własney czeladzi perswazyą póty bił, aż pies krwią pieniąc ledwo przez próg wyszedszy, wraz na podwórzu upadł y zdechł, którego post Balczewski, przyszedszy nie co do pamięci z swoiey złości, incognito swym chłopcem do piwnice wrzucić kazał (iako w tym inquizycya świadczy pierwsza), za którego psa przeświadczony u sądu o niesłuszne y niegodziwe zabicie, za dekretem wóytowskim, zapłacił talarów dwa. Po którym psa zabiciu gdy mieysce swe pierwsze starszeństwa w cechu chciał zasiadać na schadzce, y kluczem w swych rękach będącym skrzynkę cechową otwierać, cały cech zabronił y nie dopuścił, przez który tumult kilka schadzek nie doszło y w nieporządku cech cały zostawał, a zatym onego wypraszał, aby z mieysca y cechu wyszedł, a nie czynił prepedycyi w zgromadzeniu y wszytkim braciom; lecz obżałowany Balczewski, nie tylko niechciał ustąpić, sed imo magis z fukiem y pogrożkami na wszytkich braci, rzucał o stół swą czapkę, mówiąc z uięciem niepowetowaney sławy wiela: zabiłem psa y zapłaciłem, wam zaś wielom mógłbym dokazać rakarstwa, zatym wszyscy dopraszali się iterum złożenia klucza cechowi, którego oddać nie chciał, a tak wszyscy maystrowie unanimi assensu od starszeństwa w cechu oddalili y skrzynkę otworzyli dla investygacyi w skarbie. O co wraz Balczewski przed sąd nadolny wóytowski adcitował wszystkich, gdzie nie skonvinkowanych maystrów nacyi niemieckiey wszystkich do turmy z instancyi szlachetnego wóyta pobrać kazano tudzież przez dzień cały więziono, o to maystrów, cechmistrzów, dobrze miastu y państwu zasłużonych, bo samą dawnością osiadłych obywatelów Wileńskich. Post haec po wypuszczeniu z więzienia Balczewski iterum domagał się mieysca swego w cechu, toż gdy nie pozwolono, iterum cały cech adcytował przed tenże sąd wóytowski (acz to, mimo debitum forum na porządki mieskie) gdzie cały cech dopraszał się frysztu do roku, póki by mogli mieć od postronnych miast, z któremi unanimitatem trzymać muszą, rezolucyą, ieżeli takowy człowiek, za uczciwego poczytany być może y w cechu mieścić się.

Zatym szlachetny imć pan wóyt, tuendo partes Balczewskiego, nie zezwolił, z kąd potym cech apellował na sądy górne, w którym sądzie niemałym expensem cech cały z obżałowanym Balczewskim około łat dwuch prawował się. Exinde znaczną stratę w robocie żałuiący maystrowie bez towarzyszów ponieśli z expensem prawnym, ad minimum na talarów trzysta. Ile w tych to górnych sądach szlachetnego magistratu z szlachetnym wóytem, iak wszyscy między sobą pokrewnieni zostaiąc, gdy ad sonantiam dekretu wóytowskiego, gravaminose wydanego, iterum uciążliwie sądzili, wszytkich maystrów Niemców, którym pod wielkiemi paenami Balczewskiego za uczciwego przyiąć y przeciwko prawom a obyczaiom nacyi niemieckiey z onym przestawać kazali; od takowego dekretu imposuerunt delatores instantaneam appellationem do nayiaśnieyszey assessoryi, którey szlachetny magistrat nieprzyioł. y mówić nie pozwolił, ani manifestu wniesionego nie acceptował, imo magis paenami y więzieniem grożąc na ratuszu, publicznie przez sług mieskich, zatrzymawszy klucze, starszym Niemcom od skrzynki cechowey maystrowskiey złożyć kazał y Balczewskiemu oddał. Po którym oddaniu kluczów, czekaiąc rezolucyi z postronnych miast, toż przybycia iaśniewielmożnego imci pana woiewody Wileńskiego, któremu przez przywilcia commissum we wszystkich krzywdach uciekaiącym się dopomagać, czas nieiaki wstrzymali się y do cechu nieszli, tandem szlachetny magistrat favore Balczewskiego, na instancyą onego wszystkich maystrów y cechmistrzów nacyi niemieckiey, z potrącaniem, pośmiewiskiem y urąganiem, nie maiąc nawet względu na chorych, przez Moskalów do haniebnego y pospolitego więzienia wtrącić kazał, y tak niektórych po kilka dni więziwszy, ledwo na perswazyą iaśniewielmożnych biskupów y panów z trudnością wypuszczono. Za uwolnieniem się z którego więzienia, gdy iaśniewielmożny imć pan woiewoda Wileński wiachał na woiewodztwo, tedy iako do protektora miasta, żaląc się na szlachetny magistrat, obżałowanego Balczewskiego y adherentów iego, per supplicem libellum podali puncta oppressyi swoich, w które iaśniewielmożny imć pan woiewoda łaskawie weyrzał, tudzież zabiegaiąc dalszym z tąd nieporządkom, zachowawszy mu iednak wolne rzemiosło, a umiakkowanie y spokoyność czynić, Balczewskiego od cechu oddalił, zleciwszy wydanie dekretu wielmożnego imci panu podwoiewodzemu. Za którym to dekretem cech cały, w dobrym porządku u spokoyności zostawał, iednak obżałowany Balczewski z adherentami swemi, ieszcze nie przestaiąc swoiey zawziętości y na dalszą godząc niespokoyność, iako w swey persewernuiąc złości iterum iterumque przeciwko całemu cechowi powstaiąc, a między bractwem czyniąc konspiracyą, studio et promotione, uti patet z mandatu obżałowanych szlachetnego magistratu Wileńskiego, przeciw postanowieniu i.-w. woiewody y dekretowi wydanemu przez w. imci pana podwoiewodziego, przeciwić się waży: ile gdy pomównemi żałobami swemi do nayiaśnieyszey assessoryi wielkiego xięstwa Litewskiego żałuiących delatorów indebite zapozywa, do dalszych szkód y extenuacyi przywodząc. O co wszystko chcąc z obżałowanemi prawem czynić, ante omnia do approbaty dekretu, w roku tysiącznym siedmsetnym sześćdziesiątym piątym, dnia dwudziestego czwartego Junii, z obżało-

wanym Balczewskim, ex instancia delatorów wydanego, przez w. imci pana podwoiewodziego z dyspozycyi i.-w. imci pana woiewody we wszystkich punktach z całym procederem ex parte delatorów hac in causa zaszłym. Podług którego do osądzenia obżałowanego Balczewskiego, iako buntownika, nieposłusznego y nigdy nieukaranego od cechu in perpetuum y od rzemiosła do ukarania, iako samego herszta y iego adherentów wieżą in fundo et aliis ex lege promanentibus paenis iisque iustis ac condignis, do nadgrodzenia wszelkich szkod y strat prawnych żałuiącym delatorom przez obżałowanych, y restytucyi nakazania, za takie bezprawia, bunty y zufałość przeciwko i.-w. imci panu woiewodzie, iako y za inne występki publica paena ukarania. Z szlachetnym zaś magistratem Wileńskim, do skasowania tak w nadolnych, iako y górnych sądach wszytkich dekretów, hac in causa favore Balczewskiego ferowanych, za bezprawne więzienie, po kilkakrotne wszystkich maystrów y cechmistrzów nacyi niemieckiey, paen wskazania y wszytkich strat exinde poniesionych, nadgrodzenia, za niedopuszczenie apellacyi od dekretu górnego magistratowego przez żałuiących delatorów do nayiaśnieyszey assessoryi, za nieprzyięcie hoc in puncto zaniesionego manifestu, iako też za pogrożki y pochwałki w sądowey izbie na żałuiących delatorów, in praesentia wszytkich stron przytomnych, cum irreverentia własnegoż sądu, iustis et exemplaribus paenis ukarania. Za utrzymywanie Balczewskiego, onemu radzenia y proprio sumptu tey sprawy promowania przeciwko władzy i.-w. imci pana woiewody, ustawom y obrządkom prawa, tenże szlachetny magistrat wieżą y paena talionis ukarania, y tego wszystkiego adiudykacyi, co z osobliwszych punktów, seorsive spisanych, do teyże żałoby regulowanych, wyprobowano, przez dowody prawne y dowiedziono będzie, salva tey żałoby melioratione, żałuiący delatores, dali tę swą protestacyą do xiąg grodzkich woiewodztwa Wileńskiego zapisać, co iest zapisano. Pisan ut supra.

1766 г. Іюня 21 дня.

Изъ книги № 5155, за 1764—1766 г., л. 940.

143. Постановленіе Виленскаго магистрата по дѣлу Виленскихъ столяровъ Авгсбургскаго исповѣданія съ столярами католиками.

Между столярами авгсбургскаго и римскаго исповѣданій возникли споры по слѣдующимъ причинамъ: авгсбургцы жаловались на католиковъ, что они притѣсняютъ ихъ всяческимъ образомъ, отнимаютъ у старшинъ ключи отъ цеховой казны, штрафуютъ безъ причины отсутствующихъ мастеровъ при богослуженіи, поносятъ ихъ во время засѣданій, отнимаютъ товарищей, и вообще дѣлаютъ имъ разныя другія притѣсненія вопреки королевскимъ привилегіямъ; римско-католики главнымъ образомъ жаловались на посягательство авгсбургцевъ на достоинство и чествованіе римско-католической вѣры. Магистратъ, размотрѣвши привилегіи и подробности дѣла, нашелъ, что въ этихъ спорахъ отчасти виноваты обѣ стороны вслѣдствіе уклоненія отъ привилегій; вслѣдствіе чего постановилъ: строго придерживаться на будущее время королевскихъ привилегій; лицъ же, оказавшихся болѣе виновными, подвергъ взысканію. Спорящія стороны вполнѣ согласились съ такимъ постановленіемъ.

W sobotę, dnia dwudziestego pierwszego miesiąca Junii, roku Pańskiego tysiąc siedmset sześćdziesiąt szóstego, w sprawie utściwych panów Daniela Giatta, Frydrycha Pola, Jana Kocha y całego cechu stolarskiego konfessyi auszpurskiey, mieszczan y obywatelów Wileńskich, przeciwko utściwym panom Alexandrowi Arciszewskiemu, Franciszkowi Fleyszerowi, Mikołaiowi Piotrowskiemu y całemu cechowi stolarskiemu religii rzymskiey, także mieszczanom y obywatelom Wileńskim, względem alienacyi żałuiących od wspólney w rządach cechowych dyspozycyi y dalszych krzywd, przez obżałowanych poczynionych, w żałobie pryncypalney opisanych, mianowicie o to: iż co obżałowani maystrowie religii rzymskiey, nie postrzegaiąc praw, przywileiów, artykułów, od nayiaśnieyszych regnantów onym nadanych, postponuiąc maystrów żałuiących delatorów religii auszpurskiey, krzywdzą, żadney wdowie iakiey kolwiek religii czeladnika nie daią, za starszego ich że religii obranego y przysięgłego nie maią, tylo pomocnikiem onego nazywaią, sztrofu pół kamienia wosku starszemu za pogrzeb niesłusznie przysądzili; na schadzce wolnego głosu onym nie daiecie y nie pozwalacie, za bagatel, że w cechu na schadzce nie będzie, a u swego starszego pozwolenie wezmie, to y za to onego sztrofuiecie, chłopców od maystrów wyuczonych niesłusznie odbieracie, expensu onym nie powracacie, ieszcze onych sztrofuiecie, pieniędzmi z skrzynki cechowey bez wiadomości onych szafuiecie, klucze

odbieracie od teyże skrzynki y onym starszym nie powracacie, partaczów na zgubę miasta przyimuiecie, przy otwartey skrzynce maystrów onych łaiecie, złorzeczycie, przy elekcyi władzę swoim większą przywłaszczacie, wolnych głosów onym nie pozwalacie, schadzki bez wiadomości onych kwartałowe składacie, onym nie oznaymuiecie. O co chcąc żałuiący delatores z obżałowanymi iure progredi, ante omnia do komportacyi przywileiów wszystkich, praw, artykułów, od nayiaśnieyszych regnantów onym nadanych, do komportacyi klucza od starszego zabranego, do nadgrodzenia wszystkich szkod, strat y expens prawnych, nowo na prawo przez obżałowanych ichmościów erogowanych, y o to wszystko, co czasu prawa fusius deducetur, salva melioratione tey żałoby lub inney wyniesienia, et in unum przez ichmościów panów patronów łączenia, żałuiący delatores obżałowanych waszmościów tym pozwem cytuią.

Et reconventionaliter w sprawie utściwych panów Jakuba Piotrowskiego, Józefa Arciszewskiego, Franciszka Fleyszera y innych maystrów kunsztu stolarskiego religii rzymskiey, przeciwko pomienionym utściwym panom Danielowi Giatowi, Frydrychowi Polowi, Janowi Kochowi y innym także maystrom kunsztu stolarskiego nacyi auszpurskiey względem niezachowania się obżałowanych podług praw, porządków y dyspozycyi cechowych, oraz dalszych inkonweniencyi, także w żałobie pryncypalney wyrażonych, idque mieniąc o to: iż co obżałowani waszmość auszpurskiey religiy maystrowie, podniosłszy bunty przeciwko maystrom religii rzymskiey y w onych perseweruiąc różne kalumnie na religią rzymską, iakoby nie mieli artykułów y przywileiów, od nayiaśnieyszych regnantów nadanych, obserwować, wkładacie, wexuiecie, sami przeciwko regułom, w artykułach przepisanym postępuiąc, onych nie zachowuiecie, na mszach braterskich wokowani nie bywacie, a lubo niektórzy z was na mszy braterskiey czasem znayduią się, to Bogu należytey adoracyi nie czynicie, lecz po kaplicach tułacie się, y konsiliami swemi na zdradę religii rzymskiey y pogardę oney kuiecie, obwieszczonemi będąc, to na msze braterskie, to na schadzki nie przybywacie, lecz poiezduszkami to do tartaków, to na łowach rybnych bawicie się, na schadzkach także kwartałowych nie znayduiecie się, ale zawsze o buntach, scyssyiach y absolutności, gdyby się z pod prawa wyłamać myślicie, koncypuiecie, głowy wasze na nieposłuszeństwo prawu y artykułom przepisanym od szlachetnego magistratu do zachowania podanym łamiecie, słowem przeciwko słuszności y prawu na kontempt religii rzymskiey powstaiecie. O co tedy żałuiący z obżałowanymi waszmościami chcąc prawem czynić, ante omnia do zachowania in omni artykułów, od szlachetnego magistratu podanych, do odebrania kary za zgwałcenie onych przez religią auszpurską, do zakazania sub paenis rigorosissimis buntów dalszych, do uczynienia deprekacyi przez religią auszpurską religii rzymskiey, iako niesłusznie oprocessowaney y owexowaney, do nadgrodzenia szkod y expens prawnych, y o to wszystko, co czasu prawa dowiedziono będzie, tym pozwem, salva melioratione onego, obżałowanych waszmościów zapozywaią, przed szlachetnym urzędem iego królewskiey mości burmistrzowskim radzieckim Wileńskim, za wyniesionemi hoc in passu pro et contra desuper wyrażonemi et in unum złączonemi żałobami, ex vi dekretu remissyinego sądów

iego królewskiey mości zadwornych assessorskich wielkiego xięstwa Litewskiego, w roku immediate przeszłym tysiąc siedmset sześćdziesiąt piątym na dniu ośmnastym miesiąca Decembra, ex personali ferowanego intentowaney, et pro finali oney disiudicatione przypadłey.

W której sprawie po weyzrzeniu w prawa, artykuły y porządki cechowe, nie mniey w dyfferencyie inter praenominatas partes wszczęte, szlachetny urząd iego królew. mości burmistrzowski radziecki Wileński praeviis controwersiis ab utrinque illatis tak decyduie: A *naprzód*, co do równych wolności y prerogatyw cechowych osób religii auszpurskiey z osobami religii rzymskiey, ponieważ to się dostatecznie z praw y artykułów cechowych, na ustanowienie porządków w cechu Wileńskim kunsztu stolarskiego y łożewnickiego osobom tak rzymskiey, iako też y auszpurskiey nacyi, ab officio magistratus nostri in antecessum nadanych, authoritate nayiaśnieyszego króla imci Augusta trzeciego stwierdzonych, okazało, iż w takowym onych cechu powinni z pośrzodka siebie corocznie dla przełożeństwa nad bracią dwóch starszych spólnie równemi wotami obierać, idque iednego z religii rzymskiey, a drugiego z auszpurskiey, lub iakiey inney, takoż dwuch maystrów dla siedzenia przy skrzynce towarzyskiey takowey że dwoiakiey konfessyi, równey sobie we wszelkich dyspozycyiach cechowych mocy y władzy. Którzy to panowie starsi po takowym siebie obraniu y iuramencie swego na początku nowo zaczętego roku przed szlachetnym magistratem, podług dyspozycii prawa maydeburskiego wykonaniu, na fundamencie równey y iednostayney władzy, prawem sobie pozwoloney, wolni y mocni są w cechu swoim stolarskim, bez żadney iednego nad drugim (prócz pierwszości w zasiadaniu dla starszego rzymskiego mieysca) precedencyi, spólnie y iednomyślnie wespół z bracią cechową obóyga narodów, podług przepisanych sobie artykułów, cech, starszeństwo y całą dyspozycyią cechową utrzymywać, wykraczaiących braci sądzić, sztrofować y to wszystko, co tylko iuż to w powszechności, iuż też w szczegulności do dobrego porządku ściągać się może, sprawować. Zaczym szlachetny urząd iego królewskiey mości burmistrzowski radziecki Wileński, stosuiąc się ad sonantiam takowych praw y artykułów cechowych, aby żadne w tym punkcie, idque względem większości albo mnieyszości w rządzeniu y dysponowaniu między starszemi y bracią tego cechu obóyga narodów nigdy nie zachodziły kwestyie, albo iakowe kolwiek dyfferencyie, przy równey władzy y iednostaynych wolnościach cechowych starszych, tak rzymskiey, iako też y auszpurskiey professyi ze wszystką ich bracią inviolabiter per sententiam suam zachowuie. Eoque intuitu, zabiegaiąc wszelkim w czas przyszły w tym cechu inkonwenienciom, aby panowie starsi, tak rzymskiey, iako też y auszpurskiey nacyi, żadnych schadzek y aktów cechowych, tudzież kościelnych bez wspólney wiadomości y naradzenia się z sobą nie składali, et in casu nieprzybycia na one dla słusznych y dowodnych przyczyn braci swoich (zwłaszcza tych, którzy tempestive o tym starszym cechowym doniosą) nie sztrofowali, ale konformuiąc się we wszystkim do przepisanych sobie z prawa cechowego reguł, równie y zgodnie rządzili się, do obierania przełożonych, wyzwolenia uczniów y towarzyszów, weyrzenia w przychody y rozchody cechowe, maiąc u siebie po kluczu ied-

nym od skrzynki cechowey, oraz sztrofowania braci wykraczaiących, winami w artykułach opisanymi, iednostaynie y nierozdzielnie bez braku y względu na żadną religią, wespół z całą bracią rzymskiey y auszpurskiey nacyi należeli; a przytym utrzymuiąc dobry porządek y wszelkie poczesności cechowe, podług prawa y zwyczaiu na schadzkach cechowych, także na nabożeństwach kwartałowych y innych, na żałomszach y pogrzebach braterskich, nie zasłaniaiąc się zgoła religii różnością, z przykładną modestyią y skromnością za obesłaniem siebie bywali y we wszystkim obowiązkom, z przepisu praw swoich na się ściągaiącym się, zadość czynili, założywszy na każdego w tym wykraczaiącego vadium kop dziesięciu irremissibiliter do skrzynki cechowey, za dowodem słusznym irrogandum, tudzież penę siedzenia wieży w ratuszu, iuxta arbitrium officii na się ściągaiącą się, praesenti hoc suo decreto quam strictissime waruie. Co się zaś tycze praktykowanych dotąd per abusum w tym cechu connivencii, w ex tym utraque parte inkonweniencyi, iako to: zapisywania synów maystrowskich w dzieciństwie ieszcze będących, przed ich wyćwiczeniem się w tym rzemieśle za towarzyszów, wymagania od braci pierwszy raz chorągiew noszących trzech garcy miodu, przymuszania maystrów wyzwolonych do niesienia ciał braci zmarłych, mimo powinność towarzyską, pretendowania po pogrzebach braterskich traktamentów, sztrofowania braci wykraczaiących nad sztrofy, w artykułach cechowych opisane, niedodawania wdowom pozostałym czeladzi y innych tym podobnych: takowe wszystkie tollendo inkonweniencyie, iako per abusum przeciwko prawom y artykułom cechowym wprowadzone, (excepto iednego tylo, y to in defectu towarzyszów, ciał braci odumarłych przez maystrów młódszych nieść do sepultury dopomagania) kassuie, annihiluie y one in perpetuum znasza. Na ostatek względem dyfferencyi y niesnasek między starszemi y bracią tego cechu utriusque nationis, za starszeństwa a parte auszpurskiey konfessyi utściwego pana Daniela Giata, w roku tysiąc siedmset sześćdziesiąt trzecim, in Nowembri z okazyi pomienionych w cechu inkonweniencyi wszczętych, w żałobach pro et contra w tey sprawie wyniesionych, specifice mianowanych, a ztąd szkod y expens prawnych wynikłych, szlachetny urząd iego królewskiey mości burmistrzowski radziecki Wileński, maiąc w tym dostateczną informacyią tak z indagacyi ichmościów panów radziec, pro discernendis eiusmodi differentiis, in tempore e medio sui do cechu stolarskiego desygnowanych, iako też z examinów stron obudwuch in occluso officii sui rotulo anteferendam hac in causa sententiam odprawionych: iż klucz od skrzynki cechowey, z którego tota actio promanavit, nie per vim (ut pars nacyi auszpurskiey asserebat) od ućciwego Daniela Giata, protunc starszego, był przez starszych y braci religii rzymskiey odebrany, ale sam dobrowolnie ony złożył, sztrof zaś, acz był na onego contra mentem praw cechowych pół kamienia wosku wskazany, wszakże dotąd nie iest exequowany; do unkosztów też y expens prawnych, taż strona nacyi auszpurskiey większą była przyczyną. Ex quo nie czekaiąc w tey sprawie in praesenti officio dekretu, do sądów iego królewskiey mości zadwornych assesorskich wielkiego xięstwa Litewskiego udała się. Przeto nie uznawaiąc żadnych iuramentów, do których się obie strony pro et contra,

tam in deducendo, quam in evadendo zabierały, owszem do zgody, iedności y wzaiemney rekoncyliacyi też obie strony animuiąc, iako iuxta superius praemissa wszystkie y wszelkie w tym cechu inkonweniencyie y abusus, tak! też y takowe pretensyie wzaiemnie uroszczone kassuie, annihiluie. Eoque intuitu mutuam reconciliationem ac depraecationem obum stronom futuri iuris iudicialiter subsequendam nakazuiąc, y te wszelkie dyfferencyie z wynikłemi z onych pretensyiami per totum umarzaiąc, silentium perpetuum sub paenis contraventionum irremissibiliter luendis obum stronom zakłada. A że to się okazało, iuż to z indagacyi urzędowey, iuż też z examinów stron obudwuch, iż poniekąd utściwy pan Franciszek Fleyszer, mayster kunsztu stolarskiego, religii rzymskiey, z synem swoim przez swoią mniey przyzwoitą w mówieniu podczas schadzek cechowych skromność, był do takowych w cechu niesnasek przeciw braciom konfessyi auszpurskiey powodem, zaczym aby in vim emendy talerów bitych dwa utściwemu panu Janowi Kochowi—magistrowi nacyi auszpurskiey, z okazyi odebranego onemu incompetenter przez cech chłopca spendowanych, in spatio tygodnia od daty teraznieyszego dekretu wypłacił, pod obowiązkiem sowitości tym swoim dekretem officium praesens nakazuie. Po promulgowaniu którego dekretu strona powodowa nacyi auszpurskiey wzieła sobie terminum ad deliberandum, super acceptandum, hoc decretum in spatio dni dziesięciu de beneficio iuris magdeburgensis expediendum; strona zaś religii rzymskiey in toto takowym się dekretem kontentowała. Quod est connotatum.

W poniedziałek, dnia trzydziestego miesiąca Junii, roku Pańskiego tysiąc siedmset sześćdziesiąt szóstego, przed szlachetnym urzędem burmistrzowskim radzieckim Wileńskim na dniu dzisieyszym, iako in termino expediendae deliberationis expirato, stawaiąc osobiście iegomość pan Jan Orlicki — patron spraw maydeburskich, detulit sądowi, iż utściwi panowie stolarze nacyi auszpurskiey ex parte sua dekret, supra wyrażony, między sobą a utściwemi panami stolarzami religii rzymskiey na dniu dwudziestym pierwszym, mensis et anni currentium, ex personali in praesenti officio zaszły, we wszelkich onego punktach, klauzułach y paragrafach akceptuią et in toto iudicatis iego acquiescunt, eoque intuitu, aby takowy dekret, iako wszelkie prawa y porządki cechowe utrzymuiący, pro notitia in futurum dla wszystkich braci kosztem całego cechu, authentice ex actis był wyięty y w skrzynce cechowey, razem z innemi prawami cechowemi lokowany, imieniem tychże utściwych panów stolarzów konfessyi auszpurskiey nakazania dopraszał się. Jakoż szlachetny urząd burmistrzowski radziecki Wileński, konnotowawszy takową acceptationis decreti sui rezolucyią, a parte tychże utściwych panów stolarzów nacyi auszpurskiey uczynioną, pomieniony dekret, którym się obie strony kontentowały ex actis authentice kosztem całego cechu stolarskiego wyiąć y ony do skrzynki cechowey włożyć iniunxit.

1769 г. Сентября 6 дня.

Изъ книги № 5156, за 1767—1773 г., л. 407.

144. Судебное опредѣленіе Виленскаго магистрата по дѣлу между медико-хирургами и фельдшерами.

Медико-хирурги внесли жалобу на своихъ товарищей хирурговъ-лазенниковъ (цирюльниковъ), что они отнимаютъ у нихъ практику, ходятъ по монастырямъ и каменицамъ и занимаются бритьемъ разныхъ лицъ, вслѣдствіе чего и была занесена хирургами жалоба въ королевскій судъ, въ которой они домогались запрещенія лазенникамъ заниматься этимъ ремесломъ и уплаты штрафа въ 240 злотыхъ. Хотя королевскій судъ и рѣшилъ это дѣло въ пользу хирурговъ, тѣмъ не менѣе лазенники отказались исполнить этотъ декретъ и по прежнему злоупотребляютъ правами хирурговъ на томъ основаніи, будто по позднѣйшимъ привилегіямъ всякое искусство должно развиваться свободно и независимо отъ другихъ искусствъ. Магистратъ, принявши во вниманіе доводы обѣихъ тяжущихся сторонъ, постановилъ: лазенники должны платить пошлины хирургамъ по 40 зл.; въ монастыри и каменицы не должны входить; паціентовъ могутъ принимать только тѣхъ, которые не обращались къ хирургамъ. Лазенники такимъ постановленіемъ остались совершенно не довольны и просили позволенія апеллировать въ королевскій судъ.

We śrzodę, dnia szóstego miesiąca Septembra roku Pańskiego tysiąc siedmset sześćdziesiąt dziewiątego, w sprawie sławetnych panów Franciszka Otrębskiego y Mikołaia Paszkiewicza—kantorystów czyli starszych, oraz całego kontubernium professyi chirurgo-medyków Wileńskich przeciwko uczściwym panom Józefowi Dombrowie, także kantoryście alias starszemu tegorocznemu, Adamowi Grodzickiemu, Jakubowi Graffowi, Antoniemu Jankowskiemu, Gabryelowi Szumskiemu, Kazimierzowi Paschalskiemu Józefowi Nowickiemu, Józefowi Kozłowskiemu, Tomaszowi Siebierzewskiemu y innym wszystkim łaziennikom cyrulikom zgromadzenia Wileńskiego, a to o kontrawencyą dekretom, tak w sądach iego królewskiey mości zadwornych assesorskich wielkiego xięstwa Litewskiego, iako też et in praesenti officio consulari Vilnensi, pod datami po niżey wyrażonemi, z obżałowanymi ex personali ferowanymi, exindeque o paeny y winy prawne, fusius w żałobie et in processu causae opisane, za wyniesionym w tey mierze pozwem, y za onym uczynionym w regestrach sądowych aktoratem, przed szlachetnym urzędem iego królewskiey mości burmistrzowskim radzieckim Wileńskim intentowaney. W którey to sprawie, po kontrowersyach abutrinque pro et contra wnaszanych, po uznaney, pro indagatione ipsius vero inkwizicyi y oney iurydycznie expediowaney; postmodum in occluso iudicii rotulo przeczytaney, szlachetny urząd iego królewskiey mości burmistrzowski radziecki Wileński in eam

condescendit sententiam: Ponieważ się to dostatecznie tak z indagacyi czyli z inkwizycyi, w tey sprawie urzędownie expediowaney, iako też ex ipsa evidentia rei okazało, iż pozwani uczściwi panowie łaziennicy cyrulicy Wileńscy, nie czyniąc zadość obowiązkom swoim, iuż to w konwencyi swoiey pod czas kommissyi królewskiey w mieście tuteyszym iego królewskiey mości Wilnie, sub actu roku 1722 na dniu 23 miesiąca Marca z proceduiącemi sławetnemi panami chirurgo-medykami Wileńskiemi zaszłey y tegoż czasu authoritate i. ww. ichmościów panów kommissarzów, od iego królewskiey mości na takową kommissyą zesłanych, stwierdzoney, spontanee na się przyiętym, specyfice w teyże konwencyi exprymowanym; iuż też w dekrecie sądów iego królewskiey mości zadwornych assessorskich wielkiego xięstwa Litewskiego, dekret primae instantiae officii praesentis consularis Vilnensis w roku 1763 dnia 3 miesiąca Augusta zaszłe, approbuiącym, w roku tymże 1765 miesiąca Decembra 17 dnia, postmodum w dekrecie eiusdem praesentis officii, w roku następuiącym 1766 miesiąca Apryla 12 dnia, z tymiż proceduiącemi sławetnemi panami chirurgo-medikami Wileńskiemi ex personali simili in casu ferowanych, dostatecznie opisanym, nie tylko pensyi swoiey co rok po czterdzieście złotych polskich ad contubernium przerzeczonych sławetnych panów chirurgo-medyków Wileńskich tąż konwencyą swoią importować assekurowanych, więcey iak przez trzy lata nec in toto, nec in parte nie opłacali y nie importowali, kwitacyi na to ultimarney nie okazali, ale też nie zachowuiąc się w obrębie professyi y powinności sobie przyzwoitey, mimo takowe obowiązki swoie y wszelką słuszność po kamienicach, dworach y domach, w mieście samym y na przedmieściu będących, z instrumentami cyrulickiemi chodzić y tam różney kondycyi ludzi tak przybyłych, iako y tuteyszych golić, a co większa po klasztorach y rezydencyach stanu duchownego na roczne golenie y pacyentów kurowanie, za kontraktami podeymować się, non attentis paenis, vadiisque, w teyże konwencyi swoiey y w wyż wyrażonych dekretach descriptis, in damnum et praeiudicium sławetnych panów chirurgo-medyków Wileńskich ważyli się: iakoż y dotąd uczściwi panowie: *1-mo*, Adam Grodzicki, collegium academicum świętego Jana, collegium nobilium y alumnat; *2-do*, Kazimierz Paschalki, klasztor ichmościów xięży dominikanów Łukiskich, klasztor świętego Jerzego y klasztor świętego Piotra ichmościów xięży kanoników regularnych; *3-tio*, Józef Nowicki, collegium Snipiskie ichmościów xięży iezuitów; *4-to*, Jakób Graff, rezydencye wielmożnych ichmościów xięży Prozora Zawackiego y Wawrzeckiego, kanoników Wileńskich; *5-to*, Gabryel Szumski klasztor ichmościów xięży franciszkanów; *6-to*, Tomasz Siebierzewski klasztor ichmościów xięży missyonarzów takowym sposobem upornie trzymaią, przez co widocznie za naruszenie toties wspomnioney konwencyi swoiey y desuper allegowanych dekretów in paenas contraventionum popadli. Zaczym ex rationibus, superius recensitis, lubo ciż pozwani uczściwi panowie łaziennicy cyrulicy Wileńscy, zasłaniaiąc się od takowych obowiązków swoich y paen kontrawencyinych et de merito actionis de iure na się ściągaiących, do konstytucyi seymu ordynaryinego w roku tysiącznym siedmsetnym sześćdziesiątym szóstym zaszłey, w tey mierze referowali się, wnosząc, iż iako pomieniona

konstytucya wszystkie cechy fraternitatum artificialium w mieście tuteyszym iego królewskiey mości Wilnie skassowała, tak też y wszelkie ich prawa zniosła, exindeque wolność wszelką każdemu w odprawowaniu kunsztu swego bez żadnych zgoła danin y dawnym ustawom subiekcyi zostawiła; iednakże szlachetny urząd iego królewskiey mości burmistrzowski radziecki Wileński, nie wchodząc in ullam takowego novellae legis prawa cognitionem, ex quo cuius est condere eiusdem et interpraetari, lecz stosuiąc się in omni ad tenorem dekretu supra namienionego sądów zadwornych iego królewskiey mości assesorskich wielkiego xięstwa Litewskiego, w roku tysiącznym siedmsetnym sześćdziesiątym piątym miesiąca Decembra siedymnastego dnia, ex personali w tey sprawie zaszłego, dekret pierwszy praesentis officii w roku tymże tysiącznym siedymsetnym sześćdziesiątym piątym na dniu trzecim miesiąca Augusta hoc in passu ferowany, approbuiącego y zadość we wszystkim, nieraz namienioney konwencyi, tak w płaceniu co rok po cztyrdzieście złotych, iako też w zachowaniu się intra spheram przyzwoitey professyi swoiey, tymże uczściwym panom łazieńnikom cyrulikom Wileńskim do nastąpić maiącey w mieście tuteyszym od iego królewskiey mości, ex vi directi nad miastami iego dominii, boni ordinis kommissyi, quam strictissime czynić nakazuiącego, która etiam konstytucyą poślednieyszą seymu extraordynaryinego, w roku immediate przeszłym tysiącznym siedmsetnym sześćdziesiątym ósmym zakończonego, w powszechności do miast, iest deklarowana. Jako takową solucyą czyli pensyą przez lat trzy, rachuiąc za każdy rok po złotych czterdzieście zaległą proceduiącym sławetnym panom chirurgo-medikom Wileńskim, in virtute wyż wyrażonych praw należącą, która in unum zniosłszy efficit złotych polskich sto dwadzieście, tak też za paeny kontrawencyine, in vim mulctae et emendae alterum tantum, to iest złotych polskich sto dwadzieście na całym zgromadzeniu pozwanych uczściwych panów łazieńników cyrulików Wileńskich przysądza. Które to obiedwie summy w iedną skomputowawszy, quantitatem złotych polskich dwieście cztyrdzieście wynoszące, aby ciż pozwani uczściwi panowie łazieńnicy cyrulicy Wileńscy, nemine excepto, całym zgromadzeniem swoim złożywszy się, w roku teraznieyszym tysiącznym siedymsetnym sześćdziesiątym dziewiątym na dniu czwartym miesiąca Oktobra tymże sławetnym panom chirurgo-medikom Wileńskim, in moneta currenti, razem, a nie po części, circa acta praesentis officii, nie przyimuiąc żadnych ni od kogo aresztów, praevia sui z takowego wypłacenia quietatione, sub vadio alterius tanti irremissibiliter, irrogando oddali y wypłacili, nakazuie. Insuper aby uczściwi panowie Grodzicki, Kazimierz Paschalski, Józef Nowicki, Jakób Graff, Gabriel Szumski y Tomasz Siebierzewski, tanquam principaliter ut praemissum, in puncto trzymania klasztorów y rezydencyi duchownych rocznymi kontraktami obowiązkom swoim contravenientes, wieży ciwilney pod ratuszem in loco civiliter wykraczaiącym solito po niedziel trzy, non interrupte, wysiedzieli, zaczynaiąc sessionem takowey wieży na tymże samym terminie exolutionis summ przysądzonych, takoż sub vadio alterius tanti irremissibiliter irrogando iniungit. Infuturum zaś, nim nastąpi pomieniona kommissya boni ordinis, od iego królewskiey mości, pana naszego miłościwego, praemisso modo deklarowana, aże-

by wszyscy pozwani uczściwi panowie łazieńnicy cyrulicy Wileńscy zgromadzenia swego, podług oblokwencyi tegoż dekretu sądów iego królewskiey mości zadwornych assesorskich wielkiego xięstwa Litewskiego, w roku tysiącznym siedmsetnym sześćdziesiątym piątym, na dniu siedymnastym miesiąca Decembra, ex personali ferowanego, y dalszych officii praesentis dekretów, wyżey mianowanych, do kontubernium sławetnych panów chirurgo-medyków Wileńskich czterma kwartałami, na każdy kwartał po złotych czterdzieście co rok currenti moneta importowali, oraz aby żadney w odprawowaniu professyi sobie przyzwoitey, sub quocunque titulo et praetextu, nad przepis punktów, w tymże dekrecie wyrażonych, nie przywłaszczaiąc dla siebie wolności, po klasztorach, pałacach, kamienicach, dworach y domach, tak w samym mieście, iako y na przedmieściach miasta Wilna, z instrumentami y receptami swoimi nie chodzili, nikogo z xięży y obywatelów mieyskich z przyiezdżych osób nie golili, ran nie opatrywali, y żadnych receptów nie dawali, tym barziey na roczne golenie nie podeymowali się, ale tylko podług sonancyi tegoż dekretu przychodzących do siebie ludzi, w łaźniach, domach y mieszkaniach swoich własnych, intra et extra maenia miasta Wilna będących, golili, udaiących się do siebie pacyentów, tych tylko, którzy pierwiey ad curandum sui do chirurgo-medyków nie udadzą się, przyimowali y nikogo z takowych pacyentów nie namawiaiąc do siebie od chirurgo-medików nie odrażali; tudzież chłopców y czeladzi onych do siebie nie odmawiali, y we wszytkim podług obowiązków, w tymże dekrecie dla siebie opisanych, do teyże kommissyi w mieście tuteyszym od iego królewskiey mości nastąpić maiącey sprawowali się: a to sub paenis contraventionum irremissibilibus, quam strictissime waruie. Względem zaś chłopca na imię Tomasza Kapczyńskiego, niby przez uczściwego Adama Grodzickiego, łazieńnika cyrulika Wileńskiego, od sławetnego pana Macieia Mazurkiewicza chirurgo-medika Wileńskiego odmówionego, ponieważ to z teyże inkwizycii urzędowey patuit: iż pomieniony chłopiec Tomasz Kapczyński, będąc przez rodzica swego dla ćwiczenia się in arte chirurgo-medica do sławetnego pana Macieia Mazurkiewicza na pewne lata oddanym et in contubernio chirurgo-medicorum Vilnensium zapisanym, in tractu terminowania lat swoich przewiniwszy się w czymści panu swemu namienionemu sławetnemu panu Mazurkiewiczowi y od onego obawiaiąc się dla siebie kary, swywolnie y nieopowiednie uszedłszy, wprzódy do uzcściwego Antoniego Jankowskiego, także łazieńnika Wileńskiego, a potym do uczściwego Adama Grodzickiego dostał się y zato iuż był na urzędzie na dolnym iegomości pana Jana Józefata Minkiewicza— protunc rocznego burmistrza Wileńskiego, paenowanym, z nakazaniem, aby znowu wrócił się do tegoż pana Mazurkiewicza. Którey iniunkcyi że dotąd upornie zasłaniaiąc się srogością onego zadość nie uczynił, przeto szlachetny urząd iego królewskiey mości burmistrzowski radziecki Wileński, iako pozwanemu uczściwemu Grodzickiemu przystawić takowego chłopca in spatio tridui, a data praesentis decreti, bez żadney zgoła exkuzy do tegoż sławetnego Mazurkiewicza dla dosłużenia y finalnego lat swoich sub paenis irremissibiliter irrogandis wyterminowania nakazuie. Tak też sławetnemu panu Mazurkiewiczo-

wi mitius z onym obchodzić się y postępować warnie. Eoque intuitu, post satisfactionem temu dekretowi w przystawieniu tegoż chłopca liberum a causa et actione względem obiektowanego odmówienia nieraz wspomnionego uczściwego Adama Grodzickiego absolvit ac pronunciat. Po promulgowaniu którego dekretu strona powodowa, to iest, sławetni panowie chirurgomedicy contubernium Wileńskiego onym in omnibus punctis kontentowali się; pozwani zaś uczściwi panowie cyrulicy, łaziennicy Wileńscy, przez prokuratora swego iegomości pana Mackiewicza—patrona spraw maydeburskich, od takowego dekretu, iakoby sobie uciążliwego, do sądów iego królewskiey mości zadwornych assesorskich wielkiego xięstwa Litewskiego założyli appellacyą. Wszakże salvo recessu od oney in spatio termini deliberationis super acceptandum hocce decretum, nec ne, podług dyspozycyi prawa maydeburskigo w przeciągu dziesięciu dni expediendae. Quod est connotatum.

1770 г. Мая 21 дня.

Изъ книги № 4231, за 1769—1770 г., стр. 751.

145. Опредѣленіе Литовской скарбовой коммиссіи, которымъ Виленскіе купцы освобождаются отъ взноса торговыхъ пошлинъ на Юрборской таможнѣ.

Вслѣдствіе пожара, случившагося въ Королевцѣ, многіе изъ Виленскихъ купцовъ понесли значительные убытки; они обратились съ просьбой въ Литовскій скарбъ объ уменьшеніи пошлинъ съ заграничныхъ товаровъ; скарбовый трибуналъ и издалъ настоящее распоряженіе, которымъ и освободилъ отъ пошлинъ товары просителей сообража съ потерями ихъ.

Roku tysiąc siedmset siedmdziesiątego, miesiąca Maia dwudziestego pierwszego dnia. Circa acta ziemskie woiewodztwa Wileńskiego przede mną Felicyanem Zmiiowskim—pisarzem ziemskim woiewództwa Wileńskiego, comparendo personaliter szlachetny pan Konrad Żyłko, konsyliarz miasta ikmci Wilna, opowiadał, prezentował y ad acta podał extrakt sanciti kommissyi rzeczy-pospolitey skarbu wielkiego xięstwa Litewskiego in ordine uwolnienia od cła kupców Wileńskich, subveniendo upadkowi onychże przez konflagratę stałemu, tymże szlachetnym panom kupcom Wileńskim służący y należący, który podaiąc do akt prosił mnie pisarza ziemskiego Wileńskiego, ażeby po-

mieniony extrakt ze wszystką w nim wyrażoną rzeczą był do xiąg ziemskich spraw wieczystych woiewództwa Wileńskiego przyięty y wpisany. Jakoż ia pisarz ziemski Wileński ony przyiąwszy, w xięgi wieczyste ziemskie Wileńskie wpisać zaleciłem, który wpisuiąc słowo do słowa tak się w sobie ma:

Roku tysiąc siedmset siedmdziesiątego, miesiąca Januaryi iedynastego dnia. Kommissya rzeczy-pospolitey skarbu wielkiego xięstwa Litewskiego między innemi urzędu swego własnościami, za istotną ma obligacyą, handle kupieckie do iak nayokazalszego w prowincyi swey przyprowadzać stanu. Gdy zaś nieszczęśliwym losem z kupiectwa miasta stołecznego Wilna, przez pożar roku immediate przeszłego na dniu dwudziestym piątym Maia w Królewcu stały, iedni wszystkie swe, drudzy w znaczney części utracili towary, y przez to do takowego przyszły upadku, że y handlu dalszego prowadzić y zysku z niego dla skarbu publicznego rzeczy-pospolitey y ikmści wypadaiącego przynosić nie mogą, y takową swą szkodę publice wiadomą iuramentem też stwierdzić zabierali się, zaczym kommissya rzeczy-pospolitey, subveniendo takowemu upadkowi rzeczonego kupiectwa Wileńskiego y chcąc go nadal do potrzebnego kraiowi przysposobić handlu, następuiącym sposobem czyni levamen: Iż gdy według podaney niżey wyrażaiącey się specyfikacyi z szkód poniesionych w Królewcu, mieć będą towary na następuiącym pierwszym lub drugim spławie, tedy każden od summy z taxy towarów na komorze Jurborskiey według instruktarza wylikwidowaney, w równą proporcyą albo liczbę szkody wziętey, od cła pro utroque thesauro w procentach, instruktarzem opisanych przychodzącego, na raz ieden wolnym zostanie, idque szlachetny pan Jan Dubiński—burmistrz Wileński od towarów, do summy trzydziestu dziewięciu tysięcy siedmset dziewięciu dziesiąt siedmiu złotych polskich, według instruktarza otaxowanych, od cła, pro utroque thesauro przychodzącego, wolnym będzie. Podobnież szlachetny pan Jozefat Minkiewicz—burmistrz Wileński od towarów, do summy dwadzieście cztyry tysiące otaxowanych; szlachetny pan Łukasz Jachimowicz—burmistrz Wileński od towarów do summy pięćtysięcy cztyrysta siedmdziesiąt sześć złotych otaxowanych; szlachetny pan Konrad Żyłko — radca Wileński od towarów do summy iedynaście tysięcy sto dwadzieścia cztyry złotych otaxowanych; szlachetny pan Nikodem Przemieniecki—radca Wileński od towarów do summy dwadzieścia iedney tysiący trzysta dwadzieścia złotych otaxowanych; szlachetny pan Józef Paszkiewicz od towarów do tysiącu złotych otaxowanych, szlachetny pan Bazyli Sokołowski—kupiec Wileński od towarów do summy dwadzieścia cztery tysiące pięćset dwadzieścia pięć złotych otaxowanych; szlachetny pan Jan Krupski—kupiec Wileński od towarów do summy dziewięć tysięcy sześćset złotych otaxowanych; szlachetny pan Jan Belaf — kupiec Wileński od towarów do summy ośm tysięcy otaxowanych; szlachetny pan Piotr Dubiński—kupiec Wileński od towarów do summy siedmnaście tysięcy dziewięćset ośmdziesiąt sześć złotych otaxowanych, szlachetny pan Rafał Woyciechowski—kupiec Wileński od towarów do summy czternaście tysięcy pięćset ośmdziesiąt złotych otaxowanych,—od płacenia cła pro utroque

thesauro, według instruktarzów w procentach przychodzącego, wolnemi zostaną. 2-do intuitu kommissyi rzeczy-pospolitey skarbu wielkiego xięstwa Litewskiego, zaleca ichmościom panom superintendentom spławu Jurbórskiego, aby od wyż wyrażonych kupców Wileńskich, a w szczegulności od każdego z nich, za towary do proporcyi summ wyż specyfikowanych otaxowane, cła nie brali, oprócz, ieżeli ciż kupce insuper mieć będą towarów do taxy nad summę od cła praesenti sancito uwolnioną. Actum w Grodnie na sessyi rady ekonomiczney kommissyi rzeczy-pospolitey skarbu wielkiego xięstwa Litewskiego roku, miesiąca y dnia ut supra.

U tego extraktu sanciti kommissyi rzeczy-pospolitey skarbu wielkiego xięstwa Litewskiego, przy wyciśniętey pieczęci skarbowey wielkiego xięstwa Litewskiego, podpisy rąk iaśniewielmożnych ichmościów panów Brzostowskiego — podskarbiego wielkiego xięstwa Litewskiego, Michała Korwina Kossakowskiego — pisarza skarbowego wielkiego xięstwa Litewskiego, Jana Wołkowickiego—chorążego powiatu Grodzieńskiego, Zenona Wisłoucha, Bernarda Swykowskiego—kommissarza, Szymona Zawisłowskiego — regenta skarbnego wielkiego xięstwa Litewskiego, poniżey konnotacye temi wyrażaią się słowy: M. Brzostowski—p. w. w. x. Lit. Michał Korwin Kossakowski—pisarz s. w. x. Lit. Jan Wołkowicki—chorąży powiatu Grodzieńskiego. Zenon Wisłouch b. b. Bernard Swykowski—komissarz, Szymon Zawisłowski—regent skarb. W. x. Lit. Extrakt sanciti kommissyi rzeczy-pospolitey skarb. wielkiego xięstwa Litewskiego, in ordine uwolniania od cła kupców Wileńskich, subveniendo upadkowi onychże przez konflagratę stałemu. Który to takowy extrakt sanciti komissyi skarb. wielkiego xięstwa Litewskiego, za podaniem onego przez wysz wyrażoną osobę do akt, iest do xiąg ziemskich spraw wieczystych woiewództwa Wileńskiego przyięty y wpisany.

1776 г. Ноября 2 дня.

Изъ книги № 4790, за 1775—1776 г., л. 861.

146. Жалоба всѣхъ уцѣлѣвшихъ Виленскихъ цеховъ и мѣщанъ на Виленскій же магистратъ и кагалъ по поводу разныхъ злоупотребленій, допускаемыхъ ими въ дѣлѣ благоустройства христіанскихъ жителей города.

Всѣ уцѣлѣвшіе цехи приносятъ жалобу на Виленскій магистратъ и кагалъ по случаю чрезмѣрныхъ злоупотребленій со стороны этихъ учрежденій и разоренія горожанъ. Такъ помянутые цехи заявляютъ, что вопреки королевскимъ привилегіямъ евреи распространились по всему городу и занимаются торговлей и ремеслами, вслѣдствіе чего *тринадцать цеховъ* уже прекратили свое существованіе; что магистратъ вошелъ съ евреями въ сдѣлку къ явному ущербу христіанскаго населенія; что купцы насильственнымъ образомъ взимаютъ съ пріѣзжихъ очень высокія и незаконныя поборы и употребляютъ ихъ на роскошную жизнь вмѣсто того, чтобы отдавать ихъ въ общественную кассу. Уцѣлѣвшіе цехи желаютъ, чтобы всѣ евреи были высланы изъ города по крайней мѣрѣ на разстояніи 5 миль отъ города.

Roku tysiąc siedmset siedmdziesiąt szóstego, miesiąca Nowembra wtórego dnia. Coram actis grodu woiewództwa Wileńskiego comparens personaliter i. pan Stefan Seweryn—ienerał ikmści w. Wileńskiego żałował y solennie manifestował się nomine sławetnych Beniamina Hopa, Franciszka Sądeckiego—chirurgów, Tadeusza Skędzierskiego, Ernesta Wiberra—złotników, Pawła Drozdowskiego, Jana Edbera zegarmistrzów, Jakuba Bockiewicza, Józefa Woyciechowicza—krawców, Krzysztofa Fleychmana, Piotra Huberta—stolarzów, Mikołaia Szydłowskiego, Symona Paszkowskiego—safianików, Michała Stankiewicza—czapecznika, Krzysztofa Strubę, Michała Blankienberga — wielko-skurników garbarzów, Ignacego Kwintkowskiego, Antoniego Romanowskiego—siedlarzów y rymarzów, Samuela Małtyka—zamesznika, Tomasza Zieniewicza, Jana Muszkielewicza, słodowników, Jakuba Pietrowskiego, Frydrycha Gale—slosarzów, Macieia Muchlińskiego, Michała Brzecharskiego—kowalów, Sebestyana Zbytkowskiego, Sylwestra Zdankiewicza—miecznika, Leona Kalinkiewicza, Michała Hołdowskiego y wszystkich małoskurników garbarzów, y wszytkich starszych wszystkich cechów, całego gminu y pospólstwa miasta Wilna na szlachetnych Kondrata Żyłkę, Grzegorza Haluzę—burmistrzów, Jana Krupskiego, Daniela Paszkiewicza, Piotra Dubińskiego, Leonarda Paszkiewicza, Antoniego Lachowicza—radców, Jana Kończewskiego, pisarza y cały magistrat Wileński, oraz na szlachetnych Ni-

kodema Przemienieckiego, Józefata Minkiewicza—burmistrzów y prezydentów izby kupieckiey, Józefa Pawłowskiego, Felicyana Kossobuckiego—dyrektorów y na całe izby kupieckiey zgromadzenie, tudzież na niewiernych żydów Samuela Wigdorowicza—rabina, Moyżesza Leybowicza, Ulfa Aranowicza, Moyżesza Josielowicza, Berkę Eliaszewicza—starszych kahalnych y na cały kahał Wileński o to: iż co obżałowany szlachetny magistrat Wileński, kupcy Wileńscy y obżałowani niewierni żydzi kahału Wileńskiego, idąc z sobą in condicto w niewiadomości całego gminu y pospólstwa miasta Wilna, y gmin za gmin po tenczas nie poczytuiąc, a maiąc procedery z kahałem Wileńskim, w sądach ikmci zadwornych assessorskich w. x. Lit. przeciw wszystkim prawom, przywileiom, temuż miastu służącym, obżałowany magistrat, communitas mercatoria, uwiodłszy się korrupcyą tak obżałowanych, antecessorowie, iako y sami obżałowani od żydów kahału Wileńskiego dawaną, od postawów sukna, materye, sztukami bogatych pasów, y dalszych kosztownych futer, argentenów y rzeczy (iakoż sam kahał Wileński tego wyprzeć się nie może), biorąc bez trzeciego stanu y pospólstwa całego kondyktowe konwencye przyznane, w niewiadomości gminu całego czynili y stanowili na zgubę całego miasta, y takowe konwencye, przez się prokurowane, niewierni żydzi przywileiami, subdole otrzymanymi, approbowali; a zatym po całym mieście we wszystkich ulicach, zaułkach y przedmieściach wszystkich rozszerzyli się ciż żydzi, mieszkaiąc y wszelkie handle prowadząc, z różnemi in genere et specie towarami y rzeczoma do tuteyszey manufaktury y ręki wszystkich rzemiosł należącemi, kilkanaście cechów iuż funditus wykorzenili, idque: kusznierzów, szmuchlerzów, pasamanników, hawtarzów, płotników, pasników, szklarzów, blacharzów, introligatorów, iubilerów, nożewników, iglarzów, gożdziarzów; a które cechy ieszcze się nayduią, tedy przez naprowadzenie ich roboty z zagranicy y innych miast do ostatniey zguby y ubóstwa niewierni żydzi, a same miasto do ruiny przywiedli. Ad hoc obżałowani kupcy Wileńscy, zaszczycaiąc się prawami y przywileiami sobie służącemi, niewiedzieć quo praetextu od przybyłych nie tylko towarów, ale różnych rzeczy rzemieślniczych do Wilna przyprowadzonych, znaczną płatę bierzecie, byle by kto tylko do miasta wiachał, bierzecie po kilkanaście y kilkadziesiąt czerwonych złotych, gwałtem wydzieracie y przymuszacie sobie dawać, strofuiecie, coby do gminu całego należało, nie do obżałowanych, aby to do públiczney wchodziło skrzynki na potrzeby miasta całego, a nie na kosztowne obżałowanych kollacye, obiady, napoie y o dalsze bezprawia, chcąc prawem czynić, ante omnia do approbaty wszystkich spraw wespół z żałobami pro parte całego gminu służącemi obżałowanych zaś wszystkich przeciwnych prawu, tranzakcyi chociaż y przyznanych konwencyi y dalszych dokumentów, iako pierwszym prawom y przywileiom poczynionych in rem et partem kahału Wileńskiego tych wszystkich do skassowania, annihilowania y eliminowania z xiąg, żydów wszystkich z miasta o mil pięć lub sześć wyprawienia y wyrugowania magistrat szlachetny za naruszenie dawnych praw, ukarania, z obżałowanemi kupcami Wileńskiemi, do komportacyi praw, przywileiów, sub nexu iuramenti, za którym

odbieraiąc tak wielkie dochody od przybyłych do miasta, do skassowania takowych bezprawnych zwyczaiów, ad publicum bonum do gminu całego y skrzynki publiczney komportować nakazania y tego, quod iuris, deducetur salva tego manifestu melioratione. Co iest do xiąg grodzkich woiewództwa Wileńskiego przyięto y zapisano.

1781 г. Іюня 2 дня.

Изъ книги № 5158, за 1780—1785 г., л. 304.

147. Постановленіе особаго комиссарскаго суда, составленнаго изъ членовъ Виленскаго магистрата, для устраненія безпорядковъ, возникшихъ въ Виленскомъ сапожничьемъ цехѣ.

Вслѣдствіе раздоровъ, возникшихъ въ цехѣ сапожниковъ по причинѣ разныхъ злоупотребленій цеховыхъ старшинъ, Виленскій магистратъ предложилъ этому цеху 13 §§ правилъ для руководства, изъ которыхъ между прочимъ видно, что главнѣйшія злоупотребленія заключались въ слѣдующемъ: въ неправильномъ избраніи цеховыхъ старшинъ и расходчиковъ; въ самовольной и непроизводительной затратѣ общественныхъ суммъ (на частныя угощенія); въ обремененіи товарищей разными незаконными поборами въ видѣ коляды, волочебнаго, бочковаго, оглядпаго, рапортоваго и др.; въ обращеніи младшихъ цеховыхъ въ личное услуженіе и слабомъ надзорѣ за доброкачественностію сапожническаго мастерства.

Sabbato, die secunda mensis Junii, anno Domini millesimo septingentesimo octuagesimo primo.

Coram nobili officio consulari vilnensi comparendo personaliter g. d. Josephus Urbanowicz—patronus causarum, praesentes literas punctorum dispositionis commissarialis, parato scripto praeconceptas, in rem et partem contubernii sutorum Vilnensium servientes, cum introfusius contentis ad acta obtulit; quarum literarum, praemisso modo ad acta oblatarum, de verbo ad verbum rescribendo contenta, tenor sequitur talis:

Roku tysiącznego siedymsetnego siedymdziesiąt szóstego, miesiąca Decembra wtórego dnia. My urzędnicy niżey wyrażeni, przez szlachetny urząd iego królewskiey mości burmistrzowski radziecki Wileński dekretem w roku tym że na dniu iedynastym miesiąca Septembra zaszłym, na kommissyą do zgromadzenia kunsztu szewskiego będąc wyznaczeni, zszedłszy do się domu brackiego, na dniu czwartym miesiąca Oktobra, po wysłuchaniu z obustronnych zażaleń, między bracią młodszą a starszą, oraz przeyrzawszy przychody y rozchody z skrzynki cechowey, dla tegoż całego zgro-

madzenia ułożyliśmy porządek następujący:

1-mo. Stosuiąc się do przywileiu, który dysponuie, aby wszyscy bracia kunsztu szewskiego w dzień świętego Mikołaia biskupa zebrawszy się do domu swego cechowego, wszyscy wolnym głosem obierali starszych na rok każdy następuiący; a gdy w tym obieraniu, mimo przytomnych braci młódszych, z zupełnego dozwolenia przełożeni będący nie w zupełnym zgromadzeniu, ale w osobach kilkunastu dobrawszy przyiacioł swoich przemoc czynili, zatym postanawiamy: ażeby elekcyia starszych szafarzów stołowych, kościelnych, młódszych, w czasie przywileiem przepisanym, przy wszytkich braci zgromadzeniu, nie iuż przemocą, przyiaźnią, ale zdatnością y zasługami, w cechu tymże osób zaszczyconych, większością wotów tamże przytomnych, zawsze expedyowana była, iak naysolenniey waruiemy.

2-do. Tudzież starsi roczni, iako z całorocznych przychodów pieniądze do siebie, nie zaś do publiczney składali skrzynki, z tychże pieniędzy, do cechu importuiących się, różne w nich swoie przezyski wynayduiąc, co rok kalkulowali się, y to nie przed całą przytomnie zgromadzoną bracią, a tak z takowego postępku, częścią przez utaienie, częścią przez niepamięć, wielki uszczerbek całemu cechowi działał, zaczym aby przełożeni następuiący, nie iuż przez siebie, ale przez szafarzów na rok obranych, takowe wszytkie przychody, całemu cechowi przynależące, wybieraiąc, co tydzień do puszki osobney, w cechu znayduiącey się, wnosili, oraz ciż szafarze powinni będą przy całym zgromadzeniu, ze skrzynki cechowey wydanemi pieniędzmi, za wiedzą tak starszych, iako y braci młodszych na wszytkie potrzeby cechu, nimi szafować, a ze wszytkich tych pieniędzy, nie iuż dwuma niedzielami przed świętym Andrzeiem apostołem, ale przed świętym Mikołaiem biskupem, przynaymniey we trzy dni nowemu stołowi rocznemu, przy wszytkich braciach zgromadzonych, tegoż kunsztu, razem z przełożonemi swemi zakończonemi, przełożeństwo swoie z czynności swych całorocznych dać sprawę, y przy porządnych regestrach, iak naydokładniey wykalkulować się dysponuiemy.

3-tio. A że w tym cechu był zwyczay, iż czasu starania się o iakowe zasługi, u braci y przy zostaniu na iakiey funkcyi, różne bankiety, traktamenta, częścią ze skrzynki cechowey, częścią z nałożenia na młodszych braciach, po różnych mieyscach z upadkiem maiątku każdego y niedopilnowaniem rzemiosła swego, wszyscy razem odprawowali, więc takowe niepotrzebne zbytki, iako niegodziwe, per totum raz na zawsze kassuiemy.

4-to. Ciż przełożeni wszyscy dawnieysi, za sprawowania starszeństwa swego, różne zwyczaie, od swych poprzedników wprowadzone, z wycięczeniem braci młódszych, pozorem publicznego pożytku, barziey dla siebie utrzymywali, wybieraiąc, iako to: od starszego pierwszym razem zostaiącego, złotych polskich osiemdziesiąt, od stołowego złotych polskich ośmdziesiąt, od szafarza złotych polskich dwadzieścia cztyry, od młódszego złotych polskich dziesięć, takoż inne wyderkasy, pod różnym praetextem, titulo kolendy, włoczebney, beczkowego, oglądnego, raportowego wymyślone, które takowe abusus, iako z pokrzywdzeniem zasługuiących się w cechu, aby więcey nie były, raz na zawsze zniosiemy.

5-to. Tychże przełożonych rocznych po-

winnością będzie, w przytomności za wiedzą wszytkich braci do mistrzowstwa, porządkiem swoim dobrze wysłużonych y od braci swoich zarekomendowanych, przyimować, oraz przed przyięciem podług przywileiu, w listy urodzenia, wyzwolenia weyrzeć y dostrzegać, aby każdy mieyskie prawo maiący zostawał maystrem, zalecamy.

6-to. Przy takowym więc rozrządzeniu cech szewski zostawuiąc, iż bez posług publicznych, całemu zgromadzeniu przyzwoitych, obeyść się nie może, przeto nie iuż iak dotąd było, że młodsi roczni ustawicznie, a przez starszych niepotrzebnie wymyślnemi usługami byli obciążani, dla czego na dalszy czas takowe wymysły znosząc, przy samym tylko obowiązku tyczącey się posługi cechowey młodszych zostawuiemy.

7-mo. Do takowego rozrządzenia y to też należeć będzie, ażeby osoby kunsztu szewskiego, maiąc pomiędzy sobą proceder, w partykularnych swych interessach, a nie cechowych, gdy iedna strona sumptem swoim, druga zaś przez przyiaźń starszych ze skrzynki cechowey, z wielkim wydatkiem, sprawę wiodła, pod pretextem niby ściągaiącego się interessu do całego zgromadzenia; więc takowe niesłuszne expensa, na to spendowane, a do całego cechu nie reguluiące się, więcey czynić zakazuiemy.

8-vo. Też widząc y w tym nieporządność, gdy bracia przestępni, podług przywileiu przez stół roczny bywaią ukarani, a takowych sztrofów w porządney xiędze osobney zapisywanych nie znayduiemy; którą uznaiąc być na to potrzebną, szczegulnie do wpisywania iednych sztrofów, sporządzić ią nową y mieć w cechu dysponuiemy.

9-no. Dla utrzymania porządków w cechu szewskim, artykuły od niemałego czasu zażywane, przez panów przełożone iedynie wprowadzone, a od młodszych braci nie przyięte, oraz przez magistrat tuteyszy nie autoryzowane, a tym samym nic nie ważne, iakoż te same artykuły (póki magistrat one nie zaaprobuie), dopóty używać ich do porządku zgromadzenia szewskiego zabraniamy.

10-mo. Z strony zaskarżonych panów starszych, o wydane śrebro na usilny przymus wielmożnym i. p. lustratorom, iż przed wydaniem o tym całe zgromadzenie kunsztu szewskiego nie uwiadomili y żadney rady u nich nie szukali, nawet żadnego rewersu y dowodu nie okazali, który interes iako przysięgą, przez panów przełożonych przed nami wykonaną, iest ukończony, tak w następuiące czasy aby żadnym aklamacyom od całego cechu nie podlegali, wolnemi ich od tego wszytkiego zostawuiemy.

11-mo. Co się tycze samego rzemiosła osób kunsztu szewskiego, które iest sprawowane według upodobania każdego, a od przełożonych rocznych, przysięgę na to wykonywaiących, nigdy nie lustrowane, przez co niektórzy bracia cechowi niedoskonałemi maystrami z roboty swey być się okazuią, y powszechność z nich użytku nie odnosi, zatym aby starsi roczni, dostrzegłszy kunszt niedoskonale sprawuiących podług uwagi słuszney sztrofowali, y staraiąc się o iak naylepsze wydoskonalenie w rzemieśle, co kwartał między wszytką bracią rewizyą czynili, dysponuiemy.

12-do. Z strony zaś trwaiących niesnasek przez czas niemały między bracią starszą z młodszą, które iako są za zrządzeniem naszym zaspokoione, tak aby całe zgromadzenie do dobrego porządku przykładaiącym się pa-

nom przełożonym nie tylko przeszkody nie czyniło, ale owszem aby onym uszanowanie y posłuszeństwo oświadczało zalecamy, y w nadgrodę pracowitości publiczney starszym rocznym, wpisne chłopców, wypisne, wkupne do maystrowstwa, od osoby każdey po złotych cztyry, odbierać onym dozwalamy.

13-to. Względem pieniędzy cechowych, w skrzynce znayduiących się, y w przytomności naszey odliczonych, których czasu kommissyi naszey że się znaydowało, iako to w złocie czerwonych złotych sztuk sto dziewięćdziesiąt trzy, monetą złotych polskich sześćdziesiąt sześć y groszy osiemnaście, o czym na dalszy czas aby zgromadzeniu szewskiemu było wiadomo specyfikuiemy.

Które to takowe rozrządzenie rękoma naszemi własnemi przy pieczęciach naszych stwierdzamy.

Apud quas literas punctorum dispositionis commissarialis, praemisso modo ad acta oblatas, subscriptiones manuum circa duo sigilla sequuntur suntque tales: Daniel Tołokoński Paszkiewicz—radca Wileński; Piotr Dubiński—radca Wileński, manu propria. Quae praesentes literae punctorum dispositionis commissarialis, praemisso modo ad acta oblatae, sunt actis nobilis officii consularis Vilnensis inscriptae.

1784 г. Ноября 19 дня.

Изъ книги № 5158, за 1780—1785 г., л. 1129.

148. Консенсъ отъ Виленскаго магистрата Виленскому миссіонерскому монастырю на открытіе новой улицы, идущей отъ его костела къ Поплавамъ и рѣчкѣ Вилейкѣ.

Виленскій магистратъ, соглашаясь на ходатайство миссіонеровъ открыть новую улицу, начиная отъ ихъ костела и продолжая ее къ Поплавамъ и рѣчкѣ Вилейкѣ, длиною въ 118 саженей и содержать ее въ исправности на свой собственный счетъ, выдаетъ настоящее свое согласіе на открытіе вышепомянутой улицы и благодаритъ миссіонеровъ за это предпріятіе, какъ долженствующее принести городу существенную пользу.

Roku tysiąc siedmset ośmdziesiąt czwartego, miesiąca Nowembra dziewiętnastego dnia.

Burmistrze, radce y cały magistrat miasta iego królewskiey mości w wielkim xięstwie Litewskim stołecznego Wilna, oznaymuiemy tym listem konsensem naszym, wszem wobec y każdemu zosobna, komu by o tym teraz et in posterum wiedzieć należało, w Bogu przewielebnemu imci xiędzu An-

drzeiowi Pochlowi—congregationis missionis domu Wileńskiego starszemu, y wszytkim imć xiężom missyonarzom tego domu, wydanym na to: Iż co ponieważ ciż ichmość xięża missyonarze Wileńscy, pro publico commodo, własnym swoim kosztem oświadczyli się nową do Zarzecza otworzyć ulicę w następuiącym ograniczeniu, idque: idąc Subaczym przedmieściem ku kościołowi ichmość xięży missyonarzów, po lewey stronie wraz przy rogu ogrodu tychże ichmość xięży missyonarzów, poczynać się ma ulica nowa, do otwarcia zadeterminowana na zarzecze ośmią łokciami szeroka, w dół idąc po zamurzu do imci xięży missyonarzów należącym, zawiera w sobie dłużyni sążni sześćdziesiąt osiem, łokci dwa y ćwierć, a zaś przez plac pusty mieyski aż do rzeki Wilenki teyże dłużyni sążni pięćdziesiąt; in unum nowo otworzyć się maiącey ulicy dłużyni sążni sto ośmnaście, łokci dwa y ćwierć. Gdy takową ulicę na zawsze swoim że równie kosztem utrzymywać przyrzekli, zaczym my magistrat tę offiarę pro publico commodo przez ichmć xięży missyonarzów Wileńskich w otwarciu nowey ulicy dopełnić się maiącą, wdzięcznym przyimuiąc sercem, chętnie ninieyszy konsens z władzy zwierzchnictwa naszego wydaiemy y ony, dla większey wiary y ważności, podpisem ręki iegomości pana pisarza, sekretarza iego królewskiey mości, przy pieczęci publiczney stwierdzamy. Działo się w Wilnie, roku, miesiąca y dnia ut supra.

1788 г. Марта 5 дня.

Изъ книги № 5159, за 1786—1789 г., стр. 1281.

149. Опредѣленіе Виленскаго магистрата по жалобѣ Виленскаго же цеха каретниковъ на Ивана Гинтера, который производилъ каретныя работы, не вписавшись въ цехъ.

Цехъ каретниковъ внесъ въ Виленскій магистратъ на своего собрата Гинтера жалобу, что этотъ послѣдній, не исполнивши цеховыхъ требованій и правилъ, выхлопоталъ у магистрата пристрастный декретъ и занимается мастерствомъ безъ всякаго права, чѣмъ вводитъ цехъ въ проторы и убытки. Магистратъ, разсмотрѣвши дѣло, постановилъ слѣдующее: Гинтера признать мастеромъ, когда онъ сдѣлаетъ по послѣдней модѣ карету и внесетъ 200 злот. въ цеховую казну; прежній свой декретъ сохранить въ силѣ; отъ взноса за путешествіе (wędrówka) освободить, равно отъ выправки метрики изъ Пруссіи; вымогательства по части цеховаго угощенія прекратить. Тяжущіяся стороны остались довольны такимъ постановленіемъ.

Roku tysiąc siedmset ośmdziesiąt ósmego, miesiąca Marca piątego dnia.

W sprawie za dwuma aktoratami y żałobami, do nich należącemi y w iedno złą-

czonemi, oraz skombinowaniem przypadłey, mianowicie: za pierwszym aktoratem utściwych panów Walentego Berensa y Krystyana Kizlinga—przełożonych y całego stelmaskiego cechu, obywatelów Wileńskich, z utściwym Janem Hinterem, y za żałobą w nim wyrażoną następną, mieniąc o to: Iż co obżałowany Jan Hinter, bawiąc się w mieście Wilnie robotą stelmaską, pomimo prawa, przywileie, nadania y dekreta, zabiera, partactwem bawi się, czeladników fomentuie, wielkie krzywdy, a oraz nieznośne przykrości żałuiącym delatorom wyrządza, cechu nie wyprawuie, brzemion y powinności cechowych nie odbywa, składanek y wszytkich kosztów, cechowi podług przywileiów winnych, płacić niechce, słowem przeciwko przywileiom, dekretom y nadaniom nayiaśnieyszych monarchów postępuie y ustawy, oraz ordynacyie znieważa, przez co wielkie decessa cechowi y nieposłuszeństwo domierza, wędrówki trzyletniey, podług prawa nie odbywa. Na ostatek kiedy żałuiące delatores, będąc tak nieznośnie skrzywdzeni, pozwali obżałowanego przed sąd iego królewskiey mości burmistrzowski potoczny Wileński, wówszas obżałowany faworyzuiący y sprzyiaiący przeciwko przywileiom y nadaniom cechowym dekret uzyskałeś, który wielką krzywdą y zgubą cechowi grozi: przeto żałuiące delatorowie y cały cech stelmaski, chcąc o to daley prawem czynić y krzywdy swey w każdym sądzie dohodzić, zakłada prożby do skassowania dekretu potocznego burmistrzowskiego Wileńskiego, do pokarania obżałowanego penami, winami y karą taką iaka z prawa y przywileiów, oraz słuszności wyprobowaną zostanie, do nakazania obżałowanemu ustąpienia z miasta, do dania paręki mieskiey, lub do zapłacenia sztrofu takiego, iakiego delatorowie prosić będą, do nakazania przeprawienia cechu, y zapłacenia tego, co ustawy y przywileie nakazuią, do okazania maystersztuk swey własney roboty y na tym iuramentu, że to iego własney roboty sztuka, do zakazania obżałowanemu, aby obżałowany do finalnego y oczewistego dekretu, ani roboty stelmaskiey nie robił, ani chłopców y czeladzi nie utrzymał y do zwrótu expensów prawnych, do bonifikacyi szkod, strat, do przypuszczenia delatorów do dowodu y odwodu, y tego wszytkiego, o co sprawiedliwie delatorowie prosić będą, salva melioratione tey żałoby. Za drugim aktoratem utściwego pana Jana Gientera, obywatela Wileńskiego, z utściwemi panami Walentym Berensem y Krystyanem Kizlingiem — starszymi, oraz całym cechem stelmachów, obywatelów Wileńskich, y za żałobą w nim następną, który obżałowanych adcytuie do approbaty dekretu oczewistego urzędu iego królewskiey mości burmistrzowskiego potocznego Wileńskiego, w roku ninieyszym tysiąc siedmset osiemdziesiąt siódmym, miesiąca Marca dwudziestego trzeciego dnia, w sprawie obżałowanych z żałuiącym zaszłego, a zatym do nakazania onemu satysfakcyi, do pokarania obżałowanych za niesłuszną appellacyią, do uznania delatorowi bliższości do iuramentu, do nadgrodzenia wydatków prawnych, tak przed, iako y po appellacyi, occasione obżałowanych expensowanych, oraz do bonifikacyi dalszych exinde poniesionych szkod, strat y tego wszystkiego sądzenia, co czasu prawa dowiedziono będzie, z wolną żałoby poprawą. A iako te żałoby, z pozwów autentycznych wyniesione, tak za onemi strony, pomiędzy sobą spór wiodące, instituerunt actionem, w którey sprawie, iako post appellatum z sądu potocznego burmistrzowskiego Wileń-

skiego przychodzącey, nie mniey po oczewistych y dostatecznych od utściwych Walentego Berensa, Krystiana Kizlinga, y całego stelmaskiego cechu, przez imci pana Łukasza Trzeciaka—porucznikowicza Smoleńskiego, przeciwnie zaś od utściwego Johana Gientera, obywatela Wileńskiego, przez imci pana Felixa Abramowskiego, nawzaiem doniesionych kontrowersiach, lubo cech stelmaski, iż utściwy Gienter, nie będąc maystrem, tu w mieście Wilnie robotę stelmaską, pomimo prawa, przywileie, temuż stelmaskiemu cechowi nadane, in praeiudicium onych żabieraiąc, y czeladników stelmaskich do siebie odmawiaiąc, powinności cechowych odbywać, składanek należących do cechu importować a przez to przywileiom y nadaniom posłusznym bydź gdy niechciał, pod ówczas cech stelmaski, rzeczonego Gientera, przed urząd potoczny burmistrzowski Wileński adcytowawszy, dekret w tey mierze przywileiom przeciwny, a na stronę Gientera faworyzuiący, w roku tysiąc siedmset ośmdziesiąt siódmym, Marca dwudziestego trzeciego dnia zaszły wzyskał, donosząc o podniesienie onego, a o przeznaczenie rok y sześć niedziel Gienterowi u maystra, za kołodzieystwo robienia, o ukazanie metryki urodzenia y listów wyuczenia się probuiących, o przeznaczenie zrobienia iemu na nowo maystersztuka y o ukaranie onego penami appellacyinymi y expensami prawnemi dopraszał się. Gdy iednak reprodukowane ze strony utściwego Gientera, pod rokiem tysiąc siedmset ośmdziesiąt wtórym, Septembra dwudziestego trzeciego dnia, prawo mieyskie obywatelem go miasta tuteyszego Wilna, zwłaszcza po wykonaniu przez niego na wierność temuż miastu przysięgi mianuie y w poczet obywatelów policza, po przyięciu którego prawa ponieważ utściwy Gienter z dóbr iaśnie oświeconego xiążęcia iego mości biskupa Wileńskiego, Werki zwanych, do Wilna na mieszkanie przeniosłszy się, intencyią zostania maystrem cechowi stelmaskiemu oświadczył y ponieważ dla trwaiących w tymże cechu pomiędzy maystrami a towarzyszami waśni y niesnasek, do cechu co kwartał opłatę do nastąpić maiącego pomiędzy maystrami a towarzyszami ugodzenia się, ofiarował, takowe doniesienie Gientera przez cech, niezaprzeczane będąc, sądową uiednały wiarę, pomimo którą Gientera powolność, ponieważ cech stelmaski tegoż Gientera przed sądem potocznym burmistrzowskim w pięciu punctach, dekretem potocznego sądu wyszczegulnionych, zaskarżywszy y swoie prożby podawszy, iak tegoż urzędu oczewisty dekret świadczy, intentował sprawę, z okończenia którey, ponieważ dekret burmistrzowski potoczny powodem przyścia drogą appellacyi, w obiekcyiach wyroków iego o fawor pomawiaiących, rozwiązania y kognicyi wyciąga, do załatwienia których przystępuiąc, ponieważ w tym że sądzie potocznym usprawiedliwiaiąc się Gienter, iż dla nienastąpioney pomiędzy maystrami a towarzyszami ugody, iż maystrem zostawszy dla tego od towarzyszów za maystra uznany nie będzie, wnosił y probował; na które doniesienia y oświadczone ze strony cechu zastępowania Gientera od towarzyskich na przyszłość rościć się maiących pretensyi obowiązywania się, ponieważ urząd potoczny dekretem swoim, wymienioney Gientera exkuzy nie akceptował, lecz do artykułów y ordynacyi, od szlachetnego magistratu Wileńskiego cechowi stelmaskiemu w roku tysiąc sześć set siedmdziesiąt czwartym dnia trzeciego Decembra wydaney, a w roku tysiąć siedmset czterdziestym czwartym Listo-

pada dwunastego dnia, w Grodnie, od świętey pamięci nayiaśnieyszego króla Augusta trzeciego konfirmowaney, zreferowawszy się, Gienterowi zostać maystrem nakazał, y ponieważ wedle własnego maystrów stelmachów oświadczenia się y obowiązywania, aby maystrowie od impetycyi towarzyszów, ieśliby iaką do Gientera o zastanie przed zakończoną z nimi ugodą maystrem regulowali pretensyie, onego zastępowali, zastrzegli, y lubo tenże Gienter, zaszczycaiąc się w urzędzie potocznym doświadczonym y doskonałym w rzemieśle stelmaskim maystrem, przez to od obowiązku robienia maystersztuki wymawiał się; iednak ponieważ urząd potoczny takową iego illacyią uchylił, a stosownie maiąc się do artykułu dwunastego ordynacyi, od cechu stelmaskiego allegowaney, obowiązanym Gientera do zrobienia maystrowskiey sztuki, to iest: karyty w guście y modzie teraźneyszey osądził, po zrobieniu którey ponieważ pod krytykę maystrów stelmachów, iżby Gienter oddał, dekretem swoim zalecił koleyno, ponieważ takowa mistrzów stelmaskich krytyka, iżby Gienterowi zostaiącemu się maystrem (iak się praktykuie) na wymyślone traktamenta, exwisceruiącą nie była zastrzegł, y ponieważ wedle determinacyi artykułu dwunastego ordynacyi, od nayiaśnieyszego Augusta trzeciego approbowaney, aby Gienter wstępnego złotych trzydzieście, zostawszy zaś maystrem złotych sto pięćdziesiąt, y udzielnie za kolacyą dla maystrów wedle przepisu wspomnionego artykułu dać powinien złotych dwadzieścia, w iedno znosząc złotych dwieście, do cechu stelmaskiego urząd potoczny wypłacić kazawszy, żądania tegoż cechu stelmaskiego, iak tenże dekret świadczy ułatwił y zaspokoił. In contra dalsze cechu stelmaskiego prośby, ponieważ urząd potoczny każdą po osobnu rezolwuiąc, co do robienia u maystra przez rok y sześć niedziel, a oraz oddalenia chłopca, ponieważ przez wzgląd w małżeńskim stanie zostaiącego y gospodarstwo wiodącego Gientera, a oraz przez wzgląd słabości zdrowia onego przeświadczaiący, pierwszą takową pretensyią, która opuszczeniem Gienterowi żony upadkiem y zgubą gospodarstwa, uszczerbkiem nadto wątłego zdrowia grożącą sprawiedliwie uchylił; similiter drugą prośbę za wędrowkę złotych sto żądaiącą, ponieważ przez racyią złożonych dwuch ze strony Gientera, iedney od cechu Brunświckiego Augusta szesnastego, drugiey od miasta Lubeka, wtórego dnia Februarii, tysiąc siedmset sześćdziesiąt dziewiątego roku, iż Gienter wędrowkę odprawił, przekonywaiących testimoniów od opłaty zawędrowkę tegoż Gientera słusznie uwolnił; na ostatek, co do ukazania listów urodzenia y wysłużenia się żądanych, ponieważ urząd potoczny z powszechney wiadomości, iż z państwa Pruskiego, zkąd Gienter rodem, listów urodzenia y wysłużenia się nikomu nie wydaią, przekonał się, a ztąd ponieważ iednego Gientera w szczególnosci do okazania takowych listów, że nie znaglił, od sprawiedliwości hoc in puncto zboczonym nie zostało, zwłaszcza ponieważ y dopiero, w ciągu teraźnieyszego procederu, lubo cech stelmaski ryczałtem przyniosłszy w daciech zastarzałych testimonia w ięzyku niemieckim dwum obywatelom wydane, iż dostać z Pruss listów urodzenia y wyuczenia się można probował, iednak iżby onych w teraźneyszym czasie wyprokurować wolnym y łacnym było, przez niezłożenie nowych, którzy w tych leciech zostali maystrami nie dowiodł, per consequens ponieważ znaglić utściwego Gientera do wykonania stroniących y niepodobnych obowiąz-

ków ex re nie wypadało, a tym samym ponieważ z kardynalnych przekonań y sprawiedliwych przyczyn, potocznego urzędu dekret usprawiedliwionym został, prócz których dekret potoczny upoważniaiących przyczyn, lubo utściwy Gienter iż maystersztuk, to iest karytę w naywyższem guście y modzie przez się zrobiony, maystrom stelmachom pod krytykę oddawał, y lubo ciż maystrowie przez nienawiść onego oglądać nie chcieli, donosił, i że w tym punkcie dekretowi potocznemu satysfakcyią domierzył, opowiadaiąc uwolnenia siebie od robienia drugiey maystrowskiey sztuki żądał; iednak ponieważ takowe z maystrów stelmaskich pod czasem trwaiącey appellacyi nieoglądanie nowo zrobionego przez Gientera maystersztuka obwiniać, ani też utściwego Gientera od zrobienia nowey sztuki uwalniać zdolne nie iest; z tych przyczyn urząd iego kr. mości burmistrzowski radziecki Wileński dekret urzędu potocznego, w roku tysiąc siedmset osiemdziesiąt siódmym, Marca dwudziestego trzeciego dnia zaszły, mocą przywileiu anteuniowego w roku tysiącznym pięćsetnym pięćdziesiątym wtórym magistratowi Wileńskiemu, od świętey pamięci nayiaśnieyszego króla Zygmunta Augusta, ad bonum regimen nadanego, a ze strony Gientera allegowanego, in omni approbowawszy, utściwego Gientera zostać maystrem cecchowym y sztukę maystrowską zrobić, oraz złotych dwieście, mocą tegoż dekretu cechowi stelmaskiemu zapłacić, zobowiązawszy, ażeby przerzeczony Gienter sztukę maystrowską, to iest, karytę wedle gustu y mody teraźneyszey w przeciągu trzech kwartałów od daty ninieyszey zrobił, pod krytykę oną oddał, potym maystrem zostawszy złotych dwieście do cechu wypłacił, zaleca. Utściwi zaś maystrowie, iżby oglądaiąc y krytykuiąc takową sztukę żadnemi traktamentami y wymysłami Gientera nie exwiscerowali, y owszem po dopełnieniu przez iego obowiązków za aktualnego cechu maystra przyiowszy, od impetycyi towarzyszów stelmaskich, ieśliby się wydarzyły, expensem cechowym zastępowali, y to wszystko, co dekret potocznego urzędu przeznaczył, dopełnili, sub paenis contraventionum nakazuie; dalszych zaś paen, win, nawzaiem pretendowanych, na żadną nieuznawaiąc stronę, satysfakcyią ninieyszemu dekretowi nakazuie, po zadosyć uczynieniu któremu wszytkie żałoby y cały proceder, w tey mierze zaszły, kassuie, annihiluie, z xiąg elininować dopuszcza, a iako w rzeczy osądzoney wieczne stronom zaleca milczenie. Po promulgowaniu takowego dekretu obie się strony onym kontentowali.

1789 г. Декабря 5 дня.

Изъ книги № 5159, за 1786—1789 г., стр. 2589.

150. Опредѣленіе Виленскаго магистрата по жалобѣ Виленскаго цеха оружейниковъ на слесарскій цехъ, присвоивающій себѣ работы, принадлежащія оружейникамъ.

Въ этомъ документѣ заключается пять исковъ по поводу споровъ, существовавшихъ между Виленскими оружейниками и слесарями. Дѣло было въ томъ, что слесаря позволяли себѣ дѣлать оружейникамъ разныя притѣсненія; такъ они вывѣшивали на своихъ мастерскихъ оружейницкія вывѣски, чѣмъ сманивали къ себѣ оружейницкихъ подмастерьевъ и отнимали у оружейниковъ заказы; снабжали свидѣтельствами тѣхъ же оружейницкихъ подмастерьевъ, а самихъ мастеровъ называли партачами (неучами); все это слесаря дѣлали вопреки королевскимъ привилегіямъ и спеціальнымъ декретамъ по поводу уже давно возникавшихъ споровъ. Магистратъ принялъ сторону оружейниковъ, доведенныхъ до послѣдней степени убожества, подъ свое покровительство и нетолько запретилъ слесарямъ причинять такія обиды на будущее время, но подвергъ ихъ денежному штрафу и тюремному заключенію.

Roku tysiąc siedmset ośmdziesiąt dziewiątego, miesiąca Decembra piątego dnia. W sprawie za pięciu aktoratami y żałobami, do nich należącemi y w iedno złączonemi, oraz skombinowanemi przypadłey, mianowicie: za *pierwszym* aktoratem utściwych Theodora Szykutowicza, Jana Fiedorowicza—starszych, Macieia Wiłeyki, Kazimierzowey Żedakiewiczowey wdowy, z dokładem iey opiekunów, maystrowey y maystrów, Macieia Dulewicza, Franciszka Szykutowicza, Adama Hryniewicza, Grzegorza Kuprianowicza, oraz dalszych y całego cechu rusznikarskiego, obywatelów Wileńskich, z utściwymi Janem Budkiewiczem, Michałem Mohilowskim—starszymi, Antonim Mackiewiczem—szafarzem y całym cechem slosarskim, obywatelami Wileńskiemi, y za żałobą w nim wyrażoną, następną, mieniąc y referuiąc się do przywileiu nayiaśnieyszego króla Zygmunta, do dalszych ustaw y nadań cechowi rusznikarskiemu służących, a nayszczegulniey do dekretu, w szlachetnym magistracie Wileńskim pod datą roku tysiąc siedmset ośmdziesiąt szóstego, Marca ośmnastego dnia in principali negotio oczewiście pomiędzy slosarzami y rusznikarzami ferowanego, y przez żadną stronę nieappellowanego, oraz dalszych wolności prawnych, a mianowicie o to: iż obżałowany cech slosarski, celem pogardy przywileiów y monarchicznych ustaw, nadań, artykułów y dekretów, cechowi rusznikarskiemu służących, a barziey na krzywdę niedawno zformowanego rusznikarskiego cechu godząc, nieustannie robotę rusznikarską zabieracie, znaki onych wywieszacie y do pieczęci nawet swoich niewolnie y nieprzyzwoicie, tegoż znaku rusznikarskiego, pistolet wyrytego, używacie, cze-

ladź z postronia przychodzącą, zabawy rusznikarskiey do robot swych odmawiacie y zaymuiecie y innych z Wilna, dla tego, iżby się garstka rzemieślnika rusznikarskiego zgromadzić nie mogła, na wędrówkę wyprawuiecie, żałuiący cech rusznikarski partaczami nazywacie, a chlubiąc się z pieczęci swoiey, na którey znak rusznikarski wyryty, takową czeladź fomentuiecie y onym testymonialne dowody, zbocznie używszy cudzey własności znaku, wydaiecie, a co większa robotę odmawiacie; z racyi czego maystrowie rusznikarscy, iako to: Andrzey Pawłowski, Wincenty Żyliński, Hieronim Kosacki, dla przeszkody y odiętego przez obżałowanych sposobu, z Wilna oddalić się przynaglonymi zostali, a przez to nieznośną krzywdę y upadek cechowi rusznikarskiemu, a nieposłuszeństwo dekretowi wyżey namienionemu dopełniacie. Z czym żałuiący cech rusznikarski idąc do sądu prosi: Nayprzód uznania rozprawy termino peremptorio, ukarania obżałowanych paenami kontrawencyinemi za renitencyą oczewitemu dekretowi, do skassowania obżałowanemu cechowi slosarskiemu powywieszanych tablic y pieczęci niewolnie przywłaszczonego rusznikarskiego znaku, do bonifiskacyi podziałanych szkod y decessów z zięcia cudzego nieprzyzwoicie rzemiosła, do ukarania obżałowanych paenami, z rygoru prawa spadaiącymi y sztrofów, wedle determinacyi króla Zygmunta przywileiu, do uznania delatorów bliższych do dowodu y odwodu, do zastrzeżenia iżby obżałowani odtąd cudzego rzemiosła naymować, czeladzi odmawiać y fomentować nie ważyli się, do zasądzenia szkód, strat y expens prawnych y tego wszytkiego, co czasu prawa dowiedzionym będzie, salva melioratione tey żałoby.

Za *drugim* aktoratem imci pana Franciszka Morawskiego, z utściwemi Janem Budkiewiczem, Michałem Mohiłowskim, teraźnieyszymi starszymi, a Antonim Mackiewiczem—szafarzem, y całym cechem slosarskim, obywatelami Wileńskiemi, y za żałobą w nim następną, mianowicie o to: Iż obżałowany cech slosarski względem porządków swoich ciągły, pod rokiem tysiąc siedmset ośmdziesiąt szóstym z rusznikarzami, w magistracie Wileńskim, wiodąc proceder, do onego zeszłego imci pana Marcina Oszewskiego za aktualnego plenipotenta ustanowił, któremu gdy dla niezaprzysiężenia patrocinii w subseliach magdeburyi Wileńskiey zakwestyonowana została activitas; pod ówczas ś. p. zeszły Oszewski żałuiącego delatora od siebie installował; iakoż zaczęte w procederze dzieło z wolą y myślą cechu slosarskiego zgodnie żałuiący delator do końca doprowadził, z losu którey sprawy gdy wyrokiem szlachetny magistrat Wileński rusznikarzów od cechu slosarskiego odłączył, y owszem onym cech rusznikarski formować, y artykuły do approbaty sobie podać zalecił; obżałowany podówczas sam cech slosarski, przytomny będąc takowego dekretu promulgaty, a nic co by z onego uciążliwym bydź mogło nie dostrzegłszy, appellować od niego nie zaleciliście, ale nadto in toto onym kontentowaliście się; po zakończeniu którego procederu aż do daty ninieyszey, dopóki rusznikarze obżałowany cech slosarski o wywieszenie ich znaków przed sąd burmistrzowski potoczny Wileński u szlachetnego Lachowicza nie zakłócili, spokoynie swe przez lat trzy przepędzaliście życie; tandem dopiero chcąc takową sprawę z potocznego sądu zerwać, żałuiącego delatora niewinnie o prewerykacyą paszkwilnie poma-

wiać y nayczystsze iego krytykować czynności zuchwale poważyliście się. Co ażeby bezkarnie nieuszło, żałuiący pozywa termino peremptorio do pokarania obżałowanych, pro paena talionis, do uznania bliższości do dowodu y odwodu, do obwarowania delatorowi bonam famam, sądzenia w ostatku szkod, strat y expens prawnych, salva melioratione tey żałoby.

Za trzecim aktoratem utściwych panów Teodora Szykutowicza, Jana Fiedorowicza, starszych y całego zgromadzenia maystrów kunsztu rusznikarskiego, obywatelów Wileńskich, z utściwymi panami Wawrzyńcem Sosnowskim y Macieiem Budkiewiczem, maystrami kunsztu slosarskiego, obywatelami Wileńskiemi, oraz całym cechem slosarskim y za żałobą w nim takową, którzy obżałowanych pozywaią, mieniąc y referuiąc się do wyniesionych pozwów Augusta dziewiątego y dwunastego dnia w roku tysiąc siedmset ośmdziesiąt ósmym, a mianowicie: iż obżałowani niewolnie znaki, cechowi rusznikarskiemu służące y nadane, u siebie wywieszać poważyli się, przez co czeladź do siebie sprowadzali y odmawiali, robotę do siebie zabierali, o co delatores czyniąc prawem, zakładaią proźby do ukarania paenami kontrawencyinemi, do zakazania, aby znaków rusznikarskich nie wywieszali, czeladzi nie odmawiali, y robot nie zabierali, do nagrodzenia szkod, strat y expensów prawnych, y tego sądzenia, co czasu prawa dowiedziono będzie, z wolną poprawą tego pozwu.

Za czwartym aktoratem utściwych panów Antoniego Mackiewicza, Jana Piotrowicza — starszych, Macieia Budkiewicza, Piotra Szuberta, Wawrzyńca Sosnowskiego, Gotfryda Kannisera, Jakuba Liderlica, Michała Mohiłowskiego, Jana Budkiewicza, Benedykta Holca, Józefa Koziulewicza, Jana Rowińskiego, Wawrzyńca Jankiewicza y całego cechu slosarskiego, z imć panem Franciszkiem Murawskim — plenipotentem y palestrantem magistratu Wileńskiego, tudzież utściwymi panami Teodorem Szykutowiczem y Janem Fiedorowiczem—rusznikarzami, obywatelami Wileńskiemi, y za żałobą, w nim ingrossowaną, mieniąc y referuiąc się do manifestu, w roku tysiąc siedmset osiemdziesiąt ósmym, miesiąca Julii dwudziestego ósmego dnia zaniesionego y do wydanego mandatu, przed sąd nayiaśnieyszey assesoryi w tymże roku y miesiącu dnia dwudziestego a pryncypalnie o to: Iż co obżałowany Waszek Morawski, zaiowszy się do sprawy żałuiących z pomienionymi obżałowanymi puszkarzami, na sądzie magistratu Wileńskiego intentowaney, gdy w roku tysiąc siedmset ośmdziesiąt szóstym, Marca osiemnastego dnia, z krzywdą żałuiących, y złamaniem przywileiów, oraz właściwych dekretów magistratowych, zapadł oczewisty dozwalaiący udzielnego cechu, dla tychże bixmacherów czyli puszkarzów, dekret, wówczas obżałowany Waszek szczegulną zdradą idąc pod stroną, wziowszy punkt z dekretu, w słowa wypisany (ad bonum regimen), ony tłumacząc żałuiącym, iako by się znaczył, iż ciż puszkarze, bez przywileiów nayiaśnieyszego monarchi y zaświadczeń, z trzech miast cechu składać nie mogą, od pomienionego dekretu uciążliwie stannego nie appellowałeś, przez co zdradliwie, dekret pod execucyą poddać zausiłowałeś, a z obżałowanymi o to: iż co obżałowany Waszek, mimo nadane przywileia nayiaśnieyszych monarchów cechowi slosarskiemu y artykuły ustanowione, chcąc się wyłączyć od tegoż cechu slosarskiego, a nowy sobie formować,

za niedostatecznym, bywszego plenipotenta żałuiących wytłumaczeniem przywileiów y artykułów, gdyście wzyskali dekret wyż pomieniony, a w postrzeżeniu się zdradliwego podstępku plenipotenta zostaliście, w roku tysiąc siedmset ośmdziesiąt ósmym, miesiąca Julii dwudziestego dnia, przed sąd nayiaśnieyszey assessoryi wielkiego xięstwa Litewskiego na utrzymanie wszytkich przywileiów y artykułów, cechowi slosarskiemu służących, zamandatowanymi, na takowy nie zważaiąc mandat, do satysfakcyi dekretu wyż pomienionego, manifestem w roku tysiąc siedmset dziewięćdziesiąt ósmym, miesiąca Julii dwudziestego ósmego dnia, ku rozprawie przed sądem nayiaśnieyszey assessoryi zaiętego, w ninieyszym sądzie rozprawę rozpocząć poważyliście się, satysfakcyi sobie w uformowaniu cechu nigdy nie byłego przeciwko przywileiom, dekretom y artykułom żądacie, o paeny kontrawencyine niewinnie skarżycie, żadney z siebie osiadłości nie maiąc, do strat y expensów prawnych przywodzicie.. O co wszytko żałuiące, chcąc prawem czynić, składaią proźby, co do osoby imci pana Murawskiego, o odsądzenie ab officio patrocinii, tanquam zdradliwego plenipotenta y prokuratora wedle praw, o prokuratorach przepisanych. Co zaś do obżałowanych o utrzymanie wszelkich przywileiów, dekretów y artykułów, do approbaty mandatu, de data wyrażonego, intuitu którego do odesłania całkowicie sprawy przed sąd nayiaśnieyszey assessoryi wielkiego xięstwa Litewskiego, a względem nieosiadłości obżałowanych, do dania dobrze osiadłey paręki, do nadgrodzenia szkod, strat y expensów prawnych, oraz tego wszytkiego, co czasu prawa dowiedzionym będzie, salva tey żałoby melioratione.

Za piątym na ostatek aktoratem utściwych panów Antoniego Mackiewicza, Jana Piotrowicza—starszych tegorocznych, Macieia Budkiewicza, Piotra Szuberta, Wawrzyńca Sosnowskiego, Gotfryda Kannisera, Jakuba Liderlica, Michała Mohiłowskiego, Jana Budkiewicza, Benedykta Holca, Józefa Koziulewicza, Jana Rowińskiego, Wawrzyńca Jankiewicza y całego cechu slosarskiego, z ucściwymi panami Teodorem Szykutowiczem y Janem Fiedorowiczem—puszkarzami y za żałobą w nim następną, mieniąc o to: Iż co obżałowani waszmość pomimo dwa dekreta: iednego w roku tysiąc siedmset pięćdziesiąt pierwszym, Marca pierwszego dnia, drugiego w roku tysiąc siedmset ośmdziesiąt szóstym, Marca osiemnastego dnia, dozwalaiące slosarzom robienia strzelb, niewinnie żałuiących o robienie strzelb y wywieszanie znaków prosekwuiecie, do procederu pociągacie, do strat y expensów przywodzicie, o co żałuiące prawem czyniąc, do pokarania podwóynymi paenami za sprzeciwieństwo dwum dekretom wyż pomienionym, dwunastu niedziel turmy y dwanaście rubli groszy, do zakazania y znikczemnienia takowey prosekucyi, do zasądzenia expensów prawnych złotych polskich trzysta, praevio slosarzów iuramento, y o to, co czasu prawa dowiedzionym będzie. A iako te żałoby, z pozwów autentycznych wyniesione, tak za onymi strony, pomiędzy sobą spór wiodące, instituerunt actionem, w którey sprawie po uznaniu dylacyi copiarum z spraw, niemniey po oczewistych y dostatecznych iako to: od utściwych Teodora Szykutowicza, Jana Fiedorowicza—starszych, Macieia Wiłeyki, Kazimierza y Żedakiewiczowey, z dokładem iey opiekunów Macieia Dulewicza, Franciszka Szykutowicza, Adama Hryniewicza, Grzego-

rza Kuprianowicza y dalszych całego cechu rusznikarskiego, obywatelów Wileńskich, tudzież imci pana Franciszka Murawskiego — palestranta magdeburyi Wileńskiey, przez imści pana Jana Janowskiego—komornika Oszmiańskiego, przeciwnie od ucściwych Antoniego Mackiewicza, Jana Piotrowicza—starszych, Macieia Budkiewicza, Piotra Szuberta, Wawrzyńca Sosnowskiego, Godfryda Kannisera, Jakuba Liderlica, Michała Mohiłowskiego, Jana Budkiewicza, Benedykta Holca, Józefa Koziulewicza, Jana Rowińskiego, Wawrzyńca Jankiewicza y całego cechu slosarskiego, przez imci pana Piotrowicza—rotmistrza Nowogródzkiego, in principali negotio doniesionych kontrowersyach, lubo od cechu slosarskiego, reprodukuiąc dekret ninieyszego sądu w roku tysiąc siedmset pięćdziesiąt pierwszym, Marca pierwszego dnia, między cechem kowalskim a slosarskim zapadły, onym, iż strzelba wszystka, wielka y mała do kunsztu slosarzów należy, dowodzono y probowano; gdy iednak takowy od slosarzów reprodukowany dekret był tylko pomiędzy kowalami a slosarzami ferowany, po którym ponieważ dekret poślednieyszy w roku tysiąc siedmset osiemdziesiąt szóstym, Marca osiemnastego dnia, w tymże sądzie z instancyi rusznikarzów, z cechem slosarskim oczewisty, iż puszkarze, iak przywiley nayiaśnieyszego Augusta trzeciego, króla polskiego, pod rokiem tysiąc siedmset czterdziestym czwartym, Nowembra czternastego dnia stanowiony, w iednym z kowalami y slosarzami naydowali się zgromadzeniu zaświadcza, którym to poślednieyszym pomiędzy puszkarzami a slosarzami dekretem, ponieważ ciż puszkarze wolność zformowania puszkarskiego cechu sobie zyskali, przekonywa. Koleyno, ponieważ, mocą takowego dekretu y mocą przywileiu magistratowi Wileńskiemu, w roku tysiąc pięćset pięćdziesiąt wtórym, dnia dwudziestego trzeciego Decembra konferowanego, magistrat Wileński dla cechu rusznikarskiego artykuły nadał, pomimo który przywiley y dekret w roku tysiąc siedmset osiemdziesiąt szóstym, Marca osiemnastego dnia zapadły, gdy utściwi Wawrzyniec Sosnowski y Maciey Budkiewicz wywieszania znaków puszkarskich, in praeiudicium cechu puszkarskiego, dopuścili się, przeto dekretem ostatecznym w roku tysiąc siedymset osiemdziesiąt dziewiątym, Oktobra dwudziestego ósmego dnia in accessorio zapadłym, paenami kontrawencyinemi ukaranymi zostali. Przeciwko którym dekretom, ponieważ cech slosarski, tak przez żałoby, iako też oczewiste swoie głosy iawnego przeciwko dekretom mówienia y dopełnioney w stawaniu, z iedyną ludybryą sądowey dopuścił się lezyi, a tym samym ponieważ na karę z prawa statutowego artykułu iedynastego, z rozdziału pierwszego, a parte puszkarzów allegowanego, wypadł; z tych przyczyn sąd iego królewskiey mości burmistrzowski, radziecki Wileński, tenże cech rusznikarski przy prawach, przywileiach y dekretach utrzymawszy, a oraz robienie ich rzemiosła zawarowawszy y ubespieczywszy, ażeby cech slosarski abhinc roboty właściwey rusznikarskiey zabierać, znaki ich wywieszać, czeladź rusznikarską z postronia przychodzącą do robot swych fomentować, odmawiać y zaymować, innych z miasta Wilnia wyprawiać, testymonia onym wydawać, cech rusznikarski partaczami nazywać nie ważył się, y owszem natychmiast znaki puszkarskie z pieczęci y zewsząd pozdeymował pod nieuchronną za sprzeciwieństwa karą zastrzega. Koleyno

za mówienie przeciwko dekretom y za dopełnioną w stawaniu lezyą, tenże cech slosarski, czyli osoby iego w aktoraciech piszące się, mocą tegoż statutowego prawa, artykułu iedynastego z rozdziału pierwszego na sześćniedzielną cywilną wskazuiąc wieżę, ażeby ciż utściwi slosarze: Antoni Mackiewicz, Jan Piotrowicz, Maciey Budkiewicz y Piotr Szubert na dniu czternastym praesentium, takową wieżę na niedziel sześć zasiedli; po wysiedzeniu których Wawrzyniec Sosnowski, Godfryd Kanniser, Jakub Liderlic, Michał Mohiłowski, znowu natychmiast na sześć niedziel zasiadywali y koleyno a niezwłocznie po ich wysiedzeniu Jan Budkiewicz, Benedykt Holc, Józef Kaziulewiez, Jan Rowiński y Wawrzyniec Jankiewicz, takową sześćniedzielną wieżę po sobie zasiadywali y bez przerwy wysiedzieli, sub iisdem paenis, nakazawszy, expensu prawnego, z racyi slosarzów, w ninieyszym procederze erogowanego, złotych polskich sto pięćdziesiąt na slosarzach y ich cechu, dla proceduiących rusznikarzów zasądza. Oraz termin exolucyi, przed ich zasiadaniem wieży, na dniu czternastym praesentium przeznacza, którą to summę cech slosarski, nie przyimuiąc aresztów, nie nabywaiąc wlewków pod nieważnością onych circa acta praesentis officii, samym puszkarzom lub od nich umocowanemu, dostateczną plenipotencyią maiącemu, odda y wypłaci, decernit. Condescendendo zatym do kategoryi i. p. Franciszka Morawskiego — palestranta sądów maydeburyi Wileńskiey, z tymże cechem slosarskim, lubo od slosarzów, pokładaiąc process w protokule ziemstwa Wileńskiego, w roku tysiąc siedymset osiemdziesiąt ósmym, miesiąca Julii dwudziestego ósmego dnia, tak na rusznikarzów, iako imć pana Murawskiego zaniesiony onym, signanter do osoby imć pana Murawskiego, iż on, zaiowszy się do sprawy slosarzów z puszkarzami w roku ieszcze tysiąc siedymset osiemdziesiąt szóstym, Marca osiemnastego dnia odeszłey, od zapadłego z krzywdą onych, oczewistego dekretu, udzielny cech rusznikarski formować dozwalaiącego, nie tylko nie zaappellował, lecz co większa zdradliwie punkt z tego dekretu ad bonum regimen, wyiowszy takowe słowo, iż puszkarze bez przywileiów nayiaśnieyszego monarchy y y zaświadczeń z trzech miast, cechu składać nie mogą tłumaczył y tym sposobem rzeczony dekret w exekucyią poddał donosząc, tanquam zdradliwego plenipotenta, odsądzenia a functione patrocinii y rozciągnienia dalszey prawami przepisaney żądał kary. Gdy iednak dekret praesentis officii oczewisty w roku tysiąc siedymset osiemdziesiąt szóstym, Marca osiemnastego dnia zaszły, iż po promulgacyi onego w dniu czwartym, ut patet w tymże dekrecie w terminie z deliberacyi wypadłym, sami slosarze obecnie u sądu stanowszy, onym się zupełnie kontentowali, przekonywa tym samym, ponieważ od takowey wmawianey zdrady imć pana Murawskiego wymawia, która to uczyniona tłumaczenia na krzywdę iakoby cechu slosarskiego obiekcyia, chociażby była y pewną, iak iest bezdowodną, za iedynym manifestem, ile w lat trzy po promulgacie dekretu, z krzywdą niewinney sławy uczynionym obwiniać by zdolną nie była, ex praemissis iudicium, imć panu Franciszkowi Murawskiemu, praevio wszakże według dobrowolnego zabierania się niemniey pro ulteriori dilucidatione, z wyroku swoiego przed sobą sądem na napierwszą iuryzdykę po trzech królach ruskich przypadaiącą, na tym: iako aktu-

alnym był podczas sprawy z puszkarzami agituiącey się zeszły imć pan Oszewski cechu slosarskiego plenipotentem, na tym: iako tak stawał, iak zeszły Oszewski informował y zalecał, na tym: iako w kondykcie z puszkarzami nie był y aktorów swoich nie zdradzał, na tym: iako slosarze w terminie, z deliberacyi wypadłym, sami na sądzie byli, dekretem kontentowali się, zakładać appellacyi nie chcieli y nie dyssponowali, explendo iuramento bonam famam obwarowawszy, za pomówne oskarenia cech slosarski, czyli iego osoby w aktoraciech piszące się, z uwagi swoiey na sześcioniedzielną cywilną wskazuiąc wieżę, ażeby oną, idque Antoni Mackiewicz, Jan Piotrowicz, Maciey Budkiewicz y Piotr Szubert na dniu czternastym Julii roku tysiąc siedymset dziewięćdziesiątego takową wieżę na niedziel sześć zasiedli, po wysiedzeniu których Wawrzyniec Sosnowski, Godfryd Kanniser, Jakub Liderlic, Michał Mohiłowski, znowu na ich mieyscu sześćniedzielną wieżę zasiadywali, po zupełnym wysiedzeniu których niezwłocznie Jan Budkiewicz, Benedykt Holc, Józef Koziulewicz, Jan Rowiński y Wawrzyniec Jankiewicz, takową sześćniedzielną wieżę gradatim po sobie zasiadali y bez przerwy wysiedzieli, nakazawszy, expensu prawnego na tymże cechu slosarskim dla iego mości pana Murawskiego złotych pięćdziesiąt zasądza, termin exolucyi których przed aktami sądu ninieyszego, na dniu czternastym Julii roku przyszłego tysiąc siedymset dziewięćdziesiątego, przed zasiadaniem swoim przeznaczywszy, satysfakcyą swoiemu dekretowi nakazuie. Po zadosyć uczynieniu któremu wszytkie processa, żałoby y cały proceder w tey mierze zaszły kassuie, annihiluie, z xiąg eliminować dopuszcza, a iako w rzeczy osądzoney wieczne stronam zaleca milczenie. Po promulgowaniu którego dekretu od cechu slosarskiego, iego mość pan Piotrowicz — rotmistrz Nowogrodzki, do sądów iego królewskiey mości zadwornych assessorskich wielkiego xięstwa Litewskiego, a toto iudicato założył appellacią. Zaś od cechu puszkarskiego iego mość pan Janowski — komornik Oszmiański dopuszczenia oney zaprzeczył, w którym stron sporze po kontrowersyach, nawzaiem doniesionych, sąd iego królewskiey mości burmistrzowski radziecki Wileński, do prawa magdeburskiego w części trzeciey, na karcie setney siódmey przepisanego, stosownie maiąc się, appellacyią do sądów zadwornych assessorskich wielkiego xięstwa Litewskiego permittit.

1791 г. Февраля 12 дня.

Изъ книги № 5160, за 1790—1792 г., л. 369.

151. Опредѣленіе Виленскаго магистрата по спорному дѣлу между римско-католиками и диссидентами сапожничьяго цеха относительно выбора цеховыхъ старшинъ.

Въ сапожничьемъ цехѣ возникли между диссидентами и римско-католиками очень серьезныя неудовольствія по поводу избранія цеховыхъ старшинъ. Дѣло было въ томъ, что когда диссиденты избрали изъ среды себя двухъ кандидатовъ на старѣйшинство въ цехѣ, то римско-католики подняли знамя бунта и до тѣхъ поръ мѣшали произвести выборы, пока не избранъ былъ римско-католикъ. Предъявивъ свои привилегіи, диссиденты требовали у магистрата подробнаго разсмотрѣнія и судебнаго разбирательства. Разсмотрѣвши привилегіи, магистратъ постановилъ слѣдующее рѣшеніе: диссиденты не должны обособляться отъ католиковъ и греко-руссвихъ, а принимать сообща участіе въ цеховыхъ дѣлахъ; подъ именемъ диссидентства слѣдуетъ разумѣть на будущее время не національность, а религію; диссидентскими старшинами считать диссидента Гана и римско-католика Некшинскаго, который тоже Нѣмецъ,—считать этого послѣдняго только на текущій годъ, а на будущее время Нѣмцамъ католикамъ засѣдать вмѣстѣ съ другими католиками, а не диссидентами; наконецъ во избѣжаніе цеховыхъ безпорядковъ тѣмъ и другимъ запретилъ подавать аппелляцію.

Roku tysiąc siedmset dziewięćdziesiąt pierwszego, miesiąca Februaryi dwunastego dnia.

W sprawie za dwoma aktoratami y żałobami do nich należącemi, w iedno poniżey złączonemi y skombinowanemi, z regestru spraw termini tacti w sądzie iego kr. mości burmistrzowskim radzieckim Wileńskim intentowaney:

Za *pierwszym* aktoratem utściwego pana Antoniego Niekszyńskiego, kunsztu szewskiego maystra, z utściwemi panami Gotfrydem Hanem, Krystyianem y Jerzym Dykami, Grzegorzem Lacerusem y dalszemi maystrami professyi szewskiey—dyssydentami, za zakazem po obżałowanych prawnie wyniesionym y za żałobą, w nim znayduiącą się, takową mieniąc y referuiąc się do manifestu w roku tysiącznym siedmsetnym dziewięćdziesiąt pierwszym, miesiąca Januaryi siódmego dnia zaniesionego, oraz dalszych wszelkich zaświadczeń, sessyów, nie mniey dekretu urzędu burmistrzowskiego potocznego Wileńskiego, w roku tysiąc siedmset dziewięćdziesiątym, miesiąca Decembra trzynastego dnia zapadłego, mianowicie o to: iż obżałowany Han y Dykowie, zniosłszy się z sobą, więcey lat siedmiu na przemianę zawsze sami siebie za starszych obierali, nie referuiąc się w tym do całości cechu wedle przywileiów, y takim sposobem sami się zawsze utrzymuią przy starszeństwie, nie dopuszczaiąc ani dyssydentów, ani katolików, a gdy na rok te-

raznieyszy tysiąc siedmset dziewięćdziesiąt pierwszy żałuiący delator większością głosów w stole niemieckim iest za starszego obranym, wedle praw y przywileiów, która elekcya dekretem sądu burmistrzowskiego potocznego Wileńskiego iest potwierdzona, od którego dekretu obżałowany Han niesłusznie zaappellowawszy do iuramentu nie dopuszcza, na expensa prawne naraża. o co delator rzecz maiąc, zakłada prożby do approbaty elekcyi, vigore przywileiu nastałey, do utwierdziena dekretu sądu burmistrzowskiego potocznego Wileńskiego, do ukarania obżałowanego Hana y dalszych paenami appellacyinemi et eoque intuitu przypuszczenia delatora do iuramentu na cechmistrzowstwo y zastrzeżenia inposterum, ażeby panowie Niemcy od cechu Polaków nie odłączali się, nie między sobą tylo starszych obierali, ale razem wszyscy z Polakami, tak do stołu niemieckiego, iako też y polskiego starszych wolnemi głosami obierali, do nagrodzenia szkod, strat y expensów prawnych.

Za *drugim* aktoratem utściwych panów Godfryda Hana, Michała Króla, Krystyana Kiereszteyna, Jakuba Rupentusa, Grzegorza Lacerusa, Henryka Hagenfelta, Jakuba Kleyny, Pawła Stankiewicza, Jana Foia, Krystyana Dyka, Piotra Szplita, Jerzego Dyka — maystrów professyi szewskiey—dyssydentów, obywatelów Wileńskich, z utściwym panem Antonim Niekszyńskim—maystrem szewskim, obywatelem Wileńskim, za zakazem po obżałowanego prawnie wyniesionym y za żałobą, w nim znayduiącą się, takową mieniąc y referuiąc się do zaniesionych zażaleń, manifestów y dalszych zaskarzeń, a mianowicie o to: iż gdy wedle praw y przywileiów wszyscy maystrowie professyi szewskiey w czasie przepisanym zebrali się do cechu swoiego dla uczynienia elekcyi starszych cechowych, podówczas, na dniu szóstym Decembra praesentis, całym zgromadzeniem za przewodnictwem przywileiów, nayprzód obranemi zostali za kandydatów: Krystyan Dyk, Godfryd Han, Piotr Szplitta y Jerzy Dyk, po obraniu zatym kandydatów elekcya na starszeństwo rozpoczęła się; na takowey elekcyi żałuiący Han iednostanemi głosy bez żadney ni od kogo przeszkody y zaprzeczenia obranym został. Poczym obżałowany Nekszyński, lubo nawet kandydatem do przełożeństwa nie został, a zatym tym samym nie będąc ani kandydatem do przełożeństwa, cisnąć się nie był zdolnym, iednak nagannie zniosłszy się z niektóremi kolegami całą spokoyność zburzył, starszym gwałtem się ogłaszał, electować nikogo nie pozwalał, sessyą elekcyiną zerwał, różne zbytki, nad przystoyne sprawowanie się poczynił, woźnego do cechu sprowadził, który iakoby dla zerwania gwałtownie elekcyi był z urzędu zesłany, obżałowany Nekszyński ogłosił, o czym urząd zgoła nie wiedział, albowiem urząd szczególnie woźnego dla tego przysłał, aby wydał testymonium, iaka elekcya była, nie żeby zaś elekcya miala być zerwaną, daley gdy przez pienność obżałowanego Nekszyńskiego przed urząd burmistrzowski potoczny Wileński przybyli, pod ówczas sąd tenże potoczny słównie na dniu siódmym Decembra, względem drugiego starszego, elekcyą złożyć zarekwirował. Zatym wedle woli urzędu, gdy na powtórną elekcyą obywatelstwo professyi szewskiey zeszło się, za przewodnictwem prawa, przywileiów y zwyczaiu obrano, naprzód iak przywileie y zwyczay sprawiedliwy wyciąga, czterech kandydatów, to iest: Szewalgie, Jana Linka, Brauna y

Michała Króla; po ustanowieniu kandydatów zgromadzenie electować z kandydatów obranych drugiego przełożonego przed się wzieło. Co widząc obżałowany Niekszyński drugi raz elekcyą zaprzeczył, kłotnie porobił, spokoyność zburzył, maystrów polskich do teyże swey czynności (lubo maystrowie polscy nigdy do elekcyi niemieckiey, a niemcy do elekcyi polskiey nie wtrącali się) podkurstał, różne gwałtowności podopełniał, krzywdę znaczną całemu cechowi uczynił, nadto znowu sprawę pieniacką utworzywszy, na sąd potoczny burmistrzowski Wileński interes cały wciągnoł, gdzie nayniesprawiedliwszemi postępuiąc krokami nic nie należących prawie do elekcyi niemieckiey, iako od dawna w tym cechu rozdzielney maystrów polaków religii rzymskiey sprowadził, którzy od obżałowanego będąc dobrze podbudzeni, wołać za obżałowanym nieregularnie y to w części tylko poczeli, a na kreskowanie nawet przystąpić nie chcieli; poczym pomimo przywileiów, albowiem przywileie dwóch rzymskich, dwóch graecorusskich y dwóch dyssydentów na starszych obierać każą, a iuż z strony rzymskiey dwóch starszych obranych było, zatym trzeci Niekszyński elektowanym iako rzymianin bydź nie mógł, pomimo obranych dwakroć kandydatów, a kandydatem Nekrzyński nigdy nie był; pomimo daley kolei, albowiem z kolei od lat kilkunastu maystrowie byli do obrania bliżsi na starszeństwo cechowe pomimo wolną elekcyą podstępnym sposobem na starszeństwo obżałowany Nekrzyński wdarł się, a sąd podstępkami swemi uwodząc, nieiakiś szpargał tegoroczny, świeżo podstępnie wymożony, niby od szafarstwa obżałowanego uwalniaiący de nullo dato et accepto wymożony zaprodukował, a tak niesprawiedliwość niesprawiedliwością popieraiąc, dekret sądu iego królewskiey mości burmistrzowskiego potocznego Wileńskiego sobie przychylny uzyskał y starszym niewolnie ogłoszony został. Od którego dekretu żałuiący Han, maiąc zlecenie pełnomocne od dalszych kolegów, uczyniwszy wprzód trzydniową deliberacyą przed sąd burmistrzowski radziecki Wileński, imieniem wszystkich założył appellacyą. Którą appellacyą sąd iego królewskiey mości burmistrzowski potoczny Wileński, uznawszy za słuszną y sprawiedliwą, akceptował y sprawę via appellationis przed sąd burmistrzowski radziecki Wileński wysłał. Po appellacyi zatym, lubo Niekszyńskiego niewolne starszeństwo do finalnego ultymarney instancyi dekretu utrzymane zostało, iednak obżałowany Niekszyński, gwałt gwałtem popieraiąc, sessye niewolne w cechu składać, na nich przemocą y absolutnie prezydować ośmiela się, wszystkie porządki y ustawy przywileiowe ruinować usiłuie, co wszystko do tego nieporządnego stopnia przywiodł, iż za niespokoynością obżałowanego Niekszyńskiego, ani szafarzów rocznych, ani młodszego ustanowić można. O te zatym krzywdy y o dalsze in procedendo dowodzić się maiące żałuiące delatorowie rzecz maiąc ante omnia zakładaią prożby—do approbaty praw, przywileiów, dekretów y dalszych swobod, nadań y wolności cechowi żałuiących służących, a za onemi do podniesienia dekretu burmistrzowskiego potocznego Wileńskiego, w roku tysiąc siedmset dziewiędziesiątym, Decembra trzynastego dnia ferowanego, niewolnie Niekszyńskiego, przeciwko przywileiom starszym utytułowanego, do komportacyi nieiakiegoś skryptu, w cechu przez

obżałowanego Niekszyńskiego de nullo dato et accepto wymożonego, którym niby obżałowany od szafarstwa uwolnionym został, do oddalenia obżałowanego Niekszyńskiego od starszeństwa cechowego, do pokarania onego za wszytkie przestępstwa, poczynione gwałty, oraz za wexy, przegróżki y dalsze przewinienia, intruzye dekretów y przywileiów, paenami z gatunku sprawy wypadaiącemi, do znikczemnienia nieiakieyści subskrypcyi zmienioney, iako nielegalney y żadney konnexyi z przełożeństwem cechowym nie maiącey, do uznania elekcyów dyssydentskich odbytych w cechu za dobre, iako wedle praw sprawionych, do zadecydowania tego wszystkiego, co z dowodów iawnym, z sprawiedliwości słusznym bydź się okaże, salva tego pozwu melioratione.

A iako te żałoby w zakazach autentycznych znayduią się, tak co do wyrazów swoich w ten dekret są ingrossowane. Za któremi przerzeczone strony przed nami sądem iego królewskiey mości burmistrzowskim radzieckim Wileńskim intentowały sprawę. W którey sprawie w roku y miesiącu, wyż na dacie tego dekretu pisanym, dnia dziewiątego eorundem, po nakazaniu procederu, in procedendo aktorat z karty trzydziestey siódmey z tegoż regestru panów Gotfryda Hana, Michała Króla, Krystyana Kiereszteyna, Jakóba Rupertusa y dalszych maystrów kunsztu szewskiego religii dyssydentskiey, przeciwko panu Antoniemu Niekszyńskiemu—kunsztu szewskiego maystrowi, zawołany, przyłączywszy my sąd iego królewskiey mości burmistrzowski radziecki Wileński proceder in principali nakazaliśmy. Dnia dwónastego eorundem w samey zaś sprawie, po odbytych produktowych y replikowych głosach, nie mniey też po oczewistych y dostatecznych ze strony pana Niekszyńskiego—maystra professyi szewskiey, przez imci pana Jana Janowskiego—komornika Oszmiańskiego, a zaś od panów Gotfryda Hana y dalszych maystrów szewskich religii dyssydentskiey, przez imci pana Łukasza Trzeciaka—porucznika Smoleńskiego, przy dopraszaniu się ze strony pana Niekszyńskiego o approbatę dekretu burmistrzowskiego potocznego Wileńskiego, w roku przeszłym tysiącznym siedmsetnym dziewięćdziesiątym, miesiąca Decembra trzynastego dnia zapadłego, na starszeństwie czyli cechmistrzowstwie w cechu szewskim tegoż pana Niekszyńskiego, vigore elekcyi pod dniem dziewiątym miesiąca Decembra, roku przeszłego tysiąc siedmset dziewięćdziesiątego, w tymże cechu nastałey, utrzymuiącego, o zasądzenie expensów prawnych na panach maystrach religii dyssydentskiey, w aktoracie wyrażonych, oraz o ukaranie onychże penami, z prawa ściągaiącemi się, za uczyniony odzew od sądu potocznego burmistrzowskiego do sądu ninieyszego, a zaś od panów maystrów religii dyssydentskiey o podniesienie przerzeczonego dekretu potocznego burmistrzowskiego Wileńskiego, iako prawa y przywileia cechowi szewskiemu nadane naruszaiącego, a wedle tychże praw y przywileiów, a mianowicie: wedle przywileiu nayiaśnieyszego Stefana, króla polskiego, w roku tysiąc pięćset siedmdziesiąt dziewiątym, miesiąca Julii pierwszego dnia cechowi szewskiemu nadanego, a późnieyszemi przywileiami, iako to iednym nayiaśnieyszego Augusta wtórego króla, pod rokiem tysiąc siedmset trzynastym, dniem dwudziestym drugim miesiąca Lutego, drugim nayiaśnieyszego Augustat rzeciego, króla

polskiego, pod rokiem tysiąc siedmset pięćdziesiąt drugim, miesiąca Oktobra dwódziestego szóstego dnia datowanemi, konfirmowanego, o zabespieczenie panów maystrów religii dyssydenskiey: iżby dwuch starszych cechowych z religii dyssydentskiey, w porządku obierania starszych cechowych elektowanych, obranych było, a pana Niekszyńskiego, iako rzymianina, na mieyscu dyssydenta adpraesens gwałtownie na starszeństwo wdzieraiącego się usunięcia. Za uczynione zaś przez pana Niekszyńskiego w cechu szewskim tym sposobem zamitręženie y do procederu ninieyszego przyprowadzenie, przykładnie tegoż ninieyszego pokarania y wydatków prawnych zwrotu przysądzenia, domagaiąc się w przytomności stron procedujących, na sądzie nawzaiem doniesionych kontrowersyach, my sąd iego królewskiey mości burmistrzowski radziecki Wileński, w takowym stron sporze następny stanowiemy wyrok: Ponieważ z produkowanych na sądzie przywileiów, od nayiaśnieyszych regnantów cechowi szewskiemu nadanych, a mianowicie z przywileiu nayiaśnieyszego króla polskiego Stefana, pod rokiem tysiąc pięćset siedmdziesiątym dziewiątym, dnia pierwszego miesiąca Julii datowanego, licznemi późnieyszemi przywileiami (z niektóremi dodatkami, ku porządkowi tegoż cechu służącemi) konfirmowanego, przez słowa w onym umieszczone, aby co rok wszyscy schodzili się w dzień świętego Mikołaia biskupa y obrali z posrzodku siebie sześć starszych rocznych, to iest: dwóch rzymskiey, dwóch graeco-ruskiey, a dwóch niemieckiey religii, widocznie to bydź okazuie się, iż nayiaśnieysi monarchowie, nadaiąc prawidła ku wieczney pamiątce rzemieślnikom, onychże, iako z różnych religii po miastach głównieyszych zebranych, w iedności rządu sprawowania się y w spólnym zbieraniu owoców z dobrodzieystw przywileiowych, bez przewagi iednego nad drugim, na wieczne czasy zachować postanawiaiąc, po dwóch z każdey religii (iako iest wyżey wzmieniono) za starszych w cechu szewskim determinowali; panowie zaś szewce, opacznie sobie tłumacząc wyraz w przywileiu niemieckiey religii, każdego po niemiecku chodzącego maystra szewskiego, choćby rzymskiey wiary, za starszego ze strony niemieckiey religii mogącym bydź obranym sądzili, przeto my sąd iego królewskiey mości burmistrzowski radziecki Wileński mniemanie takowe, dotąd u panów szewców, tak polaków, iako y niemców trwaiące, przy następnych przepisach dla tegoż cechu, vigore praw, przywileiów onemu nadanych y służących, tak rezolwuiemy: *Primo*, aby panowie szewce w dzień ś. Mikołaia biskupa, ad mentem przywileiu nayiaśnieyszego króla polskiego Stefana, wyż dc data wzmienionego, razem wszyscy, tak rzymianie, graecy, iako też y niemcy, to iest dyssydenci, w iedno mieysce zszedłszy się, z pomiędzy siebie ludzi zdatnych, dwóch rzymian, dwóch graeco-ruskich, a dwóch dyssydentów za starszych rocznych wolnemi y spólnemi głosami obierali,—my sąd iego królewskiey mości burmistrzowski radziecki Wileński, na zawsze postanawiamy. *Secundo*. By ciż obrani starsi sześciu nie poddzielnie, lecz za iednym stołem razem zasiadaiąc, rząd wspólny w swym cechu utrzymywali, przyimowanie y zapisywanie chłopiąt na wyterminowanie lat w kunszcie szewskim, wyzwolenie czeladzi y maystrowstwa, bądź czy to niemieckiego, czy polskiego kroiu, za wiadomością

wszystkich sześciu panów starszych, by było sprawowane y w xięgi cechowe ogulne wprowadzane. Skarby ich y różne akcydensa by nie oddzielnie, lecz do iedney skrzynki należeli, y z oney wspólne swoie potrzeby opatrywali, my sąd iego królewskiey mości burmistrzowski radziecki Wileński nakazuiemy. *Tertio.* Ponieważ panowie Niemcy rzymianie, z powodu szczegulnie tego, że suknią niemiecką są okryci, do stołu rzymskiego za starszych rocznych obieranemi nie byli, a z tąd widoczna krzywda onym działa się, przeto y w tym punkcie, stosownie maiąc się do nieraz wspomnionego przywileiu, by odtąd żadney różnicy co do ubioru (lecz tylko co do religii) w obieraniu starszych panowie szewcy nie czynili, y czyto w niemieckie, czy w polskie suknie przyoblekaiącego się rzymskiey wiary maystra, wedle zdatności y zasług w cechu za starszego obierali, my sąd iego królewskiey mości burmistrzowski radziecki Wileński zalecamy.—Oraz ieśliby z którey kolwiek religii, wedle myśli przywileiu (nie raz wspomnionego), panów maystrów w cechu szewskim do obrania na starszeństwo zdatnych nie znaydowało się, tedy z przytomnych tunc temporis religiantów, celem utrzymywania porządku cechowego na mieyscu nieznayduiących się obrać z pomiędzy siebie maią; co iednak łamać porządku y w naymnieyszym punkcie w przyszłość tym maystrom, którym wedle przywileiu z religii otrzymywać starszeństwo przynależy, praeiudicare nie ma,—my sąd iego królewskiey mości burmistrzowski radziecki Wileński zastrzegamy. Co się zaś tycze starszeństwa tegorocznego z religii niemieckiey czyli dyssydentskiey, lubo ze strony Gotfryda Hana, dyssydenta teraźnieyszego starszego iednomyślnością obranego, y dalszych niektórych panów dyssydentów kunsztu szewskiego elekcyą pana Antoniego Niekszyńskiego, na mieyscu dyssydenta za starszego w cechu, czyli kolegę panu Hanowi ogłaszaiącą zaprzeczono; iednak ponieważ dotąd cały cech szewski słowa przywileiu zbocznie tłumacząc, pana Niekszyńskiego, rodem Niemca, lecz rzymskiey wiary, dobrowolnie większością głosów na starszeństwo (iako świadczy elekcya pod dniem dziewiątym miesiąca Decembra, tysiąc siedmset dziewięćdziesiątego roku nastała) nominował, a nadto z uwagi szczegulney, iż iako Niekszyński całością niemal cechu szewskiego na starszeństwo zawołany y ogłoszony został, tak też gdy tłumaczenie wyrazów przywileiu ad praesens ninieyszym dekretem temuż cechowi oświeca się; przeto tak z tych uwag, iako też, zachęcaiąc tego obywatela do dalszych usług obywatelskich y miłości ku współbraci swoich, mieysce dyssydentskie na rok idący panu Niekszyńskiemu zastąpić my sąd iego królewskiey mości burmistrzowski radziecki Wileński dozwalamy. To zaś, iż po skończonym tym roku żadney podobney teraźnieyszey elekcyi praktyki cech szewski czynić nie ma y owszem we wszystkim (pod iak naysurowszemi karami) wedle powyższych reguł y przepisów zachować się ma,—my sąd iego królewskiey mości burmistrzowski radziecki Wileński iak naysolenniey zastrzegamy; wykonanie zatym przysięgi na starszeństwo, wedle prawa magdeburskiego, panu Gotfrydowi Hanowi y panu Niekszyńskiemu, wraz po promulgacie tego dekretu, przed sobą sądem my sąd iego królewskiey mości burmistrzowski radziecki Wileński przeznaczamy. Na osta-

tek zaś ani expensów prawnych, ani też paen, win, na żadną nie sądząc stronę, wieczne milczenie, zgodę, iedność y miłość, tak stronom, iako też całemu cechowi szewskiemu nakazuiemy. Dnia czternastego eorundem po przeczyłaniu in finali iudicato dekrecie, obie strony do appellacyi przed sąd zadworny assessorski wielkiego xięstwa Litewskiego wzieli ad deliberandum, która wedle prawa stronom iest dozwolona. Dnia dwunastego Marca w terminie z odwołania sądów z deliberacyi przypadłym, po zbronieniu ze strony pana Niekszyńskiego appellacyi przed sąd zadworny assessorski wielkiego xięstwa Litewskiego, ze strony panów dyssydentów maystrów kunsztu szewskiego zakładaney, my sąd iego kr. mości burmistrzowski radziecki Wileński, insistendo przywileiom naiaśnieyszych monarchów, pod rokiem tysiąc pięćset dwudziestym drugim miastu Wilnowi nadanych, wyraźną moc y dyspozycyą w przepisywaniu cechom porządków magistratowych Wileńskich nadanych, gdy w osądzoney rzeczy między dyssydentami a rzymianami maystrami kunsztu szewskiego zboczne przez strony tłumaczenie przywileiów, cechowi szewskiemu nadanych, szczegulnie tylko przez sąd ninieyszy dekretem oczewistym przy przepisie niektórych porządków rezolwowane zostało, którym Niekszyński na rok tylko idący, iako całością cechu szewskiego za starszego obrany, a dopuszczenie appellacyi gdy iedyny tylo nierząd w cechu zrodziło by, przeto my sąd iego królewskiey mości burmistrzowski radziecki Wileński, zapobiegaiąc temu wszystkiemu, appellacyi pretendowaney nie dopuszczaiąc, wykonanie przysięgi panom Hanowi y Niekszyńskiemu na starzeństwo w cechu szewskim in instanti zalecilišmy. Po przeczytaniu takowey rezolucyi pan Antoni Niekszyński przysięgę na starszeństwo w cechu szewskim, rotą w prawie magdeburskim przepisaną wykonał. Dnia czternastego eorundem pan Gotfryd Han, satisfaciendo powyższemu dekretowi iurament na starszeństwo w cechu szewskim, rotą w prawie magdeburskim przepisaną, iudicialiter wykonał.

Która to sprawa, iako się w sądzie iego królewskiey mości burmistrzowskim radzieckim Wileńskim agitowała, tak iest do xiąg tegoż urzędu zapisana.

1791 г. Марта 12 дня.

Изъ книги № 5160, за 1790—1792 г., л. 407.

152. Аппелляція отъ диссидентовъ Виленскаго сапожничьяго цеха на рѣшеніе Виленскаго магистрата, которымъ римско-католикъ Пекшинскій назначенъ на должность диссидентскаго старшины и оставленъ безъ наказанія за безпорядки, произведенные имъ во время выбора старшинъ въ цехѣ.

Roku tysiąc siedmset dziewiędziesiąt pierwszego, miesiąca Marca dwónastego dnia. Na sądach iego królewskiey mości burmistrzowskich radzieckich miasta stołecznego iego królewskiey mości Wilna, przed nami Leonardem Tołokońskim, Paszkiewiwiczem — konsyliarzem iego królewskiey mości, Alexandrem Chmarzyńskim—burmistrzami, Onufrym Sippko, Joachimem Heynrykiem Frobenem—radcami, y mną Jakóbem Kazimierzem Sidorowiczem—sekretarzem iego królewskiey mości, pisarzem, urzędnikami sądowemi sądów burmistrzowskich radzieckich miasta stołecznego iego królewskiey mości Wilna, stanowszy osobiście patron imć pan Łukasz Trzeciak—porucznikowicz Smoleński, punkta appellacyine (na rzecz we śrzedzinie wyrażoną) z głosu do akt podał — które wpisuiąc w xięgi od słowa do słowa tak się w sobie maią:

Sławetni panowie Gotfryd Han, Krystyan y Jerzy Dykowie, Grzegorz Lazarus, Jakub Ropertus, Henryk Hagernfeld, Jakób Kleym, Paweł Stankiewicz, Jan Toin, Piotr Szplita, Michał Korol y wszyscy dyssydenci, obywatele Wileńscy, professyi szewskiey, od dekretu burmistrzowskiego radzieckiego Wileńskiego, w roku teraźnieyszym tysiącznym siedmsetnym dziewiędziesiąt pierwszym, miesiąca Februarii dwónastego dnia, z sławetnym Antonim Nekszyńskim—professyi szewskiey, obywatelem Wileńskim, zapadłego, przed sąd nayiaśnieyszey assessoryi wielkiego xięstwa Litewskiego w punktach utrzymania Nekszyńskiego na ten rok za starszego na mieyscu dyssydentskim w cechu, a przez toż samo o wyzucie siebie z mieysca, dyssydentom przywileiami przeznaczonego; secundo od nieukarania Nekszyńskiego za dopełnione gwałty dyssydentom, tumultność pod tytułem elekcyi, od nieukarania tegoż Nekszyńskiego za zasiadanie na mieyscu dyssydentskim podczas sprawy, o toż samo toczącey się; iako też od nieukarania za pociąganie dyssydentów do sądu potocznego burmistrzowskiego, pomimo sąd górny burmistrzowski, gdzie proceder był w kontynuacyi; naostatek od niesądzonych expensów prawnych na mocy konstytucyi tysiąc siedmset sześćdziesiąt czwartego roku y prawa magdeburskiego z części trzeciey fol. sto siedm appelluią; który upraszaiąc przyięcia y dopuszczenia, iako pełnomocny plenipotent, oną podług prawa podpisuię.

Pisan roku tysiąc siedmset dziewięćdziesiąt pierwszego, miesiąca Februarii dziewiętnastego dnia. U tych punktów appellacyinych podpis plenipotenta takowy: Łukasz Trzeciak — porucznik Smoleński, umocowany plenipotencyą. Które to punkta appellacyine, za podaniem onych przez wyż wyrażonego patrona u sądu z głosu do akt, są w xięgi burmistrzowskie radzieckie miasta stołecznego iego królewskiey mości Wilna przyięte y zapisane. Correctum F. X. Sidorowicz—m. W. regent mp.

1792 г. Мая 9 дня.

Изъ книги № 5164, за 1792—1793 г., л. 9.

153. Дозволеніе, данное Виленскимъ магистратомъ Ивану Ясинскому и Игнатію Вроблевскому на открытіе въ Вильнѣ типографіи.

Виленскій магистратъ, снисходя на ходатайство Ясинскаго и Вроблевскаго позволить имъ открытіе въ Вильнѣ типографіи, настоящимъ постановленіемъ разрѣшаетъ имъ открыть таковую съ ежегодной платою въ городскую кассу по 50 зл. въ теченіе 6 лѣтъ, потомъ предоставляетъ себѣ право увеличить эту плату, смотря по доходамъ типографіи.

Roku tysiąc siedmset dziewięćdziesiąt drugiego, miesiąca Maia dziewiątego dnia.

Przed nami Antonim Tyzenhauzem—chorążym y posłem woiewodztwa Wileńskiego, prezydentem, Antonim Lachnickim—oboznym Wilkomirskim viceprezydentem, Józefem Meierem, rotmistrzem woiewodztwa Trockiego, Danielem Hertellem, Kazimierzem Paszkiewiczem, Piotrem Grosmanem—szambelanem, Fryderykiem Heyde, Antonim Trappem, Marcinem Knakfusem, Antonim Tołokońskim-Paszkiewiczem, Franciszkiem Sądeckim—radnymi, Wawrzyńcem Orzechowskim—budowniczym Mozyrskim, pisarzem magistratu głównego miasta wolnego rzeczypospolitey Wilna, stanowszy oczewisto wielmożny imć pan Piotr Maiewski, sędzia mieyscowy cyrkułu pierwszego miasta wolnego rzeczypospolitey Wilna, pozwolenie na założenie drukarni w mieście Wilnie, od magistratu Wileńskiego imć panom Janowi Jasińskiemu, Ignacemu Wróblewskiemu, z przyłączoną approbatą na papierze stemplowanym śrebnogroszowym wydane, do akt podał, którego brzmienie iest następne: Na mocy rezolucyi magistratu głównego miasta rzeczypospolitey Wilna, na dniu dzisieyszym zapadłey, do weyrzenia w prożbę imć panów Jana Jasińskiego y Ignacego Wróblewskiego drukarnią w mieście Wilnie publiczną założyć usiłuiących, prożbę tychże ichmościów, iako powszechney wygodzie służącą, akceptuiąc, przez ninieyszą rezolucyą

moią wyż rzeczonym ichmościom założyć w mieście Wilnie drukarnią, w domu, kędy sobie nayma y wybiorą, dozwalam, z warunkiem, aby się zachowali według praw y opisów publici. Co się tycze pisma wszelkiego zakazanego, oświadczyli ciż ichmość benevole na dochód publiczny miasta Wilna co rok kontribuować y punktualnie do kassy mieyskiey opłacać po złotych polskich pięćdziesiąt, a to do lat sześciuokrągłych a data praesentis, które censum chociaż w proporcyą spodziewanych z drukarni w tuteyszym stołecznym mieście zysków, lubo iest szczupłe; że iednak zakład drukarni wiele znacznych wymaga awansów, hic et nunc na tey przestałem opłacie. Po skończonych zaś sześciu leciech zachowuię się moc następnym magistratom traktowania o większość opłaty pro re publicznych mieyskich dochodów. Na dowód własną mą ręką podpisuię się. Działo się roku tysiącznego siedmsetnego dziewięćdziesiątego drugiego, miesiąca Maia ósmego dnia. U tego pozwolenia podpis vice-prezydenta magistratu Wileńskiego w te słowa: Antoni Dyz-Lachniski — vice-prezydent miasta Wilna, obożny Wiłkomirski mpr. Approbata zaś magistratu następna: Roku tysiąc siedmset dziewiędziesiąt drugiego, dnia dziewiątego Maia, ninieysze urządzenie względem dozwolonego założenia w mieście Wilnie przez imć panów Jana Jasińskiego y Ignacego Wróblewskiego drukarni, przez wielmożnego imć pana Lachnickiego — vice-prezydenta magistratu uczynione y przed magistratem złożone, we wszystkim y we wszelkich warunkach opisanych, approbuie się y utwierdza się. Działo się na ratuszu głównym miasta wolnego rzeczy-pospolitey Wilna na sessyi magistratowey. U tey approbaty podpis prezydenta y radnych w ten sposób: Antoni Tyzenhauz chorąży, poseł, prezydent Wilna; Józef Meyer — rotmistrz woiewodztwa Smoleńskiego, radny miasta wolnego rzeczy-pospolitey Wilna; Fryderyk Heyde—radny; Marcin Knakfus—kapitan woysk Litewskich, radny miasta Wilna; Antoni Trapp—radny, Antoni Tołokoński Paszkiewicz—radny Wileński; Francziszek Sądecki—radny Wileński. Takowe pozwolenie, za podaniem onego przez wyż wyrażoną osobę do akt, iest do xiąg magistratowych Wileńskich przyięte y wpisane.

1794 г. Марта 13 дня.

Изъ книги № 5165, за 1794—1795 г., л. 117.

154. Универсалъ полицейской коммиссіи великаго княжества Литовскаго, которымъ предписывается особымъ духовнымъ цензорамъ римско-католическаго вѣроисповѣданія разсмотрѣть всѣ печатныя изданія въ предѣлахъ вел. кн. Литовскаго.

Полицейская коммиссія в. кн. Литовскаго настоящимъ универсаломъ доводитъ до всеобщаго свѣдѣнія, что вслѣдствіе правительственныхъ распоряженій составлена особая цензурная коммиссія для разсмотрѣнія всѣхъ вообще книгъ находящихся въ продажѣ (цензора поименованы въ этомъ документѣ) въ разныхъ городахъ Западно-русскаго края. Запрещенными книгами предписано считать всѣ вообще книги, не согласныя съ ученіемъ католической церкви и мѣстными народными обычаями. Въ случаѣ появленія такихъ книгъ цензора должны налагать на нихъ печати и запрещеніе; лица, распространяющія ихъ, на первый разъ подвергаются конфискаціи книги и штрафу въ 100 зл., во второй—тюремному заключенію.

Roku tysiąc siedmset dziewiędziesiąt czwartego, miesiąca Marca trzynastego dnia.

W kancellaryi miasta stołecznego głównego rzeczypospolitey Wilna, przede mną Franciszkiem Xawerym Sidorowiczem—aktualnym y przysięgłym tegoż miasta regentem, stanąwszy osobiście pan Tomasz Korwel—pisarz magistratu ekonomiczno-policyinego miasta rzeczypospolitey Wilna, uniwersał, zalecaiący examinowanie xiąg od nayiaśnieyszey kom. policyi wielkiego xięstwa Litewskiego w druku wyszły, do magistratu Wileńskiego przysłany, ku wpisaniu do akt podał. Który od słowa do słowa wpisuiąc w xięgi, tak się w sobie ma:

My marszałkowie y kommissarze policyi wielkiego xięstwa Litewskiego — wszem wobec y każdemu, komu o tym wiedzieć należy, oznaymuiemy tym naszym uniwersałem, okolnym listem: iż miedzy wielorakiemi obowiązkami, władzy kommissyi policyi poruczonemi, będąc zostawiony y ten, aby mieć baczność na obyczayność, zwłaszcza w uszanowaniu religii panuiącey, w tolerancyi innych, y aby wolność pisania y drukowania, z granic, prawem obostrzonych, nie występowała, który to obowiązek iaśnie iest wytkniętym w konstytucyi seymu świeżo skończonego Grodzieńskiego pod tytułem: „Kommissya policyi“ w artykule drugim, w punkcie drugim, w słowach: „Czuwanie na obyczayność powszechną, tak w uszanowaniu religii ś. katolickiey rzymskiey panuiącey, iak w zachowaniu prawami obostrzoney względem innych tolerancyi; pilnować zatym będzie, aby wolność pisania y drukowania stosownie do praw kardynalnych w przyzwoitych utrzymywana była granicach. Która to baczność y do xiąg z zagranicy sprowadzonych, po składach xięgarskich y drukarskich, rozciągać się ma.“ Za tym kommissya policyi wiel-

kiego xięstwa Litewskiego, chociaż pewna być powinna, że każdy obywatel y mieszkaniec, znayduiący się w kraiu, równie przez posłuszeństwo prawu, iako y dla uniknienia wszelkich pobudek, które by dążyły do zepsucia obyczaiów y zarażenia świętych religii maxym, istotnie naydzielnieyszych, do utrzymania w obrębach dla każdego stanu y powołania właściwych powinności, winien iest stosować się do tych prawideł. Z tym wszystkim kommissya policyi wielkiego xięstwa Litewskiego, aby nie spuściła z swoiey troskliwości y tego kroku, który by mógł skazę w obyczaiach zaszczepiać y umysły do zniechęcenia prawd religii sposobić, coby łatwo uwieść potrafiło słabsze y niedoyrzałe umysły y w sidła zwodnicze wprowadzić, gdyby cyrkulowały takie pisma, druki y xięgi, które albo iawny, albo w pozoru uwikłany zawieraią iad, prowadzący do rozwolnienia obyczaiów y do odrażenia od maxym świętych religii. Na postrzeżenie zaś tego iadu gdy trzeba rozumów doyrzałych, nauką dostateczną y cnotą znakomitych, nie omieszkała kommissya policyi w. x. Lit. rekwizycyi swych zanieść do szanownych y gorliwych pasterzów, dycezye w w. x. Litewskim maiących, z obligacyą, aby kommissyi ninieyszey przedstawili w dyecezyach swych osoby pomienionemi przymiotami zaszczycone, którzyby examinowali pisma, druki y xiążki, a na których by censurze wiarę położyć godziło się. Jakoż kommissya ninieysza, od tych szanownych y gorliwych pasterzów listę nominowanych examinatorów do censury xiąg odebrawszy, uwiadamia o tym publiczność. Z rzędu zatym osób *na dyecezyą Wileńską,* przez iaśnie oświeconego xięcia imci Jgnacego Massalskiego—biskupa Wileńskiego, iako to: w Wilnie i.-w. i. x. Kazimierz Naruszewicz—prałat scholastyk Smoleński, administrator y sędzia-surrogator dyceezyi, sekretarz szkoły główney wielkiego xięstwa Litewskiego, proboszcz Oniksztański; Józef Mickiewicz—kanonik Smoleński, administrator dyecezyonalny; proboszcz koadiutor Wiszniewski — professor szkoły główney wielkiego xięstwa Litewskiego; Tomasz Hussarzewski, professor szkoły główney wielkiego xięstwa Litewskiego; Józef Dębkowski—regens seminarium dyecezyonalnego; w Trokach w. i. x. Dydziński—opat Staro-Trocki; w Mereczu w. i. x. Wiszniewski—kanonik Inflantski, dziekan Sinneński, pleban Merecki; w Grodnie w. i. x. Jurewicz—rektor wydziału Grodzieńskiego, kan. Inflantski; w Białym-stoku w. i. x. Michałowski—kan. Chełmski, proboszcz tameczny; w Szczuczynie Lit. w. i. x. Lang — piar, ex-prowyncyał; w Lidzie w. i. x. rektor szkoł tamecznych; w Kownie wielebny imć xiądz Puciłowski, kanonik Smoleński, dziekan y proboszcz tameczny; w Słonimie wielebny imć xiądz Laskowicz—koadiutor, proboszcz tameczny, kanonik Jnflantski; w Brasławiu—wielebny xiądz Piotr Toczyłowski—koadiutor, proboszcz tameczny; w Zelwie i. w. i. x. Kłokocki—nominat biskup Brzeski Lit., proboszcz Rożański; w Swisłoczu w. i. x. Choynowski—pleban Wołkowyski;—w Wilkomierzu w. i. x. Lachnicki, proboszcz tameczny; w Poniewieżu w. i. x. rektor piarów tamecznych; w Wołkowysku w. i. x. Choynowski—pleban tameczny; w Oszmianie w. i. x. Lubański—kanonik Smoleński, proboszcz koadiutor Oszmiański; w Prenach i. w. i. x. Michał Karpowicz—prałat archidiakon Smoleński, professor szkoły główney wielkiego xięstwa Litewskiego, proboszcz Preński; w Eyszyszkach w. i. x.

Borowski—koadiutor proboszcz tameczny. *Na dyecezyą Żmuydzką* przez i. o. x. Stefana Giedroycia — biskupa Żmudzkiego: w Worniach w. i. x. Goylewicz — kanonik Żmudzki y doktor oboyga prawa; w Rossieniach i. w. i. x. Bukaty—suffragan Żmudzki; w Telszach w. i. x. Januszewski—kan. Żmudzki, doktor teologii y pleban mieyscowy; w Szawlach x. imć. Giedroyć—archidiakon Żmudzki, doktor teologii, pleban tegoż mieyca; w Szkudach iaśnie wielmożny imci x. Straszewicz — infułat Żmudzki. *Na dyeczeyą Brzeską* przez i. w. i. x. Adama Naruszewicza—biskupa Łuckiego y Brzeskiego w Janowie: i. i. x. x. Adam Popławski—kanonik Łucki, regens seminarii y surrogat Janowski, Woyciech Kossakowski — teologii moralney doktor, Józef Markiewicz, retoryki professor, kanonicy Brzescy: w Brześciu Lit. i. xx. Jgnacy Buchowiecki—kanonik Jnflantski, rektor szkół edukacyinych, Stanisław Jenczalski—professor teologii moralney; w Szereszowie i. xx. Jan Kulesza — dziekan mieyscowy, pleban Horodecki, Stefan Malinowski—pleban Sielecki, kanonicy Brzescy; w Kamieńcu Litews. i. x. Józef Podgórski—dziekan mieyscowy, kan. Jnflantski, pleban Wierzchowicki; w Wysokim—Lit. i. x. Jan Słończewski, pleban tameczny, kan. Brzeski,—do examinowania y censury xiąg są wyznaczonemi. Przeto kommissya policyi wielkiego xięstwa Litewskiego, w cnocie y przymiotach wybranych przez ich pasterzów, mężów, swoie funduiąc zaufanie, iako osoby w górze wyrażone na ten obowiązek przeznaczone utrzymuie, tak onych obowiązuie: ażeby wszelkie y wszystkie xięgi, z zagranicy sprowadzone, po składach xięgarskich y drukarskich ku sprzedaniu znayduiące się, wyexaminowali. A iako zamiary prawa, od skuteczney exekucyi y troskliwości obywateli zależą, tak z teyże exekucyi ogulny na wszystkich spływaiąc pożytek, szanownym y interessowanym w powszechności stawać się powinien; co czyni pewną nadzieię, że przeznaczeni urodzeni examinatorowie, równie z powolności zwierzchnościom, iako też przeięci miłością dobra publicznego y oraz gorliwością religii, wykonywać y dostrzegać będą swego powołania, z taką czułością y przezornością, z iakim zaufaniem wybor lub brakowanie pism, druków y wszelkich xiążek ich censurze, pracy y usiłowaniu powierza się. Obiecuie przytym kommissya policyi, że do kogo rzecz tego uniwersału należeć będzie, z zupełną ochotą odda się przeznaczeniu prawa y ochraniać nie będzie takich pism, druków y xiążek, któreby sprzeciwiaiąc się religii y obyczaiom, były razem narzędziem skażenia maxym, cnocie y szczęśliwości społeczney właściwych. Dla czego xięgarze y bibliopole, wszystkie xięgi, ażeby pod examen y cenzurę, komu bądź z wyznaczonych examinatorów, każden w swoiey dyecezyi podali, rozkazuie. Po uskutecznieniu zatym censury, które xięgi do cyrkulacyi, czyli sprzedaży dyspensowanemi y wolnemi zostaną, tych tylko wolności przedawania y cyrkulacyi dozwala. Te zaś pisma, druki y xięgi, któreby examinatorowie, czyli którzy z nich uznali za niemogące cyrkulować, iżby onych xięgarze, drukarnie y bibliopolowie pod żadnym pozorem przedawać nie ważyli się, pod konfiskatą xiąg y karą za każde dzieło po złotych sto, a nawet za dostrzeżonym powtórzonym przestępstwem, pod karą osobistego więzienia. Kommissya policyi wielkiego xięstwa Litewskiego, zastrzegaiąc, zaleca prześwietnym kommissyom porząd-

kowym w wielkim xięstwie Litewskim, aby przez się y przez swych officyalistów tego pilnowali, czego kommissya policyi wielkiego xięstwa Litewskiego y intendentom po wydziałach, od kommissyi swey ustanowionym, równie pilnować nakazuie. Wszyscy zaś drukarze, xięgarze, bibliopole handel takowych pism, druków y xiąg, które by przez examinatorów do cyrkulacyi nie zostały approbowanemi, nie powinni u siebie utrzymywać, a tym bardziey przedawać, lecz takowe pisma, druki, xięgi, w mieyscowey kommissyi porządkowey, lub u intendenta wydziału policyinego, dla opieczętowania złożyć obowiązani. A ieżeliby druki, xięgi, komu z handlu nadesłanemi zostały, tedy kommissya porządkowa, czyli intendent policyi, takowe xięgi, druki zabronione, opieczętować są powinnemi, dopiero zaś po opieczętowaniu, iżby handluiący, czyli drukarze, xięgarze y bibliopole, zabronione druki, za granicę, zkąd przywieźli, wywozili, na ostatniey komorze officyaliście skarbowemu meldowali się, całość pieczęci okazali, y od skarbowego officyalisty zaświadczenie o nienaruszoney pieczęci wzieli; oraz takowe zaświadczenie do kommissyi policyi wielkiego xięstwa Litewskiego odsyłali—kommissya policyi wielkiego xięstwa Litewskiego pod rownemiż karami zaleca.—Dla czego kommissya policyi wielkiego xięstwa Litewskiego ninieyszy uniwersał dla wiadomości powszechney rozdrukować, a rozdrukowany do wszystkich zwierchnościów duchownych, aby z ambon był publikowany, tudzież do kommissarzów porządkowych miast głównych y innych klass, aby w aktach umieszczonym został, kancellaryi swoiey rozesłać zaleca.—Dat na sessyi ekonomiczney kommissyi policyi wielk. xięstwa Litewskiego, dnia ósmego Marca, tysiąc siedmset dziewiędziesiąt czwartego roku. U tego uniwersału podpis drukowany iaśnie wielmożnego kommissarza prezyduiącego kommissyi policyi na sucho wyryty. Z drugiey strony podpis imci pana regenta ekonomiczno-policyinego, oraz w dole adnotacya w tych wyrazach: Stanisław Wołowicz—podkomorzy Rzeczycki, królewstwa Polskiego, wielkiego xięstwa Litewskiego kommissarz prezyduiący. Zgodno z oryginałem: Józef Bakowski—szam. iego królewskiey mości ekonom. regent. Który to uniwersał, za podaniem onego przez wyż wyrażoną osobę do akt, iest w xięgi wieczyste miasta rzeczypospolitey Wilna przyięty y zapisany.

1794 г. Марта 14 дня.

Изъ книги № 5165, за 1794—1795 г., л. 125.

155. Ординація выработанная на Гродненскомъ сеймѣ для введенія лучшаго устройства въ Виленскомъ городскомъ управленіи.

Вслѣдствіе постановленій Гродненскаго сейма, Вильнѣ предоставлено было право выработать особую инструкцію для городского самоуправленія. Инструкція эта всѣ текущія дѣла подраздѣлила на три вида: дѣла текущія гражданскія, уголовныя и полицейскія. Во главѣ каждой административной отрасли находился бургомистръ и его кандидатъ; по дѣламъ полицейскимъ назначены были особые дозорщики. Всѣ эти лица получили особыя подробныя наставленія, по какой юридической формѣ должны совершать свои судебныя рѣшенія. Высшая центральная власть городскаго самоуправленія сосредоточена была въ рукахъ магистрата, которому и должны были подаваться аппелляціи на отдѣльныя постановленія бургомистровъ.

Roku tysiąc siedmset dziewięćdziesiąt czwartego, miesiąca Marca piętnastego dnia W kancellaryi miasta głównego stołecznego rzeczy-pospolitey Wilna, przede mną Franciszkiem Xawierym Sidorowiczem—aktualnym y przysięgłym tegoż miasta regentem, stanąwszy osobiście imć pan Józef Rogowski—gminny wydziału pierwszego miasta Wilna, ordynacyą niżey wyrażoną przez trzy porządki miasta Wilna na sessyi generalney dla burmistrzów y dozorców wydziałowych miasta Wilna tymczasowie uchwaloną, ku wpisaniu do akt podał, którą, od słowa do słowa wpisuiąc w xięgi, tak się w sobie ma:

Ordynacya dla burmistrzów wydziałowych. Ponieważ przez prawo seymu Grodzieńskiego, pod dniem trzynastym Listopada, tysiąc siedmset dziewięćdziesiąt trzeciego roku, dla miast nastali burmistrze wydziałowi, sprawy potoczne wartości złotych sto, a kary złotych dziesięć nie przenoszące, tudzież więzienia dnia iednego y plag sześciu, z wolną appellacyą w sprawach policyinych do magistratu, a w sprawach innego gatunku do sądu ordynacyinego sądzić, oraz wszelkie rozporządzenia, tyczące się policyi porządku, od magistratu przesłane, wykonywać, rapporta o wszelkich czynnościach lub zdarzeniach, iako też y spraw odsądzonych, codziennie magistratowi oddawać, y dalsze powinności, prawem do urzędu burmistrzowskiego przywiązane, pełnić są obowiązanemi; a kiedy podług determinacyi tegoż prawa ordynacya, tak co do sądowości, iako też y policyi dla miast od naywyższey zwierzchności ieszcze nie wyszła, urzędy zaś mieyskie, tak policyine, iako y sądowe podług nauki prawa wyż wzmienionego, iuż są wybrane, a te exekwować do urzędów swych obowiązki przywiązane są winnemi; przeto iżby porządna

exekucya obowiązków urzędowych następowała, my wszystkie trzy porządki miasta Wilna, to iest: rada, ławica y gminni, tymczasową ordynacyą na fundamencie praw, przywileiów, miastu Wilnowi nadanych y służących, dla urzędu burmistrzowskiego wydziałowego w następnym sposobie do zachowania przepisuiemy:

Artykuł pierwszy. O postępowaniu w sądzie potocznym.

Primo. Każdy burmistrz będzie miał protokołów cztery, z których w iednym sprawy potoczne cywilne różnego gatunku, bądź ugodą, bądź sądzeniem odchodzące, w drugim sprawy odsądzone policyine, w trzecim rapporty od dozorców respective wydziału, tak w materyach policyinych, iako też we wszelkich zdarzeniach do burmistrza przychodzące, w czwartym rapporta codzienne do magistratu, tak odsądzonych spraw y dochodów burmistrzowskich, iako też wszelkiego rodzaiu przypadki; oraz w materyach policyinych zdarzenia, pod rapport do magistratu podpadaiące, będą zapisywane.

Secundo. Jako sprawy potoczne, policyine y innego gatunku w osobnych protokolach zapisywane bydź maią, tak należy zapisać nie tylko z czyiey instancyi, kto osakrżony; lecz y o co, również y explikacyą strony, a w kolei decyzyą sądu potocznego.

Tertio. Każdy skarżący stronę weźmie pozew od burmistrza, który będzie w druku w takim np. sposobie: roku Nn., miesiąca Nn., dnia Nn. pozew imści pana r. szlachetnego Nn., który pozywa o to: wypisać całą treść pretensyi; za którym abyś na dniu Nn. przed południem, vel. po południu stanąwszy, usprawiedliwił się, y podług gatunku skargi stronie we wszystkim uczynił satysfakcyą.

Quarto. Każdy pozew, wydaiący się stronie, podpisany przez burmistrza bydź ma, y przez sługę, od magistratu burmistrzowi dodanego, podawany stronom będzie, za który wespół z podaniem zapłaci złoty ieden.

Quinto. Termin do explikacyi stronie ma burmistrz przeznaczyć iak nayprędzey, nie dalszy iednak, iak na dzień trzeci, wszakże uważać ma, ieśliby oskarżony był aktualnie chorym, lub przed zapozwem wyiechał za własnemi interessami, w takim zdarzeniu burmistrz według uwagi okoliczności ów, będzie mógł przedłużyć termin; a gdzieby rzecz zachodziła z tym, który nie będąc osiadłym ieszcze nie był by pewnym, ieżeli póydzie do sądu y zadosyć uczyni, w takim razie może burmistrz użyć śrzodków zabespieczaiących skutek rozprawy, stosownie do prawa.

Sexto. Wydany pozew stronie natychmiast burmistrz zapisze, lub zapisać każe sekretarzowi swemu w osobny na to protokół, regestr spraw zowiący: kto pozwał, kogo y iaki termin do stawania iest przeznaczony; np. roku Nn., miesiąca Nn., dnia Nn. iegomość pan Nn. pozwał imci pana Nn. z terminem do stawania na dniu Nn. tego miesiąca przed południem, v. po południu.

Septimo. Każdego dnia koleyno zapozwów wyszłych, z regestru spraw przed sąd swóy weźmie sprawę, po wysłuchaniu dowodów y odwodów powodowey y odwodowey strony y za pisaniu onych w protokoł, naprzód starać się będzie burmistrz strony pogodzić; ieśli by zaszła ugoda, zapisać ią w iakich kontentach nastąpiła, wraz ze sprawą. Strony zaś, tak powodowa, iako też odwodowa, za wpisanie w protokoł instancyów po złotym iednym, groszy pięt-

naście, każda zapłacić ma, a od zapisania dekretu ugody także złoty ieden.

Octavo. Jeśliby strony pogodzić się nie chciały y przyszło ku decyzyi, wtedy natychmiast burmistrz wyda decyzyą y in occluso sekretarzowi zapisać w protokoł każe, po zapisaniu zapromulguie, a strony rozprawuiące się, każda wygrywaiąca, do skrzynki burmistrzowskiey, w sprawach liquidi debiti, od każdego złotego zapłaci po groszy dwa.

Nono. W sprawach potocznych boiu, lub innego rozdzaiu od decyzyi oczewistey, strona wygrywaiąca zapłaci złotych dwa.

Decimo. Wszelkie sprawy potoczne, nie przez palestrę, lecz przez samych aktorów słównie, lub na piśmie donaszane przed burmistrzem będą; oglądanie ran, znaków boiu y wszelkich szkod potocznych, nie przez woźnych, lecz przed burmistrzem oczewiście okazywane y świadectwy oczewistemi dowodzone będą, a ieśliby znaki boiu, lub rany większego były znaczenia, tedy do oglądania takowych użyie burmistrz chirurga z kontubernium Wileńskiego, któren obeyrzawszy rany, iakie są one, wyda wierne zaświadczenie, a te w dekret wciągnięte być powinne. Strona chirurgowi od oglądania ran y wydania zaświadczenia zapłaci złotych dwa.

Decimo primo. Jeśliby strona składała wizyą, lub obdukcyą wozniénską, w kancellaryi sądu ordynacyinego mieyskiego nie zeznaną, ta nic znaczyć nie będzie, a choćby była y zeznana, oczewistemi iednak ieszcze świadectwy przed burmistrzem wsparta bydź powinna.

Decimo secundo. W sprawie wyciągaiącey examinów stron, lub świadków, alboli też z iedności interessu powołanych osób, te nie inaczey odbywane y słuchane będą, iak przed burmistrzem, sekretarzem, w mieyscu sądu y one wraz pod instancyami stron wciągnione w protokoł bydź powinne, a po nich zapisanie decyzyi następować ma. Od każdego człowieka, stawionego do examinu, strona zapłaci złoty ieden, groszy piętnaście.

Decimo tertio. Jeśliby wyciągała potrzeba zeyścia na mieysce akcyi dla oglądania iakich szkod, na to sam burmistrz z sekretarzem zeyść ma, y co oglądał, równie pod instancyami stron zapisać należy, a zato strona zapłaci do skrzynki złotych trzy.

Decimo quarto. Czyto oskarżony, czy skarżący, kiedy nie stanie, pierwszy raz, burmistrz dla strony stawiącey, ma niestawaiącym iedynie za winę niestawania sądzić złotych trzy. A te chociaż mogą bydź nieodwłocznie wyexekwowane, iednakże burmistrz znowu wyznaczy drugi termin na stawanie stronom. Kiedy drugi raz na terminie nie będzie stawał oskarżony, na ówczas za takowym powtórnym, chociaż iego niestawaniem, wszelako burmistrz powinien iuż rzecz samą, w czym skarga zaszła, rozważyć y o niey przeświadczyć się: a według przekonania o rzeczy wydać dekret w samey sprawie. Kiedy też skarżący nie stanie drugi raz, w tenczas burmistrz dekretem powinien uznać upad skargi, y od niey względem skarżącego, zabespieczywszy wolność oskarżonemu, na zawsze zasądzi dla niego na skarżącym niestawaiącym koszta prawne.

Decimo quinto. W sprawach policyinych potocznych, z magistratu odesłanych, lub przez dozorców doniesionych, wszystkie reguły co do wywiadywania rzeczy (oprócz opłat) służyć maią, y co do zamiaru sądowi potocznemu, rozciągania kar, iako prawo przewodniczy, tak kary pieniężne,

z takowego obiektu przez burmistrza na przestępnym decydowane, do skrzynki iść maią.

Decimo sexto. Dekret bądź ugodliwy, bądź z sporów nastały, iak ma bydź w protokoł wpisany, w materyach policyinych w protokoł dekretów spraw potocznych, a w innego gatunku sprawach, w protokoł dekretowy spraw cywilnych różnego gatunku, tak po osobno każdy przez burmistrza, lub gminnego, mieysce burmistra zastępuiącego y sprawę sądzącego, podpisany bydź ma.

Decimo septimo. Po podpisaniu dekretu y przeczytaniu stronam onego, ma się zapytać burmistrz stron: ieżeli tym dekretem kontentuią się, y ieśli strony oświadczą, przestanie na tym dekrecie zapisać pod dekretem w słowa: „Takowym dekretem obie strony kontentowały się“. A burmistrz podpisze takową ugodę: „kontnotuie Nn.“ Jeśli zaś która strona oświadczy appellacyą, tedy natychmiast podług gatunku sprawy, iuż to do magistratu, iuż do sądu ordynacyinego dopuszczoną bydź ma y pod dekretem zapisanym będzie; np. od takowego dekretu strona Nn. mieniąc dla siebie bydź uciążliwym, appellowała przed sądem Nn. na Nn. stanąć y dekret złożyć, sąd potoczny burmistrzowski wydziału Nn. nakazuie. Takową rezolucyą appellacyiną burmistrz podpisze y stronie natychmiast dekret wyda extraktem.

Decimo octavo. Strona appelluiąca złoży do skrzynki złotych trzy, y ieśliby appelluiąca niesłuszną bydź się okazała, takowe złotych trzy przepadaią y ieszcze strona przegrywaiąca za pociągnienie strony, teyże stronie złotych trzy zapłaci; a sąd wyższy, dekret sądu potocznego approbuiąc, satysfakcyą onemu ostrzeże. A ieśliby dekret sądu potocznego w czym był poprawiony, wtedy złotych trzy, dane do skrzynki sąd wyższy zwrócić burmistrzowi każe, y podług słuszności rzecz całą rozsądzi.

Decimo nono. W każdey sprawie burmistrz iak ma mieć przed oczyma y na pilney uwadze wszelkie okoliczności, tak w onych wydaiąc naystosownieysze z gatunkiem skargi y z sprawiedliwością decyzye, wszelkie expensa aktualne, do skrzynki opłacone, na stronie przegrywaiącey rzecz y daiącey powód do procederu, dla strony zyskuiącey satysfakcyą z wymienieniem takowych expensów, przez szczeguł w dekrecie zasądzać omnino obowiązany będzie.

Vigesimo. Od extraktów, dekretów y wszełkich rezolucyi, od arkusza każdego do skrzynki po złotym iednym strona opłacać ma, iakowa opłata y od dekretu lub rezolucyi, arkusza pisma nie zaymuiącey, exekwowana będzie, a to razem z pieczęcią na extrakcie.

Vigesimo primo. Pieczęć sądu potocznego będzie herb miasta z napisem w koło: „Pieczęc sądu potocznego wydziału Nn. miasta wolnego rzeczypospolitey Wilna“.

Vigesimo secundo. Do wszelkich extraktów burmistrz przy pieczęci podpisze się, a sekretarz lektę z protokołem podpisze.

Vigesimo tertio. Ponieważ wszytkie dochody burmistrzowskie od zapozwów, zapisania instancyów, dekretów, wizyów, examinowania świadków, od extraktów win appellacyinych y kar pieniężnych w materyach policyinych należą do funduszu generalnego na opłatę urzędników y officyalistów przeznaczonego, przeto iżby te wszystkie dochody wiernie do regestru, na to udzielnie sporządzić się maiącego, przez burmistrza y sekretarza zapisywane y wespół z rapportem codziennym odsądzonych y pogodzonych spraw do magistratu eko-

nomiczno-policyinego donaszane były zastrzega się.

Artykuł drugi. O raportach od dozorców wydziałowych do burmistrzów. Jako iest powinnością dozorców wszelkie zalecenia od magistratu do burmistrzów, a od burmistrzów do dozorców wychodzące, uskuteczniać, o upornych zaleceniom magistratu, oraz o wszelkich przypadkach, w rewizyach dozorczych zdarzonym, burmistrzowi donosić, tak też obowiązkiem iest burmistrzów, o tym wszystkim magistratowi niezwłocznie raportować: względem czego?

Primo. Jak skoro dozorca o iakim przypadku zdarzonym w iego dozorze, to iest, skradzenia kogo, lub zbieżenia służących, alboli też inney iakiey ważney okoliczności, zaraportuie burmistrzowi swego wydziału, wraz burmistrz ma zapisać ten raport w protokół raportowy dozorców, z wyrażeniem imienia y nazwiska raportuiącego dozorcy: iaki stał się przypadek, na którey ulicy, pod iakim numerem, którego dnia, o którey godzinie, w dzień, czy w nocy, a to np. roku Nn. miesiąca Nn. dnia Nn. o godzinie Nn. imć pan Nn. dozorca wydziału Nn. zaraportował, iż w iego dozorze na ulicy Nn. o godzinie Nn. w nocy y we dnie, służący Nn. imć pan Nn. z pod numeru Nn. (opisać nawet y postać iego, ieżeli wiadoma) skradszy pana swego (ieżeli iest wiadoma szkoda, y tę wymienić) w nocy uciekł; y zaleci wszystkim swego wydziału dozorcom, iżby każdy o zdarzoney okoliczności wszystkich swego dozoru possessorów natychmiast obiachał, albo obszedł, y onych uwiadomił, a po uwiadomieniu o uskutecznieniu doniesienia każdey possessyi gospodarzowi, lub pod iakim bądź tytułem mieszkańcowi, odraportował do burmistrza swego wydziału, co również zapisze burmistrz w tymże protokole: np. imć pań Nn. dozorca wydziału Nn. odraportował, y o tym przypadku wszystkich swego dozoru possessorów uwiadomił.

Secundo. Burmistrz, w którego wydziale zdarzy się przypadek, po odebraniu naypierwszego doniesienia, wraz z wypisanym z protokołu swego raportem, poszle sługę, od magistratu sobie dodanego, do burmistrza drugiego wydziału, sobie naybliższego, który odebrawszy ten raport, ma zapisać w protokoł, którego dnia y o którey godzinie doszedł, tak np. roku Nn. miesiąca Nn. dnia Nn. o godzinie Nn. doszedł raport od burmistrza Nn. wydziału Nn. w następnym przypadku, y co do słowa wciągnąć takowy raport natychmiast wypisawszy, tenże burmistrz przeszle do dalszych wydziałów burmistrzów y wraz zwoławszy dozorców opowie im o tym przypadku, oraz zaleci, iżby każdy swego dozoru obszedł possessorów y o zdarzoney okoliczności uwiadomił, słowem każdy burmistrz w tym tak się ma zachować, iak y ten, w którego wydziale nastanie przypadek.

Tertio. Jeśliby possessor pod iakimkolwiek bądź tytułem w zdarzonym przypadku dostrzegł winowaycę (iak iest obowiązany pod naysurowszemi karami o nim donieść burmistrzowi), tak skoro doniesie, wraz burmistrz użycie śrzodków nayskuteczrnieyszych do przytrzymania winowaycy, a ieśli tego potrzeba będzie, zarekwiruie do prezydenta miasta o żołnierzy, które mu w pomoc oddane będą.

Quarto. Każdy burmistrz, iak skoro odbierze zalecenie iakie od magistratu, mia-

nowicie w obiekcie policyi y porządku, tak natychmiast one dozorcom ogłosi, a dozorce, każdy respective swego dozoru, possessorów uwiadomią y w porządku exekucyi wyszłego zalecenia pilną dadzą baczność, burmistrzowi o nieposłusznych zaleceniom donosić będą, a burmistrz te wszystkie raporta wciągać każe w protokół raportowy dozorców.

Artykuł trzeci. O raportach do magistratu, tak o wszelkich przypadkach, iako też o odsądzonych sprawach y dochodach burmistrzowskich codziennie od burmistrza dochodzących:

Primo. O każdym przypadku w wydziale swym zdarzonym burmistrz ma dać raport do magistratu, również y dalsze burmistrze, iako są uwiadomieni o tym przypadku y iako dozorce ogłosili ony possesorom, respective dozorów y wydziału raportem doniosą, również y o nieposłusznych zaleceniom magistratu zaraportuią, y czy są ukarani za nieposłuszeństwo uwiadomią, lub w iakiey zachodzącey trudności względem exekucyi rozrządzeń policyinych, ekonomicznych, y w innych okolicznościach do magistratu y to niez włocznie zgłoszą się.

Secundo. O wszystkich odeszłych sprawach y weszłych dochodach burmistrz każdy codziennie ma do magistratu raportować, a te pisane będą np. w takim sposobie: „Raport od burmistrza wydziału Nn. miasta wolnego rzeczypospolitey Wilna, sprawy odsądzone roku Nn. miesiąca Nn. dnia Nn. spraw odeszło oczewiście rozsądzonych Nn. pierwsza imci pana Nn. z imć panem nn. w materyi pobicia się, w którey ukarany został Nn. siedzeniem wieży godzin Nn. y kary pieniężney złotych Nn. expensu prawnego aktualnego złotych Nn. Jakowym dekretem strona nie kontentowała się, appellowała do sądu ordynaryinego, czas do stawania przed sądem N. dzień N. wyznaczony został, a ieżeli kontentowała się, napisać: na iakowym dekrecie strony przestali; w tey sprawie weszło do skrzynki dochodu—za pozew złoty ieden, za instancye obu stron złotych, trzy za decyzyą oczewistą złotych dwa. „Podobnież każdą sprawę pokrótce opisać. A ieśli pogodzona, wymienić w raporcie, że w tey sprawie strony pogodzili się y iaki dochód od niey doszedł do skrzynki wyszczegulnić. Jeśli burmistrz ma donieść o iakich przypadkach, napisze nayprzód pośrzodku pod raportem spraw, ieśli one były.—Przypadki zdarzone extraordynaryine dnia Nn. teraznieyszego miesiąca, o godzinie Nn. zaraportował dozorca Nn. wydziału Nn. iż na ulicy Nn. pod numerem N. imć pan Nn. przez Nn. okradziony w fantach ze dnia Nn. w nocy został, złodziey uszedł, o takim przypadku dozorce, a przez dozorców possessorowie wszyscy wydziału Nn. uwiadomieni natychmiast, y taki przypadek do wydziału Nn. burmistrza wraz co do słowa z raportu wypisany y przesłany został y t. d. Jeżeli są iakie zdarzenia policyine, donieść npr. w takim sposobie: Zdarzenia w materyach policyinych z raportu od dozorcy Nn. wydziału N n. na dniu Nn. doszło, iż imć pan Nn., possessyą swoią pod numerem Nn. na ulicy Nn. maiący, lampy w nocy ciemne nie pali, ludzi łożnych podeyrzanych utrzymuie, w iakiey skardze na instancyą tegoż dozorcy zapozwany na dzień Nn. został; a ieśli sprawa iuż odsądzona, napisać napr. tak: w takiey skardze etc. ponieważ o winę w tym punkcie imć pan Nn. przekonany

został, przeto dekretem ukarany na zapłacenie do skrzynki złotych Nn. y dzień wieży cywilney; od takowego dekretu appellował od szlachetnego magistratu y t. d.

Tertio. Raport takowy w protokoł raportowy codzienny do magistratu wpisywany będzie, a z protokołu na papier czysty co do słowa wyciągnięty przez burmistrza podpisany bydź powinien.

Ogulne prawidła dla burmistrzów wydziałowych y dozorców.

Burmistrz, iako zawsze oprócz nocy y dni świętych gotów bydź powinien na sądzenie spraw, rozsądkowi iego powierzonych, tak w każdey sprawie z zupełną cierpliwością słuchać doniesień stron, tak powodowey, iako odwodowey, powinien każdą decyzyą bez odkładu, wraz w protokoł zapisywać sekretarzowi każe; burmistrz pod żadnym praetextem w sprawy przenoszące wartości złotych sto, kary złotych dziesięć, tudzież więzienia dnia iednego y plag sześciu wdawać się niebędzie. Burmistrz od każdey decyzyi; ieśliby strona appellować chciała, dopuścić appellacyi podług gatunku sprawy, to iest: w materyach policyinych, do magistratu ekonomiczno-policyinego, a innego gatunku do sądów ordynaryinych wóytowskich ławniczych koniecznie powinien, y dzień do stawania przed sądem do którego appellowała przeznaczy. Burmistrz raporta wszelkie od dozorców przychodzące natychmiast w protokoł wciągać sekretarzowi zadysponuie, tak dekreta y wszelkie rezolucye, iako też raporta do magistratu od siebie wychodzące podpisywać będzie. Burmistrz zalecenia magistratu względem porządku y policyi od siebie wyszłe, co nayrychley do uskutecznienia dozorcom poda, y aby dozorce obwieszczali o wyszłych zaleceniach każdy swego dozoru possessorów zadysponuie wszelkiey exekucyi postrzegać będzie. Burmistrz dozorców, niepilnuiących swych obowiązków, lub w czym przestępuiących, wraz magistratowi donosić ma, a magistrat na mieysce tego innego installować y podług przewinienia karać będzie. Burmistrz w przypadku wyiazdu swego nie pierwiey oddalić się z miasta może, aż doniesie o tym magistratowi, a magistrat podług prawa wyznaczy gminnego do zastąpienia burmistrza; podobnież y w zdarzoney chorobie. Wyznaczony gminny nie w innym mieyscu obowiązki sądu potocznego sprawować będzie, iak tylko w mieyscu rezydencyi burmistrza. Dozorce iak są obowiązani wszelkich rozrządzeń magistratu, tyczących się policyi y dobrego porządku, exekucyi dostrzegać, tak zaszłe od burmistrza zalecenia pilnie uskuteczniać possessorów swego o wyszłych zaleceniach uwiadomić o każdym nieuskuteczniaiącym dyspozycye, w rzeczy dobrego porządku wychodzące, burmistrzowi swego wydziału wiernie donosić, aby nie było przekupstw, aby miary y wagi regularne były, y aby mięso, chleb, krupy etc. podług taxy, od magistratu wychodzącey, przedawane były, pilnie mieć baczenie, o przestępnych natychmiast burmistrzom raportować, codziennie zrana u burmistrzów znaydować się, y ieśli są iakie dyspozycye te odbierać, a o zdarzeniach wszelkich donosić,—słowem tego wszystkiego iak nayczuley strzedz y doglądać, cokolwiek tylko do wewnętrznego porządku miasta y iego bespieczeństwa ściąga się y cokolwiek zaleconym do uskutecznienia zostanie, powinni będą. Takową ordynacyą dla burmistrzów wydziałowych y dozorców w trzech porządkach miasta Wilna udecydowaną y

do exekucyi ogłoszony, my prezyduiący w trzech porządkach podpisuiemy. Działo się na sessyi generalney w trzech porządkach na ratuszu miasta wolnego rzeczypospolitey Wilna tysiąc siedmset dziewięćdziesiąt czwartego roku, dnia czternastego Marca. U tey ordynacyi podpisy takowe: Nikodem Przemieniecki—prezydent Wileński: Wincenty z Zahorowa Minkewicz—wóyt sądowy miasta rzeczypospolitey Wilna mp.; Wilhelm Rehfeld, ławnik pierwszy miasta Wilna; Józef Rogowski—pierwszy gminny wydziału pierwszego; Ignacy Woynicz—pierwszy gminny wydziału drugiego; Ignacy Skędzierski—pierwszy gminny wydziału trzeciego. Która to ordynacya, za podaniem oney przez wyż wyrażoną osobę do akt, iest w xięgi wieczyste miasta głównego stołecznego rzeczypospolitey Wilna zapisana.

1797 г. Іюля 11 дня.

Изъ книги № 5167, за 1796—1799 г., л. 250 стр. 397.

156. Пункты миролюбивой сдѣлки, состоявшейся между мастерами римско-католиками и диссидентами Виленскаго сапожничьяго цеха.

Между сапожниками римско-католиками и диссидентами состоялась мировая сдѣлка, на которой назначена была подробная такса для подмастерьевъ за работы разныхъ предметовъ: такъ за пару женскихъ ординарныхъ башмаковъ назначена была плата по 1 злот. за мужскіе сапоги лучшаго достоинства 6 злотыхъ польскихъ; кромѣ этого мастера обязались вносить 2 зл. на освѣщеніе товарищамъ и 3 зл. на большіе праздники, а равно и штрафъ за уклоненіе отъ правилъ въ размѣрѣ 1 камня воску.

Roku tysiąc siedmset dziewięćdziesiąt siódmego, miesiąca Julii veteri trzynastego, novi styli dwódziestego czwartego dnia.

Przed aktami miasta guberskiego Wilna stanowszy osobiście panowie Bartłomiey Czechowski y Jan Zeliński—starsi cechu szewskiego, punkta ugodliwe między sobą zawarte, niżey piszące się, ku wpisaniu do akt podali, które, od słowa do słowa wpisuiąc w xięgi, tak się w sobie maią: Roku tysiąc siedmset dziewięćdziesiąt siódmego, miesiąca Julii piątego dnia. Na złożoney

sessyi w cechu naszym szewskim, na którey to sessyi my przełożeni tak polskiey strony, iako y niemieckiey, y dalsi bracia teyże professyi szewskiey, takową ugodę zobopólną uczynili: iż mamy sztukwert czeladzi płacić y to zachowuiąc tylko dla wendrownych czeladników, excypuiąc tuteyszych wyzwoleńców, a to w takich punktach.

Primo: Od butów tęgich palonych z uciętym nosem na angielskim pasie, lub szarf durchnitowane, od roboty czeladnikowi złotych sześć polskich.

Secundo. Od butów na pasie angielskim lub szarf durchnitowanych, na wierzchu aftaledra, raz sztebnowane, za które czeladnikowi złotych pięć od roboty.

3-tio. Od butów ordynaryinych, aftaledra z wierzchu sztebnowana, za które czeladnikowi od roboty złotych cztery.

4-to. Od butów ordynaryinnych ze śrzodka aftaledra, za które złotych trzy, groszy ośmnaście.

5-to. Od butów wywrótek gładkich, za które złotych trzy y groszy dziesięć.

6-to. Czyżmów na angielskim pasie, albo szarf durchnitowanych, złotych cztery.

7-mo. Od czyżmów ordynaryinych złotych trzy.

8-vo. Od przyszew aftaledra zwierzchu na pasie angielskim, lub szarf durchnitowane, złotych trzy.

9-no. Od przyszew ordynaryinych aftaledra ze śrzodka, złotych dwa.

10-mo. Od pary trzewików męskich na klockach, dwa razy sztebnowane, na pasie angielskim, koło pasa biało szyte, za które złotych trzy.

11-mo. Od pary trzewików, na pasie angielskim, czarno szyte, za które czeladnikowi złotych dwa, groszy sześć.

12-tdo. Od pary trzewików przeszywnych, na czarno szyte, złoty ieden, groszy ośmnaście.

13-mo. Od pary trzewików wywracanych, na klockach, dwa razy styłu dublowane, za które czeladnikowi złoty ieden, groszy ośmnaście.

14-mo. Od pary trzewików około szyte, bez obsasów wywracane, złoty ieden, groszy dziesięć.

15-o. Od pary trzewików damskich na korkach, obciągane skórą, lub materyą, za które od roboty czeladnikowi złoty ieden, groszy dwadzieście cztery, a od ordynaryinych skórzanych złoty ieden.

16-to. Od pary trzewików, nazywaiące się subaty, lub takich podwóyne korki, których zrobiwszy par dwie liczy się tamtych par trzy, a ieżeliby iaka stebnówka przyszła, lub na pasie lub przeszywna, od każdey sztuki ma się dołożyć groszy dwanaście; takoż y do butów, ieżeliby dołożyła się iaka sztebnówka, za każdą groszy dwanaście.

17-o. Takowa płata ma się płacić dobrze umieiętnemu rzemiosłu, czyto buty, czyto trzewiki.

18-o. Po takowych ugodliwych punktach dodaiemy, ażeby mayster żaden nie ważył się gotować ieść dla swych czeladzi w do-

mu, który bierze sztukwert, pod zapłaceniem sztrofu, ani podarunki onemu dawać.

19-o. Żaden mayster nie powinien odważyć się towarzyszowi wprzód dać pieniędzy, lub go maystrem uczynić, y potym onego u siebie na robocie trzymać, tak polak, iako też niemiec, pod zapłaceniem sztrofu.

20-mo. Także y to, ieśliby czeladnik był maystrowi winien, nie powinien być szprechowany do innego maystra, aż u pierwszego nie odrobi, chiba mayster dobrowolnie odstąpiłby. Przy tymże zastrzegamy, ażeby zbytecznie nie obciążał czeladnika długiem przez dawanie nadzwyczay pieniędzy.

21-mo. Przez miłość bliźniego uważaiąc na uboższych, ażeby nie ważył się mayster chociaż iuż starszeństwo odbywszy, więcey utrzymywać towarzyszów, iak czterech, a ieśliby chciał frakt pisać, to przy bytności czterech maystrów y starszych rocznych, a przybywszy czeladnik fraktowy, ma iednego odstąpić od pierwszych czterech dla tego, u którego czasem żadnego niema.

22-do. A ieżeliby który mayster starszeństwo nie odbył, takowy ma utrzymywać towarzyszów trzech, ieżeli będzie mógł dostać.

23-tio. Także maystrowie towarzyszów nie maią przyimować do siebie na warsztaty, tylo za wiedzą przełożonych.

24-to. Na takowe wyżey wyrażone punkta tak ze strony czeladzi, iako też y ze strony maystrów zakladamy za sztrof w niedotrzymaniu iakowego punktu, tak z czeladzią, iako też y co do maystrów należeć będzie, który to sztrof takowy stanowiemy, to iest: Na chwałę Bożą, na ołtarz święty Anny kamień wosku, do kościoła niemieckiego luterskiego kamień wosku y do kościola kalwińskiego kamień wosku. Na co dobrowolnie przystąpiwszy podpisuiemy się.

25-to. Dodaiemy także, iż na lichtganetz dla towarzysza każdy mayster ma dać złotych dwa, także na święta uroczyste, to iest: Bożego Narodzenia, Wielkanoc y Zielone świątki. Na każde święto te co wyrażone ma dać mayster złotych trzy.

U tych punktów ugodliwych podpisy maystrów cechu szewskiego, tak strony polskiey, iako y niemieckiey, po niżey approbacya szlachetnego magistratu Wileńskiego z podpisem urzędników przy wyciśnioney miasta Wilna pieczęci następne: Jerzy Wołąsewicz—starszy roczny; Maciey Żukowski—starszy roczny; Józef Dąbrowski—starszy, Tomasz Zieleński—starszy roczny; Jakub Foy als Altermann; Johann Zeliński—na Altermann, Johan Georg Dick, Gregor Lacusu; Antoni Nekszyński; Christian Acistgier; Nicolaus Hoffman; Peter George Spleit, Tomasz Galiński; Paul Stankiewicz; Johannes Braun; Johann Zimkich Tagsellt; Gottfried Schmidt; Jaków Flikinger; Józef Bremer; Gottlib Kilianski; Adreas Bender; George Gubilski; Martin Steynhauſ; Peter Kopel; Wilhelm Daniel; Johann Lindt; Jan Kiliński; Józef Kantalewicz; Józef Rohman; Johann Reminda; Christian Klengleski; Jan Bichalewicz; Johann Fildins; Jakub Lewadowski. Działo się na ratuszu Wileńskim, roku tysiąc siedmset dziewiędziesiąt siódmego, miesiąca Julii iedynastego veteri, dwudziestego drugiego novi styli dnia. Magistrat guberskiego Wilna za przyniesieniem przez panów starszych cechu szew-

skiego rocznych takowych punktów, ugodliwie między sobą zawartych y przez się własnemi rękoma, oraz przez wszystkich maystrów cechu tego podpisanych, też punkta magistrat in omni approbuiąc y one dla potomności w akta wieczyste ingrossować w kancellaryi miasta determinuiąc, przy podpisaniu swym pieczęcią publiczną miasta magistrat authoryzuie. Wincenty z Zahorowa Minkiewicz—burmistrz miasta Wilna, prezyduiący mp. Jan Muler—burmistrz Wileński. Onufry Sipko—radny miasta Wilna; Gotfryd Hahn—radny miasta Wilna. Krystyan Kreczmer—radny miasta Wilna. LS.). Które to punkta ugodliwe, za podaniem onych przez wyż wyrażone osoby do akt, są w xięgi miasta guberskiego Wilna przyięte y zapisane.

ПРИБАВЛЕНІЕ.

Акты, извлеченные изъ отдѣльныхъ современныхъ копій.

1602 г. Марта 12 дня.

Изъ копіи отдѣльнаго документа подъ № 105.

157. Привилегія короля Сигисмунда III, которою подтверждается уставъ Виленскихъ сѣдѣльниковъ, шорниковъ и позументщиковъ. съ 1562 года.

Вслѣдствіе безпорядковъ, водворившихся въ цехѣ позументщиковъ, сѣдѣльщиковъ и шорниковъ по причинѣ отсутствія опредѣленныхъ правилъ, король Сигизмундъ Августъ по ходатайству цеховыхъ старшинъ повелѣлъ составить особыя правила, сущность которыхъ заключается въ слѣдующемъ: выше означенные цеховые должны ежегодно собираться въ день св. Николая для избранія четырехъ старшинъ, имѣть четвертныя и двухнедѣльныя сходки для слушанія устава и рѣшенія текущихъ дѣлъ; старшины должны также завѣдывать и цеховой кассой; въ цехъ должны приниматься только тѣ, которые представляли пробныя работы; товарищи и ученики должны быть лишены свободы въ выборѣ мѣстъ службы и занятій, въ противномъ же случаѣ они исключаются изъ цеха; посторонніе лица, подъ какой бы юрисдикціей ни жили, не имѣютъ права заниматься ремесломъ, какъ *не послушные* цеховымъ правиламъ; въ случаѣ сопротивленія должны преслѣдовать ихъ мѣстныя власти. Въ заключеніе вышепомянутымъ цехамъ подтверждаются королемъ всѣ древнія привилегіи, права и обычаи. По просьбѣ ходатаевъ Сигисмунда III прибавилъ къ уставу еще нѣсколько пунктовъ, подробнѣе разъясняющихъ нѣкоторыя стороны ихъ спеціальныхъ правъ и обязанностей.

Wóyt, burmistrze, rayce y rada cała iego królewskiey mości miasta Wilna.

Oznaymuiemy tym naszym listem wszem wobec y każdemu, iż postanowiwszy się przed nami tu zawsze w senacie przytomnemi, chwalebni ludzie Woyciech Nowomieyski—siodlarskiego kunsztu, Terenciusz Krasowski—rymarskiego, Mikołay Krasowski—passamonickiego, starsi, a Sebestyan Krokocki—pisarz tegoż cechu, swoim y kolegów swoich imieniem, na każde mieysce otrzymali przywiley, na pargaminie, z pod-

pisem ręki iego królewskiey mości y pieczęcią w. x. Lit. obwarowany, a ręką wielmożnego imci pana Macieia Woyny—pisarza w. x. Lit. podpisany, we wszystkim cały y nienaruszony, którym się potwierdzaią y inne przywileie, cechowi rzeczonemu rymarskiemu, siodlarskiemu, passamanickiemu, od nayiaśnieyszych świętey pamięci królów polskich postanowione, miedzy nimi wzaiemnie iest uczynione y przez nayiaśnieyszego Zygmunta trzeciego, króla nam dopioro szczęśliwie panuiącego, żeby zwad stąd na potym siodlarz rymarskim y passamanickim, rymarz siodlarskim y passamanickim, passamanik siodlarskim y rymarskim nie bawił się kunsztem, lecz każdy swoim kontentował się; więc gdyby żaden, nie cechowy będąc, mayster cechowy nie rabiał, chybaby wprzód w doskonałości rzemiosła swego, z przystoynym urodzeniem pokazał się, y ieżeli się tego kunsztu u cechowego maystra wyuczył, dowiodł, y inszych artykułów, im danych y pozwolonych, prosząc one do akt tychże wpisać, których tenor od słowa do słowa takim następuie sposobem.

Zygmunt trzeci, z Bożey łaski król polski etc. Oznaymuiemy tym naszym listem, komu by o tem wiedzieć należało, wszem wobec, iż prezentowany był przed nami list na pargaminie założenia cechu kunsztu ciesielskiego waszego, siodlarskiego, rymarskiego, passamanickiego y stolarskiego, od nayiaśnieyszego przedtym Zygmunta Augusta, króla, wuia naszego, maystrom rzeczonego cechu miasta naszego Wileńskiego danego, y potwierdzenie onegoż przez świętey pamięci przed tym Stephana króla, antecessora naszego, uczynione, ręką tegoż nayiaśnieyszego podpisane y pieczęcią większą w. x. Litewskiego zapieczętowane, w sobie zawieraiąc, zdrowe, nienaruszone y wszelkiey suspicyi znaku nie maiące, y supplikowali nas, ażebyśmy ten przywiley z władzy naszey królewskiey approbować, confirmować y stwierdzić raczyli, którego tenor taki od słowa do słowa następuie:

Stephan, z Bożey łaski król polski etc. Oznaymuiemy tym listem naszym, komu by o tym wiedzieć należało, wszem wobec ich wiadomości potrzebuiącym, iż produkowane y prezentowane przed nami byli listy membrany św. pamięci Zygmunta Augusta, antecessora naszego, niżey pisany fundusz cechu albo confraternii kunsztu ciesielskiego, rymarskiego, a w prawdzie siodlarskiego, passamanickiego y stolarskiego zawieraiący w sobie, ręką tegoż nayiaśnieyszego króla podpisane y pieczęcią mnieyszą w. x. Lit. kanclerską zapieczętowane, iako też ręką przysięgłego pisarza Mikołaia Naruszewicza obyczaiem przyzwoitym zeznane, zdrowe, całe, bez żadney skazy y żadney suspicyi przeciwney niepodlegaiące. Prosili razem u nas, ażebyśmy ten sam list z władzy naszey królewskiey approbować y stwierdzić raczyli, tego zaś dokumentu sposób od słowa do słowa był takowy:

W imie Boskie, amen. Na wieczną rzeczy pamiątkę, Zygmunt August z Bożey łaski król polski etc. Oznaymuiemy porządek listu takowy, którym wiedzieć należy, wszem y każdemu teraźnieyszym y na potym tey wiadomości potrzebuiącym. Jak tylko przyszli przed konspekt nasz wierni poddani nasi, siodlarze, rymarze, passamanicy, stolarze, obywatele miasta naszego Wileńskiego, a ustnie nam donieśli, że w kunszcie ich wiele błędów y nieporządków było y wiele szkod przez to ludziom wnaszało się, dla tego, iż zkąd kolwiek ludzie przychodząc niewiadomi, ani też zgodni, ani w rzemieśle doskonali, a podczas inszego rze-

miosła sztukę, to iest, siodlarską, rymarską, passamanicką, stolarską potrafić robić zasczycaią się, z wielką szkodą y krzywdą maystrów kunsztu siodlarskiego y inszych, iuż wyrażonych, y naszych mieyskich dochodów; chcąc tedy taki nieporządek znieść y wykorzenić, na prozbę wszystkich wnaszaiących siodlarzów, rymarzów, passamaników miasta naszego Wileńskiego, gdy zwłaszcza to y nasza y rzeczypospolitey usiłuie potrzeba, nakazaliśmy wprowadzić y założyć cech, albo konfraternią rzeczonych kunsztów siodlarskich, rymarskich, passamanickich y stolarskich y im w pospolitości dać przywiley y generalnie pozwolić, iakoż tym porządkiem daiemy, wprowadzamy, postanawiamy, podaiąc formę, sposób y regułę, którym postanowieniem w rzeczonych kunsztach y też zgromadzeniu sprawować się powinni y zachowywać się w takowy, który następuie sposób.

Naprzód ażeby każdego roku w dzień świętego Mikołaia, do iednego zszedszy się, obierali między sobą czterech starszych, którzy każdego kwartału rocznego przed zgromadzeniem maystrów y towarzyszów ustawy swoie czytać starali się y zawsze we dwuch niedzielach, albo według przypadku rzeczy, wiele tego trzeba będzie, maystrowie namienionych kunsztów do iednego z starszych schadzali się na radę, dla uczciwości y porządku swego zgromadzenia y składania dla rozchodów y przypadków w ich kontrawencii trafiaiących się. Którzy nieco starsi, według opisu statutów swoich występki, z okazyi zgromadzenia, lub cechu y złego lub występnego dzieła uczynku pochodzące, karać będą, oprócz excessów kryminalnych y infamiey y inszych excessów, do sądu mieskiego należących. Starsi skrzynkę z papierami y ochronami y też z innemi rzeczoma cechowemi chować będą. Do rzemiosła tedy zgodnych przyimować maią, którzy wprzód experiment, albo próbę kunsztu y maysterstwa swego, według cechu każdego potrzeby, pokazać powinni będą. Za maystrów też obierać lub postanawiać będą w kunszcie dostatecznie wyprobowanych. Towarzysze y uczniowie, którzy od maystrów uciekaią, u inszych nie maią przebywać albo robić, póki pierwszym za dość nie uczynią, a chociażby którzy od maystrów uszli nieopowiednie, a siebie innemu możnieyszemu w protekcyą oddali, tacy iuż będą w ich kunszcie nie sławnemi, którym się potym bawić nigdy nie będą mogli. Także którzy by kolwiek mianowani rzemieślnicy siodlarze, rymarze, passamanicy, stolarze nie byli wpisani lub akceptowani w ich społeczności, ani chcieli być posłusznemi y poddanemi starszym y artykułom cechu pomienionego, tak przez wszystko, iako iest w inszych cechach y zachowywać się zwykło, chociażby domy mieli należące do prawa grodzkiego, lub iakich kolwiek panów, duchownych albo świeckich, lub szlacheckich, tacy mianowane rzemiosła działać nie będą, ani im wolno swoie mieć będzie naczynia. Wszakżeby ieśliby których uczniów nauczyli, tacy na żadnym mieyscu z państwa naszego do rzemiosła przyięci być nie maią, lecz we wszystkiem niech będą powolnemi starszym ustanowionym specifikowanych kunsztów miasta Wileńskiego. Jeśli by zaś którzy prawom przerzeczonym mianowanych kunsztów byli przeciwnemi, nieposłusznemi, tacy nie maią być dopuszczeni do bawienia się rzemiosłem swoim. U których pan woiewoda Wileński pospo-

łu z wóytem y raycami Wileńskimi powinni im być na pomocy y onych od krzywd ochraniać, a nieposłusznych do posłuszeństwa mianowanym prawem przywileiem tego przymuszać. Nadto dla większey mocy y doskonałości zgromadzenia tego wszystkim siodlarzom, rymarzom, passamanikom, stolarzom, w mieście Wileńskim teraz zostaiącym y na potym konfraternią oną mieć chcącym, wszytkie prawa y obyczaie porządku y ustawy, które są opisane y zawieraią się w xięgach cechu krawieckiego miasta Wilna, wprowadzamy, postanawiamy, daiemy, potwierdzamy y roboruiemy, ustawuiąc one we wszystkich y każdych całości oney sentencyach, punktach, artykułach y klauzulach, iakoby każdemu kunsztowi służyło, w samym zgromadzeniu Wileńskim z pomienionych kunsztów wiecznie y w potomne czasy trwać niech będą. A dla lepszey wiary temu dokumentowi pieczęć nasza iest przydana. Dat w Wilnie, we środę po świętym Bartłomieiu, roku 1562. Teraźnieyszym w Bogu przewielebnym ichmość panom Walerianowi Wileńskiemu, Janowi Andruszkiewiczowi—Łuckiemu biskupowi, Mikołaiowi Radziwiłowi, na ółyce Nieswieżu xięciu, woiewodzie Wileńskiemu, w. x. Lit. marszałkowi wielkiemu y kanclerzowi, Brzeskiemu, Kowieńskiemu, Borysowskiemu y Szawelskiemu staroście, Eustachemu Wołowiczowi—nadwornemu naszemu marszałkowi, w x. Lit. podskarbiemu, Janowi Cymkowi—marszałkowi naszemu, y Janowi Haykowi—Oszmiańskiemu, Mikołaiowi Naruszewiczowi—Narowiensk. starostom y w. x. Lit. pisarzom, y innym, iak naywięcey officialistom y dworzaninom naszym, wiary godnym, szczerym y wiernie nam miłym. Zygmunt August król; Mikołay Naruszewicz — iego królewskiey mości w wielkim xięstwie Litewskim pisarz.

Jakoż supplikowali imieniem nas tegoż cechu, ażeby kilka artykułów na wyż fundacyinym liście nie wyrażonych, onym przypisać raczyli.

Pierwszy Nieco o towarzystwie tego kunsztu na maystrowstwo obieraiącym lub krewiącym tak ustawuiemy: ażeby każdy towarzysz, na maystrowstwo postępuiący, za pokazaniem doskonałości, albo próby swego kunsztu, według zachowanego zwyczaiu, niech też pokaże razem metrykę, iako też kartę wyzwolenia, lub wyuczenia się kunsztu swego od maystra swego.

Drugi zaś, gdyśmy wzieli na uwagę, iż niektóre trafiać się zwykły o karach y inszych rzeczach, które słusznie do sądu y artykułów magistratu Wileńskiego należącym, przez moc odbieraią y do urzędu swego pociągaią; ustawuiemy tedy, ażeby wszystkie prawa, wyiąwszy tylko kryminalne excessy (iako w tym funduszu potwierdzienia tego naszego przywileiu), które do sądu y urzędu cechmistrzów zgromadzenia tego należą, oniż sami rozsądzać maią y kary miarkować. Przetoż temuż magistratowi miasta tuteyszego Wileńskiego przykazuiemy, żeby w dostoieństwie swoim ich zachowywali, ani żadney części ich naruszać nie ważyli się, owszem wszytkie prawa takowe, które by do sądu ich kiedykolwiek wytoczyły się, do sądu też ich odsyłali. Z przypadku zaś takowego, iż gdyby iedna cechu onego strona z liczby y konfraternii ich odstąpiła dobrowolnie, za tych zgodą odłączyła się, iako to kunszt stolarski, prosili u nas, gdyby iaki tego odstąpienia znak w tym liście naszym był dawany, nay-

bardziey dla tego, aby ich praw y cokolwiek z uszczerbkiem nie było, dopiero gdyby ten kunszt innym czego z tych cechów pospolicie nie zdawał się wymować. My to ich postanowienie approbuiemy, wszakże y supplice, do nas uczynioney, łaskawey powtórney nad wyraźne prawo funduszowe we wszystkich onego punktach, klauzulach, artykułach, kondycyach, iako też słowach z władzy naszey królewskiey, wiele prawa pospolitego racye pozwalaią, approbuiąc konfirmuiąc y razem nasze dać y konferować mamy. Jakoż zaiste przez teraźnieysze approbuiemy, konfirmuiemy y te nasze daiemy y konferuiemy, ustawuiąc one y wszytkie w nich zawieraiące, moc y wagę swoię sprawiedliwą y powinną zawsze mieć maią. Dla ich zaś waloru onę naszą podpisaliśmy y pieczęcią w. x. Lit. stwierdziliśmy. Dan w Wilnie, dnia 30 miesiąca Maia, roku 1579, królestwa zaś naszego roku czwartego. Stephan król. Węcław Agryppa, iego królewskiey mości w w. x. Litewskim pisarz. Doniesiono nam iest pomienionych kunsztów siodlarzów, rymarzów y passamaników imieniem, stolarze, którzy w tey społeczności razem wpisani byli, a iż rozkazanym od nas osobliwym nad zgromadzenie kunsztu swego przywileiów, od tych że kunsztów odłączyli się, dla tego my mieć ich za odłączonych być zawsze, ani więcey do tego to cechu siodlarskiego, rymarskiego y passamanickiego mieć należeć chcemy y deklaruiemy. Na prozbę zaś tychże kunstmistrzów cechu specifikowanego gdyby ku iak naylepszemu rozsądkowi y porządkowi, a pożytkowi ich było, niektóre artykuły imże de novo przydać y przypisać osądziliśmy, iakoż teraznieyszym przydaiemy y przypisuiemy.

Pierwszy. Nieco, ażeby siodlarze, rymarze y paśnicy y insi kupcy zachoży z inszych miast y wsi siodła y insze rzeczy porobione mianowanemi kunsztami, przyzwoicie do Wilna przywozić y one na przedaż wystawować pod każdym sądu pretextem, ziemskim, w grodzie biskupim, duchownym, szlacheckim y iakich kolwiek panów nie ważyli się, pod utratą y zabieraniem ich do cechu, lecz od cechowych kupować y one na Ambarach postanowionym rosprzedawać wolno mieć będzie.

Drugi. Ażeby żaden niecechowy z kunsztów przerzeczonych zostaiący, tym rzemiosłem się bawić y rzeczy zrobione na oknach, lub w domach, tak biskupich, duchownych, zamkowych, szlacheckich, lub też iakiego kolwiek praetextu wystawować y one rozprzedawać nie ważył się, pod utratą tych rzeczy do cechu, które nieco rzeczy sposobem rzeczonym zabrane na potrzebę y pożytek cechowy maią być obrócone.

Item, żeby siodlarz rymarską y pasnicką, a rymarz siodlarską y pasnicką, pasnik siodlarską y rymarską nierabiał roboty, lecz każdy swoim kontentował się kunsztem, pod winą za rozsądkiem cechowym naznaczoną. Ktemu, ażeby maystrowie cechowi zawsze we dwa tygodnie schadzki swoie do iednego starszego miewali y każdy po groszu litewskim do skrzynki pospolitey składali, nieprzytomny zaś, chyba by wprzód słuszną racyą nie chytrości wyraził, według zdania cechowego niech będzie karany.

Powtóre, maystrowie tegoż cechu Niemcy y Rusacy, albo którey kolwiek inszey kondycyi, powinności wszytkie, pod czas exekwii y innych czasów, iako katolicy maystrowie zwykli w kościele obchadzać powin-

ni y nieco pod wyrzuceniem z cechu. Ci też niemcy żeby chłopców gdzie indzie do nauki nie przyimowali y nie wpisywali, wyuczonych nie wyzwalali, iak tylko w mieście Wileńskim, gdzie cech maią. Więc też y towarzyszów urodzenia polskiego y litewskiego do roboty na swoie naczynia niech przyimuią y ich dopuszczaią. Zgoła żeby żaden z cechu pomienionych kunsztów mayster razem dwuch chłopców chować y uczyć nie ważył się, aż do czterech lat; zatym dopioro wolno onemu będzie drugiego przyiąć, iako w inszych miastach zachowuie się.

Na ostatek, ieśliby który nie cechowy mayster z kunsztów namienionych do pomienionego cechu przyłączyć się y wpisać się chciał, takowy wprzód za doświadczenia kunsztu swego wyprobowaniem, metrykę też urodzenia swego, dopioroż y nauki, ieśliby u maystra cechowego wyuczył się, pokazać powinien; inaczey zaś nie w cechu nauczony niema być przyięty. Które zaiste artykuły, teraz ustawione, nad wyrażenie listu my we wszystkich ich punktach, klauzulach y kondycyach za approbowane, konfirmowane y potwierdzone być poczytaliśmy, iakoż wprowadzić z władzy naszey królewskiey approbuiemy, konfirmuiemy y potwierdzamy, teraźnieyszym one listem naszym, wiele prawa postępek dozwala, walor y moc należytey y wieczney trwałości wcale mieć chcemy y nakazuiemy. Dla którey rzeczy waloru teraźnieyszy ręką naszą podpisaliśmy y pieczęcią w. x. Lit. naznaczyć kazaliśmy. Dat w Wilnie, dnia dwunastego miesiąca Marca, roku Pańskiego tysiąc sześćsetnego wtórego, królowania naszego polskiego piętnastego, we Szwecyi zaś roku dziesiątego. Powtóre podpis ręki iego królewskiey mości y tego pisarza tymi słowy. Zygmont król. Maciey Woyna—ikmci w wielkim xięstwie Litewskim pisarz. Który przywiley, na prożbę starszych cechu wyżrzeczonego iest do akt teraz wpisany. Działo się w Wilnie, w sobotę przed..... *), roku Pańskiego tysiąc sześćsetnego trzeciego.

---

*) пропускъ.

1670 г. Ноября 12 дня.

Изъ копіи отдѣльнаго документа подъ № 112.

158. Листъ короля Михаила къ Виленскому магистрату о томъ, чтобы онъ не дѣлалъ притѣсненій Виленскимъ цехамъ.

По жалобѣ Виленскихъ мѣщанъ на злоупотребленія магистрата, король Михаилъ настоящимъ листомъ предписываетъ магистрату подъ зарукой 500 червоныхъ злотыхъ воздерживаться отъ слѣдующихъ злоупотребленій: цеховыхъ къ городской стражѣ въ день рожд. Христова не принуждать, особенно при явномъ потаковничествѣ купцамъ и евреямъ; также точно не воспрещать цеховымъ заниматься торговлей, разрѣшая оную въ тоже время евреямъ; нарушителей цеховыхъ уставовъ не защищать, лишнихъ и незаконныхъ податей не взимать, въ тюрьму безъ причины не сажать и мечемъ не угрожать; вообще воздержаться отъ самоуправства и грабительства.

Michał, z Bożey łaski król polski etc. Szlachetnym wóytowi, burmistrzom, raycom, ławnikom y sławetnemu pospólstwu kupieckiemu miasta naszego Wilna, wiernie nam miłym, łaskę naszą królewską. Szlachetni, sławetni, wiernie nam mili. Donieśli nam wszytkie in genere cechy miasta naszego Wilna przez umyślnego posła swego sławetnego Hanusa Petelta, starszego cechu stolarskiego, w żałośney supplice nieznośne krzywdy y obelgi, które od wierności waszey ponoszą, to iest: iż wierność wasza od dawnego czasu na uciemiężenie wszytkich cechów Wileńskich usadziwszy się, mimo przywileie, prawa, dekreta, listy, onym od nayiaśnieyszych królów ichmościów polskich y wielkich książąt Litewskich, antecessorów naszych, miłościwie nadane y confirmowane, nawet mimo swóy dobrowolny list, pod datą na ratuszu Wileńskim dnia 13-go miesiąca Septembra, roku 1613 dany, którym cechy do gminu przyiąwszy obowiązali się wszytkie condicie, w nim wyrażone, wiecznymi czasy trzymać y pełnić, który list od nayiaśnieyszego świętey pamięci króla iego mosci Zygmunta III-go, antecessora naszego, osobliwym listem pod datą w Warszawie roku 1614, iest approbowany, tudzież mimo dekret nayiaśnieyszego króla imci Jana Kazimierza, antecessora naszego, z oczewistey kontrowersyey między cechami, iako aktorami, pospólstwem kupieckim, iako pozwanemi, dnia 13 miesiąca Nowembra, roku 1649 w Warszawie ferowany, do uchwały publicznych składanek, iakoście powinni, z każdego cechu po dwuch starszych nie wzywacie, a zatym według upodobania swego, bez żadnego respektu na to, że cechy, dla pomnożenia chwały Bożey kaplicę swoię maiąc, wielkie koszty na apparaty kościelne, na kapłanów rocznych y na insze różne potrzeby ważyć

muszą, podatkami tak dalece one obciążacie, że żadną miarą wydawaniu onych wystarczyć nie mogą. Naostatek grabicie, buntownikami nazywacie, więzieniem, okowami y mieczem grożąc, do wydawania podatków nad powinność przymuszacie. Supplikowali y w tym cechy, iż wierność wasza samych tylko cechowych do wartowania Imbar, bez żadney potrzeby, ponieważ niskąd żadnego nie było niebespieczeństwa, w święto Bożego narodzenia przymusiliście; kupców zaś y żydów, w którey według dawnego zwyczaiu z kwatery, z kramow na wartę zarowno wychodzić powinni, od niey za okupem uwolniliście, podczas którey warty z dopuszczenia Boskiego, znać dla uszanowania uroczystości narodzenia Pańskiego zegar na ratuszu zgorzał. Nie mniey się y w tym gravamen sobie być cechy mienią, że wierność wasza żydom na wszelakich handlach y szynkach pozwalacie, a cechowym braci, którzy lubo żadnego zarobku nie maią, podatki iednak płacą y wszelkie ciężary zarówno ponoszą, handlów y szynków cale zabranacie. Na ostatek y to w teyże supplice doniesiono iest nam, iż wierność wasza, będąc powinni, iako do dobrego cechom porządku, tak y do poskromienia występnych dopomagać, na upartych y nieposłusznych magistratów, także na czeladź swowolną, sług mieyskich dodawać nie chcecie, a tych, którzy w cechach nie są, cechom grabić nie pozwalacie. Do tey tedy suppliki, przez pomienonego sławetnego Hanusa Petelta od wszystkich in genere et specie cechów miasta naszego Wilna nam podaney, do intercessyiey panów rad y urzędników, przy boku naszym będących, za niemi wniesioney, nie mniey do przyczynnego listu za tymiż cechami od wielebnego w Bogu xiędza Alexandra Sapiehy—biskupa Wileńskiego do króla iego mości Jana Kazimierza, antecessora naszego, pisanego, nam prezentowanego, łaskawie się skłoniwszy, tudzież z obowiązku naszego królewskiego, całości wszystkich praw, przywileiów, dekretów, reskryptówy listów postrzegaiąc y sacro— sancte one zachowuiąc, o to się staramy, żeby żadne poddanym naszym nie działo się praeiudicium; przeto chcemy po wierności waszey mieć y serio roskazuiemy, abyście wierność wasza według prawa, przywileiów, reskryptów, dekretów, listów, cechom Wileńskim służących, osobliwie według pomienionego naszego skriptu, cechu danego y od króla iego mości Jana Kazimierza, antecessora naszego, w każdym punkcie y paragrafie, ze wszytkiemi cechami na potomne czasy zachowuiąc się, do uchwały publicznych podatków, według dawnego zwyczaiu y prawa, także do liczby na każdy rok y każdego cechu po dwa strarszych używali y onych podatkami nad powinność nie aggrawowali, do odprawowania warty nie same tylko cechy, ale też kupców y żydów, iako iest dawny zwyczay, zarówno z niemi pociągali. Naostatek iniungimus, abyście wierność wasza, według powinności swoiey y dobrego w cechach przestrzegaiąc porządku, tymże cechom przeciwko upartym y nieposłusznym magistratom y przeciwko swawolney czeladzi, sług mieskich, gdy onych prosić będą, dodawali; tych zaś, którzy w cechach nie są, grabić cechom nie bronili, a to pod winą pięciu set czerwonych zlotych, in casu nieuczynienia dosyć któremu kolwiek punktowi w prawach, przywileiach, reskryptach, dekretach y listach, cechom Wileńskim służących, wyrażonemu; inaczey tedy, wier-

ność wasza nie uczynicie z powinności swey dla łaski naszey y winy pomienioney. Dan w Warszawie, dnia 12 miesiąca Nowembra, roku Pańskiego MDCLXX, panowania naszego 11 roku. Michał król. Andrzey Kotowicz—pisarz w. x. Lit.

1683 г. Іюля 12 дня.

Изъ копіи отдѣльнаго документа подъ № 116.

159. Предписаніе Виленскаго магистрата цеху позументщиковъ, объ исполненіи всѣхъ правилъ своего устава.

По жалобѣ годичнаго старшины цеха позументщиковъ Шретера на двухъ другихъ своихъ товарищей по поводу разныхъ злоупотребленій, магистратъ постановилъ: во всемъ придерживаться цеховаго устава и привилегій; цеховыхъ старшинъ уважать и оказывать имъ видимые знаки почтенія; незаконныхъ поборовъ не дѣлать, а въ законныхъ давать отчетъ въ цеховыхъ засѣданіяхъ

Feria secunda pridie festi sanctae Margarithae virginis et martiris die duodecima mensis Julii, anno Domini millesimo sexcentesimo octuagesimo tertio.

In causa et actione, quam famatus Petrus Szreter—contubernii passamentariorum Vilnensium senior annuus, nomine suo et totius contubernii, honestis Joanne Rybicki et Friderico Szulc—artis passamentariae sociis, ratione inobedientiae, contraventionis privilegiis et articulis contubernalibus, exactionis inter se contributionis et sine scitu seniorum eiusdem distributionis et non factae ex eadem calculationis citatis, instituerat et citati se in omnibus punctis, privilegia et articulos observare, seniores honorare et ex contributione quamcunque exactam apud se habentem calculationem facere, submiserant.

Nobile officium consulare Vilnense per sententiam suam adinvenit: Quatenus citati moderni, et omnes socii artis passamentariae, iuxta privilegia et articulos se gerant, eadem iura debite observant, seniori et omnibus magistris contubernii sui honorificentiam praestent, sessiones insimul cum magistris in contubernio et non alibi in privato loco celebrent, ex collectis et perceptis contributionibus seniori et magistris in proxima sessione reddent rationes, et si quod pecuniae paratae remanebit, ad cistam contubernalem reddant, ac in poste-

rum omnes collectas et contributiones ad cistam contubernalem exolvant, in omnibusque actionibus ad leges et articulos contubernales conforment, idque sub paenis in iisdem legibus et articulis expressis, irremissibiliter extendendis. Quod est actis nobilis officii consularis Vilnensis connotatum. Ex actis nobilis officii consularis Vilnensis depromptum.

Конецъ X тома.

ОГЛАВЛЕНІЕ.

I.

Цеховые уставы и относящіеся къ нимъ королевскіе декреты и привилегіи.

II.

Акты, относящіеся къ жизни Виленскихъ горожанъ.

ПРИБАВЛЕНІЕ.

Акты, извлеченные изъ отдѣльныхъ современныхъ копій.

I.

УКАЗАТЕЛЬ
ИМЕНЪ и ФАМИЛІЙ.

А.

Б.

В.

Г.

Д.

Е.

Ж.

З.

И.

I.

К.

Л.

М.

Н.

О.

П.

Р.

С.

Т.

У.

Ф.

Х.

Ц.

Ч.

Ш.

Щ.

Я.

Ѳ.

II.

УКАЗАТЕЛЬ

ГЕОГРАФИЧЕСКИХЪ НАЗВАНІЙ.

А.

Б.

В.

Г.

Д.

Е.

Ж.

З.

И.

К.

Л.

М.

Н.

О.

П.

Р.

С.

Т.

У.

Ч.

Ш.

Щ.

Э.

Ю.

Я.

III.

УКАЗАТЕЛЬ

ПРЕДМЕТОВЪ.

А.

Б.

B.

Г.

Д.

Е.

З.

И.

К.

Л.

М.

Н.

О.

П.

Р.

С.

Т.

У.

Ф.

Ц.

Ч.

Ш.

Ю.

Я.

ОПЕЧАТКИ.

Стран.	*Строка.*	*Напечатано.*	*Слѣдуетъ читать:*
9	въ оглавл.	кожемяцаго братства	кожемяцкаго братства
22	9 сн.	starszych	starych
38	14 св.	wcriminalney	w criminalney
39	16 —	świecie	świece
51	9 —	magistratowi	magistrowi
60	въ оглавл.	1774 г.	1744 г.
65	3 св.	złotniczego;	złotniczego,
—	16 —	złotnicemu	złotniczemu
72	19 —	bydź, ma	bydź ma
—	1 сн.	stuki	sztuki
78	8 св.	zpodziękowaniem	z podziękowaniem
79	въ заглавіи	скорнянковъ	скорняковъ
86	22 св.	szóstego	trzeciego
89	7 —	poszanownie	poszanowanie
91	14 —	zaśszlak	zaś szlak
92	9 —	oswobodaiąc	oswobodzaiąc
95	4 —	anteunionem	ante unionem
111	2 —	młodzieniaszkowi	młodzieniaczkowi
113	1 —	ollegowie	kollegowie
116	въ оглавл.	1728 г., Ноября 3 дня.	1722 г. Декабря 8 дня.
122	11 св.	w przódy	wprzódy
123	8 —	futuvum	futurum
127	4 въ изл. сод.	7 ч.	4 ч.
132	7 сн.	Meleer	Melcer
133	6 св.	yrz ywileiu	przywileiu
135	11 —	naieżeć	należeć
142	6 сн.	Bagorodzicy	Bogarodzicy
149	7 въ изл. сод.	Автуста	Августа
150	1 сн.	pożar, y	pożar y
160	3 въ изл. сод.	лентяи	лѣнтяи
162	1 сн. примѣч.	wybierać. A starsi	wybierać starsi
169	9 св.	zappelacyą	z apellacyą
173	14 сн.	kudywaników	kurdywaników
174	19 св.	porządkokowe	porządkowe
—	13 сн.	mnieyszą	mieyską
181	6 св.	caldeatornm	caldeatorum
186	1 —	debebuut	debebunt
—	15 сн.	pnblici	publici
187	1 —	nemineexi gatur	nemine exigatur
188	8 св.	cotubernium	contubernium
194	2 сн.	utrzymanie	otrzymanie
—	6 —	nad, to	nad to
196	14 св.	nczeń	uczeń
206	18 сн.	zblachy	z blachy
213	въ огл. и изл. сод.	столярей	плотниковъ
221	въ оглавл.	1664 г.	1552 г.
230	11 св.	brat	brał
—	20 сн.	stasi	starsi
231	17 —	zobotą	robotą
237	2 —	niemsoszczenie	niemoszczenie
240	16 —	iłlum	illum
246	въ заглавіи	дѣламъ	дѣлалъ
258	4 св.	succamevariae	succamerariae
261	16 сн.	бубоватьсе	будоватьсе
264	въ заглавіи	учрежденій	учрежденіи
274	8 св.	kamieniach	kamienicach
—	8 сн. въ изл. сод.	цеха, приноcя	цеха приносятъ
276	въ оглавл.	1661 г. Мая 8 дня.	1676 г. Марта 21 дня.
—	— —	Привилегія короля Владислава IV, подтверждающая привилегію короля Яна III,	Привилегія короля Яна III, подтверждающая привилегію короля Владислава IV,
—	1 въ изл. сод.	король Владиславъ IV	король Янъ III
—	4 —	Яна III,	Владислава IV

Стран.	*Строка:*	*Напечатано:*	*Слѣдуетъ читать:*
277	въ заглавіи	магистра	магистрата
—	17 въ изл. сод.	300 копъ	330 коп.
289	10 сн.	w praniu do,	w praniu, do
290	въ заглавіи	Гавриловича	Андреевскаго
299	—	подлежащемъ	подлежащему
306	1 св.	utsciwemi	utściwemu
308	6 сн.	ozeczypospolitey	rzeczypospolitey
310	14 св.	continuatią	continuatią
314	— —	przekupionom	przekupniom
318	11 —	żadeu	żaden
—	13 —	knpcem	kupcem
327	7 —	knpcom	kupcom
329	3 —	póanw	panòw
331	въ изл. сод.	слова; рю	словарю
334	13 св.	contraium	contrarium
335	4 сн.	tetemeritas	te temeritas
—	3 —	z odpowiadać	y odpowiadać
343	15 —	oracnla	oracula
348	въ оглавл.	1867 г.	1667 г.
351	10 сн.	magistratowie	magistrowie
356	2 —	Kotontay	Kołontay
357	въ изл. сод.	Вышеупомянутой	Вышеупомянутый
358	въ оглавл.	Изде8скій	Излебскій
—	—	1667 г.	1652 г.
—	1 —	Универсалъ короля Яна III	Универсалъ короля Яна Казиміра
—	въ изл. сод.	король Янъ III	Король Янъ Казиміръ
—	7 сн.	trzeci	Kazimierz
359	8 —	MDCLXVII	MDCLII
—	9 —	Jan król.	Jan Kazimierz król.
363	16 въ изл. сод.	диссиденнты	диссиденты
364	5 св.	tactnm	tactum
369	16 сн.	wtych	w tych
387	8 —	orhodoxam	orthodoxam
390	16 —	kusznierżów	kutnierzów
401	14 св.	Писалъ	Писанъ
402	11 сн.	magistatu	magistratu
411	1 —	communit ate	communitate
415	въ оглавл.	во время городской переписи	во время городскаго смотра гражданъ
422		— — переписи и смотра	— — — — —
439	4 св.	doktorow	doctorowi
443	— —	piewszego	pierwszego
450	4 сн.	Jank	Jana
453	6 въ изл. сод.	св. Анны	св. Духа
457	10 въ изл. сод.	объясняли	объяснялъ
460	19 св.	postanowiena	postanowienia
477	8 —	miey	mieysc
481	18 сн.	iustygator	instygator
490	12 св.	poniemaż	ponieważ
496	3 сн.	жалова ли нововѣдали	жаловали и оповѣдали
499	19 св.	one onego	onego
—	18 сн.	celadzią	czeladzią
508	въ изл. сод.	Бальцевичъ	Бальчевскій
528	нумерац. стр.	428	528
—	2 сн.	zniosiemy	znosiemy
530	1 св.	zgromamadzeniu	zgromadzeniu
532	1 сн.	lnb	lub
—	15 —	wówszas	wówczas
546	1 —	Augustat rzeciego	Augusta trzeciego
549	6 св.	przeczyłaniu	przeczytaniu
555	13 —	dyeczeyą	dyecezyą
—	15 —	Brzskiego w Janowie:	Brzeskiego: w Janowie
558	13 св.	osakrżony	oskarzony

